
IHS

POSTERIORA

Tomus secundus operum

ARISTOTELIS STAGIRITAE, PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

eam duntaxat Logicæ partem continens, quæ resolutiua nuncupatur, seu Posteriora Analitica.

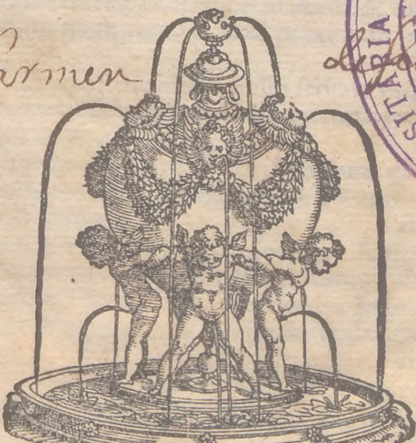
CVM AMBABVS AVERROIS, ALTIVIDI Aristotelicorũ vestigatoris penetralium, expositionibus, Media s. & Magna.

STVDIOSORVM CONSVLENTES commoditati, vtrique Aristotel. textui vtranque Auerr. expositionem, concinna nunc primum serie, digessimus.

EPITHOMATA, ET QVAESITA POSTERIORISTICA, QVAE nullo seruato ordine inter logicalia delitescebant, nunc primũ proprijs apposuimus locis.

HANC PRAECIPVAM LOGICAE PARTEM, QVAE HACTENVS textu ęque ac expositione mendis scatebat innumeris, plurium collatione exemplarium, margineis postillis, & indicibus, nunc primum maximo reddidimus candori.

Del Carmen

Cum summi Pontificis, Gallorum Regis, Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS MDLX.

INDEX EORVM,

QVAE IN HOC SECVNDO

TOMO CONTINENTVR.

Eme, & fruere ſtudioſe lector.

INDEX DIGRESSIONVM AVERROIS, QVAS CONTINET HIC TOMVS.

Digressionum Auer.in hoc tomo.

FINIS.

INDEX DVBIORVM,

QVAE AB AVERROE

IN POSTER. ANALIT. libris examinantur.

Dubiorum Auer. Finis.

INDEX DOCVMEN-
TORVM, QVAE EX MAGNA
Auerr. expoſitione excerpſimus.

Arist.in lib.post.intendit necessarium propter materiam tantum.2. post.exposi.54. char.183.f

Quod est,& quod appetit esse,fieri nõ potest,vt sint simul generatione.2.post.expo.60. char.187.b

Causa,ꝙ ex quocunq; accepto fiat reditus circulo,est, quoniam, cũ positum fuerit vnum ipsorum existens,sequitur existentia eius, & quum sequitur existentia alterius sequitur consequens ipsum,quousq; sequatur primum positum.2.post.expo.66. char.191.a

Scire debes,quòd ex iis,quæ generantur secundum substantiam, & quæ generantur ex causis efficientibus, sequitur ex necesitate, quòd non est in istis intentio vniuersalis.2.post.expo.67.c. 191.c

Scire debes,quòd magna pars consequentium necessariorum simul cum causis efficientibus est in accidentibus cum subiectis suis.2. post.expo.67. char.191.c

Scire debes,quòd in iis,in quibus sequitur posterius ex priori,inuenitur res secundum tres species,quod sequitur vt plurimum,quod sequitur æqualiter, quod sequitur vt in paucioribus.2.poste.expositio.67. char.191.d

Quorum generatio est vt plurimum, erunt existentia vt plurimum. 2.post.expo.68. char.192.a

Non inest vnicuiq; prædicatũ vnum substantiale æquale ipsi 2.post. exposi.71. char.194.f

Est facilius definire speciem,quã genus.2.post.expo.82. ch.203.e

Oportet,vt sit scientia substantialis de ente substantiali, & scientia accidentalis de ente accidentali.2.post.expo.94. char.211.c

Ex primo cognito est,quòd non insint vni & eidẽ duæ formæ.2.poste.exposi.95. char.212.f

Terminus longinquus ab extremitate minore inest vtiq; minori ꝑ terminum propinquum.2.post.expo.99. char.217.f

Causa vera in demõstrationibus est,quæ aggregat quòd sit causa minoris extremitatis absque medio,& sit causa,quòd ipsa insit minori,& quòd sit vna.2.post.expo.99. char.218.a

Experientia,si fuerit in rebus operatiuis, erit principium artis, & si fuerit in rebus speculatiuis,erit principium scientiæ.2.post.expositio.104. char.221.d

Quam plurima vero documenta in epithomatibus,Quæsitis,& Epistolis legito.

Documentorum expositionis Auer.
FINIS.

IN LIB. POSTERIORVM ANALITICORVM.

ARGVMENTVM.

AD POSTERIORA transeamus. Iusta hîc demonstratio tractatur, cuius nobis insita animo quasi semina, ut iam quod discimus, non in plenum, sed quadatenus sciamus. Prænoscimus aut esse aliquid, aut hoc significare: sed & utrumque. quædamq; prius & posterius, quædam simul intelligimus. Ritè quid ex causa scimus, & demonstratione. ducitur ea ex veris primis, medio carentibus prioribus, causis necessariis: prioribus naturæ potius, quàm nobis. Principiis credendum potius quàm conclusionibus. Prædicatum dici per se de subiecto debet, priusq; de omni. Per se nunc accipe, vel essentia, vel proprio, sed & uniuersaliter. Vniuersale hîc intellige, quod & de omni, & per se, & qua ipsum est, nec in alio prius, nec id eas demonstraueris. Caue autem, ne demonstrasse uniuersale falsò te credas, aut non demonstrasse. Fallimur, cum de indiuiduo agimus solitario. Cum vacat nomine illud quod specie dissidentia deuincit, cum discrimen inter uniuersale non cernimus, & quod de omni. Nec veritas modo, sed & necessitas, exigitur: eaq; non conclusionum modo, sed & principiorum, non modo esse indicans, sed & cur sit: nõ modo ex necessariis, sed & è suis, hoc est ex iis, quæ uel unius uel cognati generis, tũ ex uniuersalibus, nec enim corruptibiliũ. Nec autem scientia ulla sua tuetur principia, sed ad unam rediguntur omnes, quæ sapientia uocatur, quæq; prima, & easdem maximè causas considerat, subiectum statuimus esse. Proprium quærimus quid significet. axiomatis utrunque debemus, quorum interdum ui utimur potius. sed & quædam sunt axiomata, quæ scientiis congruunt omnibus. Duæ scientiam facultates cõstituunt, sapientia & dialectica. Nunc eadem scientia & esse aliquid scimus, & cur sit, nunc diuersis. Causæ mutuo, & signa interdum recurrunt, alteræ alteri scientia subest. Prima demonstrationi figura debetur. aut rem sic ignoramus: ut esse nesciamus, aut ut aliter esse putemus: quæ dispositionis inscitia uocatur. fit autem, uel ubi præsto est medium, uel ubi desit. utrobique autem aut notione simplici, aut adulterina ratiocinatione. Debellandæ contrariis potius quàm contradictoriis, minus ueræ, propositiones. Si sensus defuerint, etiam demonstratio deerit. nam illorum ope inducimus, atque abstrahimus. Nosce quod

ex accidenti dicitur, uariè dici. Cæterum accidens quoque de accidenti. sed & de accidenti eodem rursum substantia, quasi præter naturā prædicatur. nec subiecta in infinitum, nec prædicata procedunt. Particulari præstat uniuersale, affirmatio negationi: iusta demonstratio illi, quæ fit ex impossibili. Potior illa & prior facultas, quæ causam docet alterius, quæ circa intelligibile, circa uniuersale uertitur, quæ superiora, quæ simpliciora habet principia nam quarum diuersa principia sunt, hæ diuersæ scientiæ. Res eadē uariis demonstratur mediis. nulla fortuiti scientia, nihil sensibile demonstratur. demonstrationis origo in sensibus, diuersarum scientiarum nec eadem propria principia, nec communia. Etiam uera opinio, & subiecto differt à scientia, & æstimationis modo: nec eiusdem omnino rei opinio & scientia. Solers ille, qui medium quasi de improuiso corripit. Ergo in libro secundo, demonstrationis medium excutitur: quoniamq́; formalis causa medium potissimum demonstrationis est, ea porrò definitio de definitione agit. sed & de cæteris causis, siue quæ factionem, siue quæ materiam, siue quæ finem spectent. Quæruntur & illa: num finitionis demonstratio, num finitionis finitio, quibus finitio competat, atque unde abhorreat. Aguntur & quæstiones, an est, quid est: eæ uerò simplices, ac prior magis eadem: an illi illud competat, & cur competat eæ compositæ, magis tamen posterior. Conueniunt illæ terminis, hæ propositionibus. Cuius demonstratio est, non eius omnino definitio. nec idem omnino definitione scitur, & demonstratione. Constituit definitio quid est, ipsam demonstratio accipit. demonstratio prædicata, rerum naturas definitio exhibet. Neque diuisione finitio, neque suppositione demonstratur: utrobique principium petitur. eadem nec inductione probatur, nec sensibus. Definitio quidem, ratio dicitur eius quod est: quod tamen aut nominis est, aut naturæ, ratio autem una, loco tantum differens à demonstratione. Diuersæ causæ medii locum subeunt, diuersæ inquam & tempore, quarum uel ordo, uel recursus inspiciendus: quoq́; pacto finitionis finitio sit, aut non sit. Communiora definitis accipienda, non tamen & definitorum genere, quæ definitum iuncta simul exæquent. Indiuiduarum partium definitiones, generum quoque definitionibus indagandis adhibentur. ubi eorum spectatur ordo, quæ sumuntur, illud cauetur, ne quid utile prætereatur. Ipsum quoque quod definitur arte, quæritur, ne res aut nomen inuicem perturbent: ubi duplex inspicitur subiectorum series. Nihil idem causa eiusdem ex pluribus, nec idem conclusionis & rei. Postremo semen carentis medio propositionis in animo habemus, quando uniuersale illud, quod unum præter multa sit, sensibus, imaginatione, memoria, intellectu, formisq́; & notis quibusdam paritur. Principium scientiæ intellectus, hoc est cognitio principiorum scibilis rei.

AVERROIS CORDVB. MAGNI ARIST. COMMENTAT. IN LIBR. POSTERIORVM ANALITICORVM, SEV de demonſtratione.

PROOEMIVM.

INTENTIO in hoc tractatu eſt exponere analytica Secunda Ariſtotelis, qui liber de Demonſtratione inſcribitur: quoniam non peruenit ad nos a reliquis expoſitoribus expoſitio ſuper verba. Aperiemus autem hoc ſecundum cõſuetudinem ipſorum interpretum, exponentes libri intentionem, eiuſque partes, & ordinem, atque vtilitatem. Dicamus igitur ꝙ intentio libri eſt ſpeculari de demonſtrationibus, atque de definitionibus. De demõſtrationibus vero tractat quo ad ea, quę vicem exhibent materię ipſarum: & hęc in ſumma ſunt propoſitiones verę. demonſtrationes nanque ex duobus conſiſtunt: quorum vnum eſt propoſitiones, & hoc eſt, quod vicem obtinet materię: alterũ vero eſt ipſarum cõpoſitio, & hoc eſt, quod vicem exhibet formæ, quæ cũ iam monſtrata fuit in libro Syllogiſmi, ideo incipit hoc in loco ſermonem facere de eo, quod ſupererat ex cognitione ſyllogiſmi demonſtratiui, hoc eſt de materia, ex qua cõponitur & propterea vocauit ambos libros vnico nomine. Dictum autem eſt in libro de Syllogiſmo quid ſignificet Analyſis, reſolutionẽ videlicet per contrarium. & diximus ibidẽ quid ſit reſolutio per contrariũ, ꝙ videlicet eſt reſolutio contraria cõpoſitioni. Cõſiderat aũt in iſtis ꝓpoſitionibus numerũ ac* diſpoſitiones ſpecierũ ipſarũ, vt eas aſſequamur, quatenus poſſunt deducere hoĩem ad veritatẽ. non conſiderat aũt ipſas, quatenus ſunt vna pars entiũ, ſed eas cõſiderat, ſecundũ ꝙ deducũt hominẽ ad verificationẽ pfectã, & formationẽ pfectã. Differẽtiæ vero vltimę, in quas diuiduntur ſpẽs demõſtrationũ ex parte materiæ, ſunt drīæ, quæ inueniuntur in demonſtrationibus, ſecũdũ ꝙ faciũt addiſcere alia ab ipſis, & ſunt vtiles ad acquirendã illorũ verificationẽ: nõ aũt differẽtię, quę ipſis inſunt, ſcdm ꝙ ſunt vnũ ex entibus: quẽadmodũ fecit Abumazar in libro ſuo. Et ꝓpterea* quæſiuerunt hoĩes noſtri tpis circa ſpeculationẽ* de demonſtrationibus, & exiſtimauerũt ꝙ illud, quod adduxit Abumazar hoc in loco, ſit res, quam dimiſit Ariſtoteles hoc in loco. ſed nos iam declarauimus hoc ĩ ſermone ſeparato. Et poſteaꝙ̄ ſpeculatus eſt de ꝓpoſitionibus, et numerauit cõditiones ſuas, tũc iã ſpeculatur de ipſis, ſcdm ꝙ ſunt definitiones,

Libri ĩtẽtio. De reſolõne ꝑ contrariũ. vide ĩfra cõ. 93. & in media exp. ibi. et 3. Eth. c. 3

* a. l. attributa, & ſic ſępius legitur.

Apud Aue. formatio, & cõceptio, in cõplexorũ notionẽ ſignificãt: uerificatio ãt, aſſertio fides, certitudo, certificatio, cõplexorũ: ꝓut varie interpretes trãsferũt. vide ĩfra cõ. 8. et 3. de aĩa com. 21.

* a. l. pplexi fuerunt.

* tractatũ.

& in summa secundum ꝙ perducunt hominem ad formationē perfectā. ꝓpterea ꝙ dispositio definitionū nō est similis dispositioni syllogismi: qm̄ syllogismus habet formā & materiam, definitio aūt non habet formam. Et propterea non pertractauit de ipsa Aristoteles per modū vniuersalis ac cōis, postea ꝑ modū appropriati. Et hæc est pars prima intra partes huius libri, quæ scribitur in primo tractatu. In definitionibus vero speculabitur primū species. & ea, ex quibus consistunt. & hoc, qm̄ in definitionibus non est aliquid procedens modo formæ, puta aliquid cōe, neque aliquid procedens modo materiæ, ita, vt diuidatur speculatio ipsius duas in partes, quemadmodum fit in demonstrationibus, hoc est, vt sit cōmunis omnibus artibus, & huic arti ꝓpria. Qui vero existimauit, ꝙ in definitionibus inuenitur pars vniuersalis & communis, cuius speculatio præcedat definitiones appropriatas vnicuique arti, is profecto errauit in hoc errore manifesto: quemadmodum existimatur fecisse Abumazar. & propterea enumerauit Intro-

Alpharabij error. ductorium in parte communi Logices. Nec alioqui ipse speculatur definitiones ex parte, qua sunt vnum entium, sed ex parte, qua exhibent formationem perfectam secundum naturam vniuscuiusque entium. Videtur itaque, ꝙ speculatio sua in hoc libro sit de his duabus speciebus, hoc est de demonstrationibus, & de definitionibus. & non peruenit vsque ad differentias vltimas: quoniam quod vnicuique arti appropriatum est, consueuit ipse de illo in ea mentionem facere: quē-

Vide idē. 2. Phy. cō. 16, & 1. de Partibus aīaliū. in pricipio. admodum fecit in Naturali auditu, & in vndecimo de Animalibus. atqui mentionem fecit hoc in loco de differentijs vniuersalibus, & propinquius vltimis, & dereliquit vltimas ipsis artibus. Et propter hoc nō separauit Aristoteles hoc in libro partem appropriatam, in qua compiletur qualitas faciendi artes, in demōstrationes & definitiones, quemadmodum fecit Abumazar: sed hic mentionem fecit de eo, quod sibi occurrit de differentijs primis demonstrationum, ac propositionum consimiliter. Neque itidem video, ꝙ speculatio specierum orationū demonstratiuarum, secundum ꝙ referuntur, debeat in tractatu separari: quoniā non habent demonstrationes ac definitiones differentiam ex hoc modo nisi paucā, neque tantam, quanta opus est ad separandos tractatus. consueuit vero Aristoteles de illis mentionem facere in introductione illarum primarum partium. Et propterea non diuiditur speculatio in libro suo quatuor in partes, quemadmodū fecit Abumazar. Hæc igitur est libri intētio, & hæc sunt subiecta, de quibus considerat.

Diuisio. Partes vero primæ, in quas diuiditur, sunt duæ, quemadmodum diximus. Prima est speculatio de demonstratione: & hęc est, quam comprehendit tractatus primus huius libri. Secunda vero est speculatio de definitionibus: & hæc est, quam comprehendit tractatus secundus. Tractatus autem primus diuiditur etiā in partes minores, & similiter secundus. Nos autem vidimus hic, ꝙ directio in partes in principio expositionis & distinctionis ab eo quod præcessit, sufficit pro dinumeratione ipsarum hoc in loco: & sic est proxima compendio, & longitudinē euitat. propterea ꝙ non ponuntur vnico ordine sub generibus vniuersa-

* a.l. doctrīę. libus: sed ordinantur in genere in cōpluribus locis, *propter addiscētis necessita-

Vide idē. 1. Coll. cap. 1. tem. Qui autem voluerit ipsas ex illis locis extrahere, & eas in principio totius tractatus dinumerare, sua sit id facere.

Vtilitas. Vtilitas vero huius libri est prima vtilitatū scientiæ Logicæ, hoc est instituere veritatem entium vtiter. De hac autem vtilitate locutus fui in aliis ēt locis.

Ordo. Ordo autem ipsius est post librū de Syllogismo proculdubio, tribus de causis. Quarum vna est: qm̄ vniuersale notius est particulari, & oportet præcedere in ordine doctrinæ magis notum: quemadmodum oportet etiā in deductione quęsiti procedere: ibi enim procedimus a noto ad ignotum. vniuersale vero notius est particulari, hoc est minus vniuersali: quoniam vniuersale assimilatur composi-

* a.l. vniuersum. to, particulare autem assimilatur partibus. & quemadmodum * vniuersale compositum notius est apud nos suis partibus, consimiliter hoc vniuersale apud nos notius est appropriato: propterea quia continet res multas appropriatas, aut partes, aut quomodocunque nuncupare volueris. Hoc autem declarauit Arist. in fi-

Tex. 4. et 5. ne declarationis principij Naturalis auditus. Causa autem secunda est: quoniam

ſpeculatio eſſentialis eſt, cum ſpeculamur de aliquo vniuerſali, ſecũdum ꝙ ineſt ſubiecto vniuerſali, non autem ſubiecto particulari. Exẽplo eſt demonſtratio, qua oſtendimus, ꝙ anguli æquales duobus rectis inſunt triangulo inæqualium laterum. hæc enim non eſt ſpeculatio eſſentialis: quoniam videlicet propoſitiones, per quas monſtratur hoc, non ſunt primæ, neque prędicata ſecundum ꝙ ipſum, vt monſtrabitur in ſequentibus huius libri. Et demonſtratio, qua mõſtratur, ꝙ oratio cõpoſita ex binis propoſitionibus veris eſt oratio ſyllogiſtica, eſt quẽadmodum oratio, qua monſtratur ꝙ triangulus inæqualium, & æqualium baſiũ habent angulos ęquales duobus rectis. & hoc, quoniam ſicut æqualitas angulorũ duobus rectis non ineſt triangulo inæqualium laterum, ſecundum ꝙ inęqualium laterum, ſed ſecundum ꝙ eſt triangulus: ſic & complicatio ſyllogiſtica ineſt propoſitionibus veris, hoc eſt, ꝙ concludit. non ſecundum ꝙ ſunt verę, ſed ſecundũ ꝙ ſunt duæ propoſitiones tantum. Hæc igitur eſt cauſa ſecunda. Cauſa autẽ tertia eſt: quia ſic non contingit iteratio in doctrina. propterea ꝙ qui facit doctrinã per hunc modum, monſtrare poterit per ſe ex propoſitionibus veris ſeorſum, & probabilibus ſeorſum, & reliquis etiam ſpeciebus propoſitionum: ſi inuenientur propoſitiones aliæ, quæ faciant ſyllogiſmum perfectũ in figura, pręter has duas propoſitionum ſpecies. Pręponi autem, aut poſtponi librum hunc reliquis libris proprijs nihil eſt quod cogat pro doctrinę modo, ſed propter maius bonum, hoc eſt, ꝙ melius ſe habet. ipſe enim eſt, qui primo intenditur in parte communi, reliqui vero ſecundo intenduntur. Et ideo exorſus eſt Ariſto. librum de Syllogiſmo, monſtrans & ſignificans ꝙ intentio ipſius in ſermone ſuo eſt hic liber. quod enim in hoc inueſtigatur, eſt demonſtratio: quod autem ibi, eſt ſyllogiſmus: ibi aũt inquiſitio fit de ſyllogiſmo propter inquiſitionem de demonſtratione.

Exiſtimauerunt autem nonnulli, ꝙ quẽadmodum melius eſt, vt primo inquiramus de aliquo intelligibili, & inueſtigemus per viã Dialectices, poſtea ſequatur inquiſitio demonſtratiua: ita melius ſit in doctrina, vt incipiamus a libro Dialectices, poſt partem communem, deinde ſequatur liber de Demonſtratione. Sed quod exiſtimauerunt, non ſe habet ita, ꝙ quemadmodum melius eſt, vt pręcedat inquiſitio dialectica inquiſitionem demonſtratiuam, ita melius ſit etiam, vt pręcedat cognitio modorum propoſitionum probabilium cognitionem modorũ propoſitionum verarum. Quoniam conditiones, quibus propoſitiones verę ordinantur ſunt alię a conditionibus, quibus propoſitiones probabiles ordinantur. [a] quoniã, ordines probabilium ſunt ſecundum conſuetudinem ciuitatum, & populorũ, & ſecundum diuerſas ciuitatum ſpecies: ordines autem verarum ſunt ſecundum cõditionem vnam, vt videlicet ſint eſſentiales, & alias cõditiones ab eſſentialibus, ſecundum ꝙ dicemus. Et propterea conſimiliter cognitio ordinum propoſitionum probabilium non eſt vniuerſalis reſpectu ordinum propoſitionum verarum, [b] ita, vt opus fuerit connumerare ordines propoſitionum probabilium, dũ cõnumeraret ordines ꝓpoſitionũ verarũ. ordines.n. illarũ propoſitionũ ſunt alij ab iſtarũ ordinibus. Et ideo errauit Alis ſenę errore manifeſto, q exiſtimauit ꝙ Dialectica p̃cedat artẽ Demõſtrationis, eo ꝙ accidit ꝓpoſitiones primas intelligibiles eſſe etiam probabiles, & nõ conuertitur: & ideo oportet vt pręcedat ſubiectũ vniuerſale, quod ipſis ineſt. Sed hoc eſſet verum, ſi eſſet intentio in libro de Demonſtratione numerare propoſitiones intelligibiles. ſed hęc non eſt intentio: ſed intentio ſua eſt tradere ſigna, & ordines perducentes ad ipſarum notitiã. Et ſimiliter non eſt intẽtio in libro Dialectices cõnumerare propoſitiones probabiles: ſed intentio ſua eſt tradere ſigna, per quę conſtituuntur, quę quidem ſunt alia a ſignis propoſitionum intelligibilium. Neque eſt aliqua vtilitas, quam prębeat cognitio ordinum propoſitionum dialecticarum. † non enim ſcimus ꝙ omne intelligibile ſit probabile: nos enim inuenimus propoſitiones multas intelligibiles, quę tamen non ſunt probabiles: & hę ſunt, quas * petitiones vocant. † ſed via iſtius veri eſt cum pauca ſpeculatione, & rerum ignorantia. Atqui cognitionem propoſitionum dialecticarum pręcedere propoſitiones intelligibiles aliud eſt, q̃ ordinem pręcedere ordinem. & in hoc fuit error illius. Forталſſe enim res ſe habet in contrarium, quoniam dici poteſt non cognoſci ordines, per quos ac-

Nonnullorũ opinio de libri ordĩe, ac eius confutatio.

a Al. lect. ex Abramo, & Iacob. nã regulę ipſarũ ꝓbabilium ſunt, ꝙ teſtimonio cõfirmetur: & tot ſunt illarum ſpecies, quot ſunt ſpẽs teſtimonio cõprobatarum ordines.

b Al. le. ex Ab. et Ia. ita vt ĩ numero regularũ propõnũ ꝓbabiliũ includatur in potentia numerus ꝓpoſitionũ verarũ.

Auicẽnę error.

Per ꝓpõnes ĩtelligibiles intellige primas notiões demr̃onibus & ſciẽtijs deſeruientes.

† al. l. etſi cõceſſerimus ꝙ

* al. l. expertas.

† Al. le. ex Ab. ſed mos

huius viri ẽ talis, ꝙ modica cõsideratione contradicat rebus latis.

quirimus propositiones probabiles secundum veritatem, nisi cognoscamus quã tum deficiunt ab ordinibus veris, hoc est ijs, per quos posidemus propositiones veras. hoc autem nõ assequitur nisi ille, qui cognoscit ipsas veras. cognitio enim viarum, per quas acquirimus veras, est aliquid necessariũ in cognitione essentiæ ipsarum: quoniam ipsas acquirimus per opinionem. opinionẽ aũt definies, ꝙ accidit ex priuatione veritatis: non oportet autem, vt in definitione veritatis accipiatur definitio opinionis. quemadmodũ se habet in habitu et priuatione. quoniã priuatio non potest definiri nisi per relationem ad habitum: non oportet autem vt habitus in cognitione sua formetur* per relationem ad priuationem: nisi fortasse sit ex parte, qua est perfectus, priuatio vero deficiens: & in summa ex parte, qua est habitus, hoc est ex parte, qua est relatiuum. Et propterea fieri potest, vt dicamus ꝙ cognoscere defectum ordinum probabilium a veris opitulatur nobis, secundum ꝙ acquirimus id, per quod perficimus cognitionem in veris. sed differentia inter has duas perfectiones est: quoniam istæ perfectiones non sunt de essentia verarũ: perfectiones autem, per quas deuenimus ad cognitionẽ probabilium per cognitionem verarum, videntur aut esse de essentia sua, aut propin quæ essentiæ ipsarum. Hoc autem intelliges ex definitione scientiæ, & opinionis. quoniam dicimus opinionem esse scientiam imperfectã: nec tamẽ sequitur, vt dicamus sciam esse opinionem perfectam, nisi secundum modum metaphoræ, & constitutionis nominum poeticorum. Quomodocunque autem res se habeat, consentaneum est, vt incipiamus ab eo quod est magis secundum naturam desideratũ, idest ab eo, quod est natura dignius. hoc autem est constructio demonstrationis. Declaratum est igitur ex hoc sermone, quæ sit intentio libri, & quę vtilitas, & quis ordo ipsius, ac partes suæ. & hoc est, quod intendebamus aperire secundum consuetudinem virorum, qui solent exponere.

* a l. concipiatur.

Nomẽ cõpositoris.

Nomen autem compositoris id est, quod dixerunt expositores in principio libri de Syllogismo.

Proportio.

Proportio vero eius ad reliquas partes huius artis est, quemadmodum proportio principatus ad eos, qui principatui sunt subiecti, & finis ad ea, quæ sunt ante finem. Sed proportio partis communis est proportio eius, quod est ante finẽ, ad ipsum finem, quæ est velut proportio dominatui subiectorum ad ipsum dominũ. Proportio vero ad reliquas quinque artes vere est, quemadmodũ proportio domini ad sibi subiectos, & illius cui subministratur ad ministros. illę enim adinuentę sunt, vt subministrent scientiæ demonstratiuæ, quę prouenit ex hac parte, id, quod persuasione dialectica aut oratoria persuadetur, aut verisimilitudine poetica fingitur. Sed iam oportet, vt procedamus ad expositionem vniuscuiusq; verborum, quæ dicta sunt ab Aristotele, cum adiutorio Dei, a quo petimus directionem in cognitionem ipsius veritatis.

ARISTOTELIS STAGIRITAE,

PERIPATETICORVM PRINCIPIS,

POSTERIORVM ANALITICORVM,

CVM DVPLICI TEXTV

Veteri nempe, & Auerr.

LIBER PRIMVS.

Cum vtraque itidem Auerr. Cordubensis expositione media uidelicet, & magna, singulo cuique textu, nunc primum, accõmodata.

Ioan. Francisco Burana Veronensi interprete.

Summę primi libri.

Primus liber Post. quinque complectitur summas.

In prima a tex. 1. vsq; ad tex. 109. describit principia, species, & figuram demonstrationis.

In. 2. a tex. 109. vsq; ad. 135. differit de duplici dispositionis nempe, & negationis ignorantia, & quot, quibusve modis exoriatur.

In. 3. a tex. 135. vsq; ad. 160. ꝙ innullo demonstrationis termino, nec insursum, nec in deorsnm, nec in latus fiat in infinitum abitio.

In. 4. a tex. 160. vsq; ad, 178. comparat demonstrationes, adeo ꝙ vniuersalis particulari, affirmatiua negatiua, ostensiua vero obliqua sit potior.

In. 5. a tex. 178. vsq; ad finem, aperit quę sit scientia certior, ꝙ fortuitorũ non est disciplina, ꝙ non eadem omnium syllogismorum principia, ꝙ scientia ab opinione discrepet, describit tandem solertiam.

De præcognitis, quæ, & quot, & dubitationis circa ea solutio. Cap. I.

OMNIS doctrina, & omnis disciplina *discursiua ex præexistente fit cognitione. Manifestum autem hoc speculantibus in omnibus. Mathematicæ nãque scientiarum per hũc modum *accedunt, & aliarũ vnaquæq; artium. Consimiliter autem & circa *rationes, & quę per syllogismos, & quæ per inductionem. ambæ.n. per ea, quæ prę

* Verbum hoc διανοητικὴ quod discursiua interpretatum est, alii præssius syllogistica, alii

[illegible] latius intellectualis, ratiocinatiua, cogitatiua, [illegible] alibi [illegible]

cognoscuntur faciunt doctrinam: illæ quidem accipientes, tanquam à cognoscentibus, istæ vero monstrantes vniuersale per id, q manifestum sit singulare. Itidem & Rhetoricæ persuadent. aut enim per exempla, quod est inductio: aut per enthymemata, quod est syllogismus. D

[illegible] oratio [illegible] aliqui [illegible]. Vide 6. To pi. 4. 6 Eth. 3. 1. Me 48. Vide Simpl. Phitex. 4. et Ale. 4. Meta. 22.

DIxit Aristoteles. Omnis doctrina, & omnis disciplina intellectiua fit ex cognitione præcedente. Huius autem enuntiationis veritas apparet per inductionem. Et hoc, quoniam scientiæ doctrinales consistunt super quæsitis suis in hunc modum, & similiter vnaquæque reliquarum artium. Et eodem exemplo procedit dispositio in eo, cui accidit veritas per orationem, hoc est per syllogismum, & inductionem. quoniã omne, quod assequimur per has duas vias, assequimur vtique per ea, quorum cognitio præcessit. quod enim cognoscitur per syllogismum, tunc cognoscitur, quando propositiones cognitæ fuerint. & propositio vniuersalis, quæ monstratur per inductionem, monstrari vtique poterit per inductionem, cum apud nos precesserit manifestatio reliquarum partium. Et Oratores etiam adducere possunt enuntiationes persuasiuas, cum præposuerint, & adduxerint exempla, aut adduxerint syllogismos imperfectos. E

al. le. inquisitionem.

al. le. enthymemata.

Expositio med. 2. 1.

DIxit: Omnis doctrina, & omnis disciplina excogitabilis per orationem inerit discipulo per cognitionem præcedentem, q si non, fieri non potest, vt aliquid addiscat. Huius autem enuntiationis veritas manifesta est per inductionẽ, propterea q in scientiis doctrinalibus, atque hoc genus speculatiuis, si recte perscrutati fuerimus, planum, q cognitio perfecta per doctrinam erit ex cognitione præcedente apud discipulum. Consimiliter planum erit etiam in reliquis, quæ consueuerunt addisci per orationem. quodque hoc verum sit, manifestum ex eo, qđ præcessit: & hoc, qm̃ veritas in oratione aut est per syllogismũ, aut per inductionem, aut per exemplum, quemadmodum monstrauimus in præcedentibus. oportet enim, vt qui per syllogismum addiscit, antequam cognoscat conclusionem syllogismi, habeat apud se cognitionem propositionum syllogismi præcedentem. & qui per inductionem verificat propositionem vniuersalem, habeat consimiliter apud se cognitionem particularium præcedentem cognitionem vniuersalium. & eodem pacto, qui verificat aliquid per viam exempli, ac sufficientiæ, oportet vt præponat ac cognoscat illud de quo fert exemplum, antequã cognoscat illud, quod cognoscit propter exemplum. F

Expositio magna.

Enuntiatio hæc, quemadmodum dixit Abumazar, comprehendit sub subiecto suo omnia, quæcunque sunt in hoc libro. & hoc, quoniam cum dixit: Omnis doctrina, & omnis disciplina: comprehendit sub se omnes species quæsitorum quæ procedunt secundum viam verificationis, & sc̃dm viam formatoinis. Et cum dixit; fit ex cognitione præcedente: comprehendit omnes species propositionum, & omnes species partium definitionum facientium formationem. nec; est aliquid in hoc libro aliud a speciebus quæsitorum, & speciebus propositionum. Sed fieri potest, vt hæc enunciatio comprehendat artes logicas quinque, & species definitionum, & partes definitionum. Quod autem dixit, intellectiua, ponitur ac si diceret, omnis disciplina per orationem. quoniam disciplinarum alia fit per orationẽ, alia fit per actum, quemadmodum sunt artes, quæ addiscuntur per* acquisitionẽ. Quod autem dixi, per orationem, intelligo per raciotinationem. & in hoc separatur disciplina* popularis, scdm q est disciplina sine ratiocinatione. Themistius vero hic posuit enuntiationem istam vniuersalem artibus, ac scientiis, per artes in

Ab le. experimentũ.

al. l. per artificem.

Digressio.

A telligit eas, quæ addiscuntur per experimentum. & hoc, quoniam quicunque ad
discit ædificatoriam, poterit ipsam addiscere a magistro, cum videlicet præpo su-
rit, ac præcognouerit lutum, ac lapides, & reliqua, quæ disponuntur & appro-
priantur volenti ipsam addiscere. Verum hoc, quod dixit, non intendit Aristo.
neque est etiam omnino verum. Addiscens enim mutus & surdus potest addisce
re artem ædificatoriam experimento, & nutibus, quos faceret ipse magister, pre
ter quod præcesserit apud ipsum vlla cognitio: quemadmodum faciunt multi, & pre
cipue animantia, quæ suscipiunt disciplinam. Atqui enuntiatio vera est, ac neces-
saria iis, quæ addiscuntur per syllogismum. Et cum præcognouerit addiscens no-
mina rerum, quæ sunt in artibus, quæ addiscuntur per viam experimenti a magi
stro, facilius quidem addiscet. verum hoc non est necessarium, vt in dispositione
disciplinæ, quæ fit per orationem. Sed oportet etiam, vt consyderemus de hac
enuntiatione quod dixit Abumazar, & aliis, an comprehendat verificationem in
ductam, & formationem. Quoniam verba Arist. & exempla, quibus vtitur, vi-
dentur esse ex materia verificationis, non ex materia formationis. & secundum
hanc dispositionem exposuit Themistius locum istum: licet connexerit etiam
cognitionem dirigentem ad formationem, & verificationem simul cum cognitio
ne operante vtranque, intentio tamen sua est de cognitione operante tantum. Di
camus igitur, quod intentio sua prima in hac enuntiatione est declarare, præco-

B gnitionem operantem verificationem consequi veritatem per se. Hoc autem ma
nifestum est ex iis, quorum veritatem inuestigauit. & hoc, quoniam non inqui-
rit in ipsis aliquid, quod faciat ad formationem. existimauerunt tamen, quod enume
rauerit res dirigentes ad formationem, & res dirigentes ad verificationem. Am-
plius, si ponamus res facientes ad formationem reponi sub hac enuntiatione, tūc
erit enuntiatio æquiuoca. & hoc, quoniam modus, quo propositio prima facit veri
ficationem in conclusione ignota sedm naturam, & verificamus ipsam propter
propositionem primam per se notam in animo, non est idem modus faciendi defi-
nitionem formationem complicitam ex partibus definitionum. & hoc, quoniā in
ambobus istis non est via ex cognitione ad ignorantiam sedm vnam similitudi-
nem. & hoc, qm̃ propositiones possunt esse notæ sedm naturam, conclusio autem
ignota: cumque complicuerimus propositiones, proueniet necessario ex ipsis con
clusio cognita. Sed partes definitionum non possunt esse cognitæ prima notitia
apud nos, cum definitiones sint ignotæ nobis, per similitudinem, quæ est in pro-
positionibus cum conclusione. sed quando sunt apud nos cognitæ, siue per se, siue
per syllogismum, erit etiam definitio cognita per se: licet quãdoq; accidat ipsam
esse parum manifestam. & propterea definitiones istæ, vt extrahantur, indigent
via diuisionis, & via compositionis. Et hoc est vnum ex iis, quæ dixit Arist. quod
non est demonstratio super definitionem, hoc est quod ipsa inest definito, quando

C definitum fuerit notum esse, & definitio ignota. quoniā, cum fuerit definitio igno
ta naturaliter, & definitum notum esse, sequetur formatio ipsius per demonstra-
tionem sedm accidens: quoniam demonstratio exhibet per se verificationem
partibus definitionis eo modo, quo notum per se exhibet verificationem ignoto
per se. Fortasse autem partes definitionum exhibent definitiones, sed non eo mo-
do, quo notum secundum formationem per se exhibet ignotum secundum forma
mationem per se, quoniam non inuenitur in formatione hæc species viæ, hoc est
vt procedatur sic ex formatione nota per se ad formationem ignotā nobis secū-
dum naturam, ita vt extrahatur ignotum ex ipso cognito. Nam si ita esset, quid
opus esset in definitionibus ignotis secundum naturam constitutione syllogismi
ad ipsas extrahendas? Cæterum his omnibus insistemus, si Deus voluerit, in se-
cundo. Et propterea non inuenies in definitionibus petitionem principii simplici
ter, quemadmodum multi existimauerunt. sed si inuenitur in ipsis petitio, est ante
cessionis & postpositionis ratione sedm esse, hoc est, vt præcedens, sequatur, &
sequens antecedat. quēadmodū si acciperetur dies in definitione solis, & sol in de
finitione diei, non ex parte, qua mōstratur ignotū per ignotū. Cū vero cognitio
verificationē præcedens, hoc est, ipsius effectrix, nō dicatur effectrix sedm mo-
dū, quo diximus de cognitione faciente ad formationē, nisi per æquiuocationem

An hæc enũ tiatio cõis sit artibus, & scientiis.

An hæc enũ tiatio comp hendat incõ plexorum, cognitionē.

De cognitio ne dirigente & operante seu agēte, vi de Auer. in princ. Epito mes, & ĩ ca. de Rhet. de mōstratiua. al. dc. [illegible] mi veritati.

nominis: iam igitur monstratum est, non oportere, vt credamus ꝙ ipsas comprehendat enuntiatio vna. Et ex hoc toto sequitur apud me, ꝙ dictum Aristo. non prædicatur nisi de cognitione faciente ad verificationem, & de significatione nominis, † & præsertim indicantis propriam differentiam. & ita intellexit sine dubio in sermone sequenti, cum dixit: & similiter vnaquęque reliquarum artium, hoc est cæteræ artes speculatiuæ. Themistius vero intellexit per hoc operatiuas, & speculatiuas, quemadmodum diximus. Et cum dixit; Et eodem exemplo procedit dispositio in eo, cui accidit veritas per orationem, hoc est per syllogismum, & * inductionem: vult ꝙ hoc exemplo procedit vniuersaliter dispositio in omni eo, cui accidit veritas per inductionem simpliciter, siue demonstratiuam, siue non demonstratiuam. & vult per hoc reliquas quinque artes, ꝙ scilicet in ipsis cognitio procedat ex cognitione præcedente. & hoc, qm̄ cū declarauit rem ita se habere in demonstratiuis per inductionem, dixit manifestum esse, quod hoc consimiliter se habet in omnibus, quibus accidit ratiocinatio & oratio. Et vult hic per inductionem ea, quæ comprehendunt inductionem, & exemplum: & hoc, quoniam secundum istud verum est, quod omne, quod addiscitur per orationem, hoc est cui accidit veritas, erit vtique aut per inductionem, aut per exemplum. Componitur autem syllogismus hoc pacto. omne, quod addiscitur per orationem, aut addiscitur per syllogismum, aut per īductionē, & oē, quod addiscitur per syllogismū, aut per inductionē, addiscitur per cognitionem præcedentem igitur omne, quod addiscitur per orationem, addiscitur per cognitionem præcedentem. si enim cognoscatur per syllogismum, erunt propositiones præcedentes secundum cognitionem: si vero per inductionem, erunt particularia præcedentia secundum cognitionem. Et dixit: & propositio vniuersalis, quę monstratur per inductionem, monstrari vtiq; poterit per inductionem. vult ꝙ propositio vniuersalis, cuius vniuersalitatem quęris monstrare per inductionem, poterit monstrari per inductionem particularium cognitorum apud inducentem, hoc est ante cognitionem vniuersalem, & ex parte ipsorum prouenit illi cognitio ipsius vniuersalis. Propositio autem vniuersalis, quam monstrabis per inductionem, aut erit maior, & hanc facies in dialecticis: aut erit minor, & hanc facies in sciētiis: cum inductio veritatem obtinuerit, & syllogismus etiam. Cum vero dixit, hoc est per syllogismum & inductionem; oportet, vt per illud intelligas rem comprehendentem syllogismum, & enthymema, hoc est syllogismum oratorium: quemadmodum diximus, ꝙ eo quod dixit inductio, comprehendit inductionem dialecticam & exemplū. Et propterea dixit: Et Oratores etiamtunc possunt adducere enunciationes persuasiuas, cum præposuerint, & adduxerint exempla, aut adduxerint * syllos imperfectos: sensus est, & adduxerint exempla cognita apud audientes, quibus persuadere intendunt, aut adduxerint syllogismos habentes propositiones cognitas consimiliter apud ipsos, & figuram etiam cognitam.

† Ab. le. & pręcipue disperatorum.

* al. le. inquisitionem, & sic sæpius legitur.

* al. l. enthymemata.

Bifariam autem necessariū est præcognoscere. alia nanque ꝙ sunt præsuscipere necessarium: alia vero quid est, quod dicitur, intelligere oportet: alia aūt ambo. vt quod quidem omne aut asserere, aut negare, verum, ꝙ est: triangulum vero, ꝙ hoc significat: vnitatem autem ambo, & quid significat, & ꝙ est. non enim consimiliter horum vnum quodque manifestum nobis est.

Dixit Ari. Quod aūt oportet præcedere, & præcognoscere necessario, est duobus modis: quorū vnus est, ꝙ aliqua entiū oportet cognoscere ꝙ sint: alter vero est, ꝙ de quibusdā oportet prius speculari quid significet nomē ipsorū: aliqua vero oportet cognoscere ambobus modis simul. quemadmodū de enuntiatione dicente, de omni verificatur aut affirmatio, aut negatio, non oportet cognoscere in dispositione ipsius, nisi ꝙ est: de triangulo aūt æqualium laterū non oportet, nisi

A vt cognoſcamus quid ſignificet nomen ipſius: de vnitate vero opor-
tet, vt cognoſcamus utraque ſimul, & quid ſignificat nomen, & ꝙ eſt.
& hoc, quoniam cognitio ꝙ res ſit, & cognitio quid ſignificet nomẽ,
non ſunt ambæ ſecundum vnam ſimilitudinem.

Cognitio autem, quam oportet facere præcedere in omni eo, quod aſſequimur
per cogitationem, ac ſyllogiſmum, eſt duobus modis: aut enim cognoſcitur ꝙ res 2
ſit, aut non ſit, & hæc cognitio vocatur verificatio: aut cognoſcitur quid ſignifi-
cet nomen ipſius, & vocatur formatio. Oportet autem diſcipulum in quibuſdam
præcognoſcere ꝙ ſunt tantum, quemadmodũ in propoſitione, quæ dicit de omni
vera eſt aut affirmatio, aut negatio: propterea ꝙ in huiuſcemodi propoſitioni-
bus, opus eſt, vt cognoſcamus veritatẽ ipſorũ tantum, quodq; nemo ipſas renuit
præter Sophiſtas. in quibuſdam vero oportet, vt præcognoſcat quid ſignificent
nomina eorum tantum, quemadmodum oportet Geometram præcognoſcere, qđ
ſignificet nomen circuli in arte ſua, & nomen trianguli. in quibuſdam vero opor
tet diſcipulum præcognoſcere vtraque ſimul, quemadmodum de vnitate oportet
diſcipulum præcognoſcere quid ſignificet nomen vnitatis, & ꝙ eſt res inuenta:
& hoc, quoniã cognitio ꝙ res ſit, eſt alia a cognitione, quid ſignificet nomẽ. po-
teſt enim fieri, vt cognoſcatur, quid ſignificet nomen, & tamen ignoretur ꝙ ſit,
B & non conuertitur hoc, ſed oportet eum, qui cognoſcit ꝙ eſt, vt cognoſcat etiam
quid ſignificet nomen.

Poſteaquam declarauit, ꝙ omnis doctrina, & omnis diſciplina fit ex præce-
dente cognitione, & huiuſmodi præcognitio ſit operãs, quę eſt cognitio primarũ
propoſitionũ; aſſumpſit nũc declarare modos, per quos oportet præcedere cogni
tionem ipſarũ ſcdm diſpoſitionẽ primorũ, quæ ſunt principia demonſtrationũ. Et
dixit: Quod aũt oportet præcedere, & præcognoſcere neceſſario, eſt duobus mo-
dis. ſenſus eſt; quod aũt oportet præcognoſcere ex diſpoſitione principiorũ, ſu-
per quæ conſtruitur demonſtratio, eſt ſcdm duas ſpecies. Hoc eſt, ꝙ nonnulla
oportet præcognoſcere ex diſpoſitione ipſorũ, ꝙ verum eſt ipſa eſſe. & hęc ſunt
enuntiationes, † quæ ſequuntur ſuſcipientes ipſas, hoc eſt, quæ cognoſcũtur ſcdm
naturam; quemadmodum enuntiatio dicens, ꝙ de oĩ verificatur affirmatio, aut
negatio. De quibuſdã vero ſcdm diſpoſitionẽ ipſorũ oportet tm̃ præcognoſcere,
quid eorũ nomẽ ſignificet: & hęc ſunt illa, quorũ nomina efficiũtur definitiones,
cum de iis declaratũ fuerit, quid ſignificetur per nomen ipſorũ, quemadmodũ fe-
cit Geometra in principio libri ſui, cum definiuit circulũ, & triãgulũ, & reliqua:
quoniam ipſe exiſtimat, ꝙ orationes perducentes ad ſignificata harũ rerũ, ſi in-
telligantur, efficiuntur earũ definitiones: qm̃, ꝙ ipſa ſint, manifeſtũ eſt per ſe. In
quibuſdã vero oportet, vt aggregentur duæ ſpecies ſimul. & hæc eſt tertia ſpe-
C cies compoſita ex duabus ſimplicibus: hoc eſt, oportet vt præcognoſcatur ꝙ eſt,
& quid ſignificat nomen. quemadmodũ ſe habet vnitas, quæ eſt ſubiectum nu-
meri. qm̃ cũ voluerit ſpeculator ſpeculari * de numero, oportet vt præcognoſcat
primo, quid ſignificet vnitas, & ꝙ eſt in rerũ natura; quodque ſic ſit, cognoſcat
in animo ſuo, aut accipiat ab alio artifice. Quoniã ſubiecta artiũ inueniũtur ſcdm
iſtas tres diuiſiones. aliqua. n. oportet præcognoſcere ꝙ ſunt tm̃: aliqua quid ſi-
gnificet ipſorum nomen tantum, cum ipſa eſſe manifeſtum fuerit: de quibuſdam
vero oportet vtraque ſimul præcognoſcere. Conſimiliter de propoſitionibus. de
quibuſdam enim oportet primum præcognoſcere ꝙ veræ ſint, de quibuſdam ve
ro oportet pręcognoſcere quid eorum ſignificet nomen, & de nonnullis vtraque
ſimul. Ariſtoteles vero adduxit exemplum vnius iſtarum trium ſpecierum ex
propoſitionibus: & eſt ea, in qua oportet præcognoſcere ꝙ ſit tantum, cum di-
xit: quemadmodum enuntiatio dicens, de omni verificatur aut affirmatio, aut ne
gatio. exẽplũ vero reliquarũ duarũ ſpecierũ adduxit a ſubiectis. Atqui dixit de
duabus ſpẽbus, & poſtea cõnumerauit tres ſpẽs: qm̃ ſpẽs tertia eſt cõpoſita ex
duabus ſimplicibus, & ideo ſunt duæ. Themiſtius vero intellexit diſpoſitiones
iſtarum cognitionum, quas connumerauit, ꝙ ſint ſpecies, quas oporteat præce-
dere in quæſitis per ſe, non autem in principiis, ſuper quæ conſtruitur demõſtra-

† al. l. quas accipe oportet, hoc est

* Ab. arithmetice.

Themiſtij expõ ſcdi lt

bri initio cõformis.

tio. Et ait, ꝙ de quibusdam quæsitis oportet præcognoscere ꝙ sunt, & tunc inquiremus quod ignotum est in ipsis. & hæc sunt illa, de quibus quærimus qđ occultũ est in ipsis, sedm ꝙ dicetur inferius. De quibusdam vero oportet pręcognoscere quid significet nomẽ, hoc est orationẽ declarantẽ ipsum, & tunc quęretur, an sit, aut non. quemadmodũ, si quęramus an vacuũ sit, aut non sit, oportet vt pręcedat cognitio, quid significet nomen vacui. Et quod dixit, verum est. oportet autem, vt intelligatur hoc, de propositionibus primo, de subiectis vero artiũ secundo, de quæsitis autem tertio. Atqui hi modi cognitionum sunt modi cognitorũ primorũ, quæ oportet præcedere in cognitionibus facientibus ad verificationem, & ĩ cognitionibus dirigẽtibus ad ipsam. Et cõsimiliter se habebit res in speciebus cognitionum præcedentium formationem, hoc est operantium, & dirigẽtium, sed dictum suum sedm primã intentionem dicitur de speciebus cognitionũ quæ sunt in rebus facientibus ad verificationem. Atqui dixit: & hoc, quoniam cognitio ꝙ res sit, & cognitio quid significet nomen, non sunt ambę sedm vnam similitudinẽ: vt significaret in hoc, ꝙ illæ duę cognitiones sunt duæ res variatæ: & cum hoc, ꝙ vtræque sunt variatæ, non coincidunt. & hoc, quoniã aliquis cognouit quid significet nomen, hoc est orationẽ exponentẽ, & nõ cognouit an sit: quẽadmodũ se habet res in nomine vacui, & nomine naturæ apud eũ, qui uidet, ꝙ ipsa non sunt notæ inuentionis per se. & cõsimiliter ẽt nouit, ꝙ res est, & ignorat expositionẽ nominis ipsius, hoc est descriptionem, aut definitionem ipsius. D

Them. de diminutione arguitur.

Est autem cognoscere, alia quidem prius cognoscentem, quorundam vero & simul accipientem cognitionem: vt quæcunque sunt sub vniuersalibus, quorum habet cognitionem. quod enim omne triangulum habet duobus rectis æquales, præsciuit: quod autem hoc, quod est in semicirculo, triangulum est, †simul inducens, cognouit. E

†al. l. simul ducẽs cognouit: ita vt cõiectum hęc verba lebãt hoc modo legit Io. grã, illo The. & Auer.

Dixit Ari. Iam vero cognoscit homo aliquid, cuius ꝓuenit cognitio ipsi antea, & aliquorũ ꝓuenit cognitio & disciplina simul: quemadmodũ se habent ea, quæ sunt sub aliquibus vniuersalibus, quorũ cognitioné iam possedimus. quẽadmodũ natura trianguli cognita fuit, ꝙ ipsius anguli sunt æquales duobus rectis, ꝑ aduentum vniuersalis: triangulus vero descriptus in semicirculo ita se habet, ꝙ simul cũ eo, ꝙ monstratus fuit, ꝓuenit etiam doctrina, & cognitio ipsius simul.

3 Verum antecessio cognitionis præcedentis in cognitione addiscentis non est ad modum antecessionis sensationis prioris ad rem respectu sensationis secundę eiusdem in tempore alio. & hoc, quoniam nos sentimus aliqua, quorum sensatio præcesserat: cumque ipsa senserimus secundo, cognoscemus, ꝙ ea sunt, quæ antea senseramus: quoniam, si cognitio, quę acquiritur per disciplinam cum cognitione præcedente, esset hæc res, sequeretur ꝙ disciplina esset recordatio. Nec tamen dubitamus de hac propositione, quæ dicit, ꝙ omnis doctrina & disciplina erit ꝑ cognitionem præcedẽtem, si nos senserimus aliqua absque eo, ꝙ pręcesserit apud nos ipsorum sensus, quoniam cognitio hæc, & cognitio prouemens per doctrinã sunt cognitiones per æquiuocationem nominis. F

al. le. reminiscentię, & sic legitur in toto com.

Reminiscentia non est istt pręcognitio.

Quoniam sunt nonnulla, quæ cognoscuntur per cognitionem præcedentẽ, alio modo ꝙ cognoscantur quęsita ignota per cognita prima præcedentia: & hæc sunt quę cognoscuntur per modum recordationis, aut quæ cognoscuntur per sensum: cœpit monstrare, quod hæc species cognitionis, quę cognoscitur ꝑ cognitionem pręcedentẽ, aut fieri potest, vt cognoscatur non per cognitionem præcedentem, ipsa est alia a specie, quam comprehendit enuntiatio dicta, ꝙ omnis doctrina & disciplina fit ex cognitione pręcedente. Et dixit: Iam vero cognoscit homo aliquid, cuius prouenit cognitio ipsi antea. hoc est, Iam vero cognoscit homo res multas, quas antea cognoscebat, & oblitus est, & postea recordatur. Hęc autem species cognitionis, hoc est, quę fit per modum recordationis, si dicatur de ipsa, ꝙ fit ex cognitione præcedente, erit vtique per alium modum a modo, per

A quem pręcedit cognitio propositionum cognitionem conclusionum. Et hoc, quoniam cognitio pręcedens recordationem est per se cognitio proueniens postea: sed cognitio de propositionibus non est cognitio de conclusionibus, nisi tantum in potentia. Et consimiliter etiam, quoniam cognitio proueniens per recordationē est vtique cognitio, quæ actu pręfuit: sed cognitio conclusionis non pręfuit omnino in actu, antequam de ipsa construatur syllogismus. & hoc est manifestū per se. Hoc autem confirmauit ad declarandum postea, ꝙ soluere dubiū, quod adduxit Plato in libro Menone, vbi posuit ꝙ scientia est recordatio, ad declarādum inquam, ꝙ non est rectum. Cum vero inueniatur cognitio sine cognitione pręcedente, quę est cognitio sensibilium: & hęc cognitio sit alia a cognitione, quę fit per cognitionem pręcedentem: cumque positum fuerit duas species cognitionum esse vnam, ex altera ipsarum sequitur dubium circa propositionem supradictam. † & hoc, q̄m sensibilia, quę ignorantur antequam sentiantur, cognoscentur vtique per sensum, cognitione non pręcedente. Et erit etiam Sophistarū error in hunc modum, cum dicitur, ꝙ vnū & idem cognoscitur & ignoratur simul, quēadmodū inuestigabimus de eis post hęc, si eodem modo vtrunq; capiatur: hoc est cū non distinxerimus inter vtrasque istas cognitione. Deinde dixit: & aliquorum prouenit cognitio & disciplina simul: quemadmodum se habent ea, quę sunt sub aliquibus vniuersalibus, quorum cognitionem iam possedimus, B sensus est, & aliquorum peruenit ad hominem cognitio sine cognitione pręcedente, quoniā addiscuntur & cognoscuntur per sensum simul. & hęc sunt ea, quę cognoscuntur sine cognitione pręcedente: quemadmodum se habent omnia particularia ignota sensui, quę ponūtur sub aliquo vniuersali iam cognito. Vt in exēplo, si iam habuerimus cognitionem vniuersalem, ꝙ triangali anguli sunt ęquales duobus rectis, & non cognoscimus aliquē triangulum designatum aut appropriatū, ꝙ est scd̄m hanc dispositionem, puta triangulum descriptum in hoc circulo sensibili, quem nondum sensimus, neque cognouimus, ꝙ sit: postea vero q̄ ipsum senserimus, & detectū fuerit nobis exēplum ipsius, ꝓuenit nobis in detectione ipsius cognitio, ꝙ sit per sensum, et cognitio eiusdem simul, ꝙ habet angulos ęquales duobus rectis. & hoc, quoniā ꝙ sit triangulus, ꝓuenit nobis per sensum: ꝙ autem eius anguli sint ęquales binis rectis, prouenit per cognitionem vniuersalis: quę est, ꝙ omnis triangulus est secundum istam dispositionem.

Cognitio sensibilium.

† al. l. sensata. n. prius q̄ sentiātur, sunt ignota: sed dū sentiūtur cognoscūtur, nulla p̄notione pręmissa.

Ab. le. phantasma.

Quorundam enim in hunc modum disciplina est, & non per medium, extremum cognoscitur: quæcunque iam singularia sunt, & non de subiecto aliquo. Ante vero quam inductum sit, aut acceptus fuerit syllogismus, modo quidem aliquo fortasse dicendum est C scire, modo autem alio non. quod enim non sciuit, si est simpliciter, hoc quomodo sciuit ꝙ duos rectos habet simpliciter? sed manifestū ꝙ ita quidem scit, quoniam vniuersaliter scit, simpliciter aūt non scit.

Dixit Aristo. Iam vero inueniuntur nonnulla, quorum cognitio, quemadmodum prius meminimus, est per famam, neque cognoscitur extremum per medium: & hæc est forma omnium particularium, & quę non dicuntur de subiecto. Antea vero quam detegatur triangulus occultus, & super ipso efficiatur syllogismus, aliquo modo cognoscitur, & modo alio non: quoniā si de re nō cognosco ꝙ sit simpliciter, q̄uo cognoscam ꝙ eius anguli sunt ęquales duobus rectis simpliciter? sed cognoscetur hoc, modo aliquo, hoc est ex parte, qua ponitur sub uniuersali: simpliciter autem non cognoscetur.

Nonnullorū vero cognitio prouenit nobis per sensum a principio, & doctrina eorū simul est. sunt aūt hęc particularia, q̄ nō sensimus, quęq; reponūtur sub uniuersalibus, quæ cognouimus. Exemplum, si cognoscamus, ꝙ oīs trianguli anguli 4 sunt ęquales duobus rectis, & non cognoscamus ꝙ iste triangulus, quem de-

signasti in abaco, & abscondisti, est secundum istam dispositionem, quem postea-
quam discoperuisti, percepimus per sensum ꝙ est triangulus, & per cognitionem
rei vniuersalis peruenit ad nos, ꝙ anguli ipsius sunt æquales duobus rectis: igi-
tur propositio minor in hac cognitione prouenit nobis per sensum, quæ est, ꝙ iste
est triangulus: conclusio aũt, ꝙ istius trianguli anguli sunt æquales duobus rectis
peruenit ad nos ex propositione maiore, quam cognoscebamus a principio rei, cũ
fuit applicita propositioni prouenienti ex sensu, quæ est minor: & hæc est disposi
tio omnium indiuiduorum cum vniuersalibus cognitis, antequam ipsa cognoscan
tur per sensum, hoc est, ꝙ sunt ignota ex parte vna, & cognita ex parte alia, &
in vniuersali. & ista est dispositio rei, quæ acquiritur per doctrinam: quod est, qa
ignoratur ex parte qua est particularis, & cognoscitur ex parte vniuersalis com
prehendentis ipsam.

Dixit. Iam vero inueniuntur nonnulla, quorum cognitio, quemadmodũ prius
Ab, le, patē
ter,
meminimus, est per famam, sensus est, Et causa, quare cognoscimus nonnulla,
ꝙ disponuntur aliqua dispositione, & ꝙ sunt simul, est: quoniã nonnulla cognosci
mus esse per sensum, non aũt per syllogismum penitus, dispositiones vero ipsorũ
cognoscimus per syllogismum. Et inquit: neque cognoscitur extremum per me-
dium: sensus est, & non cognoscuntur ea, quæ sunt extrema in prædicatione, per
media, hoc est, quæ non prædicantur de aliquo, & reliqua prædicantur de ipsis,
qm̃ cuius cognitio est per medium, fieri non potest, vt non prædicetur de aliquo:
indiuidua vero non prædicantur de aliquo omnino p modũ vniuersalis, & scdm E
consuetudinem naturalem. Et ideo dixit; & hæc est forma omnium particulariũ,
& quæ non dicuntur de subiecto. sensus est: & hæc est dispositio omnium particu
larium indiuiduorum, quæ definita sunt in libro Prædicamentorum, ꝙ nullo pa-
cto prædicantur de subiecto. Deinde dixit: Antea vero q̃ detegatur triangulus
occultus, & super ipso efficiatur syllogismus, aliquo modo cognoscitur, & modo
alio non. sensus est, postcaquam monstratum fuit, ꝙ cognitio alicuius per syllogis
mum est alia a cognitione eiusdem per sensum, & nos de proximo poterimus sol
uere sophisma celebratum, quo decipiunt Sophistæ, & concludunt, ꝙ aliquid est
notum & ignotum simul: si dixerimus Sophistis, ꝙ anteq̃ detegatur triãgulus, et
de ipso efficiatur syllogismus, cognitio ꝙ anguli ipsius sunt æquales duobus re-
ctis, peruenit ad nos ante detectionẽ aliquo modo, & modo alio non peruenit: &
nos etiam ex parte ignoramus, & ex parte cognoscimus, & non ignoramus &
cognoscimus ex parte vna. & hoc est dubiũ, quod intulerũt. Et hoc, qm̃ de trian-
gulo occulto, antequã detegatur, cognoscimus, ꝙ ipsius anguli sunt æquales duo-
bus rectis in potentia, ex parte qua cognoscimus ipsum vniuersale comprehen-
dens hunc triangulum determinatum; & hoc, qm̃ cognoscimus, ꝙ triangulus ha-
bet angulos æquales duobus rectis, scdm ꝙ triãgulus: igitur cognoscimus ipsum
in potentia, & ignoramus ipsum in actu: hoc est cognoscimus ipsum ex parte dis
positionis vniuersalis, & ignoramus ipsum ex parte dispositionis singularis, qua F
ignoramus ipsum. postea vero quã detectus fuerit, iam accedit nobis cognitio de
vtrisque dispositionibus simul. Modus autem huius sophismatis est, quemadmo-
dum illud, de quo mentionem faciemus post hoc. quoniam formauerunt triangu
lum secundum dispositionem. quæ non apparebat illi; deinde interrogauerunt, di-
centes, an ne nosti ꝙ omnis trianguli anguli sunt æquales binis rectis? cũque di-
xisset, ita, protulerunt illi hunc triangulum occultum, & dixerunt illi, an ne no-
sti de hoc triangulo, ꝙ eius anguli sunt æquales binis rectis, antequam detegere-
tur, an vero non noras? cumque dixisset, non cognoueram: dixerunt, igitur cogno
scebas ꝙ iste triangulus habet angulos æquales binis rectis, & non cognoscebas
simul. Soluit autem ipse dubium hoc dicens, fortasse cognoscebam ex parte. &
ignorabam ex parte, antequam detegeretur: hoc est cognoscebam ipsum ex par
te vniuersalis comprehendentis ipsum, & ignorabam ex parte particularis ap-
propriati. Et item adduxit causam, propter quam triangulus occultus fuit secun-
dum hanc dispositionem, hoc est ignotus in actu, & cognitus in potẽtia, & dixit:
si de re non cognosco ꝙ sit simpliciter, quomodo cognoscam ꝙ eius anguli sunt
æquales binis rectis simpliciter? sensus est; ꝙ non potest fieri, vt habeamus scien

A tiam in actu de hoc triangulo, antequam detegamus, quod de ipſo ignoratur an ſit. cumque ignotum fuerit an ſit, fieri non poteſt, vt cognoſcamus eius angulos eſſe æquales binis rectis, antequam cognoſcamus qđ ſit. ſte igitur ignotus ex hac parte, cognoſcitur autem ex parte, qua eſt in potentia, ſubiectus diſpoſitioni vniuerſali, qua ipſum cognoſcamus, puta, ꝙ omnis trianguli anguli ſunt æquales binis rectis.

Si vero non, quæ in Menone, dubitatio continget. aut enim nihil addiſcet, aut quæ nouit. Non enim iam, veluti quidam nituntur ſoluere, dicendum: an ne noſti omnem binarium, ꝙ par eſt, aut non? aſſerente autem, attulleruut quendam binarium, quem non exiſtimabat eſſe: quare neque parem. Soluunt enim, non dicentes omnem ſcire binarium parem eſſe, ſed quem ſciunt, quod binarius. vid. 2. Prio. cap. 26.

Dixit Ariſtoteles. Quòd ſi diſpoſitio non eſt ita, accidet vtiq; nobis intricatio, de qua mentio fit in libro Menone. & hoc, aut ꝙ homo non cognoſcat aliquid, aut cognoſcat, quod antea cognoſcebat. Non B eſt autem opus, vt ſoluamus hoc dubium, quemadmodum alii ſolliciti fuerunt in hoc ſoluendo. quoniam ipſi interrogauerunt, & dixerunt: an ne putas demonſtratum eſſe, quod omnis octonarius eſt par, an non? cumque reſpondiſſet, ita, oſtenderunt octonarium, quem nō exiſtimauerat eſſe: & dixerunt ei, qui non putabas, ꝙ eſſet par, quomodo cognoſcebas, ꝙ eſſet par? Soluunt autem iſtam intricationem dicentes, non aſſerimus omnem octonarium eſſe parem, ſed quem cognoſcimus eſſe octonarium.

Quoniam, ſi res eſſet ignota apud nos omnibus modis, non poſſemus ipſam addiſcere. & ſequeretur dubitatio Menonis celebrata: vt dicatur, ꝙ eſt neceſſe vt homo addiſcat aut illud, quod iam nouit, aut illud, quod non nouit, ſed ignorat. ꝙ ſi addiſcit illud, quod nouerat, non didicit an ſit res, quam antea ignorabat: ſin aũt addiſcet quod ignorat, vnde cognoſcet, ꝙ hoc eſt illud, quod ignorabat, nunc autem cognoſcit ipſum? quomodo enim, ſi quiſpiam quærit ſeruum fugitiuum, & ipſum ignoret, cũ ad ipſum deuenerit, cognoſcet hunc eſſe, quã quærebat, niſi ipſum antea præcognouerit? igitur non eſt hic doctrina, neque diſciplina penitus. Quod ſi dicamus, quẽadmodũ dicebamus, quæſitũ cognoſci ſcđm diſpo- C ſitionẽ vniuerſalẽ, & ignorari ſcđm modũ particularẽ, qui eſt modus ipſi appropriatus, non accidet nobis dubitatio hæc ſupra dicta. Et per hunc modum tm̃ ſoluemus dubitattionẽ ſophiſticã, quæ cõſueuit fieri in oĩbus rebus particularibus. Et hoc, qm̃ ipſi dicunt: an habes ſcientiã, ꝙ trianguli anguli ſunt æquales, an vero non habes ſcientiã in hoc? cumq; reſponderit ipſis reſpondens, ꝙ habet ſcientiam de hoc, detexerunt ipſi triangulum deſcriptum in abaco, & dixerunt; an ne habuiſti cognitionem de hoc, antequam detegeremus tibi, an vero non habebas cognitionem de hoc? cumque dixiſſet, non habuiſſe ſe cognitionẽ de hoc, ꝙ habeat angulos æquales duobus rectis, dixerunt, igitur cognoſcebas, ꝙ triangulus habet angulos æquales duobus rectis, non autem cognoſcebas de hoc, quoniam huius trianguli non cognoueras diſpoſitionem antea. 5

Dixit: Et ſi non poſuerimus, ꝙ oĩa quæſita ſe habent ſcđm hanc diſpoſitionẽ, hoc eſt, ꝙ cognoſcuntur ex parte, & ignorantur ex parte, hoc eſt cognoſcuntur ex parte diſpoſitionis vl̃is, & ignorãtur ex parte diſpoſitionis appropriatæ, accidet vtique dubiũ, de quo fit mentio in libro Menone, de diſpoſitione diſciplinæ. quod autem ſequitur, eſt, ꝙ homo aut non cognoſcat aliquid, quod ignoret oĩo: cognoſcat illud, quod ante cognoſcebat, tacuit aũt dubitatũ, qm̃ erat celebratum apud ipſos. Dubiũ aũt hoc ſe habet hunc in modũ. Fieri non poteſt, quin addi-

scens aliquid aut sciat illud. aut ignoret. ꝙ si scit, non est opus amplius, vt cogno D
scat ipsum. sin autem ignorat. quomodo cognoscet, cum ipsum fuerit assecutus ꝙ est quæsitum suum. puta in exẽplo, si esset seruus, quem quæreremus, aufugiens, & ipsum non nosceremus, dum ille nobis occurreret, non nosceremus ipsum. Et hoc est dubium, per qđ intenditur, disciplinam esse impossibilem. Et propter hoc dubium posuit Plato, ꝙ disciplina est recordatio, & monstrauit, ꝙ quæsitum est notum antequam cognoscatur. & ex hoc planum, ꝙ quæsitum ignotum secdm naturam non erit notũ in actu, sed erit notũ in potentia. Modus igitur soluẽdi hoc dubiũ est, vt dicatur, si q̃situm esset ignotũ simpliciter, & secdm oẽs modos, nõ esset via ad cognoscendũ ipsum. & si cõsimiliter esset cognitio sua simplr, esset vtique disciplina vana, sed scit ex parte, & est dispó ul'is aggregata: & ignorat ex pte, & est dispõ appriata. igitur q̃rimus ipsum ex parte qua ignorat: et cognoscimus id, cũ ipsũm assecuti fuerimus ex parte ista, qua cognoscitur. Cumq; mẽtionẽ fecit de dubio Sophistarũ, qui cõicat cum modo solutionis istius dubij, dixit, ꝙ non est opus, vt soluatur, q̃madmodũ soluerunt alij, & inquit: Non est aũt opus vt soluamus hoc dubium, quemadmodum solliciti fuerunt alij in hoc soluendo. Deinde mentionem fecit de modo dubitationis, & solutione aliorum. Quod aũt dixerunt de ipso in hoc, est manifestum per se. & hoc, q̃m ipsi primum interrogabant, quemadmodum diximus; an ne vides cognitum esse per demonstrationem, ꝙ omnis octonarius est numerus par. cumque respondens dixisset, ita, detexerũt ipsi octonarium occultum, & dixerunt; an ne nosti, ꝙ octonarius iste erat par? cũ B
que dixisset, non; ergo tu cognoscebas ipsum, & non cognoscebas ipsum. & ita interrogauerunt de triangulo, ac reliquis particularibus, quæ ponuntur sub aliquo cognito per demonstrationem. Et fuerunt solliciti nonulli in ipso soluendo, quemadmodum, inquit, dicemus, non cognosco omnem octonarium simpliciter esse numerum parem: sed quod cognosco per demonstrationem, est, ꝙ omnis octonarius, quem noui esse octonarium, est numerus par. Cumq; exposuit modum solutionis ipsorum, cœpit & ipse declarare:

At qui sciunt quidem, cuius demonstrationem habent, & cuius acceperunt: acceperunt autem non de omni, de quo vtique noscant, quod triangulum, aut quod numerus, sed simpliciter de omni numero. atque triangulo. nulla enim propositio accipitur talis, ꝙ quem tu nosti numerum, aut quam tu nosti rectilineam: sed de omni. Cæterum nihil, puto, vetat, quod addiscit aliquis, est sic scire, est autem sic ignorare. absurdum enim non si nouit quodammodo quod addiscit. sed si ita, vt inquantum addiscit, & sit.

Dixit Aristoteles. Sed demonstratio, quę peruenit ad ipsos, non F
peruenit declarans, ꝙ res, quam cognoui, quod sit triangulus, aut numerus, sed secundum naturam trianguli, & secundum naturam numeri: sed non per aliquam propositionum, quam posuerunt cum conditione, quemadmodum numerus, quem nouit, & rectitudo linearum, quã nouit, sed simpliciter. Prætérquã ꝙ nihil prohibet, quin cognoscamus rem ex parte, & ignoremus ex parte. non est autẽ mirum, neque timor, si aliquis quod addiscit, aliquo modo scit: sed mirum esset, si addisceret rem ex parte, qua cognoscit ipsam.

6 Nos autem soluemus ipsam dicentes, ꝙ cognouimus aliquo modo, & non cognouimus modo alio. neq; est impossibile, ut cognoscamus rem aliquo modo, & ignoremus ipsam modo alio. impossibile enim esset, si eo modo, quo nouimus, eodem ignoraremus. Dixit: non oportet autem consimiliter vt soluamus hoc dubium eo modo, quo soluerunt nonnulli, qui dixerunt in responsione ad hoc, ꝙ nos non nouimus, ꝙ omnis trianguli anguli sunt æquales duobus rectis; sed nouimus

A ꝙ omne illud, quod cognoscimus esse triãgulum, habet angulos æquales duobus rectis. qm̃ cognitio, quæ peruenit ad nos de triangulo in tempore, quo detectus nobis fuit, non peruenit ad nos cum hac conditione. hoc est quoniam conclusio non accipitur cum hac conditione, hoc est, ꝙ non concluditur, ꝙ hoc, quod cognoscitur esse triangulus, habet angulos æquales duobus rectis: sed concluditur nobis et ex sensu, & ex propositione vniuersali, quæ erat apud nos, ꝙ hoc, quoniã est triãgulus, oportet vt habeat angulos æquales duobus rectis. igitur cognitio proueniens nobis ex hac demonstratione, prouenit ex natura trianguli absoluta, non autem ex eo ꝙ accipitur cũ hac conditione.

Et dixit: Neq; se habet res, quemadmodũ dixerũt isti, ꝙ demonstratio, quã fecerunt super æqualitate angulorum duobus rectis, non est constituta cum ijs dispositionibus, quas existimauerunt, hoc est de triangulo, quem nouerunt esse triãgulum: sed constituta fuit de triangulo simpliciter. & propterea conditiones istæ non inueniuntur in aliqua propositionum acceptarum in hac demõstratione. ꝙ si non inueniuntur in conclusione, neque in propositionibus. igitur quod dixerunt, est falsum & impossibile. Et dixit; Sed demonstratio, quæ peruenit ad ipsos, non peruenit declarans scdm ꝙ est res, quã cognoui, ꝙ sit triãgulus, aut numerus, sed scdm naturam trianguli, & scdm naturã numeri. sensus est, sed demonstratio perueniens ad eum, qui fecit demonstrationem, ꝙ anguli trianguli sunt æquales duo-

B bus rectis, & ꝙ octonarius est numerus par, non peruenit ad eum declarãs, scdm ꝙ triangulo inest, ꝙ cognoscatur esse triãgulus, aut octonario, ꝙ cognoscatur esse octonarius: sed peruenit ad eum de triangulo simpliciter, & de octonario simpliciter. Et dixit: sed non per aliquam propositionum, quam posuerunt cum conditione. sensus est, sed non inuenitur in aliqua propositionum, quas posuerunt in istis duabus demonstrationibus, propositio posita cum condititione, hoc est, in qua ponas talem conditionem, quemadmodum se habet dispositio posita in propositionibus demonstrationis, ꝙ octonarius est numerus par, numerus quem cognoui. non autem numerus simpliciter, ita vt dicatur omnis octonarius, quem scio esse octonarium numerum, diuiditur in duo dimidia: quemadmodum posuerunt in demonstratione de triangulo, ꝙ eius anguli sunt æquales binis rectis. & in descriptione trianguli, ꝙ est figura rectarum linearum, quam ipse nouit, ꝙ est cum hoc. & hoc est, quod confessus est, cum dixit: quemadmodum numerus, quem nouit, & rectitudo linearum, quam nouit. Dixit: sed simpliciter. sensus est, sed posuerunt propositiones istas simpliciter, non cum ista conditione. Deinde dixit: Præterquam ꝙ nihil prophibet, quin cognoscamus rem ex parte. sensus est, præterquam ꝙ nõ solutum est dubium ex hac parte: sed soluitur ex parte, qua nihil prohibet, quin sciamus rem ex parte, & ignoremus eandem ex parte. Cum vero dixit: non est autem mirum, neq; timor: si aliquis; quod addiscit, quodammodo scit: sed mirum esset, si addisceret rem ex parte, qua cognoscit ipsam: significat nobis, ꝙ per hoc

Scire et ignorare non opponũtur simpliciter.

C soluitur dubium: & hoc, quoniam non est mirum, neque formido, ꝙ aliquis addiscat aliquid, quod scit ex parte, & ignoret ex parte, vsque quo deueniet a modo, quo cognoscit ipsum, ad modũ, quo non cognoscit ipsum: immo hoc est consentaneum. sed formido & mirum esset, si homo addisceret aliquid ex parte, qua scit ipsum, & hoc est, quod existimauit Menon secun ex dictis suis. sed consentaneũ est, vt se habeat alio modo, ꝙ videlicet nihil prohibeat, immo conueniens sit, vt processus fiat a parte cognita rei ad partem ignotam eiusdem.

a .l. necessarium.

Quid sit Scire, quid Demõstratio, & quæ conditiones ad eius propositiones requirantur. Quid sit Propositio, Immediatum principium, ac eorũ species. Propositiones magis, quam conclusionem credendas esse. Cap. II.

SCire autem arbitramur vnumquodque simpliciter, sed nõ sophistico modo, qui est scdm accidens, cum causam existimamus cognoscere, pp quã res est, q illius cã est, & nõ cõtingere hoc aliter se habere. Planũ igitur q tale aliqd

scire est. nanque & non scientes, & scientes: illi quidem existimant D
* al.l.ipsum *ipsi sic se habere, scientes vero & habent.

Dixit Aristoteles. Iam autem existimamus nos scire vnumquodque sciētia vera, non scd̄m modum sophisticum, qui est per accidēs, cum cognoscimus causam *consequentem existentiā ipsius, & cognoscimus quòd est causa ipsius, & quòd non potest esse aliter. Planum aūt est, quòd dispositio eius, qui scit aliquid, est hæc. & hoc, quoniam qui scit, & qui non scit, ambo existimant, quòd sciunt rem, ex parte, qua sciunt per causam ipsius: præterquam ꝙ qui non scit, existimat se scire causam, sed existimatio sua non est vera: qui vero scit secundum veritatem, iam habet scientiam per causam.

* al.l.inferētem.

7 Dixit. Atqui existimamus tunc scire aliquid scientia maxime vera, cum scimus rem non per aliquid accidens illi, secundum modum, quo sciunt Sophistæ, sed cum scimus ipsum per causam consequentem ex eo ꝙ sit, & sciamus ꝙ est causa ipsius, & ꝙ non potest esse sine hac causa. Signum autem, ꝙ scientia vera est hæc. quoniam quicunq; contendit se scire aliquid, iam existimat se scire hoc pacto, siue sciat secundum veritatem, siue non. vtrique enim existimant se scire E rem per hunc modum: differentia vero inter ipsos est, quoniam qui non scit rem secundum ꝙ est in veritate, existimat se scire per causam, & tamen non scit: qui vero scit secundum veritatem, scit per causam suam.

Posteaquam declarauit ꝙ omnis doctrina, & disciplina fit ex cognitione præcedente, & soluit dubia incidentia in hac propositione, quod est dubium Menonis, & sophisma Sophistarum: incipit exponere conditiones propositionum demōstrationis simpliciter, hoc est, quæ prębet existentiam & causam, quæ est *magis secura intra species demonstrationis in veritate, & perfectioris scientiæ. & hoc est, quod primo intenditur in hoc libro. Dixit: Iam autem existimamus nos scire vnum quodq; scientia vera, non secundum modum sophisticum, qui est per accidens, cum cognoscimus causam consequentem existentiam, & cognoscimus ꝙ est causa ipsius, & ꝙ non potest esse aliter. Ponit de scientia, quæ dicitur per antecessionem, hoc est, quam acquirimus per demonstrationem simpliciter, tres conditiones. Quarum vna est, vt sciamus rem esse, eo ꝙ scimus causam suam esse. Conditio secunda, vt scientes, ꝙ res sit ex parte causæ ipsius, sciamus illam esse ipsius causam. Tertia, vt sciamus, ꝙ non potest esse sine illa causa. Posuit aūt primā conditionē in hac scientia, vt habeamus exn̄tiam ipsius sciti ꝑ causam: qm̄ per hoc distinxit hanc demonstrationem a demonstratione, quæ vocatur signū. Conditionem vero scd̄am, vt sciamus cum hoc, ꝙ est causa ipsius; qm̄ F aliquando scimus aliquid esse ex parte alterius, quod est causa ipsius, absque eo, ꝙ sciamus, ꝙ sit ipsius causa. Tertiā vero posuit, vt sciamus, ꝙ non potest esse sine illa causa: ad distinguendū inter causam essentialem & accidentalem: & causam imaginariam & veram. Cum vero dixit, vera, idem est, ac si dixisset scd̄m prius, & maxima. ac si diceret, planum autem, ꝙ nos scimus vnumquodque intelligibilium scientia, quæ dicitur per prius, & non scientia, quæ dicitur per posterius, quemadmodum scientia, quæ est per signa; neque scientia per æquiuocationem nominis, quemadmodum scientia, per quam componuntur rationes sophisticæ: cum cognoscimus ipsam per causam suam, hoc est, cum sciuerimus ꝙ sit, propterea quia scimus causam suam. Postea vero quam adduxit propositionē istā, scd̄m ꝙ est nota per se, cœpit ratiocinari super hoc per testimonia scd̄m consuetudinem suam, qua comprobare nititur sermones veros testimoniis ad modum signorum, & dixit. Planum autem est, ꝙ dispositio eius, qui scit aliquid, est hæc: vsque ad finem eius, quod scripsimus, sensus est, & indicium manifestum, quod scientiā verā de aliquo acquirimus ex parte scientiæ ꝑ causam suam, est, propterea ꝙ quicunque existimat, ꝙ scit aliquid scientia vera, existimat vtique hoc, quoniam ipse imaginatur se scire ipsum ex parte causę ipsius: siue illa scientia

* Ab. le. certissima.

* al.l.inferētem.

al l.principaliter.

A fuerit vera, siue non, præterquam ꝙ differunt inter se: quoniam qui sciunt rem scientia vera, sciunt per causam suam; qui autem non sciunt rem scientia vera, existimant se scire per causam suam, cum tamen non sciant per causam suam.

Quare cuius simpliciter est scientia, hoc impossibile aliter se habere. Si igitur & alter est sciendi modus, posterius dicemus. Dicimus autem & per demonstrationem cognoscere. demonstrationem vero dico syllogismum scientialem. scientialem autem dico, secundum quem, eo quòd ipsum habeamus, scimus.

Dixit Aristoteles. Hæc igitur est dispositio eius, quod scitur secundum veritatem, neque fieri potest, vt sit sine hoc modo. Sed inuenitur etiam species alia scientię veræ, de qua dicemus in fine. Atqui illa cognitio, quæ dirigit considerationem ad veritatem, est demonstratio. Volo autem per demonstrationem syllogismum verum, per quem cognoscimus rem, secundum quòd est de ipsa aliquid, non autem cognoscimus, secundum ꝙ est apud nos tantum.

B Cũq; scientia vera quæsita sit hęc, planum, ꝙ faciens acquirere scientiam istã est demonstratio. Sed scientia certa dicitur etiam de alio modo, hoc est de scientia, quæ acquiritur per definitionem. Verum tractatus iste a principio est de sciẽtia acquisita per demonstrationem: deinde post hoc tractabit de scientia secunda. Demonstratio autem in summa est syllogismus verus faciens acquirere scientiã de re secundum ꝙ ipsi inest causa, cum causa fuerit ex rebus cognitis apud nos per naturam.

Hæc est definitio scientię veræ, de qua mentionem fecimus, hoc est, quæ dicitur per excellentiam. † & hæc est etiam scientia per se: quoniam fieri non potest, vt sit hæc scientia sine hoc modo, de quo mentionem fecit. Cum vero dixit: Sed inuenitur etiam species alia scientiæ veræ, de qua dicemus in fine: vult formationem perfectam, quæ est in definitionibus perfectis, de qua dicetur in tractatu secundo. Postea igitur quam declarauit, ꝙ intentio sua in hoc tractatu est loqui de speciebus scientiæ veræ, quæ sunt verificatio, & formatio de re, in qua cadit verificatio perfecta, quę est demonstratio simpliciter, cœpit definire demonstrationem simpliciter, de cuius propositionibus ac scientia intendit loqui in hoc libro, & dixit. Volo autem per demonstrationem syllogismum verum, per quẽ cognoscimus rem, secundum, ꝙ est de ipsa aliquid, non autem cognoscimus, secũdum ꝙ est apud nos tantum. Syllogismus ponitur in hac definitione loco generis. & hoc, quoniam demonstratio est syllogismus in vera figura. Cum autem dixit, verus, idem est, ac si diceret, syllogismus compositus ex propositionibus veris. Et hęc est differentia, per quam distinguitur syllogismus demonstratiuus a syllogismo dialectico, quæcunque species fuerit trium demonstrationum, hoc est demonstratio existentiæ, aut demonstratio causę, aut quæ componitur ex duabus dispositionibus simul, hoc est, quæ præbet existentiam & causam simul, & hoc, quoniam syllogismus dialecticus is est, qui componitur ex propositionibus probabilibus, non veris. Cum autem dixit: per quem cognoscimus rem, secundũ ꝙ est de ipsa aliquid, non autem cognoscimus ipsam, secundum ꝙ est apud nos tantum: hęc est differentia, per quam distinguit demonstrationem simpliciter, hoc est, quę prębet existentiam & causam simul, a demonstratione signi, & hoc est idem, ac si dixisset ex propositionibus veris, per quas cognoscitur quæsitum, ex parte, qua sunt causæ rei quæsitæ, ꝙ sit: non autem ex parte, qua sunt causa, vt sciatur, ꝙ sit hæc res tantum, absque eo ꝙ sit causa, ut sit extra animam. & hoc, quoniam oportet demonstrationem habere propositiones cum his duabus conditionibus, hoc est, ꝙ sint causa conclusionis, & causa, ꝙ sciamus conclusionem. quemadmodum si sciat, ꝙ hoc in loco est lumen, propterea ꝙ in ipso est ignis: quoniam cognitio ꝙ in ipso est ignis, est causa cognitionis, ꝙ in ipso est lumen, et

C

† a, l. quod ẽt est per se notum, qm̃

causa ꝙ sit lumen. Atqui erunt ambæ propositiones cum hac conditione in syllogismo demonstratiuo, cum terminus medius erit causa cõclusionis ꝙ sit, & causa ut cognoscamus ipsam. sed in signo medius terminus est tantummodo causa ut cognoscamus conclusionem: non autem, ut conclusio sit extra intellectum. quemadmodum si monstraremus, ꝙ hoc in loco est ignis, propterea ꝙ in ipso est fumus: quoniam cognitio, ꝙ fumus in ipso sit, est causa cognitionis, ꝙ ignis sit, non autem causa, ꝙ ignis sit, sed res se habet in contrarium, quoniã ignis est causa, ut fumus sit. sicq; id est, ac si dixisset: quo cognoscimus rem, secundũ quod ꝑ ipsum est per se, non autẽ cognoscimus, secundũ qd est apud nos, absq; eo qd sit per ipsum ꝑ se. D

* Ab.le. demonstratiõe quia.

Si itaq; est ipsum scire, quale posuimus, necesse & demonstratiuã scientiã ex verisq; esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. sic enim erunt & principia propria eius quod demonstratur. syllogismus enim erit & sine his, demonstratio autem non erit: non enim faciet scientiam.

Dixit Aristoteles. Igitur dispositio, qua sciamus rem sciẽtia vera, secundum ꝙ prædiximus, ac posuimus, est, vt propositiones demonstrationis sint veræ, & primæ, immediatæ, & sint magis notæ quã cõclusio, & sint causa, vt per hunc modum sint proportionatę rei, quæ monstratur. atqui syllogismus quidem erit et sine aggregatione istarum conditionum, demonstratio autem non erit: propterea ꝙ sine aggregatione istarum conditionum non scietur res scientia vera. E

9 Cumque syllogismus demonstratiuus sit, per cuius viam acquirimus scientiã veram, quemadmodum diximus: planum ꝙ oportet, vt propositiones syllogismi demonstratiui sint veræ, & primæ, non cognitæ per medium terminum. & sint magis notæ & priores, quã conclusio: & sint causa conclusionis secundũ ambos modos simul, hoc est causa, vt conclusio sciatur, & causa, vt hæc res, quæ per se concluditur, sit: cumque sint causæ rei conclusæ per se, oportet iam vt sint proportionatæ rei, quæ monstratur per ipsas; quoniam hæc est dispositio causæ ex causato. Iam vero ostendimus in libro præcedente, ꝙ erit syllogismus verus sine istis conditionibus secundum ꝙ præcessit.

Posteaquam posuit, quid sit scientia quæsiti per demonstrationẽ, procedit ex hoc ad sciendas conditiones demonstrationis ipsius, & dixit: Igitur dispositio, qua sciamus rem scientia vera, secundum ꝙ prædiximus. sensus est intentio nostra per demonstrationem est, vt cognoscamus rem scientia vera, & in fine veritatis, secundum ꝙ posuimus. Et sequitur ex hoc, vt sint propositiones demonstrationis, per quas acquirimus scientiam istam, veræ: & principia prima cognita per se, non nota per medium, hoc est per syllogismum: & ꝙ tertio sint notiores conclusione: & ꝙ quarto sint causa conclusionis: & ita erunt proportionatæ rei, quę monstratur per ipsam, hoc est in eo, quo sunt causa. Deinde dixit: atqui syllogismus quidem erit & sine aggregatione istarum conditionum: hoc est, aut syllogismus dialecticus, aut tentatiuus, aut apparens. Et dixit: demõstratio autem nõ erit, intelligit demonstrationem simpliciter. Et dixit: propterea ꝙ sine aggregatione istarum conditionum non scietur res scientia vera: hoc est, veritas quæ est in fine. Sed posteaquam enarrauit necessitatem istarum conditionum in ipsis propositionibus, cœpit enarrare modum necessitatis istarum conditionum in ipsis ꝑpositionibus demonstratiuis. F

a .l. veritas summa.

Vera quidem igitur oportet esse: quoniam nõ est non ens scire, vt ꝙ diameter commensurabilis. Ex primis autem indemonstrabilibus, quoniam non sciet nõ habẽs demonstrationẽ ipsorum. scire.n. quorũ demõstratio est, non secundũ accidens, habere demonstrationẽ est.

Dixit Aristote. Quodq; sunt propositiones demõstrationis veræ, se

A quitur ex neceſsitate . qm̄ ſi eſſent falſæ, ſequeretur, ꝙ ſciremus id, qđ nō eſt: quemadmodū ſi ſciremus diametrum cōicare cum coſta. Sequitur ēt, vt ſint propoſitiones demonſtrationis immediatæ. & hoc, qm̄ ſi fuerint mediatæ, non erit via, vt ſciantur, niſi per demonſtrationem: quoniam diſpoſitio, vt ſciatur res ſcientia vera, non per accidens, eſt, vt ſciatur per demonſtrationem.

Quod aūt hic ſup eſt declarandū, eſt, non poſſe fieri ſyl'm demonſtratiuū ſine cōplicatione iſtarū conditionū, vt ſint ꝓpoſitiones demonſtrationis veræ; qm̄ ꝓpoſitiones falſæ inducunt facientē ipſam, vt exiſtimet, ꝙ non ens ſit ens: q̄madmodū ꝙ exiſtimet diametrū quadrati eſſe ęqualē coſtis. Et ꝙ ſint cognitæ non ꝑ terminū medium: qm̄ q̄ cognoſcunť per medios terminos, ita indigent demōſtratione, quemadmodum & ea, ſuper quibus ferimus demonſtrationem. 10

Dixit: qm̄ ſi eſſent falſæ, ſequeretur, vt ſciremus id, quod nō eſt. ſenſus eſt, qm̄ ex propoſitionibus falſis, in eo quod ſunt falſæ, ſequuntur concluſiones falſę, & hoc vt plurimum: quia iam declarauit, in libro Syllogiſmi, ꝙ concluſiones verę ſunt ex propoſitionibus falſis, ſed hoc eſt per accidens. Et dixit: Sequitur etiam, vt ſint propoſitiones demonſtrationis immediatę. intelligit demonſtrationes ſim

B plices. & hę ſunt, de quibus dicitur nomen demonſtrationis ſcđm prius. & hę ſunt demonſtrationes, quæ componuntur ex propoſitionibus veris primis ſcđm naturam. & hoc, qm̄ iſtę demonſtrationes hę ſunt, quibus non eſt opus aliis, reliquis vero illis eſt opus. ſed omne, quod eſt cauſa, vt aliqua diſpoſitio inſit alicui rei, eſt magis verum, quā id, cui ineſt diſpoſitio: hoc eſt, ſi demōſtrationes primę ſunt cauſa, vt inſit hęc diſpoſitio demonſtrationibus ſcđis, hoc eſt, quarum propoſitiones ſunt mediatę: de demonſtrationibus ergo primis magis verificatur nomen demonſtrationis. Et hoc ſignificauit, cum dixit: & hoc, qm̄ ſi fuerint mediatę, non erit via, vt ſciantur, niſi per demonſtrationem, quod idem eſt, ac ſi dixiſſet: non ſunt demonſtrationes per ſe, ſed per alia. ſed demonſtratio † ſcđm prius eſt illa, q̄ eſt demonſtratio per ſe. Et dixit, non erit via, vt ſciantur, niſi per demonſtrationē, qm̄ qđ ſcitur ſciā vera, aut ſcitur ex ſeipſo, aut ſcitur per demonſtrationem, nō per aliquam ſpeciem accidentis. Preterea, ſi ponamus, ꝙ ꝓpōnes demonſtrationū non ſunt notę per ſe, ſequeretur, vt ſint notę per demonſtrationē. ꝙ ſi hoc inſit demonſtrationi, ſcđm ꝙ demonſtratio, ſequetur proceſſus in infinitū: aut vt ſit mōſtratio in circulum, ſcđm ꝙ declarabitur poſtea. Oportet igitur, vt propoſitiones demonſtrationis, ſecundum ꝙ eſt demonſtratio, & per ſe, ſint primę, non cognitę per terminum medium; & ꝙ demonſtrationes, quarū propoſitiones cognoſcuntur per medium, dicantur cum iſtis per ęquiuocationem nominis. Et videtur

† al. ſe. principalis.

C eſſe hoc illud, quod voluit, dum inquit: Sequitur etiam, vt ſint propoſitiones demonſtrationis immediatę, vſque ad finem eius, quod ſcripſimus.

Cauſas quoq;, et notiora oportet eſſe, & priora. cauſas quidē, quoniam tunc ſcimus, quando cauſam cognoſcimus: & priora, ſiquidē cauſæ: & pręcognita, non ſolum altero modo, eo ꝙ intelligantur, ſed & eo ꝙ cognoſcantur ꝙ ſunt.

Dixit Ariſtot. Et ſequitur ex neceſsitate, vt ſint propoſitiones demonſtrationis cauſa, & ſint priores, & notiores. cauſa quidem, quoniā qui ſolicitus eſt, vt ſciat aliquid ſcientia vera, ſciet vtique ipſum per cauſam ſuam: priores autem, quia ſunt cauſę: notiores vero ſcđm duas ſpecies: vnā, vt ſciat quid ſignificāt: alterā, ꝙ ſunt, hoc eſt verę.

Erunt ēt cauſa rei, q̄ ſcitur ꝑ demonſtrationē: ꝓpterea ꝙ diximus, ꝙ ſciā maxime vera ineſt nobis de aliquo, cū cognouerimus ipſum ꝑ cauſam. Erūt itē pręcedentes cōcluſionē: qm̄ ſi ſunt cauſa cōcluſionis, pręcedunt ipſam, vt cauſa. Erūt ēt magis notę: qm̄ oportet, vt ſint notę ſcđm duos modos pcedētię ſimul: hoc eſt, vt ſint magis notę q̄ cōcluſio in eo qđ ſignificat nomē, et ī eo quo ſūt, hoc eſt verę. 11

Posteaquam posuit, ꝙ oportet ſcientiam veram prouenire ex propoſitionibus D
cũ illis cõditionibus, quas poſuit, nunc ſolicitus eſt in hoc declarãdo, & dixit. Et
ſequitur ex neceſsitate, vt ſint propoſitiones demonſtrationis cauſa, hoc eſt, ut ſit
terminus medius cauſa maioris extremitatis, hoc eſt exiſtentiæ maioris per ſe,
non autem cauſa, ut maior inſit minori tantum, quemadmodum dixit Alis Senę:
neq; cauſa exiſtentiæ minoris tantum, quemadmodum exiſtimauit Abumazar:
qui accepit hoc in demonſtrationibus ſimpliciter, hoc eſt demonſtrationibus, ꝙ
ſunt cauſę & exiſtentię ſimul, de quibus eſt ſermo in præſentia. Cęterum ꝙ in
ipſa demonſtratione inueniatur medius terminus cauſa ambarum extremitatum,
hoc eſt maioris & minoris, eſt res accidens ipſi. Et propterea, qui exiſtimat ꝙ
ex conditionibus demonſtrationis ſimpliciter eſt, vt terminus ſit cauſa ambarum
extremitatum, non recte putat: hoc enim eſt accidens quibuſdam demonſtrationi
bus ſimpliciter. Et ideo non oportet, vt diuidatur demonſtratio in iſtas partes
ita, vt dicatur, ꝙ demonſtrationum ſimpliciter, alię ſunt, in quibus terminus me-
dius eſt cauſa vnius duarum extremitatum, aut vtriuſque. & hoc, quoniam ꝙ ſit
cauſa vtriuſque eſt per accidens. ꝙ autem ſit cauſa minoris tantum, non contin-
git omnino. † et hoc, quoniam ſi non ſequitur ex eo ꝙ ipſe eſt, vt maior inſit mi-
nori, ex parte, qua eſt ipſius cauſa, hoc eſt maioris, non erit tunc demonſtratio ſim
pliciter. Atqui locus eſt erroris in hoc, ſi fiet, quod dictum eſt ex hoc, hoc eſt
ex eo ꝙ terminus medius eſt cauſa in demonſtratione ſimpliciter, non ſecundum E
quid. quoniam cum ſermo iſtè accipitur ſimpliciter, poterit formari ſecundũ tres
modos, atqui cum acceptum fuerit ex parte, qua eſt cauſa, ꝙ ſequatur ex eo ꝙ
ineſt minori, exiſtentia maioris, ex parte, qua ipſe eſt cauſa maioris, tollitur hic
error. Et ex hoc item monſtratur error eius, quod dixit Alis Senæ. quoniam ipſe
exiſtimauit, ꝙ eſt in hoc æquiuocatio: quia accidit, vt medius terminus ſit cauſa-
tus a maiori extremo, & medius cauſa vt inſit minori. quoniam ſi voluit, dum in-
quit cauſatus a maiori extremo, ꝙ cum maior ponitur eſſe, ſequatur, vt ſit etiam
medius, quoniam eſt cauſa ipſius; fieri non poterit, vt medius terminus in tali de-
monſtratione ſit cauſa. vt maior inſit minori, niſi inueniantur ambę iſtę ſpecies
cauſarum, ita vt ſequatur ex eo ꝙ vtrauis ipſarum eſt, vt ſit etiam altera, et ſcđm
hoc erit medius terminus cauſa maioris. Quod ſi velit, vt maior ſit cauſa, vt me-
dius exiſtat ſimpliciter, hoc eſt, vt ſequatur ex eo ꝙ ſit, vt medius etiam ſit. &
erit etiam medius cauſa, vt maior inſit minori, non autem cauſa, vt maior ſit tan-
tum: hoc quidem inuenitur, vt in ſermone dicente, homo eſt animal & animal eſt
corpus; ſed exemplum hoc eſt cauſę per accidens. quoniam hoc non eſt cauſa pri
ma per ſe, vt homo ſit corpus, quia eſt animal: quoniam non eſt homo, ſecundum
ꝙ homo, animal, tanto minus eſt corpus. ſed res declarabitur declaratione multa
in ſequentibus. Cum vero declarauit, quod oportet vt cõgregentur in ipſis, vt
ſint cauſa, & priores, & notiores, adduxit cauſam, quomodo ſequatur vnaquęq; F
iſtarum conditionum, & dixit: cauſa quidem, qm̃ qui ſolicitus eſt, vt ſciat aliquid
ſcientia vera, ſciet vtique ipſum per cauſam ſuam. Hęc autem ſcientia eſt per exi
ſtimationem perfectam ſcientiæ propter duas res declaratas. Quarum vna eſt,
qm̃ qui ſcit aliquid per cauſam, habet ſcientiam tutiorem, quã ille, qui ſcit qđ eſt,
per ſignum. Secunda vero, quoniam hęc ſpecies demonſtrationis eſt ex ſpecie
bus, quę comprehendunt in potentia quæſitum quid eſt, quę eſt definitio, quę ſe-
cundum naturam deſyderatur, et propter ipſam deſyderatur cognitio cauſarum.
Deinde dixit: priores autem, quia ſunt cauſæ. ſenſus eſt, priores ſecundum exi-
ſtentiam, qm̃ cauſa eſt prior ſecundum exiſtentiam cauſato. Deinde dixit: notio-
res vero ſcđm duas ſpecies: vnam, vt ſciat quid ſignificant: alteram ꝙ ſunt, hoc
eſt verę. ſenſus eſt, ſi autem ſunt propoſitiones notiores, ſequitur etiam, vt ſint
magis notæ bifariam, in eo, quod ſignificat ſuper ipſis nomen ſuum, & quod
ſint exiſtentes.

Digreſsio de termino medio in demonſtratione potiſsima, cuius nã ipſe debeat eſſe cauſa.

† Iaco. itale, qm̃ ñ ipſo reperto non reperiatꝰ neceſſario maior extremitas in minori, quatenus ipſe eſt cauſa ipſius maioris extremitatis, tunc non erit demonſtratio ſimpľr. Sed cauſa deceptionis ĩ hoc ẽ id, qđ paulo ante diximus, hoc eſt,

Priora vero ſunt, & notiora bifariam. non enim idem prius natura & ad nos prius, neque notius & nobis notius. Dico autẽ ad nos quidem priora, & notiora, quę ſunt propinquiora ſenſui: ſimpliciter

autem

A autem priora,& notiora,quæ longius . Sunt autem longiſsime quidem ipſa maxime Vniuerſalia,proxime Vero ipſa ſingularia: & opponuntur hæc ſibi inuicem.

Dixit Ariſtoteles. Prius autem & notius dicitur ſecũdum duas ſpecies.& hoc,quoniam res,quæ eſt prior apud nos, & res prior apud naturam ſunt diuerſæ per ſe.Quoniam priora,& notiora apud nos ſunt ſenſibilia:priora,vero ,& notiora apud naturã ſunt longinqua a ſenſu.Longinqua vero a ſenſu ſunt vniuerſalia, propinqua vero ex ipſis ſunt particularia & appropriata:& ambo hęc ſunt ſibi ĩuicẽ oppoſita.

Notius autem dicitur duobus modis,vno apud nos,altero apud naturam: quoniam prius apud nos in cognitione non eſt prius apud naturam in omnibus: & 11 hoc,quoniam ſenſibilia compoſita præcedunt apud nos in cognitione, magis autem nota apud naturam ſunt ſimplicia, ex quibus componuntur compoſita , & hæc ſunt longinqua a ſenſu,hoc eſt ad quæ peruenit ſenſus vltimo, ſi fuerint ex ijs,quæ ſenſus comprehendit.Longinqua vero a ſenſu omnino ſunt ea,quę ſunt, B vniuerſalia,propinqua autem,hoc eſt notiora apud nos , ſunt particularia:, hoc eſt indiuidua compoſita.

Quoniam ex conditionibus demonſtrationis ſimpliciter , de qua locutus fuit, quæ eſt demonſtratio cauſæ & exiſtentiæ , eſt vt ſit propoſitio in ipſa,cum hoc, ꝙ eſt notior apud nos,notior apud naturam:quoniam ipſe ſunt cauſæ , & cauſæ ſunt notiores apud naturam, ꝗ̄ compoſita:cœpit commem orare ꝙ prius in cognitione dicitur duobus modis : quorum vnus eſt,notius eſſe apud nos, alter vero,notius eſſe apud naturam.Notiora apud nos ſunt ſenſibilia deſignata:notiora aũt apud naturam ſunt longinqua a ſenſu:& hæc ſunt cauſæ rerum ſenſibilium, hoc eſt res cões pluribus,ꝗ̄ vni.Et non eſt intentio hic comparare intellectum ſenſato ,vtrũuis eorum ſit notius:quoniam ſenſata ſunt penitus ignota apud naturam.& etiam,quoniam non eſt ſenſibile notius apud nos,ꝗ̄ intelligibile: & volo dicere intelligibilia prima.Sed vult hic facere comparationem inter intelligibilia propinqua rebus ſenſibilibus,& longinqua.ac ſi dixiſſet,& intellectiones rerum propinquarum iſtis ſenſibilibus,quemadmodum intelligibile compoſitũ, & deſcriptiones entium,ſunt notiores apud nos,ꝗ̄ intellectiones rerum longinquarum:& hæ ſunt intellectiones cauſarum,& cauſarum cauſarum.Sed apud naturam res ſe habet in contrarium,hoc eſt,ꝙ longinqua a ſenſu ſunt notiora apud ipſam,ꝗ̄ propinqua.Dixit:Lõginqua vero a ſenſu ſunt vniuerſalia, propinqua autem ex ipſis ſunt particularia & appropriata:& ambo hæc ſunt ſibi inuicem C oppoſita.Non vult per hoc,ꝙ particularia ſint notiora apud ſenſum ꝗ̄ vniuerſalia;quoniam ſenſus non attingit vniuerſale,nęq; vult etiam per hoc conſimiliter,ꝙ vniuerſale ſit notius apud naturam,ꝗ̄ minus vniuerſale: † quoniam hæc eſt res noſtra,ꝙ vniuerſale apud nos eſt notius,ꝗ̄ appropriatum:quemadmodũ dixit in principio Naturalis auditus.Atqui voluit per res vniuerſales cauſas appropriatas ſecundum numerum,communes pluribus rebus:quemadmodũ agens primum,& materia prima , qm̃ iſtæ cauſæ ſunt notiores apud naturam , ꝗ̄ ſint apud nos;ſed res vniuerſales,quæ multis inſunt,apud nos ſunt magis notæ.

Demonſtratio exiſtẽtiæ eſt demõſtratio quia. Idẽ infra cõ.54.

† Ab.le.ſed hoc eſt , q̃d ſignificat, videlicet ꝙ

Tex.4.

Vide Alex. 1.Metaph. cnar.11.

Ex primis autem eſt,quod ex principiis propriis:idem * enim* dico primum & principium.Principiũ autem eſt demonſtrationis propoſitio immediata:Immediata vero,qua non eſt alia prior. Propoſitio autem eſt,enunciationis altera particula,Vnum de Vno: Dialectica quidem,quæ ſimiliter accipit Vtramuis:Demonſtratiua vero,quæ determinate alteram,quoniam veram . Enuntiatio autem contradictionis vtrauis particula.Contradictio vero oppoſitio, cuius nõ eſt medium ſecundum ſeipſam . Particula autem contradictionis , quæ

*a.l.idem autem eſt.

quidem aliquid de aliquo, affirmatio: quæ vero aliquid ab aliquo, D
negatio.

Dixit Aristoteles. Et dispositio, ꝙ sit ex primis, hoc est ex principiis appropriatis. non est autem differentia inter hoc, quod dicimus primum, & inter hoc, quod dicimus principium: quoniam primũ & principium significant rem vnam. Principium vero demonstrationis est propositio immediata. Propositio autem immediata est, qua non inuenies propositionem aliam priorem. Propositio vero est vna ex partibus enunciationis, hoc est, enuncians vnum de vno. Dialectica autem (hoc est topica) est positio vnius partium contradictionis, vtrauis ipsarũ fuerit. Sed propositio demonstratiua est vna ex partibus contradictionis scd̃m oppositionem, q̃ est vera. Enunciatio autẽ est vtrauis pars oppositionis. Contradictio vero est vna ex partibus oppositionis, hoc est oppositio, cuius non est medium per se.

23 Quod vero dicimus demõstrationem oportere esse ex primis, hoc est ex principijs appropriatis: qm̃ non est differentia inter hoc, quod dicimus prima, & inter hoc, ꝙ dicimus principia: propterea ꝙ sunt duo nomina cõsequentia, hoc est significantia rem vnam. Principium aũt demonstrationis est propositio immediata. hoc est, propositio non cognita per terminũ mediũ, qua non inuenies propositionẽ aliã priorẽ ipsa cognitione, neq; existentia. Propositionis aũt vniuersalis descriptio perficitur, cũ dicimus, ꝙ est vna ex partibus orationis enũciatiuæ, siue affirmatiua, siue negatiua, sed ipsam definies, ꝙ est oratio, per quã enunciatur res de re, aut enunciatur res a re, & ipsius aliqua est affirmatiua, & aliqua negatiua. Propositio aũt dialectica est propositio, quæ admittitur per interrogationem vtriusuis partis contradictionis, quæcunq; contigerit, vt admittatur a respõdente, siue fuerit hoc, quod admisit, verum, siue non verum. Sed propositio demõstratiua est vera ex vna partium contradictionis. Enũciatio autem est vtralibet pars oppositorum per affirmationem & negationem. Contradictorium vero est oppositum, quod non habet inter ipsum medium. verum de his omnibus dictum est in libris præcedentibus. E

1. Perih. c. 5.

Sensus est, dispositio aũt demonstrationis est, ꝙ sit sylls cõpositus ex primis, hoc est ex propositionibus proportionatis, & rebus proportionatis, q̃ non transcendunt genus considerationis: quemadmodũ videbitur postea. Et posteaq̃ definiuit per hoc propositionẽ demonstrationis, ꝙ est propositio ĩmediata, opus fuit, vt definiret propositionẽ simpliciter. deinde diuisit illam in demõstratiuã & dialecticam, & definiuit vtranq; ipsarum: qm̃ propositio immediata est species propositionum demonstratiuarum: qm̃ ex propositione demonstrationis est etiam ea, quæ est conclusio. Et qm̃ ponitur in definitione propositionis enunciatio, & oppositio, opus fuit consimiliter ẽt, vt definiret quid est enunciatio, & quid oppositio. & de hoc toto mentionem fecit, in memoriam reuocans ea, quæ præcessere. Et incœpit desinire principiũ demonstrationis, cũ dixit, ꝙ est propositio immediata. deinde declarauit quid est propositio ĩmediata, & inquit, ꝙ est ea, qua non inuenies propositionem aliam priorem, hoc est, in cognitione, & existentia. Postea definiuit propositionẽ simpl'r, & dixit, ꝙ propositio est una ex partibus enũciationis, hoc est, enũcians vnum de vno. sensus est, propositio simpl'r est vna ex orationibus indicatiuis, hoc est affirmatio, aut negatio. & hæc definitio est similis ei, qua definiuit ipsam in libro de syllogismo: & hoc, ꝙ est oratio, quæ affirmat aliquid de aliquo, aut negat aliquid ab aliquo. & hæc descriptio iam dicta fuit ibi in potentia. Videtur aũt, ꝙ hæc definitio non sit propositionis, ex parte qua est propositio, sed rei, cui accidit, vt sit propositio. q̃a propositio, secundũ ꝙ propositio, dicitur in relatione ad syll'm. Deinde definiuit propositionẽ dialecticam, & inquit: Dialectica aũt (hoc est topica) est positio vnius partium contradi F

Propõ immediata qd.

1. Prior. analit. cap. 1.

A ctionis, vtrauis ipsarũ fuerit. sensus est, ꝙ dialecticus cũ ponit propositionẽ, quæ admittitur a respondente, ex parte qua suscipit ipsam, poterit vtrauis pars contradictionis æqualiter admitti per interrogationẽ, & poni pars syllogistica. Sed demonstrator non habet viã, vt ponat vtramlibet partẽ contradictionis partem syll'i in demonstratione: sed ponet ex partibus contradictionis eam, q̃ vera est. Et hoc accepit ad distinguendã propositionem demonstratiuã a dialectica, & dixit, ꝙ propositio dialectica est ea, q̃ fit scd̃m vnam partium contradictionis. & causa vt ponamus hoc, est pp admissionẽ. Et dixit, ꝙ propositio demonstratiua est vna ex partibus contradictionis. & vult per contradictionẽ hoc in loco contraria, non aũt contradictionẽ proprie. Dixit aũt, ꝙ propositio dialectica est positio vnius partiũ contradictionis, hoc est admissio vnius partiũ contradictionis: qm̃ propositio est, quæ ponitur pars syll'i, hoc est, descriptio hęc est ex parte, qua est propositio: ac si dixisset, ꝙ propositio dialectica est positio vtriusuis partium contradictionis, vt ponatur pars syll'i. Deinde definiuit orationẽ indicatiuam, cũ dixit: Enunciatio aũt est vtrauis pars oppositionis. Scitu aũt dignum ꝙ enunciatio, & propositio, & quæsitum, vnum sunt subiecto, differunt aũt ratione. & hoc, qm̃ oratio indicatiua, cum accipitur ex parte, qua significat verum & falsum, vocatur enunciatio: cũ vero accipitur ex parte qua est pars syllogismi, vocatur propositio: cum aũt accipitur ex parte, qua est ignota, vocatur quęsitum. Sed Aristo-

Exponitur propõ dialectica.

Enunciatio quid. Secus definitur.

1. Perih. c. 4.

B teles cum descripsit propositionẽ per diuisionem in species suas, & dixit eã esse vnam ex partibus orationis indicatiuæ, hoc est affirmationem aut negationem, descripsit cõsimiliter ẽt orationem indicatiuã per species suas: & ait, Enunciatio aũt est vtrauis pars oppositionis. sed hoc totũ adduxit ad inquirendã scientiam, non aũt, quia in veritate sint definitiones, aut descriptiones. Dixit aũt in definitione contradictionis, ꝙ est oppositio, cuius non est mediũ. intelligit, ꝙ definitio sua est talis, scd̃m ꝙ hæc descriptio cõprehendit contradictionẽ, & cõtrarietatẽ. & hoc, qm̃ nomen contradictionis dr de ipsa: hoc est, quemadmodũ non est mediũ inter duo contradictoria, ita non est mediũ inter duo contraria: sed proprium est contradictionis, vt diuidat verũ & falsum in omni materia: contraria aũt diuidunt vtiq; verum & falsum in materia necessaria. vnde & contraria appropriantur demonstrationi: qm̃ demonstratio est in materia necessaria. sed cõtradictio appropriatur Dialecticæ: qm̃ Dialectica cõprehendit oẽm materiam.

Immediati vero principii syllogistici, positionem quidem dico, quam nõ est monstrare, neq; necesse habere docẽdũ quempiã: quam autem necesse est habere docẽdum quempiam, dignitatem: sunt enim quædam talia, † hoc enim maxime in talibus consueuimus nomẽ dicere.

C Positionis vero, quæ quidem accipit vtrãlibet particularũ enunciationis, vt dico esse aliquid, aut non esse aliquid, suppositio: quæ vero sine hoc, definitio. definitio enim positio quidẽ est: ponit enim Arithmeticus vnitatem indiuisibilẽ esse scd̃m quatum: suppositio aũt non est: nam quid est vnitas, & esse vnitatem, non idem.

† Aliq̃ cod. & antiqui addunt hæc verba: q̃ est domo discẽs promit scd̃m vnamquãq; sciam. & ita videntur legere Themistius, & Ioã. Gram.

Dixit Aristoteles. Principium aũt demonstrationis, quod est propositio immediata, si fuerit illud, ad quod non est via demonstrationis, & non fuerit consimiliter a creatione in intellectu discipuli, vocabitur hoc radix posita, & positio: si vero fuerit a creatione in intellectu discipuli, vocabitur scientia scita. Positio autem diuiditur: quoniam quæ ex ipsa accipitur, secundum quòd est pars contradictionis, vtrauis earum sit, aut affirmatio, aut negatio, vocabitur radix posita: quod autem est extra hoc, est definitio. nam definitio est species positionis: & hoc, quemadmodum definitio vnitatis, quam ponit Arithmeticus inter principia scientiæ suæ, & est il-

la, quæ non diuiditur ſecundum quantitatem, non eſt autem definitio & radix poſita res vna. & hoc, quoniam quid eſt vnitas, & eſſe vnitatem, non ſunt unum. D

24 Principium autem demonſtrationis, quod eſt, quemadmodum diximus, propoſitio immediata, diſtinguitur duas in partes: quarum eſt illud, quod nõ poteſt demonſtrari in illa arte, & non eſt notum apud diſcipulum: & hoc vocatur radix poſita: pars autem ſecunda eſt illud, quod eſt notum per ſe apud diſcipulum: & hoc eſt, quod vocatur ſcientia prima. Poſitio cõſimiliter etiam diſtinguitur duas in partes: quarum vna eſt, vt ponatur poſitio vtriuslibet partium cõtradictionis, ſiue affirmatiua, ſiue negatiua: & hæc eſt cui appropriatur nomen poſitionis: & hæc connumeratur in genere propoſitionum, & ex ipſa eſt etiã definitio: quemadmodum definitio vnitatis, quam poſuit Geometra in principio ſcientiæ de numero, cum dixit, ꝙ eſt res indiuiſibilis ſecundum quantitatem non habentem poſitionem. Differunt autem propoſitio poſita, & definitio poſita: quoniam propoſitio enunciat ſine dubio, ꝙ res eſt, aut non eſt, & hæc eſt diſpoſitio propoſitionis: ſed definitio non comprehendit in ſubſtantia ſua, ꝙ res ſit, aut non ſit, hoc eſt ex parte, qua eſt definitio: quoniam quid eſt vnitas, & eſſe vnitatem nõ ſunt vnum, ſed ſunt duæ ſcientiæ diuerſæ, licet proueniat in rebus, vt ſciamus ipſas per duas ſcientias ſimul, quemadmodum videbitur in ſequentibus. E

Dixit: Principium autem demonſtrationis, quod eſt propoſitio immediata, ſi fuerit illud, ad quod non eſt via demonſtrationis, & non fuerit cõſimiliter a creatione in intellectu diſcipuli, vocabitur hoc radix poſita & poſitio. ſenſus eſt, ꝙ ſi fuerit illud, cuius non ineſt diſcipulo a * creatione admiſsio, aut propter modicã exercitationem, aut propter defectum a creatione ipſius, vocabitur radix poſita, & poſitio: quoniam non eſt via ad ipſam demonſtrandam, ac ſi dixiſſet, principium autem demonſtrationis, quod eſt propoſitio immediata, ſi fuerit illud, cui accidit cum hoc, ꝙ ad ipſum demonſtrandum non eſt via, vt non inſit diſcipulo a creatione, ꝙ poſsit ipſum cognoſcere per ſe, vocabitur hoc radix poſita, †hoc eſt, quam pones diſcipulo poſitionem, quouſque intellectu ſuo apprehenderit, ꝙ eſt vera. quod vero non poteſt demonſtrari, & ineſt a principio creationis diſcipulo, vocabitur ſcientia ſcita. Et poteſt eſſe quod intelligat, cum dixit: quod non poteſt demonſtrari, & non eſt conſimiliter etiam a creatione in intellectu diſcipuli: principium, quod accipiat ars aliqua ab alia arte: propterea ꝙ non poteſt demonſtrari in ea arte, & non ineſt etiam conſimiliter a creatione diſcipulo. Quod vero dixit: ſi vero fuerit a creatione in intellectu diſcipuli: hoc eſt, & illud, quod a principio non poteſt demonſtrari, neq; in hac arte, neq; in alijs, quod ineſt diſcipulo a creatione, hoc eſt, quod vocatur ſcientia ſcita. & ſecũdum hoc oportet, vt intelligatur, quod dixit, quod non poteſt demonſtrari ſedundũ duas res ſimul: ac ſi diceret, illud, quod non poteſt demonſtrari, & non eſt conſimiliter etiam in diſcipulo a creatione: & hoc eſt, quod non poteſt demonſtrari in ea arte, ſed fortaſſe poteſt in alia: hoc eſt illud, quod vocatur radix poſita. ſi vero nõ poſsit demonſtrari, & inſit diſcipulo a creatione, ad quod demonſtrandum nõ eſt via ſimpliciter, neq; in ea arte, neq; in alijs, hoc eſt, quod vocatur ſcientia ſcita. & hæc expoſitio eſt multo conuenientior priore. Poſtea vero ꝗ declarauit partes poſitionis, †quas vniuerſaliter ſuſcipit radix ſcita per ſe: incœpit diſtinguere poſitionem ex modo & vniuerſalitate ſcientiæ, hoc eſt verificationis, & formationis, & inquit: Poſitio autem diuiditur, vſquequo dicit, & vocatur radix poſita. ſenſus eſt, & poſitio diſtinguitur vno modo in id, quod admittit alteram partem contradictionis, vtrauis fuerit, ſiue affirmatio, ſiue negatio: & hoc eſt, quod vocabis poſitionem. & hoc eſt, quod ſignificat, cum dicit: & vocatur radix poſita: intelligit ſecundum veritatem. Deinde dixit: quod autem eſt extra hoc, eſt definitio. nam definitio eſt ſpecies poſitionis. ſenſus eſt, atqui ſpecies ſecunda, quæ vocatur poſitio ſecundum poſterius, eſt definitio: quoniam definitio non * copulat, ꝙ res inſit rei, niſi per accidens: & propterea non conſiſtit ſuper ea demonſtratio, ex parte igitur, qua conſiſtit ſuper ea demonſtratio, aſsimilatur poſitioni: ex parte vero, F

* a.l. naturaliter.

† Iac. le. id eſt, q̃ talem ponit in diſcipulo poſitionem, vt reddat eius intellectum aptũ aſſequi illius certitudinem.

† Ab. le. quę vſr ſit receptione prologuij per ſe noti: Iac. le. quæ quidẽ vſr cõtinet radices per ſe notã:

* a.l. determinat,

A qua non est oratio indicatiua, non assimilatur illi. Et propterea dubitabatur de definitionibus quæ sunt notæ per se, quemadmodũ dicet in sequentibus, an oporteat connumerare ipsas inter propositiones primas per se, an vero inter positiones. Et secũdum istam expositionem idem est, ac si posuisset definitiones sub positionibus per accidens. Et potest esse ꝙ voluit, cum dixit, ꝙ definitio est positio: hoc est, ꝙ expositio significationis nominum est positio, qm̃ significationes nominum sunt per * positionẽ. Et inualuit expositio ista per id, quod dixit: quod aũt est extra hoc, est definitio. quod enim apparet ex hoc, est, ꝙ vult, ꝙ illud, quod vocatur positio per dispositionem extra hoc, est definitio. Et dixit: & hoc, quemadmodũ definitio vnitatis, quam ponit Arithmeticus inter principia scientiæ suæ, & est illa, quæ non diuiditur secundum quantitatem: aut secundũ expositionem priorem: qm̃ vnitatem esse extra intellectum non est notũ per se, & non est demonstratio in Arithmetica: aut secundum secundam, †qm̃ dispositio definitionis vnitatis est præparata ad significãdum nomen ipsius. Postea vero ꝙ declarauit per quem modum definitiones reponuntur sub positionibus, quodq; non vocantur positiones secundũ veritatem, qm̃ non indicant per se existentiam rei a principio, ex parte qua existit: & hæc est res, quæ vocatur positio secundũ veritatem: neq; est per se ex genere positionũ, quæ sunt positiones secundũ veritatem: aut qm̃ dispositio positionis est alia a dispositione positionis veræ, aut qm̃ B ipsæ amplectuntur dispositionem positionis veræ per accidens: deinde dixit: nõ est aũt definitio & radix posita res vna. & hoc qm̃ quid est vnitas, & esse vnitatem, non sunt vnum. sensus est, ꝙ definitio vnitatis & similes definitiones nõ significant de definito, ꝙ ipsum est: & ponuntur sub oratione indicatiua per accidens. sed radix posita est oratio indicatiua, & significat, ꝙ res est.

Alia expõ.

*al.l.impositionem.

†Iac.le.quia definitio vnitatis est ad placitũ, iuxta significationem nominis eius.

Quoniam aũt oportet credere, & scire rem, eo quòd talem habemus syllogismũ, quem vocamus demonstrationem: est aũt hic, eo ꝙ hæc sunt, ex quibus est per syllogismus: necesse est nõ solũ præcognoscere prima, aut oĩa, aut q̃dã, sed magis: semper enim ꝑꝑ qđ est vnũquodq;, illud magis est. vt ꝑꝑ quod amamus, illud amicum magis.

Vide 2. Meta. tex. 4.

Dixit Aristoteles. Cum vero fuerit res scita per demonstrationẽ, sequitur, vt veritas & fides in ipsa sit, quoniam habemus de ipsa hũc syllogismum, qui vocatur demonstratio: & habebimus fidem per demonstrationẽ ex parte fidei per propositiones, ex quibus est demonstratio: sequitur itaq; ex hoc, vt scientia nostra de re scita per demon C strationẽ, & de propositionibus demonstrationis, aut omnibus, aut quibusdam, non sit sc̃dm gradum vnũ: sed scientia nostra de propositionibus sit maior. & hoc, quoniam res propter quam sunt aliæ res, in existentia est magis vera. quemadmodũ amor noster in præceptorem est propter amorem nostrum in puerum, qui est maior.

15 Quoniam aũt ei, quod scitur per demonstrationem, accidit veritas vera ꝑpter syllm̃ demonstratiuum: & veritas in syllogismo demonstratiuo est propter propositiones, ex quibus cõponitur syllogismus: sequitur ex hoc, vt scientia nostra de re scita per demonstrationẽ, quæ est conclusio, & scientia nostra per propositiones, per quas scitur conclusio, non sit secundum terminum æqualẽ: hoc est, vt scientia nostra de propositionibus, & de conclusione non sit secundum vnũ gradum scientiæ: & hoc aut de omnibus propositionibus, aut de aliquibus: sed oportet ex necessitate, vt scientia nostra de propositionibus sit maior: & hoc, qm̃ rei, propter quam est aliquid in aliqua dispositione, magis vere inest hæc dispositio rei, cui inest hæc dispositio propter ipsam. exemplum, quoniam nos amamus præceptorem, quia amamus puerum; sequitur, vt amor noster in puerum sit maior amore nostro in præceptorem.

† Ab.le. ante vsum syllogismi : Iac. le. tpe, anteq̃. s. sup ipsa fiat syllogismus:

15 Posteaq̃ declarauit oportere propositiones demõstrationis magis sciri q̃ cõ- D
clusionem † in tpe, quo super ipsa facimus syllogismum : qm̃, propterea q ipsas scimus, deuenimus ad scientiam conclusionis: vult cõsimiliter ẽt declarare in hoc tractatu, q non solum oportet, vt magis sciantur in tpe, quo ignoramus cõclusionem, sed ẽt in tempore, quo scimus ipsam: qm̃ scientiam de propositionibus assequimur propter scientiã de propositionibus: illud enim, quod est causa, vt aliquid sit, ipsum magis vere est, q̃ hoc. vt in exemplo, qm̃ ignis est causa, vt res sint calidæ, ipse magis vere est calidus. Et dixit : Cum vero fuerit res scita per demonstrationem, sequitur vt veritas & fides ipsa sit, qm̃ habemus de ipsa hunc syllogismum, qui vocatur demonstratio, sensus est: cũ uero fuerit res, quam scimus per demonstrationem, post ignorantiam de ipsa, assequemur vtiq; veritatem veram de ipsa, cum habuerimus apud nos syllogismum ex ea specie syllogismi, quę vocatur demonstratio. Cumq; posuerit propositionẽ istam, adduxit illationem, quæ sequitur ex ea, & inquit: sequitur itaq; ex hoc, vt scientia nostra de re scita per demõstrationẽ, & de propositionibus demonstrationis, aut omnibus, aut quibusdam, non sit scdm gradum vnum: sed sciẽtia nostra de propositionibus sit maior. sensus est, sequitur, q si scientia nostra per demonstrationẽ sit maior, q̃ scientia nostra de eo, quod demonstratur, erit scientia nostra de propositionibus demonstrationis maior, q̃ scientia nostra de eo, quod demonstratur. & hoc aut de omnibus propositionibus, aut aliquibus. qm̃ non sequitur ex eo q posuimus, q fides nostra in demonstratione est maior, q̃ fides nostra in cõclusionibus, vt fides nostra v'iter de tota summa propositionum demonstrationis sit maior. & licet ex conditionibus demonstrationis sit, vt vtræq; propositiones ipsius sint magis scitæ, q̃ conclusio, hæc tamen res nondũ declarata est ex hoc tractatu. Postea vero q̃ declarata fuit illatio, quæ sequitur ex propositionibus: cœpit exponere modum, quo sequitur, & inquit: & hoc. qm̃ res, propter quam sunt aliæ res, in existẽtia est magis vera. & hæc oratio est propositio, qua vtitur in hoc loco. & est sensus, q omne illud, quod est causa, vt aliquid sit, aut cum aliqua dispositione, aut simpliciter, ita se habet, vt illud, quod est causa rei, magis oporteat esse. cumq; cõiunxit ad hoc, propositiones esse causam, vt sit veritas in conclusione, conclusit ex hoc in prima figura, q magis oportet propositiones primas esse veras, q̃ conclusionem. Exemplum vero adduxit ex rebus probabilibus, cõicans in veritate cũ omnibus, vt esset manifestius in doctrina. & hoc, qm̃ est probabile, & notum apud oẽs, q quicunq; amat virum aliquem propter virũ alium, ita se habeat, vt ipsius amor, propter quem amat virũ alium, sit maior. Exemplũ huius, cũ dixit præceptorem, & puerum, hoc est filium. qm̃ pater amat vtiq; præceptorẽ pueri, qui est filius suus, propterea q amat puerũ: & ideo amor in puerũ est maior.

Quare si quidem scimus per prima & credimus, & illa scimusq; F
& credimus magis, quoniam per illa & posteriora. Fieri autem non potest vt credat magis iis, quæ scit, quæ non est, neq; sciens, neq; melius dispositus, quàm si esset sciens. Accidet autem hoc, nisi aliquis præcognoscet per demonstrationem * credentium · magis enim necesse est credere principiis, aut omnibus, aut quibusdam, quàm conclusioni.

* Alex. exponit credẽtium, pro crẽditorum.

Dixit Aristoteles. Quoniam vero scientia nostra de conclusionibus, & veritas & fides ipsarum est ex parte propositionum: igitur veritas & fides de propositionibus erit maior: quoniam fides nostra de conclusionibus est ex parte ipsarum. Fieri autem non potest, vt aliquis credat quod non scit, magis quàm illud quod scit: neque sit in scientia sua excellentior, quàm res, quam scit: & si contingat ipsi, vt eam sciat. Quoniam ex hoc sequitur, vt non præsciat homo ipsam per ea, quæ sciuntur per demonstrationem, & credat ipsam. sequitur

A ergo ex necessitate, vt sciantur principia, aut omnia, aut quædam magis, quàm conclusiones.

Consimiliter, quoniam credimus conclusioni, quia credimus propositionibus, sequitur, vt fides nostra de propositionibus sit maior, postea q̃ fides de cõclusione est propter fidem de propositionibus. Fieri enim nequit, vt homo credat aliquid, quod non sit magis q̃ aliquid, quod scit: & vt magis opinetur de scientia sua, q̃ de re, quam scit: & si accideret, ut sciat ipsum, posteaquam id ignorauerit: quoniam ignorantia consequetur ipsum, nisi præcesserit homo & sciuerit per ea, quæ non ignorat omnino. Quod cum ita sit, sequitur vt principia demonstrationis, aut omnia, aut quædam sint magis scita, q̃ conclusio. 16

Posteaq̃ posuit, q̄ causæ, quæ sunt causę aliquibus rebus, vt sint, magis debẽt esse, q̃ res illę, & hoc est, quod procedit in hoc sermone per modum propositionis maioris: adduxit propositionem minorem, quæ est, q̄ propositiones sunt causæ conclusionũ, vt sint, & credantur: & ait: Quoniam vero scientia nostra de cõclusionibus, & veritas & fides ipsarũ est * ex parte propositionũ: igitur veritas & fides de propositionibus erit maior: qm̃ fides nostra de conclusionibus est ex parte ipsarũ. sensus est, qm̃ vero posuimus, q̄ causę, q̃ sunt causæ, vt aliquid sit,
B magis debent esse, q̃ illud: & notũ est apud nos, q̄ scientię nostrę de conclusionibus & fide ipsarũ causa est fides de propositionibus: sequitur ex his duabus propositionibus, q̄ fides de propositionibus est maior. Deinde posuit conclusionem † de re, ac si esset ratio per se consistens, & dixit: Fieri aũt non potest, vt aliquis credat quod non scit, magis q̃ illud, quod scit: neq; sit in scientia sua excellentior, q̃ res quam scit: & si cõtingat ipsi, vt eam sciat. sensus est, & hęc vr̃ esse ratio, quare propositiones sunt magis verę apud nos, q̃ conclusiones. qm̃ manifestum est per se, q̄ fieri nullo modo potest, vt aliquis credat rem, quã non scit primo, magis q̃ illã, quam primo scit: & si acciderit ipsi post hoc, vt eam sciat. hoc est non erit illius rei scientia sua melior, q̃ rei, quam primo sciuit: & hoc, cũ ipsi acciderit, vt illã sciat postea. Et hoc est quasi propositio alia. & hoc, qm̃ fieri nõ potest, vt scientia de re ignota nobis per naturam in aliquo tempore, sit melior q̃ scientia de re nota nobis per naturam, neq; ẽt ipsi æqualis. sed scientia de re cognita nobis per naturam magis ac magis bona est proculdubio, q̃ scientia de re ignota per naturam: cum nobis acciderit, vt ipsam sciamus. cumq; coniunxerimus huic propositioni, q̄ propositiones sunt notæ per naturam, & primo: conclusiones vero ignotæ per naturam, & posterius scitę: concluditur nobis, q̄ propositiones sunt magis veræ apud nos, q̃ cõclusiones. & hæc est ratiocinatio per modum manifestationis: & res est aut nota per se, aut propinqua notę per se. Et di-
C xit: qm̃ ex hoc sequitur, vt non pręsciat homo ipsam per ea, quę sciuntur per demonstrationem, & credat ipsam. sensus est, q̄ ignorantia cogit, vt ignotũ in actu secundum naturam non præsciat homo per ea, quæ sciuntur per demonstrationem, & verificet ipsum ex parte eorum: cumq; sequatur ignorãtia, quousq; sciuerit per alia: igitur illud est notius, quod non scitur per alia.

* Ab. le. occasione. Iac. le. rõne; & sic sępius legitur.

† al. l. hãc, ac

Processus Arist. est manifestatiõis, non demonstrationis in hoc.

Habiturum autem scientiam, quæ est per demonstrationem, non solum oportet principia magis cognoscere, & magis ipsis credere, quam ei quod monstratur: sed neq; aliud ipsi credibilius esse, neque notius his quæ sunt opposita principiis, ex quibus erit syllogismus, qui est cõtrariæ* deceptionis: siquidem oportet scientem simpliciter a credulitate impermutabilem esse.

* Syll's contrariæ decæptionis est syll's, qui fit ex oppositis principiorũ.

Dixit Aristoteles. Non sufficit autem illi, qui vult assequi scientiã per demõstrationem, vt dicat, quòd principia sunt notiora apud ipsum, q̃ ea, quæ verificat per ipsa, & scit per ea: sed quòd etiam nõ credat rem aliquam ex oppositis: & hæc sunt, ex quibus construitur syllogismus sophisticus. causa autẽ in hoc est, qm̃ qui studet scire rem

per demonstrationem simpliciter, debet non commiscere cum fide D
sua variationem

27 Et qui vult habere scientiam demonstratiuam perfectam, non tantum debet
habere propositiones magis sciens, q̃ cõclusionem, & ꝙ veritas ipsarum sit ma-
ior, q̃ veritas conclusionis: sed oportet etiam cum hoc, vt non credat alicui oppo
sito propositionibus scitis per se. hæ enim sunt res Sophisticæ, quæ sunt in syllo-
gismo Sophistico: & causa huius est, quoniam scientiæ demonstratiuæ proprium
est, vt non suscipiat variationem, & non corrumpatur, neq; existimet de ipsa co
gitans fieri posse oppositum eius, de quo cogitet, si fuerit sani intellectus.

Quoniam propositiones esse notiores conclusione est res comprehendens syl
logismum dialecticum, & demonstratiuum, & oratorium, hoc est, vt fides ipsarũ
sit maior, q̃ fides conclusionum: ideo vult declarare, quę sit fides scientiæ appro
priata propositionibus veris, & dixit: Non sufficit autẽ illi, qui vult assequi scien
tiam per demonstrationem, vsque ad id, quod dixit, ex oppositis. sensus est, opor
tet autem eum, qui vult assequi scientiam ueram, & vt credatur, vt non sit cõten-
tus propositionibus, propter quas assecutus est scientiam de conclusionibus, quæ
sint magis notæ in fide tantum: sed oportet etiam cum hoc, vt hæc fides de ipsis,
hoc est scientia, quæ est in ipsis, ita se habeat, vt de ipsa credamus, ꝙ non potest
variari secundum id, quod est de ipsa, neque in aliquo tempore. & hoc est, quod E
voluit, cum inquit: sed ꝙ etiam non credat rem aliquam ex oppositis. Et hæc est
conditio tradita de fide, quę separat veritatem & fidem a reliquis: hoc est, vt per
illam credens credat oppositum illius esse penitus impossibile. nam si illius pos-
sibilitatem crederet, dialecticus esset, aut oratorius. Et dixit: & hæc sunt, ex qui-
bus construitur syllogismus sophisticus. intelligit oppositum rerum verarum: &
hoc est falsum. & hoc, quoniam cum sit verum, & habeat oppositũ, quod est fal-
sum possibile, planum, ꝙ non credet ipsum fide vera. Igitur fides erit de falso, &
erit de vero. cumque fuerit de falso, erit sophistica: cum autem de vero, & cum
hoc non crediderit oppositum suum, erit vera. Quod si fuerit oppositum apud ip-
sum possibile, & possibile fuerit vt in paucis, erit dialectica: si vero æqualis cũ
suo opposito, erit oratoria. hæc autem species fidei aliquãdo accidit vero ex par
te credentis per se, aliquando accidit rei per se ex parte commistionis falsi cum
ipsa. si enim fuerit falsitas ipsius pauca, erit veritas maior, & numerabitur inter
orationes dialecticas: sin autem falsitas fuerit æqualis veritati, erit fides oratoria,
sed hoc non accidit naturę falsi secundũ ꝙ falsum. quoniam si res ita se haberet,
omnis propositio dialectica esset falsa in minori parte, & omnis oratoria esset
falsa in parte æquali. Et propterea qui diuiserunt propositiones demonstratiuas,
& dialecticas, & oratorias ex parte specierum veri & falsi, diuiserunt per acci- F
dens. & hoc, quoniam ipsi dixerunt, ꝙ propositiones veræ sunt de vero, & re-
liquæ propositiones sunt de falso. quoniam si esset falsum in ipsis paucum, essent
dialecticæ: sin autem essent æquales, essent oratoriæ: sin vero essent falsæ in totũ,
aut vt plurimum, essent sophisticæ. & hic sermo verus est de propositionibus ve-
ris. sed hæc res accidit ipsis: quoniam fides vera est res in animo, quæ accidit cre
denti,* per sermonem. & consimiliter opinio in propositionibus sophisticis vi-
detur vt sit propter accidens ipsis, non autem ex parte falsi per se: quoniam fal-
sum non admittit fidem, ex parte qua falsum. sed quod dixerunt de propositioni
bus dialecticis, & oratorijs, est cõueniens: igitur sermo falsus, & fides de hoc est
res per accidens. Cum uero dixit: causa autem in hoc, vsq; ad id, quod dicit, non
commiscere cum fide sua variationẽ: sensus est, causa aũt, ob quam fides vera ha
bet hanc conditionem, hoc est, vt non credatur aliquid ex oppositis in aliquo tẽ
pore, & non transferatur fides ipsius in hac re, est, qm̃ est per se notum, ꝙ opor-
tet vt sit proprium credentis per fidem veram, vt non transferatur a fide sua in
aliquo tẽpore. & hoc est, quod voluit, dum inquit: non cõmiscere cũ fide sua va-
riationẽ. Et cum hoc, ꝙ est per se notum, ꝙ hæc definitio inest ipsi fidei: planũ
est etiam per se, ꝙ ex proprijs fidei veræ est, vt non conueniat ipsi variatio. qm̃
si posset variari, & credens esset memor, & sani intellectus: planum ꝙ non ha-

Qui vult assequi veram sciam duas ut habeat cõditiones necesse est.

*a. le. secundum veritatem.

A beret fidem. cumque fides fuerit in anima secundum hanc dispositionē, erit vtiq; in primis principijs notis per se. intentio enim sua in hoc libro est connumerare signa & conditiones, in quibus, cum ponuntur in propositionibus primis, inuenitur scientia. quoniam fides in ipsis est per hunc modum, vt ex fide, ꝙ sint per se, & cum alijs conditionibus, de quibus mentio fit in hoc libro.† & propterea, quę non oportet connumerare in hoc libro, ea sunt, quæ magis sciuntur in propositionibus, ꝙ̄ ꝙ sint cum istis conditionibus. oportet autem, vt hæc sit radix posita, †quam credamus in expositione verborum suorum.

†Iac. le. & iō in hoc libro non debēt dinumerari, nisi illę ꝓpositiones q̄ sunt apud nos notiores quæ quidem sunt ex his, quas descripsimus, oportet.

†al. l. his q̄ dicturis sumus in

Opinionum confutatio, & eorum qui omnino demonstrationem tollunt, & eorum qui omnium demonstrationem esse ponunt. Cap. III.

NONNVLLIS quidem igitur, eo ꝙ oportet prima scire, non videtur scientia esse quibusdā vero esse quidem, verum omnium demonstrationes esse. quorū neutrum, neque verum, neque necessarium. Qui quidem enim supponunt non esse omnino scire, hi infinitū existimant

B reduci, tanquā non scientes posteriora per priora, quorū nō sunt prima: recte dicentes: impossibile nanque infinita pertransire.

Dixit Arist. Nonnulli vero existimauerunt, ꝙ non est demonstratio: propterea ꝙ opinati sunt oportere demonstrationem afferri super omni propositione, quæ accipitur in demonstratione. Alii vero stabilierunt naturam demonstrationis: præterquā quòd existimauerunt, quòd demonstratio est de omni re. Sed neutra istarum opinionum est vera: neque etiam consimiliter sunt contrariæ. Priores igitur, quoniam crediderunt non esse viam, vt sciatur aliquid, nisi per demōstrationem, quodque infinitum non est possibile, iudicauerunt demonstrationem non esse: & dixerunt, quòd causa huius est, quoniam fieri non potest, vt sciantur posteriora per priora, non intellecta & non scita per demonstrationem. & iudicium hoc est verum rectum: processus enim in infinitum est impossibilis.

C IAM vero existimauerunt nonnulli non esse demonstrationem pœnitus, & 18 destruxere naturam ipsius omnino: & propterea ꝙ arbitrati sunt oportere super omni re demonstrationem constitui, quoniam viderunt dispositionem propositionum demonstrationis indigere demonstratione, quemadmodum dispositio conclusionis per se. Alij vero stabiliere naturam demonstrationis existimantes demonstrationem construi super omni re, & ambæ opiniones sunt falsæ, quoniā non sunt oppositæ.

Dixit: Nonnulli vero existimauerunt, ꝙ non est demonstratio omnino. & asseruerunt hoc, propterea ꝙ opinati sunt oportere omnem propositionem existentem in demonstratione monstrari per demonstrationem, & hoc procedere in infinitū: quod est falsum. Alij vero ab istis dixerunt ꝙ demonstratio est, quodq; oportet omnem propositionem monstrari per demonstrationem. isti igitur concesserunt, ꝙ oportet omnem propositionem monstrari per demonstrationem, †et non viderunt falsum, quod ex hoc sequitur. Cum vero dixit: Sed neutra istarum opinionum est vera: neque etiam consimiliter sunt contrariæ: sensus est, & neutra istarum opinionum est vera, quoniam non sunt contrariæ: quæ ita se habent, vt cum verificetur vnum ipsorum, falsificetur alterum. & hoc, quoniam dicere demonstrationem esse de omni re, est falsum: & dicere demonstrationem nō esse

†al. l. nullā que falsum hinc sequi opinātur.

de omni re, est falsum: & dicere demonstrationem non esse omnino, est falsum. D
1. Periher. cap. v. hoc autem ita est, quoniam cõtraria falsificantur in materia possibili, secundũ ꝙ monstratũ est in libro de Interpretatione. verũ aũt est, ꝙ de aliquibus est demõstratio: de quibusdã vero nõ est demonstratio. Cum vero dixit: Priores igitur, quoniã crediderũt, vsq; ad id, quod dixit, demõstrationẽ nõ esse: sensus est, ꝙ causa, ob quã sequẽtes sectã, quæ cõtradicebat demõstrationi, crediderunt hoc, est, quoniam ipsi crediderunt fieri nõ posse, vt addiscatur & sciatur aliquid, nisi per demonstrationem: & crediderunt etiã, ꝙ infinitum pertransiri non potest: ideo iudicauerunt, ꝙ demonstratio non est. Hoc autẽ ita est, si ponamus, ꝙ res mõstratur per duas propositiones, & quælibet illarũ propositionũ per duas alias propositiones, & res procedat secundũ rectũ in infinitum: nõ inuenietur syllogismus perfectus super hoc, cuius conclusionem intendimus. cumq; non sit syllogismus perfectus super hoc, nõ erit ẽt via ad demõstrationẽ super hoc in æternũ. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: & iudiciũ hoc est verum rectũ. & hoc, qm̃ omne, quod non habet finẽ, est impossibile. Et dixit: & dixerunt, ꝙ causa huius est, qm̃ fieri non põt, vt sciantur posteriora per priora, non monstrata per demonstrationem. sensus est, & error eorum fuit, cum dixerunt, ꝙ causa prohibens esse demonstrationem omnino, est, quia demonstratio in se habet, ut posterius in ipsa, quod est conclusio, cognoscatur per priora, hoc est propositiones: cumq; fieri non possit, vt cognoscantur posteriora per priora, hoc est per propositiones nõ ostensas per demonstrationem: igitur non est via, vt cognoscatur aliquid per demõstrationẽ. E
Cum vero dixit: & iudiciũ hoc est verũ rectũ: intelligit de vna propositione. & hoc, quoniam ponuntur binæ propositiones: quarũ altera est, ꝙ processus in infinitum est, impossibilis: secunda autem est falsa, & est, ꝙ omne, quod scitur, scitur per demonstrationem.

Si vero stant, ac sunt principia, hæc esse ignota: cum demonstratio de ipsis non sit, quod dicunt esse scire solum. si vero non est prima scire, neque quæ ex his esse scire simpliciter, neque proprie, sed ex suppositione, si illa sunt.

Dixit Arist. Deinde, cum habuerint, ꝙ fieri non potest, vt aliquid sciatur, nisi per demonstrationem, dixerunt, quòd principia nõ sunt nota. cumque principia demõstrationis non sint nota, quomodo via erit ad aliquid sciendum? cumque hoc ita sit, planum, quòd fieri nõ potest, vt aliquid sciatur per demonstrationem, nisi fuerit per modũ radicis positæ. & hoc, si fuerit propositio nota. F

19 Destruentes igitur naturam demonstrationis inquiunt: quoniã omne indiget
3. Ph. t. c. 33. demonstratione, & fieri nullo modo potest, vt posteriora sciantur per scientiam rerum priorum, nisi hæc priora sciantur consimiliter per priora alia, & hæc priora per priora alia, & sic in infinitum: sed pertransire infinitum est impossibile: igitur non sunt hic principia nota, quæ assequamur, nisi per viam positionis, non aũt per viã naturæ, ꝙ si non fuerint principia hic, nõ erit etiã demonstratio penitus: Quod igitur existimauerint posteriora sciri per priora, & ꝙ fieri non põt, vt infinitum pertranseamus, verum est ac rectum, quod aũt arbitrati sunt, ꝙ oĩs res indiget demonstratione, & ꝙ non sunt hic principia nota per se, est impossĩe.

Hæc est veluti argumentatio alia proposita ab ijs, qui aduersabantur naturæ demonstrationis. & hoc, quoniam cũ posuerint, ꝙ non scitur aliquid, nisi per demonstrationem, & posuerint etiam, ꝙ principia demõstrationis non sciuntur per demonstrationẽ, quod est verum: sequitur ex his duabus propositionibus, ꝙ principia demõstrationis non sunt nota. cumq; posuerint ẽt, ꝙ illud, quod scitur per demõstrationem, non scitur, nisi propter cognitionẽ principiorũ: cõcluditur ipsis ꝙ non est via, vt sciatur aliquid per demõstrationẽ, nisi ponantur principia demonstrationis secundum modum, quo ponuntur radices, quæ non sciũtur per veritatem ipsarum, sed conceduntur concessione, & hoc est, quod voluit, cũ dixit:

A nisi fuerit per modum radicis positæ: hoc est, nisi fuerit demonstratio per consensum & positionem, non per naturam. Cum vero dixit: si fuerit propositio nota: sensus est, & similitudines istarum demonstrationum reponentur vtique sub genere demonstrationum, cum fuerit propositio, quam posuerunt, aut in alia arte, aut in ea arte talis, vt non indigeat verificatione, & intellectione consimiliter, et procedat res in ipsis in infinitum: quemadmodum accidit demõstrationibus, quę non habent propositionem positam.

Alii autem ipsum quidem scire confitentur, per demonstrationem enim esse solum, sed omnium esse demonstrationem nihil prohibere. contingere enim circulo fieri demonstrationem, & ex iis, quæ ad se inuicem.

Dixit Aristo. Alii vero concedunt quòd demonstratio sit: & hoc, quoniam ipsi dicunt, quòd scientia est per demonstrationem tantũ: præterquã quòd ipsi argumentauerunt, quòd non est impossibile, vt demonstratio sit de omni re. & hoc, quoniam ipsi arbitrantur demonstrationem circularem esse ab aliquibus ad aliqua.

B Alij vero concedunt quidem, ꝙ omnis res indiget demonstratione: & existimant fieri posse, vt inueniatur demonstratio in omnibus per modum circuli, non autem per modum rectum, qui est ille, ex quo sequitur impossibile quod est infinitum pertransiri. 20

Dixit: Atqui * opinio secunda est, quod ipsi cõfitentur demonstrationem esse ita, vt concedant, ꝙ omnis res scitur per demonstrationem, quodq; fieri nõ põt, vt scientia in propositionibus recte procedat in infinitum: sed voluere propositiones demonstrari per conclusiones secundum modum circuli. *al. le. secta

Nos vero dicimus, neque omnem scientiam demonstratiuam esse, sed eam, quæ immediatorum est, indemonstrabilem. Quodq; hoc sit necessarium, manifestum. si enim necesse quidem scire priora, & ex quibus demonstratio, stant autem aliquando immediata, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hæc igitur ita dicimus, & non solum scientiam, sed & principium scientiæ esse quoddam dicimus, quo terminos cognoscimus.

Prĩcipia sciẽmus quo terminos cognoscimus.

Dixit Aristo. Nos autem dicimus, quòd non omne, quod scitur,
C scitur per demonstrationem, sed sunt aliqua, quæ sciũtur sine medio. Quodque hoc ita sit, apparet manifeste. quoniam si oportet vt sciamus, quòd propositiones demonstrationis, & media stant, sequitur etiam, vt sciamus per res, quæ non habent medium, sine demonstratione. Et sermo iste dicitur de hoc, & secundum modum hunc. & consimiliter etiam, quòd non solum est scientia per demonstrationem, sed inuenitur etiam principium scientiæ, per cuius viam noti fiunt termini.

Nos autem dicimus, ꝙ non omnis res scitur per demonstrationem: sed sunt aliqua, quæ sciuntur sine medio, & non per demonstrationẽ. Quodq; hoc ita sit, planũ est per se. oportet.n. eũ, qui cõcedit demõstrationẽ esse, vt fateatur ex necessitate, ꝙ sunt hic principia scita per se: & hoc, qm̃ si opus est, vt sciamus ꝓpositiones demõstrationis, aut sciemus ipsas per mediũ, aut sine medio. & si sciemus per medium, iterum consimiliter fiet petitio de hoc, quod aut scitur per se, aut per medium, & ita aut procedet res in infinitum secundum rectum, & non erit hic demonstratio pœnitus, aut erunt hic principia nota per se, aut erit demõstratio in circulum. Dixit, nostrum autem est, vt non aduersemur Sophistis, ꝙ prin- 21

cipia demonstrationis non sunt nota per alia: sed dicamus, ꝙ ipsa sunt nota per intellectum, qui attingit partes enunciationis notæ per se. D

Dixit: Atqui nos vtique non credimus ꝙ omne, quod scitur, sciatur per demonstrationem, quæ est opinio, propter quam errauerunt ambæ sectæ: sed dicimus ꝙ sunt nonnulla, q̃ sciuntur per se sine medio, hoc est sine demonstratione. Quodq; hoc ita sit, planum. quoniam si ponamus, ꝙ scientia per demonstrationem acquiritur ex parte scientiæ per propositiones, secundum ꝙ apparet per se: & ponamus ēt, ꝙ oportet, vt stet scientia nostra per propositiones, & non procedat res in infinitum, ita vt pro cognitione propositionum sint necessariæ aliæ propositiones: sequitur, vt tandem perueniat cognitio ad propositiones notas per se sine medio simpliciter, & non medio demonstratiuo. Et hoc est, quod voluit, cum dixit. Quodque hoc ita sit, apparet manifeste. quoniam si oportet, vt sciamus, ꝙ propositiones demonstrationis, & media stant. sensus est, & fides, ꝙ hic sint res notæ per se, apparet, quoniam notum est per se, ꝙ oportet, vt scientia nostra & doctrina nostra in propositionibus demonstratiuis & medijs stet, & non est opus, vt sciamus per propositiones alias, vsque quo procedat hoc in infinitum. hoc autem dixit per modum significandi ijs, qui contendunt, & ꝙ notum est per se, ꝙ hic sunt prima nota per se. & hoc est vnum ex ijs, quæ posuit artifex istius artis propositione, absque eo ꝙ hoc declararet. Cum vero deinde dixit: & consimiliter etiam, ꝙ non solum est scientia per demonstrationem tantum, sed inuenitur etiā principium scientiæ, per cuius viam noti fiunt termini: sensus est, ꝙ non solū prouenit nobis scientia per principia, quæ est demonstratio: sed prouenit etiam scientia ex parte principij alterius, quod est intellectus, per quem cognoscuntur principia prima. & per terminos intelligit terminum medium in syllogismo, cuius propositiones sunt per se notæ. B

Dari propositiones per se notas est principium istius artis.

Circuloque quòd impossibile demonstrare simpliciter, planum: siquidem ex prioribus oportet demonstrationem esse, & notiori-bus: impossibile enim est eadem eisdem simul priora, & posteriora esse,

Dixit Aristo. Atqui quòd fieri non potest, vt dispositio rerum procedat in circulum simpliciter, manifestum est ex eo, de quo mentionem fecimus a principio. quoniam demōstratio est ex rebus, quæ sunt priores & notiores apud naturam. fieri autem non potest, vt eadem respectu eorundem sint posteriora, & priora simul.

22 Quodque fieri non potest, vt monstretur aliquid ignotum per notum secundum viam circuli. hoc enim declarabitur ex eo, quod commemorabimus. & primo, quoniam manifestum sit, ꝙ demonstratio verissima erit ex principijs notioribus apud naturam, q̃ si propositiones monstrarentur per conclusionem, secundum ꝙ conclusio est prior ipsis apud naturam, cum iam conclusio monstrata fuerit antea per propositiones, secundum ꝙ sunt priores apud naturam: sequeretur itaque, ꝙ vnum & idem esset prius vno & eodem, & posterius eodem secundū modum vnum: quod est impossibile. F

Quoniam secta secunda fuit, ꝙ demonstratio est de omni re, quodque est circularis, incipit declarare quomodo destruatur, ꝙ demonstratio procedat in circulū. & dixit monstrari ꝙ hoc sit impossibile, primo ex parte, qua est demonstratio, non autem ex parte, qua est syllogismus. & hoc, quoniam demonstratio, secundum ꝙ prædiximus, est ex propositionibus prioribus secundum existentiam, & notioribus apud nos & apud naturam, q̃ sint conclusiones. ꝙ si rediret demonstratio circularis, essent vtique conclusiones notiores propositionibus, & priores apud naturā: & ita erit res vna prior re alia sēdm naturā, & posterior eadē simul sēdm modū vnū: & ita erit notior, & ignotior: qđ totū est falsum. Et hoc est, qđ voluit, cū dixit: fieri aūt non potest, vt eadem respectu eorundem sint posteriora, & priora simul. hoc est, ꝙ vnūquodq; ipsorum in relatione ad aliud præponatur & postponatur simul secundum modum vnum ex modis prioris.

A Nisi altero modo, vt alia quidem ad nos, alia vero simpliciter, quo modo inductio facit notum. Si vero sic, non esset vtique simpliciter scire bene definitum, sed duplex: aut non simpliciter altera demonstratio, quæ fit ex nobis notioribus.

Dixit Arist. Non potest autem hoc esse, nisi duobus modis: quorũ vnus est, vt aliqua ipsorum sint propria apud nos, & posteriora apud naturam: alter vero, vt aliqua ipsorum sint posteriora apud nos, & priora apud naturam: præterquam quòd demonstratio prima erit ostensio propter inductionem. Quòd si est demonstratio secundum hos duos modos, non erit definitio nostra ad demoustrationem processa secundum rectum, sed erit duplex: quarum vna erit per ea, quæ sunt priora & notiora apud nos, non autem per ea, quæ sunt priora & notiora apud naturam, & per causam.

Fieri enim non potest, vt sit, nisi prioritas fuerit secundum duos modos diuer- 23
sos: veluti si esset vnum ipsorum prius apud nos cognitione, alterum vero prius
B cognitione apud naturam: præterquã ꝙ si ita dicunt, sequitur a principio, vt natu
ra demonstrationis maxime vere sit duplex: & hoc, vt ex ipsa sit aliquid prius
cognitione apud nos, & aliquid prius cognitione apud naturam: & ita natura de-
monstrationis simpliciter erit natura inductionis: & hoc, quoniam per inductio-
nem monstratur magis notum apud naturam, hoc est vniuersale per notum apud
nos, hoc est particularia. Præterea, si concedamus etiam, ꝙ sit species demonstra-
tionis, vocabitur demonstratio in relatione ad nos, quæ vocatur signum, non
autem in relatione ad rem per se, quam consueuimus vocare demonstrationem
simpliciter.

Posteaq̃ declarauit falsum esse, ꝙ demõstratio procedat in circulum: quoniam
sequitur ex hoc, ꝙ aliqua per se respectu aliquorum sint priora & posteriora si-
mul per modũ vnũ: sed fieri potest, vt circulus sit in demonstratione, cũ vna de-
monstrationũ dat causam rĩ, & notum sit, ꝙ existat: altera vero dat existentiã
per rẽ posteriorẽ: vt in exẽplo, si aliquis mõstret, ꝙ luna est sphæricæ figure, q̃m *al.l.cremẽ
lumẽ suũ grãdescit paulatim, deinde faciat sphæricitatẽ cãm istius * magnificatio ti.
nis: ponit ex ipso sermonẽ vniuersalẽ istius dispositionis, & dicit: Nõ põt aũt hoc
esse nisi duobus modis. hoc est, nisi fuerit ostẽsio per demõstrationẽ duobusmodis
diuersis: hoc est, vt mõstret vna ipsarũ aliud q̃ mõstret altera: & ꝓpositiones ac-
cipiãtur ad declarationẽ cõclusionis vno modo, & cõclusiones accipiãtur ad mõ-
strationẽ propositionũ alio modo: quoniam vna ipsarum in monstratione sua dat
C speciem scientiæ aliam ab ea, quam dat alia. Cumque posuit hoc, cœpit monstra-
re duos modos istos: quorum vnus est, vt aliqua ipsorum sint priora apud nos, &
posteriora apud naturã: alter vero, vt aliqua ipsorum sint posteriora apud nos, &
priora apud naturam. Puta in exemplo, si vna demõstrationum fuerit ex priori-
bus apud nos, & posterioribus apud naturã super prioribus apud naturam: & al-
tera ex prioribus apud naturam super ipsis posterioribus: hoc est, vt det causam
ipsorum ex parte rerum priorũ, cũ existentia priorũ nota fuerit per existentiam
posteriorũ, si fuerint notiora apud nos. Et accepit pro exemplo scientiæ rerũ
priorum apud naturam ex posterioribus, inductionem. & hoc, q̃m inductio pro-
cedit a parte composita ad vniuersale simplex, & a parte priore apud nos in co-
gnitione & posteriore apud naturam: & vniuersale in contrarium huius. Et hoc
est, quod voluit, cum dixit: præterq̃ ꝙ demonstratio prima erit ostensio propter
inductionem. sensus est, præterq̃ ꝙ demonstratio prima est ex specie ostẽsionis,
quæ est per inductionem, & non dat existentiam rei ex parte suæ causæ. & ex
hac specie sunt demonstrationes signorũ, hoc est ex prioribus apud nos ad prio-
ra apud naturam. Postea vero q̃ mentionem fecit de possibilitate horum duo-
rum modorum, & sermo ipsius fuit in demõstratione, hoc est, quæ exhibet existẽ
tiã rei & causam suã simul: & hæ sunt demonstrationes, quibus accidit, vt notius

apud nos, & notius apud naturam coincidant: dixit: Quod si est demonstratio secundum hos duos modos, non erit definitio nostra ad demonstrationem processa secundũ rectũ. sensus est, sed si cõcesserimus, q circulus inuenitur in demonstrationibus secundum istũ modũ, nõ erit illud, quod accepimus in definitione demõstrationis, recte positũ, hoc scilicet q est syllogismus cõpositus ex propositionibus primis apud naturã: sed erit demonstratio duplex perfecta, hoc est secundum duas species: quarũ vna est ex parte prioris apud naturã, et species altera ex parte posterioris, & demõstratio causæ non daret cũ causa existẽtiã. & hoc est diuersum ab eo, quod dictũ est in definitione demonstrationis. igitur non est possibilis circulus omnino in demõstratione simpliciter ex parte, qua est demonstratio simpliciter, quæ est illa, quæ dat existentiam & causam simul. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: sed erit duplex: hoc est natura demonstrationis simpliciter erit duplex, hoc est duæ species. quoniam vna ex speciebus demonstrationis erit cõposita ex rebus notioribus apud nos, quæ sunt posteriora apud naturam. & hoc est diuersum ab eo, quod positum fuit in definitione demonstrationis, Et propter circulum hunc destruitur demonstratio simpliciter: quoniam apud eos principijs demõstrationis opus est in demõstratione ex specie vna. * sed fieri non põt, vt cõstruatur demonstratio simpliciter super aliquo per circulum. D

* Iac. le. eadem.

Accidit autem dicentibus circulo demonstrationem esse, non solũ quod nunc dictum est, sed nihil aliud dicere, quam quòd hoc est, si hoc est. sic autem omnia facile monstrare. Manifestum autem, q hoc contingit tribus terminis positis. per multos nanque, aut paucos reflectere dicere, nihil differt: per paucos autem, aut duos. Quãdo enim a existente, ex necessitate sit b: hoc autem, ipsum c: a existente, erit c. si itaque a existente, necesse est b esse: hoc autem existente, ipsum a: hoc enim erat circulo: E

Dixit Arist. Sequitur autem dicentes demonstrationem fieri circulo simul cum absurdo priori, absurdum aliud, & est, vt idem mõstretur per seipsum. sed per hanc viam leuis esset monstratio reliquarum rerum. Apparet autem hoc sequi, cum posuerimus tres terminos. & hoc, quoniam non est differentia, siue dicatur, quod resolutio per conuersionem sit per multa, siue dicatur, quod sit per pauca. & nõ est differentia, siue dicatur, quod est per pauca, siue dicatur, quod est per duo. Et hoc, quoniam cum est a, est b ex necessitate. & cum est hoc, est c: igitur cum est a, est c. quoniam cum erat a, erat b ex necessitate: & cum hoc erat, erat a. hęc enim est demonstratio circularis. F

24 Atqui qui existimat, q binis demonstrationibus opus est constructione circulari ad monstrandum q res sit, aut non sit, non potest effugere impossibile, quod est, vt aliquid accipiatur in monstratione sui ipsius: & hoc erit manifestum, si ponamus tria: quorum aliqua sequuntur aliqua in mõstratione per modum circuli: qm non differt, siue ponamus circulũ in multis per viam consequentiæ, aut in paucis, & in paucis, aut duobus, aut tribus: qm natura circuli in omnibus illis est natura vna: propterea q sequitur vtique, vt sit in numero determinato tantum, minimus autem numerus est binarius.

Binarius est numerus primus.

Postq declarauit, q circulus non est possibilis in demonstratione simpliciter, quatenus est demonstratio simpliciter: & circulus põt cadere inter demõstrationem causæ, & demõstrationẽ existẽtiæ, & in demonstratione simpliciter non põt cadere circulus neq; per se, neq; cũ alia specie demõstrationis: cœpit declarare, q circulus non est d[...] similiter etiam syllogismus perfectus, ne dũ, vt sit demonstratiuus. hoc aũt monstratũ fuit in libro de Syllogismo, sed hoc repetit etiã hic. Cum vero dicit: sed per hanc viam leuis esset monstratio reliquarum rerum:

2. Prior. ca. 5. & 6.

A †ſenſus eſt, ſi circulus eſſet perfectus, non eſſet durum de vno aliquo monſtrare
rem ex re: quoniã omnia eſſent nota per ſe. & ſic explicatio eſſet ſuperflua. Cũ
vero dixit: Apparet autem hoc ſequi: hoc eſt, ꝙ expoſitio circularis eſt impoſſi-
bilis, cum poſuerimus tres terminos. & hoc eſt minimum, ex quo componitur ſyl
logiſmus, qui eſt ſyllogiſmus ſimplex. Et poſteaq̃ enuntiauit, ꝙ deſtructio, quæ
eſt in monſtratione circulari, ſufficit ad oſtendendum impoſſibilitatem ipſius,
quæ monſtratur in ſyllogiſmo ſimplici, dixit: & hoc, quoniam non eſt differen-
tia, ſiue dicatur, quod reſolutio per cõuerſionẽ ſit per multa, ſiue dicatur, ꝙ ſit per
pauca. hoc eſt, ꝙ hoc ita apparet in ſyllogiſmo ſimplici, quemadmodum apparet
in ſyllogiſmo compoſito. quoniam non eſt differentia in hac inueſtigatione, ſiue
ponamus ſyllogiſmum, qui fit per viam reſolutionis, ꝙ ſit per propoſitiones mul
tas, & plures q̃ tres: ſi quiſpiam ita dixerit: aut vtiq; erit per propoſitiones duas
aut plures duabus. & hoc eſt, quod voluit, cum dixit: & non eſt differentia, ſiue
dicatur, quod eſt per pauca, ſiue dicatur, ꝙ eſt per duo. Atqui dixit hoc, licet ſit
opinio ipſius, quod ſyllogiſmus ſimplex ſit ex duabus propoſitionibus tantum:
qm̃ hoc non eſt opus ipſi in hoc loco, hoc eſt, ꝙ poſitio ſua non eſt neceſſaria ad
deſtruendam monſtrationẽ circularem. & propter hoc oportet intelligere, quod
ipſe voluit hanc rem eſſe manifeſtam. & fortaſſe poſuiſſet aliquis, quod ſyllogiſ-
mus ſimplex eſſet per propoſitionem vnam tantum: ſed †ex duabus ad minimũ
B propoſitionibus eſt deſtructio circuli manifeſtior. Poſtea vero q̃ dixit, ꝙ ſuffi-
cit ad manifeſtandam monſtrationem ſuam, vt ſint in hoc tres termini, minor, &
medius, & maior, dixit: Et hoc, quoniam cum eſt a, eſt b ex neceſſitate: & cũ eſt
hoc, eſt c: igitur cum eſt a, eſt c. Atqui manifeſtum eſt iſtud hoc in loco. quoniã,
cũ acceperit loco termini minoris a, & loco termini medij b, & loco maioris ex-
tremitatis c, & poſuerit, cum eſt a, erit b, ſiue quod omne a eſt b: quoniam nõ dif-
fert, ſi eſt a, eſt b, ſiue dicat, quod omne a eſt b. Cum vero dixit: cum eſt a, eſt b:
non intelligit propoſitionem cõditionalem, ac ſi eſſet ſermo ſuus compoſitus ex
binis ſyllogiſmis conditionalibus: ſed intellexit propoſitionẽ cathegoricam com
poſitam ex binis terminis, puta, ꝙ omne a b. Et ſimiliter cum dixit: & cum eſt
hoc, eſt c: intellexit, quod omne b eſt c: hoc eſt, ſi dicamus, quod omne a eſt b: &
omne b eſt c: igitur ſequitur ex hoc, quod omne a eſt c. & hoc eſt, quod ſignifica
uit, cum dixit: cũ eſt a, eſt c. Et poſtea q̃ poſuit, ꝙ ſequitur ex eo ꝙ a eſt, b eſſe:
& ex eo quod b eſt, c eſſe: & vt ſit oẽ a c, dixit: qm̃ cũ erat a, erat b ex neceſſita
te: & cũ hoc erat, erat a. hæc. n. eſt demonſtratio circularis. Et ſermo iſte exponi
põt, ac ſi acciperetur a loco ꝓpoſitionis ſyllogiſmi, & acciperetur b loco conclu
ſionis. tũc. n. idẽ eſſet, ac ſi diceret: & demõſtratio circularis eſt, ſi ponamus, cum
C ſunt propoſitiones, quod eſt concluſio: & cũ eſt concluſio, quod eſt ꝓpoſitio. &
hoc eſt verũ, qm̃ iam declaratũ fuit in libro Syllogiſmi, quod in demõſtratione
circulari mõſtrari põt vtraq; propoſitionũ per concluſionẽ & per cõuerſionẽ al
terius ꝓpoſitionis: qđ fieri nõ põt per cõcluſionẽ tm̃, ſed mõſtratur conuerſum.
Contingit ẽt, vt accipiamus loco a terminũ minorẽ, & loco b terminũ mediũ, &
loco c terminũ maiorẽ: & extrahamus ꝓpoſitiones per modũ cõditionalis, ac ſi
monſtraretur ex hoc impoſſibilitas ſyllogiſmi cõditionalis per ſe. & hoc eſt, ac
ſi diceret: & mõſtratio circuli eſt, vt oſtẽdamus, quod ſi eſt a, eſt b: & ſi eſt b, eſt
c: & ſequatur ex hoc, ꝙ ſi eſt, a eſt c. deinde dicamus, ſi eſt c, eſt b: & ſi eſt b, eſt
a: igitur manifeſtũ eſt c eſſe per id, ꝙ a eſt: et a eſſe p id, ꝙ c eſt. Et omnino circu
lus, qui accidit ſyllogiſmo prædicatiuo, idẽ accidit cõditionali. Sed differũt inter
ſe: qm̃, ꝙ cadat in ſyllogiſmo cõditionali, quodq; manifeſtetur deſtructio ipſius,
manifeſtũ eſt p ſe: in ꝓdicatiuo aũt indiget expoſitione. † Ariſt. vero, poſtea q̃ lo
cutus eſt de hac re, & dubitauit ſuper ipſa, nõ cõmoratus eſt in ea exponẽda ali-
ter, q̃ expoſuit in alijs locis. Et ꝓpterea fuit hæc ſecũda expoſitio poſſibilis, &
vtræq; exponũt veritatẽ, & id indicãt verba ipſius. Et in magna parte ſermonũ
ſuorũ vtitur Ariſt. hoc modo expoſitionis, vt vtriuſq; ipſorũ intellectum fuerit,
ſufficienter intelligatur veritas rei: cũ poſſunt intelligi vtræq; intẽtiones ſimul.
Et poſtea q̃ enuntiauit ſecundũ quam diſpoſitionẽ accidat mõſtratio circularis,
cœpit enuntiare ſufficientiam, quæ ſequitur iſtam expoſitionem.

†Ab. le. intẽdit, ꝙ reciprocatio nõ ſit perfecta, neque ratiocinatio ſecũdũ vnã explicationem cuiuſuis rei: quoniam

Ia. le. hoc ẽ, ſi circulus eſſet res pfecta, tũc non eſſet difficile omnes res declarare: quoniam

†al. l. quãto pauciores ſumẽtur ꝓpõnes, eſt

Scđo Priorũ cap. 5.

†Iac. ita le. Cũq; Ariſt. ẽ locutus de aliqua re q̃tũ eſt ſatis, ñ vult ferre laborẽ ĩ exponẽdo eãdem rẽ, quã iam in alio loco declarauit.

Ponatur a in quo c. dicere igitur, b exiſtente, a eſſe, eſt ipſum c eſſe dicere. hoc autem, quoniam a exiſtente, ipſum c eſt: c autem ipſi a idem. Quare contingit dicere circulo aſſerentes eſſe demonſtrationem, nihil alterum, quam quòd a exiſtente, a eſt. ſic autem facile eſt omnia monſtrare. D

Dixit Ariſto. Igitur ponere, quòd de a eſt c, & ſermo ſuus, quòd cum eſt b, eſt a, eſt ſermo idem, quòd c eſt. & hoc eſt, quod dicitur, cũ eſt a eſt c: & c, & a ambo ſunt res vna & eadem. Igitur ſequitur ex altero duorum ſermonum, quòd ſi eſt demonſtratio circularis, nil aliud ſequitur, niſi quòd, cum eſt a, eſt a. ſed per hoc ratiocinium facile eſſet monſtrare omnia.

25 Ponamus igitur, ꝙ ſcimus a, quia ſcimus b: & ſcimus b, quia ſcimus c: & ſcimus c, quia ſcimus a; dico autem ſequi ex hoc, vt ſciamus a, quia ſcimus a, & hoc, quoniam ſi ſcimus a, ſcimus vtique ipſum, quia ſcimus b: & b, quia ſcimus c: planum, ꝙ ſcimus vtique a, quoniam ſcimus a, quod eſt impoſsibile.

Dixit: Cum igitur complicatio demonſtrationis circularis ſit, ꝙ cum eſt a, eſt b: & cum eſt b, eſt a: ſequitur ex his duabus propoſitionibus, cum ordinauerimus ordine trium terminorum propoſitiones, hoc eſt ſi dicamus, ſi eſt a, eſt b: & ſi eſt b, eſt a: & accipiamus loco a c: cum poſuerimus a eſſe, vt ipſum ſit per complicationem ſyllogiſmi hunc in modum; ſi eſt a, eſt b; & ſi eſt b, eſt c: igitur componitur ex hoc, ꝙ ſi a eſt, a eſt. E

Verum neque hoc poſsibile, præterquã in iis, quæcũque ſe inuicẽ conſequuntur: quemadmodũ propria. Vno quidẽ igitur poſito, quòd nunquam neceſſe eſt aliquid eſſe alterum, monſtratum eſt. dico autẽ vno, quod neque termino vno, neque poſitione vna poſita: ex duabus autem poſitionibus primis & minimis contingit, ſiquidem & ſyllogizare. Si igitur & a ſequatur ex ipſo b, & c: & hæc ex ſeinuicem, & ex ipſo a: ſic quidem contingit ex ſe inuicem monſtrare omnia petita in prima figura: quemadmodum monſtratum fuit in iis, quæ de ſyllogiſmo. monſtratum autem eſt & quod in aliis figuris, aut non fit ſyllogiſmus, aut non de acceptis.

Dixit Ariſto. Amplius hoc fieri non poteſt, niſi in iis, quæ ſequũtur ſe inuicem, quemadmodum propria, & definitiones. Iam autem declaratum eſt, quod ſi ponamus vnum aliquod, non ſequitur vnquã ex neceſsitate, vt aliud ſit: & volo per ſermonem meum, quòd neq; ſi terminus vnus, neque conſimiliter etiam, ſi ponatur poſitio vna, ſequitur per viam ſyllogiſmi aliud aliquid: ſed ad minimum, vt ſit ex duabus poſitionibus primis. Quoniam cũ velimus ratiocinari, quod a ſequitur ex b, & c, erunt ambo iſta conſequentia ſe inuicem, & conſequentia per connexionem. igitur per hunc modum fieri poteſt, vt monſtretur aliquid ex aliquo de omnibus, quæ ordinantur in prima figura per ſyllogiſmum. iam vero monſtratum eſt conſimiliter etiam, quod in aliis duabus figuris, aut non erit ſyllogiſmus, aut non erit de omnibus acceptis. F

26 Et etiam quoniam monſtratum eſt in libro Syllogiſmi, ꝙ monſtratio circularis fieri non poteſt, niſi in propoſitionibus conuertibilibus: & hæ ſunt propoſitiones, quæ componuntur ex definitionibus & propriis. Atqui declaratum etiam

ibidem

A ibidem eſt, fieri non poſſe, vt aliquid concludatur ex vnica propoſitione, ſed ad
minimum concludi aliquid poteſt ex binis propoſitionibus. Circulus autem erit
in ſyllogiſmis, cum primo monſtratur concluſio aliqua per binas propoſitiones:
deinde monſtratur vtraque ipſarum per concluſionem, & conuerſionem alte-
rius propoſitionis.

Cum hi cenſeant, ꝙ demonſtratio circularis ſit de omni re, vult declarare de-
inceps, ꝙ hoc nõ eſt verũ: licet fateamur, ꝙ mõſtratio circularis ſit vtilis. Et ait:
Amplius hoc fieri non poteſt, niſi in iis, quæ ſequũtur ſeinuicẽ, quẽadmodũ pro-
pria, & definitiones. ſenſus eſt, licet fateremur illis, ꝙ demonſtratio circularis ha- Demonſtratio circularis ĩ duabus tantũ ſpẽb'.
beat aliquam vtilitatẽ: non tamen verum dicunt, ꝙ accidat omni rei, ꝙ oſtenda-
tur per demonſtrationem circularem. & hoc, quoniam demonſtratio circularis
non poteſt euenire, niſi in ꝓpoſitionibus conuertibilibus, & propoſitionibus, qua
rum prædicata ſunt propria, aut definitiones. Deinde adduxit, cauſam, propter
quã opus eſt in oſtenſione circulari conuerſione alterius propoſitionis ſyllogiſmi
nam non fit ſyllogiſmus ex ꝓpoſitione vna, ſed ex duabus ad minus: & dixit:
Iam aũt declaratũ eſt, ꝙ ſi ponamus vnum aliquod, non ſequetur vnquam ex ne
ceſſitate, vt aliud ſit. hoc eſt, ꝙ non ſequitur ex propoſitione vna, quę ſcitur per
naturam, vt ſciatur concluſio ignota per naturã, neq; ſemper, neq; in aliquo tem
pore. Cũ vero dixit: & volo per ſermonẽ meũ, ꝙ neq;, ſi ponatur terminus vnus,
B neq; conſimiliter ẽt, ſi ponatur poſitio vna. ſenſus eſt, ꝙ non ſequitur concluſio
ignota ex ꝓpoſitione vnius noti ꝑ naturã, ſiue fuerit terminus vnus, hoc eſt pars
propoſitionis, ſiue fuerit propoſitio. atqui poſuit, ꝙ ſequatur per viã ſyllogiſmi:
quoniam ſequitur aliquando propoſitio ex propoſitione vna, ſed non accidit, vt
ſit vna ipſarum nota & altera ignota, quouſque conſequẽtia ignoti ex noto ſit ꝑ
modum, quo ſequitur aliquid per viam ſyllogiſmi. Et dixit; ſed ad minimum, vt
ſit ex duabus poſitionibus primis; hoc eſt, ex duabus ꝓpoſitionibus, & hoc fuit
declaratum in libro Syllogiſmi, & iam nos etiam expoſuimus ipſum in eo libro.
Et poſteaquam poſuit, ꝙ oĩs ſyllogiſmus eſt ex duabus ꝓpoſitionibus, ſequitur
quod ſi fiat circulus in ſyllogiſmo, non eſt modus ad monſtrandũ propoſitionem
ſyllogiſmi per concluſionem, niſi accipiatur concluſio eadẽ, & altera propoſitio
conuerſa ad monſtrãdam ſecundam: deinde accipiatur concluſio ſimiliter, & ſe-
cunda conuerſa ad oſtendendam propoſitionem priorẽ. & hoc non verificatur,
niſi in propoſitionibus conuertibilibus. Dixit poſtea: cũ velimus ratiocinari, ꝙ a
ſequitur ex b, & c, erunt hæc ambo iſta conſequentia ſe inuicẽ, & conſequentia
per connexionem, igitur per hunc modum fieri poteſt, vt monſtretur aliquid ex
aliquo. ſenſus eſt, ꝙ ſyllogiſmus circularis erit poſſibilis, cũ terminus maior, qui
eſt a, exempli gratia, ſequatur ex medio, qui eſt b; & medius ſequatur ex minore
qui eſt c: & fuerint tres iſti termini conuertibiles, hoc eſt, vt ſequatur ex a b, &
C ex b a. Cum vero dixit: de omnibus, quæ ordinãtur in prima figura: ſenſus eſt, ꝙ
ad faciendũ circulum oportet cum hoc, ꝙ monſtrantur ambæ propoſitiones, vt
monſtretur etiam ipſas cõuerti: & hoc eſt, quod voluit, cũ dixit: de omnibus, quæ
ordinantur in prima figura, hoc eſt cõuertibilia. Atqui dixit in prima figura: ꝗm al .l. opportunum.
fieri non poteſt, vt monſtretur circulus in propoſitionibus ſyllogiſmi ſimul: etſi
omne, quod ordinatur ad monſtrationem, ſit ſyllogiſmus: niſi fuerit ſyllogiſmus
in prima figura. & hoc conſimiliter etiam, cũ fuerit affirmatiuus. Et propterea di
xit: iam vero monſtratum eſt conſimiliter etiam, ꝙ in aliis duabus figuris, aut
non erit ſyllˀs, aut non erit de omnibus acceptis. ſenſus eſt, ſed monſtratur etiam
ex diſpoſitione duarum figurarum vltimarũ, hoc eſt ſecundę, & tertiæ, ꝙ aut in Expõ tex.
ipſis non eſt ſyllogiſmus circularis, aut ſi eſt, fieri non poteſt, vt monſtrentur
ambæ propoſitiones acceptæ, quoniam concluſio in ſecunda figura, cũ ſit nega-
tiua, non cõcludit aliquid, ſi ipſi coaptetur propoſitio negatiua. cũ vero minor in
ſecunda figura ſit negatiua, & ipſi applicetur propoſitio affirmatiua, erit quidem
complicatio concludens, ſed aliud a quæſito: quoniam minor erit negatiua in pri-
ma figura. iam enim declaratum eſt, ꝙ hæc concludit, ſed aliud a quæſito. & hoc
eſt, quod voluit, cũ dixit; aut non erit de omnibus acceptis: hoc eſt, aut non erit
ſyllogiſmus de aliquo, hoc eſt de quæſito poſito.

Quæ vero non contraprædicantur, nullo modo est monstrare circulo. quare quoniam pauca talia in demonstrationibus, manifestum ꝙ vanũ q; ,& impossibile est dicere ex iis, quæ ad se inuicẽ demõstrationẽ esse, & propter hoc omniũ contingere esse demonstrationem. D

Dixit Aristo. Atqui quæ non conuersim prædicantur, non possunt monstrari per circulum. & hoc, quoniam exempla istarum demonstrationum sunt pauca: declaratum autem est, ꝙ sermo de demonstratione est†ex parte ad partem. dicere igitur, ꝙ per hunc modum est demostratio super omni re, est sermo inconueniens, & impossibilis.

†al. l. ex iis quę ad se inuicem.

27 Et propterea ex conditionibus monstrationis circularis est, vt conuertantur ambæ propositiones, ꝙ si ambæ propositiones non conuertentur, non erit monstratio circularis perfecta. Atqui monstratum etiam est, cum fuerit conclusio affirmatiua, & ambæ propositiones cum hac dispositione, ꝙ fieri potest, vt monstretur per ipsas, non in omni tamen figura: quoniam non concluditur in omnibus figuris vtraque propositionum, cum applicatur ipsi conuertens annexam suam, sed in prima tantum figura. Quod si fuerit conclusio negatiua, fieri non potest, vt monstretur, nisi propositio negatiua tantum, non autem propositio affirmatiua, cumque hoc ita sit, opus erit ad monstrationem circularem quatuor conditionibus: vt ambæ propositiones conuertantur, vt conclusio sit affirmatiua, vt complicatio in prima figura: & hoc fit secundum duos modos, hoc est, vt propositiones sint notiores conclusione aliquo modo, & conclusio notior propositionibus modo alio: Quomodo igitur verificabitur sermo illius, qui dixit, ꝙ omnia ita se habẽt, vt alia mõstrentur per alia per modum circuli? & hoc, qm̃ syllogismi isti, in quibus inuenitur mõstratio circularis sunt pauci in relatione ad oẽs syllõs, cũ circulus sit cum omnibus ijs conditionibus, de quibus mentionem fecimus. E

Dixit: Cũ igitur sunt res, quæ non conuertuntur, nõ possunt monstrari per circulũ igitur si fateamur, ꝙ demonstrationes sunt per circulum, non constabũt demonstrationes secundum hoc, nisi in paucis. & mõstratum est etiã, & apparet ex hoc, si fateamur quod circulus est demonstratio, ꝙ erit†ex parte ad partem: & hoc in parte rerum, non in omnibus: & ꝙ sermo dicens, ꝙ demonstratio circularis est de omni, est inconueniens, & impossibilis.

†al. l. ex iis que ad se inuicem.

Demõstrationis propositiones ueras esse ueritate necessaria. Quid sit id, quod dicimus, De omni, quid Per se, quid Vniuersale. Cap. IIII.

QVoniam autem impossibile aliter se habere, cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique fuerit scibile, quod est secundum demonstratiuam scientiam: demonstratiua autem est, quam habemus, eo ꝙ habemus demonstrationem: ex necessariis igitur syllogismus est demonstratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualium demonstrationes sunt. F

Dixit Arist. Planum autem, ꝙ quæsitum, quod scitur scientia vera, non potest permutari. & necessarium etiam, vt sit hoc scitũ per demonstrationem: quoniam demonstratio, quam constituimus super re scd̃m veritatem, est necessaria, quia est per causam inalterabilem, & inuariabilem. quod cum ita sit, erunt propositiones necessariæ, & inuariabiles, atq; inalterabiles. Oportet igitur, vt speculemur de proprietatibus, & conditionibus, propter quas propositiones demonstra

A tionis sunt necessariæ: deinde sequetur speculatio de quęsitis demonstratiuis.

Sed posteaq̃ declaratũ fuit hoc, redeamus ad id, qđ supererat ex conditioni- 28
bus propositionũ demonstrationis, de quibus meminimus Dicamus ergo, qm̃ manifestum est per se, ꝙ in quæsitis, quæ sciuntur scĩa vera, quæ est scĩa, quã prius definiuimus, opus est, vt illud, quod scitur cum hoc, ꝙ est secundum dispositionẽ, qua scitur, inueniri etiam non posit cum permutatioue eius, quod ipsi inest: neq; in aliquo tempore: & hoc, vt sit necessarium & æternum: & hoc vtiq; scitur ex dispõne quæsiti propter demonstrationem: & demonstratio dat hoc pp propões secundum ꝙ declaratum est hoc in libro Syllogismi; ibi enim ostensum est, ꝙ conclusio necessaria æterna, non est nisi ex propositionibus necessariis. igitur manifestum est, ꝙ si ex conditionibus scientiæ veræ est, vt sit conclusio necessaria oportet, vt propositiones demonstrationis sint necessariæ, hoc est non impossibiles, neque variabiles.

Posteaq̃ declaratũ iam fuit ex definitione demonstrationis, ꝙ oportet, vt propositiones sint causa cõclusionis, & veræ, & notiores apud naturam q̃ cõclusio & immediatæ, & necessariæ. †incipit ad maiorem perfectionem tractatũ de proprietatibus propositionum verarũ. & posuit principiũ inquisitionis ex hoc, qđ
B mõstrat, ꝙ oportet ipsas esse necessarias. hic enim ipse tradit dispositiones, quæ sunt conditiones procedentes a reliquis conditionibus per modum fundamẽti. Et dixit: Planum autem, ꝙ quæsitum, quod scitur scientia vera, non potest pmutari, sensus est, cum sit manifestũ per se, quod quæsitum, quod scitur scientia perfecta non potest permutari in aliquo tempore, sed est necessariũ. & hoc, quoniam si nõ esset necessarium, non copularetur scientiæ ex eo ꝙ ita est, ꝙ non potest permutari, quæ sunt conditiones, per quas separatur verum a non vero. Et cũ posuit, ꝙ oportet quæsitum esse necessarium, dixit: & necessarium etiã, vt sit hoc scitũ per demonstrationem. sensus est, & manifestum est consimiliter etiam, ꝙ hæc scientia non attingit quæsitum, hoc est scientia necessaria, scilicet vt credamus p ipsam, ꝙ nõ potest pmutari ab eo quod est, neq; in aliquo tempore propter demonstrationem. & oportet, vt demonstratio sit cum hac conditione, hoc est necessaria. & fit vtiq; hũc in modum, qm̃ propositiones sunt absq; dubio necessarię. Deinde adduxit causam, propter quam quod scitur de quæsito, est necessarium propter demonstrationem: quoniam quæsitum, quod scitur per demonstrationem, † est necessarium: & dixit: quoniam demonstratio, quam constituimus super re scđm veritatẽ, est necessaria, quia est per causam inalterabilẽ, & inuariabilem. sensus est, atqui scientia de quæsito est necessaria propter demonstrationem: quoniã demonstratio erit super re per causam suam. causa autem rei est ipsi necessaria, hoc est,
C ꝙ res non potest esse neq; in aliquo tempore sine causa sua. cumq; demõstratio sit per causam, scĩa, quę acquiritur per ipsam neq; erit alterabilis, neq; uariabilis sed necessaria. Et posteaq̃ reperiit, ꝙ oportet propositiones demõstrationis esse necessarias, cœpit inquirere proprietates conditionũ, propter quas sunt necessariæ. quoniã ex istis proprietatibus & dispositionibus cognosci potest necessariũ a non necessario: †quoniam est notius apud nos q̃ necessariũ, & est propriũ ipsi Et dixit: Oportet igitur, vt speculemur de proprietatibus, et conditionibus, propter quas propositiones demonstrationis sunt necessariæ: deindę sequetur speculatio de quæsitis demonstratiuis.

†al. l. iõ nũc ut pficiat sermonẽ de ,pprietatib' ,ppõnum uerarum, initium sumpsit hui' inuestigationis ex hoc.

† al. l. eius sciẽtia est necessaria.

†Iac. le. fuit sancitum.

†Ab. le. ꝗa sũt notiores apud nos ipso necessario & illius proprietas.

Iac. le. quia tunc erit notius pp ipsũ necessarium eritque eius proprium.

Primum autem determinemus, quid dicimus de omni, & quid per se, & quid vniuersale. De omni quidem igitur hoc dico, quod sit vtique, non in aliquo quidem, in aliquo autem non: neque aliquando quidem, aliquãdo autem non. Vt si de omni homine animal, si verum hunc dicere hominem, verum & animal: & si nunc alterum, & alterum. & si in omni linea punctum consimiliter. Signum autem, etenim instantias ita ferimus, tanquam de omni interrogati, aut

in aliquo non, aut ſi aliquando non.

Dixit Ariſt: Et primo oportet, vt incipiamus, & exponamus quid ſit, quod dicimus de omni, & per ſe, & quid diſpoſitio eius, quod dicimus vniuerſale. Diſpoſitio igitur eius, quod dicimus de omni, eſt, cum non ſit prædicatum inexiſtens alicui ſubiecto, & alicui nõ inexiſtens: & cum non ſit prædicatum inexiſtens alicui ſubiecto in aliquo tempore, & in alio non. quemadmodum cum enuntiamus animal de omni homine. tunc enim de quocunque indiuiduo enuntiamus vere ꝙ eſt homo, de eodem vere enuntiamus, ꝙ eſt animal: & ſi alterum nunc eſt verum, & alterum erit verum. & conſimiliter punctus in omni linea. Et cauſa, propter quam oportet has ambas conditiones aggregari in dicto de omni, eſt, quoniam contradictio, qua contradicimus enuntiationi de omni, eſt, cum videtur prædicatum vni ſubiectorum non ineſſe, aut videtur, ꝙ hoc prædicatum vni ſubiectorum non inſit in aliquo tempore. D

29 Sed qm̃ declaratum eſt hoc ex diſpoſitione propoſitionũ demonſtrationis, ſequitur iam, vt ſpeculemur reliquas conditiones & proprietates, quæ ſunt in ꝓpoſitionibus dumõſtrationis, ex eo ꝙ ſunt neceſſariæ, deinde ꝓ ſequamur poſt hoc de diſpoſitione quæſitorũ demonſtratiuorũ. & primo oportet, vt declaremus, quę ſit diſpoſitio p̃dicationis de omni, & quæ diſpoſitio prædicationis per ſe. Et diſpoſitio quidẽ prædicationis. quę vocatur hoc in libro p̃dicatio de omni, eſt, cum dicimus, aliquid prædicari de omni aliquo, hoc eſt, ꝙ prædicatũ non inſit alicui ſubiecto, & alicui non: & ꝙ non ſit conſimiliter etiam inexiſtens in aliquo tempore, & in alio tempore non inexiſtens, ſed inſit omni ſubiecto. & in omni tempore. veluti, ſi dicamus, ꝙ homo eſt animal, quoniã quodcunq; diſponitur in eo ꝙ eſt homo, diſponitur etiam in eo ꝙ eſt animal, & cum diſponitur per humanitatem, diſponitur per animalitatẽ. Dixit; Planum igitur, ꝙ prædicatio de omni indiget duabus conditionibus his; qm̃ contradicitur huiuſcemodi propoſitionibus ſecundum duos iſtos modos, & hoc, cũ monſtratur, ꝙ ab aliquo ſubiectorum remouetur hoc prædicatum, aut item monſtratur, ꝙ remouetur a ſubiecto, vt illi inſit in aliquo tempore. E

Quoniam intentio ſua eſt declarare proprietates, quæ appropriantur propoſitionibus neceſſariis, quę ſunt tres; quarum vna eſt, vt prædicatum in ipſis ſit de omni: ſecunda, vt ſit per ſe: tertia, vt prædicatio in ipſis ſit vniuerſalis; primum meminit, ꝙ oportet exponere, quid ſignificant nomina, deinde mõſtrare, ꝙ oportet ipſas eſſe in ꝓpoſitionibus demonſtratiuis. Et dixit: Et primo oportet, vt incipiamus, & exponamus quid ſit, quod dicimus de omni, & per ſe, & qd diſpoſitio eius, quod dicimus vniuerſale. ſenſus eſt, & poſteaquã proprietates, quæ appropriantur ꝓpoſitionibus neceſſariis, ſunt, vt prædicatum in ipſis ſit de oĩ, & per ſe, & cum onere, quod appropriatur in hoc libro, ſcilicet onere vniuerſalis: igitur iam oportet, vt incipiamus exponere, quid ſignificant hæc nomina: deinde oſtendemus poſt hoc, ꝙ oportet propoſitiones demonſtratiuas eſſe cũ iſtis tribus conditionibus. Cũ vero dixit: Diſpoſitio igitur eius, quod dicimus de omni, eſt, cum non ſit prædicatum inexiſtens alicui ſubiecto, & alicui non inexiſtens: & cũ nõ ſit prędicatũ inexiſtens alicui ſubiecto in aliquo tempore, & in alio non: ſenſus eſt, & volumus per onus de omni, vt ſit prædicatũ inexiſtens omni ſubiecto, nõ autem parti ipſius; & in omni tempore. †non in inſtanti alio ab inſtanti, neque in toto ipſo, neq; in parte ipſius. Et declarauit, ꝙ oportet onus neceſſarii eſſe cum his duabus conditionibus, cũ dixit: quẽadmodũ, cũ enuntiamus animal de omni homine, tunc enim de quocunq; indiuiduo enũtiamus vere, ꝙ eſt homo, de eodẽ vere enuntiamus, ꝙ eſt animal. ſenſus eſt, & exemplum enuntiationis vniuerſalis eſt, vt enũtiemus de omni homine, ꝙ eſt animal: qm̃ diſpoſitio vniuerſalis eſt

al. l. p̃dicatione, quę & ſic ſemp ĩ aliis legit', ꝓ verbo, onus verbũ, prędicatio.

† Ab. le. nõ aliquo tempore, excepto alio, Ia. le. non in aliquo tẽpo.

A hęc, ꝙ de quocunq; indiuiduo vere enuntiamus, ꝙ est homo, de eodē vere enuntiamus, ꝙ est animal absq; dubio, & hoc in oī tpe. Et dixit: & si alterū nūc est verū, & alterū erit verū. sensus est, ꝙ cū ipse enuntiauerit de re, ꝙ est hō, & posuerit hoc verū: igitur enūtiatio de ipso, ꝙ est animal, erit vera sine dubio. Et dixit: & consimiliter punctus. sensus est, & consimiliter enūtiatio, ꝙ in oī linea extrema sunt duo puncta. Et posteaquā narrauit, ꝙ ambæ istę cōditiones sunt cōditiones prædicati de omni, adduxit rationē super hoc, & dixit ꝙ causa, propter quā oportet has duas conditiones aggregari in dicto de omni, est, qm̄ instatur enūtiationi, quæ est de omni, cum apparet prædicatum non inesse alicui subiectorum aut videtur ꝙ hoc prædicatum vni subiectorum non inest in aliquo tempore, aut omnibus subiectis. sensus est, & ratio, propter quam res consistit in hoc, vt oporteat aggregari ambas istas conditiones in dicto de omni, est, quoniā instatur subiecto de omni per defectū vnius harum duarum conditionum. & hoc, si contigerit, ꝙ hoc prædicatum vni subiectorum non insit: aut monstretur, ꝙ hoc prædicatum vni subiectorum non inest in aliquo tempore, aut omnibus subiectis. re sic, & alio non.

Per se autem, quæcunque & insunt in eo quod quid est: vt triangulo linea, & lineæ punctum. substantia nanque ipsorum ex his est, & in *oratione dicente quid est, insunt:

* λόγῳ alii le. ratione. & sic etiam inferius.

B Dixit Aristo. Dicitur autem per se de omnibus prædicatis, quæ accipiuntur in definitionibus subiectorum: quemadmodum linea in definitione trianguli, & punctus accipitur in linea, quoniam est essentialis in definitione lineæ quoniam ambo hæc sunt essentialia lineæ, & triangulo. & in summa reliqua omnia, quæ accipiuntur in definitione oīs definiti. & hoc, quoniā essentia ipsorum est ex his rebus.

Quod vero per se, dicitur scdm quatuor modos. Quorū vnus est, cū prædicata accipiūtur in definitionibus subiectorū, aut scdm ꝙ sunt definitiones perfectę, aut partes definitionum. vt linea, quæ accipitur in definitione trianguli: & hoc, quoniam dicimus, ꝙ est figura tribus lineis comprehensa, & quemadmodū punctus, qui accipitur in definitione linęę rectæ quoniam definitio ipsius est, veluti si definiretur, ꝙ est linea breuissima continuans inter duo puncta, aut quod ponitur super inuentionem punctorum oppositorum, quoniam prædicatio linęę de triangulo est res per se illi, & consimiliter prędicatio puncti de linea. 30

Cum quod est per se, dicatur scdm tres modos, incœpit a primo ipsorū, & dixit: Dicitur aūt per se de omnibus prędicatis, quę accipiūtur in definitionibus subiectorū: quemadmodū linea in definitione trianguli, & punctus accipitur in linea, qm̄ est essentialis in definitione lineæ. sensus est, cū vero dicimus, ꝙ pdicatū est per se, est, vt prædicatū sit in definitione subiecti, aut scdm ꝙ est definitio pfecta, aut pars definitionis. quemadmodū acceptio lineæ in definitione trianguli. nam trianguli definitio est, qui cōprehenditur a tribus lineis: igitur linea in definitione trianguli, pcedit per modū partis segregantis. & quēadmodū pūctus, qui accipitur in definitione lineæ. & hoc, qm̄ linea definitur, ꝙ est, cuius extrema sunt punctus, aut puncta: igitur punctus respectu linęę se habet per modum partis segregantis, quoniam differentia ipsius perficitur ex numero & puncto: hoc est, quia sunt duo puncta. Cū vero dixit: quoniam est essentialis in definitione lineæ: sensus est, ꝙ punctus accipitur vtiq; in definitione lineæ, vt sit ipsi essentialis: & cōsimiliter linea accipitur in definitione trianguli, qm̄ est ipsi essentialis. Et hoc est, qđ voluit, cū dixit: qm̄ ambo hæc sunt essentialia linęę, & triangulo: hoc est puncta lineæ, & linea triangulo. & hoc prædicatū, aut est definitio perfecta, aut pars definitionis: & hoc aut differētia, aut genus, aut pars differētiæ, aut generis.

C

a .l. differētię.

Punctus est in definitione qđditatiua linęę nō ät cōstitutiua, quia non cōstituitur ex pūctis. 6. ph.

Et quibuscunque inexistentium ipsis, ipsa sunt in oratione, quid est declarante: quemadmodum rectum inest lineæ & circulare, & impar & par numero, & primum & compositum, & æquilaterum & al-

tera parte longius. & omnibus his insunt in oratione quidest dicente, D
ibi quidem linea, hic autem numerus. Consimiliter aũt & in aliis, talia singulis per se dico.

Vide.7.mete.17.

Dixit Aristo. Et dicitur per se consimiliter etiam de prædicatis, quorum subiecta accipiuntur in definitionibus ipsorum: quẽadmodum rectum & curuum, quæ insunt lineæ, & par & impar numero, & primum & compositum numero, & æquilaterum & inæquilaterum insunt habentibus latera. & in his omnibus subiecta accipiuntur in definitionibus ipsorum, quemadmodum linea in definitione recti & curui, & numerus in definitione imparis & paris. & in reliquis: quoniam omnia ista dicuntur per se, quia subiecta sua accipiuntur in definitionibus ipsorum.

¶ Secundus vero modus per se est, cum subiecta accipiuntur in definitione prędicatorum; secundum ꝙ sunt partes definitionis: quemadmodũ linea, quæ accipitur in definitione recti & circularis, quæ insunt lineæ: & quemadmodum acceptio numeri in definitione paris & imparis, & primi, & compositi: & quemadmodũ acceptio trianguli in æqualitate angulorum duobus rectis. E

Primus modus per se ẽ in unoquoq; gñe, scđs vero in accidẽtibus tantũ.

Cũ prædicata essentialia dicantur duobus modis quorum vnus est, cũ p̃dicata accipiuntur in definitione subiectorum, & hæc prædicata sunt in prædicamento substantiæ, & in vnoquoq; reliquorum prædicamentorum: incœpit mentionem facere de secunda specie prædicationis per se, quæ est conuersa illius: hoc est, vt subiecta ponantur in definitionibus prædicatorum. Et prædicata in hac specie non sunt nisi accidentia. & propter hoc appropriantur ista accidentibus essentialibus. atqui subiecta erunt in prædicamento substantiæ, & erunt etiam in reliquis p̃dicamẽtis. & hę sunt duę species, aut vt accipiantur in definitionibus ipsorum ipsamet subiecta, aut genus ipsorum, aut genus generis illius, quod tamẽ nõ transcendat hoc genus, de quo speculamur, hoc est genus artium, cui hoc est accidens per se. subiectum autem procedit per modum differentiæ. Et iam existimari potest, ꝙ non est ex conditionibus generis accepti in definitione p̃dicati, vt nõ transcendat genus artis, hoc est, vt non sit genus generis ipsius. Et istud est, qđ determinauit Abumazar. quoniam ipse dixit in libro suo, ꝙ accidentium essentialiũ, alia sunt prima, & ea sunt, in q̃ diuiditur genus ipsius artis: & alia sunt nõ prima, & ea sunt, in quę diuiditur genus gñis ipsius artis. Sed hic est error manifestus. qm̃ cũ accidentia essentialia, aut aliqua ipsorum sunt ex iis, in quorũ definitionibus accipitur genus gñis ipsius artis: igitur fieri potest, ut aliquid ex ipsis sit, in cuius definitione accipiatur genus generis ipsius generis, vsq; ad genus supremum. & hoc, quoniam non est differentia inter genus generis ipsius artis, aut genus generis illius, quod transcendit hoc sursum: quoniam omnia ea egrediũtur genus artis, quia si posuerimus essentialia aut aliqua ipsorum cum hac dispositione, fiet commistio artium, & erunt essentialia communia pluribus artibus quam vni. sed cũ res communicant in accideentibus suis essentialibus, communicãt etiã in essentiis suis: & ita erunt entia distincta naturæ vnius: quod est in extremo erroris, & falsitatis. Sed est dubiũ in hoc genere de ꝓpositione vniuersali, de qua existimatur, ꝙ sit cõmunis pluribus artibus q̃ vni: quemadmodũ se habet propositio dicẽs, ꝙ æqualia vni secđm dispositionẽ suã sunt æqualia: & consimiliter, quæ dicit. ꝙ proportionata, si cõparantur, sunt proportionata. de his enim existimatur, ꝙ cõprehendat genera plura; qm̃ verificantur de quantitate continua, & discreta. Sed declarabimus quomodo se habeat dispõ ĩ his † iuxta id, quod dubitauit Aristoteles propter istas propositiones, an propositiones per se sint proportionatę alicui generi. Cũ vero dixit: quorum subiecta accipiuntur in definitionibus ipsorum: opus est, vt intelligantur subiecta per se, aut genera subiectorum, aut genera ipsorum generum, quæ accipiuntur in definitione ipsius accidentis &

An in p̃dicati, seu passionis definitione liceat trãscendere genus artis.

Digressio. F

a.l. permutantur.

† Iac.le. vbi Arist. ꝓbat ꝓpõnes p se debere esse ꝓprias vni gñi: quod tñ nõ ita se hẽt in his ꝓpõnibus.

A oppositi sui, quod non transcendat genus ipsius artis. Cũ autem dixit: queadmodum rectum & curuum, quæ insunt lineę: sensus est, exemplum accidentium essentialium generi est, vt rectum & curuum, quę insunt lineę. & hoc, quoniam omnis linea aut est curua, aut recta, aut circularis. & consimiliter par & impar in numero: & hoc, quoniã omnis numerus nõ effugit, quin sit aut par, aut impar, & similiter numerus de primo & composito. & hoc, quoniam omnis numerus nõ effugit, quin sit aut primus, aut compositus. & intelligit per primum, qui non constituitur † per sectionem numeri per numerũ: per compositum vero, qui constituitur per diuisionem numeri per numerum. & consimiliter ęquilaterum & inęquilaterum sunt accidentia per se habentibus latera. & hoc, quoniam omne habens latera, aut est ęquilaterum, aut inęquilaterum. Cũ vero dixit: et in his oĩbus subiecta accipiuntur in definitionibus ipsorum: intelligit subiecta, quorũ genus diuiditur per hæc accidentia opposita diuisione prima. & hoc est genus subiectorũ, de quibus prędicantur hęc accidentia prędicatione vniuersali. non autem procedit de accidentibus, in quorum definitionibus subiecta per se accipiuntur: & hęc sunt ipsa propria, quemadmodum risibile in homine, & hinnibile in equo: † ad monstrationem ipsorum.

† Ab. le. ductũ numeri I numeratum: a. I. attulit exemplum, Accidẽtium distincta † Iac. le. q̃a hęc sunt notissima.

B Quęcunque autem neutro modo insunt, accidentia: vt musicum, aut album animali.

Dixit Arist. Prædicata vero, quæ non sunt secundum vnam istarum duarum specierum, sunt prædicata accidentalia: veluti musicum & album de animali.

Prędicata vero, quę non prędicantur secundum hos duos modos, sunt prędicata accidentalia; quemadmodum prędicatio albi & animalitatis de musico & albo: qm̃ si dicamus, musicum est album, aut animal, est prædicatio per accidẽs. 32

Posteaq̃ enũtiauit, ꝙ prædicata per se sunt duarum specierum, aut prędicatũ de essentia subiecti, aut p̃dicatum, de cuius essentia est subiectum: manifestum, si confiteamur veritatem istius diuisionis, ꝙ illa, quę transcendunt hęc, sunt accidentia. qm̃ planum est in hac arte, ꝙ prędicata sunt duarum specierum, essentialia, & accidentalia. Sed iam existimatur hic, ꝙ datur tertia species prędicatorum essentialium: & hęc sunt, quorum vtrunque accipitur in definitione † sui cõparis, & hęc sunt relatiua. Et consimiliter existimatur ꝙ hic sunt aliqua essentialia necessaria rei, quę non accipiũtur in definitione ipsius; quemadmodũ magna pars causarum efficientium: qñ omnes causę non accipiuntur in ipsis definitionibus. Cur ergo nõ posuit ipsa Aristo. speciẽ tertiam eius, quod est per se, cum post hoc dicat, duas esse species eorum quę sunt per se, quibus vtimur in demon- C strationibus? Sed huius dubii responsio transferẽda est ad eum locum, ubi de hoc mentionẽ facit. Hic aũt respõdetur alteri dubio, quod est, quomodo se habet species tertia prędicatorũ essentialium, quę sunt, quando vtrunq; ipsorũ accipitur in definitione sui comparis. Dicamus igitur, ꝙ intentio sua hoc in loco est tradere res, quarum vsus vtilis est rebus vt plurimum existentibus; quę sunt res, quarũ inueniuntur definitiones secundum veritatem. quoniam definitiones inueniuntur in cõpositis, quę habent existentiam perfectam: sed in rebus simplicibus & deficientis existentię, hoc est, quarum existentia propinqua est, vt sit in intellectu, quemadmodum se habent relatiua, non inueniuntur definitiones scdm veritatem. quoniam si hoc ita foret, esset in ipsis monstratio circularis. et propterea non est vnum relatiuorũ causa suo compari scdm modũ, quo sunt reciproca. sed hoc iam declarauit Arist. in libro Prędicamentorum. Et respõsio, qua respondebis hoc in loco ipsi de rebus, quę non habent definitionem, erit responsio, qua respondebis de rebus, quarum definitiones sunt imperfectę. & hoc iam declarauerunt expositores in aliis locis ab isto: & declarauit etiam ipsum Arist. hoc est, ꝙ vię, q̃ traduntur hic, sunt rerum, quę sunt vt plurimum: & hę sunt vię essentiales in hac arte. sed ea, quę appropriantur vnicuiq; generi entiũ videntur non esse artificialia, artificiale enim est via vniuersalis cõprehendens plus q̃ vnum genus. Sed

Digressio, an relatiua dicãtur p̃dicata essentialia, similiter & causę efficientes, † a. l. alteri'.

Cap. de Ad aliquid.

Idem 7. me. t. c. 13.

his declaratis, redeamus ad id, quod dixit hic: Ea vero, quę nõ sunt secũdm vnam D istarũ duarũ specierũ, sunt prædicata accidentalia. hoc est prędicata, q̃ nõ sunt secũdm vnã istarum duarum specierũ, sunt vt plurimum prędicata accidentalia. Cũ vero dixit de prædicatis accidentalibus, ꝙ sunt, veluti musicum, & albũ de animali: sensus est, quemadmodum musicum, & album insunt animali. & hoc, quoniam animal non diuiditur, secundum ꝙ est animal, in album & non album: atqui diuisio in hoc est colorati, secundum ꝙ est coloratum. & cõsimiliter non diuiditur animal in musicum, secũdm ꝙ animal: sed diuiditur per ipsum homo, quoniam est ipsi essentiale:

Amplius, quod non de subiecto dicitur alio aliquo. vt ambulans alterũ quid existens, ambulans est, & albũ. substantia vero, & quęcunq; hoc aliquid significant, non alterũ quid existẽtia sunt, qđ sunt. q̃ quidem igitur non de subiecto, ꝑ se dico: q̃ aũt de subiecto, accidẽtia.

Dixit Aristo. Et dicitur per se de omni indiuiduo substantiæ primæ. vt qui ambulat, quoniam intentio ambulationis est alia ab intentione rei, quæ subiicitur ambulationi. & quemadmodum album, & omnia ea, quorum exempla intendimus per designationem, & E quæ non insunt alicui, neq; dicuntur de aliquo subiecto, illa sunt per se: ea vero, quæ insunt alicui, illa sunt accidentia.

33 Tertius vero modus dicitur de indiuiduo substantiæ: qm̃ consueuimus dicere de eo, quod non inest alicui, neq; prædicatur de aliquo: quemadmodũ dicitur in descriptione indiuidui substantię, ꝙ est per se; quod vero dicitur de subiecto, nõ dicitur esse per se, sed per aliud: & hęc sunt accidentia.

Eximit Ar. a diminutione.

†al. le. omnia sua significata, & sic sępi' legitur.

†Al. le. ex Ab. & la. et huic sigñato repugnat ꝙ alteri insit, qđ ẽ ipsũ accidens.

Posteaq̃ intentio sua fuerat enarrare duos modos eius, quod dicitur ꝑ se, & iam mentionẽ fecit ex hoc de duabus speciebus, quæ appropriantur propositionibus demonstratiuis, mentionẽ facit ex hoc consimiliter etiam de specie tertia, non ꝙ sit res vtilis ad propositiones demõstratiuas, sed eo modo, quo oportet docentem distinguere nomẽ æquiuocum in †omnes suas intentiones, & dirigere ad intentionẽ, quã intendit. Cum vero dixit: Et dicitur ꝑ se de oĩ indiuiduo substantiæ: sensus est, ꝙ de omni indiuiduo substantiæ dicitur quod est per se, secundum dispositionem, qua non est inuentum cum alio. † quod enim admittit, ꝙ sit cum alio, est accidens. Cum vero dixit: vt qui ambulat, quoniã intentio ambulationis est alia ab intentione rei, quæ subiicitur ambulationi. & quemadmodum album; sensus est, ꝙ hoc indiuiduum, quemadmodum indiuiduum ambulans, est aliud ab indiuiduo ambulationis, quæ inest ambulanti. quoniam intentio ambulationis distinguitur a re, quæ subiicitur ambulationi: quoniam ambulans non inest alii, sed ambulatio inest alii, hoc est ambulanti. Et dixit: quemadmodũ album. intelligit subiectum albi, quoniam subiectum ipsius est indiuiduum substantiæ. Et cum dixit: ꝙ quędam eorum, de quibus dicitur ꝙ sunt per se, & distinxit per exempla differentias inter ipsa, & indiuidua accidentium: cœpit definire indiuiduũ substãtię, & dixit: & omnia ea, quorum exempla intendimus per designationem, & quæ non insunt alicui, neq; dicũtur de aliquo subiecto, illa sunt per se. sensus est, & hæc sunt indiuidua, quorum exempla intendimus per designationẽ, ex parte qua non insunt alicui: quemadmodum indiuidua accidentalia: & non prædicãtur de subiecto per se, hoc est per viam naturalem. Et hoc est, quod dicitur in descriptione indiuidui substantiæ, quod est illud, ꝑ quod non cognoscitur res de essentia ipsius, neq; res, quę sit extra essentiã ipsius: hoc est, quod non prędicatur de aliquo, neq; prędicatione notificante substantiam ipsius, neq; prędicatione non notificante substantiam ipsius.

Amplius autem alio modo, quod quidem propter ipsum inest vnicuiq;, per se: quod vero non propter ipsum, accidens. quemadmodũ

A si ambulante fulgurauit, accidens: non enim propter ambulare fulgurauit, sed contingit, dicimus, hoc. si autem propter ipsum, per se. vt si quid iugulatum interiit, & secundum iugulationem, quoniam propter iugulari, sed non accidit iugulatum interire.

Dixit Aristo. Et dicitur per se de reliquis causatis, quæ sequuntur ex causis suis de necessitate: quoniam de causatis, quæ non sequuntur ex causis suis de necessitate, non dicitur, ꝙ sunt per se, sed per accidens. quemadmodum se habet fulguratio respectu deambulationis ambulantis: quoniam deãbulatio ipsius non est causa, vt fulgur efficiatur, sed accidit et contingit post deambulationem, vt efficiatur fulgur. atqui causata, quæ sequuntur ex causis suis de necessitate, dicuntur per se. quemadmodum mors, quæ sequitur ex iugulatione ex necessitate, quoniã hæc causa dicitur illi per se, quia sequetur ex causa, quæ est iugulatio, ex necessitate, & non accidit mors, eo quòd accidat ex iugulatione.

Vide. 2. ph. t. c. 27.

B

Modus aũt quartus est de causatis, quæ semper sequuntur causas suas efficientes, hoc est, ꝙ sequuntur ipsas omnibus modis; de his enim dicitur, ꝙ causata sequuntur causas per se, veluti mors, quæ sequitur iugulationem. in causatis vero, quæ non sequuntur causas suas nisi per accidens, & vt in paucis, ipsæ sunt causæ per accidens: quemadmodum si homo ambularet, & adueniret fulgur, quoniã ambulatio hominis nõ est causa, vt fulguratio inueniatur, sed hoc est per accidens: verum non est ita de morte, quæ sequitur iugulationẽ per accidens, sed ꝙ ab ipsa efficiatur, est necessarium & consequens. 34

Ex hoc apparet, ꝙ hæc est intentio quarta ex iis, quæ dicuntur per se. †& iam existimatur, ꝙ est intentio quarta respectu intentionum præcedentium: quoniam est opposita eius, quod est per accidens. omne enim illud, qđ habet ꝓportionem cũ aliquo, & prædicatur de eo quacunq; prędicatione, aut est per se, aut p accidens. cum igitur consyderabitur hæc intentio, apparebit, ꝙ est intentio quarta. & hoc, quoniam prædicata, quæ accipiuntur in definitionibus subiectorũ, sunt causæ eorum, quæ insunt rei, non aũt causę eorum, quæ exeunt a re. causa autem efficiens non est ex causis, quæ insunt rei. et propterea si effectum habuerit ꝓportionem cũ eo, nõ accipietur in definitione effecti, nisi p accidẽs: & propterea posuit ipsam speciem quartã. Nunquid vero connumeretur hæc spẽs

C prædicationis in demonstrationibus simpliciter, obtinet in ipsis locum inquisitionis. & hoc, qm̃ durum est monstrare aliquid esse propter suum efficiens. qm̃ si ponatur efficiẽs esse, non sequitur ex ipso, ꝙ res sit propter causam suam efficiẽtem. igitur hæc prędicatio, si ponetur inter species prædicationis demonstratiuę, connumerabitur vtique in ipsis signis, aut in demonstrationibus causarum, non autem in demonstrationibus simpliciter, quæ sunt definitiones in potentia. & propterea non connumerauit ipsam Aristoteles inter prædicata per se. eius autẽ sermo de differentia, quam scripsimus, intelligitur per se.

† al. l. signatũ, & sic sæpius legitur

† al. l. (cum existimari posset hanc non esse intẽtionẽ quartã sed vnã ex prædictis intentionib':) quoniam.

Cãm finalẽ nõ connumerari in demõstrationibus simpliciter.

Demonstrõ simpliciter ẽ deffinitio in potentia.

Quæ igitur dicuntur in simpliciter scibilibus per se sic, vt insint prædicatis, aut illa insint subiectis, & per ipsa sunt, & ex necessitate. non enim contingit nõ inesse, aut simpliciter, aut opposita. vt lineæ rectum aut curuum, & numero impar aut par. est enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio in eodem genere, vt par, quod non impar in numeris, inquantum sequitur. quare si necesse asserere, aut negare, necesse & per se inesse: Quod igitur de omni, & per se, determinatum sit hunc in modum.

Dixit Aristo. Species autem eorum, quæ sunt per se, facientes ad demonstrationem, sunt duæ, & cum prædicata accipiuntur in definitionibus subiectorum, & cum in definitionibus prædicatorum accipiuntur subiecta : & hæc consimiliter etiam sunt per se, & necessaria ex parte, qua insunt subiectis suis ex necessitate, & vnumquodque oppositorum. quemadmodum lineæ rectum aut curuum, & numero impar aut par. & hoc, quoniam duo hæc opponuntur secundum naturam, aut oppositio priuationis & habitus, aut oppositio affirmationis & negationis. quoniam numerus, cum priuatur dispositione imparis, est par : & cum non est affirmatio, erit negatio ex necessitate. hæc igitur sunt per se ex necessitate. Iam vero declarauimus intentionem eius, quod dicimus de omni, & per se. D

Sed species eius, quod est per se, facientes ad propositiones demonstrationum sunt duæ species prædicatorum, hoc est species, in qua accipitur prædicatum in definitione subiecti, aut species, in qua accipitur subiectum in definitione prædicati, & hoc, quoniam manifestum consimiliter est, quod in ista quoque specie prędicatum est necessarium & essentiale subiecto; quoniam proportio partis definitionis ad definitum est proportio necessaria: & hoc, si quod est subiectū per se, E accipitur in definitione prædicati, manifestum est ex dispositione ipsius, quod est necessarium: quoniam ab ipso non separatur, quemadmodum si accipiatur homo in definitione risibilis, & si etiam quod accipitur in definitionibus ipsorum sit genus subiecti: & hæc sunt accidentia opposita, quemadmodum linea, quę accipitur in definitione recti & curui, & numerus, qui accipitur in deffinitione paris & imparis: & ex hoc, quoniam genus distinguitur per ipsa diuisione essentiali, necessarium est, vt non effugiat genus ab vno ipsorum : & hoc quoniam oppositio ipsorum erit aut per modum priuationis & habitus, aut per modum affirmationis & negationis, oportet, vt sint hęc opposita determinata & comprænhensa in natura proportionata ipsis, quousque sit proportio generis ad omnia hęc opposita, proportio subiecti per se ad suum proprium, hoc est. quemadmodum proportio hominis ad risibilem. idest quemadmodum homo non separatur a dispositione risibilis, ita genus non separatur ab vno oppositorum: cumque hoc ita sit ex parte qua scitur, quod genus non effugit ab vno ipsorum, scitur quod illud ipsi est necessarium, sed non secundum declarationem. Verum enimuero monstratum iam est ex sermone nostro, quę sit intentio eius, quod est per se, * & prædicatio vniuersalis faciens ad demonstrationes.

* Et prædicatio vniuersalis ita iacet etiā translatio antiqua : vel ergo est error, & debet dicere p̄dicatio d̄ oī, & in com̄. Digressio. Causæ extrīsecę no ingrediuntur definitionem, nisi per accidens.

Cum dixit: Species autem eorum, quæ sunt per se, facientes ad demonstrationem, sunt duæ: intelligit per demonstrationem, demonstrationem simpliciter, nō autem omnem speciem demonstrationis. quoniam proportio, quę est inter causam efficientem, ponitur sub signo ; & ideo ponitur in demonstrationibus causæ tantum. Et propterea qui existimat, ꝙ prædicata in omni demonstratione accipiunt ad modum istius prædicationis. quemadmodum videtur dicere Abumazar in libro suo, ipse errat. Et hoc, quoniam causa, quæ est extra rem, non ponitur in definitione ipsius, nisi per accidens: hoc est, cum accidit, ꝙ causa efficiens inueniat in re, & non separetur ab illa. quemadmodum consistentia terræ in eclipsi inter solem & lunam: quoniam ipsa est causa efficiens, quæ inuenitur simul cum eclipsi per se. Et cōsimiliter finis non ingreditur deffinitionē, nisi forte ignota sit differētia & ponatur loco ipsius. Et in summa quicūq; ponit, ꝙ vnaquęq; quatuor causarum inuenitur pro medio termino in demōstrationibus simpliciter: & ponit ēt, ꝙ omnes species subiecti demonstratiui sunt duę, & cum accipiuntur prædicata in definitionibus subiectorum, & cum accipiuntur subiecta in definitionibus p̄dicatorum: ipse contradicit animo suo, & hoc non arbitratur. & iam existimatur Abumazar ita fecisse. Et dixit: & hæc cōsimiliter ēt sunt per se, & necessaria: qm̄ non omne per se est necessarium, non autem quia non omne necessarium sit per F

A se: quẽadmodum existimauit Abumazar: cum opinio Aristo. sit contraria huic, hoc est, ꝙ omne necessarium est per se, secundum ꝙ declarabitur in sequentibus. Et posteaquã exposuit ꝙ per se in his sunt necessaria, adduxit causam in hoc, & dixit, ex parte qua insunt subiectis suis ex necessitate. sensus est, atqui sunt hæc accidentia per se necessaria per contrarium accidentium per se non necessariorum, hoc est, quæcunque sunt vt plurimum: quemadmodum canities in homine. quoniam ꝙ hæc accidentia insint subiectis suis est res necessaria, † & non separantur in hoc a subiectis suis. Et posteaquã dixit ꝙ hæc accidentia inesse subiectis suis est necessarium, adduxit causam in hoc, & dixit: & vnumquodq; oppositorum. quemadmodum lineæ rectum aut curuum, & quemadmodum numero impar aut par. sensus est, atqui ex necessitate insunt subiectis suis ex parte, qua vnumquodq; ipsorum cum opposito suo † comprehendit subiectum. & propterea nõ diuiditur in ipsa subiectum diuisione prima absq; vniuersalitate, quemadmodum vniuersalitas curui & recti in natura lineę, & vniuersalitas paris & imparis in natura numeri. & hoc, qm̃ oĩs linea est, aut recta, aut curua. & hoc est, quod in memoriã reuocauit de accidentibus per se, & non per se. & propterea si non consyderabimus in hoc vniuersalitatem, non habebimus, ꝙ sint per se. & propter hoc, cum inuenerimus accidentia in aliquo, & non cõprehendentur in genere istius rei, de qua p̃dicantur hæc accidentia, aut nõ erunt appropriata eidem, non erũt essentialia huic, de quo prędicãtur.
B Quod cum ita sit, sermo eius, qui dixit de accidentibus per se, ꝙ ex ipsis aliqua sunt opposita in genere, cui insunt, aliqua vero non sunt opposita: si vult, ꝙ non est ex conditionibus suis, vt sint opposita, est error. si vero intelligit, ꝙ accidit generi vni, cũ ipsi insint plura opposita, vt separatũ, qđ est in vno oppositorũ, nõ sit separatũ, qđ est in alio opposito, est quidẽ verũ, sed est p accidens. quemadmodũ par & cubicũ, q̃ insunt numero. par enim inest per se numero: qm̃ numerus, scđm ꝙ numerus, diuiditur per ipsum & per suum oppositum, & consimiliter numerus diuiditur in numerum cubicum & nõ cubicũ. sed diuisio numeri in cubicum, & parem est per accidẽs, & non sunt hęc illi per se ex hac parte, & non est modus, vt ponantur scđm hãc dispositionem. Et posteaquã non sequitur, vt ambo opposita ita se habeant, ꝙ vtrunq; ipsorũ sit habitus, quemadmodũ se habet res in cõtrariis: sed vnum ipsorũ est habitus & alterum priuatio, & vnum ipsorũ affirmatio & alterum negatio, & hoc erat occultum in oppositione paris & imparis: ideo dixit Aristo. et quemadmodum par, quemadmodum impar: & hoc, quoniam oppositio horum duorũ scđm naturam oppositionis, aut est oppositio priuationis & habitus, aut oppositio affirmationis & negationis: & hoc est, quod voluit, vt animaduertamus, quomodo se habet oppositio in his accidentibus, cũ sint opposita. Et cũ dixit: & cum nõ sit affirmatio, erit negatio ex necessitate: sensus est, ꝙ numerus, si non est par, erit aut impar, aut nõ par. Cum vero dixit: hæc igitur sunt p se
C ex necessitate: sensus est, ꝙ ex eo ꝙ res est per se, sequitur vt sit ex necessitate.

† al. le. a qua subiecta sua non separantur.

† al. l. continetur in subiecto.

* al. l. illa cõmuni continẽtia, seu amplexu.

Vniuersale aũt dico, quod vtique & de omni sit, & per se, & scđm quod ipsum. Manifestum igitur quod quæcunque vniuersalia, ex necessitate insunt rebus. Per se autem & secundum ꝙ ipsum, idem. vt p se lineæ in est punctum, & rectum: etenim scđm ꝙ linea. & triangulo secundum quod triangulum, duo recti: etenim per se triangulum duobus rectis æquale.

Dixit Aristo. Dicitur autem vniuersale, cum prædicatum inest omni subiecto, & per se, & secundum ꝙ ipsum, primo. Cumque fuerint hæ dispositiones ipsius vniuersalis, ex necessitate inerit subiecto. Non est autem differentia, siue dicamus, ꝙ hoc prędicatum insit subiecto per se, siue ꝙ insit illi primo. & hoc, quoniam punctus inest lineæ per se, & rectum: & vtraque consimiliter etiam inueniuntur in

essentia ipsius. & æqualitas angulorum trianguli duobus rectis inest per se triangulo, & accipitur in essentia ipsius. D

36 Prædicatio autem de omni faciens ad hunc librum comprehendit tres conditiones, quarum prima est, vt prædicatum dicatur de omni subiecto, quod antea posuimus. Secunda vero, vt prædicatum sit de subiecto per se. Tertia aũt, vt prædicatum de ipso dicatur prædicatione prima, hoc est, vt non sit prædicatum de subiecto propter naturam aliam vniuersalem subiecti, quemadmodum prædicamus æqualitatem angulorũ duobus rectis, primo de triangulo & non primo de triangulo inæqualium laterum, quoniam primo inest triangulo, nõ aũt primũ triãgulo inæqualiũ laterum: quoniam æqualitas angulorũ duobus rectis nõ inest illi, scdm q̃ forte est triangulus inæqualium laterum, sed secuudũ q̃ est triãgulus: & hæc quidem conditio est in prædictis demonstratiuis: quoniam prędicatum, quod non prædicatur per viam secundum q̃ ipsum, quasi assimilatur prædicationi, q̃ est per accidens.

Posteaquã exposuit, quid sit onus, quod vocant de omni in hoc libro, et qđ vocant per se, incipit mentionẽ facere de onere, qđ vocant vniuersale: & est illud, in quo aggregãtur tres conditiones, onus de omni, & onus per se, & onus primũ. & hoc, quoniam omne primum est per se, & non omne per se est primum. Et inquit: Dicitur autem vniuersale, cum prædicatum inest omni subiecto, et per se, sensus est, q̃ nos volumus, cum dicimus prædicatum vniuersale in hoc libro, q̃ aggregentur in illo tres conditiones. quarum vna est, vt sit prædicatum de omni: hoc est, vt insit prædicatum omni subiecto in omnibus temporibus. & sit p̃dicatum per se: & insit subiecto primum. Iam vero contenderunt de p̃dicato primo in demonstratione, quid ipsum sit. Quod autem inuenitur in libro Abumazaris est, q̃ prædicatum primo existens in demonstratione, est, quod non prędicatur de genere subiecti. Et sunt qui dicunt, q̃ prædicatum primo est, qđ nõ prædicatur de subiecto ex parte, qua inest rei. Quod si ita est, igitur prædicatũ primo est appropriatum subiecto, & prædicatum sine medio. sed Arist. declarabit q̃ ęqualitatẽ angulorum duobus rectis inesse triangulo est prędicatum primo: sed prædicatio ęqualitatis ãgulorum duobus rectis de triangulo, est prædicatio per medium, qđ est, habere angulos extrinsecos triãguli æquales intrinsecis. Amplius, si ponamus q̃ prędicatum primum est appropriatum, nõ erit hic prædicatum primum, nisi definitio, & differentia, & proprium: & sic eijceretur ex prædicatis demonstratiuis prædicatio generis, & prędicatio accidentis vniuersalioris quam subiectũ, & magis appropriati quã genus. & Arist. voluit conditionẽ esse propositionum demonstratiuarum, vt sit prędicatum primum absque dubio cum duabus conditionibus præcedentibus. Sed sermo Arist. q̃ primo est scdm q̃ ipsum, significat manifeste q̃ non vult per primo id, quod est magis vniuersale, q̃ subiectũ. & si fuerit et magis appropriatum q̃ genus istius subiecti. & hoc posuit, qm̃ quod ita se habet, non prædicatur de re in eo q̃ ipsum primo inest sibi. Vt in exemplo, ambulatio est vniuersalior homine, & appropriatior quam genus ipsius: & tamen nõ est verum, q̃ homo, secundum q̃ homo, ambulet: qm̃ ipse ambulat propter aliam naturã, ac si diceres ex parte, qua est habens pedes. igitur illa non inest primo homini. & tamen dixit, q̃ conditio tertia est, vt prędicatum insit subiecto, in eo q̃ ipsum est primo: hoc est inexistentia prima. cumque hoc ita sit, non erit prędicatũ primum vniuersalius, quã subiectum: & si est ita, q̃ non prędicetur de genere ipsius, quemadmodum inuenitur Abumazar descripsisse in libro suo p̃dicatum primum, Sed cũ aliquid inest rei, & non insit ex parte naturę alterius, inerit iam per medium, & sine medio. & hoc, qm̃ omnia accidentia, quę insunt alicui inexistentia prima, insunt illi per medium: et hæ sunt causę, ob quas proposuerunt ipsis subiecta, qđ cum ita sit, non erit intentio primi, q̃ insit sine medio. & fortasse causę appropriatę ei, quod est primo, aggregant in se ipsis, vt prędicentur de re inexistentia prima, & sine medio. Qui vero existimauit, q̃ prædicatũ primum est prędicatum appropriatũ, qđ non prædicatur per medium, vix potest assignare, q̃ in quæsito sit prędicatum primum, scdm q̃ sensisse videtur magna pars exposito

Digressio de p̃dicato Primo in demõstrationibus.

E

F

A rum: & vix etiam poteſt aſſentiri exemplo Ariſt. in hoc, ꝙ anguli trianguli, ſunt
æquales duobus rectis. Qui vero fecit, ꝙ primũ non prædicatur de genere ſubie
cti, quemadmodũ fecit Abumazar, iam exiſtimauit, ꝙ illud non ſit primum, quod
eſt primum. & hoc, q̄m iam expoſuit primum Ari. ꝙ eſt prędicatum de re, ſcdm
ꝙ hęc res eſt. Et ꝑpterea videtur ꝙ primum, cuius conditionem volumus eſſe in
propoſitionibus & quęſitis, non inſit ſubiecto ex parte naturę alterius compoſitę
& appropriatur primo, quod eſt in propoſitionibus demonſtrationis ſimplici-
ter, vt non prædicetur per medium cauſę ex cauſis ſubiecti. & ſi in ſignis ſufficit
conditio prima, non tamen ſufficiet hęc in demonſtrationibus ſimpliciter. & pro
pterea voluit Ariſt. condtionem eſſe demõſtrationum ſimpliciter, vt ſint per cau
ſas propinquas appropriatas. Igitur iam monſtratum eſt ex hoc, ꝙ primum apud
Ariſt. eſt, qđ prædicatur de aliquo, non ex parte alterius naturę ſubiecti, hoc eſt
naturę compoſitę ęqualis, quę ſit natura diſtincta a ſubiecto: quemadmodum p̄di
catio coloris de corpore: ipſe enim prędicatur de eo per ſuperficiem, tanquã me-
diũ, quę eſt ęqualis corpori, aut naturę vniuerſalioris, q̄ ſit ſubiectum: quemad-
modũ prędicatio angulorum ęqualiũ duobus rectis de triangulo inæqualiũ late-
rum, de ipſo enim prędicatur per triãgulum tanq̄ mediũ, qui eſt vniuerſalior, q̄
inęquilaterus. Cũ vero dixit: Cumq; fuerint hæ diſpoſitiones ipſius vniuerſalis,
ex neceſsitate inerit ſubiecto. hoc eſt, cumq; prędicatum, quod dicimus vniuerſa
B le in hoc libro, aggreget in ſe, ꝙ dicatur de omni ſubiecto, & in omni tempore, &
ſit per ſe, & ſit primum: igitur planum eſt, ꝙ inerit ſubiecto ex neceſsitate. Et cũ
dixit: Non eſt autem differentia, ſiue dicamus, ꝙ hoc prędicatum inſit ſubiecto ꝑ
ſe, ſiue ꝙ inſit ipſi primo: ſenſus eſt, & non eſt differẽtia inter hoc, quod dicimus
primo, & hoc, quod dicimus per ſe. & hoc ſcdm vnam ſpecierum p̄dicatorum ꝑ
ſe, quæ eſt ſpecies, in qua accipitur prędicatum in definitione ſubiecti. Atqui di-
xit hoc: q̄m in hac ſpecie aggregatur, cum hoc ꝙ eſt per ſe, quod eſt ẽt primo, ex
parte, qua definitio & differentia ſunt ſcdm hanc viam: hoc eſt, ꝙ prędicant̃ de
omni re † ſcdm ꝙ ipſum, & ſine medio. Et hoc eſt ex eis, quæ ſignificant, ꝙ non
ponit̃ in hoc ſpecies generis, neq; definitio generis. & hoc, q̄m genus, & definitio † al .1. in eo
ipſius nõ ſunt ſcdm opinionẽ ſuam prędicata prędicatione prima, in cõtrariũ eius ꝙ quid eſt.
qđ dixit Abumazar: hoc eſt, ꝙ genus apud ipſum eſt prædicatũ primum. & hoc
in contrarium diſpoſitionis, quę eſt in ſecunda ſpecie prędicatorum eſſentialium,
hoc eſt, ꝙ in accidentibus eſſentialibus intentio eius, quod eſt per ſe, non eſt inten
tio primi. Cum vero dixit: & hoc, quoniam punctus in eſt lineę per ſe, & rectum
& vtraque conſimiliter etiam inueniũtur in eſſentia ipſius: ſenſus eſt, & hoc, quo
niam punctus ineſt lineę per ſe, & vtraq; accipiantur in definitione ipſius, & hęc
eſt intentio eius quod eſt per ſe in illis. igitur primo, & per ſe in ipſis eſt intentio
vna. & ſimiliter rectum in linea recta. Cũ vero dixit. & æqualitas angulorũ triã-
C guli duobus rectis ineſt per ſe triangulo, & accipitur in eſſentia ipſius: ſenſus eſt,
hoc eſt eſſentiale intentioni eius quod eſt primo, vt accipiatur in definitione ip-
ſius; atqui dixit hoc, etſi equalitas angulorum trianguli duobus rectis ſit quodd[...]
proprium ex proprijs trianguli: quoniam propria multis in locis iam obtinent lo-
cum differentiarum, & ſtant loco ipſarum, cum fuerint exiſtimata de natura for-
mę, & forma fuerit occulta.

Vniuerſale autem eſt tunc, quando in quolibet, & primo monſtre
tur. vt duos rectos habere, neque figuræ eſt vniuerſale, quamuis eſt
monſtrare de figura, ꝙ duos rectos habet, ſed non de qualibet figura,
neq; vtitur qualibet figura monſtrans. quadrangulum enim figura
quidem eſt, non habet autem duobus rectis æquales. æquicrus vero
habet quidem quodcunque duobus rectis æquales, ſed non primo,
ſed triangulum prius. Quod igitur quoduis primũ monſtratur duos
rectos habens, aut quodcunque aliud, huic primo ineſt vniuerſale, &
demonſtratio per ſe de hoc vniuerſaliter eſt, de aliis vero quodam-

mõ non per ſe neq; de æquicrure non eſt vniuerſaliter, ſed in plus. D

Dixit Ariſt. Vniuerſale igitur eſt prædicatum, quod dicitur de omni ſubiecto, & primo. & hoc, quoniam iam planum eſt, ꝙ figurę inſunt duo recti, non tamen hoc ineſt cuicunq; figuræ, ita vt inueniatur via, qua monſtretur, ꝙ figuræ inſunt anguli æquales duobus rectis: præterquã ꝙ declarans, & faciens demonſtrationem de hoc, nõ monſtrat ipſum, & facit demonſtrationem ſuam de quacunq; figura contigerit, quoniam quadrangulus eſt figura, & tamen eius anguli non ſunt æquales duobus rectis. & triangulus æquilaterus ſi habuerit tres angulos æquales duobus rectis: ſed non ineſt hæc diſpoſitio ipſi primo, ſcd̃m ꝙ eſt æquilaterus, ſed hęc diſpoſitio ineſt triangulo primũ. Res igitur, cui ineſt habere tres angulos æquales duobus rectis primo, aut aliud, quodcunq; fuerit, hoc prædicatum eſt ei vniuerſale, & vera demonſtratio eſt illa, cuius eſt hoc prædicatum. ſed res, quæ ſunt ſub hoc, quéadmodum hanc diſpoſitionẽ ineſſe æquilatero, nõ ſunt ſecundũ viam vniuerſalis, ex parte, qua ſunt in plus. E

37 Et propter hoc videtur iam, quod in prædicatione de omni ſufficit, vt dicatur, ꝙ eſt prædicatum de omni ſubiecto & per ſe: propterea ꝙ non eſt differentia ſiue dicamus, ꝙ hoc prædicatum ineſt huic ſubiecto per ſe, ſiue ꝙ ineſt ipſi primo: & hoc quoniam rectum & curuum ſunt duæ res, quę in ſunt lineæ per ſe, et in eo ꝙ linea, & ipſæ etiam accipiuntur in eſſentia ipſius, qm̃ ſunt differentiæ lineæ, ꝑ quas ſtabilitur: & conſimiliter res ſe habet de æqualitate angulorum duobus rectis reſpectu trianguli: qm̃ hoc prædicatum nõ poteſt demõſtrari de figura ſcd̃m ꝙ figura, cum quadrangulum ſit figura, & tamẽ anguli ſui non ſunt æquales duobus rectis, & fieri etiam non poteſt, vt demonſtretur de triangulo inæqualium laterũ, licet hæc diſpõ ipſi inſit: qm̃ hoc nõ ineſt illi ſcd̃m ꝙ inæquilaterũ: ꝓpterea quia æqualitas angulorũ duobus rectis ineſt ẽt æquilatero & æquicruri, cũ q; hoc ita ſit, igitur hoc p̃dicatum ineſt ꝑ ſe triãgulo ſcd̃m ꝙ triangulus, & demõſtratio vera habet vtiq; p̃dicata talia, qualia ſunt hæc: & ꝑꝑea æqualitas angulorũ duobus rectis demõſtrabitur de triãgulo inæquilatero non ꝑ ſe, neq; ſcd̃m ꝙ ipſum.

Poſteaquã intentio eius, quod eſt primo, quæ eſt in ſpecie prædicatorum, quę accipiuntur in definitionibus ſubiectorum, eſt eadem cum intentione illius, quod eſt per ſe, quemadmodum declarauimus, dixit: Vniuerſale igitur eſt prædicatũ, quod dicitur de omni ſubiecto, & primo. ſenſus eſt, ꝙ cum fuerit intentio per ſe, intentio primi, ꝙ ſufficiunt ipſi duæ conditiones; quarum vna eſt, vt prædicatũ dicatur de omni, ſcd̃m ꝙ antea deſcripſimus intentionem dicti de omni: ſecunda aũt, vt ſit primo. & non oportet in hoc, vt adijciatur ꝙ ſit per ſe. & hoc, quoniã intentio per ſe in ipſis, & primum ſunt vnũ. atqui hoc ita erit, cum prædicatũ, qđ accipitur in definitione ſubiecti, non fuerit genus, neque definitio generis eius. Cũ vero dixit; & hoc, quoniam iam planum eſt, ꝙ figuræ inſunt duo recti, nõ tamen hoc ineſt cuicunque figuræ; ſenſus eſt, quemadmodum exiſtimo, atqui poſuimus conditionem, vt ſit dictum de omni, quoniã ſi monſtratum fuerit, ꝙ figura habet duos rectos, hoc non fuit monſtratum monſtratione vniuerſali: ꝓpterea ꝙ æqualitas angulorum duobus rectis non ineſt cuicunque figurę, ſed aliquibus. & hoc eſt, ac, ſi velit monſtrare, ꝙ oſtendere angulos æquales duobus rectis ineſſe figuræ non eſt vniuerſale, nedum ꝙ ſit primo. Et quoniam mõſtratio particularis eſt poſſibilis, hoc eſt, vt monſtretur ꝙ aliqua figura habet angulos æquales duobus rectis, dixit: ita vt inueniatur via, qua monſtretur, ꝙ figuræ inſunt anguli æquales duobus rectis, præterquã ꝙ declarans & faciens demõſtrationem de hoc, nõ mõſtrat ipſum, & facit demonſtrationem ſuam de quacunque figura contigerit: quoniam quadrangulus eſt figura, & tamen eius anguli non ſunt æquales duobus rectis, ſenſus eſt, etſi põt monſtrari hoc de aliqua figura, non tamen erit monſtratio F

A hæc de figura monstratio vniuersalis, qm̄ quadrāgulus, & alia sunt figuræ, nō tamen eius anguli sunt æquales duobus rectis. atq voluit ꝙ sciamus ꝑ hoc, ꝙ demōstratio nō est particularis. & ꝓpterea posuit conditionē, vt sit dictū de oi. atq est hoc ita, qm̄ natura particularis, scdm ꝙ est particulare, nō enūtiat aliqd ap ꝓpriatum de ipso; hoc est, ꝙ qn̄ dicimus aliquā figurarū habere angulos æquales duobus rectis, etsi sit verū, nō tamen est existētia p̄dicationis determinata, neq; ꝑ se: qm̄ particulare, scdm ꝙ particulare, non enuntiat hoc. & cū intelligemus de prædicato demonstratiuo hanc conditionē, ꝙ sit primū, ideo iudicamus, ꝙ eius monstratio nō sit particularis. Et posteaquam monstrauit, ꝙ ostensio particularis non est prima, hoc est oratio dicens, ꝙ aliqua figura habet angulos æquales duobus rectis, dixit: & triangulus æquilaterus si habuerit tres angulos æquales duobus rectis. sed non inest hæc dispositio ipsi primo, scdm ꝙ est æquilaterus. sensus est, & fortasse prædicatio æqualitatis angulorū duobus rectis de triangulo æquilatero, etsi fuerit ēt prædicatio de oī subiecto, non de aliquo subiecto, quemadmodū prædicatio de figura, deficiet a subiecto, quod uocatur hoc in libro onus vl'e, qđ est primo. & hoc, qm̄ æqualitas angulorum duobus rectis non inest triangulo ęquilatero primum; † qm̄ non est omnis triangulus ęquilaterus. Cum vero dixit: sed hęc dispositio inest triangulo primū: sensus est, sed prædicatio, ꝙ anguli sunt æquales duobus rectis, est vtiq; prędicatio primo de triangulo simpliciter. & hoc, qm̄ inest
B triangulo, scdm ꝙ triangulus. Cum vero dixit. Res igitur, cui inest habere tres angulos ęquales duobus rectis primo, aut aliud, qdcunq; fuerit, hoc p̄dicatū est ei vl'e; sensus est, & cum ostensum fuerit hoc, res, cui inest habere angulos æquales duobus rectis, aut aliud ex prędicatis, quodcūq; fuerit ex p̄dicatis prædicatione prima, hoc prędicatum est ei vniuersale. & id quod dicit: hoc prędicatū est ei vl'e: hæc est responsio. Cum vero dixit: aut aliud, quodcunque fuerit: intelligit, aut aliud ab æqualitate angulorū duobus rectis, quodcūq; prædicatum fuerit. Et existimatur, ꝙ illud, hoc prędicatū est ei vniuersale, sit principium * & expositio. Et existimatur ēt, ꝙ cum dixit: hoc prædicatum * per accidens, quod sit ei vniuersale: sit responsio principii primi; hoc est, cum dixit: Res igitur, cui inest. Postea dixit: & vera demonstratio est illa, cuius est hoc prædicatum, est primum; & intelligit per veram, quæ est demonstratio per se, & existimatur de ipsa, ꝙ est demonstratio. qm̄ non vera est, quæ existimatur, ꝙ est demonstratio, & non est demonstratio. atqui hoc est ita: qm̄ prædicatio, quę nō est prima, est prædicatio, cui permiscetur illud, quod est per accidens: & quod est per accidens, elongatur a demonstrationibus semper. Cum vero dixit: sed res, quæ sunt sub hoc, quemadmodū hāc dispositionem inesse ęquilatero, nō sunt scd'm viā vl'is ex parte, qua sunt in plus: sensus est, atqui sp̄es, quæ sunt sub hoc, idest triangulo, quemadmodū triā-
C gulus æquilaterus, non habent hanc dispositionem, hoc est æqualitatem angulorum duobus rectis, neque prędicantur de ipso scd'm modū prędicationis, quæ vocatur hoc in libro vl'is. qm̄ hoc prædicatum est in plusquā subiectum, hoc est, ꝙ est magis vniuersale, q̄ ipsum, cumq; hoc sit vl'ius, quā ipsum, non erit prædicatum de eo, nisi per accidens: † qm̄ nomen scd'm qđ ipsum, est æquale ei, qđ est ꝑ se, scd'm naturā, videtur ergo ex cōditionibus, primi esse, vt sit appropriatum.

† al. le. qm̄ hoc non inest triangulo æquilatero, in eo, ꝙ triāgulus æquilaterus.

* Iac. le. sermonis.

* Iac le. hāc literā, & ēt oppositā, i. non per accidens.

† Iac. le. q̄a excedit ꝑ se. natura, quæ ē ei æqualis: cum tn̄ vna ex conditionibus ipsius primi sit, ꝙ sit proprium

Quot modis circa prædicatum Vniuersale Primum errare contingat: quoq; modo ipsum vere cognoscatur. *Cap. V.*

OPortet autem non latere, ꝙ plerunque contingit peccare, & non esse, quod monstratur primum vniuersale, scd̄m ꝙ videtur monstrari vniuersale primum. Decipimur aūt hac deceptione, qn̄ vel nihil sit accipere superius preter singulare*. Vel sit quidē, sed inominatū sit in rebus specie differētibus.

Primus error.

* Aliqui co. le. singłare, aut singularia, sed forte ęa verba, aut singularia, addita fuere.

Dixit Aristo. Oportet autem, vt non decipiamur, & inuadat nos aliquando deceptio, cum monstramus vniuersale, & existimamus

a Secundus error. non moſtraſſe ipſum. Tunc enim accidit nobis, vt decipiamur, cum monſtramus diſpoſitionem vniuerſalem de rebus particularibus, quæq; ita ſe habent, ꝙ ipſis non in eſt aliquid ea comprehendens, & exiſtimamus nos non monſtraſſe vniuerſale. Et accidit etiam, vt decipiamur, cum monſtramus diſpoſitionem aliquam de rebus multis diuerſarum ſpecierum, & arbitramur nos monſtraſſe vniuerſale, cum tamen non monſtrauerimus ipſum: quoniam neſcimus rem vniuerſalem ipſis, cui hæc diſpoſitio eſt vniuerſalis.

38 Dixit: Oportet autem, vt non imaginemur, & exiſtimemus, ꝙ monſtrauimus per viam prædicationis, quæ eſt de omni, cum tamen non mõſtrauerimus ipſum, aut quod monſtrauimus, exiſtimamus non monſtraſſe: ea enim, in quibus cõtingit monſtrare prędicatum de omni, & exiſtimamus non monſtraſſe, ea inquã, illa ſunt, in quibus non inuenitur, niſi vnũ: vt cœlũ, & terra, & Sol, & Luna: ſi enim conſtituamus demonſtrationem de aliquo iſtorũ, ꝙ eſt cum aliqua diſpoſitione, quemadmodum, ſi conſtituamus demonſtrationem, ꝙ cœlum eſt corpus neq; graue, neq; leue, aut ꝙ terra eſt in medio, iam putamus nos conſtituiſſe demonſtrationẽ de aliquo indiuiduo, non aũt de re vniuerſali: qm̃ non inueniuntur in his plura vno indiuiduo, & tamen res non ſe habet ita: qm̃ nos non conſtituimus hoc de terra, ſcd̃m ꝙ eſt quid ſignatum & indiuiduum, ſed conſtituimus ipſum de natura vniuerſali, quæ inuenitur in terra, ſcd̃m ꝙ eſt terra: & ſi in ipſa inuenirentur indiuidua multa, aut non inuenirentur: ſed poſteaquã conſtituimus ſuper ipſa demõſtrationem, iam ſciremus, ꝙ ſi inuenirentur multæ terræ, ꝙ eſſent cum hac diſpoſitione, hoc eſt, ꝙ eſſent, quemadmodum & hęc in medio. quemadmodum ſi deſtruerentur indiuidua hominis, quouſq; non relinqueretur, niſi vnũ, eſſet etiam conſtituta demonſtratio ſuper hoc homine, ꝙ eſt rationalis: non ſcd̃m ꝙ eſt indiuiduum, ſed in eo, ꝙ eſt homo, & non aſſequimur ipſum per conſtitutionem demonſtrationis ſuper ipſo ex via quid eſt. Ea vero, in quibus accidit nobis non monſtraſſe quod eſt de omni, & exiſtimamus, ꝙ iam monſtrauerimus ipſum, ſunt duo: quorum vnum eſt in iis, quæ ſunt diuerſarum ſpecierum, cum accidit, vt ſciamus vnum & idem prædicatum ineſſe vnicuiq; ipſorum per ſe, qm̃ ignota eſt natura communicantis, propter quod ineſt ipſis hoc prædicatum. Quẽadmodum ſi adducat Aritmeticus demonſtrationẽ, ꝙ numeri proportionales, cũ permutantur, ſunt proportionales: qm̃ & Geometra monſtrauit, ꝙ magnitudines proportionales, cum permutantur, ſunt item proportionales: & monſtrauit hanc quoque diſpoſitionem per ſe naturalis de temporibus, vnuſquiſque enim iſtorũ exiſtimauit ſe monſtraſſe id, quod eſt de omni, cum tamen non ſit ita: qm̃ permutatio proportionis non ineſt lineis ſcd̃m ꝙ lineæ, neq; numeris ſecundum ꝙ numeri. Atqui ineſt hoc per ſe naturæ vniuerſali, in qua communicant hæc tria: & propterea verificatur, ꝙ omnes numeri, & menſuræ, & tempora proportionalia, cum permutantur, ſunt item proportionalia.

Dixit Iam vero oportet, vt non erremus, & comprehendat nos ignorantia cõtraria in re vna ſecundũ diſpoſitionem ipſius, & hoc, cum monſtramus aliquid ineſſe alicui per viam vniuerſalis, & exiſtimamus, ꝙ non eſt ſcd̃m viam vniuerſalis, aut contrariũ huius, puta ꝙ mõſtremus aliquid ineſſe alicui, qđ tamẽ non eſt ſcd̃m viam conſuetã vniuerſalis, qđ deſcripſimus, & exiſtimamus, ꝙ eſt ſcd̃m ipſum. Cum vero dixit: Tũc enim accidit nobis, vt decipiamur, vſq; ad id, qđ dicit, & exiſtimamus nos non monſtraſſe vniuerſale: ſenſus eſt, ꝙ accidit nobis aliquando deceptio, cum monſtramus aliquid de aliquibus, ſenſibilibus particularibus, ex quibus non eſt niſi vnicum indiuiduum, & exiſtimamus nos non mõſtraſſe hoc, ſecundum viam vniuerſalis. & hęc ſunt indiuidua, in quibus non inuenitur ſpecies, quę de ipſis prædicetur. Et hoc eſt, qđ voluit cũ dixit: ꝙ ipſis nõ ineſt aliquid ea compræhendens, ſenſus eſt, ꝙ non inuenitur in ipſis natura ea comprehendens: quoniam in ipſis non inuenitur niſi indiuiduum vnũ, & hoc eſt, quemadmodum

Vide Thẽ. 1. poſt. cap. 13

† Ab I. quia apud nos

modum

A modum sol, & luna, & terra, & reliqua indiuidua, in quibus non inuenitur nisi indiuiduum vnum tm̃. Cum vero dixit: & existimamus nos non monstrasse vniuersale: sensus est, ꝙ demonstratio, quam constituimus super exemplo horū indiuiduorum, est vl'is: sed iam erramus, & existimamus nos non monstrasse vniuersale. causa vero istius erroris est: † qm̄ vr̄ nobis in hac monstratione, hoc est mōstratione, quæ constituitur super aliquo indiuiduorū, in hoc inquam inueniri plura vno indiuiduo: & hæc sunt, in quibus inuenitur natura comprehendens ipsa. Et posteaq̃ narrauit locum erroris, qui accidit nobis, cum monstrauimus vl'e, & existimamus nos non monstrasse ipsum, incœpit narrare locum erroris, qui est huic contrarius: & hic est, qm̄ non monstrauimus vniuersale, & existimamus, ꝙ iam monstrauerimus ipsum. Et inquit: Et accidit ēt, vt decipiamur, vsq; ad finē eius, quod scripsimus. sensus est, Ac ēt accidit nobis deceptio, cum monstrauimus dispositionem aliquam de rebus multis, hoc est diuersis naturis, & artibus separatis. Quemadmodum si monstremus æqualitatē de magnitudine, & numero, & tēpore. qm̄ si monstrauerimus æqualitatem de magnitudine in scientia, puta Geometriæ, existimamus nos iam monstrasse vniuersale, hoc est monstratione, quæ est secundum viam vniuersalis, & nos tm̄ non monstrauimus ipsum. & consimiliter existimabitur de numero, si monstremus hoc de numeris. Et non est dispositio de omni eo, vt existimetur vnum ipsorum cum hoc. qm̄ æqualitas non inest
B magnitudinibus æqualibus, quatenus sunt magnitudines. qm̄ æqualitas inest numeris, & temporibus, & motibus, & tm̄ non inest vni istorum secundum viam vniuersalis. Cum vero dixit: qm̄ nescimus rem vniuersalem ipsis, cui hęc dispositio est vniuersalis: sensus est, atqui se habet res ita in his exemplis quęsitis: qm̄ non erit monstratio in his rebus ex parte naturæ vniuersalis communicātis ipsis. quemadmodum si mōstraremus, ꝙ æqualitas naturalis cōicat numeris, & magnitudinibus, & temporibus, & motibus: qm̄ nescimus his rebus naturam inexistentem cum hac dispositione. sensus est, ꝙ ipsis non est natura communicās, vniuoce dicta: qm̄ nomen naturæ illius non scimus. qm̄ si esset aliquid cōmunicans, esset æqualitas, aut aliquid simile ijs de exemplis istis quæsitis, quæ numerantur in artibus comprehendentibus artes de magnitudinibus, & numeris, & temporibus, & motibus. Inferius autē perscrutabitur magis de hoc, & explicabitur quo pacto hoc fiat. in eo enim est intricatio, & vehemens profunditas.

† Ab.I. quia apud nos hæc commostratio est similis cōmostrationis, q̃ instituitur de vno singulariū, quorum sunt plura q̃ vnum indiuiduum.

Vel contingat esse, vt in parte totum, in quo monstratur. iis enim, quæ sunt in parte, inerit quidem demonstratio, & erit de omni, sed tamen non erit huius primi vniuersaliter demonstratio. dico autē huius primi, secundum quòd huius, demonstrationem, quando sit primi vniuersaliter. Si quis igitur monstrauerit, quòd rectæ non coinci-
C dunt, videbitur vtiq; huius esse demonstratio *, eo quòd in omnibus est rectis. non est autem: si quidem, non quoniam sic æquales, fit hoc: sed. secundum quòd quomodocunq; æquales.

Tertius error.

Exemplum tertij erroris.

* Aliqui co. ad proprie.

Dixit Aristoteles. Et accidit etiam consimiliter, vt decipiamur ex parte vniuersalis ipsius medii: quoniam demonstratio, quæ est cum huiuscemodi medio, est de omni: sed monstratio, quæ est ex hoc modo, non est prima secundum viam vniuersalis. designabo autem hoc in sermone meo de re, per quam monstratur aliquid, & ipsum per rē, quæ est ipsi vniuersalis. Quemadmodum si quispiam monstret, quòd lineæ rectæ non coincidunt per medium, quod est, esse duos angulos ex parte lineæ cadentis super ipsas & existimet, quòd hoc vniuersale est per causam, quæ est de omni. & non est res ita super hoc: quoniam demonstratio non est per causam, quæ est de omni: atqui est per causam æqualitatis angulorum duobus rectis.

39 Atqui fuiſſet vtiq; demonſtratio in his de omni, ſi extitiſſet natura his cõis co D gnita, & demonſtratio conſtituta fuiſſet ſuper eo: ꝙ ſi conſtituatur demonſtratio ſuper permutatione proportionis de vnoquoq; iſtorum per ſe, non erit demonſtratio, de omni, neq; erit ſcitum hoc ſcientia excellente: quemadmodum ſi aliquis monſtraret de triangulo inæqualium laterũ ſeorſum, ꝙ habet angulos ęquales duobus rectis, & monſtraret hoc ſeorſum de æquicrure, & de æquilatero, nõ ſciuit de natura eius, quod eſt, ęqualitatem angulorum duobus rectis ineſſe triangulo, pluſquam hoc: hoc eſt, ꝙ iſtud inſit omnibus ſpeciebus trianguli: quouſque non ſciuerit illud, quod ineſt triangulo ſecundum ꝙ eſt triangulus: niſi ſciat ipſum per viam accidentis eo modo, quo eſt ſcientia Sophiſtica.

Dixit: Et accidit etiam cõſimiliter, vt decipiamur ex parte vniuerſalis ipſius medij. ſenſus eſt, Iam vero accidit conſimiliter etiam, vt erremus, & exiſtimemus, ꝙ medium, quo monſtramus rem per demonſtrationem, eſt prædicatũ vniuerſale: hoc eſt, in quo aggregantur conditiones tres, hoc eſt, vt ſit de omni, per ſe, & primo: & tamen non eſt primo. † Atqui exiſtimamus de ipſo, ꝙ eſt vniuerſale, & non eſt vniuerſale ex parte, qua inuenitur medium vniuerſale in ipſo: hoc eſt, vt † affirmetur de ipſo, & inſit illi in potentia. quemadmodum cum ineſt genus in potentia ſpeciei: aut quia ipſum ineſt medio vniuerſali, quemadmodum ſpecies ineſt generi. Et innuit ambas expoſitiones ſimul, cũ dixit: quoniam demonſtratio, quæ eſt cum huiuſcemodi medio, eſt de omni: ſed monſtratio, quę eſt E ex hoc modo, non eſt prima ſecundum viam vniuerſalis. ſenſus eſt, & differentia inter hunc errorem & præcedentem eſt, quoniam demonſtratio, quæ eſt per huiuſcemodi medium, habebit concluſionem vniuerſalem: hoc eſt, ꝙ prædicatũ quæſiti primo inerit ſubiecto ſuo, in cõtrarium erroris, qui accidit in ſubiecto precedente: quod enim monſtratur, non eſt primum, neque terminus medius: hic vero non eſt primum, ipſa monſtratio, hoc eſt demonſtratio: quoniam prędicatio termini medij in ipſa de minori non eſt primo, neque etiam prędicatio maioris de ipſo. Cum vero dixit: deſignabo autem hoc in ſermone meo de re, per quam monſtratur aliquid, & ipſum per rem, quę eſt ipſi vniuerſalis: ſenſus eſt, & accommodabo hoc per ſermonem meum termino medio, per quem mõſtratur res, quę ponitur ſub termino medio vniuerſali: id eſt, quod prędicatur de re per viam quid eſt, & primo. Deinde dixit: Quemadmodum, ſi quiſpiam monſtret, ꝙ lineę rectę non coincidunt per medium, quod eſt, eſſe duos angulos ex parte lineę cadentis ſuper ipſas. ſenſus eſt, quemadmodum qui monſtret, ꝙ lineę ęquidiſtantes non coincidunt, per medium, quod eſt, duos angulos oriri a linea cadente ſuper ipſas, & duabus lineis intrinſecis, quę ſunt in latere vno, & vterque ipſorum eſt rectus. Deinde dixit: & exiſtimet, ꝙ hoc vniuerſale eſt per cauſam, quę eſt de omni. ſenſus eſt, & exiſtimet, ꝙ hic terminus medius prędicatur de lineis ęquidiſtantibus primo: quoniam ipſum eſt prędicatum verum de omnibus lineis ęquidiſtantibus in eo quo ſuper ipſas cadit linea, fieri enim poteſt, vt duorum angulorum intrinſecorum factorum a caſu ipſius ſuper eas, vterque ſit rectus. ſed non eſt hoc cauſa ęquidiſtantię, vt non coincidant: ſed cauſa huius eſt, ꝙ ambo coniuncti ſunt ęquales duobus rectis. & hoc, quia aut eſt vterque rectus, aut alter ipſorum eſt maior recto, alter vero minor, ſed ipſorum complicatio eſt duo recti. Et hoc eſt, quod voluit: cum dixit: atqui eſt per cauſam ęqualitatis angulorum duobus rectis. atqui vult ex hoc, ꝙ ęquidiſtantes non coincidunt: quoniam ſi coinciderent, eſſet tres anguli trianguli maiores duobus rectis. Atqui hoc exemplo Ariſtotel. non voluit, ꝙ ęquidiſtantes non coincidere ſit ignotum ſecundum naturam, & ꝙ hoc medium ſit notum ſecundum naturam: quia lineas ęquidiſtantes non coincidere videtur eſſe notius, quam duos angulos factos a linea cadente ſuper ipſas, eſſe ęquales duobus rectis. Et propter hoc declarauit ipſum Themiſtius, ꝙ voluit per hanc ſpeciem erroris, quemadmodum ille, qui monſtrat, ꝙ quando ſuper lineas cadit linea, & vterque duorum angulorum intrinſecorum eſt rectus, ꝙ lineę ſunt ęquidiſtantes. quoniam hoc quęſitum non eſt primum in lineis, quę ſunt cum hac diſpoſitione: ſed eſt primum in lineis, in quibus cum linea cadit ſuper vtranque ipſarum, efficit duos angulos intrinſecos, qui cum coniunguntur,

† Iac. le. Putemus quoq; de ipſo.

† a. l. ſequatur ex ipſo.

Digreſſio.

A sunt equales duobus rectis: siue vterque ipsorum sit rectus, siue non. quoniã Geometræ consueuerunt procedere ad monstrandam æquidistantiam istarum linearum per media, de quibus fit mentio in libris eorum. Verum secundum istam expositionem non accidet error per prædicationem termini medij: atqui accidet in quæsito, quemadmodum si aliquis monstraret æqualitatem angulorum duobus rectis de triangulo æquicrure. & ipse iam declarauit, ꝙ hic error est per terminum medium: & iam declarauit consimiliter etiam de prædicatione quæsitorum non primorum, ꝙ est, quemadmodum prædicatio trium angulorum duobus rectis de triangulo æquicrure. Multum autem abfuit, vt mentionem faceret de speciebus occultis errorum, qui accidunt in hac prædicatione, & posuerit vnam ipsarum, speciem, in qua intelligitur prædicatio contraria huic prædicationi. quoniam attinet illi, qui scit rem aliquam, vt deinceps caueat ab erroribus, qui accidunt in hac re, quoniam illi loci sunt occultiores, q̃ res illa, ex qua adduxit hanc dispositionem. Et hic locus est, vt insit rei differentia vna, quæ diuidatur in duas differentias, & monstret aliquis per vnam duarum differentiarum proprium inesse ipsi, non per differentiam substantialem communem vtrique. & hoc, quoniam monstratio sua est per terminum medium primum, qui est differentia substantialis: quemadmodum qui dimittit monstrare, ꝙ homo est contemplatiuus, quia est rationalis: & monstret, ꝙ est contemplatiuus,
B quoniam est disciplinabilis. aut † disponatur in animali, ꝙ est apprehensiuum, quoniam est * robustum, non autem quia est sensitiuum.

Et si triangulum non esset aliud, quam æquicrus secundum quòd æquicrus videretur vtique inesse. Et proportionale, quod *et alternatim, secundum quòd numeri, & secundum quòd lineæ, & secundum quòd solida, & secundum quòd tempora: quemadmodum & monstrabatur aliquando seorsum, contingens vtique de omnibus vnica demonstratione monstrari. sed quia nō sunt nominatum quiddam omnia hæc vnum, numeri longitudines, tempora, solida, & specie differunt a se inuicem, seorsum accipiebatur. nunc autem vniuersaliter monstratur. non enim secundum quod lineæ, aut secundum quod numeri inerat: sed secundum quòd hoc, quod vniuersale supponunt esse.

† a.l.monstret aĩal esse apprehensiuum.
*a.l.ractiuū.
Exemplum primi erroris.
Exemplum secundi erroris.
Multi cod. non habent illud et

Dixit Arist. Et si non esset triangulus, nisi æquicrus, iam esset de-
C monstratio de ipso ex parte, qua est æquicrus: Iamq; fieri posset, vt monstraremus vnica monstratione, quòd omnes numeri, & lineæ, & sensibilia, cum sunt proportionalia, si permutãtur, sunt item proportionalia: quemadmodum præcessit in monstratione vniuscuiusque ipsorum seorsum. sed posteaquam nō est aliquid vnum commune numeris, & longitudinibus, & tempori, & sunt ipsorum species diuersæ, & demonstratio vniuscuiusq; ipsorum seorsum: igitur existimauit tunc in hoc, ꝙ monstratio est vniuersalis, cum tamen non sit ita: quoniam non inest illis secundum quòd lineæ, & secundum quòd numeri: sed esset ita, si foret dispositio vniuersalis ipsis per se nota.

Amplius, qui non sciuit de natura eius, quod est æqualitatem angulorum duobus rectis inesse triangulo, plus hoc, id est ꝙ insit omnibus speciebus tm̃, ex eo 40
ꝙ inest gradato, & æquilatero & æquicruri, nondum sciuit, ꝙ hoc inest omni triangulo secundum ꝙ est triangulus: & ꝙ non est aliquis triangulus, qui nō habeat angulos æquales duobus rectis. nisi igitur dicamus, ꝙ ipsum sciuit per modum sciẽ, in qua proficit inductio: sed hoc non sufficit in demonstratione. Locus aũt sedꝭ, in quo accidit nobis, vt existimemus mōstrasse aliquid de oi, cũ tñ non

monstrauerimus, is est locus, in quo accidit nobis monstrasse aliquid de aliquo per terminum medium, ꝙ est prædicatum de omni, & tamen illud, quod mõstratur per ipsum, non est prædicatum de omni, & existimamus, ꝙ est prædicatum de omni: propterea quia medius terminus est cum hac dispositione. D

Posteaquam exposuit ꝙ locus, in quo existimamus nos non monstrasse vniuersale, & iam monstrauimus ipsum, est, cum monstramus aliquid, cuius non est, nisi vnicum indiuiduum: vult monstrare, ꝙ demonstratio super exemplo istorũ indiuiduorum non constituitur super indiuiduo; sed constituitur super natura, q̃ inuenitur in hoc indiuiduo. ꝙ si inuenirentur plura vno indiuiduo, esset illa natura vniuersalis ipsis, & æqualis in eis eo modo, quo inueniuntur vniuersalia in indiuiduis. & propterea dicitur in definitione vniuersalis, ꝙ est illud, cuius via est, vt inueniatur in pluribus vno, hoc est secundum naturam suam: & non dicitur in ipsa, quod prædicatur in actu de pluribus vno indiuiduo. Et dixit: Et si nõ esset triangulus, nisi æquicrus, iam esset demonstratio de ipso ex parte, qua est æquicrus. sensus est, quemadmodum, si ex triangulis æquicruribus non inueniretur nisi triangulus vnus tm̃, fieri posset, vt adduceretur demonstratio super ipso, ꝙ anguli sui, qui sunt super basin, sunt æquales, aut aliquid simile ex proprijs ipsius, & esset constituta demonstratio super ipso ex parte æquicruris: consimiliter se habet res in ijs, in quibus non inuenitur, nisi vnum indiuiduum. nihil enim ꝓhibet, quin constituatur demonstratio super ipsis, ꝙ ipsum est hoc. Vt in exemplo: de sole constituitur demonstratio, ꝙ est tanta & tanta pars terræ, quemadmodum constituitur etiam demonstratio de homine, ꝙ est rationalis: etsi de ipso non inueniretur nisi indiuiduum vnum. Et propterea qui sensit vnum indiuiduũ ex specie tantum, constituere potest demonstrationem super ipso: quemadmodum accidit ei, in qua ego sensi vnum indiuiduum: & hoc apud Idumæos in locis Idumeæ. Et posteaquam declarauit, ꝙ demonstratio, quæ est super rebus, in quibus est vnicum indiuiduum, est demonstratio vniuersalis, & ꝙ hoc est exemplum, in quo cadit error: cœpit narrare causam, ex cuius parte fieri non potest, vt sit monstratio vniuersalis super rebus diuersis: & hæ sunt res, de quibus existimatur, ꝙ monstratio super ipsis est vniuersalis: quemadmodum mõstratio æqualitatis de magnitudinibus, & numeris, & motibus, & temporibus, & consimiliter proportionalitatis. Et dixit: Iamq; fieri posset, vt monstraremus vnica monstratione, ꝙ omnes lineæ, numeri, & sensibilia, cum sunt proportionalia, si permutantur, sunt item proportionalia: quemadmodum præcessit in monstratione vniuscuiusq; eorum seorsum. sensus est: Iam vero fieri potest, vt monstretur proportionalitas & permutatio, & reliqua de exemplo istorum quæsitorum de omnibus rebus, de quibus facta est monstratio particularis per viam vniuersalis, hoc est primo, & per se: quemadmodum fieri potest, vt monstretur exemplum istorum quæsitorum de vnoquoq; eorum seorsum, cum proportionãtur hęc quæsita: hoc est, cum * proportionantur ex natura proportionata super ipsis, & inuenitur in istis natura vna communicans, constituitur super ipsis demonstratio, secundum ꝙ sunt naturæ talis. Deinde dixit: sed posteaquam non est aliquid vnũ commune numeris, & longitudinibus, & tempori, & sunt species ipsorum diuersæ, & demonstratio vniuscuiusq; ipsorum seorsum: igitur existimauit tũc in hoc, ꝙ monstratio est vniuersalis, cum tamen nõ sit ita. sensus est, cum non sit his naturis diuersis natura vna vniuersalis communicans, & sint diuersæ. & demõstrationes exemplares istorum quæsitorum sint de vnoquoq; seorsum: existimauit ꝙ monstratio de vnoquoq; eorum est vniuersalis, & nó est ita. quoniam proportionalitas, & æqualitas non prædicantur de lineis secundum ꝙ sunt lineæ, neq; de numero secundum ꝙ est numerus, neq; de temporibus secundum ꝙ tempora. In huiuscemodi autem propositionibus sunt quæstiones amplæ, de quibus faciet mentionem post hoc. Et vult cum dixit: sed esset ita, si foret dispositio vniuersalis ipsis per se nota: hoc est inexistens, non secundum nomen rei. F

* a. l. habent quid sibi ꝓprium.

Propter hoc neq; si aliquis monstrauerit singulũ triangulũ demõratione, aut vna, aut altera, ꝙ duos rectos habet vnũquodq; æquilaterum seorsum, & gradatum, & ęquicrus: nondum nouit triangulum,

A quòd duobus rectis,nisi sophistico modo,neq; vniuersaliter triangu
lum,neq; si nullum est præter hæc triangulum alterum.non enim se-
cundum quòd triangulum nouit,neq; omne triangulum,nisi secun-
dum numerum,secundum speciem autem nō omne. & si nullum est,
quod non nouit.

Dixit Aristotel.Neq; consimiliter etiam , si monstraret aliquis de
vnoquoq; triangulorum seorsum,hoc est æquilatero , & æquicrure ,
& gradato , quòd habent tres angulos æquales duobus rectis , esset
monstratio vniuersalis:quoniam ipse nesciuit,quòd hæc sit disposi-
tio trianguli,nisi forte sciat ipsum secundum modum sophisticum.&
secundum modum hunc non monstrabit , quòd hæc dispositio inest
omni triangulo,quodq; non est triangulus aliquis, exiens ab hac di-
spositione.quoniam non scimus,quòd hoc inest triangulo secundum
quòd triangulus:quodq; nō remanet triangulus aliquis,quin sit hęc
B dispositio ipsius:atqui sciuit per viam inductionis . atqui quòd hoc
inest triangulo.in eo quòd triangulus:quodq; non remanet triangu-
lus aliquis,qui non sit cum hac dispositione,non sciuit ipsum.

Vt in exemplo,si mōstret Geometra,cum cadit linea recta super duas rectas,
& facit vtrūq; angulorum intrinsecorum in latere vno æqualem recto,ꝙ ambę 41
lineæ sunt æquidistātes:qm̄ æquidistantia inest omnibus duabus lineis,quæ sunt
cum hac dispositione:sed non de omni , qm̄ æquidistantia inest de omni duabus
lineis,super quas cadit linea tertia, & sit quod cōponitur ex duobus angulis in-
trinsecis,qui sunt in latus vnum,æquale duobus rectis : siue fuerit vterq; ipsorū
rectus,siue quod deest vni ipsorum additur alteri , & esse terminum medium in
hoc,est prædicatum de omni.

Posteaquam supra declarauit,ꝙ prædicatio prima est per prædicatum appro
priatum,quod prædicatur de re per viam quid est hęc res,non per viam alterius
naturæ,quæ inuenitur in hac re,& declarauit modum erroris , qui inuenitur in
hoc:rediјt ad declarandum defectum,qui ponitur in monstratione, quæ est in re
non secundum viam de omni.Et dixit:Neq; cōsimiliter etiam si monstraret ali-
quis,vsq; ad id,quod dicit:esset monstratio vniuersalis.sensus est,& quemadmo-
dum si monstraret aliquis,ꝙ numeri proportionales,cum permutantur,sunt pro-
C portionales,non monstrabit vniuersale.& consimiliter etiam,si quis monstraret
de vnaquaq; specie triangulorum seorsum,hoc est æquilatero, & æquicrure, &
gradato,ꝙ habet angulos æquales duobus rectis, non monstraret hoc monstra-
tione vniuersali,hoc est primo,& per se.Et posteaquam enunciauit, ꝙ probans
hanc dispositionem de vnaquaq; specie trianguli seorsum,non probat hoc secū-
dum viam monstrationis vniuersalis,adduxit signum super hoc, & dixit : quo-
niam ipse nesciuit ꝙ hæc est dispositio trianguli, nisi fortasse sciat ipsum secun-
dum modum sophisticum.sensus est,atqui nō erit hæc monstratio secundū viam
monstrationis vniuersalis, per quam scitur aliquid inesse alicui , de cuius natura
& substantia est , ꝙ hoc insit illi.quoniam qui seorsum scit , ꝙ anguli trianguli
æquicruris sunt æquales duobus rectis,& scit etiā consimiliter,ꝙ anguli gradati
sunt æquales rectis,& scit itidem , ꝙ æquilaterus est cum hac dispositione : non
scit per se,ꝙ hæc dispositio,hoc est esse æquales duobus rectis,inest triangulo se
cundum naturam,& primo:qm̄ non fecit demonstrationem de triangulo, secun-
dum ꝙ triangulus. scit enim hanc dispositionem inesse triangulo , quia scit eam
inesse speciebus trianguli:scit vero ipsam de triangulo per accidens . & hoc est,
quod voluit,cum dixit:nisi sciat ipsam secundum modum sophisticum. sed assi-
gnauit,ꝙ illud,quod est per accidens,est longinquum a demonstrationibus: igi-
tur qui non scit rem secundum viam de omni , non scit ipsam per demonstratio-

nem. Et posteaquam narrauit modum istum defectus scientiæ, qui attingit monstrationem, quæ est de omni, cœpit narrare modum alium consimiliter etiã defectus, qui attingit ipsam, & dixit: & secundum modum hunc non monstrauit, ꝙ hæc dispositio inest omni triangulo, quodq; nõ est triangulus aliquis, exiens ab hac dispositione: vsque ad id, quod dixit: quin sit hæc dispositio ipsius. sensus est, ꝙ faciens monstrationem per hunc modum, quemadmodum ipse non sciuit per monstrationem, hoc est monstrationem, quæ est de vnoquoq; triangulo, ꝙ hæc dispositio inest triangulo, nisi per accidens: ita non sciuit, ꝙ hæc dispositio inest omni triangulo: quodq; non remanet triangulus aliquis, qui non habeat angulus æquales duobus rectis. quoniam ipse non sciuit, ꝙ hæc dispositio inest triangulo in eo ꝙ triangulus, quę est sciẽtia, per quam assequimur, ꝙ omnis triangulus per se est cum hac dispositione. atqui habuisset scientiam de hac dispositione, si fuisset per viam inductionis, absque eo ꝙ possideret ipsam per se de prædicato naturali, substantiali, primo. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: atqui sciuit per viã inductionis. ac si dixisset: atqui diximus, qui scit, ꝙ triangulus æquicrus habet tres angulos æquales duobus rectis, quodq; gradatus, & ꝙ æquilaterus consimiliter, ipse non sciuit, ꝙ hæc dispositio inest omni triangulo. quoniam qui scit hãc dispositionem secundum hunc modum scientiæ, scit vtique ipsam de omni triangulo: eo ꝙ inductio facta est per scientiam prouenientem ipsi ex hoc in omnibus triangulis. & monstrationis inductionis istius verificatur omnino de cõprehendente demonstrationes, & inductionem, ꝙ omnis triangulus est cum hac dispositione. & nõ prouenit hoc ex demonstratione nisi per accidens: sed nõ prouenit ipsi vniuersale naturale. quoniam inductio non possidet prædicationẽ essentialem, nisi per accidens, secundum ꝙ monstrauimus in libro Syllogismi. Et propterea dixit: atqui ꝙ hoc inest triangulo, in eo ꝙ triangulus: quodq; non remaner triangulus aliquis, qui non sit cum hac dispositione, non sciuit ipsum. Hic autem defectus in scientia, de quo fecit mẽtionem in prędicato, quod prędicatur de genere subiecti, idem per se affirmatur de prædicato, quod non prædicatur de genere subiecti, † nisi quia ipsum est vniuersalius subiecto. & hoc, quoniam qui scit prędicatum inesse huic subiecto, non scit ipsum de natura, cui inest hoc subiectum primo & per se: nisi sciat hoc per accidens. Et propterea non oportet, vt ponatur in prædicamentis demonstratiuis, ꝙ est vniuersalius q̃ subiectum, siue hoc prædicatum prędicetur de genere istius subiecti, siue non prædicetur, hoc est prædicatione vniuersali. atqui est hoc ita, quoniam quod est per accidens, opponitur ei, quod est per se: quoniam demonstrationes sunt vtique ex prædicatis per se, orationes vero sophisticæ sunt ex prædicatis accidentalibus. igitur oportet, vt demonstrationi non commisceatur aliquid, quod sit per accidens omnino, neq; propinquum, neq; longinquum. Quod si ita est, quomodo dixit Abumazar in libro suo, ꝙ ex prędicatis demonstratiuis aliqua sunt appropriata, & aliqua sunt prima non appropriata, & aliqua sunt prima & appropriata, & aliqua qua sunt neq; prima neque appropriata? † Quomodo enim tradet, & cognoscet in libro suo secundum viam Arist. conditiones prędicationis vniuersalis in demonstrationibus, hoc est, quę comprehendit conditiones tres pręcedentes? in hoc enim loco est speculatio, & inquisitio ampla. Et hoc, quoniam hęc conditio, quam tradidit Arist. hoc est, vt sit prędicatio de omni, si nõ esset vniuersalis omnibus demonstrationibus, sed esset tantummodo in demonstrationibus perfectissimis, deficeret vtiq; in eo, ꝙ declarauit prędicationem communicãtem omnibus demonstrationibus. Quod si conditio ipsius est vniuersalis omnibus speciebus demonstrationis: igitur errauit Abumazar, cum declarauit, ꝙ prædicatorum demonstratiuorum alia sunt appropriata, & alia sunt nõ appropriata, & aliqua ex ipsis sunt prima, & aliqua non prima. Quod si est hæc conditio, quam tradidit Arist. sit propter melius, & non conditio necessaria: oportuisset Abumazarem addere hanc dispositionem: hoc est, ꝙ conditionum, quę traduntur in prędicatis demonstratiuis, aliquę sunt, quę sunt conditiones necessarię, a quibus non effugit demonstratio omnino, & aliquę sunt conditiones, per quas est demonstratio melior: & numerare inter conditiones, per quas est demonstratio melior, prędicatio

Digressio, quod inductio nõ facit scire per se.

2. Prior. c. 29

† Ab. le. sed est

Iac. le. pręterq̃ ꝙ est

Disceptatio contra Abumazarẽ Alpharabiũ de prędicatis demonstrationem ingrediẽtibus.

† a. l. vtinam ego cognoscerem ex libro

A nem vniuersalem, de qua mentionem fecit Aristotel. & numerare inter conditiones necessarias, hoc est, sine quibus demonstratio esse non potest, conditiones primas tantum, exceptis conditionibus, per quarum aggregationem est prędicatio vniuersalis: hoc est, vt sit prędicatum de omni subiecto, & in omni tempore, & sit per se, non primo. Quod si est res ita, igitur perfectio sermonis de conditionibus demonstrationis erit per aggregationem duarum viarum, hoc est vię Aristotel. & vię Abumazaris: & scietur hęc via ex parte, qua est bona, & ex parte, qua est necessaria. Sed Abubacher Elzaigi in responsione ad hoc dixit, ꝙ intentio Aristotel. est alia ab intentione Abumazaris. & hoc, quoniam Aristo. cum intentio ipsius sit, ꝙ demonstrationes sint definitiones in potentia, ideo posuit in ipsis hanc conditionem. Abumazar vero, quoniam speculatus est de demonstratione ex parte, qua est demonstratio simpliciter. ideo* diuisus est ab Aristotel. & hoc, quoniam quasi ipse rediit ad id, quod diximus. quoniam demõstrationes, quę sunt definitiones in potentia, absque dubio sunt perfectiores. & Aristotel. secundum opinionem Abubacheris Elzaigi adduxit cõditiones, per quas fit demonstratio melior & perfectior, & tacuit de necessarijs. Abumazar vero econtrario docuit conditiones necessarias, & tacuit eas, per quas efficiuntur demonstrationes meliores. propter hoc igitur oportet, vt sint ambę doctrinę deficientes. Hęc igitur res latuit multos expositores, & magnos. Et ego quoq; credidi multo tempore, ꝙ rectum in hoc fuisset aggregare has duas doctrinas. sed postea quam exposui intentionem demonstrationis, secundum ꝙ est demonstratio, & inquisiui hoc, innotuit mihi, ꝙ rectitudo & veritas est, quam fecit Aristotel. & quod fecit Abumazar, est error. Et hoc, quoniam si demonstrationi, in eo ꝙ demonstratio, non sufficit, vt habeat propositiones veras tantum, secundum ꝙ definiuit ipsas, & aggregatæ sunt super ipsa, sed vt sint per se: & causa in hoc est, quoniam verę non per se, sunt verę per accidens: quod autem est per accidens, & si sit verum, non ducit ad scientiam naturę ipsius rei, nisi per accidens: & intentio demonstrationis in rebus existentibus est, vt sciatur res scientia conuenienti cum opere naturę, quodcunque sit, quemadmodum demonstratio in artibus est scientia conueniens cum opere artis: quod cum ita sit, si permisceatur demonstratio cum aliquo, quod sit per accidens, non erit scientia de re ex parte ipsius conueniens cum opere naturę, neque scientia secundum id, quod est de ipsa. & hęc est definitio veritatis. & monstrauit etiam, ꝙ illud, quod est per se non primo, miscetur cum eo, quod est per accidens. cum vero sunt demonstrationes, quarum propositiones prędicantur prędicatione per se non primo, non erit scientia proueniens ab ipso consona operi, neq; in rebus artificialibus, neq; in naturalibus. igitur non erit demonstratio penitus. Sed si in hoc consentiamus, ꝙ demonstrationum prędicata prędicantur secundum hanc dispositionem: igitur exibit ex hoc genus, hoc est, vt monstretur rei inesse genus suum. & hoc, qm̃ prędicatio generis de specie non est primo secundum hanc dispositionem. ꝙ si ita est, quõ non aperuit, & dixit de hoc? Atqui inuenimus Themistium confitentem, ꝙ genus ingreditur in hanc prędicationem, hoc est prędicationem generis de specie: & simul etiam confitentem, ꝙ prędicatum primum est, quod definiuimus. & hic est defectus: Puto enim ꝙ hoc est, quod induxit Abumazarem, vt describeret prędicatum primum, e diuerso, q̃ descripsit Aris. hoc est, quod nõ prędicatur de genere subiecti sui, & dixit propter hoc de genere, ꝙ est prędicatũ primum. Veritas aũt est, ꝙ genus non sit prędicatum primum, quia non prędicatur primo de aliqua specie sua, secundum ꝙ hęc species, qm̃ genus prędicatur de pluribus vna specie. sequitur igitur, vt genus prędicetur prędicatione prima de natura sibi ęquali. hęc aũt natura est subiectum formę, quę est genus. qm̃ ipse non distinxit in hoc inter genus & reliqua prędicata, quę non sunt appropriata subiecto. Et quemadmodum qui sciuit de triangulo ęquicrure, ꝙ habet angulos ęquales duobus rectis, non sciuit hoc de triangulo, nisi per accidens: & hoc est, de quo prędicatur hęc dispositio secundum ꝙ ipsum: consimiliter qui sciuit prędicationẽ generis de specie, non sciuit naturam, quę prędicatur de ea, secũn ꝙ ipsa est hęc natura, nisi per accidẽs. Quod si est res in hoc vno: igitur oportet, vt p̃dicatio generis de specie remoueatur a demonstrationibus, quemadmodũ remouetur pro-

Auenpace iudicium de Arist. & Abuma. opinionibus.

*a.l. contradixit Arist.

Auer. determinatio.

Themistij opinio, 1. Post, c. 12.

Genus non p̃dicatur primo de spẽ, sed de natura sibi equali.

Quid sit natura subiecti respectu generis.

prium generis prædicatum de speciebus generis. Quod si dicatur, quid est natura † subiecti respectu generis? dicemus ꝙ est materia ipsius, appropriata generi. & hoc, qn̄ nullum genus potest esse sine materia. vt in exemplo, caro, & omne, quod consistit tali consistentia, est materia animalis. Et inuenitur etiam ꝙ genus ponitur inter prædicata prima, cum appropriatur, & non absolute profertur. & hoc, quoniam homo, secundum ꝙ homo, est animal quoddam, non animal simpliciter. D

† Ia. le. q̄ est subiectū ipsius generis?

Quo pacto cognoscatur prædicatum vl'e.

Quando igitur non nouit vniuersaliter, & quando nouit simpliciter? Manifestum, quòd si idem esset triangulo esse, & æquilatero, aut vnicuiq;, aut omnibus si autem non idem, sed alterum, inest autem secundum quòd triangulum, non nouit.

Dixit Aristotel. Iam vero oportet, vt sciamus, quando euenit nobis scientia, quòd prædicatum non est vniuersale subiecto, & quando cadit nobis scientia, quòd prædicatum est vniuersale subiecto. Et dicimus, quòd prædicatum erit vniuersale subiecto, cum intentio trianguli, quæ inuenitur ipsi, & intentio æquilateri, & intentio vniuscuiusq; triangulorum fuerit intentio vna. sed si intentiones ipsorum non sunt intentio vna, sed intentio vniuscuiusq; ipsorum est alia ab intentione alterius, non sciemus vtique cui ipsorum sit vniuersale, sed dicetur de omni: E

42 Cumq; fuerit terminus iste cum conditionibus, quæ sunt] in demōstrationibus, oportet, vt sciamus, qn̄ cadet nobis scientia cum prædicatione de omni, & quando non cadet. Dicimus ergo, ꝙ qn̄ monstramus vnū aliquid per se de rebus multis: si inuenerimus res istas variari secundum nomina tantum, quemadmodum variatur ensis & spatha, & res in ipsis est vna: tunc est de omni.

Posteaq̃ docuit, ꝙ prædicatio, quæ ponitur hoc in libro, est prædicatio vl'is. & ipsa est, quæ comprehendit, vt sit vniuersalis, per se, & primo: & docuit etiā locos, in quibus contingit errare circa hoc: vult deinceps nos docere, præter id quod declarauit de dispositione ipsius, viam, per quam sciamus, ꝙ est prædicatū vniuersale, cum ambigui fuerimus de re ipsa. Et dixit: Iam vero oportet, vt sciamus, qn̄ euenit nobis scientia, ꝙ prædicatum non est vniuersale subiecto, & qn̄ cadit nobis scientia, ꝙ prædicatū est vniuersale subiecto. sensus est, & iam oportet, vt habeamus viam, per quam sciamus, ꝙ prędicatum est vniuersale, aut non vl'e. & hoc, cùm ignoratur hæc dispositio. Deinde cœpit docere prędicationem, de qua non ignoratur hæc dispositio, & inquit: Et dicimus, ꝙ prædicatū erit vniuersale, vsq; ad id, quod dixit: vniuscuiusq; triangulorum fuerit intentio vna. sensus est, ꝙ prædicatum, cum prædicatur de subiecto, quod sit compositum ex pluribus dictionibus vna, & sint dictiones *consequentes, & intentio in ipsis vna: tunc prædicatum ipsum est vl'e huic subiecto: ac si esset dispositio ipsius talis, vt prædicatum de subiecto esset vnum verbo & re. Vt in exemplo: si fuerit intētio trianguli, & intentio, per quam disponitur triangulus æquicrus, & gradatus, intētio vna pœnitus, hoc est, esse triangulum, & esse æquicrurē: deinde prædicemus de triangulo æquicrure prædicatū appropriatum ipsi, quemadmodum, ꝙ habet angulos æquales binis rectis: igitur de hac dispositione sciemus, ꝙ vl'r inest triangulo. Et posteaq̃ docuit locum, per quem scimus, ꝙ prædicatū est vl'e subiecto: & hoc, vt prædicatum sit vnum verbo & re, aut sit vnum re, multa autē verbo: cœpit docere locum, vbi hoc ignoratur, & inquit: sed si intentiones ipsorum nō sunt intentio vna, sed intentio vniuscuiusq; ipsorum est alia ab intentione alterius, non sciemus vtiq; cui ipsorum sit vniuersale, sed dicetur de omni. sensus est, atqui si non erit prædicatum simplex & vnum, sed compositum ex rebus pluribus, & prædicabimus de ipso simplex appropriatum necessarium: non sciemus vtiq; cui ipsarum rerum insit vl'iter, hoc est cui insit primo, & per se. quemadmodum narratur, ꝙ triangulus æquicrus habet angulos æquales duobus rectis: & F

* Ab. le. distinctę.

* Iac. l. synonymæ,

A erit illud, quod significat triangulus, aliud ab eo, quod significat æquicrus. quoniam æqualitas angulorum duobus rectis ignoratur in hac propositione, vtriuis duarum rerum insit. qnod est prædicatum prædicatione prima. Et ipse solicitus fuit, vt traderet in exemplis istorum locorum viam, per quam exeat dispositio, per cuius modum est prædicatio prima: & hoc, cum subiectum fuerit compositum ex pluribus rebus. Et dixit: cum intentio triãguli, quæ est in ipso, & intẽtio æquicruris, & intentio vniuscuiusque triangulorum fuerit intentio vna. sensus est, cum prædicatum prædicatur de pluribus vna dictione, & illæ dictiones significent rẽ vnam, quemadmodum significant dictio trianguli, & dictio æquicruris: veluti si dicamus, æquicrus habet tres angulos æquales duobus rectis, rem vnam: & consimiliter si dictio trianguli, & dictiones reliquarum specierum trianguli significent rem vnam, quemadmodum gradatus & æquicrus, cum coniunxerimus in vtrisq; triangulum. Et hoc est, quod voluit cum dixit, & intentio vniuscuiusq; triangulorum fuerit intentio vna: hoc est, ꝙ intentio gradati. & intentio æquicruris, & intentio trianguli est res vna. Cum vero dixit: sed intentio vniuscuiusque ipsorũ est alia ab intentione alterius, non sciemus vtique, cui ipsorum sit vniuersale, sed dicetur de omni: sensus est, cũ intentio trianguli fuerit alia ab intẽtione æquicruris, nos vtique ignorabimus cui ipsorum prædicatum sit vniuersale, cum prædicauerimus de triangulo æquicrure aliquod prædicatum.

B Vtrum autem secundum quòd triangulum, aut secũdũ quòd æquicrus inest, & quando secũdum hoc inest primo, & vniuersaliter cuius est demonstratio? Planum, quòd quando ablatis inerit primo, quẽadmodũ æquicruri æneo, triãgulo inerũt duo recti. sed & quòd sit æneũ, ablato, & quòd æquicrus. sed non figura, aut termino: sed nõ primis. Quo igitur primo? si quidem triangulo, secundum hoc inest & aliis, & huius vniuersaliter est demonstratio.

Dixit Arist. Sed inquiramus, & dicamus, an vides hanc intentionem cui rei est vniuersalis, triangulo, in eo quòd triangulus, aut in eo quòd æquicrus? & in summa cũ scit rẽ, quæ inest illi primo, & de qua constituitur demonstratio, scđm quòd est illi vniuersalis. Et dicamus, quòd res, quę ita se habet, vt aliis ablatis remaneat, & remaneat prædicatũ, eo quòd ipsa remanet, & cũ remouetur, remouet̃, huic inerit vniuersaliter. quẽadmodũ si triãgulus æquicrus esset factus ex ære, C & de ipso enunciaret̃, quòd haberet angulos æquales duobus rectis, si auferres ab eo, quòd sit æneus, quòd sit æquicrus, prædicatũ tamẽ remanet, si remanet triangulus. atqui si ab ipso abstuleris, ꝙ sit figura, & ꝙ sit finitus, non remanebit ꝑdicatũ: sed non aufertur propter ablationem istorum duorum, ita vt proueniat illi vniuersale. Cũq; hæc intentio sit vniuersalis triangulis, igitur per * consubstantialitatem ipsius inuenietur hæc demonstratio in triangulis: & demonstratio secũdum viam vniuersalis inerit vtique ipsi. *al. l. mediã

Vt in exẽplo, si esset intẽtio trianguli gradati, & intẽtio trianguli æquicruris intentio vna & eadẽ, videremus vtiq;, ꝙ æqualitas angulorũ duobus rectis stabiliretur de triangulo gradato & æquicrure per viã de omni: ꝙ si intentio ipsorũ non est vna & eadẽ, sed intentio vniuscuiusq; ipsorũ non est intẽtio alterius, nõ erit monstratio prædicati de omni, neque in termino medio de omni: cumque nõ cognouerimus dispositionẽ rei, quæ inest illi per monstrationem de omni, fieri potest, vt extrahamus ipsum per speculationem rerum, per quas disponitur hoc subiectum, de quo affirmauimus prædicatum istud: cũq; inuenerimus dispõnem, 43

quæ si ipsi dimittatur, & auferantur reliquæ dispositiones, **remanet prædicatum**, D
cumque ipsa destruitur, destruitur hoc prædicatum per destructionẽ dispositionis
istius: hæc est dispositio, quæ inest rei de omni. Exemplum huius, si monstremus
de triãgulo æquicrure, facto puta ex ęre, aut ex ligno, ꝙ habet angulos æquales
duobus rectis, si velimus assequi dispositionẽ, propter quã inest illi hoc prædica-
tum, & inuenerimus, ꝙ, si auferamus ab eo ꝙ sit ex ære, & dimittamus ꝙ sit triã
gulus, non auferetur ab ipso hoc prædicatum, quod est, habere angulos æquales
binis rectis: & cõsimiliter, si auferamus ab ipso, ꝙ est æquicrus, aut cũ alijs dispo
sitionibus, quę insunt illi, non auferetur ab eo hoc prędicatũ: si vero auferamus
ab ipso, ꝙ est triangulus, & dimittamus reliquas dispositiones, auferetur ab eo
prædicatum prædicatione prima. Et non est impedimento huic ordini, ꝙ si aufe-
rimus ab eo, ꝙ est figura, aut terminatus, auferatur ab ipso æqualitas angulorum
duobus rectis: quoniam hæc non est ablatio prima: atqui hoc vtique illi accidit,
eo ꝙ aufertur triangulus propter ablationem ipsorum, ꝙ si fieri posset, vt derelin
queretur triangulus, & auferetur figura, non auferretur prædicatum, quod est ha-
bere angulos æquales duobus rectis. Cum igitur sciuerimus per hanc viam, ꝙ
prędicatum inest triangulo de omni, sciemus etiam, ꝙ ipsum est, cui inest mõstra
tio de omni, quodque ipsum est propter quod monstratur per viam demonstratio-
nis de vnaquaque specie trianguli, hoc est de gradato, & æquicrure, & æquilate-
ro, ꝙ habent angulos æquales duobus rectis.

Dixit: Sed si intentio trianguli est alia ab intentione æquicruris, & prædice- E
mus de vtrisque prędicatum appropriatũ: igitur accidit nobis, vt *discernamus
vtri istorum hoc prædicatum sit prędicatum primum. Et inquirãmus, & dicamus
an vides hoc prędicatũ, ꝙ primo inest triangulo, secũdũ ꝙ triangulus, aut in eo
ꝙ est æquicrus? & in summa oportet in hoc loco, vt sciamus rẽ, cui hoc prędica-
tũ inest primo, & super quo constituitur demonstratio secũdũ ꝙ est primum, aut
triangulo, aut ęquicruri. Et posteaq̃; docuit per hęc exẽpla locos, per quòs opor-
tet nos habere viam, per quam sciamus rem, de qua prędicatur prædicatum prę-
dicatione prima, & quæsitum sit vniuersale, dixit: Et dicamus, ꝙ res, quę ita se
habet, vt alijs ablatis remaneat, & remaneat prędicatum, eo ꝙ ipsa remanet, &
cũ remouetur, remouetur, huic inerit vniuersaliter. sensus est, & dispositio, ex cu
ius parte prędicatio prędicati de subiecto est prędicatio prima, cognoscitur a reli
quis, quę insunt subiecto: in eo ꝙ est dispositio, qua, cũ abstuleris reliquas dispo-
sitiones, hoc est imaginatus fueris auferri, & ipsam imaginatus fueris remanere;
remanet prędicatum: & cum aufers ipsam, & remanent reliquę dispositiones, au-
fertur prędicatum: hęc inquã dispositio, quę inest subiecto, erit prędicatũ primũ.
Cum vero dixit, ꝙ res, quę ita se habet, vt alijs ablatis remaneat, & remaneat
prędicatum, eo ꝙ ipsa remanet: intelligit per rem dispositionẽ, cui inest prędica-
tum primo: per reliquas vero res intelligit dispositiones, quibus non inest primo:
quę scilicet cum auferuntur, & remanet ipsa dispositio, non aufertur prędicatum. F
Tradit igitur duas conditiones. Quarum vna est, cum ipsa dispositio ponitur in
esse, & reliquæ dispositiones auferuntur, inuenitur prędicatum. Secunda vero, cũ
aufertur, & remanent reliquæ dispositiones, aufertur prędicatum. Deinde addu-
xit exemplum istius sermonis, & dixit: quemadmodum si triangulus ęquicrus
esset factus ex ęre, & de ipso enuntiaretur, ꝙ haberet angulos ęquales duobus
rectis. sensus est, ꝙ in hoc triangulo sunt tres dispositiones, ꝙ est triangulus, & ꝙ
est ęquicrus, & ꝙ est ex ęre: & de omnibus verum est dicere, ꝙ habet angulos
ęquales duobus rectis. Deinde dixit: si auferres ab eo, ꝙ sit ęneus, ꝙ sit ęquicrus,
prędicatum tamen remanet, si remanet triangulus. sensus est, ꝙ, si tu abstuleris
ab hoc subiecto composito ex his tribus dispositionibus, ꝙ est ex ęre, & ꝙ est
ęquicrus, & derelinquatur ꝙ est triangulus, derelinquitur ꝙ habet angulos ęqua
les duobus rectis: hoc est, ꝙ remanet hoc prędicatum verum de subiecto, quem-
admodum fuit, antequam auferrentur ab eo binę conditiones. Deinde cum dixit:
atqui si ab ipso abstuleris, ꝙ sit figura, & ꝙ sit finitus, non remanebit prędicatũ:
sed non aufertur propter ablationem istorum duorum, ita vt proueniat illi vni-
uersale: quasi remouet ea, quę possent infestare hunc sermonẽ. & hoc, qm̃ si poni
tur, ꝙ hæc est dispositio, quę cum inuenitur, & auferuntur reliquę dispositiones,

*al. l. ignoremus,

A inuenitur prædicatum: & cùm aufertur, aufertur prędicatum: posset aliquis dicere, si nos auferemus ab hoc triangulo, de quo loquebamur, ꝙ est figura, & ꝙ est finitus, hoc est superficies, aufertur prędicatum, quod est habere angulos ęquales duobus rectis. & dedit respõsionẽ ad hoc, ꝙ si aufertur prędicatum propter ablationem, puta istarum dispositionum, istud est propter ablationem dispositionis, cui inest hoc prędicatũ, ex ablatione istarũ dispositionum, non propter ablationẽ huius. & hoc, quoniam cum aufertur, ꝙ est figura, aufertur ꝙ est triangulus: et cùm aufertur triangulus, aufertur ęqualitas angulorum duobus rectis: & cũ aufertur hoc prędicatum, ex eo ꝙ aufertur ꝙ est triangulus, tunc auferre superficiem, & finitum, non est primo. sed hoc fit ex parte vtiq;, qua aufertur triangulus, per cuius ablationem aufertur prædicatũ primo. & propterea non est possibile, quin addatur huic conditioni, & dicatur, ꝙ cum aufertur, & remaneant alię conditiones, aufertur prędicatum: & cũ inuenitur, & auferuntur alię conditiones, relinquatur prędicatum. Cum vero dixit: sed non aufertur propter ablationem istorum duorum: intelligit, ꝙ non aufertur propter ablationem horum duorũ primorum, & per se, sed quia aufertur triangulus propter ablationem vtrorumque non propter ablationem ipsorum tantum: ita vt esset hoc prędicatum vniuersale superficiei, & finito, secundũ quod posuimus cõditionẽ ac dispositionem in re, cui inest prędicatum vniuersale. Cùm vero dixit: cumq; hęc intentio sit vniuersalis triangulo, igitur per * consubstantialitatem ipsius inuenietur hęc demonstratio in triãgulis: sensus est, cumq; prędicatio angulorum ęqualium duobus rectis sit vniuersalis triangulo, igitur per consubstantialitatem demonstrationis huius de triangulo, declarabitur demonstratio hęc de omnibus triangulorum speciebus. Deinde dixit: & demõstratio secundũ viam vniuersalis inerit vtique ipsi: hoc est triangulo. Abumazar vero dixit de hoc loco, quem tradidit Ari. ad extrahendũ prędicatum primum, quod est locus persuasiuus, & non demonstratiuus. & hoc in libro suo de Resolutione. Et hoc, quoniam ipse imaginatus hunc locũ destrui per ea, quibus sunt plura, propria vno. nã si aufertur vnũ propriorũ, aufertur & reliquum: & si vnũ inest, & aliud inest. quemadmodũ susceptiuũ scientię, & risibile in homine. cũ enim aufertur ab eo, quod est risibile, aufertur, quod est susceptiuũ scientię: & si inest risibile, inest ẽt susceptiuũ scientię. prędicatio aũt risibilis de susceptiuo scientię non est prędicatio prima, quoniam est prędicatio per accidẽs. Atqui errauit Abumazar, eo quod imaginatus est Aristo. in hoc loco, vsum fuisse loco inexistentię, & ablationis simpliciter. Et non se habet res ita: sed vsus est ipso Aristo. ad declarationem. & hoc, quoniã ipse dixit, quod res, cui inest prędicatio vniuersalis ex omnibus rebus, quę insunt subiecto, est illa res, quę cum inest, & auferuntur reliquę intentiones, quę insunt subiecto, remanet prędicatũ, cui inest: & cum aufertur, & relinquuntur aliæ dispositiones inexistentes prædicato, aufertur prædicatum. cumque posuerit binas istas conditiones de ablatione & inexistentia, erit locus demonstratiuus sine dubio. Et hoc, quoniam non sequitur, cum aufertur risibile, & inueniuntur reliquæ dispositiones in homine, quod auferatur susceptiuum scientiæ. & hoc. qm̃ cum inuenitur ratio, inuenitur & susceptiuum scientiæ. & ita non sequitur, cum inuenitur risibile, & auferuntur reliquæ dispositiones inexistentes homini, quod inueniatur susceptiuum scientiæ. Et ideo, cum vsus est loco isto cum his duabus conditionibus, est demonstratiuus. & hoc est, quod deuiare fecit Abumazarem ab intentione Aristo.

B (margin, beside "gulo, igitur per * consubstantialitatem")

* al. l. medium.

C (margin, beside "cui inest: & cum aufertur")

Demonstrationem esse ex iis, quæ sunt Per se, ac Necessariis. Cap. VI.

SI igitur est demonstratiua scientia ex necessariis principiis: quod enim scitur, non potest aliter se habere: per se vero inexistẽtia necessaria sunt reb⁹: alia q dẽ. n. in eo qđ est qd insunt: aliis aũt, q̃ de ipsis prædicantur, ipsa insunt in eo qđ est quid, quorũ alterũ oppositorũ necesse

est in esse:manifestum quòd ex talibus quibusdam sit vtique demonstratiuus syllogismus.omne n.aut sic inest,aut secundum accidens:accidentia vero non sunt necessaria.

Dixit Aristo.Quòd si est demonstratio ex propositionibus necessariis:quoniã qđ scitur per demõstrationẽ,non potest variari secundũ id,de quo est.& res necessariæ sunt res per se:& hæ secundũ duas species:quarũ vna est,cũ prædicata sunt in definitionibus subiectorũ:altera vero,cũ sit vnum ex duobus prędicatis oppositis,in quorum definitionibus accipiuntur subiecta sua:igitur manifestum est, ꝙ demõstratio erit ex rebus per se.& hoc,quoniam non effugit,quin sit,aut ex rebus per se, aut ex rebus accidentalibus: res vero accidentales non sunt necessariæ.

44 POstea vero ꝗ̃ monstratũ iam fuit,quid est prædicatũ de omni,& declaratæ etiã sunt species prædicatorũ per se,quodq; ipsæ sunt duæ species: quarum vna est prædicatũ,quod accipitur in definitione subiecti,scđa vero prædicatũ in cuius definitione accipitur subiectum:& est ẽt iam manifestum, ꝙ oportet E & demonstrationem esse ex propositionibus necessarijs:qm̃ quod scitur per demonstrationem habet cõditionẽ istã,vt nõ posit permutari secundũ id, quod scitur,neq; in aliquo tẽpore:& sunt ꝓpositiones necessariæ illæ, quæ sunt per se, prędicantes de omni:igitur planũ,ꝙ oportet demõstrationẽ esse ex propositionibus per se p̄dicantibus de omni:qm̃ videtur Arist. ꝙ omne per se est necessariũ, & omne necessariũ per se:& amplius,qm̃ non effugit consimiliter demõstratio, quin sit ex propositionibus per se,aut per accidẽs:& si est ex accidentalibus, nõ erit ex necessarijs:qm̃ accidentales nõ sunt necessariæ,sed est ex rebus necessarijs,igitur nõ est ex rebus accidentalibus: & posteaꝗ̃ non est ex accidentibus, igitur erit ex substantialibus.

Posteaꝗ̃ docuit proprietates prædicationis necessarię,quæ sunt, vt sint propositiones per se,& primæ, vult hic monstrare,ꝙ oportet propositiones demonstrationũ esse per se.Et posuit monstrationẽ in hoc, ꝙ propositiones demonstrationis sunt necessariæ:& inquit,ꝙ si oportet demonstrationẽ componi ex propositionibus necessarijs:qm̃ ea,quæ sciuntur per demõstrationẽ, quæ sunt conclusiones,sunt necessaria:qm̃ fieri non põt,vt permutentur secundũ id, de quo sunt:& conclusionum necessariarum prouenit scientia per se, hoc est, vt sint necessariæ ex propositionibus necessarijs:propositiones aũt necessariæ sunt p se:igitur oportet propositiones demonstrationis esse per se.Cumq; ea,quæ sunt per se, sint duarum specierũ:species,in qua accipitur prædicatũ in definitione subiecti: & species,in qua accipitur subiectum in definitione prædicati:igitur planũ est, ꝙ oportet propositiones demonstrationũ esse ex vna istarũ specierũ eorũ quæ sunt per se. F Atqui dixit,ꝙ species vna ipsa est vnum ex duobus oppositis prædicatis, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta:quoniam accidentia per se,quę sunt vniuersaliora subiecto,sunt in perpetuum opposita.Et cum dixit:& hoc, quoniã non effugit,quin sit aut ex rebus per se,aut ex rebus accidentalibus:res vero accidentales non sunt necessariæ:hic est alius syllogismus a primo syllogismo,per quem declarauit,ꝙ oportet propositiones demonstrationis esse necessarias. quoniam in syllogismo primo posuit,ꝙ oportet propositiones demonstrationũ esse necessarias,quoniam oportet conclusiones demõstrationis esse necessarias: deinde posuit,ꝙ necessaria sunt per se.atqui in hoc syllogismo posuit, ꝙ propositiones demõstrationũ sunt necessariæ:deinde dixit,ꝙ propõnes demõstratiuæ non effugiunt,quin sint substãtiales,aut accidẽtales.deinde cõclusit,ꝙ nõ sunt accidẽtales:qm̃ propositiones demõstrationis sunt necessarię:& accidẽtales nõ sunt necessariæ.Et cõplicatio syllogismi cõcluderis hoc* prædicatũ, est in secũda figura.& hæc mõstratio cõponitur ex cõditionali diuisiuo,& p̄dicatiuo in secũda figura,Sed primus est syll's prædicatiuus,& cõponitur sic,Cõclusiones demonstra

*al.l. reassumptum,

A tionis sunt necessariæ: & conclusiones necessariæ fiunt ex propositionibus neces-
sarijs: ergo cōcluditur, ꝙ oportet propositiones demonstrationū esse necessarias.
Deinde accepit hanc conclusionē, quæ est, ꝙ propositiones demōstrationū sunt
necessariæ: & complicuit cum hac, ꝙ necessaria sunt per se: ergo concluditur in
prima figura, ꝙ propositiones demonstrationis sunt per se. † Monstrauit autem
hoc per propositiones dubias. & hoc, quoniam dubitatur in prima demonstratio-
ne de propositione, quæ in ipsa accipitur, ꝙ omnia necessaria sunt per se. & hoc,
quoniam videtur multis, ꝙ sint aliqua necessaria, quæ non sunt per se: quemad-
modum album inest cygno, & nigrum pici, & risibile vendenti & ementi. & in
summa cū aliquod proprium inest alteri, illa prædicatio est necessaria, & nō per
se. Et ideo dixit Abumazar in libro de Demonstratione, ꝙ per necessaria hic
intelligere debemus necessaria essentialia. Dicamus igitur nos, ꝙ necessarijs op-
ponūtur * possibilia. & necessariorum aliqua sunt necessaria per se, aliqua vero
necessaria per accidens. & necessaria per accidens sunt possibilia per se. atqui ne-
cessaria per se nō sunt possibilia, nisi per accidens. & prædicatio propriorū de se
inuicem est necessaria per accidens, & possibilis per se, & consimiliter est prędi
catio albi de niue, & nigri de pice. Oportet aūt, vt non connumerentur proposi-
tiones necessariæ per accidens, qm̄ non est speculatio eius, quod est per accidēs.
sequitur igitur, ꝙ omne necessarium est essentiale, hoc est, ꝙ omne necessarium
B per se est essentiale. Et consimiliter propositio, quæ accipitur in demonstratione,
quæ est, ꝙ omne, quod est necessarium, non est accidentale, verificatur vtique de
eo, quod est per se. & hoc est, quod voluit Aristo. Et oportet vt scias, ꝙ necessa-
ria per se accipiuntur vtiq; cū prędicato primo tm̄. & hoc, vt sit prędicatum ne-
cessariū subiecto, & subiectum necessarium prædicato. & hoc nō inuenitur in p̄-
dicatione generis de specie. & hoc, quoniam genus est necessariū speciei, sed spe-
cies est ipsi possibilis. sed inuenitur in prædicatione definitionis, & differentię,
& accidentium substantialiū primorum.

† Quo pacto necessaria, demrationē ingrediētia, intelligātur oīa eē p se.

† al. le. Sed circa has p̄pōnes insurgit dubium. * al. le. cōt n gētia, & sic legitur in toto hoc cōm.

Aut igit̄ sic dicendū, aut principiū ponendū, ꝙ demōstratio neces-
sariū est: & si demonstratū est, non potest aliter se habere. Ex necessa-
riis igitur oportet esse syllogismū. ex veris quidē .n. est & nō demon-
strantē syllogizasse: ex necessariis vero non est, nisi demonstrantem.
hoc enim iam propriū demonstrationis est.

Dixit Arist. Aut igitur sufficit ad monstrandum, ꝙ propositiones
demonstrationis sunt necessariæ, illud quod diximus: aut incipiemus
principiū alterum, & dicemus, ꝙ conclusiones demonstrationis sunt
necessariæ, non permutabiles, neq; variabiles: & demōstratio genita
C ex ipsis nō potest permutari in eo, quod est de ipso. Quod cū ita sit,
igitur propositiones, ex quibus est demōstratio, sunt necessariæ, non
permutabiles, neq; variabiles pręterquā ꝙ conuenit alicui, vt ratioci
netur ex propositionibus veris, & tamē non erit ex ipsis demonstra-
tio. atqui quod ostenditur per demonstrationem, non cohæret, nisi ex
propositionibus necessariis. quoniam proprium demonstrationis est,
vt sit ex rebus necessariis.

Atqui ꝙ oporteat propositiones demonstrationū esse necessarias: & est illud,
quod posuimus a principio, in eo, ꝙ oportet ipsas esse per se: potest iam sufficere 45
nobis ad hoc monstrandū illud, quod pręcessit. & posuimus ēt monstrare hoc mō
stratione ampliore, si incipiamus sermonē de eo a principio alio, & dicamus, ꝙ,
cū opus sit cōclusionē esse necessariā non impossem, neq; alterabilē: sequitur, vt
demonstratio, per cuius causam assequimur sciam, sit consimiliter ēt cū hac dispo
sitione: sed & ista magis est opus in hoc: cūq; oportet demonstrationē esse cum
hac dispositione, hoc est necessitate propositionum, sequitur cōsimiliter ēt, vt sint
necessarię prætercꝙ ꝙ non oportet in omni syllb, vt sint propositiones necessa-

riæ.& hoc, quoniã fieri iam potest, vt concludamus conclusionem aliquã veram ex propositionibus non necessarijs, sed ex conditionibus demonstrationis est, vt propositiones ipsius cũ hoc, quod sunt veræ sint etiam necessariæ.

Posteaq̃ posuit, quod oportet propositiones demonstrationũ esse necessarias, quia conclusiones demonstratiuæ sunt necessariæ, & conclusit ex hoc, quod propositiones sunt per se: & hic in connexione antecedẽtis ex cõsequente, cum dr̃, quod si sunt conclusiones necessariæ, oportet vt propositiones sint necessariæ, est aliquid dubij: & posuit ipsum per syllogismum conditionalem, tanquã per se manifestum: dixit: Aut igitur sufficit ad ostendendũ, quod propositiones demonstrationis sunt necessariæ, illud quod diximus, aut incipiemus principiũ alterũ, & dicemus. sensus est, si quod diximus, põt esse non ita manifestum apud aliquos discipulos, operæprecium est, vt addamus aliquid ad hoc mõstrandũ. sensus est, cũ sit ex principijs positis apud nos hic, quod conclusiones demõstrationis nõ possunt permutari scd̃m id, de quo sunt, sed sunt neque permutabiles, neque variabiles: & est consimiliter ẽt positũ apud nos veluti scitũ per se, quod oportet demonstrationẽ, per quã assequimur speciem istã sciẽtiæ per se, esse absq; dubio in hac specie existẽtiæ, hoc est nõ permutabilis, neq; variabilis: & in summa quod nõ põt permutari scd̃m id, de quo est. qm̃ cũ demonstratio sit causa istius speciei sciẽtiæ, sequitur quod ipsa magis debeat esse cũ hac dispositione. qm̃ omne id, quod est causa alicui, ipsum magis debet esse cum hac dispositione, cuius est illi causa. Vt in exemplo, si ignis est causa alijs rebus calidis, igitur ipse magis debet esse calidus. & consimiliter demonstrationes, si sunt causa scientiæ necessariæ, ipsæ magis debent esse †scitæ necessariæ. sed cum syllogismus habeat vtique possibilitatem propter ꝓpositiones suas: qm̃ quod sequitur ex ipso, est necessarium: sequitur igitur, vt syllogismus, qui dat scientiam necessariam, det ipsam duobus modis, ꝓpter figurã suam, & ꝓpter propositiones suas. quod cũ ita sit, oportet igitur vt propositiones demõstrationis sint necessariæ. Cum vero dixit: præterq̃ quod conuenit alicui, vsq; ad finem eius, quod scripsimus: innuit, quod figura syllogismi non conferat ad concludendas cõclusiones necessarias: sed figura ipsius confert ad nõ concludendum necessariũ. Et propterea fieri potest, vt aliquis concludat ex propositionibus veris nõ necessarijs conclusionem veram, aut necessariã, aut non necessariam. & si non necessariã, erit per se: si vero necessariam, erit per accidẽs. vtcunq; autẽ res se habeat, hæc spẽs syllogismi nõ est demonstratiua.

† Ia.l. scibilia necessaria.

Signum autem, quòd demonstratio ex necessariis: quoniam & instantias ita ferimus ad eos, qui existimant demonstrare, quòd non necesse, si existimemus, aut omnino contingere aliter, aut sermonis vtique gratia.

Dixit Aristo. Et iam monstrabimus, quòd propositiones demonstrationum sunt necessariæ. quoniam fieri potest, vt aliquis contradicat, quoniam existimauerunt nonnulli se fecisse demonstrationẽ super aliquo quæsito, cum viderunt demonstrationem, in qua adduxerunt signum, non esse ex propositionibus necessariis: aut fieri potest, vt hoc quæsitum monstretur sine illa propositione: quodque ipsæ accipiuntur a sermonibus, hoc est dialecticis.

46 Et iam significat in hoc, quod contradicimus ei, qui existimauit se adduxisse demonstrationẽ super aliquo quæsito absque eo, quod adduxit ipsam in eo, quod scit, quod demonstratio, quã adduxit, non est ex propositionibus necessarijs: aut in eo, quod iste syllogismus, quẽ existimauit concludere, non cõcludit, aut in eo, quod istæ propositiones accipiuntur a fama & testimonio, non autem veræ.

Hæc est ratiocinatio probabilis super eo, quod oportet ꝓpositiones demõstrationis esse necessarias. & hoc, qm̃ contradicunt nonnulli, cum exhibẽt demõstrationem, & vident, quod non habet propositiones necessarias. Cũ vero dixit: aut fieri potest, vt hoc quæsitũ mõstretur sine illa propositione: si intelligit, quod ipsi

A contradicunt huic rei, quemadmodum contradicũt in hoc quæſito, ſuper quo adduxerunt demonſtrationẽ, quod poteſt mõſtrari ſine illis propoſitionibus: exiſtimari poterit quod hæc oratio * ratiocinetur. & hoc, quoniã fieri poteſt, vt res mõſtretur per plures demonſtrationes vna. Sed non eſt res, quemadmodum exiſtimatur. quoniam demonſtratio, ſi eſt ex propoſitionibus primis, quæ ſunt cauſæ, per quæ conſtituitur natura rei iſtius, cuius demõſtrationẽ quærimus: & res vna erit vtique ex cauſis vnicis: igitur oportet, vt demonſtratio ſit vna: quemadmodũ ſequitur, vt ſit definitio vna. hæc autem demonſtratio eſt demõſtratio cõcors cum opere naturæ. ſicque ſi demonſtratio eſt, cuius cauſa efficitur res, oportet igitur vt non ſit de quæſito, niſi demonſtratio vna. & hoc valde manifeſtum eſt in artibus operatiuis. Et propterea demonſtrationes abſque dubio ſunt definitiones in potentia: quemadmodum poſtea declarabimus. Cum vero dixit: quodq; ipſæ accipiuntur a ſermonibus, hoc eſt dialecticis: intelligit quod demonſtratio deficit, quoniam propoſitiones ipſius non ſunt neceſſariæ: quemadmodum deficit, cũ propoſitiones ipſius ſunt dialecticæ. quodque hoc quæſitum ſit poſsibile, mõſtratur per demonſtrationem aliam * ex genere ſuo.

*al. l. ſit ipſius contradicentis.

Planum autem ex his, & quòd fatui ſunt, qui ſe exiſtimant recte principia accipere, ſi probabilis ſit propoſitio, & vera: veluti Sophi-
B ſtæ, * quòd ſcire eſt ſcientiam habere. non enim * quod probabile, aut non, principium eſt: ſed * primum ipſius generis, circa quod monſtratur. & verum non omne proprium.

* Iac. le. a genere.
* a. l. qm̃.
* a. l. eo ꝙ
* al. l. eo ꝙ primum.

Dixit Ariſto. Apparet igitur iam ac manifeſtum eſt ex rebus iſtis, quòd eo, quia exiſtimauerunt propoſitionem demonſtrationis accipi a rebus probabilibus, ſunt vtique homines * ſine * corde: quemadmodum fecerunt Sophiſtæ, cum monſtrauerunt, quòd qui habet ſciẽtiam, ſcit quid eſt ſcientia. quoniam non ſufficit in principiis demonſtrationis, vt ſint vera, niſi fuerint etiam proportionata, & prima illi generi, ſuper quo eſt demonſtratio. igitur magis conuenit, vt nõ ſufficiat ad hoc, quòd ſint demonſtratiua, vt ſint probabilia.

*al. le. fatui

Dixit: & ex hoc monſtratur, quod qui conatus eſt ponere propõnes demõſtra-
tiuas eſſe probabiles, ipſe eſt in extremo fatuitatis & ignorantiæ: quemadmodũ 47
exiſtimauit Protagoras de his propoſitionibus, ꝙ ipſæ ſunt demõſtratio. & hoc,
C qm̃ ipſe dixit. qui ſcit, habet ſcientiã: & qui habet ſcientiã, ipſe ſcit quid eſt ſcien-
tia: ſed hoc eſt falſum, licet ſit probabile. & hoc, qm̃ iam diximus non ſufficere
in propoſitionibus demonſtrationis, ꝙ ſint veræ tantum, ſed vt ſint neceſſariæ,
& proportionatæ, & primæ in genere, in quo accipiuntur: quãto magis nõ ſuffi-
cit, vt ſint probabiles. non enim omne probabile verum, nedum, vt in ipſo inue-
niantur aliæ conditiones.

Planũ vero ac manifeſtũ de propoſitionibus demonſtratiuis, cũ oporteat ipſas eſſe neceſſarias, quod qui credunt ſufficere in propoſitionibus demõſtratiuis, vt ſint probabiles tm̃, ipſi ſunt homines ſine * corde. & hoc, qm̃ cũ non ſufficiat ipſas eſſe veras, ſed oporteat cũ hoc, eſſe neceſſarias, qũo non magis oportebit, quod non ſufficiat ipſas eſſe probabiles? qm̃ magna ex parte probabilia nõ ſunt vera. Atqui ſimilis eſt operatio iſtorum operationi Sophiſtarum, qui * ſophiſtice perſuaſerũt verum eſſe falſum. qm̃ ſicut Sophiſtæ errauerunt in diſpoſitione propoſitionum demonſtratiuarum, quæ ſunt veræ, & exiſtimauerũt, ꝙ falſa ſunt vera: conſimiliter operatio eorum, qui exiſtimauerunt probabilia eſſe vera, & operatio Sophiſtarum eſt operatio vna in genere. qm̃ vnuſquiſque corũ errat in vero. ſed differunt inter ſe: qm̃ falſum, in quo errat Sophiſta, eſt vniuerſale, & vt plurimum: illud vero, in quo errat, qui exiſtimat ſufficere, quod vera ſint probabilia, eſt falſum particulare. & hoc, quoniam non accidit propoſitionibus probabilibus, vt ſint falſæ in omnibus. Cum vero dixit: cũ monſtrauerũt, quod qui ha-

*al. l. fatui.
* al. l. decipiuntur putantes.

bet scientiam, scit: exemplum est orationis Sophistarũ, & accipitur a Platone, & est multiplicitas in compositione orationis. Componitur autẽ hunc in modum. Qui habet scientiã de aliquo, ipse scit illud, cuius habet scientiã: sed res, cuius habet scientiã, est ipsa sciẽtia: igitur qui habet scientiam de aliquo, habet scientiam de scientia. Modus aũt deceptionis est, quia in oratione dicente, qui habet scientiã de aliquo, ipse scit illud, cuius habet scientiã: potest totũ illud dictũ referri ad scientiam, & ad scitũ. verum est. n. de scito, falsum de scientia. existimauit autem Sophista propter * cõitatem dictionis, ꝙ est verũ de scientia: & existimauit ex hoc, ꝙ qui scit aliquid, sciat etiam quid sit scientia. Cum vero dixit proportionata: vult ꝙ sint ex natura generis, de quo speculamur. Cũ vero dixit: & prima illi generi: vult ꝙ sint prædicata de ipso, & opposita, si prędicatũ in ipsis sit accidẽs, prędicatum de genere per viã ipsius quid est. si vero nõ fuerit accidens, erit prędicatũ proportionatũ. Et proportionata, secundũ ꝙ videtur ex sententia Aristo. sunt essentialia. Abumazar aũt existimat, ꝙ essentialia sunt, per quæ diuiditur vnũquodq; genus artis. Sed iam locuti fuimus de hoc in antecedentibus, & loquemur etiam in sequentibus. D

* al. le. equiuocationẽ.

Quòd autem ex necessariis oportet esse syllogismum manifestum & ex his. Si enim qui nõ habet rationem eius quod est propter quid, existente demonstratione non est sciens. esse autem posset, vt a de c ex necessitate esset: b vero medium, per quod demonstratum est, nõ ex necessitate: non sciuit propter quid. non. n. est hoc propter mediũ, hoc enim contingit non esse, conclusio autem necessaria. E

Dixit Aristo. Iam vero videtur, quòd demõstratio sit ex propositionibus necessariis. Quoniã qui non habet scientiã propter causam, propter quam res est, de qua est demonstratio, ipse vtique non scit, quemadmodum qui existimauit se scire, quòd a inest c, ex necessitate per mediũ b, & mediũ, per quod sciuit, nõ est necessariũ: hic. n. nõ sciuit per causam. quoniam scientia ipsius, ꝙ prædicatũ inest subiecto ex necessitate, non est ex parte medii. & hoc, quoniam fieri potest, vt medium tollatur, & conclusio sit necessaria.

48 Iam vero videtur, ꝙ oportet demonstrationem esse ex propositionibus necessarijs: qm̃ qui non scit rem esse necessariam per rem necessariã, non sciuit, ꝙ res illa sit necessaria per cãm suam: qm̃ causa rei necessarię est necessaria: & qui nõ scit rẽ per causam suam, non habet scientiã, nisi per viam accidentis. Vt in exemplo, si aliquis existimaret se scire, ꝙ a inest c ex necessitate per mediũ non necessarium, quod est b: Planum enim, ꝙ hic non sciuit a inesse c ex necessitate propter terminũ mediũ. & hoc, qm̃ terminus medius, qui est b, iam põt auferri, et habebit ꝙ a inest c ex necessitate, quod cũ ita sit, b, qui est terminus medius, non erit causa, vt sciamus, quod a inest c ex necessitate, nisi extiterit hoc per accñs. F

Dixit: cum aliquis scit per medium non necessarium, prędicatũ aliquod inesse subiecto, iste ex necessitate non sciuit hoc prędicatũ inesse huic subiecto per causam suam. qm̃ qui scit per causam, ipse ex necessitate scit conclusionẽ ex parte medij: qui vero scit per mediũ non necessarium, ipse non scit ex necessitate conclusionem ex parte medij, qm̃ medium est possibile: & sequitur ex duabus istis propositionibus in secunda figura, quod qui scit per mediũ non necessarium, non scit per causam. cumq; connexerimus ad hanc conclusionem, quod demonstratio * sit per causam: cõcludetur ex hoc cõsimiliter ẽt in secũda figura, quod qui scit per medium non necessarium, non scit per demonstrationẽ. cumq; qui scit per demonstrationẽ, ita se habeat, quod sciat per medium aut necessarium, aut & nõ necessarium, & qui scit per medium non necessarium. non sciat per demonstrationem; sequitur igitur, qui scit per demõstrationẽ, vt sciat per mediũ necessariũ, & oratio

* Ab. le. notificet
Ia. le. scitur.

A & oratio hæc consimiliter etiam in potentia est syllogismus conditionalis. Cum vero dixit: Quoniam qui non habet scientiam per causam, propter quam res est, de qua est demonstratio, ipse vtique non scit: hęc est conclusio secundi syllogismi. Cũ vero dixit: hic enim non sciuit per causam, qm̃ sciẽtia ipsius, vsq; ad finẽ capituli: hæc est declaratio propositionis dicentis, ꝙ qui scit per medium non necessarium per se, non sciuit per causam. & hęc est cõclusio primi syllogismi, qui ita cõplicatur. Qui scit per causam, scit ꝙ prędicatum inest subiecto ex necessitate, ex parte medii: qui autem scit, ꝙ prædicatũ inest subiecto, sed per mediũ nõ necessarium, nõ scit ꝙ prædicatum inest ex necessitate ex parte medii. Cũ vero dixit: & hoc, quoniam fieri potest, vt medium tollatur, & cõclusio sit necessaria: hæc est declaratio propositionis dicentis, ꝙ qui scit per mediũ non necessarium, non scit ꝙ prædicatum subiecto sit necessarium ex parte medii. & hoc, qm̃ medium tollitur, et scientia remanet, sed quod producit scientiam necessariã ex parte sui, non debet tolli, & relinqui scientia.

Præterea, si aliquis non sciuit nunc, habens rationem, & saluus, salua re, non oblitus, neque* prius sciuerat: corrumpi autẽ posset medium, si non est necessarium: quare habebit quidem rationem saluã, B salua* re, non autem sciuit: neque igitur prius sciuerat. si vero non est corruptum, contingit autem corrumpi, quod accidit, esset vtiq; possibile & contingens. sed est impossibile ita se habentem scire. Quando quidem igitur conclusio ex necessitate sit, nihil prohibet mediũ non necessarium esse propter quod monstratum est. est enim necessarium & non ex necessariis syllogizatum esse, quemadmodum & verum non ex veris.

* al. co. ad. igitur

*a .l. saluus

Dixit Aristo. Et cum hoc, si aliquis sciat per medium non necessarium, erit vtique syllogismus, & ipse etiã remanebit, & cõclusio, quę monstratur per syllogismum, remanebit, & non monstrabitur: nõ igitur proueniet scientia, quoniam medium iam auferri potest. cum igitur ita res est, vt remaneat syllogismus, & ratiocinãs, & quæsitum, & deficiat sciẽtia: igitur quæsitum nõ erit scitũ, neq; etiã scd̃m ꝙ antea fuit consimiliter. neq; etiam si medium non tollatur, dummodo tolli C possit in scientia rei per demonstrationem. sed eueniet scientia per ipsum, secundum ꝙ est possibile, non secundum ꝙ est non possibile, vt eueniat scientia, secundum ꝙ hæc est forma ipsius. Quoniã nihil prohibet, vt medius terminus sit non necessarius, & conclusio sit necessaria. quoniam fieri iam potest, vt concludamus super conclusione necessaria ex propositionibus non necessariis.

Prçterea: si sciret aliquis per medium non necessariũ scientia necessaria, sequeretur ex hoc, vt in aliquo tempore inueniretur syllogismus, & inueniretur ratio- 49
cinans, & inueniretur conclusio, & tamen scientia per ipsam non inueniretur. & hoc, qm̃ fieri potest, vt iam auferatur terminus medius, & sit quæsitũ non scitũ & syllogismus inueniatur, & erimus ignorantes quæsitum hoc, cum habemus de ipso syllm̃: quemadmodum eramus antequam haberemus de eo syllm̃. & hoc, qm̃ tollitur terminus medius, ꝙ si non tolleretur medius terminus, sequeretur, vt dispõ nostra ad scientiam conclusionis esset dispositio eius, cui videtur ꝙ sciẽtia per ipsam est res, quæ potest permutari. nõ autem res necessaria. & hoc, qm̃ terminus medius est pošs, & non est impoše, vt scientia, in eo ꝙ conclusio est necessaria propter terminum medium non necessarium, sit per accidens non per se,

quemadmodum si aliquis ratiocinetur & dicat, homo ambulat, & ambulans est D
animal, igitur homo est animal ex necessitate: veluti non est impossibile, vt eue-
niat conclusio vera ex propositionibus falsis.

Cum terminus medius ita se habuerit, ꝙ per ipsum sciamus, ꝙ est tantũ: siue
iste scdm hanc dispositionẽ sit per se nõ necessarius, siue sit necessarius, & nos nõ
sciamus ipsum: non conferet vtiq; ad scientiam conclusionis, nisi ꝙ tm̃ est. & si
fuerit ex natura possibilis, fieri poterit, vt auferatur terminus medius, & non au
feramur nos per ablationem ipsius: & sit apud nos syllogismus in actu, & scia
de conclusione non sit; qm̃ quod habemus de scientia cõclusionis, est opinio tã
tum, non scientia. Et propterea accidit, quod dixit, scilicet, ꝙ cũ aliquis scit rem
per medium non necessariũ, fieri põt, vt syllogismus sit in actu, & ratiocinans re
maneat, & conclusio, quæ monstratur per sylm̃ remaneat, & tñ non sit manife-
stę veritatis. & hoc, qm̃ cum corrumpitur terminus medius. & non scimus nos
per corruptionem ipsius, accidit, vt scientia illa sit opinio. Et propterea dixit: nõ
igitur proueniet scientia, quoniam medium iam auferri potest. Et dixit: cum igi-
tur ita res est, vt remaneat sylls, & ratiocinans, & quæsitum, & deficiat scien-
tia: ergo quæsitum nõ erit scitũ, neq; ẽt scdm ꝙ antea fuit, sensus est, erit quæsitũ
non scitum in tempore, quo corrumpitur medius terminus; etsi opinemur, ꝙ sit
scitum † ex parte, qua non habemus scientiã in corruptione termini medii. Et di-

† la. propterea quia nõ habem' sciẽtiam de corruptione.

xit: neque ẽt scdm ꝙ antea fuit, sensus est, ꝙ quęsitũ non scietur a nobis in tpe,
quo inuenitur medius terminus in veritate sua, qm̃ fieri potest, vt hanc scientiam B
opinemur esse opinionẽ. Et posteaquã narrauit variationem istius scientiæ, quæ
accidit in tempore, quo tollitur medius terminus, mentionem fecit ac declarauit
ipsam in tempore, quo mediũ inuenitur, & dixit: neq; etiam si mediũ non tolla-
tur, dummodo tolli possit in scientia rei per demonstrationẽ. sensus est, ꝙ cũ me-
dius terminus inuenitur tantum in re, exhibet scientiã in conclusione, ꝙ est tm̃,
non autem ꝙ est necessaria. & hoc est, quod exhibet demonstratio. & est, ac si di
xisset, non vt medius terminus auferatur, sed fieri potest, vt auferatur, & proue-
niat propter hoc medium scientia in re scdm modum scientiæ prouenĩẽtis ex de
monstratione. Et posteaquã narrauit fieri posse, vt proueniat a medio isto sciẽtia
necessaria per accidens, dixit: sed eueniet sciẽtia per ipsum, scdm ꝙ est possibile
non scdm ꝙ est non posse, vt eueniat scientia, scdm ꝙ hęc est forma ipsius. sensus
est, sed iam proueniet ex parte istius termini medii scia necessaria p accidẽs: qm̃
hoc est possibile. quoniam, cũ dicimus, ꝙ non prouenit scientia p ipsum, non vo-
lumus, ꝙ hoc nõ sit possibile omnino: sed volumus vtiq;, ꝙ non prouenit scia p
ipsum per se, quoniam nihil prohibet, quemadmodum dixit, ꝙ terminus medius
non sit ex necessitate, & scia in cõclusione sit necessaria. Et expositores dederũt F
exemplum hoc in loco: quemadmodum si aliquis diceret, omnis homo ambulat:
& omne ambulans est animal: igitur erit conclusio necessaria, quæ est, ꝙ omnis
homo est animal: & tamen propositio minor est possibilis, quæ dicit, omnis ho-
mo ambulat. Atqui accidit hoc in syllogismo, cũ propositio necessaria est maior
quę dicitur de omni, scdm ꝙ verificatur in omnibus materiebus: hoc est, vt sit a
pdicatũ de omni eo, qđ disponitur per b: siue fuerit dispositio possibilis, siue in-
existens, siue necessaria. per huiusmodi enim propositionem, hoc est propositio-
nem, quæ sit necessaria, aut possibilis, aut inexistens in actu, erit cõclusio necessa
ria: quemadmodum se habet in exemplo præcedenti. Atqui dixit in hoc, ꝙ est p
accidens, quoniam non in omni prædicatione necessaria inuenitur hęc dispositio.
Et propterea non posuit Arist. in hac specie mistionis modum conclusionis, qui
sequitur ex modo propositionis maioris: quemadmodum mentionem fecit in li-
bro de Syllogismo, & nos exposuimus sententiam ipsius hoc in loco. Cum vero
maior est possibilis, nõ oportet, vt conclusio sit necessaria. & hęc est species, quã
voluit, cum dixit: quoniam fieri iam potest, vt concludamus super cõclusione ne
cessaria ex propositionibus non necessariis, hoc est, cum maior propositio est ne-
cessaria cum hac conditione.

Quãdo autem medium ex necessitate, & cõclusio ex necessitate:

A quemadmodum & ex veris verum ſemper. ſit enim a de b ex neceſſitate: & hoc de c: neceſſarium igitur & a ipſi c ineſſe. Quando autem non neceſſaria ſit concluſio, neque medium neceſſarium poteſt eſſe. ſit enim a ipſi c non ex neceſsitate in eſſe: ipſi autem b ex neceſſitate: & hoc ipſi c ex neceſsitate: & a igitur ipſi c ex neceſsitate inerit. ſed non ſuppoſitum fuerat.

Dixit Ariſto. Atqui cum medius terminus eſt neceſſarius, concluſio etiam erit neceſſaria per ſe abſq; dubio: quemadmodum cum propoſitiones ſunt veræ, erit concluſio abſq; dubio vera ſemper. veluti ſi a ineſt b ex neceſsitate: & b de c ex neceſsitate. Igitur, ſi non erit concluſio neceſſaria, non erunt propoſitiones neceſſariæ. ſed ſi concluſio, quæ eſt a de c, non ſit neceſſaria: & ambæ propoſitiones, a b c, ſint neceſſariæ: & concluſio ex his duabus erit neceſſaria. ſed poſita iam fuerat non neceſſaria: quod eſt falſum.

B Et hoc, qm̄ diſpoſitio, vt neceſsitas concluſionis ſequatur ex neceſsitate propoſitionū, eſt, quēadmodum diſpō, vt veritas cōcluſionis ſequatur ex veritate ꝓpoſitionū ſcd̄m ꝙ declaratū fuit in libro Syllogiſmi, hoc eſt, cū ſunt ꝓpoſitiones neceſſariæ, eſt cōcluſio neceſſaria ex neceſsitate: quoniam ſi non eſſet neceſſaria ſed poſsibilis, eſſent propoſitiones poſsibiles: ſed iam poſuimus neceſſarias: qđ eſt inconueniens, & non cohæret: quemadmodum cum propoſitiones conſimiliter etiam ſunt veræ, erit concluſio vera ex neceſsitate, & non conuertitur hoc, id eſt ſi concluſio eſt neceſſaria, ꝙ propoſitiones ſunt neceſſariæ: & conſimiliter ſe habet diſpoſitio in veritate concluſionis ad veritatem propoſitionum: quoniam non ſequitur, eo ꝙ conſequens ſit, vt antecedens ſit: veluti monſtratum fuit in lib. præcedente, qui vero ſcit rem per medium non neceſſarium, non ſcit, ꝙ res concluſa ex ipſo ſit neceſſaria, neque quare ſit neceſſaria. 5

Poſteaquā expoſuit, cū terminus medius non eſt neceſſarius, ꝙ non ſequitur, vt concluſio ſit neceſſaria per ſe, ſed ſi eſt, eſt per accidens, vult mōſtrare cōuerſum huius: & hoc, cū medius terminus eſt neceſſarius, id eſt ꝓpoſitiones ſylli, ꝙ cōcluſiones ſunt neceſſariæ. Cū vero dixit: Atqui cū medius terminus eſt neceſſarius; hoc eſt duabus extremitatibus: & hoc, cū fuerint ꝓpoſitiones ſyllogiſmi neceſſariæ. Cū vero dixit: concluſio etiā erit neceſſaria per ſe abſq; dubio: quēadmodum, cū ꝓpoſitiones ſunt veræ, erit concluſio abſq; dubio vera ſemp: ſenſus C eſt, ꝙ diſpoſitio, qua modus concluſionis ſequitur per ſe modum duarum propoſitionum, eſt ſimilis, quemadmodū cū eſt concluſio vera, ſequitur per ſe, ꝙ ambæ propoſitiones ſint veræ. ſunt enim vtræque mutuo connexæ, atqui volo p hoc, ꝙ demonſtratio ſuper ipſis eſt vna. Declaratum autem fuit in libro Syllogiſmi, cum ſunt propoſitiones veræ, ꝙ concluſio abſque dubio erit vera: & ad huius ſimilitudinem monſtratur, cum ſunt propoſitiones neceſſariæ, ꝙ oportet concluſiones eſſe neceſſarias. & hoc monſtratur per ſyllogiſmum: ſi in prima quidem figura per dictum de omni: ſi in ſecunda, aut tertia per reditum ad primam figuram, & per reliquos modos, qui dicti ſunt ibi. Exemplum vero, quod adduxit, eſt in prima figura. Et poſteaquam dixit, cum ſunt ambæ propoſitiones neceſſariæ, ꝙ concluſio erit neceſſaria: quia ſequitur ex hac illatione, cum concluſio non eſt neceſſaria, ꝙ propoſitiones non ſunt neceſſariæ; dixit: Igitur, ſi non erit concluſio neceſſaria, non erunt propoſitiones neceſſariæ. Deinde monſtrauit hoc per viam ad impoſsibile: & eſt modus monſtrationis, in quo ponitur oppoſitum conſequentis, & ſequitur ex ipſo oppoſitum antecedentis. Et dixit: ſed ſi concluſio, quæ eſt a de c, non ſit neceſſaria: & ambæ propoſitiones, a b c, ſint neceſſariæ: & concluſio ex his duabus erit neceſſaria, ſed poſita iam fuerat non neceſſaria: quod eſt falſum, ſenſus eſt, ſed ſi fuerit cōcluſio in ſyl

Syllogiſm' ad impoſsibile quõ fit.

logiſmo præcedente, in quo poſuimus propoſitiones neceſſarias, non neceſſaria: D ergo, inquit, ambæ propoſitiones, aut altera ipſarum ſine dubio erit non neceſſaria. Vt in exemplo, ſi prædicemus a de b: & b de c: & erit concluſio a de c. dico igitur, ſi a de c non eſt neceſſaria, ꝙ non erunt ambæ propoſitiones neceſſariæ. Demonſtratio huius eſt. quoniam ſi eſſent ambæ propoſitiones neceſſariæ, ſequeretur concluſionem eſſe neceſſariam, ſecūdum ꝙ monſtratum fuit in libro Syllogiſmi. ſed iam poſuimus ipſam non neceſſariam: quod eſt impoſsibile, & non cohæret, & quod ſequitur ex falſo, eſt falſum: & eſt illud, quo poſuimus concluſionem non eſſe neceſſariam & propoſitiones neceſſarias. Atqui voluit per hoc ſignificare, ꝙ non ſequitur, ſi eſt concluſio neceſſaria, ꝓpoſitiones eſſe neceſſarias. quoniam ſi hoc ſequeretur, oporteret, vt poneretur in ſyllogiſmo conditionali ipſummet conſequens, & concluderetur ipſummet antecedens. & hoc tantum accidit in concluſione vera cum propoſitionibus, hoc eſt, cum ſint propoſitiones veræ, ꝙ concluſio eſt vera: & non conuertitur, hoc eſt, ſi concluſio eſt vera, vt propoſitiones ſint veræ; ſed ſequitur, cum non eſt concluſio vera, vt propoſitiones ſint falſæ. ſed omnia hæc perfecte tradita ſunt in libro Syllogiſmi hic autem tantummodo de his mentionem fecimus.

Primo Priorum, cap. ij.

Quoniam igitur quod ſcitur demonſtratiue, oportet ex neceſsitate ineſſe, manifeſtum, ꝙ & per medium neceſſarium oportet habere demonſtrationem. aut non ſciet neq; propter quid, neque ꝙ neceſſe eſt illud eſſe: ſed vel exiſtimabit non ſciens, ſi ſuſpicetur tanquam neceſſarium, quod non neceſſarium: aut neq; exiſtimabit, ſimiliter, & ſi ꝙ ſciat per media, & ſi propter quid & per immediata. E

Dixit Ariſt. Atqui ſi quiſpiam ſcit aliquid per demonſtrationem, oportet vt ſcientia ipſius ſit neceſſaria. quod cum ita ſit, oportet, vt medium, per quod res ſcitur per demonſtrationem, ſit neceſſarium. ꝙ ſi non proueniet ſcientia per medium neceſſarium non ſciet, neq; propter quid, neque quia: ſed qui ſciet ſecundum hanc diſpoſitionem erit ſecundum vnum duorum modorum: aut vt opinetur ſe ſcire, & non ſciat, quando opinetur rem eſſe neceſſariam, quæ non eſt neceſſaria: aut non opinetur, neq; opinione alia a ſcientia rei, ſiue ꝙ ſit, ſiue quare ſit, per media multa, aut per medium verum.

51 Atqui qui ſcit rem per medium ita diſpoſitum, hoc eſt per medium non neceſſarium, eſt inter duo: aut, vt exiſtimet ſe ſcire, & non ſcit: & hoc, cum arbitratur ꝙ medium non neceſſarium ſit neceſſariū: aut, vt vere putet, ſe nō ſcire: & hoc, cū ipſe ſciat medium iſtud non eſſe neceſſarium, quoniam qui ſcit hanc rem, non habet, niſi ꝙ hoc eſt in eo tempore, quo ſcit ipſum; quodque fieri poteſt, vt permutetur ipſe per ſe, aut permutetur terminus medius in ipſo per ſe, & ſciat per medium aliud. F

Cū dixit: Atqui, ſi quiſpiam ſcit aliquid per demonſtrationem, oportet, vt ſcientia ipſius ſit neceſſaria; intelligit, ꝙ videtur, ſi ponamus aliquid ſciri per demonſtrationem, ꝙ oportet, vt ſcientia ipſius ſit neceſſaria. & hæc eſt ſcientia, quæ non tranſmutatur ad opinionem. & oportet etiā, vt mediū, per quod aſſequimur hanc ſcientiam, ſit neceſſarium: & ſit etiam notius in hac diſpoſitione. quoniam omne diſpoſitum, propter quod aliquid aſſequimur, magis debet eſſe diſpoſitum ea diſpoſitione, quā illud, quod aſſequimur: hoc eſt ea diſpoſitione, quam aſſequitur cauſatū propter cauſam. Deinde dixit: ꝙ ſi non proueniet ſcientia per mediū neceſſarium, non ſciet, neq; propter quid, neq; quia. ſenſus eſt, ꝙ ſi ſpeculans rem non aſſequitur ſcientiam per mediū neceſſarium, ſed per medium non neceſſarium, non aſſequetur hic ſpeculans ſcientiam de ea re: neq; de cauſa ipſius, ſi quæſita fuerit cauſa: neq; de exiſtentia ipſius, ſi q̄ſita fuerit exiſtentia tm̄; neq; etiā ſcien

Idem i. post. t.c.15. 2. met. t.c 4. 8. ph. com. 77. et 7 met. com. 3.

A tiam de vtrisq; si quæsita fuerint vtraque. atqui voluit, ꝙ qui scit rem per mediũ non necessarium, non assequitur aliquam specierum demonstrationis, neque demonstrationem quare, neq; demonstrationem si: hoc est neq; demonstrationẽ existentiæ, neq; demonstrationem causæ, neq; demonstrationem simpliciter; quæ est ea, quæ continet vtraque simul. Atqui est hoc, quoniam demonstrationes simpliciter: & demonstrationes causarum sunt vtique propter causas, & causæ sunt necessariæ, qui vero assequitur scientiam per causam non necessariã, ille non assequitur scientiam per causam rei. qui vero assequitur existentiã tantũ, ille assequitur ex parte accidentiũ necessariorum, quæ sunt essentialia, quæq; descripsimus superius. qui vero assequitur existentiam propter accidens nõ necessariũ, hic nõ assequitur scientiam de existentia rei. Et propterea dixit post hoc: sed qui sciet scdm hanc dispõnem, erit scdm vnum duorum modorum: aut vt opinetur se scire, & non sciat, quando opinetur rem esse necessariam, quæ non est necessaria: aut nõ opinetur. sensus est, & propter hoc, qui sciet rem per mediũ non necessariũ, non effugiet, quin sit dispositus scdm vnam duarũ dispositionum: aut sit deceptio, & credat, quod nõ est necessariũ, esse necessarium: aut vt sciat se nõ habere scientiam. Atqui voluit, ꝙ viri isti conueniunt scdm hoc * iudiciũ, & qui habe scientiã, & qui opinatur se habere scientiam. hoc est, qui dicit scientiã necessariãt

Digresſio ꝙ scĩa debet esse per medium necessarium. Idẽ 7. met, t. c. 53

al. 1. hanc enũtiationẽ.

B prouenire per mediũ necessarium, ideo ita dicit: qm̃ quicunq; assequitur scientiã per medium, assequitur scdm hanc dispõnem. Deinde dixit: neq; opinione alia a sciẽtia rei, siue ꝙ sit, siue quare sit, per media multa. sensus est, neque opinione maiore, q̃ sit opinio eius qui scit rẽ esse, & quare sit, & addiscat ipsam p multa media, aut per medium vnum, & sit medium, aut media nõ necessaria, si quod cadit in conclusione, sit sanum. Et videtur cũ dixit: aut per medium vnũ: ꝙ scdm hoc sit hic defectus in sermone: vel ꝙ sit error, & debeat dicere, non per mediũ vnũ, & scdm hanc expositionem, erit hęc vis huius sermonis: & non opinione alia ab opinione eius, qui scit rem per media multa, & nõ p mediũ vnũ. & hoc, quoniam ipse iam declarauit, ꝙ medium necessarium est vnum. Et significat super veritate istius expositionis, & ꝙ illud, quod cadit in conclusione, est error, id, quod cadit in translatione Matthęi, vbi dixit hoc in loco: aut non opinabitur, neq; habebit consimiliter etiam opinionem de dispositione rei, ꝙ iam sciret illam esse, per media, aut habebit iudicium propter quid est, per media cõsimiliter etiam secundum eandem similitudinem.

a. 1. syncere certum.

** al. 1. enuntiationem.*

Accidentium vero non per se, quomodo determinata sunt per se, non est scientia demonstratiua. non enim est ex necessitate monstrare conclusionem: accidens namque contingit non inesse. de tali enim
C dico accidente.

Dixit Aristo. De accidentibus vero, quæ non sunt essentialia rei, quæ est in definitione, non est demonstratio. quoniam non est via, vt sint in conclusionibus ipsorum necessaria: quoniam prædicatum, cum sit accidens, potest esse & non esse. accidens vero, quod volo hoc in loco, est illud, cuius dispositionem iam declaraui.

Porph. cap. de Accidentia & 1. top. cap. 4.

Vacat hic expositio media, in præcedenti namque expositione exponitur hic textus.

Vult queadmodũ opinatus est, ꝙ media non necessaria sunt ex accidẽtibus nõ per se, ex accidẽtibus vero non per se scdm modum, quo definiuimus per se, non est demonstratio, quoniam non est via, vt sit ex ipsis conclusio necessaria per se: sed iam diximus, ꝙ oportet conclusionem demonstrationis esse necessariã, atqui non sequitur, vt sit ex ipsis conclusio necessaria. quoniam prædicatũ in ipsis qđ est terminus medius, eo ꝙ est accidens, potest ab eis separari; accidens enim 52

Accidentia essētialia nō remouentur a scīa. Idem 2. cœli com. 40. 1. de an. t.c.2. & 4. ph.c.33.

potest esse & non esse. Cum vero dixit, accidens vero, quod volo hoc in loco, est illud, cuius dispositionem iam declaraui; intelligit illud, de quo dicitur in vna de scriptionum suarum in libro Dialecticæ: & ipsum est, quod potest esse & nō esse. atqui dixit hoc ad cautelam accidentium necessariorum.

Atqui dubitare fortasse quispiam posset, cuius causa hæc oportet interrogare de his, si non necesse est conclusionem esse. nihil enim differt, si quis interrogatus quæcunq;, postea dicat conclusionem. Oportet autem interrogare, non tanquam necessarium sit propter interrogata: sed quoniam dicere necessarium illa dicenti, & vere dicere, si vere sint inexistentia.

Dixit Aristo. At qui potest aliquis dubitare, & dicere, si non est conclusio ex talibus necessaria, quæ est causa, vt ponamus propositiones, & sequatur ex ipsis talis conclusio? Et dicamus, ꝙ non dubitat aliquis, an concludatur ex propositionibus conclusio necessaria: sed dubitat, an concludatur conclusio consequens ex propositionibus, quarū enuntiatio est ab interrogāte ex necessitate, ꝙ ipsæ sunt veræ si quod admittitur ex ꝓpositionibus, admittatur, scdm ꝙ sunt veræ.

53 Sed dubitaret aliquis dicens: si conclusio necessaria est ex propositionibus necessariis, sequitur, vt non sit hic syllogismus nisi ex propositionibus necessariis: quō igitur fieri potest, vt Dialecticus concludat ex propositionibus, quas accipit a respondente per interrogationem, conclusionem necessariam? Sed solutio huius præ manibus est ex eo, quod præcessit. & hoc, quoniam iam diximus in definitione syllogismi, ꝙ est oratio, ex qua sequitur alterum ex necessitate: & non dicebatur res necessaria. necessitas enim in syllogismo per se est in consequentia conclusionis ex propositionibus, non autem, quia conclusio sit necessaria.

Expō. tex.

Dixit: Atqui posset aliquis dubitare de eo, quod dictum est, cōclusionem necessariam esse ex propositionibus necessariis. quoniam si non est conclusio ex huiuscemodi propositionibus, hoc est, quæ sunt veræ non necessariæ, conclusio inquam necessaria: quæ est igitur causa, vt aliquis ponat per interrogationē propositiones scdm hanc dispōnem, & existimet, ꝙ sequatur ex ipsis conclusio necessaria? sensus est, si ponamus, ꝙ conclusiones necessariæ sunt ex propositionibus necessariis, igitur posset aliquis dicere, ꝙ sequitur ex hoc, vt nō sit conclusio necessaria ex ꝓpositionibus nō necessariis, neq; sit hic sylls concludēs penitus, nisi sint propositiones necessariæ: quod est contrarium ei, quod declaratum fuit in libro Syllogismi. Deinde adduxit solutionem istius dubii, & ait: Et dicamus, ꝙ non dubitat aliquis, an concludatur ex propositionibus conclusio necessaria: sed dubitat, an concludatur conclusio consequens ex propositionibus, quarum enuntiatio est ab interrogante ex necessitate, ꝙ ipsæ sunt veræ. sensus est, ꝙ dubitanti in hoc dubio posset dici, non ponit aliquis propositiones, & admittit eas, & omnino facit syllogismum, cum dubitat de quæsito aliquo, & vult concludere ipsum ex illis propositionibus, ac si concluderet ex ipsis conclusionem necessariam: sed ponit propositiones, cum dubitat de quæsito, & facit syllogismum ad concludendum ex propositionibus conclusionem, cuius consequentia ex illis propositionibus, quas admittit, sit necessaria, non ꝙ sint ipsæ per se necessariæ. Cum vero dixit: sed dubitat, an concludatur conclusio: hoc est, sed admittit propositiones, cum dubitat de quæsito, ad concludendam conclusionem consequentem ex propositionibus, quas admisit, consequentia necessaria, non necessariam, conclusionem. & si fuerint propositiones veræ, igitur sine dubio erit vera: & si non fuerint veræ, non sequitur, vt sit vera. Et propterea, cū dixit: ex necessitate, ꝙ ipsæ sunt veræ: subiunxit, & ait: si quod admittitur ex propositionibus, admittatur, secundum ꝙ sunt veræ, sensus est, ꝙ sequitur vtiq; ex ipsis propositionibus

Soluitur dubitatio in textu mota

A consequentia necessaria, vt sit conclusio vera, si fuerint propositiones, quas admisit, veræ. ꝙ si non, non erit ibi verum, sed vis consequentiæ tantum: hoc est, ꝙ conclusio sequatur, eo ꝙ propositiones sunt per syllogismum perfectę figuræ, eo modo, quo sequitur consequēs ex antecedente. qm̄ consequēs per connexionē naturalem sequitur ex antecedente, cū ponatur antecedens esse. & si antecedens fuerit verum, erit consequens verum ex necessitate. ꝙ si non erit, non oportet, vt sit consequens verū, sed consequentia per se est absq; dubio vera. & consimiliter se habet dispositio in omni syllogismo perfectę cōpositionis, cū sequitur ex ipso conclusio vera necessaria. atqui ꝙ sit conclusio vera, est res, quæ acquiritur ex natura propositionum, non ex natura complicationis. & consimiliter quod sit necessaria, acquiritur vtique ex natura propsitionum.

Ex non necessariis sequitur necessariū ratione cōplicationis, ex necessariis vero ratiōe ꝓpositionum.

Demonstrationem ex Propriis constare oportere, quia est ex iis, & de iis, quæ sunt per se: neq; licere ex alio genere Transcendentem monstrare. Cap. VI.

Auer. in mediā Expōne in explanatione horū textuū vsq; ad 66. seriē. Ari. variat, qđ ansam p̄bet dubitandi.

QVoniam autem ex necessitate insunt circa vnumquodq; genus, quæcunque per se insunt, & secundum ꝙ vnumquodq;, manifestum ꝙ de iis quæ per se sunt, sunt scientiales demōstrationes, & ex talibus sunt: accidentia enim
B non necessaria.

Dixit Aristo. Quoniam autem sunt res necessariæ in vnaquaque re, quæ sunt entia per se, & de omni, igitur plane manifestum est, quod quæsita demonstrationis sunt res per se: & in quæsitis accidentalibus, cū nō sint necessaria, nō est via, vt cadat scīa ex necessitate.

Et posteaquā declaratum est, ꝙ oportet propositiones demonstrationum esse necessarias, quodque oportet necessarias esse per se & de omni: planum, ꝙ oportet quæsita demonstrationum esse per se, quoniam in quæsitis accidentalibus nō cadit scientia ex necessitate: quoniam & sunt & non sunt: & propterea non sunt propositiones ex rebus accidentalibus. 54

Posteaquā narrauit, ꝙ oportet propositiones demōstrationis esse per se, & de omni, & prædicari prædicatione prima: cœpit narrare, ꝙ oportet quæsita demōstrationum esse consimiliter per se, & prima, & dixit: Quoniam autem sunt res necessariæ, usq; ad id, quod dixit: igitur plane manifestū est. sensus est, cū res necessariæ sint res existētes per se, & sint quæsita demonstrationum necessaria: igitur manifestū est, ꝙ ex hoc sequitur oportere quæsita demonstrationum esse per se, & prima. Sed iam cecidit inter expositores in hoc dubiū magnū, & hoc, quo-
C niam si prædicatum primum est, quod prædicatur de re, non ex parte alius, sed conclusio prædicatur de re ex parte medii termini: igitur in nullo tempore inuenietur conclusio, quæ p̄dicetur prædicatione prima. Et propter hoc dubiū Alexander, scđm ꝙ retulit Themistius, exposuit, ꝙ primū in cōclusione est, qđ fit ex propositionibus primis. Et arguit ipsum Themistius, ꝙ hoc īuenitur vtiq; in aliquibus cōclusionibus. & hoc, qm̄ cōclusiones sunt duarū spērum: spēs vna ex ꝓpositionibus notis p se: alia ex ꝓpositionibus, quæ sunt cōclusiones ex huiusmodi ꝓpositionibus. & scđm hoc expositio ista erit particularis, & nō intellecta in oībus q̄sitis. Aliqui vero opinati sunt, ꝙ Ari. nō posuit conditionē p̄dicationis primo in cōclusionibus. & hoc, qm̄ Ari. vtiq; dixit igitur plane manifestum est, ꝙ q̄sita demōnis sunt res p se, & nō dixit primo. & hoc est, qđ opinatus est de ipso Themistius. Nos autem speculemur, an sequatur ex sermone ipsius, si propositiones sunt per se, & primo, vt conclusiones sint etiam primo. Dicamus igitur, ꝙ iam præmisimus & diximus, ꝙ primum intelligitur secundum duas intentiones. quarum vna est, vt non prædicetur de re propter naturā altam aut vniuersaliorem subiecto, aut appropriatiorem, aut æqualem. secunda vero, vt sit prędicatum, quod prędicetur de subiecto, non per causam facientem, ꝙ

Digressio quo pacto p̄dicatū Primū inueniat̄ ī ꝓpōnibus cōclusiōeq; demonstrationis.

Prīo Poste. cap. 28.

ipsum insit subiecto. Et hoc,& primum communicant,eo ꝙ vnumquodq; ipsorũ D prædicatur sine medio:& differunt, eo qđ alterum ipsorum prædicatur per medium,quod est causa,vt hoc prædicatum insit subiecto: etsi accidat, vt non p̃dicetur per medium,quod sit natura composita alia a natura subiecti,atqui secundum non prædicabitur per medium omnino. Primum igitur est,quemadmodum prędicatio æqualitatis angulorum duobus rectis de triangulo. quoniam hoc est primũ triangulo,quemadmodum declarauit Aris.inest enim triangulo non ,ppter naturam aliam, non ꝙ sit primũ scđm intentionem, qua non prędicatur per mediũ de triangulo.Quod cum ita sit,igitur hæc intentio primo ponitur in propositionibus per se,& cõclusionibus.quoniam si non poneretur in conclusionibus, non essent quęsita aliquo pacto,neq; manifesta de natura, cui insunt primum,neq; per se.& hoc iam declarauit ibi Arist.Primum igitur est in quęsitis.de quibus quæritur an insint subiecto,non propterea ꝙ insit naturę alij,neq; vniuersaliori, neq; appropriatiori,neque ęquali.Operęprecium autem est,vt hęc species prædicationis ponatur in propositionibus omnium specierum demonstrationum trium, hoc est demonstrationis causæ, & demonstrationis existentię, ac demonstrationis simpliciter,quæ comprehendit ambas dispositiones,& hoc, quoniam modus causarum appropriatarum. quę accipiuntur pro medijs terminis, est, vt nõ prædicentur de subiecto propter naturam aliam,in contrarium causarum vniuersalium. Hæc igitur conditio communis est propositionibus & conclusionibus. & cum ponitur in E propositionibus,inuenitur in ea intentio prima & secunda : cum vero ponitur in conclusionibus, relinquitur prima, & non sequitur inde dubium. Et propterea appropriatur intentio secunda prędicationis quæsitis propositionum demõstrationum simpliciter,& demonstrationum causarum. Et hoc est,quod vocauit Arist. prędicatum immediatum, & causarum propinquarum,& non vocauit ipsum primum.quod autem vocauit primum,id est,quod habet intentionem primam,quam declarauimus:& est conditio sufficiens in duabus illis dispositionibus omnino ex necessitate.& hoc,cum prędicatum quęsiti prędicatur de subiecto suo non propter naturam aliam, est medius terminus necessarius secundũ hanc dispositionẽ. & si fuerit causa ex causis termini maioris,appropriabitur subiecto. ꝙ si res fuerit posterior ipso,erit consimiliter etiam accidens appropriatum. Apparet igitur iam ex hoc,ꝙ si conditio prędicationis non ponitur in quęsito, ꝙ non inuenietur in propositionibus.& hoc est cõtrarium ei,quod opinati sunt expositores. Et cõsimiliter etiam apparet,si inuenitur in propositionibus.quod inuenitur absque dubio & in conclusione. Igitur oportet,vt sermo ipsius intelligatur hoc in loco, ꝙ plane manifestum est quęsita demonstrationis esse res per se,hoc est per se primo & hoc est vnum,de quo dicitur nomen ꝑ se.quemadmodũ prędictum est. Signũ aũt,ꝙ voluerit hanc conclusionem,est,quod dixit:Quoniam aũt sunt res necessarię in vnaquaq; re,quę sunt entia per se,& de omni,igitur plane manifestum est, F ꝙ quæsita demonstrationis sunt cum dispositionibus per se.& iam declarauimus nos modum consequentię istius.& veritatẽ ipsius:& quo pacto intelligatur de ipso per se hęc intentio vniuersalis.

Demonstratio quia, hic & alibi sępissime,demonstratio existentiæ dr̃.

Immediatũ est aliud a primo.

Epilogus.

Quare non necesse est conclusionem scire propter quid est, neque si semper esset, non per se autem : veluti per signa syllogismi. quod enim per se,non per se sciet,neque proptet quid. propter quid autẽ scire est per causam scire.

Dixit Aristo. Neque consimiliter etiam,si fuerint accidentia inseparabilia, si non extiterint per se : quemadmodum se habent syllogismi, qui fiunt per signa & notas, de quibus non possumus dicere, ꝙ vere sint demonstratiua. quoniam illa concludunt prius per posterius : quoniam prius est effœta, postea lac : & prius est ignis, postea secundo fumus. res autem per se non sciuntur scientia vera, nisi sciantur per causam.

A Oportet autem, vt scias, ꝙ non sufficit in propositionibus demonstrationum, 55
quæ sunt demonstrationes simpliciter, non autem in relatione ad nos, vt sint medii termini necessarii tm̄; si nõ admissum fuerit, ꝙ oē necessarium est per se, sed, vt cū hoc sint ēt per se: qm̄ existimatur iam, ꝙ hinc sint syllogismi, quorū medii termini sunt necessarii, sed non per se: & hoc, cū accidit, vt sint duo, quorū vtrūq; insit alicui per se: & accidit, vt accipiatur vnum ipsorum in monstratione sui cōparis. quēadmodū si aliquis monstraret, ꝙ hic ægrotus habet calorem extraneū, quoniā habet pulsum diuersum: hæc. n. duo sequuntur per se putredinem, & vnū ipsorum inest alteri ex necessitate: atqui si dicemus de huiusmodi necessariis, ꝙ sunt cum necessitate essentiali, dicemus hoc per æquiuocationē. fortasse enim necessaria per essentiā sunt, de quibus vere dicitur, ꝙ oē necessariū est per se scd̄m opinionē Ari. Dixit. Nõ sufficit aūt, vt termini medii in propōnibus demōstrationum simpliciter sint tm̄ per se: sed oportet cum hoc, vt sint causa conclusionis. inueniuntur etenim syllī cōsilr̄ concludentes, & hn̄tes terminos medios per se, sed conclusione posteriores: & hi sunt, qui vocantur demōstrationes non simplr̄: quē admodū si quispiam ratiocinaretur, ꝙ hęc mulier concepit, qm̄ habet lac: & hoc, quoniam conceptio est causa lactis, & lac est posterius ipsa.

Posteaq̄ narrauit, ꝙ oportet ꝓpositiones demōstrationis esse per se, & primas quodq; per se sunt duarū specierum. accidentalia, & essentialia, hoc est, aut res B posteriores subiectis, aut priores ipsis, & intentio nostra prima est loqui de conditionibus demonstrationis simpliciter, per quam acquirimus scientiam, quæ est in ordine maximæ veritati, dixit, Neq; consimiliter ēt, si fuerint accidentia inseparabilia, si non extiterint per se, sensus est, nec consimiliter etiam sufficit in propositionibus demonstrationis simpliciter, vt sint ex accidentibus inseparabilibus, cū non sunt per se. Cum vero dixit: accidentia inseparabilia; intelligit accidētia essentialia. Cum vero dixit: si non extiterint per se: intelligit ꝙ non sint de essentia subiecti: hoc est, vt consistat ex ipsis subiectum quæsiti, si fuerit medius terminus in demonstratione causarum duarum extremitatum simul: aut non per se inexistens subiecto quæsiti, si fuerit terminus medius causa maioris tantum. deinde dixit: quemadmodū se habēt syllogismi, qui fiūt per signa & notas. sensus est, ꝙ medii termini, q fiunt ex accidētibus essentialibus, fiunt vtiq; ex syllogismis, qui vocantur signa. & hoc, vt sit medius terminus in ipsis signū ex signis termini maioris, & nota ex notis ipsius. Deinde dixit: de quibus non possumus dicere, ꝙ vere sint demōstratiua. sensus est, atqui dicimus, quod in demōstratione simpliciter non oportet, vt medius terminus sit signum & nota eorum, quæ insunt maiori termino: quēadmodum fit in demōstrationibus, quæ vocantur signa, quoniā demonstrationes istæ non sunt scd̄m veritatem, neque maximę demonstrationes: C demonstratio aūt simpliciter ea est, quæ maximam exhibet veritatem. Deinde adduxit causam, propter quā signa non sunt demonstrationes, & dixit: quoniam illa cōcludunt prius per posterius; prius enim est effœta, postea lac: & prius est ignis, postea secundo fumus. sensus est, qm̄ in illis concluditur prius per posterius quēadmodū si aliquis monstraret, ꝙ hæc mulier peperit, quia habet lac: & ꝙ in hoc loco est ignis, qm̄ in ipso est fumus, hoc. n. cōcludit prius p posterius. prius. n. fuit effœta, postea habuit lac: qm̄ videlicet partus est causa, vt sit lac: & ignis est cā, vt sit fumus, demonstratio aūt se habet in contrariū huius; hoc est, quia in ipsis mōstratur posterius p prius. quēadmodū si quispiā monstraret, ꝙ hęc mulier habet lac, quia ipsa peperit. Cū vero dixit: res aūt per se non sciuntur sciā vera, nisi sciantur per causam: sensus est, ꝙ non solum scientia accidentiū essentialium priorum per posteriora non est scientia vera, sed accidentia quoq;, quæ ponuntur termini medii in huiuscemodi demonstrationibus, non sciūtur sciētia vera, hoc est maxima, nisi cum sciuntur per causam suam. Et propter hoc negauit Aben Sena hanc speciem demonstrationum, hoc est signa. Fiet autem sermo de hoc, quando Arist. mentionem faciet de demonstrationibus signorum in isto libro.

Intentio prima in hoc libro est loqui de conditionibus demōstratiōis simpliciter.

Demonstrationes signorum nõ sunt demōstrationes scd̄m veritatem.

Auicēna negauit demōstrationem signi.

Propter ipsum igitur oportet & medium tertio, & primum medio inesse. Non igitur est ex alio genere transcendentem monstra-

re, vt geometricum arithemetica.

Dixit Ariſto. Cauſa autem huius eſt: quoniam qui ſtudet rem ſciẽ tia vera, non habet viam, qua ſciat ipſam niſi per cauſam. Sequitur igitur ex hoc, vt terminus maior inſit medio per ſe, & medius mino ri per ſe. Cumq; res ita ſe habeat, igitur fieri non poteſt, vt tranſ ferarur demonſtratio de genere in genus aliud: quemadmodum ſi transferretur demonſtratio, quæ eſt ſecundum intentionem geome tricam, & efficeretur ſecundum intentionem arithmeticam.

56 Quod autem oporteat propoſitiones demonſtrationũ eſſe proportionatas, pla num ex eo, ꝙ oportet medium terminum ineſſe per ſe minori, & maiorem ineſſe medio per ſe. Quod cum ita ſit, manifeſtum, ꝙ propoſitiones demõſtrationũ ſunt ex genere vno, quodq; propter hoc fieri non poteſt, vt demonſtratio transferatur ex ſcientijs in genus aliud qm̃ propoſitiones appropriatæ proportionatæ, quæ comprehenduntur in genere vno ex neceſsitate, non communicant duobus gene ribus ſeparatis: & propterea non poteſt Geometra monſtrare rem Geometricam per propoſitiones, quas agit† Computatiuus.

Iđē infra cõ. 96.

Cuiuſnã rei cã ſit medius termin' ĩ de mõſtratione ſimpľr. vide idem ſupra cõm. 11.

Poſteaquam narrauit, ꝙ ſigna non faciunt ſciri concluſionem ſciẽtia vera, qm̃ in ipſis ſcitur prius per poſterius: & narrauit etiam, ꝙ propoſitiones ipſorum cõ ſimiliter etiam nõ ſciuntur ſcientia vera, niſi cum ſciuntur per cauſam ſuã; narrat cauſam communem vtriſque intentionibus ſimul: hoc eſt, ꝙ concluſiones ſignorũ non ſciuntur ſcientia vera, & propoſitiones etiam ipſorum. Et inquit: Cauſa au tem huius. ſenſus eſt, defectus ſcientiæ, qui inuenitur in concluſionibus ſignorum, & defectus propoſitionum ſuarum, eſt: quoniã qui ſtudet ſcire rem ſcientia vera, nõ habet viã, qua ſciat ipſam, niſi per cauſam. & hoc, qm̃ ſermo ipſius manife ſtus eſt per ſe; hoc eſt, quia ſcientia maxima eſt ſcientia per cauſam, & hæc eſt ſcientia conformis operi naturæ. Et poſteaquam narrauit, ꝙ oportet definitiones mediorũ in demonſtrationibus eſse cauſas, dixit: Sequitur igitur ex hoc, vt ter minus maior inſit medio per ſe, & medius minori per ſe. Et hic ſermo ipſius ma nifeſtus eſt ex eo, quod dixit. & hoc, quoniam medius terminus eſt cauſa maio ris extremi per ſe, & cauſa, vt ipſum inſit minori extremo, ſcđm ꝙ in præceden tibus declaratum fuit: hoc eſt, ꝙ ex conditionibus demõſtrationis ſimpliciter eſt, vt medius terminus ſit cauſa maioris extremi ꝑ ſe, & cauſa, quare ipſum inſit mi nori. qm̃ cum maior prædicetur prædicatione prima de minori, ſequit', vt res, quę eſt cauſa per ſe, ipſa ſecundum diſpoſitionem ſuam ſit cauſa, quare inſit minori. cumque medius terminus ſit ita diſpoſitus, manifeſtum, ꝙ maior de ipſo prædica tur per ſe, quoniam accipitur in definitione ipſius. iam enim dictum fuit, ꝙ vna ſpecierum eorum, quæ ſunt per ſe, eſt, vt ſubiectum accipiatur in definitione præ dicati. & conſimiliter etiam prædicatio ipſius de minore eſt per ſe. & hoc, qm̃ ſi cum eo, ꝙ ſcitur eſſe cauſa maioris, eſt cauſa minoris, erit prædicatio ipſius de mi nore ex ſpecie per ſe, in qua accipitur prædicatum in definitione ſubiecti. quod ſi non fuerit cauſa minoris, ſequitur ex neceſsitate, vt minor accipiatur in defini tione ipſius: & erit prædicatio ipſius de minore ex genere, ſecundum quod præ dicatur maior de ipſo. & magna pars demonſtrationum celebratarum eſt per ac cidentia eſſentialia, propter cauſam, quæ poſterius declarabitur. Poſtea vero q̃ declarauit, ꝙ oportet propoſitiones demonſtrationum eſſe per ſe. & iam monſtra tum hoc conſimiliter fuit ex eo, ꝙ ſunt neceſsariæ: concludit ex hoc fieri nõ poſ ſe, vt demonſtratio trãſferatur de arte in artẽ. Et dixit: Cumq; res ita ſe habeat, igitur fieri non poteſt, vt transferatur demonſtratio de genere in genus aliud; quẽ admodum ſi transferretur demonſtratio, quæ eſt ſcđm intentionem geometricã, & efficeretur ſcđm intentionem arithmeticam. Et in hoc, quod dixit, eſt locus ve hementis inquiſitionis, & duræ nimis. Et hoc, qm̃ aut ipſe intelligit per transla tionem demonſtrationis de genere in genus, translationẽ propoſitionum ſuarum per ſe, de arte in artem; hoc eſt, vt faciat vtraſque propoſitiones in ambabus arti

Digreſsio. Quo pacto fieri poſsit demr̃atio- num trans

A bus secuudum modum vnum.& hoc est falsum.quoniam ex isto sequitur, vt quæsitum sit vnum.& terminus positus vnus,idest subiectũ quæsiti, & terminus medius consimiliter etiam vnus . sed nulli dubium,ꝙ hoc fieri non potest:tunc enim essent duæ artes ars vna,sed iam positæ fuerunt duæ:quod est impossibile,& non cohæret. Aut erit minor propositio diuersa scd̃m subiectum in ambabus scientijs.& maior propositio vna:hoc est , vt sit terminus medius, & maior extremitas in ambabus vna. quod quidem existimãdum est fieri posse,si fateamur ex accidentibus essentialibus aliqua esse vniuersaliora genere , quodque demonstrationes fiant ex huiuscemodi propositionibus;quodq; sit res vna,cuius existentia q̃ratur in ambabus artibus:aut inueniantur duæ artes, quæ speculentur de genere comprehendente ipsas,quemadmodum videtur Abumazar innuere omnia hęc in libro suo.Sed mirũ est de opinione Abumazaris,cum fateatur duas artes speculari de quæsito vno,non autem fateatur,ꝙ hoc est per vnum terminum medium. Si enim fateamur ꝙ est accidens communicans duabus artibus , aut genus communicans:iam ergo fieri poterit,vt medius terminus sit communicans ipsis,quemadmodum possibile est hoc in quæsito. Atqui cum posuerimus conditionem in ijs quæ sunt per se,vt sint prima, † quæ tamen non transcendant genus:planum vtiq; fiet,ꝙ impossibile est transferri demõstrationes:neq; ẽt scd̃m hunc modũ, hoc est,vt efficiatur propositio maior prima in duobus generibus simul : neque

latio de genere in genus,& de arte in artem.

† Ab .le. tãto forti' ĩ illis, quæ non transcendãt genus manifestũ est,ꝙ. Iac.le. lõge ergo magis dicẽdũ erit, vt non transcẽdat gen'. Manifestum igitur est, ꝙ

B etiam cum non fuerit prima ,sed fuerit appropriata generi . Atqui ꝙ non oportet ea quæ sunt per se , transcendere genus , hoc est genus artis , idest subiectum ipsius , in quo fit consyderatio , planum ex his,quæ dicam : scilicet,ꝙ non effugiunt ea,quæ sunt essentialia generi, esse ex ijs,quæ accipiuntur in definitione generis,aut in quorum definitionibus accipitur genus. & si fuerint ex ijs,quæ accipiuntur in definitione generis,non effugiunt,quin sint causæ appropriatæ in hoc genere,aut non appropriatę.ꝙ si fuerint appropriatæ,prædicatæ de ipso per viã secundum ꝙ ipsum est hoc genus,erunt vtiq; per se huic arti.si vero non fuerint appropriatæ per viam quid est hoc genus,planum vtique ꝙ erunt essentiales naturæ compræhendenti genus istud, & primæ ipsi,igitur genus artis erit hæc natura comprehendens.cumque posuerimus ipsam genus artis , & genus artis alterius erit species : igitur , quod posuimus genus artis , non erit genus artis: quod est impossibile.& non cohæret.Et ex hoc apparet fieri nullo modo posse,vt duę artes diuersæ scd̃m subiectum,ponantur sub vno genere, quod dicatur *per consensum, hoc est,ꝙ diuidatur in ipsas genus istud diuisione prima.quoniam artes , quæ ita se habent,sunt duæ artes particulares ex vna arte vniuersali:quemadmodum artes,quæ speculantur de corporibus rotundis, & *rectis,ipsæ enim ponuntur sub arte Geometriæ,& ars Geometriæ est ars vna.Et consimiliter fieri non potest, vt inueniatur accidens per se duabus artibus diuersis secundum subiectũ.

* al .l. vniuoce.

* a.l.planis

C & hoc,quoniam hoc accidens per se non effugiet,quin in ipsius definitione ponatur genus illius artis.hoc est subiectum illius, aut genus generis:quemadmodum dicebat Abumazar. Quod si accipiatur in ipsius definitione genus generis artis illius,planum ꝙ est primum & per se generi generis artis ipsius: neq; scimus,ꝙ sit in illa natura, nisi per accidens hoc est ,quod posuimus genus artis, id est quoniam inest naturæ vniuersaliori,q̃ꝫ sit genus generis illius artis.& in summa proportio ipsius ad artem illam erit,quemadmodum proportio æqualitatis angulorũ duobus rectis ad triangulum æquilaterum & gradatum: scd̃m.ꝙ declarauit Aris. superius.Cumque hoc ita sit,igitur quod ponitur genus artis,nõ est genus ipsius. Et ex hoc apparet , ea accidentia, quæ existimantur per se communicare pluribus generibus q̃ꝫ vni, ꝙ ipsa dicuntur per æquiuocationem,non per vniuocationem:quemadmodũ p̃dicatio æqualitatis de quantitate continua & discreta. quod que nomẽ † assignatũ ipsi dicit per communicationem,declarabit Aris.postea.id enim,qđ videt esse dubiũ hic,sunt huiuscemodi ꝓpositiones.Iã igitur ex hoc declaratum fuit fieri non posse,vt demõstratio transferatur de arte in artẽ:hoc est , vt maior propositio transferatur de arte in artem,aut ambæ propositiones per se. Quod autem in vna ipsarum ꝓpositio maior sit,quæ in altera est conclusio, nihil prohibet ; quemadmodum dixit Aristo.& hoc in artibus, quarum aliquæ sunt

Accidẽtia p se communicantia pluribus artib' sunt p æquocationem.

† al.l. q̃ritatis dr̃ ęquoce.

Vide .text. cõm.74 .

sub aliquibus : hoc est , vt fiat in particulari propositio maior , quæ in vniuer. li erat conclusio . D

Tria enim sunt , quæ sunt in demonstrationibus : Vnum quidem , quæ demonstratur , ipsa conclusio : hoc autem est , quod inest generi alicui per se . vnum autem,dignitates : dignitates autem sunt ea , ex quibus . tertium , genus ipsum subiectum, cuius passiones & per se accidentia declarat demonstratio .

Dixit Aristo . Res autem,ex quibus construitur natura demőstrationis,sunt tres . vna ipsarum,prædicatum:& hoc est, quod monstratur inesse subiecto per se , secunda, scita : & hæc sunt propositiones, per quas monstratut predicatum inesse subiecto. tertia vero , natura subiecti , de cuius signis & accidentibus sibi per se inexistentibus est demonstratio .

57 Atqui hoc ita est,qm̄ res,per quas perficitur natura demonstrationis, & constituitur vnaqueq; artium , ipsę sunt tres;quarum vna sunt prędicata quæsitorũ in ea arte,quę monstrantur inesse subiecto per se:secunda vero.res scitę per naturam in hoc genere;& hę sunt propositiones, per quas monstratur prędicatum inesse subiecto aut per affirmationem,aut per negationem: tertia vero natura subiecti,de cuius accidẽtibus,& descriptionibus,quę sibi per se insunt fiũt demőstrationes,& hoc est,quod vocatur subiectum artis . E

Posteaquam enuntiauit fieri non posse, vt transferatur demonstratio,cœpit distinguere res,per quas constituuntur artes speculatiuę;ac si mõstraret,ꝙ oportet, vt diuersitas ipsarum in artibus non tranferatur.Et inquit: Res autem.ex quibus construitur natura demonstrationis, sunt tres,sensus est , ꝙ ex quibus est natura demonstrationis,sunt tres res. vna ipsarum,prędicatum, quod monstratur inesse subiecto per se,aut non inesse: quoniam secundum veritatẽ demonstrationes sunt affirmatiuę . Cum vero dixit:secunda,scita:& hæc sunt propositiones,per quas monstratur predicatum inesse subiecto;opus est,vt intelligatur ex hoc,ꝙ propositiones nihil amplius sunt,quã prędicatio termini medij de minore, quod est subiectum quæsiti:& maioris de medio,quod est prædicatum quęsiti.& hoc est,quod monstratur inesse subiecto . Cum vero dixit:tertia vero,natura subiecti : intelligit genus,quod consyderatur in illa arte. Et cum dixit:de cuius signis, & accidẽtibus sibi per se inexistentibus est demonstratio: hoc est natura , cuius proprium est,vt super ipsa constituantur demonstrationes in arte. & hoc est genus,de quo speculamur.& per signa intelligit signa facta:& per accidentia intelliguntur reliqua accidentia.atqui per accidẽtia proprie intelligimus reliquas res , quæ quærũtur in genere.qm̄ accidentia † sunt,cuius existentiam quærimus in arte: & ipsa ea sunt,de quibus adducitur demonstratio existentiæ & causarum .

Res , ex quibus construitur demonstratio , sunt trium specierum.

Expõ tex.

† Ab.le.quorum eẽ quæritur, præualent in arte.

Ex quibus quidem igitur demonstratio, contingit eadem esse:quorum autem genus alterum,quemadmodum Arithmeticæ & Geometriæ,non est arithmeticam demonstrationem coaptare ad accidentia magnitudinibus:nisi magnitudines numeri sint.Hoc autem vt contingit in quibusdam,posterius dicetur.

Vide tex , 102 .

Dixit Ari.Atqui propositiones,ex quibus erit demonstratio , erũt vniuersales communicantes,præter res, quarum subiecta sunt diuersa secundum naturam , quemadmodum Arithmetica & Geometria. igitur fieri non potest,vt transferatur demonstratio,per quã demonstratur rem affirmari de vna ipsarum : & monstretur per ipsam , rem affirmari de altera.causa autem huius est , quoniã essentia numeri est

A separata ab essentia magnitudinis. Quod autem sint propositiones vniuersales, communicantes rebus quibusdam, nos trademus in sermone iuxta finem.

Oportet autem propositiones, ex quibus est demonstratio in unoquoq; genere, & vnaquaq; natura artium demonstratiuarum, cum sint ex rebus essentialibus generi, oportet inquam esse appropriatas. inueniuntur etiam propositiones vniuersales pluribus generibus: declarabimus autem postea quomodo efficiantur artium propriarum. Consimiliter quoq; se habet res in quæsitis; hoc est, ꝙ oportet ipsa esse appropriata naturæ positæ, cum sint ipsi essentialia. Quoniam igitur oportet propositiones esse appropriatas vnicuique generi, & consimiliter quæsita: manifestum, ꝙ fieri non potest, vt tranferatur demõstratio de genere in genus. Causa autẽ huius est: qm̃ naturæ positæ in artibus sunt diuersæ. natura enim numeri, quæ est subiectum in arte Arithmetices, hoc est arte computationis, est diuersa a natura magnitudinis, quæ est subiectum artis Geometriæ: & ꝓpterea demonstratio, quę est de quęsito computatiuo non potest transferri in aliam a computatiua: & demonstratio, quæ constituitur super re geometrica non potest transferri in rem non geometricam. 58

Posteaquam enuntiauit, ꝙ ea, quibus constituuntur artes, sunt tria: quodq; trãslatio fit per communicationem artium in vna, aut pluribus ipsarum: & est per se manifestum, ꝙ non communicant in natura subiecti & si communicant in ipso, diuersificantur modo aliquo: vult consyderare, an fieri possit, vt communicent in propositionibus. Et dixit: Atqui propositiones, ex quibus est demonstratio, erũt vniuersales communicantes. sensus est, atqui existimatur de propositionibus maioribus, quæ efficiuntur in artibus, ꝙ ex ipsis aliquæ sunt communes pluribus artibus, quã vni. Et posteaquam narrauit hoc, adduxit rem, in qua sequitur cõtrarium istius fidei, & in artibus, in quibus ex necessitate non inuenitur hæc dispositio, & inquit: pręter res, quarum subiecta sunt diuersa secundum naturam, quemadmodum Arithmetica & Geometria, vsque ibi, rem affirmari de altera. sensus est, sed manifestum est per se fieri non posse in artibus, quarum subiecta sunt separata, quemadmodum Arithmetica & Geometria, vt demonstratio transferatur de vna ad alteram. & hoc cum fuerit terminus medius, per quem monstratur affirmatio in artibus, hoc est aliquod accidentium, ipse inquam fuerit ille, per quem monstratur affirmatio vnius in arte alterius. & hoc, qm̃ manifestum est, si fuerint duo quæsita, ꝙ fieri non potest, vt monstretur vtrunq; ipsorum in arte, cui appropriatur, per terminum vnum communicantem duobus subiectis, & hoc, qm̃ duæ artes separatæ secundum naturã, ipsæ ẽt ex necessitate separantur in causis per se: sed medius terminus est causa quędam ex causis naturæ subiecti. Et hoc est, quod significauit, cum dixit igitur fieri non potest, vt transferatur demonstratio per quam demonstratur rem affirmari de vna ipsarum, hoc est de vna duarũ artium; & monstretur per ipsam, rem affirmari de altera, hoc est de altera arte. Et hoc adduxit, vt intelligeretur ex sermone ipsius cum dixit affirmari de vna ipsarum, & monstretur per ipsam rem affirmari de altera: quod consequens primum est aliud a secundo: hoc est, ꝙ sint duo quæsita. Et propterea non erit sermo iste oppositus ei, ꝙ dixit de propositionibus primis, ꝙ sunt vniuersales, atqui intentio sermonis ipsius est hæc, vt respondeat locis artium, in quibus non accidit hoc: hoc est, vt faciat in ipsis propositiones vniuersales. qm̃ si quæsita ponuntur variari scdm *subiecta sua, non potest formari communicatio in demonstrationibus, neque translatio est possibilis. atqui si intentio sua fuerit, ꝙ oportet esse vnum scdm rem, illud quod sequitur, erit vtique oppositum sermoni eius, qui dicit, ꝙ ex propositionibus aliquæ sunt vniuersales. Et posteaquã narrauit, ꝙ demonstrationes non possunt transferri quoniam termini medij in artibus diuersis sunt diuersi ex necessitate, adduxit causam in hoc, & dixit; causa autem huius est, quoniam essentia numeri est separata ab essentia magnitudinis. sensus est. & causa, quare variantur causæ, per quas accipiuntur termini medij in arte Numeri, & in arte Geometriæ, est, quoniam essentia Geometriæ diuersificatur ab es-

B Tex. sũma.

C * Iac. le. ipsas artes,

Geometriã & Arithmetica essentialiter disiunguntur.

† Ab .le.cõstat veritas. quę non admittit cõicationem artiũ Iac.leg. hæc opinio nõ admittit cõicationem.

Vide tex. cõ.74.

Propõ cõicans pluribus artibus erit nõ secũdũ rem sed secundũ verba.

sentia Arithmeticæ; quoniam vna ipsarum est quantitas continua, & altera est D multitudo discreta, cumq; diuersificantur essentię ipsorum, diuersificãtur & causæ ex necessitate, cumq; quęsita, quę sunt causata, varientur, sequitur, vt non conueniant duę artes omnino in aliquo quæsito, hoc est quæsito essentiali. Et propter hoc expositio secunda erit decentior expositione prima scđm viam rei, sed prima scđm viam apparentiæ verborum. Et posteaquã † fuerit vsus iste, per quẽ non admittitur communicatio artium in quæsitis per contrarium eius, quod videtur, ꝙ hic sint quæsita vniuersalia pluribus artibus, quemadmodum æqualitas quæsita in numero, & magnitudine: & cum fieri posit, vt inueniantur quæsita vniuersalia, poterunt etiam inueniri termini vniuersales medij, qui sint naturæ communes, in quibus inueniatur quæsitum istud: cumq; hoc sit possibile, fieri poterit, vt sint propositiones vniuersales, quodque demonstrationes transferantur: ideo dixit ad responsionem huius: Quod aũt sint propositiones vniuersales, communicantes rebus quibusdam, nos trademus in sermone iuxta finem. sensus est, ꝙ ipse soluet hoc dubium, & declarabit ꝙ in his propositionibus nõ est aliqua propositio, de qua existimemus ꝙ sit communicans pluribus artibus secundum rem: sed poterit vtique vna esse secundum verba.

Arithmetica vero demõstratio semper habet genus, circa quod demonstratio, & aliæ consimiliter. quare aut simpliciter necesse est idem esse genus, aut aliquo modo, si debet demonstratio transcendere: aliter vero, ꝙ impossibile, manifestum. ex eodem enim genere necesse est extrema & media esse. nanq; si nõ ꝑ se, accidẽtia erũt.

Dixit Arist. Atqui demonstratio, quæ gignitur super dispositione numeri, non transcendit naturam numeri. & sic procedit res in demonstrationibus aliis a numero. & sequitur ex necessitate, si studeat aliquis monstrare per demonstrationem, quòd transferatur demonstratio, vt duo quæsita sint vnum secundum rem: & hoc secundum duas species, aut simpliciter, aut secundum quid. et non potest fieri, vt sit secundum alium modum: quoniam termini demonstranum omnes sunt per se, & non sunt per accidens.

59 Fieri autem potest, vt transferatur demonstratio de arte in artem, cum fuerit quæsitum in duabus artibus vnum & idem, aut simpliciter, si fuerit hoc possibile: aut fuerit vnum aliquo pacto: & hoc, cum sit vna duarum artium sub alia: quemadmodum Perspectiua, quæ sunt sub Geometria: & quemadmodum scia Musices, quæ est sub scientia Computatiua: quoniam scientia Perspectiuorum faciet res geometricas, & scientia Musices res computatiuas: ꝙ si fuerint quæsita duo, fieri non potest, vt sciatur vnum ipsorum per demonstrationem in alia arte, quam cui appropriatur.

Sensus est, & quemadmodum demonstratio, quæ gignitur super dispositione numeri, habet terminos tres deseruientes naturæ numeri, hoc est, qui non transcendunt naturam numeri; ita procedit res in demonstrationibus, quæ inueniuntur in vnaquaq; arte: hoc est oportet, vt sint termini tres in vnaquaq; demonstratione ex substantia naturæ, de qua consyderat ars illa: neque fieri potest, vt transferatur demonstratio penitus. Cum vero dixit: & sequitur ex necessitate, si studeat aliquis monstrare per demonstrationem, ꝙ transferatur demonstratio, vt duo quæsita sint vnum secundum rem: ipsum ex necessitate sequitur, quẽadmodum dixit. & intelligit, ꝙ non est possibile, vt fiat. Cũ vero dixit: & hoc scđm duas species, aut simpliciter, aut scđm quid: intelligit per simpliciter, vt sit quæsitum vnum rem oĩbus modis. Cum vero dixit: scđm quid: intelligit vt sit vnum subiecto, & diuersificetur in modo, quemadmodum si monstret Geometra de aliqua specie linearum aliquod propriũ per demonstrationẽ aliquã, & transfe

A rat demonstrationẽ istam Perspectiuus ad hanc speciem linearum radialium, Et non significat per id, quod dixit, diuersificantur aliquo modo, quemadmodũ speculatur Mathematicus de figura solis, & scientificus. Naturalis: quoniam vterque ipsorum consyderat in hoc de re vna. sed Astrologus consyderat de ipsa, scd̃m ꝙ est abstracta a materia: Naturalis vero speculatur de ea, scd̃m ꝙ est extremum naturæ corporis cœlestis. & propterea causa, quam tradit vnus ipsorũ, est alia a causa, quã tradit alter. & hoc, qm̃ Astrologus dicit figurã cœli esse sphæricam, qm̃ lineæ exeuntes ab ipsa ad centrum sunt æquales: sed Naturalis dicet esse sphæricam, qm̃ motus ipsius est circularis, aut qm̃ est corpus tale secundum naturã. demonstratio enim in talibus non transfertur. Cumq; posuit, quod fieri non põt, vt transferatur demonstratio de arte in artem, nisi fuerit quæsitum vnum, aut simpliciter, aut aliquo modo, dixit in hac descriptione: & non põt fieri, vt sit scd̃m alium modum. sensus est, & non põt esse translatio, nisi secundum hos duos modos: hoc est, ꝙ quæsitum, aut sit vnum simpliciter, aut aliquo modo. Et posteaquam adduxit hoc, adduxit etiam causam de hoc, & ait: quoniam termini demõstrationum omnes sunt per se, & non sunt per accidẽs. sensus est, atqui non potest transferi de arte in artem: qm̃ tres termini, hoc est maior, & medius, & minor, omnes sunt per se generi artis: & ea, quæ sunt per se, non trãsgrediuntur genus. Atqui existimatur ex hoc sermone, ꝙ fieri possit, vt sit quęsitum vnum in duabus artibus. res autem non est ita: sed est res, quę ponitur hic tanquã positio, quousq; inuestigauerit de ipsa. existimatur enim hoc accidere ad similitudinẽ æqualitatis, ꝓportionabilitatis † quæ fieri solent in artibus diuersis.

Eãdẽ lineã speculatur ꝓspectiuus astrologus, & naturalis. Idẽ. 2. ph. t. c. 16.

Termini demõnis debẽt esse ꝑ se generi artis. † Ab. le. quibus vtuntur artes diuersæ.

Propter hoc Geometriæ non licet monstrare, quòd contrariorũ vna est scientia, sed neq; quòd duo cubi cubus: neq; alii scientiæ, qđ alterius: nisi quæcunq, ita se habent inter se, vt sit alterum sub altero: vt Perspectiua ad Geometriã, & Harmonica ad Arithmeticẽ.

Dixit Arist. Et propter hanc causam non pertinet ad artem Geometriæ, vt incipiat monstrare, ꝙ scientia contrariorũ est vna, quodq; cubi sunt cubus vnus: neq; ad artem aliquam, vt monstret, quod est proprium alteri arti, nisi ita se habuerint duæ artes, vt vna sit sub altera: (fieri enim hoc potest) quemadmodum disciplina Perspectiuorum, quæ ponitur sub arte Geometriæ: & quemadmodum ars Harmonicorum, quæ ponitur sub arte Numeri.

Veluti in exemplo non potest Geometra adducere demonstrationem, ꝙ vnũ vni contrarium, & ꝙ duorum contrariorum scientia vna: sed hoc pertinet ad scientiam Diuinam. quemadmodum non est scientię Diuinæ monstrare, si vnũ duorum cuborum duplicetur per alterum, ꝙ ex ipsis efficietur computatio cubica: sed hoc attinet ad computatiuum. 60

Dixit: Cumq; tres termini, ex quibus componuntur demonstrationes, sint ex natura generis, nõ pertinet ad artificẽ particularis artis ex artibus veris, vt mõstret, qđ est propriũ arti vl'i consyderanti de ente scd̃m ꝙ est ens: quẽadmodũ non attinet arti Geometriæ speculatio de cõtrariis, neq; speculatio de vno & multitudine: neq; cõsimiliter ẽt arti alicui particulari, vt monstret quod est propriũ artis alterius decisæ. Et intelligo per decisam, quæ consyderat de aliquo genere entium: & per vniuersalem, quæ cõsyderat de ente scd̃m ꝙ ens. Scire autẽ oportet, si aliqua scientia decisa consyderat de aliquo attinente ad artem vniuersalem, consyderat vtiq; de ipso, ex parte qua assequitur ipsum ex subiecto illius quousq; faciat ipsum appropriatum subiecto suo: quemadmodum consyderatio scientiæ Naturalis de potentiis animæ, siue sit vna, siue plures. Cumq; dixit, ꝙ non pertinet ad aliquam artem monstrare, ꝙ est proprium alterius: siue fuerint vtræque artes decisæ, siue vna ipsarum vniuersalis, & altera decisa: intelligitur ex ipso differẽtia artiũ in vniuersali, sed cũ in ipsis artibus repetiatur quędam

al. l. particlaris. & sic legitur ĩ toto cõm.

conuenientię species: & hoc, quoniã vtitur ars vna principio aut principijs eius, quod monstratur in alia: & inuenitur vtique hoc in arte, quę est sub alia arte, hoc est, ꝙ appropriata accipiat principia sua ab vniuersali: quemadmodum se habet res in arte Geometrię cum arte Perspectiuorum, & arte Astrologię, dixit: nisi ita se habuerint duæ artes, vt vna sit sub alia, vsque ad finem capituli, sensus est, ꝙ artes superiores exhibent iis, quæ sunt sub ipsis, causas quæsitorum suorum; quemadmodum artifex Perspectiuorum accipit causam a Geometra eius, quod videtur in arte ipsius. quemadmodum exhibet causam, quare quæ videntur de longinquo, appareant minora: quoniã declaratum est iam in scientia Geometriæ, † ꝙ si fuerit basis vna in plano, & lineæ exeuntes a centro plani fuerint longiores, tunc anguli plani sunt etiam minores. deinde addit ad hoc, ꝙ illud, quod videtur per angulos minores est minus: & ita perfecte tradit hanc causam in scientia sua. Et consimiliter Harmonicus transgreditur Harmonicã, cum tradit causam æqualitatis harmoniæ in arte Harmonicorum propter proportionem numeri. Sed iam dubitatur, & dicitur, ꝙ nos videmus artes decisas posteriores exhibere principia artium, sub quibus sunt: quemadmodum cũ scientia Naturalis & Mathematica exhibent principia in arte Diuina: quoniam res separatas esse accipit Diuinus a Naturali, & accipit numerum ipsarum ab Astrologo mathematico. Sed differentia in hoc est: quoniam ars ista decisa exhibet vniuersali principium existentiæ, non principium causæ: sed vniuersalis exhibet decisæ principium causæ, & non volo, ꝙ decisa exhibeat vniuersali rem posteriorem, quæ efficiatur in vniuersali terminus medius; sed particularis exhibebit vniuersali illud, quod procedet per modum subiecti artis, aut partis subiecti: in contrarium rei, quam tradit vniuersalis particulari: hoc est, quia exhibet, quod efficitur in decisa terminus medius. sed declarabimus posterius huius rei causam. Sed posteaquã sermo ipsius hic est de demonstrationibus causarum & existentiæ, † & id quod est commune, est diuersum, accidit communi id diuersitatis, quod accidit inter artes decisas & vniuersales secundum hunc modũ

Per spectiu' geometrę subalternatur.

† al. ꝙ anguli eiusdem basis pyramidis, qñ lineę exeũtes ab eius centro ad ipsum conum fuerit lõgiores, ipsi fiant minores.

Digressio.

Quo pacto artes posteriores exhibeant principia artibus superiorib'.

† Ab. l. id q̃ conueniunt, est differẽs. & contingit trãslatio ad cõmunę inter artes.

Neque si quid inest lineis, non secundum quòd lineæ, & secundũ quòd ex principiis propriis. vt si recta pulcherrima linearum: aut in contrarium se habet ipsi circunferentiæ. non enim secundũ quòd proprium genus ipsorum est, sed scd̃m quòd commune aliquod.

Dixit Aristo. Neque conuenit consimiliter etiam, vt transferatur demonstratio, qua ostendatur aliquid inesse lineis, non secundum quòd sunt lineæ: etsi fuerint appropriata ipsis. quemadmodum, cũ monstratur de linea recta, quòd est optima linearum, quodq; est opposita lineæ circulari. quoniã hæc non insunt per se lineis, sed sunt accidentia, quæ accidunt lineis, & aliis.

61 Atqui non solum fieri non potest, vt aliquis artifex monstret rem, quæ non inest subiecto artis suę, sed rem quoque, quæ inest subiecto artis suæ, si non extiterit ex rebus essentialibus. Et propterea non pertinet ad Geometram monstrare, ꝙ linea circularis, aut recta est pulcherrima linearum: licet pulchritudo & decentia sint res inexistentes habentibus magnitudinem: sed non insunt illis per se. Et hoc est, quod ostendit maximo signo, fieri non posse, vt transferatur demonstratio de arte in artem, quoniam res, quæ communicant pluribus quam subiecto artis vnius, eæ sunt res accidentales, non autem res per se.

Dixit; Neq; conuenit consimiliter etiam, vt transferatur demonstratio de genere in genus, cum sunt accidentia comprehendentia genus, & non est de consuetudine illorum accidentium, vt insint vni ipsorum, secũdum viam ipsius quid est, quoniam ista accidentia non sunt essentialia, demonstrationes vero componuntur per essentialia. sensus est, ꝙ si demonstrationes componerentur ex rebus vniuersalibus, fieri iam posset, vt transferretur demonstratio. Cũ vero dixit: neq;

conue

A conuenit conſimiliter ē̄t, vt transferatur demonſtratio, quã oſtendatur aliquid ineſſe lineis, non ſecundum ꝙ ſunt lineę: ſenſus eſt, neque ē̄t debet demonſtratio transferri, ita vt per eam demonſtretur aliquid ineſſe lineis, non ſecundũ ꝙ ſunt lineę, & monſtretur etiam per ipſam hoc ineſſe alijs rebus a lineis. q̄m ſyllogiſmi, qui componuntur ad monſtrationem iſtarum rerum de lineis, non ſunt demõſtrationes. quemadmodum ſi aliquis monſtraret de linea recta, ꝙ eſt optima linearum, quodq; eſt oppoſita lineę circulari: deinde acciperet hanc eandem oſtēſionem, & transferret eam ad alias res q̄ꝫ lineas, ex rebus, in quibus eſt hęc diſpoſitio, ꝙ ſint optimę, aut oppoſitę: hęc enim non ſunt demonſtratiua. q̄m optimum, & oppoſita non ſunt res inexiſtentes lineis, ſecundum ꝙ ſunt lineę: neque alijs a lineis ex rebus particularibus, in quibus ſunt hę diſpoſitiones. Cum vero dixit: & ſi fuerint appropriata ipſis: ſenſus eſt, & ſi fuerint inexiſtentia ipſis.

Scīa cõſiderans ſubſtantiã non tenętur rimari omnia eius accidentia, ſed eſſentialia tantum.

Demonſtrationis concluſionem Perpetuam eſſe: nec Caducorum eſſe demonſtrationem. Cap. VII.

B MAnifeſtum autem, & ſi fuerint propoſitiones vniuerſaliter, ex quibus eſt ſyllogiſmus, quòd neceſſe & concluſionem perpetuam eſſe huiuſcemodi demonſtrationis, & vt ſimpliciter dicam demonſtrationis. Non eſt igitur demonſtratio corruptibilium, neq; ſcientia ſimpliciter, ſed ita, ſicut ſecundum accidens: quoniam non * vniuerſalis ipſius eſt, ſed aliquando, & quodammodo.

Caput hoc expõit Themiſtius poſt octauum in cap. ſuis. 18. & 19. quod nõ nihil reddit ambiguitatis.

*a. l. vl̄iter

Dixit Ariſto. Planum etiam, quòd concluſio demonſtrationis eſt vniuerſalis. & cauſa in hoc eſt, quoniam demonſtrationis propoſitiones ſunt vniuerſales. Cumq; fuerint concluſiones demonſtrationis vniuerſales, & per ſe, non eſt igitur via, vt demonſtratio conſtituatur ſuper rebus corruptibilibus, neque cadat diſciplina in ipſis ſecũdum veritatem: niſi conſtituatur demonſtratio ſuper ipſis ad ſimilitudinē eius, quod eſt per accidens, atqui non ſecundum viam vniuerſalis, ſed in aliquo tempore, & aliquo modo.

C ET planum etiam ꝙ concluſio demonſtrationis eſt vl̄is. cauſa aũt in hoc, q̄m propoſitiones demonſtrationis ſunt vl̄es. Cum vero concluſio demonſtrationis ſit vl̄is, eſt per ſe manifeſtum, ꝙ non conſtituetur demonſtratio ſuper corruptibilibus, niſi per modum vię accidentis, hoc eſt in aliquo tempore. 62

De corruptibili per accidens eſt demonſtratio. 1. Prior, c. 6.

Cum dixit: Planum ē̄t, ꝙ concluſio demonſtrationis eſt vl̄is; intelligit per vniuerſale hic oppoſitum particularis. Cum vero dixit: & cauſa in hoc eſt, q̄m demonſtrationis propoſitiones ſunt vniuerſales. ſenſus eſt, quemadmodum mõſtratum eſt in libro Syllogiſmi, ex propoſitionibus vniuerſalibus ſequitur abſq; dubio concluſio vl̄is. cumq; admiſit, ꝙ oportet propoſitiones demonſtrationis eſſe vniuerſales, ſequitur igitur, vt concluſio ſit vl̄is. cumq; oporteat propoſitiones demonſtrationis eſſe vl̄es, apparet, ꝙ oportet ē̄t ipſas eſſe neceſſarias. Et propterea dixit: Cumq; concluſio demonſtrationis ſit vl̄is, & per ſe, non eſt igitur via, vt conſtituatur demonſtratio ſuper rebus corruptibilibus. & intelligit per corruptibilia generabilia ſingularia. Cum vero dixit: niſi conſtituatur demõſtratio ſuper ipſis ad ſimilitudinē eius, quod eſt per accidẽs: ſenſus eſt, ad modum ſimilitudinis eius, quod eſt per accidens, quod ſit verum in aliquo tpe: quemadmodũ quod eſt per accidens, eſt verum in aliquo tpe. Et propterea dixit: atqui non ſecũdũ viã vniuerſalis, ſed in aliquo tpe, & aliquo modo: ſed non in omni tempore, neq; ſecundum naturam iſtius indiuidui, hoc eſt naturam vl̄em, Cum vero dixit: & alij

Accidētium aliquo tēpore exiſtentium, quę pp

materiã inueniuntur, est demonstratio.

quo modo: innuit & intelligit per ipsum, modum, qui inuenitur per materiam, & facit indiuiduũ. & hæc est res accidentalis naturæ vniuersali specierum: hoc est, vt fiat indiuiduum in materijs propter ipsasmet materias.

*Ali.co.ad. talis.
*Ali.co.ad. propositiõe.

Quando autem sit,* necesse est alteram non vniuersalem esse propositionem, & corruptibilem: corruptibilem quidem, quoniam & conclusio, ex istente *: non vniuersalem autem, quoniam hoc quidẽ erit, illud vero non erit, in quibus: quare non est syllogizare vniuersaliter, sed quòd nunc.

Dixit Arist. Si vero demonstratio cõstituta fuerit super rebus corruptibilibus, sequitur ex necessitate, vt sit vna duarum propositionũ non vniuersalis, sed sit corruptibilis. quoniam subiectum ipsarum est corruptibile: & hoc, quoniam subiectum ipsius est subiectum in conclusione. & erit consimiliter etiam non vniuersalis, quoniam vnus terminorum ipsius inuenitur, & alter non inuenitur. planum igitur est ex hoc, quòd non est via, vt constituatur demonstratio super re-
63 bus corruptibilibus per viam vniuersalis, nisi cum conditione.

Quod si fieri posset demonstratio super rebus corruptibilibus, hoc est particularibus, oporteret propositiones minores esse res particulares corruptibiles: quoniam subiectum ipsarum est subiectum in conclusione, & esse cõsimiliter etiam non vniuersales.

Posteaquam narrauit, si fuerint propositiones vles in demonstrationibus, ꝙ oportet conclusiones esse vniuersales, non particulares, vult docere, ꝙ hęc consequentia est manifesta ex re ipsa. Et ponit, ꝙ si iam possibile est, vt constituatur demonstratio super indiuiduis generabilibus & corruptibilibus, sequitur ex necessitate, vt vna propositionum syllogismi sit generabilis & corruptibilis. qm̃ ipse iam declarauit, ꝙ conclusio non erit in æternum particularis, nisi vna propositionum syllogismi sit particularis: & hoc, aut minor in prima figura ac secunda, aut vtrauis contigerit in tertia figura, secundum ꝙ monstratum fuit in libro Syllogismi. Cum vero dixit: quoniam subiectum ipsarum est corruptibile: sensus est, atqui sequitur, cum fuerit conclusio singularis, vt sit vna duarum propositionum singularis: quoniã subiectum quęsiti oportet vt sit in conclusionibus particularibus singulare sine dubio. & vult per particularia hoc in loco singularia, non autem illud, quod significat clausura particularis. Cũ vero dixit: & erit consimiliter etiam non vniuersalis: quoniam vnus terminorum ipsius inuenitur, & alter non inuenitur: sensus est, & erit conclusio consimiliter etiam non vniuersalis: quoniam pręd icatum in ipsa erit inexistens parti subiecti, & non inexistens etiam parti ipsius: atqui intelligit, ꝙ cum hoc, ꝙ est singulare, erit etiam particulare. & volo per particulare, quod significat partem, & non est pars. Et propterea dubitatur & dicitur, ꝙ si ingrediatur demonstrationes propositio particularis, particularis etiam consimiliter, quæ est in materia necessaria, erit necessaria: quemadmodum si dicamus aliquod animal est rationale. Sed videtur, ꝙ sint necessariæ hoc in loco per accidens. & hoc, quoniam aliquod animal est rationale, non secundum ꝙ est pars: qm̃ pars animalis esset rationalis, & pars non rationalis: atqui est aliqua pars animalis rationalis, secundum ꝙ hęc pars est homo, & propter hoc non erit in propositionibus demonstratiuis speculatiuis propositio singularis, neq; particularis. Et sermo eius, qui dixit, ꝙ non fecit vtiq; mentionem de particulari in demonstrationibus, qm̃ ponitur sub vli, est sermo erroneus: quemadmodum dixit Abumazar in libro de Demonstratione. sed hic sermo erit vtiq; verus de propositionibus dialecticis, id est hęc causa. & hoc est, qđ dixit Arist. in secundo Dialectices. Et deceptus est in hoc Abumazar, & existimauit, ꝙ res hęc sit vna in Demonstratione & Dialectica: nisi forte velit propositiones demonstrationum minores, quę efficiuntur in artibus syllogisticis. cũ

1. Prio, ca. 5.

Digressio. An ꝓpõ singularis ĩgrediatur demõstrationes.

Deceptio Abumazaris.

A vero dixit:planum igitur est ex hoc, ꝙ non est via, vt constituatur demõstratio super rebus corruptibilibus per viam vl'is, nisi ſcdm conditionem: sensus est, planum igitur ex hoc sermone, ꝙ non constituitur demonstratio super rebus corruptibilibus secundũ viam demonstrationis, quę sit vl'is, quę est demonstratio simpliciter: nisi qui ita dixerit, ponat conditionem, dicens, ꝙ constituitur super ipsis demonstratio particularis, hoc est, in aliquo tempore, non demonstratio simpliciter.

Consimiliter autem se habet & circa definitiones. quoniam definitio est, aut principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio quædam demonstrationis.

Dixit Aristot. Et forma rerum corruptibilium in definitione est, quemadmodum forma ipsarum in demonstratione. & hoc, quoniam definitio, aut est principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio demonstrationis.

Et quod oportet ex hoc, vt sit in demonstratione, oportet etiam vt sit in definitione per se: hoc est, ꝙ definitiones consimiliter etiam sunt neq; generabiles, neq; corruptibiles: propterea ꝙ definitiones vtiq; sunt aut principia demõstrationis, aut conclusio demonstrationis, aut demonstratio positione variata: quemadmodum declarabimus in sequentibus. 64

B

In 2. Post. t. 10. & infra.

Sensus est, & dispositio rerum corruptibilium in eo ꝙ non habent definitionem, est quemadmodum dispositio ipsarum in demonstratione: hoc est, quemadmodum non constituitur super ipsis demõstratio, ita non habent definitiones. Et cum narrauit hoc, transiuit ad causam huius, & dixit: qm̃ definitio, aut est principium demonstrationis, aut demonstratio positione differens, aut conclusio demõstrationis. sensus est, atqui oportet, vt sint termini consimiliter ẽt de rebus vniuersalibus. qm̃ definitiones non effugiunt, quin sint, aut principium demõstrationis, & hoc, cum fuerint per se notæ, hoc est, ꝙ sint in demonstrationibus termini medij: aut vt sit definitio secundum se totam demonstratio variata secundum positionem: & hoc, cũ fuerit secundum se totam definitio: hoc est, cũ fuerint tres termini, ex quibus est demonstratio perfecta, definitio in potentia: hoc est, si ordinẽtur ordine definitionis, erit ex ipsis definitio perfecta in actu. & ideo dixit de hac, ꝙ est demonstratio variata secundum positionẽ, hoc est secundũ ordinem. atqui erit definitio ẽt conclusio demonstrationis. Sed hoc declarabitur in sequentibus, vbi tractat de demonstrationibus, quæ obtinent hos tres modos definitionum. ibi enim erit locus inquisitionis vehementis, & duræ multũ. Atqui ꝙ definitionibus accidant istę tres species in demonstrationibus, proprie mõstrari põt ex superioribus. qm̃ definitio non effugit, quin aut sit nota per se secundũ se totam, aut aliquæ partium ipsius ignotæ, & aliquæ notæ. primum erit principium demonstrationis, secundũ conclusio demonstrationis, tertium vero habebit partẽ principium demonstrationis, & partem conclusionem demonstrationis.

Demonstratio perfecta est definitio in potentia.

C

Eorum vero, quæ sæpe fiunt, demonstrationes, & scientiæ, vt lunæ defectus, manifestum, ꝙ secundum quòd quidem tales sunt, semper sunt: secundum quòd vero nõ semper, secundum partẽ sunt.* quemadmodum autem defectus, consimiliter aliis.

Co. Argy. non habet hæc verba.

Dixit Arist. De rebus aũt, quæ vicissim innouantur, quemadmodum est eclypsis, erit vtiq; demõstratio vniuersalis, ſcdm ꝙ sunt huiuscemodi: atqui ex parte, qua sunt particulares, & separatæ, & non perpetuæ & forma ipsarum est forma rerum corruptibilium, non constituitur super ipsis demonstratio. quemadmodũ hæc eclypsis.

Sed in rebus particularibus, quæ successiue innouantur, qualis est eclypsis, nõ constituitur demonstratio, ſcdm ꝙ sunt particulares, sed constituuntur super natura 65

communicante omnibus eclypsibus, non huic eclypsi particulari: quemadmodũ non constituitur demonstratio super re particulari, quæ corrumpitur & non redit. verum declarabimus etiam hoc in sequentibus declaratione sufficiente.

Posteaq̃ exposuit, ꝙ demonstratio est ex rebus vniuersalibus, & super res vniuersales, dubitatur in hoc de ijs, in quibus non inuenitur nisi vnicum indiuiduum, quemadmodum est eclypsis, quę successiue innouatur, succedens alteri indiuiduo. q̄m diceret aliquis, ꝙ super istis non construitur demonstratio per viam vniuersalis: quemadmodum prædixerat de ijs, in quibus non inuenitur, nisi vnũ indiuiduũ tm̄: vt terra, & sol, & luna. Ipse igitur declarat in hoc sermone, ꝙ demonstratio constituitur in hoc super natura vl'i, quę est in ipsis: non aũt super indiuiduo, ex parte, qua est indiuiduum. Et propterea non dixit in definitione vniuersalis, ꝙ est illud, de cuius natura est, vt prędicetur de pluribus indiuiduis: q̄m hoc non verificaretur de eo, in quo non inuenitur, nisi vnum indiuiduum tãtum post aliud successiue, neq; de eo, in quo non inuenitur, nisi vnum indiuiduum, vt eclypsis, Cum vero dixit: erit vtiq; demonstratio vniuersalis, secundum ꝙ sunt huiuscemodi: sensus est, ꝙ demonstratio, cum constituetur super eclypsi aliqua, construetur vtiq; super hac designata, secundum ꝙ est talis, vt innouetur vsque in infinitum: non autem super hac designata, ex parte qua est designata. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: atqui ex parte, qua sunt particulares: hoc est eclypses, & similia: & separatę, & non perpetuę, & forma ipsarum est forma rerũ, super quibus nõ constituitur demonstratio. Et intelligit per formam ipsarum, naturam ipsarum. ac si dixisset: atqui particularia, secundum ꝙ sunt particularia, & indiuidua, & non perpetuę existentię, habent naturam, qualis est natura rerum, super quibus non constituitur demonstratio: quemadmodũ eclypsis designata.

Quomodo erigitur demonstratio de subiecto habẽte vnũ tm̄ indiuiduum.

Demonstrationem non constare ex Communibus. Cap. VIII.

QVoniam autem manifestum, quòd vnumquodque demonstrare non est, nisi ex vniuscuiusque principiis, si quod monstratur insit secundum quòd illud, non est scire hoc:

Dixit Arist. Iam igitur monstratum est, quòd non est via, vt constituatur demonstratio super rebus aliquibus, nisi ex principiis appropriatis: quoniam quod monstratur per demõstrationem, monstratur per ea, quę sunt per se, & proportionata, & appropriata.

66 IAm itaq; manifestum est ex hoc, non esse viam aliquam, vt constituatur demonstratio super aliqua re, nisi ex principijs proprijs proportionatis & appropriatis. & non sufficit in demonstrationibus, vt propositiones sint verę & immediatę, hoc est scitæ per se tantum, sed oportet etiam cum hoc, vt sint appropriatę subiecto, de quo est consideratio.

Dixit: Iam igitur monstratum est, ꝙ non constituitur demonstratio simpliciter super aliqua re, nisi ex causis suis propinquis appropriatis, non aũt ex causis longinquis. atqui hoc est ita: q̄m causę non appropriatę connumerantur cum eo, quod est per accidens. Et propterea ille, qui posuit vnam ex partibus demonstrationum, quę componuntur ex causis non appropriatis, errauit: quemadmodũ existimatur de Abumazare, qui scilicet posuit demonstrationes, quę componuntur ex causis non appropriatis, inter species demonstrationum, quę dicuntur per posterius. & veritas est, ꝙ non sunt ex ipsis, neq; per posterius, neq; per prius. Et posteaq̃ narrauit, ꝙ demonstrationes sunt ex causis appropriatis, transiuit ad *signum super hoc, ex eo, quod pręcessit, & dixit; q̄m quod monstratur per demonstrationem, monstratur per ea, quę sunt per se, & proportionata, & appropriata, Intelligit per ea, quę sunt per se, vnam ex speciebus per se, de quibus in-

In nulla demõstrationũ spẽ ingredi cãs non appropriatas.

* a.l. ꝓbõnẽ

A tionem fecit superius: & hę sunt, in quibus prędicatũ est in definitione subiecti, aut subiectum in definitione prædicati. Et intelligit per proportionata, quæ non sunt extranea a genere considerato, neq; extrinseca: & per appropriata, prima. Et istę dispositiones oẽs vnum sunt subiecto, & multę in modo. & hoc, qm̃ propositiones, cum considerantur ex parte, qua prędicatum est in definitione subiecti, & subiectum in definitione prędicati, vocantur per se. cum vero considerantur ex parte, qua non sunt extraneæ, hoc est, ꝙ sunt eiusdem generis, de quo cõsiderat ars, vocantur proportionatæ. cumq; considerantur ex parte, qua conuertuntur cum subiecto, vocantur appropriatæ.

Propõnes ꝑ se, proportionatæ, & appropriatæ q̃

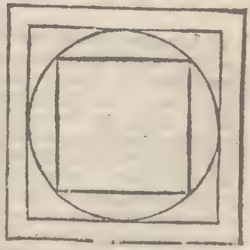
Etsi ex veris, & indemonstrabilibus mõstratum sit, & immediatis. Est enim sic monstrare, quemadmodum Bryso quadraturam: secundum commune enim monstrant tales rationes, quod & alteri inerit. quocirca & in aliis coaptabuntur rationes non cognatis. igitur non secundum quòd illud scit, sed secundum accidens. neque enim coaptari posset demonstratio & in aliud genus.

Bryso circuli quadraturã mostrare voluit. Itidẽ Hippocra. & Antiph. 1. ph. cõmen. 11.

Dixit Arist. Non sufficit autem, vt sciatur res per demonstrationẽ,
B quòd sint propositiones, per quas disponitur, veræ tantum, & immediatæ. Quoniam quemadmodum studuit Bryso quadrare circulum, & posuit propositionem vniuersalem in demonstratione sua super hoc communicantem, fiet de rebus multis non appropriatis, & proportionatis naturæ alteri. & propterea non erit ostensio sua per demonstrationem nisi non demonstratiua. † & hæc sunt, quæ possunt transferri ad monstrandam rem aliam.

†a.l. ꝑ illud aũt, qđ transferri põt, mõstrabitur alia res.

Brysonis tetragonismus.

Et propterea demonstratio Brysonis, quam fecit ad inueniẽdum quadratum ęqualem circulo, non est oratio demonstratiua, licet fecerit in ipsa propositiones veras, qm̃ sunt vl̃es cõicantes. & hoc, qm̃ ipse facit quadratum maius omni figura cadente intra circulum, & minus omni figura cadente extra circulum. oportet enim triangulũ habentem talem dispositionem esse ęqualem circulo, qm̃ circulus est maior omni figura cadẽte in-
C tra se, & minor omni cadente extra: quę vero sunt maiora & minora vno et eodem simul, ipsa sunt ęqualia. sed hæc enunciatio cõis atq; vl̃is, licet sit vera, non tñ est appropriata, sed cõicans. Et propterea declarauit Arist. in lib. Sophisticorum, ꝙ hęc monstratio Brysonis est monstratio Sophistica, licet non sit falsa: tñ vocaui ipsam Sophisticam, hoc est apparentem, qm̃ existimabat, ꝙ esset demõstratio, & non est demonstratio: & propterea fieri potest, vt modus iste monstrationis transferatur de arte in artem, & efficiatur ad monstrandas res multas. 67

1. Elench. cap. 12.

Atqui non sufficit in conditionibus propositionum demonstrationis, vt sint veræ, & non monstratæ per terminum medium, hoc est primę. quoniam quod intẽditur per demonstrationem, est, vt sciatur res per ea, ex quibus est existentia ipsius. quoniam hæc est scientia concors cum opere naturę, & decens ipsi: quemadmodum scientia artificialis est concors cum opere artis. Propositio autẽ, qua vsus est Bryso, est propositio dicens, ꝙ ea, quę sunt maiora vno in dispositione ipsius, & minora vno, sunt ęqualia. † Sed hęc propositio est amplior, q̃ꝫ vt eam faciant Geometræ. & est etiam non vera, quoniam non est appropriata magnitudinibus. & maius & minus in magnitudinibus sphæricis & rectis non dicuntur secundum dispositionem vnam: hoc est, quoniam non dicitur, ꝙ circulus est

† a.l. & hac propõne sæpe vtuntur Geometræ:

& est vera, sed nõ est appropriata. Iac.tñ legit vtrãq; literã

maior superficie: immo non est proportionabilitas secundum veritatem inter li-neam rectam & circularem. Maxime aũt hac propositione vtuntur Geometræ, cum monstrant, ꝙ mensura circuli constituitur ex ductu dimidiatæ diametri in dimidium circunferentiæ: in eo ꝙ monstratur, ꝙ res, quę est secundum hanc di-spositionem, est minor omni superficie, quę est extra circulum, & maior omni su-perficie, quę fit intra circulum: igitur superficies, quæ constituitur ex ductu dimi-diatæ diametri in dimidium circunferentiæ, est æqualis circulo, quoniam ipsa & circulus sunt minores vno eodẽ in dispositione sua, hoc est omni superficie, quæ efficitur extra circulum: & sunt etiam maiores vno eodem in dispositione sua, hoc est omni superficie, quę efficitur intra circulũ. Cum vero dixit: & hęc sunt, quæ possunt transferri ad monstrandam rem aliam: dixit, ꝙ hęc propositio vni-uersalis hic accepta, non est proportionata, quoniam potest transferri.

Propõ proportionata quæ.

Vnumquodque autem scimus non secundum accidens, quando secundum illud cognoscamus, secundum quòd inest ex principiis il-lius, secundum quòd illud. vt duobus rectis æquales habere, cui inest per se, quod dictum est, ex principiis huius.

Dixit Arist. Quòd si aliquis scit rem scientia vera, non per viam accidentis, ipse vtique sciet ex principiis suis, quæ sunt illi propria, & ex rebus, per quas construitur natura ipsius. quoniam qui studet scire, quòd anguli trianguli sunt ęquales duobus rectis per viam de-monstrationis, non habebit viam, quia sciat hoc, nisi ex rebus per se, & appropriatis triangulo.

Expositio media vacat in hoc textu, cum explicetur satis hic textus in exposi. tex. sequentis.

68 Posteaquam scientia vera est, qua scitur res non per accidens, hoc est per id, quod ipsi accidit: siue illud, quod accidit ipsi, sit perpetuum, siue non sit perpe-tuum: sequitur vt scientia vera sit illa, qua scimus rem ex principijs proprijs, hoc est ex causis ipsius, & in summa ex rebus, ex quibus consistit natura rerum. & hæ sunt causæ, quæ inueniuntur in re, hoc est materia sua appropriata, & forma sua appropriata. Cum vero dixit: & ex rebus. per quas cõstruitur natura ipsius: hoc est ex causis, quę sunt in re. & hæ sunt, ex quibus construitur essentia rei. Cum vero dixit: ex principijs suis, quæ sunt illi propria: innuit, ꝙ velit omnes causas rei quatuor, hoc est extrinsecas, & intrinsecas. & propterea adduxit hoc in causis intrinsecis: quoniam sunt illæ, ex quibus componuntur demonstratio-nes vt plurimum. reliqua autem verba ipsius in hoc capitulo intelliguntur per se. Et cum considerata fuerit hæc conditio, hoc est, quod non commiscetur cum demonstratione aliquid eius, quod est per accidens, neque propinquum ne-que remotum, apparet, ꝙ non possunt componi demonstrationes, nisi ex rebus per se appropriatis.

Demonstratiões ex causis ĩtrinsecis. Idem 5. col-lig. cap. 24.

Quare si per se & illud inest, cui inest, necesse est medium in eadẽ cognatione esse. si vero non, sed quemadmodum Harmonica per Arithmeticam. Talia autem monstrantur quidem similiter. differunt vero: ipsum enim quòd, alterius scientiæ, subiectum nanque genus alterum: ipsum vero propter quid, superioris, cuius per se passiones sunt. Quare & ex his manifestum, quòd non est demonstrare vnum-quodq; simpliciter, nisi ex vniuscuiusq; principiis.

Dixit Arist. Cum vero ita sit, quòd demonstratio sit ex rebus ap-

A propriatis,& per se, oportet igitur, vt terminus medius sit ex natura substantiæ ipsius, aut ex natura, quæ sit superior illis. & si non fuerit medius ex natura substantiæ ipsius, sed ex natura, quæ est superior illis: quemadmodum media, per quæ monstrãtur quæsita demonstratiua. & hoc ex scientia Numerorum. Ambæ igitur demonstrationes, & superior, & inferior, procedunt processu demonstrationis vnius. differunt autem: quoniam ars illa, quæ est inferior, monstrat si est res: quæ vero est superior, monstrat, quare est res. & hoc, quoniam mediũ in ipsa est causa propinqua. Iam itaq; planum est, & apparet de omnibus, ꝙ non potest demonstratio ostendere super aliqua re simpliciter, nisi ex rebus per se, & principiis appropriatis huic rei.

Quoniam vero demõstratio, quemadmodum declaratum fuit, est ex rebus per 69
se & appropriatis, sequitur ex necessitate, vt medius terminus demonstrationum sit aut ex natura genus subiecti istius artis, aut ex natura generis altioris comB prehendentis hoc genus: quemadmodum demonstratio plerunq; est de rebus musicis ex principijs computatiuis: & hoc, quoniam Musica ponitur sub Computatiua: & quemadmodum plerũq; demonstratio adducitur de rebus, quæ sunt in scientia Perspectiuorum ex principijs geometricis. Accidit autem in huiuscemodi duabus artibus, cum vna ipsarum est sub alia, vt ars, quæ considerat de genere altiori, monstret rem per causam suam: quæ vero est sub ipsa, monstret rei existentiam. vt in exemplo, quoniam ars Musicę ponit, ꝙ interuallum per quatuor coaptatur & constituitur super causa istius consonantiæ ex arte Computatiua: & hoc, quoniam sonus iste est secundum proportionem super particularem: sonus autem, qui est, exempli gratia, secundum proportionem duplam, aut super particularem est consonus. Et quemadmodum illud, quod ponit Perspectiuus, ꝙ res, quas speculamur de longinquo, apparent minores. & causam huius tradit ex scientia Geometriæ. & hoc, quoniam minoribus angulis subtenditur minor linea. Atqui hoc erit, quoniam medium, quod est ex scientia superiore in huiuscemodi rebus causa prædicato quæsiti in arte inferiore erit causa propinqua.

Supra te. 44. & 54.

Cum dixit: oportet igitur, vt medius terminus sit de natura substantiæ ipsius: sensus est, ex genere artis, hoc est ex subiecto, de quo est consideratio. Et cum dixit: aut ex natura, quæ sit superior: intelligit naturam subiecti ipsius artis, quæ procedit ad modum generis respectu subiecti artis, quod est appropriatius ipsa.
C Scire autem oportet, ꝙ subiectum artis non est genus subiecto artis alterius: nisi cum ars superior considerat de re aliqua simpliciter, de qua considerat ars alia * per* abbreuiationem: quemadmodum ars Numeri, & Musica. ars enim Numeri considerat de proportione simpliciter: sed ars Musicæ considerat de proportione vocum numerosarum. & hæ sunt, quas vocauit Arist. artes considerantes de re per defectum, & additionem. & hoc, quoniam ars procedens per modum generis considerat de re per defectum: quemadmodum ars Geometriæ, quę considerat de magnitudine ex parte, qua deficit illi materia. ars autem scientiæ Naturalis considerat de ipsa ex parte, qua additur, hoc est ex parte, qua superadditur illi materia. Et in summa istarum artium superior quidem tradit causam rei vnius per se, hoc est causam propinquam, quemadmodum dixit: inferior autem existentiam. Vt in exemplo, ars Musicæ constituit sonum æqualem, hoc est existentiam ipsius: deinde tradit causam ipsius per artem Numeri. quoniam cum artifex Musicæ interrogatur, quare hæc compositio est recta, dicit, quoniam est secundum proportionem duplam, & sesquiquartam, & sesquitertiam. & hæc proportio iam declarata fuit ex parte ipsius in arte Numeri. Cumq; natura. de qua considerat artifex musicę, fuerit composita ex genere, hoc est natura *numeri, & * cantus, accidit huic arti, vt habeat terminum medium ex genere superiori. Artes autem separatæ secundum subiectum non possunt cõicare in ter-

Digressio. Quo pacto artes inter se cõicent, & inde possit fieri translatio ex vna in aliam.

* Ab. le. nexu quodam. Iac. le. secundum quid: Vide 3. Coeli com. 6.

*a. 1. Arithmeticæ, & Musicæ.

mino medio : & consimiliter artes considerantes de re vna secundum duos modos diuersos. Et hoc, quoniam subiecta artium non effugiunt ab his tribus modis, hoc est, vt separentur per subiectum: aut diuersificentur in modo, & communicent in subiecto: aut consideret vna ipsarum de re ex parte defectus, & altera ex parte additionis. Atqui artes, quæ ponuntur sub aliquo genere, & consideratio ipsarum de hoc genere fit per modũ vnum, erunt duæ artes particulares sub vna arte: quemadmodum ars considerans de corporibus rectis longis, & considerans de corporibus rotundis. hæ enim sunt duæ artes particulares sub vna arte, quæ est Geometria, & non sunt duæ artes diuersæ. Cum vero dixit: Ambæ igitur demõstrationes, & superior, & inferior, procedunt processu demonstrationis vnius: sensus est, ꝙ auxiliantur sibi inuicem ad monstrandam rem vnam dispositione ipsius: & exhibet ars inferior existentiam ipsius, superior vero tradit causam propinquam existentiæ ipsius. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: differunt autẽ: quoniam ars illa, quę est inferior, monstrat per dispositionem suam existentiam illius: sed ars, quę est superior, mõstrat per dispositionem suam, quare est res. Sed quia existimari potest, ꝙ ars, quæ procedit processu generis respectu alterius, exhibeat illi, quę sub ipsa est, id, quod procedit processu causæ remotæ : & hoc, quoniam causæ generis, cum proportionantur speciei, sunt causæ longinquę: dixit: & hoc, quoniam medium in ipsa est causa propinqua. sensus est, & hoc, quoniam medium, quod exhibet ars superior arti, quæ est sub se, est causa propinqua rei, de qua considerat ars inferior. Causa autem in hoc est: quoniam subiectũ artis vniuersalis secundum hunc modum vniuersalitatis, quem antea exposuimus, qui est modus additionis & defectus, se habet ad subiectum artis appropriatæ per modum formæ rei habentis formam, hoc est materiæ. & propterea est in ipsa, causa propinqua. Atqui sequeretur dubium præcedens, si esset ars vniuersalis genus verum respectu artis appropriatæ.

Sed horum principia habent commune. Si vero manifestum est hoc, manifestum & quòd non est vniuscuiusq; propria principia demonstrare. erunt enim illa omnium principia, & scientia illorum domina omnium. & nanq; magis scit, qui ex superioribus causis scit: ex prioribus enim sciuit, cum ex non causatis sciat causis. quare si magis sciuit, & maxime: & si scientia illa esset, & magis, & maxime.

Idem. 1. ph. tex. com. 8.

Dixit Arist. Ars autem vniuersalis constituit monstrationem reliquorum principiorum. Quod cum ita sit, plane manifestũ est, quòd non potest artifex vniuscuiusq; artis monstrare principia artis suæ appropriata. quoniam si ipse inciperet monstrare principia sua: igitur ea, per quæ monstraret principia ipsius, magis deberent esse principia, quàm illa, & per ipsa sciretur, quod scitur per viam veritatis. quoniam qui studet scire rem scientia vera, sciet vtiq; ipsam ex principiis, & causis vniuersalibus, & ex rebus prioribus secũdum naturam, & causis, quæ non erunt causatæ. & scientia per has est conuenientior & decentior, quàm scientia per illas.

70 Postea vero ꝗ̃ monstratum est, ꝙ demonstrationes veræ sunt ex principijs prioribus secundum naturam, quæ sunt notiora apud nos, & apud naturam, planum ex hoc, ꝙ non conuenit, vt artifex adducat demonstrationem super principijs artis suæ appropriatis generi subiecti sui, quoniam oporteret ad hæc principia monstranda ponere alia principia appropriata non huic generi priora ipsis: sed principia appropriata non habent principia appropriata, sed sunt principia vniuersalia. & propterea oportet demonstrare principia omnia in arte scientiæ, hoc est prima Philosophia, cuius subiectum est ens, inquantum ens.

Cum dixit: Ars autem vniuersalis constituit monstrationem reliquorũ princi-

A piorum:intelligit per artem vniuerſalẽ Philoſophiam primam:& eſt ea,quæ cõ-
ſiderat de ente inquantum ens.& hoc,quoniam cum ars iſta ſpeculetur de ente
inquantum ens,& de ſpeciebus entis:igitur ars hęc ea eſt,quę ſollicita eſt in tra-
dẽdis cauſis ſubiectorum artium,hoc eſt ex parte,qua accipiuntur entia , non ex
parte,qua ſunt ſubiecta artium:hoc eſt cum accipiuntur per modum vnum, per
quẽ ſpeculantur artes.Exẽplum huius,quoniam primus Philoſophus ipſe eſt,qui
manifeſtat,& tradit modum,per quem numerus eſt:hoc eſt modum.per quem ſu-
biectum iſtud extra animam,non aũt ex parte,qua eſt per ipſum ſubiectum huic
arti.& quoniam genus ſubiectorum artium eſt ipſum ens,igitur apparet, ꝙ exhi
bens cauſas ipſorum,ex parte,qua ſunt entia tantum,is eſt,qui conſiderat de en-
te ſimpliciter.& iſte eſt artifex primę Philoſophię . Quod cum ita ſit: oportet
ergo,vt non exhibeat ars aliqua cauſas ſubiectorum ſuorum,in quibus ſunt cau-
ſæ ex vnaquaque ſpecierum entis.quoniam primus Philoſophus is eſt, qui tradit
cauſam:& iſtę cauſę ſunt cauſę generis ſubiecti artium,non autem cauſæ appro
priatę ſubiectis artis.Quod cum ita ſit,quomodo ſequitur ex eo, ꝙ ars vniuerſa-
lis ſpeculatur monſtrationem principiorum reliquarum artium,vt artes non ſpe-
culentur de principijs proprijs?Niſi dicamus, ꝙ principia ſubiectorum artiũ ap-
propriatarum ſunt principia appropriata ipſis,cum accipiuntur eo modo,quo per
ipſa ſpeculatur de ſubiecto illius artis.cumq; hoc ita ſit,igitur ſpeculatio illorum

Quo pacto prima Philoſophia cõſideret principia, & cauſas ſubiectorum reliquarum artium.

Quo pacto artes ſpeculẽtur de principijs ꝓprijs

B principiorum pertinebit ad artificẽ artis. Et ſecundum hoc inuenitur res in ſcien-
tia Naturali:quoniam artifex ſcientię Naturalis ſpeculatur de materia, & moto-
re naturali primo,ex parte,qua ſunt cauſę motus,non autem ex parte , qua ſunt
vna ex ſpeciebus entium.Et iam dubitauit ſuper hoc Ben Sena.,deinde accepit
ſermonem hoc in loco acceptione ſimplici,& exiſtimauit,ꝙ artifex ſcientię Na
turalis accipit ab artifice ſcientię Diuinę materiam primam , & principium pri-
mum.Sed non vult Ari.ꝙ artifex ſcientię particularis non poſsit pœnitus oſten
dere per demonſtrationem cauſas ſubiecti ipſius artis:ſed vult ꝙ non poſsit oſtẽ
dere per demonſtrationem cauſas ſui ſubiecti,per demonſtrationem inquam ſim-
pliciter,hoc eſt per demonſtrationẽ,quę prębet cauſam & exiſtentiam. cauſę.n.
ſubiecti artis ſunt ex natura altiori:hoc eſt,quę eſt genus illius ſubiecti. ſed cõſi-
deratio de hac natura pertinet ad artificem ſcientię Diuinę.& hoc,quoniam na-
tura continens ſubiecta artium particularium eſt ens.quod eſt ſubiectum primę
Philoſophię. Et propter hoc incœpit ſermonẽ,& dixit : Quod cũ ita ſit, plane
manifeſtũ eſt,ꝙ non poteſt artifex vniuſcuiuſque artis monſtrare principia ar-
tis ſuę appropriata . intelligit monſtratione * ſufficiente, hoc eſt monſtratione
exhibente cauſam & exiſtentiam.& hoc,quoniam artifices ſcientiarum parti-
cularium poſſunt monſtrare cauſas ſubiecti ſui per ſigna:quemadmodũ fecit Ari-
ſto.cum monſtrauit materiam primam in auditu Naturali,& motorẽ primum.ſed

Digreſsio Auicenę dubium. Vide 1.Phyſi,83. & 2. cõ. 73. & 8.cõ.3.& 12.Met,c.5.

*al.l. ſimpl.

C non eſt via,qua monſtret exiſtentiã motoris primi,niſi per ſignum in hac ſcien-
tia,hoc eſt in ſciẽtia Naturali,non quemadmodum exiſtimauit Ben Senę. Iam
vero inſtituimus ſermonem ad monſtrandam corruptionẽ viæ vniuerſalis, quam
opinatus eſt Ben Senę,ꝙ poteſt artifex ſcientię Diuinę monſtrare exiſtentiam
primi principij. Cũ vero dixit:quoniam ſi ipſe inciperet monſtrare principia ſua
ſenſus eſt,quoniã ſi ipſe inciperet monſtrare principia ſua prima in illa arte per
principia alia.Deinde dixit:igitur ea,per quę monſtraret principia ipſius,magis
deberent eſſe principia.ſenſus eſt,cum igitur monſtraret principia artis ſuę per
principia alia:igitur hęc principia magis deberent eſſe prima, q̃ principia artis
ſuę.ſed iam poſuimus illa eſſe prima:igitur eſſent prima,& non prima : quod eſt
impoſsibile,& non cohęret.Cum vero dixit:quoniam qui ſtudet ſcire rem ſcien
tia vera,ſciet vtique ipſam ex principijs, & cauſis vniuerſalibus: intelligit per
vniuerſalia,prima in hoc genere quemadmodum dixit in Auſcultatorijs , ꝙ ſci-
mus vtique rem,cum ipſam ſcimus per cauſas eius primas, vſque quo perueniã-
mus ad elementa ipſius.atqui vult,ꝙ ſcientia in vnoquoque genere perueniat ad
cauſas primas,quę ſunt in hoc genere,& tunc prouenit ſcientia perfecta in hoc
genere.Et cum hę cauſę non habent cauſas priores in hoc genere , propter hoc
non poſſunt monſtrari in hoc genere per aliquid,quod ſit prius ipſis:quoniam nõ

Idẽ 1.phy. com, 83.

Lib. primo tex.primo.

est prius, neque notius ipsis in hoc genere. Cum vero dixit: et ex rebus prioribus secundũ naturã, & causis, quę non erunt causatę. & sciẽtia per has est cõuenientior & decentior, q̃ scientia per illas: intelligit per res priores scdm naturã priora secundũ cognitionẽ & existentiã. & hoc, qm̃ causæ sunt priores existẽtia secundum naturã causatis. cumq; accidit illis, vt sint notiores apud nos, erunt consimiliter ẽt priores secundum naturam & cognitionem: quemadmodum diximus in descriptione prioris secundum naturam, ꝙ videlicet est id, quod cum est posterius, cũ & ipsum: sed cum ipsum est, non oportet, vt sit posterius. Cum vero dixit: & causis, quæ non erunt causatæ: intelligit in hoc genere. Cũ vero dixit: & scientia per has est conuenientior & decentior, q̃ scientia per illas: intelligit † scientiã, quæ est per causas.

Sciẽtia p cãs est decẽtior gloss. 1. phy. com. 1. iuxta calcẽ, in habẽtibus cãs.

† Ia. 1. q̃ illa scĩa, quę est per cãs, quæ sunt causatę.

Demonstratio autem non coaptatur in aliud genus: nisi vt dictũ est, geometricæ in perspectiuas, aut mechanicas, & arithmeticæ in harmonicas.

Dixit Aristot. Iam igitur manifestum est, quomodo monstrabuntur res perspectiuæ ex arte Geometriæ, & res harmonicæ ex arte Numeri, Iamque planum ac manifestum est, ꝙ non potest transferri demonstratio de natura in naturam.

71 Iam itaque declaratum est ex hoc sermone, ꝙ demonstratio erit ex principiis proportionatis appropriatis, quæ sunt causa propinqua rei, & declaratum etiam cum hoc fuit. quando transferri possunt huiusmodi demõstrationes de arte in artem, & quando non possunt.

Nunc ex his, quæ narrauit in præcedentibus, facit veluti epilogum, sicuti conuenit conclusionibus demonstratiuorum sermonum, quando dicit iam manifestũ esse. quomodo debemus monstrare rem in arte per causam suam appropriatam, cum illa tamen causa sit per modum naturæ alterius, hoc est per modum artis alterius. hoc autem erit in naturis compositis. Nec propter hoc vocabitur id trãslatio demonstrationis de arte in artem: sed vocabitur in arte inferiore radix posita, & admissio. Vera autem translatio est, quando sit propositio maior vna in duabus artibus. sed iam monstratum est, ꝙ hoc fieri non potest, nisi esset quæsitũ vnum, quod diceretur vniuoce in duabus artibus: hoc est vnum secundũ vtrunq; duorum modorum, id est in subiecto & modo. sed iam monstrata est huius rei falsitas in præcedentibus. oporteret enim, ꝙ natura duarum artium esset natura vna. Quod cum ita sit, sermo igitur Abumazaris in libro suo de Demonstratione ad finem, cum dixit de artibus, & declarauit quomodo communicant scientiæ, & in quo communicant: & ex hoc declarauit quomodo, & quando: & quomodo transferri possunt demonstrationes de arte in artem, & quomodo non possunt: sermo inquam iste est non verus. Quoniam intellexit per translationem illud, de quo dicitur nomen translationis, scilicet ꝙ transferratur propositio maior. & hoc, quoniam apparet ex sermone Abumazaris, ꝙ fateatur esse quæsitum vnum in duabus artibus: & tamen non fatetur, ꝙ terminus medius est vnus. Et hoc mirandum est de sermone illius. nam cum non communicant duæ artes in ambobus terminis simul, non poterunt communicare in propositione maiore. Et quomodocunque fuerit, non poterunt transferri demonstrationes secundum opinionem ipsius, & opinionem Arist. Sed differunt inter se. quoniam apud ipsum possunt communicare duæ artes in quæsito vno: sed non est possibile hoc apud Arist. iam enim sequitur ex necessitate, quemadmodum diximus, ex eo ꝙ possunt communicare in quæsito vno, vt communicent etiam in medio termino. † & sic relinquitur, ꝙ non sit aliud translatio, quam ipse voluit, nisi ꝙ vna duarum artium vtatur illo, quod monstratur in alia: siue sit subiectum, de quo considerat: siue sit in arte superiore conclusio, in inferiore autem propositio. quemadmodum accidit hoc Perspectiuo, & Astrologo cum Geometria: & quemadmodũ accidit Musico & Arithmetico.

Digressio cõtra Abumazarem de translatiõe, & communicatione artium.

Abumazar discrepat ab opiniõe Ari.

† Ab. leg. & nõ relinquitur, quod fiat trãsgressus, quẽ intẽdit: sed ꝙ altera duarum.

A Difficile autē est cognoscere, si sciuit, aut non. difficile est enim co gnoscere, si ex vniuscuiusque principiis scimus, aut non: quod est scire. existimamus autem, si habeamus ex veris quibusdam syllogismū, & primis scire. hoc autē non est, sed oportet primis cognata esse. 2. met. t. c. 1.

Dixit Arist. Et propterea durum est nobis, vt verificemus nos scire rem per causam propinquam: quoniā durū est valde, vt sciamus nos consistere super vnaquaque re per ea, quæ sunt per se, & proportionata, & per causam ipsius propinquā: & scientia erit vtique per talia. & propterea existimatum est nos scire scientia vera, cum scimus ex propositionibus veris, immediatis. & non est res ita.

Quoniā vero demōstratio simpliciter, quę exhibet causam rei propinquā, est demōstratio habens ꝓpositiones cū his conditionibus, quæ oēs præcessere, durū est nobis cognoscere naturam demonstrationis, quæ est demonstratio secundum veritatē: qm̄ difficulter cognoscimus conditiones, & existimamus plerunque nos scire rem scientia vera, cū ipsam scimus per propositiones veras immediatas: 72
B res autem non est ita, nisi habuerint reliquas conditiones, de quibus mentionem fecimus, vt sint proportionatæ, & priores secundum naturam.

Postꝗ̄ declarauit, ꝙ in propositionibus, quæ sunt partes demonstrationum, oportet vt aggregentur tres conditiones, quæ superadduntur earum veritati: quarum vna est, vt sint vniuersales: secunda, vt sint per se: tertia, vt sint primæ: & hoc est, quod voluit per id, quod est de omni in hoc libro: & cum causę in quibus inueniuntur istæ conditiones sint causæ propinquæ appropriatæ huic rei, cuius sunt causę: & entia, quanto plures in eis multiplicantur conditiones, tanto sint inuentu, aut cognitu difficiliora: dixit: Et propterea durū est nobis, vt verificemus nos scire rem per causam propinquam. Deinde adduxit causam difficultatis in hoc, & dixit: qm̄ durum est valde, vt sciamus nos consistere super vnaquaque re per ea, quæ sunt per se, & proportionata, & per causam ipsius propinquam: hoc est, quoniam durum est nobis, vt consistamus super causa propinqua vnicuique rei, propter res per se, & appropriatas generi istius rei. Atqui dixit hoc, quoniā nos inuenimus causam propinquam ex causa per se, & proportionata huic generi: quoniam est vniuersalior causa propinqua: & quod est vniuersalius apud nos semper est notius appropriato, & hoc iam declarauimus in libro Syllogismi.

Propōnes demōstrationū quæ.

Difficultas cognoscendi qū scimus.

C

De principiis tum uagis, communibusque, tum propriis, ac addictis. Cap. XI.

Dico aūt principia in vnoquoq; genere hęc, quę ꝙ sunt, nō contingit mōstrare. Quid igit significant & prima, & quæ ex his, accipitur. ꝙ autē sunt, principia quidē necesse est accipere, alia vero monstrare. vt quid vnitas, aut quid rectum, aut triangulum. esse autem vnitatem accipere, & magnitudinē, altera vero monstrare.

Dixit Aristo. Sed oportet, vt de subiecto demonstrationis admittamus, & fateamur ipsum esse, absque eo, quod fiat inquisitio an sit. Atqui prædicatum in demonstratione, & enuntiatio cōmunicant simul in eo, quod de ipsis consideratur quid significat nomen ipsorum. Distinguitur aūt vnū ab altero, eo quod de ꝓpositionibus admittitur, quod ipsæ sunt, sed de prędicato monstratur, quod est. quoniam de

vno & triangulo, & recto oportet, vt consideretur in dispositione sua quid significat nomen ipsorum: & de vno, & magnitudine admittitur quòd sunt. sed de prædicatis, & consequentibus oportet monstrare, quòd insunt subiectis suis.

73 ET quoniam omnis demonstratio complicatur & consistit ex tribus, quorũ vnum est res subiectæ in ea arte: secundũ vero propositiones, quas oportet admittere: tertium autem, prædicata quæsiti in illa arte, quæ hisce subiectis per se insunt: igitur manifestum, ꝙ oportet cõsiderantẽ in arte, vt pręcedãt apud ipsum tria hæc genera cognitionum primarũ: q̃m iam fuit positum, ꝙ oportet omnem doctrinã & oẽm disciplinã esse ex cognitione præcedente. si quidem subiectum: oportet vt præcedat, & admittatur ex dispositione ipsius, ꝙ est, & non fit inquisitio super existentia ipsius omnino, q̃m non sunt apud ipsum propositiones in eo, quo fit inquisitio super ipsis: si vero fuerint propositiones, oportet vt cognoscatur ex dispositione ipsarũ, ꝙ significant nomina ipsarum, & ꝙ sunt: sin autẽ fuerint prædicata quæsiti inexistentia subiectis, oportet scire quid significant nomina ipsorum tm̃, deinde quæratur, an insint subiectis per demonstrationes: quẽadmodum oportet Geometram cognoscere, quid significat nomẽ trianguli & circuli, & Cõputatiuũ, quid significat nomẽ paris & imparis, & primi & nõ primi.

Supra tex. 1. huius primi.

Posteaq̃ narrauit, ꝙ non potest artifex demõstrationis ostendere per demonstrationẽ causam subiecti artis suę: q̃m causę ipsius sunt ignotę: hoc est per demõstrationẽ simpliciter: cœpit docere, quę sint illa, in quibus oportet artificẽ admittere, ꝙ sint, & quę sunt ea, de quibus possumus monstrare, ꝙ sunt. Et dixit: Sed oportet, vt de subiecto demonstrationis admittamus, & fateamur ipsum esse. sensus est, quoniam artes comprehendunt tria genera, subiecta quęsita, & propositiones: de subiectis quidem oportet artificem demonstrationis admittere ꝙ sint: siue fuerint per se nota, siue sint monstrata in alia arte. Et hoc, quod dixit de dispositione subiecti, planum est per se. & hoc, quoniam ars monstrabit vtiq; per demõstrationẽ rem inexistentem subiecto. & hoc fortasse manifestum est in quæsitis compositis. & hoc, si quęramus de quouislibeat quęsito: quemadmodum si quęramus an triangulus habeat angulos ęquales duobus rectis. quoniam quicunq; quęsierit huiuscemodi quęsitum, proculdubio habebit triangulũ apud se rem existentem, & consimiliter ęqualitatem angulorum duobus rectis: atqui quod ignoratur, est, an insint triangulo. ꝙ si magnitudo, exẽpli gratia, quę est genus artis Geometrię, fuerit ignota, non formabitur ex ipsa hoc quęsitũ. Et existimatur vtique, ꝙ de conditionibus quæsiti propositi, quod est, an hoc sit tm̃, non sit, ꝙ †pars posita [illegible] inueniatur. Sed res non est ita. q̃m sermo dicentis an hoc sit, vult vtique, an sit cũ tali dispositione, puta si dicas motũ: aut sit simpliciter. ꝙ si intelligamus p ipsum, ꝙ sit motũ: dispositio ipsius, quam significat hoc nomẽ, est, an sit ex genere entiũ motorum. igitur stabilimus genus entis, †quęcunque species ipsius quęratur. & si quęramus de ipso simpliciter, constituimus genus ens simpliciter. & quõcunque fuerit, igitur posuimus subiectum artis rem existentem. & hęc res plana est per se ex eo, quod diximus. Et posteaq̃ narrauit, ꝙ oportet artificẽ de subiecto artis admittere ꝙ sit, & hęc est pars posita: enunciauit de prędicato, & dixit: Atqui prędicatum in demonstratione, & enuntiatio communicant simul in eo, ꝙ de ipsis consideratur quid significat nomẽ ipsorum. intelligit per prędicatum in demõstratione partem quęsiti, & per enuntiationem maiorem extremitatẽ, & mediũ. & hoc, quoniam si prędicatum fuerit pars conclusionis, aut fuerit pars enuntiationis, oportet, vt sciatur quid significat nomen ipsius. & appropriatur enuntiationi, vt sciatur, ꝙ inest subiecto, aut ꝙ ponitur sic esse. Et propterea dixit: Distinguitur autem vnum ab altero, eo ꝙ de propositionibus admittitur, ꝙ ipsæ sunt. sensus est, & distinguitur prędicatum in enũtiatione a prędicato in quęsito, eo ꝙ de prędicato in propositionibus oportet admittere, ꝙ est, idest, ꝙ ita ponitur. Et dixit: sed de prędicato mõstratur, ꝙ est. sensus est, sed de prędicato in quęsito mõstratur ꝙ sit, in ꝓpositionibus. Et hęc est assignatio causę, qua, ex eo ꝙ sint prę-

Vide idem 2. phy. c. 22.

Artifex demonstrationis tria admittit iaẽ supra com. 2.

†al. l. ḋ quo quęritur an hoc sit illius spẽs, nec ne.

Sermo latior de pręcognitionibus hic, et supra com. 2. & 3.

A positiones, oporteat vt admittatur in ipsis prędicatum inesse subiecto. per ipsas enim monstratur prędicatum in quęsito inesse subiecto. Cumque subiectum in artibus, & partes subiecti oportet vt intelligatur ex dispositione sua, quid significat nomen ipsorum, & ꝙ admittatur ꝙ sint, sicut est in dispositione propositionum, & dixit: qm̄ de vno, & triangulo, & recto oportet, vt consideretur in dispositione sua, quid significat nomen ipsorum: & de vno, & magnitudine admittitur, ꝙ sunt. sensus est, ꝙ de vno, quod est subiectum in arte Numeri, aut pars subiecti ipsius, & consimiliter de triangulo in arte Geometrię oportet, vt vnusquisq; cōsiderans de vnoquoque ipsorum habeat intelligentiam, quid significat nomen ipsius, & ꝙ est res existens. Et cum dixit: sed de prędicatis, & cōsequentibus oportet monstrare, ꝙ insint subiectis suis: intelligit de quęsitis. atqui dixit: prędicatis, & consequentibus: quoniam quęsita sunt duarum specierum, scilicet aut accidentia, aut definitiones & partes definitionum. & intellexit per consequentia, accidētia essentialia. & intellexit per prędicata, aut illud, quod comprehendit omnia quęsita: aut substantialia, quę sunt definitiones, aut partes definitionum.

Quęsita sunt duarum specierum.

Sunt autem, quibus vtuntur in demonstratiuis scientiis, alia quidē propria vniuscuiusq; scientiæ, alia vero cōia. communia autē secundum proportionem: quoniam vtile vtique quantum in eo, quod B sub scientiā est, genere. propria quidem, quemadmodū lineam esse talē, & rectum: communia vero, vt si ab æqualibus æqualia auferātur, ꝙ æqualia sunt reliqua. sufficiens autem est vnumquodque horum, quantū est in genere. idem enim faciet, & si non de omnibus acceperit, sed in magnitudinibus solum, Arithmetico autem in numeris.

Dixit Arist. Propositiones autē, per quas monstratur id, quod mōstratur per demonstrationes, diuiduntur. ex ipsis enim aliquæ sunt appropriatæ, & essentiales naturæ vni: & ex ipsis aliquæ sunt vniuersales pluribus naturis. sed vniuersalitas ipsarum non est, quemadmodum vniuersalitas naturæ, sed quemadmodum vniuersalitas proportionis. & has, cum per ipsas ostenderit cuiusuis artis artifex per demonstrationem, contrahit ad subiectum sibi appropriatum. propositiones autem appropriatæ sunt, quemadmodum, ꝙ linea est hoc, & rectum est hoc: propositiones autem vniuersales sunt, veluti oratio, si C ab æquali dematur æquale, quod remanet, est æquale, & propositiones vniuersales, cum ipsis vsus fuerit artifex scientiæ, & eas contraxerit, & applicuerit ad subiectum sibi appropriatum, fiunt sufficientes, & proportionatæ subiecto suo appropriato. & vna est operatio ipsarū, cum ponuntur secundum vniuersalitatem suam, aut propinquæ naturæ appropriatæ: veluti magnitudo, & numerus.

Propositionum vero, quę peraguntur in artibus, quædam sunt appropriatę, & hę sunt proportionatæ per se, quę non possunt affici in pluribus generibus: veluti ꝙ linea recta est, quę ponitur super subiecto punctorum oppositorum: & ipsarū, 74 quędam sunt communes pluribus generibus, pręterq̄ ꝙ communitas ipsarū non est communitas naturę vnius, sed communitas proportionis: quemadmodum oratio diceas, cum ab æqualibus ęqualia auferuntur, quæ remanent sunt ęqualia: qm̄ hæc enuntiatio verificatur in mensuris, & numeris, & temporibus, sed tamē ęqualitas in ipsis non est res vna per confessionem, quemadmodum communitas animalis de homine & equo, sed per participationem & proportionem:

Posteaq̄ planum factum fuit, ꝙ oportet tres terminos existentes in demōstra-

tionibus esse ex natura subiecti artis, & quod dubitatur in hoc, sunt ꝓpositiones vniuersales: cũ iam decreuerit soluere dubiũ, quod accidit in hoc propter ipsas, cœpit hic soluere ipsum. Et incœpit a diuisione propositionũ, & inquit: Propositiones aũt, per quas monstratur id, quod monstratur per demõstrationes, diuidũtur. sensus est, & propositiones, per quas monstratur id, cuius via est, vt ostẽdatur per demonstrationẽ, hoc est, vt monstretur per ipsas cõclusio demonstrationũ verarũ, diuidũtur in duas species. Deinde enumerauit has duas species, & dixit: ex ipsis. n. aliquę sunt appropriatę, & essentiales naturę vni: & ex ipsis aliquę sunt vniuersales pluribus naturis. Et hoc, quod dixit, est res per se nota, de quo tamẽ dubitant nonnulli ita, vt existiment, ꝙ ex essentialibus aliquę sint vniuersaliores natura artis. & hoc est, quod vř ex verbis Abumazaris in alio loco ab hoc ex libro suo: † etsi finiat dubium in hoc. Et posteaq̃ hoc est, sequitur vt res sit, secundũ ꝙ dixit Abumazar, ꝙ fortasse vniuersalitas harũ propositionũ est vniuersalitas rerũ vniuocarũ, aut eorũ, quę dicuntur per prius & posterius. & hoc, qm̃ iam monstratũ fuit, ꝙ ꝓpositiones essentiales inueniuntur in scientijs secundũ has duas species. & hoc, qm̃ cũ subiectũ artis dicitur vniuoce, & ꝓpositiones essentiales sunt cũ hac dispositione: & cũ dř per prius & posterius, propositiones quoq; artis sunt cũ hac dispositione. Sed manifestũ, ꝙ exẽpla harũ propositionũ non dicuntur per prius & posterius, hoc est, quę dicũt, ꝙ ęqualia vni secũdũ dispositionẽ suã, sunt ęqualia: & huic similes. & hoc, qm̃ si forte dicerentur ꝑ prius & posterius, esset ars cõsiderãs quãtitatẽ ars vna. cũ vero nõ dicãtur per prius & posterius, tãto magis cõsentaneũ est, vt nõ dicãtur vniuoce. & cũ nõ dicũtur secundũ vnã istarũ duarũ specierũ, dicentur vtiq; secũdũ aliquã speciẽ nominum * cõicantium: & hoc est, quod dř per similitudinẽ. & hoc iam connumeratur genus * probabile. & ꝓpterea ponitur quãtitas genus vnũ. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: sed vniuersalitas ipsarũ non est, quẽadmodũ vniuersalitas naturę, sed quẽadmodũ vniuersalitas ꝓportionis. sensus est, ꝙ vniuersalitas istarũ ꝓpositionũ non est, quemadmodũ vniuersalitas alicuius naturę, de qua cõsideratur in aliqua arte: siue sit vniuersalitas per prius & posterius, siue sit per vniuocationem. Et ꝓpter hoc soluitur dubiũ, quod accidit ꝓpter istas propositiones in eo, qđ dixit, ꝙ propositiones essentiales sunt appropriatę naturę, quodq; fieri non põt, vt trãsferantur demõstrationes. Et differẽtia inter istas ꝓpositiones & propositiones veras, quę nõ sunt essentiales, est, qm̃ verę nõ essentiales nõ sunt * cõicantes, & istę sunt * cõicantes. & ꝓpterea cũ cõtraxerit ipsas, quẽadmodũ inquit Arist. quiuislibet artifex ad subiectũ suũ, non erit dřia inter ipsas & essentiales. et hoc est, qđ voluit, cũ dixit: & ꝓpositiones vniuersales, cũ ipsis vsus fuerit artifex sciẽtię, & eas cõtraxerit, & applicuerit ad subiectũ sibi appropriatũ, fiunt sufficientes, & ꝓportionatę subiecto suo appropriato. Deinde dixit: & vna est operatio ipsarũ, cũ ponũtur secundũ vniuersalitatẽ suã, aut propinquę naturę appropriatę veluti magnitudo, & numerus. sensus est, ꝙ operatio ipsarũ est vna, postq̃ eas cõtraxerit artifex ad subiectũ suũ per cõmutationẽ noĩum suorũ: veluti si diceretur in arte Geometrię vice huius propositionis, partes ęquales vni sunt inter se ęquales, hę, lineę cõiunctę cũ linea vna sunt cõiunctę inter se. aut derelinquerit ipsas cũ nominibus suis vniuersalibus, posteaq̃ intellexerit ex ipsis rẽ, quã stabilit in arte sua: quẽadmodũ qđ accidit in noĩbus ęquiuocis, ꝙ operatio ipsorum est vna, posteaq̃ intellexerit ex ipso loquẽs rẽ vnam ex rebus, quas significat hoc nomẽ: siue positũ fuerit huic rei nomẽ appropriatũ, aut nõ positum fuerit illi nomẽ: sed intellexerit ipsum ex noĩe cõicante: etsi illud posuerit ad fallaciã, & ad erroris locũ. & hoc est, qđ voluit, cũ dixit, & has, cũ per ipsas ostẽderit cuiusuis artis artifex per demõstrationẽ, contrahit ad subiectũ sibi appropriatũ. Cum vero dixit: propositiones autem appropriatę sunt, quemadmodum, ꝙ linea est hoc, & rectum est hoc: sensus est, ꝙ ipsę sunt, quemadmodum sermo geometricus, dicens, quod linea est longitudo sine latitudine: quodque linea recta est, cum puncta ponuntur † in pręsentia vna: & ꝙ est linea breuissima, quę prouenit inter duo puncta: & consimiles definitiones, per quas cõsueuerunt Geometrę definire lineas.

† Iac. le. licet videatur assentire huic dubio.

Vniuersale hic dupĺr acceptum.

* al. l. ęquiuocorum:

* Ab. le. secũdũ vulgatã cõsuetudinem.

Solutio cuiusdã obiectionis.

* al. l. ęquiuocę.

Vniuersale contrahitur.

† Iac. le. ex opposito alterũ ad alterum:

A Sunt autem propria quidem, & quæ accipiuntur esse, circa quæ scientia speculatur inexistentia per se, veluti vnitates Arithmetica, Geometria vero puncta, & lineas: hęc enim accipiunt esse, & hoc esse. horum autem passiones per se, quid quidem significat vnaquæq; accipiunt: veluti Arithmetica quidem, quid impar aut par, aut quadrangulum, aut cubus: Geometria vero, quid* irrationale, aut refrangi, aut concurrere. quòd autem sunt, monstrant & per communia, & ex demonstratis. & Astrologia consimiliter.

Dixit Aristo. Ex rebus autem appropriatis in demonstratione est subiectum: & ipsum est, de quo consueuimus in demonstratione admittere, ꝙ sit, & monstrare de ipso res essentiales: quemadmodū vnitas in Arithmetica, & punctus in Geometria: demonstratio enim ponit ambo hæc esse. sed de* descriptionibus essentialibus, quas demonstratio ostendit ipsis inesse, considerat vtique demonstratio, quid significat nomen ipsarum: vt in arte Numeri considerat, quid significat B nomen imparis & paris, & cubi & circularis: in arte autem Geometriæ considerat vtique, quid significat nomen* noui, & refracti, & inclinati. ꝙ autem ipsa sint, monstratur per propositiones proportionatas, & appropriatas illi naturæ vniuersali. & consimiliter procedit res in scientia stellarum.

Et hæ propositiones, cū facit, & proponit, & enuntiat eas artifex de subiecto suo proprio, habent potētiā propositionū appropriatarum: quemadmodum si diceret Geometra loco eius. quod dicimus res æquales, magnitudines æquales, & diceret Cōputatiuus loco huius, numeros æquales. & propterea non cadit in huiuscemodi propositionibus dubitatio in eo, quod diximus prius, ꝙ oportet propositiones demonstrationū esse appropriatas & ꝓportionatas, quodq; ꝑ hoc oportet, vt non transferatur de arte in artē: qm̄ hæ propositiones cōes sunt propositiones multę, & q̄ agūt ex his ī Geometria sunt alię ab ijs, q̄ agūtur in Cōputatiua.

Cū dixit: Ex rebus aūt appropriatis in demōstratione: intelligit ꝑ appropriatas illas, ꝑ quas cōstruitur demōstratio, ex parte qua sunt illi appropriatæ. Cū vero dixit: subiectū: intelligit per ipsum, subiectū artis. Cū vero dixit: & ipsum est, C de quo cōsueuimus in demōstratione admittere, ꝙ sit, & mōstrare de ipso res essentiales: sensus est, ꝙ cōsuetudo demr̄onis est, vt admittat subiectū, super quo est demōstratio. qm̄ si forte esset demōstratio de subiecto demōstrationis, fieret processus in infinitū. & cōsimiliter se habet res in ꝓpositionibus. s. ꝙ ipsas ponit demōstrator. Et dixit: & mōstrare de ipso res essentiales. sensus est, ꝙ de dispositionibus subiecti est, vt mōstrentur de ipso res essentiales. Et dixit: quēadmodū vnitas in Arithmetica, & pūctus in Geometria. intelligit, ꝙ vnitas in numero est subiectū artis Numeri, & pūctus est subiectū artis Geometrię. atqui posuit hoc exēplū de vnitate, & pūcto: qm̄ vnitas est leuior numero: & similiter punctū esse, leuius est, q̄ꝫ lineā & superficiē esse si essent oīa ipsa subiecta in arte * Numeri. Et dixit: demōstratio. n. ponit ambo hęc esse. intelligit ꝑ hoc vnitatē in arte Numeri & cōsimilia, & pūctū in arte Geometrię. Cū vero dixit: sed de descriptionibus essentialibus, quas demōstratio ostēdit ipsis inesse, cōsiderat vtiq; demōstratio, qd significet nomen ipsarum. sensus est, atqui de accidētibus essentialibus, quæ ostendit demonstratio inesse huiuscemodi subiectis, considerat vtique artifex, priusq̄ꝫ monstret ipsa inesse, aut non inesse alicui rei ex speciebus subiectorum, quid significat nomen ipsorum: & postea aggreditur hoc. Et posteaq̄ꝫ mentionem fecit de hoc in accidentibus essentialibus, adduxit exemplum in hoc, & dixit: vt in arte Numeri considerat, quid significat nomen imparis & paris, &

Geometer differt à magnitudinib', Arithmeticus de numeris, Musicus de cōsonantijs, Astrologus de globis cœlestibus, Inspectiuus de uisiuis radijs, dialecticus aūt nō est certi generis, de quo differat, sed oībus disciplinis suas cōicat differendi vires, argumentationesque.

* Ab. le. indicijs.

75

Iac. leg. passionibus, vel descriptionibus.

* al. l. surdi.

* al. l. Geometriæ.

Artifex demōstratiuus circa accidētia essentialia versatur.

cubi & circularis. vult per hoc exemplum, ꝙ Arithmeticus, anteq̃ conſideret de oſtenſione numeri, qui eſt par, & numeri qui eſt impar, conſiderat prius, quid ſignificat nomẽ imparis & paris per deſcriptiones nominum ſuorũ. Cũ vero dixit: & circularis: intelligit & conſiderat in eo, quod vult de numeris circularibus, & hoc, qm̃ iſta inueniuntur in numeris per ſimilitudinem quandam. atqui demonſtrationes in Geometria ad ſtabilienda iſta in hac arte ſunt magis verę ad monſtrandum, quid ſignificant nomina ipſorũ. & propterea, ſcdm ꝙ exiſtimo, poſuit exẽplum in ipſis. Et dixit: in arte autem Geometrię conſiderat vtiq;, quid ſignificat nomẽ noui, & refracti, & inclinati. intelligit per nouum, magnitudines, quę non ſunt rationales: & hęc diſpoſitio eſt in lineis, ex parte qua eas intequuntur numeri, & eſt res, de qua tractatur in decimo Euclidis. Cum vero dixit: refracti & inclinati; non ſunt nomina, in quibus oporteat Geometram mõſtrare quid ſignificant, ſed ex nominibus, in quibus oportet Perſpectiuum monſtrare quid ſignificãt: qm̃ ex lineis * concurſantibus, aliquę ſunt refractę, & aliquę ſunt inclinãtes, & aliquę ſunt rectę: & Perſpectiuus pertractat de his tribus ſpeciebus: ſed ipſas attribuit Geometrię, qm̃ ſcientia Perſpectiuę ponitur ſub ſcientia Geometrię. & hęc, in quibus poſuit exẽplum, ſunt ex his, in quibus neceſſarium eſt in doctrina ſua declarare nomẽ: & manifeſtum eſt ſatis. Innuit aũt, ꝙ velit per refractum & inclinatũ lineam * duplicem, & hoc, quoniã lineę ſunt tres, recta, circularis, & duplex. hoc autem eſt longinquum. Et dixit: ꝙ aũt ipſa ſint, monſtratur per propoſitiones proportionatas, & appropriatas illi naturę vniuerſali. ſenſus eſt, atqui ꝙ talia inſint cuiuslibet ſpeciei ſubiecti artis, poſteaq̃ propoſuerimus monſtrandũ, quid ſignificant nomina ipſorum, declarabimus hoc per propoſitiones appropriatas, & proportionatas naturę ſubiecti. Et per vniuerſalem, intelligit eam, per cuius diſpoſitionẽ monſtratur, ꝙ eius potentia eſt potẽtia appropriati. Et dixit: & conſimiliter procedit res in ſcientia ſtellarum. ſenſus eſt, ꝙ conſiderans in ſcientia Aſtrologię pręmittit primo, & mẽtionem facit de deſcriptionibus rerum, quas vult monſtrare ineſſe cuicunque parti ſubiecti artis ſuę.

*al. l. radialibus.

* Ab. le. quod eſt minus notum.

* al. l. arcualem, ſeu curuam.

Omnis enim demonſtratiua ſcientia circa tria eſt, & quæcunque eſſe ponuntur. hæc autem ſunt, genus, cuius per ſe paſsionum eſt ſpeculatiua: & communia, quę dicimus dignitates, ex quibus primo demonſtrant: & tertium, paſsiones, quarum quid ſignificat vnaquæq; accipit. Nonnullas tamen ſcientias nihil prohibet quædam horum deſpicere, vt genus non ſupponere eſſe, ſi ſit manifeſtum, quòd eſt: non enim ſimiliter planum, quòd numerus eſt, & quòd frigidum & calidum. & paſsiones non accipere, quid ſignificant, ſi ſint planæ. quemadmodum neque communia non accipit, quid ſignificãt: hoc, quod eſt, æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum. ſed nihil minus natura tria hæc ſunt, circa quod monſtrat, & quæ monſtrat, & ex quibus.

Dixit Ariſto. Omnis autem demonſtratio perficitur, & cõſtituitur ex tribus. Quorum vnũ eſt ſubiectum, de quo incipit oſtendens per demonſtrationem monſtrare* deſcriptiones conſequentes ipſum per ſe: & ipſum eſt, de quo inuenitur, quòd ipſum eſt. Secundum vero ſunt enuntiationes, quas oportet admittere, quæ ſunt ſine cauſis mediis: per quarum medium monſtratur prædicatum ineſſe ſubiecto. Tertium vero ſunt prædicata, de quibus conſideratur ex diſpoſitione ipſorum, quid ſignificat nomen ipſorum. Nonnulla vero ſunt quibus non eſt opus huiuſcemodi conditione in ſubiecto, ac prædicato, & propoſitionibus, cum ſint manifeſtæ. & de calido enim ac frigido

* Ab. le. indicia Iac. leg. paſſiones, vel deſcriptiones, & ſic ẽt inferius.

A ac frigido non oportet, vt ponamus conditionem, ꝙ ipsa sint: quẽadmodum est opus hoc in numero, & consimiliter in quibusdam prædicatis, eo ꝙ sunt manifesta, non est opus, vt exponamus, quid significat nomen ipsorum. & forma etiam nonnullarum propositionum est hæc: quoniam in enunciatione dicente, cum ab æqualibus æqualia demuntur, quæ remanent sunt æqualia, non est opus exponere, quid significat nomen ipsorum, quodque ipsa sint, ob maximam apparentiam ipsorum. quoniam hoc non complicatur in demonstratione ad constitutionem, & perfectionem ipsius ex his tribus rebus: hoc est re, quæ monstratur per demonstrationem, & re, super quam cadit demonstratio, & re, ex qua est demonstratio.

Fieri autem potest, vt non sit opus hæc tria præcedere in cognitione rerum, 76
quia fortasse res in ipsis manifesta est. & hoc, quoniam multa sunt subiecta, in quibus nõ oportet præmittere & enuntiare, ꝙ oportet artificem istius artis admittere, ꝙ sint, qm̃ ipsa esse est maxime manifestũ apud sensum: quẽadmodũ calorem B esse ac frigus, quod est subiectũ Sciæ Naturalis: & in multis opus est hoc, quemadmodũ se habet res in Cõputatiua: oportet enim speculantem in ipsa cognoscere, atq; admittere a principio, ꝙ sit; qm̃ ipsius existentia est ignota sensui: & consilr se habet res in magnitudine ac mensura: & consilr in multis propositionibus & prædicatis quæsitorum non oportet præcognoscere quid significat nomen ipsorum: quemadmodum in propositione dicente, si a duobus æqualibus æquales partes demantur, quæ remanent sunt æqualia.

Posteaquã dixit, ꝙ de prædicatis quæsitis in demonstratione oportet mõstrãtem per demonstrationẽ ex ipsorum dispositione præmittere, & præcognoscere. quid significant nomina ipsorum; & de propositionibus consimiliter etiam opus est ex ipsarum dispositione construere quid significant nomina: & consimiliter de subiecto: sed differũt, quoniam de ꝓpositionibus, & subiectis admittit artifex ꝙ sint, sed de quæsitis sollicitus est monstrare ꝙ sint: sed hoc magis accidit ꝓpositionibus & subiectis: intendit ostendere, ꝙ hoc nõ accidit in omni subiecto, & ꝓpositionibus: hoc est, ꝙ in ipsis oporteat præmittere, & speculari, quid significat nomen ipsorũ, & cõsimiliter in prædicato. & ꝙ subiectum consimiliter ẽt est res, cui accidit; vt sit per se notum, ꝙ sit, & non est opus in ipso exponere quid eius nomẽ significet. & similiter propositiones sunt scdm has duas species, hoc est, ꝙ de aliquibus oportet admittere, & exponere quid earũ nomẽ significet, & C de aliquibus non est hoc necessariũ: & ꝙ ex ipsis quædã sunt, quæ ꝙ sint, admittitur ab aliqua arte, quædã vero sunt, quæ ꝙ sint, per se notũ est in arte. & ꝓpterea oportuit repetere rem a capite. Et dixit: omnis aũt demonstratio perficitur, & constituitur ex tribus: quorum vnum est subiectum, de quo incipit ostendens per demonstrationem monstrare descriptiones consequentes ipsum per se. intelligit per descriptiones accidentia substantialia. & accidentia vtique proprie sunt aliud a causis: quoniam ipsa sunt quęsita per causas vt plurimum, causæ vero, cum quęruntur, concludũtur vtiq; per demonstrationes, quę sunt signa. Et dixit: & ipsum est, de quo inuenitur, ꝙ ipsum est. sensus est, & ipsum est, de quo cõsueuit artifex ponere, ꝙ sit †, absq; eo, ꝙ inquirat, an sit, si existentia ipsius fuerit non manifesta: aut absque eo, ꝙ non curet contradictionem eius, qui destruat existentiam ipsius, si fuerit per se notum. Et posteaquam mentionem fecit de vno eorum, ex quibus perficitur omnis demonstratio mentionem facit de secundo, & inquit: Secundum vero sunt enuntiationes, quas oportet admittere, quæ sunt sine causis mediis, per quarum medium monstratur prædicatum inesse subiecto. sensus est, sine causis mediis, hoc est, ꝙ sint notæ per se. & potest etiam intelligi cum hoc, vt sint primæ, hoc est habentes causas propinquas, & non sit prædicatio in ipsis per medium omnino, non medium syllogisticum, neque medium naturale.

Exponitur hic cõpẽdiose 2. tex. huius primi.

† Ab. ad sup põne quadam.

& hoc, quoniã in aliquibus propositionibus primis est medium naturale, & hæ non sunt primæ; & in aliquibus non est hoc. & hæ sunt primę. & propterea o- portet, vt intelligantur per id, quod dixit sine causis mediis, ambæ res simul. De- inde dixit. Tertiũ vero sunt prædicata, de quibus consyderatur ex dispositione ipsorum, quid significat nomen ipsorũ. intelligit quæsita. Et posteaquam hęc cõdi- tio non est vniuersalis omnibus quęsitis, neque omnibus propositionibus, neque subiectis, † neque consimiliter etiam prædicatio prædicati admittitur vsis omni- bus artibus: qm̃ pars subiecti est nota per se: dixit; Nonnulla tamen sunt, quibus non est opus conditionibus in subiecto, ac prædicato, & propositionibus. sensus est, ꝙ conditione, qua monstramus, quid significat nomen, non est opus semper in subiectis, neque in quæsitis, neque in propositionibus: quoniam multa ex his sunt quorum a principio rei nota est significatio nominum suorum. & non oportet consimiliter etiam, vt ponamus conditionem in omni subiecto, vt sit notæ exi- stentiæ. Deinde dixit: de calido enim, ac frigido non oportet, vt ponamus condi- tionem, ꝙ ipsa sint: quemadmodũ est opus hoc in numero. sensus est, ꝙ de corpo- re calido & frigido, quæ sunt vna ex partibus subiecti sciæ Naturalis, non est opus artifici Naturali, vt admittat, ꝙ existentia ipsorum monstratur in alia sciẽ- tia: quemadmodum est opus hoc Arithmetico. Atqui dixit hoc, quoniam dubita- tur de qualitate existentię numeri extra animam. quoniam nonnulli dubitaue- runt, & dixerunt non esse numerum extra animam: & nonnulli dubitauerunt, di- centes partem secundam, ꝙ numeri sunt substantiæ extra animam, & ꝙ sunt principia entium. sed inquisitio de hoc erit in iis, quæ sunt post naturalia. Deinde dixit; & consimiliter in quibusdam prædicatis, eo ꝙ sunt manifesta, non est opus, vt exponamus quid significat nomen ipsorum. sensus est, ꝙ in multis quæsito- rum non est opus demonstratori propter demonstrationem de ipsis, vt præmittat & monstret quid significat nomen ipsorum. & hoc maxime inuenitur in scien- Naturali: quemadmodum si quæramus, an luna, & stellę sint ex natura corporis cœlestis, aut ex alia natura: & si ignis est, aut non. & in multis quęsitis opo tet præmittere & monstrare, quid significat nomen ipsorum. iamq; hoc opus fuit ipsi in sermone de calido & frigido in lib. de Animalibus. Deinde dixit: & forma ... nonnullarũ propositionũ est hęc: qm̃ in enuntiatione dicente, cum ab æqualibus ęqualia demuntur, quæ remanent sunt æqualia, non est opus exponere, quid si- gnificat nomen ipsorum. sensus est, ꝙ earum cognitionem assequuntur homines, & notæ sunt ipsis, licet non præmittat aliquis, & monstret nomina ipsarum, ... contrarium multarum enũtiationum: quemadmodum si aliquis dicat, ꝙ omnis lo- cus terrę habet horizontem: & ꝙ opposita diuidunt verum & falsum. quoniã si non præmittat aliquis declarationem istarũ rerum, nõ sciemus huiusmodi pro- positiones. Deinde dixit: sed hoc non cõplicatur in demonstratione ad perfectio- nem, & constitutionẽ ipsius ex his tribus rebus: hoc est re, quæ monstratur per demonstrationem, & re, super quam cadit demonstratio, & re, ex qua est demon- stratio. sensus est, sed variatio propositionum, & quæsitorum, & subiectorum se- cundum has dispositiones non facit existimare enuntiationem dicentẽ, ꝙ demõ- stratio cõponitur ex tribus rebus, ex propositionibus. s. & quæsito, & subiecto. hæc enim enuntiatio manifesta per se est ei, qui nouit significata istorũ nominum & habet consuetudinem in demonstrationibus. hoc enim est necessarium in omni ostensione, tanto magis in demonstratione.

† Ab. le. neque subiectũ eẽ est receptũ in oĩbus artibus, qa quorũdã subiectũ est p se notum. Iac. le. neq; est quoq; recepta pdica tio ipsius pdicati oĩno cunctis artibus: quia subiectũ aliqrũ earũ est per se notũ.

Opp. habet Auer. 4. de cœ. com. 32. ꝙ Ph. naturalis demonstrat ignem esse. Vide contr. Zim. sup. 4. de cœ.

Quæ sit inter Dignitates, Suppositiones, Petitionesq; differentia, ac etiam Desinitiones. Non necesse etiam esse Formas dari propter demonstrationem. Cap. X

NOn est autem suppositio, neque petitio, quod necesse est esse propter ipsum, & videri necesse. non enim ad extrin secam rationem demõstratio, sed ad eam, quæ in anima: quoniam neque syllogismus. semper enim est instare ad

A extrinſecam rationem, ſed ad intrinſecam rationem non ſemper.

Dixit Ariſt. Cognitiones autem cognitæ variantur, principia, & radix poſita: quoniam ipſæ admittuntur per ſe, & exiſtimatur in eis, ꝙ ipſæ admittantur per ſe. demonſtratio nanque non eſt modus* ſermonis extrinſeci, ſed eſt modus ſermonis intrinſeci: & conſimiliter etiam ſyllogiſmus. fieri enim vtique poteſt, vt contradicatur ſemper ſermoni extrinſeco: ſed ſermoni intrinſeco non poteſt ſemper contradici.

*Ab. Ie. orationis. Iac. Ie. rōcinii, & ſic in toto cōm.

Propoſitionum vero proportionatarum arti ſpecies ſunt: quoniam aliquę ſunt propoſitiones notæ per naturam, quas oportet admittere, aliquæ petitiones, aliquæ radices poſitæ, & aliquæ definitiones. Propoſitiones igitur notæ per naturā diuerſificantur a petitionibus, & radicibus poſitis: quoniam propoſitiones notæ p naturam ſunt veræ per ſe, nec poteſt aliquis conuenienter imaginari aliter ipſas eſſe quam ſunt, neque poteſt illis contradicere per ſermonem intrinſecum, ſed p ſermonem extrinſecum, qui eſt interpretatio tantum: demonſtratio vero eſt, vt ſermo intrinſecus, non vt ſermo extrinſecus. 77

B Poſteaquā expoſuit, ꝙ artifex non oſtendit exiſtentiam propōnum, ſed ponit ipſas poſitione, aut quia ſunt manifeſtæ per ſe, aut quia monſtrantur in alia arte: vult connumerare hic ſpēs propōnum, quibus vtitur oſtendens per demōſtrationem ex hoc modo, hoc eſt per modū, quo admittitur exiſtentia ipſarum: intelligit ſcdm ꝙ ſunt diſpoſitiones doctoris cum propoſitionibus demōſtrationis. Et inquit; Cognitiones aūt cognitæ variantur, principia, & radix poſita; qm̄ ipſæ admittuntur per ſe, & exiſtimatur in eis, ꝙ ipſæ admittantur per ſe. ſenſus eſt, propoſitionū, quas oportet diſcipulum admittere ex arte demōſtrationis, aliquę ſunt notæ per ſe, hoc eſt notæ ſcdm naturam, & ex ipſis aliquæ ſunt principia, & aliquæ ſunt radices poſitæ. Propoſitiones vero, quæ ſunt ex genere cognitionum notarum per ſe, diuerſificantur ab illis, quæ ſunt ex genere propōnum, quæ vocantur principia, & quæ vocantur radices poſitæ. quoniam in propoſitionibus, quæ ſunt ex genere cognitionum notarum per ſe, veritas per ſe eſt in ſermone intrinſeco, & ſermone extrinſeco. & hoc eſt, quod voluit, cū dixit, & exiſtimatur in eis, ꝙ ipſæ admittantur per ſe. ac ſi dixiſſet, qm̄ ſcientia nota per ſe admittitur, hoc eſt cognoſcitur per ſermonem intrinſecū. Et poſteaquā addidit, & poſuit conditionē ſermonis intrinſeci, attulit cauſam ſuper hoc, & dixit, demonſtratio nãq; non eſt modus ſermonis extrinſeci, ſed eſt modus ſermonis intrinſeci. ſenſus eſt, atqui non ſufficit in deſcriptione propoſitionum notarum per ſe, vt ſciantur per

Expoſitio textus.

C ſe per ſermonem extrinſecum, abſq; eo, ꝙ addatur ad hoc & ſermo intrinſecus. quoniam demonſtratio non ſtabilitur per ſermonem extrinſecum, quemadmodum ſe habet res in multis orationū probabilium: ſed propter cognitionem ſermonis intrinſeci ſimul cum cognitione ſermonis extrinſeci. Cum vero dixit: & conſimiliter etiam ſyllogiſmus: ſenſus eſt, & veritas in oratione ſyllogiſtica non ſufficit, vt ſit veritas per ſermonem extrinſecum abſque ſermone intrinſeco. Deinde attulit cauſam aliā, qua oportet apponere conditionē ſermonis intrinſeci in ſyllogiſmo, & propoſitionibus ſyllogiſmi, hoc eſt demonſtrationis, & dixit: fieri enim vtique poteſt, vt contradicatur ſempe, ſermoni extrinſeco: ſed ſermoni intrinſeco non poteſt ſemper contradici. ſenſus eſt, ſecundum ꝙ exiſtimo, ꝙ in ſermone, qui eſt inter duos diſputantes, qui eſt ſermo extrinſecus, fieri poteſt, vt procedat contradictio inter ipſos in infinitum. ſed in ſermone, qui eſt propter ſermonē intrinſecum, non procedet ſermo in infinitum: ſed vnus duorum loquentiū deueniet in ſententiam ſocii ſui. Atqui voluit per id, quod procedat ſermo in infinitum, quod non conſiſtant loquentes ſuper veritate ipſius rei. † demonſtrationem enim, quæ conſiſtit ſuper veritate, oportet eſſe demonſtrationem per ſermonem intrinſecum. Quod autem ſermo, qui eſt per ſermonem extrinſecum, procedat in infinitum, eſt manifeſtum litigantibus, & contradicētibus in iudiciis. Et ꝓpterea

Demonſtratio nō ſtabilitur per ſermones extrinſecos.

†Ab. Ie. demſrone autē conſtat veritas, oportet itaque fieri demſronem,

†al .I. apud indices ſtatuũtur determinata tẽpora cõtrouerſiarum, quæ trãſcendi nõ poſſunt, & ſunt tria.

videtur ꝙ in litigiis contradicentium † in iudiciis ſtatuantur determinatæ contra dictiones, quę non tranſcendant tres. & ita in ſermone hoc ponuntur apud litigantes aquæ fluentes, quibus finitis complentur litigia. & conſimiliter apud nos in iudiciis ponuntur ſcdm hanc diſpoſitionem. Et innuit etiam, ꝙ velit, ꝙ in propoſitionibus notis per ſe, ſi aliquis contradicit per verba & linguam ſuam, non cõtradicit ipſis ſemper, ſed conſentit ipſis in operatione ſua. quemadmodum inuenimus multos homines, qui contradicunt in lingua ſua illi ſententiæ, ꝙ ſit in electione alicuius repellere malum, quod timet, & *producere bonum, qď expectat ipſorum enim verbum varium eſt ab opere. Illi vero, quod nõ nouit aliquis per ſermonem intrinſecum, contradicit ſemper ſermo eius extrinſecus. Et hanc expoſitionem tradidit Matthæus interpres.

Quæcunq; igitur monſtrabilia exiſtentia accipit ipſe non monſtrans, hæc quidem, ſi apparentia diſcenti accipiat, ſupponit, & ſunt non ſimpliciter ſuppoſitio, ſed ad illum ſolum. ſi vero, aut nulla inexiſtente opinione, aut & contraria inexiſtente, accipiat idem, petit. Et hoc differunt ſuppoſitio & petitio. eſt enim petitio, quod ſub contrarium eſt ad diſcentis opinioni: aut quod aliquis demõſtrabile exiſtens accipiat, & vtatur non monſtrans.

Dixit Ariſt. Radix autem poſita eſt res, quam ſuſcipit diſcipulus a præceptore, ſcdm ꝙ eſt apud ipſum, non autem ſimpliciter. atqui res, de qua dubitat diſcipulus, eſt ea, de qua non habebit apud ipſum cognitionem. & hoc ſcdm duas ſpecies: aut vt non habeat apud ipſum cognitionem de ea penitus: aut vt habeat apud ipſum cognitionem per contrarium huius. Et hęc eſt differentia, quæ eſt inter petitiones, & radicem poſitam. & hoc, quoniam radix poſita eſt illud, quod admittitur apud diſcipulum nõ per ſe: ſed petitiones ſunt, quę non admituntur apud diſcipulum, ſed habet ipſarum contrarium apud ſe.

78 Radix autem poſita eſt propoſitio quam recipit diſcipulus a doctore. ſcdm ꝙ eſt manifeſta propter doctorem, non autem ſecundum ꝙ eſt res manifeſta apud diſcipulum: nec tamen habet conſimiliter etiam ſcientiam contrarii ipſius; ſed petitio eſt, quam recipit diſcipulus a doctore, & habet cognitionem de contrario ipſius.

Suppoſitio, ſeu radix poſita quid ſit. Idem ſupra, t.14.

Diſcrimẽ inter ſuppoſitionẽ, & petitionem.

Poſteaquã docuit differentiam, quæ eſt inter propoſitiones notas per ſe & reliquas poſitiones, quæ ſunt tres. ſ. quę vocantur radices poſitæ, & quæ vocantur petitiones. & quę vocantur definitiones; incœpit docere differentiam, quæ eſt inter has tres inter ſe. Et incœpit a deſcriptione radicis poſitæ: & inquit: Radix autem poſita eſt res, quã ſuſcipit diſcipulus a præceptore, ſcdm ꝙ eſt apud ipſum, non autem ſimpliciter. vult, quemadmodũ ego exiſtimo, ꝙ radix poſita eſt, quã admittit diſcipulus a præceptore ſcdm bonitatem exiſtimationis ſuæ de præceptore: & eſt apud ipſum de capitulo admiſſorũ, ſed nõ de capitulo admiſſorũ per ſe, hoc eſt intelligibiliũ. Et propterea dixit, ſcdm ꝙ eſt apud ipſum, non autem ſimpliciter: & eſt ſcdm hoc apud diſcipulũ de radice poſita opinio quædã: & opinio ſcdm modũ quendã eſt ſcientia. Et propterea dixit poſt hoc: atqui res, de qua dubitat diſcipulus, eſt ea, de qua non habebit apud ipſum cognitionẽ. ſenſus eſt, de qua non habebit apud ipſum ſpeciem aliquam cognitionis, neq; admiſſam, neque intellectam. Deinde dixit: & hoc ſcdm duas ſpecies: aut vt non habeat apud ipſum cognitionẽ de ea penitus: aut vt habeat apud ipſum cognitionẽ per contrarium huius. ſenſus eſt, aut vt habeat apud ipſum cognitionem admiſſam in contrarium huius. Deinde dixit: & hæc eſt differẽtia inter petitiones, & radicẽ poſi

A tam,vſq; ad id,quod dixit,ſed habet ipſarũ contrariũ apud ſe.ſenſus eſt, ꝙ differentia,quæ eſt inter radicem poſitã & petitiones,eſt quoniã radix poſita eſt admiſſa apud diſcipulũ,ſed petitio eſt,de qua non habet cognitionem non admiſſam, neq; intellectam.& ſi habet cognitionem admiſſam apud ſe de hac re,ipſa eſt in contrarium huius rei.

Termini quidem igitur non ſunt ſuppoſitiones, neq; enim eſſe aut non eſſe dicunt, ſed in propoſitionibus ſuppoſitiones. terminos autem ſolum intelligere oportet. hoc autem non eſt ſuppoſitio: niſi & ipſum audire ſuppoſitionem aliquis eſſe dicat. ſed quibuſcunq; exiſtentibus, eo ꝙ illa ſunt, fit concluſio.

Dixit Ariſto. Diuerſificantur autem definitiones a radice poſita, & petitionibus, quoniam in definitionibus non enuntiatur, ꝙ res inſit rei, ſed ſunt ſimplices, & pars propoſitionum, & per definitiones intelligitur ſubſtantia rei, & diſpoſitionis ſuæ. ſed radices poſitæ non ſunt ita: niſi per Deum aliquis vocaret omne id, quod audit,
B radicem poſitam. ſed hoc non eſt verum: quoniam radices poſitę ſunt res,quibus admiſsis & poſitis,ſequitur concluſionem eſſe.

Differũt aũt definitiones a radicibus poſitis & petitionibus, eo ꝙ in definitionibus non eſt enuntiatio ꝙ res ſit,aut non ſit:atqui definitio eſt pars propoſitionis,& definitiones docent ſubſtantiam rei & diſpoſitionem ipſius: ſed radices poſitę & petitiones non ſunt pars propoſitionis,ſed radices poſitæ ſunt, quibus admiſsis ſequitur concluſionem eſſe. 79

Poſteaquã poſuit differentiã inter propoſitiones intelligibiles,& inter propoſitiones,quæ vocantur radices poſitæ,& quę vocãtur petitiones, incœpit docere differentiam inter definitiones,& inter tria præcedentia:& ait: Diuerſificantur aũt definitiones a radice poſita, & petitionibus, quoniam in definitionibus non enuntiatur,ꝙ res inſit rei,ſed ſunt ſimplices,& pars propoſitionũ. ſenſus eſt, ꝙ in definitionibus,etſi ponantur poſitione,& ponãtur ſcdm viam rerũ admiſſarũ, quemadmodũ efficitur hoc in radicibus poſitis & petitionibus, differentia tamẽ inter ipſas & inter has eſt:qm̃ in definitionibus non enuntiatur res de re, & non diſponitur in ipſis res de re ſcdm modũ, qui fit in orationibus enuntiatiuis, hoc eſt,quæ ſunt veræ aut falſæ:ſed ſunt ad modũ dictionũ ſimpliciũ.& hoc,qm̃ cõpoſitio ipſarũ eſt cõpoſitio conditionis & abbreuiationis,nõ aũt cõpoſitio enũtia
C tionis.& ꝓpterea nõ ſunt veræ neq; falſæ ad modũ dictionũ ſimpliciũ. Et propterea dixit de ipſis;ſed ſunt ſimplices,& pars ꝓpoſitionũ.ſenſus eſt,ꝙ ipſę ſunt ſimplices in relatione ad compõnem propõnum,non ꝙ ſint ſimplices per ſe. De inde ſubdidit declarationẽ iſtius differentiæ,& inquit: & per definitiones intelligitur ſubſtantia rei,& diſpõnis ſuæ.ſed radices poſitę nõ ſunt ita:niſi ꝑ Deũ aliquis vocaret oẽ id,qđ audit,radicẽ poſitã.Et vult, ꝙ potẽtia definitionũ ſit potẽtia nois,in eo ꝙ ꝑ ipſas intelligitur ſubſtãtia rei, & diſpõnis ſuę, abſq; eo ꝙ cõprehendat,ſiue ſit,ſiue nõ ſit.ſed differunt inter ſe;qm̃ noĩa notificãt ſubſtantiã rei confuſam,definitiones aũt notificãt diſtinctã.An vero definitiones numerentur in propõnibus,aut orationibus declarantibus ſubſtantiã rerũ occultã mentionẽ faciet de ipſis in ſcdo tractatu iſtius libri.Poſtea vero q̃ꝫ poſuit radices poſitas ex genere enuntiationũ: & poſuit,ꝙ definitiones non ſunt ex genere enũtiationũ:concluſit ex hoc in ſcda figura,ꝙ definitiones non ſunt poſitiones. Deinde dixit:niſi per Deũ aliquis vocaret omne,id quod audit radit radicẽ poſitam, ſenſus eſt,niſi aliquis conſentiret,& vocaret oẽm dictionẽ quã intelligit, radicẽ poſitã.præterquã ꝙ ſi ipſe faceret hoc,non faceret rectũ: qm̃ oportet res diſtinctas habere noĩa diſtincta,non aũt cõſentiẽtia.Et hoc eſt,qđ voluit,cum dixit: ſed hoc non eſt verũ.ſenſus eſt,ſed qui faceret hanc operationẽ, non faceret rectum;qm̃ radices poſitæ ſunt propoſitiones,ex quibus admiſsis ſequitur conclu-

Differt a ſuppoſitiõe deffinitio. Idẽ ſupra t. c.14. Prima differentia.

al.1. connexionis.

2 Differẽtia

al.1. coniunctim, diuiſim.

Declarabit in 2. huius an deffinitio numeretur ĩter ꝓpõnes.

Tertia differentia.

sio: sed ex definitionibus non sequitur cõclusio. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: quoniã radices positæ sunt res, quibus admissis & positis, sequitur conclusionem esse. sensus est, cum ponuntur & ordinantur ordine syllogistico, in contrarium rerum, quæ sunt in definitionibus.

Vide primo Priorũ Sec. 3. cap. 30. & 2. Ph. t. c. 16 & 13. Metaph, cap. 3.

Neque Geometra falsa supponit, quemadmodum quidam asseruere dicentes, quòd non oportet falso vti: Geometram vero mentiri, dicentem pedalem non pedalem, aut rectam descriptam, non rectam existentem. Geometra vero nihil concludit, eo ꝙ hæc est linea, quam ipse locutus est, sed quæ per hæc ostenduntur.

Dixit Aristo. Geometra vero non vtitur in monstratione suorum quæsitorum propositionibus falsis, quemadmodum nonulli existimauerunt, cum enuntiat de linea, quòd est cubitalis, & non est cubitalis, & iudicat de forma lineæ, quòd est recta, & non est recta. & hoc, quoniam Geometra non addicit monstrationem quæsitorũ suorum lineis sensibilibus, sed lineis, quas significant per has: & hæ sunt lineæ intelligibiles.

80 Non facit autẽ Geometra in Geometria propositiones falsas, quẽadmodũ existimauerunt nonnulli, cũ dicit, & ponit, ꝙ hæc linea est tantæ mensuræ, & nõ est apud sensum istius mensuræ, & ponit ꝙ hæc linea est recta, & nõ est ea, de qua fert excẽplũ, recta: atqui affert exemplum de linea, quæ est in intellectu suo; quoniam accipitur hæc linea exemplum illius, & loco illius.

† Ab. leg. testat', ꝙ illud, quod putant mẽdacium, non sit mendacium. Iac. leg. indicat nunc nobis, ꝙ id, qđ illis existimant de hoc, ẽ falsũ.

Differentia inter naturalem et Geometrã in cõsiderando lineam.

Posteaquã numerauit species propõnum, & existimauerunt nonnulli, ꝙ inuenitur aliqua species falsa propõnũ, quibus vtitur Geometra, p̄ter eas, de quibus meminimus: † adduxit testimonium de eo, ex quo existimatur falsam, & ait: ꝙ Geometra non vtitur in mõstratione quęsitorũ suorũ propositionibus falsis: quẽadmodũ existimauerunt nonnulli, ꝙ accidat, vt plurimũ illi hoc, cũ enuntiat de linea, ꝙ sit æqualis lineę, & nõ est æqualis apud sensum, hoc est de lineis, ꝑ quas attulit exemplum. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: cum enũtiat de linea, ꝙ est cubitalis, & non est cubitalis. & cõsimiliter accidit, cũ enũtiat de linea, de qua fert exemplũ, ꝙ est recta, aut circularis, & ipsa scđm veritatẽ nõ est recta. Et posteaquã declarauit modũ istius sermonis, dixit in responsione huius, ꝙ hoc, qđ attribuitur Geometræ, ex parte qua sibi accidit ex hoc in cognitione, est res impossibilis. & hoc, qm̃ Geometra non intelligit per exemplum suum de lineis sensibilibus, quas descripsit; sed intelligit in doctrina sua de lineis imaginabilibus aut intelligibilibus, quas significauerunt lineæ sensibiles, in contrarium sciẽ Naturalis. & hoc, quoniam ipsa consyderat in doctrina sua de exẽplis sensibilibus. Et causa, quare Mathematicus est contrarius Naturali in hoc, est: quoniã Mathematicus consyderat de lineis, & omnino de magnitudinibus, ex parte qua sunt in anima: Naturalis vero consyderat de ipsis, & de reliquis, de quibus speculatur ex parte qua sunt extra animam.

Vide ꝑ hoc 2. ph. a. t. c. 26. vsque ad t. c. 26.

Præterea petitio & suppositio omnis, aut vt totũ, aut vt in parte: definitiones vero neutrum horum. Formas quidem igitur esse, aut vnum aliquid præter multa, non necesse, si demonstratio erit. esse quidem igitur vnum de multis verum dicere, necesse est. non enim erit vniuersale, nisi hoc sit. si autem vniuersale non sit, medium non erit: quare neque demonstratio. oportet igitur aliquid vnum & idẽ in pluribus esse, non æquiuoce.

Dixit Arist. Differentia vero, quæ est inter definitiones, & petitiones, & radices positas, est, quoniam nihil prohibet, quin petitio-

A nes, & radices positę sint, aut vniuersales, aut particulares: sed definitiones non sunt ita. Et demonstratio non indiget formis, aut rebus exeuntibus a multitudine: sed ipsa indiget ad hoc, ꝙ sit, natura vniuersali comprehensa in multis, quæ enuntietur de ipsis. si enim non esset hæc forma istius naturæ, non esset vniuersale: & si non esset vniuersale, non esset medium: & si non esset medium, non esset demonstratio: oportet igitur ex necessitate, vt sit hæc natura vniuersalis in multis, quæ prædicetur de multis non secundum viam accidentalitatis, quæ est in nominibus.

Iac. le. extractis, et sic in cōm.

Differentia vero alia intra definitiones, & petitiones, & radices positas est, ꝙ definitio non est nisi vniuersalis, istæ autem sunt vniuersales & particulares; sed demonstratio non constituitur super rebus multis scdm ꝙ sunt multæ: sed constituitur super natura vniuersali infusa in has res multas enuntiata de illis enūtiatione demonstratiua: qm̄ si nō erit natura in rebus multis scdm hāc dispōnem, nō inuenietur ibi intentio vl̄is, cumq; non erit ibi intentio vniuersalis, nō erit ibi terminus medius, qui prædicetur de ipsis per viam quid est. cumq; nō erit ibi termi

B nus medius, non erit ibi demonstratio penitus: & propterea oportet, vt sit in rebus, super quibus cōstruitur demōstratio, natura scdm hanc dispositionē, quæ prędicetur de rebus multis per † consensum, non aūt per † cōmunicationē nominis.

Si

† al. l. ꝑ vniuocationē.

† al. l. ꝑ ęquiuocationē.

Posteaquā accidit illi interserere sermonem suū de differētia, quæ est inter definitiones, & radices positas, & petitiones, ꝑ sermonē eius, qui existimauit, quod Geometra vtatur quadā specie propositionum falsarum, et illum confutauerit: rediit ad alterā differentiā inter definitiones, & petitiones, & dixit: qm̄ nihil prohibet, quin petitiones, & radices positæ sint, aut vniuersales, aut particulares sed definitiones nō sunt ita. sensus est, ꝙ radices positę, & principia, ex parte quā sunt orationes enuntiatiuę, diuidūtur in vl̄es et particulares: sed definitiones nō diuiduntur in vniuersales & particulares, quoniam omnis definitio est vniuersalis: & conclusio sequitur ex hoc in secunda figura, ꝙ radices positę, et petitiones non sunt definitiones. Et qm̄ hic sermo posset aliquē conducere vt existimaret, ꝙ petitiones, & radices positę, quibus vtitur demonstrator, diuidantur in vniuersalem & particularem: & tamen demonstrator non vtatur particulari, hoc est propositione particulari, hoc est singulari: & posset aliquis opinari ex hoc loco, ꝙ sequatur formas esse hic exeuntes a rebus particularibus, super quibus cōstruatur demōstratio, hoc est separatas & æternas: & si nō, nō esset demōstratio necessaria: cœpit docere hoc, & dixit: Et demonstratio non indiget formis, aut rebus ex

Declaratur prima differentia inter petitionē, et deffinitionē

Dubium

C euntibus a multitudine: sed ipsa indiget ad hoc, ꝙ sit natura vniuersali cōprehensa in multis, quę enūtietur de ipsis, sensus est, & non sequitur, ex eo ꝙ negamus demonstrationē construi super particularibus, quia demōstratio sit res permanēs particulare vero variabile, ꝙ hic sint formę rerum particularium separatæ: demonstratio enim non indiget huiuscemodi formis. & in hoc innuit formas, quas posuit Plato. Et cū formę, quas posuit, sint separatæ a materiis, sequitur, vt sint exeuntes a multis indiuiduis sensibilibus. Vt in exēplo, demōstratio, quæ construitur super homine, ꝙ sit cum hac dispōne, non construitur super homine separato vniuersali, si inueniatur homo cum hac dispositione. & nō est opus ad cognitionem ipsius, ꝙ sit homo cum hac dispositionē, vt construatur demonstratio super hac natura exeūte ab indiuiduis hominis, quę sensu percepimus, si inueniatur hæc natura cum hac dispositione. et hoc est, quod significauit, cū dixit: aut rebus exeuntibus a multitudine. Et nō intendit ipse hic destruere formas exeūtes a qm̄ hoc ptinet ad sciam Diuinā: sed qd' intēdit mōstrare, est, ꝙ nō oportet in demonstrationem ingredi sermonem de formis, siue formæ sint, siue non sint. sed tamen indiget demonstraatio, vt ponamus naturam vnam comprehensam in indiuiduis: si nanque hæc natura ponatur cum hac dispositione, poterit constitui demonstratio super rebus particularibus, non ex parte qua sunt particulares, sed ex parte naturę communicatę ipsis, & in ipsis comprehensę: quodque non

Solutio

Digressio.

Ideis Platonis non vtiē demonstrator, Idem. t. de anima. t. c. 8. 7. met. a t. c. 20. vsq; ad t. c. 22.

ponamus hanc naturam separatam, sed inuentam in sensibilibus: hoc est, ꝙ sit indiuisibilis per se & vna, & si diuidatur per accidens. hæc enim est differentia inter hoc, ꝙ ponamus naturã istam in materia, & ponamus, ꝙ est separata. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: sed ipsa indiget ad hoc, ꝙ sit, natura vniuersali comprahensa in multis: hoc est in indiuiduis: quæ enuntietur de ipsis: hoc, est quę enũtietur de indiuiduis cum hac natura ex parte ipsius. Atqui *sequitur hoc: qm̃ ĩ isto non confitetur, ꝙ hic sit natura cõprehensa in entibus, alia a natura separata; & ꝙ ipsa sint vnum definitione & nomine. & hoc, qm̃ consimiliter etiam manifestum est, ꝙ hic est natura comprehensa in sensibilibus, cum enim monstratũ fuerit, ꝙ ad hoc, ꝙ sit demonstratio, sufficit hæc natura existens in sensibilibus, propterea non est opus imaginari propter demonstrationem naturam exeũtem a sensibilibus. Deinde dixit: sed ipsa indiget ad hoc, ꝙ sit, natura vniuersali comprehẽsa in multis. sensus est, ꝙ demonstratio non indiget natura vniuersali separata a sensibilibus, sed indiget natura vniuersali comprehensa in sensibilibus: atqui sequitur hoc, quoniam hæc natura docet substantiam sensibilium, sed natura exiẽs a re non docet naturam re, Deinde dixit: si enim non esset hæc forma istius naturæ, non esset vniuersale. intelligit terminum medium, monstratum nanq; fuit, ꝙ oportet ipsum esse vniuersalem. Deinde dixit: & si non esset medium, non esset demonstratio. sensus est, ꝙ si non est terminus medius in demonstratione, non est demonstratio: qm̃ demonstratio est syllogismus, & syllogismus est per terminum medium. Deinde dixit: oportet igitur ex necessitate, vt sit hæc natura comprehẽsa in rebus, quæ prædicetur de multis. non sc̃d'm viam accidentalitatis, quę est in nominibus. sensus est, ꝙ, si ponamus demonstrationem esse, sequitur ex eo ꝙ sit, ꝙ sit vniuersale: cumq; ponitur vniuersale esse, sequitur quod sit hæc natura: igitur cum ponitur demonstrationem esse, erit etiam hæc natura. sed demonstratio est: igitur hæc natura est, & hæc est conclusio, quam intendit ex istis syllogismis conditionalibus.

*al. l. necessarium est.

Vl'e demonstrabile non ẽ extra multa sed ĩ multis. Idem de ani, t, c, 8.

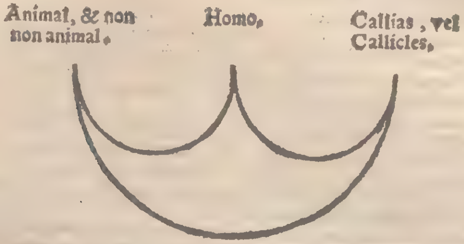
Quo pacto vtamur, in scientiis, Contradictionis principio. *Cap. XI.*

NOn contingere autem simul asserere & negare, nulla accipit demonstratio, nisi oporteat monstrare & conclusionem sic. Monstratur autem accipientibus primum de medio, ꝙ verum, negare autem non verum. Mediũ autem nihil differt esse, & non esse accipere: consimiliter autem & tertium. si enim datum est, de quo hominem verum dicere, si & non hominem verum, sed si solum hominem animal esse, totum, non animal autem non. erit enim verum dicere calliam, si & non calliam, tamen animal, non animal autem non. Causa autẽ, quoniam primum non solum de medio dicitur, sed & de alio, eo ꝙ est in pluribus. quare neque si medium & idem est, & non idem, ad conclusionem nihil differt.

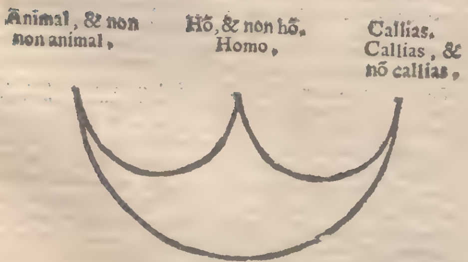
Dixit Arist. Enunciatio autem dicens, ꝙ partes contradictoriorum non possunt verificari simul, non ponitur in demonstrationibus: nisi per Deum cogat nos necessitas in quibusdam quæsitis, vt monstremus, quòd prædicatum inest subiecto, & non est non inexistens ipsi. Iam igitur monstratur quæsitum, quod habet hanc dispositionem, ad hoc, quòd complicetur conditio, quæ est in ipso, in termino maiore in syllogismo, & enuntietur de medio termino, quòd inest, & non est non inexistens ipsi. Atqui de medio æquum * est tibi, siue

* al. l. nihil differt.

A ponas in ipſo conditionem hanc, ſiue non ponas: & conſimiliter in tertio. cauſa autem in hoc eſt, quoniam, cum enuntiamus hominẽ de ſubiecto aliquo, puta de callicle, & enuntiamus animal de aliquo quod eſt homo, & de aliquo quod non eſt homo, erunt in enuntiatione hac noſtra duæ veritates: præterquam ꝙ non confert hoc ad concludendum illud, quod præ manibus habemus, ſcilicet ꝙ callicles eſt animal, & non eſt non animal. neque conſimiliter etiam, cũ enuntiamus hominem de callicle, & non callicle, & eſt enuntiatio noſtra vera, conferet hoc ad concludendum id, quod præ manibus habemus. Cauſa autem in hoc eſt, quoniam, cum terminus maior ſit prædicatum, enuntiabitur de medio termino, & de aliis a medio: quoniam prædicatum vt plurimum eſt vniuerſalius ſubiecto. præterquã ꝙ, ſi hæc conditio eſt in medio termino, non confert nobis ad concludendum id, quod præ manibus habemus.

B

Monſtratur ꝑ hũc ſyllm̃, quomõ recte vtamur contradictionis pricipio, apponẽdo ipm̃ prædicato.

Monſtratur per hos ſyllogiſmos, ꝙ ſi medium, vel tertium extremum affirmatiue & negatiue, ſumatur, ad concluſionem nihil refert.

Dixit: enuntiationẽ vero vniuerſalẽ cõmunicatã, qua dicitur, ꝙ partes contra 82
dictionis non poſſunt ſimul verificari, nolumus plerũq; dicere in expoſitione demonſtrationũ ad ipſam manifeſtandã, & ponere partẽ enuntiationis ex demõſtrationibus, niſi in tẽpore, quo acceſſerit neceſsitas ſuper hoc. Et hoc in duobus locis, quorũ vnus eſt cũ volumus adducere demonſtrationem, ꝙ prædicatum ineſt ſubiecto, quodq; ipſi cõtradictoriũ ei non ineſt, quẽadmodũ, ſi vellemus mõſtrare, ꝙ mũdus eſt finitus, & ꝙ nõ eſt non finitus: cũq; hoc velimus, oportet vt ponamus hanc conditionem in maiore termino, vt in exemplo, ſi velimus mõſtrare

hanc dispositionem de mundo, per medium, quod est corpus: & dicamus, mundu est corpus: & corpus est finitum, & non est non finitum: concluditur, quod mu dus est finitum. & non est non finitum. & hæc conditio non est vtilis ad hanc di spositionem in termino medio, hoc est in prædicatione termini medij de maior, & negatione contradictorij ab ipso, & consimiliter in prædicatione termini mi noris de medio, & negatione contradictorij sui ab ipso. & hoc, quoniam prædica tio medij de maiore, & negatione contradictorij sui ab ipso, verificatur vtiq; ci terminus maior fuerit æqualis medio, & consimiliter se habet res in medio cu minore. si vero fuerit vniuersalior ipso, non verificatur hoc: quemadmodum co cludimus, ꝙ homo est corpus per medium, quod est animal; quoniam non veri catur nobis cõuersum propositionis maioris ex hac figura: & hoc, qm̃ omne cor pus est animal, & ꝙ non est non animal: quemadmodum verificatur nobis, ꝙ o ne animal est corpus & ꝙ non est non corpus. Amplius, materia, in qua verific tur hæc conditio, est conditio non conferens ad concludendum id, quod intendi ex eo quod terminus maior inest minori, & contradictorium ipsius non est ill.

Dicit de hac enuntiatione, ꝙ demonstrator renuit, vt ea ponatur in demonst tionibus, propter ipsius euidentiam. Et inquit: nisi cogat nos necessitas in quibu dam quæsitis, vt monstremus, ꝙ prædicatum in ipsis inest subiecto, & non est i inexistens ipsi. sensus est, nisi in quæsitis, in quibus cogit necessitas rei, non solu ne deficiamus, vt ostendamus, quod prædicatum inest subiecto, tantum: sed ꝙ o damus cum hoc, ꝙ prædicatum non est non inexistens ipsi. Et verisimile est, ꝙ hoc accidat in quæsitis, in quibus est necessaria inexistentia prædicati subiect suo occulto. & cum monstratum fuerit cum eo ꝙ inest subiecto, ꝙ non potest fie ri, vt subiectum priuetur ipso, monstratur, ꝙ necessario inest subiecto, & semper.

Quęsitũ demonstrabile necessario inexistit subiecto.

Et postea quam mentionem fecit de vno locorum, in quo cogitur demonstrat ostensionem facere cum hac enuntiatione in monstratione sua, docuit, quomo vtitur demonstrator hac enuntiatione, & in quo loco vtatur ipsa, & ait: Iam ig tur monstratur quæsitum, quod habet hanc dispositionem, ad hoc, quod compli tur conditio, quæ est in ipso, in termino maiore in syllogismo, & enuntietur de te mino medio, ꝙ inest, & non est non inexistens ipsi. sensus est, & quæsitum cõ ditur vtiq; nobis cum hac conditione, hoc est, ꝙ inest rei, & non est nõ inexis ipsi, quando utimur hac conditione in prædicatione termini maioris de medio hoc est, ꝙ ex ipso sequitur maior, & negatur negatio ipsius ab eo. Vt in exem plo, si velimus concludere, ꝙ omnis homo est sensitiuus, & ꝙ non est non sensi uus, per medium, quod est ipsum animal. complicabimus enim syllogismum sic. Omnis homo est animal: omne animal est sensitiuum, & non est non sensitiuum & concluditur nobis, ꝙ omnis homo est sensitiuus, & nõ est non sensitiuus. & c clusiones huiusmodi sunt manifestæ per se ex eo, quod præcessit in libro Syllo gismi. Et posteaq̃ mentionem fecit de loco, in quo cum ponitur hæc dispositi sequitur etiam in conclusione: cœpit mentionem facere de locis, in quibus, cũ p nitur hęc conditio, non confert ad conclusionem: & dixit, Atqui de medio * eq est tibi, siue ponas in ipso hanc conditionem, siue non ponas: & consimiliter in ter tio. sensus est, cum hęc conditio additur subiecto, qui est terminus medius, ex par te qua est subiectum, non autem prędicato, quod est maior extremitas, non co fert illi. & consimilier, cum ponitur hęc conditio in minore extremitate: quoni est subiectum tantum. & hoc, quoniam nihil prohibet, ꝙ hęc conditio ponatur i propositione * determinata, siue in prędicato, vel in subiecto, cumque syllogi mus complicętur ex tribus terminis, quorum maior est tantum prędicatũ, mino subiectum tantum, & terminus medius subiectum & prędicatũ simul, aut in actu in prima figura, aut in potentia in alijs figuris: fieri potest, vt hęc conditio cadat in syllogismo in quatuor locis, in maiore extremitate, & minore, & termino me dio duobus modis, ex parte qua est prędicatum, & ex pare qua est subiectum. Afferit igitur Arist. ꝙ ipsum non confert in huiuscemodi quæsitis, nisi cum pona tur conditio in termino maiore; quoniam est prędicatum tantum, quodque non cõ fert in termino medio, ex parte, qua est subiectum, neque in termino minore, cum sit subiectum tantum: tacuit autem conditionem medij tremini, ex parte, qua est

* al. l. nihil differt tibi.

* Iac. le. indicatum.

Principium contradictionis in termino maiore, q est prędicatũ tãtum, ponẽdum.

A subiectum:quoniam planum consimiliter etiam erat per se, ꝙ non conferebat ad hoc quæsitum. Cumque enuntiauit, ꝙ non confert hęc conditio in termino medio neque in minori, cœpit declarare hoc, & dixit: causa autem in hoc est. quoniam cum enuntiamus hominem de aliquo subiecto, puta de callicle. & enuntiamus animal de aliquo, quod est homo, & de aliquo quod non est homo, sunt in enuntiatione hac nostra duę veritates. sensus est, causa autem, ꝙ non confert hęc conditio in termino medio, ex parte qua est subiectum, est; quoniam in omni prędicato, quod prędicatur de subiecto aliquo, & negatione ipsius, non sequitur, ꝙ diuidat hęc pdicatio verum & falsum eius, quod accidit prędicato, cum prędicauerimus ipsum de subiecto aliquo, & prędicauerimus etiam negationem ipsius de ipso. Vt in exemplo, si velimus concludere de zaiade, ꝙ est animal, & non est non animal, per medium, quod est homo: & dicamus, zaiades est homo: & homo est animal: non est falsum nobis cum hoc, quod illud, quod non est homo, sit animal, quemadmodum falsum est cum eo, quod dicimus, ꝙ homo est animal, ꝙ illud, quod nō est animal, sit homo: sed verificantur duę res, hoc est, si dicamus homo est animal & non homo est animal. cumque hoc ita sit, nihil faciet enuntiatio dicens, ꝙ contradictoria non aggregantur simul. Deinde dixit: præterquam ꝙ non confert hoc ad concludendum illud, quod præ manibus habemus, scilicet ꝙ callicles est animal, & non est non animal. sensus est, & cum hoc, ꝙ non conferet hęc conditio ad concludendum illud, quod volumus concludere, & est, ꝙ callicles est animal,

B & non est non animal, etiam fortasse non erunt duę enuntiationes verę. Deinde dixit: neque consimiliter etiam, cum enuntiamus hominem de callicle, & nō callicle, & est enuntiatio nostra vera, conferret hoc ad concludendum id, quod pręmanibus habemus. sensus est, neque consimiliter etiam, cum enuntiauerimus terminum medium de minori extremo, & negatione ipsius, & erunt duę enunciationes verę, conferet hoc ipsi. Et postea quam mentionem fecit, ꝙ subiectum differt a prędicato in hoc, quoniam cum ponitur hęc conditio in prędicato, non verificātur de subiecto duo opposita ipsius, hoc est prędicatum, & negatio ipsius, & modus iste verificatur in subiecto, hoc est prędicatio prędicati de ipso, & contradictorio ipsius: adduxit causam de hoc, hoc est de differentia subiecti in hacre ad prędicatum: & dixit: Causa autem in hoc est, quoniam cum terminus maior sit prędicatum, enuntiabitur de medio termino, & de alijs a medio: quoniam prędicatum vt plurimum est vniuersalius subiecto, sensus est, & causa, vt distinguatur prędicatum in hac dispositione a subiecto, est, quoniam prędicatum prędicatur de subiecto, & de eo, a quo negatur subiectum: quoniam prędicatum vt plurimum est vniuersalius subiecto. atqui de subiecto non potest prędicari prędicatū per se, & negatio ipsius; quoniam ab omni, a quo negatur prędicatum, negatur ēt subiectum, quia subiectum respectu prędicati est tanquam pars. Et dixit: pręterꝗ ꝙ, si hęc conditio est in medio termino, non confert nobis ad concludendum il-

C lud, quod prę manibus habemus. sensus est, & non verificabitur prędicatio prędicati de subiecto cum prędicatione eiusdem de negatione ipsius. hoc enim fit in se consequentibus conuertibilibus, & hęc sunt, in quibus prędicata sunt propria, & definitiones.

Discrepat a prędicato subiectum.

Omne autem asserere, aut negare demonstratio ad impossibile accipit: & hęc neq; semper vniuersaliter, sed quantum sufficiēs est. sufficiens autem est in genere. dico autem in genere, vt circa quod genus demonstrationes fert, quemadmodum dictum est & prius.

Dixit Aristo. Consimiliter etiam enuntiatione dicente, quod de omni verificatur altera pars contradictoriorum, vtetur demonstratio tendens ad impossibile, neque vtetur ipsa secundum viam vniuersalitatis: sed cum eam contraxerit ad singulas materias, solicita erit circa demonstrationē ipsarum: quemadmodū præcessit in sermone.

83 Locus vero secundus, hoc est, in quo pertractabis enunciationem vniuersalem celebratam, est, eum adducitur demonstratio super aliquo per demonstrationem ad impossibile in tempore, quo dicimus: & posteaquā hoc est falsum, contradictorium ipsius est verum: qm̄ duo contradictoria non complicātur simul super falso. Atqui non pertractamus ipsam in scientijs particularibus, hoc est appropriati alicui generi entium ex parte qua est vniuersalis ipsis: sed cum arctamus ipsam ad subiectum secundum ꝙ fieri potest, ac si esset proportionata: quemadmodum prædiximus.

Pricipio cō tradictionis cōtracto vtitur demonstrator.

Posteaquā enuntiauit vnum locorum, in quo vtimur enuntiatione dicente, ꝙ duo contradictoria non aggregātur simul: mētionem facit de secundo loco, & est cum vtimur illa in monstratione ducente ad impossibile, cumq; hæc enuntiatio sit ex enuntiationibus vniuersalibus, & iam posuerit, ꝙ artes vtuntur enuntiationibus appropriatis; narrat, ꝙ vsus consimiliter etiam istarū enuntiationum vniuersalium erit scdm modum, cuius potentia est potentia appropriati. Et dixit: atque vtetur ipsa scdm viam vniuersalitatis: sed cum eam contraxerit ad singulares materias, sollicita erit circa demonstrationem ipsarum. sensus est, sed cum contraxerit illam ad vnamquamq; materiā ex materijs, de quibus sollicita est circa demonstrationem ipsarum. hoc est de materia, quæ apropriatur arti, & hoc, quemadmodum illud, quod dixit in propositionibus communicantibus pluribus artibus vna: quemadmodum propositio dicens, ꝙ æqualia vni inter se sunt æqualia. Sed differentia inter hoc genus & genus primum est, quia hęc appropriatur alicui arti, hoc est, quæ dicit, ꝙ duo opposita non cōgregantur: & est ars Logicæ. sed hoc aliud genus propositionum non appropriatur alicui arti, & propterea hoc dicitur per *communicationem nominis absolute: & non est alterum sic, & causa in hoc est: qm̄ primum non appropriatur arti, & hoc appropriatur arti. & hoc qm̄ ipsius vniuersalis aliquid est, quod approptiatur arti vniuersali, & ipsius aliquid est, quod non appropriatur arti penitus, & in hoc cecidit dubitatio præcedens.

*al. l. equiuocationē.

In communibus principiis communicare sibi inuicem scientias: & quo pacto Dialectica in hoc ab aliis differat. Quæ interrogationes scientiarum sint propriæ, & quæ non sint scientiales. Mathematicarum scientiarum commendatio. & quo pacto syllogismus ampliari possit, assumendo & indirectum, & in latus. Cap. XII.

COmmunicant autem omnes scientiæ sibi inuicem secundum communia. communia autem dico, quibus vtuntur, tanquam ex his demonstrantes, sed non de quibus monstrant, neque quod monstrant. Et Dialectica omnibus, & si a... qua vniuersaliter tentet monstrare communia: vt ꝙ omne asserere, aut negare: aut ꝙ æqualia ab æqualibus: aut talium nonnulla.

Dixit Aristo. Enuntiationibus vero vniuersalibus vtuntur omnes scientiæ. & intelligo per enuntiationes vniuersales, res, per quas monstrantur prædicata inesse subiectis, non prædicata scdm se, neq; subiecta. Et ars Dialecticæ habet hoc oneris, vt monstret reliqua: & nulla ipsarum sollicita est in hoc, nisi scientia vocata Sapientia.

84 Et hoc genus enuntiationum, hoc est vniuersale, pertractatur per communicationem in omnibus scientijs. Ars autem Dialecticæ sollicita est in conseruandis his propositionibus, & stabiliendis ipsis, & consimiliter scientia, quæ vocatur Sapientia, præterquā ꝙ differentia est inter duas scientias.

Vide prim. met. cap. 1. & 2.

Intelligit per omnes scientias, omnes artes demonstratiuas. Et dixit: & intelligo per enuntiationes vniuersales, res, per quas mōstrantur prædicata inesse subie

A ctis, non prædiata fcdm fe, neq; fubiecta. intelligit per hoc difpofitiones rerum logicalium, quæ funt vera vniuerfalia. & hoc, qm̄ notum eft, ꝙ p eas non monftratur quid eft prædicatum fcdm fe, neque quid eft fubiectum. Cumque ars Dialecticæ & ars primæ Philofophiæ confyderent de principijs artis Logicæ, & auferant errores cadentes in ipfa, dixit: Et ars Dialecticæ habet hoc oneris, vt mōftret reliqua: & nulla ipfarum follicita eft in hoc, nifi fcientia vocata Sapientia. Cumq; confyderatio vtrarūq; ipfarum in ipfis, & in reliquis difpofitionibus vniuerfalibus diuerfificetur, cœpit docere modum diuerfitatis ipfarum.

In quo cōicāt logica, et metaphifica. Idem. 1. ph. t. c. 8. & 4. met. t. c. 5.

Dialectica vero non eft ita determinatorum quorundam, neque generis alicuius vnius. non enim interrogaret. demonftrantem enim non eft interrogare, eo quòd oppofitis exiftentibus non monftrauit idem. monftratum eft autem hoc in iis, quæ de fyllogifmo. Si vero idem eft interrogatio fyllogiftica, & propofitio contradictionis: propofitiones autem fecundum vnamquanq; fcientiam, ex quibus fyllogifmus fecundum vnamquanq; fcientiam: erit vtiq; aliqua interrogatio fcientialis, ex quibus, qui fecundum vnamquanque, proB prius fit fyllogifmus.

Vid. 1. prio. cap. 1. & 2. cap. 24.

Dixit Aristo. Atqui Dialecticæ ars non intendit modum rei appropriatæ, neque confimiliter etiam habet fubiectum determinatum, fed nihil aliud curat, nifi vt ponat propofitiones fuas per interrogationem, & *infidietur ipfis ab illo, qui interrogatur. demonftrator autem non habet ita formam fuam. non enim vtitur extremis contradictionis ad monftrandum quæfitum fuum: quoniam quæfitum fuum, quod intendit monftrare, eft vnum. & hæc res iam manifeftata fuit in libro Syllogifmi. Interrogatio autem, & fyllogifmus, & propofitio, quæ accipitur ex contradictorio, non differunt, neque variantur inter fe: & propofitiones vtique, quæ ponuntur in fcientiis proportionatis, & appropriatis vnicuique, ex quibus eft demōftratio fuper aliqua re, conuertuntur, & fiunt interrogatio.

*al. l. venetur ipfas, & fic in cōm.

† Ab. le. Et nō ē dr̄ia, neq; difcrimē inter eas de interrogatione, & fyllo, & premiffa, quæ.

85

Quoniam ars Dialecticæ non conftituit monftrationem de re appropriatam p fe, & non habet locum appropriatam. & propterea propofitiones, quæ pertractāC tur in arte Dialecticæ, accipiuntur ex interrogatione: fed demonftrator non accipit ppropofitiones ex interrogatione: qm̄ non intendit conftruere vtrumuis duorum contradictoriorum contigerit, aut deftruere ipfum, fed intentio ipfius eft conftruere rem vnam per fe & deftruere eius contradictorium: quæfitum autem & propofitio, & conclufio funt res vna fubiecto, fed differunt in modo. Et propterea conditio, quæ eft in quæfitis demonftrationum, eft eadem cum cōditione, quę eft in ppofitionibus demonftratiuis: & propter hoc fieri poteft, vt conuertantur ppofitiones appropriatæ in quacunq; fciētia, & ponātur quæftiones in hac fciā.

Dixit, ꝙ differentia in artem. Dialecticæ, & inter artem Iudicij eft, etfi communicent in confyderatione rerum vniuerfalium: qm̄ ars Dialecticę non intendit per inquifitionem finem determinatum alium a Dialectica, præter victoriam ipfam, fed ars Iudicij intendit finem determinatum, qui eft fciā entium † per fuas maximas caufas, nō in eo ꝙ funt entia. Amplius, qm̄ ars Dialecticæ non habet fubiectum appropriatum, fed ars Iudicij habet fubiectum appropriatum: & hoc eft ens abfolute, hoc eft, in eo ꝙ eft ens. atqui ars Dialecticæ cōfyderat ens, vtrouis, modo contigerit, ex parte, quia ipfa confyderat de entibus † per modum pbabilitatis. probabilitas autem confequitur ens abfolutum, quemadmodum confequitur ens contractum, ipfa cōfyderat de omnibus fubiectis artium demonftra-

Per artē Iudicii intelligit fcientias Metaphyficam.

† al. l. fcdm vltimū fuarum caufarum.

† Ab le. fecundum vulgus, vulgus

ãt comprehendit.

tiuarum particularium, & vniuersalis ipsarũ quæ est ars Iudicii. Et posteaquã narrauit, ꝙ ars Dialecticæ non assequitur intẽtionem determinatam, neq; hab. subiectum determinatum, adduxit signum super hoc, & dixit: sed nihil aliud ... rat, nisi vt ponat propositiones suas per interrogationem, & insidietur ipsis ab ... lo, qui interrogatur. sensus est. & cum non habeat subiectum determinatum, neq; intentionem determinatam, est causa, vt accipiat propositiones suas, quas ponit per syllogismum, secundum ꝙ fatetur ille, qui interogatur de hoc, nõ secũdum rem in se: sed per Deum per aliquam causam, quæ sit causa, quare faciat hanc operationem, ac si velit, ꝙ hæc operatio significet, ꝙ non habet subiectum determinatum, neq; intentionem determinatam in quæsito, hoc est determinatum per se ex tra intellectum. Et verbum ponere, significat super acceptione propositionum ... missarum: & potest significare super petitione: & potest significare super acceptione propositionum admissarum per modum Dialecticæ. Atqui cum dixit: & insidietur ipsis; est dictio metaphorica, quoniam enim interogator vult impedire interrogatum, & tentat ipsum, vt concedat propositiones, quæ conferunt ipsi ad destruendum illud, quod intendit destruere, ideo vocauit hanc operationem insidias: insidiæ enim sunt operatio erroris, & deceptionis. Deinde dixit: demonstratorem nõ habet ita formam suam. non enim vtitur extremis cõtradictionis ad monstrandum quæsitum suum; quoniam quæsitum suum, quod intendit mõstrare est vnum. & hæc res iam manifestata fuit in libro Syllogismi. sensus est, & demonstrator non accipit propositionem per hunc modum, hoc est per interrogationem; quoniam qui consueuerunt adducere propositiones per hũc modum, vtuntur ... ad ratiocinandum extrema contradictionis. hoc est aliquando per aliquem syllogismum, & aliquando per aliquem alium syllogismum: quoniam respondens ... fatetur in relatione ad quæsitum aliquod rem aliquam, & fatetur ipsius contradictorium postea, sed demonstrator non vtitur in ratiocinio suo extremis contradictionis: quoniam intendit ex vtrisq; ipsorum, quod verum est. & hoc est, quod voluit, cum dixit, qm̃ quæsitum suum, quod intendit monstrare, est vnum. & intelligit verum. Et inquit: & hæc res iam manifestata fuit in libro Syllogismi. sensus est, quoniam ipse præmisit partem sermonis ibi de differẽtia inter propositionem demonstratiuam & dialecticam, & perfecit hoc in lib. Dialecticæ. Et cum dixit: Interrogatio autem, & syllogismus, & propositio, quæ accipitur ex contradictorio, non differunt, neq; variantur inter se: intelligit de duabus artibus Dialectica & Demonstratiua, quod non est differentia inter syllogismum demonstratiuum & dialecticum in forma sua. neq; etiã differunt, ꝙ vnicuiq; earum non sufficiat vna partium contradictionis; quinimo vtriq; ipsarum sufficit vna pars contradictionis. & construit ipsam, & destruit aliam. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: & propositio, quæ accipitur ex contradictorio. sensus est, ꝙ vtraq; duarum artium vtitur propositione dicente, ꝙ duo contradictoria nõ aggregantur simul, quemadmodum vtitur syllogismo perfectæ figuræ, hoc est concludente. Et dixit: & propositiones vtique, qua ponuntur in scientijs proportionatis, & appropriatis vnicuique, ex quibus est demonstratio super aliqua re conuertuntur, & fit interrogatio. sensus est, ꝙ iam incipit magister, & ponit ipsas apud discipulũ per positione, absque eo, ꝙ interroget ipsum eas, vt doceat ipsum notificando eas ... & aliquando interrogat ipsas ab eo per modum euidentiæ, & vt acquiescat ipsi. & hoc est, quod voluit, per dictionem conuersionis; hoc est, per conuersionem ipsius de enuntiatione ad interrogationem. Et cum dixit: appropriatis vnicuique: sensus est, vnicuique naturæ ex subiectis, quæ pertractant artes. iam enim demonstratum fuit, ꝙ propositiones demonstratiuæ habent hanc dispositionem.

Demonstrator non accipit propõnẽ per interrogationẽ. Idẽ supra. t. 13.

2. Prio. ca. 1. & 1. Topi. cap. 1.

Dialecticus & demõstratiuus syllus differe ĩ materia, non in forma. Idẽ supra. t. 9.

Supra a te. 54. vsq; ad tex. 76.

Planum igitur, ꝙ non omnis interrogatio geometrica fuerit, ... que medicinalis: similiter autem & in aliis: sed ex quibus, aut monstratur aliquid, de quibus Geometria est: aut ex eisdem monstratur Geometriæ, quemadmodum Perspectiua. consimiliter autem & in aliis. & de his quidem & rationem subiiciendum ex geometricis

A principiis, & conclusionibus.

Dixit Aristo. Videtur autem, ꝙ non oportet Geometram respō
dere cuicunque interrogationi, de qua fuerit interrogatus, neque Me
dicum consimiliter etiam: & consimiliter procedet res in quacunq; *a.l.passio-
scientia: sed debet Geometra respondere, cum interrogatus fuerit nibus.
de descriptionibus consequentibus res geometricas, aut descriptioni
bus consequentibus res, quæ sunt altiores Geometria. quemadmo-
dum scientia Perspectiuorum. & consimiliter oportet artificem cu-
iuscunque scientie. & sermo de interrogationibus perspectiuis, & per
fectio causæ ipsarum pertinet ad artificem Geometriæ, secundum ꝙ
ponuntur sub subiecto ipsius.

Cumque conditiones quæsitorum in vnaquaque scientia sint eædem cum con
ditionibus propositionum, planum ꝙ non oportet Geometram respondere cui 86
cunque quæsito contigerit, neque Medicum cuicunque quæsito contigerit: & in
summa non est artificis respondere nisi quæsitis appropriatis arti suæ, aut quæ-
B sitis, quæ sunt ex genere superiori arte sua.

Dixit: Videtur autem ex eo, quod dixit de conditionibus quæsitorum demō
stratiuorum, & propositionum demonstratiuarum, cum proponuntur, cumque
demonstrator iam interrogetur, ꝙ non debet respondere cuicunq; interrogatio-
ni, de qua interrogatur. vt in exemplo, non oportet Geometrā respondere cui-
cunque interrogationi, qua interrogatur in Geometria, neque Medicum consimi
liter etiam, neque aliquem ex reliquis artificibus scientiarum: neque ad ipsum at-
tinet quæcunque interrogatio contigerit. Causa autem in hoc est: quoniam di-
xit, ꝙ oportet quæsita demonstratiua, et propositiones esse essentiales. accidunt
autem aliquando Geometræ res non essentiales. cumq; interrogatus fuerit Geo Ad quę Geo
metra de illis, non oportebit ipsum respondere. quemadmodum si interrogatus metra respō
fuisset, an figura circularis sit melior recta. Et dixit: sed debet Geometra re- dere tenetur
spondere, cum interrogatus fuerit de descriptionibus consequentibus res geome-
tricas: intelligit accidentia essentialia subiecto per se, de quo considerat. Et cū
dixit: aut de descriptionibus consequentibus res, quæ sunt altiores Geometra:
quemadmodum scientia Perspectiuorum: ita cecidit in textu, vnde traductum
fuit. oportuisset autem dicere, inferior quā scientia Geometriæ, quæmadmodū Quid intelli
scientia Perspectiuorum. nisi intelligatur per altiorem, dignior. scientia enim git per res al
Geometriæ est supra scientiam Perspectiuorum, & scientia Perspectiuorum sub tiores.
C ipsa. & hoc significat, ꝙ Geometra interrogatur de causis rerum apparentium
in scientia Perspectiuorum, ex parte qua sunt ipsis causæ. atqui conueniens est
hoc, cum prædicet de ipsis, ex parte qua sunt conclusiones apud eum. & interro
gat de ipsis ipse Perspectiuus, vt illas ponat causas, & propositiones. Et propte-
rea dixit: & sermo de interrogationibus perspectiuus, & perfectio causæ ipsa-
rum pertinet ad artificem Geometriæ, secundum ꝙ ponuntur sub subiecto ipsius.
sensus est: atqui interrogatur de ipsis Geometra ab artifice Perspectiuorum,
exempli gratia: quoniam sunt conclusiones consequentes subiectum suum.

Et inuenitur locus istius capituli in alia traductione sic.

Planum igitur, ꝙ non erit omnis interrogatio scientiæ Mensurarum, neque sciē
tiæ Medicinæ, & consimiliter in alijs: sed eorū, per quæ ostenduntur per demō
strationem res de scientia Mensurarum: aut eorum, quæ monstrantur per demō
strationem mensurarum, quemadmodum res Perspectiuorum, & consimiliter in
rebus alijs. & sic in hoc possibile est, ꝙ exhibeat causam ex principijs scientiæ
Mensurarum, & conclusionibus. Et hæc res, quam exposuimus in hoc capitu-
lo, est in hac traductione manifesta. Et cum dixit: sed eorum, per quæ ostendun
tur per demonstrationem res de scientia Mensurarum: aut eorum, quæ mon-
strantur per demonstrationem mensurarum: est locus sermonis sui in traductio-

Subalternās respōdere tenetur de subalternatis. ne secunda, loco illius, quod dixerat in altera traductione: sed debet Geome respondere, cum interrogatus fuerit de descriptionibus consequentibus res Ge metricas, aut de descriptionibus consequentibus res, q̄ sunt inferiores Geome quemadmodum scientia Perspectiuorum. Et dixit; & sic in hoc possibile est, exhibeat causam ex principijs scientiæ Mensurarum, & conclusionibus. sci est, ꝙ omne illud, qđ est sub scientia Geometrię, potest exhibere in arte sua sam per illas res, quæ sunt in scientia Geometrię, aut principia. aut conclusio & loco huius est, quod dixit in alia traductione: & sermo de interrogationib spectiuis. & perfectio causæ ipsarum pertinet ad Geometram, secundum ꝙ p ur sub subiecto ipsius.

De principiis vero rationem non subiiciendum Geometræ, inq stum Geometra. consimiliter autem & in aliis scientiis. Neq; igit omnem interrogationē vnusquisque scientificus interrogare debe neque † omne interrogatum respondere de vnoquoq; : sed quæ se dum scientiam determinata sunt. Si autem disputabit cum Geo tra, inquantum Geometra, sic, manifestum quòd bene, & si exh aliquid monstret: si autem non, non bene.

† alij leg. ad omne.

Dixit Aristo. Sermonem de principio artis Philosophiæ non de bet Geometra ponere, in eo quòd est Geometra, & consimiliter r liquarum scientiarum, de iis, quæ transcendunt ipsam Geometria Oportet igitur, vt non interroget vnusquisque sciens de quacu re contigerit: neq; consimiliter etiam debet respondere de quacu que re contigerit: sed oportet vtique, vt ordinet responsionem ipso, cum interrogatus fuerit de re appropriata arti suæ, & scient suæ. Et propterea, cum inuenitur aliquis in via Geometriæ, & dit aliquam rem geometricam, & in sua via vtitur monstrationib geometricis, ordinata erit operatio ipsius, & recta. quòd si progr sus fuerit per aliam viam, non erit operatio ipsius recta.

87 Vt in exemplo, non oportet Perspectiuum respondere nisi quæsitis appropr tis scientiæ suæ. aut quæsitis geometricis, quæ facit principia in arte sua; sed non respondebit principijs illorum quæsitorum in eo ꝙ est Perspectiuus, sed o tet ipsis respondere Geometram, in eo ꝙ Geometra est.

Cum oporteat omnem artificem inquirere de rebus assentialibus, quæ sunt biecta artis suę, & subiecta artium sint diuersa; igitur non debet artifex vnius tis inquirere de eo. de quo inquirit artifex alterius artis, neq; vti principijs. bus vtitur alia: nisi per Deum eo modo, quo prædiximus; & hoc, cùm vna accipiat principia ab alia arte, & profecto, cū non erit hęc communitas inter artes, igitur non communicabunt speculantes de ipsis aliquo modo; quemadm se habet dispositio scientiæ Geometriæ cum scientia Philosophiæ. Et propter dixit; Sermonem vero de principio artis Philosophiæ nō debet Geometra p re, in eo ꝙ est Geometra, & consimiliter reliquarum scientiarum de ijs, quę scendunt ipsam Geometriam; hoc est nō exhibebit artifex Geometriæ serm de re non geometrica. & quod dicitur in hoc textu, est per se notum. Et cum xit; & propterea, cum inuenitur aliquis, vsq; ad id, quod dixit, non erit oper ipsius recta: hęc est ratio probabilis respondens rationibus veris, vt scđm eius suætudinem annectat rationes probabiles ostensionibus demonstratiuis.

Planum autem, ꝙ neq; redarguit Geometram, nisi scđm accidē quare non erit in non geometricis de Geometria disputandum: tebit enim praue disputans, consimiliter autem & in aliis scienti

se habet,

A se habet. Quoniam autem sunt geometricæ interrogationes, † sunt ne igitur & non geometricæ? & iuxta vnamquanq; scientiam, quæ secundum ignorantiam † qualem nam geometricæ sunt? Et vtrum secundum ignorantiam syllogismus, qui ex oppositis syllogismus, aut paralogismus? Secundum Geometriam vero, aut ex alia arte. vt musica est interrogatio non geometrica de Geometria. coalternas vero coincidere existimare, geometrica quodammodo, & non geometrica alio modo.

Dixit Arist. Notum aūt est, ꝙ Geometra non potest manifestare secundum modum istum, nisi manifestatio, quam assequitur, sit per viam accidentis. & oportet secundum hanc ratiocinationem, ꝙ non procedat res in Geometria cum hominibus, qui non enunciāt in arte Geometriæ. si enim ita aliquis fecerit, procedent res per viam nō rectam, & incurrent errorem. & quemadmodum in arte Geometriȩ, ita

B & in reliquis artibus. An videbis, quemadmodum innouantur a Geometra interrogationes non geometricæ, & in vnaquaq; scientiarum fient etiam interrogationes secundum ignorantiam? Et si est hoc, an videbis ignorantiam in ipsa appropriatam propter formam syllogismi, aut propter materiam ipsius? Et interrogatio non geometrica aut annectitur arti Geometriæ, aut annectitur alii arti. quemadmodum cum interrogat Geometra interrogationes musicas: & quemadmodum cum interrogat, an lineæ æquidistantes coincidant. & interrogatio ipsius per modum quendā annectitur arti Geometriæ, & per modum alium non annectitur ipsi.

† a.l. sunt sane & non Geometricæ.

† a.l. aliquā Geometricȩ sunt.

Sylls ex oppositis ē idē, qui supra te. 17. dr̄ sylls contrariȩ deceptionis. est sylls falsi, & ex oppositis principiorū fit.

Et Geometra consimiliter etiam, si respondet quæsitis scientiæ Perspectiuæ, 88
hoc accidit ex parte, qua sunt res attingentes subiectum suum, & positæ sub ipso. cumq; hoc ita sit, planum ꝙ non conuenit artificem loqui cum ijs, qui nō sunt eiusdem artis: si enim hoc aliquis faceret, accideret intricatio in arte.

Dixit: Notum autem est, ꝙ Geometra non potest manifestare secundum modum istum, nisi manifestatio, quam assequitur, sit per viam accidentis. sensus est,
C ꝙ artifex Geometriæ non potest mentionem facere de interrogationibus, quæ non appropriantur arti suæ, neq; manifestare, quid rectum, & quid obliquum in ipsis: nisi hoc sit per viam accidentis sibi, non secūdum ꝙ est Geometra. & hoc fit, si acciderit Geometræ, ꝙ habeat cognitionem de scientia, cui appropriatur illa interrogatio, hoc est ex parte, qua est artifex alterius scientiæ. hoc est enim quod voluit, cum dixit: per viam accidentis. Deinde dixit: & oportet secundum hanc ratiocinationem, ꝙ non procedat sermo in Geometria cum hominibus, qui non enunciant in arte Geometriæ. sensus est, cum stabilierit non oportere Geometram inquirere de rebus extraneis ab arte sua, sequitur inde, ꝙ non oportet eum habere sermonem de Geometria cum eo, qui non est artifex Geometriȩ. ꝙ si habebit sermonem, inducetur ad hoc, vt loquatur de rebus extraneis ipsi Geometriȩ. & hoc non faciet ipsum assequi, quemadmodum dixit, nisi intricationem et errorem. Causa autem iu hoc est: qm̄ cum aliquis speculatur de re aliqua propter accidentia extranea non essentialia, sequitur apud ipsum res & oppositum ipsius in re vna eadem secundum dispositionem ipsius, & incidit in intricationē & errorem. Et posteaquam præcepit hæc præcepta artifici Geometriȩ, notū facit, ꝙ ipsa sint cōia omnibus artificibus scientiarū: & dixit: An videbis, quemadmodum innouantur a Geometra interrogationes non Geometricæ, & in vnaquaq; scientiarum, sensus est, an videbis, quemadmodum fiunt in Geometria in-

Geometræ geometrica non geometra nō debet interrogare.

Post, cum dupl, e xpos.

terrogationes Geometricæ, ita etiam fiunt in ea interrogationes non Geometricæ. & similiter in vnaquaq; scientiarum, s. ꝙ fiunt interrogationes rectæ, & interrogationes, quæ sunt erroneę. Et cum dixit: fient etiam interrogationes secundum ignorantiam: hoc est negatur ab ipsis sciētia appropriata illi arti, aut secundum viam æqualitatis, aut secundum viam negationis simpliciter. & si erūt geometricæ, dicemus ipsas non geometricas: & si erunt naturales, dicemus ipsas nō naturales. Et posteaq̃ dubitauit hanc dubitationem, & quæsiuit hanc quæstionem in artibus notis, quæsiuit quæstionem aliam, & dixit. Et si est hoc, an videbis ignorantiam in ipsa appropriatam propter formam syllogismi, aut propter materiam ipsius? hoc est, si inueniuntur quęstiones falsę in quacunq; arte: & hæ sunt, de quibus dixit, ꝙ dicuntur ignorantię in illa arte secundum dispositionem æqualitatis: falsum quod accidit ipsis, est res, quæ accidit artibus, aut propter peccatum in syllogismo, hoc est in forma ipsius, aut propter peccatum in propositionibus. Et posteaq̃ quęsiuit has duas quęstiones, quęsiuit quęstionem tertiam, & dixit: Et interrogatio non geometrica, aut annectitur arti Geometriæ, aut annectitur alij arti. sensus est, & interrogatio, quæ nō proportionatur ipsi arti, quemadmodum interrogationes ingeometricæ, aut monstratur ex eo, quod in arte Geometriæ appropriatur speculatori illius scientiæ, aut ex eo, quod appropriatur alij arti. quemadmodum interrogatio, de qua dicitur, ꝙ est non geometrica, eo ꝙ est ex scientia Musicæ: aut interrogatio, de qua dicitur, ꝙ est non geometrica, eo ꝙ est erronea in Geometria: quemadmodum interrogatio dicēs, si lineæ æquidistantes protrahentur in infinitum, an coincident? Et hoc est, quod significauit, cum dixit: quemadmodum cum interrogat Geometra interrogationes musicas. sensus est, ac si diceret de ipsis, ꝙ sunt non geometricæ. Deinde dixit: & quemadmodum cum interrogat, an lineæ æquidistantes coincidant. sensus est, ꝙ hęc interrogatio dicitur consimiliter etiam, ꝙ est interrogatio non Geometrica, propter falsum, quod est in ipsa. Et posteaquam manifestum factum fuit id, de quo dicitur, ꝙ est non geometricum secundum dispositionem, qua est ex alia arte: narrat qualiter se habet res in interrogationibus, de quibus dicitur, exempli gratia, ꝙ sunt non geometricę per modum secundum: & hę sunt interrogationes falsę, quę fiunt in artibus ex rebus essentialibus: quemadmodum quod interrogauit artifex Geometrię, an lineę ęquidistantes coincidant. Et dixit: & interrogatio ipsius per modum quendam annectitur arti Geometrię, & per modum alium non annectitur ipsi. sensus est, hic secundus modus interrogationum, quę non dicūtur esse appropriatę pp falsum, quod est in ipsis, mō aliquo est geometricus, & modo alio non geometricus. sunt. n. eæ geometricę, eo ꝙ cōpositę sunt ex rebus geometricis: non geometricę vero, eo ꝙ sunt falsę. interrogationes nanq;, q̃ sunt cōpositę ex rebus geometricis, non negātur a Geometria negatione vniuersali.

> Falsum dupliciter accidit syllō, tū pp formā, & dr̄ pseudographus. 1. Top. 1. tū pp materiā, & dr̄ sylls contrarię deceptiōis, supra tex. 17.

> Aliqua interrogatio pōt dici geometrica & in geometria diuersimode.

Duplex enim hoc, quemadmodum irrhythmicum: & alterū quidem non geometricum, eo quòd nō habet, quemadmodum irrhythmicum: alterum vero, eo quòd male habet. & ignorantia hæc, & quę ex talibus principiis contraria.

Dixit Arist. Cum aūt dispositio interrogationum non geometricarum sit scd̄m duos modos, quemadmodum & dispositio *vocis: dicemus igitur interrogationem non geometricam, in qua non est cōnexio in arte Geometriæ penitus: quemadmodum dicimus de quibusdam rebus, ꝙ non habent vocē, eo ꝙ priuantur voce omnino. & in quibusdam locis dr̄ interrogatio non geometrica, eo ꝙ non annectitur arti Geometrię: & si annectit̄, *male annectitur. & pars secunda ponitur sub partibus ignorantiæ in parti forti, contraria veritati.

> * a. l. soni: & ita inferius.

> * Male annectitur pricipiū, quia perperā ip-

89 Sed quęrere aliquis posset, & dicere, an fieri posit, ꝙ accidant in aliqua scientia quæstiones non appropriatę huic scienię: quemadmodum accidunt in scien-

A tia Geometriæ quæstiones non Geometricæ. Et si accidunt, an sint proportionatæ huic scientiæ, an vero scientię alteri. Et si in omni arte accidūt quęstiones, an sint erroneę. Et si accidunt vtrum error accidat in hoc propter formam syllogismi, aut propter materiā ipsius. Dicamus igitur, ꝙ, cum dicimus, quęstio non Geometrica, exempli gratia, & non naturalis dicitur secundum duas vias: secundum vnam ipsarum dicitur, quod nullo modo habet colligantiam in arte, veluti cum dicimus de priuato sono ꝙ est insonum: secundum alteram vero dicitur, ꝙ habet quidem colligantiam in arte, sed colligantiam erroneam & malam: quemadmodum dicitur de eo, quod habet vocem irrhythmicam, ꝙ nō habet vocem: & hęc cognitio est vna ex partibus ignorantię contrarię veritati, & est opinio falsa, nō autem ignorantia, quę est priuatio veritatis: & hoc, cum aliquis non habet opinionem de re omnino neq; falsam, neq; veram. & id quidem, de quo dicitur, ꝙ est non Geometricum, qm̄ est Geometricum erroneum, & habet connexionem cum arte Geometrię. quemadmodum, cum interrogat Geometra, an lineę ęquidistantes, cum protrahuntur, coincidant: interrogatio enim ex parte, qua est erronea, non est geometrica, ex parte vero, quę est ex rebus essentialibus est geometrica. & hoc, qm̄ ęquidistantia est ex rebus essentialibus linearū: id vero, de quo dicitur, ꝙ est non geometricum per dispositionem, qua priuatur rebus proportio-
B natis Geometrię, est ex alia arte: quemadmodum id, de quo interrogat Geometra per interrogationem musicam. Et in artibus quoq; accidit error propter formam syllogismi, & propter materiam ipsius, & pręcipue propter communitatē nominis cadentis in medio termino.

sum ītelligimus, aut eius opposito assentimur.

Discrimen inter ignorātiam, & opinionē falsā.

Posteaquā quęsiuit, an fieri possit, vt innouentur interrogationes in vnaquaq; scientia atq; arte, negatę ab illa scientia: quemadmodum fit in Geometria interrogatio nō geometrica: & ꝙ si fiant, erit dispositio eius, quod dicimus, ꝙ sunt nō geometricæ secundum dispositionem, qua annectūtur arti Geometrię: & hę sunt interrogationes, quę priuantur scientia, quę est in illa arte: aut ex parte, qua annectuntur alij arti: quemadmodum quod interrogauit artifex Geometrię per interrogationes musicas: & ꝙ si dicamus ipsas non geometricas, eo ꝙ priuantur scientia, quę est in illa arte, igitur hoc accidet in arte propter formam syllogismi, aut propter materiam ipsius: incœpit respondere primę interrogationi, quæ erat, cum dicebamus, interrogationes non geometricæ secundum quot modos dicuntur? Et inquit: cum autem dispositio interrogationum non geometricarum sit secundum duos modos, quemadmodum & dispositio vocis. sensus est, atqui interrogationes non geometricę dicuntur secundum duas intentiones: vna quarū est, cum fuerit geometricum erroneum: altera vero, cum non est ex scientia Geome-
trię. quemadmodum dicitur non vocale secundum duas intentiones: quarum vna
C est, cum habuerit vocem *aduersam: secunda vero, cum non habuerit vocē omnino. Et dixit: & pars secunda ponitur sub partibus ignorantiæ in parte forti, cōtraria veritati. sensus est, ꝙ opinio erronea in Geometria, quę est vnum ex ijs, de quibus dicitur non geometricum, ponitur sub ignorantia, cui proportionatur habitus, & dispositio, non per ignorantiam, q̄ priuatur scientia, sed quæ est scia erronea. & propterea dicitur de ipsa, ꝙ est contraria veritati, & dr̄ de alia, ꝙ est priuatio veritatis. Quodq; ignorātia diuidatur in has duas partes, est notū per se.

Sicut ī Geometrica īterrogatio bifariam dr̄, sic aggeneratur duplex ignorantia.

**Ab. le. raucam: Iac. le. obtusam; Et declarabitur infra tex. 109.*

In Mathematicis vero nō est similiter paralogismus, qm̄ mediū est semper, qđ duplex. de hoc enim oī, & hoc rursus de alio dr̄ oī: qđ autē prædicatur non dr̄ omne. hæc aūt sunt, ac si intellectione viderent. In rationibus uero latet. nunquid omnis circulus figura? si vero descripserit, planum. quid aūt, carmina circulus? manifestum, quod non sunt.

Dixit Aristotel. Atqui in Mathematicis non est malitia syllogismi procedens hac via: quoniam medius terminus in ipsis est duplex. & non est medius terminus duplex, & de ipso existimatur, quòd est duplex. & hoc, quoniam terminus maior prædicatur

Vide 1. Elēcho, cap. 9.

de medio toto,& medium prædicatur de minore toto:atqui prædic tum non dicitur totum.& dispositio hæc est dispositio ipsius in intel lectu:quemadmodum dispositio eius, quod inspicitur. Error autem ponitur in causa materierum. quemadmodum quando interrogan Geometram,an ne omnis circulus figura? & dixit, ita:quoniam de scripsit circulum descriptione manifesta. & dixit ipsi,*oratio*num rosa est circulus,& non est figura.

* a.l.versus.

90 Sed in Mathematicis ideo accidit error propter cõitatem nominis: propterea ꝙ de medio termino in ipsis non existimatur, ꝙ sit vnum, & ꝙ sit plura: quem admodum accidit hoc propter cõitatem nõis in alijs artibus. Et causa in hoc e qm̃ dispositiones eorum, de quibus considerant Mathematici apud intellectum sunt, quemadmodũ dispõ assignatorum ipsis apud sensum. & hoc, qm̃ Geometra, cum monstrat, exẽpli gratia, ꝙ omnis circulus est figura, iam premisit & descri psit, quid est circulus: & fieri non potest, vt erret, & errare faciat ita, vt aliquis instet ipsi dicens, non est omnis circulus figura, qm̃ oratio numerosa est circulus & tñ non est figura: de circulo nanq; geometrico, quem intellexerunt in descri ptione circuli, manifestũ est in intellectu, ꝙ secundum modum, quo accipitur cir culus geometricus, non est oratio numerosa, quodq; non instat aliquis in con milibus ita, vt ponat circulum, qui est oratio numerosa.

Quoniam vnum ex ijs, quę quęsiuit, fuit, an causa erroris cadentis in scienti sit forma syllogismi, aut materia ipsius: cœpit respõdere ex hoc, & dixit: Atq in Mathematicis non est malitia syllogismi procedens hac via, quoniam ter nus medius in ipsis est duplex. hoc est, quia medius terminus in Mathematicis se cundum syllogismũ semper est duplex, verbo & *re: hoc est, ꝙ semper est vn & idem cõicans ambabus extremitatibus, non autem vnus verbo, & non re. E accidit, vt medius terminus non sit duplex, & existimetur de ipso, ꝙ sit vnus vtriusq; simul, & ideo sequatur error: quemadmodum accidit hoc in multis alijs Mathematicis: hoc est, ꝙ existimatur, ꝙ in eorũ syllogismo duplicetur bis vn eademq; res, in eo ꝙ est medius terminus. atqui duplicatur idem verbum, & n erit terminus medius in ipso duplex: quemadmodum, quod dixit, & de ipso ex stimatur ꝙ est duplex. Et dixit & hoc, qm̃ terminus maior prędicatur de med toto, & medium prędicatur de minore toto. sensus est, & causa, ꝙ non accidat Mathematicis error, est: quoniam medius terminus in ipsis inuenitur bis, absq eo ꝙ accidat in ijs error. & existimetur de eo, quod non est vnum, ꝙ sit vn cumq; acceperit medium terminum duplicem bis, non erit ibi locus erroris. hoc, qm̃ cum terminus maior prædicetur de omni medio, & medius de omni nore. & erit medius terminus cum hac dispositione: sequitur igitur ex necessita te, ꝙ terminus maior prędicetur de minore. igitur propter hanc causam nõ ac dit in Mathematicis error. Et cum dixit: atqui prędicatum non dicitur totum sus est, ꝙ non est ex conditionibus cõclusionum, ꝙ ponatur vniuersalitas in p dicato duarum propositionum acceptarum: vniuersalitas nanq; est conditio subiecto. Et postea quam narrauit, ꝙ error in syllogismo non accidit in Mathe maticis, ex parte qua terminus medius sit semper duplex, verbo & re: quod non accidit error in Mathematicis ille, qui accidit in reliquis scientijs: addi causam in hoc, & dixit: & hęc est dispositio ipsius in intellectu quemadmodum dispositio illius, quod inspicitur: vsq; ad finem eius, quod scripsimus. sensus est causa, ob quam non fallit nomen ęquiuocum in Mathematicis ita, vt existime tur, ꝙ medius terminus sit duplex in syllogismo, & non est duplex, est, qm̃ mathematicę in intellectu sunt, quemadmodum res, quę inspicitur extra intelle ctum: hoc est, ꝙ illę sunt apud demonstratorem, quemadmodum sensibilia apud sensum. Et causa ĩ hoc est, qm̃ intellectus abstrahit eas a materia. quia igitur h secundum hanc dispositionem in intellectu, in tempore, quo speculatur de ip non accidit intellectui, ꝙ erret in ipsis propter dictionem: quemadmodum no rat sensus in rebus, quas inspicit, hoc est appropriatus ipsi. & hoc, qm̃ intelle

* a.l.significato.

Cur in Mathematicis demõstrationibus nõ accidat error. 2.met. tex. com.16.

A vtiq; errat,& exiſtimat res multas eſſe vnam vt plurimum, q̄m dictio eſt vna,
cum non fuerint differentię earum rerum apud ipſum manifeſtę. Et cauſa in hoc
eſt fallacia materiei in ipſis. atqui cū non fefellerit ipſarum materia, non accidet
in ipſis error: q̄m intellectus manifeſtabit differentias ipſarū, quemadmodū mani
feſtat ſenſus differentias rerū, quas ſentit in actu. Vt in exemplo, ſi aliquis eſſet
ſolicitus, † ꝙ Geometra erraret, eo ꝙ diceret, anne omnis circulus figura? cūq;
dixiſſet, ita: diceret, an ne oratio numeroſa eſt circulus? hoc eſt, q̄m † errare face-
ret ipſum, & exiſtimare, ꝙ oratio numeroſa eſt figura. illa aūt prompte diceret
ipſi, ꝙ oratio numeroſa non eſt circulus ſcd̄m intētionem, qua declarauimus cir-
culum in arte Geometriæ. Et non aſcribetur ei hic error*. q̄m deſcriptio circuli
geometrici cōſiſtit in intellectu ſuo, de quo ſpeculatur, hoc eſt, quę dicit de ipſo,
ꝙ eſt figura comprehenſa a linea circumferentiali, cui accidit in medio punctus,
a quo oēs lineæ exeuntes ad circunferentiam ſunt æquales. Cum vero dixit: &
dixit ipſi, oratio numeroſa eſt circulus, & non eſt figura: intelligit ꝙ Geometrę
diceret ſic ĩterrogator. Et cū dixit: q̄m deſcripſit circulū deſcriptione manifeſta:
ſenſus eſt, q̄m ipſa deſcriptio eſt manifeſta, non aſcribetur Geometrę hic error.

*al.l. fallere Geometrā
†a.l. falleret ipſum, & inferret ei, ꝙ
Vide 2.ph. tex.cō.12.

Non oportet autem inſtantiam in ipſum ferre, ſi ſit propoſitio in-
B ductiua. quemadmodum enim neque propoſitio eſt, quæ non eſt in
pluribus, non enim erit in omnibus: ex vniuerſalibus autem ſyllogiſ
mus: planum quòd neque inſtantia. eædem enim propoſitiones, &
inſtantiæ. quam. n. fert inſtantiam, hæc fieri poteſt propoſitio, aut de-
monſtratiua, aut dialectica.

Vide ꝑ hoc Ariſt. 2. top. non longe a principio: ibi: Amplius problema ꝓpōnem facientem ſibi ipſi inſtare.

Dixit Ariſt. Et non oportet inſtantiam ferre per propoſitiones in-
ductiuas. q̄m demonſtratio vtiq; eſt ex propoſitionibus vniuerſali-
bus: propoſitiones aūt vniuerſales ſunt, in quibus aggregatur condi-
tio vniuerſalis. & oportet inſtantiam ſic habere formam ſuam: quo-
niam propoſitio, & inſtantia ſunt res vna. inſtantia nanq; eſt propoſi
tio: & propoſitio, aut eſt demonſtratiua, aut dialectica.

Et propterea non oportet inſtantiam demonſtratiuam eſſe particularem acce
ptam ex ſenſu, ſed vl'em: q̄m conditiones eędem, quę ſunt in propoſitionibus de- 51
monſtratiuis ſimpl'r, ſunt ēt in propoſitionibus demonſtratiuis, quibus inſtamus:
cum inſtantiæ demonſtratiuæ ſint demonſtratio declinans ad impoſsibile.

Dixit: Et non oportet inſtantiam demonſtratiuam in artibus eſſe inſtantiam
C particularem, hoc eſt per contradictoria, ſed per contraria. cumq; inſtantia, quæ
fuerit per inductionem, ſit per propoſitionem particularem, accepit loco particu
larium inductiuas: & dixit: Et nō oportet inſtantiam ferre per propoſitiones in-
ductiuas. q̄m demonſtratio vtiq; eſt ex propoſitionibus vniuerſalibus. ſenſus eſt,
ꝙ non oportet. cum inſtat ſecundū viam demonſtrationis, vt dubitet per inſtan-
tiam particularem. & hoc, q̄m deſtructio, quę efficietur cum hac diſpoſitione, erit
ſeparata, & accipiet in ſyllogiſmo ſuo propoſitionem particularem: ſed in demō
ſtratione non accipitur propoſitio particularis. & non eſt differentia inter demō
ſtrationem conſtruentem & deſtruentem, cum ſint vnius diſpoſitionis. Et dixit:
propoſitiones autem vniuerſales ſunt, in quibus aggregatur cōditio vniuerſalis.
ſenſus eſt, & intelligo per propoſitiones vniuerſales, eas, in quibus aggregatur
conditio vniuerſalis, quod definiuit in libro Syllogiſmi. Atqui dixit hoc, vt di-
ſtingueret inter duas intentiones, hoc eſt inter vl'e, de quo pertractatur hic, &
vniuerſale, de quo pertractatur in libro Syllogiſmi. Cum vero dixit: & oportet
inſtantiam ſic habere formam ſuam: ſenſus eſt, cum inſtantia ſit ſyllogiſtica de-
monſtratiua: cumq; demonſtratio cōponatur ex propoſitionibus vniuerſalibus:
oportet itaq; inſtantiam conſimiliter eſſe ex propoſ..ionibus vniuerſalibus. Et
dixit: & oportet inſtantiam ſic habere formam ſuam: q̄m propoſitio, & inſtantia
ſunt res vna, intelligit, ꝙ propoſitio, cuius vſus eſt in inſtantia, & propoſitio, cu-

Propō, quę inſtamus, &

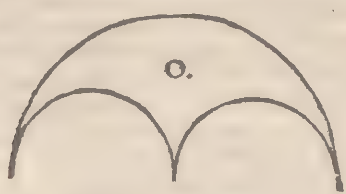
qua cōstrui mus vna, quomodo?

ius vsus est in constructione, sunt vnum secundum rem. atqui vocatur constru ua, aut destructiua in relatione ad conclusionem. Et cum dixit: instantia nanque est propositio: & propositio aut est demonstratiua, aut dialectica: sensus est, ꝙ i quitur ex hoc, vt instantia diuidatur his duabus diuisionibus: hoc est, ꝙ ex ips sit demonstratiua, & ex ipsa sit dialectica: et sit in demonstratiuis conditio demo strationis, & in dialecticis conditio dialecticæ.

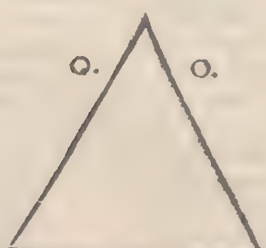
Contingit autem quosdam non syllogistice dicere, eo quòd ex vtrisq; consequentia accipiunt: quemadmodū & Cæneus facit, quòd ignis in multiplicata proportione. etenim ignis celeriter gignitur, ut ait: & hæc est proportio. sic autem non est syllogismus, nisi celerrimā proportio sequatur multiplex: & ignem celerrima in motu propor tio. Aliquando quidem igitur nō contingit syllogizare ex acceptis: nonnunquam vero contingit, sed non videtur.

Dixit Arist. Atqui accidit error in aliquibus rebus propter formā syllogismi, cum accipitur medius terminus, qui prædicatur de dua bus extremitatibus per affirmationem: quemadmodum quod fecit Cæneus, cum monstrauit, quòd ignis sit in proportione multiplica ta. existimauit enim ipse, quòd ignis generatur cito: & quod est i mul tiplicata proportione, generatur cito. sed secundum istum modum non erit syllogismus, nisi per Deum conuertantur termini ad se inui cem, ita, vt quod est in multiplicata proportione, conuertatur cum eo, quod generatur cito: & ignis conuertatur cum eo, quod genera tur cito. Igitur in aliquo tempore fieri poterit syllogismus ex istis propositionibus, & in aliquo tempore non poterit.

Hæc Cęneī rō in secūda figura ex se nihil astruit, q̃a syll's est ex duabus affirmatiuis: astruit autē, quia cū̄ termini, medius & maior, sint conuertibiles, reduci pōt ad primam.

Celerrima generatio.

Multiplicata proportio. ignis.

A Error vero, qui accidit propter formam syllogismi, est, quemadmodum, si ali- 92 quis monstraret conclusionem aliquam affirmatiuam in secunda figura per duas propositiones affirmatiuas, & hoc, quoniam affirmatiua non conuertitur vniuersaliter in omni materia: quemadmodũ si aliquis monstraret, ꝙ stellę sunt igneę, quoniam sunt illuminantes, & ignis illuminat. atqui fieri vtique potest, vt concludatur ex duabus affirmatiuis in secunda figura in ijs, quæ conuertuntur, & hæc sunt definitiones, & propria, & descriptiones, & omnia similia.

Posteaquam docuit, ꝙ error aliquando contingat in scientijs propter ipsas propositiones secundum se: quemadmodũ cum existimatur, ꝙ terminus sit vnus secundum rem in duabus propositionibus, ex quibus componitur syllogismus, & non est vnus secundum rem: quodq; hoc non accidit in Mathematicis, nisi vt in paucis: cœpit narrare, ꝙ error consimiliter etiam accidit in scientijs propter formam syllogismi: quemadmodum cum concluditur conclusio ex duabus affirmatiuis in secunda figura. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: cum accipitur terminus medius, qui prædicatur de duabus extremitatibus per affirmationem. intelligit per duas extremitates, extremitatem maiorem, & minorem, hoc est subiectum quæsiti, & prędicatum ipsius. Deinde posuit exemplum de hoc, & dixit de eo, quod accidit cuidam ex Antiquis celebrato apud ipsos. & hoc, quoniam B vir iste vidit ignem cito * addere, hoc est cito grandescere, cum apud ipsos causa eius, quod accidit in entibus naturalibus, sit id, quod accidit in rebus Mathematicis: quoniam natura apud ipsos componitur ex mathematicis: & accidit in rebus mathematicis in proportione multiplici, vt cito fiat * additamentum, secundum hunc numerum, ita vt excedat in hoc additamento reliquas proportiones. Quemadmodum dicitur de quodam viro, qui petijt a quodam rege, vt sibi exhiberet pro mercede sua frumenti grana in numero multiplicato per numerũ domorum ludi scachorum. & recusauit hoc rex, postquã ei inde proueniebat præmium nimis magnum. Et hic vir quasi composuit syllogismum hunc in modum. ignis generatur cito: & proportio multiplicata generatur cito: igitur ignis cõponitur ex proportione multiplicata. Et dixit: sed secundum istum modum nõ erit syllogismus: hoc est concludens in omni materia, quemadmodum declaratũ fuit in libro Syllogismi. cumq; hæc complicatio concludat per affirmatiua conuertibilia, hoc est per propositiones, quarum prædicata sunt propria, aut definitiones, dixit: nisi per Deum conuertantur termini ad se inuicem. Deinde adduxit exẽplum de conuertibilibus ex syllogismo, in quo accidit error huic viro, & dixit: ita, vt quod est in multiplicata proportione, conuertatur cum eo, quod generatur cito, sensus est, neq; verificatur apud eum, qui vult concludere ex hoc syllogis- C mo, ꝙ ignis est in multiplicata ꝓportione, vsquequo verificetur apud ipsum conuersa propositionis dicentis, ꝙ multiplicata proportio generatur cito: quę est, ꝙ omne, quod generatur cito, est in multiplicata proportione. cum enim verificata fuerit hæc propositio, connectemus ipsi, ꝙ ignis generatur cito: & concluditur nobis ex hoc in prima figura, ꝙ ignis est in multiplicata proportione: hoc est, ꝙ generatur ex numeris, qui sunt secundum proportionem multiplicem. Atqui cũ dixit: & ignis conuertatur cum eo, quod generatur cito: hæc conuersio non attinebit ad eum, qui vult, ꝙ concludatur ex his propositionibus, ꝙ ignis est in multiplicata proportione: atqui attinet hæc illi, qui vult concludere, ꝙ multiplex ꝓportione est ignis: ac si posuisset in hoc conuersionem istam, quæ pertinet ad eũ, qui intendit monstrare, ꝙ hæc est definitio ignis: qm̃ ex conditionibus definitionis est, ꝙ conuertatur cũ definito. Et cum dixit: Igitur in aliquo tp̃e fieri poterit syll's ex his propositionibus, & in aliquo tempore non poterit. sensus est, ꝙ tempus in quo erit possibile, vt fiat syllogismus ex duabus affirmatiuis in sc̃da figura, est, cum acciderint ipsi syllogismo in hoc tempore duæ conditiones: quarum vna est, ꝙ illa prędicata, q̃ accipiuntur in propositionibus, conuertantur: sc̃da vero, ꝙ sciat ipsa conuerti, aut per sc̃iam primam, aut per syll'm. & tempus, in quo non potest fieri hoc, est, cũ deficit vna conditionũ vtrarũq; syll'i, aut ambę istę. Cumq; intentio syllogismi concludentis per formã suam sit concludere in omni materia, ideo non posuit Aristotel, duas affirmatiuas in secunda figura, & nu-

*Iac. le. multiplicari.

*a. l. crementum, & ita sępius.

Exemplum de multiplicata proportione.

Syll's ex duabus affirmatiuis in sc̃da figura.

Propter materiã concluditur in scda figura ex binis affirmatiuis.

merauit eas inter species non concludentes: quoniam conclusiones in ipsis no sunt propter formam syllogismi, sed sunt propter propositiones ipsius, quæ e res accidens formæ ipsius.

Si autem impossibile esset ex falso verum monstrare, facile vtiq esset resoluere: conuerteretur enim ex necessitate. Sit enim a ens hoc autem existente, hæc sunt, quæ noui, quòd sunt, vt b: ex his itaq monstrabo, quòd illud est.

Dixit Arist. Atqui si non posset monstrari verum ex propositioni bus falsis, facilior vtiq; esset resolutio per contrarium: quoniam conclusiones, & propositiones conuerterentur æqualiter. Quemadmodum si esset conclusio, in qua est litera a, vera, essent propositiones, per quas monstratur, in quibus est litera b, veræ. & cum essent illæ veræ, esset & ipsa vera.

Forte autem, si conclusio semper concluderetur ex propositionibus veris, es
93 set resolutio, cum deducitúr ignotum ex noto leuis nimis, & non accideret er ror in ipsa: quoniam ambæ res essent consequentes. hoc est, quoniam, cum es sent propositiones veræ, oporteret ex necessitate, vt esset conclusio vera: & co similiter si esset conclusio vera, ꝙ essent propositiones veræ: si enim poneremus conclusionem esse, proueniret etiam consequenter, quod ipsam concludit, & es set error minor.

Dixit: Atqui verum esset, ꝙ concluderet secunda figura ex duabus affirma tiuis secundum formam suam, si omnes propositiones veræ conuerterentur. & si conuerterentur, non posset monstrari per ipsas aliquod verum ex propositio nibus falsis. quoniam hæc consimiliter etiam est propositio vera: hoc est, ꝙ in quocunque loco vera est propositio, vera est conclusio. & si conuerteretur, es set consimiliter vera, cum vera esset conclusio. Dicit itaque, ꝙ si non posset monstrari verum ex propositionibus falsis, facilior vtique esset resolutio per con trarium. Intelligit per resolutionem per contrarium, resolutionem quæsitorum in propositiones primas, per quas monstrantur quæsita illa. Atqui vocauit ipsam resolutionem per contrarium: quoniam resolutio est duarum specierum: resolu tio rei in alias res, q̃ ex quibus componitur compositione naturali: & resolu tio in ea, ex quibus componitur secundum naturam. & hæc resolutio ea est, in qua verificatur contrarium compositionis. & propterea dictum fuit de ipsa, ꝙ est resolutio per contrarium, id est per contrarium compositionis, ad distinguen dum inter ipsam & inter resolutionem aliam. Et posteaquam narrauit, ꝙ si forte essent propositiones omnes conuertibiles, hoc est ipsæ veræ, ꝙ resolutio in con trarium esset facilior, & esset * exitus ipsius facilis: adduxit causam in hoc. & dixit: quoniam conclusiones & propositiones conuerterentur æqualiter. hoc est, ꝙ, cum esset conclusio ex propositionibus veris, quando ipsa conclusio esset, sequeretur ex eo, ꝙ ipsa esset, ipsas propositiones esse. & si esset res ita, esset exi stentia propositionum ex positione conclusionum facilis, hoc est propositionum construentium ac destruentium, & esset deductio syllogismi per modum resolu tionis leuis. & hoc, quoniam cum manifestum esset, ꝙ existentia propositionum esset per se ex existentia conclusionum, cum posita esset aliqua conclusio, seque retur ex necessitate, vt constaret nobis propositio, ex qua sequitur primo illa con clusio: ita vt, etsi illæ propositiones non essent primę, facile tamen constarent no bis inde propositiones illæ, ex quibus sequerentur facile illæ propositiones: & sic procederemus, vsquequo deueniremus ad primas. Atqui, si res se habeat in con trarium huius, hoc est, ꝙ non sequatur ex positione conclusionis positio conclu sionum verarum, quæ concluserunt eam, sequitur itaque iam oppositum huius apud nos: hoc est, ꝙ cum posuerimus conclusionem, quærendæ sunt proposi tiones, ex quibus sequitur conclusio illa, & quoniam hoc est ex pluribus propo

De resolõne per contrariũ, vide in procem. huius libri in media etiam expõne, hoc loco, & 3. Ethi. cap. 3.

* Ab. le, inuentio. Iac. le, deductio.

A ſitionibus vna, erit inuentio ipſarum difficilis: & tanto magis, ſi res in ipſis ſe habuerit in contrariū, q̄ ipſa expoſcat, ſi neceſſario ſequatur concluſio. & hoc, quoniam cum poſuerimus concluſiones poſitas, maxime apparebunt nobis propoſitiones. nunc autem res ſe habet in contrarium: hoc eſt, ꝙ cum ponimus propoſitiones, apparet nobis cōcluſio. & qm̄ propoſitiones, quę ſunt cum hac diſpoſitione, non ſunt nobis notę, neque determinatę, difficilis eſt ipſarum inuentio. & difficilis eſſet etiam inuentio concluſionis, per contrarium q̄ res ſe habeat, ſi propoſitiones ſequerentur ex concluſione poſita. co. n. ꝙ ipſa eſſet poſita, apparerent nobis propoſitiones apparentia manifeſta. & hoc eſt notum per ſe.

Quarū propoſitionū inuentio difficilis.

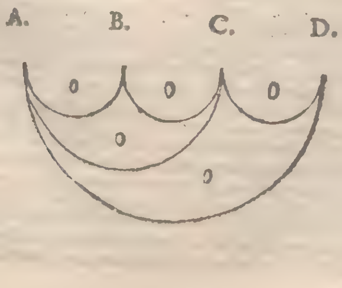
Conuertuntur autem magis, quæ ſunt in Mathematicis: quoniam nullum accidens accipiunt, (ſed & hoc differunt ab iis, quæ ſunt in diſputationibus) ſed definitiones. Augentur autem non per media, ſed eo quòd aſſumunt. Vt a de b: hoc autem de c: rurſus hoc de d: & hoc in infinitum. Et in latus: † vt a, & de c, & de e. vt eſt numerus quantus, vel & infinitus, hoc, in quo a: impar numerus quantus, in quo b: numerus impar, in quo c: eſt igitur a de c. & eſt par B quantus numerus, in quo d: par vero numerus, in quo e: eſt igitur a, de e.

† Cod. mul. leg. vt a de b, ſed male, & ideo Ioā. Gr. dicit legēdū eſſe, vt a de b, & de d.

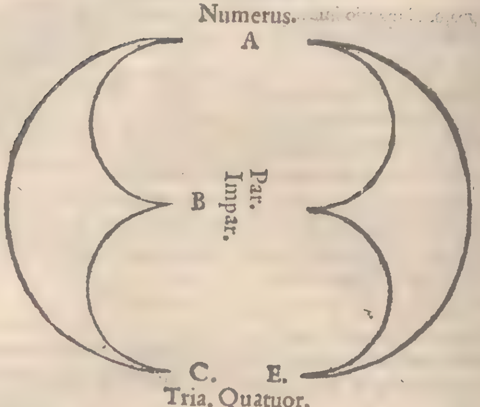
Dixit Ariſto. Differunt autem Mathematica a Dialecticis: quoniam in Mathematicis reſolutio per contrarium eſt facilior. & hoc, quoniam prædicatum in ipſis non eſt per accidens, ſed definitiones. Atqui diuerſificantur conſimiliter etiam res mathematicæ a rebus dialecticis: quoniam mathematicæ non* addunt per medium: ſed illarum* additamentum erit, cum accepta fuerit res, quæ iam monſtrata fuit per demonſtrationem, & monſtrantur per ipſam ea, quæ ſunt poſterius. Quemadmodum ſi acciperetur a, quod iam monſtratum fuit: & monſtraretur per ipſum b: & per b monſtraretur c: & per c monſtraretur d, & in hunc modum ſucceſsiue ſemper. Aut per accidens: quemadmodum ſi poneremus, in quo eſt litera a, quantitatē, aut inæquale: & poneremus, in quo litera b, numerum imparem ſimpliciter, hoc eſt quicunque impar fuerit: & in quo litera c, numerum C imparem: igitur a de c. cum igitur ſit cōſimiliter etiam numerus par ſimpliciter de ipſo, aut quicūque numerus fuerit, in quo eſt litera d: & hic numerus par, in quo eſt litera e: igitur a de e.

* al. l. augetur.

* al. l. cremētū, & ita ſæpius.

Auctio, aſſumēdo per directum.

Auer. ꝓ nu-meró l e. quātitatem.

Audio in latus,

Auer. ꝓ nu-meroimpari accipit sep-tenatium,

94 Resolutio igitur in Mathematicis est facilior, q̄ꝫ sit in Dialectica: quoniam clusio in Mathematicis monstratur ex rebus determinatis & vniuersalibus, q sunt propositiones per se & proportionatę: sed cōclusio in Dialectica est ex bus multis secundū modos multos, cū sit ex rebus accidentalibus, & alijs ab a dentalibus. Mathematica item diuersificātur a dialecticis: qm̄ propositiones M thematicę non mōstrantur per propositiones, quę ostēdantur per media: sed p positiones, quę sunt in Mathematicis, sunt propositiones, quę manifestę sunt medio: aut propositiones, quę mōstrantur, & sunt cōclusio ex ꝓpositionibus m nifestis sine medio: sed propositiones Dialecticę sunt propositiones, quę non f manifestę nisi per mediū: & accidit ipsis ꝙ accipiantur per interrogationē, se dū ꝙ sunt notę ex immediatis: & ꝓpter hoc accidit error in Dialectica multus

Posteaq̄ꝫ exposuit, si essent propositiones conuertibiles, ꝙ resolutio per co trarium esset facilis, cœpit docere, ꝙ propter hanc causam resolutio in Math maticis est facilior, q̄ꝫ in Dialectica, eo ꝙ propositiones mathematicę sunt vt rimū definitiones, & definitiones sunt conuertibiles. Et dixit:: Differunt aūt M thematica a Dialecticis, vsquequo dixit: & hoc, qm̄ prędicatū in ipsis nō est p accidens, sed definitiones. sensus est, & propter hoc diuersificantur Mathem ca a Dialectica, eo ꝙ resolutio in Mathematicis est facilior, q̄ꝫ sit in Dialectic & hoc, qm̄ propositiones in Mathematicis sunt definitiones conuertibiles, & Dialectica accidētia vniuersalia, & accidentia non sunt cōuertibilia. Et dixi Atqui diuersificantur consimiliter etiam res mathematicę a rebus dialecticis, q mathematicę non addunt per medium. sensus est, atqui diuersificatur Mathem tica a Dialectica in constructione syllogismi, eo ꝙ propositiones, quibus vtim in mōstrationibus mathematicis non multiplicantur per media. & hoc, qm̄ pr positiones mathematicę sunt propositiones immediatę: sed quibus vtimur in Di lectica, sunt mediatę. quemadmodū si monstretur quęsitum aliquod in Dialecti ex propositionibus, & mōstretur in Mathematicis per propositiones secund consuetudinē suam, propositiones erunt in illis syllogismis dialecticis plures, q propositiones illę erunt mediatę: & erunt propositiones in Dialectica plures, q in Mathematicis. Et posteaq̄ꝫ narrauit, ꝙ syllogismi demōstratiui diuersificāt a dialecticis per hanc dispositionē, qm̄ propositiones nō sunt mediatę: cœpit do cere, quō fiat additamentū in propositionibus, in quibus nō inuenitur medium. & hoc est additamentū, quod est in demrone: & dixit: sed illarū additamentū er, cū accepta fuerit res, quę mōstrata fuit per demonstrationē, & monstrātur per ip sam ea, quę sunt posterius, quēadmodū si acciperetur a, quod iā monstratum fui

Mathematicę a Dialecticis differūt: differentia prima. Differentia secunda.

Quō fiat additamentum in Dialecticis.

A & mõstraretur per ipsum b: & per b monstraretur c: & per c monstraretur d, & in hunc modũ succesſiue semper: sensus est, atqui additamentũ ꝓpositionũ in demonstratione est additamentũ, in quo non inuenitur mediũ: qm̃ ipsum monstratur, exẽpli gratia, per duas propositiones immediatas. deinde monstratur per hãc rẽ monstratã res alia ab ipsa: & hoc siue annectatur rei conclusę alia res, qualis est ipsa, quę consimiliter ẽt monstretur per ꝓpositionẽ, quę non sit mediata, hoc est nota per se, & concludatur ex ipsa cõclusio: deinde accipiatur hęc cõclusio, & fiat in ipsa, quod factũ fuit in prima. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: quemadmodũ si acciperetur a, quod iam mõstratũ fuit: & mõstraretur per ipsum, b: et per b monstraretur c. hoc est, ꝙ per propositionẽ vnam monstretur res vna. Et per id, quod dicit, quẽadmodũ si acciperetur a, quod iã monstratũ fuit: & monstraretur per ipsum, b: & per b monstraretur c: intelligit cũ eo, quod est manifestũ per se, aut iam monstretur cũ alio. Et potest esse, ꝙ acceperit a, loco syllogismi, & b loco cõclosionis: pręterq̃ ꝙ cum dixit: & per b monstraretur c, †non significabit ipsum c, ꝙ cõclusio sit ex vna ꝓpositione: monstratio.n. est per binas propositiones. & fieri nõ põt, vt non existimemus in sermone ipsius aliquẽ defectũ. Et posteaq̃ perfecit exẽplum de illo, quod est post primum monstratum, cœpit mõstrare, qũo ostenditur monstratum primum: & ait: Aut per accidens quẽadmodũ si poneremus, in quo est litera a, quantitatẽ, aut inęquale: & poneremus, in quo
B est litera b, numerum imparẽ simpliciter, hoc est, quicunque impar fuerit: & in quo est litera c, numerum imparem: igitur a de c. sensus est, & modus, quo monstramus primum immediatum, quod posuimus radicẽ respectu eius, quod est post ipsum immediatum. ipse est, vt accipiamus a loco prędicati monstrati primi, hoc est conclusionis primę, & loco medij termini b, & loco termini minoris c. Deinde posuit loco a, ex materijs quantitatẽ: & loco b, numerum imparẽ simpliciter: & loco c numerum imparẽ determinatum, ac si diceres septenarium ad maiorẽ manifestationẽ, & complicaretur syllogismus hunc in modum. septenarius est numerus impar: & numerus impar est quantitas: concluditur, ꝙ septenarius est quãtitas. atqui posuit exemplum in his propositionibus, quoniã nõ est inter ipsas medium. Atqui voluit, ꝙ demonstratio vtatur medijs in multis speciebus syllogismi, quemadmodum si efficeretur in duabus figuris, aut pluribus figuris duabus: & non vtatur in syllogismo vno medijs, quę ingrediantur inter propositiones syllogismi. Atqui dixit: Aut per accidens: qm̃ si poneretur res aliqua, per quam monstraretur conclusio aliqua in secunda figura ac tertia, iam vtique monstraretur conclusio posita primo in figura prima, & efficerentur in quęsito vno tres figurę: igitur duplicarentur figurę in hoc, & hoc totum ex propositionibus imme-
C diatis, sed in Dialectica propositiones, per quas construitur sylls, sunt mediatę.

† Ab. le. nõ esset euidẽs esset.n. conclusio ex vna pręmissa cõmõstratio autem fit ex duabus præmissis. Iac. vero le. vt Burana, sed putat locum esse mendosum.

De demonstrationum Quia, & Propter quid speciebus, ac differentiis. *Cap. XIII.*

QVIA vero differt, & propter quid scire, primum quidẽ in eadem scientia. & in hac dupliciter. Vno quidem modo, si non per immediata efficiatur syllogismus: non.n. accipitur prima causa: scientia vero ipsius propter quid secundum primam causam.

Dixit Aristo. Iam vero differt demonstratio, si est res, a demonstratione, propter quid est res, primo quidem in eadem scientia. & hoc duobus modis. Quorum vnus est, quoniam demonstratio si est res, fit ex propositionibus mediatis: & in hac non inuenitur causa propinqua: demonstratio autem propter quid est res, fit per causam propinquam.

95 Quoniam autem demonstratio, qua addiscimus existentiam rei, est alia ab ea qua addiscimus causam existentiæ ipsius: cumque hæ duę species inueniantur, aut in vna, aut in duabus artibus: oportet vt consideremus, in quo differant a seinuicē, cum sunt in vna scientia, & quando sunt in duabus. Dicamus igitur, ꝙ quando sunt in vna scientia, differunt duobus modis: quorum vnus est, ꝙ demōstratio qua addiscimus existentiam rei tm̄, est ex propositionibus mediatis, & hę sunt propositiones, quæ sunt causæ longinquæ: sed demonstratio, qua addiscimus propter quid est res ista, erit per causam propinquam ipsi.

Digressio demr̄onum tres esse species,

Posteaq̄ docuit conditiones propositionum demonstrationis simpliciter, & docuit item ipsarum species ac perfectionem, ac etiam ipsas interrogationes: voluit docere differentiam inter conditiones propositionum demonstrationis simpliciter & modos demonstrationis existentiæ tantum: & hi sunt, qui vocantur signa. Scitu igitur dignum, ꝙ demonstrationes sunt trium specierū: demonstratio simpliciter, quæ exhibet existentiam & causam simul, & demonstratio existentię, quę exhibet existentiam tantum: & demonstratio causę tantum, cum fuerit existentia nota. Quod aūt demonstrationes diuidantur scd̄m has tres partes, notū est per se. qm̄ ignotum monstratur per res, inter quas est consequentia essentialis: cumque consequentia essentialis sit scd̄m duas cōsequētias, aut vt prius cōsequatur rē, aut vt posterius sequatur ex re: oportet, ꝙ rei existentia monstretur, aut per prius, quod exhibeat causam & existentiam ipsius, aut per posterius, quod exhibeat existentiam tm̄. Atqui demonstrationes causarum tantum sunt eæ, quæ cōponuntur ex causis, ex quibus sequitur existentia causatorū ex necessitate, & causæ non sequuntur ex causatis. & propterea cū posita fuerint causata, necesse est, vt illę causarum species sint eorum causæ. iam vero monstrabimus † quomodo sunt causæ.

† al. l. quę nā sint ipsę cāę.

Disputatio cōtra Auicēnā, negātem demr̄onem existentiæ.

Atqui demonstrationes simpliciter cōponuntur ex causis, ex quibus sequuntur causata per se. Et hęc diuisio demonstrationum est res per se nota: hanc. n. posuere omnes homines istius artis: præterq̄ ipse Aben Sena, qui mentionem fecit de demonstratione existentiæ, & existimauit ꝙ est demōstratio non vera. & voluit hoc, cū dixit, ꝙ † posteriora composita ex rebus prioribus non cōstant esse essentialia rebus prioribus, nisi cū constiterit causa, propter quā constat posterius esse priori. Vt in exemplo, fieri non potest, vt consistamus ad monstrandum augmentum luminis lunæ secundū figurā lunarem, esse essentiale ipsi, nisi constiterit causa in hoc. scilicet ꝙ luna sit sphęricæ figuræ. cumque res ita sit, non verificabitur nobis monstratio, ꝙ sit figuræ sphæricæ, quoniam lumē ipsius augeatur secundū figurā lunarem: augmentū enim hic esset notius, figura vero ignotior. ꝙ si res se haberet in contrariū, iam vtique accideret demonstratio existentiæ & causæ simul: hoc est, ꝙ mōstraretur lumen ipsius augeri scd̄m figurā lunarem, quoniam est sphæricę figurę. Et dixit, ꝙ si non consideremus in hac dispositione prædicationem accidentium de subiectis suis, non erit apud nos differentia inter propositiones, quæ componuntur ex accidentibus essentialibus, hoc est, quarum prædicata sunt accidentia essentialia, & inter propositiones, quæ componuntur ex accidentibus, quæ manifesta sunt per sensum, ꝙ sunt in toto subiecto, præter considerationem * proportionis essentialis inter ipsa & inter subiectum. vt in exemplo, omnis coruus est niger, & omnis nix alba. exempla enim horum accidentium non sunt essentialia, neque necessaria: quoniam non est impossibile, vt inueniatur coruus aliquis albus. Exemplum huius, si * creuisset quisp am in aliqua regione, in qua non reperiretur niger, neque peruenisset fama de ipso illuc: enuntiaret vtique huiuscemodi enuntiationem, ꝙ omnis homo est albus. cumque inductio non fuerit sufficiens, ꝙ accidens sit necessarium subiecto suo: igitur ex necessitate sequitur, ꝙ non constet accidens, quod sit essentiale subiecto suo in omni tempore, quoties non constet eius causa. cumque causa ipsius fuerit ipsum quæsitum, hoc est id. quod sit ignotū, sequitur, vt propositiones signi non sint essentiales. cumque nō sint essentiales, nō erunt demonstratiuæ. & consimiliter vr̄ dicendum esse de specie, quæ cōponitur ex causis longinquis. Dicamus aūt nos, si verificatio, quæ fit de accidente essentiali subiecto, quæ est ex parte causæ appropriatæ ipsi, est verificatio magis perfecta, q̄ verificatio, quæ fit de accidente essentiali, quod inest

† Ab. le. res, quæ sunt posteriores prioribus rebus compositis, non

Jac. leg. res compositæ, quæ posterius sequuntur ex rebus prioribus p̄cedentibus, non

* Ab. le. habitudinis, & ita inferius.

* al. l. educatus fuisset

A subiecto ex parte naturæ subiecti, hæc profecto est res necessaria. Quod si non cõsideremus accidens esse essentiale subiecto, nisi cũ considerauerimus causam, per quã est in hoc subiecto, hæc quidem est res non vera. sed consideramus vtiq; accidens esse essentiale, propterea ꝙ coniungitur naturæ subiecti. & hoc siue ip simet subiecto, siue generi suo essentiali: hoc est, ꝙ consideramus vniuersalitaten accñtis & sui oppositi generi ipsius subiecti propinquo: hoc est, qđ diuiditur per hoc accidens, & suũ oppositũ diuisione prima, quemadmodũ supra diximus in descriptione accidentiũ essentialium. Huius aũt rei est signum: quia in huiuscemo di accidentibus sufficit, vt accipiatur ipsum subiectum, & si non appareat in illis causa ipsius. Et hęc est dr̃ia inter propositiones essentiales et inductiuas: hoc est, cũ non cõsiderat intellectus necessitatẽ acceptionis subiecti in definitione accidentium, sunt ꝓpositiones inductiuæ: & nihil prohibet, vt inueniatur aliqñ subiectum ipsarum, denudatum ab hoc accidente. Sed quemadmodũ diximus, dicendũ est, ꝙ huius veritas est infra veritatẽ, quam assequimur, cum consideramus cãm ipsius in hoc subiecto. Et pp hoc demõstrationes signorum sunt magis deficiẽtes in verificatione ipsius existentiæ, q̃ demonstrationes causarũ. sed & si sint magis deficientes, q̃ illę: defectus tñ, qui accidit illis, nõ extrahit eas a genere demõstrationũ. Atqui non dicimus, ꝙ nigredo corui sit essentialis coruo, neq; albedo cygni ipsi cygno: ꝓpterea quia nigredo non cõprehenditur in natura corui, neq;

B in genere suo propinquo, quod est animal. si.n. cõprehenderetur in genere suo, esset ex accidentibus essentialibus ipsi, & assereret anima, ꝙ omnis coruus absq; dubio sit niger. atqui quod necessariũ est in huiuscemodi rebus, est, ꝙ anima non consideret essentialia in ipsis, vsquequo consideret causam. Et propterea fuit dictũ, ꝙ si creuerit homo secundũ viam naturalem in locis alborum, ex parte, qua non visus fuerit aliquis niger, neq; fama peruenerit de aliquo, nihil prohibet, vt enunciet enuntiationem, quæ dicat, ꝙ sit omnis homo albus, & ꝙ non sentiatur aliquis homo niger. Et Aben Sena quidem deceptus fuit, eo ꝙ inuenit† manifestũ defectum, propter considerationem, quæ est, ꝙ accidens essentiale inest subiecto propter causam ipsius, & inest etiam ipsi propter vniuersalitatem ipsius in subiecto: & existimauit, ꝙ vniuersalitas ipsius in subiecto non præstet veritatem: quodq; non est differentia inter ipsam, & propositiones inductiuas, in quibus inueniuntur omnes species subiecti, absque eo, ꝙ consideret intellectus proportionem essentialẽ inter vtraq; ipsa. sed dixit, ꝙ intellectus nõ enuntiat, ꝙ accidens comprehenditur in natura subiecti, nisi vtique consideret, ꝙ ibi est aliqd, quod sit causa vniuersalitatis istius accidentis in hoc subiecto. ꝙ si nondum constet sibi illud, quid sit, quomodo inquiremus cognitionem ipsius? Cumque declaratũ sit hoc, iam reuertamur ad partem expositionis vbi eramus, cum dixit: Iam vero differt demonstratio, si est res a demonstratione, propter quid est res, primo

C quidem in eadem scientia. & hoc duobus modis. sensus est, & differt quidem demonstratio, quæ tradit existentiam rei, a demonstratione, quæ tradit causam ipsius, duobus modis diuersitatis. quorum vnus est, diuersitas, quæ est inter vtra q; ipsas in vna scientia: & hæc est diuersitas, quæ est secundũ naturam. altera vero diuersitas, quæ est inter ipsas est, cum vna ipsarũ fuerit in scientia vna, & altera in scientia alia: hoc est, vt sit quæ exhibet existentiam rei, in sciẽtia vna, & quæ causam, in scientia alia. Atqui diuersitas in vna scientia erit, quemadmodum diximus, per vnum duorum modorum. quoniam demonstratio existentiæ est duarũ specierum: quarũ vna est, demonstratio, si est res, hoc est, quæ exhibet existentiã tm: species vero altera constat ex causis longinquis. demonstrationes vero causarum fiunt ex propositionibus, quæ sunt causæ propinquæ. Hæc igitur species diuersitatis differre facit demõstrationes causarũ a demonstrationibus existẽtiæ. & hoc est, quod voluit, cũ dixit: duobus modis. Quorũ vnus est, ꝙ demõstratio si est res, fit ex ꝓpositionibus mediatis. & in hoc nõ inuenitur causa propinqua.

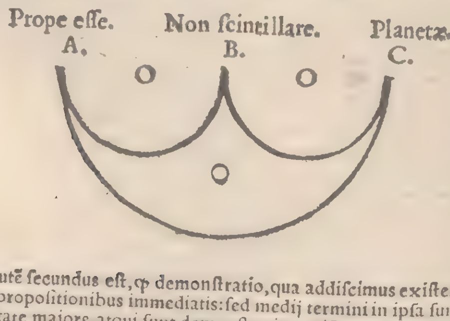
Alio autem, si per immediata quidem, sed nõ per causam, sed per notius eorum, quæ conuertuntur. nihil enim prohibet eorum, quæ conuersim prędicantur, notius aliquãdo esse, quod est nõ causa. quare

†Ab. se. cõ- mõstrationis illius imperfectionem.

Demõstratio quia est duorũ modorũ. sed infra. t. 98. & 99. ẽ triũ specierũ s. signi, effectus, & cãæ remotæ.

erit per hoc demonſtratio. vt quòd planetæ prope, per id, ꝙ nõ ſcin tillant. Sit in quo c, planetæ: in quo b, non ſcintillare: in quo a, prope eſſe. verum itaque b de c dicere: planetæ enim non ſcintillant. ſed & a de b: quod enim non ſcintillat prope eſt. hoc autem acceptum ſit per inductionem, aut per ſenſum. neceſſe igitur a ineſſe ipſi c. quare demonſtratum fuit, ꝙ planetæ prope ſunt. Hic igitur ſyllogiſmus non ipſius propter quid, ſed ipſius ꝙ eſt. non enim propter non ſcintillare, prope ſunt, ſed propterea quia prope ſunt, non ſcintillant.

Dixit Ariſt. Modus autem alius eſt, quòd demonſtratio ſi eſt, fiat ex propoſitionibus immediatis: præterquam quòd media erunt ex cauſatis, quæ conuertuntur cum ſuis cauſis æqualiter, aut per ea, quæ ſunt notiora. & hoc, quoniam nihil prohibet, quòd demonſtratio ſi eſt, ſit ex cauſatis notioribus, quam ſuæ cauſæ, aut ex cauſatis, quæ conuertuntur cum ſuis cauſis æqualiter. quemadmodum demonſtratio, quòd ſtellæ errantes ſunt propinquæ nobis, quoniam non ſcintillant. Sit igitur in quo eſt c, erraticæ: & in quo eſt b, non ſcintillare: & in quo eſt a, prope nos. verum eſt igitur dicere b de c: & hoc, quoniam erraticæ non ſcintillant: & ſimiliter a de b verum, non ſcintillantia enim ſunt prope nos. huius autem propoſitionis veritas apparet per inductionem, aut per ſenſum. iam igitur monſtratum fuit, quòd ſtellæ errantes ſunt prope nos. Sed hic ſyllogiſmus non eſt propter quid eſt res. quoniam cauſa propinquitatis ſuæ non eſt, quia nõ ſcintillant, ſed quia ſunt prope nos, non ſcintillant.

Demõſtratio ipſius Quia p immediata quidẽ, non tñ p cãm, ſed per conuertẽtiũ notius cauſatum. ſ.

96 Modus autẽ ſecundus eſt, ꝙ demonſtratio, qua addiſcimus exiſtentiam rei tantum, eſt ex propoſitionibus immediatis: ſed medij termini in ipſa ſunt res cauſatæ ab extremitate maiore. atqui ſunt demonſtrationes iſtę, quẽadmodũ cũ res poſteriores exiſtẽtia, quę ſunt cauſatæ, ſunt notiores apud nos, q̃ res priores. Res aũt poſteriores, quæ accipiuntur termini medij in huiuſcemodi demonſtrationibus, ſunt duarũ ſpecierum; aut res æquales maiori extremitati, quæ eſt cauſa conuertibiliũ cũ ipſa, aut res, quibus maior extremitas eſt vniuerſalior.

Poſteaq̃ docuit differentiam inter vnam ex ſpeciebus demonſtrationum exiſtentiæ, & hæc eſt, quæ componitur ex cauſis longinquis, & inter demonſtrationes cauſarum: cœpit docere differentiam, quæ eſt inter ſpeciem ſecundam demõſtrationũ exiſtentiæ, & inter demonſtrationes cauſarum: & ipſa eſt, in qua monſtratur prius per poſterius eo, hoc eſt ex accidẽtibus rei, ſibi appropriatis. Et du-

A xit: Modus aũt alius est, ꝙ demonstratio si est, vsque ibi: per ea, quæ sunt notio-
ra. sensus est, modus alter, per quem diuersificatur demonstratio causæ ab altera
specie ex speciebus demonstrationum existentiæ, est: quoniam hæc species de-
monstrationis, hoc est demonstratio existentiæ, etsi communicet cum demonstra
tione causæ in eo, ꝙ habet propositiones immediatas, differt tamen ab illa, eo ꝙ
medium in ipsa erit causatum, non causa. & hæc consimiliter etiam erit ex causa-
tis appropriatis, hoc est, quæ conuertuntur per prædicationem cum suis causis. &
hoc, q̃n fuerint ista causata notiora apud nos, q̃ causæ. Atqui posuit conditio-
nem in causato, vt sit appropriatum causæ: quoniam, quando esset vniuersale, nõ
sequeretur ex eo, ꝙ ipsum esset, ꝙ antecedens esset. Et hoc, q̃m consequentia in
hac mensura ex antecedente & consequente, & causa & causato inuenitur secũ-
dum tres species. Aut, ꝙ sequantur ex se inuicem consequentia ęquali. & hoc, cũ
fuerit causatum notius apud nos, q̃ causa, per illud componitur existentia tantũ.
deinde possibile est, vt accipiatur causa, & monstretur per ipsam demonstratio-
ne causæ existentia causati de subiecto: & fit ibi demonstratio causę tantum,
quemadmodum declarabit Arist. postea. ꝙ si fuerit causa notior causato, tũc ad-
ducetur in hac specie demonstratio simpliciter tantum. Species autem secunda
consequentię est, vt sequatur posterius ex priori, hoc est causatum ex causa, &
non conuertatur res. & in hac specie non adducitur, nisi demonstratio simpliciter
B tantum: & hoc, cum fuerit causa notior. ꝙ si non fuerit notior, non adducetur ibi
demonstratio penitus, etsi esset causatum notius apud nos. quia nõ sequitur ex eo,
ꝙ vniuersale sit, ꝙ appropriatũ sit in rebus se consequentibus: quemadmodũ di-
ximus in alijs locis ab hoc. Atqui species tertia est contraria huius, hoc est, vt
prius sequatur ex posteriori, hoc est ex causa causatum, & non conuertatur. & in
hoc vtique accidet demonstratio signi tantum. Et posteaq̃ dixit, ꝙ id, per quod
distinguitur hęc species signi a demonstratione causæ, est, vt medium in ipsa sit
ex causatis, quę conuertuntur cum suis causis ęqualiter, cum acciderit, ꝙ causata,
quę sunt cum hac dispositione, sint notiora q̃ causę, dixit: & hoc, quoniam nihil
prohibet, ꝙ demõstratio si est, sit ex causatis notioribus, q̃ suę causę, aut ex cau-
satis, quæ conuertuntur cum suis causis ęqualiter. hoc est, quoniam nihil prohi-
bet, ꝙ demonstratio tradens existentiam rei, sit, cum acciderit, ꝙ causatum con-
uertatur cum causa ęqualiter: hoc est, ꝙ cum ponatur esse, sequatur causam suam
esse: & cũ hoc, causatum sit notius apud nos, q̃ causa ipsius. Deinde adduxit exẽ
plum huius ex materijs, & dixit: quemadmodũ demonstratio, ꝙ stellę errantes
sunt propinquæ nobis, quoniam nõ scintillant. sensus est, quemadmodum qui mõ
strat, ꝙ stellæ errantes sunt proximiores nobis, q̃ fixę: quoniam videmus earũ
C radium non moueri, cum eas inspicimus: quemadmodum cũ mouentur radij stel-
larum fixarum. & hoc est, quod voluit per scintillationem. & hoc, quoniam cau-
sa motus radij rei est visus debilitas, & distantia eius, quod videtur. sed posteaq̃
accidit hoc omni homini in fixis non errantibus, notum est, ꝙ causa in hoc est
propinquitas errantium. Et componitur demonstratio signi sic. errantes stellę nõ
mouent radios apud inspicientes ipsas: & quod non mouet radios, est propinquũ
nobis: concluditur igitur, ꝙ stellæ errantes sunt nobis propinquę. Et dixit: huius
autẽ propositionis veritas apparet per inductionem, aut per sensum. sensus est, ꝙ
omne illud, cuius non mouetur radius, cũ ipsum inspicitur, est nobis propinquum.
Planum autem, ꝙ hoc est exemplum causę & causati conuertibilium, quemad-
modũ dixit. Et cum dixit: Sed hic syllogismus non est propter quid est res: quo-
niam causa propinquitatis suę non est, quia non scintillant. sensus est, & hic syl-
logismus non est demonstratio causæ. quoniam medius terminus in ipso acceptus
non est causa maioris extremitatis: sed res se habet in contrarium, ꝙ maior ex-
tremitas est causa medij. & hoc, quoniam scintillatio & motus, qui assumitur me-
dius terminus, non est causa propinquitatis stellarum: sed res se habet in contra-
rium, hoc est, ꝙ propinquitas stellarum est causa. ꝙ non scintillant.

Quot q̃busque modis ex cõsequẽtia cãę cum causato fiãt demõstrationes.

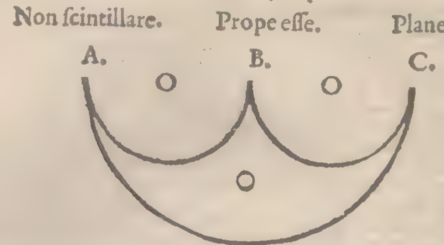
Scintillatio planetarum quid,

Euenit autem & per alterum monstrari alterum: & erit ipsius pro-
pter quid demonstratio Vt sit c, planetæ: in quo b, prope esse: a, non

†al. le. & a ipsi b, non scintillare: quare et ipsi c. a.

scintillare. inest itaque & b ipsi c: †quare & ipsi c a: & a ipsi b, non scin tillare. & est syllogismus ipsius propter quid: accepta enim est prima causa.

Dixit Arist. Iamque fieri potest, vt ponamus medium terminum prædicatum, & habeamus demonstrationem propter quid, & prædicatum medium. Quemadmodum si poneremus in quo c, errantes: & in quo b, prope nos: & in quo a, non scintillare. igitur b inest ipsi c: & a inest ipsi b: ergo a inest ipsi c. & erit hæc demonstratio propter quid, eo ꝙ medium in ipsa est causa propinqua.

Demõ ipsius propter quid, qm̃ per primã cãm.

97 Exemplum eorum, quæ sunt causata & conuertibilia: veluti si quispiam diceret, ꝙ stellæ errantes sunt nobis propinquiores q̃ stellæ fixæ, quoniam non videntur scintillis suis moueri: ac si diceret, stellę errantes non scintillant, & stellę non scintillantes sunt prope nos: igitur stellæ errantes sunt prope nos: & hoc, q̃a propinquitas, quod est prædicatum in quęsiti, est causa, vt stellę non appareant scintillare, & non scintillatio, quę est terminus medius, est res causata a propinquitate: pręterq̃ ꝙ propinquitas apud nos est ignota: sed propositio dicens, ꝙ nõ scintillans est prope nos, patet per sensum atque inductionem: & hæc est apud nos manifestior, q̃ ꝙ stellę errantes sint prope nos.

Cũ in hac vna ex speciebus demonstrationũ signi, cũ mõstratũ fuerit per cã, cãm inesse subiecto, qm̃ causatum inest huic subiecto, possibile est, vt accipiatur causa, & ponatur medius terminus, & monstretur p ipsam causa, ꝓpter quã inest causatum ipsi subiecto: & erit hęc demonstratio causę tm̃: qm̃ ex conditionibus demõstrationis causę tm̃ est, vt in ipsa sit nota existentia tm̃, aut per sensum, aut per signũ: cœpit docere, qũo accidet hęc species demonstrationis in demõstratione signi hoc eodẽ exẽplo: & ait: Iam vero fieri põt, vt ponamus mediũ terminũ: hoc est, qui acceptus fuit medius in signo, prędicatũ in quęsito, & hoc est ipsum causatũ. & prędicatũ in quęsito signi sit mediũ in syllogismo, quod est ipsa causa, & hoc posteaq̃ monstrauerit per signũ, & tradiderit causam existentię causati, cuius existẽtia tradita fuit per signũ. & tunc erit huiuscemodi demonstratio, demonstratio propter qd, hoc est, quę tradit causam tm̃. Atqui accidunt istę duę species demõstrationũ in rebus, in quibus ignoratur inexistentia ipsius causę alicui rei alicuius causati, quę est in hac ipsa re ab illa causa: & sit causatum illius causę notę existentię per se in illa re, & sit notum illã causam inesse illi causato: & incipiet primo monstrare ipsam causam inesse illi rei, per mediũ, quo causatũ ipsi inest: deinde monstrabit causam, qua illud causatum inest illi rei per illam causã causam. & hoc plurimum accidit in scientijs Naturalibus.

Documẽtũ.

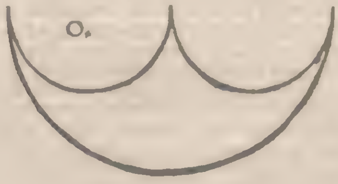
Rursus quemadmodũ lunam monstrant, ꝗ sphærica, per augumenta. si enim quod ita augetur est sphæricum: augetur autem luna: planũ, ꝙ sphærica. sic igit ipsius quod factus fuit syllogismus. Ecõuerso

Vide 1. ph. com. 2.

autem

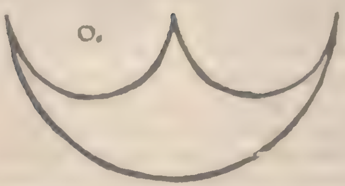
A autem posito medio ipsius propter quid. non enim propter augmenta est sphærica: sed quia est sphærica, accipit augmenta talia. Luna, in quo c: sphærica, in quo b: augumentum, in quo a. In quibus aũt media non conuertuntur, & est notius, quod non est causa, ipsum quidem quòd monstratur, ipsum autem propter quid non.

Dixit Aristo. Consimiliter etiam si construerent, q̄ luna est sphærica, per augmenta sua. & hoc quoniam quod suscipit augumentum per hanc speciem susceptionis, ipsum est sphæricum: Luna autem suscipit hoc augmentum: planum igitur, q̄ Luna est sphærica. & secundum hanc speciem erit syllogismus si est. Cum vero positum fuerit medium e contrario, hic erit syllogismus propter quid. & hoc, quoniam ipsa non est sphærica per causam augmentationis suæ hac specie augmentationis, sed quia ipsa est sphærica, suscipit huiuscemodi augmentationes. Sit Luna, in quo c: sphæricum, in quo b: augmenta, in quo a. Atqui demonstrationes, quarum media sunt
B causata, & sunt notiora, & non conuertuntur æqualiter, ipsæ sunt demonstrationes si est res, sed propter quid non.

Syll̃s ipsius quia, quo ostẽditur Lunã esse sphęricam.

C

Syll̃s ipsius pp quid, & per causam.

Et in exemplo, quo monstratur q̄ Luna est sphærica, eo q̄ lumen ipsius paulatim grandescat in figura Lunari, cum dicitur, lumen Lunæ grandescit per figuram lunarem: & quod habet hanc dispositionem est sphæricæ figurę: & hoc, quoniam sphæricitas, quæ est in Luna, est causa vt lumen ipsius paulatim grandescat s. d̃m hanc figuram: atqui augmentum, quod est cũ hac dispositione, est notius apud nos, quã sphæricitas. Et fieri vtiq; põt in huiuscemodi specie demonstrationis existentię: hoc est, in qua medij termini sunt causati & conuertibi

les cum maiore, qui est causa, vt ponamus in ipsa terminum medium maiorem, & maiorem medium; & sit cum hoc demonstratio propter quid res est: & hoc postea $\bar{q}$ didicerimus existentiam prioris per posterius. vt in exemplo, si didicerimus, ꝙ Luna est sphęricæ figuræ, quia lumen ipsius grandescit per figuram lunarem; fieri potest, vt conuertamus propositionem maiorem, et ponamus causam ob quam lumen ipsius est cum hac dispositione, quoniam est sphæricum, & complicetur demonstratio sic, Luna est sphæricę figuræ, & quod est sphæricum oportet habere lumen grandescens cum hac dispōne: igitur Lunæ lumen grandescit cum hac dispōne, quoniā est cum hac figura. cum itaque adduxerimus in huiusecemodi sermone causam, propter $\bar{q}$ Luna erat cum hac dispositione, tunc erit demōstratio, q̄ vocatur pp quid: sed in demr̄onibus, in quibus termini medii sunt posteriores maioribus, & nō conuertuntur, non accidit nisi demr̄o existentię tm̄.

Hoc est exemplum specierum signorū, in quibus accidūt ambæ species simul, hoc est demonstratio signi & demonstratio causę. & hoc, cū fuerit posterius notius apud nos, $\bar{q}$ prius, et prius cōuertatur cū ipso. hoc est, ꝙ sit ipsi appropriatū. Et dixit: Consimiliter etiam si construerent, ꝙ luna est sphærica, per augmenta sua sensus est, exemplum vero consimiliter etiā eius, in quo ostenditur per demōstrationem prius per posterius, est exemplum vsitatum apud Astrologos, qui monstrant figuram lunæ sphæricam esse: quoniam augmentum luminis ipsi appropriatum fit per figuram lunarem. Et dixit: & hoc, quoniam quod suscipit augmentum per hanc speciem susceptionis, ipsum est sphæricum: luna autem suscipit hoc augmentum: planum igitur, ꝙ luna est sphærica. sensus est, & cōponitur demonstratio hæc, in eo ꝙ luna est suscipiens augmentum cum hac dispositione: igitur est sphærica: & concluditur in prima figura, ꝙ luna est sphæricę figurę. Et dixit: Cum vero positū fuerit mediū e cōtrario eius, quod positū fuit in cōplicatione prima: hoc est, ꝙ ponatur medius in hac cōplicatione terminus maior, et maior ponatur medius, hoc est ipsum prius: tūc erit demōstratio exhibens cām rei tm̄. Exemplū huius, luna est sphęricę figurę: & quod est sphęricæ figuræ, augetur lumen suum cum hac dispōne augmentationis: & erimus constituti super causa, propter quam fit augmentum ipsius cum hac dispositione: ac si diceret, causa augmenti sui cum hac dispositione est, quoniā est sphærica, non autem augmentum ipsius est causa, vt sit sphærica. Atqui accepit loco terminorū literas, vt monstraret vniuersalitatem sermonis in hoc, & ꝙ id, quod videtur ex hoc, nō accidit propter hāc materiā, in qua posuit exēplum, sed accidit propter formam istius speciei demonstrationis. Et dixit: Atqui demonstrationes, quarum media sunt causata, & sunt notiora, & non conuertuntur æqualiter, sunt demonstrationes si est res, sed propter quid non sensus est, atqui species demonstrationis signi, in qua medium est causatum a maiore, quoniā ipse est notior maiore & nō conuertitur cum ipso maior, quoniam est vniuersalior ipso; in hac materia nō procedet nisi demōstratio signi tm̄, non autem demonstratio signi & causæ: quemadmodū procedebat in priori materia. causa aūt in hoc est, qm̄ maior extremitas prior est vniuersalior medio: & non sequitur ex eo ꝙ ipsa sit, ꝙ medius sit.

Astrologi ostēdunt lunā sphęricā esse per augmentum luminis.

Documentū

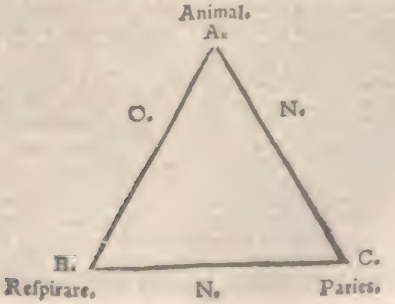
Amplius in quibus medium extra ponitur. etenim in his ipsius ꝙ & non ipsius propter quid est demonstratio: non enim dicitur causa. Vt propter quid non respirat paries: quoniā non animal si enim hoc non respirandi causa est, oporteret animal esse causam respirandi. vt si negatio causa est ipsius non esse, affirmatio causa est ipsius esse. quemadmodum si hoc, quod est incommensurabilia esse calida & frigida, eius, quod est non sanum esse, hoc, quod est commensurabilia esse, eius, quod est sanum esse. consimiliter autem & si affirmatio ipsius esse, negatio ipsius non esse. In iis autem, quæ sic assignata sunt, non contingit, quod dictum est. non enim omne respirat animal. Syllogismus autem fit talis causæ in media figura. vt

A sit a, animal: in quo b, respirare: in quo c, paries. a igitur inest omni b, omne enim respirans est animal: ipsi autem c nulli: quare neque b c nulli, non itaq; respirat paries. Assimilantur autem tales causæ iis, quæ secundum excessum dicuntur. hoc autem est plus distans dicere medium. vt illud * Anacharsidis, q̃ in Scythis non sunt tibicines: neq; enim vites. Secundum quidem igitur eandem scientiam, & secundum mediorum positionem istæ differentiæ sunt eius, qui est ipsius quòd, ad eum, qui est ipsius propter quid, syllogismũ.

*Refert laertius lib. 1. Anacharsi interrogatum, essent ne apud Scythas fidicinę? respondisse, ne vites quidẽ. quasi id genus mulierũ, quæ mimæ sũt, vini affectatrices sint.

Dixit Aristo. Et etiam demonstrationes, in quibus ponitur medium exiens ab vtrisque extremitatibus, sunt demonstrationes si est, non autem propter quid: quoniam non adducunt causam ipsam. Quemadmodum sermo dicentis, propter quid non respirat paries? & respondetur, quoniam non est animal. atqui si esset causa, quare non respirat, quoniã non est animal: causa respirationis esset, quoniam est animal. sed res non est ita: quoniam multa sunt animalia,
B quæ non respirant aerem. & in summa, cum ipsa causa fuerit causa propinqua, q̃ non sit res. quemadmodum quòd inæqualitas calidi & frigidi sit causa, q̃ non sit aliquid sanum: igitur æqualitas erit causa propinqua, q̃ aliquid sit sanum. & secundum hanc similitudinẽ, si fuerit affirmatio causa, vt res sit: igitur negatio erit causa, vt nõ sit. sed res, quæ perficiuntur hoc modo, non habent vias ordinatas. quoniã non propterea q̃ est animal, respirat. Syllogismus autem, qui fit per huiuscemodi causam longinquam, fit in secunda figura. quemadmodũ si aliquis poneret in quo a, animal: in quo b, non respirans: & in quo c paries. igitur a inest omni b, animal .n. est in eo q̃ respirat: & a non inest alicui c, igitur b non inest alicui c, ergo paries nõ respirat. Iam vero sequitur, vt sint huiuscemodi causę secundum modũ profunditatis in monstratione: hoc est vt proueniat in mediis multa elongatio. quẽadmodum dixit Anacharsis, q̃ Scythæ nõ habẽt Musicã. & causa in hoc est, quia apud ipsos † nõ sunt di
C uersoria. Hoc igitur est cõpendiũ diuersitatis, q̃ est inter syllogismũ si est, & inter syllogismum pp quid in vna scia, & in mediis ipsorũ.

† al. l. nõ est liberalitas.

Sylls ipsius q a, p mediũ extra positum, & cãm remotam, in secunda figura.

Demonstrationes, quoque, quæ complicantur in secunda figura ex causis lon-ginquis, sunt demonstrationes existentiæ, & non sunt demonstrationes propter quid. quemadmodum se habet res in demonstrationibus affirmatiuis, quæ sunt ex causis longinquis, in vtrisque tantum non adducuntur causæ propinquæ. vt in exemplo, si aliquis interrogaret & diceret, quare non respirat paries? & diceremus illi, quoniam non est animal: hæc est demonstratio existentiæ, & non est demonstratio propter quid: quoniam causa propinqua eius, quod non respirat, non est, quia non sit animal; si enim res ita esset, animalitas esset causa propinqua respirationis, & esset omne animal respirans: quod non est ita, quoniam multa animalia non respirant: atqui hoc ita fuit, quoniam, cum negatur aliquid ab aliquo propter negationē causæ propinquæ istius rei ab ipso, oportet, vt hæc res sit causa propinqua existentiæ istius rei, vt in exemplo, si aliquis diceret, hoc animal non est sanum: quoniam non est temperatæ caliditatis, oportet itaque, vt temperata caliditas sit causa propinqua sanitatis: & consimiliter cū fuerit causa ipsa causa propinqua, vt hæc res sit, negatio ipsius erit causa propinqua, vt hæc res negetur, cumque huiuscemodi demonstrationes complicentur in secunda figura, manifestum quod terminus medius in huiuscemodi rebus prædicabitur de vtrisq; extremitatibus: quoniam animalitas prædicatur de respirante affirmatiue, et de pariete negatiue: atqui procedunt in talibus causæ longinquæ per modum profundationis & demersionis istius rei. quemadmodum dixit Anacharsis, quod apud gentes Scythiæ non est Musica, & causa in hoc, quoniam non hñt vites. inuentio.n. vinum est causa longinqua respectu Musicæ: atqui in talibus nonnulli exhibent profunditatem; quoniam cum aliquid negatur ab aliquo pp causam ipsius longinquam, magis par est, vt negetur ab ipso per causam ipsius propinquam, & hæc est mensura, qua diuersificatur demonstratio propter quid a demonstratione existentiæ in vna & eadem arte.

Existimatur de hac specie signi, quod sit species scđa ex speciebus demōstrationis signi, quas declarauit a principio istius tractatus. & hoc, quoniam ipse narrauit, quod illius sunt duę spēs: species concludens prius per posterius, & hæc est ex vtrisq;, quę magis attinet ad demonstrationē existentię: spēs aūt scđa concludit posterius per prius, quemadmodū se habet res in demonstratione simplr. preterquā quod differunt inter se: quoniam prius in demonstratione simpliciter est causa propinqua appropriata, hic autem est causa longinqua, hoc est mediata, & hæc aut appropriata, aut vniuersalis. & scđm hanc apparentiam sequitur, vt ex ista demonstratione existentiæ aliqua sit affirmatiua, & aliqua sit negatiua. Quod si ita est, cur dixit Ari. quod hæc spēs est in scđa figura. & hoc est, qđ voluit, cū dixit: in qua bus ponitur mediū exiens ab vtrisq; extremitatibus, hoc est prīm de vtrisq; simul. Nos itaq; sumus inter duo. aut vt respōdeamus, quod negatio, quę accidit in hac figura, hoc est scđa, est vna ex speciebus demonstrationis existentiæ, in qua terminus medius est causa longinqua: hoc est, vt asseramus, quod demōstratio existentiæ, in qua medius terminus est causa longinqua, dicatur esse duarum specierum, quarum vna est in prima figura, altera in secunda, aut vt asseramus, quod appareat hanc speciem demonstrationis fieri vtique in hac figura, hoc in secunda, & quod nō fiat ex ipsa affirmatiua penitus, propterea quod fit in figura secunda. Cumq; hoc ita sit, cur dixit etiam de hac, quod fiat in secunda figura? & quid est, quod prohibeat, quin fiat in prima figura, cum in ipsa sit, quæ concludat vniuersale negatiuum? & hoc totum est, de quo oportet inquirere hoc in loco. Dicamus igitur, quod videtur appropriauisse hoc negocium secundæ figuræ, non autem primę. quoniam causa negationis essentialis alicuius prædicati est separatio causæ essentialis eius prædicati ab hac re, a qua negatur hoc prædicatum. cumque hoc ita sit, fieri non potest, quin negetur causa a subiecto, a quo voluerit negari prædicatum. si desyderauerimus afferre causam essentialem, & erit propositio minor negatiua absque dubio. & hoc non erit, nisi in scđa figura. Vt in exemplo, si mōstraremus quod paries non respirat, quoniam est inanimatus, erit hoc in prima figura. sed animalitas non est causa, vt prohibeatur respiratio ab ipso per se. & hoc, quoniam si esset ipsi causa per se, vt prohiberetur respiratio ab ipso, esset remotio animali

Digressio cur demrō p̄ cām longinquam fiat tātūmodo negatiua, & in scđa figura.

Dubitatio prima.

Dubitatio. 2

Soluitur dubitatio prima.

A tatis ab ipso causa illi per accidens, hoc est respectu remotionis respirationis: & hoc, quoniam per existentiam rei enuntiatur existentia substantiæ vnius: & si per enũtiationem existentiæ ipsius remouetur substantia alia, id est per accidens. ideoq; si enũtiatur per se remoueri prædicatum aliquod a re vna: igitur res, de cuius existentia enuntiatur existentia istius prædicati, remouetur a re, a qua remouetur hoc prædicatum. Ad quæstionem autem secundam, an scilicet hæc species demonstrationis signi fiat per syllogismos, qui fiunt per negationem tantum, an vero fiat per ea, quæ concludunt affirmatiue, videtur, quod essentia ipsius ingrediatur syllogismos, qui concludunt negationes: hoc est in secunda figura, vt diximus. quod si ingrediatur syllogismos, qui concludunt affirmationes in prima, hoc per accidẽs. Causa aũt in hoc est: quoniam causæ longinquæ nõ concludũt existentiam prædicati quęsiti primo & per se de subiecto, nisi cum acciderit ipsi, quod sit æquale subiecto quæsiti. quoniam, cum est vniuersalius prædicato quęsiti essentialis, non est primo. quoniam conditio prædicati quæsiti est, vt sit æquale subiecto quęsiti: quemadmodum antea declaratum fuit. & consistit etiam, vt plurimum est vniuersalius prędicato quæsiti. cumq; est vniuersalius ipse, non coaptatur ei prędicatio maioris extremitatis, quæ est quæsitum prædicationis affirmatiuæ. Et consimiliter, si cõfiteatur, quod ex prędicatis quæsitorum aliquod est vniuersalius subiecto, fieri nõ potest, vt monstrentur huiusccemodi prædicata de subiectis per cãm longinquam

B sed per causam, quæ est æqualis prędicato quęsiti, & appropriata. & hoc vtique inuenitur ĩn quibusdã causis longinquis. Atqui cũ mõstratur res negata per cãm, quantũcunq; fuerit longinqua, accipiemus ad existentiã rei istius negatę veritatem prædicationis ipsius de prędicato in quęsito, cuius negationem a subiecto intendimus. igitur, cum negauerimus negationẽ istã a subiecto, sequitur ex necessitate negatio prędicati ab ipsa. Vt in exẽplo, si accipiamus causam respirationis longinquã, quę sit exẽpli gratia aĩmal, cuius prędicatio verificatur de respirãte: cũ igitur acceperimus ipsum negari ab aliquo, ac si diceres a pariete: cõcludetur in secunda figura, quod paries nõ respirat, ita. paries non est aĩal: & oẽ respirãs est aĩal: concluditur itaq; ex hoc, quod paries nõ respirat. Quod si acciperes ipsum per viã affirmationis, non posset concludi ex ipso, quod aliqua ex spẽbus animalis respirat. quẽadmodũ si diceremus, delphinus est animal, igitur respirat: quoniam nõ omne animal respirat. Et propterea oportet, vt sit hęc species demonstrationis existentiæ composita in secunda figura: hoc est, in qua mediũ in maiore est causa longinqua: & erit absq; dubio ex genere negationis, & ex negatiuo in scda. Nos vero inuenimus Themistiũ posuisse demõstrationes, quę exhibẽt existentiam triũ spẽrum. speciem quę cõcludit prius per posterius per causam per accidẽs, † quę admittit substantiã. spẽm vero secundam, per quã concluditur res per cãm ipsius longinquã: & hęc est, de qua supra meminimus. tertiã vero, quę monstrat posteC rius per posterius. quẽadmodũ qui monstrat, quod cor: huius vrina est inconcocta, quoniam pulsus ipsius est diuersus: & hoc, quoniam diuersitas pulsus, & concoctionis vrinę ablatio, ambo sunt res causatæ a febre putredinis, & ea posteriores æqualiter. huiusccemodi enim syllĩ nõ sunt demonstrationes, nisi per accidens: quoniam non est in ipsis ex termino maiore, & medio proportio ex propositionibus essentialibus hoc est, in qua inuenitur prædicatum in definitione subiecti, aut subiectum in definitione prædicati. & propterea dimisit ipsam Aristo. Albumazarem vero inuenimus errasse hoc in loco. & hoc, quoniam ipse dixit, quod demonstrationes existentiæ sunt duarum specierum. quemadmodum dixit Aris. & cepit mentionem facere de specie priore, quæ ipsi contigit, in qua concluditur prius per posterius. & posteaquam narrauit speciem secundam, dixit sermonem, cuius hæc est series: Species vero secunda demonstrationum, quæ exhibent existentiam tantum, est ea. per quam cognoscitur posterius per posterius: & hoc, quãdo sunt duæ res consequentes rem aliam ab ipsis, & sit ordo vtriusque ipsarum, quo ad posterioritatem ad hanc rem, ordo vnus. & sit proportio vtriusque ipsarum super altera ea proportio, de qua mentionem feci: & monstratur existentia vnius duarum posteriorum in subiecto, cum accipitur terminus medius illa alia res, Deinde dixit: exemplum huius, quod terra non mouetur, quoniam non habet

Examinat secunda dubitatio.

† Ab. sc. quod est substãtiæ oppositum. Iacob. sc. quę opponitur causæ per se. uide Th. cap. 28. 29.

error Albumazaris.

locum, ad quem moueatur: & paries non respirat, quoniam non est anim
exempla vero harum demonstrationum sunt, quemadmodum illæ Aristo.
posuit in illa specie, in qua dixit, quod terminus medius in ipsa est causa longinq
Sed in hoc sermone sunt quædam dubia. Vnum ipsorum: quia quando dixit,
ea cognoscitur posterius per posterius, sequitur, vt medius terminus & maior
hac specie demonstrationis sint causata a subiecto: causa autem longinqua
causa subiecti, aut prædicati: igitur non oportet, vt ipse exemplificet per exe
Arist. in hac re, cuius conditio est, vt vtræque res sint posteriores subiecto:
enim longinqua non est posterior subiecto: ac si dixisset, quod ipsa & posterius
in vno ordine, quemadmodum dixit. Cum vero dixit: & sit ordo vtriusque
sarum, quo ad posterioritatem ad hanc rem, ordo vnus: & dixit etiam, & erit p
portio vtriusque ipsarum super altera, ea proportio, de qua mentionem fecit:
sermo est deficiens, & hoc, quoniam duo, inter quæ est proportio vna, vnum ipsor
est prius altero. cumque vnum ipsorum sit prius altero, & ipsa sint in subiec
vno: quomodo igitur dixit, quod ordo ipsorum per posterius subiecto est ordo v
Neque potest aliquis dicere, quod res, quæ negantur a re, sunt in hac dispositio
quemadmodum animal & respirans sunt in ordine vno posterioritatis ad parte
quoniam animalitas est prior quam respirans: igitur negatio animalitatis a par
te est causa negationis respirationis ab ipso. cumque res ita sit, non erit ordo
rumque ipsorum per negationem ordo vnus. & hoc, quoniam dispositio nega
nis in rebus est, sicut ordo in existentia. Sermo igitur iste est dubitatione &
Exponit textum. rore perplexus, vt vides. & causa in hoc est deuiatio ipsius a doctrina Aristo.
hac re. Redeamus igitur ad expositionem sermonis sui. Cum ergo dixit: &
demonstrationes, in quibus ponitur medium extens ab vtrisque extremitati
sunt demonstrationes si est, non autem propter quid; quoniam non adducunt ca
sam ipsam. sensus est, & consimiliter etiam demonstrationes, in quibus pon
terminus medius a parte prædicati super vtrisque extremitatibus, & ipse est ca
sa longinqua, hæ sunt demonstrationes, si est res, non autem propter quid, quo
non ponitur in eis medius terminus causa propinqua. sensus est, & consim
etiam demonstrationes, in quibus ponitur terminus medius prædicatum ext
ab vtrisque extremitatibus, & ipse est causa longinqua, istæ demonstration
sunt demonstrationes exhibentes existentiam rei, non causam existentiæ i
quoniam non ponitur terminus medius in ipsis causa propinqua. Deinde ad
xit exemplum huius, & dixit: quemadmodum sermo dicentis, quare non re
rat paries? & respondetur, quoniam non est animal. & componitur syllogis
in secunda figura hunc in modum. paries non est animal: & omne respira
animal: concludit per duas conuersiones, quod paries non est respirans. Et post
mentionem fecit, quod hæc est causa longinqua, cœpit exponere hoc, & dixit:
si esset causa, quare non respirat, quoniam non est aial: causa respirationis esset,
aial. sed res nõ est ita: quoniam multa sunt aialia, quæ non respirant aerem. sensus est,
hoc, quoniam causa ista, quã exhibet respondens in hac rõne, non est causa pp
qua respirationis per se, respectu negationis respirationis a pariete. & hoc,
esset causa ppinqua, vt negaretur respiratio a pariete, esset cã consequẽs exi
tiæ respirationis in aiali. qđ si ita esset, igitur oẽ aial respiraret. sed nõ ẽ res
periũtur. n. aialia multa, quæ non respirãt: quẽadmodũ aialia non hñtia sang
Quod si adduxisset in hoc cãm propinquã, dixisset quod paries nõ respirat, q
habet pulmonẽ. & hoc, quoniam pulmo est causa propinqua respirationis. & ppt
verificatur, quod omne habẽs pulmonẽ respirat. Et posteaquam mẽtionẽ fecit, quod
similia nõ hñt negationem pp causam propinquã acceptam in termino me
exposuit cãm in hoc, cœpit docere in vniuersali cãm propinquã, quæ accipi
negatione, quæcunque negatio extiterit, & dixit: & in summa cum fuerit,
ad id, quod dixit, quod aliquid sit sanum. sensus est, & in summa, cũ fuerit pri
causæ propinquæ, causa, quod res non sit: quẽadmodũ priuatio æqualitatis calid &
frigidi in corpore hois est causa, quod non sit res sana. Deinde dixit: & s dm
similitudinẽ, si fuerit affirmatio causa, vt res sit: igitur negatio erit causa, vt non
sit, sensus est, & in summa notũ est per se, cũ existentia rei de re fuerit causa, q

A aliquid sibi insit: igitur negatio illius rei erit causa, vt res negetur ab ipsa. Et dixit: sed res, quæ perficiuntur hoc modo, non habent vias ordinatas: qm̄ non ꝓpter rea ꝙ est aīal, respirat, sensus est, atqui res ꝑ quas ꝑficiũtur causę eo modo, quo ꝑficit aīalitas cām priuationis respirationis a pariete, ꝓfecto nō reperitur in ipsis ordo iste ordinatus, hoc est via, ꝑ quā describimus cām propinquā. & hoc, qm̄ respirans nō respirat ex parte qua est aīal. iā vero diximus, ꝙ via in negatione negationis propinquæ est, ꝙ sit hæc res scd̄m rē causa, vt hęc res negata sit. Cū vero dixit: Syllogismus aũt, qui fit per huiuscemodi cām longinquā, fit in secunda figura: iam diximus cām in ipso. Quod vero exēplificauit in lireris & materiebus, est res per se nota. Cū vero dixit: Iā vero sequit̃, vt sint huiuscemodi causæ scd̄m modū profunditatis in mōstratione: hoc est, vt ꝓueniat in medijs multa elōgatio: hoc est, ꝙ in huiuscemodi demr̄ationibus cōstruatur profunditas. & hoc, qm̄ cum monstratū fuerit, ꝙ paries non est aīal, de eo magis vtiq; oportebat mōstrari, ꝙ non est respirans: hoc est, igitur magis longinquū est, vt sit respirans, q̄ si monstremus, ꝙ non est respirās, eo ꝙ non habet pulmonē. & hoc, qm̄ quod nō est aīal, est magis longinquū a respiratione, q̄ quod non est habens pulmonē ab aīalitate. Et exēplum de Anacharside, ꝙ loca Scytharū non hāt Musicam, cū non sunt apud ipsos diuersoria, quod est vt causa longinqua, adduxit ipsum per modū profunditatis. atqui voluit, si nō sunt apud ipsos diuersoria, ꝙ non est apud ipsos risus: & si non est apud ipsos risus, non est apud ipsos lætitia: cumq; nō est

B apud ipsos lætitia, non exercent musicam vt plurimū. Et postea q̄ mentionem fecit de speciebus demonstrationum existentię, & differētijs, quæ sunt inter ipsas, & inter demonstrationes causarū, quæ sunt dr̄ię existentes in scīa vna: mentionē fecit de hoc per modum epilogi, & dixit: Hoc igitur est compendiū diuersitatis, quæ est inter syllm̄ si est, & inter syllm̄ propter quid est in vna scientia, & in medijs ipsorum. sensus est igitur hoc est compendiū eius, quo differt demonstratio exhibēs si est res, hoc est existentiam ipsius tantum, & demonstratio exhibens propter quid est res, hoc est causam ipsius. Cum vero dixit: & in medijs ipsorū: intelligit diuersitatē, quæ est inter ipsas propter diuersitatē terminorū mediorū in ipsis, nam diuersitas, quæ est inter has duas demr̄ationes in scientia vna, ipsa vtiq; est diuersitas in substantia ipsarum. & diuersitas in substantia & natura ipsarum est propter diuersitatem naturæ terminorum mediorum in ipsis.

Alio aũt modo differt ipsum ꝑꝑ quid ab ipso q̄, eo q̄ per aliam scīam vtrunq; speculatur. talia aũt sunt, quæcunq; sic se habent inuicē, vt sit alterum sub altero: vt perspectiuam ad Geometriā, & mechanica ad Stereometriam, & harmonica ad Arithmeticā, & apparētia ad Astrologicam. Fere aũt vniuocæ sunt nonnullæ istarum scien-

C tiarū, vt Astrologia, & quæ Mathematica, & quæ Nautica, atq; Harmonica, & quæ mathematica, & quæ secundum auditum.

Dixit Aristo. Atqui diuersitas, quæ est inter ipsas in duabus sciētijs diuersis, erit per modum alium a primo modo: & est, vt vna duarum scientiarum speculetur an res sit, scientia vero alia speculetur ꝓpter quid res est. exempla vero istarum scientiarum sunt oēs scientiæ, quarū forma est forma, quam declarabo: hoc est, vt vna duarū sciētiarum sit sub altera: quemadmodum scientia perspectiuorum sub scientia Geometriæ, & scientia machinarum respectu scientiæ Solidorum, & scientia harmonicorum respectu scientiæ Numeri, & apparentia respectu scientiæ Stellarum. Atqui scientiæ istæ quasi sunt consentientes in nominibus suis: quemadmodum scientia Stellarum doctrinalis, & ea quam pertractat ars nautium: & quemadmo-

*a.l. inſtrumenta,

dum ſcientia Muſica ſpeculatiua reſpectu eius, quæ eſt per*chordas.

Sed diuerſitas, quæ eſt inter ipſas, cum vna ipſarum eſt in ſcientia vna, & alia
200 in ſecunda, non eſt hæc diuerſitas. & hæc dluerſitas eſt modus, quo exhibet vna ipſarum in ea ſcientia vna de re, ꝙ eſt tantum, & fieri non poteſt, vt exhibeat in ea ſcientia cauſam ipſius ex parte, qua eſt in ea ſcientia, & alia exhibet in ſcientia ſecunda cauſam exiſtentiæ ſuæ, & fieri non poteſt, vt exhibeat in hac ſciētia exiſtentiam ipſius, cnm vero fuerint in ſcientia vna, non diuerſificabuntur p hūc modum, cum fuerit modus, qui exhibet cauſam ipſius vnus ipſorum: & modus, qui exhibet exiſtētiam alterius modus vnus: ac ſi diceres, ex parte qua ſunt vtræque ipſarum naturales, aut diuinæ. atqui diuerſificantur etiam per res, quæ præceſſere. cum vero extiterint in duabus ſcientijs, diuerſificantur per modum, quo vna ipſarum exhibet cauſam, & alia exiſtentiam: ac ſi diceres, ex parte qua vna ipſarum eſt demonſtratio Geometrica, & alia Perſpectiua. & accidit hoc omnibus ſcientijs, quarum ſubiecta ponuntur ſub ſe inuicem: quemadmodum ſubiectū ſcientiæ Perſpectiuorum ponitur ſub ſubiecto Geometriæ. & hoc, qm̄ diſtātiæ radiorum ponuntur ſub diſtantijs Geometricis, & conſimiliter ſe habet res in ſcientia Machinarum cum ſcientia dimenſionum corporalium, & ſcientia harmonicarum cum ſcientia computatiuæ: & ſcientia naualis iudiciorum ſtellarum apparētium & occultarum, reſpectu ſcientiæ iudiciorum mathematicorum ſtellarū. Atqui accidit hoc huiuſcemodi ſcientijs, quia opitulātur ſibi inuicē, & hoc, qm̄ exiſtimatur, ꝙ ſubiecta iſtarum ſcientiarum conſentiant nomine & definitione. quēadmodum ſcientia ſtellarum mathematica cum ſcientia ſtellarum nauali, & quēadmodum ſcientia harmonicarum mathematica cum operatiua. E

Demonſtratio exiſtentiæ, & cauſæ diuerſificatur a demonſtratione exiſtentię tantum, in relatione ad quæſitum vnum, aut in relatione ad duo quæſita, & vtraque harum duarum, aut erit in vna arte, aut in duabus artibus. Cumq; erit in relatione ad quæſita multa, aut erit ſuper ſubiecto vno, aut ſuper diuerſis ſubiectis, cumque fuerit ſuper quæſito vno, nihil prohibet, quin aut opitulentur ſibi inuicem aut non opitulentur, ſed vnaquæq; ipſarum ſit per ſe manifeſta. Quæq; ex ipſis fuerint in vna arte, ſiue fuerint ſup duobus quæſitis, ſiue ſuper quæſito vno diuerſitas inter ipſas erit diuerſitas, quæ prædicta eſt: quæ eſt diuerſitas, quam iudicat natura demonſtrationum, hoc eſt diuerſitas, quæ eſt ꝑpter diuerſitatem naturæ termini medij in ipſis. Atqui quæ eſt in duabus artibus, ſi erit ſuper duobus quæſitis, erit diuerſitas, quæ eſt inter ipſas in arte vna, hoc eſt propter diuerſitatem termini medij. Quod ſi fuerint ſuper quæſito vno, & in duabus artibus, erit conſimiliter etiam duobus modis. quorum vnus eſt, vt monſtret vtraque ipſarū hoc quæſitum per diſpoſitionem ipſius. & hoc ſecundum duos modos diuerſos. F quemadmodum ſi monſtraret Aſtrologus, ꝙ Luna eſt ſphęrica, eo ꝙ lumen ſuū augetur ſecundum figuram lunarem: tradit autem Naturalis cauſam ſphęricitatis ſuæ, qm̄ eſt corpus, neq; graue, neq; leue. Modus autem ſecundus eſt, vt auxilientur ſibi inuicem duæ artes ſuper quæſito vno: & monſtret vna ipſarum exiſtentiam ipſius, ſecunda vero tradat cauſam exiſtentiæ. Et hoc eſt, cuius monſtrationem intendit in hoc *capitulo: reliquæ nanque partes monſtratæ ſunt in capitulo alio. hoc eſt differentia inter has duas in ſcientia vna, ſiue fuerit quęſitum appropriatum, ſiue ſeparatum; aut in duabus ſcientijs, cum fuerit quæſitum appropriatum, aut ſeparatum ſecundum modum alium, de quo meminimus. atqui tacuit hoc Ariſt. qm̄ differentia diuerſitatis ipſarum in ſcientia vna eſt eadem cum differentia diuerſitatis ipſarum, cum fuerit quæſitum in duabus ſcientijs, aut appropriatum quæſitum in duabus ſcientijs, non per modū adminiculi, ſed ſecundum ꝙ vnaquæque ſpecierum demonſtrationis ſufficiens eſt ſecundum ſe ſibi, quantū ad eam attinet de hoc quæſito. Et dixit: Atqui diuerſitas, quæ eſt inter ipſas in duabus ſcientiis diuerſis, erit per modum alium a primo modo. ſenſus eſt: atqui diuerſitas, quæ eſt inter ipſas in duabus ſcientijs diuerſis ſibi auxiliantibus; hoc eſt quarum mutuum adminiculum eſt ſuper quæſito vno: & monſtrat vna ipſarum exiſtentiam ipſius, altera vero cauſam ipſius, eſt diuerſa ab earum adminiculo in

Diuerſantur Naturalis, et Aſtrologus, ad monſtrā dam Lunę ſpæricitatē.

*al, l, textu:

A scientia vna.& hoc,quoniam ipsæ,cum auxiliantur sibi super quæsitis pluribus de re vna,diuersificantur,eo quod terminus maior in vna ipsarum erit terminus medius in altera,& medius erit maior.& hoc pacto diuersificantur consimiliter etiam,cum auxiliantur sibi in scientia vna in quæsito,cum exhibeat vna ipsarum causam rei longinquam, & alia exhibeat propinquam, & perficiatur scientia per causas istius rei. Atqui,cum adminiculantur in duabus scientijs,super re vna, quarum alia exhibet existentiam rei in scientia vna, & alia causam ipsius,tunc diuersitas ipsarum erit: quia vna ex duabus ipsarum in hoc quæsito exhibebit existentiam tantum,siue per signum,siue fuerit ex cognitis per se in illa arte, siue fuerit per modum experimenti,& hoc siue fuerit per instrumenta,siue fuerit sine instrumentis:& exhibebit altera causam ipsius, secundum quod est conclusio demonstrationis in scientia superiore,& in altera terminus medius.& hoc vtique accidet in scientijs,quarum subiectum alicuius est forma alterius subiecti: hoc est,vt procedat subiectum scientiæ superioris ad subiectum scientiæ inferioris per modum formæ vniuersalis ad formam appropriatam.& hoc est,ac si diceret,quę sunt sub se inuicem.& hæc sunt,quarum subiecta diuersificantur per additamentum & *detectum:quemadmodum scientia Perspectiuorum cum scientia Geometriæ,quoniam scientia Perspectiuorum est sub scientia Geometrię: quoniam Geometria consyderat de linea per modum defectus,hoc est, in eo quod est linea: sed Perspectiuorum scientia con B syderat per modum additamenti,hoc est,in eo quod est linea radialis. Et propterea accipit Perspectiuus multas ex conclusionibus Geometriæ, quarum aliquæ sunt medij termini in demonstrationibus causarum, quæ sunt apud ipsum. atqui hoc ita est,quoniam cum scientia superior se habeat per modum formæ respectu scientiæ inferioris, quod in illa monstratur esse,erit causa illius, quod monstratur esse in scientia inferiori.& ex hoc,quemadmodum dixit, est scientia harmonicorum cum scientia Numeri:hoc est,quoniam scientia harmonicorum ponitur sub scientia Numeri.& consimiliter scientia machinarum sub scientia Solidorum, hoc est scientia ponderum:quoniam scientia ponderum speculatur vtique de corporibus,secundum quod habent pondus & motum,Cum vero dixit:& apparentia respectu scientię Stellarum.sensus est.& quemadmodum consimiliter etiam artes, quæ experimento constant, respectu artium speculatiuarum,quæ exhibent causas eius,quod per experimentum verificat ars experimento constans:quemadmodum scientia stellarum,quæ non occultantur in aliquo tempore:quoniam Astrologi ex experimento consistunt super his stellis, quæ apparent,per experimentum, & est ars operatiua: ars vero stellarum doctrinalis, hoc est speculatiua,consistit super causas apparentiæ suæ sempiternæ.& hæc in summa est dispositio artium quę diuiduntur in operatiuam.& speculatiuam.Et videtur propter hoc dicere: Atqui scientiæ istæ quasi sunt consentientes in nominibus.sensus est,quod existimatur de ipsis,quod sint scientia C vna: quemadmodum scientia Medicinæ experimento constans cum syllogistica, & ipsæ in veritate sunt duę scientiæ. & consimiliter ars stellarum apparentium cum Perspectiua. Et cum dixit quemadmodum scientia Stellarum doctrinalis, & ea,quam pertractat ars nauium: & quemadmodum scientia Musicæ respectu eius,quæ est per chordas: vult,quemadmodum existimo,quod ars nauium ipsa est quæ per experimentum inquirit.& perscrutatur ortum multarum stellarum,propter id,quod accidit ex mutationibus,quæ sunt in aere.& ars stellarum doctrinalis tradit causas huius,hoc est causas apparentiæ ipsarum in temporibus diuersis. Ex eius itaque sermone satis constat,quod artium, quæ sibi inuicem adminiculantur ad monstrandam rem vnam & eandem in eo,quod vna ipsarum exhibet de ipsa existentiam,altera vero tradit causam,sunt duæ species:quarum vna est artium speculatiuarum, quæ sunt sub se inuicem: species autem secunda est artium speculatiuarum & operatiuarum, quæ consyderant de vna & eadem re, verum secundum duos modos diuersos: quemadmodum ars Musica speculatiua & operatiua: quoniam operatiua tradit speculatiuæ principia, per quæ speculatur speculatiua: sed speculatiua tradit causas illorum principiorum,& hoc est,quod voluit,cum dixit: & quemadmodum scientia Musica speculatiua respectu eius, quæ est per chordas,hoc est operatiuæ,Iam vero inuenitur etiam hic species alia adminiculi inter

Subiectum scientiæ sub alternantis se habet per modum formæ ad subiectum subalternatę.

*Ab. le.sub tractionem.

Astrologi de stellis duas habent artes operatiuam.s.& doctrinalem.

Vide.2.ph. t.c.24.

artem inferiorē & ſuperiorē: quēadmodū adminiculantur inter ſe ars Mathema
ca, & ſcīa Diuina. & hoc, qm̄ Naturalis exhibet artifici ſcīę Diuinę, ꝙ entia ſe
Scientiæ ſibiinuicē adminiculātur
parata a materia ſunt: Mathematica vero tradit numeros aſcriptos numero mo
tuū: Diuina aūt ſpeculatur in ſubſtātia ipſorū, & in ſumma, qđ cōſequitur ipſos,
& conſimiliter magnam partem dubiorū, quę tradit ſcientia Diuina ſoluit ipſa
per id, quod declaratur in ſcientia Naturali. Sed modus iſte adminiculi eſt alius
ab eo de quo intendit Ari. & hoc, qm̄ poſterius hic eſt illud, quod exhibet priori
ſubiectum, de quo conſyderat: ibi vero prius exhibet poſteriori cauſam, quę pro
cedit a re, de qua conſyderat ipſum poſterius per viam formæ,

Hic .n. ipſum quidem quòd, ſenſitiuorum eſt ſcire, ipſum vero
propter quid, Mathematicorum. hi nanq; habent cauſarum demō
ſtrationes, & plerunq; non ſciunt ipſum ꝙ: quēadmodum qui vni-
uerſale ſpeculantur, multotiens nōnulla ſingularium neſciunt, quia
nō aduertunt. Sunt aūt hæc, quæcunq; cum alterum quid ſint ſecū-
dū ſubſtantiam, vtuntur formis, diſciplinæ nāq; circa formas ſunt:
nō enim de ſubiecto aliquo geometrica ſunt. ſi .n. de ſubiecto aliquo
geometrica ſunt, ſed non inquantū geometrica, de ſubiecto.

Dixit Ariſto. Scientia vero, an res ſit, propinqua eſt particulari,
ſed ſcientia propter quid pertinet ad Mathematicos. hi enim ſunt,
qui habent cognitionem per cauſas: & multoties non conſyderant
an res ſit, per formam ſuam, quam inquirunt de re vniuerſali: mul
toties.n.ipſi non conſyderant de particularibus, propter modicam in
quiſitionem de ipſis. Et iſti ſunt, qui capiunt formas rei intelligibi-
les, & eas expoliant a ſuis materiis. nam Mathematici capiunt for-
Ab.le. quātitates. Iac. leg. magnitudines.
mas per intellectum, & expoliāt eas a materia. & hoc, quoniam *mē
ſuræ licet ſint cum materia, tamen Mathematici non vtuntur eis
cum materia, ſed expoliant ipſas.

101 Igitur in huiuſcemodi ſcientiis cognitio, ꝙ res ſit, erit per ſcīam propinquiorē
rei ſenſibili & rei particulari: ſed cognitio propter quid res eſt, per ſcīam, cuius
ſubiectū abſtrahitur a materia, aut propinquū abſtractioni, & hæc eſt ſcientia
mathematica: qm̄ Mathematici habent apud ſe cauſas de exiſtentia rerum iſta-
rum, quas eſſe monſtratur per ſcientiam propinquiorē materiei. Et ꝓpterea ple-
runq; accidit Matthematicis; ꝙ non cogitent, ꝙ res ſit, ſed cogitant de cauſa ip-
ſius tantum. ipſis enim inquirunt de rebus, ſcđm ꝙ ſunt ſeparatæ a materia: ſed
exiſtentia rei eſt cū materia. & propterea inueniuntur multi in ſcientia Harmo-
nicorum, qui non cogitant de multis cantibus, qui ſunt in muſica artificiali.

Poſtcaquā declarauit, ꝙ ſcīę, quę ſunt ſub ſe inuicē, adminiculantur ſibi, in eo
ꝙ ſcientia inferior tradit de re cognitionē exiſtentię ſuæ, & ſuperior tradit cogni
tionem cauſæ iſtius exiſtentię: & ſunt ſcientię inferiores propinquę materiis, &
res cum accipiūtur ex parte qua ſunt in materiis, ſunt propinquę particularibus:
enunciauit in hoc, & dixit: Scientia vero, an res ſit, ꝓpinqua eſt particulari. ſen
ſus eſt, atqui ſcientia inferior ea eſt, quæ exhibet exiſtētiam rei: qm̄ ſcīa inferior
ꝓpinqua eſt particulari. ſcīa aūt ſuperior tradit propter quid res eſt; qm̄ ſcientia
ſuperior eſt loginquior a particulari, & cognitio propter quid eſt longinquior a
particulari. & hoc, qm̄ ſcientia ſuperio eſt longinquior a materia: & hęc eſt ſcīa
Mathematica. Et propterea dixit: ſed ſcītia propter quid pertinet ad Mathema
ticos. hi enim ſunt, q hn̄t cognitionē p cauſas. ſenſus eſt, ꝙ cauſę apud iſtos ſunt
notę nobis ſcđm naturam, in contrarium eius, quod eſt in ſcīa Naturali, eo qa eſt
Priora apud nos in Natu
materialis. & hoc, qm̄ priora cognitione in Mathematicis ſunt priora ſcđm exi
ſtētiā; ſed priora apud nos in ſcīa Naturali cognitione ſunt poſteriora ſcđm exi

A stentiam. & hoc est, quod voluit, cum dixit; quod cognitio pp quid pertinet ad Mathematicos: qm scia Naturalis non tradit propter quid est res vniuersalis. Causa aut in hoc est, qm mathematica sunt validioris vniuersalitatis, eo q remouentur a materia, oe aut id, quod fuerit validioris vniuersalitatis, est magis notu apud nos. Et dixit: & multoties no consyderat an res sit per formam suam, quam inquirunt de re vniuersali: multoties.n. ipsi no consyderat de particularibus, propter modica inquisitionem de ipsis. sensus est, cuq; intentio Mathematicoru sit de rebus vniuersalibus longinquis a materia, vt plurimu causas sciunt, & no consyderant de existentia rei per causas; qm existetia vtiq; est in rebus particularibus sensibilibus, hoc est existetibus in materia. queadmodu q ipsi sciant definitionem vnitatis: cumq; interrogatur de existetia ipsius, aliqn accidit illis dubitatio, aut id, quod dicitur in definitionibus circulorum & definitionibus linearu, & definitionibus superficierum: hoc est. q ipsi non consyderant, vt stabiliat, an res istæ sint. & hoc, qm consyderatio Mathematici non est scdm natura sua, vt consyderet de existentia istoru. Et hoc est, qd voluit, scdm q existimo, cu dixit: & multoties non consyderat an res sit p forma sua, qua inquirunt de re vniuersali: multoties.n. ipsi non consyderant de particularibus. sensus est, vt plurimu no cosyderant Mathematici de existetia reru, q sunt in artibus suis, hoc est, quas definiunt, & quaru cas perficiunt: qm non est ex cosuetudine artis suę, vt cognoscant existentia earu reru, & adminiculetur ipsis: sed constituet sup ipsis ars alia. The-

B mistius vero dixit, q hoc, quod dixit, est, quemadmodum, quod accidit sibi. qm ipse cognouit a Mathematica causam complicationis musicorum, q sunt i duplo, sed non assecutus est ipsa, propterea q no habuit vsum in Musica operatiua, quę est ea, quæ consistit super existentia Musicæ. & videtur, q qui non consistit in huiuscemodi rebus super existentia, non constituatur super causa, nisi in eo q existentia huius rei habeatur per famam, non per veritatem. Et erit intetio eius, quod dixit: propter modica inquisitionem de ipsis. s. q parum sunt soliciti in eis inquirendis in scia, quæ inuestigat de ipsis scdm hanc monstratione. & hic defectus prouenit ex parte consyderantis, non ex parte naturę consyderari in ipso. quod aut diximus, est pp natura rei consyderatę in ipso. Et videtur q sit ex hac specie scdm expositione prima cognitio ipsius Geometræ ex libro Euclidis, quo modo. s. fiat triangulus ęquilaterus: & ipse cum hoc non nouit, quomodo ponat ipsum particularem, hoc est ex ligno, aut ære, aut alio quouis. Et postea q metionem fecit de Mathematicis, descripsit ipsos, & dixit: & isti sunt, qui capiunt formas rei intelligibiles, & eas expoliant a suis materiis: quoniam Mathematicus non vtitur subiecto, hoc est non consyderat de forma, ex parte qua est in materia: neque consyderat de existentia ipsius, quoniam existentia ipsius est vtique in subiecto. & hoc, quod dixit de dispositione ipsius Mathematici, manifestum est nimis.

C

Se habet autem & ad Perspectiuā, vt hæc ad Geometriam, alia ad hanc. vt quod est de iride. ipsum enim q, Naturalis est scire, ipsum vero propter quid, Perspectiui, aut simpliciter, aut scdm*mathema. Multæ autem & non sub se inuicem scientiarum, ita se habent, vt Medicina ad Geometriam. quòd enim vlcera orbicularia tardius sanantur, Medici est scire: propter quid vero, Geometræ.

Dixit Aristo. Iam vero inuenitur scientia, cuius dispositio respectu scientiæ Perspectiuorum est dispositio scientiæ Perspectiuorum ad Geometriam. quemadmodum se habet arcus iridis in nubibus. an enim ipse sit, consyderat Naturalis: propter quid autem sit, consyderatio attinet ad Perspectiuum, aut simpliciter, aut scdm q est in mathematicis: Et magna pars scientiarum, quæ non ponuntur sub se inuicem se habet scdm hanc formā: quemadmodum est dispositio

ralibus, & Mathematicis non sunt eadem idem 1.ph.com.3.

Vide 3.ph. com.71. nā Mathematici cōsiderāt de mensura scdm q est nō in corpore omnino.

Idem. 3.ph. com.75.

* disciplinā

Medicinæ respectu scientiæ Geometriæ. & hoc, quoniam cognitio, ꝙ vulnus circulare cum difficultate sanatur, attinet ad Medicum: cognitio autem propter quid hoc est, attinet ad Geometram.

102 Iamque inueniuntur multa, de quibus considerat Naturalis: quorum dispositio est ex scientia Perspectiuæ. quemadmodum dispositio eius, quod est in sciẽtia Perspectiuæ cum scientia Geometriæ: hoc est, ꝙ scientia Naturalis tradit in ipsa existentiam, & scientia Perspectiuæ causam ipsius. quemadmodum se habet res in arcu, qui est in nube. Naturalis enim tradit ipsius existentiam, & scientia Perspectiuæ causam ipsius. Atqui inuenies scientiam, cuius dispositio ex alia scientia est hæc dispositio, & tamen nõ ponitur sub ipsa: quemadmodũ se habet scientia Medicinæ cum scientia Geometriæ, ꝙ vulnus circulare difficile sanatur. Medicus enim tradit exñtiam ipsius, & Geometra causam eiusdẽ.

De Iride tractant Naturalis, & mathematicus. 3. meteor. cap. 11.

Posteaquã mentionem fecit de scientijs, quæ auxiliantur sibi inuicem ad rem cognoscendam: quarum vna tradit existentiam ipsius, altera vero causam eiusdem: & quæ exhibet causam ipsius, est scientia vniuersalis superior, quæ vero exhibet existentiam, est sciẽtia particularis, quæ est sub ipsa, & hæ ita se habẽt, ꝙ peruenerunt hac in re ad tres ordines: cœpit de hoc mentionem facere, & dixit: Iam vero inuenitur scientia, cuius dispositio respectu scientiæ Perspectiuorum est secundum dispositionem Perspectiuæ ad Geometriam, sensus est, dispositio alterius scientiæ respectu scientiæ Perspectiuorum est, quẽadmodum dispositio scientiæ Perspectiuorum respectu Geometriæ. sensus est, ꝙ in istis scientiis scđm hanc dispositionem inueniuntur tres ordines. quemadmodum scientia Geometriæ tradit scientiæ Perspectiuę causas multas ex rebus, quarum existentiam tradit Perspectiuus; & scientia Perspectiuorum consimiliter etiam causas multas, ex rebus, quarum existentiam tradit artifex Naturalis. Excẽplum huius est, quod, accidit in iridæ. artifex enim Naturalis tradit figuram ipsius, & numerum colorum, qui in ipsa inueniuntur & ordinem ipsorum: Perspectiuus vero tradit causas huius, & pręcipue causas ꝓpinquas. Et dixit, aut simpliciter, aut scđm quod est in mathematicis. sensus est, ꝙ Perspectiuus consyderat de causis iridis, aut simpliciter, aut in eo, quo est in mathematicis. Atqui dixit hoc, qm̃ fieri vtique potest, vt ex causis Iridis aliquid sit, de quo cõsyderat Naturalis, & illæ sunt causæ, quę non sunt mathematicę. quemadmodum cõstitutio super causa, quę est, propter quid videtur color ruffus inter flauum, & viridem. & hoc planũ est ei, qui speculatur in scientia Naturali. Et post aquam mentionem fecit de scientijs quę auxiliantur sibi inuicem in cognitione existentiæ rei & causę eiusdẽ, ꝙ sunt scientię ordinatæ sub se inuicem, protulit consimiliter etiam, ꝙ sunt aliquę scientiæ, quæ se habent hunc in modum, absque eo ꝙ ponatur vna sub altera. quemadmodum se habet Medicina respectu scientiæ Geometriæ. quoniam Medicus declarat, ꝙ vulnus orbiculare est difficilis sanationis: Geometra vero tradit cãm istius, quę est priuatio angulorum, quorum ratione consolidatio fit leuior: aut magnitudo corporis, quod crescit in ipso. qm̃ iam monstrauerunt Geometrę, ꝙ corpus circulare cõtinet plus ꝙ̃ corpus nõ circulare, quę sint ęqualis circũferentię.

Primam figuram maxime scientiæ esse accommodatam. Cap. XIIII.

Figurarum autem maxime scientialis est prima. Mathematicæ nanque scientiæ per hanc demonstrationes ferunt, vt Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua, & fere vt dixerim, quæcunque ipsius propter quid consyderationem faciunt. aut enim omnino, aut vt plurimum, & in plurimis per hanc figuram ipsius propter quid fit syllogismus. quare & propter hoc erit vtique maxime scientialis. maxime

A nãque proprium ipsius scire est propter quid speculari. Postea & ip-
sius quid est scientiam per solam hãc venari possibile. in media enim
figura non fit prædicatiuus syllogismus, ipsius vero quid, est scien-
tia affirmationis. in vltima autem fit quidem, sed non vniuersaliter:
ipsum autem quid est, vniuersalium est. non enim homo aliquo mo
do est animal bipes. Amplius hæc quidem illarum nihil indiget, illæ
vero ꝑ hanc condensantur & augentur, quousq; ad immediata vene
rint. Manifestũ itaq;, ꝙ ad sciendũ maxime proprie est prima figura.

Dixit Arist. Inter figuras autem, per quas aliquid cognoscitur, &
maxime vera, est figura prima. Prima quidem, quoniam scientiæ
Mathematicæ ostendunt per demonstrationem quæsita sua in hac fi
gura, quemadmodum Arithmetica, & Geometria, & Perspectiua,
& quasi omnes scientiæ, per quas cognoscitur propter quid est res,
operatio ipsarum est per hanc figuram. Et consimiliter etiam, quo-
niam scientia propter quid est res, erit vtique per figuram primam. et
B propter hoc est prima inter figuras, & maxime vera, vt per ipsam
acquiratur cognitio. quoniam cognitio propter quid est res, est co-
gnitio vera. Et etiam quoniam definitiones venantur vtique per
hanc figuram tantum. quoniam secunda figura non ratiocinatur su
per affirmationem, sed definitiones erunt per affirmationem. neque
in tertia figura: quoniam licet in ipsa concludatur affirmatiue, non
tamen erit in ipsa syllogismus secundum viam vniuersalis: sed defi-
nitiones sunt per viam vniuersalis. animal enim & bipes ambo sunt
de omni homine, non autem aliquo. Et consimiliter etiam, quoniam
hæc figura non indiget aliarum duarum figurarum: sed duæ aliæ fi-
guræ indigent, vt dependeant ex propositionibus immediatis, pri-
ma figura. Planum igitur ex hoc, ꝙ prima figura est opportunissi-
ma figurarum ad hoc, vt cognoscatur res per viam demõstrationis.

Dixit: Prima autem inter figuras, & quę vere est figura demonstrationis, ea 103
C est figura prima. Mathematicæ nanq; scientiæ hanc figuram faciunt: & fieri
vtiq; potest, vt omnes scientiæ, quæ tradũt causas rei, quemadmodum diximus,
componant demonstrationes suas in hac figura. cognitio namq; per causam rei
est cognitio verificata, quæ est per viam affirmationis: hæc autem componitur ĩ
prima figura. Amplius, qm̃ definitiones non concluduntur nisi in hac figura:
propterea ꝙ definitiones affirmantur de definito: sed figura secunda non con-
cludit affirmatiuam. figura autem tertia licet concludat affirmatiuam, non con-
cludit vniuersalem: sed definitiones, ac conclusiones demonstratiuæ in summa
sunt vniuersales. Præterea figura prima non indiget ad hoc, vt sit, aliarum figu
rarum, eo ꝙ mõstrat propositiones suas per propositiones immediatas, cum fue
rint propositiones suæ mediatę: duæ vero aliæ figuræ indigent ipsius hac in re.
Atqui hoc ita est: qm̃ in omni figura est propositio affirmatiua & propositio vni
uersalis: cumq; fuerint ambæ propositiones istæ in figura, quæ indiget mediorũ,
opus erit, vt monstretur per propositiones immediatas in alia figura. sed affir-
matiua non potest concludi in secunda figura, vniuersalis autem non potest con
cludi in tertia, cumq; vniuersalis fuerit affirmatiua & mediata, oportebit mon-
strari per medium in prima figura ex necessitate, siue fuerit pars syllogismi in
secunda figura, siue tertia. quod cum ita sit, planum per omnes istos modos, ꝙ
magis conuenit primam figuram esse figuram demonstrationis simpliciter, quã

reliquas figuras, hoc est eius, quę facit acquirere existentiam & causam rei simul; aut causam, cum huius existentia nota fuerit.

Posteaquam declarauit conditiones propositionum demonstratiuarum, & species ipsarum, & consimiliter conditiones quęsitorum, & exposuit species ipsorũ, & in summa, posteaquam locutus est de principio demonstrationum, & eo quod accidit ipsis per se, eorumque inter se comparatione; cœpit loqui consimiliter etiam de figuris demonstrationis, quę maxime sit illi appropriata. & enunciauit, ꝙ ea est prima figura: & declarauit hoc, & testificatus est super hoc per † quinque testimonia.

† al. l. quatuor.

Quorum vnum est: demonstrationes mathematicę sunt vtiq; per primã figuram: cumq; inter scientias demonstratio maxime deceat Mathematicas: igitur figura, quæ est in ipsis, est opportunissima figurarum ad demonstrationem. et hoc est, quod voluit, cum dixit: Prima quidem, qm̃ scientiæ Mathematicæ adducunt demonstrationem super quęsitis suis per hanc figuram. Et dixit: & quasi omnes scientiæ, per quas cognoscitur propter quid est res, operatio ipsarum est per hanc figuram. sensus est, & in summa omnes scientiæ, quæ vtuntur demonstrationibus simpliciter, aut demonstrationibus causarum, quæ sunt scientiæ, quibus maxime conuenit demonstratio: qm̃ hæc species demonstrationis, quæ est præstantissima suarum specierũ, vtitur hac figura. Et voluit per hoc declarare causam, propter quam demonstratio maxime attinet ad scientias Mathematicas: hoc est, quoniam maxima pars demonstrationum suarum sunt demonstrationes simpliciter. hoc est demonstrationes causæ & existentiæ.

Prima ratio probans primam figurã accommodã esse demonstrationi.

Demonstrationes mathematicæ sunt demonstratiões sim pir. Idẽ. 1. d an. t. c. 1. & 2. me. t. c. 16

Deinde mentionem facit de secundo testimonio, & dixit: Et cõsimiliter etiam, qm̃ scientia propter quid est res erit vtiq; per figuram primam: & propter hoc est prima inter figuras, & maxime vera, vt per ipsam acquiratur cognitio. qm̃ cognitio propter quid est res, est cognitio vera. sensus est, & consimiliter etiam, quoniam demõstrationes exhibentes causam rei & existentem simul, erunt vtique per primam figuram: cumq; cognitio per causam rei sit cognitio magis perfecta: igitur figura, quæ exhibet hanc cognitionem, est maxime vera figurarum. hæc autem species demonstrationum complicatur in prima figura, qm̃ conclusiones istę sunt affirmatiuæ vniuersales. sed non est conclusio affirmatiua vniuersalis in eo, quod transiuit primam figuram: quemadmodum ostensum fuit in lib. Syllogismi. Deinde adduxit signũ aliud, & dixit. Et etiam, qm̃ definitiones venantur vtiq; per hanc figuram tantum. sensus est, ꝙ ipsæ vtiq; *prodeunt per hanc figuram tantum: & demõstrationes simpliciter sunt definitiones in potentia.

* Ab. le. e. ducuntur.

Deinde adduxit causam, propter quam non prodeunt definitiones per secundam figuram, & ait: qm̃ secunda figura non ratiocinatur super affirmationem. hoc est, qm̃ in secunda figura non concluditur affirmatiuum: definitiones vero sunt affirmatiuæ. Et posteaq̃ mentionem fecit de causa, propter quam non concluduntur definitiones in secũda figura, fecit mẽtionem consimiliter etiam de causa, ob quam non concluditur in tertia figura, & dixit: neq; in tertia figura, qm̃ licet in ipsa concludatur affirmatiua, non erunt in in ipsa conclusiones vniuersales, sed sunt particulares. Definitiones vero sunt affirmatiuæ vniuersales: prædicantur enim de omnibus definitis. vt in exemplo, si prædicemus de homine, ꝙ est animal bipes vlr, quod est definitio sua, est prædicatum de omni homine. Deinde mentionem fecit de altero signo, & dixit. Et consimiliter etiam, quoniam hæc figura non indiget aliarum duarum figurarum, sed duæ aliæ figuræ indigent, vt dependeant ex propositionibus immediatis, prima figura. sensus est, et consimiliter etiam, quoniam hæc figura sufficit per se ad hoc ꝙ monstrentur quæsita, quæ ostenduntur per plures syllogismos vno, quousque deueniatur ad syllogismos compositos ex propositionibus non habentibus terminos medios, hoc est primis. quoniam possibile est, ꝙ syllogismi istiuscemodi quęsitorum omnes componantur in prima figura. Sed quod ex istiuscemodi quæsitis monstratur per syllogismos in secunda figura, fieri non potest, vt sint omnes syllogismi, per quos monstrantur quæsita loginqua per hanc figuram: quousque deuenerit res ad figuras, quæ componuntur ex propositionibus primis. & hoc qm̃ in hoc syllogismo, qui est in secunda figura, cuius propositiones sunt duæ conclusiones duorum aliorum syllogismorum, non poterunt eæ duæ propositiones esse

Secunda ratio.

A duæ conclusiones duorum syllogismorum in secunda figura: quoniam secunda figura non potest esse per propositiones affirmatiuas vniuersales: affirmatiuam enim vniuersalem concludit prima figura. Et consimiliter figura tertia, cuius duæ propositiones sunt duæ conclusiones duorum syllogismorum aliorum, indiget alterius figuræ. fieri enim non potest, quin sit ex altera propositione vniuersali, quæ si sit affirmatiua, omnino indiget primæ figuræ, si vero sit negatiua, indiget figuræ secundæ. aut primæ. sed iam declaratum fuit, quod secunda, cum habuerit propositiones non primas, indiget primæ. igitur duæ figuræ, quemadmodum diximus, in monstratione quæsitorum, quæ monstrantur per plures vno syllogismos, indigent primę figurę. hęc autem sufficit per se. Et propter hoc dixit: sed duę alię indigent, vt dependeant ex propositionibus immediatis, prima figura, hoc est quod duę alię figurę indigent, cum resoluuntur ad propositiones immediatas, prima figura. Latius vide 1. Prio. c. 30.

Dantur immediatæ propositiones etiam in negatiuis. Cap. XV.

Qvemadmodum vero contingebat a in esse b indiuidue, ita & non inesse accidit. dico aūt indiuidue inesse aut non in-
B esse, eo quod non est ipsorum medium: sic enim non erit secendum aliud inesse aut non inesse. Indiuidue inesse quid.

Dixit Aristo. Quemadmodum vero fieri potest, vt a insit b indiuidue, ita etiā fieri potest, quod non insit ipsi b. Intentio vero dicti, quod cum aliquid insit alicui, aut non insit illi sine annexione, est quod non sit intær duos terminos medium, & secundum hoc erunt affirmatiua, & negatiua immediata.

Quemadmodum vero inueniuntur propositiones affirmatiuę primę, hoc est in quibus prędicata insunt subiectis absq; medijs, quemadmodum prędicatio rationalis de homine: similiter iam inueniuntur negationes primę, hoc est, in quibus prędicata negantur a subiectis negatione prima sine medio, quemadmodum negatur humanitas ab asino. 104

Posteaquam enuntiauit, quod ex conditionibus demōstrationis simpliciter est, vt sint immediatę, hoc est notę & causę secundū se. & hoc, cū ex rebus, quæ prędicantur aliquę sunt immediatę secūdum se, & mediatę secundum cognitionem, & hę sunt propositiones demonstrationū simpliciter: & ex ipsis aliquę sunt, quę sunt secūdum co-
C gnitionem tantum, scilicet immediatę: & hę sunt ipsa signa. Cum igitur vna ex conditionibus propositionum demonstrationum sit, vt sint immediatę, & iam hoc monstrauerit de propositionibus affirmatiuis: intendit hoc idem monstrare de negatiuis. Intentio igitur suā in hoc est, vt monstret, quod quemadmodum inueniuntur affirmatiuę, ita inueniuntur & negatiuę primę, hoc est secundum cognitionem & existentiam. Et dixit: Intentio vero dicti, quod cum insit aliquid alicui, aut non insit illi sine annexione. hoc est, quod intentio dicti, est quod res prędicetur de re, aut negetur ab ipsa primo, hoc est, absq; aliqua re, quę annectat prędicatum subiecto: & est, quod non sit inter duos terminos, i. inter prędicatum & subiectum medium, propter quod affirmetur, aut negetur prædicatum de subiecto. Et posteaquam definiuit prędicationem primam per hanc definitionem, & uidetur, quod comprehendat prędicationem affirmatiuam & negatiuam, dixit: & secundum hoc erunt affirmatiua, & negatiua immediata. hoc est, est aliquid ex ipsis primum, & aliquid nō primum, & oportet, vt intelligatur hoc in loco de intentione medij, quod est secūdum cognitionem & existentiam simul. Propositio dicitur mediata, & immediata differenter. Philosophi intentio in hoc capit. Documētū.

Quando igitur aut a aut b in toto aliquo sit, aut & ambo, non cōtingit a ipsi b primo non inesse. sit enim a in toto c: si igitur b non

est in toto c (contingit enim ipsum quidem a esse in aliquo toto: ipsum vero b non esse in hoc) syllogismus erit, ꝙ a ipsi b non insit: si enim c a quidem omni: ipsi vero b nulli: a nulli eorum, quæ b.

Dixit Aristo. Atqui cum fuerit a, aut b in tota re, aut vtrunque ipsorum, fieri non potest, vt a insit b primo. & sit a in omni c: & cũ hoc b non insit omni c: fieri igitur potest, vt a insit omni rei, & b non insit omni illi: & fiat ex hoc syllogismus concludens, ꝙ a insit nulli b, quod est, cum c est de omni a, & ipsum de nullo b: & concludit ex hoc, ꝙ a de nullo b.

105 Atqui negabitur prædicatum etiam a subiecto negatione non prima: cum acciderit ꝙ prædicatum aut subiectum ponatur sub natura aliqua communi, & pars altera ab ipso negetur: aut quod ponatur vtrunque ipsorum sub natura cõmuni: præterquam ꝙ ambæ naturæ sint seiunctæ, quoniam si hoc ita fuerit, accidet, vt prædicatum negetur a subiecto, aut propter negationem istius naturæ vniuersalis ab ipso, si fuerit subiectum sub ea positum, aut propter negationem naturæ comprehensæ in ipso a prædicato, si prædicatum positum fuerit sub ipsa aut negationem duarum naturarum alterius ab altera, si ambo posita fuerint sub duabus naturis seiunctis, hoc est negationem in vniuersali vnius ab altera.

Posteaquam enuntiauit, ꝙ affirmatio sit immediata, quodque negatio sit consimiliter, cœpit monstrare hoc per exemplum, & ait: Atqui cum fuerit a, aut b in tota re, aut vtrunque ipsorum, fieri non potest, vt a insit b primo. sensus est, ꝙ cũ fuerint duo, quorum vnum ponatur sub aliquo, & alterum non ponatur sub ipso fieri nõ poterit, vt negatio vnius ab altero sit negatio prima. Et consimiliter, cũ fuerint duo, quorum vtrunque insit vni, fieri vtique non poterit, vt vnum ipsorum insit alteri primo. ac si dixisset: cum a, aut b, vtrumuis ipsorum ponatur sub aliquo, & alterum negetur ab hoc, fieri vtique non poterit, vt negatio vnius ipsorum ab altero sit negatio prima. Et consimiliter, cum fuerit vtrunque ipsorum in vno aliquo, fieri vtique non poterit, vt existentia vnius ipsorum in altero sit existentia prima. sic oportet, vt intelligatur, eo ꝙ in sermone est præpositio, & postpositio, & defectus, quod si non, accidet vtique in hoc dubium, quod est, fieri non posse, vt a insit b primo. Deinde cœpit monstrare, ꝙ a non negatur a b, cũ fuerit* scd̃m dispositionem præcedentem, negatione prima, & dixit: & sit a in omni c, & cum hoc b non insit omni c. & oportet vt intelligatur ex eo, quod dixit a, aut b in tota re: hoc est, ꝙ res ista comprehendatur in altero ipsorum, non existentia rei in subiecto. si enim hoc intelligeretur, sequeretur, ꝙ esset negatio particularis in tertia figura. Et consimiter oportet, vt intelligatur ex eo, quod dixit, aut vtrunque ipsorum: ꝙ alterum ipsorum sit distributum in toto, & alterum per accidens in subiecto, aut secundum intentionem, secũdum quam ipsum est. nam cum non esset intellectum hoc pacto, adduceret sermonem ex duabus affirmatiuis in secunda figura. atqui si intellexerimus per hoc, quod est, in omni, quod intellectum fuit secundum omne, erit complicatio in tertia figura. Et dixit: fieri igitur potest, vt a insit omni rei, & b nõ insit omni illi. sensus est secundũ hanc expositionem, ꝙ fieri potest, vt sint duo, quorum vnum negatur ab altero, & erit vnum ipsorum pars rei alicuius. & hoc, alterum negatum ab hoc, quod est pars ipsius. quod cum ita sit, non erit negatio talis, nisi per media. & propterea dixit: & fiat ex hoc syllogismus concludens, ꝙ a insit nulli b. Et posteaquã mentionem fecit de syllogismo affirmatiuo cadente inter duo, quorum materia est quemadmodum hæc materia, mentionem fecit de ipso syllogismo, & dixit: quod est, cum c est de omni a, & ipsum de nullo b & concludit ex hoc, ꝙ a de nullo b. & hæc complicatio erit vtique in secunda figura. & hoc, quoniam accepit terminum medium, qui est c, prædicatum de vtroque extremorum, loco quorum accepit a, & b.

*Ab. le. p̃dictę conditionis.

Cõsimiliter autem & si b in toto aliquo est, vt in d, ipsum nanq; d

omni

A omni b inest:ipsi autem a nulli ipsum b: quare ipsum a nulli eorum, quæ b inerit per syllogismum,eodem pacto monstrabitur & si ambo in toto aliquo sint.

Dixit Arist.Et consimiliter etiam, cum fuerit b in omni re,quemadmodum d,concludet vtique hoc,quòd a non de aliquo b.Et secundum hoc exemplum erit negatio mediata:& si fuerint vtræque in toto aliquo.

Cumq; negatio prędicati a subiecto fuerit propter negationem naturę cōprehensę in ipso a subiecto,componetur hoc in secunda figura:cumq; fuerit propter 106 negationem naturæ comprehensę in subiecto ab ipso,componetur hoc in prima figura & secunda.Quemadmodum,si monstraremus,ꝙ ficus non est animal per medium planta,& complicaretur syllogismus in secunda sic:ficus est planta, & animal non est planta:concluditur ex hoc,ꝙ ficus non est animal. in prima vero figura componetur syllogismus hunc in modum,ficus est planta:& planta nō est animal:& concluditur ex hoc,ꝙ ficus non est animal. planum ergo , ꝙ hæc negatio non est prima:q̄m negatio ficus ab animali est propter negationem ge-
B neris sui,quod est planta ab animali. Exemplum vero in hoc ex eo , quod non concluditur in prima figura,sed concluditur in secunda, erit, si monstrauerimus conuersum huius,puta ꝙ animal non est ficus,& cōplicabitur syllogismus hunc in modum:animal non est planta:& ficus est planta : concluditur ex hoc in secunda specie secundę figurę,ꝙ animal non est ficus. Exemplum vero negationis prędicati a subiecto, eo ꝙ natura comprehensa in vtroq; ipsorum negatur a suo compari,veluti si negaremus asinum a ficu. fieri enim potest,vt cōcludamus negationem vnius istorum ab alio per media vtrarũq; naturarum comprehensarum in ipsis,per medium animal,aut per medium planta. si per medium planta, veluti cum dicimus,ficus est planta:& planta non est asinus: igitur ficus non est asinus.si autem monstratio huius sit per medium animal,vt cũ dicimus ficus non est animal:& asinus est animal:concludetur in secunda figura , ꝙ ficus non est asinus,cum minor sit negatiua.Quod cum ita sit, propositiones igitur, in quibus prędicata negātur a subiecto negatione prima,eæ sunt propositiones,quę secundum nullam partium comprehenduntur sub natura vniuersali:& non sunt ambę partes secundum hanc dispositionem.

Posteaquam accepit tres terminos a,loco vnius, & loco alterius b,& loco tertij c,& posuit ꝙ fieri nō potest,vt a sit negatum a b negatione prima,cum a fuerit in aliquo,& b non fuerit in eo , & monstrauit hoc,ponens a subiectum affir-
C matiuę,& b negatiuę:enunciauit deinceps,ꝙ ex consimili sequitur,si ponatur b affirmatiua,& a negatiua,pręterquam ꝙ si ponatur a extremitas maior , quæ sit negatiua,non erit vtiq; hæc complicatio necessaria,nisi in specie prima secūdæ figuræ:altera autem fit in secunda ipsius.& dixit:& si fuerint vtræq; in toto aliquo.sensus est,& si fuerint duo termini existentes in aliquo vno , non erit affirmatio vnius de altero affirmatio prima.

Quòd autem contingit ipsum b non esse in quo toto est a, aut rursus a,in quo est b,manifestum ex coordinationibus,quæcunque non commutantur ad se inuicem . Si enim nullum eorum,quæ sunt in a c d coordinatione,de nullo prædicatur eorum,quæ sunt in b e f:ipsum vero a in toto est h coordinato existenti: planum, quòd b non erit in h.commutarentur enim coordinationes, consimiliter autem & si in toto aliquo est.

Dixit Arist.Atqui si fieri potest,vt b non insit omni illi,cui inest a: & fieri potest,vt a nō insit omni illi,cui inest b:planum hoc erit vtiq; ex rebus consequentibus ad ordinem vnum,quæq; non variant ordi

nem suum. Si enim nullum eorum, quę sunt in ordine a b c, prædicetur de aliquo, quod est in ordine d e f: & sit a de omni h, quod est ex ordine ipsorum: planum, ꝙ d nō sit de aliquo h: fortasse. n. iam cómutarentur ordines ipsorũ. & consimiliter si b sit in toto aliquo.

107 Sed, quoniam oportet, cum aliquid negatur ab aliquo, ꝙ vnumquodq; ipsorum negetur ab eo, quod ponitur sub altero, quousq; negatio ipsius sit ab eo, quod est sub eo, per media negationis suę ab illo eodem. vt in exemplo, si a negetur a b, oportet, vt negetur ab omni eo, quod ponitur sub b, & b negetur ab omni eo, quod ponitur sub a. & hoc monstratur, quoniam si ponamus sub aliqua specie naturas consequẽtes in existentia, hoc est, vt vl'is in ipsis sequatur ex particulari, & ponamus sub secunda specie naturas consequentes consimiliter ẽt in existentia: & ponamus, ꝙ nulla est duarum specierum, quæ insit suo compari: manifestũ itaq;, quod quodcunq; insit vni naturarum, quę sunt in specie vna, ꝙ ipsum negabitur ab vnaquaq; naturarum, quę sunt sub altera specie. Et fortasse in hoc inuenientur ambę iste species seiunctę a se inuicẽ. vt in exemplo, si ponamus vnam duarum specierũ seiunctarum animal: duas vero naturas cõsequentes, motũ & ambulãs: & speciem scdam plantam, & duas naturas consequentes, arborẽ & ficum.

Posteaq̃ posuit, ꝙ hic sunt aliqua, quę negantur a se inuicem ex parte naturę vnius comprehensę in vno duorũ, aut in ambobus, vult notificare, ꝙ hic sunt aliquę naturę cum hac dispositione. Et dixit: Atqui si fieri potest, vt b non insit omni illi, cui inest a: & fieri potest, vt a non insit omni illi, cui inest b. sensus est, atqui, si fieri potest, ꝙ b non insit naturę, cui inest a, hoc est vniuersali comprehenso in ipso: & erit hoc causa, ꝙ a non insit b: planum hoc vtiq; erit ex rebus consequentibus ad ordinem vnum, quęq; non variant. hoc est planum vtiq;, ꝙ istud sit in naturis consequentibus ad ordinẽ vnum, id est necessariis, quę non commutantur ad se inuicem. si enim ponantur aliqua, quæ pręd icentur de se inuicem prędicatione naturali, etsi fuerint consimiliter ẽt in natura vna separata ab illa natura, nulla vtiq; earum intentionũ, quę subiiciuntur vni duarum naturarũ prędicabitur de aliqua alia intẽtione, quę sit in ea natura prędicatione negatiua, nisi ex parte negationis vl'is comprehensę in hoc subiecto huius rei. Vt in exẽplo, si fuerint a, & b, & c in natura vna: & d, & e, & f in natura alia, & nõ prędicetur aliquid eorum, quę fuerint in natura a, & b, & c de aliquo eorum, quę sunt in natura d, & f: planum vtiq; ꝙ a insit omni illi, quod est ex ea natura, quodcunque fuerit sibi subiectum: & hæc res vl'is prędicetur de eo, ac si diceres in quo est h: ꝙ ab ipso d, exempli gratia, quod est in illa alia natura, negabitur h, & erit d negatum ab a, propter negationẽ h ab ipso. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: Si enim nullum eorũ, quę sunt in ordine a b c, prędicetur de aliquo, quod est in ordine d e f. sensus est, ꝙ sint ambę naturę separatę. Deinde dixit: & sit a de omni h, quod est ex ordine ipsorum. sensus est, & sit prędicatio ipsius a per affirmationem de aliquo, quod fuerit in naturis suis: aut prędicetur de ipsis, quemadmodum a esset prędicatum de h. Deinde dixit: planum, ꝙ d non sit de aliquo h. sensus est, id, quod est, ꝙ est ex natura alia, ac si diceres d, sequitur vt sit negatũ ab h. itaq; est causa negationis ipsius d ab a, aut in prima figura, aut secũda per medium h. Et cum dixit: fortasse enim iam commutarentur ordines ipsorum. sensus est, cum non accidit d negari ab h, cõmutaretur vtiq; ordo earum duarum naturarum, & conuerteretur vnus ipsorum ad alterum. sed iam diximus de ipsis, quod non conuertantur, quod fieri non potest, & non cohęret. Et cum dixit: & consimiliter si b sit in toto aliquo. sensus est, & secundum hoc, quod diximus de a, cũ fuerit positum sub oĩ eo, quod negatur a b, ꝙ sic vtiq; negatio a b, per medium huius vl'is, quod affirmatur de b, sic sequitur de b, cũ posuerimus ipsum sub aliqua natura,

Si vero neutrum sit in toto nullo: non insit aũt a ipsi b: necesse est indiuidue non inesse. Si enim erit aliquod medium, necesse alterum ipsorũ in toto aliquo esse. aut enim in prima figura, aut in media erit

A syllogismus, si quidem igitur in prima, b erit in toto aliquo: affirmatiuam nanq; oportet, quæ ad hoc, propositionem fieri. sin autem in media vtrum contigerit ad vtraq; enim accepto priuatiuo, efficitur syllogismus. ambabus vero negatiuis existentibus, non erit. Plannm itaq;, ꝙ contingit aliud alii non inesse indiuidue: & quando contingit, & quomodo diximus.

Dixit Arist. Atqui cum nõ fuerint duo termini inexistentes alicui, neq; alter ipsorum, a vtiq; non inerit alicui b, absque annexione. Si enim erit inter ipsa medium, sequitur vtiq; ꝙ alterum ipsorũ sit in toto ipso. & erit secundum hoc syllogismus, aut in prima figura, aut in secunda. & si erit in prima figura, erit in omni re, & erit propositio minor affirmatiua. Sed si fuerit in secunda figura, erit in vtrisq; negatiua: & fieri vtiq; poterit, ꝙ sit ex hoc syllogismus. sin autem fuerint ambæ vniuersales negatiuæ. non erit vtiq; syllogismus. Planum
B igitur fieri posse, aliquid non inesse alicui. quomodo autem fieri possit hoc, iam enunciauimus.

Planum igitur, ꝙ quodcunq; disponitur per vnam istarum naturarũ, quæ sunt 108
in vna duarum specierum sciunctarum, ꝙ, inquam, non disponitur per aliquam naturarum, quę sunt in secunda specie. vt in exemplo, si disponamus ficum, ꝙ sit arbor: planum, ꝙ non est animal rationale, neq; ambulans. ꝙ si nõ, erit aliquod rationale in aliqua planta & animali. quod cum firmatum sit, inueniẽtur iam aliqua negata ab aliquibus per se, hoc est sine medijs: & aliqua, quę negantur ab aliquibus propter negationem a quibusdam, quę comprehenduntur in ipsis.

Posteaq̃ docuit, q̃n nõ sit negatio prima: & hoc, q̃n negatur aliquid ab aliquo propter vnam naturam comprehensam in duobus, quorũ vnum negatur ab alio: cœpit docere, q̃n erit negatio prima: & hoc cum deficit hęc dispositio. Et ait. Atqui, cum non fuerint duo termini inexistentes alicui, neq; alter ipsorum, a vtiq; non inerit alicui ex b absq; annexione. Intelligit per duos terminos inexistẽtes alicui, duo, quorum vnum negatur ab altero, & hoc est, quod accepit hic loco vnius a, & loco alterius b. Et dixit: inexistentes alicui. sensus est, ꝙ cũ ita sit, ꝙ, cum neuter duorum terminorum, quorũ vnus negetur ab altero, insit alicui, tunc negatio vnius eorũ ab altero erit sine medio. Deinde dixit. & erit secundũ hoc syl
C logismus, aut in prima figura, aut in secunda. & hoc, quod dixit, est planum, q̃m cum sint duo, quorum vnũ negatur ab altero, & sit terminus medius: oportet, vt vnũ ipsorũ ponatur sub hoc termino medio: hoc est, ꝙ iste terminus medius prædicetur de altero ipsorũ affirmatiue: q̃m fieri non põt, vt complicetur syllis vnus ex duabus negatiuis. Et cũ dixit: & si fuerit in prima figura, vsq; ad finẽ sermo- 1. Prior. c. 5.
nis sui: planũ est hoc ex eo, qđ declaratũ fuit in libro Syllis. & sermo ipsius in hoc per se intelligitur. Sed iam dubitauit Auic. super eo, quod dixit hoc ĩ loco, ꝙ in- Dubiũ Auicennę.
quam inueniuntur duo, quorũ vnum negatur ab altero, absq; eo, ꝙ sit ibi mediũ pœnitus. ipse enim existimauit, ꝙ nõ est aliquid negatũ ab aliquo, nisi fieri possit, vt negetur ab ipso ꝑꝑ definitionem ipsius, aut propter consequens ex consequenti ipsius, q̃m non deest aliquid consequenti. Sed hoc dubiũ soluere in prom Solutio.
ptu est. & hoc, q̃m cum prędicatum primum per affirmationem, ipsum non prędicatur de aliquo ꝑꝑ naturam aliã, quę sit causa, vt prędicetur de ipso, sequitur ex necessitate, vt prędicatum primo negatum sit id quod negatur ab alio propter na Quid intelligitur hic per terminos medios.
turam aliam, quę sit causa in hac negatione, sed definitio rei non est natura alia a re. sed accidentia sua, si habuerint attributionẽ ad rem, sunt vtiq; per accidens: hoc est, cui inest negatio propter substãtiam ipsius. & propterea oportet, ꝙ intelligatur hic per terminos medios, qui insunt per negationem non primam, illos, qui sunt termini medij secundum cognitionem & existentiam.

Quot, quibusvé modis syllogisticis tum in immediatis, tum in mediatis propositionibus Ignorantia dispositionis, & quomodo ignorantia negationis exoriatur. *Cap. XVI.*

IGNORANTIA vero, quæ non secundum negationem, sed secundum dispositionem dicitur, est quidem deceptio, quæ per syllogismum fit. Hæc autem in primo quidem inexistentibus aut non inexistentibus contingit dupliciter. aut enim quando simpliciter existimet inesse, aut non inesse: aut quando per syllogismum accipiat suspitionem. Simplicis quidē igitur suspitionis simplex est deceptio, eius vero, quæ est per syllogismum, plures. Non insit enim a nulli eorum quæ b indiuidue. si igitur syllogizet a inesse ipsi b, medium accipiens c, deceptus erit per syllogismum.

Dixit Aristotel. Ignorantia vero, quæ non secundum modum negationis, sed secundum dispositionem & formam, est, cuius deceptio fit per viam syllogismi. Et hoc accidit vtique in iis, quæ sunt, & non sunt sine medio secundum duas species: quarum vna est, vt existimet aliquis esse aut non esse existimatione simplici: altera vero, vt hæc existimatio sua sit per viam syllogismi. Atqui deceptio, quę est in existimatione simplici, est deceptio simplex: sed deceptio, quę est per syllogismum, est secundum multos modos. Quemadmodum, si a non inesset alicui b sine medio, & monstraret aliquis a inesse ipsi b per viam syllogismi, per medium, quod est c: prouenıret enim ignorantia in hac negatione per viam syllogismi.

109 IGnorantiæ vero species duę, ignorantia per modū negationis ac priuationis, quę est ignorantia, cū qua non est existimatio rei alicuius: & ignorantia per modum habitus ac dispositionis, q̄ est existimatio falsi. Ac ignorantia quidē per viam habitus accidit duobus modis, quorum vnus est per syllogismum, alter vero sine syllogismo, sed ad similitudinem abstracti, hoc est, vt existimetur de re existente, ꝙ est non existens, & de non existente ꝙ est existens: & hoc in ijs, quę sunt, aut non sunt vel sine medio, vel cum medio: sed existimatio atque error, qui est sine syllogismo, non habet causas diuersas, sed est simplex non compositus, quemadmodū & causa ipsius simplex: sed error, qui est per syllogismū, habet causas multas, & hoc, quoniam error iste erit in eo, quod non habet medium, & in eo, quod habet medium, & in vnoquoq; istorum per affirmationem & per negationem, hoc est, vt existimetur de negato, ꝙ sit affirmatum, & de affirmato, ꝙ sit negatum.

Intētio cap. Posteaquam declarauit affirmationem primam & negationem: & cum accidat in eo, quod est affirmatiuum aut negatiuum, error per syllogismum: & hoc aut in eo, quod est notæ affirmationis per se, aut negationis, aut est hoc notū per syllogismum: vult notificare species syllogismorum, qui accidunt in hoc. Et cœpit primo manifestare partes ignorantię: & dixit. Ignorantia vero, quæ non secundum modum negationis, sed secundum dispositionem & formam, est, cuius deceptio fit per viam syllogismi. sensus est, & posteaquam ignorantiæ species sunt duę: ignorantia, quę est per modum priuationis, quę est, cum non habuerimus de quęsito opinionem aliquam, & ignorantia, quę est per viam habitus, &

A forme,que est cum habuerimus de quesito opinionem erroneam: manifestũ vtique,ꝙ ignorantia,que non est per modum negationis: hoc est ignorantia, quæ est priuatio cognitionis:sed per viam habitus & forme, id est existimatio erronea,ꝙ deceptio & error accidens in hac ignorantia,accidit vtiq; propter syllogismum aliquem aut imaginationem,& hoc in rebus, que non sunt per se notæ. Quoniam vero hec species erroris accidit in rebus per se notis,hoc est, vt existimetur de eo,quod notum est esse,ꝙ non sit:& econuerso,vt existimetur de eo, quod non est,ꝙ ipsum sit,& accidit vtiq; in rebus notis per medium,hoc est per syllogismum:& accidit in cognitione secundum duas species,per syllogismũ & sine syllogismo:dixit.Et hoc vtiq; accidit in ijs,que sunt, & non sunt sine medio.sensus est,ꝙ error,qui accidit in rebus notis per se, est secundum duas spẽs: quarum vna est,vt existimet aliquis esse & non esse existimatione simplici:sensus est,ꝙ existimet aliquis affirmationem & negationem existimatione sine syllogismo:altera vero cum syllogismo. Quod cum ita sit, sermo ipsius de errore, qui fit per modum habitus a principio sui sermonis,cũ dixit,ꝙ est error ꝑ syllogismum,aut apparebit vniuersalis, & intendetur per ipsum particularis, & erit similis illi,quem postea dixit,ꝙ istius erroris aliquis est simplex,qui est sine syllogismo,& eiusdem aliquis non simplex,qui est per syllogismum: aut sermo ipsius primus est de errore, qui accidit in rebus non per se notis.& hoc. quoniam ipse existimet,ꝙ fortasse in ipsis non accidit error,nisi propter syllogismum.Et cum dixit:Atqui deceptio,que est in existimatione simplici.vocauit eam, quæ non est ex syllogismo,simplicem:quoniam non est conclusio.conclusio nanque est quasi cõposita ex propositionibus.Cum vero dixit, sed deceptio,que est per syllogismum, est secundum multos modos: sensus est,ꝙ deceptio accidens ex syllogismo,ea est, que accidit secundum multos modos. & ipse sollicitus fuit in his modis connumerandis.Et posteaquam mentionem fecit de errore,qui est ex syllogismo multorum modorum,cœpit ponere exemplum huius per literas, & ait:Quemadmodum,si a non inesset alicui b sine medio, & monstraret aliquis a inesse ipsi b per viam syllogismi per medium,quod est c.proueniret enim ignorantia in hac negatione per viam syllogismi.sensus est,veluti si accideret,vt illud,in quo est a,exempli gratia, negaretur inexistentia ab eo, in quo est b: & accideret homini,ꝙ existimaret a inesse b ex parte medij existimatione vniuersali inter vtraq;,esset enim ille ignorans hanc negationem per syllogismum corruptum.

Ignorantia habitus.

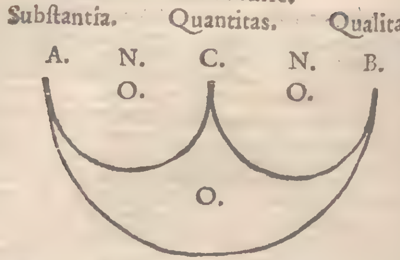
B

Ignorantia simplex.

Contingit quidem igitur vtrasq; propositiones esse falsas,contingit autem alteram solum. Si enim neq; a nulli eorũ quæ c insit: neq; c nulli eorum quæ b:assumpta vero fuerit vtraq; econuerso, ambæ falsæ erunt.Euenit autem ita se habere c ad a & b, vt neque sub a sit, neq; vniuersaliter in b.impossibile nanq; b esse in toto aliquo.dicebatur enim a primo ipsi non inesse: a vero non necesse omnibus entibus inesse vniuersaliter:quare ambæ falsæ.

C

Dixit Arist. Atqui fieri vtiq; potest, vt sint ambæ propositiones syllogismi falsæ,& fieri etiã potest,vt sit vna ipsarum tantũ. Quemadmodum si a non inesset alicui c:& c non inesset alicui b:& conuerterentur simul,& acciperentur ecõtrario, essent vtiq; hoc modo ambæ simul falsæ.Fieri enim potest,vt forma c respectu a, & respectu b sit hæc forma,quòd,inquã,non sit in a,& non sit in b penitus.b enim non potest inesse alicui penitus:quoniam iam positum fuit a non inesse alicui ipsorum primo.non est autem necessarium a inesse omnibus rebus:planum igitur,quomodo erunt ambæ propositiones falsę.

Deceptio per syllm affirmatiuum in prima figura, ex ppõnibus immediatis vtrisque falsis.

36. Sed error affirmati vniuersalis non erit nisi in prima figura: & hoc accidet in negato immediato, vt uidelicet existimetur de ipso, quod sit affirmatum, aut propterea quod propositiones syllogismi sunt falsę, aut quoniam minor erit falsa & maior vera. vt in exẽplo si a negaretur a b sine medio, et existimaret aliquis, quod a inest b per viam syllogismi, hoc est per medium, quod est c. hoc enim accidet duobus modis, quorum vnus est, cum sunt ambę propositiones falsę: & hoc, quoniam fieri potest, vt a & b negentur a c negatione vniuersali: & existimet aliquis, quod a inest c, & quod c inest b, & quod a ad hoc inest b, & erit, quod iam existimauit, affirmatiuum vniuersale falsum in negatiuo verum immediatum propter duas propositiones, quarum vtraque est falsa: & hoc non est impossibile, quoniam quemadmodum a est negatum a b sine medio, non est impossibile, quod vtrunque ipsorum negetur a c.

Ignorantia habitus accidit duobus modis.

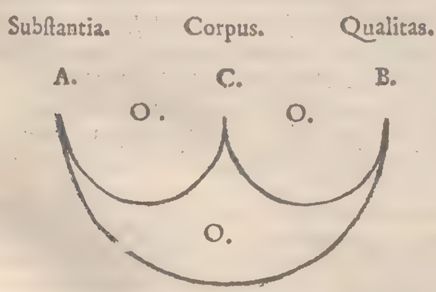
Posteaquam declarauit fieri posse, vt accidat error ex syllogismo, & existimetur de eo, quod negatur ab aliquo, quod illi insit, & econuerso: enunciauit, quod hoc accidit duobus modis: quorum vnus est, vt sint ambæ propositiones falsę: modus vero secundus, vt sit vna falsa, & fieri potest, vt sit altera ipsarum vera. & hoc est, quod dixit: Atqui fieri vtique potest, vt sint ambę propositiones syllogismi falsæ, & fieri etiam potest, vt sit vna ipsarum tantum. Deinde cœpit exemplificare, quomodo accidet, vt sint ambę falsæ, & cœpit ac si diceremus loco maioris extremitatis a, & loco minoris extremitatis b, & loco medij c. Et dixit: Quemadmodum si a non inesset alicui c: & c non inesset alicui b: & converterentur simul. sensus est, & hoc accidet, cum a negabitur a b negatione prima, & negabitur consimiliter ab aliquo alio, ac si diceres, ab eo, quod est in quo c, & esset hęc res alia negata a b, erraretq; aliquis in ipsis, & converteret eas simul: hoc est, quod duas negatiuas faceret affirmatiuas: id est opinaretur, quod a prædicetur de omni c: & c prædicetur de omni b. oportet enim, quod ipse existimet ex his duabus propositionibus, quod a inest omni b, quod est conuersum veritatis, & fit falsa hęc conclusio, eo quod ambæ propositiones sunt totæ falsæ. Et dixit: Fieri non potest, vt forma c respectu a, & respectu b sit hæc forma, quod inquam non sit in a, & non sit in b penitus. sensus est, atqui erit hæc species erroris possibilis: quoniam fieri potest, vt sit aliquid, vt exempli gratia, in quo est litera c, quod opinatus est esse medium terminum, cuius dispositio respectu a & b, quæ sunt duæ extremitates, sit hæc dispositio: hoc est, quod non insit ipsi a, quæ est maior extremitas, & non sit prædicatum de b, quod est minor extremitas omnino: hoc est, quod c non sit vniuersale ad b, posteaquam posuit a negari a b negatione prima, si autem c esset vniuersale, hæc negatio non esset prima. Et dixit: b enim non potest inesse alicui penitus: quoniam iam positum fuit a non inesse alicui ipsorum primo. sensus est, atqui sequitur, cum accipiatur aliquid aliud ab ipsis, quod negetur ab vtroque eorum simul, aut ab altero ipsorum: propterea quod fieri non potest, vt b penitus insit alicui eorum, quibus inest a. si enim hoc ita foret, a inesset alicui b: sed iam positum fuit nulli eorum inesse, quod fieri non potest, & non cohęret. Et dixit: non est autem necessarium a inesse omnibus rebus, sensus

A est, ꝙ posteaꝙ̃ nõ sequitur ex necessitate, vt a insit omnibus rebus, a quibus negatur b, nihil prohibet inueniri aliquid, quod negetur ab vtrisq; corũ simul. cum enim accipitur econtrario, hoc est secundum affirmationem de vtrisq;, concluditur a affirmari de omni b. atqui voluit declarare, ꝙ non sequitur, vt sit vna duarum propositionum falsa. Et propterea dixit: planum igitur, quomodo erunt ambę propositiones falsæ, hoc est, plauum igitur propter naturam entium, quomodo fieri hoc potest.

Sed & alteram contingit veram accipere, non tamen vtram volueris, sed a c. c b nanque propositio semper falsa erit: eo quòd ipsum b in nullo sit: a c vero euenit. quemadmodum si a & ipsi c, & ipsi b insit indiuidue. quando enim idem primo prædicetur de pluribus, neutrũ in neutro erit. Differt autem nihil, neque si non indiuidue insit. Deceptio quidem igitur iuexistendi & per hæc, & ita fit solum: non enim erat in alia figura inexistendi syllogismus.

Dixit Aristotel. Fieri autem consimiliter potest, vt sit vna duarum propositionum syllogismi vera: præterquam quòd non erit B vtrauis propositionum, sed maior, quæ est a c, minor autem quæ est propositio c b, est falsa simpliciter: quoniam b non potest inesse alicui: sed a c potest. quemadmodum si a inesset omni c, & ipsum de nullo b immediate: siue fuerit propositio mediata, siue immediata. secundnm enim alios modos maior est vera, & minor falsa semper. & hoc erit, cum vnus duorum terminorum dicetur de rebus multis, & erit medium de nullo minore. Hoc igitur modo cadet tantum deceptio in affirmatiua vniuersali. syllogismus enim super affirmatiua vniuersali non erit in alia figura ab hac.

C

Deceptio p syllsm affirmatiuum, ex altera ppõne tantũmõ. minore scilicet falsa.

III Modus vero secundus est, vt maior sit vera, & minor falsa, fieri enim potest, vt a cõprehendatur in c, & negetur a b negatione prima: hoc enim non est impossibile, & si est impossibile, ipsum est, ꝙ c comprehendatur in b, & sit a negatum a b negatione prima: tunc enim a non erit negatum a b negatione prima, sed erit negatum a b propter negationem suam a c, quod in ipso comprehenditur. sed hoc est diuersum ab eo, quod positum fuit. Et propter hoc, cum a fuerit negatum a b negatione immediata, fieri non poterit, vt error, qui accidit in hoc, sit, propterea ꝙ minor propositio sit vera & maior falsa, quoniam non inuenitur aliquid comprehensum in b, ita vt sit pars ipsius, quod

negetur ab a, & sit b negatum ab a negatione prima: per hos igitur duos mod tantum erit error affirmatiuæ vniuersalis in negatiua sine medio: & error affir matiuę vniuersalis erit vtiq; in prima figura, quemadmodum diximus.

Atqui fieri non põt, vt maior propositio falsa sit, & minor vera, quod est, qm̃ minor extremitas, quę est b, ponitur sub medio termino, qui est c: sequitur, vt negetur a, a b per medium c. sed iam posuimus, ꝙ a negatur a b immedia te, quod fieri non põt, & non cohęret. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: qm̃ b ni potest inesse alicui. sensus est: atqui fieri non põt, vt ipsa maior sit vera, qm̃ non potest poni sub aliquo, hoc est sub vl̃i, a quo negetur a, & sit a negatũ a b nega tione prima, hoc est immediata. Et ait: sed a c põt. sensus est: atqui, ꝙ a insit om c, hoc est, ꝙ c ponatur sub ipso, et sit particularior ipso, & negetur a b negation prima, fieri iam poterit hoc. Et istud est, quod voluit, cũ dixit: quemadmodum a inesset omni c, & ipsum de nullo b immediate. sensus est, quemadmodum si prædicaretur de omni c, & ipsum prędicaretur de nullo b immediate. Deinde xit, siue fuerit propositio mediata, siue immediata. sensus est, ꝙ accidit ꝓpositio ni maiori, cum sit vera tm̃, vt maior extremitas negetur a minore negatione pri ma: siue maior propositio fuerit mediata, siue immediata. si enim fuerit media erit c positum sub ipsa immediate, & fieri potest, vt negetur a negatione pri Et ait: secundum enim alios modos maior est vera, & minor falsa. sensus est res ita fuerit, ꝙ maior sit mediata, aut ĩmediata: & hoc, qm̃ maior inuenitur bus modis, aut mediata, aut immediata: & si per medium, aut vnum, aut plura propterea protulit sermonem prolatione pluralitatis, non prolatione dualita & dixit: secundum enim alios modos maior est vera, & minor falsa. Et inque hoc erit, cum vnus duorum terminorum dicetur de rebus multis, & erit medi de nullo minore. sensus est, atqui accidet maiorem propositionem veram esse norem aũt falsam: cumq; maior prędicetur de rebus multis, & accipiantur istę termini medij, & sit medius terminus negatus a minore. cũ enim accipitur negatiua affirmatiua, accidet id, quod est negatiuum, existimari affirmatiuũ opinari possumus, ꝙ intelligat per id, quod dixit, cum dicitur de rebus multis, fas scientias secundum materiam, in qua accidit maiorem propositionem esse ram mediatam. & hoc, quod dixit, cũ fuerit vnus duorum terminorum prędica tus de rebus multis, si intelligatur de ipso, ꝙ sit in ordine vno, erit expositio pri ma: si vero intelligatur de ipso, ꝙ hę res multę ponuntur sub se inuicem: hoc ꝙ intelligamus de ipso ipsum ordinem, erit expositio secunda. Et dixit: Hoc tur modo cadet tm̃ deceptio ĩ affirmatiua vniuersali. sensus est, ꝙ deceptio in ne gatiua prima cadet ex duobus modis tm̃: hoc est, ꝙ sint ambę propositiones minor falsa tm̃. Deinde dixit: syllogismus enim super affirmatiua vniuersali erit in alia figura ab hac. sensus est, ꝙ deceptio in negatiua vniuersali, cũ de ip existimetur, ꝙ sit affirmatiua vniuersalis, non erit nisi in prima figura. hęc enim affirmatiua vniuersalis non concluditur nisi in prima figura.

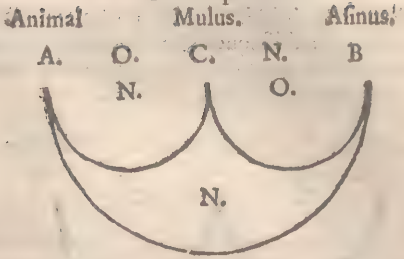
Datur ꝓpõ mediata per plura me dia

Expositio ex.

Quæ vero est non existendi & in prima fit, & in media figura. Pri mum itaque dicamus quot modis in prima fit, & qũo se habentibus propositionibus. Cõtingit quidẽ igĩ vti isq; falsis existẽtibus, quem admodũ si a & ipsi c, & ipsi b insit indiuidue. Si enim acceptũ fuerit a quidem nulli c: c vero omni b: falsæ erunt propositiones.

Dixit Arist. Syllogismus aũt super negatiua vniuersali fit vtiq; in prima figura, ac media. Enũciemus aũt primo, quot modis fiat in pri ma figura, & secundum quam dispositionem erunt propositiones. & hoc, qm̃ fieri potest, vt sit syllogismus super hoc, etsi sint ambę propo sitiones falsæ. & hoc quemadmodum si a inesset c, & b sine medio. & acciperetur a de nullo c: & acciperetur c de omni b: ambæ igitur pro positiones essent falsæ.

A

Deceptio p̄ syllm̄ negatiuū ī prima figura ex ambabus ꝓpositionibus falsis.

Sed error vniuersalis negatiuę accidet in prima,ac secūda figuris,qm̄ vtraque ipsarū cōcludit vniuersalē negatiuā.Enūtiemus aūt quot modis accidet error vl'is negatiuę in affirmatiua,quæ sit immediata in prima figura,hoc est cū quacūq; dispositione fuerint ambę ꝓpositiones in vero & falso, & dicamus fieri posse, vt accidat hac ī figura syl'is,cuius ambę propositiones sunt falsę,& fieri ēt posse, vt vna ipsarum sit falsa & altera vera:& sit falsa aut vera vtrauis cōtigerit aut minor aut maior. 112

B

Posteaq̄ declarauit, qūo accidit error in negatiua vniuersali prima propter syllogismū,ita vt existimetur de ipsa,ꝙ sit affirmatiua vniuersalis, & in qua figura,& scdm quot modos accidit,cœpit mōstrare, qūo accidet cōtrarium huius: hoc est,cū existimatur de affirmatiua vniuersali,ꝙ est negatiua. Et cœpit primo manifestare figuras,in quibus accidit error iste:& dixit,ꝙ accidet in duabus figuris,in prima,& media in contrarium erroris,qui est in negatiua.ipse enim nō cadit,nisi in vna tantum figura,quæ est prima. Et posteaq̄ enūtiauit, ꝙ accidit in duabus figuris,& dixit:Enuntiemus aūt primo quot modis fiat in figura prima. intelligit per modos,cum sunt ambæ propositiones falsæ, aut est altera ipsarum falsa.Et dixit:& secundū quā dispositionem erūt propositiones.sensus est,ꝙ sint vtręq; falsę,aut vna ipsarū.Et ait,ꝙ fieri pōt, vt sint ambę propositiones falsæ, vsq; ad finē sermonis sui.sensus est,& possunt esse ambę ꝓpositiones falsę,cū accipitur aliqđ inesse duobus immediatę,& hęc duo nō insunt sibi inuicē.quēadmodū se habēt genera cū speciebus sub se existētibus. cūq; aliquis negauerit genus ab vna spērum suarū,& prędicauerit ipsum de hac alia specie, accidet vtiq; ipsi, vt cōcludat negationē generis a specie. Vt in exēplo,si acciperet, ꝙ nullus mulus est animal:& acciperet ꝙ oīs asinus est mulus:cōcluderet vtiq;,ꝙ nullus asinus est aīal,quę est negatiua vniuersalis falsa in totū,opposita affirmatiuę vl'i verę immediatę:& ipsa sequitur ex duabus propositionibus falsis in totum. Et hoc est,qđ voluit cū dixit:& hoc,quēadmodū si a inesset c,et b sine medio.sensus est, & c nō insit ipsi b.cūq; acceperit,ꝙ a,quod est genus,hoc est extremitas maior, est de nullo c,qđ est vna duarū specierū:& acceperit c,quod est species ipsius a, de omni b,quod est species secunda,quodq; est minor extremitas:planum igitur, ꝙ cōcludet in prima figura,a inesse nulli b.hoc est,ꝙ genus non est in vna suarum specierū:quod est falsum oppositum vero immediato.

Quādo existimatur de affirmatiua ꝙ sit negatiua.

Duę propositiones falsæ in syllogismo,qn̄.

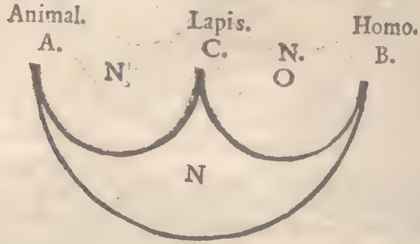
C

Contingit aūt & altera falsa ex istente,& hac vtrauis.Euenit enim a c quidem veram esse,c b vero falsam.a c quidem veram : quoniam non omnibus entibus inest a c b vero falsam. quoniā impossibile est c inesse ipsi b,cui nulli inest a.non enim amplius vera erit a c propositio,simul aūt si & ambæ sunt veræ,& conclusio erit vera.

Dixit Aris.& cōsimiliter ēt fieri vtiq; poterit,vt vna duarū propositionū syllogismi sit falsa,vtrauis ipsarū extiterit.Et hoc,quoniā fieri

potest, vt a c sit vera, & c b falsa. a c quidem vera, quoniã a non inest
omnibus rebus: c b vero falsa, quoniã fieri nõ põt, vt c insit b, cum
ipsi c nulli insit a, nisi extiterit propositio a b falsa. & etiam si essent
ambæ veræ, sequeretur, vt esset conclusio vera.

Deceptio p syllogismū negatiuū in prima figura, ex minori propositione tm̄ falsa.

Sed quomodo accidet, vt sint falsæ simul, hoc quidem erit, cum contigerit, exē-
113 pli gratia, vt a insit c & b immediate, & sit c negatum a b, & cum posuerit ali-
quis c medium, & existimauerit, ꝙ a inest c, & c inest b, iam posuit ambas propo-
sitiones falsas: ex quibus concludetur negatiua falsa, quæ est, ꝙ a non inest ali-
cui b. Atqui fieri potest, vt dit c de b per affirmationem, falsum, qm̄, cum inueni-
tur aliquid in duobus, non oportet, ꝙ vnum ipsorũ insit alteri. animal enim inest
equo & asino, & tñ asinus non inest equo. exẽplum de hoc ex materijs est, ꝙ di-
camus, omnis homo equus: & nullus equus animal: & concludatur ex hoc negati-
ua falsa ex duabus propositionibus falsis, quod est: qm̄ omnis homo non est ani-
mal, & animal inest homini & equo sine medio.

Dixit. Et cõsimiliter ẽt cũ aliquid fuerit in omni immediate: quemadmodũ si a
inesset omni b, fieri vtique posset, vt * argueretur per syllogismũ perfectæ figuræ,
cuius maior propositio est vera, & altera falsa: aut per syllogismũ, cuius maior
ꝓpositio est falsa, & minor vera. Deinde narrat cõplicationẽ, in qua oportet, vt
sit maior propositio vera, & minor falsa: & hoc fit, vt cũ accipitur prędicatum in
propositione affirmatiua posita negatum ab aliquo. quemadmodũ si acciperetur
negari a c, & acciperetur c inesse omni b. quod est cõtradictoriũ ipsius affirmati-
uę vniuersalis. & hoc p duas propositiones, quarũ vna est vera. s. ꝙ a negatur a
c, & altera falsa, quæ est c inesse omni b. fieri. n. non potest, vt sit verũ a inesse
omni b, & nulli c, & c omni b. sequitur enim ex hac complicatione, ꝙ a nõ insit
alicui b. hoc aũt contradictorium est veri subiecti. ex hoc enim sequitur minorẽ
propositionem esse falsam, quæ est c inesse omni b. Exemplũ vero huius ex ma-
terijs est, vt accipiamus animal, quod inest omni homini, & sit animal, in quo a,
& homo, in quo b: & accipiamus in quo c lapis. deinde accipiamus animal de nul-
lo lapide, & lapidẽ de omni homine: cõcludetur igitur animal de nullo hoie, quę
est negatiua falsa contradictoria affirmatiuæ veræ primę, conclusa ex duabus
propositionibus: quarum maior est vera, quæ est negatiua, & minor falsa, quę est
affirmatiua. Et dixit: & hoc. qm̄ fieri põt, vt a c sit vera, & c b falsa. sensus est, cũ
acceperimus a inesse omni b vere immediate, sequetur iã, ꝙ, cũ acceperimus ali-
quid, in quo sit c, & negauerimus a ab ipso c, & affirmauerimus c de omni b, ꝙ
erit negatio a ab ipso c vera, & affirmatio c de oĩ b falsa: & cõcludetur ex hoc, a
non inesse alicui b negatione vniuersali falsa. Et ait: a c quidem vera, qm̄ a non
inest oĩbus rebus. sensus est, & vera est negatio a ab ipso c. qm̄ oportet, vt inue-
niatur aliquid, a quo negatur a, cũ a non sit in oĩbus. Deinde dixit: c b vero fal-
sa, qm̄ fieri non potest, vt c insit b, cum ipsi c nulli insit a, nisi extiterit proposi-
tio a b falsa, sensus est, & falsitas prędicationis c de b, sequitur ex necessitate, qm̄

* al. l. diuidatur in.

A fieri non potest, vt c, quod est negatum ab omni a, insit omni b. qm̃ si hæc esset vera, & maior propositio vera, non concluderent conclusionem falsam, quæ est a inesse nulli b. & si essent ambę verę, falsum esset a de omni b. sed iam posuimus a de omni b, quæ est vera immediata. atqui hoc fuit necessarium: quoniam consequens ex duabus propositionibus veris est conclusio vera.

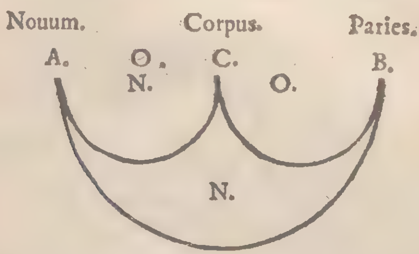
Ex duabus propõnibus veris cõclusionẽ nisi vera. idem 1. prior. ca. 1.

Sed & c b contingit veram esse, altera existente falsa. quemadmodũ si b & in c, & in a est. necesse enim alterũ sub altero esse, quare si acceperit a nulli eorũ, quæ c inesse, falsa erit propositio. Planum igitur, ꝙ altera falsa existente, & vtrisque, erit falsus syllogismus.

vide 2. prio, cap. 4.

Dixit Arist. Et cõsimiliter etiã fieri potest, vt sit c b vera, altera vero sit falsa. Et hoc, quemadmodũ si a sit in omni c, & in omni b. necesse est igitur, vt sit vna istarũ duarũ propositionũ sub altera. & si acciperetur a non inesse alicui c, erit propositio falsa. Manifestum igitur, ꝙ fiet syllogismus, qui concludet conclusionem falsam, altera propositionum existente falsa, & vtrisque.

B

Deceptio p syllogismũ negatiuũ in prima figura ex maiori ꝓpositione tm̃ falsa.

Sed quomodo accidet alteram propositiouum falsam esse, alteram autẽ verã?
hoc vtique erit, quẽadmodũ, si a negetur a c, & c negetur a b, & a insit primo ipsi 114
b, hoc. n. non est impossibile: cum igitur accipimus a negari a c, & c inesse b: con-
C cludemus a negari a b ex duabus propositionibus, quarũ maior est vera, & minor falsa. exemplũ de hoc ex materijs est, omnis homo lapis: & nullus lapis animal: cõcluditur, nullus homo animal. Cũ vero posuerimus propositionẽ maiorẽ verã, & erit minor falsa, sequitur ex necessitate, vt sit conclusio negatiua falsa, qm̃ fieri non potest, vt a non insit c, & ipsum insit b, quodque c insit b, consimiliter etiam si fuerint verę, oportet conclusionem esse veram, quẽadmodum prædictũ fuit: & consimiliter fieri põt, vt sit minor vera & maior falsa, & hoc, quẽadmodum, si a inesset omni b, & c omni b, & b omni c, hoc est, vt minor sit conuertibilis, & erit a ex necessitate in b, si enim a est in omni b, & b in omni c: cõcludetur ꝙ a est in omni c, preter quam ꝙ ipsum est in b sine medio, & in c per medium: cũq; aliquis acceperit, ꝙ a non inest c, & c inest b: concludetur ex hoc, ꝙ a non inest alicui b, iamque concludetur negatiua falsa vniuersalis ex duabus propositionibus, quarum minor est vera & maior falsa: iamque monstratũ fuit, ꝙ in prima figura fieri potest, vt cõcludatur negatiua vniuersalis falsa, cũ sit contradictorium ipsius affirmatiuum immediatum: & hoc, cũ fuerint ambę propositiones falsæ simul, siue fuerit vna ipsarum falsa, vtrauis contigerit in contrarium dispositionis, quæ est in affirmatiua falsa, ibi enim fieri non potest, vt sit minor vera.

Posteaq̃ declarauit. qñ accidet vt efficiatur syllogismus falsus super vñi contradictorio affirmatiuę vniuersalis verę immediatę, cũ acceptę fuerint ambę pro-

Exēplū syl logismi falsi ex falsis.

positiones falsæ simul: cùmque accepta fuerit minor falsa & maior vera, vel monstrare consimiliter etiam, quando accidet, vt efficiatur huiuscemodi sylle gismus, & sit minor vera, & maior falsa. Et dixit, ꝙ hoc accidet, cum habuerimus, exempli gratia, prædicatum aliquod, quod insit omni subiecto immediate, quemadmodum si a inesset omni b: accipiamus autem, in quo est a nouum, & in quo est b, paries: habebimus igitur, quod a inest omni b, puta nouum omni pa rieti, sermone affirmatiuo, vero, immediato. Cum autem voluerimus conclude re negatiuam falsam contradictoriam huic enuntiationi, maiore falsa existen te, & minore vera, inquiremus subiectum vnum, cui insit prędicatum primum per se. quemadmodum si accipiamus c in omni b, & sit loco c corpus: erit igitur corpus in omni pariete, & nouum in omni pariete. & quoniam sequitur, vt sit pars vnius duorum terminorum sub altero, verum erit, quod aliquod a est c, hoc est, ꝙ aliquod nouum est corpus, cum sit complicatio in tertia figura. Cumque acceperimus a inesse nulli c, hoc est nouum nulli corpori: & acceperimus c de omni b, hoc est corpus de omni pariete: concluditur nobis, quod nouum de omni pariete, hoc est, ꝙ a non de aliquo b, quæ est negatiua vniuersalis contradictoria affirmatiuæ, quam posuimus: & maior falsa est ex hoc syllogismo, quæ dicit, a de nullo c, hoc est, ꝙ nouum de nullo corpore, Et dixit. Et consimiliter etiam fie ri potest, vt sit c b vera, intelligit propositionem minorem, quæ fuit in exemplo nostro, corpus de omni pariete. Et dixit: altera vero sit falsa. sensus est, quod di cimus a non de aliquo c, hoc est nouum non de aliquo corpore. Deinde declarat, quando accidet hoc, & in qua specie accidentium prædicatorum accidet, & di xit: quemadmodum si a sit in omni c, & in omni b. hoc est, quemadmodum cum a diuidatur in duo, quorum alterum sit, in quo est b, & alterum in quo est c. hoc est ꝙ prędicetur a & b de omni c, quemadmodum, ꝙ prędicetur corpus & nouum de omni pariete. Deinde dixit: necesse est igitur, vt sit vna istarum duarum pro positionum sub altera. hoc est, necesse est igitur, vt pars istarum duarum rerum inexistentium omni alicui ita se habeat, vt vna ponatur sub altera: id est, vt ali quod b ponatur sub c, & aliquod c ponatur sub a, eo ꝙ ipsa complicantur in su biecto: hoc est, ꝙ sit aliquod corpus nouum positum sub corpore. & econtrario cum acceperimus a, quemadmodum diximus, non inesse alicui c, hoc est nouum non inesse alicui corpori, erit propositio falsa negatiua maior: & erit c de omni b. hoc est corpus de omni pariete, minor vera, & concludetur negatiuā falsa con tradictoria affirmatiuę veræ immediatæ.

In media autem figura, totas quidem esse propositiones ambas fal sas, non contingit. quando enim a omni b insit, nihil erit accipere, quod alteri quidem omni, alteri vero nulli inerit. Oportet autem sic accipere propositiones, vt huic quidem insit, illi vero non insit: si qui dem erit syllogismus. si igitur sic acceptæ falsæ, planum, quòd è con trario è conuerso se habebunt. hoc autem impossibile.

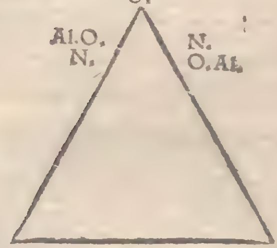
Dixit Aristo. In media vero figura fieri non potest, vt sint ambæ propositiones falsæ. quoniam, quando a inest omni b, non inueni tur aliquid, quod sit prædicatum de vno duorum terminorum per affirmationem, & de altero per negationem. Et secundum hunc mo dum oportet, vt accipiantur propositiones, cum fuerit medius termi nus prædicatus de vno duorum terminorum affirmatiue, & de altero negatiue, cum voluerimus facere syllogismum. cum autem accepe rimus ipsum secundum hanc formam, erunt ambæ falsæ. manifestum igitur, cum accipiuntur è contrario huius dispositionis, quòd acci piuntur è contrario eius, quod est. fieri autem non potest, vt sit cum hac dispositione.

A In ſecunda autẽ figura fieri non poteſt, vt concludatur negatiua falſa ex duabus propoſitionibus, quarum vtraque ſit falſa in totum. ſi enim a, exempli gratia fuerit in omni b immediate, non inuenietur aliquid, quod prædicetur de omni b affirmatiue, & negetur ab omni a, aut econuerſo, quemadmodum inuenitur diſpoſitio ordinis ſuper ipſo in termino medio in ſecunda figura de duabus extremitatibus, ita, vt erret aliquis, cum acceperit loco negatiui affirmatiuum, aut loco affirmatiui negatiuum, iamque fecerit binas enunciationes falſas in totum in ſecunda figura. 115

Poſteaquam declarauit iam quomodo accidet falſum per duas propoſitiones, cum fuerint in figura prima, tranſiuit ad hoc declarandum in ſecunda figura, & dixit; In media vero figura fieri non poteſt, vſque ad id, quod dixit, facere ſyllogiſmum. ſenſus eſt, in ſecunda autem figura fieri non poteſt, vt ſit ſyllogiſmus, per quem exiſtimetur de affirmatiua vniuerſali, ꝙ eſt negatiua vniuerſalis, & ſint ambæ propoſitiones falſæ. cum enim a fuerit in b, fieri non poterit, vt exiſtimemus a non ineſſe b propter duas propoſitiones falſas in ſecunda figura, niſi cũ accipitur aliquid prædicari de vno duorum terminorum, hoc eſt de a, aut de b per affirmationem, & pręndicetur de alio termino per negationem. ſi enim inueniretur aliquid cum hac diſpoſitione, fieri poſſet, vt conuerteretur res, & pręndicaretur de re, quę ſequitur ex ipſa, & pręndicaretur de re, quę negaretur ab ipſa, & acB cideret, vt eſſet concluſio negatiua falſa ex duabus propoſitionibus falſis in ſecunda figura: ſed cum ineſt aliquid alicui & toti ipſi, fieri vtique non poteſt, vt inueniatur aliquid, quod vni ipſorum inſit omni, & negetur ab altero omni. quod ſi ita eſſet, non ineſſent hęc ſibi inuicem. ſed iam poſuimus ineſſe, quod fieri non poteſt, & non cohęret. Et hoc eſt, quod voluit, cum dixit: quoniam non inueni- tur aliquid, quod ſit pręndicatum de vno duorum terminorum per affirmationem, & de altero per negationem. hoc eſt, ꝙ vnus duorum terminorum inſit duobus. Et cum dixit: Et ſecundum hunc modum oportet, vt accipiantur propoſitiones, cum fuerit terminus medius pręndicatus de vno duorum terminorum affirmatiue, & de altero negatiue, cum voluerimus facere ſyllogiſmum: ſenſus eſt, cum voluerimus facere ſyllogiſmum in ſecunda figura, quo negetur vnus duorum terminorum ab altero, fieri non poteſt, quin accipiatur medium terminus, qui negetur ab vno termino, & affirmetur de altero. Et dixit: cum autem acceperimus ipſum ſecundum hanc formam, erunt ambę falſę. manifeſtum igitur, cum accipiuntur ecõtrario huius diſpoſitionis, ꝙ accipiuntur ecõtrario eius, quod eſt. ſenſus eſt, atqui ſi inueniretur medius terminus cum hac diſpoſitione, hoc eſt affirmatus de vna duarum extremitatum & negatus ab altera & ambę propoſitiones eſſent falſę: planum igitur per ſe, cum acciperemus illas duas propoſitiones econtrario, hoc eſt, ꝙ acciperetur affirmatiua negatiua, & negatiua affirmatiua, ꝙ ambę eſſent C verę, & non concluderent negatiuam veram. ſed fieri non poteſt, vt inueniatur medius terminus cum hac diſpoſitione, hoc eſt inter duos terminos, quorũ vnus ineſt alteri per affirmationem. Et hoc eſt, quod voluit, cum dixit: fieri autem non poteſt, vt ſit cũ hac diſpoſitione. ſenſus eſt, ꝙ ſit medius terminus inter duas extremitates, negatus ab vna, & affirmatus de altera, & ambę falſę inter duo, quorum vnum ineſt alteri.

In aliquo vero vtranque nihil prohibet falſam eſſe. quemadmodũ ſi c & a, & b alicui inſit. Si enim a quidem omni acceptũ fuerit ineſſe: b: vero nulli: falſæ quidem ambæ propoſitiones, non tamẽ totę, ſed in aliquo. Et econuerſo quoque poſito priuatiuo, conſimiliter.

Dixit Ariſt. Cum vero fuerint falſę in parte, nihil prohibet, vt ſint ambæ propoſitiones falſæ. Quemadmodum ſi c ineſſet alicui a, & alicui b: & acciperetur c ineſſe omni a, & nulli b: ambæ igitur propoſitiones eſſent falſæ, non in totum, ſed in parte. Et ſecundum hanc formã erit, ſi accipiatur negatiua econtrario.

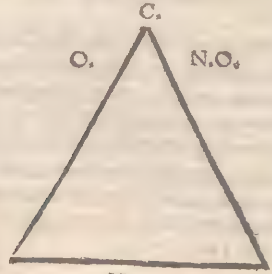
Deceptio ꝑ syl'os negationis in secūda figura ex ambabus propositionibus in parte falsis.

116 Si vero fuerint ambæ propositiones in parte, fieri iā poterit, vt sint falsæ, & hoc, qm̄ nihil prohibet, ꝙ c remoueatur ab aliquo a, & ab aliquo b: cumq; acceptū fuerit c inesse omni b, & negari ab omni a, & econuerso, ambæ propositiones erunt falsæ in parte. vt in exemplo, ꝙ sensibile insit animali primo, & imaginatiuum insit alicui animali & alicui sensibili, cumque aliquis acceperit, ꝙ omne animal est imaginans, & ꝙ nullum sensibile est imaginans, concludetur negatiua falsa, quæ est, ꝙ nullū aīal est sensibile ex binis propōnibus falsis in parte.

Hoc est, quod dixit, est res per se nota. & hoc, quoniā fieri potest, vt sit aliquid qđ insit omni alicui, & sit aliud existens in huius aliquo, & in aliquo illius. cūq; acceperimus ipsum negari ab vno duorum de omni alteri, & inesse oī alteri: concludetur, ꝙ vnū horū duorū nō inest alteri in scđa figura, & erūt ambę ꝓpositiones falsę in parte: vniuersalis quidē negatiua, eo ꝙ est negatiua particularis. vniuersalis vero affirmatiua, eo ꝙ est affirmatiua particularis. Vt in exēplo, si animal inesset omni homini, & albū alicui aīali, & alicui homini, & cōplicaretur syllogismus ex binis ꝓpositionibus falsis in parte hunc in modū: omne animal album: & nullus homo albū: cōcludetur nullus homo animal. aut econuerso, vt accipiatur, nullū animal album, & omnis homo album.

Alterā vero falsam esse, & vtrāuis, contingit. quod. n. inest a omni, & b inest. Si igitur acceptū fuerit ipsum c inesse quidē toti a, toti vero b non inesse: c a quidem vera erit, b c autem falsa.

Dixit Arist. Et cōsimiliter ēt fieri pōt, vt vna duarū propositionū falsa sit, vtrauis ipsarū fuerit. quod. n. inest omni a, inest consimiliter ēt omni b: & si accipiatur c inesse omni a, & non inesse alicui b: propositio c a erit vtique vera, & propositio c b erit falsa.

Deceptio ꝑ syllogismū negatiuū in scđa figura ex maiore affirmatiua vera, & minore negatiua falsa.

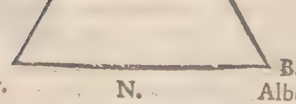
A Iamque fieri potest, vt sit in hac figura vna duarũ propositionum vtrauis falsa, & altera vera: qm̄ omne id, quod inest omni a, inest omni b, ex parte qua posuimus a inesse b primo: & ponemus hoc, idest c, inesse vtrique ipsorum: cumque acceptum fuerit c inesse omni a, & inesse nulli b, propositio c a maior, erit vera, & minor falsa, & conclusio falsa & negatiua. 117

Posteaq̃ docuit fieri non posse in secũda figura, vt sint ambę falsę in totũ secundũ hanc speciẽ erroris, quodq; fieri põt, vt sint ambę falsę in parte, vult docere, ꝙ fieri põt, vt sit vna duarũ propositionũ falsa, & altera vera. & hoc in duabus speciebus: hoc est, ꝙ maior ipsius sit affirmatiua vl'is, & minor negatiua vniuersalis, & in contrariũ huius, ꝙ maior sit negatiua, & minor affirmatiua. Erunt igitur quatuor spẽs: duæ species in illa specie, cuius maior est affirmatiua, & minor negatiua. & hoc, qm̄ erit vtique maior affirmatiua vera, & minor negatiua vniuersalis: & econuerso, vt sit maior affirmatiua falsa, & minor negatiua vera. Et cõsimiliter accidet in specie, cuius maior est negatiua, & minor affirmatiua: hoc est duæ species simul: id est, vt negatiua maior sit vera, & affirmatiua minor falsa: & econtrario, vt sit negatiua maior falsa, & affirmatiua minor vera. Et cœpit in hoc a specie, cuius maior est affirmatiua vera, & minor negatiua falsa, & dixit: quod enim inest omni a, inest consimiliter etiam omni b. & hoc est manifestũ: qm̄ a, quod est extremitas maior, posuimus inesse omni b, quod est minor extremitas.
B Deinde dixit: & si accipiatur c inesse omni a, & nõ inesse alicui b, propositio c a, erit vtique vera, & ꝓpositio c b erit falsa. sensus est, & si acciperetur aliquid ex eo, qđ inest omni a, falsum, ac si diceres c mediũ terminũ: igitur totum ipsum erit de omni a per affirmationẽ, & negationẽ ipsius ab omni b, qm̄ propositio c a, hoc est maior, in qua prædicatur c de omni a, erit vera: & propositio c b: hoc est, in qua negatur c a b, erit falsa. qm̄ cum fuerit a de omni b: & c de omni a, sequitur ex necessitate, vt sit c de omni b. & propterea sequitur, vt sit, quod accepimus ipsum esse non de aliquo b, falsum.

Rursus, quod b quidẽ nulli inest, neq; a omni inerit. si. n. ipsi a, & ipsi b: sed nõ inerat. Si igiť acceptum fuerit c a quidem toti inesse b, vero nulli: b c quidem propositio vera, altera autem falsa.

Et consimiliter etiam ipsum non inest alicui b, quoniam non inest omni a. si enim inesset ipsi a, inesset vtiq; & ipsi b. sed in veritate non inest ipsi b. & si acciperetur c inesse omni a, & non inesse alicui b: propositio c b erit vtique vera, & propositio c a erit falsa.

C

Dceeptio q̃ syll'm negatiuũ in scda figura ex maiore affirmatiua falsa et minore negatiua vera.

Et consimiliter accidet, cũ variatur locus affirmatiuæ: & hoc, ꝙ c insit omni b, & non insit omni a: minor enim erit vera & maior falsa: & consimiliter ẽt non propterea, ꝙ ipsum nõ inest alteri ipsorũ, ideo nõ inest omni alteri: qm̄ si inesset 118

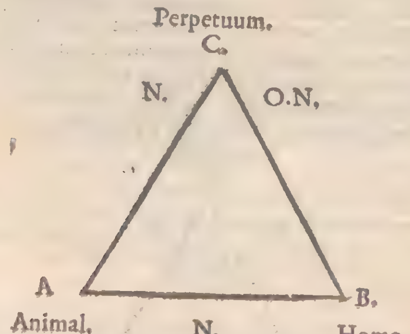
ipsi, inesset vtique illi, quod positũ est negari ab ipso, quod fieri non potest & nõ cohęret: cumq; exempli gratia, c non fuerit in b, & non fuerit in omni a, & acciperit aliquis, ꝙ c non insit b, & insit omni a, fieri poterit consimiliter etiã in hũc modum, vt sit vna duarũ propositionum falsa, & altera vera, quemadmodũ si c non inesset b, negatiua enim erit vera, & erit minor & affirmatiua falsa.

Postea vero ꝙ̃ docuit, qũo accidet, vt sit maior propositio vera, & minor falsa in illa specie, cuius maior est affirmatiua, & minor negatiua in secunda figura, vult docere consimiliter ẽt, qũo accidet in hac specie contrariũ huius: hoc est, vt sit maior affirmatiua falsa, & minor negatiua vera, & dixit: Et cõsimiliter etiam ipsum non inest alicui b, qm̃ non inest omni a. si enim inesset omni a, inesset vtiq; & ipsi b. sensus est, qm̃ iam positum fuit a inesse omni b, idest, iam igitur accidet, vt affirmatiua maior sit falsa, & minor negatiua sit vera, cum accipitur c medius terminus aliquid, quod negatur ab omni b, quod est minor extremitas: ac si diceres illud, in quo est c. sequitur enim in ipso ex necessitate, vt sit negatum ab omni a, quod est extremitas maior. qm̃ si inesset ipsi a: sicut iã posuimus, ꝙ a in omni b: sequeretur, vt inesset b in c, & iam posuimus, ꝙ non est in aliquo ipsius, quod fieri non potest & non cohæret. Et si poneremus in consimili materia c inesse omni a, quod non inest, esset maior affirmatiua falsa, hoc est propositio c a: & minor negatiua vera, hoc est propositio c b: & concludet negatiuam vniuersalem.

Consimiliter vero & transposito priuatiuo. quod enim nulli inest a, neque b nulli inerit. Si igitur acceptum fuerit c a quidem toti non inesse: a c quidem propositio vera erit, altera autem falsa.

Dixit Arist. Et hoc exemplo, si nõ fuerit possibilis negatiua. & hoc, quoniam, quod non inest alicui a, neque inerit ipsi b consimiliter ẽt. Et si acciperetur c non inesse alicui a, & inesse omni b; esset vtique propositio c a vera, & altera falsa.

Deceptio per syllogismum negatiuũ in secunda figura ex maiore negatiua vera, & minore affirmatiua falsa.

119 Et consimiliter etiam accidet, si permutemus locũ negatiuæ, hoc est, si accipimus c non inesse alicui a, & c in omni b, maior nanque erit vera, & minor falsa, & hoc, quoniam affirmatiua semper erit falsa.

Posteaꝙ̃ declarauit, qũo accidat in specie, cuius maior ĩ hac figura est affirmatiua, & minor negatiua, in qua aliqñ maior est falsa, & aliqñ minor, vult declarare, qũo accidet hoc in specie altera, hoc est cuius maior est negatiua, & minor affirmatiua. Et hoc est, qd voluit, cũ dixit: Et hoc exẽplo, si nõ fuerit possibilis negatiua. Et cœpit cõmemorare, qũo in hac specie erit propositio maior vera, hoc est negatiua, & minor falsa, hoc est affirmatiua, & dixit: & hoc, qm̃ qd non inest

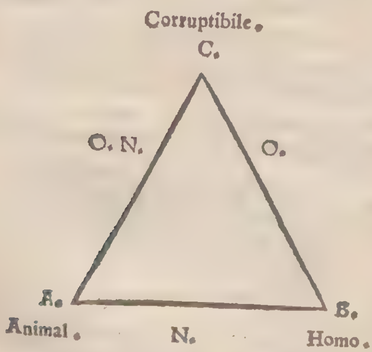
alicui

A alicui a, neque inerit ipsi b. sensus est, quoniam si inesset ipsi b: & iam positū fuit a inesse omni b, inesset vtique ipsi a. sed iam positum fuit non inesse ipsi: quod fieri non potest, & non cohæret. Deinde dixit. Et si acciperetur c non inesse alicui a, & inesse omni b, esset vtique propositio c a vera, hoc est maior negatiua: & altera falsa, hoc est affirmatiua minor. Vt in exemplo, si inesset animal omni homini; deinde acciperemus res negatas ab animali toto: sequeretur ex necessitate, vt negarentur ab homine, quemadmodum si diceres perpetuum, & complicaretur syllogismus hunc in modum, nullum animal est perpetuum: & homo est perpetuum: concluderetur, ꝙ homo non est animal, ex syllogismo in secunda figura, cuius maior negatiua vera, & minor falsa affirmatiua.

Et rursus quod omni b inest, accipere inesse nulli a, falsum. necesse enim, si b omni, & a alicui inesse. Si igitur acceptum fuerit, c inesse quidem omni b, nulli vero a: c b quidem vera erit, c a autem falsa. Planum igitur, ꝙ & ambabus existentibus falsis, & altera solum, erit syllogismus deceptorius in indiuiduis.

Dixit Aristo. Et consimiliter etiam, quod inest omni b, non inesse
B alicui a, est falsum: quoniam necesse est, ꝙ inest omni b, vt non sit non inexistens ipsi a. Cumque acceptum fuerit c in esse omni b, & non inesse alicui a: erit vtique c b vera, & c a falsa. Iam itaque apparet, quando erit deceptio in syllogismo per propositiones immediatas, & cum sunt ambæ propositiones syllogismi falsæ, & cum est vna ipsarum fal sa tantum.

C

Deceptio ꝑ syllogismū negatiuū in secūda figura ex maiore negatiua falsa & minore affirmatiua uera

Iamque declaratum fuit ex hoc, quando fieri potest, vt cadat ac deueniat error in syllogismo secundum propositiones immediatas, cum ambæ propositiones sunt falsæ simul, aut vna ipsarum tantum vtrauis contigerit, aut fuerit vera & falsa ipsarum determinata. 120

Posteaꝗ exposuit, quō erit negatiua maior vera, & affirmatiua minor falsa, vult docere materiā, in qua accidit cōuersum huius: quod est, vt negatiua maior sit falsa, & affirmatiua minor vera. Et dixit: Et consimiliter etiam, quod inest omni b, non inesse alicui a, est falsum: quoniam necesse est, quod inest omni b, vt non sit non inexistens alicui a. sensus est, cum a insit omni b, necesse igitur est, quod inest omni b, vt non sit inexistens alicui a. quoniam si esset non in inexistens alicui a, & inesset omni b: sequeretur ex hoc in secunda figura, ꝙ a non in-

esset alicui b. sed iam positum fuit inesse omni b: quod fieri non potest, & nõ cohæret: necesse igitur, vt omne, quod inest omni b, insit ipsi a. Deinde dixit: Cum que acceptum fuerit c inesse omni b, & non inesse alicui a: erit vtiq; c b vera, & c a falsa. sensus est, & erit propositio c b vera, & est ea, quæ dicit, ꝙ c inest omni b, & est minor: & erit propositio c a fasa, quæ dicit: c inesse nulli a, quæq; est maior negatiua. Et posteaquam iam fuit declaratum, ꝙ contrarium negatiuæ vniuersalis est affirmatiua vniuersalis: error, qui accidit in negatiua vniuersali, accidet vtique in prima figura, secundum ꝙ diximus. postea vero, cum error in af firmatiua accidet in prima figura ac secunda, eo ꝙ contrarium affirmatiuæ est negatiua. iam vero commemorauit species syllogismorũ falsorum, qui accidunt in his duabus figuris scdm vtranque duarum cognitionũ affirmatiuæ vniuersalis, & negatiuæ vniuersalis notarum per se, sequitur, cũ connumerauerit syll'os, q. accidunt ex hoc in his duabus figuris, vt iam cõnumerauerit omnes syllogismos falsos, qui accidunt in duabus istis propositionibus, hoc est affirmatiua & negatiua immediatis. Et propterea dixit: Iam itaq; apparet, qñ erit deceptio in syll. p̃ propõnes immediatas, & cũ sunt ambæ propõnes syll'i falsæ, & cũ est vna earum falsa tantum. sensus est, siue in prima figura, in errore, qui accidit in propositione negatiua: siue in prima & secunda, in errore, qui accidit in affirmatiua.

In his vero, quæ insunt non indiuidue, aut non insunt; quando quidem per proprium medium efficiatur falsi syllogismus, non possunt ambæ falsæ esse propositiones, sed ea solum, que est ad maius extremum. Dico autem proprium medium, per quod fit contradictionis syllogismus.

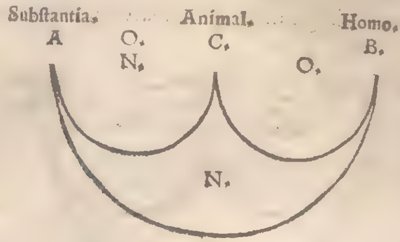
Dixit Arist. In propositionibus aũt mediatis, si syllogismus concludens falsum fuerit per mediũ essentiale proportionatũ, fieri vtiq; non poterit, vt sint ambæ propositiones falsæ, sed ex ipsis maior tantum. Intentio autem eius, quod dicimus, mediũ proportionatum, est, vt sit medium, per quod fit syllogismus in contrarium.

121 Si vero propositiones fuerint mediatæ, nihil prohibet, quin error, qui in ipso accidit per syllegismum falsarum propositionum, sit aut negatiuus vniuersalis aut affirmatiuus vniuersalis.

Posteaquã mentionẽ fecit de spẽbus syll'orum falsorũ pp propositiones, quæ accidunt in primis cognitis per se affirmatiuis & negatiuis, vult consimiliter commemorare spẽs syll'orum falsorum pp propositiones suas, quę accidunt in quæsitis, quæ monstrantur per syllogismos verarum propositionũ mediatarũ. Et incæpit, & dixit: In propõnibus aũt mediatis, si syll's concludens falsum fuerit per mediũ essentiale proportionatũ, fieri vtiq; nõ poterit, vt sint ambæ ꝓpositiones falsę. sensus est, ꝙ propõnibus, quæ monstrantur per syllogismos simplices, si syllogismus concludens falsum fuerit per medium essentiale, erit vtique in contrarium propositionis, quę cõstruitur p mediũ proportionatũ verum, quod est proportionatum essentiale: hoc est, cum prædicatur de vna extremitatum per alium modum, quã qui est de ipso scdm se, non accidet, vt sint ambę propositiones falsæ, sed maior tantum. Deinde dixit: Intentio autem eius, quod dicimus, medium proportionatum, est, vt sit medium, per quod fit syllogismus in contrarium. sensus est, ꝙ intentio conditionis, quam posuimus, vt sit syllogismus falsus propter propositiones mediatas, per medium essentiale proportionatũ est, vt hoc illud medium, quod accipitur in syllogismo vero, sit idem medium, quod concludit contrarium illius, quod iudicauit natura ipsius: & est ipsum falsum.

Insit.n.a ipsi b per mediũ c, qm̃ igitur necesse est c b affirmatiuã accipi, cum sit syllogismus: planum, ꝙ semper hęc erit vera, non.n. cõuertitur: a c vero falsa, hac.n. conuersa contrarius fit syllogismus.

A Dixit Arist. Sit igitur a in b per mediũ c : cum itaque fuerit syllogismus perfectus ex necessitate, c b propositio erit affirmatiua, & hæc erit vtique semper vera, & non conuertitur : a c vero propositio erit falsa. quoniam fieri potest, vt hæc conuertatur, & proueniat per eam syllogismus super contrario.

Deceptio p̄ syllũm negatiuũ in prima figura, ex propositionibus mediatis p̄ medium ex eadem coordinatione, sed maiore tantum falsa. 122

B

Deinceps nihil consimiliter etiam impedimento est, quin syllogismus concludens falsum, concludat ipsum per terminum medium proportionatum ueritati, aut non proportionatum. & intelligo per proportionatum veritati, terminum medium, per quem potest concludi verum. quod est contrarium conclusionis falsæ, per non proportionatum vero, per quem non potest concludi verum, eo ꝙ positio sua ex duabus extremitatibus sit positio, ex qua construatur figura concludens penitus,

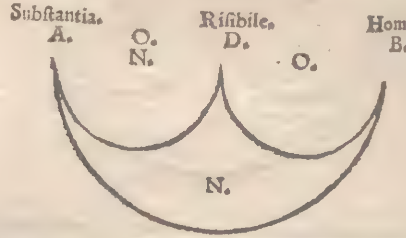
Sensus est, exemplum huius, cum accipimus loco maioris extremitatis in syllogismo perfecto id, in quo est a, & loco minoris id, in quo est b : & accipiamus, ꝙ a insit b per medium, in quo est c: veluti si accipiamus a de omni c : & c de omni b; concluderemus a inesse omni b, quæ est conclusio vera per medium pro portionatum ex propositionibus veris. nam, cum res ita fuerit, & acciderit, vt erremus, & concludamus per hoc idem medium, hoc est per c, ꝙ a non insit alicui b; fieri igitur non potest, vt erremus in propositione minore affirmatiua dicente, ꝙ c de omni b. si enim errauerimus in hac tantum, & acceperimus c de nullo b, & acceperimus a de omni c, non concludetur nobis ex hoc aliquid. qm̄ iam declaratum fuit, ꝙ ex conditionibus syllogismi negatiui in prima figura est, vt sit
C minor affirmatiua. accidet igitur in hoc quæsito syllogismus perfectus in figura falsus propter suas propositiones, quando existimamus propositionem maiorem affirmatiuam esse negatiuam. Et propterea dixit de propositione minore, ꝙ est vera semper, & non conuertitur. sensus est, quemadmodum conclusio. qm̄ ex cōditionibus istius erroris est, vt sit syllogismus perfectus in figura. et hoc est, qd̄ significauit, cum dixit : cum itaque fuerit syllogismus perfectus ex necessitate. Deinde dixit: a c vero propositio erit falsa. qm̄ fieri potest, vt hæc conuertatur, & proueniat per eam syllogismus super contrario. sensus est, propositio autem a c, maior affirmatiua, hoc est in qua accipitur a de omni c, in syllogismo vero, fieri potest, vt conuertatur, & accipiatur loco ipsius negatiua sibi opposita : & erit ex hoc syllogismus concludens contrarium syllogismi perfecti, qui concludit negatiuam. iam enim syllogismus perfectus concludebat affirmatiuã vniuersalē.

Consimiliter autem & si ex alia * coordinatione acceptum fuerit medium, vt d licet in toto a sit, & de b omni prædicetur : necesse enim d b quidem propositionē manere, alterã vero conuerti. quare hæc quidem semper vera, illa autem semper falsa. & quasi talis deceptio eadem est ei, quę est per proprium medium.

*Supiora et ĩferiora sũt ex eadē coordinatione at cõtra, quorũ vnũ alterius supius non est, alterius ordinis sunt.

Dixit Atisto. Et eodem pacto, si accipiatur medium proxim. proportionato, quemadmodum si c insit omni a, & prædicetur de omni b: sequitur enim ex necessitate, vt sit propositio c b stabilis in dispositione sua, & altera conuertatur. & propterea erit ipsa semper vera, hæc autem erit semper falsa. deceptio igitur est vna, cum fuerit medium in syllogismo proportionatum, aut proximum proportionato.

Deceptio p̄ syllogismū̄ negatiuū̄ in prima figura p mediū̄ nō ex eadē coordinatione, ex maiore falsa, & minore vera mediatis. Auer. pro d assumpsit c, & sic in sequentibus textibus.

123 Et error quidem negatiuus erit, quemadmodum diximus, & in prima & in secunda figura: q̄ si fuerit in prima figura, & per medium proportionatum, fieri non poterit, vt ambæ propositiones sint falsæ, sed ex ipsis maior tantum erit falsa, & minor vera. vt in exemplo, si a insit b per medium c, hoc est, cum a fuerit in omni c, & c in omni b, iam enim planum, q̄ per propositionem c b, quæ minor, non potest cadere error, qui accipitur secundum contrarium, hoc est negatiuus, quoniam, si accipiatur negatiua & accipiatur maior vera, idest affirmatiua, non concludetur ex hoc aliquid in prima figura, quoniam non concludit in ipsa, cuius minor est negatiua: & consimiliter, si accipiantur ambæ falsæ, hoc est, si accipiantur negatiuæ simul, quoniam quod est ex binis negatiuis non concludit in aliqua figurarum: & consimiliter si fuerit medius terminus propinquus proportionato, hoc est propinquus, vt ex eo concludatur verum, quemadmodum ex duabus affirmatiuis in secunda figura, & hoc, cum c, exempli gratia, prædicetur de omni a, & prædicetur de omni b, & aliquis studeat concludere negatiuam hoc in loco per figuram primam: c b nanque propositio erit vera absque dubio, posteaquam conditio sua est, vt sit affirmatiua: maior autem potest accipi in contrarium, hoc est negatiua: iamque declaratum fuit, q̄ error vtique accidat per propositionem maiorem in prima figura super negatiuam, cum fuerit terminus medius proportionatus veritati, aut propinquus proportionato.

Terminus medius proportionatus is est, qui concludit per naturam suam verum in omni materia, hoc est per modum prædicationis suæ naturalis, cum enim fuerit aliquid prædicatum secundum naturam de aliquo, & prædicetur de ipso aliud, erit vtique terminus proportionatus primæ figuræ, & non accidit vt per ipsum concludatur falsum consequens, nisi maior propositio sit falsa. Sed medius propinquus proportionato est vnus, per quem accidit, vt concludatur in aliqua materia. vt in exemplo, cum fuerint ambæ affirmatiuæ in secunda figura, & extiterit maior conuertibilis. & hoc, cum fuerit proprium, aut descriptio, aut definitio. cum enim conuertitur, redit ad primam figuram. cum igitur accepta fuerit loco affirmatiuæ minoris negatiua, non redibit ad primam figuram: etsi fuerit maior conuertibilis. propterea fieri non potest, vt complicetur syllogismus concludens ex huiuscemodi medio termino, & sit minor sua negatiua falsa. Atqui accidit per huiuscemodi terminum, vt concludatur con

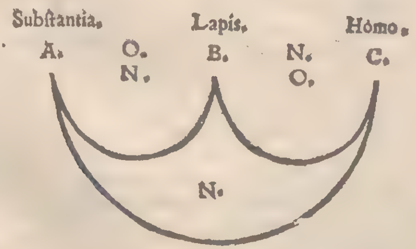
A clusio falsa affirmatiua, cum accepta fuerit maior e conuerso, hoc est negatiua. Vt in exemplo, si ex literis istis, c, quod est terminus medius, prædicaretur de omni a, & prædicaretur de omni b. cum enim conuerteretur maior, a prædicatum esset de omni c: & c prædicatum de omni b, & concluderetur in prima figura, a de omni b. cum autem non conuertitur maior in huiuscemodi prędicatione, non erit vtique terminus propinquus proportionato, vt redeat ad primam figuram, quemadmodum diximus, iam autem declaratum fuit, fieri non posse in prima figura, vt minor conuertatur, & sit concludens. dispositio igitur quæ accidit ex hoc per terminum medium propinquum proportionato, est eadem cum proportione, quæ accidit per proportionatum. Et propter ea dixit: deceptio igitur est vna, cum fuerit medium in syllogismo proportionatum, aut propinquum proportionato. exemplum autem super hoc ex materiis nõ est difficile, non enim legendus est liber iste, nisi ab illo, qui legerit Priora analytica.

Si vero non per proprium medium efficiatur syllogismus: quando sub a quidem sit medium: ipsi vero b nulli insit: necesse est falsas esse ambas. accipiendæ namque sunt e contrario, quã se habent propositiones, si debet syllogismus fieri. sic autem acceptis, ambæ efficiuntur falsæ. quemadmodum si a quidem toti d inest: d vero nulli eorum, quæ b: his enim conuersis, syllogismus erit, & propositiones ambæ falsæ.

B

Dixit Aristo. Sin autem medius terminus syllogismi fuerit non proportionatus, & fuerit c medius terminus sub a, & non inexistens alicui b, necessarium vtiq;, vt sint ambæ propositiones falsæ. oporteret enim, vt conuerterentur simul in contrarium eius, quod sunt, si dispositio sit, vt ex ipsis fiat syllogismus. cum enim sic accipiuntur, erunt ambæ falsæ. quemadmodum si a inesset omni c. & c nulli b. cum enim tales conuertantur, erit syllogismus, cuius ambe propositiones falsæ.

C

Auerr. loco substãtię sũpsit Aĩal et loco lapidis Equum. Deceptio ꝑ syllogismũ negatiuũ in prima figura ꝑ mediũ non proportionatum ex ambabus ꝓpõnib' falsis mediatis. 124

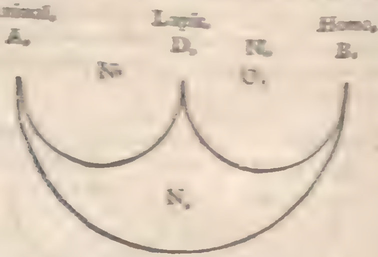
Si vero terminus medius, qui accipitur in syllogismo falso, fuerit non proportionatus veritati, nihil prohibebit, quin terminus medius, qui accipitur cum hac conditione, insit maiori extremo, & negetur a minori, aut negetur ab vtroque ipsorum: ꝙ si negetur a maiori, & insit minori, hoc non est possibile, quoniam cum inuenitur prædicatum subiectum, hoc est toti ipsi, fieri non potest, vt inueniatur aliquid, quod negetur a toto ipso prædicato, & prædicetur de toto subiecto: & si inuenitur aliquid negatum ab vtroque eorum, aut quod negetur a subiecto, & ipsi insit prædicatum, erit vtique possibile.

Dixit: cum vero fuerit aliquid inexistens alicui, ac si diceres animal de omni homine per medium proportionatum, qd est exempli gratia sensitiuum: dispositio vtique ipsius est, quemadmodum diximus. Sin autem acceperimus in huiuscemodi conclusione medium non proportionatum: puta si accipiatur, quod ponitur sub a, hoc est, de quo a naturaliter, quod est pars ipsius, & est negatum a minore extremitate, ac si diceres equum: per huiuscemodi terminum non complicatur syllogismus. & hoc, quoniam non sequitur, cum prædicatur animal de omni equo: & equus de nullo homine, ꝙ non insit animal alicui homini: hoc igitur medium non proportionatum inuenietur vtique in propositionibus, in quibus est medium proportionatum. Cum igitur voluerimus concludere ex hoc medio conclusionem contrariam conclusioni veræ, non proueniet nobis, nisi cum acceperimus ambas propositiones falsas, vsqueque fuerit maior negatiua & minor affirmatiua: hæc enim complicatio concludit in prima figura. Et accipiatur exemplo ipsius animal de nullo equo: & equus de omni homine: & concluditur ex necessitate ꝙ animal de nullo homine. Hæc igitur est intentio, quam dixit in hoc capitulo, & sermo ipsius ex eo, quod diximus, intelligitur per se.

Quando vero medium non sit sub a, vt d, a d quidem vera erit, d b autem falsa. nam a d quidem vera, quoniam non erat in [illegible] d: d b autem falsa, quoniam si esset vera, & conclusio vera esset: sed erat falsa.

Dixit Arist. Cum vero non fuerit medius terminus sub a, quemadmodum c: propositio a c erit quidem vera, propositio autem c b erit falsa. a c quidem vera, quoniam c non est sub a: c b vero falsa, quoniam si esset vera, esset & conclusio vera, sed est falsa.

Deceptio in syllogismo negatiuo in prima figura per medium non proportionatum ex maiore vera, et minore falsa, media [illegible].

125 **Planum autem**, ꝙ terminus, qui est cum hac dispositione, non potest monstrari inesse alicui omni, cum fuerit non proportionatus, cum vero maior terminus fuerit in omni medio, & medius negetur ab omni minore, hoc vtique non erit possibile: quemadmodum si a inest omni c, & c inest nulli b, & a inest omni b, necesse est ambas propositiones esse falsas: quoniam ex huiuscemodi duabus propositionibus non potest concludi conclusio falsa negatiua, nisi cum verterimus ambas propositiones veras simul, hoc est, cum posuerimus affirmatiuam negatiuam & negatiuam affirmatiuam: quoniam aliter non erit syllogismus concludens in prima figura. quemadmodum, si accipiamus **a de nullo c, & c de nullo b**, & concludamus ꝙ a de nullo b, quæ est negatiua vniuersalis falsa ex binis propositionibus ambabus falsis. Cumque a medio termino negata fuerit maior extremitas, & maior fuerit in minore, quemadmodum si a negaretur ab omni c, propositio enim a c negatiua erit vera, & propositio c b affirmatiua erit falsa: quoniam ipsa accipitur affirmatiua & est negatiua si enim esset vera ex eo ꝙ accipitur af-

A firmatiua oporteret conclusione m esse negatiuam veram : sed iam posuimus ip-
sam affirmatiuam; & propterea quod sequitur , cum fuerit terminus medius non
proportionatus, & negatus ab extremitate maiore, illud est, vt si negatus ab ex-
tremitate minore, quemadmodum diximus.

Cum vero fuerit aliquid conclusum per affirmationem de aliquo , & acce-
ptum fuerit medium non proportionatū, cum inuenitur aliquid negatum ab am-
babus extremitatibus, hoc est a maiore & minore: hoc vtique erit, quoniam,
cum voluerimus complicare ex huiuscemodi medio syllogismum perfectæ figu-
ræ, concludetur contrarium conclusionis perfectæ, hoc est negatiua vniuersalis.
fieri igitur hoc non poterit, nisi cum fuerit propositio maior vera ex necessitate
cum accepta fuerit absque dubio negatiua, & minor falsa, cum accepta fuerit si-
ne dubio affirmatiua. sin autem minor esset vera, cum maior iam posita fuerit ve
ra, sequitur vt sit conclusio vera. sed iam posuimus, ꝙ contraria est vera. Exem
plum huius ex materijs, si concludamus, ꝙ omne animal homo per medium sen
sitiuum: deinde accipiamus medium non proportionatum , quod sit negatum ab
vtrisque, hoc est ab vtrisque extremitatibus, maiore & minore, quæ ambę sunt
in hoc exemplo, animal, & homo: erit autem medium hoc , quemadmodum la-
pis. cum igitur errauerimus syllogismo per hoc medium, erit complicatio syllo-
gismi perfecta : propositiones autem falsæ absque dubio & ex necessitate . vt si
B accipiatur, lapidem inesse omni homini, & animal inesse nulli lapidi : conclude-
tur vtique nobis ex hoc in prima figura, ꝙ animal de nullo homine : & proposi-
tiones ita se habebunt, ꝙ negatiua erit vera, & minor affirmatiua falsa, quodque
fieri non potest, vt concludatur negatiua vera ex syllogismo perfectę figuræ, nisi
per hanc formam. Et dixit: Cum vero non fuerit medius terminus sub a, hoc est,
sed fuerit negatus ab a , quod est extremitas maior, & a b , quod est extremitas
minor: & reliqua verba sua ex eo, quod dixit, intellecta sunt per se.

Sed cum per mediam figuram efficitur deceptio , ambas quidem
non contingit falsas esse propositiones totas . Cum enim sit b sub a,
nihil contingit, huic quidem omni, illi vero nulli inesse , quemadmo
dum dictum est & prius .

Dixit Arist . Cum vero fuerit deceptio in media figura , fieri non
poterit , vt sint ambę propositiones falsæ in totum . quoniam , cum
fuerit a de oĩ b, fieri vtiq; non poterit, vt inueniatur aliquid, quod vni
insit omni , & alteri nulli, quẽadmodum diximus in præcedentibus .

Cum vero extiterit error iste in secunda figura, fieri non poterit, vt sint ambę
C propositiones falsę in totum: quoniam, cum a fuerit in omni b, nõ poterit medius 126
inueniri, qui affirmetur de vno eorum omni, & negetur ab omni altero: si. n. hoc
ita esset, negaretur a ab omni b , quemadmodum diximus in præcedentibus .

Posteaquam declarauit species errorum , qui accidunt in conclusionibus ve-
ris in prima figura, hoc est errores syllogisticos: vult enuntiare, quod accidit se-
cundum hoc in secunda figura . Et inquit , In media autem figura fieri vtique
non poterit, vt accidat ita syllogismus perfectæ figuræ , concludens contrarium
affirmatiuæ vniuersalis , quæ est manifesta per medium perfectum . Cum enim
fuerit maior terminus inexistens minori per medium aliquod , ac si diceres a in-
existens b per medium c , fieri non poterit , vt inueniatur aliquid, quod affirme
tur de vna duarum extremitatum, puta de b , aut de a , & negetur ab altera . si
enim hoc ita esset, a non inesset b: sed iam posuimus inesse ipsi, quod fieri non po
test & non cohæret. Cumq; fieri nõ possit, vt inueniatur terminus vnus medius,
qui negetur ab vna duarũ extremitatum, non prouenire per hũc syllogismus p-
fectæ figuræ falsus secundum vtrasque propositiones.† si enim fieri posset hoc, in
ueniretur vtiq; medius terminus negari ab vna ipsarum, & inesse alteri, cũ enim
conuerteremus propositiones in contrarias, haberemus syllogismum perfectæ fi
guræ in secunda figura: sed fieri nõ potest, vt accipiatur in ipsa medius terminus

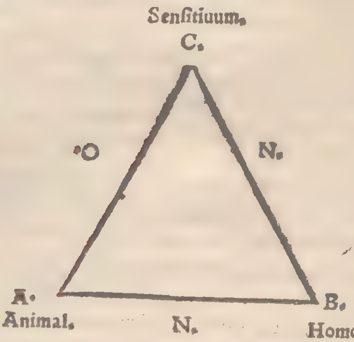
†a. l. fieri. n. posset hoc, si inueniretur medius.

cum hac dispositione: igitur neq; ipsa conuersio fieri potest. cum autem fieri n[...] possit ipsa conuersio, fieri non potest syllogismus in hac specie, cuius ambæ pro[...] positiones sint falsæ simul.

Alteram autem euenit, & vtranlibet. Si.n. c, & a & b insit: si ac[...] ceptum fuerit, ipsi quidem a inesse, ipsi vero b non inesse: a c qui[...] dem vera erit, altera autem falsa.

Dixit Aristo. Cum vero fuerit vna duarum propositionum falsa, vtrauis ipsarum extiterit, erit vtiq; possibile. Quemadmodum si c inesset a & b: & acciperetur c inesse a, & non inesse alicui b: a c qui[...] dem esset vera, & altera propositio b c, erit falsa.

Deceptio p syllm negatiuũ in secũda figura ex maiore vera et miore falsa, mediatis. Recti' p sẽsitiuo põẽs sub iam, hi c & in sequenti textu, si p põnes futurę sint mediatæ

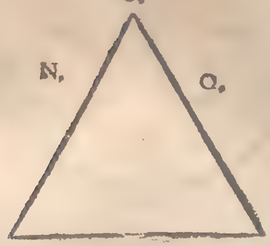
147 Quod si fuerit vna duarũ propositionum falsa, vtrauis ipsarum extiterit, erit vtique possibile: quemadmodum, si c inesset omni a, & omni b, cum aliquis acce[...] perit c inesse omni a, cum non insit alicui b: concludetur ꝙ a non inerit alicui b, per duas propositiones, quarum vna est falsa, & ipsa est negatiua, & secunda ve[...] ra, & ipsa est affirmatiua: & consimiliter accidet, si sumpserit rem e contrario, hoc est, vt accipiatur c non inesse alicui a, & inesse omni b.

Posteaq̃ declarauit fieri non posse, vt sint propositiones ambę totæ falsæ in se[...] cunda figura; vult monstrare, fieri posse, vt vna ipsarum sit falsa, & concludat ne[...] gatiuam vniuersalem falsam contrariam affirmatiuæ vniuersalis, quę monstra[...] ta fuerit per aliquem medium terminum. & hoc, quoniam fieri vtiq; potest, vt sit aliquid, puta in quo c, inexistens ambabus extremitatibus totis, hoc est a et b. & hoc, quoniam cum manifeste insit aliquid alicui, nihil prohibet, vt inueniatur aliud aliquid prędicatum de vtrisque: quemadmodum prędicatio sensitiui de ani[...] mali et equo. Cumque accepta fuerit res ista, ac si diceres ex literis, in quo est c inesse a, & non inesse alicui b: erit vtique propositio maior vera, quæ dicit, c de omni a, & minor falsa, quę dicit, c non de aliquo b. Exemplum huius ex ma[...] terijs si, accipiamus sensitiuum inesse omni animali: & sensitiuum non inesse ho[...] mini: concludet enim in secunda figura, ꝙ animal non est homo ex duabus pro[...] positionibus, maiore vera, & minore falsa.

Rursus, si acceptum fuerit c ipsi quidem b inesse, a vero nulli b c quidem vera erit, altera autem falsa.

Dixit Aristo. Et è conuerso si acceperimus c inesse ipsi b, & nulli inesse a: propositio c b erit vtique vera, & altera falsa.

Sensitiuum.

Deceptio p syllm negatiuum i scda figura ex maiore falsa, & minore vera mediatis.

Quod si falsa fuerit particularis, fieri iam poterit, vt sint falsę simul: quemadmodum si c esset in aliquo a, & in aliquo b. 128

B Sensus est, cum vero conuersa fuerit intentio in hac materia, & accepta fuerit loco negatiuę affirmatiua, & loco affirmatiuę negatiua, & conuersa fuerit intentio in vero & falso, & redierit maior falsa, & minor vera. quemadmodum si accipiatur sensitiuum de nullo animali: & quod sensitiuum inest omni homini: concludetur nobis animal non inesse homini.

Si igitur priuatiuus sit deceptionis syllogismus, dictum est, quādo, & per quæ erit deceptio.

Dixit Aristo. Planum igitur quomodo decipiemur, cum ratiocinabimur super negatiua vniuersali, & secundum quam dispositionē ad hoc se habebunt propositiones.

Iam vero declaratum est, quomodo accidet error in negatiua in figura prima ac secunda, & cum hoc secundum quam dipositionem veritatis & falsitatis erunt propositiones, & si error, qui accidit in affirmatiua vniuersali, accidet consimiliter etiam, cum fuerit medius proportionatus, & cum fuerit consimiliter etiam nō proportionatus. 129

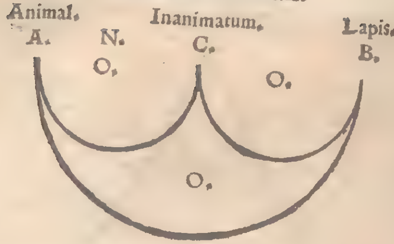
Sensus est, Planum igitur iam quomodo decipiemur in eo, quod est affirmatiuū vniuersale per medium terminum, & concludemus ex hoc termino super negatiua vniuersali, & in quibus dispositionibus erunt propositiones syllogismi ex vero & falso per quamcunque speciem syllogismorum super negatiua vniuersali: hoc est, quando erunt ambæ proposit iones falsę. & quando non erunt, & quę erit falsa ex vtrisque tantum, minor, aut maior.

C

Sin autem affirmatiuus, qnando quidem per proprium medium, impossibile ambas esse falsas. necesse est enim c b manere, si quidē erit syllogismus, quemadmodum dictum est & prius. quare c a semper erit falsa: hęc enim est quæ conuertitur.

Dixit Aristo. Sin autem syllogismus fuerit super affirmatiua vniuersali, cum extiterit medium proportionatum, fieri vtique non poterit, vt sint ambæ propositiones falsę. quoniam sequitur ex necessitate, vt c b derelinquatur secundum dispositionem suam, si est syllogismus concludens, vt sit, quemadmodum diximus in præcedentibus. sed propositio c a, erit vtique semper falsa: ipsa enim poterat conuerti.

Deceptio per fylogifmum affirmatiuũ ĩ prima figura per medium ꝓprium, ex maiore falfa & miore vera, mediatis.

230 Si enim fuerit proportionatus, fieri non poterit, vt fint ambæ propofitiones fal fæ, propterea ꝙ fequitur ex necefsitate, vt propofitio b c, quæ concludit ueri tem, fit affirmatiua, & propofitio a c negatiua: cum enim refoluitur vna ipfar & feruatur, cum fuerit fyllogifmus concludens, difsipabitur vtique negatiua tum: & ad fimilitudinem huius accidet, cum fuerit medius terminus prop quus proportionato.

Intentio philofophi.

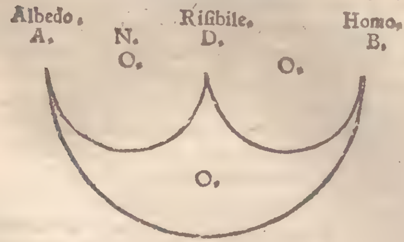
Posteaq̃ declarauit, qũo fit error, & concluditur negatiua vniuerfalis per ter minum medium concludentem affirmatiuam vniuerfalem, cum fuerit termin proportionatus, aut non proportionatus in prima figura, & fecunda fcdm q modos ex vtrifque propofitionibus falfis, aut vna ipfarum: cœpit commemor re, quo modo accidit ex errore contrarium huius, hoc eft, vt erret in eo, ꝙ ex propofitionibus negatiua vniuerfalis per terminum medium, & concludet p hunc eundem terminum, ꝙ prædicatum ineft omni fubiecto. Et hoc eft, quod vo luit, cum dixit: Sin autem fyllogifmus fuerit fuper affirmatiua vniuerfali, cu extiterit medium proportionatum. fenfus eft, atqui fi fuerit fyllogifmus perfect figuræ, & fit falfitas in propofitionibus, & concludat affirmatiuam vniuerfa per terminum medium concludentem in veritate negatiuam vniuerfalem, fie non poteft, vt fint ambæ propofitiones falfæ. quoniam negatiua vniuerfalis co cluditur vtique in prima figura ex duabus propofitionibus, quarum minor eft a firmatiua vniuerfalis & maior negatiua vniuerfalis. & propterea fieri non pot, vt conuertatur in ipfo per modum erroris, nifi propofitio maior. qm̃ fi conuerte retur minor, & acciperemus ipfam negatiuam & maiorem affirmatiuam, non fequeretur ex hoc conclufio. & propterea fieri non poteft, vt conuertatur, n propofitio maior tantum. Exemplum huius, fi fuerit, ꝙ nullus lapis fit animal quoniam omnis lapis eft inanimatus, & nullum inanimatum eft animal. atqui fi errauerimus in hoc caute, erit vtiq; fyllogifmus concludens: atqui errabimus vti que, cum acceperimus hic loco negatiuæ affirmatiuam, & dicamus, omnis lapis inanimatus: & omne inanimatum animal: & concludemus, omnis lapis animal. † & fi acceperimus propofitiones ambas totas falfas, & dicemus vtique nullus lapis inanimatus: & omne inanimatum animal: non concluditur ex hoc aliquid. Et id, quod dicit, eft intellectum per fe.

† Ab. le. fed fi caperem' loco affirmatiuæ negatiuam, & dicerem' nullũ minerale eft ĩ fenfitiuum: & nullum in fenfitiuũ eft animal.

Confimiliter autem & fi ex alia coordinatione accipiatur mediũ, quemadmodum dictum eft & in priuatiuá deceptione. neceffe enim d b quidẽ manere, a d aũt cõuerti, & deceptio eadẽ eft ei quę prius.

Dixit Arifto. Et eodem exemplo, fi accipiatur medium propinquum proportionato, quemadmodum dicimus in deceptione, quæ eft fuper negatiua: c b erit remanens fecundum difpofitionem fuam ex necefsitate, a c vero vtiq; conuerteretur. & hæc deceptio eadem eft cum præcedente.

A

Deceptio per syllogismũ affirmatiuũ in prima figura per medium ex diuersa coordinatione, ex maiore falsa, & miore vera mediatis.

Quemadmodum imaginati fuimus de errore, qui accidit in negatiua vniuersali, cũ accidit a non inesse alicui c, & ꝙ insit oĩ b: si enim nõ fuerit syllus ꝑ mediũ ꝓportionatum, igitur, cum a fuerit in omni c, non erit in aliquo b, ꝓpositio nanq; a c erit vera, & ꝓpositio c b falsa, ipsa. n. est q̃ cõuertit affirmatiua: si vero a nõ sit in aliquo c, & c nõ sit in aliquo b, ambæ. n. propositiones retrocedent a negatione ad affirmationem, & erunt ambæ falsæ, & concludent affirmatiuã falsam: sin aũt a negatum fuerit ab omni c, & c insit omni b, & sit medium non proportionatũ, falsa in ipso, quemadmodum diximus, est maior: ipsa, n. ea est, quæ conuertitur. veluti, si aliquis accipiat, ꝙ omnis musica est scientia: & oĩs scĩa est animal: & concludamus ꝙ omnis musica est animal. Exẽplũ vero, cũ medius terminus negatur ab vtrisq; extremitatibus ex materijs, est, si quispiam diceret, homo est lapis: & omnis lapis gallus: igitur omnis lapis gallus. 131

B

Proximus proportionato, cum concludit affirmatiuam, is est, de quo dicitur, ꝙ est terminus medius, qui prædicatur de vtrisq; extremitatibus per affirmationẽ. sed terminus proximus proportionato, in eo ꝙ concludit negatiuã vniuersalem, si is est, qui subiicitur vtriq; duarum extremitatum, hoc est vni ipsarum per affirmationem, & alteri per negationem, cum conuertitur affirmatiua per subiecta conuertibilia, concludetur negatiua vniuersalis: & perpetua in ipsis est negatiua particularis. & propter hoc dicitur de hac complicatione in † tertia figura, ꝙ non concludit nisi negatiuam particularem: hoc enim est perpetuũ in omni materia, & ab ipso dicitur, ꝙ accidit consimiliter etiam de hac deceptione, qđ accidit in negatiua vniuersali: & hoc, vt sit error in propositione maiore tãtum, quæ est negatiua, cum assumitur affirmatiua: sed de propositione minore fieri non potest, vt accipiatur falsa: propterea ꝙ non concludit id, cuius minor est negatiua in prima figura; & propterea dixit, c b: hoc est minor erit remanens secundum dispositionem suam ex necessitate: hoc est, quoniam fieri non potest, vt conuertatur: a c vero conuerteretur, hoc est maior. Et dixit: & hæc deceptio eadem est cum præcedente. sensus est, ꝙ deceptio, quæ accidit in prima figura in negatiua vniuersali, eadem est cum ea, quæ accidit in affirmatiua: hoc est, ꝙ est species vna, eo ꝙ maior propositio ipsa est, quæ conuertitur in ea.

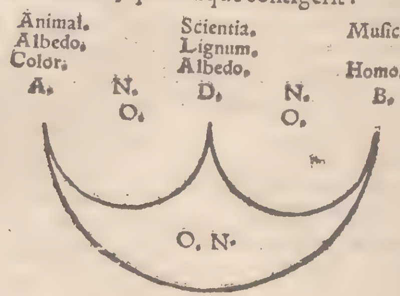
† Ab non legit hoc verbum.

C

Quando autem non per proprium: si d quidem sit sub a, hæc quidem erit vera, altera autem falsa: euenit enim a pluribus inesse, quæ non sunt sub se inuicem. si vero non sit d sub a, planum quidem, ꝙ hæc semper erit falsa, affirmatiua namque accipitur, d b vero contingit & veram esse & falsam: nihil enim prohibet, a quidem nulli d inesse, d vero ipsi b omni: vt animal scientiæ, scientiam autem musicæ. Neque rursus si neque a nulli eorum, quæ d, neque d nulli eorum, quæ b. Manifestum igitur, ꝙ non existente medio sub a, & ambas euenit falsas esse, & vtram volueris.

Dixit Arist. Cum vero non fuerit syllogismus per medium proportionatum, quemadmodum si c sit sub a, hæc vtique maior e... vera, sed altera erit falsa: quoniam fieri potest, vt a insit rebus multis, quæ non sunt sub se inuicem. Consimiliter etiam si non fuerit sub a, planum ꝙ hæc propositio semper erit falsa: quoniam ipsa v... que accipitur affirmatiua: sed c b poterit esse vera, & etiam poterit esse falsa: & hoc, quoniam nihil prohibet, ꝙ a non insit alicui c, & sit c inexistens omni b: quemadmodum, si animal non inesset scientiæ, & scientia inesset musicæ. Et nihil prohibet, ꝙ a insit nulli c, & c etiam insit nulli b, planum igitur, cum non fuerit medium sub a, quòd fieri potest, vt sint ambę propositiones falsæ: ac etiam fieri potest, vt sit vna duarum, quæcunque contigerit.

Deceptio p̄ syllogismos tres affirmatiuos ĩ prĩa figura p̄ media ex diuersa coordinatione ex maiori et minori qñque veris, qñq; falsis mediatis.

Expositio media vacat in hoc textu, cum explicetur satis hic textus in exposi. tex. sequentis.

132 Posteaq̃ commemorauit, quomodo accidit error in affirmatiua vniuersali in prima figura per terminum proportionatum, et per terminum proximum proportionato: commemorat, quomodo accidet per eum, qui nõ est proportionatus, nec proximus proportionato, & dixit: Cum vero non fuerit syllogismus per medium proportionatum, hoc est syllogismus super affirmatiua falsa. deinde dixit: quemadmodum si c sit sub a; hoc est, quemadmodum, quod accidit, cum fuerit medius terminus positus sub maiore termino, id est, ꝙ a prædicetur de omni c † per radicem rei, & c negetur ab omni b: quoniam non fiet error in hac materia, nisi cum seruata fuerit maior vera secundum naturam suam, hoc est affirmatiua, & commissus fuerit error in minore, cum accepta fuerit affirmatiua, loco cuius debebat esse negatiua: & tunc concludet, ꝙ a de omni b, per medium c: & c vtique in radice rei erat medium non proportionatum: qm̃ ipsum non iudicat de natura negationis ab ipso b: quoniam minor erat negatiua, & maior affirmatiua: sed hoc non concludit, quemadmodum declaratum fuit in libro Syllogismi. Et dixit: quoniam fieri potest, vt a insit rebus multis, quæ non sub se inuicem. sensus est: atqui accidit, ꝙ sit hoc mediũ non proportionatum; qm̃ a inest rebus multis, quę negantur a se inuicem, cumq; negatum fuerit vnum ipsorum ab altero, & affirmatum fuerit a de b, accidit hoc facienti, vt concludat negatiuam eam, quæ erat affirmatiua; & propterea cum fuerit propositio minor negatiua, fieri poterit, vt syllogismos concludat aliquando affirmatiuam & aliquando negatiuam, affirmatiuam quidem cum acciderit a inesse rebus multis, quæ negantur a seinuicem, & accepta fuerit

† Ab. le. in rei origine.

1. prior. cap. 4. & 6.

A vna earum rerum terminus medius: quemadmodum animal inest equo, & asino, & homini, quę omnia negantur a seinuicem: cūque acceperimus, ꝙ nullus equus est asinus ille: & omnis asinus animal: existimauit, ꝙ hæc complicatio concludit, ꝙ nullus equus animal, quod est falsum. Cum vero dixit: consimiliter etiam si non fuerit c sub a, planum vtiq; ꝙ hæc propositio semper erit falsa; quoniam ipsa vtique accipitur affirmatiua. sensus est, atqui cum medius terminus negatur a maiore extremitate, manifestum vtique, ꝙ falsa semper erit maior: quoniā ipsa accipitur affirmatiua. sensus est, cum fuerit medius terminus non proportionatus: quoniam negatur a minore extremitate, & inest maiori: semper quidem minor erit falsa. Cum uero fuerit medius terminus proportionatus, ita, vt negetur a maiore extremitate, & affirmetur de minore: maior vtique erit falsa ex necessitate, hoc est per syllogismum, in quo accidit deceptio, cum existimatur, ꝙ ipse concludat affirmatiuam vniuersalem propter falsitatem propositionū. Cum vero dixit: sed c b poterit esse vera, & etiam poterit esse falsa: & hoc, quoniam nihil prohibet, ꝙ a non insit alicui c, & sit inexistens omni b; quemadmodum si animal non inesset scientiæ, & scientia inesset musicæ. sensus est; atqui propositio minor, in qua prædicatur medium de minore extremitate, poterit esse vera, cum medius terminus fuerit proportionatus: quoniam ipsa inuenitur affirmatiua secundum id, quod est de ipsa, quemadmodum animal negatur a scientia, & scien-
B tia affirmatur de musica; cumq; acceperit, qd omnis musica est scientia, & omnis scientia sit animal: concludetur nobis falsum ex maiore falsa, & minore vera. Cū vero medius terminus extiterit nō proportionatus, cum negatur ab vtrisque extremitatibus, ambæ vtique erunt falsæ: cum igitur medius terminus accipitur in syllogismo affirmatiuo falso negatus a maiore extremitate, maior vtiq; semper erit falsa secundum dispositionem suam: quia accepta fuerat affirmatiua, sed minor erit vtique falsa, cum acciderit, vt medius terminus cum hoc, ꝙ negatur a minore, negetur consimiliter etiam a maiore & erit etiam vera, cum medius terminus fuerit inexistens minori, & negatus a maiore: & hoc est, quod voluit, cum dixit: sed c b poterit esse vera, ac etiam poterit esse falsa; hoc est minor. Et posteaꝗ commemorauit, ꝙ maior erit falsa proculdubio, & minor erit secundū binas dispositiones: adduxit in materia exemplum animalis, in quo minor erit vera, & dixit: & hoc, quoniam nihil prohibet, vt a, vsque ad id, quod dixit, inesset musicæ. sensus est, & hoc erit, cum maior erit negatiua, & minor affirmatiua, hoc est per se, vt in exemplo, animal negari a scientia, & scientiam inesse musicæ: cum igitur aliquis acceperit per modum erroris, ꝙ omnis musicus est sciēs, & ꝙ omne sciens animal non rationale: concludetur vtique ex hoc conclusio falsa ex binis propositionibus: quarum vna est falsa, & maior, & secunda vera, & minor. Et posteaꝗ mentionem fecit de materia, per quam minor est falsa, di-
C xit: Et nihil prohibet, ꝙ a insit nulli c, & etiam c insit nulli b. hoc est, & sit minor falsa, cum medius terminus negatur a duabus extremitatibus, & accipiat errans affirmari de vnaquaque: & hoc, quoniam nihil prohibet, vt a, quod est maior extremitas, non insit alicui c, quod est medium, & c etiam non insit minori extremitati, quæ est b, & sint ambæ propositiones affirmatiuę falsę. Et posteaꝗ mentionem fecit, ꝙ hę duę species accidunt, cum fuerit medius terminus negatus a minore: hoc est, vt fiat syllogismus ex binis propositionibus falsis, quodq; maior sit falsa, & minor vera, conclusit hoc, & dixit; Planum igitur, cum non fuerit medium sub a, ꝙ fieri potest, vt sint ambæ falsæ, ac etiam fieri potest, vt sit vna duarum, quęcunque contigerit. Et tunc oportet, vt intelligas, ꝙ ambæ vtique erunt falsæ, cum medius terminus fuerit non proportionatus ex parte, quā negatur ab vtrisque extremitatibus, & sit maior tantum falsa, cum fuerit medius terminus proportionatus. Sed diceret aliquis, quomodo construet has duas diuisiones commemoratas medius terminus non proportionatus. Et dicamus, ꝙ doctrina in hoc accipi potest duobus modis; hoc est, vt connumerentur syllogismi, quorum termini sunt proportionati seorsum, ac etiam fieri potest, vt doctrina in ipsis sit communis: quemadmodum fecit hic, dicens: exempli gratia, ꝙ cum maior terminus negatur a medio, nihil vtique prohibet, vt negetur a minore, aut Solutio, Dubium,

non negetur. ꝙ si non negetur, falsa erit ipsa minor: si autem negetur, er. ambæ falsæ. cum igitur fuerit medius terminus negatus a maiore, fieri pote. vt minor sit falsa, & poterit etiam esse vera, falsa quidem, cum terminus fu. non proportionatus, vera autem, cum terminus fuerit proportionatus. & h. est, quod voluit, cum dixit: Planum igitur, cum non fuerit medium suba, fieri potest, vt sint ambæ falsæ.

Quot igitur modis, & per quæ euenit fieri deceptiones, quæ sec. syllogismũ, & in immediatis, & in iis q̃ per demr̃onem, manifest.

Dixit Aristo. Apparet igitur, ac manifestum est, quomodo ca. det deceptio in propositionibus mediatis, & in propositionibus, quæ non habent medium: & secundum quot modos erit, & per quam conditionem, & proprietatem.

133 Iam igitur declaratum fuit ex hoc sermone, quomodo accidet error in syllo. gismo veræ figuræ per propositiones immediatas, & per propositiones media. & secdm quot modos accidet, & per quas conditiones, & per q̃ propria accid.

Dixit. & secdm quot modos, hoc est secdm quot species sit. & videtur ꝙ sit. hoc, exẽplum, quod ex ipsis erit in prima figura, & quod in secunda. Et dix. & per quam conditionem, & proprietatem. sensus est, ꝙ non accidet in exemp. istorum syllogismorum erratorum, cum fuerit falsum in quacunque proposit. contigerit: sed ex ipsis aliquod est, in quo potest accidere falsum propter falsi. in propositione determinata, & in aliquibus ipsorum potest accidere falsum p. quancunque propõnem contigerit, & in quibusdã ipsorũ non potest accidere. sitas, nisi cum fuerit in duabus propõnibus simul: quemadmodum declaratus f. sermo ipsius in his rebus. Differentia vero inter has proprietates & conditio. est: qm̃ conditiones sunt, sine quibus non possunt esse conclusiones: sed propr. tes sunt, quæ appropriantur vnicuique speciei istorũ syllogismorũ. modus igit. per quem est res conditionis, est aliud a re, per quam est res proprietatis: & si. rit res hæc vna & eadem. & videtur ꝙ conditiones, & proprietates sint sepa. tæ per modum, non per subiectum. Vt in exemplo, cõditio primę figurę ad h. vt concludat falsum affirmatiuum per terminum proportionatum, est, vt sit m. ior propositio in ipsa falsa, & ꝙ minor sit vera. hoc enim, si nõ inuenitur in al. erit sibi propriũ: & si inuenitur, est conditio, non propriũ: & si facta fuerit pr. priũ appropriate, & si facta fuerit in vtr̃i, omnis vtique conditio erit proprium.

Planum autem est, & ꝙ si quis *sensus defecerit, necesse & scient. aliquam deficere, quam impossibile est accipere: siquidem addisc. mus, aut inductione, aut demonstratione. Est autem demonstrat. ex vniuersalibus, inductio vero ex iis, quæ secdm partẽ: impossibi. aũt vniuersalia speculari nisi per inductionem, quoniã & quæ ex ab. stractione dicuntur, erunt per inductionẽ nota, si quis voluerit nota facere, ꝙ insunt vnicuiq; generi nõnulla, & si non separabilia sun. secdm ꝙ tale * hoc vnumquodq;: inducere aũt non habẽtes sensum, impossibile. singularium nãque sensus est, non enim contingit acci. pere ipsorum scientiam: neque enim ex vniuersalibus sine inductio. ne, neque per inductionem sine sensu.

*Sẽsus, sentiendi potentia: vt visus auditus, odoratus, gustus & tactus.

*al. l. quale hoc.

Si sensus a natura deficit & sciam propriorum sensibiliũ illius deficere

Dixit Arist. Videtur aũt ex eo, ꝙ nobis deficiat sensus aliquis, vt sequatur ex necessitate aliquam sciarum nostrarum deficere, neq; posse nos ipsam assequi: qm̃ omne, qđ cognoscimus nõ effugit, quin sit, aut p inductionem, aut p demonstrationem, & demõstratio vtiq; perficitur ex propositionibus vniuersalibus: sed inquisitio fit ex par

A ticularibus: ꝑ propositiones aũt non possumus monstrare aut cogno
scere, nisi per inquisitionẽ earũ: & hoc, qm̃ cum aliquis sollicitus fue-
rit in propositionibus, quæ accipiũtur ꝑ intellectũ abstractæ a mate-
ria, mõstrãdis, ꝙ verę sunt in eo, ꝙ appropinquãt alicui materiæ, mõ
strabit vtiq; ipsas per inquisitionem, siue acceperit ipsas, scd̃m ꝙ ap
ꝓpinquant materiæ, siue acceperit eas abstractas a materia, non ha-
bebimus aũt viam ad inquisitionẽ, cũ defecerit sensus: quoniã sensus
est, qui mõstrat res particulares, & non est via ad ipsas nisi ꝑ sensum.

Dixit: Videtur aũt, ꝙ cui defecerit sensus aliquis, eidẽ deficiat aliqua sciarũ 134
propterea ꝙ omne, quod cognoscitur, cognoscitur ex necessitate ꝑ inductionem,
aut ꝑ demr̃ationẽ, & siquidem ꝑ demr̃ationẽ erit ex propõnibus vniuersalibus:
sin aũt per inductionẽ, erit ex rebus particularibus, & ad cognoscendas proposi-
tiones vl'es non habemus viam nisi per inductionem, & hoc, cum aliquis sollici
tus fuerit in monstranda veritate propositionis vl'is, quæ per intellectum accipi-
tur, quæque absoluitur a materiis, monstrabit vtique ipsius veritatem per indu-
ctionem: siue monstret ipsam per monstrationẽ absolutam, cum extiterit ex iis,
B quæ consueuerunt esse abstracta a materiis, quemadmodũ propositiones mathe-
maticæ: siue approximauerit ipsam materiæ alicui, cũ fuerit ex iis, quæ dicimus,
consueuerunt esse in aliqua materia; cum enim ita fuerit, vt deficiat ipsi sensus
aliquis, non habebit viam, qua inducat sensibile huius sensus: cum vero non ha-
buerimus viam, qua cognoscamus sensibile istius sensus particulare, non habebi
mus viam ad cognoscendas propositiones vniuersales, quæ sunt in hoc genere:
cumque non habuerimus viam ad cognoscendas propositiones vniuersales, non
habebimus viam ad aliquid demonstrandum in hoc genere: si igitur defecerit
sensus aliquis, deficiet & scientia aliqua.

Hoc capitulum est aliud a capitulis pręcedentibus, in q̃bus speculatus fuit de
dispõnibus propõnum notarũ ꝑ se: intentio aũt in ipso est monstrare, ꝙ cognitio
per intellectũ est propter cognitionem per sensum, quodq; ille, cui deficit aliquis
sensuum in tp̃e gñationis, quemadmodũ, qui genitus fuit cęcus, aut surdus, non po
test assequi intelligibilia* per hunc sensum; cæcus enim non poterit intelligere
intelligibilia colorum, neq; surdus assequi intelligibilia musica, neq; intelligibi-
lia, quæ monstrantur per verba. Et dixit: Videtur aũt ex eo, ꝙ nobis deficiat
sensus aliquis, vt sequatur ex necessitate aliquã cognitionũ nr̃arum deficere. sen
sus est, ꝙ cui deficiunt monstrabilia per intentionẽ alicuius sensus, huic vidẽtur
deficere intelligibilia istius generis sensibiliũ: qm̃ vnicuiq; generi est intelligibi-
C le appropriatũ, & vniuersale vtiq; nõ deficit, nisi cũ deficit totũ sensibile: & hoc
qm̃ declaratũ iam fuit in scĩa de Aĩa, ꝙ sensibilia sunt appropriata vnicuiq; sen
sui, quemadmodũ colores oculo, & vox auditui, & sapores gustui. & odores na-
ribus, & tangibilia tactui, & ex ipsis aliqua vniuersalia, quemadmodũ magnitu
do & figura, & numerus, & motus. Et posteaquã cõmemorauit, † ꝙ oportet in
fundamentis sensus fundari propositionẽ primam, quæ est in sensibili illius* quæ
siti, cœpit declarare hoc, & dixit: qm̃ oẽ, quod cognoscimus, non effugit, quin sit,
aut per inductionem, vsq; ad finẽ eius, quod scripsimus, & sermo ipsius in hoc
est per se intellectus, & consentaneum est, ꝙ omnis nostra cognitio, aut ꝓueniat
propter demonstrationẽ, aut † propter inquisitionem: demonstratio aũt est ꝑ pro-
positiones vniuersales, propositionum vero vniuersaliũ cognitionem assequimur
ꝑ inductionẽ; oĩs igitur nostra* cognitio erit vtiq; ꝓp inquisitionẽ, & posteaq̃ in
quisitio est ad particularia, & ex particularibus inuenitur vniuersale & omnis
cognitio est vniuersalis, sequitur vt † omnis cognitio affectet particularia. cui-
cunq; igitur deficit aliquis sensuum, ex necessitate eidem deficit assecutio parti-
cularĩ, quæ appropriantur huic appropriationi: cumq; deficit assecutio istius ge
neris, deficit propositio prima, cumque defecerit propositio prima in genere, de-
ficit demonstratio, quæ est in genere. At cum quælibet scientia fiat de aliquo ge-

necessum ẽ. Idem 2. ph. com. 6. 4. met. com. 8. 2. met. t. c. 15 & 2. & 3. de aĩa passim.

De sensu & sens. nihil ẽ ĩtellectu, qa prius fuerit sub sensu.

*al. l. illius generis.

Documẽtũ

2. de ani. a t. c. 63. ad. t. c. 121.

†a. l. ꝙ si defuerit aliqs sensus necesse est, vt desit ꝓpõ pr̃ia

*al. l. sensus

†Iac. l. inductionem.

*al. l. scĩa.

†al. l. origo cuiuslibet scĩę sint ipsa sensibilia.

Propōnes primę notificātur per sensum. Supra t.14. 15.& 16.

nere, fiet vtiq; vel de aliquo ꝑ se noto, vel per aliquod per se notū: sed cū id, q̄ e st de se notum, habeatur ꝑ sensum, sequitur, si defecerit sensus aliquis, quod deficiat sensibile illius sensus, cumq; deficit sensibile illius sensus, deficit intelle: & in hoc, quod dixit, nihil est dubij, nisi in eo, quod dixit, omnem propositionem vniuersalem prouenire per inquisitionem. Quoniam iam dictum est, ꝙ vniuersales propositiones sunt duarum specierum, quædam, quas inquisitione acquirimus, quædam, quas assequimur per naturam, quoniam non nouimus, quando acquirimus, & quomodo acquirimus: de istis itaque propositionibus existimatur non indigent inquisitione, neque indigent sensu. sed iam apparet ex dispositione istarum propositionum, ꝙ sunt in sensibilibus * participantibus, quemadmodum totum est maius sua parte, & quod æqualia vni sunt, inter se æqualia, & propter

*al. l. cōmunibus.

Notitia prīcipiorum a tpe pueritię Idem 2. me. com. 1.

hanc causam assequimur eas a principio rei, ex quo fuerunt sensibilia communicantia in omni eo, in quo cadit sensus noster. et quoniam proueniunt nobis a tempore puæritię, non commemorauit quando, neque quomodo proueniunt nobis: tamen absque dubio proueniunt nobis a sensibilibus, & † non erit ingenium in hoc genere propositionum vnum: quoniam fieri non potest, vt inueniatur, qui que defecerit sensus tactus. istæ. n. propositiones proueniūt per sensum tactus. sermo Arist. non est de istis propositionibus, sed ipsius sermo est de propositionibus quæ sunt in sensibilibus appropriatis vnicuique sensui. Iam vero significat, ꝙ propositiones vniuersales accedunt nobis a sensu, quia cum volumus ipsis ve re apud aliquem, cui contradicit in erroribus, aut apud aliquem, cui deficit contradictio in ipsis, aut apud eum, qui non nouit ipsas, quoniam non intelligit, q̄ significant nomina ipsarum, tunc declarabunt per inquisitionem sensibilium. non accidet hoc in istis propositionibus vniuersalibus, sed in appropriatis. & propterea notauit Arist. duas species propositionum indigentium sensu, cum dixit hoc: quoniam, cum aliquis solicitus fuerit in propositioni bus, quæ accipiuntur intellectum abstractę a materia, monstrandis, ꝙ sunt vere in eo, ꝙ appropinquant alicui materiæ, monstrabit vtique ipsas per inquisitionem, siue acceperit eas eo, ꝙ appropinquant materiæ, siue acceperit eas abstractas a materia. sensus: ꝙ signum, ꝙ propositiones vniuersales, quæ proueniunt per intellectum abstractę a materia communicantes sensibus, ita se ha bent, ꝙ, cum aliquis voluerit declarare ipsas esse veras apud aliquem, qui non nouerit ipsas, monstrabit vtique eas per inquisitionem, cum appropi nquauerint alicui materierum, quæ ponuntur sub hac intentione vniuersali: hoc est materierum speculatiuarum particularium. & inquit, ꝙ hæ accipiuntur, cum appropinquant alicui materiei, aut accipiuntur

*al. l. nulla excepta ꝓpositione huius generis.

Quō verificātur primę ꝓpōnes negantibus.

In quibus ꝓpōnibus indigemus inquisitione.

separatæ a materia: & videtur velle, ꝙ inquisitione indigemus in duabus speciebus propositionum, hoc est in ijs, quę accipiuntur in materia; & hæ sunt propositiones naturales, & in ijs, quę accipiuntur absque mat eria: & hę sunt res mathematicæ: & hæ sunt vt plurimum propositio nes vniuersales, quę non cognoscuntur, quando proueniunt, & vnde proueniunt: & hoc onus secundum hoc est vniuersale duabus speciebus propositionum, hoc est, ꝙ indigent sensu, & acceptione intētionis propositionum vniuersalium. Sed populi virorum nostrę gentis opinati sunt, q̄d intellectus, cum assequitur aliquid, non indiget sensu, & q̄d accidit est contrariū eius, q̄d accidit primis antiquis: ipsi enim opinati sunt, q̄d sensus & intellectus sunt idem, quodq; non est differentia inter * assecutiones vtriusque.

Antiqui nescierunt discernerē sensum ab intellectu.

*al. l. obiecta.

Syllogismum omnem ex tribus constare terminis, maiori, minori, ac medio: & hos in infinitum tam in propositionibus affirmatiuis, quàm negatiuis abire non posse. Cap. XVII.

EST autem omnis syllogismus per tres terminos, & qui quidem monstrare potest, quòd a inest ipsi c, eo quòd inest ipsi b, & hoc ipsi c: priuatiuus autem alteram quidem propositionē habens, ꝙ aliud quid alii inest, alterā vero, ꝙ non

A quòd non ineſt: Manifeſtum igitur quod principia, & quæ dicuntur ſuppoſitiones hæ ſunt: accipientem enim hæc ita neceſſe eſt monſtrare, vt quòd a ineſt ipſi c per b. Rurſus vero quòd a ipſi b per aliud medium, & ꝙ b ip ſi c conſimiliter.

Dixit Ariſtotel. Cuiuſcunq; vero ſyllogiſmi ſubſtantia conſtituitur ex tribus terminis: & vnus terminorum eſt, qui monſtratur ineſſe c, & eſt a, per hoc, quòd ineſt b, & b ineſt c. In ſyllogiſmo autem negatiuo vna propoſitionum duarum ita ſe habebit, quòd vnus duorũ terminorum dicetur de altero: altera vero ita ſe habebit, quòd vnus duorum terminorum nõ dicetur de termino altero. Plane igitur manifeſtum, quòd * radices, ex quibus conſtituitur ſubſtantia ſyllogiſmi, ſunt ex hoc numero: quoniam ſequitur ex neceſsitate demõſtrationis, vt res, quæ oſtenditur per demonſtrationem, ſit in hoc numero: quemadmodum, qnòd a inſit c per medium b, quodq; conſimiliter etiam b inſit c. *a.l. ſubiectiones. * Sic & alibi multotiẽs reperies.

B Omnis vero ſyllogiſmus conſtituitur per ſe ex tribus terminis, quemadmodũ declaratum fuit in libro Syllogiſmi: ſi enim fuerit ſyllogiſmus affirmatiuus, hoc eſt concludens affirmatiuam, prędicabuntur termini tres affirmatiue de ſe inuicem, hoc eſt primus de medio, & medius de vltimo: ſin autem extiterit ſyllogiſmus negatiuus, hoc eſt concludens negatiuam, prædicabitur vnus duorum terminorum affirmatiue, & alter negatiue. 135

Intentio ipſius in hoc, eſt diſtinguere, an compoſitio ſyllogiſmi recti procedat in infinitum ex parte vnius duarum extremitatum, aut ex parte vtriuſq;, aut ex medio: hoc eſt, ꝙ prędicetur prędicatum de ſubiecto, et prędicatum aliud de hoc prędicato, & de hoc prędicatum tertium, & procedat res in infinitum, an oporteat, vt compleatur hęc prędicatio: & conſimiliter intentio ipſius eſt quęrere, an ſyllogiſmus itidem, qui ponitur finitus ex parte prędicati, compleatur per reſolutionem ad ſubiectum, quod non prędicetur de aliquo penitus: & hoc planum, ꝙ in omnibus tribus: quorum primum prędicatur de ſecundo, & ſecundum de tertio: tertium quidem eſt ſubiectum, non prędicatum, & primum prędicatum, non ſubiectum, & medium ſubiectum, & prędicatum: quęrit igitur in huiuſcemodi poſitione, an procedat prędicatio in talibus tribus terminis in infinitum, an procedant ſubiecta in infinitum, an procedant media, quę ſunt inter vtraſq; extremitates poſitas in infinitum. quemadmodum, ſi ponantur inter a & c media infinita: quorum vnumquodq; ſubijcitur, & prędicatur de eo, quod eſt ſub ſe, cumq; hoc quęſitum non formetur, niſi cum pręceſſerit antea propoſitio hęc ex libro Syllogiſmi, & hoc, ꝙ omnis ſyllogiſmi ſubſtantia conſtituitur ex tribus terminis: intelligit ſyllogiſmos prędicatiuos ſimplices, ſecundum ꝙ declaratum fuit in libro Syllogiſmi, & dixit: & vnus terminorum eſt, qui mõſtratur ineſſe c, & eſt a, per hoc, ꝙ ineſt b, & b ineſt c, ſenſus eſt: & vnus iſtorum terminorum, qui eſt terminus maior, in quo eſt a, qui monſtratur ineſſe ſuper minore extremitate, quę eſt litera c, per medium termini medij, in quo eſt litera b, & dixit: & eſt a, per hoc ꝙ ineſt b: hoc eſt per medium b, cum fuerit a inexiſtens b, & b c. Poſuit autem † conſequentię conditionem in duabus propoſitionibus: qm̃ hoc eſt, quod cõcludit affirmatiuum, Et poſteaquam commemorauit formam ſyllogiſmi affirmatiui, cœpit mentionem facere de forma ſyllogiſmi negatiui: quoniam non eſt intẽtio ſua in hac inquiſitione inquirere de ſyllogiſmo affirmatiuo compoſito. hoc eſt an perueniat ad finem a duabus extremitatibus & medio, an proueniat ad finem rei: ſed de ſyllogiſmo negatiuo dixit: In ſyllogiſmo aũt negatiuo erit abſq; dubio propoſitio vl'is negatiua, & propoſitio affirmatiua, & cuiuſlibet duarum propoſitionum vnus terminus dicitur de termino alio per affirmationem, quod eſt prędicatio medij de minore, & maioris de medio, alter vero terminorum de

C (margin) Intentio huius cap. — 1. Prior. c. 5 — †a.l. affirmationis.

altero negatiue dicitur: & hic consimiliter erit siue terminus maior de minor siue medius de minore: sed non posuit de b, vt existimemus hic minorem neg & maiorem: quoniam hæc consideratio est de syllogismo non super quæsito determinato: sed hæc conditio intelligitur in respectu ad quæsitum determinatum hoc est, ꝙ sit minor affirmatiua absq; dubio, & maior negatiua: quemadmodum declaratum fuit in libro Syllogismi, et dixit: & plane manifestum, ꝙ radices, e
1.Prio.ca.6. quibus cōstituitur syllogismus, sunt ex hoc numero: sensus est, ꝙ paucæ radices ex quibus construitur syllogismus, sunt in hoc numero, hoc est tres: quoniam sequitur ex eo, ꝙ ponimus hunc numerum, aliquid aliud ab his: & hoc est, quod vocatur conclusio, non sequitur autem ex paucioribus numero hoc, aliud quid. & hoc est, quod voluit, cum dixit: quoniam sequitur ex necessitate demōstrationis, vt res, quę ostenditur per demonstrationem, sit in hoc numero, hoc est cōclusio. & dixit: quemadmodum ꝙ a insit c per medium b: quodq; consimiliter b insit c. sensus est, quemadmodum si poneremus a inesse b, & b c monstratum vtiq; esset per demonstrationem ꝙ a inesset c.

Secundum opinionem igitur syllogizantibus & solum dialectice planum quòd hoc solum considerandum, si ex quibus contingit probabilissimis fiat syllogismus. quare & si est aliquid in veritate eorum quæ sunt a b, medium: videtur autem non esse, qui per hoc syllogizauit, syllogizatus est dialectice.

Dixit Arist. In syllogismo autem, qui est per propositiones opinabiles, quæq; accipiuntur ex cognitis probabilibus, & per modum disputationis, videtur quòd fiat inquisitio ex eo, quòd ratiocinantur ex propositionibus probabilibus vsquequo: & si habent medium secundum veritatē, existimatur, quòd sunt sine medio: qm̄ syllogismus per modū disputationis est ad similitudinē istorum syllogismorum.

136 Et hoc totum declaratum fuit in libro Syllogismi. quod cum ita sit, igitur in syllogismo habente propositiones probabiles, qui est syllogismus dialecticus, propositiones non habebunt aliam conditionem, nisi vt sint probabiles tantum, siue fuerint in ipsis conditiones propositionum verarum, siue non extiterint.

Posteaquam intentio ipsius est inquirere in demonstrationibus prędicatis an earum prædicata perueniant ad finem, & consimiliter subiecta: & hoc non fuit monstratum de propositionibus dialecticis, sed monstratum fuit de propositionibus demonstratiuis: cœpit præmittere in hoc, ꝙ propositiones sunt duarum
Spēs ꝓpositionum. specierum, dialecticę, & demōstratiuæ, & docet causam. propter quam antea formauit hanc quęstionem de propositionibus dialecticis: & posteaquam hoc totum pręmisit huic, ꝙ omnis syllogismus erit ad minimum ex tribus terminis, dixit: In syllogismo autem, qui est per propositiones opinabiles, quęq; accipiuntur ex cognitis probabilibus, & per modum disputationis, videtur ꝙ fiat inquisitio ex eo, ꝙ ratiocinantur ex propositionibus probabilibus. sensus est, & hoc quęsitum non formatur de syllogismis, qui sunt ex propositionibus opinabilibus: quoniam syllogismi, qui sunt ex propositionibus opinabilibus, quęque accipiuntur ex cognitione inquisitionis de ipsis, erunt vtique de eo quod est an fiant ex propositionibus probabilibus, aut non probabilibus, non de eo, quod est an deueniant ad finem, an vero non deueniant. Et, posteaquam enunciauit ꝙ sequatur, vt inquisitio sit de syllogismo dialectico, vt inquirat aliquis de probabilitate, quæ est in propositionibus probabilibus, docet causam ex parte cuius nō declinat Dialectica ad hanc inquisitionē de propositionibus probabilibus, & quare ex ipsis declinat, cum dixit: & si habent medium secundum veritatem, existimatur, ꝙ sunt sine medio. sensus est, ꝙ accidit illi apud id, quod inquiret de propositionibus probabilibus, ꝙ sunt mediatæ, & existimetur de ipsis, ꝙ non sunt mediatæ, & econuerso: & propterea non est possibile in veritate, vt constituatur

A de ipsis numerus mediorum, ergo longe minus, ꝙ constituatur quæsitum, ꝙ sint finitæ, aut infinitæ: causa autem in hoc est, quoniã probabile non est nobis promptum inuentu: igitur hęc inquisitio non est possibilis in syllogismo dialectico. & posteaquam docuit hoc, reuersus est ad faciendam mentionem de syllogismo, in quo non est possibilis hęc inquisitio. Non est possibile constitui numerus mediorũ in propõnibus dialecticis.

Ad veritatem autem ex iis, quæ sunt, oportet considerare, se habet autem sic. Quoniam est quòd ipsum quidem de alio prædicatur nõ secundum accidens, dico aũt secundum accidens, vt album aliquãdo illud dicimus esse hominem, non similiter dicentes & hominem album, hic quidem enim non alterum aliquid existens album est, albũ vero, quoniam accidit homini esse albo, sunt itaq; nonnulla talia, ut per se prædicentur.

Dixit Aristotel. Sed in iis, qui concludunt secundum viam veritatis, oportet, vt consideremus de propositionibus suis secundum ꝙ accipiuntur a rebus existentibus: quemadmodum cum vnus termi-
B norum suorum prædicatur de altero non per viam accidentis. intentio autem nostra, cum dicimus secundum viam accidentis est: quemadmodum, cum prædicatur homo de albo, & nõ est hæc prædicatio, quemadmodum est prædicatio de homine quòd est album. & hoc, quoniam prædicatio ipsius de albo non est, quòd ipsum est homo ex parte, qua est album: album enim prædicamus de homine ex parte, qua accidit homini, quòd sit album: quoniam inueniuntur nonnulla, quæ in re prædicantur de seipsis.

Sed in syllogismi demonstratiui propositionibus oportet eam cõditionem ponere cum reliquis, quam commemorauimus: vt non sit prędicatio terminorum de seinuicem per modum accidentis, hoc est secundũ aliud, q̃ quod naturaliter consuetum est, quemadmodum si prædicaretur homo de albo: hoc est, si poneretur album subiectum in enunciatione & homo prædicatum, & diceretur ꝙ omne album est homo: & hoc, quoniam album secundum naturam est prædicatum de homine: quoniam ipsum inest homini, & homo est subiectum secundum naturã. 137

Posteaquam pręmisit id, quod inest omni syllogismo, ꝙ ad minimum sit ex
C tribus terminis: quodq; si hæc inquisitio fiat de syllogismo dialectico, manifestũ ꝙ erit quæstio non naturalis: quoniam non est cõditio propositionis syllogismorum dialecticorum & probabilium, ꝙ † sit confessæ inuentionis: cœpit præmittere de hac propositione secundo, ꝙ hæc quæstio formetur vtiq; de prædicatione secundum viam naturalem, quæ est prædicatio, in qua prædicatum est prædicatum secundum naturam, & subiectum est subiectum secundum naturam, quod est, vt prędicatum sit ex ijs, quę indigent in existentia subiecto, et subiectum ex ijs, in quibus constituitur prędicatum aliquod: & hoc, quoniam sunt hic res, per quarum dispositiones existimatur, ꝙ sunt subiecta, non prędicata secundum naturam, & prędicata secundum naturam, non subiecta, & subiecta & prędicata secundum naturam simul: hoc est subiecta rei alicui secundum naturam, & prędicata secundum naturam de re alia: & ipse quęrit rem istam de prędicatis naturalibus et subiectis naturalibus: hoc est an in ipsis sit simplicitas, qm̃ in ipsis sunt media: & si simplicitas mediorum suorum in ipsis sit finita, aut infinita, Et dixit: Sed in ijs, qui concludunt secundum viam veritatis: & intelligit ipsum demõstratorem, & dixit, oportet, vt consideremus de propositionibus suis secundũ ꝙ accipiuntur a rebus existentibus. sensus est, oportet igitur, vt inquiramus de hac re in propositionibus ex parte, qua in propositionibus secundum existentiam inquirũtur res existentes: & hoc est, quod voluit, cum dixit, scḋm ꝙ accipiũtur a rebus

† a.l. correspondeant enti.

Prędicatio naturalis q̃.

Productio per accidens hic quid sit.
Nota scitu digna.

existentibus, hoc est, secundum quod partes suę in ipsa prędicatione sunt sumptę eodem modo se habent ipsęmet res existentes per se. Deinde assumpsit hanc prędicationem quid sit, & dixit: quemadmodum cum vnus terminorum suorū prędicatur de altero non secundum viam accidētis. intelligit per viam accidentis, prędicationem, cum accideret ipsi aliquid prędicari de seipso, quę est prędicatio n... secundum consuetudinem naturalem: quoniam prędicatio non secundum consuetudinem naturalem est prędicatio per accidens ex hoc modo, & si fuerit de rebus essentialibus: quemadmodum prędicatio eorū, quę habent differentias de differentijs, ... prędicatio eorum, quę habent definitiones: cum vero dixit, quemadmodum cum prędicatur homo de albo, hoc est, quod album est homo: atqui hoc ita est, quoniam homo secundum naturam subijcitur albo, & album prędicatur de ipso secundum naturam: igitur est prędicatum prędicatione naturali: qui vero dixit, quod album est homo, prędicauit prędicatione nō naturali: quoniam accidit ipsi, vt prędicetur res... ipsa. Et non est omne prędicatum secundum viam naturalem per se, quemadmodum prædicatio albi de homine, est secundum viam naturalem, & non est per se: ... vero posuit exemplum suum hoc in loco, & accepit in prędicatione accidentis... de substantia: licet enim hoc non sit per se, est tamen secundum consuetudinem naturalem, & dixit: & non est hęc prędicatio, quemadmodum prędicatio de homine quod est album. sensus est, quod prędicatio ipsa est secundum viam non naturalem. Deinde perfecit causam in hoc, & dixit: & hoc, quoniam prędicatio ipsius de albo... est, quod ipsum est homo ex parte, qua est album. sensus est, atqui cum prędicat... hominem de albo est in hac specie accidentis, quoniam non est in eo, quod est album... enim aliquid, quod est album, & non est homo, & dixit: quoniam inueniuntur nō... la, quę in re prędicantur de seipsis. sensus est, quod hoc accidit in prędicatione accidentium, quę significantur super ipsis per nomina* separata de substātijs, & prędicationem substantiarum de ipsis. & hoc, quoniam existimatio eius quod dicimus, album est homo, eadē est, ac si dicamus, homo albus est homo. similiter etiam existimatio eius, quod dicimus, homo est albus, eadem est, cum eo, quod dicimus, homo est homo albus.

Non omnis prędicatio naturalis est per se.

* a.l. denoīatiua.

Sensus propositionum accidentaliū.

Si igitur c tale, quod ipsum quidem nō amplius insit alii, huic autem b primo, & non sit aliud intermedium, & rursus * e ipsi ipsum consimiliter, & hoc ipsi b: an igitur hoc necesse est stare, aut cōtingit in infinitum ire?

*Argirop. legit d ipsi b, e ipsi d, & f iidem ipsi competat e,

Dixit Arist. Sit igitur in quo est c subiectum alii tantum, absq; eo quòd prædicetur de aliquo alio: forma enim ipsius c est forma, quæ non inest alicui, nisi illi, cui inest tantum: ipsi autem e insit a primo absq; medio, & accipiatur d inexistens ipsi e, & ipsi d, b: speculatio vtiq; cogit, vt accidat additamentum in re sursum, & oportebit ex necessitate, vt stet aut procedat in infinitum.

138 Cumq; res ita fuerit: hoc est, quod sint aliqua subiecta secundum naturā & prędicata secūdum naturam, oportet vt consideremus, cum inuenerimus aliquid, quod est subiectum tantum alicui secundū naturam, & nō est prędicatum de re alia, quemadmodum indiuiduum substantię, & aliquid prædicatur de ipso secundum consuetudinem naturalem, & primo fuit subiectum rei alij, & hoc prædicatum ... subiectum prædicato quarto, an perueniat ad finem additamentū hoc, & sursum ascensus in huiuscemodi negotio, quod est secundum naturam & essentiam, vsquequo deueniat ascendendo ad prędicatum primum, quod non est subiectum rei alij, an vero hoc procedet in infinitum.

Dixit: Sit igitur in quo est c subiectum alij tantum absq; eo, quod prędicetur de aliquo alio: hoc est, vt sit subiectum aliorum, non prędicatum secundum viam vniuersalem. sensus est, quod accidunt aliqua secundum hanc dispositionem, deinde ...remus an ad vltimum deueniant prędicata de ipso, aut non: & dixit. forma enim ipsius c est forma, quę non inest alicui, nisi illi, cui inest tantum, quemadmodū †Zo,

* a.l. Socrates.

A ipsum enim non inest alicui, nisi Zir tm̄, & quemadmodũ Haiad, quod nō inest, nisi his rebus tm̄: hoc est, quod non prędicatur de aliquo alio tm̄: & quemadmodum homo, quod est species vltima: ipse enim non prędicatur de subiecto vl' penitus. & dixit: ipsi aūt e insit a primo absq; medio. sensus est, & sit illud, in quo est litera e, prędicatum de c absq; medio, quod est d. cum vero dixit: & accipiatur d inexistēs ipsi e. sensus est, & prędicetur de prędicato primo, quod est e, prędicatum secundum consimiliter etiam absq; medio, & sit d, & prędicetur cōsimiliter etiam de d prædicatum quartum. & ita consimiliter etiam, cũ posita fuerint aliqua cum hac dispositione, cadet additamentum sursum: quod cum ita sit, speculatio vtiq; iudicabit, an procedat additamentum hoc in infinitum: hoc est, ꝙ insit prędicato prædicatum in infinitum, aut stet res, & perficiatur ad prædicatum, quod est prędicatum de re penitus: & hoc est, quod significauit, cum dixit: speculatio vtiq;. hoc est, igitur in speculatiua ratione sequitur, vt accidat additamentũ sursum, & oportebit ex necessitate, vt stet, aut procedat in infinitum. sensus est, speculatio igitur sequitur in processu per huiuscemodi prædicata sursum, vt prædicatio stet, aut adhuc procedat in infinitum.

Et rursus si de a quidem nihil prędicatur per se, a vero ipsi h inest primo, intermedio autem nulli priori, & h ipsi g, & hoc ipsi b: an &
B hoc stare necesse est, aut & hoc contingit in infinitum ire? differt autem hoc a priori tantum, quoniam hoc quidem est, an contingit incipienti a tali, quod nulli inest alteri: sed aliud illi: sursum in infinitum ire, alterum vero incipientem a tali, quod ipsum quidem de alio, de illo autem nihil prædicatur, deorsum considerare, si contingit in infinitum ire.

Dixit Arist. Et consimiliter etiam si de a non prædicetur aliquid per se, & sit a inexistens i primo absq; medio: & sit i inexistens c, & c inexistens b: igitur speculatio in hoc est, an additamētum istud in descensu sufficiet, an fieri possit, vt procedat in infinitum.

Et consideremus consimiliter etiam, cum inuenerimus prædicatum primum: hoc est, de quo non prędicatur secundum naturam res alia penitus, & subiectum vtiq; prædicati primi, prędicatur de subiecto secundo, & secundum de tertio, an fieri possit consimiliter et in huiuscemodi descensu, & declinatione deorsum vt perueniat ad subiectum primum, an procedet hoc in infinitum. Differentia vero 139
C inter hæc duo est, quoniam in prior. quęrimus, an de subiecto primo prædicentur inter se prædicata infinita, quemadmodum si de b prædicaretur c, & de c d, & de d, e, si hoc stabit: in secundo autem inuestigamus, an prædicatum primũ habeat subiecta infinita, quæ sibiinuicem subijciantur, an deueniat res ad subiectũ primum, quod non habeat subiectum aliud, quemadmodum si esset a prędicatum primum, de quo non prędicaretur aliquid: & ipsum prędicaretur de b, & b de c, & c de d.

Posteaquam quęstio in hisce prędicatis, quę sunt cum hac dispositione, est trium rerum, quarum vna est, an cũm posuerimus subiectum vltimum, perficiantur prædicata de ipso, quousq; inueniatur ex ipsis prędicatum vltimum, de quo non prędicetur aliquid, aut non perficiantur. Secunda vero, an cum posuerimus prędicatum vltimum: hoc est, de quo non prędicetur aliquid, & prędicetur ipsum de alio, & hoc aliud de alio, an inquam deueniat res ad subiectum vltimum, aut non deueniat sed procedat additamentum istud in descensu ad infinitum. Tertia vero, an cum posuerimus prædicatum aliquod primum de subiecto aliquo per media multa, oporteat media illa deuenire ad finem, aut non deueniant. Iam vero mentionem fecit de † prima diuisione, iam reuertitur ad secũdam, quę est processus* prędicatorum in infinitum. sermo autem ipsius in hoc est per se intellectus. exemplum vero ipsius est ex materijs, si accipiatur exempli gratia ens, de *Ab. l. subiectum,

quo non prędicatur aliquid per se. et prędicetur ipsum de corpore, & corpus prędicetur de nutribili, & nutribile de animali: an deueniat huiuscemodi prædicatio per additamentum in descensu continue, an vero stet ad subiectum vltimum, quod non prędicatur de aliquo: veluti si diceres in hoc exemplo, nutribile de animali, & animal de homine, & homo de Socrate.

Amplius media an contingit infinita esse determinatis extremis, dico autem veluti, si a ipsi c inest, medium vero ipsorum b, ipsius vero b & a altera· horum autem altera, an & hæc in infinitum contingit ire, aut impossibile? est autem hoc considerare idem, & si demõstrationes in infinitum vadunt: & si est demonstratio cuiusq;, aut ad seinuicem terminantur.

Dixit Arist. Amplius inquiremus de mediis, an videatur fieri posse, vt sint infinita, & ambæ extremitates terminatæ. intentio vero huius est, cum fuerit a inexistens c per medium b, & sint aliqua alia prædicata de b, & de illis alia, an videatur, quòd additamentum in hoc sit in infinitum, an hoc fieri non posit? & inquisitio de hac re est inquisitio an fieri posit, vt compleantur demonstrationes ad id, quod est infinitum, & si est demonstratio de omni re, an deueniat res in demonstrationibus ad propositiones immediatas.

240 Deinde operępretium est, vt inquiramus consimiliter etiam, posteaquam monstratum fuit, ꝙ extremi termini in demonstrationibus sunt finiti, hoc est, ꝙ oportet in ipsis inueniri prędicatum primum & subiectum primũ, an media inter ipsi sint finita aut infinita: hoc est, ꝙ inueniatur inter omnes alios terminos ipsorum terminus medius, & inter hunc terminum terminus alius, & procedat hoc in infinitum: & ex inuestigatione super duobus quęsitis primis acquirimus, an quęsita sint finita, an vero infinita. & ex hac tertia quęstione habemus, an sint hę propositiones immediatæ primæ, quæ non monstrentur per alias: an vero in omni re sit medium, super quo constituatur demõstratio: quemadmodum visum fuit hoc illi antiquorum, de quo narrauimus.

Hęc est quęstio tertia, & est, an compleantur media, quę accipiuntur inter maiorem terminum, & minorem in infinitum: & hoc, cum monstratur terminus maior, qui est a, exempli gratia de c, qui est minor, per medium b: hoc est, cum positum fuerit a inesse b, & b, c, deinde monstretur consimiliter etiã a dici de b, per medium d, & hoc cum prędicatur a de d, & d de b: deinde monstret consimiliter etiam a prędicari de d, per medium e, & hoc cum prędicatur a de e, & e de d, & eodem pacto faciet consimiliter ẽt in prędicatione extremitatis medię de minore: hoc est, ꝙ accipiamus ipsi medium terminum, & medio medium. aut igitur tale procedet in infinitum, aut perficietur ad propositiones immediatas. Et dixit: Amplius inquiremus de medijs, an videatur fieri posse, vt sint infinita, & ambæ extremitates terminatę: hoc est infinita inter duas extremitates, aut sint finita: hoc est, & intendit per duas extremitates, maiorem, quę est prædicatũ in quæsito, & minorem, quę est prędicatum in ipso quęsito. Et posteaquam commemorauit rem, de qua quęritur, adduxit exemplum in hoc, Et dixit: intentio vero huius est, cum fuerit a inexistens c per medium b, & sint aliqua alia prędicata de b, et de illis alia. sensus est. exemplum vero huius, cum quęrimus hoc quęsitum, si aliquis existimet, ꝙ a, exempli gratia inest c, per medium b, & sit a prædicatũ de b, eo ꝙ aliud prędicatur de b: ꝓpterea ꝙ de ea re aliud prędicatur: an igitur deueniet huiuscemodi prędicatio, vsq; quo sit a in b per media infinita, aut per finita: & consimiliter est dispositio b cum c. & hoc est, quod voluit, cum dixit: an videatur fieri posse, vt additamentum in hoc procedat in infinitum, an hoc fieri nõ posit. hoc est, an additamentum sit possibile, quod inuenitur cum hac dispositione inter duos terminos, maiorem, & medium, aut inter medium terminum, & mi

A norem, aut in ambobus locis simul, & si fuerit finitum, erit vtiq; in duobus locis simul. Deinde declarauit, ꝙ inquisitio de hac re non est de genere inquisitionis de duabus rebus præcedentibus: q̄m inquisitio de hac re, quemadmodū dixit, est: an fieri possit, vt additamenta demonstrationum in re vna sint in infinitum. & intendit per additamentum in infinitum, vt monstretur aliquid per duas propositiones: deinde monstretur vnaquęq; earum propositionum per duas propositiones consimiliter ēt, & sit in infinitum: aut vtrum deueniatur, quemadmodū hoc in quæsito, ad syllos, qui sunt ex ꝓpositionibus notis per se: sed iam dixit de hoc in principio huius* intentionis, sed visus est opinatus fuisse adhuc istud hic. Documētū. * a.1.libri.

Consimiliter autem dico & in priuatiuis syllogismis ac propositionibus, vt a inest b nulli, aut primo: aut erit aliquid mediū, cui priori non inest, veluti si ipsi c quid b inest omni: & rursus alii adhuc priori hoc, vt si ipsi a, quod c omni inest: in his etenim aut infinita, quibus non inest prioribus, aut stant.

Dixit Arist. Sermo aūt de syllogismis ac propositionibus negatiuis est ad similitudinē sermonis de affirmatiuis: quemadmodum si a
B non inesset alicui b primo, aut erit inter ipsa medium, aut non erit a non inexistens, vt b, & sit c inexistens omni b: & consimiliter ēt, si a non inest b alicui, quod est prius c: si igitur inest ipsi a, non deueniet ad aliquid, quod est prius c, si oporteat sufficere & stare.

Sermo aūt de propositionibus negatiuis est hic idem sermo: hoc est, an cū fuerint termini cum hac dispositione, vt aliqui prędicentur affirmatiue & aliqui ipsorum negatiue, an inquam prędicatio in huiuscemodi terminis deueniat in finē ab vtrisq; extremitatibus, an vero non perueniat in finem: & si peruenit ad finem, an fieri posit, vt inter ambas extremitates sint media infinita: vtilitas autē quęstionis super his rebus ex huiuscemodi propositionibus: hoc est, quæ sunt cōpositę ex affirmatione & negatione est eadem vtilitas, quę fuit in affirmatiuis tantum: hoc est, an inueniatur negatio immediata: & an sint cognitiones per viam negationis finitæ. 14

Dixit: ad similitudinem istius quęstionis oportet, vt quęramus de syllogismis negatiuis: hoc est, qui concludunt conclusionem negatiuam. Et dixit: Sermo aūt de syllogismis, ac propositionibus negatiuis est ad similitudinem sermonis de affirmatiuis. sensus est, & hoc exemplo quęstionis oportet quęrere de syllogismis,
C in quibus sunt propositiones negatiuę, ad similitudinē eius, quod quęritur de syllogismis, qui sunt ex propositionibus affirmatiuis: & hoc vtiq; formabitur, cum non fuerit inter maiorē extremitatē negatam a medijs, & inter media medium vnū, quousq; sequatur negatio maioris a minore, aut fuerint inter maiorē & minorē media, quousq; sit omnis negatio, aut prima, hoc est immediata, aut vt deueniat ad negationē primam, si fuerit negatio per mediū, aut media deuenientia in infinitū, & inquit: quemadmodū si a non inesset alicui b primo, aut erit inter ipsa mediū, aut non erit a non inexistens, vt b, & sit c inexistēs omni b. sensus est, & hoc quęsitum habebit formam scd̄m alterū duorū modorum. Aut ꝙ negatio non indigeat negatione: quemadmodū si aliquis poneret a, quod est maior extremitas, non inesse alicui b, quod est terminus medius per sylľm negatiuū: hoc est, cuius maior propositio est negatiua, & minor affirmatiua, & sit negatio a b absque medio, hoc est prima: si cōponatur sylľs, cuius propositio negatiua hanc habeat dispositionem, monstratur negationem non indigere negatione. Modus autem alius est, ꝙ inter a & b, quod est terminus medius, sit alius medius, a quo negetur a negatione prima, et negetur a b, propter negationē suam ab hoc medio: & hoc siue medium sit vnum, cum fuerit finitum, aut plura: q̄m deueniet ex necessitate ad propositionem negatiuam negatione prima: & hoc est, quod voluit, cū dixit: aut erit inter ipsa mediū, aut erit a non inexistens, vt b, & erit c inexistens oī b.

sensus est, aut erit inter maiorem terminũ & medium, medium, a quo maior, qui est a, negabitur negatione prima: quemadmodũ si esset medius terminus, in quo est b, & esset a negatum a c, negatione prima, & esset c inexistẽs b, et esset a negatum a b, propter negationem a c, & esset negatio ipsius a b per medium c. Et posteaquam mẽtionem fecit de his duobus modis, ex quibus formatur finis propositionum negatiuarum in syllogismo per id, ꝙ deueniunt ad negationem primam, cœpit commemorare diuisionem secundam, quę est natura diuisionis secũdę, in qua ponitur conditio naturę diuisionis: quod est, vt sit negatio maioris extremitatis a medijs per media infinita, quæ non deueniunt in negationibus sui ad negationem primam. Et dixit: & consimiliter etiam si a non inest b alicui quod est prius c: si igitur inest, ipsi a, non deueniet ad aliquid, quod sit prius c, si oporteat sufficere & stare: hoc est, si a negetur a medio termino, quę negatio nõ est prima, sed est propter negationem ab aliquo alio medio inter a & b, aut aliquam aliam rem: aut igitur deuenient ad finem talia, quę sunt media inter maiorem extremitatem & medium per syllogismum primum, hoc est primum per resolutionem, vel si non deuenient, sequitur vtiq;, ꝙ non deueniant ad finem propositionum negatiuarum, si non deuenient media, quę sunt inter maiorem extremitatem & medium, id est negatum a medio: qm̃ omne medium, quod accipitur ibi, comprehendit ambas propositiones, quarum vna est affirmatiua, & est minor, altera vero negatiua, & est maior. & posuit exemplum consimiliter etiam de hac negatione, si sit per medium, aut non. & si fuerit per medium, posuit consimiliter etiam binas propositiones, affirmatiuam & negatiuam, & interrogauit itidem de illa negatiua, aut est per medium, aut non: & similiter interrogauit, cũ fuerit sollicitus in hoc inueniendo: aut igitur procedet hoc in infinitum, aut cadet res ad negationem primam. hoc est. quę sit prędicatio immediata: et hoc est, quod significauit, cum dixit: si igitur inest ipsi a, nõ deueniet ad aliquid, quod sit prius c, si oporteat sufficere & stare. sensus est, & si inuenitur prędicatio, quę est inter a & c, quod est terminus medius ex syllogismo priore: hęc vtiq; pręd icatio media erit finitorum mediorum. cum vero dixit: ad aliquid, quod sit prius c, intelligit per ipsum media, quę inueniuntur inter a & c, ꝙ hęc media sunt ex necessitate inter a & c, & sunt vtiq; post a, & prius c, cum incœperit a maiore extremitate, cum vero incœperit ab ipso c, sunt post c, & prius a, sed cœpit hanc pręd icationem **a maiori extremitate.**

In iis vero, quę conuertuntur, non similiter se habet: nõ est enim in iis, quæ retrouersum prædicantur, de quo primo prædicatur, aut vltimo: omnia enim ad omnia sic consimiliter se habent, siue sunt infinita, quæ de ipso prædicantur, siue vtraq; sunt quæ dubitantur infinita, præterquam quòd si non similiter contingit cõuerti: sed hoc quidem, vt accidens, illud vero vt prædicamentum.

Dixit Arist. Quæ vero conuertunt̃ ad se inuicem non habent hanc formã. & hoc, qm̃ quæ conuertuntur ad se inuicem æqualiter, non habent prædicatum primum de subiecto, & prædicatũ vltimum, quod de ipso prædicetur, sed vnumquodq; eorũ apud aliquem est primũ. & si prædicata scd̃m hunc modum fuerint infinita, & subiecta quoq; erunt infinita. & dubium innouatur super vtrisq; eorum vno modo: & similiter si non conuertentur ad se inuicem hoc modo, sed conuertetur vnum duorum conuertibilium, substantia cum accidente, & alterum conuertibilium accidens cum substantia.

142 † a.l. subiecta. Scire autem debes, ꝙ potentia istarum duarum quæstionum in terminis conuertibilibus ad seinuicem est potentia eadem: hoc est, an sint prædicata finita, an vero infinita: quoniam prædicata sunt † huius dispõnis: ꝙ prædicata in ipsis

A possunt redire subiecta: cumque inuenerimus prædicato primo subiectum vltimum: inueniemus iam subiecto alicui primo prædicatum vltimum, & econuerso: quoniam fieri potest, vt sit hoc prædicatum primum subiectum primum: & ascendemus ab ipso ad prædicatum vltimum, & ipsum est subiectum vltimum: cumq; non inuenietur subiectum vltimũ, non inuenietur prædicatũ vltimum, & consimiliter, cum non inuenietur prædicatum vltimũ, non inuenietur subiectum vltimũ: siue extiterit cõuersio ipsorum & prædicatio ipsorũ vtrorunq; secundũ consuetudinẽ naturalẽ, si fuerint aliqua cũ hac dispositione, aut fuerit conuersio secundum aliã consuetudinem a naturali, quemadmodum substantia super accidente: præterquam quod si fuerit prædicatio ipsorum & conuersio ipsorum naturalis, non inuenietur ibi subiectum primum, neque prædicatum primum secundum naturam.

Posteaq̃ sunt hæc duo quæsita de syllogismis compositis, hoc est an prædicata in ipsis sint finita, aut subiecta: formabitur autem hoc in prædicatione, quæ est secundũ rectum: hoc est assimilabitur additamentum ipsius sursum lineæ rectæ, aut descensus ipsius deorsum per lineam rectam consimiliter etiam, non per prædicationem, quæ formatur in circulum, quæ fit in propositionibus conuertibilibus inter se: hoc est, quæ sunt ex definitionibus, & descriptionibus, & proprijs: declarat hanc rem, nequis in ea erret, & dixit: Quæ vero conuertuntur ad se inuicem non habent hanc formam. sensus est, propositiones autẽ cõicantes medijs terminis, qui sunt conuertibiles inter se, non habent hanc formam in his quæsitis, de qua intẽdimus quærere. & hoc, quoniam in propositionibos conuertibilibus inuenitur prædicatio ex necessitate infinita: & hoc, quoniam de prędicatis ipsius fieri potest, vt inueniantur prædicata semper, & de subiectis subiecta semper, vt in exemplo, si nos formaremus circulum a b c d e, & poneremus super his literis terminos conuertibiles, inuenirentur vtique in ipsis prædicata infinita, & ita subiecta: & hoc, quoniam a prædicatur de b, & b de c, & c de d, & d de e, & e de a, & a de b, & ita in infinitum: & si accipiatur consimiliter etiam ex parte subiecti b, subiectum ipsius a, procedet res in infinitum, & dixit: & hoc, quoniã ea, quæ conuertuntur ad se inuicem æqualiter, non habent prædicatum primum de subiecto primo, & prædicatum vltimum, quod de ipso prædicetur: sed vnũquodque eorum apud aliquem est primum. sensus est, & causa, ob quam non peruenit ad finem prædicatio in rebus conuertibilibus, neque sursum, neque deorsum: q̃m non est in rebus conuertibilibus prædicatum primum, quod sit subiectum vltimũ †in contrarium: sed fieri potest, vt prædicetur de ipso extremitas vltima, & ideo dixit: & si prædicata secundũ hunc modum fuerint infinita, & subiecta quoque erunt infinita. sensus est, cumque monstratum fuerit, ꝙ in rebus conuertibilibus non ponitur prædicatum primum, monstratum vtique erit, ꝙ non ponitur in ipsis subiectum vltimum: & hoc, quoniam omnia prædicata conuertuntur subiecta, & subiecta prædicata, & dixit: & si prædicata hunc in modũ fuerint infinita, subiecta quoque erunt infinita, & dixit: & dubium innouatur super vtrisque eorum vno modo, vsque ad extremum eius quod scripsimus. sensus est, & intendit dubium, quod accidit in processu subiectorum in infinitum, & resolutio in eo, ꝙ procedunt in infinitum, ob causam, quam diximus: & si non derelinquentur propositiones in eo, ꝙ conuertuntur per modum vnum prædicationis: quoniam, cum a principio rei in propositione prædicatum fuerit accidens de substantia, conuertetur super prædicatione, quæ est secundum viam non naturalem, quæ est prædicatio substantiæ de accidente: & consimiliter, cum acceperit hoc in prędicatione prima, conuertetur prædicatio, quæ est secundum viam naturalem. in alia autem translatione loco illius, quod dixit, & similiter si non conuertentur ad se inuicem dicit, si forte fieri non posset vt conuersio ad se inuicem esset vna: sed erit hoc per accidens, & hoc in prædicatione: & videtur adduxisse ipsa, quasi ad notificandũ, ꝙ propositiones, quarum prædicata sunt secundum viam naturalem, si cõuertuntur, tunc earum prædicata non remanent secundum viam naturalem. & quasi diceret, ꝙ non est differentia inter istas propositiones, in quocunque modorũ quis acceperit prædicationem, ꝙ ipsa inueniatur infinita: nisi ꝙ cũ acceperit ex vna

B (margin, beside "declarat hanc rem")

C (margin, beside "sis subiectum vltimum")

†Al.l. in ipsa conuersione.

Expositio textus.

sensus est, aut erit inter maiorem terminũ & medium, medium, a quo maior, qui est a, negabitur negatione prima: quemadmodũ si esset medius terminus, in quo est b, & esset a negatum a c, negatione prima, & esset c inexistẽs b, et esset a negatum a b, propter negationem a c, & esset negatio ipsius a b per medium c. Et posteaquam mẽtionem fecit de his duobus modis, ex quibus formatur finis propositionum negatiuarum in syllogismo per id, ꝙ deueniunt ad negationem primam, cœpit commemorare diuisionem secundam, quę est natura diuisionis secũdę, in qua ponitur conditio naturę diuisionis: quod est, vt sit negatio maioris extremitatis a medijs per media infinita, quæ non deueniunt in negationibus sui ad negationem primam. Et dixit: & consimiliter etiam si a non inest b alicui quod est prius c: si igitur inest, ipsi a, non deueniet ad aliquid, quod sit prius c, si oporteat sufficere & stare: hoc est, si a negetur a medio termino, quę negatio nõ est prima, sed est propter negationem ab aliquo alio medio inter a & b, aut aliquam aliam rem: aut igitur deuenient ad finem talia, quę sunt media inter maiorem extremitatem & medium per syllogismum primum, hoc est primum per resolutionem, vel si non deuenient, sequitur vtiq;, ꝙ non deueniant ad finem propositionum negatiuarum, si non deuenient media, quę sunt inter maiorem extremitatem & medium, id est negatum a medio: qm̃ omne medium, quod accipitur ibi, comprehendit ambas propositiones, quarum vna est affirmatiua, & est minor, altera vero negatiua, & est maior. & posuit exemplum consimiliter etiam de hac negatione, si sit per medium, aut non. & si fuerit per medium, posuit consimiliter etiam binas propositiones, affirmatiuam & negatiuam, & interrogauit itidem de illa negatiua, aut est per medium, aut non: & similiter interrogauit, si fuerit sollicitus in hoc inueniendo: aut igitur procedet hoc in infinitum, aut cadet res ad negationem primam. hoc est. quę sit prędicatio immediata: et hoc est, quod significauit, cum dixit: si igitur inest ipsi a, nõ deueniet ad aliquid, quod sit prius c, si oporteat sufficere & stare. sensus est, & si inuenitur prędicatio, quę est inter a & c, quod est terminus medius ex syllogismo priore: hęc vtiq; prędicatio media erit finitorum mediorum. cum vero dixit: ad aliquid, quod sit prius c. intelligit per ipsum media, quę inueniuntur inter a & c, ꝙ hęc media sunt ex necessitate inter a & c, & sunt vtiq; post a, & prius c, cum incœperit a maiore extremitate, cum vero incœperit ab ipso c, sunt post c, & prius a, sed cœpit hanc prędicationem a maiori extremitate.

In iis vero, quę conuertuntur, non similiter se habet: nõ est enim in iis, quæ retrouersum prædicantur, de quo primo prædicatur, aut vltimo: omnia enim ad omnia sic consimiliter se habent, siue sunt infinita, quæ de ipso prædicantur, siue vtraq; sunt quæ dubitantur infinita, præterquam quòd si non similiter contingit cõuerti: sed hoc quidem, vt accidens, illud vero vt prædicamentum.

Dixit Arist. Quæ vero conuertunť ad se inuicem non habent hanc formã. & hoc, qm̃ quæ conuertuntur ad se inuicem æqualiter, non habent prædicatum primum de subiecto, & prædicatũ vltimum, quod de ipso prædicetur, sed vnumquodq; eorũ apud aliquem est primũ. & si prædicata scd̃m hunc modum fuerint infinita, & subiecta quoq; erunt infinita. & dubium innouatur super vtrisq; eorum vno modo: & similiter si non conuertentur ad se inuicem hoc modo, sed conuertetur vnum duorum conuertibilium, substantia cum accidente, & alterum conuertibilium accidens cum substantia.

142 Scire autem debes, ꝙ potentia istarum duarum quæstionum in terminis conuertibilibus ad seinuicem est potentia eadem: hoc est, an sint prædicata finita, an vero infinita: quoniam prædicata sunt † huius dispõnis: ꝙ prædicata in ipsis

† a. l. subiecta.

A possunt redire subiecta: cumque inuenerimus prædicato primo subiectum vltimum: inueniemus iam subiecto alicui primo prædicatum vltimum, & econuerso: quoniam fieri potest, vt sit hoc prædicatum primum subiectum primum: & ascendemus ab ipso ad prædicatum vltimum, & ipsum est subiectum vltimum: cumq; non inuenietur subiectum vltimũ, non inuenietur prædicatũ vltimum, & consimiliter, cum non inuenietur prædicatum vltimũ, non inuenietur subiectum vltimũ: siue extiterit cõuersio ipsorum & prædicatio ipsorũ vtrorunq; secundũ consuetudinẽ naturalẽ, si fuerint aliqua cũ hac dispositione, aut fuerit conuersio secundum aliã consuetudinem a naturali, quemadmodum substantia super accidente: præterquam quod si fuerit prædicatio ipsorum & conuersio ipsorum naturalis, non inuenietur ibi subiectum primum, neque prædicatum primum secundum naturam.

Posteaq̃ sunt hæc duo quæsita de syllogismis compositis, hoc est an prædicata in ipsis sint finita, aut subiecta: formabitur autem hoc in prædicatione, quæ est secundũ rectum: hoc est assimilabitur additamentum ipsius sursum lineæ rectę, aut descensus ipsius deorsum per lineam rectam consimiliter etiam, non per prædicationem, quæ formatur in circulum, quæ fit in propositionibus conuertibilibus inter se: hoc est, quæ sunt ex definitionibus, & descriptionibus, & proprijs: declarat hanc rem, nequis in ea erret, & dixit: Quæ vero conuertuntur ad se inuicem non habent hanc formam. sensus est, propositiones autẽ cõicantes medijs terminis, qui sunt conuertibiles inter se, non habent hanc formam in his quæsitis, de qua intẽdimus quærere. & hoc, quoniam in propositionibos conuertibilibus inuenitur prædicatio ex necessitate infinita: & hoc, quoniam de prędicatis ipsius fieri potest, vt inueniantur prædicata semper, & de subiectis subiecta semper, vt in exemplo, si nos formaremus circulum a b c d e, & poneremus super his literis terminos conuertibiles, inuenirentur vtique in ipsis prædicata infinita, & ita subiecta: & hoc, quoniam a prædicatur de b, & b de c, & c de d, & d de e, & e de a, & a de b, & ita in infinitum: & si accipiatur consimiliter etiam ex parte subiecti b, subiectum ipsius a, procedet res in infinitum, & dixit: & hoc, quoniã ea, quæ conuertuntur ad se inuicem æqualiter, non habent prædicatum primum de subiecto primo, & prædicatum vltimum, quod de ipso prædicetur: sed vnũquodque eorum apud aliquem est primum. sensus est, & causa, ob quam non peruenit ad finem prædicatio in rebus conuertibilibus, neque sursum, neque deorsum: qm̃ non est in rebus conuertibilibus prædicatum primum, quod sit subiectum vltimũ †in contrarium: sed fieri potest, vt prædicetur de ipso extremitas vltima, & ideo dixit: & si prædicata secundũ hunc modum fuerint infinita, & subiecta quoque erunt infinita. sensus est, cumque monstratum fuerit, ꝙ in rebus conuertibilibus non ponitur prædicatum primum, monstratum vtique erit, ꝙ non ponitur in ipsis subiectum vltimum: & hoc, quoniam omnia prædicata conuertuntur subiecta, & subiecta prædicata, & dixit: & si prædicata hunc in modũ fuerint infinita, subiecta quoque erunt infinita, & dixit: & dubium innouatur super vtrisque eorum vno modo, vsque ad extremum eius quod scripsimus. sensus est, & intendit dubium, quod accidit in processu subiectorum in infinitum, & resolutio in eo, ꝙ procedunt in infinitum, ob causam, quam diximus: & si non derelinquentur propositiones in eo, ꝙ conuertuntur per modum vnum prædicationis: quoniam, cum a principio rei in propositione prædicatum fuerit accidens de substantia, conuertetur super prædicatione, quæ est secundum viam non naturalem, quæ est prædicatio substantiæ de accidente: & consimiliter, cum acceperit hoc in prędicatione prima, conuertetur prædicatio, quæ est secundum viam naturalem, in alia autem translatione loco illius, quod dixit, & similiter si non conuertentur ad se inuicem dicit, si forte fieri non posset vt conuersio ad se inuicem esset vna: sed erit hoc per accidens, & hoc in prædicatione: & videtur adduxisse ipsa, quasi ad notificandũ, ꝙ propositiones, quarum prædicata sunt secundum viam naturalem, si cõuertuntur, tunc earum prædicata non remanent secundum viam naturalem. & quasi diceret, ꝙ non est differentia inter istas propositiones, in quocunque modorũ quis acceperit prædicationem, ꝙ ipsa inueniatur infinita: nisi ꝙ cũ acceperit ex vno

[Right margin notes:]

B

*

†Al.l. in ipsa conuersione.

C

Expositio textus.

† Ab. le. mutatione, & sunt mutuo affines, quod nõ est verũ de cõuersione.

duorum modorum, erit secundum viam naturalem, cum vero acceperit secundum alterum modum, erit non secundum viam naturalem. & fieri potest, vt commu-tur translatio prima hac† variatione, cuius pars est propinqua conuersioni, q- est inter duo relatiua: ipsa enim semper inueniuntur secundũ viam naturalem: similiter in ijs, quæ circularem habent generationem.

Quod igitur intermedia non contingit infinita esse, si deorsum & sursum stent prædicamenta, manifestum. dico autem sursum quod magis vniuersale, deorsum vero quod in id, quod secundum partem. si enim a prædicante de f, infinita sunt intermedia, in quibus est b: planum quòd contingere posset, vt & ab a in deorsum alterum de altero prædicaretur in infinitum: antequam. n. in f deueniatur, infinita sunt intermedia: & ab f sursum infinita, antequam ad a deueniatur. quare si hæc impossibilia, & ipsius a & f impossibile infinita esse media. Neque enim si quis diceret, ꝙ alia quidem sunt ipsorum a b c inuicem, vt non sit medium, alia vero non est accipere, nihil differt: quodcunque enim accepero eorum, quæ b erit ad a, aut ad f, aut infinita media, aut non: quo autem sint, primum infinita, siue statim, siue non statim nihil differt: quæ enim sunt post hæc, infinita sunt.

Dixit Arist. Fieri autem nõ potest, vt media sint infinita, cum prædicata sursum, aut deorsum accepta terminentur. Intentio vero nostra, cum dicimus sursum cadere est, quòd cadat ascensus, & additamentum ex parte intentionis vniuersalis: sed intentio nostra, cum dicimus deorsum, est, ꝙ cadat additamentũ ex parte particularium. &, si dum prædicatur a de g, media, in quibus b, infinita sint, tunc planè manifestum, quòd pòssibile est additamentum ab a deorsum, vsque quo prædicetur aliquid de aliquo in infinitum, & non deueniet in g: quoniam media, quæ sunt inter duas extremitates, non habent finem: & propter hoc si addamus a g sursum non deueniet ad a: quoniã media, quæ sunt inter ipsa, non habent finem: & hoc non est possibile. fieri igitur non potest, vt media, quæ sunt inter a & g, sint infinita. Et non potest quispiam dicere, quòd inter duas determinatas extremitates sint media infinita, neque consimiliter etiam si aliquis ratiocinaretur, quòd aliqua media, quemadmodum, quæ sunt inter a, b, c, contingunt se inuicem, & non est inter ipsa medium: sed aliqua non habent viam, vt ita sint, quoniam non est differentia inter primum, & secundum, vtcunque ponantur. quemadmodum si a fuerit, aut g, siue non inueniatur finis inter duos terminos: aut nõ erit hoc, id est, quod non erit inter duos terminos: equum. n. est, siue sit inter omnes duos terminos, aut inueniatur: & hoc, quoniam ipsæ res, quæ sequũtur post hoc, non habent finem.

143 Monstremus ergo primo, si extrema sunt finita, ꝙ media ex necessitate erunt finita: & dicamus, si fieri posset, vt extrema essent finita, hoc est existentia in actu: ꝙ media inter ipsa in actu, non finita, ꝙ processus ab extremo ad extremum non esset possibilis: progressio nanque inter ipsa esset vtique super medijs: cumque fuerint media infinita, progressus super ipsa non erit determinatus: cumque fuerit vna duarum extremitatum infinita, altera extremitas non erit inuenta in

A actu, sed iam positum fuit inueniri in actu: quod fieri non potest, & non cohęret:
& æquum est, siue ponamus media infinita inter aliqua media existentia in actu
inter duas extremitates existentes in actu, siue inter omnia media existentia in
actu inter duas extremitates: quemadmodum si essent binę extremitates a, & b,
& media inter ipsa c & d, siue igitur ponamus media ista: quę sunt infinita inter
a & c, & inter c & d, & inter d & b, siue posuerimus inter duos terminos ipsorũ
tantum: & ponamus reliqua non habere medium inter se: quemadmodum si pone
remus media infinita inter a & d tantum, & reliqua non habere medium.
Dixit: Fieri autem non potest, vt media sint infinita, cum ꝓdicata sursum, aut
deorsum accepta terminentur. sensus est, media vero iam deueniunt ad finem, cũ
positum fuerit, ꝙ in prædicatis, quæ sunt in medio, accipitur prędicatio sursum ad
prædicatum vltimum, de quo non prædicatur aliud ab ipso, & ad subiectum vlti
mũ, quod nõ prædicatur de alio ab ipso: & ipsum est, quod significauit, cũ dixit,
accepta terminentur. & ipse posuit primo in hac dispositione, ꝙ hic sunt prædi-
cata vltima, & subiecta vltima: deinde posuit demonstrationẽ, ꝙ media inter ip-
sa non possunt esse infinita: deinde declarat, ꝙ est hic prædicatum vltimum, &
subiectum vltimum. Et posteaꝙ̃ dixit, ꝙ prædicata siue sursum accipiantur, siue
deorsum terminantur, declarauit illud, quod voluit in hoc sermone Et dixit: In-

Vltimũ prędicatũ, & vltimũ subiectũ.

B tentio vero nostra, cum dicimus sursum cadere, est, ꝙ cadat ascensus, & addita-
mentũ ex parte intentionis vniuersalis: hoc est, ꝙ cadat ascensus in prædicatio-
ne ex parte prædicati. hoc est, cũ posita fuerit propositio ex subiecto & prædi-
cato, & acceperimus ad hoc prędicatũ prædicatum, & ad hoc ꝓdicatũ prędicatũ
ꝙ nõ ꝓcedat res in infinitũ: & qm̃ ptũm additur† ꝓdicato supra subiectũ, & hoc
additamẽtũ supra rẽ est simile ascensui, vocauit hãc speciẽ ꝓdicationis ascensum,
hoc est ĩ vniuersali ꝓdicato: vocauit aũt vniuersale, qm̃ est vniuersalius duobus
terminis. Deinde dixit: sed intẽtio nostra, cũ dicimus deorsum, est, ꝙ cadat addi-
tamentum ex parte particularium, hoc est, ex parte subiecti, vocauit autem ip-
sum particulare, quoniam positum fuit sub prædicato. & non vult hic per particu
lare, particulare verũ: quoniam particulare verũ est indiuiduum, quod non prę-
dicatur de aliquo penitus secundum consuetudinem naturalem, & propterea est
subiectum vltimum. Et dixit: ꝙ cadat additamentum, & non dixit, ascensus, quo
niam hoc assimilatur descensui: & ideo dixit, sed intẽtio nostra, cũ dicimus deor-
sum. Postea vero ꝙ̃ posuit hic prædicatũ vltimũ, & subiectũ vltimũ, cœpit mõ-
strare, ꝙ media inter ipsa sunt infinita. cum vero dixit: &, si dum prædicatur a
de g, media, in quibus est b, infinita sint, tũc plane manifestũ, ꝙ possibile est ad-

† Tac. l. subiecto, & id, quod additur alicui rei.

C ditamentũ ab a deorsum, vsquequo prędicetur aliquid de aliquo in infinitũ. sen-
sus est, ꝙ si ponat aliquis, ꝙ media inter extremitates, quas posuimus, & notifica
uimus esse determinatas, sunt infinita, fieri non potest, vt incipiamus ab extremi-
tate, quæ est a, & prædicemus de medio, quod est ipsi contiguum, & procedat res
in prędicatione ita in infinitum, & non deueniat ad extremitatem, quam posui-
mus vltimam, in qua posuimus literam g: quoniam media, quæ sunt inter a & g,
sunt infinita: & propter hoc si addatur a g, sursum nõ deueniet ad a: qm̃ media,
quæ sunt inter ipsa non habent finẽ, sed hoc non est possibile. sensus est, & consi
militer accidet nobis, cum ascendimus ab extremitate media, quæ est b, per mo-
dum a, non deuenienmus in aliquo tempore ad a, & hoc fieri non potest, quoniam
nos iã posuimus extremitates finitas: ꝙ si additamentũ esset infinitũ, non essent
extremitates determinatę, vt iam posuimus, hoc autẽ non cohęret. Et ideo dixit:
fieri igitur non põt, vt media, quę sunt inter a & g sint infinita. sensus est, plane
itaque, ꝙ nõ erũt media inter duas extremitates determinatas, infinita: Et dixit:
Et non põt quispiam dicere, ꝙ inter duas determinatas extremitates, sint media
infinita. sensus est, neque posset aliquis dicere, fieri posse vt inueniãtur inter duas
extremitates finitas media infinita: quemadmodũ si inueniretur linea recta, quæ
inter ambas extremitates suas diuideretur in lineas infinitas: hęc. n. diuisio est in
potẽtia mediorũ, quę sunt in actu, & fieri nõ põt, vt inueniantur aliqua infinita
in actu, per quę monstretur, ꝙ maior extremitas est in minore, cũ assecutũ fue-
rit vnum ipsorum alterum per prædicationem secundum modũ ascensus, aut per

modum descensus: sed hoc fieri non potest per media, quæ sunt infinita. Et
Obiectio. niam dicere posset aliquis, ꝙ illorum mediorum, quæ accepimus inter a g,
omnia duo non sunt media infinita, sed aliqua sunt, inter quæ non est mediū
tus, & aliqua sunt, inter quæ sunt media cum hac dispositione: hoc est, ꝙ sunt
nita, & dubium sequitur ex duabus positionibus simul: & hoc, quoniam non
differentia, siue fuerint media infinita imaginata inter quoscunque duos term
illorum terminorum mediorum, aut inter duos tantum, aut plures duobus, qu
non deueniet in aliquo tempore ab extremitate prædicati ad extremitatem
biecti: colligauit sermonem suum, cum dixit: neque consimiliter etiam si ali
ratiocinaretur, ꝙ aliqua media, quemadmodum quæ sunt inter a, b, c, conting
Solutio. seinuicem, & non est inter ipsa medium: sed aliqua non habent viam, vt ita
hoc est inter aliqua ipsorum sunt media, & inter media in infinitum: ali
vero ipsorum oon sunt ita. Deinde dixit: quoniam non est differentia inter
mum, & secundum, vtcunque ponantur. hoc est, quoniam non est differētia in
istam positionem, & positionem priorem in dubio, quod sequitur apud ipsos si
†al. l. duo extenua. fuerimus† duas propositiones, vtcunque ponantur: & hoc voluit, cum dixit,
cunque ponantur. Deinde dixit: quemadmodum si a fuerit, aut g. sensus est, ꝙ
est differentia, siue posuerimus media inter a & g infinita, aut ponamus inter
sa medium determinatum. vt, exempli gratia b, & ponamus illud, quod est in
b & a, terminos medios determinatos, & quod est inter b & g nō determina
aut econtrario. & hoc est, quod voluit, cum dixit: quemadmodum si a fuerit, a
g. hoc est, si fuerint hæc media infinita, quemadmodum a, hoc est inter a, & b, a
quemadmodum g, id est inter b & g. Deinde dixit: siue non inueniatur fini
ter quoscunque duos terminos, aut non. id est, quoniam idem erit, siue exti
inter quoscunque duos terminos, aut inuentus fuerit: & hoc, quoniam ea, quæ
quuntur post hoc, erūt infinita. sensus est, siue ita fuerit, ꝙ posuerimus inter q
†Ab. l. de q̃busdā præter alios. cunque duos terminos existimatos ex his terminis, terminos non habentes m
aut existimauerimus hoc† in quibusdam alijs: quoniam non est differētia in h
Et postea ꝙ̃ declarauit fieri non posse, vt cadant media infinita in quæsitis a
matiuis, cœpit declarare, ꝙ res ita est in quæsitis negatiuis.

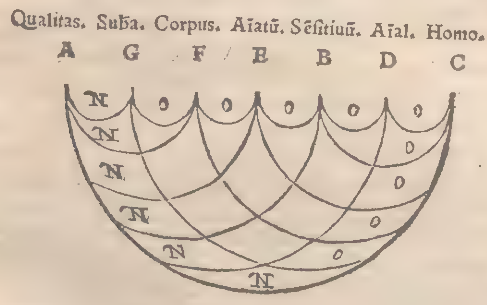
‡a. l. quia aliqui eorū existant sub aliquibus corū,

Planum autem & in priuatiua demonstratione, ꝙ stabitur, siqui
in prædicatiua statur ad vtraque. sit enim non contingens, neque i
sum ab vltimo in infinitum ire. (dico autem vltimum, quod ipsu
quidem alii nulli inest, illi vero aliud, vt f:) neque a primo in v
mum. (dico autem primum, quod ipsum quidem de alio, de illo v
ro nihil aliud) si vtique hæc sunt, & in negatione stabitur. Trip
ter nanque monstratur non inexistens, aut enim cui quidem ipsu
c, b inest omni, cui vero ipsum b, ipsum a, nulli. Ipsius itaque b c
semper alterius distantiæ, necesse est progredi ad immediata, præd
catiua nanque est hæc distantia: alterum vero manifestum, ꝙ si a
non inest priori, vt ipsi d, hoc oportebit ipsi b omni inesse: & si rursu
* al. l. q̃ deorsum est via stat, & q̃ sursum stabit. alii priori ipso d non inest, illud oportebit ipsi d omni inesse: qua
quoniam, *quæ sursum est, via stat, & quæ deorsum stabit, & erit a
quid primo, cui non inest.

Dixit Arist. Plane autem manifestum, quòd media in demonstra
tionibus negatiuis stant vtique inter quascunque duas extremita
simul, quemadmodum stabant in demonstrationibus affirmatiuis
Ponamus autem fieri non posse, vt cadat additamentum sursum ex
parte vltima: & intelligo per vltimum aliquid, quod non inest ali

A cui alii,& aliud inest ipsi,vt g. neque consimiliter fieri potest,vt cadat additamentum a primo ad partem vltimam:& intelligo per primũ, quod est prædicatum de alio, & non prædicatur de ipso aliud quid penitus. quòd si ita est in negatione, stabit vtique additamentum in ipsa. Species vero , per quas monstratur, quòd hoc non inest, sunt tres: aut enim cui inest c illi omni inest b,cui vero inest b,illi nulli d, propositionem itaque c b,cum qua est vna duarum extremitatum necesse est perfici ad inmediatum:quoniam fuit affirmatiua. Propositio vero altera,notum vtique si non inerit alicui alteri priori , quemadmodum f, manifestum est. quòd oportebit inesse f omni b: & si etiã inerit alteri priori quàm f, oportebit vtique g inesse omni f: quoniam igitur ambæ extremitates deorsum terminantur & stant,oportebit, quòd in via sursum consimiliter etiam terminentur, & stent, & inueniatur aliquod prædicatum, cui non insit ipsum prædicatum.

B

Per syllos hos n primæ figura ostẽd tur in negatiuis propositionibus statũ esse, sicut in affirmatiuis.

Quod sequitur in hoc est vnum , & idem † consequens ex hoc in demonstra-
tionibus, & concludentibus affirmatiuas id, quod sequitur per se in demonstra- 144
C tionibus concludentibus negatiuas: hoc est, si fuerint extrema in ipsis determi- †al. l. & qđ sequitur per se.
nata,ꝙ et media erunt determinata finita:& hoc,quoniam quemadmodũ decla-
ratum fuit , cum posuerimus media prædicata secundum affirmationem infinita
inter duas extremitates inueniri in actu:quorum vnum prædicatur de altero af-
firmatiue propter prædicationem suam de istis medijs,quæ sunt infinita:fieri non
potest,vt sint duæ extremitates,quarum vna prædicatur de altera affirmatiue.
Dixit: Plane autem manifestum est,quod media in demonstrationibus nega-
tiuis stant vtique inter quascunque duas extremitates simul, quemadmodum sta-
bant in demonstrationibus affirmatiuis: hoc est,quod deueniunt ad duas extre-
mitates simul. idest, cum quis incœperit ab vno mediorum , deuenit ad ambas
extremitates simul: hoc est, supremam & vltimam. Deinde dixit : Ponamus
autem fieri non posse, vt cadat additamentum ex parte vltima, sensus est, pona-
mus autem,cum incœperit a principio ab extremitate , quæ est subiectum tan-
tum,ꝙ non procedet in prædicatione de ipso in infinitum,sed perficietur ad præ-
dicatum vltimum , de quo non perficitur aliud . Deinde dixit: & intelligo per
vltimum aliquid,quod non inest alicui alij, & aliud inest ipsi. intelligit aliquid,
quod non prædicatur de alio, & de ipso prædicatur aliud: & hæc est dispositio
rerum particularium secundum naturam,Deinde dixit: Neque consimiliter fieri

potest, vt cadat additamentū a primo ad partem vltimā: hoc est, cum cœperit à principio a maiore extremitate, fieri vtiq; non potest, vt procedat hoc in infinitū, sed perficietur ad extremitatē vltimā. Deinde dixit: & intelligo per primū, quod prędicatur de aliquo alio, & nō prędicatur de ipso aliud qd penitus. & hoc per naturā prędicatum non potest esse subiectū alicui. quod est exempli gratia magis vniuersale, quod inest indiuiduo. atqui exemplificauit in fine istarum rerū: quoniam dispositio in ipsis est manifesta. cumque oportuerit rem deuenire ad finē in ipsis, sequetur hoc in omnibus quęsitis, quę sunt alia ab ipsis: quoniam, si deuenerit ad finem prędicatio inter primos secundum naturā, deueniet vtique ad finē ex necessitate inter quo cunque duos terminos, quorum vnus penitus est prędicatū de altero. Deinde dixit: Quod si ita est in negatione, stabit vtique additamentum in ipsa. sensus est, ꝙ oportebit inter prędicatum primum secundum naturam & inter prędicatum vltimū in negatione, esse media finita: sequitur igitur, ꝙ sit res ita in omni quęsito negatiuo, & dixit: Species vero, per quas monstratur, ꝙ hoc non inest sunt tres, hoc est per alterā figurarum trium. atqui dixit hoc, qm̄ negatiua particularis monstratur †per tertiam figurā. Deinde dixit: sit enim cui inest c, illi inest b omni, & cui inest b, illi nulli inest d. sensus est, exemplum huius in prima figura: sī omne quod est c, est b, & omne quod est b, non est d, concludit hoc in prima figura, omne quod est c non est d. & posteaꝗ̄ mentionem fecit de complicatione, quę concludit negatiuam vniuersalem in prima figura, hoc est cōplicatione propinqua quęsito, cœpit redire ad hoc, ꝙ oportet media deuenire ad finē in hac figura, & dixit: propositionem itaque c b, cum qua est vna duarum extremitatū, necesse est perfici ad immediatū, qm̄ fuit affirmatiua. sensus est, ꝙ in propositione minore in hac figura, quæ est in hoc exemplo propositio c b, oportet, vt media deueniant ad finem, si fuerint cum ea, cuius media monstrantur: quoniā est in hac figura affirmatiua. sed iam declaratum fuit superius, ꝙ affirmatiua mediata est finita. & dixit: propositionem itaque c b, cum qua est vna duarū extremitatum. sensus est, & in summa accidet semper propositioni, in qua est vna extremitatū quęsiti, hoc est affirmatiuę. Deinde dixit: Propositio vero altera, si non inerit alicui alteri priori, quemadmodū f, manifestū est, ꝙ oportebit inesse f omni b. sensus est: propositionē vero alterā esse negatiuā, quæ dicit, b non esse c, notum est per se: cum c quod est maior extremitas non fuerit in b, quod est medius terminus propter medium terminum priorem extremitate media, quemadmodū f, quousque semper fuerit negatū ab ipso b, propterea quia b negetur ab ipso f: quod inquam oportet, vt sit in b. quoniam omne negatiuum concluditur vtique per duas propositiones, affirmatiuam & negatiuam, & si affirmatiua fuerit mediata, sequitur, vt deueniant ad finē. & consimiliter si posueris negari c ab f per media, oportebit vt sit hoc consimiliter etiam per duas propositiones: quarum vna est affirmatiua, & illa est, quam significauit, cum dixit: & si fuerit in altero priori ꝗ̄ f, oportebit vtique g inesse omni f. Deinde dixit: Quoniam igitur ambę extremitates deorsum terminantur & stant, oportebit ꝙ in via sursum consimiliter etiam terminentur & stent, & inueniatur aliquod prędicatum, cui non insit ipsum prędicatum. sensus est: quoniam, cum cœperit a extremitate superiore, perficitur in descensu ad extremitatem mediam negatiuo vltima. atqui dixit hoc, quoniam in figura prima monstratum est negatiua deuenire ad finem mediorum suorum propter propositionem minorem, quę est ea quæ annectitur extremitati minori: ipsa enim fuit affirmatiua. vult itaque, cum affirmatiua deueniat ad finem, ꝙ negatiua consimiliter etiam finita sit.

Primū prędicatū quid. idē de genere 1. Porph. cap. de specie.

† al. l. in tribus figuris.

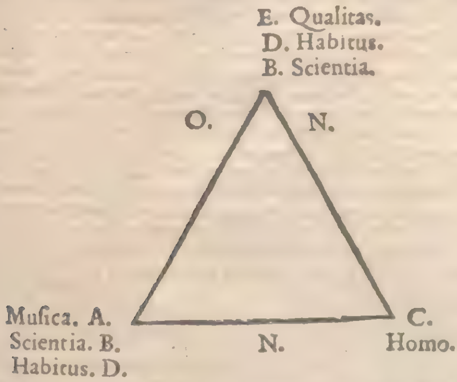
Documētū.

Rursus si b quidem omni a: ipsi vero c nulli: ipsum a eorum, quæ c, nulli inest. Rursus hoc si oportet monstrare, planum quòd aut per superiorem modum monstrabitur, aut per hunc, aut tertium. Primus igitur dictus fuit: secundus vero monstrabitur. Sic autem vtique monstraret, vt quòd d ipsi quidē b omni inest, si vero c nulli, si necesse est inesse aliquid ipsi b. Et rursus, si hoc ipsi c nō inerit, aliud ipsi d inest,

A quod ipsi c non inest: igitur quoniam inesse semper superiori stat, stabit & non inesse.

Dixit Arist. Et rursus si b inesset omni a: & b inesset nulli c: a vtique inesset nulli c. Planum autem hoc, si desiderium fuerit, quòd sit a in prima figura, aut in hac figura, aut in tertia figura. in prima quidem figura, iam prædiximus: sed quomodo monstretur in tertia, incipiemus vtique sermonem, atque monstratio ipsius in secunda figura est, quemadmodum si a inesset omni b, & inesset nulli c: quoniã, cum quis deuenerit ex necessitate ad aliquid, quod insit ipsi b: quoniã fuit secunda figura, & non insit c, deueniet ex necessitate ad hoc, quòd inueniatur aliquid quod dicatur de a, & nulli inexistẽs c. Quoniam vero est status affirmatiuorũ per additamentum sursum, stabit consimiliter, etiam additamentum in negatione.

B

Per syllogismos in figura secunda ostẽditur in propositionibus negatiuis statũ eẽ, sicut et in affirmatiuis.

C Consimiliter sequitur res in duabus extremitatibus, quarum vna prędicatur negatiue propter terminos medios infinitos: & hoc, quoniam cum aliquid negatur ab aliquo per medium, oportet, ꝙ sint ibi duę propositiones: quarum vna est affirmatiua & altera negatiua: cumque oportuerit esse propositiones affirmatiuas immediatas, si non procedet res in affirmatiuis in infinitũ, iam oportebit, vt sit res in propositionibus negatiuis consimiliter. vt in exemplo, si ponamus a negari a b, propter negationem ipsius a c, & quia b inest c, & negatur vtique a c, q̃n negatur ab e, & e inest c, & ita in infinitum: quod cum ita fuerit, non inuenietur a negari a b in aliquo tẽpore, nisi fieri posset, vt inuenirentur propositiones affirmatiuę infinitę inter duas extremitates determinatas, siue demonstratio negatiua, quę est cum hac dispositione, componatur in prima figura, aut in tertia, affirmatiua in hoc erit vna: 145

Posteaꝗ monstrauit fieri non posse, vt inueniantur infinita media inter duas extremitates, quarum vna negatur ab altera. & hoc in prima figura, vult mõstrare hoc in duabus reliquis figuris: q̃m in hoc perficietur demõ̃tio eius, quod intẽdebat demõstrare: & hoc, q̃m cũ posuit hic illud, quod declaratũ fuit in libro Syllogism ex eo, p onit quæstionem negatiuum non monstratur, nisi per vnã istarũ trium figurarum: monstrauit autem in vna istarum fieri non posse, ꝙ prodeant in ipsis media infinita, videtur vtique, ꝙ hic monstret nõ inueniri duo, quorũ

1. Prio. cap. v. in digress. contra Gal.

vnum prædicatur de altero ex via syllogismi per media infinita. Et posteaq̃ declarauit hoc in prima figura, cœpit declarare hoc in secũda figura. Et dixit: & rursus si b inesset omni a, & b inesset nulli c, a vtique inesset nulli c. sensus est: & consimiliter etiam iam declaratum fuit in libro Syllogismi, ꝙ, cũ acceperimus aliquid vnum prædicatum de duobus, de vno per affirmationẽ, de altero per negationẽ: hęc duo ita se habebunt, ꝙ oportebit vnum ipsorũ negari ab altero ex necessitate: quemadmodũ si esset b, exẽpli gratia, quod est terminus medius, & prædicaretur per affirmationẽ de omni a, qđ est maior extremitas: & esset b prædicatũ de omni c negatiue: oportebit vtiq; a negari ab omni c: & hæc est vna ex speciebus secundę figurę, & est ea, cuius minor est negatiua, & maior affirmatiua vniuersalis. Et posteaq̃ mentionem fecit de secũda figura, quę est melior [illegible] docendũ id, quod facit diuisionẽ in hoc quęsito vtplurimum, cũ dixit a princ[illegible] planũ autem, ꝙ hoc quęsitũ si inuenietur, erit vtique aut in prima figura, aut secunda, aut tertia: deinde cœpit declarare hoc in prima figura, & assecutus est [illegible] hic, posteaq̃ mentionẽ fecit de prima figura. & posteaq̃ pertransiuit cap[illegible] monis sui in ponendo exemplum secundę figurę, dixit: Planum aũt hoc, si [illegible] desiderium, vsque ad id, quod dixit: atqui monstratio ipsius in secunda figura [illegible] quemadmodum si a inesset omni b. sensus est; Planũ autem hoc in summa, si [illegible] rit desiderium, ꝙ inueniantur an sint media infinita in quęsito negatiuo, [illegible] vtique prohibebit, quin sit hoc, aut in prima figura, aut in secunda, aut in tertia: in prima quidem figura iam præmissa est positio sua, in tertia vero commemorabitur, posteaq̃ mentio facta fuerit de secunda figura: de secunda vero figura mentionem faciemus nunc, & erit exemplũ huius in secunda figura, quemadmodum si fuerit a, qđ est loco medij termini, quod insit omni b, hoc est, ꝙ pdicetur de omni b affirmatiue, quod stat loco termini maioris, aut minoris, & a quoque [illegible] negatum ab omni c, quod stat loco † maioris termini. cum enim oporteat vnam duarum propositionum istius syllogismi esse affirmatiuam, & hoc, aut maiorem, aut minorem, oportebit vtique ex necessitate terminos medios deuenire ad [illegible] quoniam iam monstrauit hoc ex dispositione affirmatiuorum; & hoc est, [illegible] voluit, cum dixit: deueniet ex necessitate ad hæc, ꝙ inueniatur aliquid, quod [illegible] catur de a, & nulli inexistens c. sensus est, ꝙ proueniet ex necessitate in hac figura, vt sit in ipsa aliquid, quod prędicetur de a per affirmationem, & insit [illegible] nulli c, quoniam, cũ opinati fuerimus a, terminum maiorem, & c terminum minorem: & b in hac figura sit terminus medius, erit scilicet necessarium, vt [illegible] propositio affirmatiua. Deinde dixit: Quoniam vero est status affirmatiuorum [illegible] additamentum sursum: stabat consimiliter etiam additamentum in negatione [illegible] sus est, quoniam in negatione, in eo, ꝙ est per terminum medium, oportet esse [illegible] positionem affirmatiuam: sed iam posuimus affirmatiuas deuenire ad immediat[illegible] quoniam si non deuenirent ad negationem immediatam, non deuenirent [illegible] termini affirmatiui inter duas extremitates: sed iam monstrauimus, ꝙ ipsi [illegible] niti, quod fieri non potest, & non coheret. causa autem in hoc est, q̄m negatiua sunt secđm consuetudinẽ affirmatiuorũ: siquidem omne negatum affirmatur.

† Ab. le. maioris vel minoris termini.

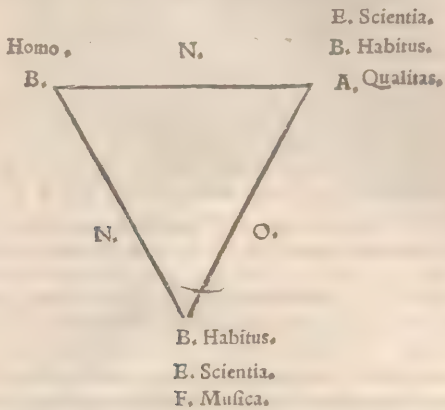
Documẽtũ.

Tertius vero modus fuerat, si a quidem b omni inest, ipsum vero c non inest, nõ omni inest c, cui a. Rursus vero hoc, aut per superius dicta, aut similiter monstrabitur. Illo quidem itaque modo statur. [illegible] autem sic, iterum accipietur b inesse ipsi e, cui ipsum c, nõ omni inest, & hoc rursus consimiliter. Quoniam autem suppositũ est stari & deorsum, planum quòd stabit, & c non inexistens.

Dixit Arist. Monstratio autem ipsius in tertia specie procedit hunc in modum: quod est, si a insit omni b, & c non insit ipsi a, non erit c non inexistens omni, cui a. & hæc, si fuerit monstratio ipsius secundum exemplum, quod præmisimus, stabit vtique & terminabitur

tur

A tur eius additamentum, & si procedet ipsius monstratio hunc in modum: quoniam b in est omni ipsi c, cui non inest c: & hoc consimiliter etiam secundum ordinem, quoniam itaque subiectum affirmatiuum est determinati additamenti ex parte inferiore, planum vtique stabit consimiliter etiam c non inexistens alicui.

Per hos syllogismos in tertia figura ostēditur in negatiuis ꝓpōnibus itatū esse, quēadmodum et in affirmatiuis.

B

Expositio media vacat in hoc textu, cum explicetur satis hic textus in exposi. tex. sequentis.

Posteaq̃ ꝑfecit monstrare, ꝙ termini medii negatiui cōcludētes in sc̃da figura deueniunt ad finē cœpit monstrare, qūo deueniunt ad finem in tertia figura, & dixit: Monstratio aūt ipsius in tertia specie procedit hunc in modum. sensus est: monstratio autem negatiuarum, quæ concluduntur in tertia figura, quæque sunt negatiuæ particulares, ꝙ sint per media finita, procedit hoc modo, quem dicam. Deinde cœpit ponere exemplum huius per literas, & assumpsit negatiuam 146
C particularem in hac figura, & dixit: si a insit omni b, & c non insit ipsi a: nō erit c nō inexistens omni, cui a. sensus est, exemplum huius erit, quod concludit, negatiuam particularem in tertia figura. vt sit a, qd' est minor extremitas inexistēs omni b, & quod est medium, hoc est prædicatum de omni ipso: & c qd' est maior extremitas inexistens nulli b, quod est medium: sequitur itaq; ex duabus istis ꝓpositionibus, c non inesse omni a, hoc est, vt aliquod a non sit c: & hæc species ea est, de qua mentionē fecit ex affirmatiua minore vniuersali, & negatiua maiore vniuersali. Et posteaq̃ res ita est in hac spē, ideo dixit: si fuerit monstratio ipsius scdm exemplum, quod præmisimus, stabit vtiq;, & terminabitur eius additamentū. sensus est, & hæc negatiua vniuersalis, quę est in hac cōplicatione, si erit monstrata per terminū medium, aut fiet mōstratio ipsius scdm exemplū, qd' præcessit in secunda figura & prima: & hoc, quoniam negatiua vniuersalis non monstratur, nisi in duabus figuris: sed iam ostensum fuit terminos medios in his deuenire ad finē ex parte affirmatiui: oportet igitur ex necessitate, vt deueniant ad finem termini medii negatiui in hac figura. Deinde dixit, & si procedet monstratio ipsius secundam hunc modū, qm̄ b inest omni ipsi c, cui non omni inest c. sensus est, & si fuerit minor in hac figura negatiua particularis: & procedet monstratio ipsius secundū hunc modū, quem diximus: & hoc, quoniā in ista complicatione erit ex necessitate affirmatiua vniuersalis: quoniam b, quod b est termi-

nus medius, iam ipsi inerit: hoc est, predicabitur vtiq; affirmatiue de ipso sub [illegible] hanc rem, quæ est c: & ipsum est minor extremitas non inexistens illi omni: & ipsum est maior extremitas, quæ est a. Deinde dixit: & hoc consimiliter etiam secundum ordinem: quoniam itaque subiectum affirmatiuum est determinatum additamenti ex parte inferiore, planum vtique ꝙ stabit consimiliter etiam c non inexistens alicui e. sensus est, cumque fuerit minor istius figuræ affirmatiua vniuersalis, & maior negatiua particularis, planum vtique erit secundum ordinem istum, ꝙ media in ipsa deuenient ad finem, quoniam in affirmatiua terminatur acceptio mediorum ex parte inferiore, quod monstratum est superius. quod cum ita sit manifestum, ꝙ terminatur ex negatiua particulari: quoniam si fuerit mediata indigebit affirmatiua, & complicabitur syllogismus, aut in hac specie ex figura tertia, aut in secunda specie negatiua ex hoc syllogismo, aut in tertia specie, aut in prima: & omnes eæ indigent affirmatiua vniuersali, & affirmatiua vniuersalis, si erit mediata, monstrabitur in prima figura per duas affirmatiuas: sed iam declaratum fuit, ꝙ hæc deuenit ad finem: oportet igitur negatiuam particularem esse finitam in mediis proculdubio: quoniam indiget ipsa.

Idem supra in expos. t. 103.

Manifestum autem quòd, & si non vna via monstretur, sed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquando autem ex secunda, aut tertia, quòd & sic stabitur: finitæ enim sunt viæ: finita autē infinities, necesse est, finita esse omnia. Quòd igitur in priuatione & quidem & in eo quod est inesse, statur, manifestum.

Dixit Aristo. Planum autem rursus manifestum, & si monstratio ipsius extiterit non in vna figura, sed in omnibus figuris, aliquando in prima, aliquando in scd̃a, & aliquando in tertia, quoniam secundū hunc modum deueniet cōsimiliter etiā ad finem, & stabit. & hoc, quoniam quod componitur ex finitis, est finitum. Et manifestū, ꝙ acceptamentum in processū vtiq; terminabitur & perficietur in negatiuis, quemadmodum terminabatur & perficiebatur in affirmatiuis.

147 Quoniam iam declaratum fuit, ꝙ omnis syll's non est absq; propositione affirmatiua & vl'i, & cōsimiliter si fuerit dem'o, q̄ est cum hac dispositione cōposita in pluribus figuris: cōositum .n. ex infinito est infinitum per se ex necessitate.

Dixit: Planum autem rursus etiam manifestum, & si monstratio ipsius non extiterit in vna figura, hoc est, negatiua particularis. sensus est, & negatiua particularis si non monstretur per viam vnius figuræ, sed per vias omnium figurarū, dicetur consimiliter etiam, ꝙ ipsæ si erunt mediatæ, ꝙ media sunt finita, & hoc cum fuerint viæ, per quas monstrantur, finitæ, hoc est figurę: & est, quoniam mōstratum fuit in vnaquaq; illarum figurarum per media finita. & hoc est, quod voluit, cum dixit: quoniam quod componitur ex finitis est finitum. sensus est, cū fuerit, quod monstratur per ipsa, finitum, & media erunt in vnaquaque ipsarum finita, quæ componuntur ex finitis extremitatibus, & finitis terminis medijs in omnibus vijs, ita vt sint negatiuę omnes particulares finitæ.

Quod com. ponitur ex finitis est finitum.

Quod aūt in illis, logice quidē speculantibus ita manifestū. In iis quidē igitur quæ in eo, ꝙ quid est prædicantur, planum: si enim est definire, aut cognoscibile ipsum ꝙ quid erat esse, infinita vero nō est pertransire, necesse est terminata esse, quæ in eo, quòd quid est prædicantur. Vniuersaliter autem sic dicimus: est enim dicere vere, album ambulare, & magnum illud lignum esse, & rursum lignum magnum esse, & hominem ambulare: sed alterum est ita dicere, & illo modo. quando enim album esse dixero lignum, tunc dico,

A ꝙ cui accidit vt sit album, lignum est, sed non tanquam subiectum ligno album est: neque etenim album existens, neque quod est album aliquid, factum fuit lignum: quare non est nisi secundum accidens: quando autem lignum album esse dixero, non ꝙ alterũ quid est albũ illi vero contigit lignum esse. veluti quando musicũ album esse dixero: tunc enim ꝙ homo albus est, cui contigit esse musicũ, dico: sed lignum est subiectum, quod quidem & erat non alterum quid existens, quam quod lignum, aut lignum quoddam. si itaque oportet nomina ponere, sit quidem ita dicere prædicare illo vero modo, aut nequaquam prædicare, aut prædicare quidem nõ simpliciter, sc̃dm accidẽs aũt prædicare: est autem, vt quidem album, quod prædicatur, vt vero lignum illud, de quo prædicatur. supponatur itaque prædicatum prędicari semper de quo prædicatur simpliciter, sed non secundum accidens: sic enim demonstrationes demõstrant. quare aut in eo qđ quid est, aut quod quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando, cum vnum de Vno prædicatum fuerit.

Dixit Arist. Quòd autem res secundum hoc procedat in cognitione speculantis sc̃dm viã logicam, monstrabitur vtiq; hũc in modum. In iis quidẽ, quę p̃dicantur per viã quid est, res vtiq; mõstratur ex parte, qua est: cum definitio sit, & consistat super iis, ex quibus construitur substantia rei, & non possit pertransiri infinitum: oporret enim ex necessitate, vt deueniant ad finem ea, per quæ construitur substantia rei. & in summa enuntiamus nos, & erit enuntiatio nostra vera, cum enuntiamus de hoc albo, quòd ambulat, & de multo, quòd est numerus, & enuntiamus itidem de ligno, quòd est magnũ, & de hoc hoĩe, ꝙ ambulat. Et inter enuntiationem hoc modo & inter enuntiationẽ sc̃dm modum præcedentem est magna diuersitas. & hoc, quoniã, cũ nos enuntiamus de hoc albo, ꝙ est lignum: intentio istius prædicationis est, ꝙ illud, cui accidit esse albũ, est lignũ: nõ ꝙ album sit subiectum ligni: & hoc, qm̃ lignum non est ex prædicatis substantialibus albo, quoniã non est intentio albi, ꝙ sit lignum: neque ex prædicatis accidentalibus, quoniã non est subiectum verũ: subiectum enim sc̃dm veritatem est substantia, sed prædicatur p̱ viam accidentis. cum vero enuntiamus de ligno ꝙ est album, nõ volumus per hoc, ꝙ album insit alicui, qđ enuntiamus de ligno. quemadmodum, si diceremus, ꝙ musicum est album, esset enuntiatio albi de aliquo, cui accidit esse musicum, quod est homo: sed erit lignum per se subiectum, & hoc prædicatum est aliquid, per quod enuntiamus de ipso, non secundum ꝙ accidit alicui alteri. Et si oportet ponere vias in hoc, ponemus vtiq;, quòd prædicatum sc̃dm hunc modum est prædicatũ sc̃dm viam veritatis: prædicatum aũt sc̃dm modũ alterum nos vtique non ita vocabimus prædicationem simpliciter, sed si vocabimus prædicationem, vocabimus vtique per viam accidentis: si album erit vtiq; prædicatum, & si lignum erit subiectum, ta

le prædicatum ponemus prædicatum secundum veritatem, ne
cundum viam accidentis:& demonstrationes vtiq; erunt de præ
dicato, quod est, aut quid, aut quale, aut quantum, aut ad aliquid,
agens & patiens, aut vbi, aut quando:& erit hoc, cum fuerit præ
tum vnum secundum naturam, & consimiliter subiectum.

148 Cum vero stabilitum fuerit, ꝙ extremitatibus existẽtibus finitis media fi
nita, ostendamus, ꝙ extremitates sunt finitæ, & primo per syllogismos
les veros, qui componuntur ex p̄dicatis non per se: deinde demonstrab
in syllis appropriatis proportionatis, qui cõponũtur ex prędicatis esse
Posteaquam declarauit fieri non posse, vt inueniantur termini medii
inter duas extremitates positas: hoc est, ꝙ ponatur vna ipsarum prædic
altera subiectum, vult hic monstrare duo de hac dispositione: & ꝙ fieri
vt procedat prædicatio in infinitum a subiecto aliquo signato ipsi: quo
si prædicaretur de ipso prædicatum aliquod, & de hoc prædicato præ
aliud, & de hoc alio prædicato aliud, & procedat res in infinitum s
consimiliter etiam fieri non potest, vt inueniatur prædicatum aliquod
biectum, & huic subiecto subiectum, & procedat res in infinitum.
quæsiuit hoc in syllogismo demonstratiuo logico & essentiali, hoc est
dant quæsita per has duas vias in infinitum: cœpit ex hoc inquirere
gico, qui est ille, qui constat ex propositionibus non proportiona
Quod autem res procedat secũ hoc in cognitione speculantis secu
logicam, monstrabitur vtique hunc in modum. sensus est, ꝙ autem
ueniat in syllogismo logico ad prædicatum, quod non habet prædi
strabitur ex eo, quod dixit; In his quidem, quæ prædicantur de ali
quid est, & si sunt definitiones, quæ componuntur ex generibus & di
monstrabitur vtique res in ipsis, hoc est, ꝙ deueniunt ad finem præ
sunt cum hac dispositione. quoniam, cum nos posuerimus, ꝙ termini
quodque ipsi consistunt super iis, ex quibus construitur substantia rei,
termini componuntur ex iis, per quæ constituitur substantia rerum,
dicata per viam quid est, hoc est, ex generibus, & differẽtiis: si enim
in finita, planum, ꝙ non constructur definitio super cognitione rei ex
quoniam nos videmus, ꝙ rem vtique cognoscimus, cum cognoscimus
omnes suas causas. hoc est per definitionem suam, & definitionem gen
definitionem generis ipsius, & definitionem generis gñis vsquequo de
ad genus vltimum, & hæc monstratio est logica super syllo logico.
perfecit declarationem istius rei in prædicatis, quæ prædicantur de ali
quid est, intentio ipsius consimiliter etiam est declarare, ꝙ licet deueni
prædicationem in secunda specie prædicatorum, quæ sunt accidentia: &
rum duæ species, ex quibus aliqua sunt accidentalia, & aliqua substantial
in accidentalibus quidem nihil prohibet prædicationem deuenire ad i
cœpit distinguere primum prædicata accidentalia a substantialibus, &
in summa nos vtique enuntiamus, & enuntiatio nostra est vera, cum en
de hoc albo, ꝙ ambulat, & de multo, ꝙ est numerus, & enuntiamus
gno, ꝙ est magnum, & de hoc homine, ꝙ ambulat. sensus est, prædicata
non sunt prædicata de re quid est, non ita se habent, ꝙ omne, quod est
ipsis, sit in summa prædicatio secundum modum vnum: & hoc, quoniam
tiamus de hoc albo, ꝙ ambulat, & enuntiatio nostra vera, cum accide
ꝙ sit ambulans: & enuntiamus de multo, ꝙ sit numerus, & hoc est ver
enuntiamus consimiliter etiam de hoc ligno, ꝙ est magnum, & de ho
ne, ꝙ ambulat. Deinde dixit: Et inter enuntiationem hoc modo,
ter enuntiationem secundum modum præcedentem est magna diuersitas
est inter enũtiationem accidentalem, cuius posuit exemplum, & enu
substantialem. deinde cœpit monstrare hoc, & dixit: & hoc, quoniam
enuntiamus de hoc albo, ꝙ est lignum: intentio istius prædicationis est, ꝙ

Vt seruet cõsuetudinẽ quia. 3. met. com. 1. consuetudo Ari. est in oĩbus arduis, et difficilibus quęstionibus inducere sermones disputatiuos.

In prædicatis accidentalibus nihil prohibet deuenire ad infinitum.

A cui accidit esse album, hoc est subiectum albi, est lignum, non quod album sit subiectum ligni: quemadmodum volumus in eo, quod dicimus, hoc lignum esse album. & hoc, quoniam hæc prædicatio est secundum viam naturalem: illa vero est secundum aliam viam a naturali. Deinde adduxit sententiam, ex cuius parte non est prædicatio ligni de albo, aut de magno prædicatio substantialis, hoc est secundum viam naturalem, & dixit: & hoc, quoniam lignum non est ex prædicatis substantialibus albo, quoniam intentio albi non est, quod sit lignum: neque ex prædicatis accidentalibus, quoniam non est subiectum verum: subiectum enim secundum veritatem est substantia, sed prædicatur de ipso per viam accidentis. sensus est, prædicatio autem ligni de albo, & de magno est prædicatio non secundum viam naturalem; quoniam hæc prædicatio non est ex prædicatis essentialibus, hoc est, quæ prædicantur de re per viam quid est. & hoc, quoniam non est essentia albi, quod sit lignum, neque essentia magni: neque est consimiliter etiam ex prædicatis accidentalibus, quoniam prædicata accidentalia sunt, quorum subiecta sunt substantialia vera. intelligit autem per substantialia, essentialia, quorum nomen substantiæ est simul. & intelligit per accidentia, prædicata, quæ sunt accidentia, nõ prædicata per viam accidentis. Deinde dixit: cum vero enuntiamus de ligno, quod est album, non volumus per hoc, quod album insit alicui, quod enuntiamus de ligno, quemadmodum si diceremus, quod musicum est album, esset enuntiatio albi de aliquo, cui accidit esse musicum, & hoc est homo, sensus est, differentia vero inter

B has duas prædicationes est, quoniam, cum enuntiamus de ligno, quod est album, non volumus per hoc, quod album prædicetur de aliquo illius rei, quod prædicetur de ligno: sed volumus, quod substantia ligni sit album, non aliquid accidens ligno. atqui cum dicimus, quod musicum est album, volumus vtique per hoc, quod illud, cui accidit esse musicum, & est homo sit album. Deinde dixit: sed erit lignum per se subiectum. sensus est, sed volumus per id, quod dicimus, quod lignum est album, hoc est, quod substantia ligni est subiectum albo. Deinde dixit: & hoc prædicatum est aliquid, per quod enuntiamus de ipso, non secundum, quod accidit alicui alteri. sensus est, & hic modus prædicationis, qui est, quemadmodum prædicatio albi de ligno: hoc est, si dixerimus, quod hoc lignum est album, est prædicatum, per quod enuntiamus de subiecto, per se, non propter aliquid accidens subiecto, & prædicatum de ipso propter hoc. & hæc prædicatio accidet vtique secundum vnam duarum intentionum. aut vt prædicetur substantia de accidente: quemadmodum prædicamus lignum de albo: aut cum accidit, vt inueniantur duo accidentia in vno subiecto, & accidit vt prædicetur vnum ipsorum de altero: quemadmodum prædicamus album de musico, & alterum appropriatur in prædicatione sua secundum viam naturalem, & alterum in prædicatione, quæ est per accidens. & vult hic per prædicationem per accidens† duas res simul. Et posteaquam declarauit prædica-

C tionem veram, quæ est prædicatio secundum viam naturalem, & de subiecto substantia, non de aliquo, quod accidit subiecto, hoc est prædicatio accidentium† de rebus, non prædicatio accidentis de accidente, neque prædicatio substantiæ de accidente. Et dixit: & si oportet ponere vias in hoc, ponemus vtique, quod prædicatum secundum hunc modum est prædicatum secundum viam veritatis. sensus est, si oportuerit ponere his rebus nomina noua præcedentia processu viarum, oportebit vtique vocari prædicatum in hac arte prædicatum verum, quod est prædicatum secundum viam naturalem: quoniam de ipso non consideratur in arte. & hoc declaratur per translationem Matthæi, cum ipse dixit, si oportet vt ponamus in hac re, erit vtique sermo secundum modum istum prædicatio. Deinde dixit: prædicatum autem secundum modum alterũ, nos vtique nõ ita vocabimus prædicationẽ simpliciter, sed si vocabimus prædicationẽ, vocabimus vtique per viã accidentis. sensus est, de prædicato autem secundum viam accidentis, non oportet vt vocetur prædicatio simpliciter, sed si vocabitur, vocabitur prædicatio per viam accidentis. Deinde dixit. si album erit vtique prædicatum, & si lignũ erit subiectum, tale prædicatum ponemus prædicatum secundum veritatem, nõ secundum viam accidentis. sensus est, prædicatio autem vera, de qua oportet inquirere an sit finita, an non, & vocatur prædicatio, ea est, quemadmodum prædicatio

Subiectum sed̃m veritatẽ ẽ substantia. Idẽ Arist. in præd. cap. 6. & 5. met. t.c.15.

Differentia inter has propões, lignũ est albũ, & musicum est album.

†al.l. vtrumque genus simul.

†al.l. de substantiis.

Prædicatio per viã accidentis non ẽ prædicatio simpliciter.

albi de ligno: hoc est, ꝙ sit album prædicatum, & lignum subiectum. est [illegible] hæc prædicatio vera, quoniam subiectum in ipsa in intellectu est extra animam: & similiter prædicatum ipsum est prædicatum extra animam: & non prædicatur aliquid de aliquo propter aliud. Deinde dixit; & demonstrationes vtique [illegible] de hoc prædicato, quod est, aut quid, aut quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens, aut patiens, aut vbi, aut quando, sensus est, in demonstrationibus vero [illegible] monstratur de subiecto vno istorum duorum prodicatorum: hoc est, ꝙ sit, [illegible] biecti, aut pars essentiæ, aut accidens inexistens illi ex accidentibus prædicamentorum nouem: & hoc aut qualitas, aut quantitas, aut relatio, aut aliud ex [illegible] liquis prædicamentis. Et dixit: & erit hoc cum fuerit prędicatũ vnum [illegible] turam. sensus est, similitudo autem istorum prædicatorũ erit ſcđm num. [illegible] dicamentorum, quæ sunt simplicia & non composita.

Quod ptũm intẽdatur in quæstione.

Documentorum.

Amplius substantiam quidem significantia, quod illud, aut quod illud aliquid significant, de quo prædicantur. quæcunque vero non substantiam significant, sed de alio subiecto dicuntur, quod neque [illegible] neque quod illud, neque quod illud aliquid, accidentia. quemadmodum de homine album non enim est homo, neque quod a[illegible] neque quod album quid, sed animal fortasse, quod quidem [illegible] mal est, homo est. Quæcunque vero non substantiam significant, oportet de aliquo subiecto prædicari, & non esse aliquid album, quod non alterum quid existens album est. Species enim valeant, namque &*teretismata sunt, & si sunt, nihil ad sermonem sunt, demonstrationes enim de talibus sunt. Amplius si non est hoc huius qualitas, & illud huius, neque qualitatis qualitas, impossibile est mutuo prædicari sic, sed verum quidem dicere contingit, mutuo autem prædicari vere non contingit.

*Ioã Grãmma, inquit ꝙ τερετίσματα uocãtur pręcãtus cytharedorũ quos inarticulate canũt vt experiãt dissonãtiam chordarum: si secundum conuenientẽ melodię rõnẽ extẽsę sunt; vel alias ꝑtrectationes citharedorũ inarticulatę experientię gratia, dissonantię chordaru m factę

Dixit Arist. Reuertamur autem ad id, in quo fueramus, & diximus, ꝙ quodcunque prædicatur de substantia prædicatione substantiali, aut erit prædicatum pars subiecti, aut erit prædicatum de essentia subiecti, quod autem fuerit aliud ab hoc ex iis, quæ prædicantur de substantia, & non sit essentia ipsius, sed est prædicatum de ipso, & non est pars subiecti, & nõ est de essentia subiecti, erit vtique accidens ipsi. vt in exemplo, si prædicetur de homine, ꝙ est album: quoniam essentia hominis, & intentio ipsius non est, ꝙ sit album, sed causa ipsius est, ꝙ sit animal, quoniam essentia hominis est, quòd sit animal: quæcunque vero non sunt essentialia substantiæ, manifestum ex intentione ipsorum, quòd semper prædicantur de aliquo subiecto & hoc, quoniam non inuenitur aliquid, quod sit album essentialiter & intentio ipsius sit, quòd sit album, sed secundum quòd est subiectum albo, cui inest. de formis vero istis sermocinari hic non est vtile, quoniam sunt super iactationibus impossibilibus, quas aliqui non possumus, & si inueniuntur, non est aditus ad ipsas in eo, de quo tractamus: quoniam demonstrationes non sunt de talibus, & consimiliter etiam si non erit vnus duorum terminorum respectu alterius, secundum quod est qualitas ipsius, & hoc huic, aut non erit consimiliter etiam de qualitate qualitas, fieri non poterit, vt conuertantur termini ad seinuicem: præterquam quòd fieri vtique po-

A test, vt prædicentur hi de seinuicem, sed secundum veritatem non.

De substantiis vero in summa prædicatur vna duarum rerum, hoc est prædicatione vera, aut res, quę notificant essentiam, aut res, quę sunt vnum nouem prædicamentorũ: vnumquodq; autem generum aut specierum existentiũ in singulis prędicamentis deuenit ad finem, eo ꝙ deuenimus in p̄dicamento substantiæ, & speciebus suis, quę illis subiiciũtur, q̃m non inueniuntur vniuersalia nisi in rebus illis designatis: et propterea nõ est utilitas hic in positione formarũ: de quibus dixit Plato, an inueniantur: demonstrationes naq; sunt de istis rebus, quę ipsis designantur, non aũt de iis formis abstractis: cũq; hoc stabilitũ fuerit, planũ, ꝙ ascensus in prædicatione, non potest progredi in infinitũ in aliquo prædicamento, & consimiliter descensus deorsum: cumq; res ita fuerit, manifestum, ꝙ omnis prædicatio vera est finita ex duobus modis simul, hoc est prędicati & subiecti; & iste modus est vnus ex modis, ex quibus monstratur, ꝙ in omni syllogismo logico prędicatio completur ad propositiones immediatas: quoniam oportet extremitates in ipsis esse determinatas. 149

Posteaquam declarauit differentiam inter prædicata accidentalia, & non accidentalia, qualis est prædicatio accidentium, reuersus est ad id, quod intendebat de prędicatis, quæ sunt accidentia, cum non prædicabuntur ad seinuicem per
B accidentia sua, qđ oportet, vt deueniant ad finem. & adduxit inuestigationẽ de hoc a principio, & cœpit in prædicatis a p̄dicatis substantialibus, & dixit: qđcunque prædicatur de substantia substantiali prædicatione, aut erit prædicatum pars subiecti, aut erit prædicatum de essentia subiecti. & intelligit per prædicationem substantialem, sermonem per appropriationem, qui docet essentiam substantiæ. Et cum dixit, aut erit prædicatum pars subiecti, hoc est pars definitionis, quemadmodum si esset genus, aut differentia. Et cum dixit; aut erit prędicatum de essentia subiecti, hoc est, ꝙ sit in summa definitio subiecti. Deinde dixit: quod autem fuerit aliud ab hoc ex iis, quæ prædicantur de substantia, vsque ad id, quod dicit, erit vtique accidens ipsi. sensus est, cumque fuerit prædicatio de substantia aut essentialis, aut non essentialis, & essentialis fuerit substantia, oportet vtique, vt non essentialis sit accidens de substantia. Deinde cœpit exemplum ponere, cum est accidens de substantia, & direxit modum, ex quo apparet, quod prædicatio accidentis de substantia non est essentialis. Et dixit: vt in exemplo, si prædicetur de homine, quod est album. sensus est, prædicatio autem albi de homine non est essentialis: quoniam non est de essentia atque intentione hominis, quod est subiectum, vt sit album, prædicatum autem essentiale illud est, quod est de essentia subiecti: & intentio huius est prædicatum animal, quod accepit ad declarandum & explificandum prædicatum
C essentiale de homine, quod est oppositum albedinis † in hoc, quasi appareat intentio visus perfectior, & hoc apud inuentionem oppositi. Et dixit: sed causa ipsius est, ꝙ sit animal. sensus est, illius essentia, quæ procedit processu generis, non processu definitionis. cum vero, dixit: quæcunque vero non sunt essentialia substantiæ manifestum est ex intentione ipsorum, quod semper prædicantur de aliquo subiecto. sensus est, omnia vero, quæ non sunt de essentia substantię, neque pars essentiæ, manifestum ex intentione ipsorum, quod sunt accidentia, quæ prædicantur semper de aliquo subiecto. Deinde adduxit causam in hoc, & dixit. quoniam non inuenitur aliquid, quod sit album essentiale, & intentio ipsius sit, ꝙ sit album, sed secundum albo, cui inest. sensus est, quod non dicimus de aliquo, ꝙ sit album secundum viam naturæ albedinis; quemadmodum significatur, cum dicimus, hominem de aliquo essentiali humanitatis: sed significat, quod dicimus album, aliquod, in quo est albedo: atqui hoc ita fuit, quoniam non inuenitur aliquod accidens notificans essentiam subiecti sui, quod sit essentia substantiæ: vt in exemplo, non inuenitur aliquid, in quo signetur substantia † Omar per essentiam ipsius, significans de ipso, ꝙ sit album aut nigrũ. hoc est, cum fuerit dispositio ipsius in albo, aut nigro, aut in alio accidentiũ: sed significat de ipso aliquid, quod inest per substantiã ipsius, hoc est p aliquid,

†al. I. quo ad accidentium prædicationem.

Quãdo prædicatũ ẽ pars subiecti.

Prædicatũ eẽntia. ẽ qd.

†Ab. I. quo ad hoc vt res appareat pfectiori euidentia iuxta præsentiam suppositi.

quod est ipsi subiectum. Est aũt differentia inter hanc prædicationem, & inter D prædicationẽ essentialem, ꝙ hanc vocamus accidentalem, cum quo legitur sermo iste in subiecto, substantia vero est, q̃ dicitur de subiecto: & hoc dictum est in libro Prædicamentorũ. Vult aũt hic per de subiecto id, qd' vult per in subiecto. Et dixit; de formis aũt istis sermocinari hic non est vtile: q̃m est iactatio impossibilis, quam assequi non possumus. intelligit per formas istas, eas, de quibus dixit Plato, & hoc, q̃m ipse opinatus est vniuersalia, de quibus sunt demonstrationes, inueniri extra intellectum vniuersalia. † Remouet aũt nos, quemadmodum ego existimo, ex hoc a cõmemoratione formarum: q̃m qui dicit de formis, aut significat, ꝙ nos dicamus hoĩem significare super re substantiali, ꝙ est homo aĩal, & sequatur hoc de albo, & sit album significãs super alia re. sin aũt significet, ꝙ significet formã & subiectũ formæ, erit idem, cum dicemus homo, ac si diceremus album. Et, q̃m intentio formarum est dubia propter determinationem dicentium sic, dixit: & si inuenitur, nõ est aditus ad ipsas in eo, de quo tractamus: q̃m demonstrationes non sunt de talibus, sensus est, & si fateamur, ꝙ sunt, non erit ipsi aditus in hac inquisitione, in cuius via nos sumus: q̃m demõstrationes sunt demonstrationes istorum sensibilium: non aũt demonstrationes istarũ formarum. Atqui vult, ꝙ, si formæ sunt res existentes extra intellectum variabiles ad ista sensibilia, fieri vtiq; non poterit, vt demonstratio sit proportionata illis formis; q̃m fieri nõ potest, vt sit demõstratio vna proportionata duobus rebus diuersis ex parte, qua est demõstratio vna: manifestum aũt per se, ꝙ demõstrationes istæ sunt demõstrationes ad has res sensibiles: igitur non sunt demõstrationes de formis, neq; in formis est vtilitas ad constitutionem demonstrationũ, si inueniuntur. Deinde dixit; Et consimiliter etiam si non fuerit vnius duorum terminorum respectu alterius, scd̃m ꝙ est qualitas ipsi, & hoc huic, aut non fuerit consimiliter etiam de qualitate qualitas: fieri vtique non poterit, vt conuertantur termini ad se inuicem: præterquam ꝙ fieri vtique potest, vt prædicentur hi de se inuicem, sed secundum veritatem non. sensus est, ꝙ, cum prædicatur aliquid de aliquo secundum ꝙ est qualitas ipsius, aut vnum reliquorum prædicamentorum, non conuertitur hæc enunciatio, neque erit prædicatio secundum veritatem, aut scd̃m consuetudinem naturalem, sed erit vtiq; prædicatio secundum aliam consuetudinem a naturali: q̃m fieri non potest in eo, ꝙ est subiectũ super re ex parte, qua est qualitas ipsius: exempligratia, ꝙ sit subiecti prædicatum de hoc prædicato ex parte, qua est quale ipsi, aut modus qualis subiecto, quod est quale ipsi, vt in exemplo, cum prędicatur album de niue ex parte, qua est quale, non est posita, neque conuertitur prædicatio super veritate: q̃m fieri non potest de niue, vt prædicetur de albo, neque secundum ꝙ est quale ipsi, aut quale quali, & si non erit prædicatio vnius duorum terminorum de altero: præterquam ꝙ fieri vtique potest, vt prædicentur hi de se inuicem, sed secundum F veritatem, non.

† al. l. ex hoc aũt quid hic tractat', puto ideo fecisse mentionẽ de ideis.

1. platõicorũ Vide. 7. me. a t.c. 51. ad t.c. 56.

Aduerte.

Vbi aliquod de altero p̃dicat' scd̃m ꝙ ẽ qualitas ei, nõ cõuertitur secũdũ ueritatẽ. sed si forte secũdũ prędicationem.

Aut enim vt substantia * prædicabitur, veluti si genus existens, aut differentia prædicati. Hæc autem monstrata sunt, ꝙ non erunt infinita, neque deorsum, neque sursum, vt homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum, neque animal de homine, hoc autem de Callia in eo ꝙ est quid, substantiam enim omnem est definire talem, infinita vero non est pertransire intelligentem, quare neque sursum, neque deorsum infinita. illam nanq; non est definire, de qua infinita prædicantur, sic itaq; genera inter se non retrouersum prædicabuntur, erit enim ipsum quod ipsum aliquid est.

* Argirop. addit: aut vt accidens.

Genera non retrouersũm inter se prędicantur. Idẽ porph. cap. uñ. & Arist. cap. de priori.

Dixit Aristo. Prædicatio autem aut erit substantialis, quemadmodum genus & differentia: & de his duobus iam monstratum fuit ex dispositionibus ipsorum, ꝙ non procedunt in infinitum, neque sur-

ſum,neq; deorſum : quemadmodum cum prædicatur de homine,ꝙ
eſt bipes, & ꝙ eſt animal , & ꝙ eſt aliquid aliud , neque conſimiliter
etiam , cum prædicatur ipſum de homine , & hoc de Callia ; & hoc
ſecundum viam aliam a via quid eſt : quoniā forma omnis ſubſtantię
eſt hæc forma , quæ iam definitur : infinita vero non poſſunt conſi-
ſtere in intellectu, & forma & formæ ipſorum,quoniam non deueni-
unt ad finem,neque ex parte ſuperiore,neque ex parte inferiore:prę-
dicatio autem formæ eorum,quæ prædicantur de ipſis , eſt hæc for-
ma,in eo ꝙ non deueniūt ad finē,& fieri non pōt,vt definiantur. ge-
nera vero, quæ ſunt genera , non poſſunt conuerti cū iis,quorū ſunt
genera : ꝙ ſi non,eſſet vnum & idem genus, & differentia ſui ipſius .

Dicamus ergo,ꝙ nihil prohibet,ꝙ prædicata,quę ſunt in ſyllogiſmis vniuer 150
ſalibus,aut accidentia ſubiectis ſuis,quæ ſunt in veritate ſubiecta,aut ſubſtantiæ
ſubiectorum,quæ ſunt ſubſtantiæ,aut definitiones , aut partes definitionum , hoc
eſt genera,aut differentiæ ſi fuerint definitiones,planum, ꝙ erunt finitæ ex par-
te prædicationis,& conſimiliter ſi fuerint partes definitionum: qm̄ ſi partes defi
B nitionum eſſent definitiones,procederet res in infinitum, & fieri non poſſet , vt
conſiſteremus ſuper iis,ex quibus conſtituuntur res iſtę,quod fieri non poteſt. ſin
autem ſiſtimus ſuper rebus propter definitiones earū,iam oportet, vt ſint partes
definitionum finitæ: & conſimiliter etiam non poteſt ſubiectum definitionū, aut
partium definitionum habere ſubiectū,hoc eſt definitiones , & procedere hoc in
infinitum:qm̄ ſubiectum aut erit genus,aut ſpecies: & ſi fuerit genus,fieri non po
teſt,vt non habeat ſpeciē vltimā:ſpecies autem ultima cōpletur ad indiuidua.ſin
autē fuerit ſpecies,prędicabitur vtiq; de indiuiduo tantū:indiuiduum autem non
prædicatur de aliquo penitus ſcđm conſuetudinem naturalem, & hoc eſt diſpo-
ſitio prædicatorum eſſentialium,cum fuerint definitiones , aut partes definitio-
num;hoc eſt genera,aut differentiæ.

Poſteaq̄ diuiſit prędicationem in ſubſtantialē & accidentalē,diſpoſuit de ſub — Intētio philoſophi ī vniuerſo hoc capite ē oſtēdere ꝙ p̄dicatio ē finita
ſtantialibus ꝙ non ſunt infinita,neq; ex parte ſurſum , neque ex parte deorſum:
cumq; expoſuit prædicata,quæ ſunt accidentalia ex parte prędicationis ſuę per
viam accidentis, & fuit intentio ipſius in hoc ad monſtrandum, ꝙ prædicatio eſt
finita conſimiliter ēt in prædicatis,quæ ſunt accidentia,cū non prædicantur de ſe
inuicem per viam accidentis:incœpit monſtrationem a capite,& cœpit declara
re in eo,ꝙ monſtrat de prædicatis ſubſtantialibus finitis , & inueſtigauit rem in
hoc,& dixit:Prædicatio aūt aut erit ſubſtantialis, quemadmodum genus & dif-
C ferentia, & de his duobus iam monſtratum fuit ex diſpoſitionibus ipſorum,ꝙ nō
procedūt in infinitum,neq; ſurſum,neq; deorſum . ſenſus eſt, ꝙ declaratum fuit
hoc ex parte prędicati,aut ex parte ſubiecti. Poſtea declarauit hoc per exem-
plū.Et dixit:quēadmodū cū prędicatur de homine,ꝙ eſt bipes, & quod eſt aīal
& ꝙ eſt aliquid aliud.ſenſus eſt.exemplū vero huius ex parte ſubiecti,cum prę
dicatur de homine,ꝙ eſt bipes,& prædicatur de bipede,ꝙ eſt animal, & p̄dica-
tur de animali aliquid aliud ex parte quid eſt : hoc enim non procedit in infini-
tum,ſed terminabitur ad genus vltimum, de quo non prædicetur aliquid penitus
per modum quid eſt , ac ſi diceres corpus , & ſi non deueniat cognitio ex defi-
nitione. Deinde dixit,neque conſimiliter etiam.cum prædicatur animal de homi-
ne,& hoc de Callia,& hoc ſcđm viam aliā a via quid eſt.ſenſus eſt, & non inue
nitur conſimiliter etiam prædicatio infinita,cum accipitur ex parte ſubiecti: quē — †al.I. de Socrate & Platone.
admodum ſi prędicaretur animal ſimpliciter de homine, & homo † de Zaid , &
Amar:ex huius enim diſpoſitione conſimiliter etiam monſtratum fuit, ꝙ deue-
nit in indiuiduum.Et poſteaquam declarauit, ꝙ huiuſcemodi p̄dicata deueniūt ad
finem ab vtriſque extremitatibus,adduxit ſignū in hoc,& dixit : quoniā forma
ōis quę ſubſtantię eſt,hęc forma,iam definitur;hoc eſt,oportet igitur, vt prędica
tio , quæ eſt per ſe,deueniat ad finem : quoniam omnis ſubſtantia ipſā aſſignata

Vide 2. me. t.c. 13. & 3. de an. co. 19 vult Auerr. intellectus possibilis in propōne vñi intelligit infinita in potentia.

Vide. 12. met. com. 14 Syllogism' totius text'.

Vide 2. pri. cap. 5. 6. & 7. & supra t. 22.

† Ab. l. p̄dicatio p acci dens.

definitur. & hoc est, quod voluit cum dixit: forma ipsius est hæc forma, & ... qua. Et dixit: infinita non possunt: consistere in intellectu, usque ad id, quod ... fieri non potest, vt definiantur. sensus est, dispositio eorum, quæ non perueniunt ad finem, est, vt consistant in intellectu, quoniam non perueniunt ad finem, neque ex parte sursum, neque ex parte deorsum. Deinde dixit: res autem, de quibus prædicantur prædicata, quæ sunt hæc forma, in eo ꝙ non deueniunt ad finem, ... non potest, vt definiantur. Complicabitur autem syllogismus hunc in modum, ea, quę sunt ex natura substantiæ, assequimur per definitionem: sed ea, quæ sunt infinitorum partium prædicatarum, non assequimur per definitionem: igitur conclusio, ꝙ ea, quæ sunt ex natura substantiæ, non sunt infinitarum partium prædicatarum: & volo hic per partes, cum prædicantur de se inuicem. Et posteaquam mentionem fecit, ꝙ prędicata essentialia deueniunt ad finem ex parte prædicati, & ex parte subiecti, enuntiauit consimiliter etiam ꝙ non est possibilis mõstrario in circulum: quoniam hoc est vnum ex ijs, quæ adducta fuerunt ab illis, qui existimabant demonstrationem construi super omni re. & ipsum est, quod intendebat inuestigare a principio de rebus tribus, hoc est, si deueniunt ad finem prædicationes ex parte subiecti, aut prędicati, aut inter prædicatum & subiectum. Et dixit: genera vero, quæ sunt genera non possunt conuerti cum ijs, quorum sunt genera, ꝙ si non, esset vnum & idem genus & differentia sui ipsius: hoc est, & esset homo essentialiter animal, & rationale essentialiter animal, quod est falsum; † atqui voluit, ꝙ in istis non accidat subiectum, quod sit per accidens: planũ igitur, ꝙ res in huiuscemodi prędicatis sunt finitæ.

Neq; vtiq; qualis, aut aliorum nullum, si non secundum accidẽs prædicatum fuerit? omnia enim hæc accidunt, & de substantiis prædicantur: sed certe neq; sursum infinita erunt, de vnoquoq; namq; prædicatur, quod vtique significat, aut quale quid, aut quantũ quid, aut de talibus, aut quæ in substantia: hæc autem determinata sunt, & genera prędicamentorum determinata sunt: aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut vbi, aut quando. Suppositum autem fuit vnum de vno prædicari: ipsa vero de ipsis, quæcunque non quid sunt, non prædicari, accidentia nanq; sunt omnia: sed hæc quidem per se, illa autem secundum alterum modum: hæc autem omnia de subiecto aliquo prædicari dicimus, accidens autem non esse subiectum aliquid, nihil enim talium ponimus p esse, quod non alterum quid existens dicitur, sed ipsum aliis, & alia quædam de alio. Neq; sursum itaq; vnum de vno, neq; deorsum in esse dicetur. de quibus enim dicuntur accidentia, quæcunque insunt in substantia vniuscuiusque, hæc infinita non sunt, sursum autem & ipsa quoque accidentia vtraque non infinita sunt. Necesse est igitur esse aliquid, de quo primum aliquid prædicatur, & de hoc aliud & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius neque de alio priori, neque de illo aliud prius prædicatur. Vnus igitur modus dicitur demonstrationis hic.

Dixit Aristo. Neque consimiliter etiam quod fuerit quale, aut aliud ex reliquis prædicamentis, ex eo, quòd non prædicatur secundum viam accidentis in eo, ꝙ in summa prædicantur de substantia, erit in infinitum prædicatio in deorsum, neque sursum & consimi-

A liter etiam si fuerit illud, quod predicatur, aut quale, aut quantum, aut aliquid ex prædicamentis, aut fuerint res substantiales: & hæ erũt finitæ, & genera consimiliter etiam finita. & hoc, quoniam ipsę sunt, aut quale, aut quantum, aut relatiuum, aut quando, aut agens, aut patiens, aut vbi: prædicatum autem est vnum secundum naturã de subiecto vno secundum naturam. notum vero est ex dispositione prædicatorum, quę non sunt substantialia, ꝙ non prædicantur de seinuicem: quoniam in summa sunt accidentia, & si fuerint aliqua ipsorum per se, & aliqua secundum viam aliam per accidens, de omnibus istis enuntiatur in eo, ꝙ ipsa dicuntur de subiecto, & accidentia non sunt aliquod subiectum: & hoc, quoniã nos non ponemus vnũ ex his, &* disponemus ex parte, qua non redibit dispositio ad aliquid aliud, sed dispositio vtique redibit ad aliquid aliud, & dispositio alia redibit ad aliquid aliud, & non cadet additamentum, nõ de loco superiore deorsum, neque de loco inferiore sursum. & hoc, quoniã

*a .i. denominabimus.

*al.i. denominatio.

B ea, de quibus accidentia prædicantur, sunt res, quæ sunt substantiæ: & hæc non sunt infinita: & formæ per se: & accidentia de loco inferiore sursum sunt finita: & sequitur ex hoc secundum ꝙ inuenitur aliquid, quod inest ipsi, & de hoc prædicato prædicatum aliud: & sufficiet hoc additamentum, & stabit ad prædicatum, quod non est predicatum de aliquo priori subiecto suo, neque erit aliquod prædicatum prius ipso.

Sin autem prædicata accidentia subiectis extiterint: desistimus consimiliter et per hunc modum a predicatione, quę est per viam accidentis; quemadmodum desistit prędicatio a consuetudine naturali, & est in summa prędicatio accidẽtis de accidente ex parte, qua prædicantur vtraque de substantia scđm naturã, qua est subiectum accidentis: quemadmodum si prædicaremus de hoc albo, ꝙ est bicubitũ, aut de bicubito ꝙ est relatiuum, aut aliquod ex alijs prædicamentis: bicubitũ enim prædicatur de albo aliquo, qm̃ accidit illi, vt prædicetur de aliquo, de quo prędicatur album, quod est substantia eius, quod subijcitur vtrisque, ac si diceres, 151

C homo, aut trabes, & faceres in hoc prædicationem veram, & si non est essentialis, est prædicatio accidentis de substantia, quemadmodũ prędicatio ambulationis de homine. iam vero declaratum fuit, ꝙ huiuscemodi prædicata sunt finita, et subiecta ipsorum finita: & hoc, quoniam omne accidens, quod prædicatur ex necessitate, aut prædicatur de substantia ex parte, qua est quale, aut quantum, & in summa vnum ex nouem prædicamentis: quod autem est cum hac dispositione deuenit ad finem ex necessitate ex parte, qua deueniunt ad finem prędicata substantialia, quæ sunt subiecta ipsorum: & hoc, cum accipitur prædicatum priũm secundum naturam, & subiectum subiectum secundum naturam, non per accidens. quemadmodum, si prædicaretur prædicamentum accidentis de alio prædicamento accidentis, ec ꝙ prædicantur simul de substantia.

Posteaquã declarauit, quod prædicata, q̃ sunt ex natura substantię, deueniunt ad finem: vult declarare hoc de p̃dicatis, quę sunt ex natura accidẽtis. & hoc, cũ non prædicantur per accidens. Et dixit: Neque consimiliter etiam, quod fuerit quale, aut aliud ex reliquis p̃dicamẽtis. ex eo, ꝙ non prędicatur per viã accidentis, in eo ꝙ in summa prædicantur de substantia, erit p̃dicatio in infinitum. sensus est, videtur autem, ꝙ illud, quod fuerit ex prędicatis in prædicamento qualis, aut in alio ab hoc ex prædicamentis, ꝙ non erit infinitum, cũ nõ erit prędicatio per

In prædicatis accidentalibus non proceditur in infinitum.

viam accidentis, sed erit prædicatio de substantia. & intelligit per quale accidẽs: D veluti si prædicarentur accidentia de seinuicem, & prædicarentur substantię de accidentibus. Et posteaq̃ declarauit, ꝙ oportet consimiliter etiam prædicationẽ in his esse finitam ex duabus extremitatibus, ex parte prędicati, & ex parte subiecti, cœpit disputare super hoc, & dixit: & consimiliter etiam si fuerit illud, quod prędicatur, aut quale, aut quantum, aut aliquid ex prędicamentis, aut fuerint res substantiales; & hę erunt finitę. sensus est, & manifestum hoc, quoniam omne, quod prędicatur, aut erit accidens ex prędicamentis: quemadmodum quantum, aut quale, aut aliud ab hoc ex prędicamentis substantię, & hęc sunt finita; hoc est, quę sunt in p̄dicamentis substantię. Deinde dixit: & genera consimiliter etiam finita. sensus est, & genera prędicamentorum finita: & hoc, quoniam aut erunt ex prędicamento qualis, aut quanti, aut relationis, aut ex prædicamẽto actionis, aut passionis, aut vbi, aut quando. Et posteaq̃ posuit tres propositiones, quarum vna est ꝙ prædicatorum sunt duę species, aut substantialia, aut accidentalia: & posuit secundo, ꝙ prędicata substantię sunt finita: & posuit tertio, ꝙ † genera accidentium sunt finita: addidit huic propositionem quartam, & dixit: prędicatum autem est vnum secundum naturam de subiecto vno secundum naturam. sensus est, prędicatum autem, quod est vnum, est vtiq; vnum, cum fuerit vnum secundum naturam, quod prædicetur de subiecto vno secundum naturam. Atqui posuit hoc, quoniam in hoc quęsito oportet, vt sciatur quid est prędicatũ E vnum & subiectum vnum: quoniam hoc est prædicatum, de quo quæritur, si est de prædicatis infinitis, aut non: quoniam posteaquam monstrata est res in hoc, monstrata fuit res de composito. & consimiliter se habet res in subiectis. Et posteaq̃ posuit istas tres radices ad id, quod vult concludere, posuit radicem exempli, & dixit: notum vero est ex dispositione prædicatorum, quæ non sunt substantialia, ꝙ non prædicantur de se inuicem. sensus est, & planum consimiliter etiã, ꝙ prædicata, quæ non sunt substantialia, hoc est, quę sunt accidentalia, non prędicantur de se inuicem per se. deinde adduxit causam in hoc, & dixit: quoniam sunt in summa accidentia, & si fuerint aliqua ipsorum per se, & aliqua secundum viam aliam per accidens. sensus est, atqui non prædicantur de se inuicem per se, quoniam sunt accidentalia, & si est in accidentibus, quod inest per se substantijs, & ex ipsis quod inest per accidens; & hoc, quoniam quod est per se, prędicatur hic secundum aliã dispositionem ab ea, qua prædicabatur prius, quoniam prius prædicabatur de prædicatis substantialibus, & hic prædicatur de accidentibus substantialibus: & hæc sunt, in quorum definitionibus accipitur subiectũ, & genus subiecti: substantialitatem igitur aliquando facit in vniuersali, quemadmodum fecit a principio istius libri: & aliquando appropriate, quemadmodum fecit hic. Et dixit: & aliqua ipsorum secundum viam aliam per accidens. sensus est, F & prędicantur aliqua ipsorum per accidens † secundum modum vnum, de quo dictum fuit, & prædicantur aliqua de aliquibus per accidens longinquum ab hac inuestigatione. Et posteaq̃ enuntiauit, ꝙ accidentia in summa, quæ sunt in substantijs non prædicantur de se inuicem per se, neque prędicatione definitionum de definitis, neque prædicatione accidentium de subiectis suis, & ꝙ in ipsa est aliquod substantiale in aliqua specie, & aliquid, quod est accidens: hoc est, in cuius definitione est subiectum. Et hoc, qm̃ non substantiale dicitur secundum tres intẽtiones, aut de eo, in cuius definitione † accipitur subiectum, & hoc est prædicatũ de subiecto, non ex parte, qua accidit subiecto aliquid aliud, & hoc non est longinquum ab hac inuestigatione: aut de eo, quod prędicatur de subiecto ob aliquod eius accidens, aut de eo, de quo prædicatur subiectum, & hoc prædicatione, quæ non est secundum consuetudinem naturalem, & hęc ambo sunt longinqua ab hac inquisitione, adduxit disputationem, ex cuius parte non prædicantur accidentia de accidentibus per se: & intelligit hic per se prędicationem, quę est sc̃dm cõsuetudinem naturalem. Et dixit: & de omnibus istis enuntiatur in eo, ꝙ ipsa dicuntur de subiecto, & accidentia non sunt aliquod subiectum. sensus est, atqui non p̄dicantur accidentia de se inuicem per se; quoniam de accidente dicitur in ipsius definitione, ꝙ est id, quod prædicatur de subiecto, hoc est in subiecto, & accidẽs

Tres radices ad ostendendam finitatem in prędicationibus

† al. I. accidentiũ prędicata.

Supra t. 36.

† I. alio modo, quo dicitur ꝙ mutuo prędicantur accidẽtaliter q renuit in hac p̃scrutatione.

† Ab. I. non sumit ipsum subiectum.

A non est aliquod subiectum: concluditur igitur ex hoc, quod accidentia non prædicantur de accidente, nisi per accidens Et postea quam enuntiauit, quod accidens nõ est subiectum, adduxit disputationem super hoc, & dixit: & hoc, quoniam nos non ponemus vnũ ex his, & disponemus ex parte, qua non redibit dispositio ad aliquid. sensus est, signum autem super hoc est. quoniam nos non ponemus aliquod ex accidentibus subiectum, & disponemus ipsum de aliquo: hoc est, quod disponitur de ipso, & prædicatur de eo secundum modum dispositionis ex parte, qua non redibit hæc dispositio ad aliquid aliud, quemadmodum accidet hoc in aliquo quod disponitur p veritatem: hoc est, quod dispositio non assequitur dispositũ propter aliquid aliud, sed assequitur dispositum per se. Deinde dixit: sed dispositio vti quæ redit ad aliquid aliud, & dispositio alia redibit ad aliquid aliud: hoc est, ad dispositionẽ aliam sine accidente, quod est subiectum accidenti: & hoc accidens cõsimiliter est, quod est dispositio propter subiectum suum, est dispositio consimiliter est accidentis alterius, propter subiectum istius accidentis. Atqui voluit per hoc, quod cum hoc ita fuerit, non disponuntur aliqua per aliqua propter substãtias subiectam iis; igitur prędicatio de se inuicem est per accidens, & procedet hoc in infinitum. Deinde dixit: & non cadet additamentum neq; de loco superiore deorsum, neq; de loco inferiore sursum. & hoc, quoniam ea, de quibus accidentia prædicãtur sunt res, quę sunt substantiæ, & hæc non sunt infinita; & formę per se. & accidentia de loco inferiore sursum sunt finita. vult consistere in eo, quod præmisimus de substantijs prædicatis inter se, quæ sunt formę in indiuiduis. & consimiliter de accidente, quod est in ipsis, planũ. n. quod non potest fieri additamentum in prędicatione, neq; cum cœperimus a loco superiore deorsum in eo, quod procedit in infinitũ, neq; cum incępero a loco inferiore sursum. & hoc, quoniam ea, quibus insunt accidentia, & de quibus prædicãtur per se, sunt finita: & hæc sunt substãtię et accidentia, quæ sunt finita consimiliter est: cum vero dixit: formæ autem per se & accidẽtia de loco inferiore sursum sunt finita. sensus est, formę aũt in indiuiduo ipsi designato & accidentia ipsi inexistentia de loco inferiore sursum sunt finita. Et dixit: & sequitur ex hoc secundum quod inuenitur aliquid, quod inest ipsi, & de hoc prædicato prędicatũ aliud, & sufficiet hoc additamentum & stabit ad prædicatũ, quod nõ est prędicatum de aliquo priori subiecto suo, neque erit aliquod prædicatũ prius ipso. sensus est, igitur oportet in additamento deorsum, vt deueniat finis rei ad prædicatum, cuius subiecto non inuenitur subiectum prius, cui inest: & in additamento sursum, cum perficitur ad prędicatum, de quo nõ inuenitur aliquid prędicari, quousq; fuerit ipsum prius hac re, hoc est, quod prædicatur de prędicato ipsius. B

Accidẽs nõ prędicatur de accidente, nisi per accidẽs quod contingera, quia in vnoquoque genere est reperire quid.

Describitur prædicatũ, ad quod statur.

Amplius autem alius est, si de quibus priora aliqua prædicantur, est horum demonstratio. quorum autem est demõstratio, neque me-
C lius euenit se habere ad ipsa, quam scire, neque scire sine demonstratione: si autem hoc per hæc notum, hæc autem non nouimus, neque melius nos habemus ad ipsa quã scire, neque quod per hæc notũ sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter & non ex quibusdam, neque ex suppositione, necesse est stare prædicationes inter medias: si enim non stant, sed est semper acceptio ad superius, omniũ erit demõstratio: quare, si infinita non euenit pertrãsire, quorum est demonstratio, hæc non sciemus per demonstrationẽ. si igitur neq; melius nos habemus ad ipsa, quã scire, non erit aliquid scire per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione.

Dixit Arist. Vna igitur demonstrationũ est, per quam demonstratur dispositio syllogismi logici: sed monstratio alia procedet secundum hoc, si fuerit demonstratio consistens vtiq; super iis, in quibus prædicatũ est valde pręcedens: res autem, quæ sciuntur, per demon-

ſtrationem impoſsibile eſt ſciri per modum alium meliorem ipſo,& fieri non poteſt,vt ſciantur per aliud a demonſtratione: & ſi eſt demõſtratio,ſcitur vtique,cum ſciuntur propoſitiones,ex quibus fuit:& ſi eſſent propoſitiones non notę apud nos,& non ſit via nobis ad ſcientiam ipſarum,nos non ſciemus illud,quod per ipſas ſcitur: & conſimiliter etiam ſi cadet vtique cognitio per demonſtrationem in aliquibus ſecundum veritatem , non ſecundum viam radicis poſitæ, ſequitur ex neceſsitate,vt terminentur media & ſtent,& ſi non terminabuntur & ſtabunt , ſed inuenietur aliquid a principio,quod eſt ſuperius ipſo,prædicatum de eo , erit de quacunque re accepta demonſtratio :quoniam non poſſunt terminari ea , quæ non habent finem, cum cognoſcuntur reliquiæ ipſorum per demonſtrationem , & ſufficiet nobis res ad id,quod non nouimus per demonſtrationem : quoniam non eſt via , vt cadat cognitio in ipſis per modum meliorem, quam per demonſtrationem Igitur non cadet ſcientia per demõſtrationem in nullo,niſi fortaſſe ſit per modum radicis poſitę . D E

152 Modus autem ſecundus eſt , ſi demonſtratio conſtruitur ex propoſitionibus vniuerſalibus comprehenſis in concluſione: hoc eſt,quæ ſunt altiores ipſa:& ea, quę ſciuntur per demonſtrationem,non poſſunt ſciri per aliud q̄ per demonſtrationem,neq; per aliud,quod ſit excellentius demõſtratione: ſequitur igitur,ſi omnis propoſitio,quę accipitur in demonſtratione, indiget propoſitione altiore , ꝙ non inueniatur in aliquo cognitio per demonſtrationem , qm̄ exiſtentia eius, qđ non habet finem non poteſt tranſire in actum,niſi aliquis poſuerit,ꝙ demõſtratio ſit ex propoſitionibus confeſsis,et poſitis,abſque eo,ꝙ monſtrẽtur in aliqua ſcia: ſed hoc eſt impoſsibile .

Demr̄atio dr̄ ſyll's logicus,q̃uo ,

Dixit : Hec igitur eſt vna demonſtrationum , per quam monſtratur diſpoſitio ſyllogiſmi logici.ex hoc apparet , ꝙ intelligit per ſyllogiſmum logicum,demonſtrationem,quæ eſt ex propoſitionibus veris non proportionatis. & intelligit , ꝙ hæc eſt vna duarum monſtrationum. Quoniam monſtratio noſtra eſt logica,per quam monſtratur,ꝙ prædicata deueniunt ad finem in demonſtratione logica & vera.& hoc,quoniam monſtratio logica dicitur de ſyllogiſmo vero,qui eſt ex rebus vniuerſalibus non eſſentialibus : & hoc eſt, quod voluit per logicam hoc in loco. Et dicitur etiam ſyllogiſmus logicus,cum accipiuntur propoſitiones ipſius ex arte logicæ. & hoc,quoniam ars Logicæ facit duas operationes , quemadmodum dicemus in alio loco ab hoc.quarum vna eſt ex parte, qua eſt vniuerſalis,et hæc eſt operatio appropriata;altera vero ex parte, qua eſt vna de ſcientijs , hoc eſt,ꝙ pertractetur in ſcientia alia, quod monſtratum fuit per ipſam, Et poſtea q̃ hæc monſtratio,quam fecit hic,eſt vniuerſalis ſyllogiſmo logico , & demonſtrationi,† oportet ipſam conſimiliter etiam eſſe logicã : & propter hoc fieri poteſt , vt intelligatur ſermo ipſius hic vnus ex modis , per quos monſtratur diſpoſitio ſyllogiſmi logici,& demonſtrationum , quas intendebamus facere.hoc eſt , hæc igitur eſt vna demonſtrationum,per quas monſtratur diſpoſitio ſyllogiſmi logici per hanc monſtrationem in ſylllogiſmo logico:& intelligit per illud , quod monſtratur per modum logicum,ea quæſita communicantia ſyllogiſmo logico & vero:hoc eſt,ꝙ fieri non poteſt, vt monſtretur aliquid per media, quæ non habent finem,& non inueniuntur in vna & eadem re prędicata non habentia finem . Deinde dixit:ſed monſtratio alia procedet ſecundum hoc.intelligit per monſtrationem aliam, monſtrationem aliam ſecundum modum logicum.& etiam volo p propoſitiones logicas illud a monſtratione, qua monſtramus fieri non poſſe,vt inueniantur media infinita inter duas extremitates poſitas : & hoc , quoniam hæc monſtratio,quam faciet hic,eſt ſecundum hanc intentionem ex intentionibus tri- F

†al .l. cum ipſa ſit etiã verax eſt logica,

A bus, quæ præcesserunt, non secundum intentionem, quę pręcessit tractatum istū: & est monstratio, ꝙ prædicata sint finita in demonstrationibus & prædicatis. Et posteaq̄ testificatus est in commemoratione istius mōstrationis, cœpit ipsam, & dixit: si fuerit demonstratio vtique consistens super iis, in quibus prædicatum est valde præcedens. sensus est, cum ex via demonstrationis sit vt existat super ijs, in quibus medii termini pręcedunt maiorem extremitatem per cognitionem & causam; hoc est, quę sunt causa maioris extremitatis. Deinde dixit: res autem, quæ sciuntur per demonstrationem, vsque ad id, quod dixit, a demōstratione. colligauit tractatum istum tractatui primo descriptione complicita ex his tractatibus, quemadmodum prius; ac si diceret, demonstratio non habet viam, qua assequamur cognitionem ipsius absq; demonstratione, neq; per aliquid melius demōstratione, & demonstratio vtique cognoscitur, cum cognoscuntur propositiones, ex quibus construitur demonstratio, quæ sunt priores cognitione proueniente ex demonstratione. Planum igitur, ꝙ, cum non habuerimus viam ad cognitionem propositionum, non habebimus viam ad demonstrationem. & hoc est, quod significauit cum dixit: & si fuerit demōstratio, vsque ad id, quod dixit, neq; illud, qđ per ipsas scitur. hoc est quęsitum, Et posteaq̄ enuntiauit, ꝙ si fuerint media, nō habebunt finem, sequitur per hoc, ꝙ non sit nobis cognitio: qm̄, cum media fuerint infinita, propositiones erunt infinitę, & quod est infinitum, non potest cognosci ꝑ

B demonstrationem cœpit confirmare hoc, & dixit: & consimiliter ēt si cadet vtiq; cognitio per demonstrationem in aliquibus rebus secundum veritatem, non secundū viam radicis positæ, sequitur ex necessitate, vt terminentur media & stēt. sensus est, cumq; notum fuerit per se, ꝙ cadet nobis cognitio per demonstrationem in aliquibus rebus, absque eo, ꝙ ponamus in propositionibus demonstrationis, propositionē non per se notam: hoc est, ꝙ perueniant ad ipsam per sciam aliā, sed cadet vtiq; cognitio nobis in multis per propositiones per se notas, sequitur in huiuscemodi demōstratione, vt sint media finita: hoc est, cum incæperit in ipsa a maiore extremitate, vt pficiatur p̄dicatio ad minorē, cumq; incœperit in ipsa a miore, vt pficiatur ad maiorē; & hoc est, qđ voluit cū dixit: sequit ex necessitate, vt terminent media & stent; hoc est, vt stent in prędicatione inter se, & nō ꝓcedat prędicatio in infinitum. Deinde cœpit monstrare, ꝙ terminantur per modū impossibilis, & dixit & si nō terminabuntur & stabunt. sed inuenietur aliquid a principio, quod est superius ipso prædicatum de eo, erit de quacunq; re accepta demonstratio. sensus est, sed si non deuenerint ad finē media, quacūq; propositione inuenietur propositio superior, hoc est comprehensa in ipsa, & magis vniuersalis ex parte subiecti sui: hoc est, ꝙ sit subiectum suū magis vniuersale, q̄ subiectū propositionis acceptæ, quousq; prædicatum propositionis prædicetur de subiecto suo propter prędicationem naturæ ipsius, quę est magis vniuersalis subie-

C cto suo: oīs igit̄ ꝓpositio monstrabitur per terminum mediū. vt in exēplo si dicamus, oīs homo sensibile, inuenietur natura vniuersalior atq; altior hoīe quousque prædicetur de homine, & prędicetur sensibile de ipso, & hoc est animal: sensibile itaque monstrabitur per naturam de homine pp animal. & consimiliter si erit res in sensibili cum homine, procedet hęc consuetudo. & si erit hoc ita in oī propōne, quęcunque ꝓpositio accepta fuerit, de ea cōstructur demōstratio. Deinde dixit. quoniam non possunt terminari ea, quę non habent finem, cum cognoscuntur reliquię ipsorum per demonstrationem, & sufficiet nobis res ad id, quod non nouimus per demonstrationem. sensus est, quoniam fieri non potest, vt cognoscamus propositionem ex propositionibus, nisi cum nouerimus antea propositiones infinitas p demonstrationē, & fieri non potest, vt cognoscamus propositiones infinitas per demonstrationes infinitas: quoniam omne finitum oportet terminari & perfici. planum, ꝙ sufficit tractatus iste: hoc est, sequitur ex ipso contrarium eius, quod positum fuit: hoc est, ꝙ non cognoscatur aliquid per demonstrationem. & intelligit per ea, quę non habent finem, propositiones: & intelligit per terminationem, ꝙ sciantur per demonstrationem. & consimiliter declarauit ipsum, cum dixit: cum cognoscuntur reliquiæ ipsorū per demrationē ac si dixisset; qm̄ fieri non potest, vt terminentur ꝓpositiones infinitę: qm̄ deueni

Quod est infinitum non cognoscitur demonstratione.

Vide 2. me. com. 11.

Oē finitum tandē terminatur uide. 3 ph. com. 59.

remus ad cognitionem ipsarum per demonstrationem: hoc est, cum nouerimus [illegible] sas per demonstrationem, sufficit nobis hæc positio: hoc est, sequitur ex [illegible] non sciatur vna ipsarum per demonstrationem: & hoc quemadmodum [illegible] diceret, non peruenit ad te hæc arena maris, quousque deueniret ad te [illegible] rum infinitarum. Deinde dixit; quoniam non est via, vt cadat cognitio [illegible] modo in meliorem quam per demonstrationem: igitur non cadet scientia per demonstrationem, neq; per aliquid aliud, nisi fort isse sit per modum [illegible] sus est, quod notum est per se, vt non cognoscatur aliquid per cognitionem [illegible] omni cognitione, nisi per demonstrationem, sed iam posuimus hanc [illegible] hoc est, quod in omni quod indiget demonstratione, non prouenit nobis cognitio [illegible] demonstrationem alicuius omnino, nisi fuerit demonstratio, quæ est per [illegible] repetitionis; hoc est, cum artifex admittit propositiones esse subiectas ab [illegible] ci alterius artis. atqui vult, quod ponens hunc sermonem non debet habere ap[illegible] cognitionem aliquorum, nisi quod est apud demonstrationem secundum viam [illegible] petitionis super aliquo ex cognitione illius, cuius demonstratio reperitur.

† Ab. le. petitionem principij.

Logice igitur ex his quidem aliquis crederet de eo, quod dictum est: resolutorie vero per hæc manifestum breuius, quod neq; sursum, neque deorsum infinita prædicata contingit esse in demonstratiuis scientiis, de quibus consideratio est. demonstratio nanq; eorum est, quęcunque per se insunt rebus. per se vero dupliciter sunt quæcunque: etenim in illis insunt in eo, quod quid est, & quibus ipsa in eo, quod quid est inexistentibus ipsis. vt in numero impar, quod inest quidem numero, inest autem ipsi numerus in ratione ipsius: & rursus multitudo, aut diuisibile in ratione numeri inest: horum autem neutra contingit infinita esse, neque vt impar numeri: iterum enim in impari aliud esset, cui inerat existenti, hoc autem si sit primum numerus inerit inexistentibus ipsi. Si igitur non contingit infinita talia esse in vno, neque sursum erunt infinita: sed necesse vtique omnia inesse ipsi primo, vt numero, & illis numerum: quare couertentia erunt, sed non supertendentia.

Dixit Aristo. Planum igitur secundum viam logicæ de rebus, quod in earum apparentia verum est, quod diximus: in syllogismo autem demonstratiuo, in quo hæc inuestigatio intenditur, iam monstratur vtique secundum multos modos, quod ipsius principia stant per additamentum ab vtraque extremitate: & hoc, quoniam demonstratio vtique est ex rebus essentialibus, & res essentiales sunt secundum duos modos, in quorum vno sunt prædicata, ex quibus constituitur natura subiectorum, & ipsa accipiuntur in definitionibus ipsorum: in modo autem altero sunt prædicata, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta. quemadmodum impar, quod prædicatur de numero: numerus enim accipitur in definitione ipsius. & quēadmodum multitudo & diuisibile prædicata de ipso: accipiuntur enim in definitione ipsius. & non potest in aliquo istorum duorum modorum fieri additamentum in infinitum, quemadmodum impar in numero. & hoc, quoniā si inesset numero aliquid aliud, in cuius definitione acciperetur impar, numerus vtique consimiliter etiam acciperetur in definitione ipsius, & si fieri non potest, vt inueniantur talia in aliquo

vno

A vno in infinitum: fieri vtiq; non poterit, vt fiat additio sursum in infinitum: & oportet ex necessitate hæc omnia in summa inesse ipsi primo, & primum inesse ipsis: quod igitur inest ipsis, est, vt conuertantur, non autem augeantur sursum, & procedant in infinitum.

Iam itaq; monstratum fuit fieri non posse, vt syllogismus logicus sit ex propo 153
sitionibus infinitis: & intelligo per logicũ syllogismum, cuius propositiones sunt vñes & verę absq; eo, ꝙ sint proportionatę, dispositio quoq; syllogismi demonstratiui proportionati, & est is, quem intendimus inuestigare, iam fuit declarata, ꝙ oportet consimiliter ẽt ipsum compleri ad propositiones immediatas: qm̃ est determinatarum extremitatum ex hoc sermone: & hoc qm̃ demonstratio vtiq; est ex propositionibus essentialibus, quemadmodum supradictum fuit: propositiones aũt essentiales sunt duarum specierum, quarum vna est, vt prędicata ea sint, ex quibus constituatur natura subiectorum: hęc aũt prędicata, aut sunt definitiones subiectorum, aut partes definitionum. Species autem secunda est, vt prędicata accipiantur, in quorum definitionibus sunt subiecta sua secundũ ꝙ partes definitionum suarum, quemadmodum impar, quod prędicatur de numero, qui nõ est par: numerus enim accipitur in definitione numeri imparis et numeri paris, quod cum ita sit, manifestum est, ꝙ in speciebus huiusce prędicationis non est possibi
B lis ascensus in infinitum: & hoc, qm̃ si inueniretur in impare aliquid, quod esset ad modum imparis respectu numeri: numerus enim consimiliter etiam acciperetur in definitione istius simul cum impare, & si inuenirentur prædicata cum hac dispositione in infinitum, fieri posset, vt inuenirentur in genere uno per se aliqua infinita in actu, quod est prohibitum, quod autem inuenitur in huiuscemodi prædicatis, non vt procedat in infinitum, sed inuenitur in ipsis, ꝙ conuertantur: hoc est, ꝙ prędicetur magis vniuersale de magis appropriato: & hoc, qm̃ secundum ex ipsis est magis appropriatum q̃ primum: & hoc, qm̃ impar est magis appropriatum q̃ numerus, & si fuerit aliquid aliud, quod se habuerit respectu imparis, quemadmodum se habet impar respectu numeri, ipsum erit magis appropriatum consimiliter etiam, q̃ impar: & propter hoc apparet itidem ex hoc modo, ꝙ nõ est possibilis ascensus in ipsis in infinitum: sed complebitur res ad naturam prædicati, quo non inuenitur appropriatius.

Posteaquam monstrauit monstratione comprehendente syllogismum logicũ & demonstratiuum, fieri non posse, vt inueniantur prędicata infinita procedẽtia sursum, neq; subiecta infinita procedentia deorsum: vult hoc monstrare per monstrationem appropriatam in syllogismo demonstratiuo, & dixit: Planum igitur secundum viam logicę, hoc est secundũ propositiones vniuersales, per quas mõ
C strantur ambo hęc in eo quod pręcessit: & posteaquam hæc monstratio non est appropriata in demonstratiuo. eius autem intẽtionis in hoc libro est, trahere mõstrationem demonstrationi propriam: dixit, in syllogismo demonstratiuo, in quo hęc inuestigatio intenditur, iam vtiq; monstratur secundũ modos multos, ꝙ principia ipsius stant per additamentum ipsorum ab utraq; extremitate. sensus est, in syllogismo autẽ demonstratiuo, de quo inuestigare intendimus in hoc libro, iam vtiq; mõstratur per vias multas, ꝙ principia sua, hoc est, propositiones suę stant per additamentum ab vtraq; extremitateꝭ, hoc est a parte prędicati & subiecti. Deinde cœpit monstrare essentiam appropriatam, quam terminati sumus, & dixit: & hoc, qm̃ demonstratio vtiq. est ex rebus essentialibus, vtiq; ad id, quod dicit, accipiuntur enim in definitione ipsius. sensus est, & demonstratio huius est, qm̃ demonstratio vtiq; componitur, quemadmodum mõstratũ est antea ex propositionibus substantialibus: iamq; declaratum fuit, ꝙ substantialia sunt duobus modis. vno ꝙ prędicata sint definitiones subiectorum, de quibus prędicãtur, aut pars definitionum, hoc est, aut genera, aut differentię: altero autem modo propositiones, in quibus genera subiectorum, aut subiecta ipsa accipiuntur in definitionibus prędicatorum. quemadmodum numerus accipitur in definitione paris, & imparis & quemadmodum accipitur in definitione multi & pauci, & quemadmodũ acceptio ipsius, est in definitione † diuisibilis: & hoc, qm̃ diuisibile est vna ex

Rõibus dialecticis Arist. dupl'r vtitur, ad exercitãdũ, & sic añ demõstrationem, ad confirmandũ, & sic post. i. cœli. com. 85.

Prędicata substantialia sunt duorum modorum supra te. 30. & 31.

† a. l. discreti

proprietatibus numeri. Et posteaquam diuiditur genus prędicatorum substantialium in has duas diuisiones, dixit: & non potest in aliquo istorum duorum modorum fieri additamentum in infinitum. sensus est, & fieri non potest in vno istorum duorum generum propositionum, vt inueniantur aliqua, quæ prędicentur de se inuicem in infinitum. Deinde cœpit declarare hoc de prędicatis, in quorũ definitionibus accipiuntur subiecta, & dixit: quemadmodum impar in numero. sensus est, & hoc: quoniam fieri non potest, vt inueniatur hæc dispositio in prędicatis, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta, quemadmodum impar, in cuius definitione accipitur numerus. Deinde cœpit monstrare hoc, & dixit: quoniam si inesset numero aliquid aliud, in cuius definitione esset impar, numerus vtique consimiliter etiam acciperetur in definitione ipsius. sensus est, & manifestum hoc, quoniam si inessent huiuscemodi accidentibus substantialibus accidentia substantialia, et acciperentur ipsa in definitione eorum ad modum, quo in definitione eorum accipiuntur consimiliter etiam subiecta eorum, quemadmodum inest impari aliquid, quod procedit modo imparis de numero, numerus igitur cõsimiliter etiam acciperetur in definitione eorum, quę accipiuntur in definitione ipsius. Deinde dixit: & si fieri non potest, vt inueniantur talia in aliquo vno in infinitum, fieri vtique non poterit, vt fiat additio sursum in infinitum. sensus est, cumq; manifestum sit, ꝙ genus primum, quod accipitur primum in definitionibus huiuscemodi accidentium, quæcunque fuerint: hoc est, quæ prædicantur de se inuicem prędicatione substantiali: planum vtique, ꝙ si complicantur ex ipsis prædicata infinita, ꝙ erunt aliqua infinita existentia in aliquo vno, & hoc est genus primum: aut erit aliquid vnum, in cuius definitione accipiuntur aliqua infinita: & si hoc fieri non potest, fieri vtique non poterit, vt inueniantur prædicata substantialia, in quibus additamentum sursum fieri potest in infinitum: & consimiliter etiam huiuscemodi prædicata sunt appropriata de subiectis, quæ accipiuntur in definitionibus ipsorum: sed subiecta accipiuntur in ipsis, & in oppositis secundum modum, quo diuiditur genus per differentias oppositas. & si inueniuntur huiuscemodi accidentia in infinitum, fieri potest, vt inueniantur genera, quæ diuiduntur per differẽtias oppositas in infinitum absque eo, ꝙ perueniat diuisio ad species vltimas: sed hoc est manifeste falsum per se, & sequitur in specie accidentium, in quibus genera subiectorum suorum accipiuntur in definitionibus suis: sed in quorum definitionibus accipiuntur subiecta, in ijs vtique sequitur falsum prius, quoniam ipsum comprehendit vtrunque. Et propterea intendit hoc ipsum Aristotel. licet Themistius exposuerit hunc locum secundum expositionem † secundam, quam exposuit: hoc est, ꝙ sit diuisio infinita. Et dixit: & oportet ex necessitate hæc omnia in summa inesse ipsi primo. sensus est, ꝙ in omnibus accidentibus substantialibus, quæ prædicantur de se inuicem, sequitur in summa, vt insint generi primo, quod accipitur in definitione primi illorum, quod acciderit. & dixit: quod igitur inest ipsis, est, vt conuertantur, non autẽ augeantur sursum & procedant in infinitum. sensus est, ꝙ intelligit per hęc illud, quod fuerit ex accidentibus, in cuius definitione accipitur subiectum ipsum, non genus subiecti, & hoc quoniam, cum accipitur in definitionibus genus subiecti, ipsæ sunt vniuersaliores subiecto, de quo prædicantur. aut dixit, ꝙ omne accidens, quod prædicatur de aliquo in eo ꝙ quid, sequitur, vt sit appropriatum. Et posteaquam Aristotel. conditionem posuit in prædicatione substantiali demonstratiua, vt prædicatum sit de aliquo in eo ꝙ quid: posuit etiam conditionem in accidentibus substantialibus, quemadmodum posuit conditionem huius in definitionibus. Et propterea protulit sermonem hic prolatione vsi, & dixit: quod igitur inest ipsis, est, vt conuertantur, non autem augeantur sursum. sensus est, quod inest ipsis de infinite in prędicatione, est, quod sit secundum viam circuli, non ꝙ sit secundum viam recti, & testatus est quod diximus Arist. ꝙ elegit in demonstrationibus accidentia appropriata, cum dixit: in modo aũt altero sunt prædicata, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta, & non dixit, aut genera subiectorum suorum: & si est, iam vtiq; opinabimur, ꝙ nomen subiecti pertractatur hic loco generis, & exemplum ipsius hic testatur super hoc.

Expõ The. diuersatur ab Auer.

† Ab. l. alteram, quã exposuimus.

Documentum. 1.

Documentum. 2.

A Neque etiam, quæcunque in eo, quod quid est insunt, neque hæc infinita sunt: neque enim esset vtique definire. Quare si prædicata quidem per se omnia dicuntur: hæc autem non infinita, starent vtique quæ sursum: quare & deorsum. si autē sic, & quæ in medio † duobus terminis semper inerunt finita: si vero hoc, planum iam, quòd necesse est demonstrationum principia esse, & non omnium esse demonstrationem: quod dicebamus quosdā dicere a principio. si enim sunt principia, neque omnia demonstrabilia, neque in infinitum iri potest: esse enim vtrumuis horum, nihil aliud est, quam esse nullam distantiam immediatam, & indiuisibilem, sed omnes diuisibiles. intro nanque proiicien do terminum, sed non assumendo demonstratur, quod demonstratur: quare si hoc in infinitum contingit ire, cótingeret vtique duorum terminorum infinita in intermedio esse media: sed hoc impossibile, si stant prædicamenta sursum & deorsum.

† a.l. duorū terminorum fuerint vtiq; finita.

B Quòd autem stant, monstratum fuit logice quidem prius, resolutorie vero nunc.

Dixit Aristotel Et consimiliter etiam prædicata, quæ in definitionibus subiectorum accipiuntur, non procedunt in infinitum: quoniam si esset res in hunc modum, nulla vtique esset via definitionis. cum igitur fuerint prædicata omnia, quæ sunt in demonstrationibus prædicatā substantialia, & hæc non sunt infinita: terminabitur vtique & stabit additamentum sursum: igitur additamentum consimiliter deorsum terminabitur. cumq; hoc ita fuerit, & ea, quæ comprehenduntur inter duos terminos semper sint finita: sequitur ex hoc, vt sint demonstrationi principia, neq; sit demonstratio de omni re. & hoc est, quod præmisimus, & inuestigauimus de hominibus, qui admiserunt sermonem in hoc. & hoc, quoniam si inueniuntur principia non demonstrabilia, non erit omnis res demonstrabilis, secundum quòd dixerunt nonnulli, & impossibile est consimiliter etiā
C additamentum in infinitum: quoniam esse alterum istorum, quodcunque contigerit, non est plus, quàm quòd oporteat propositiones demonstrationis omnes esse mediatas: quodq; non sit in propositionibus demonstrationis propositio immediata: & hoc, cum fuerit inter quoscunque duos terminos terminus medius, non quomodocunque contigerit, sed cum fuerit duobus terminis communicatio, non vni ipsorum tantum. Et per monstrationem, quam præmisimus cogimur in eo, quòd, si additamentum in infinitum fuerit possibile, possibile etiam erit, vt inueniantur inter duos terminos media infinita: sed hoc fieri non potest: quoniam additamentum ab vtrisque extremis stat & terminatur. iam igitur monstratum fuit per vtranq; duarum monstrationum: per logicam quidem iam perfecimus, per demonstratiuam autem nunc, quòd principia stant & terminantur.

Et consimiliter etiam in predicatis, quę accipiuntur in definitione subiectorum, non potest progredi res in infinitum: qm̃, si res ita se haberet, non haberemus viam ad cognoscendas rerum definitiones: cum igitur predicata in demonstratione sint istarum duarum specierum, iamq; declaratum fuerit de istis, ꝙ habent ascensum sursum determinatum, hoc est in prędicatione, & in processu consimiliter etiam deorsum terminantur, hoc est in positione sub seinuicem: cumq; hoc ita fuerit, & declaratum fuerit antea ꝙ definitiones, quę comprehẽduntur inter hos duos terminos, sunt finitę, planum, ꝙ sequitur ex hoc, vt sint in demonstrationibus propositiones primę, quę non habent demonstrationẽ aliam, qm̃ non habent terminum medium, & non erit demonstratio cadens super omni re, & hoc est, quod narrauimus nonnullos existimasse. Iam igitur declaratum est, ꝙ in ambobus syllogismis, logico & demonstratiuo, oportet esse propositiones immediatas notas per se non per alia.

Posteaquam declarauit speciem prędicatorum, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta, ꝙ oportet ex necessitate, vt deueniant ad finem in prędicatione: vult monstrare, hoc consimiliter etiam in secunda specie prędicatorum substantialium, hoc est, quę sunt definitiones, aut partes definitionum. Et dixit: Et consimiliter etiam prędicata, quę in definitionibus subiectorum accipiuntur, non procedunt in infinitum: qm̃ si esset res in hunc modum, nulla vtiq; esset via definitionis. sensus est, ꝙ si essent predicata, quę sunt definitiones subiectorum, aut partes definitionum, infinita, non esset via vt inueniretur definitio alicuius. qm̃ definitio est, quę comprehendit naturam: & naturę sunt, ex quibus constituitur substantia rei. si igitur hę naturę essent infinitę, fieri non posset, vt inueniretur cõprehendens naturam terminorum. Et posteaquam declaratum fuit, ꝙ non potest inueniri infinitum in natura substantiali, dixit: cum igitur fuerint prędicata omnia, quę sunt in demonstrationibus prędicata substantialia, & hęc non sunt infinita. terminabitur vtiq;, & stabit additamentũ sursum: igitur additamẽtum deorsum consimiliter terminabitur. sensus est, cumq; fuerint prędicata demonstrationum substantialia duarum specierum, & iam monstratum fuerit in vtraq; istarũ specierum, fieri non posse, vt inueniãtur in ipsis prędicata infinita, iam igitur terminabitur additamentum in processu sursum ex necessitate: hoc est, ꝙ prędicetur aliquid de aliquo in infinitum. cumq; determinatum sit additamẽtum sursum, sequitur ex necessitate ex istis disputationibus eisdem, vt terminetur additamentum deorsum: hoc est, cum inuenitur subiecto subiectum, & hoc in infinitũ. Deinde dixit: cumq; hoc ita fuerit, & ea, quę comprehẽduntur inter hęc duo, semper sint finita, sequitur ex hoc, vt sint demonstrationi principia, neq; sit demonstratio de omni re. sensus est, cumq; declaratum fuerit, ꝙ demonstratio deueniat ad vtrasq; extremitates determinatas, planum vtiq;, ꝙ fieri non potest, vt inueniatur inter duas extremitates determinatas media infinita. cumq; hoc ita fuerit, sequitur, vt omnis demonstratio deueniat ad principia prima nõ indigentia demõstratione. atq; dixit hoc, qm̃ iam posuit, ꝙ illud, quod est inter duas extremitates finitas, sit ex necessitate finitum. cumq; hoc ita sit, sequitur vtiq;, ꝙ non oportet super omni re construi demonstrationem. Deinde dixit: & hoc est, quod premisimus & inuestigauimus de hominibus, qui admiserũt sermonem in hoc: & hoc, quoniam, si inueniuntur principia demonstrabilia, non erit omnis res demonstrabilis. sensus est, & hoc, quod monstratum fuit esse impossibile, ꝙ non construatur de omni re demonstratio, id est quod premisimus & inuestigamus de viris aliquis, qui dixerunt de ipso: hoc autem est impossibile propter id, quod diximus. Et, quoniam manifestum, ꝙ sunt hic propositiones, quę non ostenduntur per demonstrationem, sed sunt per se manifestę, quę sunt principia demõstrationis per naturam, non de omni construetur demonstratio, neque fieri poterit, vt prędicetur aliquid de aliquo in infinitum. Deinde dixit: quoniam esse alterum istorum quodcunque contigerit, non est plus, q̃ ꝙ oporteat propositiones demonstrationis omnes esse mediatas: quodq; non sit in propositionibus demonstrationis propositio immediata. intelligit quemadmodum existimo per vnam † duarum intentionum, quas posuit ponens, ꝙ prędicatio augetur in infinitum in demonstratio-

Definitio nõ est infinitorum.

Quod est inter duo extrema finita necessario est finitum.

Supra te. 18. 19. 20. & 21.

† Ab. l. alterũ istorũ, qđ subiiciat aliquis.

A nibus:&† secundo posuit ponens,ꝙ demonstratio construitur super omni re. & hoc,quoniam ex vtraq; istarum positionum sequitur,ꝙ non est plus,q̄ ꝙ existimetur ex complicatione ipsius,ꝙ media in demonstrationibus procedunt in infinitum:quodq; non inueniuntur propositiones immediatę. & dixit:& hoc, cum fuerit inter quoscunque duos terminos terminus medius,non quomodocunq; contigerit,sed cum fuerit duobus terminis communicatio non vni ipsorum tantum. sensus est,& hęc positio:hoc est,sermo dicens, ꝙ fieri non potest, vt inueniatur propositiones immediatę,aut ꝙ prędicatio procedat in infinitum,innuit,vt sit inter quoscunq; duos terminos acceptos in syllogismo terminus medius , & inter hunc terminum acceptum post duos terminos terminus alius, & procedat res in infinitum:sed non est,vt accidat,ꝙ accipiatur terminus medius communicās nō vni duarum extremitatum tantum,sed vtrisq;:atque conditio,ꝙ sit communicās ambabus extremitatibus est,quoniam per hoc monstratur vnum duorum terminorum inesse alteri.Deinde dixit:Et per monstrationem,quam pręmisimus , cogimur in eo,ꝙ,si additamentum in infinitum fuerit possibile possibile etiā erit, vt inueniantur inter duos terminos media infinita : & hęc est consequentia,quā dixit esse per se manifestā & hoc,qm̄ qui posuit , ꝙ additamentū in prędicatione sursum et deorsum possibile est in infinitū, posuit vtiq; fieri posse,vt inueniā

B tur inter quoscūq; duos terminos media infinita.& hoc,qm̄ qui accepit inter duos terminos terminum medium,& inter hunc terminum mediū acceptum post duos terminos,terminum medium vnum alium,& procedat hoc in infinitum,ipse vtique ponet ex necessitate additamentum prędicationis super termino vno in infinitum.Et quoniam hęc consequentia conuertitur,quę est, si est inter quoscūq; duos terminos terminus,vt sit additamētum in infinitum possibile,dixit:sed hoc fieri non potest,quoniam additamentum ab vtrisq; extremis stat & terminatur. sensus est,ꝙ si additamentum in prędicatione non procedet in infinitū,fieri non poterit,vt inueniantur inter duos terminos termini medij infiniti. Deinde dixit: iam igitur monstratum fuit per vtranq; duarum monstrationum , quas adduximus:hoc est monstrationem logicam,quam adduximus antea:& hęc est mōstratio,quę continet syllogismum logicum & demonstratiuum,& monstrationē demonstratiuam , quę appropriatur syllogismo demonstratiuo , quam adduximus nunc,ꝙ principia demonstrationis perficiuntur ad principia nota per se,hoc est non nota per terminum medium.

† Ab.l. alterum est non subiicientis.

Si additamētum in infinitū fuerit possibile, foret ēt possibile inueniri iter duos terminos media infinita,quod considera pp accidentia.

Quo pacto mediatæ propositiones ad immediatas deduci possint. *Cap. XVIII.*

C Monstratis autem his,manifestum,quòd si aliquid idem duobus insit,vt a,& ipsi c & ipsi d:cum non prædicetur alterum de altero, aut nullo modo , aut non de omni , quòd non semper secundum commune aliquid inerit. vt ęquicruri & gradato hoc,quod est duobus rectis ęquales habere secundum commune aliquod inest:secundum quòd enim figura quædam inest,& non secundum quòd alterum . hoc autem nō semper ita se habet: sit enim b,secundum quod a ipsi c d inest, planū igitur erit,quòd & b ipsi c & d,secūdum aliud commune,& illud secundum alterum:quare inter duos terminos infiniti vtiq; inciderent termini:sed impossibile.secundum igitur cōe aliquid inesse non necessarium est semper idem pluribus,si quidem erunt *mediata interualla. In eodem tamen genere & ex eisdem indiuiduis necesse est terminos esse:si quidem ipsum commune erit ex iis, quæ per se insunt:

* a.l. immediata.
* a.l. infinita.

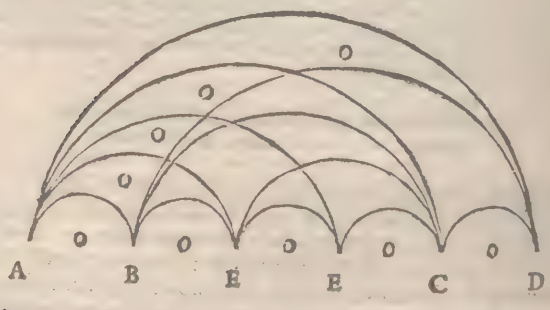
Vide supra tex. 59.

non enim erat ex alio genere in aliud transcendere, quæ monstrantur.

Dixit Aristotel. Cum vero monstrata fuerint hæc, planum vtique, cum fuerit aliquid vnum & idem inexistẽs duobus: quemadmodum a ipsi c, & d, & non fuerit vnum ipsorum prædicatum de altero, aut simpliciter, aut quòd non sit vnum ipsorum prædicatum de omni altero: hoc itaque non inerit ipsis ad aliquid commune semper. Vt in exemplo, angulos trianguli æquales esse duobus rectis, quod inest æquilatero & gradato, aliquid continet ipsos: & hoc, quoniam hæc res inest ipsis in eo, quòd sunt trianguli, nõ in eo, quòd est vnusquisque ipsorum: & hoc non est semper de omni re. sit igitur b aliquid, per cuius medium a inest ipsi c, & d, & b consimiliter etiam inerit vtrisque secundum aliquid commune, & hoc alicui alteri. cadent igitur inter quoscunque duos terminos termini infiniti: sed hoc est

† a, l, regul. r. impossibile. † secundum itaque consuetudinem viarum non sequitur, cum fuerit aliquod vnum inexistens pluribus, quòd insit ipsis per medium alicuius alterius, sed cõsimiliter etiam inuenientur propositiones immediatæ, & sequitur ex necessitate, vt termini propositionum immediatarum sint substantiales, & nõ comprehensi in natura, in qua sunt, siue fuerint propositiones vniuersales, siue appropriatæ: quoniam fieri non potest, vt propositiones demonstrationis transferantur de natura vna ad alteram,

Hac figura ostenditur in affirmatiuis propõnibus progressus ad aliquod immediatum.

Substantia. Corpus. Viuens. Animal. Homo. Equus.

155 Videtur autem, cum fuerit aliquid vnum idem prędicatum de duobus eo, ꝙ prędicatur de aliquo vniuersali ipsis, ꝙ hoc non progrediatur in infinitum, hoc est, ꝙ prędicetur de hoc vniuersali propter vniuersale aliud ipsi inexistens: sed hoc stabit, quemadmodum si prædicaretur de triangulo diuerso laterum & ęquilatero, ꝙ habent angulos ęquales binis rectis, quoniam vtraq; sunt triangulus, non sequitur, si prędicatur ęqualitas angulorum de triangulo propter rem vlem ipsi itidem inexistentem, ut hoc procedat in infinitum, hoc est, ꝙ insit prędicatio istorum consimiliter etiam huic magis vniuersali propter vniuersale aliud, &

A procedat hoc in infinitum: si enim hoc ita esset, exucrent propositiones natura-
les, quę ponuntur in hac arte naturam generis, & inueniretur vniuersalius ipsis
duplicando in infinitum.
Posteaq̃ monstrauit fieri non posse, vt monstratio procedat in infinitum: vult
dicere hoc in omnibus duobus prędicatis, de quibus prędicatur aliquid vnũ per
medium prędicati vl'is ipsi cõicans: hoc est, ꝙ deuenit ad finem hoc medians vl'e
cõicans: & hoc, cum fuerint hęc duo subiecta, quorum vnum non prędicatur de
altero, aut simpliciter, aut in eo, ꝙ prędicatur vnũ ipsorum de altero per prędica
tionem particularem, non vl'em tantum cõicantem vtrisq;, & non est ibi aliquid
cum hac dispositione: & si prędicatur vnum ipsorũ de altero, planum vtiq;, ꝙ
monstratur de appropriato per medium, quod sit vl'e. Exemplum sit huius in prę
dicatione alicuius vnius eiusdẽ de duobus in ordine vno de genere, sub quo po-
nuntur: quemadmodum prędicatio angulorum ęqualium duobus rectis† de trian- †a.l.triangulo, schaleno, & de isochele,
gulo, gradato, et triangulo ęquilatero: ęqualitas enim angulorũ duobus rectis prę
dicatur vtiq; de duobus triangulis ex parte intentionis vl'is ipsis, & hęc est, ꝙ
sint trianguli: quod cũ ita sit, monstratum vtiq; fuit, ꝙ ęqualitas angulorũ trian-
guli duobus rectis prędicatur de duobus triangulis per mediũ, quod est, ipsos esse
triangulos, & hoc mediũ, quod est triangulus, sequitur ex necessitate ꝙ prędice-
tur de vtrisq; absq; medio in eo, ꝙ perficitur ad aliquod vl'e immediatum, si non
B procedunt media in infinitũ. quod cum ita sit, sequitur, vt perficiatur res in resolu
tione syllogismorum compositorum ad propositiones immediatas: & consimili-
ter etiam hoc vr̃, cum terminus quęsiti prędicatur de vno duorum, hoc est ꝙ per-
ficiatur inexistentia in hoc ad propositionem immediatam. Sed iam dubitatur in Dubium.
hoc quod dixit, cum fuerint duo, quę prędicantur de duobus per modum vnius,
prędicabuntur vtiq; de ipso per naturam propter naturam cõicantem ipsis, pro-
pter prædicationem generis de speciebus, in quas primo diuiditur: sed, si posuerι-
mus hoc, nõ erit prędicatio generum de suis subiectis in eo quod quid. sed Arist. Solutio.
posuit conditionem inexistentię substantialis, ꝙ sit in eo quod quid. Dico, ꝙ prę
dicatio generis de suis speciebus diuidentibus fit ex necessitate per naturã, quæ
ibi inest, & hęc est differentia ęqualis huic generi: sequitur aũt hoc omnem præ-
dicationem. qm̃ causę propinquę ęquales suis causatis, non habentes inter se, &
inter causata sua mediũ, sunt appropriatæ ex necessitate causatis suis: cumq; nõ
fieterit apud aliquem demonstratio in hac causa, non cognoscetur vtiq; res post
hoc in eo quod quid, & non poterit scire an sit artificialis, quodq; non sit cogni-
tio sua confessa apud operatorem naturę. & hęc est conditio, quam posuit in de-
monstrationibus, & videtur, ꝙ non sit. Et dixit: cum vero mõstrata fuerint hęc,
planum vtiq;, cum fuerit aliquid vnum & idem inexistens duobus, quemadmo-
C dum a ipsi b, & d. sensus est, cum monstratum fuerit fieri non posse, vt procedat
prędicatio in infinitum, planum vtiq;, cum fuerit aliquid vnum inexistens duo-
bus, aut prędicatum de duobus, quemadmodum si inesset a, ipsi c & d. Et dixit:
& non fuerit vnum ipsorum prędicatum de altero, aut simpliciter aut ꝙ non sit
vnum ipsorum prędicatum de omni altero. hoc est, ex conditionibus horum duo
rum est, ꝙ non sit vnum ipsorum prędicatum de altero, aut simpliciter, aut in to-
tum. Exemplum igitur eius, quod prędicatur de duobus, et non prędicatur vnum
ipsorum de secundo simpliciter, est prędicatio angulorum ęqualium duobus re-
ctis de gradato & æquilatero: quoniam gradatus non prædicatur de æquilatero
neque prędicatione vniuersali, neque particulari. Exemplum vero eius, quod non
prędicatur prędicatione vniuersali vnum ipsorum de secundo: hoc est inter duo,
de quibus prædicatur aliquid vnum & idem, quemadmodum si prædicaremus
animal de rationali & mortali, quoniam non prædicatur mortale de omni ratio-
nali, sed de aliquo ipsius. non enim verum est, ꝙ omne mortale sit rationale sed
ꝙ verum est aliquod mortale rationale. Et posteaquam posuit prædicatum vnũ
de duobus cum hac dispositione, dixit: hoc itaque non inerit ipsis ad aliquod vni
uersale semper. sensus est, sequitur itaque, vt sit huiusmodi prędicatum, cum
prædicatur de huiusmodi duobus, aut inest ipsis: prędicatur aũt de ipsis ex par
te alicuius vl'is, & non procedet hoc in infinitum: hoc est, ꝙ insit hoc vniuer-

Vide supra in expos.te, 37.& 39.

sale propter aliquid vniuersale aliud, & non procedat hoc in infinitum. Dein- D de adduxit exemplum predicatorum, quę insunt duobus propter aliquod vniuersale inexistens vtrisq; ipsorum, & dixit: vt in exemplo angules trianguli ęquales esse duobus rectis, quod inest triangulo ęquilatero, & gradato, aliquid continet ipsos. sensus est, quemadmodū inexistunt anguli ęquales duobus rectis triangulo, ęquilatero, & gradato: hoc enim inest ipsis propter aliquid continens ipsos, quod est, esse triangulum. Deinde adduxit disputationem super hoc, & dixit: & hoc, qm̄ hęc res inest ipsis in eo ꝙ sunt trianguli, non in eo ꝙ est vnusquisq; ipsorum. sensus est, ꝙ hoc, quod est, angulos esse ęquales duobus rectis, inest triangulis, non in eo ꝙ hic est gradatus, & æquilaterus, sed in eo ꝙ vnusquisque ipsorum est triangulus. Deinde dixit: & hoc non est semper de omni re: hoc est, ꝙ triangulus prędicetur de vtrisq; propter naturam vniuersalem tm̄ aliam a triangulo, & illa natura propter naturam aliam vniuersalem consimiliter etiam, & hoc continue procedat in infinitum, sed perficietur res ad naturam, quę prędicabitur de ipsis non propter naturam aliam vniuersalem. & illa natura inest vtrisque absq; medio ex necessitate, & non oportet, ꝙ intelligatur ex hoc, ꝙ prędicata, quę sunt sine medio, quorum conditiones ponuntur in demonstrationibus, sint de huiusmodi specie prędicatorum. Atqui voluit monstrare, ꝙ sequitur ex necessitate, ꝙ inuenitur prędicatio immediata, & quasi non animaduertit hoc in E loco, an sit prędicatum de ipso per viam quid est, aut non sit ita. Et postea quam commemorauit hoc, cœpit exemplum ponere huius per literas secundum cōsuetudinem suam, & dixit: qm̄ sit b aliquid, per cuius medium a inest c & d. & b cōsimiliter etiam inerit vtrisq; per aliquid vniuersale, & hoc alicui alteri. cadent igitur inter quoscunq; duos terminos termini infiniti. sensus est, exemplum huius, ꝙ ponamus literam prędicati, in quo est a: & subiecta, de quibus prędicatur hoc quæsitum, in quo est c & d: & ponamus medium vniuersale, per quod monstratur a, quod est prędicatum, inesse subiectis, quæ sunt c & d, in quo est litera b: & ponamus literam b consimiliter etiam inesse c per medium aliud vniuersale, & hoc aliud per aliud, hoc vtique procedet in infinitum: sequitur igitur, vt inueniantur inter duos terminos, qui sunt a & c, aut d, termini infiniti: sed iam declaratum fuit, ꝙ hoc non est possibile. Deinde dixit: Secundum igitur consuetudinem viarum non sequitur, cum fuerit aliquid vnum inexistens pluribus, ꝙ insit ipsis per medium alicuius alterius, sed consimiliter etiam inuenientur propositiones immediatæ. sensus est, & secundum hoc, quod monstratum fuit, non oportet, cum fuerit aliquid vnum inexistens pluribus, vt insit ipsis per medium alterum. quoniam, si hoc ita foret, inuenirentur inter duos terminos media infinita. cumq; hoc sit impossibile, sequitur vt sint propositiones immediatę ex necessitate. Et posteaquam docuit, ꝙ prędicatio peruenit in huiuscemodi prædicatis ad propositiones immediatas, & ꝙ propositiones, in quibus deuenit prædicatio ad immediatum in huiuscemodi subiectis, non sunt prædicata de subiecto per viam quid est: quoniam prędicatum est vniuersalius ipso. & iam accepit in propositionibus demōstrationum, ꝙ sunt prędicata in eo quod quid, & sine medio, docuit hoc, ne aliquis existimaret, ꝙ propositiones mediatę, quę sunt principia demonstrationis, sunt cum hac dispositione, & dixit: & sequitur ex necessitate, ꝙ termini propositionum immediatarum sint substātiales, et non comprehensi in natura, in qua sunt. intelligit per substantiales, ꝙ predicētur in eo quod quid. & intelligit per hoc, ꝙ sunt comprehensi in natura, in qua sunt, ꝙ non sint magis vniuersales, q̄ genus, de quo considerat ars. Et dixit: siue fuerint propositiones vniuersales, aut appropriatæ. sensus est, siue fuerint ꝓpositiones, de quibus existimatur, ꝙ sunt vniuersales, quemadmodum ꝙ æqualia vni sunt æqualia, aut appropriatæ, super quibus cadit accidentalitas, ꝙ non pertractat ipsas ars alia. atqui voluit dicere, ꝙ vniuersalitas in ipsis est potentia appropriationis. Deinde adduxit disputationem, propter quam sequitur, ꝙ propositiones demonstrationis non comprehendant genus, nisi quod est super ipso, hoc est, non pertranseat ipsum, & dixit: qm̄ fieri non potest, vt propositiones demonstrationis transferantur de natura vna ad alteram, hoc est de arte ad artem: & non, ꝙ fieri non pos

A sit, vt translatio sit causa, ꝙ propositiones affirmatiuæ sint appropriatæ generi, de quo considerat ars: sed quia sunt appropriatæ, est causa, †ꝙ fieri non posit, vt transferatur ad subiectum posterius vtique per monstrationem præcedentem: & in eo, ꝙ præmisit antea per monstrationem posteriorem, cum mõstrauit fieri non posse, vt transferatur demonstratio de arte in artem. †Ab le. quę impolẽ ẽ, ꝙ trãsferãtur: verumtamẽ hic vsus est posterioriad cõmostratio nẽ prioris, et præhabitus vsusfuit prio ri ad cõmo- strationẽ po sterioris.

Manifestum autem, & ꝙ quando a insit b: siquidem est aliquid me diũ, est monstrare ꝙ a inest b, & elementa huius sunt hęc, & tot, quot media sunt: immediatæ nanque propositiones elemẽta sunt, aut om- nes, aut vniuersales: si autem non est aliquod medium, non amplius est demonstratio: sed in principia via est hæc.

Dixit Arist. Si vero a insit b per medium, monstratio vtique ipsius construetur per illud medium, & monstratio ipsius perficietur per hu iuscemodi principia: hoc est propositiones immediatas. & hoc, quo- niam propositiones immediatæ procedunt in demonstratione pro- cessu elementorum, aut omnes, aut vniuersales ex ipsis. cum vero nõ fuerit inter propositionum terminos propositio media, non erit su- B per ea propositione demonstratio, sed erit principium demonstratio nis tantum.

Sed iam declaratum fuit non oportere propositiones exuere naturam generis subiecti, siue fuerit appropriatum, siue vniuersale, quemadmodum declaratũ fuit in superioribus: & propterea fieri non potest, vt transferatur demonstratio de arte in artem. 156

Postq̃ monstrauit, ꝙ propterea quia sunt media infinita, prohibetur monstra- tio infinita, hoc est, ꝙ sit demonstratio terminorum mediorum infinitorum, vult docere†consensum cur sit cũ hac dispositione ad cognitionẽ hominũ naturaliũ, & dixit: Si vero a insit b per mediũ, monstratio vtique ipsius construetur per il- lud medium. sensus est, cum vero sit demonstratio cum hac dispositione alligata dispositioni, qua est ens per se, sequitur, si fuerit aliquid inexistens alteri per me- dium alicuius alterius, ꝙ non monstretur hoc secundũ consuetudinem naturalẽ, nisi propter hoc medium. hoc autem verificatur, cũ acciderit, ꝙ† prius existẽtia sit prius cognitione, quæ est conditio demonstrationis simpliciter, & propterea cõpleuit sermonem hic, Atqui in quibusdam propositionibus, quod est prius co- gnitione apud nos est posterius per existentiam. Quod cũ ita sit, nihil vtique pro hibebit, cum inest aliquid alicui, ꝙ monstretur per medium, & sit inexistentia C cognitionis istius rei isti apud nos per se manifesta, absque eo, ꝙ indigeat apud suppositionem medio: sed non est talium prædicatio prima. Et propterea præce- pit Aristo. de talibus, ꝙ elongentur a demonstrationibus. Vt in exemplo ex no tis primo apud nos, est ꝙ homo sit animal: & hoc vtique est per medium, quod est sensibile, & magis longinquum ab hac dispositione in propositione demon- stratiua: cuius signum est, quoniam terminus medius per naturam positus fuit ter- minus maior, & maior per naturam medius. Et dixit: & monstratio eius perficie tur per huiuscemodi propositiones immediatas. sensus est, & monstratio istarum propositionũ, quæ monstrantur per medium, erit per propositiones immediatas, & hoc, aut primo, aut†ꝙ sufficiat res per retrogradationem ad propositiones cũ hac dispositione, hoc est primas immediatas. Et propterea dixit: qm̃ propositio- nes immediatæ procedunt in demonstratione processu elementorũ. sensus est, ꝙ omnes demonstrationes compositę resoluuntur ad huiuscemodi propositiones, & non resoluuntur propositiones istę ad alias: quemadmodum resoluitur compositũ ad elementũ, & nõ resoluitur elementum ad aliud, & dixit: aut oẽs, aut vniues ex ipsis. atqui dixit hoc, qm̃ omne, quod est propositio magis vniuersalis, magis de- bet esse elemẽtũ: & propterea cõuenientius est, vt maior ꝓpositio sit elementũ, q̃ minor. cũ vero dixit: cũ vero non fuerit inter terminos propositionũ media

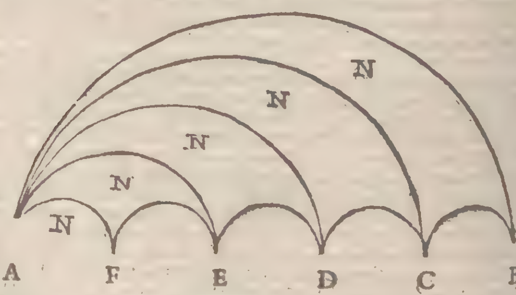
†Ab. l. cõue nientiã essen di circa hãc rem cũ natu rali scia hu- mana.
†al. l. prius ĩ essendo sit prius in co- gnoscendo.
Vide 1. ph. cõ. 2. & 3. Supra a t. 66 ad t. 72.
† al. l. ꝙ ad vltimum de- fluat res in hmõi pręmis sas primas, scilicet ime- diatas.
Maior ꝓpõ decẽtius ele mentũ voca tur, q̃ minor.

propositio, non erit super ea propositione demõstratio, sed erit principium demõstrationis tantum, oportet, ꝙ intelligatur ex hoc, ꝙ hoc vtique erit in propositionibus, in quibus prius per cognitionem apud nos, est prius per existentiam. & hoc, quoniam nihil prohibet, ꝙ insit aliquid alicui absque medio, & non erit nobis notum, ꝙ insit huic. & si hoc est ita, fieri non potest, vt mõstretur nobis hoc, sed per medium posterius.

Consimiliter autem & si a ipsi b non inest. si quidẽ est aut mediũ, aut prius, cui non inest, est demonstratio: si autem non, non erit: sed principia & elementa tot sunt, quot termini. Horum nanque propositiones principia demonstrationis sunt: & quemadmodum nonnulla principia sunt indemonstrabilia, quòd est istud hoc, & inest istud huic, ita & quòd non est istud hoc, neque inest istud huic: quare hæc quidem esse aliquid, illa aũt non esse aliquid, erunt principia.

Dixit Arist. Et consimiliter etiam, si fuerit a non inexistens b, nihil prohibet, quòd sit inter ipsa medium, aut non sit: & si fuerit inter ipsa medium, erit prius b, cui non inest a primo: demonstratio itaque erit per medium suum: & si non erit, non vtique perficietur demõstratio. & formæ propositionum immediatarum, quæ sunt principia demonstrationis & elementa ipsius sunt formæ terminorum. Et quemadmodum innouanẽ propositiones immediatæ sc̃dm viam affirmationis, per quarũ medium monstrantur quæsita, quæ sunt secundum viam affirmationis. consimiliter etiã inueniuntur propositiones immediatæ secundũ viam negationis, quibus mediis monstrantur quæsita, quæ procedunt via negationis. erunt igitur aliqua principia, per quæ monstrantur quæsita, quæ sunt sc̃dm viam affirmationis, & aliqua, per quæ monstrantur, quæ sunt secundum viam negationis.

Hac figura ostẽditur in negatiuis ꝓpositionibus ꝓgressus ad aliqd immediatum.

Qualitas. Suba. Corpus. Viuens. Animal. Homo.

157 Et propterea oportet propositiones, quæ efficiuntur in demonstrationibus esse duarũ specierũ, quarũ species vna est earũ, quę nõ habẽt mediũ, & hæ sunt, quę non cõsueuerunt monstrari per alias, & species alia est earũ, quæ habent mediũ, & hæ sunt, quæ consueuerunt monstrari per alias, istæ vero duæ propositionum species, inueniũtur in affirmatiuis & negatiuis, quemadmodum declaratũ fuit.

Posteaquã declarauit, ꝙ inueniuntur in prædicatione affirmatiua prædicat

A immediata† per existentiam quæ sunt elementa demonstrationum affirmatiuarũ: vult monstrare, ꝙ cõsimiliter sequitur hoc in prædicatione negatiua: & hoc, qm̃ cũ fuerit prædicatum affirmatiuum, quod prædicatur de subiecto absque medio, quod vtique non inest ipsi propter naturam aliam, sequitur, ꝙ sit prædicatũ, quod negatur a subiecto absque medio non propter naturam aliam comprehensam in subiecto, aut propter negationem naturę comprehensę in prędicato negato a subiecto per se, aut propter naturam comprehensam in altero ipsorum negato propter naturam comprehensam in vno, aut propter negationem suam a causa subiecti, & hoc accidet in eo, ꝙ fuerit ex prædicatis non habentibus causas, aut fuerint causæ ipsa subiecta per se, & dixit. Et consimiliter etiam si fuerit a non inexistens, nihil prohibet, ꝙ inter ipsa sit medium, aut non sit. sensus est, & hunc in modum consimiliter etiam cum negatur aliquid ab aliquo, nihil vtique prohibet, ꝙ negetur ab eo aut propter medium aut per se: hoc est propter immediatum, quoniam dispositio ipsius est, ꝙ non insit sibi hæc res: hoc est, ꝙ non insit sibi, qm̃ non inest alicui alteri, quemadmodum esse animal non inest sibi, qm̃ ipsum non inest * nutribili, quod est genus animalis: aut ꝙ ipsum non inest sibi per se: quemadmodum esse † animalia non inest nutribili. Deinde dixit: & si fuerit inter ipsa medium, erit prius b, cui non inest a primo: demonstratio itaque erit per medium suum: sensus est, & si fuerit negatio a a b propter negationem a natura alia priori q̃ b, aut comprehensa in b, aut causa ipsorum, negatio vtique

B a a b erit per demonstrationem, & demonstratio stabit super eo, ꝙ a negatur a b, per medium illius naturæ. Deinde dixit: & si non erit, non vtique perficietur demonstratio. sensus est, & si non procedet per hoc medium, quod est prius b, hoc est subiecto, demonstratio vtique non perficietur super negatione a ab ipso b, & dixit: & formę propositionum immediatarum, quę sunt principia demonstrationis, & elementa ipsius sunt formæ terminorum: intelligit per termines partes propositionum: & voluit vtique, ꝙ dispositio propositionum in fine sit dispositio terminorum *eadem, quoniam non est differentia inter †ipsa, nisi ꝙ termini superant propositiones in fine per vnum, quemadmodum monstratum fuit in libro syllogismi. Et dixit: Et quemadmodum, vsque ad id, quod dixit, secundum viam negationis. sensus est, ꝙ quemadmodum inueniuntur propositiones affirmatiuę immediatę, quibus medijs monstrantur quæsita affirmatiua, ita inueniuntur propositiones negatiuę immediatę, quibus medijs monstrantur quæsita negatiua: & aliquę sunt propositiones primę, per quas monstrantur quęsita affirmatiua, & aliquę, per quas monstrantur quęsita negatiua.

† Ab. l. in essendo et cognoscendo.

*al. l. vegetabili.

† al. l. aial nõ inest plãtę.

*al. l. ꝑ se.

†al. l. ipsos.

Documẽtũ.

Vide supra a t. 104. ad t. 108.

C Quando autem opus sit monstrare, accipiendum est, quod de b prædicatur primo, sit c, & de hoc consimiliter a, & ita semper procedenti nunquam extra ipsum propositio, neque existens accipitur in demonstrando, sed semper medium condensatur: quousque indiuisibilia fiant & vnum: est autem vnum, quando immediatum factũ fuerit, & vna propositio simpliciter, quæ immediata. Et quemadmodum in alijs principium simplex, hoc autem non idem vbique: sed in pondere quidem mina, in cantu vero * diesis illud autem in alio: consimiliter in syllogismis ipsum vnum est propositio immediata: in demonstratione vero ac scientia intellectus.

*diesis. i. primus sensibilis sonus.

Dixit Arist. Cum vero solliciti fuerimus in constituenda demonstratione, quòd a inest b, oportet vtique, quòd inueniatur prædicatũ de b primo, quemadmodum c, & prædicetur de hoc terminus a: cũque hoc fecerimus apud id, quo solliciti fuerimus in constituenda demonstratione, quòd a inest c, fortasse terminus exibit ab a, & fieri non potest, vt inueniat: sed inter terminos a & c inueniũtur media, quo

Vide supra. Exp. t. 21. & infra. t. 195.

vsque perficiātur ad terminos nō habētes latitudinē inter se,& propositionē vnā simplicē:& hoc erit ita,cū nō fuerit inter vtrosque terminus medius,& propositio vna simplex ea est,inter cuius terminos nō est mediū:& in eo quod superest,iam cōpletur dispositio ipsorum ad principiū,quod est aliquid simplex,& hoc erit in ipsis diuersum: in pondere enim † erit litra,in musicis vero quarta pars distantiæ:& cōsimiliter in vno quoque alio ab his duobus:in syllogismo consimiliter etiam perficitur ad principium maxime simplex , quod est propositio immediata: . in demonstratione, & in scientia perficitur ad principium,quod est intellectus.

† Ab. le. libra.& ī melodia toni quarta.

158 Propositiones autem immediatæ eæ sunt,quæ se habent respectu demonstrationis per modum fundamentorum.& hoc,aut omnes , aut ex ipsis maiores:& propositio quidem immediata ea est,quæ absolute est simplex:propositio autem habens medium est composita,& quemadmodū in reliquis compositis deueniunt res ad principia maxime simplicia,quemadmodū deuenit melodia ad melodiā, quæ est semitonium,& quemadmodum deueniunt mensuræ & pondera, ad pondera & mensuras,quibus non inueniūtur minora scdm sensum:ita se habet res in principijs syllogismi,& elemēta syllogismi sunt propositiones immediatæ:

* al. l. orōne

In hoc * tractatu sollicitus est, vt adducat disputationem per viam inquisitionis, q oportet demonstrationem resolui ad propositionem immediatam , & ipse cum hoc docet, quomodo cadunt termini medij inter duos terminos politos in sermone syllogistico,qm̄ cum formatum fuerit hoc esse, formatum erit fieri non posse,vt inter duo inueniantur termini infiniti:quod est melius & euidentius,atq; quoniam non perficitur nisi in ipso:& hoc,quoniā demonstratio præcedēs fuit, q fieri non potest,vt inueniantur inter duo termini infiniti: construitur autē super eo,q cadunt termini inter duas extremitates,hoc est,duos terminos positos, Et dixit : Cū vero solliciti fuerimus in cōstituēda demonstratione, q a inest b, oportet vtique,q inueniatur a prædicatum de b primo,quemadmodum c. sensus est,cumque constituerimus demonstrationem,q aliquid inest alicui, quemadmodum si construatur demonstratio,q a inest b,oportet vtique q inueniatur aliquid proueniens super b per affirmationem:hoc autem est necessariū,qm̄ non est demonstratio,nisi per syllogismum,nisi per terminum medium : & non erit syllogismus in prima figura,nisi cū fuerit minor affirmatiua.& propterea dixit oportet vtique , q inueniatur prædicatum de b primo, quemadmodum c. Et dixit:& & prædicetur de hoc terminus a,hoc est terminus medius, qui accipitur loco c. Deinde dixit:cūque hoc fecerimus apud id,quo solliciti fuerimus in constituenda demonstratione,q a inest c fortasse terminus exhibit extra a, & fieri nō potest,vt inueniatur. sensus est, cūque acceperimus q a inest c, propter terminum aliū medium,fieri vtiq; non poterit, vt cadat hic terminus extra a & c.& hoc, quoniam,si fuerit prædicatum de vtrisq; cadet extra a in propositione maiore: & hoc erit in secunda figura,& in secunda figura nō cōcluditur affirmatiuum: a, vt sit subiectum vtrisque,& sit extra b,hoc est subiectum minoris in propositione minore,sed hoc erit in tertia figura,& in tertia figura non cōcluditur vniuersalis affirmatiua.Oportebit igitur,cū voluerimus concludere affirmatiuam vniuersalē,q medius terminus cadat inter duas extremitates tm̄ in duabus propositionibus simul.& hoc erit,cū fuerit prædicatum de minore extremitate,& subiectum maiori,& erit prima figura:& si fuerit vni istarum duarum propositionum terminus medius , sequitur ex necessitate , vt cadat inter duas extremitates in duabus propositionibus simul.& fieri non potest vt procedat talis cadentia in infinitum:quemadmodum monstratum fuit antea:& hoc est,quod voluit, cū dixit: sed inter terminos a & c inueniuntur media,quousque perficiantur ad terminos nōhabētes latitudinē inter se.sensus est,sed oportet ī huiuscemodi quæsito affirmatiuo,q cadat terminus medius in vtraque duarum propositionum inter duas

A extremitates,& ita in vtraque ipsarum, si fuerint mediatæ, quousque perficiatur res ad propositiones immediatas: & hoc est, quod voluit, cum dixit: non habẽtes latitudinem inter se, & propositionem vnã simplicem: hoc est non habentẽ locũ quo cadat terminus medius, quæque non sit cõposita propter terminũ medium. quoniam propositiones, quæ monstrantur per ipsas, sunt compositæ. Et dixit: & propositio vna simplex ea est, inter cuius terminos non est medium. Atqui hoc ita est, qm̃ propositio, quæ monstratur per terminum medium, est propositio ex eo, ꝙ accipitur in monstratione ipsius, & cõclusio ad propositiones, per quas mõstratur. cumque sit propositio ex parte conclusionis, ex parte ista nõ est simplex sed propositio simpliciter ea est, quæ est propositio in relatione ad prædicamenta, & hæc est propositio † non medij. Deinde dixit. & hoc erit in ipsis diuersum, vsque ad id quod dixit, quod est propositio immediata. sensus est, & hoc inuenitur in omnibus generibus, quæ diuersificantur per prius & posterius rerum, quæ accipiuntur in ipsis, hoc est, quarum aliquæ sunt causæ aliquarum, quemadmodũ se habet res in ponderibus & musicis: hoc est, ꝙ inuenitur in ponderibus pondus, quod est primum: quemadmodum si diceres illud, quod vocatur litra, & in musicis harmonia simplex, quæ est prima, & ipsa est quarta pars distantiæ, & in alijs rebus, quæ sunt ex hoc genere. Consimiliter oportet esse in propositionibus propositionem primam simplicẽ non compositam. ꝙ autem ponantur propositio B nes in hoc genere, est ex parte, qua inueniuntur nonnulla notiora quibusdam, & causæ quorundam. cumque verum sit, ꝙ via cuiuscunque est, vt habeant aliquod simplex, & posuit, ꝙ de via propositionum est cõcludere ex hoc, ꝙ in ipsis sunt simplices: & hoc totum est disputatio per modum apparentiæ, non disputatio naturalis, qm̃ notum est per se, ꝙ genus propositionum est cum hac dispositione. Et dixit: in demonstratione autem & scientia perficitur ad principium, quod est intellectus. sensus est, & propositiones primæ simplices reducuntur ad principiũ quod est intellectus: hoc est nõ potest aliquis dicere, ꝙ omnis propositio indiget principio vniuersali istius enunciationis. Et dicemus cum hoc, ꝙ propositionum primarum principium est intellectus, non ꝙ ipsæ monstrantur per principium, quod est propositio, quemadmodum opinatur litigator.

† al. l. nota ꝑ medium.

Documẽtũ.

Disputatio Arist. nõ est naturalis, sꝫ p modũ apparẽtię de resolutione propositionũ ad aliquã primã qa hoc cõceditur in quacũq; facultate.

Documẽtũ.

In monstratiuis igitur syllogismis ipsius inexistentis, nihil extra cadit: in priuatiuis vero, vbi quidem quod oportet inesse, nihil extra hoc cadit vt, si a ipsi b per c nõ inest, si enim omni quidem b c inest, a vero ipsum c nulli. rursus si opus fuerit, ꝙ a c nulli inest, mediũ accipiendum est ipsius a & c, & ita semper progredietur. Si autem oportuerit monstrare, quòd d ipsi e non inest eo quòd c d quidem omni C inest, e vero nulli, aut non omni, nunquam cadet extra e: hoc autem est, cui non oportet inesse. In tertio autem modo, neque a quo oportet, neque quod oportet priuare, nunquam extra ibit.

Dixit Arist. In syllogismis igitur monstrantibus affirmatiuũ, mediũ vtique non cadit extra: in syllogismis vero negatiuis, cũ fuerit mediũ inexistens minori, non cadit in ipsis extra. Quemadmodũ, si velles monstrare, quòd a non inest b per medium c: si igitur c inerit omni b, & a nulli c: & si peruenerit necessitas, quòd monstremus a inesse nulli c, oportet, quòd inueniatur medius terminus inter ipsa, per quem mõstrabitur hoc, & in hunc modum semper. Si vero fuerit monstratio in secunda figura, quemadmodum, si aliquis monstraret, quòd b non inest e, & sit c medium acceptum inesse omni e: erit igitur ipsum inexistens nulli e, aut inexistens alicui e: negatio itaque nõ erit extra extremitatem, quæ fit in aliquo tempore. In tertia ve-

ro specie non est via, qua accipiatur negatio extra extremitatem negatam.

159 Medium autem cadit in propositionibus mediatis, in affirmatiuis quidē inter duas extremitates, & hoc semper, quoniam conclusiones vniuersales affirmatiuę concluduntur in prima figura tantum: medium vero in propositionibus negatiuis cadet inter duas extremitates. & hoc, cum fuerit negatiua vniuersalis conclusa in prima figura, quoniam propositio minor erit in ipsa affirmatiua: & ex hoc sequitur ex necessitate, vt medius terminus inueniatur inter duas extremitates: in figura autem secunda medius terminus cadet extra maiorem extremitatem, sed in tertia non cadet extra maiorem extremitatem.

Dixit: In syllogismis igitur monstrantibus affirmatiuum, medium vtique non cadit extra: hoc est medium vtique non cadit in vtraque duarū propositionum extra vnam duarū extremitatum, minorē & maiorem, sed cadit inter ipsas: & causa est id, quod diximus prius. quoniam affirmatiua non concluditur nisi in prima figura, & medius terminus cadit in vtrisq; propositionibus in hac figura inter ambas extremitates, hoc est maiorem & minorē. Et dixit: in syllogismis vero negatiuis, cum medium fuerit inexistens minori, non cadit in ipsis extra. sensus est, in syllogismis vero concludentibus negatiuā vniuersalem, cum fuerit complicatio ipsorum in prima figura, medius vtique terminus cadet inter ambas extremitates in ambabus propositionibus. & cœpit hoc, & dixit: cum mediū fuerit inexistens minori. sensus est, & maior prædicetur per negationem cum medio. quoniam cum fuerit medium inexistens minori, & negatum a maiore, cadet vtique extra ipsum in secunda figura. Et posteaq̄ cōmemorauit hoc, adduxit exēplum huius per literas, & dixit: quemadmodū, si velles monstrare, q a non inest b per medium c. si igitur c inerit omni b, & a nulli c. sensus est, exēplum huius, si voluerimus monstrare, q a inest b per medium c: cumque fuerit a negatum ab omni c, & c inexistens omni b: concludes vtique, q a negatur ab omni b per medium terminū, qui cadet inter a & b, & ipse est c. Deinde dixit: & si peruenerit necessitas, q monstremus a inesse nulli c, oportet, q inueniatur medius terminus inter ipsa, per quem monstrabitur hoc, & hunc in modum semper. sensus est, & si fuerit propositio maior in hac figura, vt cum dicimus a inesse nulli c, oportet, vt monstretur per c medium cadentem inter ambas extremitates, & oportet, vt inueniatur inter ipsas terminus medius, & insit omni c, & negetur ab ipso a, & ita quoque oportebit in propositionibus istius syllogismi in monstratione sua, hoc est, vt accipiatur inter vtrosque terminos suos terminus cum hac dispositione, et fiat hoc semper, quousque deueniatur ad propositionē notam per se, nō per terminum medium. Deinde dixit: si vero fuerit monstratio in secunda figura, quemadmodū si aliquis monstraret, q b non inest e, & sit c medium acceptum inesse omni e; erit igitur ipsum inexistens nulli e, aut inexistens alicui e: negatio itaque non erit extra extremitatem, quæ fit in aliquo tempore. sensus est, si in autem fuerit monstratio negatiuę vniuersalis, aut particularis in secunda figura, cuius minor ex propositionibus suis est affirmatiua, aut maior ipsius affirmatiua, quēadmodum monstrabit monstrans, q c non inest e per id, q a inest omni c, & negatur ab omni e, aut ab aliquo: concludetur igitur, q c negatur ab omni e, aut ab aliquo ipsius. & consimiliter, si fuerit affirmatiua minor, concludet vtique hanc eandem conclusionem, & in vtrisque modis non cadet terminus medius extra extremitatem. affirmatiua igitur erit minor, aut maior. & hoc est, quod voluit, cū dixit: negatio itaque non erit extra extremitatē, quę fit in aliquo tempore. hoc est, quoniam terminus medius negatus non cadet extra extremitatem, cui inest medius terminus, neque in aliquo tempore. Atqui hoc ita est, qm̄ terminus medius cadit in propositione affirmatiua in hac figura inter vtrasque extremitates, & in negatiua extra ambas extremitates. Deinde dixit: In tertia vero specie nō est via, qua accipiatur negatio extra extremitatem negatam. sensus est, in tertia vero figura, medius vtique terminus cadet in propositione negatiua inter ambas extremitates, & causa in hoc est, qm̄ minor in ipsa, de cuius conditione est, vt ins

A affirmatiua, habet mediū terminū intra vtrasq; extremitates, sed in maiore prędicabitur de maiore, & propterea cadet absque dubio inter vtrosque terminos, hoc est maiorem & minorem. Atqui voluit per hoc in summa, ꝙ non est syllogismus affirmatiuus, cuius sit medius terminus extra vtrasque extremitates, aut in ambabus propositionibus simul, aut in vna: & si inuenietur propositio infinita, sequetur, ꝙ inueniātur inter aliqua duo finita aliqua infinita: quod est falsum secundum id, quod est inter extremitates finitas ex necessitate. Documētū.

Demonstrationem vniuersalem particulari esse præstantiorem.

CAPVT XVIII.

CVM vero sit demonstratio, hęc quidē vniuersaliter, illa vero secundū partē, & hæc quidem prædicatiua, illa vero priuatiua, dubitatur vtra melior sit: consimiliter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur, & de ducente ad impossibile demonstratione.

B Dixit Arist. Posteaquā vero demonstrationis aliqua est vniuersalis, & aliqua particularis, & aliqua affirmatiua & aliqua negatiua, dubitaret vtique aliquis, & diceret, vtra demonstrationum sit melior, & quo pacto procedat res in demonstratione* recta, & demonstratione ducente ad impossibile. * Ab. l. ostēsiua.

Dixit: Cum vero demonstrationis alia sit vniuersalis & alia particularis, & 160 alia affirmatiua & alia negatiua, & alia recta & alia per viā impossibilis, oportet, vt consideremus vtra sit reputatior demonstrationum vniuersalis, aut particularis, affirmatiua aut negatiua, recta an quæ est per viā impossibilis?

Posteaꝗ̄ syllogismorum aliqui concludunt conclusionem vniuersalem, & hi sunt, quorū propositiones sunt vniuersales: & ipsorum aliqui concludūt cōclusionē particularē, & hi sunt, quorū propositiones sunt particulares: & intelligit per particulares, indiuiduas cōprehensas in syllogismo particulari. & ipsorū cōsimiliter etiā aliqui concludunt conclusionē affirmatiuā, & hi sunt, quorū ambę propositiones sunt affirmatiuę: & aliqui concludūt cōclusionē negatiuā, & hi sunt, quorum vna duarum propositionum est negatiua & altera affirmatiua: & ipsorū consimiliter etiā aliqui sunt per syllogismū rectū, & aliqui sunt per syllogismū C ad impossibile, quæritur, quæ demonstrationū sit melior in vnoquoq; genere ex istis oppositis, an vniuersalis sit melior, an particularis? an negatiua sit melior, aut affirmatiua? an recta sit melior, an ad impossibile? & hæc sunt tria quæsita. incœpit autem in ipsis speculari de vniuersali & particulari.

Primum igitur considerabimus de vniuersali, & particulari: hoc autem cum declarauerimus, & de ea, quæ monstrare dicitur, & ea, quæ ad impossibile, dicemus. Videretur igitur fortasse aliquibus ita considerantibus, eā secundū partē esse meliorem: si.n. secundū quā magis scimus demonstrationem, melior est demonstratio (hæc enim est virtus demonstrationis:) magis autem scimus vnumquodque, cum ipsum sciamus secundum se, quā quando sc̄dm aliud, vt musicū Coriscū, quādo ꝙ Coriscus musicus est, quā quādo ꝙ homo musicus est: similiter aūt & in aliis. Vniuersalis aūt, ꝙ aliud non, quòd ipsum contingit, monstrat: vt quòd æquicrus, non quòd æquicrus, sed quòd triangulus, quæ vero secūdum partē, quòd ipsum, mōstrat. si igit melior quidem, quæ secundum ipsum, talis autem quæ secundum par-

tem: vniuersali magis, & melior vtique, quæ secundum partē est, de monstratio erit.

Dixit Aristo. Ponamus autem primo inquisitionem nostram de demonstratione vniuersali & particulari, & posteaquā viderimus dispositionem istorum duorum, speculabimur post hoc de demonstratione recta, & ducente ad impossibile. Nonnulli enim existimarunt demonstrationem particularem esse meliorem apud id, quòd procedunt in speculatione ipsarum hac via, dixerunt enim si demonstratio, per quam scimus scientia valida, est melior demonstratio (hæc enim est excellentia bonitatis demonstrationum) & omnis scientia qua scimus, est validior, cum scimus aliquid ex parte, qua est, quam scientia, qua scimus in eo, quòd est aliud quid. quemadmodum, cum scimus de musico, quòd est musicus ex parte qua est canens, quā ex parte qua est homo, & consimiliter de aliis huiuscemodi: sed demonstratio vniuersalis monstrat aliquid de aliquo, non ex parte, qua est hoc, sed ex parte, qua est aliquid aliud, demonstratio enim constituitur de triangulo æquicrure, non ex parte, qua est æquicrus, sed ex parte, qua est triangulus: demonstratio autem particularis monstrat aliquid inesse alicui per se: & si fuerit demonstratio, quæ monstrat aliquid inesse alicui per se, ipsa est melior, & hæc est demonstratio particularis: demonstratio igitur particularis est melior demonstratione vniuersali.

161 Et incipiamus ex hoc speculari de dispositione demonstrationis vniuersalis & particularis, & dicamus, ꝙ nonnulli existimauerunt demonstrationem particularem meliorem esse vniuersali: primum quidem, quoniam existimarūt, ꝙ qui nouit hunc esse musicum, nouit hoc per se & sine medio & hæc est cognitio particularis, qui vero nouit hunc esse musicum, quia nouit hominem esse musicum, is nouit propter aliud, & hæc est cognitio vniuersalis, cognitio autem de aliquo per se, est reputatior cognitione, quæ est de aliquo propter aliud, cognitio igitur particularis est reputatior cognitione vniuersali: dixerunt, & codē pacto, qui nouit per demonstrationem triangulum æquicrurem habere angulos æquales duobus rectis absque medio, ꝙ est triangulus, is est reputatior ꝙ̄ ille, qui nouit hoc de ipso, propterea ꝙ est triangulus.

Prima ratio in opp. probans vl'i demonstratiōe particularē esse potiorē.

Hæc est disputatio, qua indiget is, qui existimat demonstrationem particularē meliorem esse vniuersali: probat autem ipsum sic, Illud, quo scimus aliquid scientia validiori, est validius, quam illud, quo scimus ex parte, qua est aliud quiddam: hæc est dispositio vniuersalis cum particulari, hoc est, ꝙ particularis ita se habet, cum per ipsam scitur aliquid, scitur per se, cum vero scitur per vniuersalem, scitur per medium aliud: igitur particularis est melior vniuersali. Vt in exemplo, si sciamus Socratem esse musicum ex parte, qua est Socrates, est magis fidelis, ꝙ̄ si sciremus ipsum esse musicum ex parte, qua est homo, & ita in consimilibus. Et posteaquam posuit, ꝙ illud, quod monstratur per intentionem vniuersalem non monstratur per se, cœpit monstrare hoc per exempla, & dixit: sed demonstratio vniuersalis monstrat, vsque ad id, quod dixit, sed ex parte, qua est triangulus. sensus est, sed per vniuersalem monstrabitur particulare ex parte, qua est aliud ab ipso. Vt in exemplo, triangulus æquicrus est particulare sub triangulo simpliciter, cum aliquis sciuerit de ipso, ꝙ habet angulos æquales duobus rectis ex parte, qua est intentio vniuersalis, non nouit de ipso hanc intentionem per se, sed scit hoc de ipso ex parte, qua est triangulus. demonstratio enim vniuersalis, ꝙ anguli sint æquales duobus rectis, nō constituuntur super triangulo

gulo in eo, ꝙ est æquicrus, sed in eo, ꝙ est triangulus: hæc.n. dispositio inest omnibus tribus speciebus triãguli, hoc est ęquicruri & gradato, & ęquilatero. Et cõ ponitur orõ hęc sic, cũ scimus per demrationẽ particularẽ, scimus per se: sed cũ scimus per demonstrationẽ vniuersalẽ, scimus per aliud: sed id, quo scitur aliquid per se, est melius q̃ id, quo scitur aliquid per aliud; igitur demonstratio particularis est melior vniuersali: & hoc est, quod voluit, cũ dixit: & si fuerit demõstratio qua monstratur aliquid inesse alicui per se, ipsa est melior, & hæc est demonstratio particularis, demonstratio igitur particularis erit melior demonstratione vniuersali. Modus autem errantium in hoc sermone est, quod demonstratio vniuersalis, non monstrat aliquid vniuersale de particulari, sed monstrat ipsum de vniuersali, demonstratio autem particularis monstrat aliquid particulare per medium vniuersale: veruntamen particulare est scitum per seipsum. Consideratio autem est, quando res in duabus scientiis sciretur per syllogismum quarum vna esset vniuersalis, & altera particularis, quæ illarum sit potior, quoniam † particularis scientia per se non nouit ipsum per syllogismum: & propterea monstrabit in sequentibus, ꝙ qui scit aliquid scientia particulari, non scit ipsum nisi per accidens, hoc est ex eius scientia per syllogismum. **† Ab. l. q̃n scit particulare per se ipsum.**

Amplius, si vniuersale quidem non est aliquid præter singularia, B demonstratio vero opinionem facit esse aliquid hoc, sc'dm quod demonstrat, & quandam naturam esse in entibus talem: vt trianguli pręter quosdam, & figuræ præter quasdam, & numeri præter quosdam numeros: melior autem, quę est de ente, quã quæ de non ente, & propter quam non decipietur, quã propter quam decipietur: vniuersalis autem est talis, (procedentes enim monstrant, quemadmodum de proportionato, vt quòd vtiq; sit aliquid tale, erit proportionatum, quod neque linea, neque numeros, neque solidum, neque planum, sed præter hęc aliquid.

Dixit Arist. Amplius si vniuersale non est aliquid extra singularia, & demonstratio facit opinari de ipso ꝙ sit separatum, & ꝙ sit in diuiduum in † existentia positum per se. quemadmodum, ꝙ triangulus vniuersalis sit aliquid extra hunc triangulum, & hunc triangulum, & ꝙ figura sit aliquid extra hanc figuram & hanc figuram, & ꝙ numerus sit aliquid extra hunc numerum, & hunc numerum. & de C monstratio, quæ est de ente, est melior, quã demonstratio, quæ est de non ente, & demonstratio, quæ non est causa deceptionis & erroris est melior, quã ea, quæ est causa huius: sed demonstratio vniuersalis habet hanc formam. & hoc, quoniã qui construunt vniuersale, construunt vtiq; ipsum, cum accipitur quod est simile huic: quemadmodum quod dixerunt esse hoc, quod nõ est linea, neque numerus, neque superficies, neq; corpus, sed est aliquid extra hæc omnia. **† Ab. l. essendo.**

Dixerunt amplius, quoniam vniuersale non est aliquid extra singularia, demonstratio de aliquo vniuersali, cum ipsum fuerit subiectum, faciet nos imaginari ꝙ sit aliquid determinatum præter indiuidua, demonstratio autem de aliquo, quod nõ est causa erroris, est reputatior, q̃ q̃ est de aliquo, qđ est causa erroris. **161**

Tractatus iste quasi continet duas probationes, quarum vtraq; facit existimare, ꝙ demõstratio de particulari est melior, quam demonstratio de intẽtione vniuersali: & harum vna est, ꝙ vniuersale est aliquid in veritate existens in indiuiduis non extra ea, in quibus est. demonstratio igitur constituta super hoc, facit existimare, ꝙ est aliquid existens extra animam per se secundum modum, quo **Ratio scda ad idẽ, quod supra.**

inueniuntur indiuidua per se: sed hoc est falsum & error ex ipso, & non accidit hoc † in partibus ipsius. & demonstratio, quæ est de eo, qđ non inducit in falsum & errorem, est melior q̃ ea, quę adducit in existimationē falsi & erroris. hæc igitur est probatio vna, quā existimauimus comprehendi in hoc tractatu. Secunda vero est ꝙ vniuersale, aut non est, aut si est, est posterius sensu: & demonstratio quæ est de priori in existentia est melior, quā demōstratio, quę est de posteriori.

† al. l. de particulari.

Ratio tertia ad idē, licet sit secunda i tex.

Et dixit: Amplius si vniuersale non est aliquid extra singularia, & demr̄atio ī facit opinari de ipso, ꝙ sit separatum, & ꝙ sit indiuiduum in existentia positū p se. sensus est, amplius si vniuersale non est aliquid existens per se extra singularia, qm̄ demr̄atio constituitur super vero, & verū est aliquid existens extra animam, scđm id, quod est de ipso in anima. Notauit autem hac in re Platonē, propterea ꝙ docuit demonstrationem de vniuersali aliam esse ab ea, quam prædixerunt sapientes antiqui: & existimauit propter hoc, ꝙ vniuersale sit aliquid existens extra animam. Postea adduxit exemplum quod facit opinari, vt sit aliquid extra singularia, & dixit: quemadmodum ꝙ triangulus uniuersalis sit aliquid extra hunc triangulum, & hunc triangulum, & ꝙ figura sit aliquid extra hanc figuram, & hanc figuram, & ꝙ numerus sit extra hunc numerum, & hunc numerū. sensus est, & ex eo, ꝙ sequitur hoc exemplum est, ꝙ apparet manifestum vniuersale de rebus particularibus, vt in exemplo, si apparet, ꝙ triangulus vniuersalis est aliquid extra hunc triangulum designatum, & hunc triangulum designatum, & in summa aliud ab omni indiuiduo designato: & quod est aliud, erit vtique extra ipsa: & consimiliter videtur, ꝙ vniuersale figuræ sit extra sua particularia, & vniuersale numeri extra sua particularia. Et posteaq̃ intellecta fuerūt duo ex hoc sermone, quorum vnum est, ꝙ vniuersale si est, deficit ab existentia per se aut est aliquid non existens, nisi in † opinione, dixit: & demonstratio, quæ est de ente, est melior q̃ demonstratio, quæ est de non ente: hoc est, demonstratio de eo quod est existentia perfectior, & excellentior, quod est ipsum indiuiduum, est potior demonstratione de eo, quod non est existentia perfectior, & excellentior, quod est ipsum vniuersale. quoniam demonstratio, quæ est de eo quod est, est melior demonstratione de eo, quod non est: igitur demōstratio de particulari est melior, etiam si dicamus, ꝙ vniuersale non sit existens omnino. Et posteaquam ex sermone, per quem disposuit intentionem vniuersalis, intelliguntur duo, quorum vnum est, ꝙ deficit in existentia: secundum vero, ꝙ accidit per ipsum error, & hoc est, quod apparet ex sermone ipsius: connexit huic propositioni propositionem maiorem ad concludendum consimiliter etiam ex hoc per demonstrationē aliam, ꝙ demonstratio de particulari est melior, q̃ demonstratio de vniuersali.

Cā erroris Plat.

† al. l. ī mēte

Expositio textus.

Et dixit: & demonstratio, quæ non est causa deceptionis & erroris est melior q̃ ea, quæ est causa huius. sensus est, cumq; fuerit demonstratio de vniuersali ca. sa erroris & deceptionis, & demonstratio de particulari non sit causa istius: & demonstratio, quæ non est de aliquo, quod sit causa erroris, est melior, quā ea, q̃ est de aliquo, quod est causa erroris: demonstratio igitur de particulari est melior, q̃ demonstratio de vniuersali. Et Posteaq̃ monstrauit hunc syllogismum per propositionem maiorem, monstrat postea per minorem, & dixit: sed demonstratio uniuersalis habet hanc formam: hoc est, quæ adducat in opinionem erroris. Deinde adduxit modum, ex cuius parte accidit ipsi, vt opinetur, ꝙ sit aliquid existens extra animam, quemadmodum accidit hoc Platoni, & dixit: & hoc, quoniā cum construunt aliquid de vniuersali, construunt vtique ipsum, cum accipitur, ꝙ est simile huic. quemadmodum qđ dixerunt esse hoc, qđ non est linea, neq; numerus, neq; superficies, neq; corpus, sed est aliquid extra hæc omnia. sensus est, & hoc, ꝙ qui construunt aliquid de vl̄i, construunt vtique ipsum, cum constituerint hoc vniuersale separatum aliud ab iis, quibus est vniuersale. vt in exemplo, cum constituerint dispositionem super propōnibus demr̄ationis, dixerunt, ꝙ propositiones sunt cum hac dispōne, quæ est, ꝙ non sit linea, neque numerus, neque superficies, sed natura vna alia ab his. Et hoc inuenitur in translatione Mathei manifestum, cum dixit: & habet demonstratio vl̄is hanc dispositionem. et hoc, qm̄ ipsa vtique monstrantur, cum addiderint ei, quod est ante ipsa: quemadmodum demō

† Ab. l. similitudinem.

stratio de proportionalitate. vt in exemplo, cum constituerint dispositionẽ super propositionibus demr̃onis, dixerunt, ꝙ propõnes sunt cũ hac dispositione, q̃ est, ꝙ non est linea, neque numerus, neque superficies, sed quodcunq; fuerit, ipsum est proportionatũ: & hoc non est linea, neque numerus, consimiliter etiam neque superficies, sed est aliquid vnum extra hoc. sensus est, ꝙ, cum descripserint ꝓportionata, dixerunt, ꝙ proportionata sunt omnia, quæ habent hanc dispositionem: & hoc non est linea, neque superficies, neque corpus, sed est aliquid extra hæc. & hoc consimiliter etiam manifestum est per traductionem alteram. & hoc est, quod dixit, & est vniuersale, vt hoc. cum igitur ipsi præmiserint & adduxerint demonstrationem, quemadmodum, ꝙ sit de aliquo sc̃dm proportionem vnam, quemadmodum, cum fuerit aliquod secundum proportionem aliquam, erit ita cõsimiliter etiam: & cum adductum fuerit, non erit linea, neque numerus, neq; corpus, neq; superficies, sed erit aliquid aliud.

Si igitur vniuersalis quidem magis hæc, de ente aũt minus, quã particularis, & facit opinionem falsam: peior vtiq; esset vniuersalis, quã particularis. Et primum quidem nihil magis in vniuersali, quã in particulari altera ratio est: si enim quod duobus rectis inest, non inquantum æquicrus, sed inquãtum triangulus, noscens, quòd ęquicrus, minus nouit inquantum ipsum, quã qui nouit, ꝙ triangulus: & omnino si non quidem secundum ꝙ sit triangulus postea monstrat, non erit vtiquæ demonstratio: sin autem nouit vnumquodq;, inquantum vnumquodque inest, magis nouit: si itaque triangulus in plus est, & eadem ratio, & non sc̃dm æquiuocationem triangulus, & inest omni triangulo hoc, quod est duos, non triangulus inquantum ęquicrus, sed æquicrus inquantum triangulus habet tales angulos: quare qui vniuersaliter scit, magis nouit secundum ꝙ inest, quã qui secundum partem: melior itaque vniuersalis, quàm particularis.

Dixit Arist. Cum igitur demonstratio vniuersalis sit de eo, quod non est magis, & de eo, quod est minus existens, quã particulare, & iam deueniunt in animã nostram causa ipsius opiniones falsæ: igitur demonstratio vniuersalis est peior demonstratione particulari. Dicimus igitur in hoc primum quidem, ꝙ non est vtiq, vna ex rationibus de vniuersali verior, quã sit de ꝑticulari. & hoc, cũ fuerit ratio, ꝙ tres anguli trianguli æquales duobus rectis non insunt triangulo æquicruri sc̃dm ꝙ est ita, sed in eo, ꝙ est triangulus, qui igitur nouerit hoc de triãgulo æquicrure, habet minorẽ sciam, quã qui nouit dispositionẽ hanc de triangulo simpliciter, & in summa non erit demõstratio de dispositione, q̃ non inest triangulo sc̃dm ꝙ triangulus: & si quis monstret, ꝙ aliquid inest alicui sc̃dm quòd est hoc, scia de aliquo sc̃dm hũc modũ erit validior: hæc igitur dispositio in est triangulo magis, & prædicatio trianguli non est de aliquo, de quo prædicatur sc̃dm viam accidentis per nomẽ, sed definitio est vna & eadem, iamq; inest dispositio aliqua omni triangulo, sed nõ inest triangulo æquicruri in eo, ꝙ quid est, sed in eo ꝙ est triangulus, qui igitur nouit hanc dispositionem de vniuersali, ꝙ inest sibi in eo quòd est ita, magis nouit, quã qui nouit dispositionem de particulari: igitur demostratio vniuersalis est melior demonstratione particulari.

263 Dixerunt amplius, quoniam oportet particulare magis existere extra animũ, ꝙ vniuersale, & demonstratio de aliquo, quod magis existit, est reputatior ꝙ demonstratio de aliquo, quod parum existimatur existere: iamq; apparet particulare magis existere, quam vl'e, qui enim constituunt huius existentiam, constituunt vtique ipsam per particulare. Dixit: & istæ probationes omnes sunt debiles, sed ex ipsis probatio prima magis continet veritatem: & hoc, quoniam planũ vtiq; est, quoniam cognoscens hoc inesse huic sic, quia est ipsi assignatũ, cognoscit vtique ipsum per viam accidentis, non per modum, quo est, vt in exemplo, qui nouit habere angulos ęquales duobus rectis inesse triangulo æquicruri, non triangulo absolute, nouit vtique hoc non in eo ꝙ est quid: qui vero nouit hoc de triangulo absolute, nouit vtique rem in eo ꝙ est quid: cumque hoc ita sit, cognitio de re vniuersali illustrior est cognitione particularis.

Quoniam sermo vltimus ex sermonibus, quos cœpit ad probandum, ꝙ demonstratio vniuersalis est peior particulari, comprehendit duas probationes, quæ sunt validiores probatione prima, per quam cœpit tractatum, commemorauit modos alios, & enuntiauit ꝙ ex parte ipsorum oportet enuntiare veritatem in hac dispositione, & dixit: Cum igitur demonstratio vniuersalis sit de eo, quod non est magis, & de eo, quod est minus existens quam particulare, & iam deueniũt causa ipsius in animam nostram opiniones falsæ: igitur demonstratio vniuersalis est peior demonstratione particulari. hoc est, demonstratio igitur de vniuersali erit de aliquo, de quo verificabitur, quod non est magis ens, quam illud, quod verificatur de particulari. & notum est per se, ꝙ ipsum est minus ens, & propter demonstrationem vniuersalem deuenit in animam nostram dispositio falsa. & ꝙ demonstratio de eo, quod est magis, illa demonstratione de eo quod non deducit ad opinandum opinionem falsam, est melior. sequitur itaque, ꝙ demonstratio de particulari sit melior demonstratione de vniuersali. Deinde dixit: Dicimus igitur in

Expositio textus.

hoc. hoc est, cumque exemplum de vniuersali habeat hanc dispositionem, & hęc dispositio de potentia sit causa, sequitur ꝙ dicat in hoc sermonem docentem veritatem, & eo soluatur hoc exemplum. Et posteaquam fuit vnus sermonum, per quem docetur, ꝙ demonstratio particularis est melior demonstratione vniuersali, quod idem est, ac si diceret, scientiam in vniuersali deteriorem esse scientia in particulari, & hoc est in veritate e contrario, dixit: primum quidem, ꝙ non est vtique vna ex rationibus de vniuersali verior, quam sit de particulari. sensus est primo nos dicimus, ꝙ vnus sermonum, quo construimus scientiam de vniuersali deteriorem esse scientia de particulari, non magis expedit de vniuersali, quam de particulari: hoc est, ꝙ de ipso eodem docente, ꝙ syllogismus vniuersalis deterior est ad particularem, apparet, ꝙ scientia particularis est deterior. Deinde cœpit docere, quo modo apparet hoc ex collatione scientiæ in vniuersali ad scien-

Solutio 2. rationis.

tiam in particulari de re vna & eadem. Et dixit: & hoc, cum fuerit ratio, ꝙ tres anguli trianguli æquales duobus rectis, vsque ad id, quod dixit, triangulo simpliciter. sensus est, cum disposuerimus triangulum ęquicrurem, ꝙ habet tres angulos ęquales duobus rectis, non est dispositio in eo, ꝙ est æquicrus, sed disponitur in eo, ꝙ est triangulus simpliciter. Planum igitur, ꝙ qui nouit hanc dispositionẽ de triangulo absolute, habet scientiam perfectiorem, quam qui nouit ipsum de ęquicrure: quoniam qui scit aliquid per se, scit perfectius, quam qui scit ipsum p accidens. cognitio igitur de aliquo vniuersali est perfectior cognitione de aliquo particulari. Iam igitur apparet ex hoc exemplo contrariũ eius, quod factum fuit in sermone, quem studebamus construere, ꝙ sciẽtia de particulari est perfectior, quam scientia de vniuersali. & hoc, quoniam scientia de vniuersali est scientia p se, & scientia de particulari est scientia per accidens. Cum vero dixit: & in summa non erit demonstratio de dispositione, quæ non inest triangulo secundum ꝙ triangulus. sensus est, & in summa non constituetur demonstratio ꝙ aliquid insit triangulo, cum hoc non insit sibi ex parte, qua est triangulus: hoc est, constituetur vtique demonstratio de ijs, quæ insunt subiectis ipsorum in eo ꝙ sunt illorum subiectorum. Et dixit: & si quis monstret ꝙ aliquid inest alicui, in eo ꝙ est hoc, scientia de aliquo secundum hunc modum erit validior & verior, sensus est, no-

tum autem est per se, cum monstratur aliquid inesse alicui in eo ꝙ est quid: ꝙ scientia de hoc erit validior & verior, quam quod monstratur de aliquo alio non in eo ꝙ est quid, Et posteaquam posuit hanc propositionem, dixit; hæc igitur dispositio inest triangulo magis, & prædicatio trianguli non est de aliquo, de quo prædicatur secundum viam accidentis per nomen: sed definitio est vna & eadē, vsque ad id quod dixit, melior demonstratione particulari. sensus est, & ordo istius, hoc est prædicati in eo ꝙ est quid, cum adduxerimus prædicatum de duobus subiectis, quorum vnum est vniuersalius altero, & amplius ipso. erit subiectum non dictum per communitatem nominis, sed erit vnum definitione, & erit dispositio aliqua inexistens huic subiecto vniuersali. hoc est toti ipsi: ipsum igitur inerit huic vniuersali in eo quod quid, ei vero, quod sub ipso est, non in eo quod quid, sed per accidens. quod cum ita sit, qui iam nouerit aliquid per demonstrationem vniuersalem, est melior, quam qui nouerit ipsum per demonstrationem particularem. vt in exemplo, cum prædicatio æqualitatis angulorum duobus rectis de triangulo sit vniuersalior prædicatione ipsius de æquicrure. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: hæc igitur dispositio inest triangulo magis. hoc est, vniuersalius subiectis, quę sunt in plus, quam ipsum inesse ęquicruri. & si triangulus non sit aliquid, quod prædicatur de ipso ex hac dispositione secundum modum aliquem, quo prædicatur prædicatum vnum de aliquibus communicantibus in nomine, inerit hoc ex necessitate æquicruri, & in summa illi, quod est sub triangulo,
B non in eo quod quid, triangulo autem inerit in eo quod quid: & hoc est, quod voluit, cum dixit: sed non inest triangulo æquicruri in eo quod quid sit, sed in eo quod triangulus. hoc est, cum positæ fuerint in prædicatione hæ duæ conditiones & hoc, ꝙ sit prædicatio de vniuersali subiecto, de quo toto verificatur hoc prædicatum, & hoc subiectum non dicatur per communitatem, hoc vtique prædicatum prædicabitur de eo, quod est sub hoc subiecto non in eo quod quid, sed per accidens, & erit prædicatum de hoc in eo ꝙ quid. Et posteaquam docuit ꝙ subiectum vnum, cum subiicitur vniuersali alicui, & vniuersale illud prædicatur de ipso, & de eo quod est sub ipso, inerit vniuersali per se, & quod est sub ipso per accidens, docuit conditionem, per quam est hoc, quæ est, ꝙ subiectum non sit vnum per nomen tantum, sed per definitionem. & hoc vtique dixit cognoscenti naturam prædicationis vniuersalis in eo quod præcessit: ac si dixisset, & si æqualitas angulorum duobus rectis prædicaretur de triangulo simpliciter, inuenientur in ipso duæ conditiones istæ, & non erit vtique prædicatio hæc de æquicrure in eo ꝙ est æquicrus, sed in eo ꝙ est triangulus. quod cum ita sit, qui itaque nouit æqualitatem angulorum duobus rectis de triangulo, melius nouit, quam qui nouit ipsam de ęquicrure, cum sit triangulus simpliciter vniuersale, & ęquicrus particulare sub ipso. Igitur, qui habebit demonstrationem de vniuersali, erit melior
C quam qui habebit demonstrationem de particulari. & hic est sermo, quem dixit de oppositione istius probationis, & consimiliter de oppositione probationis primæ: quoniam vtraque duarum probationum continet, ꝙ demonstratio de particulari est validior, quā demrō vl'is, & adduxit hanc probationē ꝑ oppositionē.

Solutio tertiæ rationis

Amplius si quidem esset aliqua ratio, & non æquiuocatio, vniuersale vtique nihil minus esset quibusdam particularibus: sed & magis, quanto incorruptibilia in illis sunt, quæ vero particularia corruptibilia magis. Præterea nulla necessitas est suspicari aliquid esse hoc præter hec, ꝙ vnum significat nihil magis, quā in aliis, quæcunq; non aliquid significant, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere: si igitur est, non demonstratio causa, sed qui audit.

Dixit Aristo. Amplius, cum vniuersale sit intentio vna, & non sit nomen æquiuocum, non erit vtiq; in dispositione existentiæ minus indiuiduis: sed addit illis additamentum quoddam, quod est, non esse ipsum corruptibile, ea vero esse corruptibilia. Amplius non se-

quitur ex neceſsitate, cum fuerit nomen vniuerſalis ſignificans ſu- D
per aliquod ſeparatum, vt exiſtimetur de ipſo, ꝙ aliquid extra ſingu-
laria ſit. & hoc, quoniam intentio in ipſo non eſt magis, quã inten-
tio in rebus aliis, quarum nomina ſignificant, aut qualitatem, aut re-
lationem, aut actionem, aut reliqua, & ſi fuerit aliquid, quod com-
prehenditur ex hoc, ex neceſsitate vtique non erit ibi malitia demon
ſtrationis, ſed audientis demonſtrationem.

164 Amplius, cum vniuerſale ſit intentio vna, & nomen non ſit æquiuocum, inten-
tio, qua ipſum eſt extra intellectum, non eſt minor, quam exiſtẽtia particulari:
ſed addit ipſorũ exiſtentiæ additamentum, quod eſt non eſſe corruptibile neque
generabile, indiuidua vero generabilia ſunt & corruptibilia, neque ſequitur, cũ
fuerit nomen vniuerſalis ſignificans intentionem vnam ſeparatam, vt exiſtime-
tur de hoc, ꝙ eſt aliquid exiſtens ſeparatum ab indiuiduis, & hoc, q̃m quemad-
modum non exiſtimatur hoc de vniuerſalibus prædicamentorum accidentis, de
vl'i albedinis & nigredinis, ita non oportet, vt exiſtimetur de vl'i ſubſtantiæ.

Poſteaquam declarauit, ꝙ ſcientia de vniuerſali eſt melior q̃ ſcĩa de particu-
lari pp collationẽ vnius duarum ſcĩarum ad alterã, vult redire & deſtruere ip-
ſos aſſerentes, de quibus diximus, ꝙ ſcĩa de particulari eſt melior. & poſteaq̃ in
vna probationum, quas accepit in hoc, poſitum fuit ꝙ vl'e eſt minoris exiſtẽtiæ,
q̃ particulare, cœpit docere falſitatem, quæ eſt in hac propõne, & dixit: Am-
plius, cum vl'e ſit intentio vna, & non ſit nomen æquiuocum, non erit vtiq; in di-
ſpoſitione exiſtentiæ minus indiuiduis. hoc eſt, verum eſt, ꝙ non eſt minus indi-
uiduis in exiſtentia, non ꝙ ſit æquale indiuiduis in exiſtentia: q̃m ipſius exiſtẽtia
eſt vtiq; in indiuiduis, & magis conuenit ſubiectũ exiſtere, q̃ aliquid quod ſit in
ipſo, † ſed vl'e in exiſtentia ſua ſcd̃m veritatẽ eſt aliquod æquale. Et dixit: ſed ad-
dit illis additamentũ quoddam, quod eſt, non eſſe ipſum corruptibile, ea vero eſſe
corruptibilia. ſenſus eſt, ſed veritas in vniuerſali addit veritati in particulari: q̃m
veritas in vniuerſali non eſt corruptibilis, & veritas in particulari corruptibilis.
q̃m vniuerſale non inuenitur extra animam, niſi in potentia ſecundum opinionẽ
Ariſtotelis, ſed intelligitur, ꝙ hæc intentio, quæ eſt in potentia in indiuiduis ex-
tra animam, non eſt generabilis, neq; corruptibilis. Deinde cœpit contradicere
probationi ſecundæ, & dixit: Amplius non ſequitur ex neceſsitate, cum fuerit
nomen vniuerſalis ſignificans ſuper aliquod ſeparatum, vt exiſtimetur de ipſo, ꝙ
ſit aliquid extra ſingularia. ſenſus eſt, amplius, cum fuerit vniuerſale ſignificans
ſuper rem ſeparatam, non ſequitur ex hoc, ꝙ dicatur ipſum eſſe aliquid exiſtens
in ſubſtantia ſua extra animam, quemadmodum errauerunt in hoc nonnulli, &
crediderunt ipſum. Deinde dixit: & hoc, quoniam intentio in ipſo non eſt magis,
quã intentio in rebus aliis, quarum nomina ſignificant, aut qualitatem, aut relatio-
nem, aut actionem, aut reliqua ſenſus eſt, ꝙ † intentio in hac re, cui accidit non
eſt plus, q̃ intentio eius, quod eſt ſubſtantia, & reliqua prædicamenta. & hoc,
q̃m qui credit eſſentiam vniuerſalis eſſe intentionem in indiuiduo aliam ab indi-
uiduo, oportet eum ex neceſsitate dicere † de accidentibus ex parte, qua ſunt in
indiuiduis ſubſtantiæ. Sed oportet, ꝙ intelligatur, ꝙ differentia eſt, quoniam vl'e
inuenitur in potentia extra animam, & accidentia in actu. Et dixit: & ſi fuerit
aliquid, quod comprehenditur ex hoc, vſque ad vltimum, quod ſcripſimus. ſen-
ſus eſt, & ſi fuerit, quod apparet ex errore in demonſtratione, quæ eſt de vl'i, res
eſt neceſſaria, quæ accidit, & non eſt defectus iſte conſequens vniuerſale per ſe,
ſed defectus iſte eſt ex parte audientis, cui accidit error: quoniam error, qui eſt
propter defectum, non ſequitur defectum in ente, ſecundum ꝙ eſt ens, niſi acci-
dat error ex parte qua eſt ens per ſe.

† Ab. leg. de oĩb' tñ ipſis, ꝙ ſint entia ſecũdũ ueritatẽ, eſt quædã res æqualis.

Vl'e ſecũdũ Ari. nõ inuenitur extra aĩam, niſi in potẽtia. Idẽ t, de an, co, 8

† Ab. l. diſpoſitio huius rei, quæ illi accidit non eſt aliqd vltra rẽ qua ſubſtantia excedit, cætera prædicamenta.

Amplius ſi demonſtratio quidem eſt ſyllogiſmus mõſtratiuus cau-
ſæ, & ipſius pp quid, vniuerſale aũt magis eſt cauſa: cui .n. per ſe in-
eſt aliqd, hoc idẽ ipſi cã eſt, vniuerſale aũt primũ, cauſa igitur vniuer

A sale est. quare & demr̄o melior: magis.n.causæ & ipsius pp quid, ē.

Dixit Arist. Et si est demonstratio syllogismus per causam, & vniuersale magis debet esse causa, quā reliqua. & hoc, quoniam res inexistens rei per se & primo est causa, & hoc est vniuersale: ergo vniuersale est causa: ergo demonstratio, quæ est de vniuersali, est melior, cum sit causa, & propter quid est res.

Amplius, si quis existimaret hoc de vniuersali, defectus esset propter ipsum, non propter existentiam vniuersalis per se, & hæc est monstratio contradictionis in eo, ꝙ errauerunt super ipso. 169

Hæc est monstratio vna, ꝙ demōstratio vl'is est demonstratio † in qualitate. Et dixit: Et si est demonstratio syll's per causam. sensus est, & si definitio demonstrationis simpliciter est, ꝙ est syll's, in quo terminus medius est causa maioris extremitatis. Et dixit: & vniuersale magis debet esse causa eius, qd' est appropriatum, vt in exemplo, si aliquis monstraret, cū supra duas lineas ęquidistātes cadit linea, ꝙ anguli intrinseci sunt ęquales duobus rectis, monstrauit vtiq; hoc per id, quod est magis vl'e & magis substantiale, ꝗ̄ ille, qui mōstrat hoc de lineis æquidistantibus ex parte, qua vterq; duorū angulorū sit intrinsecorū æqualium duo-
B bus rectis. Et dixit: Et hoc, qm̄ res inexistens rei p se & primo est causa, & hoc est vl'e. sensus est, vniuersale autem est causa, aut magis debet esse causa, ꝗ̄ particulare. quoniā res inexistens rei per se, & primo est causa. vl'e aūt est per se, & primo, sequitur itaque ex hoc, ꝙ vniuersale sit causa, aut ꝙ causa sit vniuersalis. & hoc est ex duabus affirmatiuis in secunda figura. & hoc, quoniam prædicatio secundum naturam in istis ꝓpositionibus est, ꝙ dicamus, ꝙ causa inexistens p̄ se, & primo & vniuersale inest per se & primo: cumq; verterimus orationem nostram, ꝙ ens per se & primo est causa, quemadmodum, ꝙ causa est hoc: concludetur in prima figura, ꝙ vl'e, in eo ꝙ est vl'e, est causa; sed ipse non posuit ipsum in secunda figura, sed posuit ipsum in tertia figura, qm̄ terminus medius, quem accepit, est subiectum vtriq; extremitati, quod est, cum dixit: & hoc, qm̄ res inexistens rei per se & primo est causa, & hoc est vl'e: & ipse vult conuersum. & hoc, quoniam conclusio, quam addixit, quæ est, cum dixit, vl'e igitur est causa, significat ꝙ ipse vtique intendit conuersam huius propositionis, vt per hoc redeat ad primam: nisi fortasse dicamus, ꝙ conclusio istius syll'i conuertitur, hoc est, quę dicit, ꝙ vl'e est causa, & ꝙ causa est vl'is, & erit postrema ipsa cōuertibilis: & hoc qm̄ hæc est, quā intendit, qm̄ syll's, quē intendit, inducitur hūc in modum oīs demonstratio est per causam: & oīs causa est vl'is: igitur oīs demonstratio est p vl'e. hoc est, erit per id, quod est magis vl'e. Iam vero existimatur, ꝙ oīs causa propin-
C qua est causa vl'is & prima, & ꝙ non est omne vniuersale primum & causa. & hoc, quoniam accidentia substantialia sunt vniuersalia, & non sunt causę, sed deficiunt a substantia primorum. & hoc, quoniam, cum accidens omne prædicatur de subiecto, scitur, ꝙ est aliquid extra substantiā ipsius: atqui prædicatur de ipso propter causam huic accidenti in hoc subiecto: igitur prædicatio ipsius nō est prima, & ita omne vl'e primum est causa, & ita oīs causa est vniuersale primum.

† Ab.1.secūdū veritatē. Prima ratio

Nota cuiusnā definitio sit mediū in demōstratione.

Arguit ex duabus affirmatiuis in secūda figura: ꝙ tenet gr̄a propōnum glo. ē Auer 2.Ph.co.23 & 4.ph.co 33.& 42.

Non oē vl'e primū est cā

Documentū

Præterea vsque ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur scire, quando non sit aliquid aliud quā hoc, aut factum, aut existens: finis enim & terminus ipsum extremum iam sic est. Vt cuius gratia venit? vt accipiat argentum: hoc autem? vt reddat, cui debet: hoc aūt? ne iniustitiam committat. & ita procedentes, quando non amplius est propter aliud neque alterius causa, propter hoc, sicut finem dicimus venisse, & esse, & fieri, & tunc cognoscere maxime propter quid venit, si aūt similiter se habet in omnibus causis, & iis, quę sunt propter quid, in iis vero, quęcunque sunt causæ sic, sicut cuius causa,

Finis nāq; ē causa cārū. 2.ph.t.c.31. & hēt rōnē optimi. Idē 2.met.t.c.8. & 5.met.t.c.3.

ſic nouimus maxime & in aliis : igitur tunc maxime ſcimus, quando non amplius inſit hoc, quoniam eſt aliud. quando igitur cognoſcimus, ꝙ quatuor exteriores ſunt æquales, quoniam ęquicrus, adhuc deficit, propter quid æquicrus? quoniam triangulus : & hoc, quoniam figura rectilinea, ſi autem hoc, non amplius propter aliud erit : tunc maxime ſcimus, & vniuerſale eſt tunc : vniuerſalis igitur melior eſt.

Dixit Ariſt. Amplius quæſita propter quid ordinantur, vſquequo cadat reſponſio in tali, & tunc dicimus nos ſcire, cum non derelinquetur via ad queſita propter quid, quo erit prædicatum de ſubiecto, & tunc terminabimus interrogationes. Quemadmodum, ſi interrogaretur, propter quid venit homo iſte? & diceretur, vt abſumat creditum : & propter quid hoc? vt ſoluat amico ſuo debitum, cui debebat : & propter quid hoc? ne iniquitatem committat. in hunc modū addet, quouſque deueniat ad cauſam vltimam conſequentem hoc, quam non præcedit cauſa alia omnino, & iudicatur monſtratum eſſe de hac cauſa, hoc eſt de cauſa vltima, quæ ſequitur hoc : & tunc ſcietur ſcientia vera propter quid hoc. cumq; fuerit diſpoſitio in reliquis cauſis de quæſitis propter quid procedet hunc in modum, & ſcientia procedet hoc pacto in cauſis, quæ ſunt cauſæ per modum finis : in reliquis igitur cauſis cadet ſcientia conſimiliter etiam ſcdm veritatem, cum cadet ſcientia per cauſas veras. Amplius ſi ſciuerimus, ꝙ anguli trianguli extrinſeci ſunt æquales quatuor rectis. & fuerit cauſa in eo, ꝙ ſcimus hoc eſſe triangulū æquicrurem, ſcientia vtique noſtra erit diminuta. & hoc, quoniam nos redibimus & interrogabimus, propter quid æquicrus eſt cum hac diſpoſitione? & dicetur, quoniā eſt triangulus : & propter quid eſt triangulus? quoniā eſt figura rectilinea, & cum deciderit reſponſio in hanc cauſam, non inuenietur cauſa alia propter quam ſit hęc, & ad hoc cadet ſcientia vera in hanc cauſam : & hęc cauſa vltima, per quam ſcitur hoc, [que] eſt vniuerſalis : ſcientia igitur per vniuerſale eſt melior.

166 Iam vero monſtrabitur, ꝙ demonſtratio de re vniuerſali reputatior eſt, q̄ quæ eſt de re particulari per probationes, quarum vna eſt; quoniam illud, quod ſcitur per aliquid verius in tradendo cauſam, eſt reputatius eo, quod ſcitur per aliquid, quod non eſt verum in tradendo cauſam, ſed vniuerſale eſt verius in tradendo cauſam, cum ſit illud, de quo prædicatur res per ſe, & ſit illud, in quo ſiſtitur quæſtio: propter quid, ſecundum ꝙ eſt cauſa vera. vt in exemplo ſi queramus, verbi gratia, propter quid triangulus habet angulos extrinſecos ęquales quatuor rectis, & dicatur, quoniam eſt æquicrus, dabitur in hoc cauſa diminuta, cum ſit accidentalis: & conſimiliter ſi dicatur, qm̄ eſt triangulus. ſi vero dixerimus, quoniam eſt figura rectilinea, illud erit propter quod anguli extrinſeci ſunt cum hac diſpoſitione, iam enim tradita erit cauſa vera perfecta faciens poſſidere ſcientiā pfectam.

Sollicitus eſt in hoc tractatu monſtrare, ꝙ cauſa propter quid, quæ eſt vniuerſalis, ea eſt, per quam fit ſcientia verior, ꝙ que propter hoc ſcientia eſt p cauſas vltimas cauſarum: quodq;, cum deuenerimus ad ipſas per ſcientiam, iam vtique deueniet ſcientia in hoc ad inuentionem perfectionis, & hoc in † omnibus iis cauſis; cumque de omni ſit, quod eſt vniuerſalius, & propinquius cauſæ primæ, ſcia

Ratio ſecunda, ꝙ demonſtratio Naturalis eſt potior particulari.

Ab .1. ſingulis quatuor cauſis.

A fit validioris veritatis, sequitur, vt scientia per vniuersale sit validioris veritatis quàm scientia per particulare, quod non sit vniuersale penitus: sed hoc est ex capitulo eius, quod est debitum & primum, & cœpit docere hoc per causam finalē, hoc est, quòd docet veritatem per aliquid, quod sit ipsius finis. hoc est, quòd scientia vera per aliquid, quod sit finis ipsius. cadet utique in nos, cum deuenerimus ex cognitione causarum suarum ad causam vltimam, quæ sit magis vniuersalis in hoc genere causæ. Et dixit: Amplius quæsita propter quid ordinantur vsque quo cadat responsio in tali, & tunc nos dicimus scire. sensus est, signum autem, quod causa vtique sit vniuersalis, est cum interrogauerimus propter quid, & tradiderimus causam appropriatam per aliquid, quod non sufficiet in hac causa, sed interrogabimus consimiliter etiam de causa huius causæ, quousque deuenerimus ad causam vltimam, quæ est magis vniuersalis, cumque ceciderit responsio in hanc causam, erit sufficiens causa, & † decernemus nos, cum nouerimus rem super interrogationibus. Cum vero dixit: quousque cadat responsio in tali, ac si diceret, ad causam vniuersalem vltimam. Cumque commemorauit hoc, adduxit exemplum, & dixit: quemadmodum, si interrogaretur propter quid venit homo iste? vsque ad id quod dixit, & tunc scietur scientia vera propter quid hoc. sensus est, & exemplum huius in eo, quod est secundum finem, si aliquis interrogaret, & diceret, propter quid venit iste ad creditū? & diceretur ad perficiendū creditū: & diceret, propter

B quid perfecit creditū? & rñderetur vt reddat cui debet: & diceretur, propter quid reddidit socio suo quod debebat? & responderetur, ne iniustitiam committat. procedet interrogatio hunc in modum vsquequo deueniat ad causam finalē vltimam consequentem monstrationem ipsius, quam non præcedit causa penitus: cumque deuenerimus ad hanc causam per interrogationem & sciuerimus, tunc habebimus, quòd nos iam sciemus propter quid hoc per scientiam veram. Deinde dixit: cumq; fuerit dispositio in reliquis causis, de quæsitis propter quid procedet hunc in modum. intelligit per reliquas causas, materiam, formam, & agentem, & intelligit per id quod dixit, procedet hunc in modum: hoc est, quòd non sufficiet interrogatio in istis causis vsquequo deueniant ad vltimas. ac si dixisset, cumque fuerit res in vnaquaq; causarum reliquarum, quæ supersunt, hoc est materia, & agente, & forma, procedet res in ipsis per interrogationem propter quid secundum hanc viam: hoc est, quòd non terminabitur interrogatio in vnaquaq; specie, vsq; quo peruenerit ad causam vltimam in hac specie, quemadmodum si esset interogatio in specie causarū efficientium, & traderetur de ipso causa propinqua, non remoueretur ab interrogatione de efficiente in hac causa, vsquequo deueniret ad causam vltimam efficientem, & consimiliter in forma atque materia. exemplum de causa efficiente, si dicamus, propter quid custos mandauit, vt surgant noctu? & dicamus, quoniam familiaris mandauit illi hoc: & propter quid mandauit familiaris illi hoc? quo-

C niam dominus mandauit ipsi hoc. Deinde dixit: & scientia procedet hoc pacto in causis, quę sunt causæ per modum finis; in reliquis igitur causis cadet scientia consimiliter etiam secundum veritatem, cum cadet scientia per causas veras. sensus est, & scientia perfecta in causis finalibus procedet hunc in modum: hoc est, proueniet vtiq; in nos, cum deuenerimus ad causam vltimam causarum finaliū. Planum igitur, quòd scientia in speciebus causarum reliquarum accedet vtique nobis in veritate, cum deuenerimus ad causam veram, quæ est vltima. & quod dixit in hoc, propinquum est ei, quod intelligitur per se: & hoc, quoniam ipse voluit docere, quòd talis interrogatio per propter quid non terminatur per causam finalem, quousque deueniat ad causam vltimam: & quemadmodum apud hoc apparet in hac causa, quòd nos iam scimus causam in fine veritatis, ita se habet res in reliquis causis, quæ procedunt hac via secunda in reliquis dispositionibus simul. hoc est in interrogatione interrogantis, & veritate ipsius, quoniam scientia per causam vltimam est scientia vera, ea enim est, ad quam terminatur primū ex scientia istius speciei causæ. Et postea quàm exemplum posuit de causa, quæ est per modum finis, & enunciauit, quòd reliquæ causæ sunt æquales huic intentioni, quæ se habet per modū finis, adduxit exemplum de causa, quæ est per modū formę, & dixit: Amplius, si sciuerimus, quòd anguli trianguli extrinseci sunt æquales quatuor rectis. hoc est,

Vide 1. ph. t. c. 1. & supra expos. super tex. 7.

† Ab l. opinamur iā perfecte nos sciuisse ipsam rem.

Sicut ad habēdam sciā ī materia & forma oportet deuenire ad causā propinquam, ita ī fine ad causā ultimā: nā sicut se hēt principium in speculabilibus, ita finis ī operabilibus: 2 ph. t. c. 89.

÷ Ab.l.omnia trigoni latera sūt ad vnā partē.

Vide supra expos,t.40.

cum † progreditur vnumquodque laterum trianguli per modum vnum. Deinde Dixit: & fuerit causa in eo, ꝙ scimus hoc esse triangulum æquicrurem, scia vtiq; nostra erit diminuta. sensus est, &, si interrogamus, propter quid anguli isti sunt cum hac dispositione in hoc triangulo? pp quid habebimus, ꝙ triangulus est æquicrus, & scientia nostra per hanc causam erit scientia diminuta: hæc enim dispositio inest triangulo ęquicruri per accidens. Et posteaꝙ̄ enuntiauit, ꝙ scia nostra in hoc erit scia diminuta, adduxit causam in hoc, & dixit: et hoc, qm̄ nos redibimus & interrogabimus propter quid æquicrus est cum hac dispositione. sensus est, & cum causa in hac scientia sit diminuta, adduxit causam in hoc, ꝙ qui consecutus est hanc scientiam, redibit & interrogabit, propter quid æquicrus est cum hac dispositione, hoc est. ꝙ anguli, q sunt ex ipso, sint æquales quatuor rectis. Deinde dixit; & dicet, qm̄ est triāgulus. & pp quid est triangulus? qm̄ est figura rectilinea. sensus est, & respondebit, cum interrogauerimus, ꝓpter quid est æquicrus cū hac dispositione? qm̄ est triangulus: & redibimus ad interrogandum, pp quid est triangulus cum hac dispositione? respondebimus, qm̄ est figura. Deinde dixit: &, cū deciderit responsio in hanc causam, non inuenietur causa alia, propter quam sit hæc. sensus est, & cum deuenerit interrogatio in istis interrogationibus ad figurā, non erit ibi causa alia longinquior ipsa, quæ sit causa, ꝙ anguli trianguli sint cū hac dispositione. Scire autem debes, ꝙ qui respondet in hac re, in eo ꝙ est triangulus æquicrus, ꝙ scientia nostra non est diminuta ex parte, qua est causa * causans tantum, sed etiam, qm̄ est causa per accidens & causatum simul, & consimiliter est dispositio causæ vniuersalis cum particulari; in reliquis autem causis, q sunt supra ipsam, est, quoniam vna ambarum est causa, qm̄ & ipsa habet causam, hoc est, † ꝙ est in alia, ꝙ̄ in dispositione causæ: & propterea hoc aliud magis debet esse in hac dispositione, ꝙ̄ illud, & causa vltima magis debet esse in hac dispositione, qm̄ illa fecit reliquas causas possidere hanc dispositionem. & si fuerit scia, per causam, quod erit primum cum hac dispōe, scientia per ipsum erit prima per dispositionem scientiæ: cumque magis oportuerit causam vltimam esse cum hac dispositione, oportebit scientiam magis esse per ipsam, ꝙ̄ scientiam, cum reliquæ causæ fuerint in hac specie causarum.

* Ab.l.causata.

† Ab.l.quia aliud posuit illā talis denoīationis, vt sit cā, et iō hoc aliud dignius ē huius denomīationis, ꝙ̄ illa

Documētū.

Amplius quæcunque magis particularia sunt, in infinita incidūt, vniuersalia vero in simplex & terminū: sunt aūt inquantum infinita quidem non scibilia, inquantum aūt finiuntur scibilia: inquantum igitur vniuersalia magis scibilia, quā inquantū particularia. demonstrabilia igitur magis, quæ vniuersalia sunt, demonstrabiliū vero magis, magis est demonstratio, simul enim magis quæ ad aliquid existunt: melior itaq; est vniuersalis, qm̄ & magis est demonstratio. F

Dixit Aristo. Amplius res particulares procedunt in infinitum, sed vniuersale comprehendit, & est simplex: res aūt in eo ꝙ sunt infinitæ, sunt non scibiles, in eo aūt ꝙ sunt finitæ, sunt scibiles. De rebus itaque per viam, qua sunt vniuersales, proueniet scientia validior, & magis opportuna, quā per viam, qua sunt particulares. & vniuersalia ex parte, qua sunt scibilia, sunt magis demonstrabilia per demonstrationem. De magis vero demonstrabilibus est demonstratio validior, qm̄ vtrūque duorum relatiuorum est simul scd̄m ntauram: igitur demr̄o de vniuersali est melior, quā demōstratio đ particulari.

167 Amplius, qm̄ particularia sunt infinita, & infinita sunt incomprehensibilia & non continentia, sed vniuersalia sunt comprehensibilia per particularia, & continentia ipsa: erit igitur demonstratio de vniuersalibus reputatior, ꝙ̄ demonstratio de particularibus, qm̄ demonstratio de rebus, quarum cognitio est maior, ipsa est reputātior demr̄one, quarū cognitio est minor, hoc est rerū particularium.

A Hæc eſt probatio tertia, ꝙ demonſtratio, cuius ambæ propoſitiones ſunt vl'es, eſt melior q̃ ea, cuius omnes propoſitiones ſunt particulares. non enim erit ſyl'ſ ſcd'm ꝙ monſtratum fuit in libro præcedente, nedum ꝙ ſit demonſtratio. Et dixit: Amplius res particulares procedunt in infinitum, ſed vniuerſale comprehēdit, & eſt ſimplex. ſenſus eſt, & ſignum aliud conſimiliter etiam eſt, quoniam particularia non ſunt finita, & vniuerſale eſt comprehenſum per ſe, qm̄ eſt vnū ſimplex. Deinde dixit: res aūt in eo ꝙ ſunt infinitæ, ſunt non ſcibiles, in eo aūt, ꝙ ſunt finitæ, ſunt ſcibiles. ſenſus eſt, & infinitum in eo ꝙ infinitum non comprehenditur a ſcientia, neq; continet ipſum, ſed comprehendit finitum. Et componūtur ex hoc ſermone ſyllogiſmi duo, quemadmodum eſt vnus ipſorum, ꝙ particularia non ſunt finita, & quæ non ſunt finita non continent ſciam; ergo concludit per hoc in prima figura, ꝙ particularia non continent ſcientiam. ſyllogiſmus ſecundus eſt, ꝙ vniuerſale cōprehendit & continet ſcientiam, & eſt finitum ex parte, qua eſt vnum ſimplex: ſed ea, quæ comprehendunt & continent ſcientiā, ſciūtur perfecte: igitur vniuerſale ſcitur perfecte. Scire autem debes, ꝙ vniuerſalia, licet comprehendantur ex parte, qua ſunt vnum & ſimplex, ipſa tamen comprehendunt particularia, quæ ſunt infinita: & per hunc modum ſcientia particularis comprehenditur. quod cum ita ſit, igitur ſcientia per particularia ex parte intentionis vniuerſalis comprehendentis ipſa eſt melior q̃ ſcientia per ipſa ex parte, qua ſunt particularia.

Ratio tertia eſſēdē idē, qd' ſupra. Vide Porp. cap. de ſpecie.

B Et poſteaq̃ enuntiauit, ꝙ ſcientia per particularia ex parte intentionis vniuerſalis comprehendentis ipſa, eſt ſcientia vniuerſalis ipſis, & ſcientia non ex parte vniuerſalis non comprehendit ipſa, dixit: De rebus itaque per viam, qua ſunt vniuerſales, proueniat ſcientia validior, & magis opportuna, quam per viam, qua ſunt particulares. ſenſus eſt, qm̄ ſciuntur per viam vl'is comprehendentis ipſa, erit vtiq; vniuerſalis. cumque ſciuntur non per viam vl'is ſcientur vtique ſcientia non vniuerſali: & ſcientia vniuerſalis ipſis eſt melior, q̃ non vniuerſalis, & hoc vtiq; intelligi debet de vna & eadem ſpecie. Et dixit: & vniuerſalia, ex parte qua ſunt ſcibilia, ſunt magis demonſtrabilia per demonſtrationem. intelligitur de propoſitionibus vniuerſalibus ex parte qua ſunt ſcibiles, ꝙ magis monſtrantur per demonſtrationem, q̃ id, quo monſtratur demōſtratio propoſitionum particularium: quoniam vniuerſalis comprehendit particularia multa ex eo, ꝙ ſunt infinita. Deinde dixit: De magis vero demonſtrabilibus eſt demonſtratio validior, qm̄ vtrunq; duorum relatiuorum eſt ſimul ſcd'm naturam. ſenſus eſt, cumque poſuerimus, ꝙ uniuerſalia monſtrantur magis per demonſtrationem, & poſuerimus, cum ſunt aliqua, quæ magis oſtenduntur per demōſtrationem, ꝙ oportet, vt ſcientia, quæ acquiritur ex hac demonſtratione, ſit maior, quoniam ſcientia & ſcitum ſunt duo relatiua, & relatiua ſunt ſimul ſcd'm naturā. hoc eſt, cum fuerit ſcitum magis, oportet ꝙ ſcientia ſit magis, cumque fuerit ſcia

C magis, ſequitur ꝙ ſit ſcitum magis. ſequitur igitur, vt concludatur ex hoc, ꝙ demonſtratio, quam facit acquirere intentio vl'is, ſit melior. Et hæc concluſio eſt, cum dixit; igitur demr̃o de vl'i eſt melior, q̃ demr̃o concludens particulare.

Vl'e eſt ſimplex: cōſiderata qua ſimplicitate: nā Porp. ca. de ſpecie inqt. aſcēdentib' ad generaliſſima neceſſe eſt multitudinem colligere. collectaū. n. multorum i vnā nām ē ſpecies, & c.

Vide i pdl. cap. 8. & 5. met. t. c. 20.

Amplius ſi eligibilior ſit illa, ſcd'm quā hoc & aliud, quā illa, ſcd'm quā hoc ſolum nouit: qui vero vniuerſalē habet, nouit & qd' ſcd'm partem, hic aūt vniuerſale non nouit: quare & ſic vtique eligibilior erit.

Dixit Ariſt. Amplius demōſtratio, per quam ſciuntur duo, eſt melior, quā demonſtratio, per quam ſcitur vnum tantum: & qui ſcit vniuerſale habet ſcientiam de particulari, ſed qui habet ſcientiam de particulari, non ſcit vniuerſale. demonſtratio igitur de vniuerſali eſt melior demonſtratione de particulari.

Amplius demōſtratio, per quam cognoſcuntur duo, eſt reputatior, quam demōſtratio, per quam cognoſcitur vnum, ſed qui ſcit vniuerſale, ſcit etiam particulare propter vniuerſale in potentia propinqua, qui vero ſcit particulare, non ſcit propter ipſam vniuerſale, neq; in potentia propinqua, neq; loginqua. 168

Ratio quarta ad idem,

Dixit: Amplius demonstratio, per quam sciuntur duo, est melior, quàm demonstratio, per quam scitur vnum tantum, est propositio vera, cum accipitur scientia in ipsa per modum vnum, hoc est in actu, aut in potentia. cumque verificatum fuerit de hoc, quòd qui scit vniuersale, scit duo, vniuersale & particulare, & qui scit particulare scit vnum: concluditur ex hoc, quòd qui scit vniuersale, est melior, quàm particulare sciens. Neq; potest aliquis dicere, quòd vtraq; faciunt duo in potentia. & hoc, quoniam quemadmodum qui scit vniuersale scit particulare, igitur ipse scit vniuersale in potentia: quoniam quicunq; scit vniuersale aliquod, non potest non scire prius aliqua particularia in actu: nullus enim scit omnia ipsa: neq; sequitur, quòd qui scit particulare aliquod ex aliqua specie, quòd sciat vniuersale istius speciei. & propterea hoc est quod diximus, quòd sciens vniuersale scit particulare ex necessitate: & propterea cui deficit aliquis sensuum, eidem deficit ex necessitate vniuersalitas sensibilis ex hoc sensu. & consimiliter etiam, cum assecutus fuerit dispositionem aliquam de aliquo vniuersali, ipse ex necessitate sensit particulare aliquod de particularibus istius vniuersalis, & assecutus est hoc particulare dispositum cum hac dispositione. Neq; oportet, qui assequitur dispositionem de particulari aliquo, quousq; perueniat ad assecutionem vniuersalis istius particularis, quòd assequatur hanc dispositionem de hoc vniuersali, & qui assequitur dispositionem aliquam de vniuersali aliquo ipse vtiq; assequatur, quòd hæc dispositio inest omni particulari illius vniuersalis in potentia propinqua, & qui assecutus fuerit dispositionem de particulari aliquo, non assequetur hanc dispositionem illius speciei ex potentia de vniuersali istius particularis. & propterea fieri nõ potest, vt assequatur vniuersale, & non proueniat sibi veritas de existentia illius dispositionis: hoc est, ille, qui assecutus fuerit existentiam ipsius de particulari. D E

Supra t. 134

Qui scit vniuersale ex necessitate sensit aliquod particulare illius vniuersalis.

Amplius autem sic: vniuersale enim magis scire est, eo quòd monstratur per medium quod est proximius principio, valde autem proximum est immediatum, hoc vero principium. Si igitur quæ ex principio est ea, quæ non ex principio, aut quæ magis ex principio est ea, quæ minus certior est demonstratio, est autem talis, quæ vniuersalior, melior vtiq; esset vniuersalis: veluti si oporteret demonstrare a de d per media, in quibus b c: superius itaq; b est. quare quæ per hoc vniuersalior est.

Dixit Aristo. Amplius demonstratio, quæ est de vniuersali appropriato, ea est, per quam monstratur aliquid per media propinqua rei: propinquum autem rei id est, cum non est inter ipsum & rem medium, & hoc est causa rei: & si demonstratio, quæ est per causam, est validior in capitulo finis & breuitatis, quã demõstratio, quę nõ est per causam: & consimiliter etiam, quæ est magis ex principio, est magis in capitulo scientiæ, quam quæ est minus ex ipso: & quæ magis est in capitulo scientiæ est vniuersalis: igitur vniuersalis est melior. quemadmodum si oporteret monstrare a de d per media, in quibus sunt signa b c, & b est altius: igitur demonstratio, quæ est per hoc, est magis in capitulo scientiæ. F

169 Preterea, quoniam ex termino medio, qui est ex causa vniuersali alta, est demonstratio, ad quam completur inquisitio super causa istius rei, & satisfacit desiderio naturali: cumq; demonstratio magis vniuersalis sit reputatior ea, quæ est minus vniuersalis per existimationẽ scientię causę, igitur demonstratio, quæ est de vniuersali, est reputatior ea, quę est de particulari: & hoc, quoniã si est demonstratio reputatior, in qua propositio maior est perfectioris vniuersalitatis, oportebit conclusionem, quę est cum hac dispositione esse reputatiorem.

Hæc eſt monſtratio quinta de eo, quod demonſtratio, quæ eſt de re vniuerſali, eſt per media pauciora, quam demonſtratio, quæ eſt de particulari iſtius vniuerſalis, & conſimiliter etiam demonſtratio, in qua adducitur cauſa propinqua, inter quam & rem ſubiecti non eſt per demonſtrationem medium, quod autem eſt cum his duabus diſpoſitionibus, eſt melius. Et dixit: Amplius demonſtratio, quæ eſt de vniuerſali appropriato ea eſt, per quam monſtratur aliquid per media propinqua rei. ſenſus eſt, & demonſtratio, quæ monſtrat de re vniuerſali per propoſitiones vniuerſales, & ſubſtantiales primas, eſt demonſtratio, quæ eſt per medium propinquum rei, ſuper qua adducitur demonſtratio, hoc eſt, ea, cuius propoſitiones ſunt immediatæ, quemadmodum diximus in præcedentibus. Et poſteaquam dixit, per media propinqua rei, expoſuit quid velit per propinquum, & dixit: propinquum autem rei id eſt, cum non eſt inter ipſum & rem medium, ac ſi dixiſſet, & intelligo per propinquum rei, non inter quod & rem ſunt media, ſed inter quod & rem non eſt medium, hoc eſt inter terminum medium & terminum maiorem. Deinde dixit: & hoc eſt cauſa rei, ſenſus eſt, & demonſtratio, quæ eſt cum hac diſpoſitione, ea eſt, quæ tradit cauſam rei in eo, ꝙ eſt hæc res, demõſtratio vero, quæ non eſt cum hac diſpoſitione, ſed habet propoſitiones mediatas, q̃ eſt diſpoſitio demonſtrationis de particulari, non eſt ea, quæ tradit cauſam appropriatam rei. Deinde dixit: & ſi demonſtratio, quæ eſt per cauſam eſt validior in capitulo finis & breuitatis, vſque ad id, quod dixit, igitur vniuerſalis eſt melior. ſenſus eſt. cumque demonſtratio, quę tradit cauſam, ſit melior quam demonſtratio, quæ non tradit cauſam, & conſimiliter etiam demonſtratio, quæ eſt ex principio propinquiori ipſa eſt magis in capitulo ſcientiæ, per has duas diſpoſitiones eſt diſpoſitio vniuerſalis cum particulari, hoc eſt, ꝙ demonſtratio, quæ eſt de omni, ea eſt, quæ exhibet cauſam. & demonſtratio de omni eſt propinquior primis principiis, quoniam eſt per media pauca, quemadmodum dixit in præcedentibus: & hoc antecedens eſt ex duabus orationibus † in quarum vtraque dubitatur de conſequentia conſequentis ex ipſa, & hoc eſt, ꝙ ſit demonſtratio vniuerſalis melior particulari, & propterea quod apparet ex ſermone ipſius, habet potentiam duorum ſyllogiſmorum conditionalium. Et hoc eſt, quod dixit: & ſi demonſtratio, quæ eſt per cauſam, vſque ad id, quod dixit: igitur vniuerſalis eſt melior, quoniam ipſe protulit ſermonem hunc quaſi prolatione antecedẽtis unius quod idem vult, ac ſi diceremus, ipſum habere potentiam duarum propoſitionum quoniam non eſt vna duarum orationum conditio ſuæ coniugatæ in eo, ꝙ ſequitur ex ipſo ex conſequente: hoc eſt, ſi dicamus, conſimiliter etiam, quę eſt magis ex principio eſt magis in capitulo ſcientiæ, non eſt conditio in eo, ꝙ antecedit ipſum † de oratione, ſed de oratione, quæ pręcedit ipſum, dubitatur in conſiſtentia concluſionis, & conſimiliter ipſum per ſe, ſed vtraque duarum orationum ſimul, aut eſt per modum dubitationis aut per modum legis. Deinde adduxit exemplum, per quod monſtrat, ꝙ demonſtratio, quę eſt per media pauciora, eſt melior hoc eſt, quę eſt propinquior primis principiis: & hoc eſt, quod voluit, cum dixit: & conſimiliter etiam quę eſt magis ex principio, eſt magis in capitulo ſcientię: hoc eſt, quod eſt ex principio primo per ſe, quod eſt manifeſtum ſine medio, eſt ſcientia melior, quam quod eſt ex propoſitionibus, quę ſunt concluſiones ex principiis: & hoc eſt, quod erit per propoſitiones magis. Et dixit: quemadmodum ſi oporteret monſtrare a de d vſque ad finem eius, quod ſcripſimus. ſenſus eſt, vt in exemplo. ſi vellemus monſtrare, ꝙ nutribile ineſt homini per medium ſenſibile, & animal: hoc eſt, ꝙ ſi monſtraremus, ꝙ omnis homo animal, & omne animal ſenſibile. & ꝙ omne ſenſibile nutribile: hoc enim concluditur ex hoc, ꝙ omnis homo nutribile, & ſi monſtraremus, ꝙ nutribile ineſt animali, melius eſſet, quam ſi monſtraretur ipſum ineſſe homini: quoniam animal propinquius eſt nutribili, quam homo, quoniam eſt vniuerſalius, & accepit loco maioris extremitatis a, loco cuius accepimus ex materiis nutribile: & accepit loco minoris d, loco cuius accepimus ex materiis hominem: & accepit loco duorum terminorum mediorũ b c, loco quorum accepimus ſenſibile & animal. Deinde dixit: ꝙ demonſtratio erit de eo, quod eſt ex iſtis terminus medus altius, hoc eſt propinquius extremi-

Ratio quinta ad idem, quod ſupra.

Supra t.t. 66. ad. 73.

† Ab. l. quarum vtraq; ſufficeret ad inferẽdũ ei' conſequens.

† Ab. l. ĩ oratione, immo oratio pręcedens ſufficeret ad illationẽ concluſionis: et ſimilr illa met p ſe, ſed duę orõnes ſunt, aut ad maiorem pſuaſionem, aut ad euidẽtiorem.

tati maiori in capitulo scientiæ : qm̃ est vniuersalius & ex paucioribus propositionibus, & hoc est, quod significauit, cum dixit: & b est altius; igitur demonstratio, quæ est per hoc, erit magis in capitulo scientiæ.

Sed ex iis, quæ dicta sunt, nonnulla logica sunt: maxime autẽ manifestum, ꝙ vniuersalis est potior : quoniam propositionum priorem quidem habentes, nouimus quodammodo & posteriorem & habemus potentia, vt si quis nouit, ꝙ omnis triangulus habet tres duobus rectis æquales, nouit quodammodo & æquicrurem, ꝙ duobus rectis est potentia : & si non nouit æquicrurem, ꝙ triangulus sit : qui vero hanc habet propositionem, vniuersale nullo modo nouit, neq; potentia, neq; actu. Et vniuersalis quidem intelligibilis est, sed particularis in sensum desinit. Quòd igitur vniuersalis melior ea, quæ secundum partem, tot nobis dicta sint.

Vide supra t.3.& 4.

Dixit Arist. Præterquã ꝙ aliquæ orationũ, quas diximus in hoc, sunt logicæ: in quo vero magis cadit scientia per appropriationem, illud est, ꝙ vniuersale est conuenientius dispositioni scientiæ, hoc enim monstratur ex propositionibus. & hoc, qm̃, cum habuerimus propositionem maiorem, nos vtique iam sciemus aliquo modo minorem, & posidebimus scientiam ipsius in potentia. quemadmodũ si aliquis sciuerit, ꝙ anguli trianguli sunt ęquales duobus rectis, ipse vtique sciuit aliquo modo, ꝙ anguli trianguli æquicruris consimiliter etiam sunt æquales duobus rectis: & hoc, quoniã iam sciuit hoc in potentia, & si non sit enuntiatio, & scientia, ꝙ ęquicrus est triangulus. sed qui habet scientiam per propositionẽ minorẽ, nõ scit vtique maiorem penitus, neq; in potentia, neq; in actu. & vniuersale est intelligibile, particulare vero sensibile. Et in summa, hoc est qđ dictũ fuit de eo, ꝙ demonstratio vniuersalis est melior particulari.

170 Dixit: Hi igitur sunt sermones, per quos monstrari potest scientiam de vniuersali reputatiorem esse ea, quæ est de particulari, præterq̃; ꝙ ex his sermonibus, quos disputauimus, est aliquid procedens modo sermonum logicorum, hoc est dialecticorum: id enim vnum est ex ijs, quæ intelligimus per logicos. Atqui ex ijs oportet vt consistamus in eo, ꝙ vniuersale maiorem habet existimationem scientiæ, q̃ particulare, qm̃ qui habet scientiam de re in vniuersali habet scientiam de particulari in potentia, qui vero habet scientiam de re particulari nõ habet sciã de vniuersali penitus, neq; per aliquem modum, hoc est, neq; in potentia, neq; in actu: & hæc est summa omnis illius quod dixit de eo, ꝙ demonstratio vniuersalis est reputatior particulari.

Metitur suprapositas rationes quinque.

Dixit: Præterq̃ ꝙ aliquæ orationum, quas diximus in hoc, sunt logicæ. sensus est, ꝙ quædam orationum sunt substantiales veræ, aliquæ autem logicæ, hoc est verę non substantiales, exemplum eius, quod est ex hoc, est monstratio logica, quemadmodum, si diceret, quod scientia, per quam scitur hoc & aliud, est melior, q̃ scientia per quam scitur hoc tantum: hic enim sermo est communis demonstrationi & alijs. & hoc quoniam qui scit coriariam & cementariam, est melior, q̃ qui scit vnam ipsarum tantum. Et posteaq̃ commemorauit, ꝙ aliquæ probationum, quas adduxit, sunt logicæ, & aliquæ appropriatæ, meminit de exemplo appropriatarũ, & dixit: in quo vero magis cadit scientia per appropriationem, illud est, ꝙ vniuersale est conuenientius dispositioni scientiæ. sensus est, exemplũ vero ꝑbationis, in qua cadit veritas per dispositionem appropriatam demonstra

tioni, est, q vniuersale est conuenientius in scientia, quam particulare: hoc.n. mõstratur ex natura propositionum. Postea cœpit monstrare hoc, & dixit: & hoc, qm̃, cum habuerimus propõnem maiorẽ, nos vtiq; iã sciemus aliquo modo minorem, & possidebimus sciam ipsius in potẽtia. sensus est, q cũ fuerit ꝓpositio maior nota ex syllõ, quę est vniuersalis, iam vtiq; sciemus minorẽ in potentia, quæ est appropriatior q̃ vl'is. dispositio enim propositionis maioris cum minore est dispositio vniuersalis cum particulari. & quod diximus in hoc capitulo est intellectum per se. Et dixit in vltimo: et vniuersale est intelligibile, particulare uero est sensibile. hoc est, queadmodum ex ipsis intelligibile est altius sensibili, sic scia intellectus est altior scia sensus, qm̃ sensibilia sunt infinita, & intelligibilia sunt vniuersalia rebus infinitis, & ipsa consimiliter etiam per se sunt finita: hoc est, intelligibilia propter hoc deueniunt ad finem artium & scientiarũ humanarum. Cũ habuerimus ꝓpõnẽ maiorẽ sciemus aliquo modo minorem vide supra t. 4.

Demonstrationem affirmatiuam negatiua digniorem esse: atque ad scientiam magis idoneam. Cap. XX.

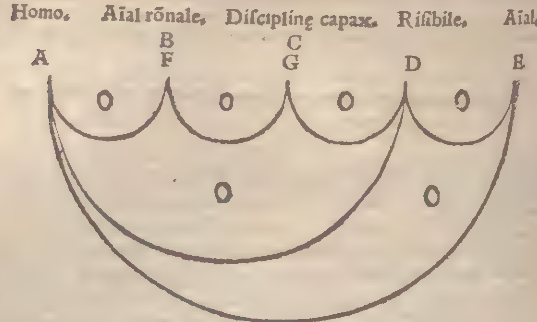
B QVòd aũt monstratiua sit dignior priuatiua hinc manifestum. sit enim hæc demonstratio melior (aliis eisdẽ existentibus) quæ est ex paucioribus petitionibus, aut propositionibus. si enim notæ similiter sunt, celerius cognoscere per has inerit: hoc autẽ eligibilius est. Ratio aũt propositionis, q melior, quæ ex minoribus, vniuersaliter hæc est: si enim consimiliter esset hoc, quod est, nota esse media, priora notiora essent. Sit demonstratio quidem per media b c d, q a ipsi e inest: q̃ vero per † f g, q a ipsi d. Consimiliter itaq; se habet, q a ipsi d inest, & a ipsi e, q a inest ipsi d prius et notius est, quã q a ipsi e, per hoc enim illud demonstratur: credibilius aũt est id, quod est per qđ. igitur demonstratio, quæ per pauciora, est melior aliis eisdem existẽtibus, ambæ igitur & per terminos tres & propositiones duas monstrant: sed hæc quidem esse aliquid accipit, illa vero & esse & non esse aliquid, per plura igitur, quare & peior est. † al. l. b. e.

C Dixit Arist. Quòd autem demonstratio affirmatiua sit melior demonstratione negatiua, scitur per hunc modum. sit ratum, q demõstratio melior ea est, quæ fuerit ex radicibus positis, aut petitionibus, aut propositionibus paucioribus. & hoc, quoniã, si scientia ceciderit in duobus simul per medium vnum, via vtique, per quã ceciderit scientia breuior, & maior erit et validior, cum fuerit breuior & eligibilior. monstratio autẽ huius radicis stabiliatur, q scientia ex rebus paucioribus est melior procedens per hunc modum: & hoc, q media ex parte, qua per ipsa prouenit scientia, procedunt per modũ vnũ, et ea, quæ sunt priora, sunt notiora apud naturam. quemadmodum, si aliquis constitueret demonstrationem q a insit e per media b c d, & in demonstratione altera per media b c: ipsi igitur a inesse d, & a ipsi e procedent vno modo: sed a inesse d, est prius notum, quã a inesse e: & hoc, quoniã hoc vltimũ per hoc prius monstratur, quod est a d, illud aũt, per cuius medium monstratur aliquid, est verius:

† Ab.l. ipse met formalit sunt ĩ demõ stratione.

demonstratio igitur, quæ fuerit ex paucioribus erit melior, quia e... tia eadem † in demonstratione sunt eligibiliora, quã quæ est ex te... bus pluribus, & ita duæ demonstrationes erunt, & componentur ex tribus terminis, & duabus propositionibus, sed demonstratio affirmatiua comprehendit, ꝙ aliquid inest alicui, negatiua autem comprehendit ꝙ aliquid inest, & non inest: igitur demonstratio negatiua, cum comprehendat plura, est deterior.

Syllogismi duo, quorum alter ex minorib', alter vero ex pluribus conficitur propositionibus.

871 Quod autem demonstratio affirmatiua sit reputatior vniuersali negatiua declarabimus consimiliter etiam per modos, quorum vnus est: q̃m demonstratio, quæ procedit super propositionibus paucis in capitulo quantitatis, aut capitulo qualitatis, hoc est simplicibus, ipsa est reputatior q̃ demonstratio, quæ procedit super propositionibus pluribus in duobus capitulis simul, aut in vno ipsorum, demonstratio autem affirmatiua & negatiua consentiunt simul in eo, ꝙ componuntur ex tribus terminis, præterq̃ ꝙ affirmatiua componitur ex duabus propositionibus, quæ sunt de vna specie, hoc est affirmatiuis, negatiua vero componitur ex duabus propositionibus duarum specierum, hoc est, quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua, igitur demonstratio affirmatiua reputatior est demonstratione negatiua: ꝙ autem demonstratio quæ componitunr ex propositionibus paucioribus in capitulo quantitatis, aut qualitatis ipsa est reputatior, hoc monstratur ex eo, ꝙ demonstratio, quæ componitur ex propositionibus, quarum scientia est propinqua de primis cognitis ad conclusionem, est reputatior demonstratione, quæ componitur ex propositionibus, quarum scientia ad conclusionem suam est longinquior a primis cognitis secundum naturam: & ad huius similitudinem videtur, ꝙ se habeat res, cum componatur ex propositionibus habentibus species in cognitione, hoc est, ꝙ sit vna ipsarum notior altera, quemadmodum affirmatiua et negatiua, cognitio enim affirmatiuę est maior q̃ negatiuæ, & quoniam demonstratio negatiua componitur ex duabus propositionibus, quarum vna est minoris cognitionis q̃ altera, affirmatiua vero componitur ex duabus propositionibus, quarum vna est æqualis alteri propositioni, propositio autem vna in demonstratione negatiua est minor in cognitione, q̃ altera notior ipsa, sequitur, vt sit demonstratio affirmatiua notior demonstratione negatiua: & verisimile est, ꝙ demonstratio simplex sit reputatior in summa, q̃ composita: cumque complicat in demonstratione simplicitas propter qualitatem, & quantitatem, erit reputatior q̃ demonstratio, qnæ sit simplex ex parte quantitatis tantum: & hoc, quoniam demonstratio simplex ex parte quantitatis est vtique ex tribus terminis tantum: & verisimile est, ꝙ hoc sit illud, quod intẽdit Arist, in hoc trac.

Postea

A Poſteaquam monſtrauit, ꝙ ſcientia per vniuerſale eſt melior, q̄ ſcientia per particulare, vult monſtrare quęſitum ſecundum, † de quo teſtificatus eſt poſt ipſum, & eſt, ꝙ demonſtratio affirmatiua melior eſt negatiua, & aperuit hoc per hanc monſtrationem primam, & cœpit mōſtrationem in hoc a propoſitione primo nota. Et dixit: ſit ratum, ꝙ demonſtratio melior ea eſt, quæ fuerit ex radicibus poſitis, aut petitionibus, aut propoſitionibus paucioribus. ſenſus eſt, notū eſt per ſe, cum fuerint duę demonſtrationes, & vna ipſarum extiterit ex radicibus poſitis paucis, ſi fuerint propoſitiones ipſius ex genere propoſitionum, quas vocauit radices poſitas, & fuerit vna ipſarum ex propoſitionibus paucis, ſi fuerit vtraq; demonſtrationum compoſita ex genere propoſitionum, quę ſciuntur per petitiones, aut fuerit vna ipſarum ex propoſitionibus paucis, ſi fuerit cōplicatio ipſorum ex principijs, quę appropriantur in nomine propoſitionum, ꝙ demonſtratio illa, quę eſt ex primis paucioribus, eſt melior. Deinde cœpit dirigere ad id, ex quo cadit ſcientia in hac propoſitione & doctrina, & dixit: & hoc, quoniam, ſi ſcientia ceciderit in duobus ſimul per modum vnum, via, per quam ceciderit ſcientia, breuior, & maior erit & validior. ſenſus eſt, atqui hoc cōſequetur, quoniam, ſi ſcientia ceciderit in duabus demonſtrationibus ſimul, quę erit ex ꝓpoſitionibus paucioribus, & quę erit ex propoſitionibus pluribus, ea, in qua cadet nobis ſciētia ex propoſitionibus paucioribus, erit breuior, & via ipſius propinquior, & demonſtratio ipſius breuior erit vtiq; validior ipſa, quemadmodum † via, quę intenditur, eſt valida. Hęc autem propoſitio poteſt intelligi duobus modis, quorum vnus eſt de quęſito vno & eodem, & hoc ſequitur in ipſa ex neceſſitate, ſi propoſitiones vnius duarum demonſtrationum nō fuerint propoſitiones demonſtrationis alterius omnino, aut communicauerint in aliquibus: modus autem ſecundus eſt, ꝙ ſint duæ demonſtrationes ſuper duobus quæſitis, & fuerint propoſitiones vnius ipſarum plures q̄ propoſitiones alterius. & hoc cōſimiliter etiam ſecundum duas ſpecies, quarum vna eſt, ꝙ non ſint duæ demonſtrationes communicantes in propoſitionibus omnino, cum termini medij vnius ipſarū nō fuerint termini medij alterius: ſpecies autem ſecunda eſt, ꝙ demonſtratio vna † perficiatur ex propoſitionibus, ex quibus perficitur altera, & amplius ſuper ipſis. cum vero fuerit quęſitum vnum, quod monſtratur per duas propoſitiones, quarum vna eſt ex paucioribus propoſitionibus q̄ altera, res vtiq; eſt manifeſta, ꝙ illa, cum monſtratur per ipſam aliquid per propoſitiones paucas, eſt melior. atqui, cum fuerint duo quęſita, quorum vnum monſtratur per propoſitiones paucas, & alterum per propoſitiones plures, abſq; eo, ꝙ faciat vnum ipſorum, illud, quod monſtratur per alterum, fieri poteſt vt dicatur, ꝙ demonſtratio, quæ fuerit ex propoſitionibus paucis, eſt melior: ſi vero vna duarum demonſtrationū

C fuerit principium alterius, planum, ꝙ demonſtratio, quæ eſt principium, eſt melior. Poſtea vero q̄ poſuit propoſitionē iſtam, cœpit ipſam exponere, & dixit: monſtratio autem huius radicis ſtabiliatur, ꝙ ſcientia, quæ eſt ex rebus paucis, eſt melior procedens hunc in modum: & hoc, ꝙ media ex parte, qua per ipſa proueniet ſcientia, procedunt per modum vnum: & ea, quę ſunt priora, ſunt notiora apud naturam. ſenſus eſt, & monſtratio iſtarum propoſitionum erit ſecundum id, quod dicimus, quoniam, ſi termini medij faciunt acquirere ſcientiam ex parte vna, hoc eſt per modū vnum ſcientię, & media, quę ſunt pauciora, & quæ ſunt priora, ſunt notiora apud naturam, q̄ quę ſunt poſteriora, & demonſtratio, quę eſt principium demonſtrationis alterius, eſt ex propoſitionibus paucioribus & notioribus apud naturam, planum, ꝙ hęc demonſtratio eſt melior demonſtratione, quę eſt principium non ex parte, qua eſt pauciorum propoſitionum, & notior apud naturam. Ipſe autem, antequam inducat conſequens ex iſto ſermone, adduxit exemplum, & dixit: quemadmodum, ſi aliquis conſtitueret demonſtrationem, ꝙ a ineſt c per media b c d, & in demonſtratione altera per media c b. ſenſus eſt, exemplum iſtarum duarum demōſtrationum eſt, quarum vna eſt pauciorum propoſitionum, q̄ altera, ſecundum ꝙ eſt principium, & altera plurium propoſitionum, & propoſitiones pauciores ſint in demonſtratione plurium: vt illud, in quo eſt litera a, inſit ei, in quo eſt litera c, per media, in quibus b c d, hoc

* A.l. quod pollicitus fuerat.

Oſtenſio prima ꝙ affirmatiua præſtat negatiue

Documētū.

† Ab.l. firmior demonſtratio eſt verum rectum.

* Ab.l. vltimæ.

† Ab.l præmiſsis vtatur, quibus vtitur altera, & vltra præter illas.

Poſt, cum expo, dupl. Q

est tria: altera autem demõratio est, per quam monstratur, a inesse d per media D b c. & ita se habebunt hę duæ demonstrationes, ꝙ vna ipsarum est principium alterius, hoc est, quoniam demonstratio, per quam monstratur a inesse d per media c d, est principium demonstrationis, per quam monstratur a inesse e per media b c d, quoniam ipsa vtiq; monstrat hanc demonstrationem per media propositionum demonstrationis primę. Deinde dixit: ipsi igitur a inesse d, & a ipsi e, procedunt modo vno, sed a inesse d est prius notum, q̃ a inesse e. sensus est, maiorem igitur inesse minori per demonstrationem plurium propositionum: hoc est a inesse literę e, & extremitatem maiorem consimiliter etiam, hoc est literã a extremitati mediæ, quæ est inter maiorem & minorem in syllogismo plurium propositionum, vt si diceres, a inesse c, insunt vtiq; secundum modum vnum complicationis, hoc est, ꝙ duo sermones simul sunt duo syllogismi, sed demonstratio, per quam sequitur maiorem extremitatem, quę est in qua a inest d per media b c, quę est demonstratio pauciorum propositionum, est prior secundum naturam, & notior q̃ demonstratio, in qua sequitur a inesse c. & hoc, quoniam demõstratio mediarum propositionum scitur vtique ex parte demonstrationis pauciorum propositionum. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: & hoc, q̃m hoc vltimum per hoc primum monstratur. intelligit per vltimum demonstrationem multarũ propositionum, & per primum pauciorum propositorum, hoc est, cuius conclusio est E propositio ex propositionibus demonstrationis alterius. Deinde dixit: illud autem, per cuius medium monstratur aliquid aliud, est verius. & hoc est notum per se, & propterea propositiones sunt ueriores cõclusione. Deinde dixit: demonstratio igitur, quę est ex rebus paucioribus, est melior, quia entia eadem in demonstratione sunt eligibiliora, q̃ quę est ex rebus pluribus. hoc est, cum fuerit vna demonstrationum principium alterius, ponitur conditio huius in demonstrationibus duabus, q̃m magis apparet in his duabus speciebus demonstrationis: sed in demonstrationibus duabus, quę non communicant in propositionibus, quarum vna est maior & altera minor, quæq; non cõicant in quęsito, difficile est inuenire excessum inter ipsas, nisi per relationem vniuersalis, quod est, q̃m quæsitum, quod est proximius primis, ipsum est melius. Deinde dixit: & ita duę demõstrationes erunt, & componentur ex tribus terminis & duabus propositionibus. intelligit per demonstrationes, affirmatiuam & negatiuam. & hoc, q̃m omnes demonstrationes, quemadmodum diximus, componuntur ex tribus terminis et duabus propositionibus, & secundum hoc habemus quod quæsiuit a principio rei, vtrauis ipsarum sit melior. Et propter hoc adduxit propositionem dicentem, ꝙ id, quod est ex demõstrationibus pauciorum propositionum, est melius q̃ illud, quod est ex pluribus propositionibus. Deinde monstrauit has propositiones per speciem ipsarum, ꝙ vna duarum demonstrationum est principium alterius, & F adduxit reliquos sermones, quos commemorauimus, quibus comprehendit hanc propositionem, quę assimilatur in hoc duabus demonstrationibus, quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua. Et dixit: & ita duæ demonstrationes erunt, & componẽtur ex tribus terminis & duabus propositionibus. sensus est, & ita duæ demonstrationes, quarum vna est affirmatiua & altera negatiua, complicantur ex propositionibus ęqualibus in quantitate. Deinde dixit: sed demonstratio affirmatiua comprehendit, ꝙ aliquid inest alicui, sed negatiua comprehendit, ꝙ inest aliquid, et non inest. sensus est, ꝙ propositiones demonstrationis affirmatiuę sunt ex genere vno, hoc est affirmatiuę, & demonstrationis negatiuę ex duobus generibus, hoc est affirmatiuę & negatiuę. Deinde dixit: igitur demonstratio negatiua, cum comprehendet plura est deterior. Et in hoc speculandum, quia assumpta fuit prius propositio dicens, ꝙ demonstratio, quę est ex propositionibus paucioribus, est melior, secundum ꝙ est maior: & posuit minorem, ꝙ demonstratio affirmatiua est ex propositionibus paucioribus secundum hanc intentionem, quã monstrauit, & negatiua ex propositionibus pluribus: terminus autem medius in ipsa est per * communitatem ex necessitate: quoniam paucum & multum, quæ dicuntur ex parte qualitatis, hoc est negationis & affirmationis, † est in quęstione, sed paucum & multum ex parte quantitatis dicitur secundum veritatem. Et

1. Prio. c. 5. a & supra te. 26. & 37.

Digressio. Quę sit potior demonstratio, q̄ est ex paucioribus, an q̄ ex pluribus.

* Ab. l. ęquiuocus.

* Ab. l. dr̃ accommodate.

A magis mirum est ex hoc, quoniam ipse non fecit propositionem dicentem, ꝙ id, quod est pauciorum propositionum, est melius secundum vniuersalitatem suam, hoc est secundum omnia, quæ diximus, ꝙ significat, sed monstrauit vtique ipsam per modum vnum, & hoc est, in quo posuit exemplum. In hoc igitur toto est locus speculationis, & quemadmodum diximus, scio in hoc, ꝙ Aristote. fecit in monstratione, ꝙ demonstratio affirmatiua est melior negatiua, propositionem notam, quę est, ꝙ demonstratio, quæ est ex propositionibus paucioribus, est melior demonstratione, quæ est ex propositionibus pluribus, cum fuerint propositiones pauciores acceptæ in demonstratione plurium propositionum: quoniam hoc, quod est, esse paucas, non oportet, vt intelligatur hic in numero tantum, sed etiam in specie: quoniam propositiones, quæ sunt in demonstratione pauciorum, non accipiuntur in demonstratione plurium propositionũ, secundum ꝙ sunt vnum in numero, sed etiam in eo, ꝙ sunt vnum in specie. Cũ itaque adductum fuerit hoc de propositione, in qua monstranda sollicitus fuit, ꝙ demonstratio affirmatiua est melior negatiua, monstratum est nobis per demonstrationem. & hoc, quoniam demonstratio affirmatiua est pauciorum propositionum † in capitulo speciei propositionibus demonstrationis negatiuæ, & si non erit in numero, & in propositione negatiua inueniuntur propositiones affirmatiuæ in specie, & si non erit in numero. Aristotel. itaque præmisit hanc monstra- † Ab. l. sedm quantitatem.

B tionem propositionis dictantis, ꝙ in duabus demonstrationibus, quarum vna est pauciorum propositionum, q̃ demonstratio altera in capitulo numeri, quęque in dispositione sua efficiuntur per demonstrationem vnam, illa est melior, quasi transtulisset intellectum ab ipsis ad eas, quę sunt pauciorum in specie, & ipsę accipiuntur in demonstratione plurium propositionum in specie consimiliter etiã, non in numero, & translatio intellectus erit a causa, quæ est in quantitate ad eam, quæ est in qualitate † ex capitulo primo: sed translatio ipsius de propositionibus, quæ sunt in demonstrationibus vna in numero ad eam, qua ipsæ sunt vnum in specie, est † ex capitulo translationis æqualitatis numeri ad id, quod protulit. Et non posuit Arist. propositionem, quę sit vtilis primo & per se ad mõstrationẽ eius, quod intendit monstrare: & ea est, quæ dicit, ꝙ demonstratio, quæ est pauciorum in specie, non attinet ad speciem propositionum demonstrationis vnius, & altera attinet ad speciem propositionum suarum, cũ propositiones sint plures in specie: † sed melius est ad facilitatem scientiæ, vt faciamus scientiam per modum translationis a magis noto ad magis occultum.

† Ab. l. primi generis, ac dignioris.

† Ab. l. gñis translationis ęqualis iudicij, ad ei coæquum.

† Ab. le. sed omisit hanc ob difficultatẽ notitiæ illarũ, & vsus est nota, & ꝓcessit trãslatione.

Præterea quoniam monstratum fuit, ꝙ impossibile est, vt vtrisq; existentibus priuatiuis propositionibus fiat syllogismus, sed hãc qui-
C dem oportet talem esse, illam vero, quòd inest.

Dixit Aristotel, Amplius, quoniam monstratum est fieri non posse, vt sit syllogismus, cuius sint ambæ ꝓpositiones negatiuæ: sed oportet ex necessitate, vt vna ipsarum sit in hac forma, alia vero affirmatiua. 172

Amplius, quoniam conclusiones affirmatiuę monstrantur ex duabus propositionibus affirmatiuis, negatiuæ autem monstrantur ex duabus propositionibus, quarum vna est negatiua & altera affirmatiua, & affirmatiua est reputatior.

Hæc est monstratio secunda alia a præcedente, & ipse vtique † monstrauit per propositionem minorem, & per maiorem non monstrauit, neque annectitur propositioni, per quam sequitur iste syllogismus: propositio autem maior est, ꝙ omnium duorum, quorum vnum indiget altero in monstratione sui, & alterũ non indiget ipso, quod vtiq; non indiget est validius. & hęc est dispositio affirmatiuę cum negatiua in propositionibus. hoc est, ꝙ demonstratio negatiua indiget specie propositionũ demonstrationis affirmatiuę, quod est, ut sit in ipsa propõ affirmatiua, & affirmatiua non indiget specie propositionis appropriatę in demonstratione negatiua, & ipsa est negatiua. mõstrabit aũt per ipsum post hoc cũ

† Ab. l. explicuit minorẽ ꝓmissam, & non explicuit maiorem.

Ratio secunda ad idem quod supra.

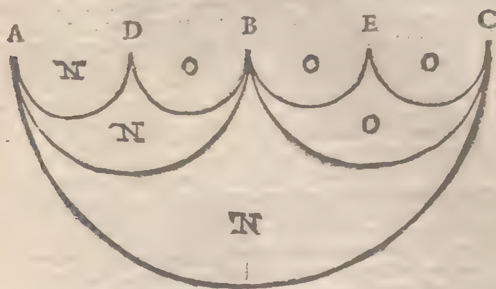
eo, quod esse opinatur, ꝙ hæc propositio ponitur in potentia sub propositione D vniuersali, per quam sequitur hæc mõstratio, aut annectitur mõstrationi ipsius p quam monstrauit ipsum: & hoc in specie, cuius posuit exemplum, & hoc, vt sit vna duarum demonstrationum principium alterius: & hoc, ꝙ indigeat in ipsius existentia genere propositionum, per quas constituitur demonstratio altera, quæ non indiget genere propositionum, per quas construitur prima: vna igitur ipsarum est aliquo pacto principium. Et dixit: sed oportet, vt sit vna ipsarum cũ hac forma. sensus est, ꝙ demonstratio negatiua nõ sequitur ex duabus propositionibus negatiuis, sed sequitur ex necessitate, vt sit vna ipsarum negatiua, altera vero affirmatiua, secundum hoc igitur monstratio ista erit pars primæ.

Documẽtũ.

Amplius ad hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas enim (aucta demonstratione) necessarium est fieri plures, priuatiuas vero impossibile est plures esse vna in omni syllogismo. Sit enim nulli inexistẽs ipsum a in quot ipsum b, c vero omni inexistẽs ipsum b, si vero oporteat rursus augere vtrasque propositiones, medium iniiciendum, ipsius quidem a b sit d, ipsius vero b c, e: e quidem igitur manifestum, quòd est prædicatiuum, d vero de b quidem prædicatiuum, ad a vero B vt priuatiuum ponitur: d enim de omni b, a autem nulli oportet eorum, quæ d inesse: fit igitur vna priuatiua propositio, quæ est a d. Idẽ vero modus & in aliis syllogismis. semper enim medium prædicatiuorum terminorum, prædicatiuum in vtraque, priuatiui autem in altera priuatiuum necessarium est esse: quare hæc vna talis fit propositio, aliæ vero prædicatiuæ. Si igitur notius, per quod monstratur & credibilius: monstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam: hoc autem per illam non monstratur; prior igitur & notior existens & credibilior melior vtique erit.

Dixit Aristotel. Amplius, si hoc, sequitur vtique ex necessitate hæc res, quæ est, quòd, cum augetur demonstratio, enunciationes affirmatiuæ multiplicentur, negatiuæ autem non possunt esse in syllogismo vno plures propositione vna. quemadmodum si a non inesset alicui, in quo est b, & b inesset omni c: si igitur oportuerit augere ambas propositiones, sequitur, vt ponatur inter a & b terminus medius, E & sit hoc d, & inter b, c, e: planum igitur, quòd e est affirmatiua, d autem est de b per affirmationem, & apud a per negationem: & est d de omni b, & sequitur quòd a non insit alicui d: erit igitur propositio vna negatiua, quæ est d, & secundum hunc eundem modum sequitur, vt se habeat res in omni syllogismo: & hoc, quoniam medium, quod est inter duos terminos affirmatiuos, semper oportet, vt sit affirmatiuum ab vtroque latere, quod vero est inter negatiuos, est negatiuũ ex vno duorum laterum: & propter hanc causam erit vna duarũ propositionum negatiua, sed in affirmatiua erunt ambæ propositiones affirmatiuæ: & si illud, ex cuius parte est demonstratio, est notius & verius, & est negatiua manifesta per affirmatiuam, sed affirmatiua nõ monstratur per negatiuam: igitur, cum affirmatiua sit prior, & notior, & verior, erit etiam melior.

A Homo. Irrationale. Inanimatum. Lignum. Statua.

His syllis ostenditur negatiuã indigere affirmatiua, & non econuerso.

Amplius, cum syllogismus negatiuus magnificatur, hoc est, additur in ipso ter- 175
minus medius inter duos terminos, quousq; habuerit terminos multos, sequitur
B vtiq;, ꝙ in ipso multiplicentur affirmatiuæ, in negatiuis vero non erit nisi nega-
tiua vna. vt in exemplo, si a non insit alicui b, & b insit omni c, cumq; opus fue-
rit augumento duarum propositionum, oportet vt ponamus inter a & b terminũ
medium, aut inter b & c consimiliter, & sit terminus medius, qui est inter a & b,
& inter b & c g: planum enim ꝙ erunt in hoc syllogismo tres affirmatiuæ, & con
negatiua una, & hoc, qm̃ a erit de nullo e, & e de omni b, & b de omni g: & con
similiter, si duplicabuntur media, addentur affirmatiuę & derelinquetur negati-
ua vna tantum: quod cum ita sit, affirmatiuę sunt causa, ꝙ negatiua concludat, &
affirmatiua quidem non indiget negatiua, vt concludat, sed negatiua indiget af-
firmatiua: sed cum fuerit syllogismus compositus, indigebit plus quam affirma-
tiua vna.

Quonia demonstratio simplex, & quę composita.

Quoniam demonstratio est duarum specierum, simplex, & est ea, quæ est ex
propositionibus primis: & composita, & est ea, quæ resoluitur ad syllogismos,
qui componuntur ex propositionibus primis, & ipse iam posuit fieri non posse,
vt sit demonstratio negatiua absq; propositione affirmatiua, & affirmatiua non
indiget negatiua: & hoc est manifestum per simplicem ex eo, quod monstratum 1. Prio. c. 25.
fuit in libro Syllogismi. vult docere, quomodo sequitur hoc idem in demonstra-
tione composita, hoc est demonstratione negatiua composita, in qua duplicantur
C negatiuę secundum consuetudinem syllogismorum, in quos resoluitur, quodq; in
demonstratione composita affirmatiua duplicantur affirmatiuæ tantum, quodq;
ipsę sunt duplices affirmatiuarum, quæ sunt in negatiua. Fecit autem hoc ad mõ
strandum dispositionem istam in duabus speciebus simul, hoc est simplici & cõ
posita, & dixit: Amplius, si hoc, sequitur vtiq; ex necessitate hęc res. hoc est, &
cum eo, ꝙ apparet hęc dispositio in demonstratione simplici: & hoc, qm̃ negati-
ua ipsa indiget affirmatiua, & affirmatiua non indiget negatiua. intelligit hanc
dispositionem in demonstrationibus compositis, de quibus cœpit docere, quomo-
do sequitur hoc in syllogismis compositis, hoc est, quorum vnusquisq; ex propo
sitionibus suis resoluitur ad syllogismos ex duabus propositionibus. Et dixit:
quæ est, ꝙ, cum augetur demonstratio, enunciationes affirmatiuę multiplicẽtur.
hoc est, cum cœperit demonstrationem ex duabus propositionibus affirmatiuis,
& resoluatur vtraq; duarum propositionum, quę est in ipso, ad duas propositio-
nes, ex quibus ostenditur demonstratio, sequitur ex necessitate, vt duplicentur
affirmatiuę, & sint quatuor, duę in vtraq; duarum demonstrationum, per quas
monstrauit propositiones demonstrationis alterius, & ita, si monstrantur per de-
monstrationem quatuor propositiones istæ, duplicabuntur consimiliter etiam,
vsquequo deueniamus ad propositiones primas. Et quoniam hæc operatio, quæ
est resolutio, est multiplicatio demonstrationum, vocauerunt augumentũ demon

Ratio tertia ostẽdẽs idẽ, qđ affirmatiua. s. sit potior negatiua demõstratione.

strationum, & dixit: quæ est, ꝙ, cum augetur demonstratio, enunciationes affirmatiuę multiplicantur. Deinde dixit: negatiuę vero non possunt esse in syllogismo vno plures propositione vna. sensus est, demonstratio, in quam resoluitur propositio negatiua: & hoc, cum fuerit demonstratio affirmatiua ad negatiuam, & vnaquæq; ipsarum ostenditur per demonstrationem: & ita affirmatiua vna ex necessitate resoluitur in duas affirmatiuas, negatiua vero resoluitur in affirmatiuam & negatiuam. & causa in hoc est, quoniam negatiuam non concludunt nisi propositio affirmatiua, & negatiua. Et hoc est quod voluit cum dixit: negatiuæ vero nō possunt esse in syllogismo vno plures propositione vna sensus est, & causa, ꝙ fieri non potest, quin in omnibus monstrationibus propositionum syllogismi negatiui sit propositio affirmatiua, quoniam non erit syllogismus negatiuus ex duabus negatiuis. ac si dixisset, fieri igitur non potest, vt sint in syllogismo negatiuo plures vna propositione negatiua. Postea cœpit ponere exemplum huius per literas, & dixit: quemadmodum si a non inesset alicui, in quo est b, & b inesset omni c. sensus est, exemplum huius, si a, quod est litera maioris extremitatis, monstratum vtique esset non inesse alicui c, quod est litera minoris, per terminum medium, in quo est litera b: & hoc, cum ponitur a negari ab omni b, & b inesse omni c: concluditur vtique in prima figura, ꝙ a negatur ab omni c. Deinde dixit: si igitur oportuerit augere ambas propositiones, sequitur, vt ponatur inter a & b terminus medius, qui sit d, & inter b c, e. sensus est, & si oportuerit monstrare ambas propositiones, & hoc est, quod vocauerunt augmētum syllogismi, oportet vt accipiatur inter extremitatem maiorem, quę est a, & inter terminum medium, qui est b, terminus medius, & sit illud in quo est d: & inter minorem extremitatem, quæ est c, & inter terminum medium, qui est b, terminus medius, & sit illud in quo e. deinde dixit: planum igitur, ꝙ e est affirmatiua. sensus est, planum igitur ꝙ e, qui est terminus medius inter b & c, erunt ambæ propositiones, quæ componuntur ex ambabus extremitatibus simul, affirmatiuæ: hoc est, ꝙ oportet, vt b insit omni e, & e insit omni c: igitur concluditur hoc, ꝙ b insit omni c, quæ est propositio affirmatiua minor ex syllogismo primo. Deinde dixit: sed d, quod est de b per affirmationem, & apud a per negationem. sensus est, terminus autem medius, qui accipitur inter a & b, quæ sunt extremitas maior & medius terminus in syllogismo, qui resoluitur in id, quod est d, sequitur, vt prædicetur de b affirmatiue, & de a negatiue. Deinde dixit: & est d de omni b, & sequitur ꝙ a non insit alicui d. sensus est, & sit propositio hæc negatiua: & hoc est, quod apparet in sermone suo. quoniam, cum oporteat, ꝙ accipiatur medius terminus inter ambas extremitates, maiorem, & minorem, oportet in negatiua, vt sit ad alteram extremitatem per affirmationem, & apud alteram per negationem. ac si diceres d inter a & b, ꝙ oportet d prædicari de omni b, & a negari ab omni d, quando negatiua fuerit prima figura. Deinde dixit: & secundum hunc eundem modum oportet, vt se habeat res in omni syllogismo: & hoc, quoniam medium, quod est inter duos terminos affirmatiuos semper oportet, vt sit affirmatiuum ab vtroque latere, quod vero est inter negatiuos, sit negatiuum ab vno duorum laterum. & hoc manifestum est ex præcedentibus. Deinde dixit: & propter hanc causam erit vna duarum propositionum negatiua, sed in affirmatiua erunt ambæ propositiones affirmatiuæ. Et hoc cōsimiliter etiam planum ex eo, quod præcessit, & intellectum per se. Deinde dixit: & si illud, ex cuius parte est demonstratio, est notius, & verius, & est negatiua manifesta per affirmatiuam, sed affirmatiua non monstratur per negatiuam: igitur, cum affirmatiua sit prior, & notior, & verior, erit etiam melior. sensus est, & si illud, ex cuius parte est verum in demonstratione, est affirmatiuum, & affirmatiuum est notius & verius, ꝗ̄ ea, ex quorum parte cadet veritas in demonstratione negatiua, & est negatiua: igitur demonstratio, quæ cadit in notiori, est notior: & hæc est dispositio demonstrationis, quæ componitur ex affirmatiua cum demonstratione, quæ componitur ex affirmatiua & negatiua. & locus vniuersalis huic est, cum fuerint duo, quorum vnum indiget altero ad hoc quod sit, & secundum non

Documētū.

A indiget ipso: quod non indiget, est validius eo quod indiget, ex parte qua indiget.

Amplius, si principium syllogismi est vniuersalis propositio immediata: est autem in monstratiua quidem affirmatiua, in priuatiua vero negatiua vniuersalis propositio, affirmatiua autem negatiua prior & notior, propter nanq; affirmationem negatio nota.

Dixit Aristotel. Amplius, quoniam principium demonstrationis est propositio vniuersalis immediata: & hoc in affirmatiua quidem affirmatiua, in negatiua vero negatiua, hoc est propositio vniuersalis: affirmatiua autem est notior & prior propositione negatiua, quoniam negatiua cognoscitur per affirmatiuam.

Et omne id, quod ita se habet, vt ipso opus sit ad monstrandum aliquid aliud, 174
ipsum non est notum: affirmatiua igitur in summa est notior negatiua, & demonstratio, cuius conclusio & propositiones sunt notiores ipsa, est notior, & notum est reputatius: iam enim monstratum fuit, quod affirmatiua est notior negatiua ex eo, quod negatiua vtique intelligitur per relationem ad affirmatiuam. &
B affirmatiua non intelligitur per relationem ad negatiuam: hæc enim est dispositio priuationis cum existentia.

Ostēsio quarta ad idem, quod supra.

Hæc est demonstratio altera, & communicat cum præcedente, eo quod demonstratio, cuius principia sunt meliora, ipsa est melior. & appropriatur hoc, eo quod propositio negatiua prima immediata est deterior propositione prima affirmatiua, quæ est immediata: quoniam negatiua definitur in relatione ad affirmatiuam, & affirmatiua non indiget in definitione sua negatiua, quemadmodum se habet res in priuatione & habitu: hoc est, quoniam priuatio non formatur nisi in relatione ad habitum, & non est ita in habitu. Et hoc est, quod voluit, cum dixit, quoniam negatiua cognoscitur per affirmatiuam.

Et prior affirmatio, quemadmodum & ipsum esse ipso non esse: quare melius principium mōstratiuæ quam priuatiuæ, quæ vero melioribus principiis vtitur, melior est. Amplius principalior, sine enim monstrante non est priuatiua.

Dixit Arist. Amplius quemadmodum ens, in eo quod est ens, est prius non ente, ita affirmatiua est prior negatiua: igitur principium
C affirmatiuæ, & quæ pertractat de principiis melioribus est melior. Consimiliter etiam demonstratio affirmatiua est excellentior demō stratione negatiua, quoniam non est via, qua sit demonstratio negatiua absq; propositione affirmatiua.

Amplius qm̄ affirmatiua significat super existentia, negatiua vero super pri- 175
uatione, sed existentia est prior & reputatior priuatione, & demonstratio, cuius propositiones sunt priores & digniores, ipsa est dignior & prior. Amplius demō stratio affirmatiua est prior secundum naturam negatiua, quoniam cum fuerit ris propositionem affirmatiuam, non erit ibi conclusio negatiua, cumque fuerit propositio affirmatiua, non oportet, vt sit conclusio negatiua: & demonstratio, quæ componitur ex propositionibus prioribus secundum naturam est excellentior demonstratione, quæ componitur ex propositionibus posterioribus secundum naturam.

Demonstratio quinta ad idem.

Quoniam enunciatio affirmatiua significat esse, & negatiua significat priuationem, & esse est prius priuatione, & quod est prius est melius, sequitur ex necessitate, vt enunciatio affirmatiua sit melior negatiua: & cū enunciationes sint principia demōstrationis, erit demōstratio, cuius principiū est melius melior: igitur

demonstratio, cuius principium est affirmatiuum, est melior demonstratione, cuius principium est negatiuum. hęc est expositio eius, quod dixit in hoc capitulo. Et dixit: Consimiliter etiam demonstratio affirmatiua est excellentior demonstratione negatiua, vsq; ad finem eius, quod scripsimus. sensus est, quod affirmatiua

Documētū. est excellentior negatiua: quoniam quod non indiget alio a se est excellentius eo, quod indiget alio, excellentius autem est melius.

Demonstrationem ostensiuam illa, quæ ducit ad incommodum, potiorem esse. *Cap.* XXI.

QVoniam vero prædicatiua priuatiua melior est, planum quòd & ad impossibile ducente. oportet autem scire, quæ est differentia ipsarum. sit itaque a inexistens nulli b, ipsi vero c omni ipsum b: necesse vtique eorum, quæ c, nulli inesse ipsum a. Sic igitur acceptis, ostensiua vtique priuatiua esset demonstratio, quòd a ipsi c non inest: quæ vero ad impossibile ita se habet, si oporteat monstrare, quòd a ipsi b non inest, accipiendum est a inesse ipsi b, & b ipsi c: quare contingit a ipsi c inesse. Hoc autem sit notum & confessum, quòd impossibile: non igitur potest a ipsi b inesse, si igitur b ipsi c confessum est inesse, a ipsi b impossibile est inesse: termini igitur cōsimiliter ordinantur. Differt autem vtra sit notior propositio priuatiua, vtrum quòd a ipsi b non inest, an quòd a ipsi c: cum igitur cōclusio est notior, quòd non est quæ ad impossibile sit demonstratio, cum autem in syllogismo sit, demonstratiua est. natura autē prior est, quòd a ipsi b, quàm quòd a ipsi c inest: priora enim sunt conclusione, ex quibus est conclusio, est autem a ipsi c non inesse, conclusio, a vero ipsi b, ex quo est conclusio.

*** Ab. I. cathegorica. siue ostēsiua.** Dixit Arist. Et quoniam demonstratio affirmatiua * recta est melior demonstratione negatiua, manifestum quòd ipsa est melior demonstratione ducente ad impossibile. Primum autem oportet, vt speculemur, quæ sit differentia inter ipsas: a igitur non insit alicui b: & b insit omni c: sequitur, quòd a non insit alicui c. Cum igitur accipiuntur termini hunc in modum, monstratum vtique erit ex hac demonstratione negatiua, a non inesse alicui c. Sed quæ deducit ad impossibile procedit secundum ordinem istum, si opus fuerit, vt monstremus a non inesse c, oportet, quòd accipiatur ipsum inesse b, & b ipsi c, sequitur ex hoc, quòd a insit ipsi b, & erit, quod apparet ex dispositione huius, quod est falsum. Fieri igitur non poterit, vt a insit ipsi c, & propositio b c vera sit, & termini in vtraq; demonstrationum sint iidem: sed differunt inter se hunc in modum, quod est, vt speculemur quæ duarum negatiuarum sit notior apud naturam, an ea, quæ dicit a non inesse b, an quæ dicit, a non inesse c, cumque fuerit conclusio notior in dispositione negationis, erit vtique demonstratio ducens ad impossibile: cum vero enunciatio, quæ est in syl-

A logiſmo recto, fuerit notior & prior, a non ineſſe b, eſt notius apud naturam, quam a c, quoniam propoſitiones, ex quibus eſt concluſio, ſunt priores & notiores, quã cõcluſio: & enũtiatio dicens, quòd a nõ ineſt c, eſt cõcluſio, a b autē ſunt ex quibus eſt concluſio. hæc igitur eſt prior & notior. Demonſtratio igitur recta eſt prior & notior, & ipſa conſimiliter etiam melior, quã deducens ad impoſsibile.

Et quoniam iam monſtratum fuit, ꝙ demonſtratio affirmatiua recta eſt reputa 176
tior demonſtratione negatiua recta. planum eſt, qm̄ cum monſtratum fuerit, ꝙ demonſtratio recta negatiua reputatior eſt demonſtratione deducente ad impoſsibile affirmatiua, monſtratum eſt, ꝙ demonſtratio recta in ſumma eſt reputatior deducente ad impoſsibile. ponamus igitur primum, ꝙ forma ſyllogiſmi recti negatiui eſt hęc. vt ſit a, exempli gratia, non inexiſtens alicui b, & b inexiſtens c. ſequitur enim ex hoc, ꝙ a, exempli gratia, nõ inſit alicui c. Cum autem voluerimus monſtrare concluſionem iſtam per ſyllogiſmum ad impoſsibile, oportebit vtique nos accipere contradictorium concluſionis, aut cõtrariũ, quod eſt a ineſſe omni c, & complicabimus cũ eo propoſitionem indubitatæ veritatis, quę eſt, exempli gratia, b ineſſe omni c, & ponemus concludi ex ipſis impoſsibile, quod
B eſt, a ineſſe alicui c, quod tamen non ineſt ipſi, & termini in ambabus demonſtrationibus ſunt vni, quemadmodum prædictum fuit. Differunt autē inter ſe, qm̄ cum negatiua maior vniuerſalis fuerit apud nos notior concluſione, complicabimus ſyllogiſmũ rectum: quemadmodum, ſi hoc, quod dicimus, a non ineſſe alicui b, fuerit notius, q̃ hoc, quod dicimus, a non ineſſe alicui c, cum vero extiterit cõcluſio negatiua vniuerſalis apud nos notior maiore negatiua, complicabimus ſyllogiſmum ad impoſsibile, cum poſuerimus contradictorium ipſius, & applicuerimus illi veram, & colligetur ex hoc falſum manifeſtę falſitatis. In ſyllogiſmo igitur ad impoſsibile, non conuenit, ꝙ ſit concluſio notior apud nos propoſitione maiore, cuius concluſiones ſunt ſecundum naturam, hoc eſt propoſitiones cõprehenſę in cõcluſionibus: quod cum ita ſit, ſyllogiſmus rectus eſt, qui concludit occultius ſecundũ naturam ex notiori ſecundum naturam: ſyllogiſmus autē ad impoſsibile concludit ex notiori apud nos, non ex notiori ſecundum naturã: & ꝙ concludit ex notiori ſecundũ naturam, ipſum eſt reputatius.

Poſteaq̃ declarauit, ꝙ ſyllogiſmus affirmatiuus eſt notior negatiuo, vult mõſtrare, ꝙ ſyllogiſmus rectus eſt melior ſyllogiſmo ad impoſsibile. Et dixit: Et qm̄ demonſtratio affirmatiua recta eſt melior demonſtratione negatiua, manifeſtum, ꝙ ipſa eſt melior demonſtratione ducente ad impoſsibile, ſenſus eſt, & cũ monſtratum fuerit, ꝙ demõſtratio affirmatiua eſt melior demonſtratione negatiua, per
C ipſas eaſdem radices apparet, ꝙ demonſtratio recta eſt melior demonſtratione ad impoſsibile. & fortaſſe ipſe aſsignauit hoc propoſitioni, de qua poſuit exemplum per propoſitionem, quam poſuit primo ad monſtrandum ꝙ affirmatiua eſt melior negatiua: & eſt ea, quæ dicit, ꝙ demonſtratio, quæ eſt principium demonſtrationis alterius, eſt melior ea, quæ non eſt principium, & hęc eſt diſpoſitio rectę cum ducente ad impoſsibile: qm̄ ducens ad impoſsibile componitur ex recta & conditionali: igitur recta non indiget ea, quæ ad impoſsibile, ea vero, quę ad impoſsibile, indiget recta. Et poſteaq̃ aſsignauit monſtrationem communicantem huic, quod eſt, affirmatiuam meliorem eſſe negatiua, & ad hoc, quod eſt, rectam meliorem eſſe deducente ad impoſsibile, attulit poſt hoc monſtrationē appropriatam, quæ appropriatur monſtrationi ad impoſsibile, & ei monſtrationi, de qua diximus, ꝙ omnis concluſio concluſa ſecundum naturam habet terminũ mediũ ſecundũ naturam, & duas propoſitiones priores ipſa ſecundũ naturam: cumq; ſint hæ propoſitiones cũ hoc, ꝙ ſunt notiores ſcd̃m naturã, apud nos etiã notiores ipſa concluſione, ſyllogiſmus vtique ipſarum naturalis eſt ſyllogiſmus rectus, qui cõponitur ex illis duabus propoſitionibus. cũ vero fuerit vna iſtarum duarum propoſitionũ apud nos dubia, & concluſio fuerit notior apud nos, nos accipiemus ad eum, qui non nouit concluſionem ex parte ipſarum, contradicto-

Suprapoſitę oſtenſiones cõferunt ad hoc quoque ppoſitũ oſtēdendum.

Quõ fiat ſyllogiſmus ducens ad impoſsibile.

rium ipsius, & afferremus ad ipsam propositionem, quæ est notior duabus propositionibus istius syllogismi naturalibus, & concludetur ex hoc impossibile manifeste falsum per se, & monstrabitur conclusio apud litigatorem: demonstratio igitur ad impossibile erit vtique, cum posterius existentia, quod est conclusio, fuerit notius apud nos, ꝙ prius existentia, quæ est propositio possidere faciens secundum naturam conclusionē: & hæc est intentio eius, quod dictum fuit in hoc capitulo. Et dixit: Primum autem oportet, vt speculemur, quæ sit differentia inter ipsas. sensus est, ꝙ oportet, vt speculemur de vtrisque ipsarum secundū hanc intentionem ex substantia naturali, hoc est ex substantia naturæ de monstrationis rectæ, & naturę demonstrationis deducentis ad impossibile. Deinde dixit: a igitur non insit alicui b: & insit b omni c: sequitur, ꝙ a non insit alicui c. Ponemus igitur exemplum ex duabus propositionibus: syllogismi recti secundum naturam, quemadmodum, si esset in syllogismo negatiuo extremitas maior, in qua est litera a, non inexistens alicui b, quod est medius terminus: & sit b inexistens secundū natur ī omni c, quod est extremitas minor: sequitur ex hoc in prima figura, vt a non insit alicui c. Deinde dixit: Cum igitur accipiuntur termini hunc in modū, monstratum vtique erit ex hac demonstratione negatiua, a non inesse alicui c, hoc est, ꝙ concluditur a non inesse alicui c, cum accipiuntur termini propositionum suarum naturalium secundum istum modum, & ordo ipsarum est ordo iste, 5 quando concludunt conclusionem hanc per syllogismum rectum ex propositionibus suis naturalibus. Deinde dixit: sed quæ deducit ad impossibile, procedit secundum ordinem istum, si opus fuerit, vt monstremus a non inesse c. sensus est, syllogismus autem deducens ad viam impossibilis habebit vtique intentionem procedentem secundum hanc dispositionem, si opus fuerit, vt monstremus. quēadmodum ꝙ quæsitum est quæsitum secundum viam impossibilis per eos terminos: hoc est, vt monstremus, ꝙ a non inest c per viam impossibilis. Deinde commemorauit dispositionem, per quam procedit syllogismus ad impossibile, hoc est in hoc quæsito, & dixit: oportet, ꝙ accipiatur ipsum inesse b, & b ipsi c, sequitur ex hoc, ꝙ a insit ipsi b. sensus est, cumque voluerimus monstrare, ꝙ a non inest c per syllogismum ad impossibile, & hoc est, quod declarauimus per syllogismū rectum in eo ꝙ a inest b, & b, c: sequitur vtique per syllogismum ad impossibile. hoc est, per quem volumus monstrare, a non inesse c, vt ponamus a inesse c, hoc est alicui ipsius. quoniam hoc est contradictorium negatiuæ vniuersalis. & si fuerit contrarium consimiliter etiam contradictorium in materia necessaria. quemadmodum, si dicatur, in eo, ꝙ refertur ad hanc propositionem minorem affirmatiuā ex syllogismo istius quæsiti recti, quod est b inesse omni c, & habeamus, ꝙ a insit c, sequitur quoque ex hoc, ꝙ a insit b: sit autem manifestum ex dispositione ipsius, ꝙ hoc est falsum: igitur hoc monstrauit, ꝙ a non inest c, & b inest c, sequitur ꝙ a non insit b, quoniā falsum erit tunc ex contradictorio cōclusionis, nō ex propositione vera, quā posuimus: & hoc est, quod voluit, cū dixit: & erit quod apparet ex dispositione huius, ꝙ est falsum. hoc est, hęc cōclusio partim ex contradictorio conclusionis & propositione vera. Deinde dixit: Fieri igitur non poterit, vt a insit ipsi c, & propositio b c vera sit. sensus est, qm̄ si hoc ita esset, sequeretur ex duabus propositionibus veris, falsum: cumque fuerit hoc secundum naturam falsum, ꝙ a insit c, hoc est contradictorium coclusionis: cumq; falsum sit contradictorium, verum erit contradictorium ipsius ex necessitate, quę est negatiua, quam conclusimus per syllogismum ad impossibile. Deinde dixit: & termini in vtraque demonstrationum sunt iidem. & hoc, quod dixit, est manifestum, est autem per impossibile secundum ordinem suum. & hoc, quoniam terminus medius ī syllogismo recto est b, & ipsum in syllogismo recto, qui est pars syllogismi ad impossibile secundum ordinē suū, est, quod est minor terminus in syllogismo recto. Deinde dixit: sed differūt inter se hunc in modū, quod est, vt speculemur, quæ duarū negatiuarū sit notior apud naturā, an quę dicit a nō inesse b, an ea q̄ dicit a nō inesse c. sensus est, differūt aūt inter se, qm̄, si negatiua vtis quę est in demr̄ione recta, quę est in hoc exēplo, qđ posuimus, fuerit notior apud nos, ꝙ negatiua, q̄ est cōclusio, cōplicabimus syllm̄ rectum, & nō cōplicabimus

Intentio totius capit.

A ipſum per viã impoſsibilis, & ſi cõcluſio, quæ eſt negatiua, fuerit ad hãc ſimilitu-
dinẽ, hoc eſt, a nõ ineſſe c, notior apud nos, q̃ negatiua. quę eſt propoſitio maior
in demonſtratione, quã declarauimus, cũ accipiemus contradictorium, & reuerte
mus ad propoſitionẽ minorem, & concludemus falſum. Et dixit: cum vero enun
tiatio, quæ eſt in ſyllogiſmo recto, fuerit notior, & prior. ſenſus eſt, & cũ ſciuerit,
ꝙ notius apud nos eſt enuntiatio maior, quæ, qm̃ eſt notior apud nos, erit ſyllo-
giſmus rectus, quoniam complicabimus demonſtrationem ex propoſitionibus
notioribus apud nos, & notioribus apud naturam. & hoc, quoniã propoſitiones
ſyllogiſmi ſunt notiores ſecundum naturam, q̃ concluſio, & valentioris antece-
dentiæ, q̃ ipſa: cũ vero complicamus ſyllogiſmũ ad impoſsibile, quod eſt notius
apud nos, nõ eſt notius apud naturã, hoc eſt, prius ſecundũ naturam: ſyllogiſmus
vero, cuius principia ſunt notiora apud nos, & priora ſecundum naturam, eſt me
lior, q̃ ille, qui eſt ex primis notioribus apud nos, quæ tamen ſunt poſteriora in
exiſtentia ſecundũ id, quod diximus in præcedentibus. Et hoc eſt, quod dixit, a
ineſſe b, eſt notius apud naturam, quam a c. ſenſus eſt, ꝙ negatiua vniuerſalis in
hoc exemplo eſt prior ſecundũ naturam q̃ cõcluſio. Ideo dixit: quoniam propo
ſitiones, ex quibus eſt concluſio, ſunt priores & notiores, q̃ concluſio. ſenſus eſt,
quoniam negatiua in hoc exẽplo, eſt ex propoſitionibus concluſionis, quæ eſt, a
non de aliquo c, notioribus & prioribus, q̃ concluſio. Deinde dixit: & enuntia-
B tio dicens, ꝙ a non ineſt c, eſt concluſio. hoc eſt, ipſa eſt poſterior in exiſtentia,
eo ꝙ eſt concluſio. Deinde dixit: a b autem ſunt, ex quibus eſt concluſio. ſenſus
eſt, ſed enuntiatio dicens in hoc exemplo, ꝙ a non eſt in b, ipſa eſt, ex qua erit
concluſio. Deinde dixit: hæc igitur eſt prior & notior. & hoc, quod dixit, eſt no-
tum per ſe. Poſtea adduxit concluſionem aggregatam ex hoc toto, & dixit:
Demonſtratio igitur recta eſt prior & notior, & ipſa conſimiliter etiam melior,
q̃ deducens ad impoſsibile. Sed oportet vt ſpeculemur in hoc, quod dixit, quo-
niam poſſet aliquis dicere: quoniam, cum monſtratum ſit, ꝙ ſyllogiſmus rectus,
& ſyllogiſmus ad impoſsibile ſunt ex propoſitionibus vnius materiei, quodque
non eſt differentia inter ipſos, niſi ꝙ in ſyllogiſmo recto adducuntur propoſitio
nes ſyllogiſmi naturales, hoc eſt, per quas monſtratur ipſum, ſed in ſyllogiſmo ad
impoſsibile monſtratur per ipſum contradictorium cõcluſionis ſyllogiſmi recti,
& vnam propoſitionum ſyllogiſmi verarum, & concluditur contradictoriũ pro-
poſitionis dubitatæ, quod eſt falſum: cumque notum fuerit per ſe cõtradictorium
eſſe falſum, cuius vtique cognoſcetur contradictoriũ eſſe falſum, ipſum per ſe co-
gnoſcetur eſſe † ex conſequentibus: cumque non acciderit in aliqua materia, ꝙ
concluſio ſit notior apud nos propoſitione, quæ concludit ipſum ſecundum natu-
C ram: ſed in ſyllogiſmo prædicatiuo, qui eſt in ſyllogiſmo ad impoſsibile, eſt con-
trariũ eius, quod ſequitur in ſyllogiſmo recto: & hoc, quoniam in ſyllogiſmo prę
dicatiuo monſtratur veritas concluſionis propter veritatẽ propoſitionum, ſed in
ſyllogiſmo ad impoſsibile monſtratur falſitas propoſitionum propter falſitatem
concluſionis. cauſa in hoc eſt, qm̃ non ſequitur ex propoſitionibus falſis conclu-
ſio falſa ſecundum omnem modum, & ſequitur ex concluſione falſa, ꝙ ſit in ſyl
logiſmo propoſitio falſa: cũque hoc ita ſit, ſyllogiſmus vtique appropriatus eſt,
ꝙ monſtret notum per ignotũ: & hoc, qm̃ propoſitiones in ipſo ſunt, quæ mon-
ſtrantur per cõcluſionẽ. Et forte ſermo eſt Ariſt. quẽ pertractauit de ſyllogiſmo
ad impoſsibile, ꝙ ipſius diſpoſitio ſit mõſtrare notũ per ignotũ. & hoc eſt, qm̃ fa
ciens ſyllogiſmũ ad impoſsibile accipit falſitatẽ cõcluſionis ad monſtrandũ falſi
tatẽ propoſitionũ, & facit veritatẽ concluſionis per veritatẽ propoſitionũ, ſecun-
dũ ꝙ ſequitur ex cõtradictorio cõcluſionis contradictoriũ propoſitionis, quæ eſt
via, quæ pertractatur in ſyllogiſmo recto in hoc quæſito: oportet igitur, vt ſequa-
tur ex veritate concluſionis veritas ꝓpoſitionũ, cuius cõtradictoriũ ſequitur ex
contradictorio cõcluſionis: & hoc, qm̃ ſi non ſequitur veritas propoſitionis ex
veritate cõcluſionis, ſequeretur vtiq; contradictoriũ ipſius: & qm̃ cõtradictoria
diuidũt verũ & falſum in oĩbus rebus, ſed contradictoriũ ſequitur ex cõtradicto
rio cõcluſionis, oportet igitur ex neceſsitate, vt ſit aliquod vnũ, ex quo ſequatur cõ
tradictorium & contrarium ipſius, & hoc eſt definitio duorum contradictoriorum

Vide ſupra t. 15.

Documẽtũ.

Digreſsio de dĩa ſyllogiſmi recti, et ducẽtis ad impoſsibile.

† Ab. 1. de neceſſarijs.

ſimul: cumque hoc ita ſit, igitur demonſtrans ad impoſsibile fecit veritatem cõclusionis ad monſtrandam veritatem propoſitionis. quemadmodũ dixit Ariſt. nihil enim prohibet, vt inueniatur inter materias aliqua, cuius concluſio ſit notior propoſitione, quæ comprehendit ipſam ſecundum naturam, & ſit contradictoria propoſitionis manifeſtæ falſitatis ex contradictorio ipſius: & oportet, vt ratiocinans monſtret veritatem concluſionis ſequi contradictorium cõcluſionis: & propterea inueniuntur multæ demonſtrationum in arte mathematica, quas non poſſumus aſſuefacere demõſtrationibus rectis, & erit natura ſyllogiſmi in eo, q̃ ſyllogiſmus, reſoluere hoc. hoc eſt igitur, quod videtur nobis in hoc, & fortaſſe de ipſo inquiremus inquiſitione maiore.

Non. n. ſi contingit ablatũ eſſe aliquid, hoc eſt cõcluſio, illa vero ex quibus ſunt, ſed hoc quidem eſt, ex quo ſyllogiſmus eſt, qui vtiq; ſic ſe habet, vt aut totius ad partẽ, aut partis ad totum habeat rationẽ: ſed a c, & a b propoſitiones non ſe habẽt ita inter ſe. ſi igitur quæ ex notioribus & prioribus melior: ſunt aũt ambæ ex eo, q̃ non ſit aliquid, credibiles, ſed hæc quidẽ ex priori, illa vero ex poſteriori: melior ſimpliciter vtique erit priuatiua demonſtratio ea, quæ eſt ad impoſsibile, quare & quę hac melior prędicatiua, eſt manifeſtum, quòd & ea, quæ ad impoſsibile eſt melior.

Dixit Ariſt. Neque ſequitur, cum tollitur aliquid per ſublationem alicuius, vt hoc ſit concluſio, & illud aliud ſit propoſitio. ſed ita ſe habebunt vtiq; propoſitiones, ex quibus eſt ſyllogiſmus iſte, cum habuerint hanc formã, vt vna duarũ propoſitionũ ſit vt totum ad partem, & pars ad totum: ſed duæ propoſitiones a c, & a b non habẽt hãc diſpoſitionem inter ſe: igitur demonſtratio, quæ eſt ex propoſitionibus notioribus & prioribus, ipſa eſt melior, & ſi poſsint ambæ demõſtrationes eſſe veræ in concluſionibus ſuis, quòd hoc non ineſt huic, præter quam quòd recta erit per propoſitiones priores, quæ vero ad impoſsibile erit per propoſitiones poſteriores: igitur demonſtratio negatiua recta eſt melior deducente ad impoſsibile, & quæ eſt hac melior, & eſt affirmatiua, plane manifeſtũ, quòd ipſa eſt melior demonſtratione deducente ad impoſsibile.

177 Amplius, qm̃ concluſio eſt ſecundũ naturam ſuam prior ambabus propoſitionibus, quarum vnius proportio ad alterã eſt, quemadmodum proportio totius ad partem, ſecundũ q́ declaratũ fuit in libro Syllogiſmi, & hic eſt ſyllogiſmus rectus: ſyllogiſmi vero ad impoſsibile propoſitiones non habent hanc diſpoſitionẽ: ipſe. n. componitur ex prædicatiuo & conditionali, quemadmodum declaratum fuit. ſyllogiſmus itaque rectus is eſt, qui erit ſecundum naturam, & nõ ſecundum viam artificialẽ, ſed ſyllogiſmus deducens ad impoſsibile eſt minimus ex iis, quæ facit cogitatio ſecundũ naturam, ſed facit ipſum per artem: demonſtratio itaque, quæ eſt ex compoſitione naturali & propoſitionibus notioribus ſecundũ naturam concluſione, ipſa eſt reputatior: cum vero demonſtratio recta negatiua ſit reputatior affirmatiua ducente ad impoſsibile, igitur reputatior erit negatiua ad impoſsibile, cumque demonſtratio affirmatiua recta ſit reputatior negatiua recta, ipſa erit reputatior deducente ad impoſsibile ſimpliciter.

Dixit: Neque ſequitur, cũ tollitur aliquid vnũ per ſublationẽ alterius, vt illud per cuius ſublationẽ tollitur aliud, ſit cõcluſio huic rei, quæ tollitur per ſublationẽ ipſius, & ſit hæc ꝓpoſitio ipſius. dixit aũt, qm̃ hoc inuenitur in rebus * ſeparatis, qm̃, cum tollitur animal, tollitur homo, & non eſt aĩal concluſio, & homo

* Ab. l. incõplexis.

A propositio: & in summa hoc prouenit in omnibus duobus, quorum vnum est vniuersalius altero. atqui assignauit hoc differentiæ, quæ est inter syllogismum conditionalem & prædicatiuum, & differentiæ, quæ est inter prædicatiuum deducẽtem ad impossibile, & inter prædicatiuum simplicem. & hoc, quoniã in syllogismo conditionali, cum tollitur conclusio, tollitur propositio, & non est syllogismus in veritate: qm̃ non resoluitur ad illud, qđ est in potentia conclusio, hoc est, qm̃ conclusio in ipso subijcitur in contrarium dispositionis prædicatiuæ: & propterea non monstratur per ipsum quæsitum ignotũ secundum naturam, nisi cum complicabitur in ipso prædicatiuus, quemadmodum declaratum fuit in libro Syllogismi. syllogismus aũt prædicatiuus deducens ad impossibile erat, proprerea ꝙ vna propositionum suarum erat falsa, & altera vera, & conclusio falsa, & non erat proportio vnius duarum ad alteram apud naturam proportio totius ad partem, sed hæc proportio ipsius est per positionem. & causa in hoc est, qm̃ istis definitionibus secundũ dispositionem suã inuenitur vtique dispositio hæc secundũ naturam, cũ complicantur per syllogismum prædicatiuum tantũ: cũ vero complicantur per syllogismũ prædicatiuum deducentem ad impossibile, hæc vtiq; proportio inuenietur in ipso non secundum naturam, & hæc est intentio sermonis Aristo. ꝙ syllogismus ad impossibile sit posterior secundũ naturam syllogismo prædicatiuo † ad construendum de scientia rei per signa cum demonstrationibus

B simplicibus. Et propterea dixit ad fortificandum hoc: sed ita se habebũt vtique propositiones, ex quibus erit syllogismus iste, cũ habuerint hanc formã, vt vna duarũ propositionũ sit vt totũ ad partẽ, & pars ad totũ. sensus est, sed inuenietur vtique res, quæ cũ tollitur, tollitur † aliud ab ipsa non secundũ naturã, & inuenitur quod tollitur † per differentiã propositionũ non secundum naturã, cũ hoc, per cuius sublationẽ tolluntur ambæ ꝓpositiones, ita se habuerit, vt proportio vnius ipsarum ad alteram sit proportio totius ad partem, hoc est maior, & secũda proportio partis ad totum secundum naturam, hoc est minor: & hoc non inuenietur nisi in syllogismo prędicatiuo simplici. Et posteaꝙ enuntiauit, ꝙ in syllogismo, qui est secundũ veritatem, & qui dicitur per prius, vna propositionũ ad alteram se habuerit secundum hanc dispositionem, hoc est dispositionẽ totius ad partem, & altera dispositio partis ad totũ, dixit: sed duæ propositiones a c, & a b, non habent hanc dispositionem inter se. hoc est, & duæ propositiones, quæ ponuntur in monstratione ad impossibile, de qua posuimus exemplum, non ponuntur hac positione. hoc est, duarũ propositionum, quæ sunt in syllogismo recto, quarum vna est contradictoriũ conclusionis, & est propositio dicens, a inesse c, & altera propositio, ꝙ a non inest alicui b, hoc est negatiua maior. Atqui dixit hoc, qm̃ syllogismus ad impossibile accidit in hac figura duobus modis, quorũ vnus est, vt ponatur contradictoriũ conclusionis in propositione minore in syllogismo recto,

C quemadmodum fecimus a principio rei, & in secundo, vt ponamus ipsum in propositione maiore, & concludamus cõtradictorium minoris. Atqui volunt, ꝙ quocunque fiat, non erit proportio duarũ propositionũ vnius ad alterum proportio totius ad partem, & alterius proportio partis ad totum, & ipse voluit in summa istius sermonis docere, ꝙ syllogismus rei prædicatiuę simpliciter est potior, ꝙ ille, qui est per viã ad impossibile, per quem monstratur hoc, quod monstratur per prędicatiuũ. Deinde dixit: igitur demonstratio, quæ est ex propositionibus notioribus, & prioribus, vsque ad id, quod dixit, igitur demõstratio negatiua recta est melior demõstratione ducẽte ad impossibile. sensus est, cũque stabilitũ fuerit, ꝙ omnis demonstratio sit per propositiones notiores & priores, ipsa est melior demonstratione, quę est per propositiones minus notas, & minus primas, & si fuerint ambæ demonstrationes vnius figurę, eo ꝙ concludunt, hoc non inesse huic, aut inesse ipsi. hoc est, cũ fuerint duæ demonstrationes affirmatiuę, aut negatiuę. quemadmodum demonstrationes, quarũ posuimus exẽplũ hoc in loco, & demonstratio, quę est per syllogismũ rectũ, est per propositiones notiores, & priores, & quæ ad impossibile per ꝓpositiones posteriores: igitur demõstratio recta est melior demonstratione ducẽte ad impossibile. Et dixit: igitur demonstratio negatiua recta est melior demonstratione ducente ad impossibile, innuit, vt velit, ꝙ, cũ

Vide 1. prio. cap. 24.

† Ab. l. sicut est dispõ eui dẽtiarum cũ demr̃ationibus simplr.

† Ab. l. altera, q̃ sit eius cõclusio naturaliter.

† Ab. l. illius ablatiõe, qđ sit illius præmissa naturaliter.

Vide latius. 2. prio. c. 14. de dr̃ia vtriusq; syllogismi, recti. 5. et ducẽtis ad impossibile.

monstratum fuerit, ꝙ omnis demſratio, quæ est ex propositionibus prioribus [illegible] melior, siue fuerint ex gñe vno, aut fuerit vna ipsarum negatiua, & altera affir matiua, demonstratio recta est melior ducẽte ad impossibile, & si fuerit recta ne gatiua, & ducens ad falsam in deducẽte ad impossibile affirmatiua: qm̃ ita [illegible] tur, cum fuerit recta negatiua, vt prædicatiua, quæ est in ea deducente ad impos sibile, quæ concludit hanc negatiuam, sit affirmatiua. Deinde dixit: & quæ est hac melior, & est affirmatiua, plane manifestũ, ꝙ ipsa est melior demonstratio ne ducente ad impossibile. hoc est, quæ est melior negatiua recta, & est recta af firmatiua, & ipsa est melior ducente ad impossibile negatiua. & innuit hic [illegible] sit per notiores, non propositiones, quæ sunt notiores per se, hoc est in eo ꝙ sint veræ, sed notiores in eo ꝙ sunt concludentes, & secundũ hoc erit sermo an nexus præcedenti, & comprehendit binas monstrationes simul: & propterea præ misit prius hoc, ꝙ demonstrationes, quarũ duæ propositiones ita se habẽt, vt pro portio vnius ad alteram sit proportio totius ad partẽ, & alterius proportio partis ad totum, sunt † notiores in concludendo, & magis præcedendo.

† Ab. l. illatione notiores, & prioritate firmiores.

Quæ scientia certior ac prior sit; quæ una, quæue diuersæ inter se scientiæ sint. Et quòd eiusdem plures esse demonstrationes possint. CAP. XXII.

Scientia autẽ est certior & prior scientia, quæ ipsius quia & propter quid est eadẽ, sed non ea, quæ seorsum ipsius quòd ab ea, quæ propter quid: & quæ non de subiecto est ea, quæ de subiecto, vt Arithmetica Harmonica: & quæ ex paucioribus ea, q̃ est ex appositione, vt Arithmetica Geometria. dico autem ex appositione, vt vnitas est substantia sine positione, punctus vero substantia cum positione, hoc autem ex appositione.

Dixit Arist. Aliqua vero scientiarum est magis in extremitatis capitulo & veritatis, quã alia scientia: quoniã scientia, quæ monstrat, quòd aliquid est, & monstrat ipsum per causam, est melior scientia, quæ monstrat aliquid esse, & non monstrat ipsum per causam. Amplius scientia, quæ abstrahit a materia, quemadmodum scientia Numerorum * est magis in capitulo extremitatis & veritatis, quam sciẽtia Harmonicorũ. Et scientia consimiliter etiam, quæ erit ex principiis paucioribus in simplicitate, quemadmodum scientia Numerorũ est magis in capitulo extremitatis & veritatis, quã scientia Geometriæ. Intentio vero eius, quod dicimus quòd principia sua sint simpliciora est: quemadmodum vnitas, quoniam est substantia non habens positionem, sed punctus est substantia habens positionem: & hic est minoris simplicitatis.

* Ab. l. Arithmetica.

178

Scĩa excedit scĩam firmitate, ꝑpter causas.

Dixit: Scientiæ vero habẽt inter se existimationẽ in inductione scientiæ & veritatis de aliquo, ita vt sciẽtia sit validior sciẽtia pp tres causas, quarum vna est, qm̃ scientia, quę monstrat aliquod esse per suã causam, ipsa validior est ea, quę mõstrat id per aliquid posterius: secunda, qm̃ scientia, cuius subiectũ valde absoluitur a materia, ipsa est nobilior scientia, cuius subiectũ non valde absoluitur a materia, qm̃ materia est causa quędã per accidẽs faciẽs errare in scientijs, & propter ea cõputatiua est validior, q̃ demõstrationes sciẽtiæ Melodiarũ: tertia vero, qm̃ sciẽtia, cuius principia subiecti sunt simpliciora, habet de-

A monstrationes validiores ꝙ̄ scientia, cuius principia subiecti sunt composita ex
hac intentione, & intentione simplici, & intentione ipsi superaddita. vt in exem
plo, scientia Computatiua cū scientia Geometrię, qm̄ principium Cōputatiuę est
vnitas, sed principium Mensurarū est punctus, & vnitas quidē est substantia nō
diuisibilis non habens situm, punctus vero est substantia non diuisibilis habens
situm: punctus igitur diminuitur in simplicitate ab vnitate.

Intentio ipsius in hoc capitulo est, vt doceat differentiā scientiarū veritatis in
veritate, & ipse connumerauit in hoc tres causas, ex quarum vnaquaque sequi-
tur, vt vna duarū scientiarū sit * confidentior altera. quarū vna est, vt vna dua-
rum scientiarū monstret aliquid per causam suam, & altera monstret ipsam per
posterius ipsa: sciētia. n. quæ monstrat rem per causam suā, est cōfidentior ꝙ̄ ea,
quę monstrat ipsam per posterius re ipsa. Et propterea vocauit demōstrationē,
quæ monstrat aliquid per cām suam, demonstrationem simplicem, & vocauit
alterā demonstrationē si est, demonstrationem existentię. hęc est igitur vna ex
causis, propter quā sciētia est magis in capitulo veritatis & scientię: & hoc in-
telligitur ex sermone ipsius. qm̄ scientia monstrans aliquid esse, & monstrās ip-
sum per causam, est melior scientia, quę monstrat aliquid esse, & non monstrat
ipsum per causam suā: hęc autem res manifesta est per scientiam vnam, aut per
duas sciētias, & si fuerit per duas scientias, æquum vtique est, siue res nota fuerit
B aliquid vnum & idem, præterquā ꝙ vna ipsarum monstret esse per causam ip-
sius, & altera mōstret ipsum esse per signū, siue res nota per duas sciētias sint duę
res, aut res diuersę: hoc est, ꝙ sit ex via scientię vnius, ꝙ monstret multitudinem
quæsitorum suorū per causas suas, & ex via secundę sit, ꝙ monstret multitudinē
quęsitorū suorū per res posteriores: quemadmodū scīa Geometrię cum scientia
Naturali. qm̄ magna pars demonstrationum geometricarū est ex rebus pręcedē-
tibus, & magna pars demonstrationū naturalium est ex rebus posterioribus: &
propterea qd̄ dixit, ꝙ sciētia Geometrię est cōfidentior ꝙ̄ scientia Naturalis, est
vnū, per qd̄ scientia vna superat sciām in confidentia demonstrationis. Causa
aūt secunda est, ꝙ vna duarū scientiarum speculetur de subiecto suo abstracto a
materia, & scientia secunda speculetur ex parte, qua sunt in materia, aut propin
qua materię. qm̄ scientia, quę speculatur de subiectis suis abstractis a materia est
confidentior, ꝙ̄ quę est propinquior materiæ, & resoluitur ex hac re cū sciētia,
quę speculatur de re, quę est in materia. & causa in hoc est, qm̄ materia est cau-
sa, ꝙ inueniatur in scientijs id, quod est per accidens, & quod est per accidens est
magnæ elongationis a veritate. Intentio igitur similitudinis scientiæ, quæ specu-
latur de re abstracta a materia cum scientia, quæ est in materia, est intentio scien
tię Geometrię cū scīa Perspectiuorū, qm̄ artifex Geometrię speculatur de linea
C in eo ꝙ linea, & artifex scientię Perspectiuorū speculatur de ipsa ex parte, qua
est linea radialis: & hoc, si nō erit speculatio † materierū definita, erit vtique pro
pinqua materię, & cum fuerit propinqua, erit minus vera. oportet igitur, vt mate
ria sit minus vera. Et hoc est, quod significauit, cū dixit: Amplius scientia, quæ
abstrahit a materia, quemadmodū sciētia Numerorum, est magis in capitulo ex-
tremitatis & veritatis, ꝙ̄ scientia Harmonicorum. sensus est, & consimiliter sciē-
tia, quę abstrahit id, de quo speculatur, a materia, est magis in capitulo veritatis
ꝙ̄ scientia, quæ speculatur de rebus istis cum materia, & hoc, quemadmodū sciē
tia Numerorum cum scientia Harmonicorū: qm̄ scientia Numerorum speculatur
de proportione numerorum abstractorum a materia, & scientia Harmonicorum
speculatur de proportione ex parte, qua est in harmonia sensibili. Et postea ꝙ̄
commemorauit duas istas causas, ex quarum parte erit scientia perfectior secun-
dum syllogismum ꝙ̄ altera scientia, mentionē fecit de tertia causa, & dixit: Et
scientia cōsimiliter etiam, quæ est ex principijs paucioribus in simplicitate, quē-
admodū scientia Numerorum est magis in capitulo extremitatis & veritatis ꝙ̄
scientia Geometrię. sensus est, & scientia, quę cōsiderat de rebus abstractis a ma
teria, ꝙ ex ipsis speculatur de subiecto suo simpliciori, & minoris cōpositionis,
est vtiq; cōfidētior: quēadmodū scīa Numerorū cum scientia Geometrię: quoniā
& si vtraque ipsarum considerat de quantitate abstracta a materia, tamē scientia

* Ab. l. certior sic et infra sæpius.

Prima causa pręstātioris scientię.

Scientia mōstrans aliqd esse & mōstrās p cām, est melior illa, quę non mōstrat per cām. vid cā; 1. phy. t. c. 1. & supra. 1. huius. t. 7.

Secūda causa excellentioris sciæ.

† Ab. l. materialis simpliciter.

Tertia causa honorabilioris sciæ.

Vide 1, de ani, com, 1.

Numeri considerat de quantitate, cuius principia sunt simpliciora & minoris compositionis, quàm principia scientiæ, de quibus considerat Geometra, cumque fuerint principia simpliciora, erit res alia simplex ex necessitate. Et postea quàm considerauit, quod scientia sit certior, cuius principia sunt simpliciora, quę est dispositio numeri cum scientia Geometriæ, cœpit connumerare, quo modo accidit numero, quod habeat principia simpliciora, quàm magnitudo, & dixit: quemadmodum vnitas, quoniam est substantia non habens positionem, sed punctus est substantia habens positionem sensus est, & hoc planum propter definitionem vnitatis, & definitionem puncti, quorum vnum est principium numeri, & alterū est principium magnitudinis. & hoc, quoniam in vnitatis definitione non accipitur situs, & in puncti definitione accipitur situs, & dicitur de puncto, quod habet situm. & hoc quoniam vtraque ipsorum communicant in eo, quod sunt res indiuisibilis, præterquam punctus est res indiuisibilis cum situ, sed vnitas est res indiuisibilis sine situ. & ex hoc consequuntur situs magnitudines, & Geometra considerat de multis ipsorum per modum situs, & sequitur ipsum error maior ex hoc modo: sed quoniam in principio numeri nō est positio, non est ipsi positio, & aufertur ab ipso error, qui accidit propter situm in Geometria: & propter hoc posuit Geometra in magna parte demonstrationum suarum conditionem situum appropriatorum. Intentio aūt nostra est de puncto, cum dicimus, quod habet situm, quoniam est finis lineæ: & intentio nostra, cū dicimus de linea, quod habet positionem, quoniam est finis superficiei, & superficies finis corporis, & corpus habet situm verum, vt sit in ... per hunc igitur modum situs consequitur punctū, de numero autem videtur ex hoc, quod sit alterius principij, & quod non habeat positionem. Cum autem dixit quoniam est substantia non habens positionem. intelligit per substantiam rem indiuisibilem. Et consimiliter, cum dixit, quod punctus est substantia habens positionem, & hoc redit ad illud, quando dictum est, quod id, quod est abstractius a materia, est magis fidum. Et consimiliter abstractum a materia diuiditur in tres partes, quarum altissima est numerus, deinde Geometria, postea illud, quod est sub numero & Geometria ex scientijs. Et oportet, quod non intelligatur hic ex iudicio quod punctus est principium magnitudinum: quemadmodum vnitas est principium numeri, quoniam non videtur, quod linea sit composita ex punctis, quemadmodum componitur numerus ex vnitatibus, sed videtur, quod punctus sit principium lineæ per modum, quo est tāquam forma ipsius: quoniam linea vtique est linea in actu ex parte, qua extremitates ipsius sunt duo puncta, quemadmodum superficies vtique est in actu ex parte, qua extremitates ipsius sunt linea, aut lineæ.

Vna autem scientia est, quæ est vnius generis, quæcunque ex primis componunt, & partes sunt, aut passiones horum per se. Altera vero scientia est ab altera, quarumcunque principia, neque ex iisdem, neque alteræ ex alteris sunt. huius autem signum, cum ad indemonstrabilia venerit. oportet enim ipsa in eodem genere esse cū his, quæ demonstrant: signum autem & huius, cum ea, quæ monstrantur per ipsa, in eodē genere sint, & cognata.

Dixit Arist. Scientia vero vna est, in qua est subiectum vnum, & monstrantur omnia inexistentia ipsi per media, quæ sunt substantialia, aut consequentia substantiam ipsorum. Scientię autem diuersę sunt quarum principia sunt diuersa, & non sunt vnum & idem, & subiectum in vna ipsarum est aliud a subiecto in altera. manifestum autem est hoc, cum resoluuntur principia ad pincipia indemonstrabilia. & hoc, quoniam oportet principia omnis demonstrationis esse ex eadē natura, de qua monstrantur res inexistentes: quoniam oportet propositiones demonstrationis esse * essentiales, & proportionatas.

* Al. l. substantiales.

Dixit:

A Dixit: Scientiæ autem diuerſæ ſunt, quorum principia prima ſunt diuerſa, & ſubiecta ipſarũ diuerſa: apparet autem, ꝙ oportet ſcientias diuerſas habere principia diuerſa ex eo, quoniam cum reſoluuntur principia, quæ pertractantur in vnaquaque ſcientia ad principia prima, quę non ſunt nota per demr̃onem in hac ſcientia, inueniuntur diuerſa, quoniam oportet principia prima in omni demõſtratione eſſe appropriata ſecundum naturam ſubiecti huic ſcientiæ per ſe, quoniam oportet propoſitiones demonſtrationis eſſe per ſe proportionatas ſecundum id, quod præceſsit. 179

Poſteaq̃ commemorauit, ꝙ ſcientiæ differunt in veritate, commemorat quæ ſit ſcientia vna. quoniam oportet, vt ſit notum apud eum qui ſcit aliquid ex eo, ꝙ diuerſificantur, aut verificantur in ipſo, quoniam ſcientiæ differunt. Et dixit: Scientia vero vna eſt, in qua eſt ſubiectum vnum & idem. intelligit per ſubiectũ genus conſideratum in ipſa: & ea, quæ conſiderantur, erunt vnum aut in genere, quod † dicitur per conſenſum, aut per proportionem. Scientiæ vero diuerſæ diuerſificantur vtique per ſubiectum, ſubiecta vero diuerſificantur, aut propter naturam, hoc eſt, vt ſint naturæ ipſorum diuerſæ, hoc eſt, non contingentes, neque in genere, quod dicitur per conſenſum, neque per proportionem, aut diuerſificantur per modum ſpeculationis natura exiſtente vna, quemadmodum ſpeculatio artificis Naturalis, & Aſtrologi de corporibus cæleſti-

Vide 6. me. t. c. 1. & 2.

† Ab. l. vniuoce dicitur

B bus. Et poſteaquam commemorauit, ꝙ ſcientia vna eſt, cuius ſubiectum eſt vnum, addidit conditionem ſecundam, & dixit: & monſtrantur omnia inexiſtentia ipſi per media, quæ ſunt ſubſtantialia, aut conſequentia ſubſtantiam ipſorum. ſenſus eſt, & conditio ſcientiæ vnius cum hoc, ꝙ ſubiectum eſt vnum, eſt, vt monſtrentur omnia inexiſtentia huic ſubiecto vni per medium rerum, quæ accipiuntur in definitione iſtius ſubiecti, aut ſpecierum ſuarum, aut rerum, in quarum definitionibus accipitur ſubiectum, aut ſpecies ipſius, & hæc ſunt accidentia conſequentia. Et ſpecies prima eſt, quam voluit hic per ſubſtantialia. atqui poſuit hanc conditionem, quoniam in hac conditione eſt ſubiectum vnum, & modus ſpeculationis in ipſo vnus. quoniam, cum non fuerit modus ſpeculationis de ſubiecto vnus, non erunt ſcientiæ ſubſtantiales vnum, & ſi fuerit ſubiectum vnum & res ſubſtantialis inſit ipſi per modum vnum. ac ſi dixiſſet, & ſcientia vna eſt, cuius ſubiectum eſt vnum, & res ſubſtantiales, quas monſtrat demonſtratio exiſtentiæ quæſitorum huic ſubiecto ex genere vno, quoniam ſi ſubſtantialia inexiſtentia ſubiecto vni eſſent genera diuerſa, conſequerentur hoc ſubiectum per modos diuerſos. deinde, quoniam cum monſtraret res de ſubiecto vno per ſubſtantialia ipſi, & non ſubſtantialia, non eſſet vtique ſcientia vna, & ſi eſſet ſubiectum vnum, quoniam monſtrationes, quæ ſunt in ipſis de rebus non ſubſtantialibus, ſunt † ex ſcientia vna. Deinde dixit: Scientiæ autem diuerſæ ſunt, quarum prin-

† Ab. l. alterius ſciæ

C cipia ſunt diuerſa, & non ſunt vnum & idem, & ſubiectum in vna ipſarum eſt aliud a ſubiecto in altera. hoc eſt, non in genere ſolum, ſed etiam in modo. quoniam ſubiecta ſcientiarum diuerſificantur aut in genere, aut in modo, & genus eſt vnum, quemadmodum diximus. Et dixit: manifeſtum autem eſt hoc, cum reſoluunturprincipia ad principia indemonſtrabilia, ſenſus eſt, & monſtratur hoc ex diſpoſitione ſcientiarum, hoc eſt diuerſitate propoſitionum, quę ſunt in ipſis, cum reſoluuntur propoſitiones ambarum ſcientiarum ad prima, quæ ſunt in ipſis. atqui dixit hoc, quoniam ex propoſitionibus ſcientiarum aliquid eſt, quod eſt concluſio in hac ſcientia & propoſitio, & ex ipſis aliquid eſt propoſitio tantum: & differentia inter propoſitiones ſcientiarum primas eſt manifeſtior de ipſo, cum fuerint concluſiones primæ & propoſitiones conſequentium concluſionum. Et propterea dixit: manifeſtum autem eſt hoc, cum reſoluuntur principia ad principia indemonſtrabilia. Et poſteaquam commemorauit, ꝙ oportet prima diuerſificari ad diuerſificationem ſcientiarum, adduxit cauſam in hoc, & dixit: & hoc, quoniam oportet principia omnis demonſtrationis eſſe ex eadem natura, de qua monſtrantur res inexiſtentes. ſenſus eſt, atqui ſequitur, ꝙ diuerſificantur ſcientię diuerſæ per diuerſificationem principiorum. quoniam oportet propoſitiones de-

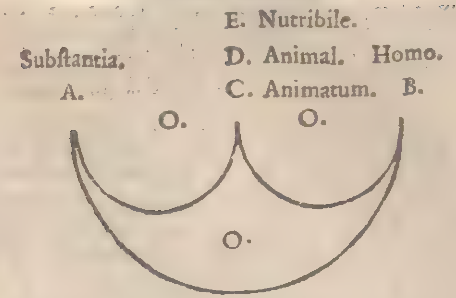
monstrationum in scientia esse ex genere naturæ, de qua considerat vnaquæque scientia, & hæ sunt, quæ monstrantur in ea scientia secundum existentiam rerum inexistentium illi. Et posteaquam fuerint naturæ, de quibus considerant scientiæ, diuersæ, sequitur, vt sit id, quod est ex ea natura, diuersum, hoc est, propositiones. & hoc, quoniam causæ rerum diuersarum sunt diuersæ, † & consimiliter accidentia rerum diuersarum sunt diuersa, hoc est appropriata vnicuique rerum diuersarum. Et posteaquam commemorauit, ꝙ propositiones demonstratiuæ sunt de genere naturæ subiecti in vnaquaque arte, adduxit probationem per hoc, & dixit: quoniam oportet propositiones demonstrationis esse essentiales & proportionatas. intelligit per essentiales & proportionatas eas, quæ sunt ex natura ipsi proportionata, & iam præmisit, quid intelligat, per essentialia & proportionata. & syllogismus componitur sic, propositiones demonstrationis sunt substantiales, & proportionatæ: & substantialia, & proportionata sunt ex natura subiecti: concluditur ergo ex hoc, ꝙ oportet propositiones demonstrationis esse ex natura vna.

† Ab. l. differentiā. n. rerum cāq; sūt differētes. s. quæ sunt differētiū rerū singulis propriarum.

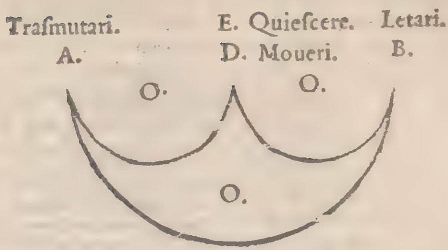
Plures autem demonstrationes esse eiusdem euenit, non solum ex eadem coordinatione accipienti non continuum medium, (vt eorum, quæ a b, c & d & e) sed & ex altera, vt sit a transmutari, in quo autem d moueri, ipsum vero b lætari, & rursus e quiescere. Verum est igitur & d de b, & a de d prædicari: nam quod lætatur mouetur, & quod mouetur transmutatur: rursus a de e, & e de b verum prædicari: quare per altera media, & non ex eadem coordinatione syllogismus est, non tamen, vt neutrum de neutro dicatur mediorum: necesse est enim eidem alicui ambo inesse. Considerandum autem est & per alias figuras, quot modis cōtingit eiusdem fieri syllogismum.

Dixit Aristoteles Iam vero fieri potest, vt constituantur super quæsito vno demonstrationes plures, sed non erit hoc, cum fuerit medium † ex declaratione vna, & eadem tantum. quemadmodum, si sint media inter a & b, c & d & e: sed cum fuerint media † ex declaratione secunda. quemadmodum, si esset in quo litera a alteratum, & in quo est litera d, motum, & in quo est litera b, suscipiens voluptatem, & in quo est litera e, suscipiens quietem: oportet igitur, vt dicatur d de b, & a de b, & hoc, quoniam quod suscipit voluptatem mouetur, & quod mouetur alteratur: & consimiliter etiam oportet, vt prædicetur a de omni e, & e de omnib. & hoc, quoniam omne suscipiens voluptatem, suscipit quietem, & quod suscipit quietem permutatur. erit igitur syllogismus per media diuersa, quæ non sunt ex declaratione vna: præterquā ꝙ non erit hoc illud, quod non erit, neque vnum mediorum prædicatur de altero simpliciter, quoniam oporteret, ꝙ inessent simul vni & eidem. Iam vero sequitur, vt inquiramus secundum quot modos possibile est, vt sit syllogismus in duabus figuris vltimis super quæsito vno & eodem.

† Ab. l. uni' eiusdē cōmōstrationis.
† Ab. l. duarum cōmōstrationum.

A

Eiusdē conclusionis plures hæ sunt demōstrationes ex eadē coordinatione confectę

B

Eiusdē conclusionis hę sunt plures demſtratiōes ex diuersa coordinatione confectę.

Dixit: Fieri autem potest, vt sciatur per demonstrationem quæsitum vnū & idem in arte vna & eadem per demonstrationes multas, hoc est per terminos medios diuersos, & nō accidet hoc in eo, ꝙ termini medij positi sint sub seinuicem, sed absque eo, ꝙ fuerint positi sub seinuicem. quemadmodum si adduceretur demonstratio, ꝙ omne suscipiens delectationem variatur per medium, motum, & per medium suscipiens quietem: complicabitur enim demonstratio vna hunc in modum, omne suscipiens delectationem mouetur: & omne quod mouetur variatur: igitur omne suscipiens delectationem variatur. syllogismus vero secundus ita componitur, omne suscipiens delectationem suscipit quietem: & omne suscipiens quietem suscipit variationem: igitur omne suscipiens delectationem suscipit variationem. variatio igitur, quod est vnum & idem, monstratur de re vna & eadem in arte vna per duos terminos medios, quorum vnus non ponitur sub altero: & cum fuerit vnus terminorum mediorum prædicatus de altero, planum ꝙ erunt ex ipsis duæ demonstrationes de re vna, postea quam ipsi insunt simul subiecto vni. quemadmodum, si monstraremus, ꝙ homo variatur per medium, quod est animal, & per medium, quod est rationale. 180

C

Quoniam scientiæ sunt diuersæ, propterea ꝙ principia sua sunt diuersa, fieri non potest, vt monstretur per plures demonstrationes quæsitum vnum, & idem, nisi fuerit quæsitum vnum per communitatem nominis, vt æqualitas de qua existimatur, ꝙ ostenditur per demonstrationem in pluribus scientiis: vult docere consimiliter etiam, ꝙ fieri potest in scientia vna, vt ostendatur per demonstrationem quæsitum per plures demonstrationes. & hoc, quoniam medius terminus in demonstratione vna est alius a medio in demonstratione altera, & si fuerint vtræque ex genere vno. Et dixit: Iam vero fieri potest, vt constituantur super quæsito vno demonstrationes plures, sed non erit hoc cum fue-

rit medium ex declaratione vna & eadem tantum. sensus est, atqui non proueniet hoc, cum fuerit terminus medius in duabus demonstrationibus simul secundum ordinem vnum, quemadmodum si esset in vtrisque causa, præterquam ꝙ, si in vna ipsarum esset species causæ alia a specie, quæ est in altera, quemadmodum si esset in vna ipsarum causa efficiens, & in altera formalis, aut finalis; sed accidet, quemadmodum hoc consimiliter etiam in eo, ꝙ non erit terminus medius in utrisque secundum ordinem vnum: & hoc, cum fuerit in vna ipsarum causa, & in altera signum. neque oportet vt intelligatur ex sermone suo, ꝙ termini medii in ipsis sunt ex ordine vno, ꝙ ipsi sint ex generibus, quæ sunt sub se inuicem. quemadmodum, si aliquis monstraret, ꝙ omnis homo est corpus per duos terminos, quorum vnus est, ꝙ sit nutribile, & alter, ꝙ sit animal: quoniam in huiuscemodi demonstrationibus non sunt propositiones immediatæ, sed iam diximus, ꝙ ex conditionibus propositionum demonstratiuarum est, ꝙ sint immediatæ. Et dixit: quemadmodum si essent media inter a & b, c & d & e. vult per ipsa monstrare, ꝙ a inest b per medium d, & per medium c, & per medium e: hoc est, ꝙ sit vnumquodque ipsorum seorsum, & habebimus de eo, ꝙ sunt a b tres demonstrationes. Cum vero dixit; sed cum fuerint media ex declaratione secunda. sensus est, iam vero erunt media ex duabus declarationibus, & non erit vnus in declaratione altera. Deinde adduxit exemplum in materiis, & † dubitauit de exemplo primo ex literis, & dixit: quemadmodum, si in quo est a sit alteratum, & in quo est litera d motum, & in quo est litera b suscipiens voluptatem. E sensus est, si esset in quo est litera a, quæ est maior extremitas, alteratum, & in quo est litera b, quæ est minor extremitas, suscipiens voluptatem. Et dixit: & consimiliter etiam, in quo est litera c, suscipiens quietem. sensus est, & accipiatur consimiliter etiam loco c ex materiis, qui erat terminus medius vltimus, suscipiens quietem. Deinde dixit: oportet igitur, vt dicatur d de b, & a de b: & hoc, quoniam quod suscipit quietem mouetur, & quod mouetur alteratur. sensus est, cumque acceperimus has literas loco istarum materierum, quemadmodum diximus, verum est, ꝙ prædicatur a de d, & d de omni b; & hoc, quoniam acceperamus a loco permutari: & d accepimus loco moti, & b loco suscipientis voluptatem; planum igitur, ꝙ permutatum prædicatur de omni moto, & motum prædicatur de omni suscipiente voluptatem, ergo concluditur, ꝙ suscipiens voluptatem permutatur. Deinde dixit: & consimiliter etiam oportet, vt prædicetur a de c, & c de b: & hoc, quoniam omne suscipiens voluptatem, suscipit quietem, & suscipiens quietem permutatur. hoc est, in eo, ꝙ accipiuntur literæ istę loco istarum materierum, complicabitur vtique demonstratio sic, omne suscipiens voluptatem suscipit quietem: & omne suscipiens quietem suscipit permutationem: ergo concluditur, ꝙ omne suscipiens voluptatem suscipit permutationem. & hoc est illud idem, quod concluditur per medium, motum, cum accipitur permutatum in potentia, non in actu: qm̃, cum acceperit permutatum in actu, non verificatur, ꝙ sit in potentia permutatum: oportet igitur, ꝙ intelligatur sermo ipsius, ꝙ suscipiens voluptatem mouetur, & quod mouetur permutatur. hoc est, quod suscipit voluptatem suscipit motum, & quod suscipit motum, suscipit permutationem: & tunc erit quæsitum per duas demonstrationes vnum. Deinde dixit; erit igitur syllogismus per media diuersa, quæ non sunt ex declaratione vna, præterquam ꝙ non erit hoc illud, quod non erit, neque vnum mediorum prædicatur de altero simpliciter, quoniam oporteret ex necessitate, vt in essent simul vni & eidem. sensus est, præterquam ꝙ fieri non potest in istis mediis diuersis, vt sint in fine diuersitatis, ita ꝙ fieri non potest, vt prædicetur vnum ipsorum de altero, neque in toto, neque in parte: quoniam non est ex via mediorum, quæ sunt cum hac dispositione, vt insint alicui alteri, sed ex via mediorum, per quæ adducuntur demonstrationes multæ super quæsito vno, est, ꝙ insint alicui alteri, & ipsum est prædicatum quæsiti, & si non fuerint ex natura una, cumque prædicantur duo de aliquo, nulli est dubium, ꝙ prædicatur vnum ipsorum de altero aut in toto, aut in parte. Et propterea dixit; illud, quod non erit, neque vnum mediorum prędicatur de altero simpliciter, quoniam erit vtique non negatum ab ipso per diuisionem non simplici-

Supra. t. 13. 14. & 77. & 78.

† Ab. 1. contẽtus, fuit de exẽplo primæ speciei.

F

A ter, & hoc, cum fuerit vnum mediorum magis vniuersale quã alterum, erit negatio vnius ipsorum ab altero in parte, non in toto. Et posteaquam enuntiauit, quo modo erunt de vno plures demonstrationes quam vna in prima figura, dixit: iam vero sequitur, vt inquiramus secundum quot modos possibile est, vt sit syllogismus in duabus figuris vltimis super quæsito vno & eodem. atqui dixit hoc propter duo, quorum vnum est, quoniam accidit vtique in specie vna secunde figurę aut tertiæ, vt concludatur vnum & idem per duos terminos medios, quemadmodum in figura prima, & etiam fieri potest, vt concludatur aliquid vnum in duabus speciebus eiusdem figuræ: quoniam vniuersalis negatiua proueniet in secunda figura plus quam per demonstrationem vnam duobus modis, quorum vnus est, vt sint termini medii diuersi in ordine, quemadmodum erant in prima figura: modus autem secundus est, ꝙ cum eo, ꝙ sunt diuersi inter se, sunt etiam diuersi in negatione. hoc est, cum sit minor in vna duarum demonstrationum negatiua, & in altera maior, quemadmodum si adducatur, ꝙ a de nullo b, per medium d, & per medium c: quoniam fieri potest, vt accipiatur, ꝙ d de nullo b, & ꝙ in toto a: concluditur per duo conuersa, ꝙ a de nullo b. Et fieri potest, vt accipiatur c, quã est terminus medius alter negatus ab extremitate maiore, affirmatus de minore, & sequitur in ambabus istis demonstrationibus, quæ sunt de quæsito vno, ꝙ non permutentur in termino medio tantum, sed etiam in diuersitate proportionis termini medii inter duas extremitates. Hoc est igitur, quod voluit cum dixit: iam
B vero oportet, vt inquiramus secundum quot modos possibile est, vt sit syllogismus in duabus figuris vltimis super quæsito vno. Et tacuit sermonem in hoc, quoniam manifestum est apud eum, qui scit syllogismos, quomodo erit hoc in prima figura, & ad huius similitudinem accidat in figura tertia: hoc est, quoniam demonstrationes, quæ sunt super quæsito vno, diuersificantur in ipso propter diuersitatem terminorum mediorum, & diuersitatem proportionis ipsarum de extremitatibus: & si fuerit figura tertia, non proueniet in ipsa demonstratio † construẽs, sed ex impossibili proueniet: quoniam scientiæ vtiqe faciunt in locis aliquod impossibile particulare: & hoc, cum fuerit res per se ita: in multis vero istorum pertractantur impossibilia vniuersalia: quemadmodum efficiũtur * construẽtes, hoc est, quoniam non efficiuntur construentes particulares.

† Ab. l. construcetiua, sed destructiua.
* Ab. l. constructiones.

Eorum, quæ fortuna eueniunt, quæq; in sensuum functione sunt, non esse scientiam. *Cap. XXIII.*

C EIus vero, quod a fortuna, non est scientia per demõstrationem: neq;.n. vt necessarium, neque tanquam vt plurimum est, quod est a fortuna, sed quod præter hæc fit. Demonstratio autem est alterius horum: omnis enim syllogismus, aut per necessarias, aut per eas, quę vt plurimum propositiones conficitur: & si propositiones quidem sunt necessariæ, & conclusio erit necessaria, si vero vt plurimum, & conclusio talis. Quare si id, quod est a fortuna, neq; vt plurimum est, neque necessarium, non esset vtique ipsius demonstratio.

Dixit Aristo. Quod vero innouatur per accidens, nõ scitur per demonstrationẽ, quoniam eius, quod innouatur per accidens, innouatio non est ex necessitate, neq; procedens vt plurimum, sed est extra ambo hæc. Demonstratio aũt est de vno istorum duorum: quoniam omnis syllogismus, aut est ex propositionibus necessariis, aut ex propositionibus procedentibus vt plurimum, conclusiones quæ sequũtur ex propositionibus necessariis sunt necessarię, & quæ sequuntur

ex propositionibus vtplurimum sunt vtplurimum: quoniam quod est per accidens non est secundum vnum istorum duorum, & de ipso non est demonstratio.

281 Dixit: De iis vero, quę innouantur per accidens & secundum minus, non erit demonstratio, quoniam quod innouatur per accidens non est ex iis, quæ inueniuntur ex necessitate, neq; ex iis, quæ inueniuntur vtplurimum. demonstratio autem est in his duabus naturis, hoc est necessaria, & possibili vt multum, quoniam omnis demonstrationis propositiones aut sunt necessariæ, quemadmodum præcessit, aut sunt consuetæ vt multum, & conclusio quidem consequens ex propositionibus necessariis est necessaria, & consequens ex propositionibus vt multum est vt multum:

Adducit causa, quæ de ijs, quæ per accidens sūt non est demonstratio.

Et dixit: quod vero innouatur per accidens, non scitur per demonstrationem. sensus est, ꝙ non habemus viam, qua accipiamus duas demonstrationes constitutas super existentia eius, quod est per accidens. Postea adduxit causam in hoc, & dixit: quoniam eius, quod innouatur per accidens, innouatio non est ex necessitate, neque procedens vtplurimum. sensus est, quoniam eius quod innouatur per accidens, non est innouatio ex causis suis, neque ex necessitate, neq; vtplurimum, sed quod innouatur per accidens est extra ambas istas naturas: hoc est, quoniam innouatur, vt in paucioribus; & propterea non habet causas determinatas secundum naturam. cumque non habuerit causas determinatas, & scientia de re sit propter causas determinatas: planum igitur, ꝙ non est de eo demonstratio, quod non habet causas determinatas. Et posteaquam posuit, ꝙ illud, quod innouatur per accidens, non innouatur ex necessitate, neq; vtplurimum, dixit: demōstratio autem est de vno istorum duorū. sensus est, demonstratio autem erit de eo quod est ex necessitate, aut de eo, quod est vtplurimum; manifestum autem est, cum posuerimus hoc, & posuerimus, ꝙ accidens non est ex necessitate, neque de eo, quod vtplurimū, qd cōcludetur ex hoc in scda figura, ꝙ de eo, quod est per accidens, non erit demrātio. Et posteaq̄ accepit binas ꝓpositiones istius sylli, ꝙ demonstratio vtiq; est de eo, qd est ex necessitate, & vtplurimum, cœpit vere dirigere rē, ex qua cadit veritas in hoc, & tradit causam ipsius, & dicit: quoniā oīs syllogismus, aut erit ex propositionibus necessariis, aut ex propositionibus procedentibus vtplurimum: conclusiones, quæ sequuntur ex propositionibus necessariis, sunt necessariæ, & quæ sequuntur ex propositionibus vtplurimū, sunt vtplurimum. sensus est, quoniam propositiones demōstrationum sunt ex duabus istis dispositionibus, hoc est, aut necessariæ, aut vtplurimum, & modi conclusionum ex necessitate consequuntur modos propositionum, quemadmodum declaratum fuit in libro Syllogismis & hoc est, quod voluit cum dixit: conclusiones, quæ sequuntur ex propositionibus necessarijs, sunt necessariæ, & quæ sequuntur ex propositionibus vtplurimū, sunt vtplurimū. Deinde dixit: quoniam quod est per accidens non est secundum vnam duarum istarum specierum, & de ipso non est demonstratio. sensus est, quoniam quod innouatur per accidens non est secundum vnam istarum duarum specierum, sequitur itaque, ꝙ non sit de ipso demonstratio.

Demōstratio est de iis etiam, quæ sunt ut plurimum.

1. Prio, ca. 5.

Neque per sensum est scire. si enim est sensus huius, & non huius cuiusdam, sed sentire necessarium est hoc aliquid & alicubi & nunc, vniuersale vero, quod est in omnibus, impossibile est sentire: non enim est hoc, neque nunc, neque enim esset vtique vniuersale: quod enim semper & vbique vniuersale esse dicimus. Quoniam igitur demonstrationes quidem vniuersales sunt, hæc autem non est sentire, manifestum est, quòd neque scire per sensum est. Sed planum ꝙ & si esset sentire triangulum, quòd duobus rectis æquales habet angu

A los, quæreremus vtique demonstrationem, & non quemadmodum dicunt nonnulli, sciremus: sentire quidem enim necesse est singulare, scientia vero est in cognoscendo vniuersale. Quare & si supra lunam essemus, & videremus obiectam terram, non vtique sciremus causam defectus, sentiremus enim nunc quòd deficit, & non propter quid omnino, non enim erat sensus ipsius vniuersalis, sed ex eo, quòd speculamur hoc plerunque contingere, vniuersale vtiq; venati demõstrationem habemus: ex singularibus enim pluribus vniuersale manifestum est.

Sentire est sĩgularis cognoscere vero vniuersalis vide 1. phi. t. c. 49.

Dixit Arist. Amplius non est via ad scientiam per sensum. & hoc, quoniam sensus assequitur hoc indiuiduum, & non assequitur hoc vnum, & assecutio ipsius est in tempore, & secundum quòd indiuiduum est in loco: vniuersale autem est in omni re, quemadmodũ hoc impossibile est, vt cadant sensus in ipso, quoniam non est in hoc indiuiduo absque hoc indiuiduo, neque in tempore absque tempore, ne-
B que quod fuit, erit vniuersale: & hoc, quoniam Vniuersale est de omni & semper. Et posteaquam demonstrationes sunt de vniuersalibus, & sensus non habet viam, vt assequatur ipsa, planum vtique est, quòd non est via, vt sciatur aliquid per sensum. atqui, si forte esset via procedendi ad sensus, quòd tres anguli trianguli sunt æquales duobus rectis, quæreretur vtique de ipso demonstratio super hoc: & hoc, quoniam sensus vtique assequitur separatum & particulare, scientia vero semper est de vniuersali. Et propter hanc causam, si essemus altiores Luna, & videremus obstipationem terræ qualis sit, non prouenire nobis causa de defectu ipsius. & hoc, quoniam quod apprehendimus, est defectus, scientiam vero non, propterea ꝙ sensus illam non assecutus est, sed vniuersale vtique formatur ex multiplicatione indiuidui, quoniam vniuersale vtique Venamur in Veritate ex multiplicatione particularium.

182
Dixit: Non est autem via consimiliter etiam, vt deueniamus ad scientiã per de-
C monstrationem ex sensu. & hoc, quoniam sensus vtiq; consequitur singularia determinata tempore & loco: sed scientia per demonstrationem est vtiq; de re vniuersali & secundum dispositionem vniuersalem, sed intentio vniuersalis est in oĩ indiuiduo & omni tpe: & propter hoc, si sentiremus, exempli gratia, ꝙ hic triangulus habet angulos æquales duobus rectis, non esset hic sensus id, quo accidit nobis, ꝙ omnis triangulus habeat angulos æquales duobus rectis, quoniam sensus vtiq; est de triangulo hoc particulari signato, sed scientia est de triãgulo vniuersali: & propter hanc eandem causam, si fieri posset, vt essemus supra locum lunæ, vt videremus defectum ipsius per constitutionem terrę inter ipsam & solem, non assequeremur ex hoc signo scientiam per causam sui defectus: & hoc, quoniã scientia per causam prouenit vtique per modum rei vniuersalis, & sensus non assequitur vniuersale, quod est, omnis defectus lunæ causam esse constitutionem terræ inter ipsam & solem, sensus autem, licet non assequatur intentionem vniuersalem, assequitur tamen ipsam intellectus propter permutationem sensus singularis multis vicibus, quousque componatur ex ista permutatione in anima interno vniuersalis.

Causa, quã via sensus non acquiritur scientiã.

Intentio ipsius in hoc capitulo est docere, ꝙ sciã demonstrationis nõ prouenit nobis ex parte sensus, sed prouenis nobis propter potentiam vnam honoratiorẽ

Demõstratio nõ ex parte sensus,

sensu, quæ est intellectus, & dixit: Amplius non est via ad sciam per sensum. D sensus est, manifestum est, ꝙ non habemus viam, vt sciamus naturam alicuius specierum, & aliquod entium per sensum. Et posteaquã cõmemorauit rem, quam intendit exponere, cœpit ipsam declarare, & dixit: & hoc, qm̃ sensus assequitur hoc indiuiduum, & non assequitur hoc vnum. sensus est, atqui non assequitur naturam speciei propter sensum, quoniã sensus vtique assequitur de specie indiuiduum vnum, aut indiuidua multa absq; eo, ꝙ assequatur indiuidua infinita. Deinde dixit: & assecutio ipsius erit vtiq; in tempore, & secũdm ꝙ indiuiduum est in loco sensus est, & assecutio sensus de re est vtiq; composita in tempore aliquo & loco, & non equaliter absoluitur in omni tempore & in omni loco. Deinde dixit: vniuersale autem est in omni re, sensus est, & intentio vniuersalis, quã assequimur, est in omni indiuiduo, & in omni loco, & in omni tempore. Et posteaquã fuerit quod complicatur ex duabus istis propositionibus in secunda figura, hoc est, ꝙ sensus non assequitur vniuersale, dixit: quemadmodũ hoc impossibile est, vt cadant sensus in ipso, qm̃ non erit in hoc indiuiduo absque hoc indiuiduo, neq; in tempore absq; tempore. sensus est, & vniuersale est in omnibus indiuiduis, & in omnibus temporibus. & ex sermone isto comprehendit conclusionem & syllogismum, & inuenitur locus iste per translationem Mathei sic; & consimiliter etiam non est via ad susceptionem scientie per sensum. & hoc, qm̃, si fuerit sensus, non est vt hoc, quod non est in hoc, sed oportet ꝙ sint sensus in hac re & ibi & tunc. & intentio istius sermonis est, ac si diceret aliquis, ꝙ si sensus vtique sunt de tali re, non de hac re, sequitur ꝙ sensus in assecutione ipsorum sensuum non indigent, vt inueniantur sensibilia, neque vt sint in loco designato, neq; in tempore designato, sed inueniuntur sensus esse, cum sunt de formatione istius rei designatę, & sunt in loco designato, & in tempore designato: igitur sensus non assequitur similitudinem sensibilium. & intelligit p similitudinem, intentionem, per quam posuit exemplum indiuiduorum, quæ sunt ex specie vna. Et posteaq̃ declarauit, ꝙ sensus non assequitur aliquid vniuersale. dixit. Et posteaq̃ demonstrationes sunt de rebus vniuersalibus, & sensus non habet viam, vt assequatur ipsa, planum vtique ꝙ non est via, vt sciatur aliquid per sensum. & syllogismus componitur etiam sic, omnis scientia est de rebus vniuersalibus; & nullum vniuersalium scitur per sensum; ergo concluditur ex duabus istis propositionibus in prima figura ex necessitate, ꝙ nulla scientia erit a sensu. Et cœpit ipse primo, & verificauit propositionem negatiuam per duas propositiones, de quibus mentionem fecimus, deinde retulit ad ipsam affirmatiuam, & conclusit, quod intendebat concludere: & quoniam propositio in hac figura erat nota per se, hoc est dicens, ꝙ scientia vtique prouenit per res vniuersales, & iam existimatur, ꝙ hoc accidit scientiæ ex parte, qua non est via ad *consuetudines conclusionum in ipsa, & ꝙ ipsa sunt prędicata apud nos, & ꝙ si † ipsa sunt vsitata, non dubitatur ex scientia ipsorum de re vniuersali, cœpit docere, ꝙ res se habet in contrarium istius existimationis, quodque si non vsi fuimus aliqua ex conclusionibus, aut aliqua ex causis rei ignotæ causæ, non erit in vsitatis ipsi, neque ad causam ipsius per dubitationem, vt sciamus naturam rei istius sensibilis, & vt sciamus, ꝙ hæc est causa ipsius. Et post hoc monstrauit per exempla, & dixit: atqui si forte esset via procedens ad sensus, ꝙ tres anguli trianguli sunt ęquales duobus rectis, quæreretur vtique de ipso demonstratio super hoc. sensus est, atqui non esset nobis per sensum dubitatio, si assequeremur per ipsam conclusionem, quoniam, si forte existimaremus, ꝙ haberemus viam ad sensum, ꝙ anguli sunt æquales duobus rectis, & hoc est, de quo eodem exposita fuit demonstratio in scientia Geometriæ, posteaquam fuit in illis sensibus dubitatio, vt sciatur, ꝙ natura trianguli ex hac natura, hæc esset dispositio, super qua constituere tur demonstratio, sed nos post hoc vsitatum, declarabimus & inquiremus, ꝙ prouenit nobis scientia istius rei, & inquiremus de ipsa secundum consuetudinem ipsius. Postea adduxit causam, propter quam si inuentretur hæc consuetudo de triangulo, non esset in scientia ipsius dubitatio, & dixit: quoniam sensus vtiq; apprehendit separatum & particulare, scientia vero est vtiq; de vniuersali. sensus

Vl'e in oĩbus indiuiduis, & in oĩ tp̃e est. Idem supra t.29.

*Ab.l.sensationes.

*Ab.l.apposita.

†Ab.l. eẽnt ipsæ sensatę nõ sufficerẽt ex earũ scĩa ad rem vniuersalem.

Hęc nomina sensatio, sensatum, sentio, sufficientia vertuntur a Burana in hoc cõmento & alibi sæpius cõ

A est,& causa in hoc est, quoniam sensus vtique constituitur super hac re particulari per subiectum particulare, hoc est, ꝙ constituitur vtique super eo, quod est, angulos istius trianguli designatos in hoc triangulo designato esse æquales duobus rectis: non est itaque nobis, vt sciamus, ꝙ hoc inest omni triangulo. & hęc appropriatio iudicabitur a natura trianguli in eo ꝙ triangulus, nisi per potētiam, q̃ apprehendit vniuersale, & est ea, q̃ vocatur intellectus. Et posteaquam posuit exemplum in hac re per similitudinem rerum Geometricarum, adduxit in hoc exemplum ex rebus, quæ sunt in scientia Astrologiæ, quoniam sunt propinquiores, vt sint sensibiles. & ad hoc, ꝙ existimetur, ꝙ † sensus in ipsis forte accidit, vt dubitet, & dixit: & propter hanc causam, si essemus altiores Luna, & videremus obstipationem terræ, qualis sit, non proueniret nobis causa de defectu ipsius, & hoc, quoniam quod apprehendimus, est defectus, scientiam vero de causa defectus non. sensus est, & consimiliter de eo, ꝙ est sensibile secundum naturam, prę terquam ꝙ fieri non potest, vt attingamus ipsum per elongationē loci a nobis, quemadmodum de Luna, si essemus super ipsam, ita vt apprehenderemus, ꝙ ipsa deficit per obstructionem vmbræ terræ, non proueniret nobis scientia p causam omnis defectus in eo ꝙ est defectus ex parte sensus, sed proueniret vtiq; nobis propter sensum causa istius defectus, quoniam sensus vtiq; assequitur rem particularem, non vniuersalem, & causa prouenit vtique nobis ex parte intentionis

B vniuersalis, & non vult, ꝙ si attingeremus causam defectus, non oporteat nos declarare demonstrationem causę ipsius. atqui voluit, ꝙ, si non attingamus causam defectus ipsius, non assequamur, ꝙ sint causæ omnis defectus ex parte sensus, sed ex parte intellectus: & hoc, cum multiplicauerimus ipsum per hūc sensum, quousque abstruxerit intellectus, ꝙ Luna deficit: causa igitur ipsius defectus est hæc, hoc est obstructio vmbræ terrę. Et propter hoc dixit: sed vniuersale vtique formatur ex multiplicatione indiuidui secundum sensum, quoniam vniuersale vtique venamur in veritate ex multiplicatione particularium. sensus est, & vniuersale, si non apprehenditur per sensum, apprehender vtique ipsum intellectus propter multiplicationem partium suarum a sensu vicibus aut multis, aut paucis. Et non potest aliquis dicere, ꝙ qui apprehendit vniuersale is est, qui apprehendit particulare. quoniam vniuersale & particulare sunt duæ intentiones oppositæ & sequitur, ꝙ intentiones oppositæ habeant apprehensiones oppositas, & in summa diuersas, quemadmodum matęriæ formarum diuersarum sunt diuersæ. Neque potest aliquis dicere, ꝙ intellectus non indiget sensu in apprehensione vniuersalis, quemadmodum inueniuntur nonulli nostri temporis credentes hoc, cum eo, ꝙ multi ipsorum negarunt vniuersale esse, quoniam monstratum fuit, ꝙ assecutio vniuersalis indiget sensu, quoniam cui deficit aliquis sensuum in tempo

C re generationis, eidem deficit vniuersale sensibile illius sensus.

Vniuersale autem honoratum est, quoniam significat causam. quare de talibus vniuersalis notitia honoratior est sensibus, & intellectione, quorumcūq; altera est causa: sed de primis est alia ratio. Manifestum igitur est, quòd impossibile est, sentiendo aliquid scire demonstratiuorum, nisi quispiam sentire hoc dicat, scientiam habere per demonstrationem: sunt tamen nonnulla, quæ referuntur in sensus defectum in problematibus, quædam enim, si videremus, non vtique quæreremus, sed non tanquam scientes, eo quòd videmus, sed vt habentes vniuersale ex eo, quòd videmus: quemadmodum si vitrum perforatum videremus, & lumen permeans, planum vtiq; esset, & propter quid *comburit, & ex eo plane, quia videremus fieri seorsum in vnoquoq;, intelligeremus simul, quòd in omnibus sic est.

Dixit Aristo. Manifestum autem ex hoc, ꝙ vniuersale est honoratius, quoniam est causa in casu scientiæ: quod cum ita sit, est igitur

---

Marginalia: suetudo, vsitatū, dubitatur, vtor, dubitatio, quæ sane perpendenda sunt, quia quāque sentētiā euariāt, tibi aūt satis sit, hæc dūtaxat animaduertisse

† Ab.l. si illud contigerit de eis sensus sufficeret sibi.

Vl'e, et particulares, duę intentiones oppositę.

Idem: 2. ph. com, 6.

*al. l. illuminat.

honoratius quã id, quod apprehenditur per sensum, & honoratius consimiliter etiam, quã formationes intellectuales separatæ a caussis suis. de primis vero alius est sermo. Iam itaq; manifestum apparet, ꝙ fieri non potest, vt intentio, quam assequimur per sensum, & cognitio nostra per demonstrationem, sit res vna: nisi per Deum vellet aliquis nuncupare scientiam per demonstrationem sensum aliquem: præterquã quòd nos vtiq; inuenimus aliqua, in quibus deficit scientia per defectum sensuum in suis particularibus: quoniam de multis, si sentiremus ipsa per sensum, non quæreremus, & non est hoc propterea ꝙ scientia accidat per sensus. quemadmodum, si nos sentiremus foramina, quæ sunt in Vitro, & videremus lumen transiens per ipsa, manifesta vtiq; esset causa illuminationis suæ, & hoc, quoniam, si videremus istud in vno ipsorum, existimaretur per se de hoc vniuersali.

183 Monstratur aũt ex hoc ꝙ vl'e est dignius particulari, qm̃ est causa propinqua, vt cadat scientia in nobis: & ipsum consil'r etiam dignius est formationibus separatis, hoc est absolutis a causis suis: non.n.omnis formatio absoluta a cã deficit, nisi in eo quod habet causam, in primis enim, quę non habent causas, res se habet in contrarium huius: iamque declaratũ est, ꝙ illud, quod assequimur per sensum, & illud, quod assequimur per demonstrationem, non est vnum, nisi per deũ cupiat aliquis vocare scientiam per demonstrationem sensationem: sed propterea ꝙ sensatio est principium intẽtionis vniuersalis, accidit nobis, vt ignoremus multa propter defectum sensationis, quę est in ipsis: & si sentiremus ipsa, sciremus per scientiam primam, neq; oporteret nos constituere super ipsis demonstrationem, neq; essemus studiosi de ipsis. vt in exemplo, si sentiremus, ꝙ in vitro sunt foramina: per quę transit radius, iam vtique existimaremus, ꝙ illuminatio est hunc in modum, quemadmodum existimauerunt nonnulli: & si sentiremus, esset hoc cognitum nobis per se, & transiret intellectus ab hoc sensibili ad causam vniuersalem in hoc: & propterea diximus, ꝙ cui deficit sensus aliquis, eidem deficit aliquod genus scientię.

Accidit nobis ignorat multa ob defectum sensationis.

Dixit: manifestum autem ex hoc, ꝙ vniuersale est honoratius, quoniam est causa in casu scientiæ. sensus est, & manifestum est ex eo quod præcessit, ꝙ vniuersale est honoratius particulari, & particulare, id est, quod apprehenditur per sensum: quoniam vniuersale est causa, ꝙ proueniat nobis scientia demonstratiua, quæ est honoratior cognitione sensitiua. Deinde dixit; quod, cum ita sit, est igitur honoratius quã id, quod apprehenditur per sensum. sensus est, cum itaque vniuersale sit honoratius particulari, & particulare est, quod apprehenditur per sensum, manifestum vtique, ꝙ vniuersale est honoratius quã id, quod apprehenditur per sensum. Deinde dixit: & honoratius consimiliter etiam, quã formationes intellectuales separatæ a caussis suis. sensus est, ꝙ assecutio intelligibiliũ per causas suas est honoratior quã assecutio ipsorum sine causis suis. & intelligit per hoc, conclusiones non primas & propositiones mediatas. Et propterea dixit: de primis autem est alius sermo. atqui dixit hoc, quoniã prima sunt propositiones immediatę. & ipse dixit, quoniam non intendit hoc, ad comparandum inter propositiones & cõclusiones, qm̃ ipse comparauit hæc in alio loco ab hoc. Deinde cõmemorauit de eo, qđ declaratũ est ipsi de summa istius sermonis scdm cõsuetudinẽ artificũ demõis. Et dixit; iã vtiq; manifestũ apparet, ꝙ fieri nõ põt, vt intentio, quã assequimur per sensum, & cognitio nostra per demrõnẽ, sit res vna. sensus est, manifestum itaque nobis ex hoc sermone, ꝙ apprehensio scientiarum est alia ab apprehensione sensuum, & intelligit per scientiam illud, quod ostenditur per demonstrationẽ. Deinde posuit conditionem, & dixit: nisi per Deum vellet alliquis nuncupare scientiam per demonstrationem sensuũ

Vl'e est causa sciẽtię.

Intentio textus.

Notitia per sensum est alia a scientia per demonstrationem.

A aliquē. Intelligit, ꝙ ſcientia per demonſtrationem non eſt cognitio per ſenſum, niſi, per deum, vocaret aliquis cognitionem, quæ acquiritur per demonſtrationē, ſenſum: quoniam, ſi ipſe fecerit hoc, faciens non errabit in hoc, poſteaquā didicerit differentiam inter duas intentiones, & dicetur nomen ſenſus apud ipſum de iis per æquiuocationem, & non erit nomen ſenſus, quod ſignificat ſuper apprehenſione ſcientiarum. Et poſteaꝗ commemorauit, ꝙ apprehenſio ſcientiæ eſt alia ab apprehenſione ſenſuum, cōmemorauit ſyllogiſmum, qui eſt inter ipſos, & dixit: præterquā ꝙ nos inuenimus aliqua, in quibus deficit ſcientia propter defectum ſenſuum in ſuis particularibus, ſenſus eſt, præterquā ꝙ nos inuenimus aliqua, ī quibus deficit cognitio per cauſas ipſorum, propterea ꝙ deficit ſenſus particularium ipſarum cauſarum. Deinde dixit: quoniam de multis ſi ſentiremus ipſa per ſenſum, non quęreremus. ſenſus eſt, atqui deficit ſcientia per cauſam in nonnullis, quouſque conſtruxerimus ſuper ipſis demonſtrationem, quoniam de quibuſdam non habemus viam, vt ſentiamus cauſas ipſorum. Deinde dixit: & non eſt hoc, propterea ꝙ ſcientia proueniat per ſenſus: ſenſus eſt, neq; ſequitur ex eo, ꝙ deficit ſcientia per cām in quibuſdam rebus, qm̄ nos nō ſentimus particulares cauſas, vt ſit ſcientia particularis, ita vt ſcientia proueniat nobis ꝑ ſenſum, ſed a ſenſu erit via, vt ſciatur cauſa vniuerſalis de hoc ente, & habeamus ſcientiam iſtius cauſę a ſcitis primis. Deinde adduxit exemplum rei iſtius,
B cum dixit: quemadmodum, ſi nos ſentiremus foramina, quæ ſunt in vitro, & videremus lumen tranſiens per ipſa, manifeſta vtiq; eſſet nobis cauſa illuminationis ſuæ. ſenſus eſt, exemplum huius, quoniam quęrimus vtique in ſcientia apparentium, propter quid vitrum comburit, cum poſuerimus ipſum e regione Solis, & ſi apprehenderemus refractionem radiorum in vitro ad locum combuſtionis, extricata vtique eſſet demonſtratio ſuper hac cauſa. Deinde dixit: & hoc, quoniam, ſi nos videremus hoc in vno ipſorum, exiſtimaretur per ſe de hoc vniuerſali. ſenſus eſt, & non eſt hoc, quoniam demonſtratio prouenit nobis de concluſione vitri, ſed quoniam, ſi nos videremus hoc, proueniret nobis propter particularia ſua vniuerſale exiſtens cum hac diſpoſitione, & conſiſteremus ſuper cauſa in hoc abſque eo, ꝙ indigeremus demonſtratione. Et hoc ſignificat, ꝙ in magna parte eorum, quæ ignoramus ſecundum naturam cauſæ, fieri non poteſt, vt ea ſentiamus, aut quoniam non ſunt ſenſibilia, aut quoniam ſunt ex genere ſenſibilium, quæ non ſunt in natura, quam ſentimus, aut quia deficiat ſenſibile ipſorum per priuationem ſenſus, aut quia non accidit nobis, vt videamus ipſum, & non eſt aliquid ignotum ſecundum naturam apud nos. Et quoniam intelligibilia ſunt ignota apud nos, aut propterea ꝙ non ſunt ex genere ſenſibilium, aut quoniam nos non poſſumus ſentire ipſa, & ea ſunt ex genere ſenſibilium, dixit: quoniam
C de multis, ſi ſentiremus ipſa ꝑ ſenſum, non quęreremus, & nō dixit, qm̄ cauſa omnium rerum ignotarum eſt, quoniam non eſt nobis aditus ad illarum ſenſationē.

Per ſenſum non eſt ſciētia; ſed via ad ſciētiā.

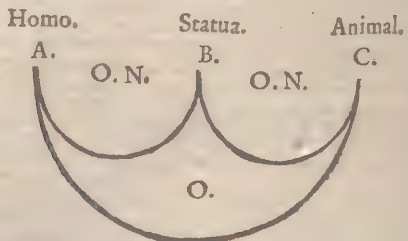
Vnde aliquid ſit nobis ignotum.

Non omnium ſyllogiſmorum eadem eſſe principia poſſe. Cap. XXIIII.

Eadem vero principia omnium eſſe ſyllogiſmorum impoſſibile, primum quidem logice conſiderantibus: hi quidem enim veri ſunt ſyllogiſmorum, illi autem falſi: quamquā enim liceat verum ex falſis ſyllogizare, ſed ſemel hoc fit. veluti ſi a de c verum, medium autem b falſum: neque enim a ipſi b ineſt, neque b ipſi c: ſed ſi harum media accepta fuerint propoſitionum, falſæ erunt propoſitiones, eo quòd omnis concluſio falſa ex falſis eſt, vera autem ex veris, altera autem ſunt falſa & vera.

Dixit Ariſtot. Principia vero omnium ſyllogiſmorū non poſſunt

esse vna & eadem. Primum quidem, cum posuerimus quæstionem nostram per viam logicam, scimus, quòd aliqui syllogismorum sunt veri, & aliqui sunt falsi: & si est conclusio vera ex propositionibus falsis, hoc vtique erit aliquando, quemadmodum, si esset a de c verum, & esset medium, quod est b, falsum: & hoc, quòd a non inest b, & b non inest c: preterquam quòd, cum ipse acceperit inter has duas propositiones media, erunt vtique propositiones false, quoniã conclusio falsa concluditur vtique ex duabus propositionibus falsis, & vera ex duabus ꝓpositionibus veris, & verũ & falsum sunt diuersa.

Syllogismus ex duabus constans ꝓpositionibus falsis & conclusione vera.

184 Fieri autem non potest, vt propositiones omnium specierum syllogismorũ sint vnæ eædem. primo quidem, cum ponimus speculationem nostram in hoc secundũ viam logicam & intentionem vniuersalem: secundo autem, cum ponimus speculationem nostram in hoc speculationem appropriatam. Si per viam quidem logices, planum ꝙ omnis syllogismus aut concludit cõclusionem falsam, aut veram, quodq; conclusio vera erit vtique per se ex propositionibus veris, & falsa ex ꝓpositionibus falsis: cumque in omni syllogismo ꝓpositiones sint aut veræ, aut falsæ, planum ꝙ fieri non potest, vt propositiones veræ & falsæ sint eædem, ergo non sunt omnis syllogismi propositiones vnæ.

Dixit: Fieri autem non potest, vt omnes propositiones syllogismorum sint vnę & eędem, ita vt monstretur quoduislibet quæsitum ex quibusuis propositionibus. & hoc apparebit, cum posuerimus monstrationem primam per viam logicã. & hoc, qm̃ manifestum est per se, ꝙ propositionum aliquæ sunt falsæ, & aliquæ sunt veræ: & falsum est, ꝙ propositiones falsæ concludant conclusiones veras, et si ex propositionibus falsis inuenitur conclusio vera, hoc vtiq; est per accidẽs, quemadmodum, si esset verum a inesse b, & acciperemus inter ipsa medium falsum, quemadmodum si acciperetur a inesse b, & esset hoc falsum, & c inesse b, & esset consimiliter etiam falsum, concluderetur ex hoc, ꝙ a inest b, quod est verum ex duabus propositionibus falsis in prima figura. Exemplum vero huius ex materijs est: nam, si acciperetur, omnis homo statua, & omnis statua est animal, concluderetur ꝙ omnis homo sit animal, quod est verum ex duabus propositionibus falsis. Et dixit; Pręterquam, ꝙ, cum ipse acceperit. hoc est inter extremitates propositionis falsæ, quemadmodum ꝙ homo sit statua, medium terminum, esset vtique ex necessitate falsus, hoc est, ꝙ ambæ propositiones, quæ componuntur ex hoc termino medio sunt falsæ, quoniam illa propositio falsa est conclusio illarum duarum propositionum, quæ componuntur ex acceptione medij termini cum duabus extremitatibus. Iam vero declaratũ fuit in libro Syllogismi, ꝙ cõclusio falsa est vtique ex propositionibus falsis. quemadmodum declaratum est ibi, & ꝙ conclusio vera est vtique per se ex propositionibus veris, Atqui voluit

Vide. 2. pri. cap. 2.

A per hoc totum monstrare, ꝙ, cum fuerit conclusio propositionum falsarum, sicut conclusio vera, non existimabitur vtique unus syllogismorum, qui componuntur ex propositionibus ueris, esse idem cum aliquo syllogismorum, qui cõponuntur ex propositionibus falsis, neque propositiones ipsorum vnæ. Tu vero iam sciuisti ex libro Syllogismi, ꝙ propositiones veræ concludunt ex necessitate cõclusiones veras, & si hoc non conuertatur, & ꝙ conclusio falsa erit ex necessitate ex propositionibus falsis, & si hoc non conuertatur.

Postea neq; falsa ex eisdem sibiipsis: est enim falsa adinuicem & contraria & impossibilia simul esse, veluti iustitiam esse iniustitiam, aut timorem, † & hominem equum, aut bouem, & æquale, aut maius, aut minus. † al.l.addit audaciam.

Dixit Aristo. Amplius neque syllogismorum falsorum principia sunt vna & eadem: & hoc, quoniam syllogismi falsi sunt vtique inter se contrarii, & impossibiles inesse rei vni, quemadmodum siquis diceret, ꝙ æqualitas morum sit ob mores, qui sunt propter additamẽtum super medium, aut propter defectum a medio, & quòd homo B est æquus aut bos, & quòd ęquale est paruum, aut magnum.

Iam igitur declaratum est, ꝙ syllogismi, quorum propositiones sunt falsæ, non possunt habere propositiones vnas, conclusiones enim falsæ sunt contrarię: & contraria non possunt concludi nisi ex propositionibus contrarijs, & si non, possibile est, ut inueniantur duo contraria unius: fieri autem non potest, ut inueniatur syllogismus unus & idem, ꝙ homo est equus, & ꝙ homo est bos, aut ꝙ concludatur, ꝙ æquale est paruum & magnum: sequitur enim ex necessitate, ꝙ uarientur syllogismi concludentes huiuscemodi propositiones: cumque uariantur syllogismi, uariabuntur utique & principia ipsorum. 135

Dixit: Neque monstratum fuit, ꝙ propositiones sunt unæ & eædem, quia aliquæ ipsarum sunt ueræ, & aliquæ sunt falsę, sed mõstratum est hoc, quoniam falsæ non sunt propositiones unę & eædem: & hoc, quoniam in propositionibus falsis inueniuntur contraria, & contraria non possunt esse aliqua una & eadem, & propositiones, quæ sunt contrariæ sunt falsæ. quemadmodum, si dicamus, æquale est magnum, aut paruum: & hoc, quoniam magnum & paruum sunt contraria, & utraq; falsificantur de æquali. et intelliguntur, quæ sunt propter additamentum super medium, quemadmodum iustitia intemperantiæ, & concupiscẽtię. & intelligit, quod est propter defectum a medio, quemadmodum timidus uere, C sed in tertio exemplo, si non est ex rebus contrariis, est ex rebus diuersis.

Ex positis vero sic, neque enim verorum eadem principia omniũ, altera enim multorum genere sunt principia, & neque conuenientia, quemadmodum vnitates punctis non conueniunt, illę enim non habent positionem, hæc autem habent.

Dixit Aristo. Iam vero declaratum fuit, ꝙ principia syllogismorum verorum non sunt vna & eadem de rebus eisdem secundum hunc modum: & hoc, quoniã principia multorum, diuersificantur inter se secundum naturam, & non consentiunt sibiinuicem quemadmodum vnitates non indigent, & non conueniunt cum punctis: & hoc, quoniam Vnitas non habet positionem, & punctus habet positionem.

Iamque monstratum fuit, ꝙ principia syllogismorum uerorum non sunt una et eadem ex dispositionibus substantialibus ipsis: & hęc est monstratio appropriata, quæ intenditur ad hunc modum, & hoc, quoniam oportet ut principia, quæ in 136

ueniuntur in generibus diuersis secundum naturam nõ posita sub se inuicem, sint & ipsa consimiliter diuersa per se. vt in exemplo, quoniam vnitates sunt diuersæ secundum naturam a punctis, propterea ꝙ vnitates non habent situm, sed puncta habent situm, sequitur ex necessitate, vt demonstrationes, quæ sunt super vno duorum generum istorum, sint diuersę a demonstrationibus, quæ cõstituuntur super altero genere: quoniam, si consentiunt, nihil prohibet, quin sit cõsensus in eo, ꝙ aliquid ex ipsis sit in scientia vna per se positum in scientia secunda, siue terminus medius sit inter duos terminos, siue subijciatur alicui, aut prędicetur de aliquo ex eo, quod est in hoc de scientia altera, hoc est aut extremitas maior aut minor; & hoc, siue conueniat situs ipsius in duabus scientijs simul, siue diuersificetur: quemadmodum si sit in vna ipsarum terminus medius, & non extremitas, & in altera extremitas maior, aut econuerso. Planum enim ꝙ punctus non est terminus medius in syllogismo computatiuo, neq; extremitas maior, neq; minor, neque per modum consensus, neque per modum diuersificationis, quemadmodum ꝙ sit terminus medius in scientia computatiua & Geometria simul, aut ꝙ sit terminus minor in vna ipsarum & medius in altera, sed appropriatur vni duorum syllogismorum tantum.

Dixit: Iam vero declaratum fuit, ꝙ propositiones demõstrationum in artibus diuersis non sunt vna & eadem propter naturam eorum, quæ considerantur in ipsis: & hoc, quoniam manifestum est per se, ꝙ pri.mæ & propositiones, quæ pertractantur in plerisque artibus, sunt diuersarum naturarum, quemadmodum diuersitas puncti, qui est principium magnitudinis, quæ est subiectum artis Geometricæ, & vnum, quod est subiectum artis Numeri. & hoc, quoniam licet vnitas consentiat cum puncto in eo ꝙ ambo sunt indiuisibilia, diuersificantur tamen in eo ꝙ res indiuisibilis in vnitate non habet positionem, & res indiuisibilis, quæ est punctus, habet posititionem, quoniam est extremũ lineæ. Atqui vult, cum mõstrauerimus, ꝙ subiecta artium diuersificantur per diuersitatẽ principiorum, hoc est per diuersitatem causarum suarum, & sunt propositiones, quæ accipiuntur in artibus ex causis per se, et hoc in demonstrationibus simplicibus, monstratum erit, ꝙ propositiones sunt diuersæ, & hæc est monstratio appropriata & per se. Atque dixit: principia multorum. quoniam iam existimatur, ꝙ hæc sunt propositiones, quæ communicant pluribus artibus, & consimiliter existimatur vtique ꝙ plures artes habent principia vna, hoc est causas subiectorum suorum, & hæc vtique diuersificantur per modum speculationis, per difficultatem aũt monstrationis rei, posuit rem secundum ꝙ apparet in aliquibus artibus.

Plures artes communicãt in ijsdẽ principijs.

Necesse autem est, aut in media conuenire, aut sursum, aut deorsum, aut hos quidem intro habere, illos autem extra terminorum.

Dixit Arist. Iam vero sequitur ex necessitate, vt consentiant aut in medijs, aut in subiectis, aut in prædicatis, aut vt sint vni duarum scientiarum media, & scientię alteri extremitates: punctus autem nõ erit prædicatum, neque subiectum, neque media in syllogismo numeri, neque erit subiectum in syllogismo numeri, & prædicatum in syllogismo geometrico simul, sed appropriabitur vni syllogismorum, vt vero sit medium vni ipsorum,† & alteri simul, non.

† Ab.l. & in altera extremum.

187 Et hoc, quoniam quod sequitur per propositiones appropriatas, sequitur per se per propositiones vniuersales, hoc est in eo ꝙ sunt aliquo pacto diuersæ ex duabus rebus, quarum vna est, quoniam propositiones vniuersales pertractantur in vnaquaq; scientia composita per propositiones appropriatas huic scientiæ. vt in exemplo, propositio dicens, ꝙ ęqualia alicui vni sunt æqualia, pertractatur a Computatiua referente ad hoc, ꝙ est numerus æqualis huic numero, & a Geometria, ꝙ hæc linea est æqualis huic lineæ: res autẽ secunda est, quoniam vnaquæque ipsarũ descẽdere facit ipsam & appropinquare subiecto suo; Arithmeticus enim

A dicit, ꝙ numeri æquales numero vni sunt æquales, & Geometra dicit, ꝙ lineæ æquales lineæ vni sunt æquales, & ad huius similitudinem in reliquis propositionibus vniuersalibus: & hoc est vnum, ex quo apparet, ꝙ oportet propositiones existentes in scientijs diuersis esse diuersas.

Dixit: Iam vero sequitur ex necessitate, si communicant scientiæ diuersæ subiecto in termino vno ex tribus terminis syllogismi, ꝙ communicent aut in termino medio, aut termino prædicato, aut subiecto: & hoc, aut ꝙ sit terminus communicans in hoc, aut in termino medio in ambabus scientijs, aut in termino subiecto, aut in termino prædicato, aut erit in vna ipsarum terminus medius & in secunda prædicatum, aut subiectum in vna ipsarum & prædicatum in altera, aut prædicatum in vna, & subiectum in altera, & non inueniuntur scientiæ communicantes in termino syllogismorum demonstratiuorum secundum viam aliã ab istis modis. vt in exemplo, punctus non potest esse terminus medius in scientia Numeri, & scientia Geometriæ simul, & non erit prædicatum in ipsis simul, hoc est extremitas maior, neq; subiectum in ipsis, hoc est extremitas minor. Et fieri non potest, vt sit in scientia Numeri terminus medius, & in scientia Geometricę extremitas maior, aut minor, aut e conuerso, neque consimiliter etiam, vt sit in scientia Numeri extremitas maior & in scientia Geometricę extremitas minor, aut e conuerso, cumque fuerint omnes isti modi, quibus possunt cõmunicare sciæ B in terminis syllogismorum, & sint omnes prohibiti, manifestũ vtique, ꝙ non communicabũt artes diuersarũ naturarũ in ꝓpositionibus apꝓpriatis substãtialibus. *Explicatur quibus modis scientiæ possunt mutuo cõmunicare.*

Sed neque communium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia monstrabuntur: (dico autem communia, veluti omne affirmare, aut negare) genera enim entium altera sunt, & hæc quidem quantitatibus, illa vero qualitatibus insunt solis, cum quibus monstrantur per communia.

Dixit Arist. Neque consimiliter etiam principia vniuersalia, in quibus consueuerunt communicare scientiæ multæ, possunt inueniri vna & eadem in aliquibus rebus, quemadmodum sermo dicens, ꝙ de omni verificatur affirmatio, aut negatio. & hoc, quoniam naturæ generũ rerum sunt diuersæ, & sunt aliqua, q̃ appropriantur, & proportionãtur quãtitati, & quędã apꝓpriantur, & ꝓportionãtur qualitati: demõ igitur perficitur ex istis, & propositionibus vniuersalibus.

C Sed iam apparet hoc consimiliter etiam ex eo, ꝙ oportet propositiones esse ꝓpinquas numero conclusionibus: & hoc, quoniam ipsæ augentur per terminum vnum, qui est terminus medius, & ipse est subiectum, aut inter ambas extremitates, aut extra ipsas, & quoniam fieri potest, vt conclusiones sint infinitæ, sequit', vt propositiones etiam sint infinitę. 18.

Dixit: Neque propositiones in arte, aut pluribus artibus possunt pertractari in artibus diuersis separatis secundum speculationem absq; eo, ꝙ complicentur ipsis propositiones appropriatæ singulis artibus, quemadmodũ propositio dicẽs, ꝙ affirmatio & negatio diuidunt verum & falsum, quoniam hę pertractantur in omnibus scientiis, quę referuntur ad propositiones appropriatas illi arti, quæ pertractatur. & causa in hoc est, quoniam naturę generũ rerum sunt diuersę ex parte, & consentiunt ex parte, & sunt ex parte aliqua diuersa, quibus insunt prędicata appropriata & proportionata. quemadmodum æqualitas, quæ appropriatur quantitati † & quantitas, quę apropriatur qualitati, & ex parte, qua consenti ũt, insunt ipsis intentiones communicãtes, oportet, vt perficiantur demõstrationes in ipsis ex duabus istis speciebus ꝓpositionum, hoc est vniuersalium & appropriatarum. Et hunc sermonẽ dixit: vtiq; per modum opponentis Sophistę, et si nõ, iam monstrauit, ꝙ ꝓpositiones Logicę nõ ptractãtur ab aliqua arte particulari, secundum ꝙ sunt partes demonstrationis, sed pertractantur secundum ꝙ sunt or- *† Ab. l et similitudo q̃ proprie cor cernit qua' tatem.* *Propões logicę nõ ptr ctantur ab aliqua arte particulari.*

dines: de propositionibus vero non Logicis quod ex ipsis est in scientia alt[illegible] dictum est, iam quomodo pertractatur a scietia inferiori. quemadmodum re[illegible] spectiuorum cum scientia Geometriæ, hoc est, ꝙ pertractat ipsas scientia [illegible]rior secundum nomen coustitutionum, quæ inueniuntur in rebus exi[illegible] ipsis: propositiones vero, in quibus communicant artes plures, & non sunt [illegible] vna, neque vniuersali, neque appropriata, dicuntur vtique per aliquem mo[illegible] nominis communicati, quemadmodum ꝓpositio dicens, ꝙ æqualia vni s[illegible]lia. Sed iam dictum fuit de his, innuit autem illud per id, quod dixit: demõ[illegible] igitur perficitur ex istis, & propositionibus vniuersalibus: hoc est, cum co[illegible]rint de subiecto scientiæ, de quo pertractant, & redierint per hunc modum [illegible] & scdm hanc declarationem, non erit in ipso facilitas litigandi.

Vide supra exposit. t. 85 & 86.

Amplius principia non multo pauciora sunt conclusionibus. pr[illegible]cipia enim propositiones sunt, propositiones vero aut ipsius [illegible]pti termini, aut iniecti sunt. Amplius conclusiones sunt infinitæ, ter[illegible]mini vero finiti. Amplius principia hæc quidem ex necessitate, [illegible] vero contingentia. Sic igitur considerantibus impossibile [illegible] esse, aut finita, infinitis existentibus conclusionibus.

Dixit Aristo. Amplius, quoniam principia non sunt absq; concl[illegible]sionibus, & non sunt plura: & hoc, quoniam principia sunt pro[illegible]positiones vnæ & eædem. atqui augentur super ipsas per terminum vnum extra ambas extremitates, aut medium duarum extremitatum, conclusiones vero augentur in infinitum, termini vero finiti[illegible] quoniam ex ipsis aliqui sunt necessarii; & aliqui possibiles. & q[illegible] posuerit speculationem suam hunc in modum, sciet vtique, ꝙ principia non possunt esse vna & eadem, & comprehensa, quoniam conclusiones procedunt in infinitum.

Expositio media vacat in hoc textu, cum explicetur satis hic textus in exposi. tex. sequentis.

189 Dixit: Amplius, quoniam ex dispositione propositionum est, ꝙ sint aut æquales conclusionibus, aut pauciores ipsis, non sunt enim plures; & causa in hoc est, quoniam propositiones augentur super conclusiones per terminũ vnum, aut q[illegible] ponatur inter duas extremitates, & hoc in prima figura, aut qui sit extra ambas extremitates in duabus aliis figuris, quemadmodum monstratum fuit totum hoc in libro syllogismi propter conclusiones, quas vocauerunt connexas. hoc est, quæ concluduntur ex mutua compositione terminorum ad seinuicem, vt est quando sunt tres termini, generabuntur duæ propositiones, & conclusio vna. & si addiderimus terminum quartum, generabuntur tres propositiones, & tres conclusiones, & si addiderimus terminum quintum, generabuntur quatuor propositiones, et sex conclusiones: atqui voluit per hoc, ꝙ, cum manifestum sit cõclusiones ex di[illegible]spositionibus suis esse multas, ꝙ inquam oportet, vt sint propositiones ita, & singulatim, cum inuenitur, conclusio monstratur ex propositionibus multis, & conclusiones multę non monstrantur nisi ex propositionibus multis, quoniam oportet, vt numerentur propositiones ad numerum conclusionum, & non conuertitur res, hoc est, cum numerantur propositiones, vt numerentur conclusiones. & hoc, qm̃ conclusiones vtique numerantur apud eum, qui numerat subiectum quæsiti, aut p̃dicatum ipsius, aut vtraque. & hoc, quoniam principia, et propositiones numerantur ad numerum termini medii in quæsito vno & eodem. Et dixit; & hoc, quoniã principia sunt, & propositiones vnæ & eædem. sensus est, ꝙ principia sunt propositiones. Et dixit: atqui augentur super ipsas per terminum vnum, intelligit su-

Vide 1. pri. cap. 25.

A per conclusiones.atqui dixit, extra ambas extremitates, quoniam inuenitur in figura secunda & tertia aliquando extra ambas extremitates, & aliquādo intra ambas extremitates,& terminus,cum ponitur in figura secunda & tertia, & appropriatur ipsi,ponitur extra ambas extremitates. Et dixit : conclusiones vero augentur in infinitum . innuit q̄ assignet probabile esse , q̄ omnis conclusio sit propositio conclusionis alterius.& innuit,q̄ velit conclusiones non comprehendi per scientiam nostram. Atqui dixit:termini vero sunt finiti, quoniam ex ipsis aliqui sunt necessarij,& aliqui possibiles: ecce assignauit hoc ad id, q̄ omnis cōclusio resoluitur in terminos finitos: & non potest aliquis dicere,si conclusiones sunt infinitæ,& conclusiones resoluuntur in propositiones, erunt & ipsæ infinitæ:scitur enim, q̄ oportet propositiones esse finitas,& q̄ ipsę in hoc sunt in contrarium conclusionis. Et dixit: & qui posuerit speculationem suam hunc in modum,vsq; ad extremum capituli.sensus est,q̄ qui posuerit considerationē suam in hoc quæsito ex hoc modo in propositionibus,apparet fieri non posse , vt sint vnæ & eædem,hoc est comprehensæ in numero , & conclusiones infinitæ . Et hæc erit monstratio separata per se:& per hoc,cum fuerimus confessi conclusiones infinitas esse,hoc est incomprehensas in numero,non est possibile nobis,vt ponamus propositiones comprehensas in numero.

Oīs conclusio resoluitur in terminos finitos.

B Si vero aliter quodammodo dicat aliquis, Vt quòd hæc quidem geometriæ,illa vero* ratiociniorum,illa autem medicinę:quid Vtiq; esset,quod dicitur aliud, præterquam quòd sunt principia scientiarum ? dicere autem eadem esse,ridiculum est,quoniam hæc sibi ipsis eadem essent: sic enim omnia fiunt eadem.

* a.l. numerorum.

Dixit Aristotel. Si vero quispiam desisteret ad latus Vnum,& diceret,quòd sunt vtique principia geometriæ,& principia computationum,& principia medicinæ: sermo vtiq; iste non est plus , quàm sermo absolute de quantitate principiorum. atqui , si dixisset , quòd principia omnium istarum scientiarum sunt vna , & eadem,eo quòd istæ propositiones sunt vnæ & eædem,hoc vtique esset dignum risu, quoniam secundum hunc syllogismum essent omnia vnum & idem.

Quod si propositiones scientiarum essent vnæ & eædem,sequeretur,vt essent determinatæ numero & finitæ. 190

C Dixit: Atqui,si declinaret homo ad latus vnum de speculatione,quę est manifesta de primo,& sciret de eo,quod apparet de omni specie,q̄ hęc sunt propositiones geometricę,& propositiones naturales,ipse vtique poneret,q̄ propositiones scientiarum sunt multę : quoniam non est differentia inter duas istas positiones,& illam,si aliquis ponat,q̄ propositiones scientiarum sunt vnæ & eædem : oportet enim q̄ rideremus de ipso,quoniam existimaretur secundum hanc positionem,q̄ subiectum computatiuæ , & subiecta reliquarum artium sint vna & eadem,& sequeretur,q̄ sciret,qui poneret hoc,q̄ entia sunt vna. Atqui voluit docere vtilitatem istius positionis,& q̄ ipsa est ex genere positionum vilium: hoc est,q̄ qui posuit,q̄ propositiones sunt vnæ & eædem, & qui posuit, q̄ propositiones Scientiæ Naturalis sunt propositiones geometriæ ,& sunt propositiones reliquarum artium,& qui posuit entia esse vna, quęcunque fuerit ex his positionibus tribus , aut oēs,sunt viles in ordine vno,& ipsæ consequuntur semuicem.

Sed neque ex omnibus monstrari quodlibet, idem est quærere omnium esse eadem principia, valde enim fatuum est: neq; enim in manifestis doctrinis hoc fit,neq; in resolutione possibile est: immediatę nanque propositiones principia sunt , altera autem conclusio assumpta fit propositione immediata.

Dixit Arist. Amplius sermo, quòd monstretur quodcunque quæsitum ex omnibus istis principiis, quousque reuertuntur principia omnium scientiarum vna & eadem, non est verus, sed procedit processu sermonis impossibilis: quoniam si esset hoc, non esset nisi in doctrinis, quæ sunt monstrationes manifestæ. neque consimiliter etiam fieri potest, vt sint in resolutione in contrarium, & hoc, quoniam sunt principia syllogismorum per propositiones immediatas: cum hæ perfectæ fuerint, innouantur ex ipsis propositiones immediatæ, & sunt diuersæ, quoniam conclusiones sunt diuersæ.

891 Ea enim, in quibus communicant multa, oportet esse cum hac dispositione determinati numeri, quemadmodum literę alphabeti in scriptura, & in summa, si aliquis diceret, ꝙ principia sunt vna & eadem in omnibus scientijs et sigillatim non vniuersalia, & ꝙ scientię cognoscuntur de entibus, sequetur vtique ꝙ entia sunt vna & eadem, quodq; ars demonstratiua sit ars vna, quodque monstratur quodcunq; quęsitum per quancunq; artem, quod est impossibile. neq; potest aliquis dicere, ꝙ hic sunt principia vniuersalia immediata, quę communicantur generi vni, & principia appropriata, quę componuntur in vnaquaq; specie ex eo, quod est sub hoc genere, quę sunt principia vniuersalia: si enim esset res ita, omnes artes speculatiuæ essent partes artis vnius: res autem non est ita, sed artes diuersæ per genera prima sunt diuersę, ita vt non fiat transitus ad genus altũ comprehendens ipsas, quousq; diuidatur per ipsas hoc genus diuisione generis altius in species suas, quę ponuntur sub ipso. B

Dixit: Amplius sermo ꝙ monstretur quodcunq; quęsitum in quacunque arte contigerit ex propositionibus vnis & eisdem, quousq; sint propositiones in omnibus scientijs propositiones vnę, non est verus tantũ, sed est sermo ex eo, quod apparet in impossibili, quem non assererent, nisi viri mali. & hoc, quoniam non apparet hęc res in doctrinis, quę sunt manifestę nimis, sed apparet diuersitas ipsius. & hoc, quoniam propositiones diuersificantur per diuersitatem artium, quæ sunt partes doctrinarum, & consimiliter non apparet hoc in resolutione in contrarium, hoc est, cum fiunt syllogismi super quęsitis, sed apparet diuersitas ipsius, hoc est, ꝙ ex consuetudine doctrinarum, & ex consuetudine facientium syllogismos apparet ipsi, ꝙ propositiones diuersificantur per diuersificationem artis: & propterea qui non nouit hoc, non habet consuetudinem in aliqua istarum artium, & qui habet hanc dispositionem, est in extremo pigritię. Et dixit: & hoc, quoniam sunt principia syllogismorum, vsq; ad id, quod dicit, quoniam conclusiones sunt diuersę. † notum est per se de hac re, & qui dicet ipsum, is dicet: quoniam principia sunt in syllogismis, qui efficiuntur in artibus, quę non sciuntur per terminos medios, in eo, ꝙ existimauimus de ipsis numerum comprehensum, potest fieri additio super ipsis propositionum ex genere ipsarum, & innouabuntur ex genere ipsarum, & ex ipsis conclusiones alię a conclusionibus innouatis ex hac dispositione prima ex propositionibus. Planum igitur, ꝙ propositiones non sunt comprehensę, quoniam, si ipsę essent comprehẽsę, esset quod additur ex ipsis de numero primo propositionum, non autem ita esset, si adderemus conclusiones alias a conclusionibus consequentes ex primo numero ab ipsis propositionibus.

† Ab.1.argumentatur.

Si vero quispiam diceret primas immediatas propositiones eadẽ esse principia, vna in vnoquoq; genere est, si vero neq; ex omnibus, tanquam oporteat monstrari quodcunq;, neq; ita altero, tanquam in vnaquæq; scientia altera, derelinquitur, quòd cognata sint principia omnium, sed ex his quidem hæc, ex illis autem illa.

Dixit Arist. si vero aliquis diceret, quòd propositiones immediatæ, quæ sunt principia vnicuiq; ipsarum, sunt vtiq; comprehensæ, &

A hoc,cum oportuerit,vt monstretur,quodcunq; quæsitum contigerit de omnibus ipsis,neq; consimiliter etiam sunt diuersæ simpliciter:& hoc, qm̃ vnicuique scientiæ principia approprianiantur : & fortasse erit vnumquodq; principiorum sub genere comprehendente ipsa , præterquam quòd vnaquæq; scientia appropinquat materiæ , quæ ipsi appropriatur.

Iam igitur declaratum est,ꝙ eorum,quorũ genera sunt diuersa,sequitur ꝙ genera principiorũ sunt diuersa.& hoc,qm̃ principia dicuntur duobus modis,quorum vnus est, vt monstrentur per ipsa quæsita multa in artibus multis , sed non scdm ꝙ insunt generi comprehendenti has artes,sed scdm ꝙ sunt elemẽta principiorum,quemadmodũ propositio dicẽs,ꝙ affirmatio & negatio diuidunt verũ & falsum in omnibus rebus.via aũt secunda est principiorum appropriatorũ, & si non inuenitur cõicatio per vnum modorum pluribus artibus vna. 192

Quod dixit hic,est dubium hac in re,& hoc forte,qm̃ diceret aliquis,ꝙ oportet,vt sit omnibus propositionibus genus cõicans,cõprehendens ipsas,& faciens appropinquare ipsas in omni arte materię suę,& sint per modum vnum vl̃es,& B per modos plures proprię,quemadmodum diximus ipsum in multis propositionibus vl̃ibus:& hoc,cum fuerimus confessi,fieri non posse, vt monstretur quodcunq; quęsitum contigerit per quancunq; propositionem. Manifestum igitur ꝙ sunt diuersę,& ꝙ non sunt vnę in omni arte,vt monstretur esse quęsitũ per oẽm propositionem:& propterea nos consimiliter etiam non possumus dicere,ꝙ sunt diuersę simpliciter.& hoc,qm̃ quasi omni rei principia appropriãtur,& ita oportet ꝙ sint omni rei principia comprehendentia ipsa per dispositionem entium , hoc est,ꝙ inueniuntur ipsis principia,quę approprianturr,& comprehenduntur: & hoc,quemadmodum,si diceret Arist.de propositione,de qua dixit,ꝙ ęqualia vni sunt æqualia,& de eo,quod assimilatur huic generi:& fortasse omnes propositiones sunt in hac specie,hoc est, ꝙ sunt vniuersales , sed appropinquare facit ipsas omnis scientia materię suę,& pertractat pertractatione appropriata,quemadmodum dictum fuit de propositionibus vniuersalibus.

Principia cõia appropriãtur cuiq; arti: supra te. 74.

Manifestum aũt & hoc est,ꝙ nõ contingit, monstratũ nanq; fuit, ꝙ alia principia genere sunt differentiũ genere.Principia.n.duplicia sunt,ex quibus,& circa quod:quę quidẽ igitur ex quibus,cõia sunt, quæ autem circa quod,propria,vt numerus*magnitudine.

Supra a tex. 84. vsque ad 88.

* a.l.magnitudo.

C Dixit Arist Plane aũt manifestum,quòd hoc fieri non potest.manifestum enim,quòd in iis, quorũ genera sunt diuersa,genera quoq; principiorum suorum sunt diuersa.& hoc, qm̃ principia dicuntur secundum duas species,ex quibus,& per quæ,ex quibus sunt propõnes vniuersales,per quæ sunt propositiones appropriatæ, quemadmodũ propositiones,quæ approprianturr numeris,& magnitudini.

De principijs vero vniuersalibus dixit Aristo.ꝙ ex ipsis est demonstratio in vnaquaq; arte:ipsa enim non sunt eadem,quę pertractentur in qualibet arte,sed potentia ipsorum pertractatur.de principijs vero appropriatis dixit , ꝙ per ipsa est demonstratio vna per se,qm̃ sunt partes demonstrationum per se. 193

Planum autem fieri non posse,vt omnes propositiones habeant genus vnum, quoniam propositiones,quæ sunt in rebus , quarum genera sunt diuersa , hoc est artibus,quarum subiecta sunt diuersa secundum genus. si enim acciderent artes in genere vno,ponerentur oẽs artes particulares sub arte vna,cumq; fuerint subiecta artium diuersa in genere,planum vtiq;,ꝙ & principia sua,hoc est propositiones suę erũt diuersę genere.Et hoc est,qd significauit,cũ dixit:ꝙ in ijs,quorum genera sunt diuersa,genera quoq; principiorũ suorum sunt diuersa,hoc est,

Vide 2.ph. cõ.71.ens cũ diuiditur secundũ rõnẽ demonstratiuam intrabit vna natura in duas artes.

ꝙ in ijs, quæ sunt subiecta artium: quæ, quoniam sunt diuersa in genere, habent propositiones suas diuersas in genere consimiliter etiam, quoniam propositiones vtique sunt causæ illarum rerum, aut res, quæ sunt ex generibus illarum rerum secundum ꝙ appropriantur ipsis, & prædicantur de ipsis in eo ꝙ quid. Et dixit & hoc, quoniam principia dicuntur secundũ duas species, ex quibus, & per quæ sensus est, & hoc, quoniam principia, quæ sunt in artibus sunt duarum partium, aut principia, quę pertractantur in eo ꝙ sunt similia ipsis, hoc est in rebus appropriatis, quę sunt in illa arte, & hæc non sunt pars artium, & propterea sunt hæc vniuersalia, aut principia, quæ sunt pars eorum, quę monstrantur in illa arte, & hæc ex necessitate sunt appropriata vnicuiq; generi, & nõ vniuersalia: & ideo vocauit hęc, per quę, & vocauit speciem primam, ex quibus. Scire autem debes, ꝙ principia vniuersalia, quæ appropriantur arti vni, ea sunt apud me, ex quo dicuntur per communitatem nominis, quęq; in veritate sunt multa, diuersa, non vna, & hęc sunt, quemadmodum propositio dicẽs, ꝙ æqualia vni sunt æqualia, & ꝙ proportionata, cum permutantur, sunt proportionata: sed iam præcessit hoc ex sermone nostro.

Vide supra te.55.56.& 57.

Quod scientia, & scibile ab opinione, & opinabili discrepent: & quid sit Solertia. *Cap. XXV.*

SCibile autem & scientia differunt ab opinabili & opinione, quoniam scientia quidem vniuersalis & per necessaria: (necessarium vero non contingit aliter se habere) sunt autem nonnulla vera quidem, quæ contingunt aliter se habere. planum igitur, quòd circa hæc quidem scientia non est, essent enim impossibilia aliter se habere, possibilia aliter se habere.

Dixit Aristotel. Scientia vero & scibile diuersificantur vtique ab opinione & opinabili, quoniam scientia est de vniuersali & rebus necessariis: necessarium vero non potest esse per diuersum eius quo est: & cum hoc, inueniuntur vtique nonnulla vera & entia quæ possunt esse in diuersum eius quo sunt. plane igitur manifestum, quòd per hæc non erit scientia, quòd si non, illa quæ possunt esse in diuersum eius quo sunt, non poterunt esse in diuersum eius quo sunt.

194 DIxit: Scientia autem differt ab opinione vera, quoniam scientia est de re vniuersali necessaria & per terminos medios necessarios, necessarium autem est res, quæ est secundum dispositionem quandam, & fieri non potest, vt sit in contrarium illius dispositionis; opinio autem vera est primo per se de rebus possibilibus, & hoc, quoniam sunt hic aliqua vera & existentia, nisi ꝙ possunt esse in contrarium eius quo sunt, manifestum fieri non potest, vt de his sit scientia, quoniam scientia est, cum existimatur de re existente, ꝙ fieri non possit, vt sit in contrarium eius quo est: si enim esset scientia de hoc, illud, quod potest se habere in contrarium eius quo est, non posset se habere in contrarium eius quo est.

Scĩa & opinio subiecto distingũtur.

Intentio ipsius in hoc capitulo est monstrare differentiam inter scientiam & opinionem & intellectum, & cœpit primo dicere differẽtiam inter scientiam & opinionem propter diuersitatem subiecti, de quo erit scientia & opinio, & dixit: Scientia vero & scibile diuersificantur vtique ab opinione, & opinabili, quoniam scientia est de vniuersali & rebus necessarijs. hoc est, quoniam scientia diuersificatur ab opinione in duobus, quorum vnum est, ꝙ scientiæ subiectum nunquam

A est preter quod vniuersale, opinio autem est de vniuersali & particulari: secundum autem est, quod subiectum scientię est necessarium, et subiectum opinionis est absq; dubio possibile esse verum: & hoc, quoniam inuenitur scientia vera, & opinio vera. Et quoniam opinio vtiq; erit vera, & posset aliquis dicere, quod vtraq; ipsarum est vnum, eo quod aggregantur in veritate, dixit: & cum hoc inueniuntur vtiq; nonnulla vera & entia, quae possunt esse in diuersum eius quo sunt. sensus est, sed cum hoc, quod opinionis materia non est necessaria, non prohibetur ab ipso verum, quoniam iam inueniuntur nonnulla vera, quę non sunt necessaria, quoniam possunt inueniri in diuersum eius quo sunt: hoc est, quoniam permutatur, & haec sunt res particulares indiuiduę: & illud est verum oppositum falso possibili. verum enim necessarium id est, cui opponitur falsum impossibile. Et posteaquam enunciauit, quod opinio erit vtiq; de his rebus, cœpit monstrare, quod fieri nō potest, vt sit de ipsis scientia per signa differentię subiecti scientię a subiecto opinionis. Et dixit: plane igitur manifestum, vsque ad finem eius quod scripsimus. sensus est, cumq; opinio fuerit vtique in hac materia, planum vtique, quod non erit possibilis in ipso scientia: quoniam scientia est vtique de ijs, quae non possunt esse in diuersum eius, quo sunt. & si posuerit aliquis, quod est scientia, sequitur ipsum, quod illud, quod non potest esse in diuersum eius quo est, possit esse in diuersum eius quo est. & hoc est extremum falsi. Sunt nōnulla vera, quae non sunt necessaria.

B Verum enim vero neque intellectus (dico enim intellectum principium scientiae) neque scientia indemonstrabilis: hoc autem est acceptio immediatae propositionis. Verus autem est intellectus, & scientia, & opinio, & quod per hęc dicitur, quare derelinquitur opinionem esse circa verum quidem, vt falsum, contingens autem, & aliter se habere, hoc autem est acceptio immediatę propositionis, & non necessarię.

Dixit Aristotel. Neque est intellectus, qui est principium scientiae, neque consimiliter etiam propositiones immediatae, quarum assertio est absque demonstratione. Intellectus autem & scientia, & opinio sunt vera, & res, quae sunt in his: derelinquitur itaque, quòd opinio sit aut vera, aut falsa, & possibile est, quòd sit in diuersum eius quo est, & haec est assertio propositionum immediatarum non necessariarum.

C Quod cum ita sit, & sint res, de quibus dicitur intellectus, & scientia, & opinio, opinionis autem aliqua est vera & aliqua falsa, & vera est secundum hanc naturam, vt non possimus assequi ipsam propter intellectum, hoc est per potentiam intellectus, qua assequimur propositiones primas necessarias, & nō propter scientiam, quoniam subiectum vtrunque est ens necessarium, & consimiliter fieri non potest, vt assequamur enunciationem necessariam propter existimationē falsam, derelinquitur ergo, vt sit enunciatio de istis entibus propter existimationem veram, hoc est, quę inuenitur in actu & potest inueniri in oppositum eius quo est, & hęc est opinio terminorum mediorum cum hac dispositione, & conclusio consequens ex ipsis est cum hac dispositione, hoc est, non necessaria. 195

Dixit: Neq; potentia intellectualis, quę est principium scientię, erit de rebus possibilibus, neque etiam scientia, quę mittitur super propositiones primas, quae sunt immediatę. Deinde dixit: Intellectus autem, & scientia, & opinio sunt vera. sensus est, & communicant hęc tria in eo quod sunt vera, sed intellectus & scientia semper sunt, opinio autem in tempore est vera, & in tempore falsa. Et dixit: derelinquitur igitur, quod opinio sit aut vera, aut falsa. sensus est, cūq; vera fuerint scientia, & intellectus semper, & iam monstratum fuerit, quod sunt aliud ab opinione, sequitur, vt omnis opinio cadens in nos sit aut vera, aut falsa: igitur non erūt scientia & opinio vnum: quoniam omnis scientia cadens in nos est vera. Et di-

xit: & possibile est, ꝙ sit in diuersum eius quo est. innuit, vt velit, ꝙ possibile sit, vt opinabile in tempore opinionis sit in diuersum eius, quo opinatur ipsum aut velit, ꝙ possibile sit, ꝙ opinabile in alio tempore, q̄ȝ quo opinatur ipsum, sit in diuersum eius, quo opinatur ipsum: & hęc est dispositio opinionis verę, ꝙ fit ex propositionibus possibilibus, dispositio autem prima erat dispositio opinionis falsę: hoc est, ꝙ opinatum sit in diuersum eius, quo existimatur in tempore, quo existimatur. Cum vero dixit: & hęc est assertio propositionum immediatarum non necessariarum. sensus est, & opinio vera, quę est imago intellectus per scientiam, est assertio propositionum immediatarum non necessariarum, scientia vero est de re prouenientе ex istis propositionibus, & quemadmodum scientia sunt duę res, principia & conclusiones, ita quoq; de opinione. Atqui voluit, ꝙ definitio opinionis in summa sit assertio propositionum cum hac dispositione, & assertio sequitur ex huiuscemodi propositionibus.

Et confessum autem est sic apparentibus, nanque & opinio incertum est, & natura talis. Ad hæc autem nemo putat opinari, quando existimet impossibile aliter se habere, sed scire, sed quando esse quidem sic, sed tamen & aliter, nihil prohibet tunc opinari, tanquam ꝙ talis opinio sit.

Dixit Arist. Et hæc definitio consentit ei, quo sunt res. & hoc, quoniam opinio est vtiq; de rebus possibilibus, & natura ipsius hæc. con- † similiter etiam, quoniam aliquis non assereret de eo, quod est impossibile, quòd sit in diuersum eius quo est, quòd sit opinio, sed ad hoc ad minus est scientia, sed opinabitur vtique ipsum, cum fuerit secundum formam eius, quod potest esse in diuersum illius formæ, quoniam in tali cadit opinio tantum.

† Ab.l. hæc est iterũ atq; iterum.

196 Et definitio opinionis consentit huic naturę. & hoc, quoniam opinio aut est vt existimemus de aliquo, ꝙ est ita, aut non est ita, simul cum eo, ꝙ existimemus de ipso, ꝙ potest esse in contrarium huius, & hoc non potest existimari secundum id, quo existimatur de ipso, ꝙ non potest esse in contrarium eius quo est.

Dixit: Et hęc definitio consentit ei, quo sunt res. sensus est, & quod diximus in definitione opinionis, ꝙ est assertio propositionum immediatarum, non ex necessitate, aut assertio, quę sequitur ex huiuscemodi propositionibus, est definitio consentiens ei, quo est res per se. Et ideo dixit: quoniam opinio est vtique de rebus possibilibus, & natura ipsius hęc consimiliter etiam. hoc est, considerandum per se de existentia per res possibiles, quoniam hęc res non accidit nobis: & hoc, quoniam positum est, ꝙ opinio vtiq; est de rebus possibilibus, & ꝙ forma ipsius, & essentia ipsius est cum hac dispositione: manifestum igitur, ꝙ hęc definitio consentit ei, quo est res per se. Et dixit: quoniam aliquis non assereret de eo, quod est impossibile, ꝙ sit in diuersum eius quo est, ꝙ est opinio, usq; ad id quod dixit, quoniam in tali cadit opinio tantum. sensus est, quoniam aliquis non asserit per assertionem ipsius, quod videtur, ꝙ non sit possibile, vt sit, neq; in tẽpore aliquo in diuersum eius, quo asseruit, ꝙ hęc assertio est opinio, sed asseret vtique de huiuscemodi assertione, ꝙ est scientia: atqui asseret assertione sua de re, ꝙ est opinio, cum asseruerit de re, ꝙ est secundum formam aliquã, & asseruerit de ipsa secundum assertionem suam primam, ꝙ fieri potest, vt sit in diuersum eius, quo est illa forma: & hęc est responsio ab eo de definitione, per quam definiuit opinionem, quod est assertio, per quam asseritur, ꝙ fieri potest, vt sit in diuersum eius quo est.

* a.l. quõ igitur non est.

Necessarii vero scientia est,* quomodo igitur est idem opinari & scire? & propter quid non erit opinio scientia, si quis ponet, omne, quod nouit, contingere opinari? consequetur enim hic quidẽ sciens,

A ille vero opinans per media, quousq; ad immediata venerit. quare, si quidem ille nouit, & qui opinatur nouit, quemadmodum enim & quòd opinari est, & propter quid, hoc aũt ipsum medium.

Dixit Arist. In rebus vero necessariis cadet vtiq; scientia, preterquam ꝙ posset aliquis dicere, qũo fieri potest, vt sciatur, & opinetur vnum & idem? cumq; omne illud, quod scit aliquis, ita se habeat, vt opinetur ipsum, siue fuerit mediatum, siue immediatum, quæ est igitur causa prohibens, ꝙ opinio & scientia sint vnum? cum hoc, quòd scientia sua in vno ipsorum sit scientia sua in altero: & hoc, quoniam opinio erit vtiq; de eo, ꝙ est si est res, & propter quid est.

Quoniam hęc assertio est opinio, non cum scientia: sequitur itaque, vt ea, quę sunt cum hac existimatione, hoc est possibilia, sint subiecta opinionis primo per se, preterquam ꝙ inueniemus nobis consimiliter etiam accidere opinionem veram in rebus necessarijs. 197

Dixit: Preterquã ꝙ posset aliquis dubitare in hoc, & dicere, & si est scientia aliud ab opinione, qm̃ subiecta ipsarum sunt diuersa, qũo fieri potest, vt habeamus opinionem & scientiam de re vna & eadem: hoc est de subiecto vno? nos enim inuenimus hoc accidere nobis plerunq; in rebus multis, siue fuerint mediatæ, hoc est conclusiones, aut resolubiles in immediatas, hoc est in propositiones per se notas, cumq; acciderit nobis hoc in propositionibus & conclusionibus, ꝙ habeamus opinionem & scientiam simul, sequitur vtiq;, ꝙ sit opinio & scientia res vna & eadem, quousq; scientia nostra de re per vnum ipsorum sit scientia nostra de illa per alteram: & hoc, qm̃ per omnes species demonstrationum adducitur nobis scientia & opinio, hoc est, quę exhibet existentiam rei, & quę exhibet causam ipsius, & quæ exhibet vtraq; simul. Erigitur dubitatio. B

An si quidẽ ita suspicabit̃ non contingentia aliter se habere, quemadmodũ se habẽt definitiones, per quas sunt demonstrationes, nõ opinabitur, sed sciet. si aũt vera quidẽ esse, non tamen hęc vtiq; ipsis inesse scd̃m substantiam, & scd̃m formam, opinabitur, & non sciet vere ipsum quòd, & ipsum propter quid, si quidẽ per immediata opinabitur, si aũt non per immediata, ipsum quòd solum opinabitur.

Dixit Arist. Si fuerit asserentis assertio secundum hanc formam, C quòd ipse asserat de iis, quæ non possunt esse in diuersum eius quo sunt, quemadmodum de terminis, qui sunt medii in demonstrationibus causæ, non opinatur hanc opinionem, sed scit ipsam: & si asserat de illis rebus, quòd sunt veræ absq; eo quòd non sunt per se, neque substantiales, opinabitur vtiq; hoc opinione, & non sciet, an res sit, & propter quid sit. forte vero, cum fuerit res mediata, existimabit vtiq; de ipsa opinio propter quid est, sin autem res fuerit immediata, existimabitur vtiq; de ipsa an sit.

Et propterea posset aliquis dicere, ꝙ opinio & sciẽtia sunt vnum, qm̃ sunt ad vnum cõsequens: & hoc, qm̃ in omni, in quo prouenit homini scientia, põt in eo prouenire alteri opinio, siue hęc scientia sit, in qua cadit scitum per se, siue per medium, siue consequatur per medium ex capitulo propter quid est res, siue ex capitulo si est res. 198

Dixit in responsione ad dubium precedens, ꝙ fieri non potest, vt aggregentur alicui in re vna & eadem scientia & opinio simul: & hoc, quoniam scientia est, vt asserat fieri non posse, vt sit in diuersum eius quo est, quod asserit, & nõ in tẽpore, quemadmodum quod asseritur de propositionibus per se, quas possumus Examinatur dubitatio.

terminos medios in demonſtratione, & eſt opinio, vt aſſeratur de re, ꝙ poteſt eſſe in diuerſum eius, quo aſſerit ipſum eſſe. Planum igitur ꝙ fieri non poteſt, vt aggregentur nobis hæ duæ aſſertiones in re vna & eadem, & opinio accidit nobis in eo, ꝙ aſſerimus de ijs rebus, ꝙ ſunt veræ abſque eo ꝙ aſſeramus ipſas eſſe ſubſtantiales & neceſſarias: & hoc, quoniam aſſertio ſua iſta eſt, vt accidat opinio, ſiue fuerit hæc aſſertio exiſtens per medium, aut ſine medio, non eſt differentia inter ipſa, niſi cum fuerit mediata. hoc eſt concluſio erit opinio, propter quid eſt res, ſi vero fuerit immediata, erit opinio. an aliquid inſit alicui: atque ſimul erit opinio, quæ eſt concluſio in ſcientia cauſæ, quoniam ipſa eſt, quæ appropriatur concluſioni abſque propoſitionibus. & hoc, quoniam ſcientia de propoſitionibus eſt exiſtentia tantum, & ſcientia de concluſione eſt exiſtentia & cauſa per demonſtrationes ſimplices, & demonſtratio tm̄ per demonſtrationē cauſarum,

Eiuſdem vero opinio, & ſcientia non omnino eſt, ſed quemadmodum & falſa & vera eiuſdem quodammodo ſunt, ita & ſcientia & opinio eiuſdem: etenim opinionem veram, & falſam (vt nonnulli quidem dicunt) eiuſdem eſſe, abſurda contingit erigi, & alia, & nō opinari, quod opinatur falſo.

Dixit Ariſtotel. Si vero ſcientia & opinio fuerint vnum, non eſt hoc per affirmationem abſque dubio, ſed quemadmodum eſt vtique de re vna & eadem opinio vera & opinio falſa ſecundum duos modos, ita vtique erit res vna, quam oportet vt ſciat opinans: ſed eum, qui dicit ſcientiam & opinionem eſſe vnum, ſequitur hoc, vt ſit illud, quod opinatur opinione falſa, niſi ita ſequatur ipſum quod aſſerit.

199 Dicamus ergo, ſi fuerit opinio opinantis de rebus neceſſarijs in exiſtentia ſecundum hanc diſpoſitionem, & hoc, ꝙ exiſtimet de ipſis, ꝙ ſunt, quodq; ipſa poſſunt eſſe in contrarium eius quo ſunt, hæc vtique exiſtimatio eſt ſcientia de hac re, non opinio, & hoc erit, cum nouerit ſimul cum hoc, ꝙ iſta entia ſunt vera, ꝙ ſunt eſſentialia & ſubſtantialia: & cum opinatus fuerit de ipſis rebus neceſſarijs, ꝙ ſunt veræ tantum, hoc erit, cum nō nouerit ex diſpoſitione ipſorum, ꝙ ſunt eſſentiales ꝙ neceſſariæ, apud vtique ipſum erit opinio vera tantum, ſiue res que ſcitur per hunc modum ſciatur per medium, aut ſine medio, cum fuerit ſubiectum ſcientiæ & opinionis vnum, & per hunc modum ſunt ſeparata, & nō ſequitur ex eo ꝙ opinio & ſcientia ſunt de re vna, vt ſint res vna: opinio namque vera & falſa erunt vtique de re vna, & vtrunque ipſorum diuerſificatur ab altero per eſſentiam.

Documētū. Forte vero ſi erit opinio & ſcientia res vna ſimpliciter, quoniam ſunt vtique de ſubiecto vno, non erit vtique hoc per affirmationem abſque dubio. hoc eſt, ꝙ non accidet in omni loco, vt ſit ſubiectum opinionis & ſcientiæ vnum, & ſit ſcientia propter hoc, & opinio res vna, & eadem: cum fuerint ſubiecta ſua res vna, erit vtique ſubiectum ipſarum ex nomine res modorum diuerſorum. hoc eſt propter duos viros, quemadmodum, ꝙ ſit de re vna & eadem opinio vera & falſa, vera vni, & falſa alteri, & hoc per modum vnum non eſt ſubiectum vnū. Et dixit: ſed eum, qui dicit ſcientiam & opinionem eſſe vnum, ſequitur hoc, vt ſit illud, quod opinetur opinione falſa, niſi ita ſequatur ipſum, quod aſſerit. & ita aſſerit, vt velit, ꝙ qui aſſerit ꝙ ſcientia & opinio eſt vnum, quod ſit, cum opinatur de re opinionem falſam, ꝙ opinetur & non opinetur ſimul: quoniam ex parte, qua habet ſcientiam de re, non opinatur ipſam, & ex parte, qua opinetur ipſam, opinetur vtique ipſam, & habebimus de hoc opinionem & non opinionem ſimul. Et innuit, vt velit: ꝙ ſi non aggregentur opinio & ſcientia per aſſertionem vnam de re vna, non aggregātur in ipſa opiniones contrariæ. Atqui

A fieri poteſt, vt aſſerat aliquis de re, ꝙ eſt ita, & ꝙ non eſt ita ſimul, quẽadmodũ, ſi aliquis opinaretur, ꝙ terra ſit in medio, & ꝙ declinat a medio ſimul.

Quoniam vero idem pluribus modis dicitur, eſt quidem vt contingit, eſt autem vt non: commenſurabilem nanque eſſe diametrum vere opinari abſurdum eſt, ſed quòd diameter, circa quam opiniones, idem, ita eiuſdem eſt: quòd quid autem erat eſſe vtique ſecundum rationem non eſt idem, conſimiliter autem & ſcientia & opinio eſt eiuſdem, hæc quidem enim ſic animalis, vt non contingat non eſſe animal, illa vero vt contingat, veluti ſi hæc quidem quòd hominis eſt, illa vero hominis quidem, non autem quòd hominis: idem enim eſt, quoniam homo, hoc autem ſic non idem.

Dixit Ariſto. Quoniam vero vnum & idem dicitur multis modis, erit ſcientia & opinio ſecundum aliquem modorum poſsibilis, & ſecundum alium modum impoſsibilis. & hoc, quoniam abſurdum eſt, quòd aliquis opinetur opinione vera diametrum commenſura-
B bilem eſſe coſtæ, ſed diameter eſt ſubiectum opinionis veræ & opinionis falſæ, & ſecundum modum hunc dicitur de ipſis, quòd ſunt vnum: quòd vero ſint ſimul vnum, hoc eſt definitione, non eſt poſſibile. & forma ſcientiæ & opinionis eſt hæc forma: & hoc, quòd ipſæ ſunt opinio vna in ſubiecto, ſcientia quidem de animali quòd ſit, & quòd fieri non poteſt, vt ſit in diuerſum eius quo eſt, opinio autẽ, quòd fieri poteſt, vt ſit in diuerſum eius quo eſt: & prima quidẽ pertractabit de animali ſecundum quòd eſt in definitione hominis & eſſentia ipſius, ſecunda vero, ſecundum quòd ineſt, non ſecundum quòd eſt eſſentia aut ſubſtantia ipſius: & ſubiectum in vtriſque eſt vnum & idem, ipſa vero ſecundum definitiones ſuas non ſunt vnum & idem.

Et conſimiliter ſe habet diſpoſitio de ſcientia & opinione vera, quoniam 202
vnum & idem dr̃ multis modis: opinio nanq; vera & ſcientia ſunt vnum ſecundum intentionem, qua dicitur de ipſis nomen vnius, & non ſunt vnum ſecundũ
C intentionem vnam: & hoc, quoniam ipſa ſunt vnum ſubiecto, & non ſunt vnum per opinionem. vt in exemplo, ſi aliquis opinaretur, ꝙ diameter eſt commenſurabilis lateri, exiſtimauit vtique exiſtimatione falſa, & qui opinatus eſt nõ eſſe commenſurabilem lateri propter res poſsibiles, opinatus eſt opinione vera. qui vero opinatus eſt non commenſurabilem eſſe propter res neceſſarias, opinatus vtique eſt ſcientia vera:

Quoniam dubium, cuius pręceſsit principium, fuerat, ꝙ ſciẽtia & opinio ſunt vnum, quoniam ſcientia & opinio ſunt de vno, vult docere, ꝙ cauſa erroris in hoc eſt, ſi accipiatur, ꝙ nomen vnius ſignificet ſuper re vna, quoniam ipſum ſignificet ſuper rebus multis. dicitur igitur, ꝙ, quoniam nomen vnius dicitur ſecundum multas intentiones, ſcientia & opinio poſſunt eſſe vna de aliqua rerum, de quibus dicatur nomen vnius. & non eſt poſsibile, vt dicatur de intentione ſecunda, quod eſt, vt ſint vnum ſubiecto vtraque, & duo definitione, non vnum ſubiecto & definitione: & hoc, quoniam falſum eſt, vt aſſerat aliquis vnum in eo ꝙ eſt neceſſarium, & poſsibile ſimul. vt in exemplo, error eſt, vt exiſtimetur diametrum communicare coſtę, quoniam demonſtratio conſtituitur vtique de ipſo, quod non communicat ex neceſsitate. diameter itaque poteſt eſſe ſubiectum ſcientiæ apud eum, qui habuerit ſcientiam de hoc, & ſubiectum opinionis apud

Soluitur dubitatio

eum, qui habuerit opinionem, q communicat. & secundum hunc modum dicitur de opinione & scientia, q sunt vnum, hoc est propter subiectum: q autem sint vnum definitione, est impossibile. Forma igitur scientiæ atque opinionis est hęc, hoc est veritas ipsarum, & est, q vtraque sunt vnum subiecto, duo in definitione & forma. vt in exemplo, assertio, quę est de homine, q est animal, & q non est possibile, vt sit non animal, neque in aliquo tempore est scientia, sed assertio, q est animal, & q possibile est, vt sit in aliquo tempore non animal, est vtique opinio. Assertio itaque prima accepit animal, secundū q ponitur in definitione hominis, et essentia ipsius: assertio autem secunda accepit, q animalitas inest ipsi tantum, absque eo q sit ipsi aditus in essentiam & substantiam ipsius. Quod cum ita sit, subiectum vtique in vtrisque assertionibus est vnum & idem, definitio autem non est vna & eadem, hoc est, quoniam differentia vltima in vna ipsarum est alia ab altera.

Documētū.

Manifestum autem est ex his, quòd neque opinari simul idem & scire contingit, simul enim habere posset suspicionem, quòd aliter se habere, & non aliter, idem esset, quod non contingit, in alio quidé enim vtrunque esse contingit eiusdem, vt dictum est, in eodem auté non sic possibile est. habebit enim suspicionem simul vt quòd homo esset, secundum quòd animal: hoc enim esset non contingere esse nó animal, & non secundū quòd animal, hoc enim esset sic contingere.

Dixit Aristot. Manifestum igitur, quòd fieri non potest, vt sciat aliquis rem vnam, & opinetur ipsum simul: quòd si non, proueniet de subiecto vno simul assertio, quòd potest esse in diuersum eius quo est, & non potest esse, sed hoc est falsum. Cum vero duo extiterint, fieri vtique potest, vt formetur hoc ex ambobus ipsis simul, vt opinetur ipsum vnus ipsorum, & sciat ipsum alter: sed de vno fieri non potest, vt ordinetur scientia & opinio in subiecto vno simul: & si non, assereretur vtique simul de eo, quod est homo, quòd est homo animal, & quòd fieri non potest, vt sit non animal, & quòd non est animal: & hoc, quoniam hæc est res possibilis.

201 Cumque scientia & opinio possint esse vnum subiecto, non autem opinione, planum vtique q fieri non potest, vt vnus de re vna credat fieri non posse, vt sit in contrarium eius quo est, & credat fieri non posse, vt sit per contrarium eius quo est, quoniam hoc est impossibile, q si hoc esset apud duos de re vna, esset vtique possibile, hoc est, q vnus ipsorum haberet opinionem veram, & alter scientiam: iam igitur declarata est differentia inter scientiā & opinionem.

Scīa, & opinio non est nisi vnū definitione.

Dixit: Manifestum igitur ex eo, quod diximus in definitione scientię, & opinionis, q fieri non potest, vt proueniat homini vni de vna & eadem re opinio & scientia simul, & eidem in tempore vno & eodem, q possit esse in diuersum eius quo est, & non possit esse simul, & hoc est falsum. q autem hę duę assertiones sint de re vna simul in eodem ad duos homines, est vtique possibile. & hoc, quoniam fieri potest, vt asserat vnus ipsorum de re, q fieri non potest, vt sit in diuersum eius quo est, & asserat alter, q est possibile. sed in homine vno non est possibile, vt inueniantur ambę istę assertiones de re vna simul in tempore vno. nisi fortasse possibile sit, q homo vnus asserat, q homo est animal, & non est animal simul. & hoc, quoniam non est differentia asserere de aliquo, q est animal, & q non est animal, aut asserere de aliquo, q fieri non potest, vt sit nō animal. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & si non, assereretur vtiq; simul de eo, q est homo, q est animal, & q fieri non potest, vt sit non animal, & q non est animal. & hoc, quoniam hęc est res possibilis, quoniam non est differentia inter id, q asserat aliquis de aliquo q est animal, & q non est possibile, nisi q

A ſit animal, & ꝙ hoc non eſt poſsibile, & inter hoc, ꝙ afferat, ꝙ eſt animal & nō eſt animal ſimul: quoniam ſermo noſter erit poſsibilis & non poſsibilis, cui opponitur oppoſitio affirmatiuę & negatiuę.

Reliqua vero quomodo oporteat diſtribuere & in diſcurſu, & intellectu, & ſcientia, & arte, & prudentia, & ſapientia, illa quidem naturalis, hæc autem moralis ſpeculationis magis ſunt. Solertia vero eſt bona quędam coniectatio in non perſpecto tempore medii, veluti ſi quiſpiam videns, quòd luna ſplendorem ſemper habet ad Solem, celeriter excogitauit propter quid hoc, quoniam propter id, quod ſplendeſcit a ſole, aut † diſputantem cum diuite, nouit, quoniam fœneratur, aut propter quid amici ſunt? quoniam inimici eiuſdē. Omnes enim cauſas medias videns ſummas cognouit. ſplendidum eſſe ad ſolem ſit in quo a, ſplendere a ſole, in quo b, luna, c: ineſt itaque, lunæ quidem ipſi c ipſum b ſplendere a ſole: ipſi autem b ipſum a ad hoc eſſe ſplendidū, a quo ſplendet: quare & ipſi c ineſt ipſum a per b.

† Argvr. 1. ſi viſo paupere diuitē adeunte hoc illū propterea facere, ꝙ mutuo argentū accipit intellexerit.

B Dixit Ariſto. Speculatio vero de reliquis potentiis animę rationalis, quę ſunt ratio, & intellectus, & ſcientia, & ars, & prudentia, & ſapientia ita ſe habent, quòd aliquę ſunt de pręcepto ſpeculationis naturalis, & aliquę de pręcepto ſpeculationis moralis. Solertia vero eſt bonificatio deueniendi in terminum medium in paruo tempore. vt in exemplo, cum viderit aliquis, quòd id, quod ſequitur Solem de Luna, ſemper eſt illuminatum, cito comprehendit, propter quam cauſam eſt. & eſt ita, quoniam ipſa ſplendeſcit a Sole, cumque viderit hominem diuitem alloquentem cum paupere, nouerit, quòd hic quaſi mutuatur ab ipſo, aut quòd ipſi ſunt amici, quoniam odio habent hominem vnum & eundem: quoniam cum nouerit ambas extremitates, nouit omnes cauſas medias. ſit ſplendor aduertens Solem, in quo eſt litera a: ꝙ ipſa ſplendeſcit a Sole, in quo litera b: & C Luna, in quo eſt litera c. b igitur ineſt c, hoc eſt Lunæ, id eſt b, quod eſt ſplendeſcere a Sole, & a ineſt c. hoc eſt, quod aduertit ad hunc. hoc eſt ad latus ab ipſo illuminatum, a igitur ineſt c per medium b.

De reliquis vero potentijs animæ rationalis, quę ſunt cognitio, & intellectus, & ſcientia, & ars, & prudentia, & ſapientia, partim ſpeculatur artifex naturalis, & partim artifex ſcientiæ operatiuæ, quæ eſt ſcientia morum. Subtilitas vero & bonitas ſenſationis opinatiuæ eſt caſus ſuper termino medio, hoc eſt excitatio ipſius in tempore paruo. vt in exemplo, ſi quiſpiam videret, ꝙ illud, quod ſequitur Solem, eſt illuminatum, cito animaduertit cauſam illuminationis ſuæ, quod eſt, eſſe a parte Solis. & conſimiliter, ſi aliquis videret hominem loquentem cum alio, quorum vnus eſt diues & alius pauper, ſenſit, ꝙ ipſe vtique loquitur cum eo, vt ab ipſo fœneretur aliquid, & conſimiliter, ſi videret duos odio inſequi aliquem, ſenſit, ꝙ ſunt amici. 202

Fortaſſe conſideratio de natura intellectus attinet vtique ad Scientiam Naturalem, conſideratio aūt de arte & ſcientia inueniuntur vtique a ratione. In cōſideratione aūt de differentia inter ſcientiam & opinionem c[illegible] Logicus & Naturalis: Logicus quidem conſiderat de ipſis ex parte veri & falſi, Naturalis autem cōſiderat vtique de ipſis ex parte, qua ſunt duæ ex potentijs animę. Solertia vero eſt (quēadmodū dixit) celeritas, per quā cadit homo ſuper termino me-

Cōſideratio de intellectus natura ad naturalē fortaſſe attinet pro quo vide. 12. me. t. c. 17.

dio, qui est causa, apud id, quod sentit prędicatum inesse subiecto. vt in exem plo, quemadmodũ cũ dicimus, cum aliquis viderit Lunam vtique semper lucere ad partem oppositam Soli, existimauit in corde suo, ꝙ causa in hoc est, quoniam Luna possidet lumen a Sole, & similiter cum viderit aliquem loquentem cum aliquo, & fuerit vnus ipsorum diues, & alter pauper, existimauit in corde suo, ꝙ causa coniunctionis suę est, ꝙ pauper petijt a diuite, vt ipsi mutuet: & ita, cũ habuerit, ꝙ illi odio habent hominem vnum, opinatus est in corde suo, ꝙ sunt amici. Aristoteles autem accepit loco luminis Lunæ ad partem oppositam Soli, literam a, quæ est maior extremitas: & loco eius, quod est, possidere lumen a Sole, quod est medius terminus b: & loco Lunæ, quæ est minor extremitas in hoc quæsito: c. Solertia igitur est apud eum, qui senserit a inesse c, & opinatus fuerit in corde suo, c esse per medium e, & hoc ipse opinatus est in corde suo super excellentia causę, quę, cum fuerit in subiecto, sequitur, quod sit prædicatum in ipso.

Primi Poster. Analit. cum duplici tex. cum duplici item expo.

FINIS.

ARISTOTELIS
STAGIRITAE, POST. ANALIT.
CVM DVPLICI TEXTV
VETERI QVIPPE,
ET AVERR.

CVM DVPLICI ITIDEM AVER. CORDVB. EXPOSITIONE MEDIA VIDELICET, & magna.

LIBER SECVNDVS.

IOAN. FRANCISCO BVRANA
Veronensi interprete.

Summa secundi libri.

Liber secundus quinque complectitur summas.

In 1. a tex. 1. ad t. 9. agitur de numero, & obiecto quæsitorum.

In 2. a t. 9. ad 47. ꝙ definitio & demonstratio non est eiusdem, immo quid est nulla potest ostendi monstratione de eo, cuius est quid.

In tertia a t. 47. ad 69. de distinctione, & concursu causarum, & quo pacto vna per aliã demonstrari potest, & de iis, quæ circulo fiunt.

In 4. a t. 69. ad 101. de definitionis constitutiuis partibus & quomodo venentur, & problemata, & causę.

In 5. a t. 101. ad finẽ de cognitione & differentia principiorum, & quis eorum sit habitus.

In disciplinis quatuor quæri solent, & hæc omnia medii quæsita sunt: Et quid sit huius libri propositum. Cap. I.

C QVAE quæruntur sunt ęqualia numero iis, quęcũque scimus. quærimus aũt quatuor, quia, propter quid, si est, quid est. cum n. vtrũ hoc, aut hoc insit, quęrimus in numerũ ponentes: velut vtrum deficit Sol, aut non, ipsum qa quærimus. Signum autẽ huius, cum. n. inuenimus ꝙ deficit, cessauimus, & si a principio sciremus, ꝙ deficit, non quęreremus vtrũ. cum autẽ scimus ipsum quia, tunc ipsum propter quid quærimus, vt scientes, quòd deficit, & quòd mouetur terra, propter quid deficit, aut propter quid mouet, quærimus hæc quidẽ sic.

Dixit Aristo. Ea, quæ quęrimus, & ea, quæ scimus, sunt æqualia, quę vero quęrimus sunt quatuor: quorum vnum est, quòd & secũdũ, propter quid hoc, & si est, & quid est. & hoc, quoniam, cum quęrimus vtranuis duarum causarum si est, ex parte iam ponimus in numerũ.

vt in exemplo, si aliquis interrogaret, an Sol suscipiat defectum, an non, nos vtique quærimus si est. signum autem super hoc est illud, quoniam, cum inuenimus, ꝙ ipsa deficit, iam desistimus a quæstione, & si sciuissemus a principio rei, quòd suscipit defectum, non quæsiuissemus vtrumuis duorum videatur, cumque sciuerimus, quòd est quæsitum nostrum, quærimus tunc propter quid est. vt in exemplo cum nouimus, quòd suscipit defectum, & scimus quòd terra mouetur, quærimus tunc propter quam causam suscipit defectum, & propter quam causam mouetur terra: & hęc ita quęres.

1 **Expositio media.** DIXIT: Quod quęsitorum est idem numerus cum iis, quę sciuntur: & hoc, qm̃ nos vtique scimus ad vltimum ea, quæ quæruntur, & quæsita in summa sunt numero quatuor, duo composita, & duo simplicia: & prius quidem compositorum est, vt quæramus an hoc insit huic. veluti, si quæramus an Sol cito obscuretur, an non, & est quæsitum an est compositum: quæsitum vero secundum est, quare hoc insit huic. quemadmodum si interrogaretur propter quid Sol obscuratur? & hoc quæsitum secundum erit vtique post prius, hoc est, qm̃ quæremus vtique de subiecto, cui inest hoc prædicatum, pp quid inest ipsi. postea꜠ mõstrauerimus prædicatũ istud inesse illi: & hæc sunt duo q̃sita cõposita.

Expositio magna. **Subiecta materia primi posteriorũ.** Quoniã cõsideratio prima hoc in libro diuidebatur duas in partes, in scientiã quid est demõstratio, & in sciam quid est definitio: iamq; perfecit sermonẽ quid est demõstratio, & quæ sint species ipsius, & ex quibus singulæ eius species constituantur, & cũ quibus cõditionibus & intentionibus, quæ traduntur de ipsis, sunt aut demonstrationes tm̃, aut demonstrationes perfectę, & locutus est cũ hoc de omnibus cõsequentibus, quæ consequũtur demõstrationes: cœpit hic speculationẽ partis secundę istius libri, quæ est speculatio de speciebus definitionis, & de iis, ex quibus cõstituuntur, & de via per quã ꝓdeunt, & in summa de iis omnibus, quæ cõsequuntur ipsas, & ex quibus cõstituũtur. Et qm̃ definitio est aliud a demr̃one, qm̃ quæstio quid est, est alia a q̃one demõstrationis, aperuit sermonẽ de numero quæsitorũ primorũ naturaliũ: hoc est, quę quęruntur de intẽtione prima ad assequendum illud, quod ex ipsis extra intellectũ inest intellectui secundum id, qđ de ipso est extra intellectũ, & cœpit docere, ꝙ ea, quæ quęruntur, & quę sciuntur sunt vnũ subiecto, dr̃ia definitione: & hoc, qm̃ ipsa antequã sciãtur, quęruntur, & cũ sciuntur, sunt cõclusiones. quemadmodũ, cũ pertractãtur ad mõstrandũ aliud ab ipsis, vocantur ꝓpositiones. Et hoc est, quod significauit, cũ dixi: Ea, quę quęrimus, & ea, quæ scimus sunt ęqualia. sensus est, quæ sciũtur post quęstionẽ. & hoc, qm̃ hic sunt aliqua, quę sciuntur a principio absque eo, ꝙ inquiramus aliquo tempore cognitionẽ ipsorum: & ita oportet, vt intelligatur hic de quęstione quęsita ignota scdm naturã, & ipsa sunt, quæ sciuntur per syllm̃ tantũ. & hoc, qm̃ hic sunt aliqua, quæ quęruntur & sciuntur per inquisitionẽ, aut p speciẽ diuisionis: & ex hoc existimatur de diuisione, ꝙ sit syllogismus, & cõsimiliter de inquisitione: & iã declaratũ fuit, qũo se habet res in libro Syllogismi. Et postea꜠ enuntiauit, ꝙ ea, quę quęruntur sunt eadem cum ijs, quę sciuntur post quęstionẽ, enuntiauit species quęstionis, & dixit, ꝙ sunt quatuor: quarũ vna est, ꝙ est, & altera propter quid hoc, si est, & quid est: & si res sit, quemadmodũ accedit in hac translatione, oportet, ꝙ intelligatur sermo ipsius, ꝙ ipsius si est, sunt duę species, si est ita in hoc, & si est simpliciter, & in duobus his erunt quęsita quatuor: & hoc, qm̃ ea duo, quę quęruntur, sunt cum hoc, si hoc est, vt si est res, aut si est cũ tali dispositione. Et per ꝓpter quid hoc intelligit quæstionẽ causæ, & est ea, quæ docet de quęsito propter quid, hoc est, ꝙ quęritur, propter quid est causa: & hoc est, in quo conditionem posuit demõstrationis causę, & hoc quęsitũ non erit, nisi post cognitionem existentię, & hoc vtique erit de quęsito compo-

Marginal notes: **Subiectũ secundi post. Idẽ Auer. in prol. post.** — **Quæsita & scita sũt vnũ subiecto, & differunt ratione,** — **Quęstionis si ẽ sunt duę species.**

A to,hoc est si est ita & ita.Et per quid est intelligit quæsitũ definitionis.Et dixit: & hoc,qm̃,cũ quærimus vtrũuis duarũ causarum si est,vsque ad id, quod dixit, nos vtique quærimus si est.intelligit de vtrouis duorũ contrariorũ. Et dixit: ex parte iam ponimus in numerũ.hoc est ex parte ponemus rem, de qua quærimus vnum duorũ oppositorũ dispositorũ per alterũ ipsorũ in numerũ, vtrũuis ponamus,quod non prohibeatur ab altero ipsorum:hoc est,siue sit quæsitum,qđ quæramus propter cognitionem de priuatione veri de vno duorum oppositorum. ac si dixisset,atqui sequitur,ꝙ sit numerus istorum quæsitorum cum hac dispositione,& existentia ipsorũ hęc existẽtia,qm̃ oportet ꝙ ipsa sint in numero harũ petitionũ,& consentiant ipsis:& hoc manifestũ est per se, cũ quærimus de aliquo, vtrumuis duorum oppositorũ insit illi propter cognitionẽ nostrã , ꝙ alterũ ipsorũ est,absq; eo ꝙ speculemur,ꝙ hoc est quęsitũ si est, quẽadmodũ si quæramus an Luna deficit,aut non deficit.Deinde dixit:signum autẽ super hoc est istud, qm̃,cum nos inuenimus,ꝙ ipsa deficit,iam desistimus a quæstione, vsque ad id, qđ dixit,vtrumuis duorũ videatur.sensus est,signũ autem de hoc quæsito , ꝙ est quęsitũ per si est,qm̃,cum nos quęrimus an deficiat sol,an non deficiat , posteaꝗ̃ steterimus super vno duorũ,cessat quæstio de hoc quæsito . Deinde dixit:cumq; sciuerimus,ꝙ est quæsitũ nostrum,quęrimus tunc propter quid est, vsque ad id, quod dixit,propter quã causam suscipit defectum,aut propter quam causam mo-
B uetur terra.sensus est,cum sciuerimus a principio rei,ꝙ deficiũt,non inquiremus per literã si est,sed inquiremus propter quid,hoc est propter quid deficit: & cõsimiliter,cũ ignorauerimus num moueatur terra an nõ, tunc quæremus an moueatur,necne?cumque notum fuerit apud nos, ꝙ mouetur, quæremus propter quid mouetur,& intelligit per,id quod est si mouetur terra, si mouetur terrę motu,& si mouetur secundum naturam deorsum.

Nonnulla vero alio modo quærimus ,vt si est,aut non est centaurus,aut deus.Si autem est aut non,simpliciter dico,sed non, si albus est,aut non.

Dixit Arist.Nonnulla vero per modum alterum.vt in exemplo, quòd quæramus,si est homo,aut Deus,aut non est.Et intelligo,cum quærimus,si est,aut non est simpliciter,non si est.albus,aut nõ albus.

Quæsita vero separata ea sunt,quorũ vnũ quęrit existentiã rei nõ in aliquo, & est quæsitũ separatũ:quẽadmodũ si quęreremus an vacuũ sit,aut non sit.

Dixit:ꝙ quęsita nõnulla ita quęruntur,hoc est per modũ cõpositionis, & est quęsitũ si hoc inest huic.& hic est modus,quemadmodũ,si diceremus, Luna de-
C ficit,& propter quid deficit:de nõnullis vero quęritur existẽtia simpliciter, quẽadmodũ,si dicamus,si Deus est,& si homo est,cũ acciderit,ꝙ existentia in ipsis sit ignota.Et hoc est,quod significauit,cum dixit:Et intelligo,cũ quęrimus si est aut non est simpliciter,non si est albus,aut non albus,sensus est,& intelligo per quęstionem si est de ipso hoc,existentiam simplicem, non existentiam compositam.veluti,si dicamus,si homo est albus,aut non albus,sed per existentiam simplicem,quemadmodum,si dicamus,Deus est,aut non est, & hic modus quęstionis est simplex,& duo prędecentes sunt compositi. Quæstio si ē est simplex.

Cũ vero cognouerimus quod est,qđ est quęrimus , vt quid igitur est Deus,aut quid est homo? Quæ quidẽ igitur quærimus, & quę cũ inuenimus scimus,hæc & tot sunt. Quærimus autem, cum quærimus quòd,aut si est simpliciter,an est medium ipsius aut non est? quãdo autem cognoscentes,aut quòd,aut si est,aut quòd in parte , aut simpliciter , rursus ipsum propter quid quærimus ,aut quid est, & tunc quærimus quid est medium.

Dixit Arist.Cũ vero sciuerimus quod est,quæremus quid est, vt in exemplo, quid est homo, & quid est Deus. Ea igitur , quæ quæ-

rimus, & quæ cum inuenerimus, scimus scientia vera, hæc sunt, & hic est numerus ipsorum. cum vero quærimus si est, aut non est simpliciter, quærimus vtique, si est aliquod medium ipsius, aut non, cum sciuerimus, aut quòd erit, aut quòd est, aut in parte, aut simpliciter, quærimus de quæsito propter quid, & quid est: quæstio vtique nostra est, vt quæramus quid est terminus medius.

3 Quæsitum vero secundum est, per quod quærimus scientiam quæsiti huius: & est quæstio quid est hoc, quod monstratum fuit esse: omnia igitur quæsita, quę eadem sunt conclusionibus veris, sunt in genere quatuor.

Questio q̃d est simplex.

Posteaq̃ mentionem fecit de duobus quæsitis compositis, & commemorauit aliud simplex, cœpit commemorare secundum simplex, quod est quæsitũ quid est: & hæc quæstio est de rebus separatis. cum sciuerimus existentiam ipsius, vt in exemplo, cum nos sciuerimus, ꝙ homo est, quærimus quid est. Et postq̃ mentionem fecit de his quatuor quæsitis, duobus compositis, & duobus simplicibus, enuntiauit, ꝙ hæc quæsita sunt, per quæ scimus res scientia vera, & quod hæc sunt quatuor, & dixit: Ea igitur, quæ quęrimus, vsque ad id quod dixit, & hic est numerus ipsorum. sensus est, eorum igitur, quæ quærimus, species sunt hę, & hæc sunt quæsita, ex quibus, cum inuenerimus, quod quærimus, scimus illa scientia vera, & numerus ipsorum est hic numerus. Iam vero constitutum est, ꝙ quæsita hæc sunt in isto numero, quoniam hæc sunt volita secundum numerum in entibus extra animam, neque est nobis interrogatio secundũ naturam, nisi de his quatuor: & hoc, qm̃ notum est per se, ꝙ omne quæsitũ, est aut compositũ aut simplex, & ꝙ in simplici & composito quęritur de vtroque ipsorum post existentiam causarum, in composito quidem per dictionem propter quid est, in simplici vero per dictionem, quid est. Dixerunt autem Expositores de diuisione quęsiti

Dubiũ Expositorum.

compositi in hoc loco in duo tantũ, cum tamen ipse diuiserit ipsum in libro Dialectices in plura: & hoc, qm̃ ipse dixit ibi, ꝙ prædicatum quæritur inesse subiecto secundũ modos multos, quorum vnus est, si inest tantum, aut inest genus, aut accidens, aut aliud prædicatorum, quæ numerauimus ibi. Et existimauerunt per

Rñsio eorũ. Confutatio.

hoc, ꝙ diuisio hic cadit in speciebus quæsitorum demonstratiuorum, & ibi in speciebus quæsitorum Dialecticorum. Sed hæc responsio est debilis, qm̃ quæsita, quæ numerauimus in libro Dialectices pertractantur ab artifice demonstrationis, quemadmodum pertractantur a Dialectico, & ꝙ artifex demõstrationis interrogat, an prędicatum sit definitio subiecti, aut non sit definitio. Responsio autem vera est, vt dicatur, ꝙ diuisio, quæ dicitur hic, est de speciebus interrogationum proportionatarum, quæ sunt nobis extra animã, hoc est de speciebus quęsitorum, quæ sunt nobis secundum naturam in omnibus artibus: quæstio enim si est genus, aut definitio, non est quęstio speculatiua, sed est vtique quæstio Logica, quoniam non est extra animam definitio, neque genus. quemadmodũ si esset aliquid extra animam existens, aut non existens. & differentia inter ipsa est, quoniam quę numerauimus in libro Dialectices sunt quęsita quę accidunt ex parte, qua sunt in anima, sed quæ numerauimus hic, sunt quęsita, quę consequuntur entia ex parte, qua sunt extra animam. Et posteaq̃ enuntiauit, ꝙ numerus

Responsio propria.

Quęstiones hic enumeratę sunt res extra aĩam.

quęsitorum est iste, cœpit docere differentiam inter singula quęsitorum istorum, & dixit: cum vero quęrimus si est, aut non est simpliciter, quęrimus vtique si est aliquod medium ipsius, aut non. sensus est, & differentia inter quæstionem existentiæ, & quęstionem causæ est, quoniam, cum quęrimus existentiam, quęrimus medium terminum, qui est causa, vt sciamus prędicatum inesse subiecto, aut negemus terminum esse causam, vt sciamus, & causam prædicato inesse per se, cum vero sciuerimus scientiam causę post scientiam nostram de existentia, inuestigamus vtique, & quęrimus causam, qua prędicatum inest subiecto in quęsito composito existente, aut quærimus causam, qua est aliquid separatum tantum in quæsito separato, & prima interrogatio erit de ipso per dictionem propter quid, & sęcunda per dictionem quid est. Et hoc est, quod significauit, cum

dixit:

A dixit: cũque sciuerimus ꝙ erit, vel ꝙ est, aut in parte, aut simpliciter, quærimus de quæsito propter quid est, aut quid est. intelligit in parte quæsitum cõpositum, veluti si dicamus, an hoc insit huic: & intelligit per simpliciter, quęstionem existentiæ simpliciter. Deinde dixit: aut ꝙ erit, aut ꝙ est. vt ponat differentiã inter hoc, quod est quærere causam, quæ sit in actu, aut causam, quæ possit esse: & hoc quoniam illud, cuius quæritur existentia, diuitur in duo hęc: hoc est, ꝙ ipsius aliquid est, cuius quæritur existentia, aut non existentia, & ipsius aliquid est, cuius quæritur possibilitas existentiæ, aut non existentiæ. Et manifestum est ex hoc quod dixit, de duabus istis demonstrationibus. hoc est demonstratione existentiæ, & demonstratione causæ. quoniam demonstratio simpliciter separat hæc duo, eo ꝙ quæstio in ipsa est per colligantiam termini medii, cui accidunt duæ dispositiones, simul, hoc est, ꝙ sit causa, vt sciamus prædicatum inesse subiecto, & causa ꝙ prædicatum insit subiecto. Illud, cuius quęritur existentia diuiditur in duo. Documentũ

Dico autem quòd, aut si est in parte, & simpliciter, in parte quidẽ, an deficit Luna, aut augetur? si enim est aliquid, aut non est aliquid in talibus quærimus, simpliciter vero si est, aut non est Luna, aut nox.

B Dixit Aristo. Et intelligo, cum dico, quod est in parte, & simpliciter, in parte quidem, cum quæritur, an suscipiat Luna defectum, hoc est priuationem luminis, aut augeatur augmento? & hoc, quoniam quæstio nostra in talibus est, an res sit, aut non sit, simpliciter vero, cũ quærimus, si est, aut non est Luna, aut nox.

Signum autem ꝙ ipsa sunt quæsita nobis per naturam, quoniã cum steterimus super ipsis, quiescimus a quæstione: nos enim non quærimus ipsa, cum extiterint apud nos per se nota; & hoc manifestum, quoniam, cum quæreremus an hoc prædicatum inest huic subiecto, quæ est quæstio si est composita, nos vtique inuestigabimus existentiam termini medii, per quem monstratur, ꝙ hoc prædicatum inest huic subiecto, aut non inest: & consimiliter, cum quæsiuerimus, an res sit simpliciter, inuestigabimus vtique inexistentiam termini medii, qua verificatur nobis existentia rei istius simpliciter, aut ablationem ipsius. 4

Postea q̃ vocauit quæsitum compositũ, ꝙ est in parte, & vocauit simplex, ꝙ est simpliciter, cœpit declarare hæc nomina. & vocauit quæsitum compositum, ꝙ est in parte, quoniam ipsum est appropriatum ex quęsito simplici, & est tanq̃ pars ipsius. & hoc, quoniam, cum dicimus, si res est ita, est magis appropriatũ q̃ C illud, quod dicimus, si est simpliciter. & quoniam compositum est appropriatum ex simplici, simplex vocauit particulare. Et dixit: aut augeatur augmento. intelligit per ipsum augmentum luminis Lunæ, ac si dixisset quæsitum, quod vocauerunt particulare, ipsum est quemadmodum si quæreretur an Luna deficit, & si augetur lumine paulatim, quod autem vocauerunt simplex est, quemadmodum si quæreretur an Luna est, an nox est.

Contingit itaque in omnibus quæstionibus quærere, aut si est medium, aut quid est medium, causa enim est medium: in omnibus nanque hoc quæritur, anne deficit? anne est aliqua causa, aut non? post hæc, cum cognouerimus, quòd est aliqua, quid igitur est hæc quærimus.

Dixit Aristo. Iam itaque sequitur in omnibus quæsitis, vt quæstio sit, an inueniatur aliquod medium, & quid est medium, & hoc, quoniam medium est causa. & in omnibus iis quęritur hoc, cum traditur & interrogatur an deficiat, & quæstio de hoc est, vt videas, an in

ueniatur aliquid, quod sit aliqua causa, aut non, & post hoc, cum sciuerimus, ꝙ est, inquiremus, quid est igitur hoc?

Planum autem, quoniam cum verificatum nobis fuerit, hoc inesse huic, aut ꝙ est simpliciter per id, ꝙ inuenimus terminum medium, monstratum nobis est, quod quærebamus, si non erit iste terminus medius aliqua causarum rei simpliciter, & hoc in re separata: quoniam post hoc quæremus per quæsitum compositum, propter quid ipsum est, & per separatum, quid ipsum est.

Iam itaque enuntiauit de omni eo, cuius mentionem fecimus, ꝙ quæstio in omnibus quatuor quæsitis redit ad quæstionem duarũ rerum. quarum vna est, vt quæramus an huic sit terminus medius, aut non sit ipsi terminus medius: altera vero, vt quæramus, quid est terminus medius, posteaq̃ sciuerimus, ꝙ habet terminum medium. Et posteaq̃ commemorauit, ꝙ hęc quatuor quæsita redeunt ad duo ista, adduxit causam huius, & dixit: & hoc, quoniam medium est causa, & in omnibus iis quæritur hoc. sensus est, & causa, ꝙ quæstio in quęsitis redit ad quęstionẽ istarum duarum intentionũ est, quoniam medium est causa, de dispositione autem causæ quæruntur hæ duæ intentiones, hoc est, si est, deinde, post si est, quid est: & hoc, quoniam quæstio nostra, si aliquid est cum hac dispositione, aut est simpliciter, æqualis est quæstioni nostræ, an habeat causam, aut non: cumque declaratum nobis fuerit, ꝙ est, declaratum nobis fuit, ꝙ habet causam: & si fuerit quæsitum compositum, quæremus de ipso causam per dictionem propter quid est, & si fuerit simplex, quæremus de ipso causam per dictionem quid est. vt in exemplo, cum nos quæsiuerimus an Luna deficit, non quęrimus vtique aliud, nisi si defectus habet causam, qua sequatur ipsum esse, aut non, cumque monstratum nobis fuerit, ꝙ est, monstratum nobis erit, ꝙ habet causam, & quæsitum post hoc est, quid est hæc causa, & hoc est, quo quærimus propter quid deficit: & si est terminus medius causa eadem, iam vtique assecuti fuimus, ꝙ habet causam, & quid est hoc simul per demonstrationem vnam: & propterea demonstratio hæc est perfectissima demonstrationum, hoc est demonstratio simplex, & hæc est res, quam diximus, ꝙ quæstio existentiæ est quęstio si habet causam, aut non. Et hoc est, quod significauit cum dixit: cum traditur et interrogatur an deficiat, & quæstio de hoc est, vt videas, an inueniatur aliquid, quod sit aliqua causa, aut nõ. sensus est, cum vero quæritur & dicitur, qui tradit & interrogat, an suscipiat defectum Luna, aut Sol? Quęstio vtique nostra non est aliud, quam si est aliquid causa, vt deficiat, an non. Deinde dixit: & post hoc cum sciuerimus, ꝙ est, inquiremus, quid igitur est hoc? sensus est, deinde, cum sciuerimus, ꝙ defectus habet causam, quærimus quæ est ea causa.

Quęsita & simplicia, & cõposita q̃runtur propter causam

Causa enim est ꝙ sit non hoc, aut illud, sed simpliciter substantia aut non simpliciter, sed aliquid eorum, quæ per se, aut secundum accidens sunt, medium est. dico autem simpliciter quidem subiectum, vt Lunã, aut terram, aut Solem, aut triangulũ, ipsum vero quid defectũ, æqualitatem, inæqualitatem, si in medio, aut nõ: in omnibus nanq; his manifestum est, ꝙ idem est quid est, & propter quid est. Quid est defectus? priuatio luminis a Luna propter terrę obstructionem, propter quid est defectus? aut, propter quid deficit Luna? eo quòd deficit lumen terra obstructa. Quid est consonantia? ratio numerorum in acuto & graui. propter quid consonat acutum graui? eo quòd rationem habent numerorum acutum & graue, nunquid est consonare acutum & graue? nunquid est in numeris ratio ipsorum? cum autem acceperimus, ꝙ est, quæ igitur est ratio quærimus.

Dixit Arist. Et hoc, quoniam causa existentiæ nõ est huius rei, aut

A huius, sed est simpliciter substantiæ, aut propter quid est non simpliciter sed aliquid eorum, quæ † per se insunt, aut per modum accidentis est medium: & intelligo per hoc, quod dico, quod est simpliciter, rem subiectam, puta Lunam, aut terram, aut triangulum, aut Solem: ipsum vero quod, de defectu, & æqualitate. & homine, quoniam est per medium aut non: & hoc, quoniam in omnibus his apparet, quod quæstio quid est, & propter quid est, sunt vnum & idem. quid est defectus? priuatio luminis Lunæ propter obstructionem terræ: propter quid est defectus, aut propter quid suscipit Luna defectum? propter quid terra obstruit lumen ipsius? eo quod aufert ipsum: quid est consonantia? proportio numerorum in leui & graui: propter quid cōsonat graue? quoniam proportio grauis est proportio, quæ inuenitur in numeris: cumque acceperimus, quòd ipsa sunt, quærimus quæ sit proportio ipsorum.

† Ab. 1. secūdum substantiam.

Manifestū aūt, quod hæc quęstio non est alia a quęstione cognitionis termini me- 6
B dii, quid est in vtrisq; prędicatis simul, hoc est in quęsito cōpositio & separato. ut in exemplo, qm̄, cū quęrimus, an Luna obscuretur an non, quęrimus vtiq; terminum mediū, quo sciamus obscuritatē ipsi inesse: cumq; verificatū nobis fuerit obscuritatē illi inesse per inuentionē termini medii, & terminus medius, non fuerit causa obscuritatis ipsius, quæremus post hoc pp quid obscuratur: hoc aūt non est aliquid amplius, quam quærere cognitionē, quid sit terminus medius secūdm naturam, qui est causa, ob quam est obscuritas. & consimiliter se habet res in quæsito separato, quēadmodū, si quæramus an aīal sit, qm̄ quęstio ista indicat quōrem termini medii, per quem monstretur aīal esse: cumq; monstratū fuerit ipsum esse, quæremus post hoc, quid ipsum sit, & non est hoc amplius, quam quęstio, quid sit terminus medius, qui est causa, quare ipsum sit simplr: oportet igitur in oībus quęsitis, vt speculemur de termino medio binas istas speculationes, hoc est, quod sit, & quid sit.

Posteaquam docuit, quod quæstio existentiæ rei est quæstio si habet causam, & quæstio propter quid, est quæstio de dispositione causæ, cœpit commemorare, quod causa est de re vniuersali, non de particulari, & hoc iam declaratum fuit in priore tractatu istius libri. atque voluit commemorare istud hic, quoniam est de perfectione scientiæ per causam. Et dixit: Et hoc, quoniam causa existentiæ non est huius rei, aut huius. sensus est, & hoc, quoniam causa quæstionis non est causa, quod hoc designatum insit huic designato, cum quærimus causam, quod
C hoc sit in hoc, non quod sit simpliciter. vt in exemplo, cum quærimus causam cur sit homo, non quærimus causam istius hominis designati, vt Ziiar & Omar, & consimiliter, cum quærimus causam existentiæ hominis, non vtique quærimus causam istius vitæ determinatæ in hoc homine determinato. Deinde dixit: sed est simpliciter substantiæ, aut propter quid est non simpliciter. sensus est, sed causa vtique est de eo, cuius quærimus causam existentiæ simpliciter, quæ est substantia, aut causam vniuersalem rei, cuius non quęrimus causam existentię simpliciter. atqui quęrimus de existentia vniuersali prędicatum vnum prędicatione substantiali, aut accidentali. Et hoc est, quod significauit cum dixit: sed aliquid eorum, quę per se insunt, aut per modum accidentis, est medium. sensus est, sed quęstio rei vniuersalis est manifesta de aliqua rerum, quę insunt ipsi per se, aut per accidens per modum aliquem, qui disponitur hac in re, & illa causa est terminus medius. Et non intelligit hic per accidens illud, quod opponitur ei, quod est per se. neque intelligit per illud, quod est per se, id quod opponitur ei, quod est per accidens, sed intelligit per se, prędicationem, quę est per modum definitionis, hoc est prędicatum, quod accipitur in definitione subiecti: et intelligit per accidens, accidentia substantialia, & hęc sunt, in quorum definitionibus accipitur subiectū; & innuit, vt velit per accidēs hic, illud, quod opponitur

post. t. 7.

Quid intelligitur hic per se, & per accidens.

prædicamento substantiæ, & per substantiam illud, quod significat prædicamentum substantiæ. Primum vero est manifestius, quoniam accidens non ponitur in prædicatis demonstratiuis, nisi cum fuerit substantiale. Cum vero dixit: & intelligo per hoc quod dico, ꝙ est simpliciter, rem subiectam, puta Lunam, aut terrã, aut triãgulũ, aut Solem. sensus est, & intelligo per illud, quod quęritur de re simpliciter, illud, quod est subiectum scdm naturã in quæsitis compositis. qm̄ quęstiones, quid sint subiecta scdm naturã, sunt quæsita simplicia, hoc est quæsita causarum simpliciter. exemplũ huius, Luna, aut triangulus, aut Sol, aut terra. & hoc, qm̄ ista sunt subiecta non scdm naturam eius, quod prædicatur de ipsis, quẽadmodum prædicamus defectum de Luna, & prædicamus quietem de terra. Cũ vero dixit: ipsum vero quid de defectu, & æqualitate, & homine. sensus est, atqui, cum quærimus causam quid de existentia prædicati in subiecto, quemadmodũ, si quæramus cãm defectus Lunę, aut cãm, quare ęqualitas inest iis, quibus inest ęqualitas, quemadmodũ ęqualitas angulorum duobus rectis, aut causam, qua priuatio ęqualitatis inest iis, quibus inest priuatio ęqualitatis, & quemadmodum causam, ꝙ non sint duo latera trianguli æqualia reliquo. Et cum dixit: quoniam est per medium, aut non. sensus est, veluti cum quærimus, si terra est in medio mũdi, aut non, aut si est in medio inter Lunam & Solem in defectu Lunæ. Atqui vult commemorare, ꝙ hæc quæstio si est, quæstio existentiæ, est æqualis quęstioni existentiæ causæ. & hoc, quoniam quod dicimus, si terra est in medio, est æquale ei, quo quærimus si hoc habet causam aut non. Et dixit: Et hoc, quoniam

Quęstio qd et pp qd sũt unũ subiecto

in omnibus his apparet, ꝙ quęstio quid est, & propter quid est sunt vnum & idem, vsq; ad id quod dixit, eo ꝙ aufert ipsum. sensus est, cumq; stabilitum fuerit, ꝙ omnes species quęsitorum redeunt ad quęstionem existentiæ causæ, aut ad quæstionem quid est causa, planum vtique, ꝙ id, quod quæritur per signum quid est, & propter quid est, est vnum & idem, sed diuersificantur in modo. vt in exemplo, quoniam non est differentia in eo, ꝙ respondetur ad id, quod interrogatur, quid est defectus, aut propter quid est defectus: & hoc, qm̄ respondetur ad interrogationem, quid est defectus? ꝙ est priuatio luminis Lunæ a Sole. eo ꝙ obstruit ipsam terra a Sole, & respondetur ad interrogationem propter quid est defectus, eo ꝙ obstruit terra inter ipsam & Solem. res igitur, per quam respondetur in duobus locis, est vna, sed diuersificantur modi responsionum ad modos interrogationum. & consimiliter cum interrogauerimus, quid est consonantia? dicemus, quia inuenitur in grauitate & leuitate secundum proportionem numeri superaddentis partem, aut proportionem numeri superaddentis partem, quæ est in causis grauium & leuium: cumque interrogauerimus propter quid est consonantia? dicemus, quoniam inuenitur secundum hanc proportionem, aut quoniam hæc proportio inuenitur in ipsa. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: quid est cõsonantia? proportio numerorum in graui & leui. sensus est, & quẽadmodũ, cũ interrogatur quid est consonantia? dicitur, ꝙ est proportio numeri, q̃ inuenitur inter voces graues & leues. Deinde dixit: Propter quid consonat graue? qm̄ proportio grauis est proportio quę inuenitur in numeris. sensus est, cumq; ĩterrogauerimus, pp quid est consonantia grauis? hoc est, propter quid inuenitur inter ipsa consonãtia in auditu, dicimus, qm̄ inuenitur inter consonantiã grauis & leuis proportio numerorum superaddentium partem. Et dixit: cumq; acceperimus, ꝙ ipsa sunt, quæremus. q̃ sit proportio ipsorũ. sensus est, cumq; monstrata nobis fuerit consonantia, interrogabimus, quid est proportio consequẽs consonantiã? cumq; declaratum fuerit, ꝙ nomẽ proportionis indicat consonãtiam, interrogabimus, quid est illa proportio. Scire autem debes, ꝙ illud, per quod respondetur in veritate in responsionibus quid est, non est illud, per quod respondetur in responsione, ppter quid est de causis. & hoc, qm̄ quod respondetur in responsionibus quid est, sunt causę & sunt formę, quod aũt respondetur in respõsione propter quid est, sunt extrinsecę, & quę

† Ab.I. significatã illius, qd Philosophus dicit.

maxime conuenit ex ipsis est causa finalis, & agens in aliquibus rebus. Cum vero res ita fuerit, scire debes, ꝙ † intentio sermonis sapientis, qui quærit quid est, & pp quid est, est vna & eadem. exemplum huius loci, qui quærit essentiam, ipse vtique quærit causam essentiæ, & ex hoc modo est quæsitum vnum, prætereꝙ ꝙ

A eſt vnum in ſubiecto ſecundum veritatem, *ęqualia in modo, ſecundum ꝙ declarauimus in ſermone noſtro, & ſi fuerit ſimile, apparent verba noſtra, & apparẽt verba quorundam expoſitorum. *Ab ,1. duo

Quòd autem eſt medii quæſtio, ſignificant, quorumcunque medium eſt ſenſibile, quærimus enim cum non ſenſimus, veluti de eclipſi ſi eſt, aut non: ſi vero eſſemus ſupra Lunam, non vtique quæreremus neque ſi ſit, neque propter quid, ſed ſimul vtiq; manifeſtum eſſet: ex eo enim quod ſentitur. & vniuerſale nobis factum eſt ſcire, ſenſus nanque eſt, quòd nunc obſtruitur, manifeſtum enim eſt quòd nũc deficit: ex hoc autem factum vtique fuit vniuerſale. Quemadmodum igitur dicimus, quid eſt ſcire, idem eſt, & propter quid eſt, hoc vero ſimpliciter & non inexiſtentium alicui, aut inexiſtentium, vt quòd duo recti ſunt, aut ꝙ maius, aut minus eſt.

Dixit Ariſto. Quòd autem quæſtio ſit de medio, ſignificant illa, B quorumcunque medium eſt ſenſibile. & hoc, quoniam nos vtiq; quęrimus & nõ ſentimus de defectu ſi eſt, aut non, & ſi eſſemus ſupra Lunam. non inueſtigaremus, neque ſi eſt defectus, neque propter quid eſt, ſed apparerent nobis ambæ ſimul, quoniam prouenit nobis a ſenſibus, vt ſciamus de vniuerſali, quoniam ſenſus vtique eſt ꝙ terra obſtruitur: & hoc, quoniam planum eſt, ꝙ terra ſuſcipit defectum, & ex hoc iam vtique habebimus vniuerſale, & ſcientia quemadmodum dictum fuit de eo, quod eſt quid, & de eo, quod eſt propter quid, eſt vna & eadem: & hoc aut ſimpliciter, non de aliquo inexiſtentium, aut de aliquo inexiſtentium, vt in exemplo in eo ꝙ ſunt duo recti, aut in eo ꝙ eſt magnum, aut in eo ꝙ eſt paruum.

Iamq; declaratum fuit, ꝙ binæ iſtę quæſtiones quæruntur de terminis mediis, 7 qm̃, cum manifeſtus fuerit ad ſenſum terminus medius, & ſciuerimus ex diſpõne ipſius duo hæc .i. eſſe, & quid eſt, nos non quæremus de re illa ſcientiam penitus. vt in exemplo, ſi nos ſentiremus cauſam obſcurationis Lunæ, hoc eſt, ꝙ ipſa C cadit per pyramidem vmbræ, non quæreremus de ipſa, ſi obſcuratur, neq; propter quid obſcuratur. Neque intelligo per hoc, ꝙ per ſenſum proueniet nobis vle de hac cauſa, ſed volo. ꝙ a ſenſu venemur rem vniuerſalem, non a ſyllogiſmo: ex diſpoſitione vero, quęſtionis quid eſt, & propter quid eſt, apparet, ꝙ hñt potentiam quęſtionis vnius, quodq; cognitio per ipſa eſt cognitio de re vna ĩ locis plurimis. & hoc, quoniam cum nos quærimus, quid eſt obſcuratio inexiſtens Lunę, dicimus, ꝙ eſt priuatio luminis proueniens ipſi a Sole propterea ꝙ ſtet terra inter ipſum & Solem: & cum quærimus propter quid obſcuratur? dicimus, quoniam lumen ipſius aufertur cum eo, ꝙ conſiſtit terra inter ipſam & Solem: & potentia iſtarũ duarum reſponſionũ in re eſt vna, & in vtraq; duarum quęſtionum oportet præmitti cognitio exiſtentiæ, quemadmodum diximus.

Dixit: Atqui, quoniam quæſtio exiſtentiæ ſimplex & compoſita, & quæſtio cauſæ compoſita & ſimplex reducuntur ad intentionem quæſtionis termini medii, hoc eſt, quoniam quæſtio exiſtentiæ reducetur ad quæſtionem cauſæ nominis, & quæſtio cauſæ, ad cognitionem quid eſt cauſa, quæ eſt terminus medius, manifeſtum eſt, ꝙ cum ſentimus exiſtentiam cauſæ rei alicuius, non quærimus neque exiſtentiam rei quæſitæ per ſi, hoc eſt ſi habet cauſam: neque quid eſt illa cauſa. vt in exemplo, cum non ſentimus defectum, quærimus ſi eſt, aut non: cumque monſtratum nobis fuerit ꝙ eſt, & ꝙ habet cauſam, quærimus,

quid est illa causa, & si essemus exempli gratia in loco, in quo est defectus Lu- ne in tempore in quo est, causam defectus sentiremus, non quereremus neque si est defectus, neque propter quid est, quoniam essent per sensum nobis duo mani- festa simul. Cum uero dixit: Quod autem questio sit de medio, significant ea, quo- rumcunque medium est sensibile. sensus est, quod autem questio sit de termino medio qui est causa in omnibus quesitis, significant ea, quorum sentimus terminum me- dium, qui est causa in ipsis, hoc est ex parte, qua cum sentimus causam, cessat que- stio de re, aut aufertur interrogatio, neque derelinquitur ibi questio, neque inter- rogatio penitus. Deinde dixit: Et hoc, quoniam nos vtique querimus, & non sen- timus defectum, exempli gratia si est, aut non, & si essemus supra Lunam, non in- uestigaremus, neque si est defectus, neque propter quid est, sed apparerent nobis ambo simul. sensus est, & exẽplum huius, quoniam iam querimus si est defectus, quoniam non sentimus ipsum, cumque steterimus in sermone super existentia ip- sius, queremus post hoc propter quid est, & si essemus in loco Lunæ ita, vt senti- remus causam defectus, non inuestigaremus neque si est defectus, neque propter quid est, quoniam essent nobis ambo manifesta simul, eo quod sentiremus causam. Quoniam vero sensus assequitur vtique particularia, & iam premisit. & dixit quod causa est vniuersalis de re vniuersali, & posset aliquis dicere, quomodo cessat in- terrogatio per apprehensionem cause per sensum, cum id, quod apprehẽditur ex hoc sit aliud a quesito interrogato, quoniam questio est de re uniuersali, & sensus assequitur particulare, enuntiauit, quod propter sensum prouenit intellectui intentio vniuersalis apud id, quod apprehendit sensus intentionem particularem. Et dixit & ex hoc iam habebimus vniuersale. sensus est, atqui stabit interrogatio, cum senserimus causam rei, quoniam ex imaginatione nostra de hoc particulari pro- ueniet intellectui vniuersale, quod inuenietur per hoc particulare. Deinde dixit: & scientia, quemadmodum dictum fuit de eo, quod est quid, & de eo, quod est pro- pter quid, est vna & eadem. sensus est, & apparet ex omni eo, quod commemo- rauimus de his rebus, quod scĩa, quam assequimur per questionẽ quid est, & propter quid est, reducitur, vtique ad cãm vnam & eandem. Deinde dixit: Et hoc aut sim- pliciter, non de aliquo inexistentium. sensus est, & hoc accidet, aut in quesitis simplicibus, que sunt per se, non que sunt in aliquo, aut in aliquibus, que sunt in aliis. sensus est, qm̃ questio propter quid est, & quid est sunt vnũ & idem in vtro- que duorum quesitorum: qm̃ iam queritur quid est in quesito cõposito, et propter quid est, iamq; queritur consimiliter ẽt in quesito separato, si fuerit questio quid est appropriata in separato. & hoc, qm̃ quid est in specie quesiti separata, & con- similiter quesitum per causam in alio propter quid est in quesito composito ap- propriato, & iam queritur in separato. Cum vero dixit: vt in exemplo in eo quod sunt duo recti, aut in eo quod magnum, aut in eo quod paruum. sensus est, & exemplum quod sit scientia appropriata in quesito quid est, & propter quid est. & reducuntur ad idem in quesito vno & eodem. veluti, cum querimus, propter quid triangu- lus habet angulos equales duobus rectis, & querimus, quid est triãgulus, qm̃ due responsiones in hoc reducuntur ad vnũ, & scĩa proueniens ex hoc est scĩa de re vna. & consimr, cũ querimus, propter quid hec mensura est parua aut magna, & quid est hec mensura, qm̃ hec duo reducuntur consimr etiam ad vnũ, et hoc de men- suris, quarum essentia est, vt sint maiores mensura, aut minores, quemadmodum magna pars linearum, que sunt in mensuris. Et propter hoc dixit, quod demõstratio- nes sunt definitiones in potentia, quoniam non est differentia in eo quod traditur de- monstratio, & quod traditur definitio, nisi in modo: & hoc, quoniam demonstratio traditur per modum orationis definite, & definitio per modum orationis compo- site compositione conditionis & ligamenti.

Marginal notes: Exemplum notabile demõstrationis potissimæ. — Demõstratio ẽ definitio in potentia & differunt in modo.

Quòd igitur omnia, quę quæruntur, est medii quæstio, planum. Quomodo autem quòd quid est monstratur, & quis modus redu- ctionis, & quid est definitio, & quorum, dicamus, cum dubitauerimus primo de ipsis.

A Dixit Ariſto. Atqui, quòd in omnibus quæſitis eſt quæſtio de medio, plane manifeſtum eſt. Quomodo autem appareat intentio quid eſt, & quę via, qua aſſequamur ipſam, & quid eſt definitio, & de quibus rebus, enuntiemus vtiq; de hoc per modum primo deſignatum ſuper hac re dubia.

Iam vero declaratum fuit ex hoc ſermone, ꝙ quęſitorũ aliqua ſunt ſeparata, & aliqua cõpoſita, & declaratũ eſt ēt, ꝙ oportet nos in omnibus quęſitis quęrere de termino medio duo, quia ipſe eſt, & cognitionem quid ſit: & manifeſtum ēt, ꝙ cognitiones de eo, quod eſt quid, & de eo, quod eſt propter quid, erunt de vno & eodem. Poſtea vero ꝙ̄ diximus iam de via, per quam deuenimus in conſtitutionem exiſtetię rei per demr̄ationem de cauſa exiſtentię ipſius, dicimus de via, per quam coaptamur ad conſtituendam eſſentiam rei, quę eſt definitio, & cognoſcendum quid eſt definitio, & qualibus inſunt definitiones.

Poſteaꝗ̄ monſtrauit ex hoc ſermone, ꝙ oīa quęſita reducuntur ad duo, ad quęſtionem de exiſtentia cauſę, & eſt qō qua inueſtigamus de exiſtentia tm̄: & ad quęſtionē quę eſt cauſa, & eſt quęſtio, qua inueſtigamus de cauſa: & hoc eſt, de qua fuit intentio a principio. Cõmemorauit autem hoc, & dixit: Atqui, ꝙ in oībus quęſitis eſt quęſtio de medio, plane vtiq; manifeſtũ eſt. ſenſus eſt, Atqui ꝙ in oībus iis, quę ſciuntur, quęſtio eſt de termino medio, qui eſt cauſa, hoc vtiq; plane manifeſtũ ex eo, quod diximus. Diximus aũt de oībus iis, quę ſciuntur, qm̄ quęſtio de exiſtentia rerum non habet potentiam quęſtionis exiſtētię ipſius, niſi in rebus, quę ſunt ex genere eorũ, quę ſunt ipſis cauſa; & in his, cum declaratum fuerit, ꝙ habent cauſam, monſtrata vtiq; erit exiſtentia cauſę, quid eſt illa cauſa & propterea res logicę ſunt vtplurimũ multę. Et poſteaꝗ̄ perfecit declarationē huius, cœpit docere, quę ſit intentio ipſius ad intentionem primam, quam mõſtrat per hunc ſermonem, & dixit: Quō autem appareat intentio quid eſt res, & quę via, qua aſſequamur ipſam, & quid eſt definitio, & de quibus rebus eſt, enũtiemus vtiq; de hoc. ſenſus eſt, vnde autem proueniet nobis ſcientia de re, hoc eſt definitionis ipſius, & qualis ſit via, qua aſſequamur hanc ſcientiam, & quę ſit definitio quam quęrimus in hac ſcientia, & quę ſint ea, quibus ineſt hęc definitio (quę ſunt quęſita, de quibus enuntiauit in hoc libro) nos vtiq; deſignabimus hoc per modum, quo cœpimus primo, & incipiemus ab eo, quod dubitatur in hoc. Atqui diſtinxit hoc, quoniam ſcientia de re prouenit vtique ad perfectionem, quemadmodum in hoc poſt ſcientiam dubiorum inueſtigatorum de ipſa appropriatorum & proportionatorum. Vide idem 3, met, t, c.

C

Diſceptatio, quod demonſtratio, & definitio non ſint eiuſdem. Cap. II.

PRincipium vero ſit futurorum, quod eſt conuenientiſſimũ habitis ſermonibus. Dubitare.n. quiſpiā poſſet, anne eſt idem & ſecundum idem definitione ſcire & demonſtratione? An impoſſibile: definitio nanque ipſius quid eſt eſſe videtur, quid eſt autem omne, vniuerſale & prædicatiuum: ſyllogiſmi vero ſunt, hi quidem priuatiui, illi autē non vniuerſales: veluti qui quidem in ſecunda figura, priuatiui omnes, qui vero in tertia, non vniuerſales.

Dixit Ari. Sit autem principium ſermonũ attingendorum, q ſit diſpoſitio ſermonum conſequentium. Dubitaret enim vtique aliquis, an ne ſciatur aliquid vnum ſcđm modum vnum per definitionem, & demonſtrationē, an hoc eſt impoſſibile: & hoc, qm̄ exiſtimatur de de

finitione, quod sit de quid est res, & quid est in summa est vniuersale, & affirmatiuum. ex syllogismis vero aliqui sunt vniuersales, & aliqui non vniuersales: vt in exemplo, syllogismi, qui sunt in secũda figura, sunt vniuersales negatiui, qui vero sunt in tertia, non vniuersales.

9 Et ante hoc oportet, vt inuestigemus de eo, quod consueuit præcedere ei, quod volumus dicere, & est, quod omne illud, quod scitur per demonstrationẽ ipsam, est idem, quod scitur per definitionem, quousque sit scientia de ipsis simul ex parte vna, si vero omnia non sunt cum hac dispositione, an fieri possit, vt sciatur aliquid per demonstrationem, ac definitionem simul ex parte vna, an non sit in hac dispositione.

Intelligit per sermones attingendos, qui intendũtur postremo & ad finẽ istius inuestigationis, & sunt quæsita illa, de quibus mentionẽ fecit, & quæ voluit: sermones vero cõsequentes sunt, qui consequuntur p̃cedentes in inuestigatione, quia ipsi sunt finales consequentes dubitata. Et ipse dixit, quod vult ponere principium inuestigationis de iis, quæ ordinantur in hac inuestigatione, quæ sunt cõsequentia, & ea sunt, de quibus intendit inuestigare hic primo de sermonibus, qui sunt magis cõsequẽtes ipsi. hoc est, vt ponat principiũ inquisitionis, cum cõmemoratione hic de dubiis, quæ sunt magis appropriata & validioris proportionis in iis, quæ intendit inuestigare. Deinde cœpit mentionẽ facere de dubiis, quę accidunt in primo quæsito, & innuit, vt velit per consequentes, sermones dubitatos quoniam ea in veritate consequuntur id, quod intẽdimus scire: ac si dixisset, & ponemus principium inuestigationis de rebus intentis, & hoc est maioris conuenientię quam ea, quæ dubitantur: & hoc, quoniam quę dubitantur de re, aliqua sunt proportionata, & aliqua non proportionata; secundum hanc intentionẽ exposuit aliquando hunc locũ Mattheus, et non est dubiũ, quod ipsum trãstulerit ab Expositoribus. Et fortasse ipse declarauit, & dixit: an ne sciatur aliquid vnũ secundum modum vnum per definitionẽ & demonstrationem, an hoc est impossibile. sensus est, quod dubia conuenientia inquisitioni per quam venamur, quod est aliquid, ea sunt, vt dubitetur & dicatur, quis tradet menstruam, qua fieri posset, vt extrahatur vnum & idẽ per definitionem & demonstrationẽ simul: aut hoc ne est impossibile? ac si diceres, quęsitũ quid est: dixit autem secundum modum vnum, quoniam accidet vtiq;, vt monstretur aliquid vnũ per definitionem & demonstrationem, sed per duos modos, quoniam compositio duarum rerum fuit de specie vna compositionis demonstrationis: & propterea dixit de aliquibus speciebus definitionum, quod sunt demonstrationes variatę positione. Themistius vero dixit, quod dixit vtique hoc, quoniam iam mõstratur aliquid idem per definitionẽ, & ostenditur aliquod accidentium suorum per demonstrationem, quemadmodum ostenditur, quid est triangulus per definitionem, & ostendimus æqualitatem angulorum duobus rectis per demonstrationem. Sed hoc non est sciẽtia de re vna per duos modos, sed est scientia duarum dispositionũ de aliquo vno, aut scientia alicuius vnius per duas dispositiones. Et posteaquam fuit hoc i. si sciatur aliquid vnũ per definitionem & demonstrationem simul per modum vnũ, sequitur ex ipso, vt omne quod scitur per demonstrationẽ, sciatur per definitionẽ, cœpit docere, quod res non est ita, & dixit: & hoc, quoniam existimatur de definitione, quod sit de quid est res, et quid est in summa est vniuersale & affirmatiuũ. ex syllogismis vero aliqui sunt vniuersales, & aliqui non vniuersales. sensus est, & apparet, quod omne id, quod progreditur per demonstrationem, non prodeat per definitionem, quoniam quod progreditur per definitionem est affirmatiuum, quoniam definitio vtiq; extrahit essentiam rei, & demonstrationes, ex parte qua sunt syllogismi, extrahunt affirmatiuum, & vniuersale, & negatiuum & particulare, quod est autem inuentum per definitionem, est vniuersale, ergo non omne illud, quod progreditur per definitionem, prodit per demonstrationem: igitur via, qua scimus essentiam rei, & est definitio, non est eadem cum via, qua scimus existentiam rei, & causæ ipsius, & est ea, quæ vocatur demonstratio situ differens, nisi fuerint duæ viæ particulares de quæsito vno & eodem.

Expositio Mathei.

Digressio an sciat' idẽ secundum modũ vnum per definitionẽ & demonstrationem.

Expositio Them.

A Poſtea neque prædicatiuorum omnium, qui ſunt in prima figura, eſt definitio, vt quòd omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huius autem ratio, quoniam ſcire, eſt demonſtratiue demonſtrationem habere: quare, ſi in talibus eſt demonſtratio, planum ꝙ non eſſet vtique ipſorum & definitio: ſcire enim poſſet aliquis & ſecundum definitionem non habens demonſtrationem, nihil enim prohibet non ſimul habere.

Dixit Ariſt. Poſtea neque omnium affirmatiuorum, quæ ſunt in prima figura eſt definitio. vt in exemplo, ꝙ omnis triangulus habet angulos æquales duobus rectis, de hoc eſt demonſtratio & non definitio. quoniam ſcientia ſecundum viam demonſtrationis, eſt poſſidere demonſtrationem: ergo, ſi de talibus eſt demonſtratio, manifeſtum vtique quòd non erit de ipſis definitio, ꝙ ſi non, poteſt aliquis ſcire ipſa per definitionem conſimiliter etiam abſque eo, quòd habeat demonſtrationem: & hoc, quoniam nihil prohibet quòd B non ſit ipſi poſſeſsio.

Quod autem fieri non poſsit, vt omnia ſciantur per demonſtrationem & definitionem ex parte vna, manifeſtum ex eo, ꝙ non omne, de quo eſt demonſtratio, habet definitionem, neque de omni eo, quod habet definitionem, eſt demonſtratio. 10 Quod igitur non omne illud, de quo eſt demonſtratio, habeat definitionem, manifeſtum eſt ex eo, ꝙ demonſtrationes vtique concludunt affirmatiuas & negatiuas definitio autem non facit ſcire aliquid negatiuum, ſed facit ſcire eſſentiam. Amplius quoniam per demonſtrationem acquirimus ſcientiam particularẽ, & hoc in ijs, quæ complicantur in tertia figura, definitio autem eſt vniuerſalis.

Poſteaquam docuit, ꝙ definitio & demonſtratio non ſunt per viam vnam & non ſunt duæ viæ, per quarum vna prodeat illud, quod progreditur per alteram, vult, Intẽtio tex. ꝙ non eſt poſsibile, vt oſtendatur vnum & idem per definitionem & demonſtrationem ſimul. & dixit: Poſtea neque omnium affirmatiuorum, quæ ſunt in prima figura, eſt definitio. ſenſus eſt, & poſt id, quod diximus, ꝙ non omne quæſitũ, quod oſtenditur per demonſtrationem, oſtenditur per definitionem, & ꝙ definitio eſt affirmatiua, & demonſtratio vtique aliquando de negatiuo, oſtenſum eſt vtique fieri non poſſe, vt monſtretur per definitionem omne affirmatiuum, quod oſtenditẽ per demonſtrationem. quemadmodum, ſi aliquis diceret, ꝙ hoc eſt poſsibile in affirmatiuis, quæ ſunt in prima figura, quoniam ipſa ſunt vniuerſalia & affirmatiua, C & definitio eſt vniuerſalis & affirmatiua. Et dixit: ꝙ concluſio affirmatiua non monſtratur per definitionem, quoniam iam monſtratum fuit, ꝙ definitio eſt aliud a demonſtratione, & non eſt via, qua ſciamus illud, cuius via eſt vt ſciatur per demonſtrationem, abſque demonſtratione. vt in exemplo, ſcientia ꝙ anguli trianguli ſunt æquales duobus rectis, prouenit nobis per demonſtrationẽ, & non prouenit nobis per definitionem, ſi ſcientia, quæ prouenit nobis per demonſtrationem, non prouenit nobis per aliud a demõſtratione, poſsibile eſt, ꝙ prouentat nobis per aliud a demonſtratione. Cum vero dixit: & de hoc eſt demonſtratio, & nõ definitio. ſenſus eſt, ꝙ ſcientia, ꝙ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, prouenit nobis per demonſtrationem, & non prouenit nobis propter definitionem. Cum vero dixit: quoniam ſcientia ſecundum viam demonſtrationis eſt poſsidere demonſtrationem. ſenſus eſt, quoniam ſcientia demonſtratiua prouenit nobis eo ꝙ poſsidemus demonſtrationem facientem ad ſcientiam demonſtratiuã, non propter aliquid aliud omnino. Cum vero dixit: igitur, ſi in talibus inuenitur demonſtratio, manifeſtum vtique, ꝙ non erit in ipſis definitio. ſenſus eſt, cumque res in huiuſcemodi quæſitis ignotis ita fuerit, ꝙ proueniat nobis ipſorum ſcientia eo ꝙ inuenimus demonſtrationem ſuper ipſis tantum, planum vtique, ꝙ nõ proue

niet nobis scientia ipsorum propter definitionem, ꝙ si non fieri vtique poterit in huiuscemodi rebus ignotis, vt sciantur definitiones absque eo, ꝙ sciantur per demonstrationem amplius. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: & hoc, quoniam nihi prohibet, ꝙ non sit ipsius possessio. & hoc, quoniam secundum hanc positionem fieri poterit, vt sciamus omnia absque eo, ꝙ possideamus sciam ꝑ demrone,

Sufficiens aũt est fides & ex inductione, nihil enim vnquam definientes nouimus, neq; eorũ, quę per se insunt, neque accidentium.

Dixit Aristo. Et fides sufficiens in hoc ex inquisitione consimiliter etiam. & hoc, quoniam non est aliquid, quod definiẽtes sciamus per demonstrationem, neque ex iis, quæ insunt per se, neque ex iis, quę insunt per viam accidentis.

11 Iamq; ostendit hoc per viam inductiuam: & hoc, qm̃ cum nos inducimus ea, quę scimus per demonstrationem, non inueniemus aliquid ipsorũ manifestũ nobis fieri ꝑ viam definitionis, siue fuerint hæc ex ijs, quæ sunt ꝑ se, siue accidẽtia.

Dixit: Et inquisitio sufficiens est, quoniam, ea, quæ sciuntur per definitiones, non sunt ea, quæ sciuntur per demonstrationes, neq; quæ sciuntur per demonstrationes sunt ea, quæ sciuntur per definitiones. & hoc, quoniam, cum inquisiuerimus illa, quorum via & consuetudo est, vt sciantur per definitionem, non inuenietur vnum ipsorum, quod sciatur per demõstrationem, neque ex ijs, quę insunt per se, hoc est substantiis, neque ex ijs, quæ insunt per aliud, hoc est accidentibus, cumq; verificauerimus hanc inquisitionem, verificabimus, ꝙ non scit aliquid per ambo simul, & hoc est dialecticum.

Scire per demonstratiõnẽ & per dialecticam quid.

Amplius si definitio, substantiæ quædam cognitio est, talia manifestum quòd non sunt substantiæ.

Dixit Arist. Amplius quoniam definitio declarat & docet de substantia aliquid: plane autem manifestũ, ꝙ talia non sunt substantiæ.

12 Amplius, quoniam definitio vtique docet nos substantiam rei, demrationes vero docent nos ea, quæ sunt extra substantiã rei, quæ sunt accidentia substãtialia.

Hæc est probatio alia, quod illud, quod facit scire aliquid per demonstrationẽ, est aliud ab eo, quod facit scire per definitionem, quodq; illud, quod facit scire per demonstrationem, est vniuersalius ꝙ̃ illud, quod facit scire per definitionem: & hæc probatio construitur super duabus propositionibus, quarum vna est, ꝙ definitio facit scire substantiam rerum, hoc est essentiam ipsarum, demonstrationes vero faciunt scire accidentia rerum: & hoc, quoniam demõstrationes simplices, quæ exhibent causam & existentiam, sunt vt plurimum & frequenter per accidẽtia, F & hæc inquisitio est mutila: & hoc, quoniam existimatur vtique, ꝙ accidunt vtique in alijs ab accidentibus, & hoc in causis longinquis: sed cum inuestigatur de demonstrationibus, quæ sunt in talibus, apparet, ꝙ non sunt demonstrationes simplices veræ, quodq; quid est in accidentibus, miscetur cum ipsis. Cũ vero dixit: plane aũt manifestum, ꝙ talia non sunt substantiæ. intelligit accidẽtia, de quibus posuit exemplũ antea, vsquequo dixit, quod illa sunt, de quibus præmisit demonstrationem, quemadmodum æqualitas angulorum duobus rectis de triangulo, & reliqua ex inquisitione.

Quòd igitur non est definitio omnis, cuius & demonstratio, planum. Quid autem, cuius est definitio, an ne omnis est demonstratio, aut non? Vna quidem ratio, & de hoc eadem: vnius enim inquantum vnum, vna est scientia, quare siquidem scire demonstratiuum est demonstrationem habere, continget aliquid impossibile, definitionem namq; habens sine demonstratione sciet.

Dixit Aristo. Quòd autem non de omni illo, cuius est demonstra

A tio,inuenitur definitio, eſt vtique manifeſtum: & quid hoc, dicitur de eo,an ne de omni illo,cuius eſt definitio,ſit demonſtratio an nõ? eſt vtique quaſi ſermo vnus & idem: & hoc, quoniam ſcientia de aliquo vno in eo quod eſt quid vnum, eſt ſcientia vna: & ſi eſt diſpoſitio,qua ſcit artifex demonſtrationis,vt poſsideat de ipſo demonſtrationem, ſequitur vtique aliquid impoſsibile: & hoc, quoniam qui habet definitionem ipſius iam vtique ſcit ipſum ſcientia, abſque eo, ꝙ habeat de ipſo demonſtrationem. 19

Quod autem non omne illud,quod habeat definitionem, habeat demonſtrationem, monſtratur ex eo,ꝙ principia demonſtrationum declarantur vtiq; propter definitionem,& non declarantur propter demonſtrationẽ, qm̃ ſi principia demõſtrationum indigerent demonſtratione,non eſſet demõſtratio penitus,quemadmodum prædictum fuit: ergo iam monſtratum eſt ex hoc,qm̃ non omne, quod habet demonſtrationem,habet definitionem, quodq; non omne id,quod habet definitionem,habet demonſtrationem: igitur non omne illud,quod poteſt ſciri per demõſtrationem,poteſt ſciri per definitionem ex parte vna.

B Iam docet de eo,qđ diximus,ꝙ non oẽ illud, qđ ſcit̃ ꝑ demr̃onẽ, ſcit̃ ꝑ definitionẽ.fortaſſe.n.ſi oẽ illud,qđ ſcit̃ per definitionem, ſciretur per demonſtrationẽ. iam vtiq; oporteret,vt inquiramus de ipſo,& dicamus,an ne oẽ illud,qđ ſcit̃ per definitionem,ſciatur per demonſtrationem. Et ipſe dixit in reſponſione huius,ꝙ ſermo,per quem monſtratum fuit antea, ꝙ non oſtenditur aliqd vnum & idem ꝑ definitionem & demonſtrationem,eſt idem ſermo illi, per quem oſtenditur,ꝙ id, quod oſtenditur per demonſtrationem, non oſtenditur per definitionem. Et hoc eſt quod ſignificauit,cũ dixit:eſt vtiq; in hoc quaſi ſermo vnus & idẽ. hoc eſt, ꝙ ſermo,ꝑ quẽ monſtratur,ꝙ oẽ illud,qđ oſtenditur ꝑ demonſtrationem,nõ oſtẽditur per definitionem, neque monſtratur per demonſtrationẽ, quod eſt conuerſum ſermonis.Et hoc eſt,quod dixit;vnum & idem.hoc eſt, ꝙ nõ monſtratur aliqđ vnum per definitionem & demonſtrationem ſimul ex parte vna,Et dixit:et hoc, qm̃ ſcientia,quæ eſt de aliquo vno,in eo ꝙ eſt vnũ,eſt ſcientia vna. ſenſus,eſt atqui ſequit̃,ꝙ non ſciat aliqd vnum in eo ꝙ eſt vnum per demonſtrationem & definitionem ſimul, qm̃ ſcientia de aliquo vno, in eo ꝙ eſt vnum,prouenιet vtiq; ꝑ viam vnam,ſed definitio & demonſtratio ſunt duæ viæ diuerſæ. Cumq; nõ ſciat aliquid vnũ per vtraſq; ſimul ex parte vna,planum, ꝙ non oẽ illud,qđ ſcitur ꝑ definitionem,ſcitur per demonſtrationem,neq; e conuerſo. Cum vero dixit:& ſi eſt diſpoſitio,qua ſcit artifex demonſtrationis, vt poſsideat de ipſo demonſtrationem,iam vtique ſequetur hoc impoſsibile. ſenſus eſt, & ſi fuerit diſpoſitio, qua ſcit artifex demonſtrationis rem,cum poſsidet demonſtrationem de ipſa, cum vtique poſuerimus, ꝙ ſcientia iſtius rei ſit per definitionẽ, iam vtiq; ſequetur aliqd impoſsibile. Deinde commemorauit impoſsibile,quod ſequitur, & dixit:& hoc, qm̃ qui habet definitionem ipſius, iam vtiq; ſciet ipſum ſcientia abſq; eo, ꝙ habeat de ipſo demonſtrationẽ.ſenſus eſt,& falſum,quod ſequitur ex ipſo,eſt,ꝙ illud,cuius via eſt, vt ſciatur per demonſtrationem, ſciatur abſq; demonſtratione.

Demonſtratio, & definitio sũt duę viæ diuerſæ.

C

Amplius principia demonſtrationum ſunt definitiones, quorum non eſſe demonſtrationes monſtratum eſt prius, aut erunt principia demonſtrabilia,& principiorum principia,& hoc in infinitum prodibit,aut primæ definitiones erunt indemonſtrabiles.

Dixit Ariſ. Amplius principium demonſtrationis ſunt definitiones,de his vero monſtratum eſt antea, ꝙ non eſt via,qua ſit demonſtratio,niſi principia ſint demonſtrabilia,& adhuc principiorum principia, & procederet res in infinitum, aut ſint principia nõ demr̃abilia.

24 Quodque fieri non potest, vt inueniatur aliquid vnum cum hac dispone, hoc est, qđ sciatur p definitionē ac demonstrationē simul ex parte vna hoc, monstrat per modos, quorum vnus est, qm̄ notū est per se, ꝙ illud, cuius via est, vt ostendatur per demonstrationem, non potest monstrari per aliud a demonstratione: quoniam, si esset aliquid, quod ostenderetur p definitionem ac demonstrationē, illud vtique cuius via esset, vt ostenderetur per demonstrationem, monstraretur per aliud a demonstratione, quod est impossibile.

Hæc probatio est separata, qua monstratur, ꝙ non omne illud, cuius est definitio, habet demonstrationem: & hæc erat opposita probationi, qua monstrabatur, ꝙ omne illud, cuius est demonstratio, non habet definitionem. Et sunt hic tres probationes; probatio, qua monstratur, ꝙ non omnis illius, cuius est demonstratio, est definitio, & hæc est prima; & probatio, qua monstratur conuersum huius, & hæc probatio est illa, quæ communicat ad monstrandam rem & conuersum ipsius, & est ea, qua monstratur, ꝙ non inest alicui vni scientia vna ex parte vna per demonstrationem & definitionem simul: & hoc, quoniam ex ea apparet duo simul. & amplius, cum non complicatur alicui vni ex parte vna scientia per definitionem & demonstrationem simul, monstratum est. ꝙ in re, quæ habet scientiam per vtraque simul, componuntur duo modi simul per accidens: cumq; componuntur in ipsa duo modi, planum ꝙ fieri non potest, vt omne illud, quod habet definitionem, habeat demonstrationem, neq; omne illud, quod habet demonstrationem, habeat definitionem; ꝙ si non, inerit vni & eidem scientia per definitionem, & demonstrationem simul ex parte vna, & hoc totum est manifestum. Hæc autem probatio est, ꝙ propositionibus sunt definitiones, & hæ sunt primæ, & nõ sunt ipsarum demonstrationes, & de hoc iam perfecit sermonem in principio tractatus primi istius libri; & hoc, qm̄ aut non sunt ipsis propositiones, per quas monstrantur, aut indigent propositionibus, & illæ propositiones propositionibus, & procedet res in infinitum: & hæc diuisio est falsa, & prima *consequens. Et hoc est quod significauit, cum dixit: nisi principia sint demonstrabilia, & adhuc principiorum principia, & procedat res in infinitum, aut sint principia non demonstrabilia. sensus est, & hoc, qm̄ sequitur, ꝙ sint propositiones in demonstrationibus monstratæ in demonstratione per propositiones, & illæ propositiones monstratæ in demonstratione consimiliter etiam per propositiones, & procedet res in infinitum, aut erunt propositiones primæ non monstratæ per demonstrationem.

Prī. huius. t. 14. & 79.

* Ab .l. necessaria.

Sed an ne non omnis eiusdem, sed alicuius eiusdem est definitio & demõstratio, an impossibile sit? non .n. est demonstratio cuius definitio, definitio namq; ipsius quid est & substantiæ, definitiones vero apparent omnes supponentes & accipientes ipsum quid est, vt Mathematicæ, quid vnitas & impar, & aliæ consimiliter.

Dixit Aristo. Sed diceret aliquis, an non erit de omni, quod sit idem, aut iam erit de aliquo vno & eodem definitio & demonstratio? Sed hoc est impossibile: & hoc, quoniā non est demonstratio de eo, cuius est definitio: quoniam definitio est de eo, quod est quid & substantia, ex demonstrationum vero dispositionibus apparet in summa, ꝙ ipsæ pertractant quid est res positione, & enuntiant in ipsa enuntiationem. vt in exemplo, quoniam scientiæ Mathematicæ definiunt quid est vnum, & quid est numerus, & consimiliter aliæ.

25 Amplius, quoniam artes ponunt definitiones positiones, & admittunt ipsas inesse definito, & habent conditionem, vt monstrent ipsas inesse definito: quemadmodum ponit Arithmeticus definitionem vnitatis & imparis.

Posteaquā declarauit, ꝙ non omne illud, quod habet definitionem, habet demonstrationem, neque omne. quod habet demonstrationem, habet definitionem, rediit rursus per modum † confidentię & maxime persuasionis, si possibile est,

† Ab. le. certiorationis,

A vt accidat in aliquo vno, ꝙ sciatur per definitionẽ & demonstrationem simul ex parte vna: iamq; primo aperuit verba sua in hac quæstione, deinde † euacuauit per causam, ꝙ non omne illud, quod habet definitionem, habet demonstrationem, postea per causam p se absq; eo, ꝙ euacuauerit hoc, qđ dictum fuit, ꝙ omne, quod habet definitionem, habet demonstrationẽ, deinde euacuauit conuersum istius *euacuationis, quod est, an omne, quod habet demonstrationem, habeat definitionem, & exposuit ipsum per rem appropriatam, deinde dixit, ꝙ impossibile est, vt sciatur aliquid vnum per definitionem & demõstrationem simul ex parte vna, & enuntiauit vnumquodq; quæsitorum manifestum per se, & manifestum per suum compar, & ipse consimiliter etiam † reduxit ad hoc rem tertiam, & declarauit ipsum per se, & fuit sollicitus, vt perficeret in ipsa omnes probationes, quæ sunt super ipsa per modum cõfidentiæ & apparentiæ & finis. Et dixit: Sed diceret aliquis, an non erit de omni, quod sit idem, aut iam erit de aliquo vno & eodem definitio & demonstratio? sensus est, sed diceret quis ex vehementia quęstionis de hac re, & inquirens de ipsa, an non omnis, cuius est demonstratio, est definitio, neq; omnis, cuius est definitio, est demonstratio, adeo ꝙ non sit demonstratio & definitio aliquid vnum & idem, quoniam hoc est manifestum, & fortasse fieri potest, in aliquo vno & eodem vt sciatur definitio & demonstratio simul. hoc est, fortasse hoc est possibile de aliquo, & scdm hanc dispositionem redijt hęc quęstio, qua factum fuit additamentum pręcedenti: quoniã in re priore positum
B fuit, fieri non posse, vt sciatur aliquid vnũ ex parte vna per definitionem & demonstrationem simul, & hoc per sę, & quęsiuit vtiq;, si fieri potest, vt sit hoc p accidens: & videtur consimiliter etiã, vt sit hoc quæsitum, quod pręcessit, † pręterꝗ̃ quod ipse reduxit ipsum ad perficiendas omnes probationes, quæ inueniũtur in ipso. & hoc, qm̃ nos inuenimus ipsum perfecisse ea in eo ꝙ deuenit in hoc tractatu, & redire fecit omnia ea, aut maiorem partem ipsorum: Deinde dixit: Sed hoc est impossibile: & hoc, qm̃ nõ est demonstratio de eo, cuius est definitio, quoniam definitio est de eo, quod est quid & substantia, hoc est, quoniam definitiones sunt quę sciuntur esse essentiæ subiectorum artium & partium subiectorum suorum, & hę sunt, quæ declarant demonstrationem reliquarum dispositionũ, de quæsitis conclusionum suarũ. Deinde dixit: ex demonstrationum vero dispositionibus apparet in summa, ꝙ ipsæ pertractant, quid est res positione, & enuntiant in ipsa enuntiationem. sensus est, & hę demõstrationes ponunt terminũ subiectorum suorum, de quibus speculantur, hoc est subiectis quęsitorum, & ponunt ipsum positione, hoc est declarant ipsum declaratione, quemadmodum facit artifex scientiæ Numeri, ipse enim primo posuit definitionem vnius, & definitionem paris & imparis, & non potest in eo, ꝙ est artifex Numeri, monstrare, quid est vnum, & quid est par & impar, qm̃ iam declaratum fuit, ꝙ ars non potest tradere causas subiecti sui, quoniam causæ subiecti artis attinent ad artem altiorẽ, &
C hoc totũ iam declaratũ fuit in pręcedentibus, & potẽtia traditionis istius probationis, hoc est, ꝗ̃ tradiderunt, est, ꝙ definitio & demonstratio nõ aggregãtur in re vna, nisi per accidens, & per duos modos: & hic sermo est dialecticus, quoniam definitiones notificant quęsita, quemadmodum notificant principia.

& finis quęstionis,
† Ab.l.destruxit. Sic & in toto cõmento.
* Ab.l.enũtiationis.
† Ab.l.repetijt hanc tertiam partem
† Ab.l.sed illud repetijt.
Ars non põt tradere causas subiecti sui vide pro hoc. 2. phi, com. 22.

Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo monstrat, vt ꝙ est, aut non est, in definitione vero nihil alterum de altero prædicatur. quemadmodum, neque animal de bipede, neque hoc de animali, neque vtique de plano figura, non enim est planum figura, neque figura planum.

Dixit Aristo. Amplius omnis vtique demonstratio monstrat aliquid de aliquo, puta ꝙ est, aut ꝙ non est, in definitione vero nihil de altero prædicatur, non animal de bipede, neque hoc de animali, neque planum de figura, neque figura de plano.

Amplius, quoniam demonstrationum compositio est per modum prædicatio- 16

nis, definitionum vero compositio est per modum conditionis & ligamenti. quoniam, cum dicimus de homine, ꝙ est animal ambulans, bipes, recte stans, non prædicatur vna partium istius orationis de sibi coniuncta, partes vero demonstrationum prædicantur de se inuicem.

Hæc est probatio alia per se consistens. & hoc, quoniam in demonstrationibus prędicantur partes ad se inuicem aut ꝙ sunt, aut ꝙ non sunt, & monstrant quid inest alicui alteri, & non inest ipsi. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: amplius omnis vtique demonstratio monstrat aliquid de aliquo, sensus est, & probatio altera est alia a præcedentibus, quę est, ꝙ omnis vtique demonstratio ostendit aliquid inesse alicui, aut non inesse, cum positum fuerit aliquid inesse alicui, aut non inesse. hoc est, ꝙ partes demonstrationis ponuntur per modum subiecti, & quæsitum suum monstratur per hunc modum. Atqui dixit: in definitione vero nihil de altero prædicatur, sensus est, atqui definitionum partes non prædicantur de seinuicem, neque monstrant viam secundum viam subiecti, ex parte qua sunt definitiones. vt in exemplo, cum dicimus in definitione alicuius animalium, ꝙ est animal bipes, non prædicatur vtique substantia animalis, cum adducimus definitionem de bipede, neq; prædicatur bipes de animali, sed alligatur animal bipedi, et adducimus ipsum per modum conditionis, & ligamentum non est per modum subiecti. & consimiliter, cum dixerimus, exempli gratia, in definitione alicuius ꝙ est figura plana, planum vtique non prædicatur de figura, neque figura de plano: & hoc, quod dixit, est planum nimis ex dispositione differentiæ definitionis & demonstrationis. hoc est, qm̄ definitio est aliud a demonstratione, cumque sit aliud ab ipsa, planum, qm̄ quod monstratur per vnam ipsarum, non monstratur per alteram, nisi per accidens.

' Deffinitionis partes nō prędicantur mutuo.

Documentū

Amplius alterum est quid est, & quòd est monstrare, definitio námque quid est significat, demōstratio autem, quòd aut est hoc de hoc, aut non est.

Dixit Arist. Amplius, quoniam intentio quid est res, & ostendere per demonstrationē si inest, sunt duo diuersa: & definitio docet quid est res, demonstratio vero ostendit, si illud inest huic, aut nō inest.

Expositio media vacat in hoc textu, cum explicetur satis hic textus in exposi. tex. sequentis.

37 Probatio ista accepta est a diuersitate operationum appropriatarum ipsis, probatio autem prædicta accepta fuit a formis ipsarum, & hoc, qm̄ diximus in probatione, quæ præcessit hanc, ꝙ compositio definitionis, quę est forma ipsius, est alia a compositione demonstrationis. Et diximus in hoc, ꝙ operatio definitionis nō est operatio demonstrationis. quod cum ita sit, fieri igitur non potest, vt sint aliquid vnum, quoniam non possunt operari operationem vnam & eandem per se, cumque fuerit operatio ipsarum monstratio, planum vtiq;, ꝙ fieri non potest, vt monstretur per vtraque aliquid vnum ex parte vna. Cum vero dixit: amplius, quoniam intentio quid est res, & ostendere per demonstrationem si inest, sunt duo diuersa. sensus est, amplius, quoniam intentio quid est res, & si est res, sunt duo diuersa, & quid est res est illud, quod tradit definitio per se, si autem est res, aut non est, est illud, quod tradit demonstratio per se. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & definitio docet quid est res, demonstratio vero ostendit, si illud inest huic, aut non inest. hoc est, si inest hoc huic, aut non inest. Cumque fuerit hoc, quemadmodum diximus, planum vtique, ꝙ demonstratio si tradit quid est res, est vtiq; per accidens, & cōsimiliter etiam, si deffinitio tradit ꝙ res est, est vtiq; p accidēs.

Alterius vero altera demonstratio, nisi tanquam pars sit alicuius totius (hoc autem dico, quoniam monstratum est æquicrus duobus

A rectis æquales habere, ſi omnis triangulus monſtratus fuit) pars.n. hoc, illud vero totum eſt: hæc autem ad ſeinuicem non habent ſic ipſum ꝙ eſt, & quid eſt, non.n.eſt alterius alterum pars.

Dixit Ariſto. Et demonſtratio de aliquo vno eſt demõſtratio vna, niſi fuerit demonſtratio in parte aliqua ex toto ipſius (dico autem hoc, quoniam oſtenditur vtique per demonſtrationem, ꝙ æquicrus habet angulos æquales duobus rectis, & ſi iam monſtratum fuerit de omni triangulo) & hoc, quoniam illud eſt pars, hoc vero totum, hæc autem duo, hoc eſt, ſi eſt, & quid eſt, non habent inter ſe hãc diſpoſitionem: & hoc, quoniam vnum ipſorum non eſt pars alterius.

Neque definitio diuerſificatur a demonſtratione eo modo, quo diuerſificatur
intentio vniuerſalis ab intentione, quæ ponitur ſub ipſa, hoc eſt appropriata, eo, 18
ꝙ diuerſificatur demonſtratio a demonſtratione cum hac diſpoſitione. vt in exẽ
plo, demonſtratio, quæ cõſtituitur de triangulo æquicrure, ꝙ habet angulos ęqua
les duobus rectis, comprehenditur & ponitur ſub demonſtratione vniuerſali,
qua oſtenditur per demonſtrationem intentio hæc de triangulo ſimpliciter: quo
B niam, ſi definitio diuerſificaretur a demonſtratione ſecundum hanc ſpeciem, po
nerentur ſubiecta ipſarum ſub ſe inuicem, & eſſet vnum & idem ſecundum par-
tem vniuerſalius parte, quod eſt impoſſibile.

Hæc eſt probatio altera, ꝙ illud, quod oſtenditur per demonſtrationem, nõ mõſtratur per definitionem, & econuerſo, & probatio eſt talis, cum fuerint duæ vię diuerſę, & ſi monſtrant aliquid vnum, manifeſtum vtq;, ꝙ hoc eſt poſsibile, cũ fuerit vnum ipſorum pars alterius, vt in exemplo, quoniam demonſtrationes diuerſæ in tribus terminis non poſſunt monſtrare quæſitum vnum ſemper, ſed quæ conſentiant in vno terminorum poſſunt vtique monſtrare aliquid vnum per aliquem modorum, quoniam vnum ipſorum eſt ſub altero, quẽadmodum de æqualitate angulorum duobus rectis fieri vtique poteſt vt mõſtretur de triangulo ſimpliciter & equicrure: & quoniam æquicrus ponitur ſub triangulo, & eſt pars ipſius, & totum & pars quaſi ſunt aliquid vnum, cumque definitio & demonſtratio ſint duæ viæ diuerſæ & non poteſt illud, quod monſtrat vna ipſarum eſſe pars alterius, planum, ꝙ non poſſunt monſtrare aliquid vnum per aliquem modorum. Cum vero dixit: & demonſtratio de aliquo vno eſt demonſtratio vna, niſi fuerit demonſtratio in aliquam partem ex toto ipſius. ſenſus eſt, & demõſtrationes, quę monſtrant res diuerſas, ſunt diuerſæ, niſi fuerit, quod monſtrat vna ipſarum pars alterius, & ſint aliquo pacto conſentientes, & aliquid vnum:
C quoniam vero quod monſtrant demonſtratio ac definitio non ſunt cum hac diſpoſitione, hoc eſt vnum ipſorum pars alterius, non erunt aliquid vnum. Et hoc eſt, quod ſignificauit, cum dixit: hæc autem duo, hoc eſt, ſi eſt, & quid eſt, non habent inter ſe hanc diſpoſitionem, hoc eſt, ꝙ illud, quod monſtrat definitio, quod eſt eſſentia rei, & illud, quod oſtendit demonſtratio, quod eſt exiſtentia, non ita ſe habent, ꝙ vna ipſarum ſit pars alterius: hoc eſt, eſſentia, & exiſtentia. Atqui vo uit, ꝙ diuidatur ex ipſis per omnes modos celebratos, quibus poſſunt formare, ꝙ eſſentia ipſarum ſit vna.

Ratio efficax ad probãdum ꝙ illud, ꝙ oſtenditur per demonſtrationem, nõ mõſtratur p deffinitionem.

Eſſentia & exiſtẽtia nõ ita ſe habẽt, ꝙ vna ſit alterius pars.

Manifeſtum igitur ꝙ neque cuius definitio, huius omnis demonſtratio: neque cuius demonſtratio, huius omnis definitio: quare omnino eiuſdem nullius contingit ambo habere. Manifeſtum igitur eſt, ꝙ neque definitio & demonſtratio, neque idem eſſe poſſunt, neque alterum in altero, ſubiecta etenim conſimiliter vtique ſe haberent. Hęc itaque hucuſque dubitata ſint.

Dixit Ariſt. Planum igitur, ꝙ non omnis, cuius eſt definitio, eſt

demôstratio, neque consimiliter etiam omnis, cuius est demonstratio, est definitio: cumq; fieri nô posit, quòd vtrunq; ipsorum [illegible] alicui vni & eidem per aliquem modorum ex parte vna, planú [illegible] ꝙ definitio & demonstratio vtraq; non sunt aliquid vnum & [illegible], neque consimiliter etiam vnum ipsorum, vtrumuis fuerit, est [illegible] ro. quòd si non, subiecta vtique ipsorum ordinata sub se inuicem haberent hanc dispositionem, † & definitio reliqua erit illud, quod veniet ex dubitatione circa hoc.

† Ab .le. terminus autẽ quantitatis.

Et propterea demonstratio, ac definitio non diuersificantur a seinuicem in eo,
19 ꝙ vna ipsarum ponatur sub altera, neque est scientia prouentens ex ipsis [illegible] vna de re vna ex parte vna.

Commemorat in eo, quod monstrat, de omnibus istis sermonibus dialecticis: & quod sequitur ex ipsis est, ꝙ non omnis, cuius est definitio, est demonstratio, [illegible] e conuerso, quodque sequitur ex hoc, ꝙ non inuenitur definitio & demonstratio super aliquo vno ex parte vna: cumque hoc ita fuerit, sequitur consimiliter [illegible] ꝙ non sit definitio & demonstratio aliquid vnũ, cũque non fuerint aliquid vnum, non erit illud, quod ambo monstrant, aliquid vnum, neque vnum ipsorum consimiliter etiam pars alterius. Et hoc est, quod voluit, cum dixit; neque cõsimiliter etiam vnum ipsorum, vtrumuis fuerit, est in altero ipsorum. Cum vero dixit, si non, subiecta vtiq; ipsorum ordinata sub se inuicem haberent hanc dispositionem. sensus est, ꝙ si esset demonstratio pars definitionis, aut definitio pars demonstrationis, illud vtique, quod est materia demonstrationis, esset pars materiei definitionis. hoc est, ꝙ illud, quod monstrat vna ipsarum, esset pars eius, qđ monstrat altera, qualis est dispositio in demonstrationibus, quæ sunt cum hac dispositione.

Syllogismo duplicante, similiter & per diuisionem confecto, non demonstrari quid est, de eo cuius est. *Cap. III.*

Ipsius vero qđ est, est ne syllogismus & demôstratio, aut nó est, quemadmodum nunc ratio supposuit? syllogismus enim aliquid de aliquo monstrat per medium, ipsum vero quid est, & ꝓprium est, & in eo ꝙ quid est prædicatur, hæc autem necesse est conuerti. Si enim a ipsi c proprium est, planú ꝙ & ipsi b, & hoc ipsi c, quare omnia ad inuicem. verumenimuero & si a, in eo quòd quid est inest omni b, & vniuersaliter b de omni c in eo quòd quid est dicitur, necesse & a in eo quòd quid est de c dici. si vero non sic aliquis accipiet duplicans, non necesse erit a de c prædicari in eo ꝙ quid est: sed si a quidem de b in eo quod quid est, ipsum vero b non de quibuscunq; in eo quòd quid est, ipsum aũt quid est ambo eadem habebunt: erit igitur & b de c ꝙ quid est. si itaque ipsum quid est & ipsum quid erat esse ambo habent, in medio termino erit prius ipsum quid erat esse.

Dixit Arist. Ipsius vero quid est, vtrum sit syllogismus, & demonstratio, aut non sit, quemadmodum nunc posuit oratio: et hoc, qm̃ syllogismus monstrat vtique aliquid de aliquo per medium, ipsum vero quid est appropriatum est, & prædicatur per viam quid est, & hoc vtique sequitur ex necessitate, vt conuertantur ista æqualiter:

qm̃

A quoniam ſi eſſet a proprium ipſi c,notum vtiq;,quòd eſſet proprium
ipſi b,& b ipſi c,omnia igitur eſſent propria inter ſe : & ſi a ineſſet oĩ
b per viam quid eſt,& b conſimiliter etiam in ſumma diceretur de oĩ
c per viam quid eſt,ſequeretur vtiq; ex neceſsitate,vt a conſimiliter
etiam diceretur de c per viam quid eſt:quòd ſi non acciperet aliquis
per reduplicationem in hunc modum, non prædicaretur vtiq; a de
c per viam quid eſt,ſi a ineſſet b ex via quid eſt, & non eſſet de omni
eo, de quo dicitur b per viam quid eſt: & intentio quid eſt iam ineſt
vtriq; ipſorum: b igitur conſimiliter etiam erit de omni c per viam
quid eſt:& ſi intentio quid eſt,& intentio exiſtentiæ ineſſent vtrique
ipſorum, intentio vtiq; quid eſt & exiſtentiæ, ineſſet ipſi primo per
medium.

Poſtea vero q̃ declaratum iam fuit,ꝙ demonſtratio non eſt definitio, quodq; 20
ſcientia prouenians ex vna ipſarum non eſt ſcientia prouenıens ex altera, con-
B ſideremus de via,per quam apte ipſam venari poſſumus , & dicamus:manifeſtũ
eſſe,ꝙ fieri non poteſt,vt rei definitio oſtendatur per demonſtrationem, quoniã
demonſtratio eſt ſyllogiſmus,& ſyllogiſmus vtiq; eſt per medium , & definitio
rei conuertitur cum ipſa , & prędicatur de ea per viam quid eſt , ſequitur autem
in termino medio,vt aliquis per ipſum velit concludere,ꝙ maior extremitas ſit
definitio minoris , quodq; terminus medius conuertatur conſimiliter etiam cum
definito,quodq; prędicetur de ipſo per viam quid eſt,& ęqualiter, & maior præ
dicetur de medio per viam quid eſt,& ęqualiter quoq;.

Poſteaquam monſtrauit fieri non poſſe,vt illud,quod oſtenditur per demõſtra
tionem,ſit idem cum eo,quod mõſtratur per definitionem , quodq; non omne il-
lud,quod monſtratur per definitionem oſtenditur per demonſtrationem , & non
omne illud,quod oſtenditur per demonſtrationem monſtratur per definitionem,
cœpit quęrere,an ſit poſsibile per demonſtrationem,vt tradatur quęſitũ demon-
ſtrationis & definitionis ſimul, ſecundum ꝙ demonſtratio tradit de aliquo exi-
ſtentiam & eſſentiam.& hoc,qm̃ quęſtio,ſi vtrunq; ipſorum mõſtret illud,quod
monſtrat ſuum compar,ſecũdum ꝙ ſunt vnum,eſt alia a quęſtione , ſi vnum ip-
ſorum monſtret duas intentiones ſimul,hoc eſt,ꝙ oſtendatur per demonſtratio-
nem illud,quod appropriatur ipſi,& illud,quod appropriatur definitioni,e ſi mõ
ſtret definitio illud,quod appropriatur ipſi , & quod appropriatur demonſtratio-
C ni,prętérquam ꝙ iſtius partis monſtrata eſt impoſsibilitas ex eo quod pręceſsit:
quoniam ſi ita eſſet,quemadmodum diximus,ꝙ definitio monſtraret illud,quod
appropriatur ipſi,& quod appropriatur demonſtrationi: illud , cuius via eſt , vt
oſtendatur per demonſtrationem,oſtenderetur per aliud a demonſtratione:ſi ve
ro fieri poſsit,vt oſtendatur per demonſtrationem illud , quod appropriatur de-
monſtrationi in monſtratione ſua,& quod appropriatur definitioni in traditione
ſua,quod eſt eſſentia,in ipſo vtiq; eſt difficultas fortis:& hoc,quoniã,ſi non eſſet
ex via demonſtrationis,vt faceret hoc,non haberemus viam,qua ſciremus defi-
nitiones ignotas:qm̃,ſi demonſtratio eſt illud, per quod monſtrantur ignota , &
definitiones ſunt notiores & ignotiores,ſequitur vtiq; ex neceſsitate , ſi habere-
mus viam,qua ſciremus definitiones ignotas,ꝙ eſſet hoc propter demonſtratio-
nem,prętérquam ꝙ,ſi ſuper definitione eſſet demonſtratio,quod tradit vtiq; de-
finitio,traderet demonſtratio:ſed iam diximus , ꝙ definitiones ſunt de ſubſtan-
tialibus,& demonſtrationes de accidentibus,& ipſe quærit hanc rem: definitio-
num autem ignotarum aliquę ſunt, quarum ignoratur exiſtentia & definitio ip-
ſarum,& ex ipſis aliquę ſunt,quarum ſcitur exiſtentia , & ignoratur definitio.
ipſe autem primo loquetur,ſi fieri poteſt de aliquo vno,ꝙ ſciatur exiſtentia , &
ignoretur definitio ipſius,& ꝙ tradatur demonſtratio definitionis ipſius in eo ꝙ
eſt demonſtratio,hoc eſt,ꝙ monſtret definitionem ineſſe rei , & ꝙ eſt definitio

Epilogat dicta vt continuet dicẽdis.

Definitiones explicãt eſſentialia, demonſtrationes vero accidẽtalia mõſtrãt.

ipsius. Et cum dixit: Ipsius vero quid est vtrum sit syllogismus & demonstratio, aut non sit, quemadmodum nunc posuit oratio. sensus est, inuestigatio autem de quęsito quid est, vtrum ostendatur per demonstrationem, aut non, possibile est, vt monstretur, quemadmodum positum fuit antea ex eo ꝙ non est possibile, vt ostendatur per demonstrationem, quod monstratur per definitionem. & differentia inter hoc & illud, quod pręcessit, monstratur sic: qm̃ res, quę ostenditur per demonstrationem, non est quęsitum quid est, quod traditur a definitione, neq; definitio tradit illud, quod ostendit demonstratio. Atqui quęritur hic vtiq;, si demõstratio ostendit, cum eo, ꝙ ex via ipsius est, vt ostendat ipsum ꝙ est, si hoc inest huic, secundum ꝙ est definitio ipsius, hoc est ex parte demonstrationis, quæ tradet duo quęsita simul. Dixit autem: quemadmodum nunc posuit oratio, quoniam si declaratum fuit, ꝙ demonstratio tradit quęsitum quid est simul cum quęsito si est per aliquem modum, ipsa ostenderet illud, quod monstrat definitio, sed ibi acceptum fuit nomen abstractum, hic vero compositum & propterea fuit quęsitum aliud a quęsito primo. Postea cœpit ostendere, ꝙ hoc non est possibile, & dixit: & hoc, qm̃ syllogismus monstrat vtiq; aliquid de aliquo per medium. sensus est, & causa est, quę prohibet hoc, ꝙ syllogismus vtiq; monstret aliquid inesse alicui, hoc est quęsitum inesse subiecto per terminum medium, qui ponitur inesse subiecto quęsiti, hoc est pręedicatum de ipso, & extremitatem maiorem inesse ipsi, hoc est medio: & sequitur ex hoc ex necessitate, ꝙ extremitas maior insit minori, & per hoc idem monstratur negatio pręedicati quęsiti a subiecto, hoc est, cui complicatur terminus medius, qui affirmatur de vno ipsorum, & negatur ab altero. Et posteaquam docuit modum, ex quo est via demonstrationis, qua monstrat illud, quod consueuit monstrare, hoc est, extstentiam, aut negationem, docet modos, quibus debet inuestigare is, qui quęrit quid est aliquid, quodq; fieri non potest, vt tradat syllogismus modos illos, aut modum illum, cuius via est, vt tradat ipsum. hoc est, ꝙ fieri non potest, vt aggregentur ambo modi in syllogismo, vsquequo tradat pręedicatũ inesse quęsito, quod est definitio ipsius. Et dixit: ipsum vero quid est appropriatum est, & pręedicatur per viam quid est. sensus est, ꝙ ille, qui intendit monstrare quęsitum quid est de aliquo, debet monstrare, ꝙ pręedicatum quęsiti cum hoc ꝙ inest subiecto, est appropriatum ipsi, & pręedicatum de eo per viam quid est. Et posteaquam declarauit illud, quo indiget ille, qui scit ex intentione vię definitionis, vt declaret, ꝙ illa est definitio, cuius hæc sunt tria, hoc est, ꝙ insit rei & pręedicetur de ipsa per viam quid est, & conuertatur cum ipsa, cœpit docere, ꝙ nõ est in potentia termini medij, ꝙ tradat has tres intentiones, quodq; si est possibile, vt tradat duas ipsarum, non est vtiq; possibile, vt tradat tres ipsarum. Et dixit: & hoc vtiq; sequitur ex necessitate, vt cõuertantur ista ęqualiter. sensus est, & sequitur ex necessitate, vt definitio & propria conuertantur. Cumq; fuerint cõuertibilia, sequitur ex necessitate, vt in terminis, qui accipiuntur in syllogismo, inueniatur conuersio & pręedicatio per viam quid est, & non est possibile, ꝙ concludatur aliquid cũ hac dispositione, hoc est proprium & pręedicatum ex via quid est. Deinde adduxit exemplum in hoc, & dixit: quoniam, si esset a proprium ipsius c, notum vtiq;, ꝙ esset proprium ipsius b, & b ipsius c: omnia igitur essent propria inter se. sensus est, exemplum huius. cũ voluerimus concludere a esse proprium ipsius c, per medium b, oportebit vtiq;, ꝙ sit notum apud nos, ꝙ a inest c, secũdum ꝙ est proprium. qm̃, cum posuerimus hoc, concludetur nobis, ꝙ a inest c secundum ꝙ est proprium ipsius. Deinde cœpit docere, ꝙ, si velit concludere consimiliter etiam intentionem secundam, ꝙ est a, exempli gratia, pręedicari de b per viam quid est, oportebit vtiq;, vt ponatur hæc dispositio cõsimiliter etiam in tribus terminis, & dixit: & si a inesset omni b per viam quid est, & b cõsimiliter etiam in summa diceretur de omni c, per viam quid est: sequeretur vtiq; ex necessitate, vt a consimiliter etiam diceretur de c per viam quid est. sensus est, & eodem pacto si vellemus concludere, ꝙ a, exempli gratia, pręedicatur de c per viam quid est, sequeretur vtiq;, vt acciperetur admissum in syllogismo, ꝙ a pręedicatur de b per viam quid est, & b pręedicatur de c per viam quid est, & a accipitur hic loco termini maioris, & b loco ter-

Qui mõstrare intendit quęsitũ quid est de aliquo, quid debet obseruare.

A mini medij,& c loco termini minoris secundum consuetudinem ipsius. Deinde dixit: ꝙ, si aliquis non acciperet per reduplicationem in hunc modum, non prædicaretur vtiq; a de c per viam quid est. sensus est, & si nõ acciperet aliquis intentionem quid est bis duplicatam in prędicatione, hoc est, ꝙ tradatur in prędicatione maioris de medio, & medij de minore, nõ concluderetur vtiq; ꝙ maior extremitas prędicatur de minore per viam quid est, & consimiliter se habet res in eo ꝙ concludit prędicatum esse propriũ subiecti, non tñ est possibile in subiecto absq; eo ꝙ reduplicetur bis in prædicatione. Deinde dixit: si a inesset b ex via quid est, & non esset de omni eo, de quo dicitur b per viã quid est. sensus est, & priuatio reduplicationis erit, cum a inerit b ex via quid est, & non inuenietur inesse omni illi, de quo prędicatur b per viam quid est: & hoc qm̃, cum fuerit syllogismus, in quo inuenitur intentio dicti de omni, quod est, vt extremitas maior prędicetur de medio tm̃ absq; eo ꝙ prędicetur de eo, quod disponitur per mediũ. & hoc, qm̃ iam declaratum fuit in libro Syllogismi, cum maior propositio non habuerit hanc potentiam, ꝙ syllogismus vtiq; non erit concludens nisi per accidens: cumq; res ita fuerit, & sequetur in conclusionibus, hoc est, ꝙ vtiq; concluditur aliquid inesse alicui secundum hanc conditionem, & hoc est, quod vocatur dictum de omni, sequitur ex necessitate, cum voluerimus concludere aliquid inesse alicui scdm ꝙ est definitio ipsius, vt sit conditio dicti de omni in ipso cõprehendens

B de definitione illud, quod comprehendebat de existẽtia, hoc est, vt accipiatur, ꝙ est extremitas maior in ipso definitio omnis illius, de quo prędicatur medium ex parte, qua est definitio ipsius, & medium simul. Et hoc est quod voluit, cũ dixit: si a inesset b ex via quid est, & non esset de omni eo, de quo dr̃ b. hoc est, ꝙ non concluditur nobis a esse definitionẽ c, nisi accipiatur a esse definitionẽ b, & pp quid disponitur in b, & prędicatur b de ipso, quemadmodum non concluditur, ꝙ a inest c, nisi accipiatur per syllm̃, ꝙ a inest b, & omni illi, cui inest b, & prędicatur de ipso, et nõ accipitur, ꝙ b prędicatur de c. Deinde dixit: & intentio quid est inest vtriq; ipsorum. sensus est, ꝙ oportet, vt sit prędicatio in vtrisq; propositionibus prędicatio definitionũ, hoc est, ꝙ accipiatur a prędicari de b, scdm ꝙ est definitio ipsius. Et posteaꝗ̃ declaratum fuit ꝙ per istas cõditiones erit sylls concludens de definitione, quę sunt eædẽ conditiones, per quas concludit de existentia, dixit: & si intentio quid est, & intentio existentiæ inessent vtriq; ipsorũ, intentio vtiq; quid est, & existentię inessent ipsi primo per mediũ. sensus est, & si fuerint duę istę intentiones, q̃ sunt, quid est res, & si est res acceptę in propositionibus, maiori, scdm ꝙ scitur intentio existentię in termino medio, & minori extremitate, in qua disponitur mediũ, hoc est, ꝙ maior extremitas accipiatur, ꝙ ipsa insit medio, scdm ꝙ est definitio ipsius, & definitio insit

C illi, cuius mediũ est definitio consimiliter ẽt, iam vtiq; acciperetur in propositionibus illud, quod intendebat monstrare, quod est petitio: qm̃, si a, quod est extremitas maior, tm̃ acciperetur secundũ ꝙ est definitio vtrorũq; b, quod est extremitas media, et eius, quod disponitur per ipsum, quod est extremitas minor, quod est c, iam accepit, ꝙ maior extremitas inest minori in propositione maiore per se, & hoc est petitio: hoc igitur est vnũ ex ijs, quę possunt monstrari ab hoc sermone. & quod vr̃ dicere in hoc ꝙ est petitio, est, quod dico, qm̃ non apparẽt duo termini in aliquo vno, & erit terminus maior & medius idem, cumq; posuerit medium, iam petet quęsitum. Et hoc vr̃ esse illud, quod significauit, cum dixit: intentio vtiq;, quid est & existentię inesset ipsi primo per medium. hoc est, ꝙ sit illud, quod quęsiuit per syllogismum iam positum in medio, & hoc est definitio rei quęsitę, & hoc, ꝙ sit definitio vna duarum extremitatũ: & qui fecit hoc, iam petijt quęsitum ex necessitate petitione vera. Expositores vero intellexerunt sermonem ipsius, & si fuerit intentio quid est, & existentia ipsius res inexistens vtriq; ipsorum, erit vtiq; intentio quid est, & existentię ipsi primo inexistens per medium. hoc est, si oratio accipiatur, ꝙ inest rei, & significauerit definitionẽ ipsius iam accipi in ambabus propositionibus simul, sequitur, vt sit quod extrahitur per definitionem, hunc in modum iam cognitum de re, cuius quęritur definitio, definitio vna ipsius, & dicetur de hac definitione, aut scitur p se, aut per de- Expositorũ Arist. intentio.

finitionem alteram,& ſi dicatur per definitionem alteram, rediјt interrogans eū D
ſimiliter etiam de hac definitione,ſi vero dicatur per ſe,et dicetur,igitur hęc via
non eſt vniuerſalis,quoniam ſi eſſet hoc modo,non monſtraretur extractio defi
nitionis per demonſtrationem,niſi de eo,quod habet binas definitiones,quarum
vna eſt nota per ſe,& de altera ignoratur ꝙ inſit definito,& ſcitur exiſtētia per
ſe definitioni, quę ſcitur ineſſe definito . Abumazar vero innuit in declinatione
iſtius loci hanc aſſertionem,quoniam ipſe iam declarauit,ꝙ extractio definitio-
nis per demonſtrationem eſt† per modum cooperimēti in ſulco, ſed reuerſus eſt
ad ipſum cum dixit:quoniam non verificatur, ſi non aſſerat , ꝙ res duas habet
definitiones,& ſi fuerit per modum particularis:& quaſi apparet ex diſpoſitio-
ne ipſius,ꝙ ipſe aſſerat,ꝙ res duos habet terminos . Et quod rectificatum eſt ab
expoſitoribus & Abumazare in ſumma in declaratione iſtius loci ſecundū hāc
intentionem,apparet ex verbis ipſorum:qm̄ Ariſt.declarabit in ſequentibus ꝙ
ſunt demonſtrationes tradentes definitionem per ſe,& hę ſunt demonſtrationes,
quę vocantur demonſtrationes variatę poſitione, & exiſtimauerunt ꝙ demon-
ſtrationes illę ſunt ex genere iſtarum,quodq; non eſt differentia inter ipſas, &
aggregarunt duo loca, cum declarauerint locum iſtum ſecundum hanc expoſi-
tionem. Abumazari autem videtur,ꝙ demonſtrationes,quę ſunt definitiones va
riatę poſitione,ſunt illę,quę complicantur ex pluribus definitionibus de re:hoc E
igitur videtur declaraſſe in libro ſuo de demonſtratione , & in libro ſuo de ver-
bis,& hic in toto ſuo ſermone ad introductionem huius loci ex verbis Ariſtote.
Tu vero ſcire debes,ꝙ opinio Ariſt.fuit,ꝙ non poteſt aliquid habere definitio-
nes duas:ꝙ eſt verum, qm̄ ſi haberet duas definitiones† haberet propagationē.
Et ſi diceretur,iam itaq; progrediuntur conſuetudines pręcedentes, ꝙ adducan-
tur de re vna & eadem plures definitiones vna,quemadmodum dixerunt in de-
finitione hominis, ꝙ eſt animal rationale,& ꝙ eſt animal ambulans bipes, &
ꝙ eſt animal recte ſtans:manifeſtum igitur ꝙ genus huiuſcemodi definitionum
eſt vnum,qm̄ non inuenitur rei genus propinquum,niſi genus vnum:& ſimi-
liter oportet,ꝙ ſit diſpoſitio in differentia,quoniam differentia eſt forma rei: &
non inuenitur rei niſi forma vna:ſed qm̄ in quibuſdam definitionum inueniun-
tur differentiæ differentes per ſe,& in quibuſdam loco differentię ſunt quędam
appropriata in differentiis,quę conſtituuntur conſtitutione ipſarum,quemadmo-
dum operationes appropriatę in formis & accidentibus , & conſequentibus ex
ipſis:& hoc,cum fuerint iſta ſignificantia ſuper forma,& fuerit † aſſecutio formę
propter notius aſſecutione ipſius,& ſubſtātia ipſius, & vtplurimum accidit hoc,
cum forma non habuerit nomen: cumq; hoc ita fuerit , cum fuerit definitio per
duas definitiones,differentia,quę accipitur in duabus definitionibus, eſt vna ex
neceſsitate,niſi cum fuerit in vna definitionum accepta per ſe, & in definitione F
altera conſtituatur conſequens ipſius † conſtitutione ſua, & dilucidetur loco ip-
ſius,ſecundum ꝙ eſt notum de ipſo: ꝙ ſi in vtraq; definitionum accipiatur loco
ipſius conſequens ſuum,pręterquam ꝙ conſequens,quod accipitur in vna duarū
definitionum,eſt aliud a conſequente,quod accipitur in definitione altera , quo-
niam res iam habebit plura propria cōſequentia:& ſecundum hęc exiſtimatur,
ꝙ iam inueniuntur de re vna definitiones plures,& hę in veritate ſignificāt ſu-
per re vna:& hoc,quoniam voces multę, quę ſignificant ſuper ſubſtantia vna,
cum accipiuntur ex eo ꝙ ſignificant ſuper hac ſubſtantia, & ſunt notę, iſtę ſunt
veluti dictiones* aſſequentes,& non ſignificant rem variatam a definitionibus,
quoniam ipſę vtiq; ſignificant in ſumma ſuper differentia , ex qua conſtituitur
ſubſtantia definiti:exiſtimatur autem de ipſis a principio ſpeculationis , ꝙ ſunt
variatę,& ipſę ſunt vnum,quemadmodum exiſtimatur de iјs, quę habent plus
ꝙ̄ nomen vnum,ꝙ ſunt res variatę,& vniuerſale inter ipſa eſt, ꝙ res, quam ſi-
gnificant,eſt vna,hoc eſt,inter huiuſcemodi res,& inter nomina* conſequentia.
Sed poſſet aliquis dicere,ꝙ iam ſequitur ex hac poſitione aduerſitas vna,et hoc
eſt,ꝙ inſit definitio vna duobus definitis,& hoc,cum acceperit , ꝙ ſyllogiſmus
non concludit eſſe definitionem c , niſi cum inuentum fuerit a eſſe definitionem
b,& inueniatur definitio illius,cuius b eſt definitio, & erit a definitio b & c ſe-

Digreſsio an res vna duas poſsit habere definitiones.

† Ab.l.papiri tegmī, ſed retractauit illum.

† Ab.l.eſsēt duæ formæ. vide Ariſto. 8.Metha. tex.15.

† Ab.l.comprehēſio formę ob illas notior, ꝙ̄ illius comprehenſio ſcđm eius ſubſtantiam.

† Ab.l.eius vice,

* Ab l.ſynonimę.

* Ab.l.ſynonima.

Dubitatio. An duorum definitorum

A mul, & erunt b & c res vna. cum vero declaratum fuerit iam, ꝙ diuersitas huiuscemodi rerum, quę consistunt consistentia differentię in definitione speciei vnius & eiusdem, est veluti diuersitas dictionum, manifestum est, ꝙ huiuscemodi res in definitionibus habent potentiam nominum * consequentium: cumq; hoc ita fuerit, quicunq; sollicitus fuerit, vt monstret vnam ipsarum inesse definito vt definitionem, iam perijt quęsitum primum: hoc igitur est, quemadmodū dispositio petitionis, quam voluit Arist. non autem illud, quod opinati sunt Expositores. Neq; potest aliquis dicere, ꝙ hæc propria inueniuntur in huiuscemodi definitionibus per se, & non inueniuntur loco formę, neq; ex parte, qua significant super ipsis, quoniam, cum accipiuntur ex hoc modo, sunt descriptiones, nō propria, neq; intelliguntur ex substantia rei propter quid est: & hoc est notum apud eum, qui vel paucam cōsuetudinem habuerit in hac arte. Amplius, si vnū haberet binas definitiones, haberet duas differentias, & si haberet binas differētias, vna ipsarum prędicaretur de altera per viam accidentis, non ex parte qua vna ipsarum notificat substātiam alterius. Iam vero * dixerunt, ꝙ definitio vtiq; concluditur per syllogismum, cum acceptum fuerit extremitatem maiorem esse definitionem medij, & propter quod quid medium esse definitionem ipsius. Et si diceret aliquis, ꝙ non oportet in syllogismo, qui concludit definitionem per syllogismum, ꝙ extremitas maior sit definitio eius, cuius est medium, sed sufficit in
B hoc, ꝙ maior sit definitio medij tm̄, & medium definitio minoris. Dicitur, ꝙ non sequitur ex hoc, nisi ꝙ maior est definitio definitionis, hoc est definitio termini minoris: & hoc est aliud ab eo, quod intendebat concludere, quoniam nos nō intendebamus concludere definitionem definitionis, sed intentio erat de definitione per se. & eodem etiam pacto non erit concludens per viam dicti de omni, & quod non concludit per hunc modum, non concludit vtiq; per syllogismū. Iam igitur declaratum est ex hoc tractatu, ꝙ definitio non erit secundum hunc modum conclusio demonstrationis, & non demonstratio variata positione. Redeamus autem ad perficiendam declarationem sermonis ipsius in hac re.

sit vnica definitio, & quemodo.

* Ab. l. synonimorum:

Reijcitur responsio aliorum.

* Ab. l. diximus,

Dubium.

Solutio.

Epilogus.

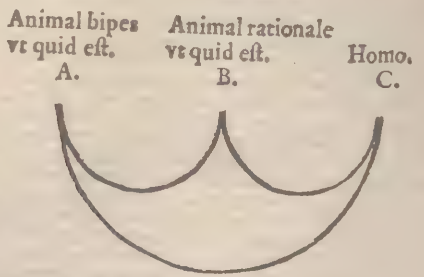
Et omnino, si est mōstrare, quid est homo, sit c homo, a vero quid est, siue animal bipes, siue aliud quid: si itaque syllogizabitur, necesse est a de b omni prædicari, huius autem erit alia ratio media, quare & hoc erit, quid est homo: accipit igitur quod oportet monstrare, nāq; & b est quid est homo. Oportet autem in duabus propositionibus, & primis & immediatis considerare, maxime enim manifestum, quod
C dicitur, Et: qui igitur monstrant per id, quod conuertitur, quid est anima, aut quid est homo, aut aliud quodcunq; entium, quod ex principio est petunt. quemadmodum, si aliquis existimat & animam esse idem sibiipsi causam viuendi, hoc autem numerum ipsum seipsum mouentem, necesse est enim petere animam, quòd numerum esse ipsum seipsum mouentem sic, vt idem existere.

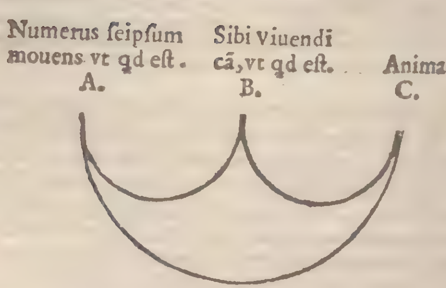
2. Prio. c. 21.

Dixit Aristotel. Et omnino, si fuerit demonstratio de eo quod est, quid est homo, & sit c homo, & a, quæ est intentio quid est, animal bipes, aut definitio alia: & si ratiocinetur hoc, sequitur vtique ex necessitate, quòd a prædicetur de omni b, & erit hæc oratio alia media: erit igitur & hoc consimiliter etiam quid est homo: accepit igitur illud quod oportebat construere, & hoc erat consimiliter etiam, quoniam b est intentio quid est homo. Oportet autem speculari in duabus propositionibus simul terminorum primorum immediatis, quoniam est in hoc proprium, quo monstratur. & apparet, quod dictum

fuit,cum deductum fuerit,quid est anima, aut quid est aliquid aliud D quodcunq; fuerit† ex entibus,ex eo, quòd redit æqualiter,iam vtiq; petet̃ quæsitum primum.quemadmodum,si affirmaret aliquis,quod anima est id,quod est causa vitæ sibi ipsi , & hoc est numerus seipsum mouens.& hoc,quoniam sequitur vtique ex necessitate , vt petat, ꝙ anima est numerus seipsum mouens , & erit petitio ipsius secundum quòd est vnum & idem.

† Ab.1.de rebus,quę reciproce cõuertuntur.

12 Quoniam si non positę fuerint ambę istę conditiones in prędicatione maioris de medio,& medij de minore,non sequetur ex hoc,vt maior sit definitio minoris,sed sequetur vtiq; ex hoc,cum non fuerint positę in duabus propositionibus, aut in vna ipsarum ambæ istæ conditiones , ꝙ maior extremitas insit minori tantum.

Posteaquam exposuit per orationem,ꝙ qui studet concludere definitionẽ inesse alicui in eo ꝙ definitio,ipse petit eandem rem, vult declarare hoc per exẽplum,vt doctrina sit planior, & dixit:Et omnino , si fuerit demonstratio de eo, quod est,quid est homo.hoc est,si disputauerit aliquis,ꝙ inueniatur demõstratio de definitione,cum fuerit ignota,vt accipiatur definitio alia media,quę sit definitio istius rei,accipietur ad medium aliquid aliud,quod sit definitio medij , & erit exempli gratia illud,cuius studet definitionem ostendere per demonstrationem, homo,vsquequo sit c,quod accepimus loco minoris extremitatis.Deinde dixit: & a,quæ est intentio quid est,animal bipes.hoc est,& accipiatur a,quod est maior extremitas in hoc exemplo,quod est , quid sit homo loco essendi ipsum animal ambulans bipes,aut loco definitionis alterius ex definitionibus suis quęcũq;

Exẽplo declaratur ꝙ q̃ nititur cõcludere definitionẽ inesse alicui ĩ eo ꝙ definitio, petit.

A definitio fuerit. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: aut definitio alia. Deinde dixit: & si ratiocinetur hoc, sequitur vtiq; ex necessitate, ꝙ a prędicetur de omni b, & erit hęc oratio vna vsq; ad id quod dixit, quid est homo. sensus est, & si fieri potest, ut concludatur per syllogismum huiuscemodi conclusio, hoc est, ꝙ a, quod est animal bipes, inest homini, secundum ꝙ est definitio ipsius, sequitur ex necessitate, ꝙ sit prędicatum de termino medio in hoc syllogismo, qui est b, & erit b definitio c hominis, existens medium inter hominem & inter definitionē conclusam: erit igitur terminus iste medius definitio hominis. & qm̄ res non habet, nisi definitionem vnam, iam vtiq; accepimus in monstratione definitionis definitionem eādem. Et hoc est quod significauit, cum dixit: accepit igitur illud, quod oportebat construere. sensus est, ꝙ ipse ponit illud, quod vult ostēdere per demonstrationem eandem non in specie, quemadmodum declarauerunt Expositores, hoc enim non est petitio: & manifestus est sermo ipsius, ꝙ est petitio vera secundum id, quo exposuimus hāc orationem. Postea adduxit causam, ex cuius parte sequitur, ꝙ operatio ista, quę fit, sit petitio, & dixit: & hoc erat cōsimiliter etiam, qm̄ b est intentio quid est homo. sensus est, atqui sequitur, ꝙ petat, qm̄ terminus medius, qui accipitur prędicatum de minore extremitate, est idem cū maiore, cūq; sit hęc res in parte occulta, propter quid existimauit, ꝙ insint vni definitiones plures, dixit: Oportet aūt speculari in duabus propositionibus simul terminorum primorum immediatis, qm̄ est in hoc proprium, quo monstratur. sensus est, declaratur aūt hoc, cum accipimus hęc prędicata in hac demōstratione cum conditionibus, quas posuimus in prędicatione vera partium demonstrationū de seinuicem: † & si fuerint prima & immediata, qm̄ fieri non potest in definitione vera, vt sit inter ipsam & definitū medium, hoc est, ꝙ prędicetur de ipso propter prędicationem suam de aliquo alio, hoc est per medium. cūq; hoc sit, fieri non potest, vt concludatur aliquid definitionis per definitionem: qm̄ quod concluditur, concluditur vtiq; per medium, sed definitio non prędicatur de re per mediū, hoc est in definitione perfecta. si vero fuerit definitio pars definitionis, illud vtique erit possibile: sed huiuscemodi partes non prędicabuntur de seinuicē, quia aliquę ipsarum sint definitiones alicuius. & propterea non erit vtilitas in demonstratione in huiuscemodi partibus istarum definitionum, quarū vnaquęq; est definitio perfecta rei, quemadmodū existimauit Abumazar, ꝙ illud est, quod voluit Aristo. per demonstrationes, quę sunt definitiones variatę positione. Et posteaquam enunciauit, ꝙ ex hoc modo euenit veritas consideranti in hoc quęsito, adduxit in hoc exemplū. Et dixit: & apparet illud, quod dictū fuit, cum deductum fuerit, quid est anima, aut quid est homo, aut quid est aliquid aliud, quodcunq; fuerit ex entibus, ex eo quod redit ęqualiter, iam vtiq; petent quęsitū primum. sensus est,

C vt in exemplo, qui monstrat quid est homo, aut quid est anima, aut aliquid aliud ex entibus in definitione propriū & conuertibile, ipse vtiq; petet ex necessitate, hoc est, qm̄ terminus medius est idem, quod extremitas maior. & intelligit per primum quęsitum, quod primo concluditur ex syllogismo. Deinde dixit: quemadmodum si affirmaret aliquis, ꝙ anima est illud, quod est causa vitę sibiipsi. & hoc est numerus seipsum mouens. s. cū posuerit, & concesserit, ꝙ anima est illud, quod mouet seipsum, & monstraret, ꝙ anima sit numerus seipsum mouens. Deinde dixit: & hoc, qm̄ sequitur vtiq; ex necessitate, vt petat, ꝙ anima est numerus seipsum mouens, & erit petitio ipsius secūdum ꝙ est vnum & idē. sensus est, & hoc, qm̄ qui facit hanc operationem, oportet ipsum ex necessitate petere definitionem, quam vult concludere. & hoc, qm̄, cum ipse notificauerit, ꝙ anima est causa vitę sibiipsi, notificauit, ꝙ ipsa est numerus seipsum mouens, & hoc, qm̄ cū non intellexerit in definitione causam, per quam efficitur vita sibi ipsi, quod est numerus, non monstrabitur, ꝙ est aliquid mouens seipsum: & si intellexerit ex ipsa ꝙ est numerus, iam vtiq; posuit quęsitum. Et hoc totum formatur secūdum opinionem Platonis: & hoc, qm̄ ipsi visum fuit ꝙ vita metitur super augumento & motu, & ꝙ illud, quod augetur, est numerus, qui metitur essentiam animę, qui est causa sibiipsi, hoc est mouens seipsum, & ad sequestrandam opinionem istam a tēporibus nostris, posuit exemplum de ipsa, nō ꝙ hęc sit opinio sua de aīa. Et

Res non habet nisi definitionē vnā.

† Ab. le. s. ꝙ sint primę et immediatę.

Definitio nō prędicatur de re ꝑ medium.

Opinio Abumazaris.

Exponitur motiuū Pla. ꝙ aīa est numerus seipsum mouēs.

quoniam est petitio, ex ipsa intelliguntur vtiq; intentiones duæ, quarum vna est D petitio vera, & ea est, in qua inuenitur quæsitum idem in syllogismo, & etiã fieri potest, vt ex ipso intelligatur petitio in genere: hoc est, qui sollicitus est, vt monstret definitionem per definitionem, monstrat vtique aliquid per speciem suam, quemadmodum intellexerunt ipsum expositores. Ex hoc autem loco docuit, ꝙ petitio erit vtiq; vera, & dixit: & erit petitio ipsius de hoc sedm quod est vnum & idem. sensus est, & non erit petitio sua hic, secundum quod facit definitionem per monstrationem definitionis, vsquequo sit hæc via reprobata, quoniã est particularis, sed petitio ipsius erit petitio vera, & est ea, quę dicta fuit in libro Sophistices. hoc est, quoniam accipitur aliquid idem, quud voluerit concludere per syllogismum eundem, & hoc apparet nimis ex sermone ipsius, secundum ꝙ est res vna & eadem. Et mirum, quomodo opinati sunt Expositores hoc, in quo consentiunt, & quod opinatus est Alexander est tale, & non peruenit ad nos aliquid istius viri in hoc libro, sed quam adduxerunt est expositio Themistij, & hic vir vtplurimum non dissentit ab Alexãdro. Et posteaquam declarauit hoc per exẽplum sensibile, cœpit declarare ipsum per exemplum magis vniuersale q̃ hoc, ne existimetur, ꝙ illud, quod sequitur ex sermone, sequatur ex exemplo per se.

Vide 2. Elẽ. cap. 11.

Alex. nõ exposuit libr. post.

Themistius sectator Alexandri.

Non enim si a sequitur b, & hoc c, erit a quod quid erat esse ipsius c, sed verum erat dicere, erit † solum, neq; si est a quod quid est, & de E b prædicatur omni, hoc enim, quod est animali esse, prędicatur de eo, quod est homini esse: verum enim est omne homini esse animali esse, quemadmodum & omnem hominem animal esse, sed non sic vt vnũ sit. Si igitur non sic acceperit, non syllogizabitur, quòd a est ipsi c quod quid erat esse, & substantia: si vero ita acceperit, prius erit acceptum c quod quid erat esse ipsius b, quare nõ demonstratum fuit, hoc enim in principio accepit.

† A, l, c solũ

Dixit Arist. Et hoc, quoniam non est, si a sequitur b, & hoc c, erit a ipsi c intentio quod quid est, & existentiæ, sed verum vtique est, vt dicatur, quòd ipsum inest tantum, neq; si est a in hac re, & prędicetur consimiliter etiam de omni b. & hoc, quoniam quod est existens animal prædicatur vtiq; de eo, quod est existens homo: quoniam verum est, vt dicatur, quòd omne illud, quod est homo, est animal, quoniam omnis homo est animal, sed non est in hunc modum, secũdum quòd F est aliquid vnum: igitur si non acceptum fuerit etiam sic, non ratiocinabimur, quòd a est ipsi c quid est, & existentia, & substantia: Et si acceptum fuerit hoc, iam vtique accepta erit intentio quid est c, & existentia ipsius primo: iam igitur mõstratum fuit monstratione nostra, quoniam petet vtiq; quæsitum primum.

22 Pręterquam ꝙ oportet eum, qui facit hoc, vt petat quæsitum primum, hoc est, ꝙ ponat conditionẽ in termino medio, vt prædicetur de minore extremitate per viam quid est, & ęqualiter, & eodem pacto maior de medio per viam quid est, & ęqualiter, hoc est definitionem. vt in exemplo, si monstraret aliquis, ꝙ definitio animę est numerus motus seipsum mouens (quemadmodum Platoni visum fuit) quoniam anima est causa vitę per se, qm̃ ex duabus definitionibus, quę sunt cum hac dispositione, si accipiatur vtraq; ipsarum in responsione quid est loco suę socię, & potentia ipsarum fuerit potentia definitionis vnius, habebunt interpretationes diuersas: qui igitur posuerit vnam ipsarum in monstratione alterius, petet vtiq; quęsitum primum.

Dixit: Et hoc, qm̃ non est, si a sequitur b, & hoc c, erit a ipsi c intentio quod quid est, & existentiæ. sensus est, neque tradet syllogismus definitionem per se,

A quoniam ſyllogiſmus vtique tradet, ꝙ terminus maior ineſt minori per mediū,
quo ineſt medio, & medium minori: & forma ſyllogiſmi erit vtique. ꝙ a, quod
eſt extremitas maior, prędicetur de omni eo, de quo prędicatur b, & b prędica-
tur de omni c: ſequitur ex hoc, ꝙ a prędicetur de omni c, hoc eſt inſit ipſi, & nō
ſequitur, cum a ineſt b, & b ineſt c, ꝙ a inſit c, & ſit definitio ipſius, ſed ſequitur,
ꝙ ipſi inſit ſolummodo. Etiam vero ſequitur, ſi tradet ſyllogiſmus definitionem per ſe, vt
concludat, quod extremitas maior ineſt minori, & ſit definitio ipſius, hoc eſt a
ipſius c. Atqui tradit ſyllogiſmus, quod ipſum ineſt c tantum. Et hoc eſt quod ſi-
gnificauit cum dixit: ſed verum vtique eſt, vt dicatur ꝙ ipſum ineſt tantum.
Deinde dixit: neque ſi eſt a in hac re, & prędicetur conſimiliter etiam de omni
b. ſenſus eſt, neque ſi acceperimus in propoſitione maiore, ꝙ a eſt eſſentia b, &
de omni eo quod eſt b, prędicatur affirmatiue per modū, quo eſt prędicatio ſub-
ſtantialis de ſubſtantia in propoſitionibus maioribus in demonſtrationibus con-
ferentibus in hoc ad concludendam definitionem. Atqui dixit hoc, quoniam po-
ſteaquā monſtrauit, ꝙ prędicatio ſyllogiſtica in eo ꝙ ſyllogiſtica non tradit de-
finitionem per ſe, vult monſtrare conſimiliter etiam, ꝙ prędicatio ſubſtantialis
non confert ad concludendum definitionem: hoc eſt in qua inuenitur, ꝙ prędica
tum eſt in ſubſtantia ſubiecti: & hoc, quoniam hęc prędicatio non eſt illi, in qua
diſponatur ſubiectum per omnes modos, neque illud, de quo prędicatur ſubiectū
B in propoſitione maiore, quod eſt idem, quod eſſentia termini minoris, hoc eſt. cu
ius terminus medius eſt eſſentia. cumque voluerimus concludere definitionē per
demonſtrationem, hoc eſt, ꝙ concludamus, quod a ineſt c, & eſt definitio ipſius,
ſequitur, vt a & b ſint aliquid vnum & idem, quoniam vtraque ſunt definitio ali
cuius vnius. Et hęc eſt intentio eius, quod dixit: & hoc, quoniam quod eſt exi-
ſtens animal prędicatur vtique de eo quod eſt exiſtens homo, quoniam verum
eſt, ſi dicatur, ꝙ omne illud, quod eſt exiſtens homo, eſt exiſtens animal, quem-
admodum ꝙ omnis homo conſimiliter etiam eſt animal. ſenſus eſt, & omne il-
lud quod, diſponitur per animalitatem, et ineſt ipſi animalitas, prędicatur de om-
ni eo, quod diſponitur per humanitatem, & ineſt ipſi humanitas prędicatione no
tificante prędicatum eſſe ſubſtantiam ſubiecti, ſed quia cui ineſt animalitas &
humanitas, eſt vtique aliquid vnum & idem: quoniam ſi eſſet hoc ita, eſſent ani-
malitas & humanitas duo nomina conſequentia, & eſſet operatio huiuſcemodi
petitio. Deinde dixit: quoniam verum eſt, vt dicatur, ꝙ omne illud, quod eſt ho-
mo eſt animal. hoc eſt, hęc eſt prędicatio vera, & intrat prędicationem, qua prę-
dicatum petit ſubiectum, quoniam verum eſt dictum illius, qui dicit quicquid eſt 206
homo, eſt animal. Deinde adduxit cauſam in hoc, & dixit: qm̄ omnis homo cō-
ſimiliter eſt animal. ſenſus eſt, atqui hoc dictum eſt verum, & eſt, quod vocatur
dictum de omni, qm̄ potentia ipſius eſt potentia affirmatiuę vniuerſalis, & po-
C tentia eius, quod dicemus, ꝙ omne, quod eſt exiſtens homo, eſt exiſtens animal,
quę eſt conditio in cōcluſionibus, ſecundum id, quod declaratū fuit in libro Syl-
logiſmi, eſt potentia eius, quod dicimus, omnis homo eſt animal. Deinde dixit:
ſed non eſt in hunc modū ſecundū ꝙ eſt aliquid vnum. ſenſus eſt, & non eſt in
hoc modo prę dicationis, ꝙ illud, quod diſponitur per ſubiectum, ſit idem cū eo,
quod diſponitur per prędicatū, ſed ſunt diuerſi modi: qm̄ ſi eſſet hoc ita, non eſ- †Ab. le. orō
ſet † dictum terminatum, & eſſet ſubiectum in ipſo & prędicatum idem. vt in exē enūciatiua.
plo, qm̄ ſi eſſet intentio eius quod dicimus, omnis homo eſt animal, ꝙ omnis ho-
mo conſubſtantiaretur in animali, hoc eſt, eſſet idem ex omnibus modis, ſequere
tur, ꝙ eſſet animalitas & humanitas aliquid vnum ſed diuerſificarentur in nomi
ne ſolū, & eſſet, ac ſi aliquis diceret, oīs homo eſt hō: & cū hoc ſit falſum, falſum
eſt etiam, cum dicimus, omnis homo eſt animal, hoc eſt, ꝙ illud, quod conſubſtā- †Ab. l. deno
tiatur per humanitatem, eſt illud, quod † diſponitur per animalitatem, ſecundū minatur.
quod omnia ipſa ſunt duarum partium, quarum vna diſponitur per alteram, † ex †Ab. l. in eo
parte, qua inuenitur, ꝙ ſubiectum eſt vnum, non ex parte, qua ipſa ſunt aliquid ꝙ quid ſit.
vnum, & ipſa ſunt duo in potentia, non in actu. ac ſi diceres, ſubiectum humani-
tatis eſt ſubiectū animalitatis ſecundum quod animalitas & humanitas ſunt res
vna. Cumque hoc totū ita ſit, planum ꝙ qui dixerit, quod omne, quod eſt defi-

nitio sic, est definitio sic, qm̄ posuit, ꝙ illud, quod consubstantiatur per definitionē, ꝙ est subiectum huius enuntiationis, sit prædicatum idem subiecto, quod consubstantiatur per definitionem, quæ est prædicatum in hac enūtiatione secundū quod duo prædicata sunt res vna, hoc est duæ definitiones. vt in exēplo, qui dixerit, omne animal ambulans bipes, est res vna & eadē cum ea, quæ est substancia animalis rationalis, & animal rationale & ambulans est res vna, hoc est bipes. Cumque hoc ita sit, igitur illud, quod est idem cum vna definitionū, est illud, quod est idē cū definitione altera, & duæ substantiæ res vna & eadem, non ꝙ vna duarum rerum sit alia ab altera, quemadmodum erat, quando dicebamus, ꝙ illud, quod per se est homo, est illud, quod per se est animal. Cumque hoc ita sit, ecce qui dixit, ꝙ omne animal ambulans bipes est animal rationale, est quemadmodum qui diceret, ꝙ omne animal rationale est animal rationale: manifestum aūt, ꝙ si non accepta fuerit propositio maior in syllogismo sic, non concludetur definitio, hoc est, vt accipiatur, ꝙ omne illud, cuius definitio est sic, ipsum est, cuius definitio est sic, hoc est, ꝙ omnis ille, qui est animal rationale, ipse est animal ambulans bipes. Et hoc est, quod significauit cum dixit: igitur, si non acceptum fuerit etiam sic, non ratiocinabimur ꝙ a est ipsi c quid est, & existentia. hoc est, qm̄ si non accepta fuerit propositio maior cum hac acceptione, fieri non poterit, vt sit syllogismus tradens, ꝙ a insit ipsi c, hoc est extremitas maior proportionata minori secundū duas intētiones, quarū vna est, ꝙ insit ipsi, & altera, ꝙ notificet essentiam ipsius. Deinde dixit: & si acceptū fuerit, hoc erit vtique accepta intentio quid est c, & existentia ipsius primo. sensus est, cūque accepta fuerit propositio maior per hanc viam, acceptum vtique erit in ipsa illud, quod intēdebatur concludere. Et hoc est quod significauit, cū dixit: Iam igitur monstratū fuit monstratione nostra, qm̄ petet vtique quęsitū primum. hoc est, nos vero iam monstrauimus ex sermone ipsius, quō equitur hoc. & existimo, ꝙ non monstrauit ille, qui præcessit nos, locū istum, secundū quod declarauimus ipsum nos primo, neque † stetit vnus ex dispositione sermonis istius sui secundū dispositionem, qua declarauimus ipsum. Et hoc est profundum, et declaratio, quam vides, fortasse est profunda antequā consistas super ea, & † fortasse ex declaratione est illud, super quo consistit, quod appropriatur huic viro de perfectione humana, & excellentia ad attingendū finem in hac specie, & appropriatur in bono suo illud, quod vult.

D

B

† Ab. l. vllus sibi constitit de significato huius dicti secundū significatū, quo.

† Ab. l. laudetur, ꝙ hūc virū proprie decreuit secundū humanam perfectionē, & ipsum separauit in attingendo.

Verumenimuero neque per diuisionis via syllogizat, quemadmodum in resolutione circa figuras dictum est: nusquā enim necessariū fit rem illam esse, cum hæc sint, sed quemadmodum neque inducens demonstrat, non enim oportet conclusionem interrogare, neque in eo ꝙ datur esse, sed necesse est esse illis existentibus: & enim si dixerit respondens, an ne homo animal, aut inanimatum? postea accipiat animal, non syllogizatum fuit, rursus omne animal, aut pedestre, aut aquaticum, accipiat pedestre, & hominē esse totum animal pedestre, non necesse est ex dictis, sed accipit & hoc: differt autem nihil in multis aut paucis ita facere, idem enim est. Non syllogisticus igitur vsus fit ita progredientibus & ad ea, quæ contingit syllogizari: quid enim prohibet hoc verum quidem esse omne de homine, non tamē quid est, neque ꝙ quid erat esse significans? Amplius quid prohibet, aut addere aliquid aut auferre, aut supergredi substantias? hæc igitur præmittantur quidem.

F

Dixit Arist. Neque consimiliter etiam via, quæ est per diuisionē, quemadmodum dictum fuit in resolutione figurarum in contrariū per syllogismum: nullibi nanque sequitur ex necessitate quòd hoc

A exiſtat, hoc eſt exiſtat per exiſtentiã aliquorum, ſed quemadmodum neque qui inueſtigat monſtrare, monſtrat, ita neque qui ratiocinatur: quoniam eſt concluſio, quam non petit, neque confitetur ipſam exiſtere, ſed ſequitur ex neceſsitate, cum fuerint illa exiſtentia, & ſi non monſtrabit per ipſum reſpondens, an ne homo eſt animal, an inanimatum? deinde accepit, quod eſt animal, neque ratiocinatus fuit iſtud ſyllogiſmo: & conſimiliter etiam omne animal, aut eſt ambulans, aut natans, & accepit, quod eſt ambulans: oratio autem, quòd homo ſit hoc vniuerſum, non ſequitur ex neceſsitate, quod dixit, ſed acceptum vtique fuit hac acceptione, neque eſt differentia in hoc ſiue ſit in multis, aut in paucis, idẽ.n. eſt: & hoc nõ eſt ſyllogiſmus.

Dixit: Neq; cõſimiliter ẽt via diuiſionis confert, vt ratiocinemur ex ipſa, hoc 23
eſt, vt ꝓdeat per ipſum aliquid ignotũ ab aliquo noto, quẽadmodũ declaratũ fuit in libro Syllogiſmi, qm̃ cõcluſio nõ debet poni in ſyllogiſmo, eo ꝙ admittitur, ſed per viã, qua ſequitur ex aliquibus, quæ accipiũtur conceſſa in ſyllõ: diuiſio B aũt, ex qua cõponitur, & illa, quæ ponuntur in ipſa, ſunt ſcdm viam vnam, hoc eſt, qm̃ ſi non admittantur & ponãtur, nõ cadet manifeſtatio in ipſis. exẽplũ huius, cũ fuerimus ſolliciti ad mõſtrandũ per diuiſionẽ, ꝙ omnis homo eſt aĩal ambulãs bipes per viã admiſsionis ad partes iſtius orationis, quæremus an non hõ animal, an nõ omnis homo aĩal? cumq; admiſerimus hoc ab eo, ponemus ipſum, deinde quæremus poſt hoc, an ſit ambulans, aut natãs? cũq; admiſerimus ab ipſo, ꝙ eſt ambulãs, quæremus poſt hoc, an ſit bipes, aut multipes? cũq; admiſerimus ꝙ eſt bipes, cõplicabimus omne id, quod admiſimus, & dicemus, ꝙ ipſe eſt aĩal, ambulans, bipes: hoc aũt nõ eſt aliud ab ijs, quæ conceſsit eſſe, præterꝗ̃ ꝙ licet via diuiſionis nõ ſit ſyll's, confert tñ ad bonitatẽ ſyllogiſmi: & hoc, qm̃ fieri põt, vt cõſiſtamus ſuper oĩbus, quæ poſſunt ineſſe alicui per viã ſyllogiſmi, aut non ineſſe. vt in exẽplo, ſi dicamus, ꝙ nihil prohibet, quin homo ſit aĩal, aut non animal: deinde ſi eſt aĩal nihil prohibet, quin ſit ambulans, aut nõ ambulãs: deinde ſi eſt ambulãs, nihil prohibet, quin ſit bipes, aut multipes: & ſi monſtrauerimus ꝑ terminũ mediũ, ꝙ eſt aĩal, non aũt non animal, monſtrabimus cõſimiliter ẽt per terminum medium ꝙ eſt ambulans, non atem non ambulans: cumq; monſtrauerimus hoc, monſtrabimus itidem per terminum medium, ꝙ eſt ambulans bipes, & cõponetur nobis ex cõcluſionibus iſtorũ ſyllogiſmorũ, definitio hoĩs, quę C eſt, ꝙ homo eſt aĩal ambulans bipes: & ꝓpterea nemo prohibet, quin prędicetur totũ illud, quod acquiritur per diuiſionem de homine exempli gratia, aut de alio per viam quid eſt, præterquã ꝙ non erit poſsibile hoc ſemper.

Poſteaꝗ̃ declarauit, ꝙ non eſt in potentia ſyllogiſmi demonſtratiui, vt oſtendat exiſtentiã definitionis ignotæ per modum, quem commemorauimus, vult declarare, ꝙ via diuiſionis, per quã antiqui exiſtimauerunt definitionem extrahi, Vide ꝑ hoc
non eſt, quemadmodum exiſtimatur. & hoc, qm̃ ipſe iam dixit in libro Syllo- 1, prio, c, 29.
giſmi, ꝙ illa non eſt ſyllogiſmus, quodq; non eſt vtilis ad monſtrandum quæſitum ignotę exiſtentiæ ſecundum naturã omnino, & vult monſtrare hic, ꝙ non eſt vtilitas in ipſa conſimiliter etiam ad extrahendas definitiones ignotas. Et, qm̃ opus eſt has definitiones primo ex diſpoſitione ſua eſſe res exiſtẽtes, & hęc eſt operatio, quam non tradit diuiſio, monſtrauit, ꝙ diuiſio ex hac ſumma non poteſt oſtendere per demonſtrationem definitionem. Et dixit: Neque conſimiliter etiam via, quæ eſt per diuiſionem, quemadmodum dictum fuit in reſolutione figurarum in contrariũ per ſyllogiſmũ. ſenſus eſt, neque diuiſionis via, (quẽ- 1, prio. c, 30.
admodũ diximus in libro Syllogiſmi) quæ exhibet definitionẽ ineſſe alicui notæ exiſtentię, aut exhibet exiſtentiam rei & definitionẽ ipſius ſimul, iam ſequitur ꝙ ſit ſyllogiſmus. Poſtea adduxit cãm, ex cuius parte nõ erit diuiſio, et dixit nullibi nãq; ſequitur ex neceſsitate, ꝙ hoc exiſtat, hoc eſt exiſtat ꝑ exiſtẽtiã

aliquorum. sensus est, quoniam non sequitur ex diuisione, quod sequatur ex necessitate, D vt existat per existentiam rerum non subiectarum: quemadmodum diximus in definitione syllogismi, quod est res, in qua ponuntur aliqua, ex quibus sequitur ex necessitate aliquid aliud: cumque remouerimus a diuisione definitionem syllogismi, sequitur, quod non sit syllogismus: cumque non fuerit syllogismus, nõ operabitur operationem syllogismi. Et posteaquam posuit, quod diuisio non est vt ponantur aliqua, ex quibus sequitur aliquid aliud ex necessitate, cœpit declarare hoc ex dispositionibus suis, & dixit: sed quemadmodum neque qui inuestigat monstrare monstrat, ita neque qui ratiocinatur. dispositio enim eius, quod tradit diuisio, est, quemadmodum dispositio eius quod tradit inuestigatio: & hoc, quoniam est quemadmodum inuestigatio, quę non ponit aliqua, ex quibus sequitur aliquid aliud ex necessitate. Sed scire debes, quod differentia inter inuestigationem & syllogismum est, quoniam in inuestigatione ponuntur res multę, ex quibus sequitur aliud, sed non ex necessitate: & hoc, quoniam in inuestigatione ponuntur particularia, ex quibus sequitur enunciatio vniuersalis, sed hoc non est ex necessitate. Et posteaquam res quęsita ponitur per diuisionem suppositione quadam existere, dixit: quoniam est conclusio, quam non petit, neque confitetur ipsam existere, sed sequitur ex necessitate, cum fuerint illa existentia, & si nõ monstrabit per ipsum respondens. sensus est, quoniam illud, quod sequitur per diuisionem ex diuisione, †petitur quod diuiditur, & ponitur positione in diuisione eadem: conclusionem vero non petit faciens syllogismum, & non ponit quod ipsa sit in syllogismo, sed ipsa sequitur ex necessitate ex illo, quod positum fuit in syllogismo. Et hoc est quod voluit cum dixit: sed sequitur ex necessitate, cum fuerint illa existentia. sensus est, sed sequitur vtique cõclusio ex necessitate, cum fuerint propositiones existentes, hoc est ponuntur existentes. Cum vero dixit: & si non, monstrabit per ipsum respondens. sensus est, & si non fateatur ipsas respondens interroganti. hoc est, quoniam, cum ponuntur propositiones existentes, sequitur ex necessitate conclusio per naturam propositionum, siue confiteatur ipsas respondens interroganti, siue non confiteatur. Atqui dixit hoc, ne aliquis existimet, quod consequentia conclusionis ex propositionibus est ex parte confessionis respondentis, quoniam si esset hoc ita, nõ esset syllogismus secundum naturã. Et hæc est differentia inter syllogismum prædicatiuum & conditionalem, quoniam conditio non concludit, nisi posteaquam concesserit respondens consequentiam: & propterea visum fuit Arist. quod syllogismi conditionales sunt appropriati arti Dialecticæ. Et posteaquam enuntiauit quod artifex diuisionis ponit in diuisione illud, quod vult monstrare per diuisionem, adduxit exemplum huius, & dixit: an ne homo est animal, an inanimatum? deinde accepit, quod sit animal acceptione, & non ratiocinatus fuit istud syllogismo. sensus est, & si interrogauerit aliquis, an ne homo est corpus animatum, an ne inanimatũ? F quoniam artifex diuisionis, quando sollicitus erit in declarando hoc per diuisionem, dicet, quod omne corpus aut est animatum, aut inanimatum: deinde ponet positione, quod homo ponitur sub animato, hoc est, quod ipse est corpus animatum. & hoc quoniam, si hominem poni sub animato esset per se manifestũ, non dubitaretur vtique diuisione in hoc, quod si ignoraretur ipsum poni sub animato, monstraretur vtique existentia animati non per syllogismum, & consimiliter se habet res de positione animati sub corpore: diuisio igitur non est sufficiens ad monstrandum istud, quod intendit monstrare. Deinde adduxit exemplum aliud, & dixit: & consimiliter etiam omne animal, aut est ambulans, aut natans, & accepit, quod est ambulans. sensus est, & consimiliter, cum voluerimus monstrare per viam diuisionis, quod animal est ambulans, dicimus, omne animal est ambulans, aut natans, deinde ponimus, quod animal est ambulans. Postea dixit: oratio autem, quod homo est hoc vniuersum, non sequitur ex necessitate quod dixit, sed acceptum vtique fuit hac acceptione, neque est differentia in hoc siue sit in multis, siue sit in paucis, idẽ enim est: & hoc non est syllogismus. sensus est, & positio nostra in hoc exẽplo, quod homo est corpus animatum, quæ est vniuersum, non erit consequens ex necessitate e sermone, quem diximus, hoc est ex diuisione, sed acceptum fuit acceptione, quod homo est hoc vniuersum. Et quoniam posset aliquis dicere, fortasse di-

Ex inuestigatione sequitur aliquid aliud sed nõ ex necessitate sicut ĩ syllogismo.

†Ab. l. supponitur.

Vide, quod hoc 1. prio. c. 23. & ĩ epitom. prior. cap. 5. & 6.

A uisio videtur sufficiens cum quæritur definitio speciei alicuius vltimæ, & cœperimus in quæstione definitionis suæ a genere longinquo per diuisionem ipsius ad species suas particulares, sic postea concludemus ambas istas species, sub quibus est hæc res, cuius intenditur definitio secundum species suas consimiliter etiam particulares, quousque non deficiat faciens hoc, vsquequo deuenerit ad speciem, cuius intendit definitionem, in tali n. definitio est ignota, & diuisio est illa, quæ exhibet existentiam definitionis ipsius. Ecce ipse dixit in responsione ad hoc: neque est differentia in hoc, siue appareat hoc in multis, siue in paucis, idem enim est: & hoc non est syllogismus, sensus est, neque est differentia siue fiat diuisio de generibus multis rei, quam studemus definire per viam diuisionis aut in genere vno, aut in generibus paucis: & hoc, quoniam oportet, vt ponamus quod intēdimus definire primo in genere altiori, cuius diuisionem facere studemus primo. hoc est, vt concedatur existentia ipsius, deinde post hanc monstrationem duarū specierum particularium istius generis, si fuerit existentia, cuius intenditur definitio in hoc genere primo, & species, per quam diuiditur genus istud, manifesta est per se, diuisio vtique non erit dubia in hoc, si vero fuerit ignota, oportebit vtique monstrare hoc per syllogismum: & consimiliter accidet res in omnibus generibus istius rei, quorum intendimus definitionem, hoc est ea, quæ sunt sub seinuicem, quousque deueniunt ad genus, quod hoc operatur, indigent syllogismis pluribus secundum numerum generum, si fuerint ignotæ existentiæ de definitis. & si fuerint nota per se, diuisio vtique per ipsa erit sufficiens. Et consimiliter si fuerit in ipsis, hoc est quid est, notum per se, & ignotum.
B

Contingit autem soluere, si quis accipiat ea, quę sunt in ipso quid est, omnia, & consequens diuisione faciat petens primum, & nihil de relinquat: hoc autem necessarium est, si omne in diuisionem cadit, & nihil deficit, hoc autem necessarium, indiuiduum enim iam oportet esse.

Dixit Aristo. Iam vero suscipiunt vtilitatem in ipso consimiliter etiam, qui faciunt hoc acceptum in rebus, quas possumus ratiocinari: & quid prohibet quòd verum sit, vt dicatur hoc vniuersaliter de homine? præterquam quòd non est intentio quid est, neque significat de re aliqua existentiam, neque †per subiectum ipsius. Amplius, quid prohibet, quòd percurrat aliquid, aut derelinquat aliquid, aut diuidat substantiam? hoc igitur iam prætermittatur, & deficiat, præterquā quòd fieri vtique potest, vt soluamus, cum accipiuntur res
C ignotæ in eo, quòd est quid omnes, & faciunt quid est cōsequens per diuisionem cum hoc, quòd petat primum, & non prætermittat, & nō deficiat aliquid, & hoc vtique sequitur ex necessitate, si ceciderit totum in diuisione, & non defecerit vnum: & hoc sequitur ex necessitate, quoniam consequens vtique est, vt sit non diuisibile.

†Ab.I. substantiam.

Atqui efficietur hoc in tempore, quo erunt genera diuisa cognita de re, de qua 24
prædicantur, & erunt diuisa in differentias, in quas diuiduntur diuisione, in qua non accidit error ex eo, quod non additur diuisis aliquid, quod non est in ipsis, aut deficit ex ipsis aliquid, quod est in ipsis, aut peccat diuidens diuisione ex differentijs primis ad non primas, quemadmodum committitur error in diuisione animalis in ambulans & natans, eo quod ipsum diuidatur in bipes & multipes: cum vero conceditur, quod genus diuisum inest illi, cuius quæritur definitio, & non cadit in ipsa aliquid erroris & transitus, quousque perficiatur in hoc ad speciem, cuius intenditur definitio, iam prodibit definitio per viam diuisionis ex necessitate.

Dixit: Iam vero ſuſcipiunt vtilitatem in ipſo conſimiliter etiam, qui faciunt hoc acceptum in rebus, quas poſſumus ratiocinari. ſenſus eſt, iam vero ſuſcipit vtilitatem per viam diuiſionis qui procedit per ipſam in rebus, de quibus fit ſyllogiſmus. intelligit locum diuiſionis, de quo dictum fuit in 2. Dialecticæ. & hoc, quoniam iam declarauit ibi, ꝙ eſt vnus locorum, ex quo fit ſyllogiſmus, an res ſit, an non ſit: & eſt principium loci, de quo mentionem fecit Abumazar in libro Reſolutionis, & ipſe fecit binas intentiones, quarum vna eſt, de diuiſione prædicati quæſiti, aut ſubiecti ipſius: præterquam ꝙ, cum ipſe fecerit per diuiſionem ſubiecti, erit vtilis inductioni, cum vero fecerit per diuiſionem prædicati, erit vtilis ſyllogiſmo: operatio autem ipſius in prædicato eſt vt diuidat prædicatum in ſpecies ſuas, & ſi coniunxerimus vnam ipſarum omni ſubiecto, enuntiamus, ꝙ prędicatum ineſt omni ſubiecto. Et dixit: quid autem prohibet, ꝙ verum ſit, vt dicatur hoc vniuerſaliter de homine? præterquam ꝙ non eſt intentio quid eſt, neque ſignificat de re aliqua exiſtentiam, neque per ſubiectum ipſius. ſenſus eſt, & ſi notum fuerit de vniuerſo, quod aggregatum fuit ex diuiſione, ꝙ ipſum ineſt rei, in qua definienda ſolliciti ſumus, ſi concedimus, ꝙ diuiſio tradit hoc, non tamen dicimus, ꝙ diuiſio tradit, ꝙ illud vniuerſum eſt definitio rei iſtius, cuius intendimus definitionẽ, & ꝙ eſt prędicatum prædicatione eſſentiali. Et hoc eſt, quod ſignificauit, cũ dixit: neque ſignificat de re aliqua exiſtentiã, neque per ſubiectum ipſius. intelligit per id quod dixit, intentio quid eſt, definitionem: quoniam hoc totum, ſi fuerit ignotum, non tradet ipſum diuiſio per ſe. Vt in exemplo, ſi tradiderit diuiſio, ꝙ animal ambulans bipes prædicatur de homine, aut fuerit notũ per ſe, aut notum per ſyllogiſmum, non tradet vtique, hoc vniuerſum eſt definitio hominis, & non tradet, ꝙ hæc prædicatio eſt prædicatio per ſe, nedum ꝙ ſit definitio, quoniam definitio habet conditiones ſuperadditas prędicationi per ſe, quemadmodum ꝙ ipſa ſit ęqualis, & reliqua, quæ ponuntur in ipſa pro conditionibus. Et dixit: Amplius quid prohibet, ꝙ percurrat aliquid, aut derelinquat aliquid, aut diuidat ſubſtantiam? ſenſus eſt, & quid prohibet, ꝙ accidat diuidenti apud diuiſionẽ, vt percurrat in differẽtijs differentiã, quæ non inuenitur in hoc? quemadmodum ſi diuidatur animal in volatile, & ambulans, & natãs, & motũ circulo, aut diuidatur in rationale mortale, aut non mortale. & hoc, de quo fecit mentionem, accidet propter communitatem nominis, & conſimiliter accidet ipſi, vt dimittat aliquã differentiarum, per quas diuiditur genus, & ſpecies, & ſit, cuius intenditur definitio. poſitũ ſub hoc genere, quod deficit per defectum differentię ipſius. quemadmodum, ſi intendamus definitionẽ hominis, & diuidamus aĩal in volatile, & natabile, & derelinquamus motiuũ, & dixit: aut diuidat ſubſtantiam. innuit, vt velit, ꝙ diuidatur ſubſtãtia rei, cuius intẽditur definitio, cũ deuenerit ad quid eſt appropriatũ ipſi, & diuiſerit ipſum per diuiſionẽ. & hoc accidet cũ fuerit illud, cuius intẽditur definitio, aliqua ſpecierũ intermediarũ. & innuit, vt velit, ꝙ deprimatur ſubſtãtia, & diuidantur genera per differentias non ſubſtantiales, quemadmodũ ſi diuidatur animal, ꝙ ipſius aliquid eſt coloratũ ſic, & aliquid coloratũ ſic, & ipſius aliquid, quod operatur ſic. Atqui vult per hoc, ꝙ diuiſio non tradit per ſubſtantiã ipſius, niſi illa omnia, hoc eſt, ꝙ ipſa nõ habet in natura, vt obſeruet ab iſtis erroribus, qui cadunt in diuiſione. Et dixit: præterquam ꝙ fieri vtique põt, vt ſoluamus, cũ accipiũtur res ignotæ in eo ꝙ quid eſt omnes, & faciunt quid eſt conſequens per diuiſionẽ cum hoc, ꝙ petat primum. ſenſus eſt, ꝙ fieri vtique poteſt, vt non accidant errores iſti in diuiſione, cum diſcindet diuidens, & diuidet per differentias ſubſtantiales primas, ſed per omnes differentias, quæ æquantur toti generi, hoc eſt, quæ conuertuntur cum ipſo. Deinde cœpit declarare, quando accidet ꝙ adducat conſequens, hoc eſt, conuertibile cum ipſo, & dixit: & hoc vtique ſequitur ex neceſsitate, ſi ceciderit totum in diuiſione, & non defecerit vnum. ſenſus eſt, atqui accidet, ꝙ ſint ſpecies conſequentes genus. hoc eſt æquales ipſi, cum non dereliquerit diuidens ſpeciem vnam ex ſpeciebus particularibus, in quas diuiditur hoc genus. Et hoc eſt, ꝙ ſignificauit cum dixit: ſi ceciderit totum in diuiſione, & non defecerit vnum. hoc eſt, ſi fuerit genus in toto ſuo poſitum in ſpeciebus particularibus, & contentum in ipſis: hoc eſt, quod non

Vide 2. top. cap. 2. & eſt 2. locus ibi.

Opinio Abumazaris de diuiſione.

Definitio ſuper addit prędicationi ꝙ ſit æqualis definito. vide 1. top. c. 4.

D E F

A ſit vniuerſalius ſpeciebus, in quas diuiditur, & hoc erit, cum non defecerit ex ipſis vna. vt in exemplo, cum diuidimus animal in rationale, & non rationale, & definitio animalis per totum ſuum ponitur in duabus iſtis ſpeciebus, hoc eſt, rationali, & non rationali, & comprehenditur in vtriſque ipſis, quoniam non exit ab animali aliquid præter has duas diuiſiones. Cum vero dixit: & hoc ſequitur ex neceſsitate, quoniam conſequens vtique eſt vt ſit non diuiſibile. ſenſus eſt, & per hunc modum diuiſionis ſequitur ex neceſsitate, vt deficiat ad rem, cuius intẽditur definitio, quia in hac ſpecie diuiſionis deueniet ad differentiam, quæ non diuiditur, quæ eſt ſpecies vltima, cuius intenditur definitio.

Vltimę ſpeciei intenditur definitio vide Alex. in 1. lib. natural, quæſt.

Sed ſyllogiſmus tamen non eſt, ſed ſiquidem alio modo cognoſcere facit, hoc quidem nihil abſurdum fuit: neque enim inducens forte demonſtrat, ſed tamen oſtendit aliquid. Syllogiſmum vero non dicit ex diuiſione dicens definitionem, quemadmodum enim in concluſionibus, quæ ſunt ſine mediis, ſi quis dicat, ꝙ his exiſtentibus neceſſe eſt hoc eſſe, contingit interrogare propter quid, ita & in diuiſiuis definitionibus, quid eſt homo? animal mortale, habens pedes, bipes, ſine pennis, propter quid iuxta vnamquãque appoſitionem? dicet
B enim, & mõſtrabit diuiſione, ſicut opinatur, quòd omne, aut mortale, aut immortale eſt: talis autem oratio tota non eſt definitio: quare & ſi demonſtraretur diuiſione, non tamen hæc definitio ſyllogiſmus efficitur.

Ar. 1. ſyllogiſmo.

Dixit Ariſt. Præterquam quòd non eſt ſyllogiſmus aliquis, ſed fortaſſe acquirere facit cognitionem per modum alium, & hoc non eſt extraneum per aliquem modum: & hoc, quoniam neque inducẽs fortaſſe monſtrat monſtratione, præterquã quòd ipſe vtique docet rem, quæ cognoſcetur. Syllogiſmum vero non adducit, qui dicit definitionem ex diuiſione. quemadmodum enim in cõcluſionibus, quę ſunt ſine medio, ſi dicat aliquis, quòd ſequetur ex neceſsitate, cum fuerint hæc exiſtentia, quòd ſit hoc, fieri vtique poteſt, vt interrogetur propter quid hoc: ita etiam in definitionibus, quæ ſunt per viam
C diuiſionis, quid eſt homo? animal mortale, ambulans, bipes, ſine pennis, non eſt hoc in vnaquaque appoſitionum. & hoc, quoniam ipſe enuntiabit, & monſtrabit per diuiſionem, ſecundum id, quod exiſtimat, & dicet, quoniam omne animal aut eſt mortale, aut non mortale, & omnis oratio, cuius hæc eſt diſpoſitio, eſt definitio: præterquam quòd ita eſt, quòd & ſi monſtratur per diuiſionẽ, tamen hoc fit, abſq; eo, quod definitio ſit ſyllogiſmus.

Pręterq̃ ꝙ ſcientia proueniens ex ipſa per hunc modũ, non ex ſyllogiſmo, 29
neq; ex ſpecie ſcientiæ prouenientis per ſyllogiſmũ, ſed prouenit per viam aliã a via ſyllogiſmi, quæ eſt per ſe ſcientia alia a ſciẽtia proueniẽte per ſyllogiſmũ. quemadmodũ ſcientia proueniens per inductionẽ, non eſt ſcientia prouenies per ſyllogiſmũ, neque ex ſpecie ſcientiæ per ſyllogiſmũ, ſed eſt modus ſimilitudinis inter ipſa: qm̃ quẽadmodũ homo indiget inuẽtione cõcluſionis quã ponit abſque termino medio, & nõ cauſa per inuentionẽ cauſę & termini medij ipſius, cũ quęritur ſuper hoc, ita qui facit diuiſionẽ indiget ſermone cõpoſito ex ipſa, cũ poſuerit ipſum abſq; diuiſione in eo, ꝙ adducet per hoc diuiſionẽ, cũ quæſitum fuerit conſimiliter ẽt ſuper cauſa hac. quemadmodũ, ſi aliquis poneret, ꝙ homo eſt animal rationale mortale, & diceremus propter quid eſt aĩal rationale mortale? &

diceret, qm̄ nihil prohibet, ꝙ omne animal sit aut rationale, aut irrationale, & homo non est irrationale, igitur est rationale. & nihil prohibet, quin omne rationale sit aut mortale, aut non mortale: sed homo non est mortale: igitur est mortale: & hæc est via probationis per diuisionem, & responsionis apud interrogantē, & similitudo inter ipsam & syllogismum. D

Dixit: Præterq̄ ꝙ non est syllogismus aliquis: hoc est, præterq̄ ꝙ diuisio nō tradit aliquid, in quo sit aliqua conditio syllogismorum. hoc est, non tradit ex parte cognitionis, quam patitur conditio in syllogismo. Deinde dixit: sed fortasse acquirere facit cognitionem per modum alium. sensus est, sed dicitur, ꝙ diuisio tradit speciem cognitionis aliam a specie, quam tradit syllogismus. hoc est, ꝙ ipsa tradit cognitionem, quæ est minus vera, q̄ cognitio, quam tradit syllogismus. & hoc, qm̄ cognitio, quam tradit syllogismus, est ignota secundum naturam, sed cognitio, quam tradit diuisio non est ignota secundum naturam, sed est leuior ex propositionibus affirmatiuis admissis, & est ac si dixisset, ad similitudinem cognitionis, quam acquirere facit inductio. Et propterea dixit: & hoc quoniam neque inducens fortasse monstrat monstratione, præterq̄ ꝙ ipse vtiq; docet rem, quæ cognoscetur. sensus est, & non est, quod dicimus extraneum, ꝙ hic est cognitio per occultationē absque cognitione, quæ acquiritur ex syllogismo, & occultior, q̄ sermones naturales, qm̄ ipso non monstratur aliquid per inductionem, sicut per modum, quo monstratur per syllogismum, sed monstratur vtique ipsum monstratione aliqua. Et dixit: syllogismum vero non adducit, qui dicit definitionem ex diuisione. sensus est, de syllogismo autem non nouimus, ꝙ extrahat definitionem ex diuisione, & non monstrabit definitionem ex diuisione per modum syllogismi. Et dixit: quemadmodum enim in conclusionibus, quæ sunt sine medio, si diceret aliquis, ꝙ sequitur ex necessitate, cum fuerint hæc existentia, ꝙ sit hoc, vsque ad id, quod dixit, vnaquaque appositionum. sensus est, & quemadmodum si sequeretur aliquid ex aliquo absque medio, sequeretur ex necessitate absq; eo ꝙ esset consequentia syllogistica, & derelinquit propter hoc interrogans de causa, propter quam accidit, vt sequatur alterum, consimiliter accidit in definitionibus: hoc est, ꝙ ipsæ sequantur ex diuisione ipsa, & ex necessitate absque eo, ꝙ sit consequentia syllogica: & propter hoc derelinquitur in pluribus definitionū, quæ extrahuntur ex diuisione, & magis propinquum ipsis est, ꝙ interrogetur post extractionem suam ex causa affirmatiua ad prædicationem suam de definito. Vt in exemplo, cum extrahit aliquis per viam diuisionis quid est homo, ac si diceres, ꝙ est animal mortale ambulans, bipes, sine pennis, derelinquitur vtiq;, vt interroget in vnaquaq; istarū diuisionū ignotarū de hoīe, pp quid est cū hac dispositione, hoc est, pp quid est ambulās, & pp qd est bipes, & pp qd est mortale. Atqui vult docere ī hoc, ꝙ sequit͛ definitio ex diuisione, et si fuerit cōsequētia necessaria, nō sequitur vtiq; cōsequentia syllogistica, & si fuerit cōsequētia syllogistica sequēs ex necessitate. Et ppea dixit in libro Syllogismi, ꝙ nō oē, qd sequit͛ consequentia necessaria, sequitur ex syllogismo. D. d. & hoc, quoniā ipse enuntiabit, & demōstrabit per diuisionē, scdm id, quod existimat, & dicet: quoniam omne animal aut est mortale, aut non mortale, & omnis oratio, cuius est hæc dispositio, est definitio. sensus est, & hoc, qm̄ artifex diuisionis existimat vtiq;, ꝙ extrahatur per viam diuisionis, ꝙ homo est animal rationale mortale, quoniam ipse posuit, ꝙ omne animal aut est mortale, aut non mortale, quæ est positio necessaria, deinde posuit, ꝙ homo est mortalis, & ipsa consimiliter etiam est positio necessaria deinde diuisit mortale in rationale, & in non rationale, deinde posuit, quod homo est rationalis, postea collegit ex hoc, ꝙ homo est animal rationale mortale, quę est res cōsequēs ex necessitate ex eo qd pręcessit: & existimatur ad hoc, ꝙ definitio vtiq; monstratur per viā diuisionis, & eo maxime qm̄ refertur ad hoc, ꝙ hic est orō appropriata de eo, ꝙ est homo, quod est æquale ipsi, & quod est cū hac dispositione est definitio, igitur hæc oratio est definitio. Et hoc est quod voluit cū dixit: & omnis oratio, cuius hęc est dispō, est definitio. Deinde dixit: præterq̄ ꝙ ita est, ꝙ & si monstratur per diuisionem, tm̄ hoc fit absque eo ꝙ definitio sit syllogismus, sensus est, præterquā ꝙ ita est, & si

Inductio nō habet eādē, quā syllogismus, facultatem, vide. 2. prio. c. 32.

E

Definitio sequitur ex diuisione. idē 1. de an. tex. c. 5.

F

esset

A eſſet definitio conſequens ex diuiſione conſequenti neceſſaria, tamen non ſequeretur vtique ex ipſa ſecundum viam, qua ſequitur concluſio ex ſyllogiſmo, hoc eſt, conſequentia ignoti ex noto.

Diſceptatio, quod ipſum quid eſt non monſtretur definitione, neq; definitione contrarii, neq; alio quouis modo. Cap. IIII.

SEd an ne eſt demonſtrare ipſum quid eſt ſecundum ſubſtãtiam? ex ſuppoſitione autem accipientem ipſum quidem ꝙ quid erat eſſe, hoc, quod eſt ex propriis i eo ꝙ quid eſt hæc autem in eo ꝙ quid eſt ſola, & proprium omne: hoc enim eſt eſſe illi.

Dixit Ari. An ne inuenitur vtique demonſtratio de quid eſt ſubſtantiæ apud id, quod accipitur ex radicibus poſitis, ꝙ intentio quid eſt res, quodque ineſt ipſi per ſe, eſt id, quod eſt ex propriis, quæ prædicantur per viam quid eſt: & hæc exempli gratia ſola inſunt rei ex
B via quid eſt, & totum eſt proprium: hæc igitur ſunt diſpoſitio inexiſtentiæ huic.

Iamque declaratum fuit ex hoc ſermone, ꝙ definitio acquiri poteſt per viam 26
diuiſionis, quodque non poteſt acquiri per viam demonſtrationis ſimplicis omnino. Dixit: Neque conſtruitur definitio in eo, ꝙ accipitur deſcriptio ipſius, quæ eſt, exempli gratia, oratio breuis notificans ſubſtantiam rei, & eſſentiam ipſius.

> Arguit ad partem oppoſitam.

Hic eſt modus vnus ſyllogiſmi, per quem exiſtimatur, ꝙ ipſe concludat definitionẽ ineſſe definito. Et dixit an ne inuenitur vtique demõſtratio de quid eſt ſubſtantiæ? apud id, quod accipitur ex radicibus poſitis, &c. ſenſus eſt, an ne quis tradet, & exiſtimabit iam vtiq; præceſsiſſe nobis demonſtrationem de quid eſt ſubſtantiæ rei, hoc eſt definitionis ipſius, apud id, quod ponimus ex propoſitionibus notis per ſyllogiſmum, quo ſtudemus concludere definitionem, ꝙ definitio rei, per quam acquiritur ſubſtantia rei, eſt quæ componitur ex prædicatis de re ſubſtantialibus, & eſt ſumma ipſorum appropriata definitio. hoc eſt, vt collectio illorum prędicatorum non ſit vniuerſalior definitio, neque particularior ipſo. Et hoc eſt quod ſignificauit, cum dixit: qđ eſt ex propriis, quæ prædicantur per viã quid eſt. hoc eſt, quando ponimus vnam propoſitionem ſyllogiſmi, ꝙ definitiones ſunt orationes ſubſtantiales ſuper ſubſtantia rei, quæ ſunt propriæ. Et quoniam non
C omnia quæ prędicantur in definitionibus, ſunt propria, ſed collectio ipſorum eſt propria, hoc eſt æqualis definito, dixit: & hæc exempli gratia ſola inſunt rei ex via quid eſt, & totum eſt proprium. ſenſus eſt, & in his, quę ſunt partes iſtius orationis, ſequitur ſemper, vt ſint prædicata de re ex via quid eſt tantum, abſque eo ꝙ ſequatur in ipſis illud, quod prædicatur prędicatione appropriata, in toto autem ſequitur, ꝙ ſit appropriatum. hoc autem ſequitur, quoniam genus, quod eſt vna partium definitionis, non eſt appropriatum definitio, ex differentiis vero, quæ adducuntur poſt genus, fieri vtique poteſt, vt vltima ſit appropriata, & ſit aggregatum ex ipſis appropriatum. exemplum huius, ſi dicamus in definitione hominis, ꝙ eſt animal rationale; ecce ratio eſt appropriata homini, & aggregatum huius definitionis conſimiliter etiam eſt appropriatum. & intelligo per appropriatum, illud, quod eſt æquale in prædicatione tantum: cum vero dicimus in definitione hominis, ꝙ eſt animal bipes, ambulans, nullum ipſorum eſt appropriatum homini, aggregatum vero ex ipſis eſt appropriatum illi; diſpoſitio igitur ſempiterna habens partes, ex quibus componitur definitio, eſt, ꝙ illarum prędicatio de definitio ſit appropriata, & diſpoſitio appropriata ſingulis partibus eſt, vt ſit docens ſubſtãtiam rei, hoc eſt prędicatum de re per viam quid eſt. Cum vero dixit: hæc igitur ſunt diſpoſitio inexiſtentiæ huic, ſenſus eſt, ꝙ

> Nõ oĩa, quę in definitionibus prædicantur, ſunt ęqualia, ſed collectio.

> Vide. 7. met. t. c. 42. quo pacto definitio eſt ratio vna. & 7. met. t. c. 43. ẽ ſermo vn9

prędicata, in quibus aggregantur duę istę conditiones, hoc est, ꝙ sit unumquodq; D ipsorum prædicatum de re ex via quid est, & aggregatio ipsorum appropriatæ rei, ex quibus consistit substantia rei istius habens dispositionem, cur insit ipsi. Voluit autem per hoc totum, ꝙ, cum posuerit aliquis, exempli gratia, duas propositiones, quarum vna sit oratio composita ex rebus, quæ notificant hominis substantiam, & quarum collectio est appropriata ipsi, & altera sit, quæcunque fuerit ista, definitiua, hinc concludatur, ꝙ hæc oratio sit definitio. vt in exemplo, cũ posuerit aliquis, ꝙ animal, ambulans, bipes, est oratio de homine composita ex rebus notificantibus substantiam hominis, quarum collectio est appropriata ipsi, & posuerit, ꝙ omne illud, quod est cum hac dispositione, est definitio concludẽs de ipso ex hoc, ꝙ animal ambulans, bipes, est definitio hominis.

An rursus accepit quòd quid erat esse, & in hoc? necesse enim est per medium monstrare. Amplius quemadmodum neq; in syllogismo accipitur quid est ipsum syllogizare, semper enim *tota aut pars est propositio*, ex quibus syllogismus, ita neque ipsum quòd quid erat esse oportet inesse in syllogismo, sed seorsum hoc a positis esse, & ad dubitantem, si syllogizatum est, aut non hoc, occurrendum est, quòd, hoc enim erat syllogismus, & ad illum, quòd, non ipsum quid erat esse syllogizatum est, quòd certe: hoc enim positum fuit nobis ipsum, ꝙ quid erat esse: quare necesse est & sine quid est syllogismus, aut ipsius quòd quid erat esse syllogizatum fuisse aliquid. E

*Tota, aut pars: idest, maior, aut minor: min' enim maioris pars est.

Dixit Aristo. Et dicamus, quòd in hac oratione consimiliter etiam iam accepit intentionem quid est, & existentiam substantiæ ipsius, quoniam sequitur ex necessitate, vt monstretur per medium. Et consimiliter etiam, quemadmodum in syllogismo non inuenitur intẽtio quid est syllogismus: quoniam propositiones, ex quibus est syllogismus, semper sunt totum & pars, ita neque intentio quid est & existentia substantiæ ipsius sequitur quòd sit in syllogismo, sed erit existens, cum fuerit hæc posita† lateralis, & occurret in hoc illi, qui dubitat, & existimat, quòd illud, quod adduxit, est syllogismus primo, & dicet, quòd ipse vtique est syllogismus: & occurret in hoc sermone in eo ꝙ non ratiocinatum fuit de eo, quòd est quid est res, & existentia substantiæ ipsius, & dicet ipsum est ad respondendum: & hoc, quoniam istud vtiq; est, quòd posuimus, ꝙ intentio quid est res. & existentia substantiæ ipsius: sequitur itaque, vt ratiocinemur aliquid absque eo ꝙ faciamus in ipso essentiam syllogismi, & quid est existentia ipsius per se. F

†ab.1.modalis.

27 Et ponetur propositio maior in syllogismo, quemadmodum si diceretur, homo est animal rationale mortale, & hæc est oratio breuis notificans substantiam rei, & essentiam ipsius: igitur hæc oratio definitio hominis, & hoc, quoniam qui facit hoc, iam petit prædicationem definitionis de homine: & hoc, quoniam terminus medius est definitio, & minor est definitum, igitur est definitio de definito: ꝙ si non fuerit per se manifestum hanc definitionem inesse homini, non admittetur vtilitas in hoc syllogismo: & quemadmodum definitio syllogismi non accipitur ad monstrandum, ꝙ hæc oratio est syllogismus, cum dicitur in ipso, ꝙ proportio vnius propositionum suarum ad alteram est proportio totius ad partem: consimiliter non accipitur definitio definitionis ad monstrandum, ꝙ hęc oratio est defini

D tio, sed oportet, vt definitiones ipsorum sint apud nos promptæ, vt contradicamus
illi, qui gloriatur. exempli gratia in hac oratione, ꝙ est syllogismus, qui non est
syllogismus, & in hac oratione, ꝙ est definitio, quæ non est definitio, & doceamus
ꝙ est syllogismus, quoniam definitio syllogismi coaptatur ipsi, & similiter do-
ceamus, ꝙ est definitio, quoniam definitio definitionis accommodatur ipsi.

Postea quam adduxit rationem secundam, propter quam existimatur consistere
etiam ostendi per demonstrationem definitionem in esse definito notæ existentię,
cœpit monstrare, quid in ipso consimiliter etiam sit prohibiti, quemadmodum
monstrauit hoc per rationem primam. Et dixit; Et dicamus, ꝙ in hac oratione
consimiliter etiam iam accepit intentionem quid est, & existentiam substantiæ
ipsius, quoniam sequitur ex necessitate, vt monstretur per medium. sensus est, ꝙ
qui posuit, ꝙ hæc oratio prędicatur de tali cum dispositione tali, & quod est cum
dispositione tali, est definitio, hæc vtique oratio est definitio; igitur, si definitio
istius rei sit ignota, ergo petet s..per definitionem, & si fuerit per se notum, non
erit opus, vt monstretur per syllogismum. & hoc, quoniam cum fuerit notum co-
gnitione prima apud nos, ꝙ, cum prædicamus de homine ꝙ est animal ambulās,
bipes, est prædicatio orationis, in qua aggregantur conditiones definitionis, ꝙ
vtique sit definitio hominis, est notum per se. hoc est, cum habuerimus de aliqua
oratione, & ipsa consentit cum descriptione definitionis, habebimus vtique ex
B necessitate ꝙ est definitio: & hoc, quoniam fieri non potest, vt aggregetur in opi
nione vna, ꝙ hæc oratio conueniat cum descriptione definitionis, & quæratur
an sit definitio, aut non. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: cōsimiliter etiam iam
accepit intentionem quid est, & existentiam substantię ipsius, quoniam sequitur
ex necessitate, vt ostendatur per medium. sensus est, ꝙ qui fecit hanc operatio-
nem, is vtique posuit positionem, ꝙ hæc oratio est definitio: & petit super ea:
quoniam, si fuerit ignotum ꝙ est definitio, sequitur vtique, vt monstretur per me
dium, quod est definitio, aut conueniat cum definitione definitionis, non vt ponat
ꝙ ipsa conueniat cum definitione definitionis per syllogismum, per quem vole-
bat monstrare, ꝙ est definitio, igitur est petitio quæsiti. Et postea quam comme
morauit, ꝙ aliquis, qui existimat ꝙ definitio ostenditur per demonstrationem
secundum hunc modum primum, de quo mentionem fecit, adduxit probationem Arguit a simili.
alteram appropriatam loco isto absque primo, & dixit: Et consimiliter etiam,
quemadmodum in syllogismo non inuenitur intentio quid est syllogismus, vsque
ad id, quod dixit, sequitur ꝙ sit in sylolgismo. sensus est, & quemadmodum, qui
faciet syllogismum de re, non ponet in propositionibus syllogismi, ꝙ iste sit syl-
logismus, quoniam conuenit cum definitione syllogismi: quoniam sciuit vtique,
ꝙ syllogismus erit semper ex binis propositionibus, quarum vnius proportio ad
alteram est proportio totius ad partem, consimiliter non oportet, vt ponat defini-
C tionem definitionis propositionem in syllogismo, per quem studet monstrare, ꝙ
hęc oratio est definitio istius. & hoc est, quod significauit, cum dixit: ita neque in
tentio quid est, & existentia substantię ipsius sequitur ꝙ sit in syllogismo; hoc est
ꝙ non oportet, vt ponat definitionem definitionis in syllogismo, per quem osten
dit definitionem, & intentionem quid est. intelligit per ipsum quid est definitio-
nem definitionis: quoniam quid est est ipsa definitio, & intentio ipsius ꝙ quid est,
est ipsius definitio. Sed in hoc sermone est dubitatio nō ab re: & hoc, qm̄ posset Dubium.
aliquis dicere, quēadmodū, si cū volumus mr̄are, ꝙ hęc oro est sylls, diceremus,
hęc oro †conuenit cū definitione defōnis; & ꝙ conuenit cum definitione defōnis †ab.1. syllo
est definitio, sic cōcluditur nobis ꝙ hęc oro est sylls, & ꝙ sic res se habeat in de- gismi defini
finitione, qn̄ intendimus per demr̄onem monstrare, ꝙ de hac orone sit definitio, tioni, & qc-
diceremus, hęc oratio conuenit cum definitione definitionis, & quod conuenit est quid est con
definitio: concluditur itaq; nobis, ꝙ hęc oratio est definitio: & si est hoc, igitur forme syllo
iam monstrata fuit per demonstrationem definitio per hunc modū vię, quemad- gismi defini
modū monstratus fuit per demr̄onem syllogismus, & quemadmodum, qui mon- tioni est syl
strat, ꝙ hæc oratio est syllogismus, qm̄ conuenit cum definitione syllogismi, & logismus.
non petit, scd̄m, ꝙ est definitio, sic qui monstraret ꝙ hęc oratio sit definitio quia Sic & infra
conueniat cum definitione definitionis, non petit ꝙ sit definitio. Ecce, quæ igitur sæpius.

est dispositio sermonis Aristo. ꝙ qui ostendet demonstratione definitionem per D
hunc modum, ipse vtique petet eam? Dicimus, ꝙ orationes compositę compositio
ne syllogistica ita se habent, ꝙ docetur vtique in hac arte, quæ ipsarum est syllo
gismus verus, & quæ ipsarum est aliud a syllogismo vero per demonstrationem
& ex reliquis orationibus compositis compositione conditionis & ligamenti,
iam docetur consimiliter etiam, quæ ipsorum sit definitio, & quæ ipsorum non
sit definitio, qua comprehenduntur syllogismi veri & definitiones veræ, præter-
quam ꝙ accidit sermoni ipsius de syllogismis vltra id, quod cõsiderat, ꝙ cogno
scuntur ex cognitione prima, aut propinqua primæ, quis ipsorum consentit in
hanc definitionem, & quis ipsorum non consentit. hoc est, cum posita fuerit no-
bis oratio aliqua, & interrogauerimus, an ipsa sit syllogismus, aut non sit syllo-
gismus, fieri potest nobis, vt consistamus super hoc in eo, ꝙ cognoscimus ipsam
ex definitione sylli in arte Logicæ; quoniam, cum cõsideratur an ipse cõsentiat
in definitione sylli, aut non cõsentiat absq; eo, ꝙ opus sit in hac mon̄rone sylli,
hoc est, ꝙ ipse cõsentiat in definitionẽ sylli, aut non consentiat in ipsum. qm̄ quæ-
cunq; oratio terminata proposita nobis, non existimabitur apud nos, si est cõpo
sita cõpositione sylli, aut non, & non indigeat syllo in hoc, viæ autem, quę tra-
ditæ fuerunt in libro Syllogismi, & electione orationum terminatarum, quæ ip-
sarum non est syllogismus, sunt viæ, & ordines, & non sunt positiones, in defini-
tionibus vero dispositio se habet in diuersum huius: & hoc, quoniam descriptio- E
nes, per quas describimus in arte Logicæ, & definitio, per quam definimus, non
sunt sufficientes, vt consistamus super eo, quod est, quid est definitio, ex eo ꝙ nõ
est definitio ex orationibus positis secundum ꝙ sunt definitiones, hoc est, ꝙ in
pluribus orationibus, de quibus quærimus ex dispositione ipsarum an sint defini-
tiones, aut non sint definitiones, ignoratur, an consentiant in definitionem defini
tionis positæ in arte Logicæ, aut non: & propterea opus fuit Aristo. vt traderet
positiones definitionum suarum, & hæ sunt, ex quibus extrahitur, an illud, quod
positum fuit, definitio sit definitionis, aut non sit definitio: cumque res ita sit, defi-
nitiones vtique ignotæ secundum naturam, ꝙ sint definitiones, indigent vt osten-
datur, ꝙ sunt definitiones cum eo, ꝙ sunt partes definitionis notæ apud nos: &
non est res ita in cognitione quid est, ex eo ꝙ non est syllogismus, sed sufficit
ipsi in hoc definitio syllogismi. Et propter hoc dixit Arist. quoniam qui quærit,
si hoc est definitio huius, postea posuit, ꝙ ipsum consentit in definitionem defini
tionis, ipse vtique petet quæsitum, in diuersum rei in hoc a monstratione, ꝙ hic
est syllogismus, quoniã ipse consentit in definitionem syllogismi: & ipse in hac
probatione declarat, ꝙ hic non est locus, in quo sit vtilitas, ad extrahendum de
finitionem ignotam, quoniam ipsa erit petitio, neque ad extrahendas definitiones
notas ex dispositione ipsarum, qua inest definitio definitionis ipsis, quemadmo-
dum se habet res in definitione syllogismi, hoc est in mõstratione orationum par- F
ticularium, ꝙ ipsę sunt syllogisticæ: & hoc, quoniam in definitionibus inueniun-
tur ambæ istæ species simul, hoc est, quod extrahitur per syllogismum, & sunt de
finitiones, quę sunt quæsita secundum naturam & conclusiones, & ex ipsis, quod
cognoscitur per viam diuisionis & compositionis, & hæc sunt absque illis, quæ
sunt quæsita per occultationem, & magis occulta, q̄ quę sunt nota per se, scd'm
igitur hoc oportet, vt intelligatur res in hoc loco: reuertamur autem ad id, in quo
eramus. Cum vero dixit: seu erit existens, cum fuerit hæc posita lateralis. sensus
est, sed erit conclusio, quam intendimus concludere per syllogismum, consequens
e sermone, & hæc propositio est a latere syllogismi, hoc est, dicens, ꝙ hęc oratio
consentit in syllogismum, aut definitionem. Et posteaquam commemorauit, ꝙ in
hac via non est vtilitas illi, qui velit monstrare, ꝙ hæc oratio est definitio, hoc
est, vt ponat vnam propositionum cum hac dispositione, definitionem definitionis
quemadmodum non assequitur vtilitatem ille, qui vult monstrare existentiam
rei alicuius per syllogismum, mentionem fecit de loco, per quem cogitur syllo-
gismus ad monstrandum per hanc propositionem, & hoc vltra illud, ꝙ instat liti
gator, ꝙ oratio, quam adduxit, non est syllogismus. Cum vero dixit: & occurret
in hoc illi, qui dubitat, & existimat, ꝙ illud, quod adduxit, est syllogismus pri-

Solutio.

Ab .I. enunciatiua.

Sic et multotiens legit.

Ab.I. regulę.

Hoc alibi q̄ pluries reperies.

mo, & dicet, ꝙ ipse vtiq; erit syll's. sensus est, & instabit in hoc illi, qui dubitat, & existimat de eo, quod adduxit, ex sermone, & dicet de eo, si ipse cōcludet quę situm, hoc est, dicet, si ipse est syll's concludēs primo & p se, qm̄ ipse cōsentit in definitionem syllogismi. Deinde dixit. & occurret ex hoc sermone in eo ꝙ non ratiocinatum fuit de eo ꝙ est, quid est, & existentia substantię ipsius, & dicetur ipsum est ad respondendū: sensus est, ꝙ qui ponit, ꝙ hęc est definitio huius, occurret ex consensu suo in definitione, ꝙ definitio definitionis consentit ipsi. hoc est, cum dixerit ipsi aliquis, ꝙ ipsa non est definitio contradictoria illius per definitionem definitionis, hoc est per consensum definitionis definitioni illius & dicetur ipsi, ipsum est ad respondendum definitioni. Et postquam commemorauit, ꝙ ipse contradicet ei per definitionem definitionis, mentionem fecit de modo consequentię contradictionis suę in hoc, & dixit: & hoc, quoniam istud est qd posuimus, ꝙ intentio quid est res, & existentia ipsis est idem. sensus est, atqui sequitur ipsum contradictio, quoniam posita fuit de vtrisque definitio definitionis hoc est consentiunt inter se interrogans & respondens, cum dicet, forte faciēs definitionem, ꝙ hæc definitio consentit in eo, ꝙ numerauimus super eo definitum: & si est res ita, sequitur ex ipsa contradictio ad litigatorem, quoniam hęc contradictio construitur ex duabus propositionibus, quarum vna est, ꝙ definitio definitionis est ita, secunda vero, hęc definitio inest huic cum hac dispositione: cumque

B concesserit respondens ambas istas propositiones, sequitur, ꝙ hæc est definitio ex necessitate, & facere hanc propositionem est necessarium in cōtradictione ipsius & non est in monstratione necessarium, sed est petitio in eo ꝙ fuit ex definitionibus ignotis secundum naturam, & sufficit ex monstratione per ipsam, quēadmodum, ꝙ erit ex definitionibus, ex quarum dispositione consentit in definitionem definitionis. Cum vero dixit: sequitur itaque, vt ratiocinemur aliquid absque eo, ꝙ faciamus in ipso essentiam syllogismi, aut quid est existentia ipsius p se. sensus est, ecce iam monstratū fuit ꝙ conclusum est per syllm̄ aliquid absq; eo, ꝙ sit in propōnibus sylli definitio sylli, qm̄ hoc differt: & consilr, si monstratū fuit p syllogismū, ꝙ aliquid est definitio alicuius, non accipitur in propōnibus istius sylli definitio definitionis, sed accidet, cum fuerit definitio rei ignota, & acceperimus in mōstratione definitionis definitionem tm̄, ꝙ petemus definitionem, & si fuerit definitio nota per se, erit mōstratio de ipsa superflua, & scdm hanc expōnem erit sermo. Ari. hic demr̄atiuus. Nos aūt hic inuenimus Matthęum, qui scdm aliam expositionem declarat hoc capitulum & hoc, ꝙ, quemadmodum, qui ratiocinat de aliquo, non est opus, ꝙ in syllo suo de hoc accipiat definitionem sylli, consilr, qui ratiocinabitur de definitione, non oportebit accipere in monstratione sua qd est definitio. Videtur autem ipse, ꝙ imaginetur extractionem definitionis rei per

C syllogimum per extractionem ꝙ res insit rei per syllogismum. hoc est, ꝙ quemadmodum qui facit syllogismum scdm extractionem, ꝙ res insit rei, indiget, vt ponat ex propositionibus istius syllogismi definitionem syllogismi, consimiliter se habet res, cum extrahitur definitio rei per syllm̄, & hic est * sermo sufficiens. Forsitasse autem ipse suscipiet hoc, quoniam sermones, qui pręcesserunt per inuestigationem de hoc quęsito, sunt sermones dialectici, & modus similitudinis inter ipsas est: quoniam quēadmodū monstratio, ꝙ aliquid insit alicui, per syllm̄, non est syllogismus, neque iste syllogismus est monstratio de re particulari per syllm̄, consimiliter monstratio, ꝙ hęc est definitio huius, non est mōstratio de re, sed est monstratio secundum ꝙ hęc est definitio. & veritas est, ꝙ qui monstrat, ꝙ hęc est definitio, similitudinem habet cum eo, qui monstrat, ꝙ hic est syllogismus, quemadmodum diximus, non cum eo, qui monstrat, ꝙ hoc existit per syllogismum: & propterea videtur, ꝙ expositio † prima sit decentior.

Sermo. Ari. ē demr̄atiu*

† Ab. I. ofo enuntiatiua.

† Ab. I. eius sit cōueniēs nec non, & prima.

Et si ex suppositione monstret: veluti si malo inest diuisibile esse, contrario autem hoc, quod est contrarium inesse quibuscunque est aliquid contrarium: bonum autem malo est contrarium, & indiuisibile diuisibili: est igitur bono inesse indiuisibile esse.

Dixit Aristo. Sed fortasse illud, quod monstratur per conditiones D hoc est per radicem positam. vt in exemplo, si esset intentio existentiæ rei, quòd sit diuisibile, & diuisibili intentio, quòd sit contrarium secundum quòd est contrarium, & hoc in omnibus, quibus inest contrarium, & bonum contrarium malo, & diuisibile indiuisibili: existentia igitur boni est, quòd sit indiuisibile.

18 Fieri etiam non potest, vt construamus definitionem per syllbs, qui sunt scdm viam syllogismi conditionalis, & hoc in rebus oppositis contrariis, quęadmodū, cū dicitur, si esset essentia mali & definitio ipsius, ꝙ est res diuisibilis per se & variabilis, oporteret vtique, vt esset definitio boni, ꝙ est res indiuisibilis & inalterabilis per se: & hoc quoniam oportet definitiones contrariorum contrarias esse.

Sylls conditionalis non monstrat definitionē, in eo ꝙ definitio.

Posteaquam declarauit fieri non posse, vt ostendatur definitio per syllogismū prędicatiuum, & posset aliquis dicere, fortasse monstraretur hoc per syllogismos conditionales, & hoc per syllogismos conuertibiles. Vocauit autem hunc syllogismum conditionalem radicem positam, quoniam consequentia in ipso est posita in syllogismo in diuersum consequentiæ in syllogismo prædicatiuo. hoc est, ꝙ est aliquid consequens ex eo, ꝙ positum fuit in syllogismo, hoc est ex propositionibus: & propterea est prædicatiuus syllogismus verus sufficiens per substantiam suam. Et cum dixit; sed fortasse est illud, quod monstratur per conditiones, hoc est per radicem positam. sensus est, sed posset aliquis dicere, fortasse definitio monstrari posset per syllogismum conditionalem, hoc est, quod scitur per syllogismum positiuum, hoc est per contraria. Deinde adduxit exemplum huius, & dixit: si esset intentio existentiæ rei, ꝙ sit diuisibile, & diuisibili intentio, ꝙ sit contrarium, secundum ꝙ est contrarium. sensus est, exemplum huius, si esset definitio illius, quod est malum, esse diuisibile, & diuersum in substantia sua, hoc est, quod non firmatur in substantia sua, igitur definitio contrarii sui est contraria istius definitionis. Cum vero dixit: & hoc in omnibus, quibus inest contrarium. sensus est & per hanc viam posibilis est extractio definitionis rerum, quæ habent contrarium. Deinde dixit: & bonum est contrarium malo, & diuisibile indiuisibili: existentia igitur boni est, ꝙ sit indiuisibile. sensus est, & veritas istius consequentiæ in hoc syllogismo, de quo posuimus exemplum, erit vtique per positionem propositionum, quarum vna est, quæ dixit, ꝙ bonum est contrarium malo, & secunda, ꝙ diuisibile per substantiam suam est contrarium indiuisibili, & tertia, ꝙ definitiones contrariorum sunt contrariæ: cumque posuerimus hoc, verificatur, si malum est id, quod est diuisibile per substantiam suam, sequitur vtique, ꝙ bonum sit quod diximus diuisibile per substantiam suam: hoc est, ꝙ continuitas inter hoc antecedens & consequens mōstrata fuit per positionem nostram istarum propositionum. & hoc, quoniam orationis dicentis, si est malum illud, quod diuiditur ex substantia sui, igitur bonum est, quod non diuiditur, monstrata fuit hęc continuitas, cum posuerit ꝙ bonum est contrarium malo: ea vero, quæ sunt contraria, habent definitiones contrarias, & concluditur nobis ꝙ definitio boni est contraria definitioni mali: cumque declaratum fuerit nobis hoc, & posuerimus, ꝙ definitio mali est illud, quod diuiditur ex substantia sui, & posuerimus, ꝙ contrarium huius est illud, quod non diuiditur ex substantia sui, monstratum nobis est, si definitio mali est illud, quod diuiditur ex substantia sui, & diuersificatur, quod sequitur ex necessitate, vt definitio boni sit, quod non diuiditur. Et hoc intelligit, cum dixit: per illud quod sit diuisibile, & diuisibili intentio, hoc est, quod malum diuiditur per se, & non stabilitur, & non inuenitur nisi in eo, quod in ipso est ex bono. vt in exemplo, qui est sanus, non derelinquit sanitatem, nisi in æqualitate, quæ est posita inter ipsa, & hoc est bonum quoddam: & consimiliter ęgritudo non inuenitur vnquam in aliquo corpore nisi per destitutionem istius corporis, ꝙ hoc corpus non derelinquitur ad illud, quod in ipso est ex sanitate,

Cōtrariorū cōtrarię sūt definitiones. Vide. 4 meteor. t.c. 45.

Sanitas ē in æqualitate. Vide. 7. ph. t.c. 17. & 2. de an. t.c. 143

A Hinc etenim accipiens ipſum quid erat eſſe mōſtrat: accipit autem ad monſtrandum ipſum quòd quid erat eſſe, alterum tamen ſit: in demonſtrationibus nanque quòd eſt hoc de hoc, ſed non ipſum, neq; cuius eadem eſt ratio, & conuertitur.

Dixit Ariſ. Amplius monſtratur vtique res vltra hoc, quòd accipitur intentio quid eſt, & exiſtentia ſubſtantiæ ipſius, & ſi ponat aliqd vnum per demonſtrationem per quid eſt res, & exiſtentiam ſubſtantiæ ipſius: & eſt cum fuerit in demonſtrationibus conſimiliter etiam iam inuentum, quòd eſt hoc de hoc, præterquam quòd non eſt ipſum idem, neque conſimiliter etiam hęc intentio eadem cum eo, cum qua ratio conuertitur æqualiter.

Quoniam qui procedet conſimiliter etiam hoc proceſſu ad acquirendam defini 29
tionem, ipſe vtique petet definitionem: & hoc qm̄ apparet, ꝙ ſcientia in definitionibus contrariorum & ignorantia in ipſis eſt ſecundum modum vnum: & ſi eſſet definitio vnius duorum contrariorum ignota, altera vtique eſſet ignota, & ſi eſſet nota, eſſet vtique nota.

B Poſteaquam enuntiauit, ꝙ poſſet aliquis dicere, ꝙ fortaſſe definitio poſſet vtique extrahi per ſyllogiſmum conditionalem ſecundum modum, quem formauerunt, cœpit narrare ꝙ faciens hoc conſimiliter etiam petit modo aliquo, & dixit: Amplius monſtratur vtique res vltra hoc, ꝙ accipitur intentio quid eſt, & exiſtentia ſubſtantiæ ipſius. ſenſus eſt, & faciens hoc non monſtrabit per hanc viã per quid eſt res, hoc eſt per definitionem ſimpliciter, quoniam ipſe vtique monſtrabit quid eſt res, vltra hoc, ꝙ ponet quid eſt res per ſe: hoc eſt, faciens hoc, monſtrabit vtique, ꝙ hoc eſt definitio huius vltra hoc, ꝙ acceperit, ꝙ hoc eſt definitio huius: & ex hoc intelligitur vna duarum rerum, aut ꝙ hæc via non eſt vniuerſalis; & hoc, quoniam ipſe monſtrabit definitionem per definitionem, & qui inceſſerit hac via, indiget, vt habeat definitionem contrarii notam apud ſe, & tunc ratiocinabitur ex ipſa ſuper definitione altera, cumque fuerit vterque duorum modorum ignotus, non aſſequitur vtilitatem per hanc viam, quemadmodum non aſſequitur vtilitatem per extractionem definitionum rerum, quæ non habent contraria. innuit autem, vt velit, ꝙ procedens hac via, erit petens ſecundum veritatem. & hoc, quoniam fieri non poteſt, vt ignoret definitionem alterius contrariorum, & ſciat alteram: ſed, cum ſcit vnam ipſarum, ſcit alteram, & cum ignorat vnam ipſarum, ignorat alteram. Quod ſi eſt hoc ita, fieri vtiq; nō

C poteſt, vt oſtendatur per hanc viã ignotũ per notum, & in ſumma, ſi vnũ duorũ contrariorum fuerit notius altero, non proueniet exceſſus, qui erit inter notum ſecundum naturam, & ignotum ſecundum naturam: hoc eſt, quod cognoſcitur per ſe, & quod cognoſcitur per aliud: & per quancunque viam extrahuntur definitiones idem eſt in potentia cum diuiſione, & inductione, aut alio, ex eo, quod vocatur cognitio per occultationem minorem occultatione ſecundum naturam. & hoc eſt, quod non monſtratur, niſi per aliud, & hoc, quod monſtratur per aliud, eſt duarum partium, quarum vna non poteſt monſtrari per ſe, & hoc eſt, quod monſtratur per ſyllogiſmum, pars autem ſecunda monſtrari poteſt per ſe, & erit monſtratio ipſius per aliud ab eo facilius & melius. & hæc ſpecies monſtrationis eſt, quæ erit in definitionibus, & deſcriptionibus, & diuiſionibus, & inductionibus, & exemplis, & reliquis † viis doctrinæ, quod eſt & ipſum vnum in ſpecie. Et poſteaquam enuntiauit, quod qui hac via procedit, petit rem, quam monſtrare intendit, aut ſecundum ſpeciem: hoc eſt, per monſtrationem, quæ cum illa eſt vna ſecundum ſpeciem, aut ſecundum petitionem veram, quæ eſt ex capitulo, quo monſtratur res per idem, aut per id, quod eſt in gradu ſuo cognitionis, quoniam hoc conſimiliter etiam eſt vna ex ſpeciebus petitionis ſecundum illud, quod monſtratum fuit in libro Syllogiſ-

Extrahens definitionē vel p ſyllſm cōditionalē, petit.

Fieri nō pōt vt ignoret q̄s alteri' cōtrariorũ definitione, & ſciat alterã.

† Ab. ſ. modis diſciplinarũ, q tranſcendunt dēmōſtrationē

ml. Et dixit: & si ponat aliquid vnum per demonstrationem per quid est res, & existentiam substantiæ ipsius. sensus est, & non dicitur, ꝙ est hoc quod ponit artifex demonstrationis existentiam definitionis in eo ꝙ concludit aliquid inesse alicui. hoc est, non est hoc, cū voluerit aliquis concludere aliquid, quod ostendat ꝑ definitionem, sed oportet, vt concedat hoc, q̄m hoc est existens per demr̄onẽ. Et hoc est, quod significauit, q̄n dixit: & est, cū fuerit in demonstrationibus consimiliter etiam iam inuentū, ꝙ est hoc de hoc. sensus est, q̄m erit in demr̄onibus, quod concludit, q̄m hoc inest huic, q̄m admittit definitionem. Atqui mirum est, ꝙ monstret aliquis definitionem rei inesse rei, propterea quia definitio contrarii ipsius inest contrario suo, aut ꝑꝑ definitionẽ eandem, hoc est, ꝙ monstret definitionem propter definitionem. Et dixit: præterq̄ ꝙ non est ipsum idem: sensus est, ꝙ qui ponit definitionem syllogismi, vt concludat aliquid inesse alicui, nõ est, qd' ponitur idem cum eo, quod concluditur: q̄m positum, quod accipitur, est definitio, & id, quod concluditur, est aliquid inesse alicui, & definitio est aliud ab existentia. Cum vero dixit: neque consimiliter etiam hęc intentio eadem cum eo, cū quo ratio conuertitur ęqualiter. sensus est, neque in conclusione demr̄onum, in quibus definitio est propositio, inuenitur proprium definitionis, quod cõuertitur æqualiter: atqui quod concludit definitionem definitionis debet esse proprium propositionis, quę inuenitur in conclusione. & per rem, de qua est ratio, intelligit conclusio. Et dixit: conuertitur. intelligit, quēadmodum diximus, ꝙ non oportet in demonstrationibus, in quibus petimus definitiones, vt sint conclusiones ipsarū conuertibiles, sed si est, est vtique ꝑ accidens. Atqui voluit in hoc, vt instet contradictor dicens, ꝙ cum non fecerit definitionem monstratione, definitio vtique non pertractabitur in definitione alicuius omnino, & dixit in responsione huius, quod oportet ipsum concedere, ꝙ ipse pertractet in monstratione alicuius, & non pertractet in monstratione eiusdem. D B

Non decet mõstrare definitionẽ inesse rei, quia definitio ipsius contrarii inest suo contrario.

Si in demr̄onibus, in quib' definitiones petimus, cõclusiones sunt conuertibiles, erit ꝑ accidens.

Ad vtrosque vero, & ad monstrantem secundum diuisionem, & ad sic syllogizantem, eadem est dubitatio, propter quid homo est aīal, bipes, pedestre, sed non animal & pedestre: ex iis enim, quæ accipiuntur, nulla necessitas est vnum fieri quod prædicatur, sed quēadmodū homo idem esset & musicus & grammaticus.

Dixit Aristo. Modus vtrorumque, hoc est illius, qui monstrat per viam diuisionis, & illius, qui monstrat per hunc modum, est dubitationis vnius & eiusdem quæ est, vt dicatur, non erit homo animal, ambulans, bipes, non animal & ambulans: & hoc, quoniam nihil est eorum, quæ accipiuntur, in quo oporteat ex necessitate, vt sit hoc prædicatum, sed quēadmodum ꝙ homo vnus, & idem sit musicus & geometra & grammaticus. F

50 Et insuper si admiserimus, ꝙ definitio vna duorum contrariorum sit notior, non accidet hoc in omni loco: & propterea oportet eum, qui ponit', quod propter definitionem procedit definitio semper & in omni loco, vt petat super definitione, & non accidit de petitione super definitione in demonstratione illud, quod accidit de petitione super definitione in acquirenda definitione: quoniam quod sequitur ex demonstratione non est definitio, sed est, quod aliquid inest alicui, & propterea non est inconueniens in eo, ꝙ petitur in syllogismo super definitionibus, hoc est, ꝙ ponantur propositiones ipsius definitiones, aut aliquæ, aut omnes.

Petit tam ille, qui existimat mõstrare definitio-

Hoc dubium, qd' aduenit illi, qui existimat, ꝙ definitio monstratur per viam diuisionis, & illi, qui existimat, ꝙ definitio monstratur per sylm̄, est dubiū vnum & idem: hoc est, quemadmodum opinor, in vtrisque sequitur, ꝙ petat illud, quod monstrabat prius. Deinde adduxit dubium appropriatum viæ diuisionis, de quo

non fecimus mentionem in præcedentibus,& non existimo, ꝙ ipse intelligat mō
strationem dubij communicantis : quoniam hoc dubium,de quo fecimus mentio.
nem est ex capitulo eius,quod dictum fuit in lib. de Interpretatione de prædica-
tis,quæ verificantur separata,& non sunt vera composita,& si verificantur com
posita,sequitur, ꝙ non sit compositio ipsarum per se. Et cum dixit:quæ est,vt di.
catur,non erit homo aīal,ambulans,bipes,non animal & ambulans.sensus est,&
dubium est,vt dicatur,non est verum, vt dicatur, ꝙ homo est animal ambulans,
sed est vtique verum per se, ꝙ est animal. secundum ꝙ est separatum,& ambu-
lans,secundum ꝙ est separatum,quoniam hoc iam posuit, ꝙ est verum:hoc est,cū
voluerimus, ꝙ sit animal tantum & ambulans tantum,quomodo sequitur ex hoc
ꝙ sit animal ambulans,hoc est, ꝙ non sequitur,cum verificatum fuerit de ipso, ꝙ
est animal seorsum,aut verum fuerit de ipso, ꝙ est ambulans, vt verificetur de eo
compositum ex vtrisque,quod est, vt sit animal ambulans. Iam vero dictum fuit
in libro Interpretationis, quando verificantur,& quando non verificantur, & q̄n
erit aggregatum,cum verificatur per se, & quando erit per accidens.Et cū dixit:
& hoc,quoniam nihil est eorum,quæ accipiuntur in quo oporteat ex necessitate
vt sit hoc prædicatum.sensus est,neq; sequitur ex necessitate in aliquo separato.
rum, quæ prædicantur de aliquo vno, vt prędicentur de seinuicem, sed iam erit,
& iam non erit,cumque fuerint, iam erit per accidens, & iam erit per se.& exē.
B plum eius , quod est per accidens, est homo vnus & idem grammaticus & medi.
cus & musicus.Et hoc est,quod significauit,cum dixit:sed quemadmodum ꝙ ho
mo vnus & idem sit musicus & geometra, & grammaticus. sensus est,atqui non
sequitur , ꝙ sit consequentia necessaria, q̄m aggregantur vtiq: in re vna per ac-
cidens prædicata multa , quorum vnumquodq; est per se,cumq; prædicantur de
se inuicem,hoc est per accidens, quemadmodum accidit de homine vno & eodē,
ꝙ sit musicus, medicus & grammaticus,& dicat̄ de ipso medicus grammaticus.

nē via diuisionis q̄ꝫ qui p syllogismū.

Vide.2.peri her, cap,2.

In p̄dicatis per se arguitur a diuisis ad cōiuncta. 2. perih. ca. 2.iuxta calcem.

Quomodo igitur definiens monstrabit substantiā,aut ipsum quid est? neque enim sicut demonstrans ex confessis esse manifestum faciet, ꝙ necesse est illis existentibus alterum quid esse, demonstratio enim hoc est, neque sicut inducens per singularia cum manifesta sint, ꝙ omne sic est, eo ꝙ nihil aliter est: non enim quid est monstrat, sed ꝙ aut est, aut non est. quis igitur alius modus reliquus? non enim monstrabit vtique sensu aut digito.

Dixit Arist. Per quam igitur viam monstrabitur substantia, quæ
C separatur ab eo, quod definitur, aut intentio quid est existens: & hoc,quoniam operatio ipsius non est, quemadmodum operatio eius, qui monstrat ex rebus propinquis quæ sunt manifestæ, quoniam sequitur vtique ex necessitate, cum fuerint ea existentia, ꝙ sit aliquid aliud existens: hoc enim est essentia demonstrationis. neque consimiliter etiam operatio ipsius est,quemadmodum operatio eius,qui inducit in rebus particularibus, eo ꝙ ipsa sunt manifesta secundum ꝙ summa eorum est secundum hanc dispositionem : quoniam non inuenitur aliquid indiuersum ab hoc & hoc, quoniam non monstratur quid est, sed si est,& si non est. & quis modus alius superest? & hoc, quoniam non est via, qua monstretur per sensum, aut per digitum.

Iam vero accidit dubitatio in ambabus viis simul, hoc est in monstratione de- 38
finitionis per viam diuisionis, & in monstratione eiusdem per syllogismū condi-
tionalē:per sylłm quidem conditionalem,ex eo quod diximus,per viam aūt diui
sionis , q̄m non sequitur,cū prędicauerimus de hoīe, ꝙ est aīal prędicatione se-
parata,& ꝙ est ambulans prędicatione separata, & ꝙ est bipes prędicatione se-

2. perihe. c. 2

parata, vt verificentur composita, quemadmodum prædictum fuit in libro de Interpretatione: & hoc, qm̄ de hoīe verificatur, ꝙ est musicus, & verificatur de ipso, ꝙ est bonus, & non verificatur de ipso, ꝙ est musicus bonus semper. quod cum ita sit, qūo igitur fieri potest, vt monstretur definitio, si monstratio ipsius non potest esse ex genere monstrationis rerum ocultarum ex necessitate ex rebus manifestis: quoniā ostensio, quę est cum hac dispositione, est ostensio per demonstrationem, iamque declaratum fuit, ꝙ definitio nō ostenditur per demonstrationem, neq; consimiliter etiam fieri potest, vt ostendatur definitio per inductionem: qm̄ inductio vtique est monstratio rei vniuersalis de omnibus suis partibus, sed definitiones non sunt de rebus particularibus, ac si diceres, ꝙ monstrentur per res particulares. Amplius, quoniam per inductionem monstratur aliquid inesse alicui, hoc est oratione prędicatiua, sed definitio est oratio constructa super substantia rei. Et posteaquam non ostenditur definitio, neq; per sylogismum, neque per inductionem, neq; per diuisionem, existimauerunt vtiq; ꝙ non supersit hic modus, per quem ostendatur definitio, cum non sit ex rebus sensibilibus, & monstretur per designationem: & hoc est vnum ex ijs, quę adducunt nobis dubitationem in via, qua constituimur super definitionibus. D

Recapitulat dubia quod definitio nō demōstrat.

Posteaquam adduxit sermones dubios, ex quibus sequitur, ꝙ definitio non extrahitur, vult hic recapitulare dubia, quęcunq; sint, & cœpit de dispositione sua. dispositio eius, quod diximus hic, est, qm̄ dubitaret vtiq; aliquis, & diceret, vellē scire per quam viam traderet aliquis & metiretur, ꝙ monstretur definitio. et hoc qm̄ definitio non sequitur ex positione rerum existentium notarum, quemadmodum sequitur conclusio in syllogismo ex positione propositionum. Et hoc est qd significauit, cum dixit: & hoc, qm̄ operatio ipsius non est, quemadmodum operatio eius, qui monstrat ex rebus propinquis, quę sunt manifestę. sensus est, & hoc, * qm̄ qui sollicitus est in extrahenda definitione non habet operationem suam, qualis est operatio eius, qui monstrat aliquid ex propositionibus notis: qm̄ sequitur ex necessitate, cum posuerimus illas propositiones existentes, ꝙ sit aliquid aliud existens, & hoc est, quod vocatur demonstratio: & qui studet extrahere definitionem, non ponet aliqua, ex quorum positione sequitur existentia extractionis definitionis. Et postea q̄ꝫ dixit: ꝙ qui sollicitus est in extrahenda definitione, non operatur quemadmodum operatur ille, qui facit syllogismum, quemadmodum declaratum fuit antea, & dixit: neq; consimiliter etiam operatio ipsius est sicut operatio eius, qui inducit in rebus particularibus. Cuius adduxit causam in hoc, & dixit: eo ꝙ sunt manifesta secundum ꝙ summa eorum est scd̄m hanc dispositionē, qm̄ non inuenitur aliquid indiuersum ab hoc. sensus est, quoniam qui inducit, monstrat vtiq; per inductionem rem manifestam, & planam, & est, qm̄ hoc prędicatū prędicatur de omnibus illis particularibus, quę ponuntur sub vniuersali, ex quo omni sollicitus est vt sequatur hoc prædicatum. Atqui est hoc manifestū, qm̄ non inuenitur vnum ex illis particularibus indiuersum eius, *quod ex ipsis relinquitur super eo. Deinde dixit; & hoc, quoniam non monstratur quid est, sed si est, aut si non est. sensus est, atqui non est posibilis monstratio definitionis per inductionē, quoniam per inductionem monstratur vtique ꝙ aliquid inest alicui omni, aut non inest ipsi secundum ꝙ est definitio, aut secundum ꝙ non est definitio. Atqui dixit hoc, quemadmodum ego existimo, propterea, quoniam ipse commemorauit modū per quem inductio facit acquirere monstrationem, & iam adduxit ꝙ inductio nō sit faciens posidere definitionem, posset aliquis dicere, immo inductio facit acquirere veritatem definitionis, & hoc, cum inuestigauerimus definitionē aliquā per omnia particularia, quę ponuntur sub hac specie, in qua definienda sollicitii sumus, & dixerimus ipsum promptam esse illis ad verificandum nobis, ꝙ est definitio. Et dixit in respōsione huius, ꝙ inductio facit vtiq; acquirere per se, ꝙ res sit, aut non sit: ꝙ autem sic existat definitio, aut non existat definitio, hoc vtique inest inductioni per accidens quemadmodum dispositio vna syllogismi, ꝙ aliquid insit alicui in eo ꝙ definitio. Et posteaq̄ꝫ posuit, ꝙ omnia, quæ monstrantur, ostēduntur vtiq; aut per syllogismum, aut per inductionem, & posuit, quod definitio non monstratur per vnum ipsorum, et dixit: & quis modus alius superest? et hoc. E F

* .i. in Inductione: nam neque inductione extrahitur definitio, ut supra ostensum ē.

Dubitat, quo īductio cōfert definitioni acqrendæ.

Diluit dubitationē.

Arguit a sufficiēti enumeratiōe ꝙ deffinitio non mōstratur de definito.

quoniam non est via, qua monstretur per sensum, aut per digitum. sensus est, cum que non monstretur definitio per syllogismum, neque per inductionem. non derelinquitur vtique hic modus alius, per quem monstretur: & hoc, quoniam non est via, vt monstretur per sensum, quemadmodum non sunt aliqua determinata, quę sint manifesta per digitum.

Amplius, quomodo monstrabit ꝙ quid est homo? necesse est enim scientem quòd quid est homo, aut aliud quodcũq;, scire, & quòd est. non ens enim nullus nouit ꝙ est, sed quid quidem significat oratio, aut nomen, cum dixero hircoceruus, quid autem est hircoceruus impossibile est scire. Verumenimuero, si monstrabit quid est, & ꝙ est, & quomodo eadem ratione monstrabit: definitio enim vnum quid significat, & demonstratio, quid autem est homo, & esse hominem, aliud est.

Vide idem. 4.ph.t.c.1.

Idem supra t.14. Quid ẽ vnitas, & unitatem esse nõ est idem.

Dixit Aristo. Amplius quomodo monstratur intentio quid est? B quoniam oportet vtique qui nouit quid est homo, aut aliquid aliud quodcunque sit, vt sciat consimiliter etiam, ꝙ ipsum est. quoniam de eo quod non est, nemo vtique nouit quid est: sed, cum dixerit hircoceruus, iam nouit quid significat oratio, & nomen, quid autem sit hircoceruus non potest scire. quoniam, cum monstratur quid est, planum vtique consimiliter etiam per orationem vnam & eandem, ꝙ ipsum est, & quomodo est: & hoc, quoniam definitio & demonstratio significant super re vna, & intentio quid est homo, & intentio ꝙ est existens, sunt diuersæ.

Amplius, quoniam in hoc est dubium alterum, quod non est inferius isto: & 32
hoc, quoniam qui sollicitus fuerit, vt monstret definitionem alicuius, oportet eum scire ante hoc, ꝙ hæc res sit, quoniam fieri non potest, vt aliquis dicat de aliquo quid est, cuius non nouerit existentiam, nisi dicat hoc per modum expositionis de clarantis nomen, quemadmodum, qui dicit de hircoceruo, quod hęc dictio significat animal compositum ex hirco & ceruo: & huiuscemodi orationes de rebus, q̃ ignorantur an sint, sunt orationes exponentes, non autem definitiones. & si fue-
C rit ex conditione definitionis, ꝙ insit definito, & hoc erit, cum fuerit definitũ existens, sequitur, vt sit scientia de definitione scientia vna comprehendens duo diuersa, quorum vnum est essentia rei, & alterum, ꝙ sit existens, sed hoc est inconueniens.

Hoc consimiliter etiam est dubium, ꝙ fieri non potest, vt monstretur definitio per demõstrationem, et dixit: Amplius, quomodo mõstratur, intentio quid est? vsque ad id quod dixit, consimiliter etiam, ꝙ ipsum est. sensus est, deinde, quomodo fieri potest, vt monstretur definitio de re aliqua? quoniam oportet, qui monstrat ꝙ hæc est definitio hominis, aut rei alterius, quæcunque fuerit, vt ostendat cum eo, ꝙ ipsa est definitio istius, ꝙ hoc definitum existit. Deinde adduxit causam in hoc, & dixit: quoniam de eo quod non est, nemo vtiq; nouit quid est. sensus est, & hoc, quoniam, quod est ignotæ existentię, aut non existens penitus, quomodo vtique aliquis posset scire definitionem ipsius? vt in exemplo, qm̃ hircoceruus non est existens, fieri non potest, vt aliquis adducat definitionem ipsius, quoniam definitio vtique est de re existẽte: & ita si esset existens, dummodo sit ignotæ existẽtię apud nos, fieri nõ põt vt sciat definitio ipsius anteq̃ sciat existẽtia illius, sed declarat, qd significat nomẽ ipsius: fieri enim potest, vt intelligatur, quẽadmodum dicitur de hircoceruo, ꝙ est animal compositum ex hirco & ceruo:

Arguit ad idem.

Quod nõ est nemo nouit. idem supra. t. 10. non est nõ ens scire.

De nõ existente nõ est definitio, sed nõis tantum declaratio.

non posset autem aliquis dicere, ꝙ fieri posit, vt sit aliquid notę existentiæ per se, aut per demonstrationem, & sit ignotę definitionis, & sit manifestum de definitione per syllogismum, sed monstretur quod est definitio tantum: quoniam iam monstratum fuit antea hoc, ꝙ non est possibile per syllogismum, neq; per potētiam syllogismi, vt tradatur aliquid inesse alicui, & definitio ipsius simul, & hoc est perfectio sermonis pręcedentis, & quasi venit in sermonem dubium, ꝙ qui ostendit p syllogisticā demr̃onem deffinicionē, nō effugit, quin sit definitum apud nos notę existentiæ, aut ignotę: & si fuerit notæ existentię, sequitur, ꝙ sit secundum naturam syllogismi, qui monstrat definitionem, quę tradit de re aliqua, ꝙ ipsa est, quod que est definitio simul, sed iam monstratum fuit falsum esse hoc: si vero fuerit definitum ignotæ existentiæ, fieri non potest, vt ostendatur existentia definitionis ipsius, quousq; monstretur existentia ipsius, & sequitur, ꝙ syllogismus tradet existentiam rei, & definitionem ipsius simul. Et hoc est quod significauit, cum dixit: quoniam cum monstratur quid est, planum vtique consimiliter etiam per orationem vnam, & eādem ꝙ ipsum est, & quomodo est. sensus est, cūq; oporteat, ꝙ monstrans definitionem ostendat cum monstratione sua definitionis, ꝙ definitum est, ipse vtiq; monstrabit per syllogismum vnum, ꝙ est, & quid est simul. Deinde dixit: Et hoc, quoniam definitio & demonstratio significant super re vna. sensus est, & sequitur hoc, ꝙ res, quæ ostenditur per definitionem, & res, quæ ostenditur per demonstrationem, sit res vna & eadem, quoniam per viam vnam ostenditur vtiq; res vna. Deinde dixit: Et intentio quid est homo, & intentio ꝙ est existens sunt diuersę, sensus est, & manifestum, ꝙ intentio, quæ ostenditur per definitionem, quę est intentio quid est, & quæ ostēditur per syllogismum, quæ est existentia, sunt diuersæ. D E

Quid est homo, & ꝙ est homo sūt intentiones diuersæ. vide 3. de an. t. cō mē. 9.

Postea & per demonstrationem dicimus necessarium esse monstrari omne, quòd est, nisi substantia sit, ipsum vero esse nulli est substantia, non enim genus est ipsum ens: demonstratio igitur erit ꝙ est, quod & nunc faciunt scientiæ. Quid enim significat triangulum, accepit Geometra, ꝙ autē est monstrat: quid igitur monstrabit definiens quid est, aut triangulum? sciens igitur aliquis definitione quid est, si est non sciet, sed impossibile est.

Dixit Arist. Amplius dicitur vtiq;, ꝙ oportet, vt ostendatur, quoniam est omne illud, quod est per demonstrationem, cum non fuerit ipsum existens substantia, & dicimus existens non ens non est substātia alicuius, quoniam ens non est genus: demonstratio igitur erit secundum ꝙ existit, & hoc est, super quo progrediuntur scientiæ nunc, et hoc, quoniam Geometra ponit vtiq;, quid significet triangulus, an autem sit ostenditur per demonstrationem. Quid igitur monstrat qui definit, quid est triangulus, cumq; nouerit aliquis per definitionem, quid est, non nouit ꝙ ipsum est: sed hoc non est possibile. F

31 Iam enim declaratum fuit, ꝙ scientia de essentia rei, & scientia de existentia sunt duo diuersa, cum consideratur, quomodo est dispositio efficiendi has duas cognitiones in scientiis: et hoc, quoniam ipsæ ostendunt per demonstrationem, ꝙ res est, sed definitio rei est intentio ponens ipsum positione: deinde extrahitur per demonstrationem ostensio existentiæ ipsius. vt in exemplo, ars Geometriæ ponit definitionem trianguli, & circuli, deinde addit per demonstrationem ostensionem existentiæ ipsius.

Instat. nouo argumēto ad probandum idem.

Posteaquā docuit, ꝙ qui existimat, ꝙ definitio ostēditur per syllogismū, oportet apud ipsum quæsitum existentiæ, & quæsitum quid est, esse rem vnam & eandem, intendit instare per similitudinem, qua possibile est, vt errent errore, se-

cũdum ꝙ ipsa sunt vnum & idem, & hoc, qm̃ posset aliquis dicere, ꝙ ipsa sunt vnum: & hoc, qm̃ ens est genus rerum, & qui monstrat, ꝙ aliquid est, ipse vtiq; monstrat genus ex generibus suis, & genus est, qđ redditur in responsione quid est: igitur quæsitum existentiæ, & quæsitum quid est, sunt vnum & idem. Et dixit ipse in responsione huius: Amplius dicitur vtiq;, ꝙ oportet, vt ostendatur, qm̃ est oẽ illud, qđ est per demõstrationem, cũ non fuerit ipsum existẽs substãtia. sensus est, atqui consistet demonstratio super eo, ꝙ res existit in oĩ eo, cuius scitur existentia per demonstrationem: & oportet, vt monstremus, ꝙ ipsum est, cũ fuerit nomen entis non significantis super eo quod est substantia rei, cuius quæritur existentia. Atqui dixit hoc, quoniam, si quæramus, exempli gratia, an binarius sit, nõ est quæstio, an inueniat genus ipsi, sed illic est quæstio, an illud, cuius formať descriptio in anima, sit existens extra animam, & hoc est accidens rei: hoc est, ꝙ sit in anima consentiens illi, quod super eo est extra animam. Et ꝓpterea posuit Arist. in libro Dialecticæ quæsitum entis compositi in quæsito accidentis exempli gratia, si tale inest tali. & hoc, quoniam res in quæsito cõposito est manifesta: & hoc, quoniam dictiones formales, quæ cadunt in ipsis, sunt colligatæ, & ꝙ ipsę non significant super substantia subiecti, quemadmodum dicimus, homo inest tali. De quæsito autem simplici, per quod quęritur an tale sit absolute, Expositores vtiq; cõtenderunt in quo caplõ reponať. nonnulli. n. posuerunt ipsum in quæsito generis, quidam vero posuerunt ipsum in quæsito accidentis, & hoc est manifestum: & ad ipsum declinauit, ut opinor, Alexander in hoc tempore. Sed sermo Arist. hic de quæsito composito, non distinguitur, qm̃ hæc existentia non significat substantiam positionis, de qua prædicatur. Deinde dixit: & hoc est, super quo progrediũtur sciæ, nunc. sensus est, & ita inuenitur res in scienti's, ꝙ sunt duo quęsita diuersa, & posuimus in ipsis duos modos diuersos: & hoc, qm̃ definitiones petuntur in artibus, ꝙ autem res sit ita, ostendit vtiq; demonstratio. Et hoc est qđ significauit cum dixit: & hoc, qm̃ Geometra ponit vtique, quid significet triangulus, an autem sit, ostenditur per demonstrationem. sensus est, exemplum huius. qm̃ Geometra petit super existentia trianguli secundum ꝙ describit ipsum, qm̃ autẽ est, ostendit vtiq; demonstratio: & hi omnes sunt sermones probabiles, quos adduxit per modum dubitationis. & hoc, qm̃ Geometra non ostendit per demonstrationem existentiam trianguli. qm̃ est pars subiecti artis suæ, sed ponit, ꝙ ipse est, quemadmodum ponit reliquas partes subiecti artis suæ: & si fuerit existentia subiecti artis manifesta per se, non accipiet existentiam ipsius ab arte alia, & si fuerit non manifesta per se, suscipit existentiam ipsius admissam ab arte alia, & hęc res manifesta est nimis de subiecto simpliciter, hoc est de subiecto artis simpliciter & magna parte specierum suarum. Si vero accidat arti alicui, ꝙ ostendatur per demonstrationem existentia alicuius specierum subiecti sui, hoc vtique est raro, aut non contingit, sed tradit magnam partem causarum alicuius specierũ. qm̃admodum illud, quod dixit Geometra, videtur, ꝙ indicet figuram cum dispositione tali, quoniam ipse non quærit in huiuscemodi quæstione, vt monstret existentiam istius speciei secundum ꝙ est ignotæ existentiæ, sed quęrit vtiq; illa, q̃ sunt causæ in existentia istius speciei, & hæ, cum ponuntur existentes, sunt definitio istius speciei, & non est hoc, nisi in † sententiis instantiuis, quæ considerant de forma: cumque hoc ita fuerit, & posuerimus triangulum notæ existentiæ, demõstratio vtiq; Geometræ de ipso erit vtique, vt tradat causas existẽtiæ ipsius. qm̃ admodum, cum monstratur, ꝙ, quando protrahantur duæ lineæ, & duo anguli lineæ sunt minores duobus rectis, ꝙ inquam ipsæ coincident, & fiet triangulus. Deinde dixit; Quid igitur monstrat qui definit, quid est triangulus. sensus est, propter quod monstrat, qui definit triangulum? quoniam ponit ipsum positione, hoc est petit ipsum, & non qui ponit monstrabit aliquid, qm̃ positio est contrarium monstrationis. Deinde dixit: cumq; nouerit aliquis per definitionem quid est non nouit ꝙ ipsum est: sed hoc nõ est possibile. sensus est, cũq; qui nouit qđ est, posuerit existentiã rei, cuius nouit quid est, hoc est admiserit ipsam, sequitur ꝙ hõ, cum nouerit per definitionem essentiam rei alicuius, ꝙ non sciat, ꝙ ipsa est propter cognitionem suam per definitionem; qm̃ hoc non est possibile, hoc est, ꝙ modus, per

Ens est genus rerũ idẽ disp. 7. ĩ sol. 1. dub. sed loquitur đ gñe analogo. qa Arist. 3. met negat ens ẽe genus cõtra Plat. sed genus vniuocum. sic notat Alexan. ibi.

Sub quibus quęsitis traditis in libro Topicorum deducantur quęsita composita, & simplicia.

Idẽ. 1. Posteriorũ cõ. 3. 5. met. com. 14. & 1. Topicorũ cap. de accidẽte, & in destructionib' contra Algazel disputatione octaua in solutiõe primę dubi, Alexãder quoque 1. Top. cap. de accñte.

† Ab. I. scientijs abstrahẽtibus.

Modus, per quem admittitur existentia rei, & ꝑ quẽ ꝓuenit. nõ ẽ idem.

quē admittitur existentia, rei nō pōt esse ille, per quē ꝓuenit existētia rei istius. D

Manifestum autem & secundum modos definitionum, qui nunc sunt, ꝙ non monstrant definientes, ꝙ est: nam etsi est ex medio æquale, sed propter quid est ipsum definitū, & propter quid hoc est circulus quæritur, esset enim & definitionem orichalci dicere esse ipsum. neque enim, ꝙ possibile est esse quod dicitur, assignant definitiones, neque quòd illud est, cuius dicunt esse definitionem, sed semper licet dicere propter quid.

Dixit Aristo. Amplius manifestum per species definitionum, in quibus non monstrat ille, qui definit, quòd ipsum est: & hoc, qm̄, si fuerit circulus aliquid æquale ex medio suo, præterquā quòd nō est definitio, propter quid est ita hoc definitum, & propter quid est circulus cum hac dispositione: & hoc, quoniam posset aliquis dicere, quòd hæc dispositio inest figuræ ex ære consimiliter etiam, qm̄ ipse non nouit definitiones, quodq; fieri potest, vt sit illud, cuius est definitio, neq; consimiliter etiam, quòd definitiones sunt istius rei, quā elegit & voluit, sed absolute semper potest dicere propter quid. E

34 Iamque manifestum est hoc ex dispositione definitionum per se, & hoc, qm̄ intentio definitionis rei, & intentio, ꝙ est, sunt duo diuersa. quod cum ita sit, non cōprehendit quod intelligitur ex monstratione definitionis, ꝙ ipsa insit definito. vt in exemplo, cū aliquis declauerit, ꝙ circulus est figura plana, in cuius medio est pūctus, a quo omnes lineæ exeuntes ad circunferentiam sunt ęquales, ecce nō mōstratum fuit adhuc in hac defintione, ꝙ circulus est, cum iam fieri possit, vt coaptetur definitio hæc æri & lapidi.

Dixit: Amplius manifestum, ꝙ intentio, quam tradit definitio, est alia ab intentione, quam tradit syllogismus. & hoc, quoniam illud inuenitur in speciebus definitionum, vt non monstret in ipsis ille, qui nouit eas, & definit eas, ꝙ definitum existit, & ꝙ hæc definitio inest huic definito, & non est possibile vt insit alij. Dixit autem hoc, qm̄ accidit aliquibus definitionibus, vt notum sit ex dispositione definiti, ꝙ ipsum sit, quodque sit manifestum ex dispositione definitionis fieri nō posse, vt ipsa insit alij definito ab hoc. † similitudo autem istarum definitionum est, ꝙ sciantur, ita vt existimetur, ꝙ in eo quod definitur ostenditur ꝙ definitum est, quodque definitio inest definito, & fieri non potest, vt insit alij: & quoniam sunt istæ definitiones erroneę, fallunt in hac re. ac si dixisset, ꝙ error iste manifestus est, & apparet ex definitionibus, in quibus monstratur, & definitum ignotæ existentiæ, & definitio, in qua possumus imaginari, ꝙ insit alii, quam vni definiti. Adduxit deinde exemplum ex istis definitionibus, & dixit: & hoc, quoniam si fuerit circulus aliquid æquale ex medio suo, præterquā ꝙ non est definitio propter quid, ita est hoc definitum, & pp quid est circulus cum hac dispositione. sensus est, exemplo est illud quod dicitur in definitione circuli, ꝙ est figura, cuius circunferentia elongatur a medio suo ab omnibus lateribus æqualiter, qđ igitur definit̄ ꝑ hanc definitionē est circulus, & manifestū ex dispositione ipsius, ꝙ non comprehendit hæc deffinitio, ꝙ circulus sit, quoniam non comprehendit causam illarum orationum, quæ vero comprehendunt existentiam rei existentia vera, sunt, quę comprehendunt causam per existentiam ipsius, quēadmodum diximus in hoc tractatu Secundo istius libri. Et hoc est quod significauit, cum dixit: præterq̄ ꝙ non est definitio, propter quid est ita hoc definitū. hoc est non definiet per causam, propter quam est hoc definitum. Deinde dixit: & ꝓpter quid est circulus cum hac dispositione. sensus est, & non adduxit consimiliter etiam causam consequentem essentiam istius definitionis, vt insit circulo absq; eo ꝙ possit inesse alij. atqui dixit hoc totum, quoniam scientia necessaria F

† Ab. l. & tales definitiones sunt, q̄ decipiunt.

A **poſsidetur vtique propter cauſas, quę ſunt in re ſecundum illud, quod declara** 1.poſt,t.7.
tum fuit in tractatu Primo. Deinde dixit; & hoc, quoniam poſſet aliquis dicere, ꝙ hęc diſpoſitio ineſt figurę ex ęre conſimiliter etiam. ſenſus eſt, atqui non erit huiuſcemodi definitio nota ex diſpoſitione ſua, quoniam fieri nõ poteſt, vt in ſit alij a circulo, quoniam poſſet aliquis dicere, ꝙ hæc definitio conſentit figuræ artis circulari, hoc eſt, ꝙ artifex iſtius definitionis indiget, cum voluerit ſcire, ꝙ ipſa eſt neceſſaria circulo. vt prætermittat & ſciat definitionem lineæ, & hoc, ꝙ eſt longitudo non lata, & definitionem puncti & exiſtentiam circuli propter cauſam ſuam, & hoc, quoniam qui ſcit res iſtas, ſcit ex definitione circuli hoc, ꝙ eſt figura comprehenſa linea vna propter punctũ, a quo omnes lineæ exeuntes ad circunferentiam ſunt æquales, quodque hoc ſiue inſit hæc figura æri, ſiue ligno, ineſt ipſi per accidens, & exiſtentia circuli in hac diſpoſitione monſtratur, quoniam, cum ſtabiliuerimus extremitatem lineæ rectæ & complicuerimus extremitati ſecundæ nouæ, erit talis figura. Et dixit; quoniam ipſe nõ nouit definitiones, quodque fieri poteſt, vt ſit illud, cuius eſt definitio. ſenſus ẽ, quoniam adducens huiuſcemodi res, non nouit definitionem ſecundum ꝙ eſt cõſequens, quodque illud, quod accipitur in definitione ipſius, aut illa ſunt res exiſtentes. Deinde dixit: neq; conſimiliter etiam, ꝙ definitiones ſunt iſtius rei, quã elegit, & voluit. ſenſus eſt, neque huiuſcemodi definitiones tradũt, ꝙ ſunt definitiones rerum, quas poſuerunt definitiones, ſcdm ꝙ nomina ipſarum conſentiunt
B nominibus illarum, hoc eſt, non per naturam: quemadmodum hæc definitio, quę tradit, ꝙ ipſa conuenit nomini rei, quam exiſtimauit definiens, ꝙ ſit definitio ipſius, quoniam non erit hoc ex diſpoſitione definitionis notum per ſe. Atqui voluit per hoc totum, ꝙ in definitione, quæ eſt definitio in veritate, opus eſt, vt ſciamus ex diſpoſitione ipſius, ꝙ definitum eſt, quodque illa, quæ accipiuntur in definitione, ſunt res exiſtentes, quodque conſentit nomini rei, cuius accepta ẽ eſſe definitio, & non eſt poſsibile ipſi, vt conſentiat alij: cumque ignotum fuerit hæc ineſſe definitioni, non eſt in natura definitionis, vt tradat iſta, neque vt monſtret ipſa, neque vt ſciat ipſa. Cum vero dixit: ſed abſolute ſemper poteſt dicere propter quid eſt. ſenſus eſt, ſed abſolute ſemper in huiuſcemodi definitionibus, poteſt interrogans interrogare omne illud, & inquirere de cauſa, propter quam definitum exiſtit, & definitio conſentit ipſi, non alii.

Quę accipiũtur in definitione ſunt res exiſtentes. Idem, 1. de an.com.5 definitiones nõ cõponuntur niſi ex principiis ꝓpriis, q̃ ſũt in re. vide conſimiliter 1. & .2. ph. vtrobique cõ.28.

Si igitur definiens monſtrat aut quid eſt, aut quid ſignificat nomẽ (ſi non eſt nullo modo ipſius quid eſt) eſſet vtique definitio oratio idem quod nomen ſignificans: ſed abſurdum. Primũ quidem enim & non ſubſtantiarum eſſet vtiq; & non entium: ſignificare enim licet & non entia. Amplius omnes orationes definitiones vtique eſſent:
C eſſet enim nomen ponere cuicunque orationi: quare definitiones vtique diſputaremus omnes, & *Ilias definitio vtique eſſet. Amplius nulla ſcientia demonſtraret vtiq;, quòd hoc nomen quid ſignificat, neque definitiones igitur hoc aſsignant. Ex his igitur neque definitio & ſyllogiſmus videtur idem ens, neque eiuſdem ſyllogiſmus & definitio. Ad hæc autem, quòd definitio nihil demonſtrat, neque monſtrat neque ipſum quid eſt, neque definitione, neque demonſtratione eſt cognoſcere.

* Ilias hiſtoria Troiæ, quam ſcripſit Homerus

Dixit Ariſto. Et ſi ita fuerit, quòd definiens monſtrat aut quid eſt, aut quid ſignificat nomen ipſius, ſi non erit penitus propter quid eſt, erit vtique definitio oratio, cuius ſignificatio eſt eadem cum ſignificatione nominis: ſed hoc eſt abſurdum. Primo quidem, quoniam eſſet vtique rerum, quæ non ſunt ſubſtantiales, & rerum, quæ non ſunt exiſtentes conſimiliter etiam: & hoc, quoniam eſ-

set vtique nobis, vt significarent res non existentes. Amplius essent D omnes orationes definitiones, quoniam esset vtique ponere nomen cuicumq; orationi: acciperentur igitur in summa earum, sed per orationem, & orationes Poetarum esset definitiones. Amplius neque demonstratio aliqua ostendet, ꝙ hoc nomen significat rem istam, neque igitur definitiones consimiliter etiam docent hoc. Ex iis itaque manifestum, ꝙ definitio, & syllogismus non sunt aliquid vnum & idem, neque syllogismus, & definitio iterum sunt aliquid vnum & idem: & cum hoc, ꝙ definitio non ostendit aliquid monstratione, neque est via consimiliter etiam, vt sciamus intentionem quid est, neque per definitionem, neque item per demonstrationem.

Si vero posuerimus res in definitionibus secundum hoc, sequetur apud nos aliquid absurdi: & hoc, quoniam, cum definitiones non comprehendunt, ꝙ ipsæ insunt definitio sunt per notificationem nominum per se: quod est absurdum duobus modis, per modum quidem vnum in eo, ꝙ sunt definita de eo, ꝙ non est, quoniam hæc est dispositio nominum, hoc est, ꝙ ipsa sunt de non entibus: modus vero secundus absurdi est, ꝙ summa totius sermonis compositi sit definitiones: & B hoc, quoniam notificatio omnium orationum compositarum æqualis est in potentia significationi nominum: & propter hoc erunt orationes poeticæ & oratoriæ omnes definitiones, quoniam potentia ipsarum est potentia nominum separatorum: & quemadmodum demonstrationes non construntur super hoc, quod est, nomen significare, aut nõ significare, cõsimiliter sequit', vt sit dispositio in definitionibus.

Epilogat dicta, vt adducat nouũ argumentũ ad idem.

Postquam adduxit sermonem, ex quo sequitur. ꝙ via syllogismi est alia a via definitionis, quodque res, quæ ostenditur per syllogismum, non monstratur per definitionem, & ꝙ definitio propter hoc non ostenditur per definitionem, & ꝙ definitio propter hoc non ostenditur per syllogismum, neq; est in ipsa sufficientia, vt ostendat seipsam: hoc est, vt ostendatur ex definitione rerum omnium, quarũ indigent per gradum consimiliter etiam, vt adducere rationes oppositas huic, & cœpit, & dixit; Et si ita fuerit, ꝙ definiens monstrat aut quid est, aut quid significat nomen ipsius. sensus est, sed si posuerimus, ꝙ definitio non ostendit essentiam definiti esse, nec essentiam definitionis inesse definito. & fieri non potest consimiliter etiam, vt ostendatur per syllogismum, ꝙ definitio insit definito, sequitur itaque hęc absurditas. Primo, ꝙ oportet eum, qui definit, ex necessitate monstrare vnam duarum rerum, aut essentiam definiti, & substantiam ipsius, aut quid significat nomen ipsius. Deinde dixit: si non erit penitus propter quid est, erit vtiq; definitio oratio, cuius significatio est eadem cum significatione, nominis sed hoc est F absurdum. sensus est, sed si non ponet, ꝙ definitio monstret substantiam rerum, & substantiam ipsarum secundum id, quod sequitur ex sermonibus præcedentibus, sequitur vtique, ꝙ definitiones sint manifestæ de rebus tantum. Postea mentionẽ fecit de absurdis, quæ sequuntur hanc positionem, & dixit: Primo quidem, quoniam esset vtique rerum, quæ non sunt substantiales, & rerum, quæ non sunt existentes consimiliter etiam. sensus est, primo quidem absurdum, quod sequitur positionem istam, hoc est, si ponamus definitiones monstrantes nomina tantum, hoc vtiq; est, vt definitiones non sint docentes substantiam rerum, neq; res existentes, quoniam hæc est dispositio orationum declarantium nomina, & hoc est, ꝙ eius dictum est manifestum: & hoc, quoniam orationes declarantes sunt ennuntiationes rhetoricæ: hoc est, quoniam ipsę vtique comprehendunt doctrinam significationis dictionis, non illud, quod comprehendit oratio determinata ex prędicatione rei de re: ipsæ igitur comprehendunt monstrationem significationis dictionũ, & non est differentia inter ipsas & enuntiationes rhetoricas, quæ exponunt nomen per nomen celebratius. hoc est, ꝙ non est differentia inter orationem dicentem, ꝙ bestia est camelus, aut quoniam bestia significat animal cum dispositione tali: & propterea fieri potest, vt sint orationes declarantes nomina, quorum intẽtiones

Omnis definitio de necessitate explicat essentiam, aut nomen definiti.

Primum absurdũ ponentium definitiones monstrare nomina tantum.

A tiones non ſunt exiſtẽtes, quemadmodum diximus de hircoceruo, ꝙ eſt animal compoſitum ex hirco & ceruo, & diximus de vacuo, ꝙ eſt locus, in quo non eſt corpus. Et poſteaquam mentionem fecit de abſurdo, commemorauit abſurdum alterum, & dixit: Amplius eſſent omnes orationes definitiones, qm̃ eſt ponere nomen cuicunq; orationi. ſenſus eſt, & ſi fuerint definitiones, quę declarãt ſignificationem nominum, ſequitur, ꝙ ſint omnes ſpecies orationũ definitiones: hoc eſt, & † repetitio & amplificatio, & alię, qm̃ poſita vtiq; ſunt nomina omnibus ſpeciebus orationum, & omnibus intentionibus, quę ſunt in anima. Et poſteaquã oratio eſt vtiq; compoſita ex huiuſcemodi dictionibus, ſequitur, ſi fuerint definitiones compoſitę ex huiuſcemodi dictionibus, ꝙ ſint orationes omnes definitiones, quoniam inuenietur in ſumma ipſarum, quemadmodũ diximus, locutio vtique dictio de rebus. & erunt omnes ſermones & orationes definitiones, quod eſt abſurdum. Deinde dixit: Amplius, neq; aliqua demonſtratio oſtendet, ꝙ hoc nomen ſignificat rem iſtam. hoc eſt, qm̃ demonſtrationes non ſignificant per linguam, qm̃ lingua eſt conſenſus, neq; poteſt aliquis oſtendere per demonſtrationem, ꝙ talis dictio ſignificat ſic, qm̃ ſignificatio dictionum non eſt ſecundũ naturam, ſed poſitione. & propterea dixerunt multi loquentes noſtri temporis, ꝙ ſyllogiſmus non eſt decens in lingua. Cum vero dixit: neq; igitur definitiones conſimiliter etiam docent hoc. ſenſus eſt, ꝙ, cum nõ fuerit aditus demonſtrationibus
B ad docendum ſignificationem dictionum, ſequitur vtiq;, ꝙ non ſit aditus definitionibus ad ipſum: qm̃ notum eſt, ꝙ definitiones erunt vtiq; in artibus ſpeculatiuis, quemadmodum ſunt demõſtrationes. & innuit, vt velit, neq; ſi ponamus definitionem docere ſignificationem nominum, poteſt conſiſtere ſuper ipſa per demonſtrationem, qm̃ demonſtratio non conſiſtit ſuper ſignificatione nominũ. & erit probatio iſta ex genere probationum primarum, non ex genere oppoſitarũ ipſis. Et illud eſt quod cœpit per ipſum in hoc ſermone, & dixit: Ex his itaque manifeſtum, ꝙ nõ ſunt definitio & ſyllogiſmus vnum & idem. ſenſus eſt, ꝙ qui intendet iſtis ſermonibus, videbit, ꝙ ſermo, qui eſt definitio, non eſt oratio, quæ eſt ſyllogiſmus. & hoc quod dixit, eſt manifeſtum: qm̃ compoſitio definitionis eſt compoſitio conditionis & ligamenti, & compoſitio ſyllogiſmi eſt compoſitio determinationis. Deinde dixit: Amplius, neq; ſyllogiſmus & definitio iterũ ſunt aliquid vnum & idem. ſenſus eſt, neq; quod monſtratur per ſyllogiſmũ & per definitionem eſt vnum & idem. Deinde dixit: & cum hoc, ꝙ definitio non oſtendit aliquid monſtratione. ſenſus eſt, ſed ſequitur ex falſo, ꝙ per definitionẽ non monſtratur aliquid, cum ipſa poſita fuerit in monſtratione dictionum: hoc eſt, ꝙ non faciat acquirere doctrinam linguę. Deinde dixit: neq; eſt via cõſimiliter etiam, vt ſciamus inuentionem quid eſt, neq; per definitionem, neque item
C per demonſtrationem. ſenſus eſt, cumq; definitio poſſidere faciat monſtrationem nominis, non habebimus viam, vt ſciamus quid eſt res, neq; per definitionem, neq; per demonſtrationem. per demonſtrationem quidem, qm̃ quid eſt nõ ſcitur per demonſtrationem, quemadmodum apparet ex ſermonibus pręcedentibus; per definitionem vero, qm̃ definitio acquirere facit ſignificationem nominis.

Secundum abſurdum ad idem.

† Ab. l. imperatiuę et inhibentes, & vocantes.

Compoſitio definitionis eſt cõpoſitio conditionis, cõpoſitio vero ſyll̃i eſt cõpoſitio determinationis.

Diſſolutio diſceptationis propoſitæ, quòd ipſum quid eſt monſtretur per aliud quid eſt, & quo pacto ipſius quid eſt ſit demonſtratio, & definitio. *Cap. V.*

Iterum autem conſiderandum quid horum dicitur bene, & quid nõ bene, & quid eſt definitio, & ipſius quid eſt nunquid quodam modo eſt demonſtratio & definitio, aut nullo modo.

Dixit Ariſt. Iam vero oportet, vt inquiramus a principio, quid diximus ex iſtis ſermonibus bene, & quid non eſt bonum

in ipso sermone, & quid est definitio. & inquiramus an ne intentio quid est, sit res, cuius est demõstratio, aut definitio, aut non est ipsius omnino. D

36 LOco autem istarum dubitationum oportet, vt incipiamus principium alterum, & consideremus sermones de hoc, qui ipsorum procedat recte, & qui non recte, preterquam ꝙ illud, quod monstratum fuit in precedentibus de eo, in quo non est dubium, ꝙ scientia prouenicns ex definitionibus, & ex syllogismo, non est aliquid vnum per se ex parte vna, neque definitio & syllogismus aliquid vnum per se.

Posteaquam adduxit rationes, ex quibus sequitur, si non extrahatur intentio quid est per definitionem, ꝙ sequitur, vt ponatur intentio definitionum in doctrina linguæ, vult resoluere hoc dubium, & docere, quis illorum sermonum præcedentium dictus est recte, & quis non est dictus, & adducet rationem demonstratiuam, quę resoluet sermones illos contradictorios secundum cõsuetudinem suam, in eo ꝙ adducit post inquisitionem dialecticam rationes demonstratiuas, per quas resoluãtur sermones illi, & monstrabit rem per se secundum veritatẽ. Cum vero dixit: Iam vero oportet, vt inquiramus a principio quid diximus ex istis sermonibus bene, & quid non fuit bonum in ipso sermone. designat per hoc sermones oppositos, qui adducti fuerunt ad existimandum, ꝙ intentio quid est non ostenditur per aliquam rerum: quod enim non monstratur neq; per definitionẽ, neq; per demonstrationem, hoc vtiq; non ostenditur per aliquid omnino, † & hoc est finis. Cum vero dixit: & quid est definitio. sensus est, & oportet, vt inquiramus cum hoc, quid est definitio: & hoc, quoniam quęsitum est duarum rerum, quarũ vna est, per quid prodeat definitio, & altera quid est definitio, hoc est definitio definitionis, hoc est, secundum ꝙ ipse monstrabit naturam definitionis ex natura demonstrationis. Cum vero dixit: & inquiramus, an ne intentio quid est sit res, cuius est demonstratio, aut definitio, aut non est ipsius omnino. sensus est, & inquiramus intentionem quid est, an consistat super ipsum, & tradat eum definitio, an non consistat super ipsum demonstratio penitus, & non tradat eum definitio de aliquibus. hoc est, an definitiones tradant monstrationem nominum tantum, secundum id quod sequitur ex sermone precedẽte. & ipse quęret in hoc capitulo tria, quorum vnum est ordo sermonum precedentium, & scientia recti & non recti, secundum autem est, scire quid est definitio, & tertium via, per quam extrahitur quid est res, si existat, aut non. B

Idẽ 4. physi. cõ. 3. & tertio Met. cõ. 5. vide tamẽ oppositum. 2. Cœl. 2. & 85. & 1. de Anima 61.

† Ab. I. quod est maxime nefandum.

Summa præsentis capituli tria cõplectitur.

Quoniam autem est (vt diximus) *idem scire quid est, & scire causam ipsius si est. Ratio autem huius, quòd est aliqua causa, & hæc aut eadem, aut alia, & si sit alia, aut demonstrabilis, aut indemonstrabilis: si igitur est alia & contingit demonstrare, necesse est medium esse causam, & in prima figura monstrari: vniuersale nanque est & prędicatiuum quod monstratur. Vnus igitur modus esset vtique, qui nunc exquisitus est, per aliud ipsum quid est monstrari, ipsorum nanque quid est necesse est medium esse quid est, & propriorum proprium: quare hoc quidem monstrabit, illud vero non monstrabit ipsorum quid erat esse eidem rei.

* In fine 2. cap. huius 2. Poster.

Dixit Aristotel. Dicamus igitur, quoniam scientia de quid est, & scientia per causam quid est (quemadmodum diximus) est vnum & idem. Probatio autem de hoc, quoniam est causa aliqua, & hæc siue sit eadem, aut diuersa, aut demonstrabilis, aut indemonstrabilis: si igitur est altera & diuersa, & possibilis vt monstretur, sequitur vtiq; vt

A ſit cauſa media, & monſtretur in prima figura: quoniam res, quæ mõſtratur, eſt vniuerſalis & affirmatiua: ſpecies igitur vna eſt hæc, quæ monſtrata eſt nunc: quod eſt, vt oſtendatur intentio quid eſt per medium alterum: & hoc, quoniam inter res, quæ ſunt quid eſt, oportet media inter ipſa eſſe quid eſt, & quod monſtrat propria, proprium: igitur vnum quidem ipſorum monſtrabit, alterum vero ex iis, quæ ſunt intentio quid eſt res & exiſtentia ipſius per ſe, non monſtrabit vtique de re vna & eadem.

Quodq; fieri non poteſt, vt definitio oſtendatur per demonſtrationem: quodq; eſt oratio, cuius compoſitio eſt compoſitio conditionis & ligamenti, non compoſitio prędicationis, niſi complicetur definito, & ſit propoſitio. 37

Poſteaquam adduxit duos ſermones dubios, ex quorum vno ſequitur ꝙ definitio oſtendatur per demonſtrationem, ex altero autem, ꝙ non oſtendatur, vult ſeparare rem hic, & docere modum, propter quem verificatur, vt oſtendatur per demonſtrationem, & propter quem non verificatur, vt oſtendatur per demonſtrationem, & dixit: Dicamus igitur, quoniam ſciẽtia de quid eſt, & ſcientia per B cauſam quid eſt (quemadmodum diximus) eſt vnum & idem. ſenſus eſt, ꝙ iam monſtratum fuit, ꝙ ſcientia de quid eſt res, & ſcientia de propter quid eſt, eſt ſcientia de re vna & eadem. & hoc, quoniam qui quęrit quid eſt res, ipſe vtique quęrit cauſam conſequentem exiſtentiam: & hęc eſt vna duarum propoſitionũ, quas poſuit artifex inductionis, & eſt propoſitio per ſe nota. Deinde dixit: probatio autem de hoc, quoniam eſt cauſa aliqua. ſenſus eſt, & probatio, propter quam apparet modus, propter quem fieri poteſt, vt oſtendatur per demonſtrationem definitio, & modus, propter quem apparet, ꝙ fieri non poteſt, vt oſtendatur per demonſtrationem, eſt, quoniam, cum dimiſerimus demõſtrationem ſuper ipſum, abſq; dubio accipitur in demonſtratione terminus, qui eſt cauſa definitionis, quã intendimus concludere. Deinde dixit: & hoc, ſiue ſit eadem, aut diuerſa, aut demonſtrabilis, aut indemonſtrabilis. ſenſus eſt, & terminus medius, qui accipitur in hac demonſtratione, qui eſt cauſa & cauſa eſſentię, nihil prohibet, quin ſit eſſentia per ſe, aut ſit aliud ab eſſentia, quæ eſt extremitas maior, neq; effugit conſimiliter etiam iſte terminus medius, quin ſit notus per ſe, aut indigens demonſtratione. Deinde dixit: ſi igitur eſt altera & diuerſa, & poſsibilis vt monſtretur, ſequitur vtique, vt ſit cauſa media. ſenſus eſt, & ſi fuerit medium cauſa diuerſa ab eſſentia, & conſequens ipſam, fieri vtique poteſt, vt ſit cauſa terminus medius, & monſtretur per ipſam eſſentia rei in prima figura, quoniam cõcluſio vni- C uerſalis eſt in prima figura. Deinde dixit: ſpecies igitur vna eſt hæc, quę monſtrata fuit nunc, quod eſt, vt oſtendatur intentio quid eſt per medium alterum. ſenſus eſt, hæc igitur eſt ſpecies vna, quam tradidimus nunc, vt ſit terminus medius aliquid progrediens ab eſſentia rei, & eſſentia ipſa, quę oſtenditur per demonſtrationem, ipſa ſit ſpecies, quę tradit exiſtentiam rei et definitionem ipſius ſimul. Deinde dixit: & hoc, quoniam inter res, quę ſunt quid eſt, oportet, media inter ipſa eſſe quid eſt. ſenſus eſt, & hoc, quoniam de concluſionibus, quæ ſunt rerum eſſentia & definitiones, exiſtimatur, vt cõcludantur per ſe: ſequitur itaq;, vt ſit terminus medius eſſentia conſimiliter etiam iſtius rei, quę exiſtimatur eſſe concluſio eſſentię, & ſequitur petitio, quemadmodum prædiximus. Cum vero dixit: & hoc, qm̃ inter res, quæ ſunt quid eſt, oportet eſſe media inter ipſa quid eſt, & quod monſtrat propria, proprium. ſenſus eſt, & hoc, quoniam demonſtrationes, quę monſtrant per eſſentialia, oportet vtique, ꝙ in ipſis media ſint eſſentialia ſecundum naturam, quemadmodum in ijs, quæ monſtrant propria, oportet, ꝙ media ſecundum naturam ſint propria. Dixit aũt hoc, tanq̃ ꝙ ſit res nota & poſitę eſſentię. hoc eſt, definitio ipſius ignotę exiſtentię non erit ibi medium ſecundum naturam, per quem † monſtratur exiſtentia illorum eſſentialium ad artificẽ eſſentialiũ, niſi oſtendatur res per ſe. Et propterea oſtenduntur eſſentialia ꝑ demonſtrationẽ, cũ fuerit inter ipſa, & inter demonſtrationẽ, in qua inuenitur hæc

In materia contingenti, vbi duę contrariæ ſunt ambę falſæ, ſub cõtraria põt eſſe vera: ideo poſtquã ſuperius monſtrauit nullã definitionem poſſe demonſtrari, & oẽm definitionẽ poſſe demõſtrari eſſe falſas: aliqua definitio hic oſtẽditur poſſe demonſtrari, q̃ eſt verá, eãdẽ methodũ ſecutus eſt ſupra 1. huius te. 18. 19. 20. & 21.

Supra 2. huius tex. 21.

† Ab. l. commonſtrentur illæ quidditates habenti illas quidditates.

essentia mediū, quod sit causa essentię, & hoc essentia aut ignorabitur inesse rei, D
in qua inuenitur notificare monstrationem illius, quod significat nomen, & terminus medius exhibebit existentiam illius essentię, & causam ipsius simul, quæ est definitio perfecta, aut erit essentia notę existentię non per causam ipsius, & tradet demonstratio causam illius essentię: & prima est intentio demonstrationū absolutarum, & secunda intentio causarum, ꝙ hoc est in hoc, præterquam ꝙ ipsa est species concludens essentialia per causas suas. Cum vero dixit: igitur vnū quidem ipsorum monstrabit, alterum vero ex ijs, quę sunt intentio quid est res, & existentia ipsi per se, non mōstrabit vtiq; de re vna & eadem. sensus est, demōstrationes vero, in quibus terminus medius est quid est, & quęsitum quid est, non monstrabunt vtiq; quid est, quoniam terminus medius in ipsis est quid est, **& terminus maior in ipsis est res vna & eadem.**

Hic igitur modus, quòd non sit vtique demonstratio, dictum est prius, sed est logicus syllogismus ipsius quid est. Quo autem modo contingit, dicamus aggredientes rursus a principio.

Dixit Arist. Sed hanc speciem quòd non est demonstratiua, enunciauimus vtiq; in præcedentibus, præterquam quòd est syllogismus logicus: secundum vero quemadmodum posibile sit, enunciemus E
Vtiq; de hoc, & reuertamur a capite ad principium rei.

38 Quod autem superest est, vt quęramus de definitione, quid est, & quęramus, an scientia proueniens per definitionem posit acquiri per demōstrationem per se, posteaquam fieri non potest, vt adducatur super ipsa demonstratio, quemadmodum prędictum fuit, aut fieri non potest, vt acquiratur per ipsam: & si est possibile, per quam ex speciebus demonstrationis est posibile.

Dixit: Quod hęc species non est demōstratiua. intelligit syllogismum primū, de quo existimatur, ꝙ concludat definitionem, hoc est, in quo accipitur, ꝙ a est definitio ipsius b, & b definitio ipsius c. Sed cum dixit de ipso: pręterquam ꝙ est syllogismus logicus. sensus est, qm̄, cum admittitur, ꝙ insunt rebus duę definitiones, & admittitur, ꝙ intentio eius, quod dicimus, a est definitio ipsius b, hoc est definitio illius, cuius b est definitio, & positū est, ꝙ b est definitio ipsius c, sequitur vtiq; ex ipso ex necessitate, ꝙ a est definitio ipsius c: pręterquam ꝙ cōclusio definitionis & definitio sint res accidentales: qm̄ prędicatio definitionis de definitione non est substantialis, quemadmodum inexistentia propriorum sibi inuicem non est prędicatio substantialis. Atqui quęret hic demonstrationes substantiales, & sunt hę, quas intellexit primo in hoc: dixit autem de ipso, ꝙ est syllogismus logicus. qm̄ ars Dialecticę significat, ꝙ rei sunt binę definitiones, & non ponit hoc petitionem. Et existimo ꝙ cum non statuat Abumazar, neq; alij super hac re intentionem Arist. & dixit, ꝙ est sententia ipsius, ꝙ orationes, quæ concludunt definitiones per definitiones, sunt demonstrationes, ratiocinatus est super ipsis differentiam inter has duas species, de quibus dixit Arist. & dixit de vna ipsarum, ꝙ ipsa tradit definitionem, & de altera ꝙ nō tradit denitionem, & si tradit ipsam, tradit vtiq; eam per monstrationem logicam. Quod aūt Abumazar non attigerit locum istum, manifestum vtiq; per verba sua in libro ipsius de demonstrationibus, & ex verbis suis in libro Elementorum: & hoc, qm̄ in libro Elementorum vsus est exemplis eisdem, quibus vsus est Arist. hoc in loco, secundum ꝙ hoc est vnum ex ijs, quę accidunt demonstrationibus cum definitionibus, & dixit, ꝙ hęc est via vniuersalis ad extrahendas definitiones ignotas in omni loco, quę sunt species demonstrationum, quodq; hęc via est, quę procedit ad monstrationem omnis definitionis ignotę, & nō monstrabit illud, quod tradit hoc de speciebus demonstrationum per se, & illud, quod tradit ipsum per accidens, ac si omnis species demonstrationum traderet definitiones per se, & hoc, quod existimauimus ex libris suis, manifestum est in libro ipsius de Elemētis. & hoc est, in quo discusit sermonem suum: igitur propter quid est, & quid est F

Prędicatio definitionis de diffinitione non est substātialis.

Digresio cō tra Abumazarem circa intentionem Arist. hoc in loco.

Abumazar edidit duo volumina alterum de demonstratione, alterum vero de elementis vocatur.

A aggregantur vtiq; aliqñ,& erit quęsitum de vtroq; ipsorum res vna & eadem: cumq; fuerit quęsitum per signum si,annectitur ipsi aliquãdo quęsitum per signũ propter quid est,cumq; fuerit quęsitũ quid est,annectitur quandoq; propter quid est & quid est simul.& in hoc est inquisitio multa & profunda, difficilis nimis, pręterquam ꝙ ipse monstrabit in fine rei,ꝙ hoc vtiq; erit in eo ꝙ erit, quemad modum diximus,si defectus lunę est obstructio luminis Lunę,aut non:† qm̃ nõ- nulli dixerunt absq; hoc,qm̃,cum monstrauerunt, ꝙ ipsa remouetur per terram a lumine Solis in tempore,quo accipitur oppositio, erit vtiq; manifestũ per de- monstrationem secundum hũc modum,si est,& quid est,& propter quid est, qm̃ obstructio luminis Lunę & defectus ipsius est idem, & hic est idem cum remo- tione a Sole.Et ex hoc sermone apparet,ꝙ non videtur,ꝙ omnis demonstratio tradens propter quid est res,tradat quid est res,& hoc est diuersum ab eo, quod dixit Arist.in hoc tractatu,& in alijs locis,& pręcessit super hoc, ꝙ non tradat differentiam inter demõstrationem propter quid, quę tradit propter quid est res, & quid est res simul,& inter illud,quod tradit propter quid est res, & existentiã ipsius tm̃,si fuerit inter ipsa differentia,nisi per† similitudinem, quam adduxe- runt, & hoc non est intellectum ad distinguendum inter vtrunq; ipsorum. Iam vero tibi declaratum fuit ex vijs Aristo.& ex eo, quo declarauimus sermonem

† Ab.1.nisi esset,quia ali qui dixerũt, quia qñ sumi tur in huius commonstra tione.

† Ab.1.exẽ- plum, quod detulit.

B ipsius.qm̃,cum fuerit causa,quę tradit quid est res per demõstrationem extra es- sentiam,illa tradet essentiam & existentiam simul,si fuerit existentia aut essen- tia tm̃,si fuerit existentia nota per accidens,cum fuerit essentia,aut pars essentiæ tantum,non tradet essentiam,nisi per accidens.Et ita oportet,vt sciatur,ꝙ demõ stratio quę tradit propter quid est res, aut si est,aut propter quid, & si est res si- mul per se & primo,ipsa vtiq; est,in qua terminus medius est extra essentiã rei, & si non fuerit,demonstratio propter quid erit per accidẽs,qm̃ terminus medius non erit causa termino maiori substantię ipsius & existentiæ ipsius in minori, quemadmodum pręd ictum fuit,& manifestum est ex sermone nostro per opinio nem Arist.de demonstrationibus absolutis.Secundum vero opinionem Abuma zaris,qui non distinxit,siue causæ,quę accipiuntur sint termini medij pars essen tię,aut extra essentiam,sequitur vtiq;, ꝙ sint demonstrationes causarum secun- dum sermonem ipsius diuisę duas in partes: qm̃ quod ex ipsis fuerit terminus medius extra essentiam,tradit definitionem,& propter quid est,quod autem posi tum fuerit in quid est res,non tradet.Sed Abumazar non animaduertit in hac di uisione,neq; illud,quod opinatus fuit consimiliter ẽt,ꝙ demonstrationes, in qui- bus termini medij sunt causę,ita se habent,ꝙ per ipsas cõstituuntur res,quę sunt demonstrationes substantiales,& est res vera.† Abubacher vero Zaigi existi- mauit,ꝙ ipse animaduerterit hoc:& hoc,qm̃ ipse dixit in parte expositionis suę

Opi.Abuma zaris de me- dio demõstra tionis.

Deceptio Abumazaris

† a.1.Auem pace.

C super libro Arist.ꝙ Arist.posuit conditiones demonstrationibus,quas nõ posuit Abumazar,qm̃ Arist.considerat vtiq; de demonstrationibus ex parte, qua sunt definitiones,hoc est definitiones in potentia,& Abumazar considerat de demõ strationibus absolute:sed narrauit super ipso,ꝙ demonstrationes, quę non sunt definitiones,sunt vtiq; orationes logicę,non demonstrationes substantiales. Tu vero scire debes,ꝙ intelligens de scientia demonstrationis, ipse vtiq; intelligit de scientia definitionis,quodq; illud,quod declaratum fuit,est vtiq; ex eo,ꝙ de- monstrationes sunt definitiones in potentia,& est cum hoc libro,& omne illud, quod est in tractatu Primo,est vtiq; propter illud,quod declaratũ fuit in hoc tra- ctatu.Opinio aut † filij Senę est opinio mea.& hoc,qm̃ ipsi videtur,ꝙ definitio non ostenditur per demonstrationem omnino,quodq; hęc species demonstratio nis,de qua dixit Arist.est illa,quę ostendit demonstrationem definitionis, non quę est † secundum ꝙ videtur,sed est proxima specierum,ut ostendat per demõ strationem definitionem,hoc est magis ꝙ̃ alię,hoc est,ꝙ in ipsa ponatur condi- tio in potentia propinqua,non ꝙ ponatur in actu:& quasi videtur, ꝙ sit potẽtia alicuius specierum propositionum & syllogismorum,vt tradat conclusionem ali quam,& tradat cum hoc ipsam esse definitionem:quodq; hoc apud ipsum est, si- ue fuerit terminus medius definitio,aut vnum ex quinq; prędicaris,hoc est gene re,& differentia,& definitione,& duabus speciebus accidentis substantialis.Et

Abubacher expositor Arist.

† Ab.1.Aui- cennę est cõ tra hanc opi.

† Ab.1.vt manifeste eius verba sonant.

hoc totum longinquum est ab opinione Arist.& parum de intẽtione ipsius, Sed reuertamur ad id, in quo eramus de expositione. D

Quemadmodum enim propter quid quærimus habentes quòd, nonnuuquam vero & simul manifesta fiunt, sed non prius vtiq; propter quid posibile est cognoscere, quàm quòd, manifestum est, ꝙ consimiliter & ipsum quid erat esse non sine ipso quòd est. impossibile est enim scire quid est, ignorantes si est: ipsum vero si est, aliquãdo quidem secundum accidens habemus, aliquando autem habentes aliquid ipsius rei, vt tonitrum, quòd sonus est quidam nubium, & defectum, quòd est priuatio quædam luminis, & hominem, quòd animal quoddam est, & animam, quòd est ipsum seipsum mouens. quæcunque igitur secundum accidens nouimus quòd sunt, necessarium est, nullo modo se habere ad ipsum quid est, neq; enim ꝙ est scimus: quærere autem quid est, non habentes quòd est, nihil quærere est. De quibuscunq; autem habemus aliquid facilius: quare vt habemus, ꝙ est, ita nos habemus & ad ipsum quid est. E

Quęrere q̃d est, nõ habẽtes ꝙ est, nihil ẽ quęrere

Dixit Aris. Quemadmodum enim quærimus propter quid, habentes quia est, & amplius illo, quia omnia manifesta sunt simul: præterquam quòd fieri non potest, vt sciatur prius propter quid est, antequã sciatur si est & consimiliter non est via, vt sciatur quid est res, & existentia ipsius per se, absque eo quòd sciatur si est: & hoc, quoniam fieri non potest, vt sciatur quid est res, cum non sciuerimus quia est: & intentio quia est prouenit vtique nobis aliquando per viam accidentis, & aliquando ex eo quòd habemus aliquid de re. vt in exemplo, quoniam tonitrus est sonitus quidam in nubibus, & defectus priuatio quædam luminis, & homo animal quoddã, & quòd anima quiddam seipsum mouẽs: igitur omnia, quæ sciuntur quòd sunt per viam accidentis, oportet non esse existentia apud nos in capitulo quid est, quoniam non nouimus ipsa per demonstrationem, neque quòd ipsa sunt per existentiam, & si quærimus quid est de eo, de quo non habemus quòd est, non est quæstio. De quibus vero habemus aliquid, ipsum vtique est facilius: quemadmodum igitur habemus quòd res est, ita ad ipsum quid est. F

39 Dicamus ergo, si demonstratio, quę tradit propter quid res est, & ꝙ ipsa est, vt dictum fuit in pręcedentibus, ipsa eadem tradit, ꝙ est res, hoc vtique erit, cum definitum fuerit ignotę inuentionis, & erit illa causa, quę traditur in responsiosione propter quid est ex causis, propter quas acquiritur substantia rei, quoniam ex istis causis erunt definita.

Similitudo inter genera demonstrationum.

Vult docere similitudinem, quę est inter demonstrationes absolutas, & demõstrationes propter quid, & inter demonstrationes, quę tradunt essentiam, quasi appareat ex hoc, ꝙ ipsæ sint vnæ & eædem. Et cum dixit: Quemadmodũ enim quærimus propter quid est, habentes ꝙ, seu quia est, & amplius illo, quia omnia manifesta sunt simul. videtur ꝙ deficiat* simile in ipso ex hoc sermone, & †animaduertit ipsum, quemadmodum nos quęrimus vtique propter quid est, cum habuerimus ex dispositione ipsius, quia est, iamq; accidit nobis aliq̃n, vt assequamur existentiam, & propter quid est simul, qui accidet nobis in quęstione quid est, hoc est aliq̃n vt sit apud nos res ignota & essentia ipsius, cumq; adducitur

† Ab.l. verisimile.
† Ab.l. sñia eius hęc est,

A causa exitus ab essentia consequente existentiam, traduntur duę res simul, & in aliqua ipsarum erit existentia nota, & essentia ignota, & cum adducitur causa exitus traditur ꝙ est res notę existentię. Et cum dixit: preterquam ꝙ fieri non potest, vt sciatur prius propter quid est, antequam sciatur si est, vsq; ad id, quod dixit, sciuerimus quia est. sensus est, quemadmodum non quęrimus propter quid est, nisi posteaquam sciuerimus existentiam rei, ita non quæremus causam quid est, antequam sciamus existentiam ipsius. Atqui voluit docere per hoc, ꝙ demōstrationes sunt duo in modo, vnum in subiecto. Cum vero dixit: & interio si est, proueuit vtiq; nobis aliqñ per viam accidentis, & aliquando ex eo ꝙ habemus aliquid de re. sensus est, cumq; habuerimus aliquid ignotę existentiæ, prouenit vtique nobis cognitio existentię ipsius propter accidentia posteriora ipso. Atqui dixit hoc, vt doceat, quoniam quemadmodum prouenit nobis existentia per aliquid posterius re, non prouenit nobis simul cum existentia ipsius essentia ipsius, sed prouenit vtique nobis existentia rei propter aliquam causarum suarum exeuntium a substãtia ipsius, ꝙ hoc est, cum prouenit nobis ex hoc modo, tunc assequimur existentiam & essentiam simul: & si fuerit existentia cognita, & definitio ipsius incognita, proueniet ipsi definitio propter causam exitus ab essentia sua. intelligit autem per causas, quę sunt essentia rei, materiam ipsius, & B formam ipsius, per causas exitus ab essentia, intelligit reliquas causas, ex quibus sequitur essentia. Deinde cœpit exempli gratia loqui de rebus notæ existentiæ apud nos ex rebus posterioribus, & dixit, vt in exemplo, quoniam tonitrus est sonitus quidam in nubibus, vsque ad id, quod dixit, seipsum mouens. sensus est, exemplum eius, quod habemus in tempore existentiæ ipsius, non in causa substantiali ipsius, est cognitio nostra de existentia: tonitrus, propter sonitum, qui auditur in nubibus, & defectus, propter ablationem luminis ipsius, & animæ propterea ꝙ est mouens seipsum, & hominis, quoniam est animal. Deinde dixit: igitur omnia, quæ sciuntur, ꝙ sunt per viam accidentis, oportet non esse existentia apud nos in capitulo quid est, quoniam non nouimus ipsa per demonstrastrationem, neque ꝙ ipsa sunt per existentiam. sensus est, igitur de omnibus rebus istis, quarum commemorauimus exempla, cum nouerimus ex dispositione ipsarum, ꝙ ipsę sunt propter res posteriores, sequitur vtiq; , ꝙ non sciamus propter res istas posteriores, & quid sint. Postea adduxit causam in hoc, & dixit: quoniam non nouimus per demonstrationem. hoc est per causam ipsius non nouimus existentiam ipsius in veritate: cumq; non nouerit per res posteriores existentiam rei, quomodo sciet essentiam ipsius? Deinde dixit: etsi quęrimus quid est de eo, de quo non habemus ꝙ sit, non est quęstio. sensus est, & si quæremus scientiam quid est de eo, quod non est apud nos in veritate existens, quoniã non C nouimus existentiam ipsius per causam ipsius, videtur ꝙ nō sit quæstio. Deinde dixit: de quibus vero habemus aliquid, ipsum vtiq; est facilius. sensus est, ꝙ in ijs, quorum ignoratur essentia, cum habuerimus aliquam causarum notę existentiæ, erit progressus ab hac causa ad cognitionem quid est facilior, q̃ progressus ad cognitionem notificantem essentiam ipsius, cum non habuerimus cognitionem ipsorum ex rebus posterioribus. Atqui dixit: facilius, quoniam ipse vtique procedet ad cognitionem priorem ex posterioribus per accidens, sed propinquum nimis. Et cum dixit: quemadmodum igitur habemus ꝙ res est, ita in capitulo quid est. sensus est, processus noster ad cognoscendum essentiam ipsius in facilitate & difficultate, quemadmodum illud, quod habemus de scientia rei, & si habuerimus scientiam existentiæ ex intentione accidentium, erit processus noster durus & difficilis, & si habuerimus ex cognitione rei notificante aliquam causarum, erit processus noster ad cognitionem essentiæ facilis. & intelligit per facile illud, quod prouenit per substantiam, & per contrarium eius illud, quod prouenit per accidens.

Existẽtia rei prouenit per aliquid posterius, essentia vero per causam.

Quid est de eo, de quo nō habemus ꝙ sit, est quęstio nulla.

Documentū.

Quorum habemus aliquid ipsius quid est, sit primum quidem sic. defectus in quo a, Luna in quo c, obstructio terræ in quo b: vtrū igitur deficit, aut non? quærere est, an b sit, aut non? hoc autem nihil differt

quærere,quàm si est ratio ipsius,& si sit hoc,& illud dicimus esse. D

Dixit Aristote. De iis vero,quoniam habemus aliquid ipsius quid est,erit primo sic.sit autem defectus in quo a, Luna in quo c, obstructio terræ in quo b,& quæstio an suscipiat defectum,aut nõ,est quæstio de intentione b si est, aut non est:& inter quæstionem de hoc & inter quæstionem si habet causam,non est differentia,& si fuerit hoc existens,dicemus vtiq;,quòd consimiliter etiam hoc erit.

40 Demonstrationes vero,quę tradunt existentiã rei,si fuerint, exhibebunt vtique existentiam ipsius propter aliquid posterius,quę non est causa istius rei, ergo fieri non potest,vt tradant simul cum existentia essentiam ipsius:& hoc,cum fuerit terminus medius aliquid,quod non est per se,sed per accidens:demonstrationes vero,quę exhibent existentiam rei propter causas,quę faciunt acquirere substantiam rei,possunt vtique tradere simul cum cognitione de existentia rei, essentiam rei.vt in exemplo,cum adducitur demonstratio de defectu Lunę,cum ratiocinator non habuerit appropriatum illi rei, vmbram, non poterit vtiq; acquirere essentiam defectus ex huiuscemodi demonstratione:qui vero adduxerit demonstrationem,ꝙ defectus inest Lunæ propter terram,quę separat lumen ipsius a lumine Solis,hic vtiq; tradit simul cum existentia istius defectus essentiã defectus:& hoc, quoniã separatio terrę a lumine Solis est terminus essentię defectus:& hoc, quoniam quemadmodum accidit per demõstrationem simplicem, vt tradatur causa,& existentia simul,ita accidit in ipsa,vt tradatur existẽtia & essentia simul,cum acciderit ipsi, vt sit aliqua causarum, ex quibus constituitur substantia rei.vt in exemplo,qui monstrat existentiam tonitrus in nubibus propter extinctionem ignis in ipsis,quoniam essentia tonitrus non est aliquid plus, ꝙ vox in nubibus propter extinctionem ignis in ipsis,neq; est differentia inter demonstrationes & definitiones,quę sunt cum hac dispositione,nisi in positione & ordine tantum. E

Hoc est exemplum demonstrationis, quę tradit essentiam, & existentiam simul,aut tradit essentiam absque existẽtia,cum fuerit existentia nota per rem posteriorem,quoniam terminus medius est causa essentię.Et dixit:de ijs vero,quorum habemus aliquid ipsius quid est.sensus est,res,quarum existentiam assequimur propter aliquid,sunt de substantia illarum rerum, †nisi ꝙ exeunt de essentia ipsarum,hoc est propter terminum medium, qui est ex causa illarum rerum, vt in exemplo,si quęramus an defectus insit Lunę,& mõstretur, ꝙ defectus inest Lunę propter constitutionem terræ inter Solem,& inter ipsam, defectus in hoc exemplo est extremitas maior ex syllogismo:& est,cuius loco accepit a,& Luna est terminus minor,& est,cuius loco accepit c,et obstructio terrę,cuius loco accepit literam b,hoc est terminus medius, qui est causa. Deinde dixit: & quęstio,an suscipiat defectum,aut non,est quęstio de intentione b si est, aut non est.sensus est,& quęstio,an Lunę insit defectus,aut nõ insit,est quęstio de b, qui est terminus medius,& est,an eam obstruat terra a Sole,aut non, quoniam cum monstratum fuerit,ꝙ terra obstruitur, monstratum erit, ꝙ defectus inest ipsis, cumq; monstratum fuerit, ꝙ ipsa nõ obstruitur,monstratum erit,ꝙ ipsi nõ inest defectus,& hoc,cum monstrarum fuerit, ꝙ lumen ipsius est a Sole. Et cum dixit:& inter qnęstionem de hoc,& inter quęstionem si habet causam,nõ est differentia,& si est hoc,dicemus consimiliter etiam, ꝙ hoc est.sensus est, & inter quęstionem nostram de hoc & consimilem & inter quęstionem an hoc sit causa huius,aut non,non est differentia,& si fuerit causa existẽs,erit ipsum existẽs, & si non erit causa existens,non erit ipsum existens.vt in exẽplo,si quęramus, an Luna deficit,non est differentia inter ipsum & inter qõnem nostram,an insit Lunę causa,ex qua sequatur defectus.Et cũ dixit:& si fuerit hoc existens, dicemus vtiq;,ꝙ hoc cõsimiliter ẽt erit.sensus est,atqui potẽtia duarum qõnũ erit potentia vna,qm̃,cum fuerit causa rei existens,sequitur vtique, ꝙ sit res existens. F

Exemplum demonstrationis absolutæ.

† Ab.l. sed sunt notiores ipsarũ quidditate.

A & hoc planum, quod qui non sentit defectum omnino, prouenit illi ex hac demonstratione definitio defectus per causam ipsius: & hoc, quoniam essentia defectus ignota est secundum naturam. nonnulli enim dixerunt, quod Luna obscuratur, quod ipsa conuertit faciem suam illuminatam sursum: vsque ad aliud ab hoc ex eo quod dixit: & hæc demonstratio est, quæ exhibet essentiam secundum veritatem, hoc est quod est separatio luminis Solis ab ipsa. & hæc species definitionum est perfectissima ipsarum, hoc est, per quam monstratur causa, & hæc est, quam vocauit Arist. demonstrationem variatam positione.

Opinio aliquorũ de lunę eclipsi.

Supra t. huius t. 64.

Aut vtrius contradictionis est ratio, vtrum habendi duos rectos, aut nõ habendi? quando autem inuenerimus simul ipsum quòd, & ipsum propter quid nouimus, si per media sit: si autem non, ipsum quòd nouimus, propter quid vero non. sit igitur Luna c, defectus a in plenilunio vmbram non posse facere, nullo inter nos existente manifesto, in quo b. si igitur ipsi c inest b: quod est, non posse vmbrã facere cum nullus nostrum in medio sit, huic autem ipsum a quod est deficere, quòd quidẽ deficit, planũ, propter quid autem, nondum, B & quòd quidem defectus est, nouimus, quid vero est, non nouimus: cum aũt planũ fuerit, quòd a ipsi c inest, sed propter quid inest, quęrere ipsum b quidem est, vtrum obstructio, aut conuersio Lunæ, aut extinctio luminis: hoc autem est ratio alterius extremi, vt in his ipsius a, est enim defectus † obiectio terræ, quid est tonitrus? ignis extinctio in nube, propter quid tonat? eo quòd extinguitur ignis in nube. sit nubes c, tonitrus a, extinctio ignis b: ipsi vtique c nubi inest b, extinguitur enim in ipsa ignis, huic autem a sonus, & est b vtique ratio ipsius a primi extremi, si vero rursus huius aliud medium sit, ex reliquis erit rationibus.

* crediderũt nonnulli lunã medietatẽ vnã habere opacã, & alterã lucidã: cũ autem pars opaca ad nos conuerteretur, aiebant esse deliquiũ.

† Al. l. obstructio luminis.

Hinc elicitur definitio nẽ passionis esse mediũ i demõstratione.

Dixit Arist. Aut vtrius contradictoriorum est causa, an neque habeat duos angulos rectos, aut quòd non habeat? cumque constitueri mus, quòd est, simul vtique notum erit propter quid est, si fuerit existẽtia ipsius per terminũ mediũ, si aũt non fuerit, nos vtique sciemus quòd est, propter quid autem non. sit Luna c, defectus a, & sit nobis, C cum fuerit in oppositione, non est possibile, vt fiat vmbra, quoniam non est inter nos & inter ipsam aliquid, in quo litera b, & si b inest ipsi c, hoc est, quòd fieri non põt, vt fiat vmbra ex eo, quòd non est inter nos & inter ipsam aliquid medium. & a huic, hoc est, quòd ipsa deficit: si igitur defecit, est vtique notũ, si vero non defecit, non est notum adhuc, & si defectus est, nouit, quid vero defectus sit, non nouit, & quòd a insit c notum, sed quæsitum propter quid existit, quærere est ipsum b quid est, an ne sit obstipatio, an conuersio Lunæ, aut extinctio: hoc autem est locus vnius duarum extremitatum. Exemplum in his ipsius a: & hoc, quoniam si est defectus obstructio a terra, quid est tonitrus? extinctio ignis, qui est in nubibus, propter quid tonat? quoniam ignis extinguitur in nubibus. sit nubes c, tonitrus a, extinctio ignis b: & b inest c, hoc est nubibus. & hoc, quoniam iã extinguitur ignis in ipsis, & a quod est strepitus, inest istis, & b est ratio

ipsius a, quod est extremitas prima: & si inerit huic consimiliter etiã D
medium alterum, hoc vtique erit ex reliquis rationibus.

41 Demonstrationes vero secundũ hanc viam, sunt demr̃ationes, in quibus me-
dij termini sunt essentia rei, aut plusquã essentia ipsius: cumque acciderit, ꝙ pars
deficiẽs ex illa essentia, quę est terminus medius, sit terminus ęqualis huic rei, &
essentia, q̃ est terminus medius, est causa in ipsa, accidet, ꝙ adducatur demõstra-
tio vnius terminorũ per alterũ, hoc est terminorũ, quorũ aggregatio est definitio
perfecta. vt in exẽplo, qm̃ definitio pfecta essentię defectus est ablatio luminis
Lunę pp cõstitutionẽ terrę inter ipsam & inter lumen Solis, & vnaquęq; partiũ
istius definitionis est definitio defectus, cum tradatur in respõsione ad responsio-
nẽ quid est, & cõuertatur cũ ipsa, hoc est, ꝙ sit ablatio luminis Lunę, & ꝙ est cõ
stitutio terrę inter ipsam & Solẽ. Cũq; interrogauerimus, exẽpli gratia, an defe-
ctus Lunę sit ablatio luminis sui ex dispositione sua, aut sit cõtrariũ ipsius, quẽ-
admodum viderunt hoc nõnulli, cũq; sit ablatio luminis ipsius, qm̃ terra cõsistit
inter Solẽ & inter ipsam, & positio huius sit terminus medius, possibile est, vt di
camus, ꝙ demõstratio significat super definitione, preterq̃ ꝙ hoc vtiq; accidit
in huiuscemodi definitionibus imperfectis, nõ perfectis: monstratũ vero fuit hoc
esse impossibile in definitionibus perfectis. & ꝑpterea hęc definitio ex parte, E
qua est perfecta, ꝓgreditur a demr̃ione, non ꝙ ipsa concludet demõstrationẽ: &
secundum hoc oportet vt intelligatur locus iste ex verbis Sapientis.

Dixit: Aut vtrius contradictoriorum est causa, vsque ad id quod dixit, aut ꝙ
non habeat? sensus est, si quæremus existentiam, quęremus per ipsam vnam par
tium cõtradictionis, & erit quęstio nostra de vna partium cõtradictionis, quęstio
de causa ipsius, cum quęremus inexistentiam vnius partium contradictionis rei
alicui, quęremus vtique, si in hoc est causa, ex qua sequatur vna partium istius
contradictionis, aut non sequatur. vt in exemplo, cum quęrimus in arte Geome-

Quãdo nobis vtraque qõ simul innotescit.

trię, an anguli trianguli sint ęquales duobus rectis, an nõ sint ęquales, quęrimus
vtique an in triangulo sit causa, aut non sit in ipso causa. Et cum dixit: cumque
constituerimus, ꝙ est, simul vtique notum erit propter quid est, si fuerit existen-
tia ipsius per terminum medium. sensus est, cumque constituerimus, ꝙ duo angu-
li ęquales duobus rectis insunt triangulo, propterea ꝙ causa huius inest ipsi, nos
vtique sciemus cum eo ꝙ inest, propter quid inest, cum cognitio nostra fuerit de
existentia termini medij, qui est causa, non de termino medio, qui est aliquod ac-
cidentium. Atqui voluit per hoc totum docere, ꝙ demonstrationes, quę exhibit
existentiã & causam simul, sunt definitiones in potentia propinqua, aut in actu:
& hoc, quoniam, cum quis steterit super existentia rei propter causam substantię
appropriatam, iam vtique assecutetur definitionem ipsius in potẽtia, non cum co- F

Demonstratio nõ est necessaria ĩ eo ꝙ demr̃io, sʒ in eo ꝙ absoluta.

gnouerit causam consequentem ex substantia rei, erit substantia nota in poten-
tia propinqua. Et propter hoc posuit conditionem Aristo. in demonstrationibus
absolutis de eo, de quo existimatur, ꝙ conditio ipsius non sit necessaria, in eo ꝙ
demonstratio est demonstratio, sed in eo ꝙ ipsa est demõstratio perfecta secun-
dum modum excellẽtem. Sed iam declarauimus hoc totum in expositione prio-
ris tractatus istius libri, quoniam causa demonstrationis est vtique causa defini-

Exẽplũ demõstrationis signorũ, siue quia.

tionis de re, quę ostenditur per demonstrationẽ. Et posteaquam adduxit exem-
plum demonstrationum, quę tradunt essentialia & definitionem, vult adducere
exemplum de signis, quę tradunt existentiam tantum, & dixit: sit Luna c, defe-
ctus a. sensus est, & accipiamus loco Lunę, quę est subiectum quęsiti in hoc exẽ-
plo, literam c, & accipiatur loco defectus, qui est prędicatum quęsiti in hoc exẽ-
plo, literam a, & ponamus hoc ꝙ ignoretur defectum inesse Lunę, & si fuerit
nota existentia per sensum, qm̃ hoc non est mirũ per exemplum. Postea dixit:

†Ab. l. non fit vmbrario vmbra.

†Ab. l. obijciens aliqd.

& sit nobis, cum fuerit in oppositione, non est possibile, vt fiat vmbra, ex eo ꝙ
non est inter nos & inter ipsam aliquid, in quo litera b. sensus est, & erit termi-
nus medius posterior defectu, per quem monstratur defectum inesse Lunę, qm̃
cum fuerit in oppositione, †non innouabitur colligenti vmbra, & non est inter
nos & inter ipsam †obturamentum, & erit terminus iste medius, in quo b. Dem-

A de dixit: & si b inest c, hoc est, ꝙ fieri non potest, vt fiat vmbra ex eo, ꝙ nõ est inter nos, & inter ipsam aliquid medium: & a huic, hoc est, ꝙ ipsa deficit. sensus est, & si fuerit illud, qood significat b, quod est, vmbram non inesse Lunæ, & est, quoniam non est inter nos & inter ipsam aliquid, & quod est defectus, prædicabitur de hac re, hoc est, ꝙ sit Luna cum dispositione, qua in oppositione non inest * comparanti vmbra, & hoc, ꝙ non est inter nos & inter ipsam offendiculum. ita vt complicetur syllogismus sic, Luna est in parte oppositionis, & nõ est comparanti stanti supra terram: & hoc, quoniam non est inter ipsam & inter cõparantem offendiculum, hoc est nubes, aut: aliud, cum autem fuerit cum hac dispositione obturatur, concludetur ex hoc, ꝙ Luna deficit. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & a huic, hoc est, ꝙ ipsa deficit. sensus est, & sequitur ex hoc, hoc est ex hoc termino medio, quod est priuatio vmbræ comparanti in oppositione, eo ꝙ non est impedimentum inter ipsum & inter Solem, ꝙ a inest ipsi c, hoc est, ꝙ defectus inest Lunæ. Deinde dixit: & si defecit, est vtique notum, & si non defecit, non est notum adhuc. sensus est, si Luna deficit, est vtiq; notum ex hoc termino medio, propter quid autem deficit, non nouit ex hoc termino medio. Deinde dixit: & si defectus est, nouit, quid est autem non nouit. sensus est, & propterea erit cognoscens ex hoc termino medio, ꝙ defectus est, & non nouit, quid est defectus: quoniam demonstratio, quæ non tradit propter quid

B est, tradit quid est. Deinde dixit: & ꝙ a insit c notum, sed quæsitum propter quid existit, quærere est ipsum b quid est, an ne sit obstipatio, an conuersio Lunæ, an extinctio. sensus est, & a inesse c, propter istum terminum medium: hoc est, defectum inesse Lunæ, sed in eo, quo prouenit existentia per huiuscemodi terminum medium: hoc est, quæstio propter quid deficit, & quæstio si deficit ipsa, est, vt quærat, quid est terminus medius, qui est causa defectus. & hoc est, quod accepimus loco literæ b, & hoc, cum quærimus, si causa defectus, quæ est separatio luminis Lunæ in tempore oppositionis, est constitutio terræ inter Solem & Lunam, aut conuersio facierum Lunæ illuminatarum sursum, & faciei suæ obscuræ ad latus nostrum, & si possibile est, vt extinguatur lumen ipsius in nube. & hoc, quod dixerunt de dispositione defectus, est quæsitum secundũ naturam, sed defectus est notę existentiæ per se. Dixit autẽ hoc, vt doceat, ꝙ nõ cõsistit ex re posteriore super substantia & essentia, quodque in huiuscemodi demonstrationibus, hoc est, in quibus termini medij sunt res posteriores maiore extremitate, non sunt termini medij in potentia, neque in actu. & hoc manifestum ex eo, ꝙ quæstio causæ superest eousque, quẽadmodũ derelinquitur in rebus notis existentia per se in re secundũ veritatẽ de defectu, qm̃ ipse scitur esse per sen-

C sum, & ignoratur causa ipsius. Cũ vero dixit: hoc autẽ est locus vnius duarũ extremitatum. sensus est, & huiuscemodi termini medij sunt definitio maioris extremitatis in potentia. Cũ vero dixit: exemplum in his ipsius a. intelligit per ipsum a, defectũ, qui est extremitas maior: & hoc, quoniam definitio defectus in potentia, quemadmodũ dixit, est, ꝙ posuit in hac demonstratione terminum medium, hoc est obstipationem Lunæ a Sole per terram, aut extinctionis luminis ipsius, aut conuersionem ipsius, aut illud, quod contingit vt monstretur ex hoc, & ad appropinquationem naturę causę ex natura essentiæ rei iam existimatur, ꝙ causa est maior per se. Atqui accidet hoc, cum fuerit terminus medius oratio, cũ vero non fuerit oratio, non accidet hoc, sed erit definitio perfecta quid est essentia istius rei cum causa, quæ tradit essentiam. Et propterea inuenitur Abumazar existimasse, ꝙ demonstrationes, quæ tradunt definitiones, sunt quæ tradũt de rebus, quæ habent binas definitiones, quarum vna est prior altera. & secundũ hoc inuenimus ipsum vsum vtique fuisse talibus istis eisdem exemplis Aristo. in libro suo de Demonstratione: & hoc totũ est causa, vt priuetur assecutione opinionis Arist. & ꝑpterea, quod inuenimus ipsum dixisse ex definitionibus, est, ꝙ ostẽditur per demonstrationem vna partium suarum per alteram, hoc est, quemadmodum genus per differẽtiam: & talia nõ sunt demõstrationes, nedũ ꝙ tradãt essentiam. iã vero præcessit hoc ex sermone nostro. Et, cũ dixit: qd est tonitrus? extinctio ignis, q est in nubibus: pp quid tonat? qm̃ ignis extinguitur in nubibus.

* Ab. t. vmbraculo.

Terminus medius ẽ definitio maioris extremitatis.

Opinio Abumazaris de demõstratione absoluta, sed vide eã latius supra expo. t. 38. huius 2.

hoc est exemplum vnum, per quod monstrat, quod species demonstrationum, quæ D exhibet causam, est, quæ exhibet definitiones. & hoc, quoniam cum dicimus, propter quid tonitrus est in nubibus? quoniam ignis extinguitur in ipsis, dicimus, quid est tonitrus? sonitus extinctioris ignis in nubibus. Et cũ dixit: sit nubes c, & tonitrus a, & extinctio ignis b. sensus est, & accipiamus loco nubium, quæ est extremitas minor in hoc exemplo, literã c, & accipiamus loco termini medij, qui est extinctio ignis, literam b, & accipiamus loco maioris extremitatis, quæ est tonitrus, aut oratio exponens nomen tonitrus, literam a. Deinde dixit: & b inest c. sensus est, & erit extinctio ignis inexistens nubibus. hoc est, cõplicabitur syllogismus ita, & dicemus, quod in nubibus est quod extinguitur, & illud, in quo extinguitur ignis, est sonitus, cõcluditur itaque ex hoc, quod in nubibus est sonitus propter illud, quod extinguitur in ipsis, & hoc est definitio perfecta tonitrus. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & a, quod est strepitus, inest istis. hoc est, quod concluditur ex hoc, quod sonitus inest nubibus per medium extinctionis ignis in ipsis. Scire autẽ debes, quod demonstrationes tradentes causam & existentiam, hoc est in quæsitis compositis, erunt vtique in accidentibus substantialibus: & sunt magna pars quæsitorum, de quibus considerant artes speculatiuæ. & propterea, cum quæsiuit existẽtiã accidentis alicuius in subiecto aliquo, accepit loco nois sui, declarationẽ, quod hoc nomen apparet in hac declaratione ex necessitate subiectũ accidentis, quoniam ipse procedet ab hoc subiecto processu differentię: cumque acceperit hoc subiectum extremitatem minorem, & illud, quod procedit ab ipso processu generis, hoc est ab hoc accidente, extremitatem maiorem, acciperetur terminus medius causa consequens existentiam maioris extremitatis in minore, & proueniet ex necessitate definitio istius accidentis secundum perfectionẽ. vt in exemplo, cum acceperimus loco minoris tonitrum, quod est sonitus in nubibus: deinde complicamus syllogismũ, & dicimus, in nubibus est ignis & ventus* cõuersiuus, cumque fuerit in ipsis hoc, erit in ipsis sonitus: concluditur ex hoc, quod in nubibus est sonitus propter extinctionem ignis, quæ est in ipsis: & ita accidet, quod erit manifesta existentia, & ignota causa de intentione tonitrus secundũ veritatem, quoniam nota erit existentia, ignota essentia: homines enim dixerunt de ipso res multas. hoc est, quia notum est ex intentione tonitrus, quod est sonitus in nubibus, sed ignotum, quid est hoc totum † demonstrationibus scientiæ Naturalis, quarum multę sunt ex hac secta. hoc est, quod magna pars accidentium, quæ sunt in corporibus naturalibus, est notæ existentiæ, sed quæritur causa existentiæ ipsorum, & ex hoc statur super definitionibus ipsorum. Et cum dixit: & si inerit huic consimiliter etiam medium alterum, hoc vtique erit ex reliquis rationibus. sensus est, & si habuerit terminus medius, qui est perfectio definitionis extremitatis maioris, causam priorem ipso, erit causa illa ex perfectione definitionis ipsius, hoc est extremitatis maioris. Et cum dixit: hoc vtiq; erit ex reliquis rationibus. F hoc est, ex rationibus, quæ derelinquuntur ex definitione ipsius perfecta, & non sunt perfectæ: cumque non superfuerit nomen causæ, iam perfecta erit definitio, & non nomen rei erit pars ex hac definitione.

Digressio, de demõstratione absoluta.

* Ab. le. sufflans.

† Ab. leg. & maior pars demõstrationũ philosophiæ naturalis est huius portionis.

Qualiter igitur accipitur ipsum quid est, & fit notum, dictũ est. Quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neque demonstratio planum est tamen per syllogismum & per demonstrationem: quare neque sine demonstratione est cognoscere ipsum quid est, cuius est causa alia, neque est demonstratio ipsius, quemadmodum & in dubitationibus diximus. Est autem horum quidem, altera quædam causa, illorũ vero non est:* quare planum, quòd & ipsorum quid est alia quidem immediata & principia sunt, quæ & esse & quid est supponi oportet, aut alio modo manifesta facere, quod Arithmeticus facit, etenim quid est vnitatem supponit, & quòd est.

* Hic i multis exẽplaribus latinis habẽtur multa verba, q, quoniam in Græco nõ sunt, a doctis reiecta sunt.

Dixit Arist. Qualiter igitur inuenitur intentio quid est, & fit nota,

A iam vtique definiuimus: igitur ſyllogiſmus quidem de quid eſt non erit, neque demonſtratio conſimiliter etiam, præterquam ꝙ manifeſta vtique fit illa per ſyllogiſmum & demonſtrationem: & propterea non eſt via vt ſciamus intentionem quid eſt res de iis, quorum eſt altera cauſa ſine demonſtratione, neque conſimiliter etiam inuenitur per demonſtrationem per ſe, quemadmodum præmiſimus in dubitationibus noſtris. Iam vero inuenitur quorundam cauſa, quæ eſt aliquid aliud, quorundam vero non inuenitur: manifeſtum igitur, quòd rerum conſimiliter etiam, quæ habent quid eſt, nonnullæ non habẽt medium, & hæ ſunt principia, & has vtique oportet ponere poſitione ꝙ ſunt, & quid ſunt, aut apparet manifeſtum hoc per modum aliũ: & hoc eſt illud, quod nouit Arithmeticus, & hoc, quoniam ponit poſitionem quòd vnitas eſt & quid eſt.

Iam igitur declaratum fuit, quod non eſt poſsibile, vt adducatur demonſtratio ſuper definitione, hoc eſt perfecta, ſecundum quod prædictum fuit, quodque 42
B fieri poteſt, vt progrediatur ex hac ſpecie demonſtrationis, & declaratum fuit, quãdo erit hoc, & quando nõ erit: ea vero, ex quibus progreditur definitio ignota abſolute in omni loco, ſunt loci, qui connumerati fuere in libro Dialecticæ, hoc eſt, qui ex ipſis ſunt demonſtratiui.

Dixit: Qualiter igitur inuenitur intentio quid eſt, & fit nota, iam vtique definiuimus. ſenſus eſt, ſed quomodo ſtatur ſuper definitione rei, & fit non per demonſtrationem apud nos, poſteaquam fuerit ignota, iam vtique definiuimus. per hoc innuit has cauſas demonſtrationum, quæ ſunt definitiones in potentia propinqua, & hæ ſunt rerum quæ ſunt eſſentiales, cauſæ conſequentes ipſas, Cum vero dixit: igitur ſyllogiſmus quidem de quid eſt non erit, neque demonſtratio conſimiliter etiam. ſenſus eſt, quoniam cum definiuerimus, quod non erit ſyllogiſmus ſuper definitione, hoc eſt, ꝙ non inuenietur demonſtratio tradens definitionem in eo quod eſt definitio, abſque eo, ꝙ varietur ordo poſitionis ſuæ: & hoc, quoniam iam declaratum fuit, quod, cum poſuerimus, ꝙ in propoſitionibus ſunt definitiones, non concluditur ex ipſis definitio, ſed erit hoc petitio, planum vtique, ꝙ demonſtrationes in eo ꝙ ſunt ſyllogiſmi, non concludunt definitionem, quoniam non eſt inter definitionem & definitum medium ſecundum naturam, quod ſit definitio, ex qua concludatur definitionem ineſſe definito, ſed accidet quibuſdam ſyllogiſmis demonſtratiuis, vt intelligatur ex
C ipſis definitio, & hæ ſunt demonſtrationes, quæ perficiuntur ex conditionibus ipſorum & diſpoſitionibus ipſarum: & hoc, quoniam demonſtratio, quæ tradit, ꝙ partes eius, quod ſignificat nomen rei, inſunt ſibijnuicem propter cauſam extra ipſum, iam vtique tradit exiſtentiam iſtius rei & definitionem ipſius: ſed hoc eſt in potentia propinqua. hoc eſt, quoniam tradit ſyllogiſmus, ꝙ vna partium eius, quod ſignificat nomen, ineſt alteri per cauſam ſuam, ſequitur ex hoc, vt ſit definitio rei cognita per cauſam ſuam. & propterea erit aggregatum ex hoc perfectiſsima definitionum, & ſecundum hoc oportet, vt intelligatur oratio Ariſto. in hoc loco. Et propterea dixit in hoc loco: præterquam quod manifeſta vtique fit illa per ſyllogiſmum. ſenſus eſt, ꝙ ſyllogiſmus demonſtratiuus non tradet definitionem in eo quod ſyllogiſmus, igitur definitio prouenit nobis manifeſta ex ipſo, poſteaquam fuerit ignota, quemadmodum demonſtrationes cauſæ tradunt cauſam. Et cum dixit: & propterea non eſt via, qua ſciamus intentionem quid eſt res de ijs, quorum eſt altera cauſa, ſine demonſtratione ſenſus eſt, ſed definitio ignota apparet ex demonſtratione, quæ exhibet cauſam eſſentiæ in eo ꝙ habet cauſam. hoc eſt, non fiunt manifeſtæ definitiones talium, niſi per modum aliquem, hoc eſt, niſi per demonſtrationẽ, quẽadmodum demonſtratio de definito defectus non ſcitur in æternum, niſi

Nõ põt per demõſtrationẽ tradi definitio in eo ꝙ definitio, nõ variato ordine ſuæ poſitionis.

per demonstrationem, in qua medius terminus sit causa conferens ipsi. Atqui nõ est hęc causa ipsius, nisi efficiens de aliquibus, & finalis de oĩbus, forma autẽ & materia sunt illæ, quę constituunt essentiam: & sunt illæ, quę ostenduntur ꝑ demonstrationẽ per causam. Et cũ dixit: neque consimililer etiã inuenitur per demonstrationẽ per se, quẽadmodum præmisimus in dubitationibus nostris. sensus est, neque fieri potest, vt inueniatur demõstratio super definitione per se, quẽadmodum declaratũ fuit hoc ex sermonibus, qui pręcesserunt super dubitationibus in hac re: & hoc, qm̃ sermones præcedentes iudicauerunt ꝙ definitio si scitur, aut scitur per demonstrationẽ, aut non scitur: cumq; e declaratum fuerit, ꝙ nõ scitur per demonstrationẽ, sequitur falsum vnũ, ꝙ non sciatur definitio. & fuit hoc dubium in eo, ꝙ docet, ꝙ definitio scitur per demonstrationẽ ex parte, & nõ scitur ex parte, & constituit demonstrationẽ super dubio duorum laterum, & resoluit dubium prius, & adduxit quęstionẽ in hoc quæsito secundũ perfectionem. Et debes scire, ꝙ, cũ fuerint hic definitiones, quę non possunt fieri manifestę ex demonstrationibus, nisi per accidens & per intẽtionem longinquam, qm̃ nõ habẽt causas ex quibus sequantur essentiæ ipsarum, si fuerint, præterq̃; ꝙ non sunt notæ apud nos, visum est Aristoteli, ꝙ ex perfectione artis definitiuę est, vt tradat locos, ex quibus progrediuntur propositiones, quæ tradunt, ꝙ definitio est prædicatum de subiecto, & enumerauit locos illos in libro Dialecticę vl'r, hoc est locos vniuersales in hac intẽtione ad extrahendas definitiones dialecticas & demonstratiuas, ad colligendum ex hoc locos demonstratiuos, & appropriauit ipsis librum Dialectices, qm̃ sunt † demonstratiui sermocinantes: hoc est ex arte sermonis. Et posteaq̃; declarauit, ꝙ definitiones sciuntur vtique ex demonstratione, qm̃ definitiones rerum sunt ipsis causa extra substãriam ipsorũ, vult, ꝙ nonnullorũ inueniuntur causæ cũ hac dispositione, & nonnullorũ non inueniuntur causę cũ hac dispositione, & dixit: Iam vero inuenitur quorundam causa, quæ est aliquid aliud. Et posteaq̃; enuntiauit, ꝙ rerũ sunt duę species, quędã est species rerũ, quarũ est causa, & est ea, quę mõstrat definitiones ipsarũ per demõstrationes cõstitutas super ipsis: altera vero est rerũ, quarũ non est causa, enuntiauit, ꝙ sequitur ex hoc, ꝙ quorundam rerum, quarum sunt definitiones, non constituitur demõstratio, & intelligit definitiones, quę non fiunt euidentes ex ipsa, qm̃ non habent terminũ medium, qui est causa extrinseca, quodq; definitiones istę sunt per se notæ. Et dixit: manifestum igitur ꝙ rerum consimiliter ẽt, quæ habẽt quid est, nonnullę nõ habent mediũ, & hę sunt principia. sensus est, planũ itaq; ꝙ aliquorum, quę habent definitiones, non habent medium, sed definitiones ipsorum sunt notę per se, aut ponuntur in notis, si fuerint causę ipsorum notę in arte alia, & ꝓpterea posuit ipsam artifex positionẽ, hoc est posuit existentiam ipsius. Et hoc est, quod significauit, cũ dixit: & has vtiq; oportet ponere positione, ꝙ sunt, & quid sunt. hoc est, & hęc sunt, quẽadmodũ definitio puncti in Geometria, & vnitatis in numero. Cumque ita se habuerint istę duæ species, ꝙ ex ipsis aliquę sunt notę existentię, & ex ipsis aliquę indigent monstratione, dixit: aut apparet manifestum hoc per modum aliũ, & hoc est illud, quod nouit Arithmeticus. sensus est, & si fuerit existentia ipsorum ignota, oportet vt mõstretur existentia ipsorum per sciam alterã scdm modum, quo facit artifex numeri de existentia vnitatis & definitione ipsius. Deinde dixit: & hoc, qm̃ ponit positionem, ꝙ vnitas est, & quid est. hoc est, ꝙ artifex scientię Numeri suscipit existentiam vnitatis & definitionem ipsius simul, & ponit hoc.

Documẽtũ. Definitiões non manifestãtur demõstratiõe, nisi ꝑ accidens.

† Ab.le. demõstratiões logicę, dico ex arte logicę.

Rerũ nõnullę qd est habentiũ, non habent medium.

Documẽtũ.

Habentium autem medium, & quorum est aliqua altera causa substantiæ, est per demonstrationem, quemadmodum diximus, ostendere non ipsum quid est demonstrantes.

Dixit Aristo. Eorum vero, quæ habent media: & in quibus est de substantia quid est res alia, iam vtique scitur & apparet per demonstrationem, quemadmodum diximus, quoniam nos vtique non ostẽdimus intentionem quid est.

A Dixit:Quoniã vero nonnulla ſunt cauſę exiſtentię aliorũ ab ipſis, & ea ſunt res cõpoſitæ,aliqua autem ſunt naturę exiſtentię ipſorũ per ſubſtãtias eorũ,quæ ſunt res ſimplices,fieri non poteſt,vt conſtituamus ſuper definitionibus ipſorum demrationes abſolutas,hoc eſt,quę exhibent exiſtentiam,& cauſæ,quæ non habent cauſas. 43

Hoc,quod dixit,intelligitur ex pręcedentibus.quod eſt,qm̃ eorũ, quę habent cauſas exeuntes ab ipſis,hoc eſt,quorũ eſſentię inuenitur cauſa,iam vtique ſciũtur definitiones ipſorũ,& manifeſtę fiunt ex demonſtrationibus,quæ efficiuntur ſuper ipſis ex illis cauſis:qm̃ demonſtratio tradit definitionem in eo ꝙ eſt ſyllogiſmus demonſtratiuus,& hoc eſt,quod voluit, cum dixit: quoniam nos vtique non oſtendimus intentionem quid eſt.

Definitio autem,quoniã eſt oratio ipſius quid eſt, manifeſtũ eſt, ꝙ aliqua quidẽ erit oratio quid ſignificat nomẽ,aut oratio altera nominalis.vt quid ſignificat quid eſt ſecundũ ꝙ triangulus,cuius habẽtes ꝙ eſt,quærimus propter quid eſt,difficile eſt aũt ita accipere,quę non nouimus quòd ſunt,cauſa vero dicta eſt prius difficultatis, quoniam neque ſi ſunt,aut non,nouimus,niſi ſecundum accidens.

B Dixit Ariſt.De definitione vero diximus, quoniã eſt oratio quid eſt,planum vtique,quòd vna eſt hæc,quæ dicit,quid ſignificat nomẽ aut oratio intrans in capitulum ſignificationis nominis. Vt in exemplo huius,quid ſignificat,quid eſt triangulus iſte, quoniã in eo quòd habuerimus,quòd ipſe eſt,quæremus propter quid eſt:& hoc,quoniã difficile eſt,vt accipiamus ea, de quibus non nouimus,ſi ſunt. cauſam vero difficultatis iam narrauimus in præcedentibus, quoniam nõ nouimus ſi eſt,aut non per Deum,niſi ſecundum accidens.

Sed oſtenditur exiſtentia iſtorũ per demõſtrationem exiſtentię tm̃, ſi nõ fuerint manifeſtę exiſtentię per ſe,& non eſt de huiuſcemodi definitionibus,niſi ꝑ communitatem nominis,qm̃ ipſę vtique cõponuntur ex rebus poſterioribus , ex quibus accipitur demõſtratio exiſtentię ipſorũ:res vero cõpoſitę ſunt,de quibus ſunt definitiones verę:& hoc,qm̃ fieri poteſt,vt conſtituamur ſuper eſſentia ipſorum ex demonſtratione per ſe, non vt oſtendamus eſſentiam ipſorum per demonſtrationem. 44

Dixit : De definitione vero diximus,quoniam eſt oratio quid eſt. ſenſus eſt, C & definitio definitionis eſt oratio ſignificans ſuper eſſentia rei. Et poſteaquam poſuit definitionem, cœpit diſtinguere ſpecies, in quas diuidit nomen definitionis,& dixit: planum vtique,ꝙ non eſt hęc, quę dicit, quid ſignificat nomen . ſenſus eſt, & vna orationum , ſuper quibus dimittitur nomen definitionis, eſt oratio declarans ſignificationem nominis,& erit de rebus ignotę exiſtentię.quẽadmodum ſi dicatur,quid ſignificat nomen vacui,& nomen naturę,& dicatur,ꝙ vacuum ſignificat locũ,in quo non eſt corpus,& ꝙ nomen naturę ſignificat principium corporum,quę mouentur,& quieſcunt per ſe,abſque eo ꝙ habeamus de vacuo ſi eſt,aut non eſt. & manifeſtum ꝙ potentia ſignificationis iſtorum,eſt potentia noĩs,ſed definitiones iſtę ſunt,quę ponunt principium inquiſitionis de exiſtentia in eo ꝙ ſunt eſſentiales res iſtę cauſę,quemadmodum diximus in pręcedentibus. Et cum dixit:aut oratio intrans capitulũ ſignificationis noĩs. intelligit per ipſum orationes declarantes noĩa rerũ,quę ſunt apud nos abſq; noĩbus ſuis: & propterea poſuit ipſas ſecundũ ꝙ exiſtimo intrãtes in capitulũ ſignificationis nominis,hoc eſt in capitulũ rerũ,quarum ignoratur exiſtẽtia. Atqui fuit hoc ita, quoniam eorum,de quibus non ſcitur exiſtentia ipſorum propter cauſas ſuas , non ſcitur vtique exiſtentia ipſorum ſecundum veritatem:quemadmodum definitiones,quæ ſunt de huiuſcemodi rebus,quæ aſsimilantur definitionibus, quæ ſunt orationes declarantes nomina,Deinde adduxit exemplum iſtius ſpeciei de-

Definitio eſt oratio ſignificãs ſuꝑ eſſẽtia rei.idẽ 1.top.cap.4.

Quorũ exiſtẽtia nõ ſcitur per cãs, non ſcitur ſecundũ veritatem.

finitionum, & dixit: vt in exemplo huius quid significat, quid est triangulus D iste. sensus est, exemplum huius, per quod monstrat Geometra nomen trianguli ex eo ꝙ est figura trium laterum, quoniam hæc est definitio trianguli ex parte, qua est triangulus notæ existentiæ apud nos, & ipsa plane declarat ex parte, qua triangulus non est notæ existentiæ apud nos per causam suam, & ipsa ex hoc modo assimilatur orationibus declarantibus nomina, hoc est, quorum ignoratur existentia absolute. Et quoniam hæc est intentio trianguli, hoc est, quoniam habemus notam existentiam non per causam suam, dixit hoc: quoniam in eo ꝙ habuerimus, ꝙ ipse est, quæremus propter quid est. sensus est, exemplum vero horum, de quibus consideramus quęsitum propter quid est, & hoc, quoniam definitiones istæ erunt vtique de rebus notæ existentiæ per hunc modum cognitionis, hoc est rerum notæ existentiæ non propter causas suas. Et cũ dixit: & hoc, quoniam difficile est, vt accipiamus ea, de quibus non nouimus si sunt. sensus est, & consistentia super huiuscemodi definitionibus rerum est difficilis nimis, hoc est rerum, de quibus non nouimus, ꝙ sunt propter causas suas, sed propter aliquod accidentium. Atqui hoc ita est, quoniam difficile est, aut impossibile, vt sciantur causæ rerum notę existentiæ, vt dispositio accidentium: & hoc, quoniam cognitio nostra de existentia huiuscemodi rerum est leuis, quoniam non nouimus existentiam ipsarum propter causas suas, ideo difficilis est nobis cognitio causarum suarum, & cognitio definitionum suarum propter causas suas: quoniam cognitio existentiæ rerum est prior conditio cognitione essentię ipsius; cumque habuerimus cognitiones istas leues, hoc est, in quibus ponitur prius conditio de cognitione definitionis, durum est nobis consistere super definitione propter causam ipsius. Et hoc est quod designauit cum dixit: causam vero difficultatis iam narrauimus in pręcedentibus. hoc est, quoniam eorum, quorum scitur existentia non propter causam suam, non est vtique via ad cognitionem definitionum, neque per accidens, quemadmodum quod dixit de consistentia super defectu, ex eo ꝙ est * comparanti vmbra in tempore oppositionis. causa vero ipsius hęc est, quam dixit de existentia trianguli, q̃ de cognitione existentiæ defectus propter rem posteriorem ipsa, quoniam vtrunque ipsorum comprehendit cognitionem existentię non propter causam. & hoc, quoniam eorum, quorum non scitur existentia per causas suas, scitur existentia ipsorum ex rebus posterioribus, ꝙ hoc est ipsis causa, aut non, & hoc, quoniam vtrunque ipsorum comprehendit, ꝙ cognitio de existentia ipsorum deficit. E

Cõsistentia super definitionibus rerũ, quas non nouimus pp suas cãs, est difficilis.

* Ab. l. vmbrario.

Oratio autem vna dupliciter est, hæc quidem coniunctione, vt Ilias, illa vero vnum de vno significans nõ secundum accidens. Vna quidem definitio est definitionis, quæ dicta fuit. Alia autem est definitio oratio significans propter quid est: quare prior quidem significat quidem, monstrat autem non, posterior vero, manifestum est quòd erit tanquã demõstratio ipsius quid est positione differens a demonstratione. differt enim dicere, propter quid tonat? & quid est tonitrus? dicet enim hic quidem, quoniam extinguitur ignis in nubibus, quid autem est tonitrus? sonus ignis, qui extinguitur in nubibus: quare eadem oratio alio modo dicitur, & sic quidem demóstratio continua, sic autem definitio, F

Dixit Ari. Oratio autem dicitur vna secundum duos modos, quorum vnus est, † vt ligamentum graduum, alter vero in eo ꝙ significat vnum de vno non per viam accidentis: vna autem definitionũ hæc est, quæ dicta est nunc. Iam vero inuenitur definitio alia, & est oratio docens propter quid est hoc: sed hęc prior significat vtique significatione, sed non monstrat monstratione, hæc autem altera est

† Ab. l. p cõiunctionẽ sicut est ꝙ.

tanq̃

A tanquam demonstratio de quid est, sed diuersificatur a demonstratione situ. & hoc, quoniam inter hoc, qđ dicitur, propter quid tonat, & inter hoc, quod dicitur, quid est tonitrus, est differentia: & hoc, quoniam ipse vtique respondebit, in hoc quidem, quoniam ignis, qui est in nubibus, extinguitur: quid est autem, respondebit vtique de ipso, ꝙ est sonitus extinctionis ignis in nubibus. Oratio igitur vna & eadē dicitur secundum duos modos: & illo quidem modo est demonstratio continua, hoc autem definitio.

Dixit: Si vero definitio est oratio docens substantiam rei & dispositionis suæ: 45
& intelligo per orationem vnam hic, vnam per substantiam, non orationem vnā per accidens, quemadmodum est domus vna, & versus vnus, quēadmodum prædictum fuit in libro de Interpretatione. Et definitio dicitur de multis, quorū vnū est oratio declarans nomen, & exiens ab ipso absque eo, ꝙ significet, ꝙ hæc res sit aut non sit, alterum vero, & est definitio in veritate, & est, quod doceat substantiam entis: & hoc, quoniam cognitionem quid est, & propter quid est, oportet ꝙ præcedat cognitio de existentia istius rei, de qua quærimus quid, est & propter
B quid est: & hoc, quoniam de eo cuius ignoratur existentia, decentius est, vt ignoretur ex dispositione ipsius quid est, & propter quid est: & hæc est definitio, quæ est definitio in veritate de eo, quod cadit in demonstrationibus terminus medius, & est ea, quæ vocatur demonstratio variata positione: & non est differentia inter hanc definitionem, & demonstrationem, quæ tradit propter quid, nisi in ordine tantum: & hoc, quoniam responsio apud eum, a quo quærit aliquis, propter quid existit tonitrus, habebit ordinem, quo dicet, quoniam ignis, qui est in nubibus, extinguitur: sed erit ordo ipsius, cum quæritur, quid est tonitrus: vt præmittatur in responsione illud, quod erit posterius in responsione, & dicatur, est extinctio ignis, qui est in nubibus

Posteaquam voluit enuntiare secundum quot modos dicitur definitio, & definitio est oratio vna, & oratio vna dicitur secundum modos, vult docere secundū quot modos dicitur ad introducendum ex hoc intentionem, per quam dicitur definitio vna. Et dixit: oratio autem dicitur esse vna secundum duas species: quarum vna est, vt ligamentum graduum. sensus est, oratio autē dicitur esse vna propter literas ligamenti, per quas ligatur, quemadmodum quæ vocantur ita. atqui dicitur de ipsis, ꝙ sunt vnum, quoniam partes suæ coniunguntur inter se per dictiones coniunctionis, sed tamen verificantur verificatione orationum plurium.

Oratio dr̃ vna secūdū duas spēs.

C Deinde dixit: alter vero in eo ꝙ significat vnum de vno non per viam accidentis. sensus est, ꝙ significat per orationem vnam intentionem vnam non per accidens. & hoc, quoniam iam declaratum fuit in lib. de Interpretatione, ꝙ orationū, quæ componuntur compositione conditionis per ligamentum, aliqua est vna per se, & aliqua vna per accidens, & propter istud, voluit docere ex hoc ꝙ, definitio est oratio vna per se, non per accidens Nonnulli vero eorum, qui exposuerūt librum hunc, dixerunt, ꝙ voluit per sermonem istum suum significare orationem determinatam, quæ est vna, & est, ꝙ prædicatum ipsius sit dictio vna significans super intentione vna, & ita subiectum, & hanc rem vnam consimiliter etiam iam declarauit in libro de Interpretatione. Sed expositio prima est decentior hoc in loco, eo maxime cum eo quod dixit, non per viam accidentis. Deinde dixit: vna autem definitionum ea est, quæ dicta est nunc. hoc est definitio, per quam non adduxit causam consequentem definitum, quemadmodum definitio trianguli & definitio circuli. Deinde dixit: Iam vero inuenitur definitio alia, & est oratio docens propter quid est hoc. sensus est, iam vero inuenitur species vna definitionis, & est ea, cuius potentia est potentia demonstrationum, quæ tradunt definitionē & causam ipsius: & istæ sunt definitiones, quę habent causam, quæ est causa essentiæ, secundum id quod dixit in præcedentibus, quēadmodum definitio defectus, & definitio tonitrus, hoc est definitiones, de quibus

Aliorū opinio circa intentionē pręsentis text.

Vide ꝑ hoc 1. perih. c. 4.

dicitur, ꝙ manifestæ fiunt ex demr̃atione, quodque non tradit ipsas demonstratio per se. Et cũ dixit: sed hęc prior signat vtiq; significatione, non monstrat aũt monstratione. sensus est, & species prima definitionũ, quas diximus, significat vtique existentiã rei definitæ, sed non monstrat ipsam, hoc est, non est in istis definitionibus demonstratio: & hoc, qm̃ ea, quę sunt notę existentiæ, si fuerit scientia existentię suæ propter causas suas, erit vtique via ex causis suis ad definitiones suas, & eæ demonstrationes sunt, quæ sunt definitiones in potentia. & si fuerit existentia in huiuscemodi rebus ignota, causa autẽ cognita, processus fit a causa ad cognitionẽ existentię, & essentię ꝙ si fuerit existentia ipsarũ nõ pp causas ipsarum, difficilis vtiq; erit cognitio definitionum suarum propter causas suas, aut non erit possibile, si non erunt ipsis causæ. Et cum dixit: hæc autem altera est tanquam demonstratio de quid est, sed diuersificatur a demonstratione situ. sensus est, species autem definitionum, quę est definitio, per quam adducitur causa extrinseca, est in potentia demonstratio absoluta de definitione, hoc est tradens existentiam definitionis & causam ipsius simul, sed diuersificantur in talibus definitiones & demonstrationes in ordine & positione. hoc est, qm̃ processus demr̃ationum est processus orationis determinatæ, sed processus definitionis est processus conditionis & ligamẽti, amplius quod præcedit in vno ipsorum, sequitur in secũdo. Et propterea quia dixit, ꝙ non est differentia inter hanc demonstrationem & definitionem, nisi in situ, posset aliquis dicere, igitur quod tradit demonstratio est idem cum eo, qđ tradit definitio. sed iam mouisti hoc & dixisti, ꝙ quæsitũ quid est. non est quæsitum propter quid est. vult docere, ꝙ inter demonstrationem, quę aggregatur ex ipsa, & inter definitionem, quæ aggregat, est differentia in re, & dixit: qm̃ inter hoc, quod dicitur propter quid tonat, & inter hoc, quod dicitur, quid est tonitrus, est differentia. hoc est, dicimus, ꝙ definitio differt a demonstratione in monstrando, & ꝙ inter ipsas est differentia: quoniam oratio, quæ ponitur in responsione quid est tonitrus diuersificatur ab ipsa in ordine tantum. Deinde dixit: & hoc, qm̃ ipse vtique respondebit in hoc quidem, quoniã ignis, qui est in nubibus, extinguitur: quid est vero respondebit de ipso, ꝙ est sonitus extinctionis ignis in nubibus. sensus est, & hoc, quoniam respondebit vtiq; apud interrogantem per quid est tonitrus in nubibus, in eo ꝙ dicitur, quoniam ignis qui est in nubibus extinguitur, & respondebitur in ipso responsioni quid est tonitrus, qm̃ est sonus extinctionis ignis in nubibus, & sequitur hic illud, quod pręcedit ibi, & ꝓcedit oratio absq; processu isto. Et posteaquam stabiluit hoc, dixit: oratio igitur vna & eadem dicitur secundum duos modos, & illo quidem modo est demonstratio continua, hoc autem definitio. sensus est, iam igitur declaratum est, ꝙ vnũ & idem dicitur secundum duos modos, si in eo, quod dicitur secundum modum vnum, est definitio perfecta.

*Ab. I. enunciatiuæ.

Inter demõstrationẽ & definitionẽ est differentia in re.

Illud, ꝙ dr̃ scdm̃ modũ vnũ, est definitio ꝑfecta.

Amplius definitio tonitrus est, sonus in nubibus, hoc autem est ipsius quid est demonstrationis conclusio, immediatorum autem definitio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Est igitur definitio, vna quidem oratio ipsius quid est indemonstrabilis, vna vero syllogismus ipsius quid est casu differens a demonstratione, tertia autem demonstrationis ipsius quid est conclusio.

Dixit Aristo. Amplius definitio tonitrus, ꝙ est sonitus in nubibus, est conclusio demonstrationis secundum intentionem quid est: definitio autem eorum, quæ non habent medium, est positio intentionis quid est indemonstrabilis: vna igitur partium definitionis est oratio de intentione quid est res indemonstrabilis, & vna syllogismus de intentione quid est, differens a demonstratione in ordine, & tertia conclusio demonstrationis super quid est.

46 Ex definitionibus vero nonnullæ sunt, quæ sunt per se notę, quæque sunt prin

A cipia scientiarum, de quibus non est demonstratio neque progressus a demonstratione, & ex definitionibus pars tertia est definitio, quę est conclusio demõstrationis: quemadmodum conclusio dicens, ꝙ tonitrus est vox in nubibus, nisi, cum cognitum fuerit per demonstrationem, vocem esse in nubibus propter reuolutionem venti in ipsis.

Posteaq̃ docuit, quõ se habet intẽtio demr̃onum cum definitionibus, hoc est separauit demonstrationes, ex quibus manifesta fit definitio a demonstrationibus, ex quibus non fit manifesta definitio, vult docere hic contrarium huius, quę 46
est intentio definitionũ cũ demr̃onibus, & dixit: Amplius definitio tonitrus. ꝙ ē sonitus in nubibus, est conclusio demonstrationis secundũ intentionẽ quid est. sensus est, & propter illud, quod diximus de intentione demonstrationum cum definitionibus, manifestum est, ꝙ definitiones ex parte, qua proportionantur, sunt trium specierum: definitio, quæ est conclusio demonstrationis, quemadmodum diximus de definitione tonitrus, ꝙ est sonus in nubibus, & hæc est definitio quę, cũ experitur, inuenitur spẽs demr̃onis, in qua terminus medius est causa, vt sit sonus in nubibus, et cũq; experitur simul cũ causa sua, & accipitur simul cum ipsa, erit demonstratio variata positione: & hęc est spẽs altera definitionis perfectę. Et postea q̃ mentionẽ fecit de hac specie definitionum, & est ea, de qua dixit, cõclusio demonstrationis, mentionẽ fecit de secunda specie definitionum, quæ est principium demonstrationis, quæ sunt definitiones, quę procedunt via propositionum primarum, & dixit: definitio autem eorum, quæ non habent medium, est positio intentionis quid est in demonstrabilis. sensus est, & species definitionum, quæ sunt definitiones inexistentes rebus, quæ non monstrantur per syllogismum, sed sunt notę per se, hoc est definitiones, quæ monstrantur ex dispositionibus propriis, quod sunt definitiones, quę insunt rebus existentibus, sunt quæ procedunt via propositionum demonõstrationis, hoc est, erunt in demonstrationibus propositiones. Cum vero dixit: non habent medium. innuit, vt intelligantur ex ipso duæ intentiones, quarum vna est, non habent medium simpliciter, & istæ sunt definitiones, quæ per se sciuntur esse definitiones, aut innuit, vt velit, quod non habeant medium in arte, in qua ponuntur, sed habent medium in arte altiore: quoniam vero illa est ex duabus speciebus, ipsas comprehendit, hoc est, quod artifex artis ponit ambas istas positione. Et dixit: est positio intentionis quid est in demonstrabilis. hoc est, aut per se in illa arte, aut manifestum factum erit per demonstrationem in alia. Et posteaquam manifestæ factę fuere istæ tres species definitionum de potentia sermonis, cœpit ipsas reducere, & dixit: vna igitur partium definitionis est oratio de intentione quid est indemonstrabilis. sensus est, iam monstratum fuit ex hoc, quod vna partium definitionis est oratio non demonstrabilis significans super intentione quid est res: & hoc est, quod vocauit principium demonstrationis. Deinde dixit: & vna syllogismus de intentione quid est differens a demonstratione in ordine: sensus est, & species secũda definitionum est demonstratio de essentia rei, præterq̃ ꝙ differt ipsa a demonstratione in ordine, hoc est per positionem. et hoc est, per quod prouenit intentio definitionis per causam suam: & hoc est, quod vocauit demonstrationem variatam positione. Deinde dixit: & tertia conclusio demonstrationis super quid est. sensus est, & tertia definitio, quæ est conclusio demõstrationis. Definitiones igitur apud ipsum sunt trium specierum. definitio, quę est principium demonstrationis: & definitio, quæ est demonstratio variata positione; & definitio, quæ est conclusio demonstrationis, hoc est conclusio demonstrationis, quæ est in summa definitio perfecta.

Definitio ex parte qua ꝓportionatᵣ ē triũ spẽrum. supra t. 64. 1. huius.

* Ab. l. connectitur.

B

Aliquod nõ habere mediũ ē dupł, aut in arte propria, aut in arte altiore.

C

Documentũ Idem supra t, 64. i. huius

Manifestum igitur ex dictis, & quomodo est ipsius quid est demõstratio, & quomodo non est, & quorum est, & quorum non est. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & quomodo ipsum quid est monstratur, & quomodo non, & quorum est, & quorum nõ. Amplius autem ad demonstrationem quomodo se habet, & quomodo contin

git eiusdem esse, & quomodo non contingit. D

Dixit Aristo. Iam igitur manifestum est ex eo quo diximus, quomodo inuenitur demonstratio de quid est, & quomodo non erit, & de quibus rebus est demonstratio, & de quibus non est. Amplius secundum quot species dicitur definitio, & quomodo monstratur qd est, & quomodo non monstratur, & quorum est, & quorum non est. Amplius quomodo est intentio definitionis apud demonstrationem & quomodo est possibile, vt inueniatur vnius & eiusdem, & quomodo non est possibile.

47 Iam vero manifestum factum fuit ex eo, quod diximus, quando progrediuntur definitiones, & quando non progrediuntur, & quæ sunt ea, de quibus est demonstratio, ꝙ ab ipsis progreditur definitio, & quæ sunt ea, de quibus non est hæc species demonstrationis: & in summa declaratum fuit ex hoc, quæ sunt ea, quæ non possunt habere definitiones, & illa, quæ possunt habere definitiones: & declaratum fuit secundum quot modos dicuntur definitiones: & in summa declaratum fuit, qualis est proportio definitionis ad demonstrationem, & quomodo possunt esse de re vna, & quomodo non possunt. E

Dixit: Iam igitur manifestum est ex eo, quod diximus, quomodo inuenitur demonstratio de quid est. sensus est, iam igitur manifestum ex eo, quod diximus, quomodo progreditur a demonstratione definitio, & hoc, cum producta fuerit definitio a demonstratione, iam vtique inuenitur demonstratio per modum aliquem de intentione quid est, hoc est definitione. quæ vero demonstratio sit, hoc vtique erit, cum fuerit definitum extremitas maior, & accipietur oratio exponens loco nominis sui: & adduxit causam extremitatis maioris, siue hæc sit illa causa significans super ipsa per orationem, quousque sit definitio alicuius, aut sit ex eo, quod non significat super ipsa per orationem: & hoc, quoniam intentio termini medii, qui est causa de extremitate maiore, non effugit a quatuor modis. quorum vnus est, vt significet super vnoquoque ipsorum per dictionem separatam, & hęc demr̄atio non est definitio in potentia propinqua, sed si est, est in longinqua, hoc est, quoniam non est definitio variata positione, nisi post* legē extremitatis maioris per or̄onem declarantē: modus aūt scd̄s est, vt sit terminus medius significans super ipso per or̄onem, & extremitas maior per or̄onem, & de hac demr̄atione non est dubiū ex dispōne ipsius, ꝙ est definitio perfecta in potentia, & in termino medio cadunt duę intentiones, per quas monstratur extremitas maior, hoc est, inter accidens, quod est genus definiti, & inter subiectū ipsius: tertius aūt est, ꝙ sit extremitas maior sign̄ans super ipso per or̄onem, & medius sign̄ans super ipso p dictionē, & hoc consil'r ēt est definitio in potētia, sicut definitio perfecta, quę nō est alia a prima, & terminus medius cadit in ipsa, cum ceciderit a prima: & quartus est, ꝙ sit terminus maior sign̄ans super ipso p dictionē separatā, & mediū, quod est causa ipsius sign̄ans super ipso per or̄onem: & hoc consil'r ēt est definitio in potentia, pręterq̄ ꝙ est longinquū a prima, qm̄ indiget ipso ad mr̄ationem noīs & rei, sicut &* intentio in demr̄atione pp quid in hoc per intentionē demonstrationis simplicis. Cum vero dixit; & qūo non erit, vult p ipsum, vt cōcludat demr̄atio definitionē inesse definito per definitionē alterā, quæ sit terminus medius. Et cū dixit: & de quibus rebus est demr̄atio, & de qbus non est. sensus est & manifestū cum hoc, quorū sunt demr̄ationes, quæ sunt definitiones in potētia propinqua, & quorum non sunt. Atqui voluit per ipsum definitiones, quorum definitiones sunt causę exeuntes ab ipsis, & ipsa sunt accidentia, & hoc, quoniā magna pars demr̄ationum sunt ab ipsis. Et cum dixit. Amplius secundum quot species dicitur definitio. sensus est, & planum est ex hoc, nomen definitionis secundū quot spēs ex spēbus or̄onis absoluitur. Cum vero dixit: & quomodo monstratur quid est. & quomodo non monstratur, sensus est, quoniam cum manifestum fuerit quę demr̄ationes sunt, quę tradunt definitionē, & quę ipsarū non, manifestū erit

*Ab.l.commutationem

*Ab .le. dispositio Sic & alibi

A ex hoc, quõ monstratur definitio quid est, & quomodo non monstratur. Deinde dixit: & quorum est & quorum non est. sensus est, & manifestum cum hoc est, hoc est, quorum sunt definitiones mediæ, quarum existentia non potest monstrari quę sunt illa, in quibus inueniuntur demonstrationes, per quas manifestę fiunt definitiones. Deinde dixit: Amplius quomodo est intentio definitionis apud demonstrationem sensus est, & manifestum est ex hoc, qualis est proportio definitionis ex demonstratione, hoc est, quoniam vtræque consentiunt in materia, & diuersificantur in forma, non ꝙ vna ipsarum sit absque alia absolute, hoc est diuersificentur in materia & forma, neque hoc consimiliter etiam est absolute, hoc est consentientes in materia & forma, sed vtrunque ipsorum diuersificatur per modum. Cum vero dixit: & quomodo possibile est, vt inueniatur vnius & eiusdem, & quomodo non est possibile. sensus est, & manifestum ex dispositione vnius ad alterum, per quem modum possibile est, vt inueniatur vnum, & est materia, & per quem modum non est possibile, & est forma.

Definitio materialis dẽmõstrat', formalis minime.

De causarum distinctione, & quæ mutuo concurrant, & quæ non, & quomodo illarum possit esse demonstratio. Cap. VI.

Vide ꝑ hoc 2. phi. t. c. 27 & 28.

B QVoniam autem scire putamus, quando sciamus causam, causæ vero quatuor sunt, vna quidem, ꝙ quid erat esse, vna autem, quibus existentibus necesse est hoc esse, altera uero quę aliquid primum mouit, quarta autem, cuius causa, omnes istæ per medium monstrantur, & hoc enim ꝙ cum sit hoc, necesse est esse, vna quidem accepta propositione, non est, duabus autem ad minimum, hoc vero est, quando vnum medium habeant: hoc igitur vno accepto, conclusionem necesse est esse.

Dixit Arist. Quoniam vero existimamus, quòd nos vtique scimus cum causam scimus: causæ vero sunt quatuor, quarum vna est intentio existentiæ tantum per se, altera vero, quibuscunque existentibus oportet, ꝙ sit hæc, tertia autem causa, de qua dicitur, quid primum, quod mouit, quarta vero, de qua dicitur, quemadmodum quid hoc. Igitur omnes istas scies per medium: & hoc, quoniam causa, de qua dicitur ꝙ hoc existente oportet, ꝙ hoc sit, non est vna propositione C existente, sed ad minimum, sit sint duę, & hæ duæ communicent in medio vno: cum hoc igitur vnum inuenitur, conclusio vtique inuenietur ex necessitate.

Dixit: Quoniam vero nos videmus, ꝙ iam scimus rem, cum scimus ipsam per 48
causam: causæ autem sunt quatuor, quarum vna est causa, quæ est per modum formæ, altera vero est causa, quæ est per modum materiæ, & ipsa est, quæ inuenitur propter formam, & tertia causa, quæ est per modum mouentis proximi & agentis, & quarta causa, quæ est per modum finis: omnes igitur causæ istæ accipiuntur termini medii in demonstrationibus: & hoc quoniam terminus medius est tanquam materia in syllogismo, & communicat cum ambabus extremitatibus: & propterea syllogismus est ad minimum ex duabus propositionibus communicantibus in termino medio.

Accidit ipsi in hoc, vt commemoret species causarum, quodque vnaquæq; ipsarum inuenitur terminus medius in demonstrationibus, & cœpit commemorare causam, propter quam sequitur, ꝙ sint causæ termini medii in demonstrationibus & hoc, quoniam declaratum fuit in principio tractatus primi istius libri, manife

vtiq; esse scimus rē, cũ nouimus ipsam per cām suã: cũq; hoc ita sit, oportet vtiq; D
que vt sciamus, quot sunt oēs causę, & quęramus de re una et eadē si pos̃e est hoc
aut quęramus de vnoquoq; entiũ de eo, qđ erit ĩ ipso ex spēbus causarũ. ꝙ aũt
causę sint quatuor, manifestũ est ex inductione, aut ex substantia apprehensionis
natis, q̃ habemus de cognitione ipsarũ, cũ ignorauerimus aliquid. Et cum dixit:
quarũ vna est intentio existentiæ tm̃ per se, intelligit ꝑ ipsam, formã. & hoc, qm̃
ipsa est intẽtio, ꝑ q̃ res inuenitur in actu. Cũ vero dixit; altera vero quibuscunq;
existentibus, oportet, ꝙ sit hęc, intelligit per ipsam materiã, & hoc, qm̃ quacunq;
rerũ existẽte, oportet prius hãc rē esse. vt in exẽplo, oportet elementa esse prius
q̃ corpora consimiliũ partiũ, q̃ cõponuntur ex illis elementis, & consimilia in
partibus ante corpora totalia. Et cũ dixit: tertia aũt cã, de qua dicitur qd primũ
qđ mouit. intelligitur ꝑ ipsam efficiens, & in summa mouẽs, intelligit.n. per id,
quod dixit, quid primũ, qđ mouit, cãm, de qua interrogatur scđm naturã de oi,
qđ generatur ex aliquo, ex quo est principiũ suũ motus, vt generet: & hoc, qm̃
inuenit hõ scđm naturã de oi, qđ generatur, hãc cãm, hoc est efficientē, & interrogat de ipsa, & dicit, q̃d est primũ, qđ mouit hanc materiã, & gñationē? & cõsilr desideratur de oi, qđ gignitur, vt sciatur materia, & dicitur, quid est hoc, qđ gignitur? & consilr desideratur, quid est in ipso? hoc est, vt sciatur forma eius, qđ gignit, & desideratur ꝑꝑ quid gignitur? qđ est finis. & ex hac inuestigatione & dispositione, quã habemus de ipsis, manifestũ, ꝙ causæ istę sunt quatuor. & hoc, E
qm̃ cũ assecutus fuerit ipsas scđm naturã rei alicuius, aut per sylm, cessat desiderũ, qđ habet ad cognoscẽdũ hoc, & vidit, ꝙ iam assecutus fuit cognitionē huius scđm perfectionē, & non derelinquitur ipsi desideriũ ad cãm extra causas istius rei. Et cũ dixit; quarta vero, de qua dicitur, quẽadmodũ quid hoc. intelligit per ipsam cãm finalē, & hoc, qm̃ hęc est ea, de qua interrogatur & dicitur, ꝑꝑ quid generatur hoc, aut quo modo hoc est. Et posteaq̃ cõmemorauit, ꝙ causę sunt quatuor, dixit. Igitur oēs istas scies per mediũ. sensus est, & oĩum istarũ cãrum quatuor inuenies vnũquēq; terminũ mediũ in demrãtionibus. Deinde dixit: Et hoc, qm̃ causa, de qua dicitur, ꝙ hoc existente, oportet ꝙ hoc sit, non est, vna propositione existente. sensus est, atqui sequitur, vt accipiatur unaquæque ipsarũ terminus medius, qm̃ non erit syls ex propositione vna. vt in exẽplo, qm̃ de cã, quæ est scđm viã materię, cũ mõstrauerit aliquis, ꝙ est cã alicuius, hoc est, ꝙ ptũm insit subiecto, nõ erit vtiq; manifestũ, postea q̃ adduxerit in ipso propõnem vnã sed ad minus, qđ adducit, sunt propõnes duæ: & fieri non põt in his duabus propõnibus, quę non cõicent in termino vno. & hoc est, qđ vocatur mediũ, & separentur per duos terminos, & hi sunt, quorũ vnus vocatur maior, & alter minor, scđm illud, quod declaratũ fuit in libro Sylli. Et hoc est quod significauit: sed ad minimũ, vt sint duæ, & hæ duę cõicent in medio vno: sensus est, sed cũ ratiocinatur ratiocinans minimũ, ex quo fit syls, sunt duæ propõnes, & hæ duæ cõicant in termino medio, & separãtur per duos terminos. Deinde dixit: cum hoc igitur unum inuenitur. cõclusio vtiq; inuenietur ex necessitate. sensus est, ex eo ꝙ sunt duæ istę propositiones oratio vna propter communicationē suam in termino medio, sequitur ex ipsa conclusio ex necessitate, & hoc totũ iam declaratum fuit in libro Syllogismi: adduxit autem ipsum hic per modum recordationis. F

Manifestum autem & sic, propter quid est rectus: in semicirculo? aut quo existente, rectum est? sit vtiq; rectus, in quo a, dimidium duorum rectorum, in quo b, qui est in semicirculo, in quo c: quòd igitur a rectus insit ipsi c ei, qui est in semicirculo, causa est ipsum b, hoc enim ipsi a æquale est, hoc autem c ipsi b, duorum nanq; rectorum dimidium est: cum igitur b sit dimidium duorum rectorum, a ipsi c inest, hoc autem erat, in semicirculo rectum esse, hoc vero idem est ipsi quid erat esse, eo quòd hoc significat oratio, verumenimuero & ipsius quid erat esse, causa monstrata est media.

Forma ē intētio, ꝑ quã res inuenit, in actu. Idē 7. met. co. 5. ꝙ forma est cã substãtię demrãtę. 2. ph. c. 4. 1. de ãn. co. 90. & 8. met. co. 7.

vide ꝑ hoc. diffusius. 2. ph. t. c. 69.

Quũ sunt duę ꝓpõnes orõ vna per cõicationē ĩ termino medio de necessitate seqtur conclusio. 1. pri. cap. 1.

A Dixit Arist. Amplius & hoc manifestum sit: propter quid anguli, qui sunt in semicirculo, recti, & recti sunt aliquid: & sit rectus in quo est a, & erit dimidium duorum rectorum, in quo est b, & sit angulus, qui est in dimidio circuli, in quo est c, causa igitur, quòd rectitudo insit ipsi c, quod est esse in semicirculo, est ipsum b: & hoc, quòd hic est æqualis ipsi a, & c ipsi b, & dimidium rectorum, cumque b, quod est dimidium rectorum, insit ipsi c, & a inest ipsi c: & hæc est oratio, ꝙ anguli, qui sunt in semicirculo, sunt recti: & hoc est intentio, quid est existentia, & res per se, vtraque vnum & idem, quoniam super hoc significat oratio Iam igitur manifestum est de medio consimiliter ẽt quòd est causa intentionis existentiæ rei per se.

Si accipitur causa per modum formæ, terminus medius erit, quemadmodum cũ dicitur, propter quid angulus trianguli factus super diametro in semicirculo est rectus? & dicatur quoniam est dimidium anguli, qui est super centro, angulus autẽ qui est super centro, cum fuerit triangulus secundum hanc dispositionem, est ęqua- 49
B lis duobus rectis. Exemplum vero causæ, quæ est per modum materiæ, est terminus medius cum dicitur, propter quid corrumpitur animal? & dicitur, quoniã est compositum ex contrariis.

Posteaquã narrauit, ꝙ in eo ꝙ vnaquęq; causarum accipitur terminus medius, componuntur ex ipsa binæ propões, iamq; ipse commemorauit hoc de causa, q est secundum viam materiæ, adduxit in hoc exemplum de causa materiali ex Geometria, & si est materia in hac causa, non est materia vera, sed inuenitur in ipsa illud, cuius proportio ad rẽ est proportio materiei, & dixit: Amplius & hoc manifestum sic, propter quid anguli, qui sunt in semicirculo, recti. sensus est, cumque sit illud, per quod traditur causa, quod est secundum viam materiæ, componuntur ex hoc binę propositiones communicantes in termino medio: scitur autem per exemplum sic, si quæreret aliquis anguli trianguli cadentes in semicirculo sunt recti, hoc est, qui sunt secundum circunferentiam circuli, & responderetur in eo, ꝙ dicitur, ꝙ anguli trianguli cadentes in semicirculo sunt dimidium rectorũ, qui sunt super circunferentia secundum ꝙ monstrarunt Geometræ, & secundo, ꝙ dimidiũ rectorũ est rectũ, concluditur ex hoc, ꝙ anguli, qui sunt in semicirculo, sunt recti. Manifestum aũt ꝙ concludit vtique hoc ex eo, ꝙ sunt æquales dimidio duorum rectorum: & propterea, cum quęsiuerit in huiuscemodi quæsito, propter quid anguli, qui sunt in semicirculo, sunt ita, cũ existentia ipsorum fuerit no-
C ta, respondit per hanc causam. Et manifestum est, ꝙ est causa secundum viã materię, quoniã sunt vtiq; isti anguli æquales dimidio duorum rectorũ, qm̃ uterque ipsorum ex dimidio suo est æqualis duobus rectis, & manifestum, ꝙ † dimidia ipsorum sunt prius scdm propões particulares super toto præcedẽtia scdm materiã: qm̃ non est in hoc genere causa materialis, atqui est in ipso causa formalis: & propterea non est longinquum, vt dicatur, ꝙ hoc exemplum est exemplum causæ, quæ est secundum viam formę. Et cum dixit: & recti sunt aliquid, & sit rectus in quo est a. sensus est, & quoniam est rectus in hoc exemplo aliquid, accipietur vtique loco ipsius litera a, quæ procedit secundum consuetudinem, qui accipitur loco termini maioris, Deinde dixit: & erit dimidium duorum rectorum, in quo est b. sensus est, & ponemus terminum medium, qui est in hoc quæsito, ęqualitatem istius anguli dimidio duorum rectorum illud, in quo est litera b. Deinde dixit: & sit angulus, qui est in dimidio circuli, in quo est c. sensus est, & sit angulus, qui est in dimidio circuli, qui est extremitas minor in hoc quæsito illud, in quo est litera termini minoris secundum ꝙ est designatum, est litera c. Deinde dixit: causa igitur ꝙ rectitudo insit ipsi c, quod est esse in semicirculo, est ipsum b. sensus est, cumque complicatur syllogismus hunc in modum, a est in b, & b in c: igitur manifestum, ꝙ causa, vt a, quod est ęqualitas recto, sit in c, quod est angu-

Quod dicit materia sylli nõ est in rei veritate materia, sed analogia. simile porph. cap. de differẽtia in def. 2.

† Ab. le. medium præcedat illũ prioritate partiũ ad totũ, q̃ est prioritas materialis.

lus semicirculi, est b, quod est æqualitas dimidio duorũ rectorum. Et hoc est, qđ D significauit, cum dixit; & hoc, quoniam hic est æqualis ipsi a, & c ipsi b. sensus est & hoc, quoniam est c æquale ipsi b, & b æquale ipsi a, & sequitur ex hoc, ꝙ c sit æquale ipsi a. Deinde declarauit, quid est b inexistiens ipsi c, & cui inest a, & dixit: cumque dimidium duorum rectorum insit ipsi c, & a inest ipsi c. sensus est, ꝙ dimidium duorum rectorum inest ipsi c, hoc est, est æquale ipsi, quod est angulus semicirculi, & a, quod est æqualitas rectorum, inest dimidio duorum rectorum, et sequitur ex hoc, ꝙ insit æqualitas rectorum illi, qui est in semicirculo. Et dixit: & hæc est oratio, ꝙ anguli, qui sunt in semicirculo, sunt recti. sensus est, & diximus, ꝙ a inest ipsi c, quæ est oratio, ꝙ anguli, qui sunt in semicirculo, sunt recti: quoniam iam accepimus a loco recti, & c loco eius, qui est in semicirculo. Et cũ dixit: & hoc est intentio quid est existentia & res per se vtraque vnum & idem quoniam super hoc significat oratio. sensus est, & hoc, quoniam terminus medius ipse est, in quo est existentia recti, qui est extremitas maior & terminus recti aliquid vnum & idem, quoniam hic terminus medius in huiusmodi demonstrationibus super hoc significat, hoc est super maiore extremitate. Et hoc significat, ꝙ est exemplum causæ formalis, non materialis, † secundum quod dixerunt in expositione ipsorum.

Terminus medius ẽ, in quo est existentia maioris extremitatis, & significat sup maiore extremitate.

† Ab. l. put exponendo diximus.

Propter quid autem Medorum bellum factum est Atheniensibus? E quæ causa bellum inferendi Atheniensibus? quoniam in Sardes cum Eretriensibus irruerunt, hoc enim primo mouit. sit bellum, in quo a, priores irruisse b, Athenienses c. inest itaque b ipsi c, quod est prius irruisse Atheniensibus: a vero ipsi b. bellum inferũt enim iis, qui prius iniuria affecere: inest igitur ipsi quidem b, a, quod est bellum inferre iis, qui prius incepere, hoc autem ipsi c Atheniensibus, prius enim cœpere, medium igitur & hic causa est, quæ primo mouit.

Dixit Aristo. Oratio vero propter quid bellum intulerunt Atheniensibus illi, qui bellum gessere cum ipsis, ipsum vtique est, vt dicatur, quæ fuit causa, vt illi bellum inferrent Atheniẽsibus: & hoc, quoniam ipsi iniuriam intulere viris Sardiensibus simul cum Eretriensibus, & hoc est, quod primo excitauit inimicitiam. sit bellum in quo a, b vero iniuria, quæ precessit, & viri Athenienses c: igitur b inest ipsi c, hoc est, quoniam ipsos affecere iniuria primo viri Athenienses, & a inest b: & hoc, quoniam ipsi bellum gessere cum iis, qui cœperunt F iniuria afficere: igitur a inest ipsi b, hoc est bellum, quod primo cœpere, & b inest viris Atheniensibus: quoniam ipsi sunt, qui primo cœperunt: terminus igitur medius hic consimiliter est causa, quemadmodum illa, in quibus est causa mouens primum.

50 Exemplum vero, si accipiatur causa secundum modum mouentis terminus medius, vt dicatur, propter quid bellum gessere familiares Har cum Ali? & dicatur loco occisionis Atman.

Posteaquam adduxit exemplum, quo causa materialis est terminus medius in demonstratione, adduxit exemplum causæ efficientis, & posuit exemplum in hoc per historiam celebratam apud ipsos: & est causa, ob quam bellum gessere viri regionis cognitæ apud ipsos. & hoc, quoniam viri Athenienses cœperunt iniuriam: cumque interrogauerit aliquis, propter quid bellum gessere viri terræ illius, & viri terræ illius cum viris Atheniensibus? erit responsio in hoc secũdum viam causæ efficientis, ꝙ viri Athenienses cœperunt iniuriam, & complicabitur syllogismus, ita: viri Athenienses cœperunt iniuriam cum viris terræ illius

A & illius. & illis, quibus cœpta eſt iniuria, eſt bellum cum iis, quibus cœpta eſt iniuria: igitur viri Athenienſes bellum geſſere cum viris terræ illius. Et cum dixit: Oratio vero propter quid bellum intulerunt Athenienſibus illi, q bellum geſſere cum ipſis. ſenſus eſt, interrogatus vero in huiuſcemodi dicto noſtro, propter quid bellum geſſere Athenienſes cum illis, quibus bellum intulere, ipſe vtique interrogabit de ſcientia, quę eſt cauſa mouens ad bellum. Et hoc eſt, quod ſignificauit, cum dixit: ipſum vtique eſt, vt dicatur, quæ fuit cauſa, vt illi bellum inferrent Athenienſibus. hoc eſt, ipſa vtique eſt interrogatio de eo, quod eſt, quę eſt cauſa efficiens bellum viris regionis illius cum viris Athenienſibus. Deinde dixit: Et hoc, quoniam ipſi iniuriam intulere viris Sardienſibus ſimul cum Eretrienſibus. ſenſus eſt, hoc eſt cauſa, qm̄ viri Athenienſes fecerunt iniuriam primo viris duarum illarum regionum, & duarum illarum gentium. & hoc, quoniam iniuria iſta erit mouens primum hoc bellum. Et hoc eſt, quod voluit cum dixit: & hoc, quoniam hoc eſt, quod primo excitauit inimicitiam. Et poſteaq̄; adduxit hoc exemplum, accepit loco iſtius literas, vt ſit res manifeſtior, & dixit: ſit bellū in quo a, hoc eſt, ſit bellum virorum illarum duarum regionum cum viris Athenienſibus illud, in quo eſt a, quod eſt extremitas maior in ſyllogiſmo. Deinde dixit: b vero iniuria, quę precesſit. ſenſus eſt, & ſit illud, in quo eſt litera b, iniuria, quæ præceſsit a viris Athenienſibus cum viris illarum duarum regionum, quod
B eſt terminus medius. Deinde dixit; & viri Athenienſes c. hoc eſt extremitas minor in ſyllogiſmo, in quo eſt a per medium b. Deinde dixit: igitur b ineſt c, hoc eſt, quoniam ipſos iniuria affecere primo viri Athenienſes. hoc eſt, quoniam iniuria, quæ fuit illis duabus regionibus, ineſt viris Athenienſibus. hoc eſt, quoniā a viris Athenienſibus inuenta fuit iniuria primo ſuper illis duabus regionibus. Deinde dixit. & a ineſt ipſi b. hoc eſt, qđ omnis ille, qui incœpit iſtis duabus regionibus iniuriam facere. Et hoc eſt quod voluit, cum dixit: & hoc, quoniam ipſi bellum geſſere cum illis, qui cœperunt iniuria afficere. Deinde dixit: igitur a ineſt b, hoc eſt bellum, qđ primo cœpere. ſenſus eſt, qđ bellum illarum duarum regionū ineſt illis, qui cœperunt iniuriam. Deinde dixit: & b ineſt viris Athenienſibus, qm̄ ipſi ſunt, qui primo cœperunt. & ſyllogiſmus complicatur hunc in modum, viris Athenienſibus cœperūt iniuriā primo viri regionis illius & illius: & quicunq; cęperunt iniuriam, bellum fecere ijs, qui intulerunt iniuriam, concluditur itaque, qđ viris Athenienſibus bellum fecere viri regionis illius & illius. Et cum dixit: terminus igitur medius hic conſimiliter eſt cauſa, quemadmodum illa, in quibus eſt cauſa mouens primum. ſenſus eſt, igitur terminus medius in hoc exemplo eſt cauſa ex genere cauſarum, in quibus eſt mouens primum.

Quando cauſa efficiēs eſt medius terminus in demōſtratione.

Cōplicatio ſyllogiſmi totius text.

C Quorumcunq; autem cauſa ipſum gratia cuius, vt propter quid ambulat? vt ſanus fiat, propter quid domus eſt? vt conſeruetur ſuppellex, illud quidem gratia conualeſcendi, hoc autem gratia conſeruandi; propter quid a prandio oportet deambulare, & gratia cuius nihil differt. deambulatio a prandio c, non ſupernatare cibaria, in quo b, ſanari in quo a: inſit igitur a prandio deambulare ei, qđ eſt facere non ſupernatare cibaria ad os ventris, & hoc ſalubre, videtur enim ineſſe ipſi deambulare, quod eſt c, ipſum b, quod eſt non ſupernatare cibaria: huic aūt ineſt ipſum a ſalubre, quę igitur eſt cauſa ipſi c, quòd ipſum a inſit quod eſt gratia cuius? b quod eſt non ſupernatare, hoc autem eſt veluti illius ratio: a enim ita aſsignabitur: propter quid autem b ipſi c ineſt, quoniam hoc eſt ſanari ita ſe habere.

Dixit Ariſto. Omnia vero illa, in quibus eſt cauſa intentio gratia cuius, ſunt vtique, quemadmodum ſi dicatur, propter quid deambulat? & dicatur vt ſaneſcat; propter quid domus eſt? vt conſeruet-

ſuppellectilem : & hoc eſt cauſa ſanitatis , & hoc gratia conſeruatio- D
nis.& non eſt differentia aliquo modo inter hoc, qđ dicitur, propter
qd oportet deambulare poſt cœnam,& inter hoc, qđ dicitur, gratia
cuius eſt hoc.ſit deambulatio poſt cœnam in quo eſt litera c , & ſit vt
nõ ſupernatet cibus,in quo eſt litera b , & ſanitas,in quo eſt litera a.
ſit igitur poſitum,ꝙ res,quæ non facit ſupernatare cibum in ore ven
tris ineſt deambulanti poſt cœnam,& hoc eſt ſanitas : exiſtimatur ita
que , quòd non ſupernatare cibum , quod eſt b , ineſt ambulanti, qđ
eſt c,& a quod eſt, vt ſaneſcat ineſt huic : cauſa igitur ꝙ inſit a ipſi c,
qđ eſt deambulatio poſt cœnam , eſt b priuatio ſupernatationis cibi
in ore ventris : & hoc , ac ſi eſſet gratia illorum : & hoc , ꝙ a ſic perfi
ciatur per rationem , qua ipſum ineſt c propter b : quoniam hæc eſt
diſpoſitio , vt ſaneſcat, hoc eſt, quòd ſit in hac diſpoſitione.

51 Exemplum autem,cum accipitur cauſa,quæ eſt per modum finis terminus me
dius,ſi dicatur propter quid elegerunt Medici deambulationem ante cibum ? &
dicatur propter ſanitatem,& propter quid accipitur domus ? & dicatur, vt con-
ſeruat ab accidentibus : & propter quid deambulat homo poſt cœnam ? vt de- E
ſcendat cibus ab ore ſtomachi.

Exemplificat de cauſa finali.

Poſteaquã adduxit exemplum de cauſa materiali & mouente,adducit exem-
plum de cauſa finali,& dixit ; Omnia vero illa,in quibus eſt cauſa intentio gra
tia cuius,ſunt vtique,quemadmodum ſi dicatur,propter quid ambulat ? & dica-
tur,vt ſaneſcat . ſenſus eſt, omnia vero,in quibus eſt quæſtio cauſæ propter quã
eſt res, hoc eſt finis,qui intenditur per ipſam, quemadmodum ſi dicatur, propter
quid ambulat ille poſt cœnam ? & dicatur, vt ſaneſcat , & dicatur , propter quid
eſt domus ? & dicatur , vt conſeruet ſupellectilẽ . Deinde dixit ; & hoc eſt cau
ſa ſanitatis , & hoc eſt gratia conſeruationis . ſenſus eſt , & ambulatio eſt loco
ſanitatis, hoc eſt propter ipſam , et domus eſt loco conſeruationis ſuppellectilis.

Abſtractum et concretũ ſignificant idem. Idem. Ari. in prę. cap. vi.in 2. ppriet, ſub,

Et cum dixit : & non eſt differentia per aliquem modum inter hoc,qđ dicitur,
propter quid oportet deambulare poſt cœnam, & inter hoc quod dicitur , gratia
cuius eſt hoc. ſenſus eſt,& non eſt differentia, ſiue quærat aliquis , propter quid
oportet deambulare poſt cœnam,ſiue quærat,propter quid eſt hæc deambulatio:
cũ adduxeris quæſitum,non erit vtiq; differentia inter ipſum, & inter deambula
tionem,per quam reſpondetur poſt quęſtionẽ. Et poſteaquã commemorauit hęc F
exemplum de materiis,fecit elementa loco ipſarum , vt vniuerſalitas in ipſis ſit
manifeſta,& dixit:ſit deambulans poſt cœnam,in quo eſt litera c. hoc eſt,ſit ex
tremitas minor ambulans poſt cibum,& ſit litera c ſignificans ſuper re. Deinde
dixit:& ſit,vt non ſupernatet cibus,in quo eſt litera b. ſenſus eſt, & ſit terminus
medius in hoc exemplo,vt non ſupernatet cibus in ore ventris. Deinde dixit:&
ſanitas,in quo eſt litera a,hoc eſt, ſit extremitas maior in hoc ſyllogiſmo,conſer
uatio ſanitatis.& hoc eſt,quod ſignificauit litera a.Deinde dixit;ſit igitur poſitũ,
ꝙ res,quæ non facit ſupernatare cibum in ore ventris inſit deambulanti poſt cœ
nam,& hoc eſt ſanitas:exiſtimatur itaq;.ſenſus eſt,& ponamus, ꝙ in ambulãte
poſt cœnam,non ſupernatet cibus in ore ventris,& ponamus,ꝙ non ſupernatatio

Non ſupernatatio cibi in ore vẽtris cõſeruat corporis ſanitatem.

cibi in ore ventris conſeruet ſanitatem corporum,qm̃ hęc propoſitio,quemadmo
dum dixit,eſt opinabilis,hoc eſt poſsibilis,vt multum.Deinde dixit:quod non ſu
pernatare cibum,quod eſt b ineſt deambulanti,quod eſt c.ſenſus eſt,cumque ma-
nifeſtauerimus exiſtentiam iſtarum propoſitionum,habebimus,ꝙ ipſi c, qđ eſt
extremitas minor,& eſt ambulans poſt cœnam,ineſt, ꝙ non ſupernatet cibus in
ore ventris,& eſt terminus medius,quod eſt b, & erit b inexiſtens c . Et cũ di-
xit,& a,quod eſt,vt ſaneſcat,ineſt huic.ſenſus eſt, & a quod ſignificat ſuper ſani
tate,ineſt ipſi b,quod eſt,vt ſupernatet cibus in ore ventris. Deinde dixit:cauſa
igitur,ꝙ inſit a ipſi c,quod eſt deambulatio poſt cœnam,eſt b priuatio ſupernata

A tionis cibi in ore ventris. ſenſus eſt, & cauſa efficiens quod a, quod eſt ſanitas, inſi c, quod eſt ambulatio poſt cœnam, eſt b, quod eſt priuatio ſupernatationis cibi in ore ventris. & quaſi deſignauit ex hoc ad introductionem cauſarum efficientium in definitionibus. Et hoc eſt, quod ſignificauit, cum dixit: & hoc, quod a ſic perficiatur per rationem, ſenſus eſt ꝙ hæc ſanitas, in cuius definitione accipitur ſupernatatio cibi, eſt quaſi cauſa extra ipſam. intelligit per ſanitatem hic bonitatem cibi, & hoc, ꝙ non ſupernatet cibus in ore ventris, eſt cõditio de bonitate digeſtiuæ, ita vt ſit definitio † digeſtiuæ medium, quod eſt conuerſio in ventre ad concoctionem naturalem præparantem ob priuationem ſupernatationis † cibi in ipſo ſuper cibo. & hoc eſt efficiens digeſtionem appropriatam in ore ventris. † innuit autem, vt velit per ſanitatem, ſanitatem abſolutam. Et dixit: qua ipſum ineſt c propter b. ſenſus eſt, ꝙ a, quod eſt ſanitas, ineſt ambulanti poſt cœnam propter b, quoniam non ſupernatat cibus in ore ventris, qm̃ cibus eſt cauſa, vt ſaneſcat. hoc eſt ipſe ineſt in definitione digeſtionis ſecundũ ꝙ eſt in definitione efficiẽtis. Et hoc eſt, quod voluit, cum dixit; qm̃ hæc eſt diſpoſitio, qua ſaneſcat, hoc eſt, ꝙ ſit in hac diſpoſitione. & qm̃ eſt exemplum, quod adduxit aliud ab illo, quod intendit in ſermone præcedente; & hoc quoniam ſanitas, quæ eſt finis debet inueniri terminus medius deambulationis poſt cœnam, ita, vt ſit exemplum ſic, homo q̃rit ſanitatem digeſtiuæ, & quærens ſanitatem digeſtiuę debet deambulare poſt cibum, igitur homo debet deambulare poſt cibum, † effugit autem ab hoc.

B

† Ab. le. ſtomachi digõnis, ꝙ fiat cõuerſio.

† Ab. l. cibi p ſerotinam deambulationem poſt cibum:

† Ab. l. et poteſt eẽ, ꝙ intendat per. Format ſyllogiſmus totius textus.

† Ab. l. excuſat aũt ſe de hoc.

Oportet autem tranſumere orationes, & ita magis ſingula apparebunt. Generationes vero e conuerſo hic, & in cauſis ſecundum motũ: ibi enim medium oportet fieri primum, hic aũt ipſum c extremũ, vltimum vero ipſum cuius gratia.

Dixit Ariſt. Iam vero oportet, vt permutemus orationem, & erit p hunc modum manifeſtum vnumquodq; : diſpoſitio aũt generationũ ſe habet e conuerſo diſpoſitionis in cauſis, quæ ſunt ſecundum viam motuum: & hoc, quoniam ibi oportet vt ſit medium primum: hic aũt primum vtiq; eſt tertium vltimum, & poſt hoc illud, quod eſt q d eſt.

Et diſpoſitio cauſarum, quę ſunt per modum finis cum cauſatis ſuis, eſt in contrarium diſpoſitionis cauſarum, quæ ſunt per modum agentis: & qm̃ cauſę, quæ ſunt per modum agentis, ſunt res pręcedentes cauſata in exiſtentia, & tempore: et propterea erunt media in ipſis aliqua priora exiſtentia & tempore concluſionibus: cauſa vero, quæ eſt per modum finis, eſt poſterior exiſtentia & tempore concluſione: & hoc, quoniam ſanitas vtiq; eſt poſt deambulationem. 52

C

Dixit; Iam vero oportet, vt permutemus orationem. ſenſus eſt, ꝙ oportet, vt permutemus illos terminos, quibus poſuit exemplum a ſenſibus, & accipiantur in contrarium eius, quod fiebat. hoc eſt, vt accipiatᷣ ſanitas terminus medius, vt non ſupernatet cibus, & vt nõ ſupernatet cibus terminus medius p deambulationẽ talẽ: ſanitas.n. eſt cauſa finalis ad priuationẽ ſupnatationis cibi, priuatio autem ſupernatationis cibi eſt cauſa deambulationis ſecundum viam finalem, & deambulatio ſecundum efficientem ad priuationem ſupernatationis cibi in ventre, & priuatio ſupernatationis cibi eſt cauſa efficiens reſpectu ſanitatis, hæc igitur tria coordinari poſſunt in demonſtrationibus cauſarum finalium, & demonſtrationibus cauſarum efficientium. Sed quoniam accidit ipſis ordo ipſarum, hoc eſt, quod accepit cauſam efficientem in ipſis terminum medium, dixit: iam vero oportet, vt permutemus orationem, & erit per hunc modum manifeſtum vnumquodq;. hoc eſt, & ponetur vnumquodq; iſtorum in ſpecie demonſtrationum, in quibus termini medij ſunt cauſæ finales. & cauſa in hoc eſt, qm̃ omnis cauſa efficiens habet cauſam finalem, & omnis finalis habet cauſam efficientem: cumque accipitur in aliquo vno & eodem terminus medius cauſa efficiens, erit demonſtratio ex genere demonſtrationum, in quibus ſunt cauſæ efficiẽtes, cumque accipitur in hoc vno

Sanitas eſt cauſa finalis ad priuationem ſup natationis cibi ĩ ore uẽtrĩs.

Omnis cauſa efficiens hẽt cauſam finalem, & omnis cauſa finalis habet cauſam efficientem.

& eodem causa finalis, quæ est terminus medius, erit demonstratio ex genere de D **monstrationis, in quo causę sunt finales.** Cum vero fuerint causæ efficientes prę cedentes in generatione & demonstrationibus, & causæ finales præcedentes in demonstrationibus, & posteriores in generatione, dixit: dispositio aũt generationum se habet e conuerso dispositionis in causis, quæ sunt secundum viam motuũ, sensus est, & dispositio causarum demonstrationum, in quibus termini medij sunt causæ finales in dispositionibus generationum se habẽt e conuerso, dispositionis demonstrationum, in quibus termini medij sunt causæ efficientes: quod enim est prius in ipsis in generatione est prius in demonstratione, & hæ sunt demonstrationes, in quibus termini medij sunt causę finales: quod igitur prius est ex ipsis in demonstratione, est posterius in generatione. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & hoc, qm̃ ibi oporret, vt sit medium primum, hic autẽ primum vtiq; est tertium vltimum. sensus, est, ꝙ medium in demonstrationibus, in quibus termini medii sunt causæ efficientes, est primum in demonstratione & generatione, & in specie secunda, primum demonstrationum, hoc est terminus medius est vltimũ in generatione. Atqui dixit, ꝙ est tertium in relatione ad efficiens, quoniam efficiens est primum, & effectum est secundum, & finis tertium, & hoc est in finalibus secundarijs, quod est post illud, quod gignitur consimiliter etiam. Et ꝓpterea dixit: & post hoc illud, quod est quid est, hoc est, quod est post illud, quod est, quẽ admodum efficiens operationem. B

Ordo rerũ ĩ demõstrationibus, in quibus medius terminus est causa efficiens.

Contingit autem idem & cuius gratia esse & ex necessitate, vt per lucernam egredi lumen: ex necessitate etenim progreditur, qđ minores habet partes, per maiores poros, siquidem lumen fit eo, ꝙ pertransit, & gratia cuius, vt non offendamus.

Dixit Arist. Iam vero fieri potest, vt sit aliquid vnum gratia cuius, & ex necessitate. vt in exemplo, penetrat lumen per lucernam, & hoc, quoniam penetrat tenue in partibus per medium pororum, qui sunt multi, quod est ex necessitate, siquidem lumen erit eo quod pertransit, & hoc est gratia cuius, hoc est vt non cespitetur.

53 Et nihil prohibet, ꝙ componatur in re vna & eadem causa, quæ est per modum finis, & quæ est ex necessitate, hoc est, quæ est propter materiam. quemadmodum, si dicatur, propter quid lumen transit per corpora rara? & dicatur propter leuitatem foraminum suorum, & subtilitatem ipsorum, & loco fagæ a variatione: quoniam quod dicimus propter leuitatem foraminum suorum, & acuitatem ipsorum est res ex necessitate materiæ. F

Vnaquęque quatuor causarũ põt esse mediũ in demr̃atione.

Posteaquã docuit, ꝙ causę sunt quatuor, quarum vnaquæque inuenitur terminus medius in demonstratione, vult docere, ꝙ vnum & idem manifestum fit propter causam materialem & causam finalem: & hæc, quoniã hic sunt aliqua, quorum existentia sequitur ex necessitate existentiam materiæ & existentiam causæ finalis. quemadmodum barba, quæ est, exempli gratia, ex necessitate materiæ, quę est resolutio calidi, quod est in corpore, & erit consimiliter res in eminentiis oculorum, & in magna parte membrorum, & proprerea sunt hic multa, quæ inueniuntur ex necessitate, & propter finem aliquem, quoniã est ex necessitate propter vitam, & est consimiliter etiam propter expressionem vocis. Et dixit: vt in exemplo, penetrat lumen per lucernam. hoc est, corpus translucidum; & hoc, quoniam cum posuerimus, ꝙ lumen pertransit corpus translucidum, quoniam ignis est multorum foraminum & transituum, manifestum est ex dispositione luminis, ꝙ est propter *visionem, & visio propter perfectionem nostram. Planum itaque cum dicitur, propter quid pertransit lumen corpora translucida, possumus respondere in hoc per duas responsiones, quarum vna est propter materiam, & est propter subtilitatem luminis & spongiositatem corporis translucidi. secunda vero propter finem, & est, ne cespitet homo & animal: &

*Ab.l. vsũ.

Duę causæ, q̃bus lumen corpora trãslucida pertransit.

A hoc, quoniam planum est ex dispositione luminis, ꝙ est propter perfectionem.

An ne ergo si esse contingit & fieri contingit? quemadmodum si tonat, cum extinguitur ignis, necesse est * stridere & strepere, vt Pythagorei dicunt, minarum gratia iis, qui sunt in tartaro, vt timeant. plurima vero talia sunt, & maxime in iis, quæ secundum naturam constituuntur & consistunt, hæc enim alicuius gratia facit ipsa natura, illa vero ex necessitate, necessitas autem duplex, hæc quidem enim secundum naturam & appetitum, illa autem vi, quæ præter appetitum est, quemadmodum lapis ex necessitate, & sursum & deorsum fertur, sed non propter eandem necessitatem.

*ꝓpriè sonare, ut cum in aqua candens ferrum extinguitur.

Dixit Aristot. Et qui tradit existentiam ipsorum, potest ne tradere per hoc, ꝙ erit consimiliter etiam. quemadmodum, si tonat, cum hoc, ꝙ sizit, confringitur ex necessitate: & erit ipsi sonus, quemadmodum quod dicitur sizire Pythagoras, quòd hoc est propter timorem eorum, qui sunt in inferno, vt timeant: & talia sunt multa nimis, & appropriata simul in iis, quorum constitutio & existētia sunt secundum naturam: & hoc, quoniam natura operatur propter aliquid, & hoc ex necessitate, quoniā necessitas dicitur secundum duas species, quarum vna est secundum naturam & potentiam, altera vero non est extra potentiam, quemadmodum motus lapidis sursum, & deorsum consimiliter etiam: sed hoc non est ex necessitate vna.

B

Cum vero dicimus, loco fugæ ab alteratione, est res per modum finis, & natura vtplurimum quod facit, est res necessaria ad vtilitatem aliquam, cum fuerit hoc illi possibile. vt in exemplo, quoniam palpebræ oculorum sunt ad locum necessitatis partis irascibilis, quæ ibi genita est, & complicatur huic vtilitas abscondendi oculum: & quemadmodum tonitrus est res existens ex necessitate ad extinguendum ignem in nubibus, & est in ipso vtilitas quædam, quemadmodum dixit Pythagoras, vt timeant ab ipso inferi: & in summa in multis eorum, quæ inueniuntur in rebus naturalibus simul cum re necessaria est vtilitas quædam: & hoc, quoniam natura intendit in operatione sua finem: & causa hæc finis rei sequitur ex necessitate. Necessitas autem dicitur duobus modis, quorum vnus est necessitas naturalis, quæ est propter formam entis, quemadmodum motus lapidis deorsum, & ascensus ignis sursum: via autem secunda quæ est propter materiam, quemadmodum de generabili sequitur ex necessitate ꝙ sit corruptibile, & materia consimiliter etiam est per se ex necessitate propter formam: & hoc, quoniam fieri non potest, vt forma naturalis sit, nisi in materia, & hoc manifestum est scientia Naturali. 54

C

Vide ꝓ hoc 2.phi.t.c.92

Hęc est species vna consimiliter etiam eorum, quibus accidit, ꝙ sint ex necessitate materię & finis, quę sunt causa in existentia ipsorum. & hoc, quoniam de tonitru, cum dixerimus, ꝙ est sonitus, sequitur ex necessitate extinctio ignis in nube † molli: & hoc, quoniam sonitus sequitur ex necessitate ex extinctione ignis, qm̄ ipse est res *mollis. Cum vero dixit: ꝙ hoc est propter timorē virorum, qui sunt in inferno, quemadmodum dixit Pythagoras, quoniam, si petamus propter quid est tonitrus? respondere possumus in hoc per duas responsiones. quarum vna est, propter necessitatem materiæ: & est, vt dicatur, quoniam ex* consuetudine est ignis, cum extinguitur in corpore molli, vt innouetur ab ipso sonitus. altera vero propter finem, & est timor virorum inferni. Cum vero dixit: & talia sunt multa nimis, & appropriata simul in ijs, quorum constitutio & existentia sunt secundū naturam, hoc est, & talia ex iis, in quibus inueniuntur res propter necessitatem

† Ab.l. propter humidū Ab.le. humidaque. Ab.l. cōditione.

Vide ꝑ hoc 2.ph.t.c.58. & .59.

Necessitas est propter materiã. vide latius. 2. phi. a t.c.87 vsq; ad finẽ

† Ab. le. ꝙ qñ fuerit possibilia, aliqñ erunt.

Necessitas duplex, quędam ratiõe materiæ, & quædã rõne finis. 1. de partib. animal. & . 2. ph. t. c. 87.

Ab.l. cogẽs

Necessariũ dr etiã de rebus æternis, 8. phi. t.c.15

Documentũ

materiæ, & propter causam finalem, sunt multa nimis, & pręsertim in rebus particularibus naturalibus, qm̃ vt plurimum inueniuntur in re vna & eadem duo ista simul. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: & appropriata simul. Atqui dixit, & proprie in scientia Naturali, quoniam non est in scientia Mathematica materia, & necessitas vtiq; est propter materiam: & quoniam ipse est locus inquisitionis multæ si est in rebus æternis necessitas, aut non: & hoc, quoniam necessitas scdm veritatem est in rebus materialibus: & hoc, quoniam cum ponuntur hæc existere, sequitur ex necessitate, ꝙ sint in materia, cumq; inueniuntur formæ rerum in materia, consequuntur ipsas res necessarię propter materiã, & quibusdam istarum annectitur aliquis finium, nonnullis vero non annectitur: & hoc, quoniam in natura, cum est possibile ipsi in re necessaria, vt ponatur ipsum in aliqua vtilitate, non est difficile in ipsis. Et cum dixit: Et qui tradit existentiam ipsorum potest ne tradere? sensus est, iam vtique possibile consimiliter etiam est, vt cõueniat intelligi ex ipso intẽtio causarum simul cum causatis. hoc est, ꝙ, cum causæ sunt contingentes, sua causata etiam sunt contingentia, & põt esse, ꝙ redeat ad ipsamet entia, hoc est † in eo, ꝙ sunt possibilia, quoniam iam vtique inueniuntur. hoc est, quoniã positio possibilis, quæ non inuenitur in actu, ꝙ inueniatur in actu, nõ est falsum, quasi designauerit in hoc, ꝙ sint, & si fuerint possibilia, aut inueniantur ex causis suis generatis in ipsis, hoc est efficiente & materia, ipsa vtiq;, cum inueniuntur, erunt ex necessitate existentiæ ipsorum, efficientis & materię, ea vero, quæ generantur, consequuntur propter materiã res necessariæ, hoc est, ꝙ fieri non potest, vt non assequatur ipsa simile huic, & cum tolluntur nubes, sequitur. ꝙ iam extinguitur in ipsis ignis, & cum extinguitur in ipsis ignis, consequitur ipsas ex necessitate, vt dissipentur nubes, & fit tonitrus. E In hoc igitur sunt duæ species entium, species possibilis vt sit, & nõ sit, cuius existentiam non sequitur ex necessitate existentia rei alterius, & species vt sit, & nõ sit, cuius existentiam sequitur ex necessitate existentia rei alterius. vt in exemplo, quoniam extinctio ignis in nubibus est possibilis, cumq; inuenitur, sequitur ipsam ex necessitate confractio nubium & sonitus. Et posteaq̃ narrauit, ꝙ talia inueniuntur in rebus naturalibus, hoc est, ꝙ sit aliquid vnum & idem ex necessitate ex materia & ex fine, adduxit causam in hoc, & dixit: & hoc, quoniam natura operatur ꝑpter aliquid, & hoc ex necessitate. sensus est, & aliquando aggregatur, vt insint rei vni duæ res, necessaria & finalis, qm̃ necessaria est res consequẽs materiã, sed finis est natura, quoniam natura vtiq; operatur propter aliquid. Et quoniam nomen necessarij significat super res multas, declarauit hic rem. quam intellexit per nomen necessarij, & dixit; quoniam necessitas dicitur secũdũ duas species, quarum vna est secundum naturã & potentiam, altera vero non est extra potentiam, quemadmodum motus lapidis sursum & deorsum. sensus est, ꝙ nomẽ necessarij dicitur secundum duas intentiones, quarum vna est propter naturam, F hoc est propter aliquid per se, & altera propter rem extrinsecam, hoc est ex eo, quod ponit necessitatem rei extrinsecus. exemplum necessarij, quod est propter naturam, cum dicimus, ꝙ ex necessitate mouetur lapis deorsum: et hoc, quoniam hæc necessitas est propter naturam lapidis, non propter rem extrinsecam: sed & de motu ipsius sursum dicitur consimiliter etiam, ꝙ est ex necessitate, sed hęc necessitas est propter *necessitans: & hoc, quoniam ista sunt duo necessaria, quemadmodum dixit, separata. Iam vero dicitur nomen necessarij de rebus æternis, & si de his consimiliter etiam dicitur, ꝙ existentia ipsorum est necessaria: sed nõ est hoc ex eo, quo indigent hic, sed hic intendit necessarium, quod est propter materiam, sed docuit vtique secundum significatum per modum obseruationis ab errore nominis æquiuoci.

In iis vero, quæ a discursu, nonnulla quidem nunquã a casu sunt, vt domus, aut statua, neque ex necessitate, sed alicuius gratia, quædam vero & a fortuna, vt sanitas & salus: maxime autem in quibuscũque contingit & sic, & aliter, quãdo nõ a fortuna generatio fit. quare

A finis, quod eſt bonum, gratia alicuius fit aut natura, aut arte: a for-
tuna vero nihil gratia alicuius fit.

Dixit Ariſtot. Eorum vero, quæ ſunt per diſcurſum & cogitatio-
nem, nonnulla non ſunt ex ſe omnino, vt domus, aut ſtatua, neque
conſimiliter etiam ex neceſsitate, ſed propter aliquid: nonnulla
vero ſunt per contingentiam, vt ſanitas & ſalus, & proprie de omni-
bus iis, in quibus conuenit, vt ſint ita, & per modum alium, cum non
fuerit exiſtentia ipſius ab inquiſitione. Perfectio igitur & bonum
erit ſecundum ꝙ ineſt rei, aut per naturam, aut per artem: a fortuna
vero & accidente non eſt vtique aliquid gratia alicuius.

Et rerum, quæ innouantur a natura aliquæ ſunt per accidens & a caſu, & ali- 55
quæ non ſunt per accidens: quæ vero non innouātur per accidens ſunt formæ,
veluti domus in rebus artificialibus, & homo in rebus naturalibus, & ipſa ſunt,
quæ innouantur loco alicuius rerum: ea vero, quæ innouātur per accidens, ſunt,
quorū cauſa eſt ars, aut natura, cum innouatio ipſarum non intenditur ab ipſis,
ſed per accidens, quemadmodum ſanitas, quæ innouatur per accidens ex inciſio-
B ne venæ in prælio, aut quod huic ſimile eſt: & quemadmodum digitus ſextus in
rebus naturalibus. & propterea illud, quod accidit per accidens & a caſu, cum
innouatur ab arte, aut a natura, eſt res, quæ non intenditur ab arte, aut natura.
quoniam ars & natura operantur vtique propter aliquam rerum: & eſt bonum,
quod intendit ars aut natura: caſus autem & accidens non eſt illud, quod inoua
tur propter aliquem finem, aut propter aliquam rerum: & propter hoc innoua-
tio ipſius erit raro, neque erit hæc cauſa connumerata inter cauſas quæſitorum,
neque efficietur terminus medius in demonſtrationibus.

Poſteaquā docuit numerum generum cauſarum, & numerauit in ſumma earū
cā finalē, & declarauit, ꝙ hoc erit in rebus naturalibus, vult docere qūo erit hęc
cauſa in rebus volūtariis, & quaſi deſignauit per hoc, vt doceat, ꝙ res in arte &
natura ꝑ hoc eſt vna, & vt doceat, ꝙ, * accidens & fortuna ſunt res cōſequentes
cās, quodq; cā finalis accidit in rebus, quæ erunt loco accidentis & fortunę, &
dixit: Eorū vero, quę ſunt ꝑ diſcurſum & cogitationem, nonnulla non ſunt ex ſe
oīno, vt domus & ſtatua. ſenſus eſt, erit manifeſtū conſimiliter ēt, ꝙ nonnulla
eorū, q̄ ſunt a cogitatione & diſcurſu, non innouantur ab accidēte omnino, neq;
ex ſe, vt domus & ſtatua; qm̄ non dicet aliquis, ꝙ domus innouatur per accidēs,
neq; a fortuna, & conſimiliter ſe habet in imagine, qm̄ non ſignificabit aliquis, ꝙ
ſtatua innouetur per accidens. Deinde dixit: neq; conſimiliter etiam ex neceſ-
C ſitate. ſenſus eſt, neq; dicitur conſimiliter ēt de huiuſcemodi rebus, ꝙ ipſæ inno
uantur ex neceſsitate naturali, ſed de talibus ſignificatur vtiq;, ꝙ ipſę fiant a di
ſcurſu & cogitatione propter finē intentū. Deinde dixit: nonnulla vero ſunt per
cōtingentiā, vt ſanitas & ſalus. ſenſus ē, & quēadmodū ſignificatur, ꝙ q̄ innouan
tur a diſcurſu & cogitatione, non dicuntur, ꝙ innouantur ab accidente, ſic ēt ſigni
ficatur, ꝙ de aliquibus dicitur ꝙ fiunt ab accidēte, quemadmodum dicimus de ſa
nitate Zijadis, ꝙ eſt cauſatū innouatum ꝑ accidens, eo ꝙ comederit aliquā rem,
quā appetebat ipſe, & fuit ex hoc ſanitas ipſius: & conſiſr̄ dicitur de ſalute ip-
ſius, ꝙ fuit per accidens, eo ꝙ nauigauit in tempore hyemis, & accidit ipſi ſalus
a vento, qui poſuit ipſum ad ſanitatē. Deinde dixit: et ꝓprie de oībus iis, in qui
bus cōuenit ꝙ ſint ita, vſq; ad id, qđ dicit, a fortuna vero & accidente. ſenſus ē,
atqui appropriatū erit in oībus rebus, quas poſsibile eſt eſſe & non eſſe, cū fuerit
innouatio ipſarum propter aliquid, non per fortunam. & hoc, quod dixit, declara
tum fuit in Scientia Naturali, quoniam ibi declaratum fuit, ꝙ cōtingens innoua
tur in rebus poſsibilibus, & ex poſsibilibus, cum fuerit propter aliquid, quodque
accidens inuenitur in rebus artificialibus & naturalibus. & declaratum fuit ibi,
ꝙ illud, de quo dictum fuit, † ex anima, eſt vniuerſalius illo, de quo dictum fuit,
ex fortuna. Et cum dixit: Perfectio igitur & bonum erit, ſecundum ꝙ ineſt rei,

Transit a ꝓbandū intentū in rebus voluntariis.

Ab.l. casus Sic & ī toto commento.

Sanitas fit ꝑ contingentiam.

Vide, 2. ph. a. t. c. 48. vſq; ad t. c. 68

Ab.l. ex ſe,

aut per naturam, aut per artem. sensus est, & causa finalis, quę est perfectio & bonum, inest rei aut a natura, aut ab arte, sed a fortuna & ab accidente non inest. Et hoc est quod voluit, cum dixit: a fortuna vero & accidente non est aliquid gratia alicuius. D

Quo pacto ipsum propter quid differat in his, quæ sunt simul, aut non simul, per circulum, aut non per circulum, semper, aut frequenter. Cap. VII.

EAdem autem causa est iis, quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ est & iis quæ sunt: medium enim est causa, prę terquã ꝙ iis quidẽ quæ sunt, quę est, iis vero, quæ fiũt, quæ fit, factis autem facta, & futuris futura, vt propter quid factus fuit defectus, quoniam facta fuit terra in medio, fit autem, quoniam fit, erit vero, quoniam erit in medio, est autem, quoniam est.

Dixit Arist. Causa autem rerum, quæ erunt, & quæ appetunt esse per generationem est vna & eadem, & hæc consimiliter etiam rerum existentium: & hoc, quoniam medium est causa absq; eo, ꝙ sit de rebus existentibus, quæ sunt existentes, & de iis, quæ erunt, ꝙ erũt, & de iis, quæ fuerunt, ꝙ fuerunt, & de iis, quæ generantur per generationem, ꝙ generantur per generationem. vt in exemplo, propter quid fuit defectus? quoniam fuit terra in medio, & propter quid appetit vt sit, quoniam ipsa appetit, vt sit in medio, & hoc est, quoniam ipsa est. E

56 Dixit Causæ vero rerum, quæ inueniuntur cum ijs, quę sunt generabilia in tẽpore pręterito & generabilia in futuro, sunt vnæ & eædem: hoc est, ꝙ sunt eædẽ causæ cum rebus, quę inueniuntur in temporæ præterito, & cum rebus quæ inueniuntur in tempore futuro, & sunt eæ, quæ ponuntur termini medii in demonstrationibus, & istæ causæ sunt cum ijs, quę sunt, & generantur cum ijs, quæ generãtur, & si generalibia fuerint genita in præterito, erant genitæ in prçterito, & si in futuro, in futuro.

Posteaq̃ docuit numerum causarum, vult docere † intentionem quarundam ipsarum ex noto, & est causa, quæ est secundum viam formæ & finis. Et cum dixit: causæ rerum, quę erunt, & quę appetunt esse per generationem est vna & eadem, & hęc consimiliter etiam rerum existentium. intelligit causas eorum, quę sunt per generationem, & causas eorum, quorum generatio est possibilis, ꝙ sunt vnum in specie. Atqui hoc est ita, quoniam existens in actu ipsum est, quod antea fuit possibile. Et cum dixit: & hæc consimiliter etiam rerum existentium: et hoc quoniam medium est causa. sensus est, & hę causę consimiliter etiam sunt existẽtes in actu cum rebus existentibus in actu, & propterea terminus medius in demõstratione absoluta est ex huiuscemodi causis. & quasi dixit, terminus medius est de re existẽte, & terminus medius est causa, sequitur itaque ex hoc, vt sit causa, cum fuerit existens, et hoc, si fuerit ex duabus affirmatiuis in secunda figura, verum vtique erit ad veritatem conuersionis. Atqui voluit per hoc, ꝙ huiuscemodi causæ sunt, quæ ponuntur terminus medius in demonstratione absoluta. Deinde dixit: ab eo ꝙ sit de rebus existẽtibus quæ sunt existentes, & de ijs, quæ erũt, ꝙ erunt, & de ijs, quæ fuerunt ꝙ fuerunt. sensus est, præterq̃ ꝙ causę causatorũ existentium in actu sunt existentes in actu, & quę sunt in generatione, existunt in generatione, & quę iam fuerunt, iam fuerunt, & eorum, quę appetunt vt sint, appetunt vt sint. Postea adduxit exemplum de causis, quę sunt cum hac dispositione, F

† Ab. l. habitudinem quarundam ipsarũ ad ipsum causatum.

Quod est in actu, ipsum antea fuit possibile, qm̃ nõ generatur nisi qđ fuit generabile, 3. phi. t. c. 7.

A sitione, & dixit: vt in exemplo, propter quid fuit defectus? vsq; ad id, quod dixit, & hoc est, quoniam ipsa est. hoc est, exemplum huius, quoniam cum fuerit defectus Solis in eo quod preterijt, erit causa ipsius consimiliter etiam existens in eo quod preterijt, & est constitutio terrę inter Lunam & Solem: & si erit defectus possibilis vt sit, erit hęc causa possibilis consimiliter etiam, cumq; fuerit defectus existens in actu, erit hęc causa existens in actu.

Quid est crystallus? accipiatur vtique, quòd est aqua congelata, aqua in quo c, congelatum in quo a, causa media in quo b, defectus calidi omnino: inest itaque b ipsi c, huic autem congelatum esse, qđ est in quo a, fit autem crystallus, cum fit b, factum est autem facto, erit autē futuro: sic igitur est, causa, & cuius causa simul fiunt, quando fiunt, & sunt, quando sunt, & in eo quod factum fuit, & in futuro consimiliter.

Dixit Arist. Quid est crystallus? & accipiatur quòd aqua est congelata: & accipiatur aqua in quo c, quòd sit congelata, in quo litera
B a, & sit causa, quæ est medium, in quo est litera b, defectus calidi perfectus: & b inest ipsi c, & huic dispositio congelationis, quæ est, in quo est a: erit igitur crystallus, cum erit b, & fuit, cum fuit, & appetet esse, cum appetet esse. Causa igitur, quę est secundum hunc modum, & res, cuius est causa generabuntur, cum generabuntur simul, & est existens, cum est existens, & consimiliter in capitulo eius, quod fuit, & appetit esse.

Vt in exemplo, quoniam causa congelationis aquarum est defectus caloris, 57
qui ponitur terminus medius, vt sit congelatio aquarum: & si fuerit hęc causa propria existens in actu, congelatio consimiliter erit in actu: & si erit in potentia & tempore futuro, congelatio similiter erit in potentia & tempore futuro: & secundum hanc dispositionem causatum cum hac causa, hoc est consimiliter ēt, cum fuerit causatum, erit causa, si fuerit in tempore pręterito, in pręterito, & si in futuro in futuro.

Hoc est exemplum aliud, per quod mōstratur super eo ꝙ causę, quę sunt cum hac dispositione, sunt causę, quę sunt per viam formę, & hę sunt quæ sunt pars
C definitionis. Cum vero dixit: Quid est crystallus? & accipiatur ꝙ est aqua congelata. sensus est, cumq; constituerimus, ꝙ causę, quę sunt cum hac dispositione, sunt secundum viam formę, cū quę siuerimus, quid est crystallus? & dixerimus, aqua congelata. Deinde declarauit congelationem inesse aquę per terminū medium, & est defectus omnis calidi, & erit syllogismus ita: in aquis deficit omnis calor, & cum deficit in ipsis omnis calor, congelantur: aquę igitur congelantur. quoniam manifestum est, ꝙ, cum inuenitur congelatio aquarum, inuenitur defectus calidi, cumq; fuerit, vt appetitus inueniatur, appetitus inuenietur defectus omnis caloris, & si fuerit congelatio aquarum iam existēs. Cum dixit: sit aqua, in quo est c, hęc est minor: ꝙ sit congelata, in quo litera a, hęc est maior. Et cum dixit: & sit causa, quę est medium, in quo est litera b, defectus calidi perfectus, sensus est, & erit terminus medius, qui est causa in hoc syllogismo, & est ille, in cuius loco consueuit accipi b, defectus calidi perfectus. Deinde dixit: erit igitur crystallus, cum erit b. sensus est, erit crystallus existens in actu, cum erit defectus calidi perfectus existens in actu. Deinde dixit: & fuit, cum fuit. sensus est, & si fuit crystallus, iam fuit defectus calidi perfectus, hoc est, si fuerit crystallus existens in pręterito, erit defectus calidi perfectus existens in pręterito simul cū eo. Deinde dixit: & appetet esse, cum appetet esse. sensus est, cumq; fuerit crystallus appetens, hoc est possibilis vt sit, aut opinabilis vt sit, erit defectus calidi perfe-

Causa formalis ē pars demōstrationis, qa principiū. supra 1. huius tex. 64.

ctus appetens, vt sit. Deinde dixit: Causa igitur, quę est secundum hunc modum, D & res, cuius est causa, generabuntur, cum generabuntur simul. sensus est, atqui erit hoc ita: quoniam, cum fuerit cau a, quę est cum hac dispositione, erit causatum, hoc est, non derelinquēt se, & si causatum erit genitum in pręterito, erit causa genita in pręterito, & si erit in futuro erit causa in futuro. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & est existens, cum est existens, & consimiliter in capitulo eius, quod fuit, & appetit esse. sensus est, & qm̄ existentia vtrorumq; ipsorum est simul, sequitur, cum fuerit causa in tempore pręsenti, vt sit causatum præsens, & consimiliter de vtrisq; in tempore pręterito & tempore futuro.

Cum cā fuerit in tpe pręsenti, & causatum erit itidē. vide pro hoc diffusius 2. ph. t. c. 38.

In iis vero, quæ non simul sunt, an ne sunt in continuo tempore? quemadmodum videtur nobis alias aliorum causas esse, ipsius quidem facti factam alteram, & futuri alteram futuram, & ipsius fieri, si quid prius factum fuit.

Dixit Arist. In iis vero, quæ non sunt simul, an ne sunt existentia in tempore consequenti? quemadmodum existimatur de rebus aliis, quòd sunt causa aliorum, quoniam iam fuit aliud in eo, quòd iam fuit aliquid aliud, & causa vtique, quòd appetat esse, cum erit aliquid aliud: E & hoc consimiliter etiam de re, quæ generatur, si fuerit aliquid, quod generatur, pręcedens.

58 Causę vero, quę non sunt cum suis causatis, quę sunt agens & materia, nō habent hanc dispositionem cum causatis suis, hoc est, si sunt, ꝙ causata sua sint: & si fuerint possibiles, vt sint, possibilia erunt causata sua, vt sint: sed habent vtiq; hoc, ꝙ si causata sunt, causę suę erunt.

Posteaquam docuit, ꝙ sunt hic species causarum, quę inueniuntur & causatū simul, & hę sunt, quę accipiuntur termini medij in demonstrationibus absolutis, ex quarum proprietate est, cum ponuntur existentes in pręterito, ꝙ causatum sit in pręterito, & cum ponuntur existentes in futuro, ꝙ causatum sit in futuro, & cum ponuntur existentes in intentione, & causatum est existens in intentione, & hę sunt causę formales & finales, vult quęrere de causis, quę non inueniuntur cum causatis suis, quomodo se habet intentio in ipsis in hac intentione, hoc est, cum inquiritur * existentia ipsarum in tribus temporibus, & hæ causę sunt efficiens & materia. Et cum dixit: In ijs vero, quę non sunt simul. sensus est, causæ vero & causatum, quę non inueniuntur simul. Et cum dixit: an ne sunt existētia in tempore consequenti. sensus est, an ne tempus existentię istarum causarum, coniungitur cum tempore existentię causatorum suorum, quemadmodum existimatur F hoc de magna parte causarum simul cum causatis suis. Deinde dixit: ꝙ sunt causa aliorū, qm̄ iam fuit aliquid in eo, ꝙ iam fuit aliquid aliud. sensus est, & hę causę simul cum causatis suis sunt causę, quę, cum ponun ur existentes in pręterito, habent causata sua existentia in pręterito, & cum fuerint appetentes esse, erunt causata sua appetentia esse, & si erunt existentes nunc, erunt causata sua existentia nunc. hoc est, si fuerint in generatione, & causata sua erunt in generatione, & si erit iam perfecta generatio ipsarum, erit causatorum suorum perfecta generatio. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & hoc consimiliter etiā de re, quę generatur, si fuerit aliquid, quod generatur præcedens. & quasi voluit, quod causę pręcedentes sint coniunctę cum causatis suis, quemadmodum dispositio quietis & existētię, siue istę causę sint ita, aut non, hoc est efficiēs & materia.

Spēs causarum, q̄ simul sunt cū causatis, accipiūtur in demōstrationibus absolutis.

* Ab. l. connexio.

Est vtiq; a posterius facto syllogismus, principium autem & horum ipsa facta, quare & in iis, quæ fiunt consimiliter: a priori vero nō est, vt quoniam hoc factum fuit, quia hoc posterius factum fuit, & in futurum consimiliter: neque enim indefiniti, neque definiti erit temporis. quare quoniam hoc verum est dicere factum fuisse, hoc autem

A est verum dicere factum fuisse posterius, in intermedio nanque falsum erit dicere hoc iam altero facto.

Dixit Arist. syllogismus autem est a posteriori cum fuerit, & principium horum consimiliter etiam sunt ea, quæ iam fuerunt: & propter hanc causam sunt in iis, quæ generantur secundum hanc similitudinem, sed ex eo, quòd est prius, non vtique erit. vt in exemplo, quoniam hoc posterius generatur, quoniam hoc iam fuit: & consimiliter de eo, quod appetit esse: & hoc, quoniam non appetit esse, neque cum fuerit tempus determinatum, neq; cum fuerit indeterminatum in eo quòd erit, quoniam oratio, quòd iam fuit hoc, est vera, oratio in eo quòd iam fuit posterius, vera: & hoc, quoniam in tempore, quod est in medio, erit de oratione, quòd hoc iam fuit, & perfectum est, cum eo, quòd iam fuit hoc posterius, falsum.

Et hoc, quoniam si est domus, iam erit paries & fundamentum: & si erunt cau
B sata possi bilia, vt sint, ipsę possibiles erunt esse: hic igitur, cum fuerit posterius, 59
erit prius, & non cum fuerit prius, sequitur vt sit posterius.

Postquam quęsiuit, q̄uo se habet dispositio in rebus, quę non inueniūtur simul, hoc est causas, quę sunt per viam efficientis & materiæ simul cum causatis suis per consequentiam, & si est, quemadmodum cōtinuatio, quę est inter causas, quæ sunt per viā formæ, & inter causata sua, cœpit narrare, ꝙ colligantia inter vtraque est vna ex parte posterioris, hoc est causati, & non est causa ex parte altera. hoc est, cum positum fuerit causatum, sequitur ex necessitate, vt sit causa, & cum posita fuerit causa, non sequitur ex necessitate, vt sit causatum. exemplum huius est, ędificator, & domus, & lapides. cum enim est domus, sunt lapides, & ędificator ex necessitate, sed cum est ędificator & lapides, non sequitur, vt sit domus. Et cum dixit: Syllogismus aūt est a posteriori, cum fuerit. sensus est, atqui possibile est, vt fiat syllogismus in hac specie in eo ꝙ est ibi posterius, quod est notum per terminum mediū; qm̄ syllogismus vtiq; fieri potest inter consequentia, & consequentia vtiq; est inter posterius & prius, sedm ꝙ prius & posterius sic se habent. hoc est, cū positum fuit posterius, quod est causatum, sequitur ut sit prius, quod est causa, & non conuertitur hoc. hoc est, cum posita fuerit causa, nō sequitur, vt sit causatum. Et cū dixit: & principium horum consimiliter ēt sunt ea, quę iam fuerunt. hoc est, principium horum causatorum sunt ea, quorum præ-
C cessit existentia. Atqui designauit per hoc, vt doceat, ꝙ principium syll'i in his est aliud a principio existentiæ, & in contrarium dispositionis in specie secūda causarum, ꝙ principium syll'i in ipsis est principium existētię. Et. propterea species, quę potest inueniri, est ex demonstrationibus, quę sunt demōstrationes, quę sciuntur per signa, & spēs altera ęst ex causis, quę sciuntur per demonstrationē absolutam. Et posteaq̄ enuntiauit, ꝙ principium istorū est per res negatas negatione, hoc est, in eo, ꝙ cōsequentia inuenitur inter vltimū ipsorū & inter primū per consequentiā prioris, enunciauit, ꝙ dispositio talis est ita in rebus quę generantur, & dixit: & propter hanc causam sunt in ijs, quę generantur scdm hāc similitudinem. Deinde dixit: sed ex eo ꝙ est prius, non vtiq; erit. sensus est, syll's vero non est possibilis in his, in eo, ꝙ ponuntur res priores termini medij, qm̄ non sequitur cū positum fuerit prius existens in ipsis, vt sit posterius. Et hoc est quod voluit, cū dixit: vt in exemplo, qm̄ hoc posterius generatur, qm̄ hoc iam fuit. sensus est, quemadmodū si ponatur, ꝙ sequitur, vt hoc posterius generetur, qm̄ prius super ipso iam existit. Deinde dixit: & cōsimiliter de eo, quod appetit esse. hoc est, ꝙ non sequitur in futuro postremū ex primo, quemadmodū, ꝙ non sequitur † de prior', neq; de existenti. Deinde dixit: & hoc, qm̄ non appetit esse, neq; cum fuerit tp̄s determinatum, neq; cum fuerit indeterminatū. sensus est, & hoc, qm̄ non sequitur, cum est prius, vt sit posterius post ipsum, siue ponamus tp̄s,

Colligantia in oībus causis a posteriori ad prius est vna, non autē ex parte priori.

† Ab. l. 1 prędicato, neq; in pręsenti.

quod est inter vtrūq; ipsorum, determinatum, aut non determinatum. Vt in exē- D
plo, cum est ædificator, non sequetur vt sit paries post hoc in tempore alio, siue posuerimus tempus, quod est inter existentiam ędificatoris & existētiam parietis definitum, ac si dixeris mensem, aut non definitum. Deinde adduxit probationem super hoc, & dixit: qm̄, cum oratio ꝙ iam fuit hoc, est uera, erit oratio in eo ꝙ iam fuit posterius, vera. sensus est, atqui hoc est * consequens, hoc est, cum positum fuerit primum, non erit posterius † consequens existentiam ipsius in eo ꝙ posterius: qm̄ cum posuerimus orationem, ꝙ iam fuit prius in* pręterito esse, orationem veram, non erit oratio, ꝙ iam fuit posterius, oratio vera. hoc est, ꝙ si fuerit consequentia inter vtraq; consequens in futuro erit in pręterito consequens. dixit autem hoc, qm̄ res in pręterito est notior. Deinde dixit: et hoc, quoniam de tempore, quod est in medio, erit oratio ꝙ iam fuit & perfectū est cum eo, ꝙ iam fuit hoc posterius, falsa. sensus est, & hoc, manifestum, ꝙ nō sequitur, cum fuerit oratio, ꝙ prius iam fuit, vera, oratio, ꝙ posterius iam fuit, cōsimiliter etiam sit vera post hoc in tempore alio, propterea quia, si non esset res ita, erit oratio, ꝙ posterius sit in tempore medio, quod posuimus inter prius & posterius, cum fuerit prius oratio vera. Atqui voluit docere, ꝙ tempus in hac re est sibi simile: & hoc, qm̄ si verum diceremus, ꝙ prius cum fuerit in tempore, sequitur, ꝙ sit posterius in tempore alio, sequeretur, ꝙ oratio, ꝙ sit posterius in tpe medio inter vtraque, E
sit oratio vera: & hoc, qm̄ non est hoc conuenientioris consequentię, q̄ꝫ hoc, & si esset hoc, sequeretur ꝙ esset simul in tempore, cumq; non fuerint simul in tempore, non est posibile, vt inueniatur cōsequentia inter vtrunq; ipsorum conuertibilis. Atqui voluit per hoc, ꝙ inter duo consequentia nō potest esse tempus omnino. & hoc est, quod intelleximus primo per inquisitionem de ipso. hoc est, ꝙ eorum, quę non inueniuntur simul, an sit posibile, vt inueniatur inter vtrunque consequentia, aut non.

*Ab. l. necessarium.

† Ab. l. scdm illationē essendi posterius.

* Ab. l. ī prędicato. Sic & infra.

Eadem autem ratio & in futuro: neq; quoniam hoc factum fuit, hoc erit: medium enim congenitum oportet esse, factorum factū, & futurorum futurum, eorum quæ fiunt quod fit, entium ens: id vero, quod fuit, & id quod erit non contingit esse congenitum.

Dixit Arist. Hæc autē eadem oratio de eo, quod appetit esse, quoniam non propterea, quòd hoc fuit, erit hoc appetens esse, & hoc qm̄ medium sequitur vtiq;, quòd sit æquale in generatione, eorum quidem quæ iam fuerunt, quòd ipsum iam fuit, eorum vero, quæ appetunt esse, quòd ipsum appetit esse, & quod erit, quoniam erit, & eo- F
rum, quæ sunt, quoniam est, eius vero, quod erit, & eius, quod appetit esse, fieri non potest, vt sint simul in generatione.

Hic, & in textu sequenti vacat expositio: sed illius ad maiorem dilucidationem queratur tex. 37. 2. phy. pro huius vero 4. phy. tex. com. 121

60 Posteaquam narrauit fieri nō posse, vt sit terminus medius in his prior per id, quod est ex ipsis in tempore priori, quoniam non sequitur existentia posterioris ab existentia prioris, enunciauit, ꝙ res se habet in ijs, quę appetunt esse, hoc est, quę possunt esse, quę sunt appropriata in tempore futuro, & dixit. Hæc autē eadem oratio de eo, quod appetit esse. sensus est, hęc autem eadem oratio, quam diximus de rebus pręcedentibus, dicetur de rebus futuris, hoc est, ꝙ nō consequuntur vltima prima, neq; sequuntur ex ipsis, & propterea non accidet in ipsis syllogismus, in quo prima sint terminus medius. Postea adduxit causam eius, quo cōmunicant in hac dispositione, hoc est res pręteritę & futurę, & dixit: qm̄ nō propterea ꝙ hoc fuit, erit hoc appetens esse. sensus est, qm̄ non sequitur ex eo ꝙ prius sit, posterius esse, æqua est dispositio in hoc omnibus speciebus generatio-

A nis,& species existentię sunt tres,hoc est de rebus existentibus in prętérito, & pręsenti,& futuro, & tempus generationis & appetitus est specierum trium. Et posteaquam narrauit,ꝙ non prouenit in ipsis syllogismus concludens vltimum per primum,adduxit causam in hoc,& dixit:& hoc,qm̄ medium sequitur vtiq; ꝙ sit ęquale in generatione.sensus est,& causa,ꝙ non est possibile, vt sint prima in hoc terminus medius,qm̄ sequitur, ꝙ generatio termini medij sit æqualis generationi maioris extremitatis.hoc est,cum medium fuerit existēs, erit terminus maior existens simul cum ipso in generatione & existentia.Et posteaquam narrauit,ꝙ sequitur,vt sit terminus medius ęqualis extremitati maiori,enunciauit,quomodo inuenitur ęqualitas vtrorūq; in speciebus rerum existentium, aut futurarum,& dixit:eorum quidem,quę iam fuerunt,ꝙ ipsum iam fuit.sensus est, ꝙ est appetens cum ijs,quę sunt appetentia, & possibilis est generatio cum ijs, quorum possibilis est generatio secundum definitionem vnam, hoc est generatio ipsorum per momenta in tempore vno,hoc est terminus medius & maior,& consimiliter erit dispositio ipsius etiam rerum,quę sunt in actu.Et posteaq̄ commemorauit,quomodo sequitur,vt sit proportio ipsius in generatione simul cū maiore extremitate,enunciauit,qūo oportet,vt sit in rebus existentibus,quorū iam perfecta est generatio,& dixit:eorum vero, quę appetunt esse,ꝙ ipsum appetit esse.hoc est,erit existens cum rebus existentibus:& sunt ea,in quibus erit termi-

B nus medius,qui est prius,inter quod & posterius non est tempus,sed sunt existētia simul.Deinde dixit:eius vero,quod erit,qm̄ erit,& eius quod appetit esse,fieri non potest,vt sint simul in generatione.sensus est,in ijs vero, quę sunt simpliciter,& quę sunt possibilia esse,prius vtiq; si accipitur terminus medius, nō erit ęqualis in consequentia extremitati maiori,neq; in ijs,quę sunt in generatione, neq; in ijs, quę sunt appetentia esse: & concluditur ex hac causa, ꝙ terminus prior in hoc non potest inueniri terminus medius. Terminus medius maiori extremo æqualis. Documentū

Amplius neq; indefinitum contingit esse tempus intermedium, neq; definitum,falsum enim erit dicere in intermedio.

Dixit Arist. Amplius,tempus,quod est in medio,non potest esse, neq; definitum,neq; indefinitum:& hoc,quoniam oratio, quòd medium sit,est falsa.

Dixit:id,quod significat,ꝙ non est continuum vltimum cum pręcedenti, est, qm̄ tempus,quod est inter vtraq;, non est determinatum secundum naturam,neque indeterminatum,sed erit vtiq; aliqn̄ inter ipsa tempus medium, & aliquādo non erit.Et hoc est,quod significauit,cum dixit:& hoc, qm̄ oratio,ꝙ mediū sit,

C est falsa.hoc est,qm̄ oratio,qua sequitur vt tempus medium sit inter vtrunq; ipsorum,absq; dubio est falsa,qm̄ non est posterius,non erit vtiq; inter ipsa tēpus; iamq; accidet,vt sit cum antecedente.Et hoc,quod dixit,est†res consequens in ijs,quę appetunt secundum substantiam,sed variatio ipsorum est in loco tātum: inuenitur itaq; in ipso cōsequentia inter prius & posterius,hoc est in rebus ęternis secundum substantiam,quę sunt † similes cœlestibus,& hoc,cum fuerit*splē dor Solis,exempli gratia,sequitur vtiq;,vt sit*dies. 61 Tp̄s inter p̄cedēs, & vltimū non est determinatū 4.phy. tract. de temp. † Ab.l.quid necessariū ī rebus gn̄abilibus scd̄m substātiā, in mobilibus uero scd̄m locū tm̄ inuenitur illatio inter. †Ab.l.orbes cœlestes. * Ab.l.ortus * Ab.l.occasus.

Considerandum autem quid est ipsum continuum, vt post ipsum factum esse, ipsum fieri sit in rebus,an manifestum est, quòd non est contiguum facto quod sit, neq; enim factum facto: termini nanque sunt & indiuidui.quemadmodum igitur neq; puncta sunt sibiinuicē contigua,neque facta,ambo enim indiuidua sunt, neque vtiq; quod fit facto propter idem,nam quod fit,diuisibile est,factum autem indiuisibile: quemadmodum igitur linea ad punctum se habet, ita quod fit ad factum:insunt enim infinita facta in eo quod fit:magis autem manifeste in vniuersalibus de Motu oportet dici de his. 5.Phys.cap. de continuo

& contiguo, & alibi.

Dixit Aristotel. Oportet igitur iam, vt inquiramus quid est, quod colligat, & continuat, quousque erit res?, quòd ipsum est existens in rebus post rem, quæ fuit. Dicamus igitur, manifestum esse, quòd res, quæ est, non est contigua ei, quod iam fuit: & hoc, quoniam id quod iam fuit, non est contiguum illi quod iam fuit, quoniam sunt ambæ extremitates indiuisibiles. & quemadmodum puncta consimiliter et non sunt contigua sibiinuicem, sic oratio eorum, quæ iam fuere con similiter etiam: quoniam omnes duæ res sunt indiuisibiles, neque quod est, contiguum est ei, quod iam fuit propter hanc eandem causam: & hoc, quoniam quod est, est diuisibile, sed res, quæ iam fuit, est indiuisibilis. & quemadmodū se habent lineæ ad puncta, ita quod est ad illud, quod iam fuit: sunt enim in eo, quod est, res, quæ fuerunt infinitę. Sed iam oportet, vt dicatur de hoc sermone manifesto in tra ctatu nostro, quem adducemus in vniuersalibus de Motu. D

62 Sed iam dubitatur in hoc, & dicitur, quomodo, si cum fuerit vltimum, non sequitur primum, erit generatio ęterna & continua: & hoc, quoniam si oportet, vt non sequatur genitum, hoc est, quod iam absolutum est a generatione, quod generatur, non erit generatio continua: sed si sequetur ipsum, oportebit vtiq;, si est primum, ꝙ sit vltimum. Dicamus igitur, ꝙ ex genito non sequitur quod generatur per se, neq; generatio est continua per se, quemadmodum illud, super quo est motus vnus continuus per se: quoniam si esset res ita, fieri posset, vt finis generationis esset continuus principio eius, quod generatur, & finis ac principiū non possunt continuari vnum ipsorum per alterum, quoniam vtrunq; ipsorum nō est diuisibile, nisi igitur componatur per modum, quo componitur linea ex punctis: et hoc ex eo, quod monstratum est esse impossibile in sciêntia Naturali. E

Generatio est cōtinua. Vide ꝓ hoc 1. de gen. te. cō. 17. & 18.

* Ab. l. aufert.

Posteaquam declarauit, ꝙ non sequitur ex priori in generatione posterius, & est manifestum, ꝙ generatio est continua, quodq; hoc semper est, & non prohibetur secundum illud, quod declaratum fuit in scientia Naturali, cœpit explicare quęsitum, quō accidit ipsi continuitas. Fecit autē hoc, vt satisfaceret huic quęstioni: & quoniam illud, quod dictum fuit de hoc in scientia Naturali, est dubiū super eo, quod dicitur hic, & qm̄ non est responsio in hoc ex hac scientia, adduxit in hoc sermonem rationalem, quo* diuidit hoc dubium, quod accidit ex hoc in hac scientia, & dixit: Oportet igitur iam, vt inquiramus quid est, quod colligat & continuat, quousq; erit res, ꝙ ipsum est existens in rebus post rem, quæ fuit. sensus est, iam declaratum fuit, ꝙ non sequitur ex eo, ꝙ prius sit existentia posterioris: nos autem videmus, ꝙ posterius in generatione est contiguum priori: iam igitur oportet, vt inquiramus quid est quod colligat & continuat vtraque, quousq; sit, quod dicimus de eo, quod generatur consequens id, quod dicimus de illo, quod iam fuit. vt in exemplo, cum generatur homo, est quod dicimus, homo vnus. Et posteaquam adduxit interrogationem istam, dixit in responsione huius: Dicamus igitur manifestum esse, ꝙ res, quæ est, non est contigua ei, quod iam fuit. sensus est, & dicamus in responsione huius, ꝙ non est quòd generatur contiguum illi, quod iam fuit, secundum ꝙ est cōtinuum ipsi. Et hoc est quod voluit cum dixit contiguum. Deinde adduxit causam, propter quam non continuatur posterius cum priori, & dixit: & hoc, quoniam id, quod iam fuit non est contiguum consimiliter etiam illi, quod iam fuit, quoniam ambę extremitates sunt indiuisibiles. sensus est, & causa est, ꝙ non continuatur posterius cum priori, quoniam, non continuatur instans, quod verificatur de re priore, quę iam fuit, instanti, quod verificatur de posteriori, quod iam fuit, quoniam hęc duo instantia sunt duę extremitates indiuisibiles, iamq; declaratum fuit, ꝙ illud, quòd non diuiditur, non continuatur. Deinde dixit: quemadmodum puncta consimiliter etiā non sunt contigua sibiinuicem, sic oratio eorum, quæ iam fuere cōsimiliter etiam, sen: F

redditur cā, qua posterius non cōtinuatur cū priori. Vide 4. phy. a tex. c. 101. ad te. c. 125.

A sus est, & hoc, quemadmodum puncta non continuantur sibiinuicem, neque sunt contigua inter se, consimiliter se habet res in instantibus, quę non possunt apprehendere seinuicem, neque contiguari sibiinuicem. & hoc vtique declaratur in scientia Naturali secundum veritatem: sed celebratum est dictum, ꝙ inter quęcunque duo puncta est linea, quod cum ita sit, non itaque continuatur punctus puncto, neque contiguus est punctus puncto, quemadmodum contiguę sunt vnitates sibiinuicem in numero. & propterea dicitur in definitione contiguorum, ꝙ sunt illa, inter quę non est aliud eiusdem generis. Et hoc est quod voluit, cum dixit: quoniam omnes duæ res sunt indiuisibiles, neque consimiliter etiam quod est, contiguum est ei, quod iam fuit ob hanc eandem causam. intelligit per duas res indiuisibiles, instans & punctum, & intelligit per id quod dixit, neque est cōtiguum ei quod iam fuit, duas res, quas posuit, existētiam prioris in instanti priori, & existentiam posterioris in instanti posteriori: & quasi dixit causam, cur non continuatur posterius priori: quoniam instans, quod est finis generationis prioris. hoc est, quoniam instans, quod uerificatur de priori in eo ꝙ iam fuit, non continuatur cum instanti, quod continuatur cum posteriori quod iam fuit. & causa, ꝙ instantia sunt cum hac dispositione, est, quoniam puncta sunt cum hac dispositione. Cum vero posit aliquis dicere, ꝙ prius & posterius sunt duo corpora, & corpora sunt diuisibilia, & diuisibilia possunt continuari inter se, dixi in responsione huius: & hoc, quoniam quod est, est diuisibile, sed res, quę iam fuit, est indiuisibilis. sensus est, ꝙ illud, quod generatur, est diuisibile, sed instans, de quo verificatur ꝙ iam fuit, est indiuisibile. Deinde dixit: & quemadmodum se habent lineę ad pūcta, ita ꝙ est ad illud, ꝙ iam fuit. sensus est, ꝙ proportio eius, de quo dicimus, ꝙ est, ad id, de quo dicimus, ꝙ iam fuit, est proportio puncti ad lineam, hoc est proportio eius, quod non diuiditur ad id, ꝙ diuiditur. Deinde dixit: sunt enim in eo, ꝙ est, res, quę iam fuerunt, infinitæ. sensus est, ꝙ inueniuntur in eo, quod est ex parte, qua est in tempore, instātia infinita, in quorum vnoquoque verificatur de re, ꝙ iam est, & hoc, quemadmodum linea diuiditur per infinita, consimiliter tempus diuiditur per instantia infinita. Quoniam vero hæc est res naturalis, dixit: Sed iam oportet, vt dicatur de hoc, sermone manifestiore in tractatu nostro, quem adducemus in vniuersalibus de Motu. intelligit per hoc, Auditum Naturalem.

Marginal notes: Vide 4. ph. a tex. c. 103. ad te. c. 177. — Dubitatio. — B — Solutio. — Vide ꝓ hoc 6. ph. te. c. 4. & inde per multos tex. diffusissime.

De eo igitur quod est, quomodo, cum generatio consequenter sit, se habeat medium, quod est causa, in tantum acceptum sit: necesse est enim & in his medium & primum immediata esse. vt a factum fuit,
C quoniam c factum fuit, posterius autem c factum fuit: prius autem a, principio autem c, eo quòd proximius ipsius nunc est, quod est principium temporis, c vero factum est, si d factum est: cum igitur d fit, necesse est a factum esse: causa autem est c, cum enim d factum est, necesse est c factum esse: c autem facto necesse est prius a factum fuisse. Ita vero accipienti medium, stabitur alicubi in immediatum, an semper extra cadet propter infinitum? non enim est contiguum factum facto, quemadmodum dictum fuit, sed incipere tamen necesse est a medio & ab ipso nunc primo.

Dixit Aristotel. Quomodo autem est intētio medii, quod est causa, quoniam est generatio secundum consequens, hoc vtiq; assecutū fuit illud, quod positum fuit de ipso: & hoc, quoniam iam sequitur in hoc consimiliter etiam, vt sint medium & primum immediata. vt in exemplo, a iam fuit, quoniam c fuit, vltimū autem fuit c, sed primum a, & c principium, quoniam est proximius instanti, quod est

principium temporis, & c est, si d est. cum igitur sit c, sequitur ex necessitate, vt iam sit a, & causa est c: & hoc, quoniam cum sit d, sequitur, quòd iam sit c, & cum sit c, sequitur, quòd sit a, quòd iam fuit prius. Cum vero aliquid accipitur medium sic, perficitur & statur ad locum, in quo non est medium: nisi iam cadit semper per medium propter infinitum: & hoc, quoniam, quod iam fuit non est continuũ cum eo, quod iam fuit, quemadmodum diximus, præterquam quòd oportet, vt incipiatur a medio, & ab eo, quod est principiũ instantis. D

63. Et fieri non potest consimiliter etiam, vt dicamus, ꝙ principium eius, quod generatur, contangat finem generati: & hoc, quoniam quod generatur, diuiditur: et fieri non potest, vt designetur principio ipsius, & principium generationis non est diuisibile, & non dicitur de eo, quod est diuisibile, ꝙ tangat illud, quod nõ est diuisibile, quemadmodum non dicitur ꝙ linea tangit punctum: sermo autem de hoc, non attinet ad hanc scientiam.

Posteaquam respondit dubio dicto, ꝙ non sequitur ex primo vltimũ, & quomodo erit generatio continua, qm̃ generatio non est continua, hoc est per se, sed vltimum in ipso sequitur primum, cœpit adducere, quomodo se habet dispositio termini medij cum prima extremitate syllogismo, qui est per has res, hoc est, ꝙ oportet, vt sint termini medij finiti, & dixit: Quomodo autem est intẽtio medij, quod est causa, qm̃ generatio est secundum consequens, hoc vtiq; assequutũ fuit illud, quod positum fuit de ipso. hoc est, qm̃ erũt termini medij in syllogismo, qui erit in his rebus, quę sunt res vltimę cum rebus prioribus: & hoc, qm̃ res vltimæ sunt termini medij in his rebus, & priores sunt in cõclusionibus, †assecutus vtiq; fuit illud quod dixit in hoc, & illud quod dixit cognouit. Deinde dixit: & hoc, qm̃ iam sequitur consimiliter etiam, vt sint primum & medium immediata. sensus est, & hoc, quoniam sequitur in his, vt non sit inter terminum medium, qui est extremum, & inter maiorem extremitatem, quę est prior, terminus medius alius, & inter hunc terminum & extremitatem maiorem terminus alius cõsimiliter etiam, & hoc in infinitum, sed perficitur res in istis ad terminum medium, inter quem & primam extremitatem non est medium pœnitus. Deinde dixit: vt in exemplo, a iam fuit, quoniam c fuit, vltimum autem fuit c. sensus est, exemplum huius, vt sit a prius, & c posterius, sequitur, ꝙ sit a existens cum fuerit c, quoniam prius sequitur per hoc posterius. Deinde dixit: sed primum a, & c principium, quoniam est proximius instanti, quod est principium temporis. sensus est, a vero est existens primo, hoc est propter c: sed c est principium cognitionis per existentiam a, hoc est notum per ipsum in eo ꝙ est posterius q̃ a, hoc est notum per ipsum. Et hoc est quod voluit, cum dixit: quoniam est proximius instanti. hoc est, & quoniam quod est proximius, vt sit existens in actu ex partibus temporis, ipsum est instans existens, dixit de ipso, ꝙ est principium temporis. Et cum dixit de c, ꝙ est principium a, oportet vt intelligatur de ipso principium in cognitione, non in existentia, quoniam c est ordinatum in existentia ab a. Deinde dixit: & c est, si d est. sensus est, & si fuerit c principium existentię alicuius alterius, ac si dixeris d, & sit d posterius c, & sit c prius ipso posterius a, sequitur vtique ꝙ sit c, cum sit d. Deinde dixit: cum igitur sit c, sequitur ex necessitate vt iam sit a. sensus est, cum posuerimus, ꝙ d est posterius c, & c prius ipso, sequitur, cum sit posterius, vt sit c prius, iamq; habebimus, ꝙ cum est c posterius q̃ a, est a prius: sequitur itaque ex necessitate, cum fuerit d, quod est causatum, non causa, vt sit a, quod est causa, non causatum per medium c, quod est causa & causatum: causa quidem ipsius b, causatum vero ab a. Et hoc est quod significauit, cum dixit, & causa est c: & hoc, quoniam cum iam sit d, sequitur, quod iam sit c, & cum sit c, sequitur vt sit a, quod iam fuit prius. Deinde dixit: Cum vero aliquid accipitur medium sic, & perficitur, & statur ad locum, in quo non est medium. sensus est, cumque accipitur consequentia sic inter cau-

E

Motus continuus, quia magnitudo continua. 6. phy. te. cõ. 5.

† Ab. l. id qđ de hoc dr̃ ĩpedit id qđ dicit.

Inter mediũ & maiorem extremitatẽ non est mediũ penitus.

F

Vide 4. ph. te. c. 104. & 105. & 121.

A satum & causam, sequitur vt deueniat res ad causam primam, quæ non est p̃ causatũ: & hoc est terminus medius, inter quem & inter causam primã non est terminus medius: quoniam, si poneretur inter omnem causam & causatum terminus medius, qui sit causatũ ex vna parte, & causa ex altera, deueniet res in infinitum, et non perficietur per processum in causam primã, neque ad causatũ vltimũ. Atqui hoc est ita, quoniam, cũ posuerit aliquis causam primam & causatum vltimum, & inter quæ sunt media infinita, cadet vtique existentia causæ primæ per causatum vltimũ, secundũ ꝙ sequitur, vt sint media infinita, quę sunt extremitates primę: quemadmodũ, cũ non ponuntur extremitates primæ, sequitur, vt inueniãtur media infinita: & si fuerit falsum, ꝙ causæ & causata sint infinita, falsum erit vtique, ꝙ inueniãtur termini medij infiniti: & hoc iam declaratum fuit in tractatu primo de demonstrationibus simpliciter, vult autem declarare ipsum hic in hac specie demonstrationũ, hoc est, in quibus monstratur prius per posterius. Et posteaquã commemorauit, ꝙ non oportet vt media procedant in infinitum, cũ fuerint extremitates finitæ, quoniam posset contradicens dicere ipsi, ꝙ nihil prohibet, vt inueniantur inter duas extremitates finitas aliqua infinita, quemadmodũ se habet linea finita secundum duas extremitates, quoniam fieri potest, vt cadãt inter duas extremitates puncta infinita. Et dixit in responsione huius: & hoc, quoniã illud, quod fuit, non est continuum cum eo, quod iam fuit, quemadmodũ B diximus. sensus est, sed non sequitur in istis illud, quod sequitur in linea, hoc est, ꝙ sint inter primum ipsorum & vltimum media infinita, quoniam neque ea, quę sunt priora, sunt continua inter se. hoc est, illud, quod iam fuit prius, nõ continuatur cũ eo, quod iam fuit posterius, hoc est, quod iam fuit post ipsum. Et cũ dixit: pręterquã ꝙ oportet, vt incipiatur a medio, & ab eo, quod est principium instãtis. sensus est, præterquã ꝙ inuenitur cõtinuitas in istis, cũ incipimus ab extremo, quod est terminus medius in syllogismo, & sequitur medium, cum accipitur posterius, quod est instans existens. Atqui intendit, ꝙ hoc est principium posteriorum in consequentia, hoc est principium terminorum mediorum.

Quis est terminus medius, inter quẽ & maiorẽ extremitatẽ, non est medium.

Obiectio.

Responsio.

Similiter autem & in ipso erit. si enim verum est dicere, ꝙ erit d necesse prius verum dicere, quòd a erit: huius autem causa ipsum c. si enim d erit, prius ipsum c erit, si vero c erit, prius ipsum a erit: similiter autẽ infinita est sectio & in his: non enim sunt futura contigua inter se, principium vero & in his immediatũ accipiendum est.

Dixit Aristo. Et similiter in eo, quod appetit esse: & hoc, cum erit oratio, ꝙ d appetit esse, vera, sequitur vtique vt sit oratio, ꝙ a appe- C tit esse, prima vera, & secundũ hoc ipsum c: quoniã si d appetit esse, & c appetit esse prius, & si c appetit esse, a vtique appetet esse prius: & hoc exemplo, sectio in hoc cõsimiliter ẽt est infinita: & hoc, quoniam ea, quæ appetunt esse, non consequuntur neque aggregãtur inter se: & principiũ in his consimiliter ẽt oportet vt sit immediatum.

Generatio autem est consequens non continua, quoniam si generatio esset cõtinua, oporteret, ꝙ inuenirentur inter causas præcedentes tempore, & causata posteriori ipsis media infinita, hoc est causam & causatum propinquum ipsi. 64

Posteaquam narrauit, ꝙ dispositio rerum, quæ sunt in tempore præterito simul cum causis suis, est, cum existit posterius ex ipsis, hoc est causatum, vt existat prius, hoc est causa, & hoc non conuertitur. hoc est, cum existit prius, non existit posterius, quodque hæc si fuerint plura vno, media vtique inter ipsa sunt finita, quodque non est possibile in ipsis absque primo, quod est causa non causatum, & causato vltimo, quod est causatum non causa, vult enumerare, ꝙ simile huic accidit in rebus futuris, hoc est, quorum existentiam, & existẽtiam causarum suarum dimetitur tempus futurum, hoc est, ꝙ primum in ipsis sequitur ex

Epilogat dicta, vt continuet ea dicẽdis.

Eadem cõsequẽtia ĩ prę̃teritis, & futuris quoad cõsecutionẽ causati ad causam.

* Ab.l.tres.

Termini demonstrationis rerũ futurarum.

vltimo, quodque non conuertitur, & media ex primo & vltimo sunt finita. Et D
hoc est quod voluit, cum dixit: & similiter in illo, quod appetit esse. hoc est, dispositio rerum possibilium existentium in hac re, est, quemadmodum dispositio rerum præteritorum. Deinde cœpit in his consimiliter etiam * quatuor res, quemadmodum fecit in rebus præteritis, hoc est, causatum vltimum, & causam primam, & causam causatam per medium inter primum & vltimum, & accepit loco primi, literam, quam acceperat in ipsis, & est a: & loco vltimi, literam, quã acceperat in ipsis, & est b: & loco medij, literam, quã acceperat in ipsis, & est c. Et dixit: & hoc cum erit oratio, ꝙ d appetit esse, vera, sequitur vtique, vt sit oratio, ꝙ a appetit esse, vera. sensus est, & exemplum huius, quoniam, si fuerit illud, in quo est litera d, quod posuimus vltimum in rebus, quæ appetunt esse, & posuerimus c, quod est oratio, ꝙ d erit, orationem verum, sequitur vtique, vt sit, ꝙ a primum erit oratio vera. Et cum dixit: & secũdũ hoc, ipsum c. sensus est, & causa, cum positum fuerit d esse verum, vt sit oratio, ꝙ a existet, vera: qm̃, cum posuerimus orationem, ꝙ d erit, vera, erit vtique oratio, ꝙ c erit, vera, cumque fuerit oratio, ꝙ c erit, vera, oratio vtique, ꝙ a existet, erit vera. Et hoc est quod significauit, cum dixit: quoniam, si d appetit esse, & c vtique appetet esse prius: & si c appetit esse, a vtique appetet esse prius. Deinde dixit: & hoc exemplo sectio in hoc consimiliter etiam est infinita. sensus est, † & causa istius similitudinis sequitur expositione orationis, ꝙ posteriora sunt vera, vt sit oratio, ꝙ priora sunt, oratio vera consimiliter etiam: ita ꝙ, si disposueris in ipsis processum in infinitum, erit hæc consequentia procedens in infinitum. hoc est, cum positum fuerit, vt sit posterius ex ipsis, sequitur, vt sit prius ipso: & consimiliter, cum positum fuerit hoc prius, sequitur, vt sit prius alterũ, & si fuerit huic priori prius alterum, sequitur in hoc, ꝙ sit prius tertium, & consimiliter si acceperit quartum, aut quintum in infinitum, fortasse verificabitur, vt inueniantur in his priora in infinitum. Et posteaꝗ̃ enuntiauit, ꝙ priora sequuntur ex posterioribus, & non sequuntur posteriora ex prioribus, adduxit causam in hoc, & dixit: & hoc, quoniam ea, quæ appetunt esse, non consequuntur neque aggregantur inter se. sensus est, ꝙ causa, ꝙ non sequitur ex priori posterius in hoc, est, qm̃ non continuatur prius cum posteriori. Deinde dixit: & principium in his consimiliter etiam oportet, vt sit immediatum. sensus est, & principium demonstrationis in his debet esse immediatum, quoniam, si esset omne principium suum mediatum, non esset ibi propositio nota per se, neque aliquid causatum.

† Ab.l.ascẽsus huius exẽpli.

Causa, qua ĩ his nõ sequitur ex priori posterius.

Se habet autem sic in operibus, si facta est domus, necesse est incisos fuisse lapides, & factum fuisse hoc* propter quid: quoniam necesse est fundamentum factum fuisse, si quidem & domus facta fuit: si F
vero fundamẽtum est, prius lapides factos fuisse necesse est. Rursus, si erit domus consimiliter prius erunt lapides (monstratur autẽ per medium similiter) erit enim fundamentum prius.

* Nonnulli codices non habent illud ꝓpter quid.

Dixit Aristo. Dispositio autem huius in operibus & facturis per se est ita, si fuerit domus, sequitur vtique ex necessitate, vt iam incisi fuerint lapides, iamque fuit hoc, propter quid est hoc? dicemus, quoniam oportet, vt sit fundamentũ, quod iam fuit prius, si fuit domus, & si fuit fundamentum, sequitur vtique ex necessitate, ꝙ lapides iam fuerint priores, & a capite, si domus appetit esse, consimiliter iã appetunt lapides esse prius, iamque apparet & monstratur exemplo vno: & hoc, quoniam fundamentum iam appetet esse prius.

65 Planum autem, ꝙ inter causam præcedentem tempore & causatum posterius. hoc est propinquum, non est mediũ: qm̃ si est domus, iam fuit paries, & si iã fuit paries, iam fuit fundamentum, & si fuit fundamentum, iam fuere lapides: no-

D tum autem, ꝙ non est inter domum & parietem medium, quod est causa, neque inter parietem & fundamentum, neque inter fundamentum & lapides: ꝙ si esset generatio cõtinua, sequeretur, ꝙ esset inter domum & parietem mediũ, quod fit posterius pariete & prius domo: ꝙ si oporteret, vt esset inter causam propinquã & causatum medium, hoc est, inter causam præcedentem tempore, causatum posterius, esset continua causa propinqua causato, & non essent separata tempore. Quod si esset hoc ita, sequeretur, ꝙ esset inter hoc medium & causam suam medium, & procederet hoc in infinitum, & essent causæ rerum, quæ generantur, infinitæ, & consequentia huius in rebus, quæ iam fuere, est quemadmodum consequentia rerum, qua s posibile est esse.

Posteaq̃ enuntiauit de consequentia causarum in rebus, quæ generantur ex causatis, quodque causæ non sequuntur ex ipsis causatis, & hoc inuenitur in causis & causatis, quæ sunt in tempore præterito, & consimiliter etiam in tempore futuro, vult notare ad hoc de existentia dispositionis talis in ijs, quæ generãtur, artificialibus, qm̃ ars assimilatur rei secundum naturam, & dixit: Dispositio autẽ huius in operibus & facturis. sensus est, dispositio, in qua est hæc consequentia inter causam & causatum, erit in rebus. quæ fiunt ex operatione nostra & factura nostra. quemadmodum si est hic domus existens, sequitur vtique ex necessitate, vt sint lapides incisi. Deinde dixit: Iamque fuit hoc, propter quid est hoc? B sensus est, iamque fuit existentia lapidum propter domum per medium inter ipsos, & inter domum, & est fundamentum: & hoc, quoniam, si domus est existẽs, sequitur, vt existat fundamentum, & si est fundamentũ existens, sequitur, vt existant lapides: si igitur est domus existens, sequitur, vt existant lapides. Et hoc est quod voluit, cum dixit: dicemus, quoniã oportet, vt sit fundamentũ vsq; ad extremũ eius, quod scripsimus. sensus est, iamque fuit existentia lapidũ propter domum per medium alterum, quod dico esse fundamentũ. & hoc, qm̃ sequitur, si domus iam fuit, ꝙ fundamentum iam fuerit, & si fuit fundamentũ, iã fuere lapides. Atqui voluit per hoc exẽplũ ponere de tribus rebus, vltimo, & medio, & primo, quemadmodũ fecit hoc in elementis, & domus est primum in hoc exẽplo, & vltimum sunt lapides, & medium est fundamentum. Et posteaq̃ dixit, ꝙ domus cũ est existẽs, sequitur, ꝙ sint lapides existentes, adduxit exẽplũ medij inter ipsos, & dixit: qm̃ oportet, vt sit fundamentũ, quod iam fuit prius, si fuit domus, & si fuit fundamẽtum, sequitur vtique ex necessitate, ꝙ lapides iam fuerint priores. sensus est, ꝙ est fundamentũ, qm̃ cũ est existens domus, existit fundamẽtum prius absque medio, cũq; existit fundamentũ, existũt lapides absq; medio. Et posteaq̃ exẽplificauit in rebus artificialibus per hęc exẽpla artificialia, cœ- C pit enũtiare, ꝙ res inuenitur cõsimiliter ẽt in tẽpore futuro, & dixit: & a capite, si domus appetit esse, cõsimiliter iam lapides appetunt esse prius. sensus est, cũ repetierit hoc exẽplũ a capite, hoc est primo & secundo in rebus futuris, apparet, ꝙ res in ipsis est vna: & hoc, qm̃, si posuerimus ꝙ domus erit, oratio vera, sequitur vtique, vt sit oratio nostra, ꝙ lapides erũt prius, oratio vera, & post hoc monstrabit per exẽpla scdm exẽplũ vnũ. & hoc est, & mõstrabit, ꝙ domus, cũ ponitur esse, ꝙ lapides erunt per mediũ idem, qd declarauimus in rebus preteritis, & est fundamentũ: & hoc, qm̃, cũ positũ fuerit, ꝙ fundamentũ erit, sequitur, ꝙ lapides erũt, & cũ positũ fuerit, ꝙ fundamentũ erit, sequitur, ꝙ domus erit: igitur, cũ positũ fuerit, ꝙ domus erit, sequitur, ꝙ lapides erunt. Et hoc est, quod voluit, cũ dixit: & hoc quoniam fundamentum iam appetet esse prius. sensus est, & hoc, quoniã cũ positũ fuerit, ꝙ domus erit, sequitur ex ipso prius, & sine medio, ꝙ fundamẽtum erit: deinde sequitur ex positione fundamenti, ꝙ ipsum erit, ꝙ lapides erunt absque medio consimiliter etiam, & sequitur, cum positum fuerit, quod domus erit, ꝙ lapides erunt non primo, sed per medium, & est, ꝙ fundamentum erit.

Exẽplificat in rebus artificialibus, cũ ars naturam inquãtũ põt imitetur. 4. meteor. tex. com. 28. Vide ꝓ hoc Them. 1. de an. sup t. 16. & Auer. 2. ph. cõ. 22. & t. c. 79.

Exẽplũ de vltimo medio, & primo.

Quoniam autem videmus in iis, quæ fiunt, circulo generationem quandam esse, contingit hoc esse, si quidem sequantur seinuicem medium & extrema: in his enim ipsum conuertere est: monstra-

Primo posteriorũ cap. 3.

tum vero est hoc in primis, quòd conuertuntur conclusiones, quod D autem circulo, hoc est, in operibus autem apparet sic, madefacta terra, necesse est vaporem fieri, hoc autem facto nubem, hoc autem facto aquam, hoc autem facto, necesse est madefactam esse terram. hoc autem erat, quod a principio, quare circulo circuiuit, vno enim ipsorum quocūque existente, alterum est, & illo, aliud, & hoc primum.

Dixit Aristo. Iam vero videmus in iis, quæ erunt, quòd iam inueniuntur circulo esse: igitur hoc vtique conuenit, vt sit, si medium & ambæ extremitates consequuntur se inuicem: & hoc, quoniam in his erit conuersio æqualis: iamque declaratum fuit hoc in ipsis primis, hoc est, quoniam conclusiones reuertuntur æqualiter, quoniam dispositio circuli hæc est. Sed in operatione & factura iam vtique apparet consimiliter, quod dicitur: quoniam, cum fuerit terra humida, sequitur vtique vt generentur vapores, & hi sunt nubes, cumque generatur hoc, generantur aquæ, cumque generantur aquæ, madefit terra, & hoc est, quod fuit primum: circulo igitur circuiuit, & hoc, quoniam cum vnum istorum fuerit, quodcunque sit, erit alterum, & cum hoc erit, erit alterum, & cum hoc fuerit, est primum. E

66 Quoniam vero sunt hic nonnulla, quę conuertuntur ad seinuicem, hoc est in eo ꝙ causa est causatum, & causatum causa, sequitur, ꝙ sit demonstratio in his procedens circulo, quodque sit primum in ipsis medium, & medium primum. vt in exemplo, si esset terra madefacta, esset ex ea vapor, & si esset ex ea vapor, esset nubes, & si esset nubes, esset pluuia, & si esset pluuia, iam esset terra madefacta; sequitur itaque, ꝙ si esset terra madefacta, ꝙ esset terra madefacta, et si est vapor, ꝙ sit vapor, & ita in vnaquaque: & nonnulla sunt existentia per modū totius & semper, & hæc, siue ꝙ sint existentia semper, siue ꝙ generentur semper, non absque hoc, & in his erit res circulo.

Ex ijs, quæ mutuo generātur, sequūtur ex vltimis prima.

Posteaq̄ commemorauit, ꝙ in ijs, quæ generantur ex se inuicem, sequuntur prima ex vltimis, & non conuertitur res, & hæc est dispositio rerum, quæ generantur secundum rectum, cœpit cōmemorare dispositionem eorum, quæ generantur circulo secundum consequentiā, & dixit: Iam vero videmus in ijs, quę erūt, ꝙ iam inueniuntur circulo esse: igitur hoc vtique conuenit, vt sit, si medium & ambæ extremitates consequuntur seinuicem. sensus est, cum vero inueniuntur F aliqua, quæ generantur circulo, non secundum rectum, oportet vtique ex hoc, vt sequatur vnūquodque ipsorum ex suo compari, & sequatur ex altera extremitatum medium, & ex medio extremitas secunda, & ex hoc extremitas, a qua incœpimus, quousque sit res in istis circulo a duobus lateribus simul. Et hoc est, qđ significauit cū dixit: & hoc, quoniam in his erit conuersio æqualis. Atqui hoc ita fuit, quoniam, cum ea, quæ accipiuntur circulo, sequuntur seinuicē, accipitur circulus a latere dextro in sinistrum, & a latere sinistro in dextrum. Et posteaquā declarauit, ꝙ ista procedunt processu consequentiæ in circulum, quodque causa in hoc est, quoniam vnumquodque ipsorum est causa sui comparis, & causatum ab ipso, cœpit enuntiare, ꝙ ita sequitur, vt sit dispositio ipsorum in syllogismis, qui prędicantur de ipsis. hoc est, ꝙ ex terminis medijs ipsorum sequuntur cōclusiones, & termini, & medij sequuntur ex conclusionibus, quousque sit mōstratio in istis circulo, hoc est monstrentur termini tres per se inuicem, hoc est termini syllogismi. Et hoc est quod significauit, cum dixit: iamque declaratum fuit hoc in ipsis primis. hoc est, q̄m cōclusiones vtiq; reuertūtur ęqualiter, q̄m dispositio circuli est hęc. sensus est, iamq; declaratū fuit in tractatu Primo, mōstratio circuli quę sit, & hoc est, vt redeant cōclusiones super ꝓpositionibus ęqualiter, & manifestū cū hoc in qua materia erit, & hoc in ꝓpositione cōuertibili, Et posteaq̄

Vide 1. huius a t. 22. ad tex. 27. & 2. prior cap. 5.

A declarauit hoc per sermonem, vult monstrare ipsum per exemplum, quod inuenitur in operatione naturæ & factura ipsius, & dixit: Sed in operatione & factura iam vtique apparet hoc consimiliter, quod dicitur, quoniam, cũ fuerit terra humida, sequitur vt generentur vapores, & hi sunt nubes, cũque generatur hoc, generantur aquæ, cumque generantur aquę, madefit terra. vult ꝙ apparet, ꝙ causata sequuntur in his ex causis: & hoc, quoniam humiditas in terra est causa, vt generentur vapores, cum sequutus fuerit Sol, & vapores sunt causa, vt generentur nubes, cum infrigidatæ fuerint in loco frigido secundũ naturam. Deinde dixit: & hoc est, quod fuit primũ, hoc est madefactio terræ. hoc est, cũ madefacta fuerit terra vice vna, sequitur, vt madefiat secundo, & sic in infinitum. Deinde dixit: circulo igitur circuiuit. hoc est humiditas, & ita sequitur in vnoquoq;. Et dixit: & hoc, qm̃, cum vnum istorum fuerit, quodcunque sit, erit alterum, & cum hoc erit, erit alterum, & cum hoc fuerit, est primũ. sensus est, & causa, ꝙ ex quocunque accepto fit reditus circulo, est, quoniam, cum positum fuerit vnum ipsorum existens, sequitur existentia alterius, & cum sequitur existentia alterius, sequitur consequens ipsum, quousque sequatur primum positum. Documẽtũ.

Sunt autem nonnulla quidem, quæ fiunt vniuersaliter, namque & semper & in omni, aut sic se habent, aut fiunt, alia vero semper quidem, non vtplurimum autẽ, vt non omnis homo masculus barbam emittit, sed vtplurimum.

B

Dixit Arist. Iam vero inueniuntur nonnulla, quæ sunt secundum viam vniuersalis: & hoc, quoniam sunt semper & de omni, hæc autẽ, vt sint existentia sic, aut fiant: iamque inueniuntur quædam, quæ non sunt semper, præterquam quòd sunt vt multum. vt in exẽplo, non omnis homo masculus barbam emittit, sed vtplurimum.

Iamque inueniuntur nonnulla, quorum existentia non est semper, sed vtplurimum, quemadmodum productio barbæ in quocunque masculo, & termini medij in his erunt vtplurimum, & consimiliter propositiones, & itidẽ cõclusiones: 67

Posteaꝙ̃ cõmemorauit, ꝙ ex iis, quæ generantur, aliqua sunt, in quibus vltima sequuntur ex primis, hoc est causæ ex vltimis, hoc est circueuntia, quę est res necessaria in omni materia, dixit: Iam vero inueniuntur nonnulla, quæ sunt. innuit vt velit per essentiam ipsorum, existentiã ipsorum ex causatis suis, siue erit in rebus id, quod generatur, aut iam perfectũ fuerit. Et posteaꝙ̃ dixit: secundũ viam vniuersalis. coniunxit illud, quòd voluit per hoc nomen, scilicet expositionem eius, quod cõmemorauit in tractatu Primo istius libri: & hoc est, vt prędicatũ insit subiecto semper, & sit de omni subiecto, deinde diuisit intentiones istas, quæ prædicantur secundũ viã vniuersalis. Et dixit: hęc aũt, vt sint exitẽtia sic, aut fiant. hoc est, & hę sunt res, quæ inueniuntur secundũ viã vniuersalis, si fuerint sic, qm̃ sunt æternę, aut vt sit dispositio ipsius vniuersalis existens in ipsis p generationẽ. Scire autẽ debes, ꝙ ex iis, quæ generãtur secundũ substantiam, & quæ generãtur ex causis, quæ sunt causę efficientes, sequitur ex necessitate ex circulatione ipsorum, ꝙ non sit in istis intentio vniuersalis, quæ tradita fuit in libro Demonstrationis, vniuersalis inquam, quod præterijt ex eo, quod generatur circulo ex sitibus, quæ accidunt corporibus cœlestibus, quoniam hæc generantur ex necessitate. vt in exẽplo, quoniam si est splendor, erit vtique obscuritas: & propterea sequitur, si fuit hyems, ꝙ erit æstas, sed hæ non sunt causæ efficientes inter se, sed sunt res, quæ accidunt semper vna post alteram ad existentiam corporis efficientis motum suum semper & vnum: & hæc est species rerum, quæ generantur secundum viam vniuersalis tantum: quæ vero existunt secundum viam vniuersalis, erunt vtique in rebus necessarijs secundum indiuiduum, iamq; erunt in rebus vniuersalibus corruptibilibus non secundũ indiuiduũ, sed ex necessitate inuenietur vtiq; in ipsis pp naturã vniuersalẽ. Scire aũt debes, ꝙ ma-

in Genitis quædam sequuntur ex primis.

Vide 1. huius exposi. tex. 29.

C

Documentũ primum.

Documentũ secundum.

gna pars consequentium necessariorum simul cum causis efficientibus est in accidentibus cum subiectis suis, & hæc sunt, quæ sciuntur per accidentia substãtialia: & propterea sunt demonstrationes absolutæ vtplurimum in hoc genere. Et posteaq̃ cõmemorauit, quæ sunt res existentes, quæ consequuntur seinuicẽ consequẽtia necessaria, cœpit cõmemorare consimiliter ẽt, quæ ex ipsis cõsequuntur seinuicẽ secundũ viã vtplurimũ, & dixit: iamq; inueniuntur aliqua, quæ nõ sunt semper, præterq̃ ꝙ sunt vtplurimũ. vt in exẽplo, nõ omnis homo masculus barbam emittit, sed vtplurimũ. sensus est, exẽplũ huius, productio barbæ post iuuentutẽ in masculis, qm̃ non est hoc necessariũ, sed vtplurimũ: qm̃ inuenitur vtique vt in paucioribus aliquis, qui non emittit barbam. Et cum dixit: non omnis homo masculus barbã emittit. sensus est, qm̃ nõ omnis homo masculus emittit barbã ista productio barbæ non erit necessaria. Scire aũt debes, ꝙ in ijs, in quibus sequitur posterius ex priori, inuenitur res secundũ tres species, quod sequitur vt plurimum, & quod sequitur & nõ sequitur ęqualiter, & quod sequitur vt in paucioribus: demonstratio autem vtique erit in ipsis secundum speciem consequentis vtplurimum. D

Documentũ tertium.

Talium itaque necesse est & medium vtplurimum esse, si enim a de b vniuersaliter prædicatur, & hoc de c vniuersaliter, necesse est a de c semper & in omni prædicari, hoc enim est vniuersale & in omni & semper, sed supponebatur vtplurimum: necesse est igitur & medium vtplurimum esse, quod est, in quo b: erunt igitur & eorum, quę vtplurimũ, principia ĩmediata, quæcũq; vtplurimũ ita sunt, aut fiũt. E

Dixit Aristo. Oportet autem, vt medium in talibus sit vtplurimũ: & hoc, quoniam si fuerit a prædicatum de b per viam vniuersalis, & hoc de c secundum viam vniuersalis, sequitur vtique, vt sit a prædicatum de c semper & de omni, quoniã hoc est manifestum secundum viam vniuersalis, & hoc, vt sit de omni & semper, sed iam positũ fuit, quòd est vtplurimum: sequitur itaque quòd medium, quod est b, erit vtplurimum, erunt igitur & principia immediata eorũ, quæ vtplurimum sunt ita, aut generantur.

68 Et hoc, qm̃ si a fuerit prędicatum de omni b in pluribus locis, aut in plurimo tẽpore, & b prædicatum de c in pluribus locis, aut in plurimo tẽpore, sequetur, ꝙ d prædicabitur de c vtplurimũ, neque inuenietur res in hoc circularis. Dixit: Quoniam vero iam declaratũ fuit, qũo progreditur definitio a demonstratione, et secundũ quem modũ possibile est hoc, & secundũ quẽ modũ nõ est possibile. F

Quõ se mutuo cõsequũtur ea, quę se habẽt vtplurimũ.

Posteaq̃ declarauit, ꝙ causata cõsequuntur causas suas, & vtplurimũ ex ijs, quę generantur vtplurimũ, vult docere cõsimiliter ẽt, ꝙ demõstrationũ, quę erũt in hoc genere, propositiones cõsimiliter ẽt erunt secundũ viã vtplurimũ necessarię. Et cũ dixit: oportet aũt, vt medium in talibus sit vtplurimũ. sensus est, ꝙ terminus medius in demonstratione, quę erit in hac materia, sequitur ex necessitate, vt sit secundũ viam non necessariã, hoc est in prędicatione sua de minori, & prędicatione maioris de ipso. Deinde adduxit exẽplũ ex literis, quod procedit consuetudine sua, vt literæ illæ accipiãtur loco trium terminorum, & vult per hoc monstrare, quod cum fuerint conclusiones possibiles secundum viam vtplurimũ, sequitur, ꝙ sint propositiones possibiles secundũ viam vtplurimum, & dixit: & hoc, qm̃ si fuerit a prædicatum de b per viam vniuersalis, & hoc de c secundum viã vniuersalis, sequitur vtique, vt sit a prędicatũ de c semper & de omni: qm̃ hoc est manifestũ secundũ viam vniuersalis. sensus est, atqui sequitur, ꝙ sint propositiones cõclusionum possibiliũ possibiles, qm̃, si ponamus cõclusionũ possibiliũ propositiones necessarias, sequitur ex hoc contradictorium eius, quod posuimus. exemplũ huius. quoniam, si accipiamus, ꝙ a, quod est extremitas maior, prædicatur de b, quod est terminus medius secundum viam vniuersalis, hoc

Ex ꝓpositionibus necessarijs nõ progreditur cõclusio possibilis.

A eſt, de omni eo, quod eſt ſub b, & ſemper: & ſit b prædicatum conſimiliter etiam de c, quod eſt extremitas minor ſecundum viam vniuerſalis: ſequitur vtique, vt ſit concluſio vniuerſaliter prædicatio a de c, hoc eſt, vt prædicetur de omni eo, quod eſt ſub c, & ꝙ prædicetur de ipſo per ſe: & hoc, quoniam intentio prædicationis ſecundum viam vniuerſalis aggregat duas iſtas diſpoſitiones, hoc eſt, vt ſit prędicatum de omni ſubiecto, & ꝙ ſit ſemper, quemadmodum diximus in prę cedẽtibus. Deinde dixit: ſed iam poſitum fuit, ꝙ eſt vtplurimum, ſequitur itaq;, ꝙ medium, quod eſt b, erit vt plurimum. hoc eſt, ſed iam poſuimus, ꝙ concluſio eſt contingens vtplurimum, & hæc eſt diſſona repugnantia: ſequitur itaque vt ſint propoſitiones poſsibiles vtplurimum. Et dixit: erunt igitur principia immediata eorum, quæ vtplurimum ſunt ita, aut generantur. ſenſus eſt, & ſunt propoſitiones notæ per ſe ad concluſiones, quæ ſunt vtplurimum, conſimiliter etiam vtplurimum, & hoc aut in eſſentia, aut in generatione. hoc eſt, qm̃ eorum, quę ſunt vtplurimum, cauſæ ſunt illæ, quæ faciunt propoſitiones vtplurimum, & conſimiliter, quorum generatio eſt vtplurimum, erunt ibi exiſtentia vtplurimum, aut quę generantur vtplurimum. Et hoc eſt, quod ſignificauit, cũ dixit: ſunt ita, aut generantur. Documẽtũ.

B *De compoſitione definitionis ex ſuis partibus, & quando ſunt ignotæ quo pacto uenentur.* *Cap. VIII.*

QVomodo igitur ipſum quid eſt in definitiones aſsignatur, & quo modo demõſtratio aut definitio eſt ipſius, aut non eſt, dictũ eſt prius. Qũo aũt oportet venari, quæ in eo ꝙ quid eſt prædicantur, nũc dicamus Eorũ igitur, quæ inſunt ſemper vnicuiq;, nonnulla extenduntur in plus, non tamẽ extra genus dico autẽ in plus ineſſe, quæcunque inſunt quidem vnicuiq; vniuerſaliter, at vero & alii. veluti eſt quiddã, quod omni ineſt trinitati, ſed & non trinitati, quẽadmodũ ens ineſt trinitati, ſed & non * numero: ſed & impar ineſt omni trinitati, & in plus ineſt, nam & quinario ineſt, ſed non extra genus: quinarius enim eſt numerus, nihil autem extra numerum, & impar. * Al. l. trinitati.

Dixit Ariſto. Sed quomodo perficitur definitiones intentionis
C quid eſt, & ſecundũ quẽ modũ ineſt ipſi demonſtratio, aut definitio, aut non ineſt, iam vtique diximus in præcedentibus. Dicamus autẽ nunc, quomodo oportet venari res definitionum ignotarũ ex parte quid eſt. Dicamus igitur, quòd eorũ quę inſunt ſemper vnicuique, aliqua ſuperexcedunt, & ea ſunt ampliora ipſo, præterquã quòd non exeũt a genere ſuo. volo autẽ per id, quod dixi, quę ſuperexcedunt ipſum & ſunt ampliora ipſo, omnia illa, quæ inſunt vnicuiq; de omni, & inſunt conſimiliter ẽt alteri ab ipſo. vt in exemplo, iam eſt aliquid, quod ineſt omni ternario, præterquã quòd ipſum ineſt alicui quod non eſt ternarius, quẽadmodũ diſpoſitio entis: quoniã ipſum ineſt vtiq; ternario, pręterquã quòd & ipſum vtiq; ineſt ei, quod nõ eſt numerus: & impar quoq; ineſt omni ternario, & exiſtentia ipſius eſt amplior: & hoc, quoniã ipſe ineſt ẽt quinario, quod non exit a genere ipſius: quoniam quinarius eſt numerus, neque intentio imparis exit a numero.

69 Oportet autem, vt ſpeculemur de via, ex qua venamur definitiones & extrahimus, & dicamus, ꝙ eorum, quę prędicantur ſemper & per viam quid eſt, illud, quod prędicatur de ipſa, & eſt vniuerſalius re, aut vniuerſalitate, in qua tranſit naturam generis, in qua inuenitur res iſta, aut vniuerſalitate, in qua non pertrãſit. vt in exẽplo, qm̃ nos vtique prędicamus de ternario per viam quid eſt, ꝙ eſt ens, & ꝙ eſt numerus impar, preterꝗ̃ ꝙ ſi poſuerimus de ipſo, ꝙ eſt ens, iam pertranſit naturam generis, in quo eſt ternarius, & eſt numerus, quoniã intẽtio entis eſt vniuerſalior numero: licet aũt intẽtio imparis tranſcendat ternariũ, cũ impar inſit quinario, & ſeptenario, & alijs numeris, tamen non tranſcendit genus ipſius, quod eſt numerus. D

Quõ eſt intẽtione definitionis deuenerit ad ſermonẽde cauſis.

† Ab. I. communis ſit definitioni & demr̃ioni.

Quoniam fuerat intentio ipſius in hoc tractatu loqui de definitionibus primo & prius ꝗ̃ inueſtigaret de diſpoſitione ipſarum diſtinctionem poſuit inter ipſas & inter demonſtrationes, & ſecundum quem modũ poſsibile eſt, ꝙ oſtendatur per demonſtrationem definitio, & ſecundum quem modum non eſt poſsibile de re vna per definitionem quid eſt, & per ſpecies ſuas, & profectus eſt ex hoc ad numerum cauſarũ quatuor, & ſi† comprehenditur definitio & demonſtratio. ſed vidit, ꝙ locus decentior ad cauſas commemorandas eſt locus iſte: quoniam ea, quæ non habent cauſas, non oſtenduntur per demonſtrationem, neque ipſa, neque definitiones ipſorum: poſteaꝗ̃ perfecit hoc, expediens eſt, vt reuertatur ad id, quod erat in via ipſius, & eſt ſpeculatio de eo, quod ſupererat de ipſo ex intentione definitionum. E

Sermo de cauſis nõ eſt appropriatus definitionibus.

Et poſteaquam abſumpſit ſermonem ſuum de cauſis, qui non eſt appropriatus definitionibus, oportet, vt redeat ad ſermonem de definitionibus, & cœpit commemorare illud, quod monſtrauit ex diſpoſitione ipſarum, & dixit: Sed quomodo perficientur definitiones intentionis quid eſt, & ſecundum quem modum ineſt ipſi demonſtratio aut definitio, aut non ineſt, iam vtique diximus in præcedentibus. ſenſus eſt, per quam vero intentionem tradit definitio intentionem quid eſt, & per quem modum conſtituitur ſuper hac re demonſtratio, & ineſt ipſi definitio cũ eo, ꝙ conſiſtit ſuper ipſa demonſtratio, & ſecundum quem modum non eſt poſsibile, hoc iam vtique diximus in pręcedentibus: quoniam autem eſt via diuiſionis, quam iam protulerunt antiqui, & exiſtimauerunt, ꝙ ipſa facit acquirere definitionem, iam declarauit, ꝙ ipſa non facit acquirere definitiones ignotas ſecundum naturam, & cum eo, ꝙ facit facilẽ productionem definitionum & confert ipſis ſecundum modũ, quo confert inueſtigatio, hoc eſt facultas acquirendi veritatem per propoſitiones notas per ſe: & hoc, quoniã quemadmodum ex propoſitionibus aliquid eſt, quod ſcitur per ſe, & hoc vt ſciatur per manifeſtationẽ, hoc eſt per ſpeciem inquiſitionis, aut exemplum, conſimilis eſt diſpoſitio in definitionibus: ex ipſis enim aliquid eſt, quod ſcitur per ſe, & ex ipſis aliquid eſt, quod ſcitur per ſpeciem ſpeculationis: & hęc eſt via diuiſionis & via cõpoſitionis, de qua intendit mentionẽ facere hic. Et quoniã F

Vide ſupra in hoc ſecũdo expoſi. t. 39.

fuerunt antiqui, quemadmodum diximus, qui produxerunt viam diuiſionis tantum, addidit ipſe antiquis productionem vię cõpoſitionis, qm̃ ipſa non eſt inferior via diuiſionis ad vtilitatẽ definitionum, quinimmo fortaſſe eſt manifeſtior ipſa, & non inuenit ipſe, ꝙ non conferat ad productionem definitionum ſimpliciter, hoc eſt definitionum ignotarum ſecundum naturam. & hoc, quoniam ea, de quibus dixit, ꝙ diuiſio non producit definitiones, decet vt transferantur ad viam cõpoſitionis, & declarauit in ipſis, ꝙ via compoſitionis non eſt ſufficiens ad extrahendas definitiones ignotas ſcd̃m naturã, quẽadmodũ fecit hoc Abumazar in libro ſuo: ſed Ariſt. non fecit mentionẽ de hac via in libro ſuo, ſecũdũ ꝙ eſt ſufficiens ad extrahendas definitiones ſimpliciter, ſed ſcd̃m ꝙ eſt via facilitationis in hoc: & ſecũdũ hoc operepretiũ eſt, vt intelligatur intentio Ariſt. de commemoratione iſtius vię. Cũ vero dixit: Dicamus aũt nunc, qũo oportet venari res definitionũ ignotarũ ex parte quid eſt. ſenſus eſt, cũ declaratũ fuerit, qũo ſit cõſiſtẽtia ſuper definitionibus ignotis a demr̃ionibus, iam vtiq; cõuenit, vt dicamus, qũo conuenit, vt ꝓducantur definitiones non manifeſtę a definitionibus notis p ſe, & per quã viã conuenit procedere abſque via diuiſionis. Deinde dixit: Dicamus igitur, ꝙ eorum, quę inſunt ſemper vnicuiq; aliqua ſuperexcedunt, & ſunt

ampliora

A ampliora ipso, præterquam ꝙ non exeunt a genere suo. sensus est, & hæc via est vt consistamus super re, cuius intendimus definitionem, & recollegimus prædicata substantialia, non quæ sunt vniuersaliora ipso, præterquam ꝙ non conuenit, vt pertranseamus genus istius rei per ipsa: quoniam sunt multa inexistentia semper, quorum vnicuique insunt prædicata substantialia, quibus multa separantur ab ipso non egredientia genus ipsius. Et posteaquam dixit, ꝙ inest vnicuique rerum prædicatarum substantialium, quæ sunt ampliora ipso, enuntiauit, quę sint illa prædicata, & dixit: volo autem per id, quod dixi, quæ superexcedunt ipsum, & sunt ampliora eo, omnia ea, quæ insunt vnicuique rei de omni, & insunt consimiliter etiam alteri ab ipso. sensus est, & intelligo per id quod dixi, prædicata, quæ excedunt prædicata ampliora ipso, hoc est, vniuersaliora ipso, omnia prædicata, quæ prædicantur de aliquo per viam vniuersalis, hoc est, de omni subiecto & semper, quæ cum hoc in sunt alteri a subiecto. Et posteaquam commemorauit, quæ sunt intentiones prædicatorum substantialium, quæ sunt vniuersaliora subiecto, & magis appropriata, quam genus suum, adduxit exemplum, per quod docuit res, quæ sunt vniuersaliores, & non sunt magis appropriatæ, quam genus, & dixit. vt in exemplo, iam est aliquid, quod inest omni ternario, præterquam ꝙ ipsum inest alicui, quod non est ternarius, vsque ad id, quod dixit, ei, quod non est numerus. sensus est, exemplum huius, quoniam inest aliquid omni ternario, hoc B est prædicatur de ipso, & cum hoc ipsum prædicatur de aliquo, quod non est in numero, qui est genus ternarii, quemadmodum ens, quoniam ipsum iam inest ternario, hoc est prædicatur de ipso, & ipsum cum hoc prædicatur de aliquo, quod non est numerus. Et posteaquam mentionem fecit de prædicato vniuersali, quod transcendit genus rei, & est illud, per quod non confert via, commemorauit prædicatum vniuersale, quod est magis appropriatum generi, & dixit: & impar quoque inest omni ternario, & existentia ipsius est amplior: & hoc, quoniam ipse inest etiam quinario. sensus est, & exemplum prædicati vniuersalis, quod est magis appropriatum quam genus, est impar, quoniam ipsum prædicatur de omni ternario, & prædicatur de alio ab ipso ex speciebus numeri imparis, & non est vniuersalius genere ternarii.

Quæ sint p̄dicato subiecto āpliora.

Talia itaque accipienda sunt vsque ad hoc, quousque tot accepta fuerint primum, quorum vnumquodque quidem in plus inerit, omnia vero non in plus sunt: hanc enim necesse est esse substantiam rei. Vt trinitati inest omni numerus, impar primus vtroque modo, & vt non mensuretur numero, & vt non componatur ex numeris: hoc igitur iam est trinitas, numerus impar primus, & ita primus: horũ enim C vnumquodq; , alia quidem imparibus omnibus insunt, ultimũ vero dualitati, omnia autem † nulli.

† a. l. nulli nisi tria.

Dixit Aristot. Oportet vt eligantur talia, quousque deueniamus in electione ipsorum ad mensuram eius, quo sit vniuscuiusque inexistentia amplior, & aggregatum non sit amplius: & hoc, quoniam sequitur vtique ex necessitate, vt hoc sit substantia rei. vt in exemplo, intentio numeri, & intentio imparis, & intentio primi secundum species primi insunt omni ternario, & intelligo per species primi illud, quod non mensuratur a numero, & quod non est compositum ex numeris: ternarius igitur est hoc, idest numerus impar primus, & p hanc intẽtionẽ primus: & hoc, quoniã vtraque istarum duarum intẽtionũ est, quæ aggregantur in impari, sed hoc vltimum inest ternario consimiliter etiam: omnia vero ipsorum non insunt alicui.

Cumque hoc ita sit, modus, quo accipiuntur definitiones secundum hanc viã, 70

est, vt complicentur prędicata de re ex via quid est, quę nō trāscendant genus istius rei, & non transiliant super ipsum, & complicabimus ipsa, quousque inuenerimus ex ipsis primo summam numeri, cuius vnumquodque sit vniuersalius rei sed res composita ex ipsis sit æqualis rei, quam intendimus definire. D

Qui vult definire debet colligere p̄dicata substantialia.

Posteaq̃ declarauit, ꝙ rerū prædicatarū inueniuntur nonnulla magis vl'ia ipsis substantialia, quæ cum hoc sunt magis appropriata, q̃ genus ipsorum, cœpit narrare, ꝙ oportet eum, qui vult definire aliquid, colligere huiuscemodi prædicata, cūque aggregatū fuerit ex pluribus ipsorū, quod est æquale rei, cuius intendit definitionem, & comprehensum fuerit ipsum aggregatum genus illius rei, sequitur ex necessitate, vt sit aggregatū ex oī hoc definitio rei. Et cū dixit: Oportet, vt eligātur talia. intelligit per ipsum p̄dicata substantialia. Et cū dixit: quousq; deueniamus in electione ipsorū ad mēsurā eius, quo sit vniuscuiusq; inexistentia amplior, & aggregatū non sit amplius. sensus est, & oportet, vt eligamus ex istis prædicatis illud, cuius vnumquodq; sit vniuersalius subiecto, hoc est re, cuius intendimus definitionem, & aggregatū ex ipsis non sit vniuersalius eo, sed ęquale ipsi. Et hoc est qđ voluit, cū dixit: amplius. hoc est, p̄dicatur de ampliori q̃ subiectū. Deinde dixit: & hoc, q̄m sequitur vtiq; ex necessitate, vt hoc sit substantia rei. sensus est, & hoc, q̄m hoc aggregatum, quod est cum hac dispositione ex prędicatis, oportet ex necessitate, vt sit forma rei, & dr̄ia constituta ipsi: hoc est, cum relatum fuerit hoc ad genus suum, perfecta erit definitio istius rei. Deinde adduxit exemplum huius, & dixit: vt in exēplo, intentio numeri, & intētio imparis, & intētio primi scd̄m species primi insunt oī ternario. sensus est, & exēplum huius, q̄m inest omni ternario, ꝙ est impar, & ꝙ est numerus primus scd̄m intentiones specierū primi. Postea declarauit intentionē primi, & dixit: & intelligo per species primi illud, quod non mensuratur a numero, & quod non est cōpositum ex numeris. sensus est, ꝙ primum in numeris est scd̄m duas intentiones, quarum vna est, ꝙ non mensuretur a numero, altera vero, ꝙ non sit cōpositus ex numeris, quemadmodū ternarius & binarius: q̄m ternarius & binarius non sunt compositi ex numeris, binarius quidem non est ex numero penitus, ternarius vero est cōpositus ex numero & vnitate. Deinde dixit: ternarius igitur est hoc. hoc est, ternarius igitur est hęc res. hoc est, cū voluerimus exēpli gratia definire ternariū per hanc viā, intendemus ad prędicata substātialia, quæ sunt vniuersaliora ipsis, & magis appropriata q̃ genus ipsorū, quod est numerus: cūq; inuenerimus ex ipsis, qđ est ęquale ipsis, erit hoc definitio ipsius. vt in exēplo q̄m nos inuenimus, ꝙ prędicatur de ipso imparitas, & primitas scd̄m duas intētiones simul & inuenimus aggregatū hoc ęquale ternario, hoc est appropriatū ipsi, sequitur, vt sit definitio ternarii hęc, hoc est de numero primo scd̄m duas intētiones simul & hoc, q̄m primitas, q̃ dicit̄ de numeris, per q̃ intelligimus, ꝙ ipsi non mensurantur ab alio numero, est cōis quinario & reliquis, primitas vero scd̄m intentionem scd̄am est, ī qua cōicant binarius, & postea ternarius absq; aliis numeris in duabus speciebus primitatis simul. Et cum dixit: et hoc, quoniam vtraq; istarum duarum intentionum est, quæ aggregantur in impari. intelligit per ipsum, imparitatem, & primitatem, quæ describuntur in eo, ꝙ non mensurantur per numerum. Cum vero dixit: & hoc vltimum inest ternario. intelligit per ipsum, primum secundum intentionem secundam. Et hoc est quod descripsit, ꝙ non est compositum ex numero. Deinde dixit: omnia vero ipsorum non insunt alicui. sensus est, aggregatum vero ex his tribus dispositionibus non inest vtique alicui numerorum alii a ternario. E F

Binarius nō est compositus ex numero penitus, ternarius vero ex numero & vnitate.

Quoniam vero declaratum est nobis in superioribus, ꝙ necessaria quidem sunt, quæ in eo quòd quid est prædicantur, vniuersalia vero necessaria sunt, trinitati autem, & cuilibet alii sic accipiuntur in eo ꝙ quid est, quæ accipiuntur sic, ex necessitate quidē essent vtiq; trinitas hæc. ꝙ autem substantia sit, ex his planum est: necesse enim est, si non hoc esset trinitatis esse, vt genus aliquid esse, hoc aut no-

A minatum, aut innominatum: erit igitur in plus quam trinitati inexiſtens. ſupponatur enim tale eſſe genus, vt inſit ſecundum potentiam in plus. ſi igitur nulli ineſt alii quam indiuiduis trinitatibus, hoc vtique eſſet trinitati eſſe, ſupponatur enim & hoc ſubſtantia uniuſcuiuſque eſſe, quæ eſt in indiuiduis vltima talis prædicatio: quare conſimiliter & alii cuicunque ita monſtratorum eidem eſſe erit.

Dixit Ariſtot. Quoniam iam vtique notum eſt in eo, quòd adduximus ſuperius, ꝙ ea, quæ prædicantur per viam quid eſt, ſunt neceſſaria, & ſunt neceſſaria vniuerſalia, & ea, quę ponuntur in hac re, inſunt ternario, & rei alteri per viam quid eſt: ex neceſsitate igitur eſt, vt ternarius ſit hæc. quòd autem ſit ſubſtantia ternarii, notum vtique eſt ex hac re: & hoc, quoniam ſequitur ex neceſsitate, quòd non ſit, niſi intentio exiſtentiæ ternario, & ſit tanquam genus aliquod aut nominatum, aut innominatum: inerit igitur ampliori quam ternario, & ponatur quòd genus eſt hoc, hoc eſt, quòd ineſt in potentia ampliori B & ſi eſt hoc, non ineſt alicui alii, niſi ternario indiuiſibili: hoc igitur erit intentio exiſtentiæ ternarii: & hoc, quoniam nos poſuimus conſimiliter etiam, quòd ſubſtantia vniuſcuiuſque eſt oratio vltima, quæ connumerat indiuiſibile, quod eſt cum hac diſpoſitione conſimiliter etiam, cum fuerint ea, ex quorum diſpoſitione monſtratur, quòd ipſa inſunt ita rei alicui, quæcunque res fuerit inexiſtens, & quid eſt.

Quoniam, cum cõplicuerimus ex ipſis aliquid cum hac diſpoſitione, hoc erit definitio perfecta rei. vt in exemplo, quoniam inuenimus ternario ineſſe, ꝙ eſt numerus impar, & ꝙ eſt numerus primus ſecundum duas intentiones, per quas dicitur de numero, ꝙ eſt primus, hoc eſt, quod non eſt plus numero, & quod non metitur ipſum, niſi vnitas tantum quoniam primum in numero dicitur ſecundum duas intentiones iſtas, & eſt vnumquodque iſtorum prædicatorum vniuerſalius ternario, & prædicatum aggregatum ex ipſis æquale ternario, & hoc, quoniam impar ineſt ipſi & aliis, & primum, quod eſt, non eſſe compoſitum ex numero, ineſt ipſi & binario: & conſimiliter primum ſecundum intentionem ſecundam ineſt ipſi & omnibus imparibus: hæc vero prædicata tria non inſunt aliis: defini- C tio igitur ternarii, ex quo conſtituitur ſubſtantia ipſius eſt, ꝙ ſit numerus impar primus. & hoc, quoniam cum prædicantur plura de vno aliquo per viam quid eſt, erit potentia ipſorum potentia generis, ſi nõ fuerit ipſis nomen vnũ: atqui ſi fuerit genus, aut potentia ipſorum potentia generis, erunt communiora, & non erunt æqualia: & ſequitur cum ſunt hæc prædicata de ternario, & non ſunt genus vnum, quia non ſunt communiora, vt ſint definitio: & hæc definitio eſt, ꝙ incedamus in ipſa per extractionem definitionum ſpecierum vltimarum. 71

Poſteaquam poſuit, ꝙ prædicata, in quibus ponitur conditio, ꝙ ſint ſubſtantialia, & magis vniuerſalia, quam id, quod dicitur de ipſo appropriatum ex genere, cum aggregatum fuerit ex ipſis vniuerſale æquale rei, quoniam ipſa erunt definitio, & poſuit exemplum de ternario in ipſis prædicatis, quæ inſunt ipſi, hoc eſt imparitate & primitate ſecundum duas intentiones, vult monſtrare de ternario, & de aliis rebus, quas definire hoc modo intendit, quomodo apparet, ꝙ aggregatum iſtorum trium prædicatorum eſt definitio ternarii. Et dixit: Quoniam iam vtique notum eſt in eo, ꝙ adduximus ſuperius, ꝙ ea, quæ prædicantur per viam quid eſt, ſunt neceſſaria. ſenſus eſt, atqui ſequitur, ꝙ aggregatum ex prædicatis, quæ ſunt cum hac diſpoſitione, ſit definitio rei: quoniam iam declarauimus in præcedentibus, ꝙ prædicata, quæ accipiuntur in reſpõſione quid eſt, ſunt neceſſaria, & declaratum fuit conſimiliter etiam, ꝙ neceſſarium eſt vniuerſale,

Ea, quæ per viã quid eſt prędicantur, ſunt neceſſaria,

Et si res ita est, planum vtique, cum verificatum fuerit apud nos de prędicatis ex D
via quid est, quæ traduntur in responsione quid est, ꝙ oportet ea prædicata esse
necessaria & vniuersalia. vt in exemplo, cum verificatum fuerit apud nos de istis
prædicatis trinarii, ꝙ ipsa sunt prædicata ex via quid est, hoc est imparitate &
primitate secundum duas intentiones, iam vtique declaratum fuit, ꝙ ipsa sunt ne
cessaria & vniuersalia. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & ea, quæ ponun
tur cum hac dispositione insunt ternario, & rei alteri per viam quid est. hoc est
secundum quid est, & reliquis: manifestũ igitur, ꝙ ipsa sunt vniuersalia & neces-
saria ternario. Et posteaquam docuit ꝙ prædicata, quæ accipiuntur in responsio
nę quid est, oportet esse cum his duabus dispositionibus, dixit: ex necessitate igit
est, vt ternarius sit hæc. sensus est, sequitur itaque, vt sit aggregatio istorum præ
dicatorum ex parte, qua sunt æqualia ipsi. Deinde assumpsit declarandum, vnde
sequitur hoc, & dixit: ꝙ autem sit substantia ternarii, notum vtique est ex hac
re. hoc est, ꝙ aggregatio istorum prædicatorum sit substantia trinarii, est notum
ex eo quod dicam. Deinde dixit: & hoc, quoniam iam sequitur ex necessitate, vt
non sit, nisi intentio existentiæ ternario, & sit tanquam genus aliquod aut nomi-
natum, aut innominatum. sensus est, atqui sequitur, ꝙ sit aggregatio horum defini
tio ternarii, quoniam si non esset definitio ternario, esset vtique definitio generis
ex generibus ternarii, quoniam sunt substantiæ, siue hoc genus habeat nomen, ut
figura, quæ est genus trianguli, aut non habeat nomen, sed significetur super ipso
per orationem, quemadmodum quod dixerunt, ꝙ genus duplicis est multiplex. E
Deinde dixit: inerit igitur ampliori quam triangulo, & ponatur, ꝙ genus est hoc,
hoc est, ꝙ inest in potentia ampliori. sensus est, & si ponamus, ꝙ ista prædicata
sunt definitio generis ternarii, sequitur vtique ꝙ insit ampliori, quã ternario, qm̃
iam positũ fuit in definitione generis, ꝙ ipsum inest in potentia ampliori, q̃ꝫ sit
res, quę est genus ipsius, iamque posuimus, ꝙ ipsa sunt ęqualia ternario, igitur se-
quitur, ꝙ sint definitio ipsius: qm̃ omnis oratio notificans substãtiam rei alicuius

Oĩs orõ notificans substãtiã rei aut est genus ipsius, aut definitio.

aut est genus ipsius, aut definitio. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: & si est hoc,
non inest alicui alii, nisi ternario indiuisibili: hoc igitur erit intentio existentiæ
ternarii. intelligit per ipsum, & si fuerit aggregatio istorum prędicatorum non ma
gis vniuersalis q̃ꝫ ternarius, de quo prædicatur non diuisibile in aliud, sequitur
vtique. vt sit hæc oratio definitio ternarii. Atqui dixit, ꝙ est in potentia, qm̃ non
est extra intellectum vniuersale in actu. Deinde dixit: & hoc, qm̃ nos posuimus
consimiliter etiam, ꝙ substantia vniuscuiusque est oratio vltima, quæ connume-
ratur indiuisibilis. sensus est, atqui declaratum est hoc, cum fuerimus confessi, ꝙ
substantia vniuscuiusque entium materialium est terminus vltimus, qui dicitur de
omnibus indiuiduis, quę sunt indiuisibilia, hoc est indiuisibilia ex parte, qua est
ratio primi. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: quæ connumerat indiuisibile. hoc
est, quæ prædicatur de indiuiduis prædicatione prima. & quasi vult, ꝙ cum admi
serit, ꝙ definitio docens substantiam rei est posterior illa, quæ tradit essentiã cu- F
iuscunque indiuidui ex indiuiduis ternarii traditione prima, sequitur vtique, ꝙ
aggregatum istorum prædicatorum sit definitio ternario. & existimo, ꝙ ipse vti-
que designauit per hoc illud, quod declaratum fuit in iis, quæ sunt post naturalia

Vide. 3. meta. tex. cõ. 40. & 8. meta. text. cõ. 9. & alibi.

ꝙ definitio in veritate est indiuiduorum, quæ sunt in actu. Et posteaquam voluit
docere, ꝙ hæc est intentio, per q̃ꝫ posuit exemplum de ternario, ꝙ est vniuersale
in omnibus indiuiduis, quorum definitionem intendimus, dixit: cũ fuerint ea, ex
quorũ dispõnibus mõstratur, ꝙ ipsa insunt ita rei alicui, quæcunque res fuerit in
existens ipsi, & quid est. sensus est, & quemadmodum declaratum fuit in hoc ge-
nere prędicatorũ, quę tradunt substantiam ternarii, consimiliter se habet res in
omnibus prædicatis, ex quorum dispositione declaratum fuit, ꝙ de re interroga-
tur, quid sit, quemadmodum se habet interrogatio prædicatorum, quæ insunt ter-
nario, quę attestantur substantiam de re, & tradunt definitionem ipsius: Atqui po
nit conditionem de prædicatis, quæ sunt magis vniuersalia, q̃ꝫ id, quod prędicatur
de ipso, & aggregatio ipsorum, est ęqualis illi, quod non prædicatur, quoniam nõ

Docũmẽtũ.

inest vnicuique prædicatum vnum substãtiale æquale ipsi: & intendit ipse in hoc
tractatu intentionem vniuersalem.

A Oportet autem, quando totum aliquid negotietur quiſpiam, diuidere genus in indiuidua ſpecie prima, vt numerum in trinitatem & dualitatem: poſtea ſic illorum definitiones tentare accipere, vt rectæ lineæ & circuli; & recti anguli. poſt hæc autem accipientem quid eſt genus, veluti vtrum quantorum, aut qualium proprias paſsiones ſpeculari per communia prima: accidentia nanque iis, quæ componuntur ex indiuiduis, ex definitionibus erunt plana, eo quòd principium eſt omnium* definitionum ipſum ſimplex, & ſimplicibus ſolis per ſe inſunt accidentia, aliis vero ſecundum illa. *a.l. definitio & ipſum ſimplex.

Dixit Ariſtot. Oportet autem, cum intendit aliquis definitionem alicuius totius, vt ſit ſollicitus diuidere genus in indiuiſibile primũ in ſpecie. vt in exemplo, quòd diuidat numerum in ternarium & binarium, deinde inquirat, vt accipiat definitionem iſtorum duorum & ſimilium ipſis, vt definitionem lineæ rectæ, & definitionem circuli, & definitionem angulorũ rectorum: deinde poſt hoc, cum accepit quid
B eſt genus ipſius, puta an ſit ex quantis an ex qualibus, conſiderabimus conſequentia appropriata per illa communia primum: & hoc, quoniam quæ conſequuntur res compoſitas ex indiuiſibililibus, erũt nota ex definitionibus, quoniam definitio ſimplicis eſt principium totius: & conſequentiæ inſunt vtique per ſe ſimplicibus, & definitionibus eorum tantum: quòd autem inſit illis aliis, hoc vtique eſt propter illa.

Si vero fuerit, quod intendimus definire genus medium inter ſpecies vltimas & genus vniuerſale, via vtique in hoc erit, vt accipiamus definitionem iſtarum ſpecierum vltimarum, per quas diuiditur genus iſtud per hãc viam, quam diſpoſuimus: cumque inuenerimus definitionem vtriuſque duatum ſpecietum diuiſatum, ſecernimus ex hoc illud, quod appropriatur vni ipſorum, & accipimus communicans & complicamus ipſi genus iſtius rei, ſiue ſit quantitas, ſiue qualitas, aut aliud ab hoc ex generibus, quę comprehenduntur in hoc, ſuperioribus, & erit compoſitum ex hoc definitio generis, cuius intenditur definitio. vt in exemplo, cum voluerimus definire lineam, conſiſtemus ſuper ſpeciebus vltimis, & eſt 72
C linea recta, & circularis, & reflexa: deinde accipiemus definitionem vniuſcuiuſque iſtarum trium ſpecierum per viam hanc, & ponemus, ꝙ nos inuenerimus definitionem lineę rectæ, ꝙ eſt longitudo ſine latitudine, cuius medium non remouetur ab vtriſque extremitatibus ſuis, cum cõſideratur ſecundum rectum, & inueniemus definiionem lineæ circularis, ꝙ eſt longitudo ſine latitudine, in cuius medio eſt punctus a quo omnes lineæ exeuntes ſunt æquales, & inueniemus definitionem lineæ reflexę, ꝙ eſt longitudo ſine latitudine, cum qua compoſitur proprium aliud. & inueſtigabimus communicans his tribus definitionibus, & inueniemus in ipſis, quod dicimus, longitudo ſine latitudine, & complicabimus ipſi genus lineę, quod eſt quantitas. & erit definitio lineæ abſolutæ, ꝙ eſt quantitas habens longitudinem ſine latitudine: & inceſſus noſter ad definitiones generum a definitionibus ſpecierum eſt res ad conſuetudinem naturæ: & hoc, quoniam genera ſunt compoſita & ſpecies ſimplices: & quod ineſt compoſito, ineſt vtiq;, propterea ꝙ ipſum ineſt ſimplici: iamque oportet, ſi definitio ineſt ſpeciebus & generibus, ꝙ inſit generibus, propterea ꝙ ineſt ſpeciebus. Et de hac via fecit vtiq; mentionem Ariſt. qm̃ ſibi videtur, ꝙ ſit leuior ad extraheudas definitiones ſpecierum, q̃ꝫ via diuiſionis, quod eſt, vt ſciatur per uiam compoſitionis, non ꝙ ipſi videatur hanc viam ſufficere ad extrahendas definitiones: quemadmodum iam opinati ſunt nonnulli, quoniam non † ſunt poſsibiles in extrahendis definitioni- †a.l. ſunt neceſſarii.

bus loci commemorati in libro Topicorum, hoc est loci constructionis & destructionis, & loci generis & differentię. & reliqui loci, qui ibi numerati sunt: quoniam ipsi vtique connumerati sunt propter definitionem: & numerati sunt ibi probabiles ex quibus colliguntur demonstrationes. D

Methodus tradēdi definitiones spērū subalternatum.

Posteaquam tradidit viam, per quam producuntur definitiones specierum vltimarum per viam diuisionis, vult tradere consimiliter etiam, quomodo producuntur per hanc viam definitiones specierum, hoc est quod est genus illius, quod est sub ipsis, & species illius, quod est supra. Et dixit: Oportet autem cum intendit aliquis definitionem alicuius totius, vt sit sollicitus diuidere genus in indiuisibile primum in specie, sensus est, iam vero oportet, cum intendit aliquis definitionem generis alicuius, vt diuidat genus istud in species vltimas indiuisibiles per speciem; vocauit autem genus vniuersale aliquod & totum, quoniam est ex speciebus, & species ipsius sunt vt partes, & ipsum respectu ipsorū est vt totum & † vniuersale. Deinde dixit: vt in exēplo, ꝙ diuidat numerum in ternarium & binarium, deinde inquirat, vt accipiat definitionem duorum istorum & similium ipsis. sensus est, exemplū huius, cum voluerimus, vt definiatur natura comprehensa in ternario & binario, ac si diceres numerum diuidemus ipsum in ternarium & binarium, deinde accipiemus definitionem vtriusque ipsorum per viam prioris, quoniam ternarius & binarius sunt ex speciebus vltimis. Et dixit: vt definitionem lineæ rectę, & definitionem circuli, & definitionem angulorum rectorū. sensus est, & ita monstratur sermo iste ex aliis exemplis similibus illis, quæ adduxit, quemadmodum, cum volumus accipere definitionem lineę, diuidemus ipsam in duas species, quæ sunt arcualis & recta: & ita, cum voluerimus accipere definitionem angulorum, diuidemus ipsos in rectos & non rectos, & accipiemus definitionem vtriusque secūdum viam pręcedentē. Et cū dixit: Deinde post hoc cum accepit, quid est genus ipsius, puta an sit ex quantis, an ex qualibus. sensus est, & cum acceperimus definitionem vniuscuiusque specierum generis, cuius intendimus definitionem, accipiemus genus istius generis. Deinde dixit: considerabimus consequentia appropriata p illa cōia primū. sensus est, cūq; acceperimus genus istius generis, cuius intendimus definitionem, & definitionē spērum suarū particularium, accipiemus de illis definitionibus prædicata substantialia appropriata in hoc, cuius intendimus definitionem, quæ sunt illa, quorum vnumquodq; est vniuersalius hoc genere & appropriato generi ipsius, & aggregatum vtrorūque erit ęquale huic generi, cuius intēditur definitio, & erit oratio aggregata ex genere istius gn̄is, & ex illis prędicatis appropriatis aggregata ęqualis huic generi, & ex via quid est, illa est definitio huius generis. Et quoniam posset aliquis dicere, cum fuerit definitio istius generis, perficietur vtiq; ex relatione prædicatorū substantialiū ad genus suum; quid igitur est opus, vt accipiantur definitiones spērum, in quas diuiditur primo? Quare vtiq; dixit ipse in responsione huius, ꝙ post illa prędicata appropriata, aggregatio ipsorum ad hoc genus est notior per species ipsius ꝗ̄ per ipsum per se. Deinde adduxit causam in hoc, & dixit: & hoc, qm̄ quę consequuntur res compositas ex indiuisibilibus, erunt nota ex definitionibus. sensus est, atqui sequitur hoc, qm̄ prædicata substantialia appropriata in ipsis in genere composito ex speciebus, quę non diuiduntur, hoc est, cuius intendimus definitionē, ipsa sunt apud nos per definitionem specierum suarū notiora, hoc est, ꝙ existentia ipsorum in speciebus sunt notiora, ꝗ̄ existentia ipsorum in hoc genere. Postea adduxit causam consimiliter etiam & dixit: & quoniam definitio simplicis est principium totius. sensus est, atqui consistentia super definitionem generis ex definitione speciei, est manifestior, ꝗ̄ consistentia super definitionem ex ipso per se: quoniam genus componitur ex speciebus, & spēs sunt simpliciores ipso, & definitio simplicis est principiū definitiones compositi, qm̄ principiū compositi est ipsum simplex. Deinde dixit: & consequentię vtiq; insunt per se simplicibus & definitionibus eorum tantum: ꝙ autem insint illis aliis, hoc vtique est propter illa. sensus est, prędicatorum autem substantialium appropriatorum generi, cuius intendimus definitionem, aut appropriatorum aggregationis ipsorum, erit vtique existentia ipsorum, notior per simplicia, hoc est species, quæ

Genus ē totum. Idem porph. cap. de specie.

† Ab. l. confusum.

Obiectio.

Solutio

Definitio simplicis est principium definitionis compositi.

A sunt sub genere, quoniā ipsa insunt primo speciebus, quoniam ipsæ sunt simplices, sed ꝙ ipsa insint illi, quod est ex compositione, hoc vtique erit, quia ipsa insunt speciebus, hoc est ipsa insunt speciebus primo, & generi secundo. vt in exemplo, quoniam genus vtique inest animali, quoniam inest speciebus suis, quę sunt homo & equus, & causa in hoc est, qm̄ animalitas absoluta inuenitur vtiq;, quoniam ipsa inest speciebus suis, & illa in speciebus inuenitur propter existentiam ipsius in indiuiduis, & propterea fuit indiuiduum notius apud nos ꝙ̄ species, et species notior ꝙ̄ genus, & consimiliter se habet res in prædicatis ipsorum, hoc est, ꝙ prę dicata generis appropriata ipsi insint speciebus, quæ sunt sub ipso, ꝙ est notius, quam ꝙ insint generi per se. & propterea videtur Aristot. ꝙ protractio definitionis per viam cōpositionis est notior, ꝙ̄ protractio ipsius per viam diuisionis, quoniam principium compositionis est notius apud sensum, & sunt indiuidua, principium vero diuisionis est ex generibus, quæ sunt minus nota apud sensum, licet sint notiora apud intellectū, & est verisimile, ꝙ diuisio sit notior apud intellectū.

Indiuiduum apud nos notius specie, et species notior genere: nō igitur magis vniuersale est prim o cognitum cōtras, Tho.

Diuisiones autem, quæ sunt secundum differentias vtiles sunt ad ita pertranseundum, vt tamen monstrant, dictum est in præcedētibus vtiles vero essent ita solum ad syllogizandum ipsum quid est. Atqui
B Videretur vtique, nihil, sed statim accipere omnia, ac si quispiā a principio acciperet absque diuisione.

Dixit Aristo. Diuisiones vero per differentias vtiles sunt ad definiendum hunc in modum: quomodo autem monstrant iam vtique diximus in præcedentibus. Iam vero vtiles sunt in hūc modum, hoc est, vt ratiocinentur super ipso quid est, scd̄m qd' existimatur, ꝙ non est hoc aliquid aliud a positione: quemadmodum si poneret aliquis a principio absque diuisione.

Dixit: Si vero extrahatur definitio per viam diuisionis, inuenitur vtique in definiendo hæc species vtilitatis secundum modum, q monstatus fuit in præcedentibus, hoc est, ꝙ via diuisionis est vtique vtilis in definitionibus, quas non ignoramus inesse definito, quodque ipse, cum sollicitus fuerit in hoc ad extrahendas definitiones ignotas, procedens per hoc faciet viam petitionis. 73

Posteaquā docuit modum extrahendi definitionem per viam diuisionis rediit ad narrandum vtilitatem diuisionis, & conditiones, quæ traduntur in hac, & di-
C xit; Diuisiones vero per differentias vtiles sunt ad definiendum hunc in modum: hoc est, quem commemorauimus ex parte diuisionis. Deinde dixit: quomodo aūt monstrant, iam vtique diximus in præcedentibus. hoc est, ꝙ iam dictum fuit, quo modo progreditur definitio per viam diuisionis. Deinde dixit: Iam vero vtiles sunt in hunc modum. hoc est ratiocinentur super ipso quid est. sensus est, vtilitas vero ipsarum est vtiq; in extractione definitionis tantum. designauit autem per hoc, quod prius dixit, ꝙ non est vtilis ad concludendū aliquid ignotum, & hoc, qm̄ Antiqui viderunt, ꝙ est vtilis in duabus rebus simul. Et posteaꝙ̄ enuntiauit, ꝙ est vtilis in extrahenda definitione tantum, dixit secundum quod existimatur, ꝙ non est hoc aliquid aliud a positione. sensus est, secundum quod iam existimatur, ꝙ extractio definitionis per ipsum non est aliquid aliud a definitione, & positione ipsius admissa, quēadmodum si positum fuisset, ꝙ est definitio istius absque eo, ꝙ progrediatur per viam diuisionis. Et hoc, quod dixerunt de intentione diuisionis, est illud, quod iam declaratum fuit prius, scilicet ꝙ faciēs ipsam, admittet, ꝙ genus inest definito, secundum ꝙ est genus ipsius, & admittet differētias diuisas inesse ipsi ex parte, qua sunt differentię, & admittet positionem speciei, cuius intendit definitionem sub vna duarum differentiarum oppositarum, vniuersale autem aggregatum ex genere & differentia est æquale ipsi, quemadmodum positum fuit a principio rei, ꝙ † ipsum vniuersale sortitum est illud absque diui-

Recenset diuisionis vtilitatem.

† Ab. le. ista summa esset illius definitio.

sione: & secundum hoc erit vtique facilitatio tantum, & traditio ordinis partium D definitionis in natura sua. Iam vero dicere posset aliquis, quod via compositionis est cum hac dispositione: hoc est, quod non est bonum ad faciendum viam hanc, nisi cum manifestum fuerit genus istius rei definitæ inesse ipsi ex parte, qua est genus, et erit notum ex dispositione prędicatorum substantialium, quę prædicantur de ipso, quod sunt substantialia, quodq; sunt vniuersaliora definito, & magis appropriata quam genus, quodque aggregatum ex ipsis est æquale illi, cuius intenditur definitio, & quod protrahit definitionem per hanc viam, est quod positum fuit ipsi a principio rei absque compositione in eo, quod extrahitur per viam diuisionis. Dicamus autem nos, quod positio eius est, quo indigemus ad positionem ipsius per viam diuisionis, hoc est admissionem eius, qua indiget ad susceptionem ipsius per eam, si non fuerit notum per se: ipsum igitur quod indiget, vt monstretur per syllogismum, necessarium est, & non conuenit, vt monstretur per aliud ab hoc: quod positum vero fuit per viam compositionis positione, fieri potest, vt sit non manifestum per se, & hoc secundum duas species, aut quod sit ex eo, quod potest monstrari per sensum: aut vt sit ex eo, quod potest monstrari per syllogismum, quod si fuerit ex eo quod potest monstrari per syllogismum, perficietur vtiq; per illas duas vias, hoc est per viam diuisionis & compositionis: si vero fuerit ex eo quod potest monstrari per sensum, hoc est per inuestigationem, quod vtique confert in hoc, est via compositionis, quoniam principium in ipsa est ex rebus sensatis: sed ex via diuisionis non erit vtique ipsi vtilitas in hoc, hoc est sensu, quoniam principium est ab intelligibili. perficiuntur autem duę viæ per res, quæ sunt notæ per se, absq; eo, quod mensurentur per sensationem earum, & res, quę non sciuntur, nisi per syllogismum: appropriantur autem via compositionis in cognitione rerum vniuersalium, quarum via est, vt cadat in ipsis veritas propter sensum, & propterea fuit hęc via magis vniuersalis, & magis vtilis, & proprie in scientia Naturali, in qua notiores sunt res sensibiles posteriores: & videtur, quod sit via diuisionis notior in Mathematicis, quoniam intelligibilia ibi sunt notiora sensibilibus: & hoc in eo, quod facit Mathematicus. & in summa illud, quod acquirere facit diuisio & appropriatur ipsi, sunt duo, quorum vnum est ordo partium definitionis, secundum vero est confidentia veritatis: & hoc, quoniam iam est aliquid per se notum apud nos, & est definitio rei alicuius, cumq; fecerimus in ipso viam diuisionis, erit confidens veritas nostra in hoc ad vniuersalitatem definitionum per partes illarum differentiarum oppositarum, & hoc est res per se nota. E

Dubium.

Solutio.

Methodus compositionis est secundum duas species.

In scientia naturali res sensibiles & posteriores sunt notiores: in mathematica vero notiora sunt intelligibilia et priora. Idem 1. ph. com. 2.

Differt autem aliquid primum & posterius eorum, quæ prædicantur, prædicari, vt dicere, animal mansuetum bipes, aut bipes animal mansuetum: si enim omne ex duobus est, & vnum quiddam est animal mansuetum, & rursus ex hoc & differentia, homo, aut quodcunque est, quod vnum sit, necessarium est diuidentem petere. F

Dixit Aristo. Est autem diuersitas & differentia, vtrum ipsorum debeat prædicari primo, & vtrum vltimo ex iis, quæ prædicantur. vt in exemplo, siue dicatur, animal homo bipes, siue dicatur bipes, animal homo, an differt? & hoc, quoniam si omne est ex duobus, & hoc intentio vna, animal homo: amplius ex hoc & differentia homo, aut quod cunque sit, cum fuerit vnum: sequitur vtique, vt sit apud eum, qui diuidit, petitio.

74 Vtile autem est hoc in specie definitionum, quæ non remouentur ab hoc; vt ostendantur per terminum medium: quoniam obseruamus in diuisione ipsorum, quod differentia est terminorum, qui sunt in diuisione, si ponamus differentiam primam secundum gradum suum, siue consuescat res e contrario, hoc est, vt ponamus posterius loco prioris, quemadmodum ille, qui diuisit animal in habens duos pedes, & in non habens duos pedes, quoniam hęc species diuisionis, non tradet definitionem ab

A terius speciel: quoniam definitiones specierum componuntur vtique ex duobus, quorum vnum est genus propinquum, & alterum differentia post ipsum, hoc est, quæ sequitur ipsum immediate, quemadmodum homo, cuius intentio cōponitur ex animali & rationali: & ad similitudinem horum orationes, quas exhibet hęc species diuisionis, componuntur vtique ex generibus longinquis & differentijs vltimis, quoniam bipes est differentia vltima animalis, & inter ipsa sunt differentiæ multę.

Intentio ipsius in hoc tractatu est docere, quæ differentiarum debet præmitti in definitione, & quæ ipsarum debeat postponi. Et dixit. Est autem diuersitas & differentia, vtrum ipsorum debeat prædicari primo, & vtrum vltimo ex ijs, quæ prædicantur. sensus est, & ex differentijs, quæ ponuntur in definitionibus differt, quę ipsarum debeat præcedere, & quæ debeat postponi, & hoc est magis appropriatum ęquali, vt in exemplo, quoniam differentia magna est, siue dicatur in definitione hominis, quod est animal, homo, bipes, siue dicatur, bipes animal homo, hoc est, qui ordinauit & dixit, animal homo, bipes, adduxit vtique definitionem secundum modos suos, & ordinauit differentias suas † secundum id quod tradit iudicium. Et postea quam narrauit quod compositio definitionis per viam diuisionis debet progredi in compositione sua per magis vniuersale, quam sint differentię, adduxit causam in hoc, & dixit, & hoc, quoniam si omne est ex duobus, & hoc intentio vna, animal homo, vsque ad extremum eius, quod scripsimus. sensus est, & causa in hoc

B est, quoniam propterea quod omne definitum est compositum in veritate ex genere & differentia, & est animal domesticum genus hominis ex parte, qua est vnū in compositione, & est hoc vnum, cum componitur cum differentia hominis, erit ex ipso genus hominis: sequitur itaque, vt adducatur tanquam genus totius, ex parte qua est pars generis propinqui, & ordo generis in definitione est prius differentia, hoc est æquale definito, & hoc sequitur in omnibus definitionibus: apparet ex hoc, quod oportet, vt definitio per viam diuisionis petat super vna differentiarū. Quoniam vero Aristo. aperuit sermonem in disputatione, in qua adducenda sollicitus fuit, destitit in ordine differentiarum, quod oportet vt sit secundum illud, quod dixit, & sequitur hæc probatio rem, quam commemorauit de ordine differentiarum, & sequitur consimiliter etiam res alia: & est, quod diuidens petat super differētijs, suffecit in commemoratione vnius duorum, alteram autem subticuit, quoniā consequentiam alterius significat oratio pręcedens, & hoc secundum consuetudinem Arist. in † transitu: & est ac si dixisset, & hoc, quoniam si totum, quod est definitio, fuerit ex duobus, genere & differentia, quæ est intentio animalis domestici, ex parte qua accipitur genus hominis, esset intentio vna, & ex hoc genere & differentia, quam adduximus post ipsum, staret homo, aut quodcunque accepimus ex definitis, cum declarauerimus ipsum ex parte, qua est vnum: iam itaque

C sequitur ex necessitate, vt sit apud id, quod ratiocinatur super definitionē per viā diuisionis vt petat super differentijs, quodque ordo ipsarū sit ordo, de quo mētionē fecimus.

Amplius vt nihil derelinquatur in eo quod quid est, ita solum contingit, quando enim primum acceptum sit genus, si inferiorū quidē aliquam diuisionum accipiat, non incidet omne in hoc: vt nō omne animal aut integris aut scissis pennis est, sed pennatum animal omne, huius enim differentia hæc, prima vero differentia est animalis, in quam omne animal incidit similiter autem & aliorum vniuscuiusque & extrinsecorū generum, & eorū, quæ sub ipso, vt auis, inquā, omnis auis, & piscis, inquam, omnis piscis; ita igitur procedenti est scire, quoniā nihil derelictū fuit, aliter aūt & derelinquere necessariū est, et nō scire.

Dixit Aris. Amplius in eo, quod non derelinquitur, & non deficit aliquid ex via quid est, sic vtique solum possibile. & hoc quoniā, cum acceperit genus primum, † posuit vtique aliquid eorum, quæ sunt ex diuisione inferiori, quoniam totum non cadet in his. vt in exemplo,

Quæ differētia in definitione pręmittatur.

† Āb. le ꝑ putauis erat.

Omne defītum est cōpositum ī veritate: considera qua cōpositione, et uide, i. ph. c. 5.

† Āb. l. despiciendo.

Processus super definitione uia diuisionis perit super differētijs.

† Āb. l. omissæ essent aliquæ res.

non omne animal aut est continuis pennis, aut scissis, sed omne animal volatile, hæc enim est differentia huius: differentia vero primi generis est, quæ cadit in genus totum, & similiter differentiæ vniuscuiusq; aliorum, & differentiæ generum, que sunt extra, & quæ sunt sub ipsis. vt in exemplo, differentiæ volatilis ex toto volatili, & differentiæ piscis ex toto pisce. cum enim progressus fueris hac via, scire poteris ꝙ non dereliquisti, neque deficit aliquid, secundum modum vero alium oportet vt derelinquatur & deficiat, & non sciatur. D

75 Propter hoc oportet diuidentem, qui intendit accipere definitionem per diuisionem, non prætermittere differentiam vniuersalem essentialem differentiæ appropriatæ, hoc est, vt non diuidat genus superius per differentiam generis, quod est sub ipso, sed per differentias vniuersales generi, per quas diuiditur, & non extat aliquid a genere ipsius: quemadmodum qui diuidit genus in ambulans & volans, & natans, deinde diuidit vnũquodq; istorum in differentias vniuersales ipsis; quemadmodum qui diuidit volatile in id, quod diuidit pennata aut squammata, ꝙ si diuideret animal primo in id, quod distinguit pennata, aut squammata iam † transiliret genus primum, & non comprehenderet omne animal per diuisionem suam. E

Qūō proceditur, ut quis p̄ diuisionē possideat naturam defini ti.

Posteaq; declarauit, qualiter debeat esse ordo differentiarum in definitione, vult docere consimiliter etiam, quomodo debeat procedere aliquis in diuisione sua, quousq; possideat per ipsam diuisionem naturam definiti in toto ipsius, non autem in parte ipsius. Et dixit: Amplius in eo, quod non derelinquitur, & non deficit aliquid ex via quid est. sensus est, & oportet diuidenti ꝙ diuidat genus definitum altum, & genera alia, quæ connumerauit, ita vt non derelinquat in diuisione differentiam aliquam ex differentiis, per quas diuidit prima diuisione genus comprehendens, quodcunque genus fuerit ex generibus, quæ studet diuidere, quousq; perfecerit ad differentiam definiti. Et cum dixit: sic vtiq; solum possibile. sensus est, sic igitur possibile, vt deueniamus per diuisionem ad definitionem perfectam, hoc est, cum non defecerit ad diuisionem differentia aliqua. Et cum dixit: & hoc quoniam, cum acceperit genus primũ, posuit vtiq; aliquid eorum, quę sunt ex diuisione inferiori, quoniam totum non cadet in his. sensus est, atqui hoc est consequens: quoniam, cum diuidens diuiserit genus primum, & posuerit differentias, per quas diuisit ipsum, si posuerit de differentiis, in quas diuiditur genus, quod est sub ipso, & per ipsas diuideret genus primum, non cadet vtique definitum sub hac diuisione penitus. Postea adduxit exemplum de hoc, et dixit: vt in exemplo, quoniam non omne animal est aut continuis pennis, aut scissis, sed omne animal volatile. sensus est, si diuiserit aliquis animal in id, quod habet pennas continuas, aut in id, quod habet pēnas scissas, diuisit vtique genus primum per differentias generis, quod est sub ipso: & hoc, quoniam non omne animal est aut continuis pennis, aut diuisis pennis: & differentiæ primę ex sunt, per quas diuiduntur omnia duo genera, sed hęc diuisio prima est omnis animalis volatilis. & hoc, qm̄ verum esset, si diceretur, ꝙ omne animal volatile est aut scissis pennis, aut continuis pennis. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: hæc enim est differentia huius. sensus est, ꝙ continuum pennis & distinctum pennis, sunt differentiæ animalis volatilis, non animalis simpliciter. & quoniam differentiæ primę generis, per quas diuiditur totum ipsum genus diuisione, non erit aliquid ex ipso, qđ non sit in ipsis: quẽadmodũ, si dicamus, omne animal aut est sanguineũ, aut nō sanguineũ. Et hoc quod significauit, cũ dixit: dr̄ia vero generis primi est, q̄ cadit in genus totum. sensus est, differentiæ vero generis primi, per quas diuiditur, ex sunt differentiæ, per quas diuiditur totum ipsum genus, hoc est, quod non derelinquitur ex ipso aliquid. Et cum dixit: & similiter differentiæ vniuscuiusque aliorum. sensus est, & hoc, quod diximus de genere, oportet vt intelligatur de reliquis generibus, quæ sunt sub genere vltimo, cuius intendimus diuisionem, & cō F

Exemplum diuisionis generis p dr̄ias inferiores ipso genere.

Differentiæ vere absorbent totũ genus adeo ꝙ nihil ex ipso relinquit

A similiter, quod est supra ipsum, si intendamus diuisionem ipsius ad hanc similitudinem, & ad reliqua. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: & differentiæ generum, quæ sunt extra, & quæ sunt sub ipsis, intelligit illas, quę fuerint vtique supra hoc genus, per quod posuimus exemplum, hoc est animal. veluti, si posuerimus diuisionem, nutriuiui in sensitiuum, & nō sensitiuum, & quæ sub ipso sunt: quemadmodum cum diuidimus animal in recte stans, & non recte stans. Deinde dixit: vt in exemplo, differentiæ volatilis ex toto volatili, & differentiæ piscis ex toto pisce. sensus est, exemplum huius, quoniam differentiæ substantiales volatilis sunt, quæ inueniuntur oppositæ in toto volatili, & differentiæ piscis, quæ inueniuntur consimiliter etiam oppositæ in toto pisce, si fuerint oppositæ in ipsis duæ, aut plures duabus. Deinde dixit: cum enim progressus fueris hac via, scire poteris, ꝙ nō dereliquisti, neque deficit aliquid. sensus est, cumque progressus fueris hac specie, iam vtique verificatur, ꝙ non dereliquisti aliquam differentiarum, quæ sunt partes ex hoc definito, quas non adduxisti, quodque hæc est definitio pfecta, in qua non deficit aliquid de substantia definiti. Deinde dixit: secundum vero modū aliū oportet, vt derelinquatur, & deficiat, & non sciatur. sensus est, qui vero diuiserit genus rei per alium modum diuisionis ab hoc, hoc est per differentias nō primas sequitur vtique, ꝙ derelinquatur ex differentijs, per quas constituitur genus hoc definitum, vna, aut plures vna, iamque sequitur, vt non sciat definitum secundum B ipsius coaptationem ex definitione progrediente per hunc modum diuisionis.

Nihil autem oportet definientem & diuidētem omnia scire entia, quamuis impossibile dicunt esse aliqui, differentias scire, quæ sunt ad vnum quodq; non scientem vnumquodque, sine autem differentiis non esse vnumquodque scire: a quo enim non differt, idem esse huic, a quo autem differt, alterum ab hoc.

Dixit Aristot. Non oportet autem modo aliquo diuidentem & definientem scire omnia entia, & hoc, secundum quod dicere posset aliquis, ꝙ fieri non potest, vt sciat differentiam, quæ est vniuscuiusque, si non sciet vnumquodque, quodque non est via, qua sciat absq; scientia, que est per differentias: & hoc, quoniam illud, quod non est diuersum ab ipso, est vnum & idem cum hoc, & hoc inter quod & ipsum est diuersitas, est aliud ab hoc.

C Dixit: Neque oportet diuidentem cum eo, ꝙ monstrant definitionem per diuisionem, vt diuidat omnes differentias entium ita, vt sit extractio definitionis per diuisionem aliquid impossibile: cum fieri non possit, vt numerentur omnes differētiæ, quemadmodum existimauerunt hoc non nulli antiquorum, quoniam quod existimauerunt ex hoc, non est verum. 76

Posteaquam declarauit conditiones, quas cum executus fuerit diuidens per diuisionem, deducit ipsum ad definitionem rei, cuius intendit definitionem, & docuit mensuram rei, quam tradit diuisio, & quid, quod non tradit ipsi, vult docere, quid est, quod prohibet in summa hanc viam: & dixit, ꝙ est via falsa, qua errauerunt, qui magnificauerunt diuisionem, & dixerunt, ꝙ apparet superior dimensione, & errauerunt vtique, qui destruxerant diuisionem, cum dicunt impossibilem esse diuisionem, & prohibent vtique ipsum, cum dicunt, oportere diuidentem, vt non deueniat ad spēm, cuius intēditur definitio, quousq; diuiserit oēs spēs, quę ponuntur sub genere altiori: & hoc est impossibile, qm̄ oportet diuidentem scire omnes species entium, hoc est, vt sciat omnes differentias, per quas differunt entia inter se. Et dixit: Non oportet autem modo aliquo diuidentem & definientem scire oīa entia sensus est, ꝙ nō oportet, vt sciat differētias oīum entiū. Et posteaq̄ cōmemorauit hoc, enūtiauit, ꝙ aliqs iā destruxit diuisionē, qm̄ credit, ꝙ diuisio se-

Redditur cā prohibēs diuisionem tradere definitionem completę.

quitur hanc rem, & dixit: & hoc, secundum quod dicere posset aliquis, ꝙ fieri non potest, vt sciat differentiam, quæ est vniuscuiusque, si non sciuerit vnumquodque, quodque non est via, qua sciat absq; scientia, quæ est per differentias. sensus est, & hęc oratio est impossibilis, & si aliquis existimaret, ꝙ fieri non potest, vt sciat differentiam alicuius, cuius intendit scire differentias per viam diuisionis absque eo, ꝙ sciat differentias omnium eorum, quæ diuersificantur ab illo, cuius intendimus desinitionem per diuisionem. Et posteaq̃ commemorauit hoc de sermone ipsorum, adduxit exemplum, qđ adduxerunt ad hanc opinionem, & dixit: & hoc, qm̃ illud, quod non est diuersum ab ipso, est vnum & idem cum hoc, & hoc inter quod & ipsum est diuersitas, est aliud ab hoc. sensus est, & qui dicit hunc sermonem, oportet, vt dicat, ꝙ manifestum est per se, ꝙ illud, qđ est diuersum a re, ipsum & res sunt vnum & idem, & quod est diuersum a re, ipsum est aliud a re. Atqui voluit, cum admiserit hanc propositionem, & contrarium ipsius, ꝙ sequit, vt qui nouit aliquid in eo, ꝙ proprie illam concernit, sequitur quod cognoscat ipsum diuersum aliud ab ipso, ꝙ si non nouit diuersum, esset ipsum, & hoc vnum & idem, & non nouit hoc. D

Documētū

Primum quidem igitur hoc falsum est: non enim secundum omnem differentiam alterum est: multę enim differentiæ insunt eisdem specie, sed non secundum substantiam, neque per se. Postea, quando acceperit opposita & differentiam, & ꝙ omne incidit hinc aut inde, & acceperit in altero quod quæritur esse, & hoc cognoscat, nihil differt scire, aut non scire, in quibuscunque prędicātur aliis differentię: manifestum enim est, qm̃ si ita procedens venerit in hæc, quorum nõ amplius est differentia, habebit rationem substantiæ, omne autem incidere in diuisionem, si sint opposita, quorum non est medium, nõ est petitio: necesse est enim omne in altero ipsorum esse, siquidem illius differentia erit. E

Dixit Aristo. Primum quidem hoc vtique est falsum. & hoc, qm̃ non est secundum omnem differentiam alterum diuersum, quoniã insunt multæ differentiæ eisdem specie, sed non sunt per se, neque secundum substantiam. Postea vero cum hoc vtique ꝙ acceperit opposita per drias, ꝙ omne incidit, aut hic, aut hic, & acceperit, ꝙ quæsitũ est ad alterum ex vtrisq;, erit vtique sciens per hoc, & non est differentia siue sciat, aut non sciat ea, de quibus prædicantur differentiæ rerum aliarum: & hoc, quoniam plane manifestum, si cum hoc, ꝙ acceperit hanc acceptionem, redierit ad ea, in quibus non inuenitur consimiliter etiam differentia, manifestum vtique erit ad rationem substantiæ: sermo autem, in eo ꝙ omne cadit in diuisionem, si fuerint differentiæ oppositę ex eo, ꝙ non est inter ipsas medium, non est vtiq; petitio: & hoc, quoniam, sequitur vtique ex necessitate, vt sit in altero ipsorum, si fuerit differentia huius. F

77 Primo quidem, quoniam non est necessarium diuidentem diuidere genus in differentias, quę sunt in ipso, quoniam ex ipsis aliquæ sunt substantiales, & aliquæ non sunt substantiales, sed necessarium est, vt diuidat in differentias substantiales, quæ innouant species sub hoc genere. Et secundo, quoniam naturæ vniuersales diuiduntur in differentias oppositas comprehendentes: res autem, cuius intenditur definitio, ponetur vtique sub istis oppositis, neque oportebit ipsum ex dispositione sua scire plus q̃ oppositum, sub quo ponitur res ista: oppositi vero alterius, aut

A oppositorum,non est opus nobis,vt sciamus differentias,in quas diuiduntur,quoniam sunt aliud a re ,cuius intendimus definitionem.vt in exemplo,si intẽdamus definire hominem , diuidemus animal in rationale, & non rationale , & inueniemus hominem poni sub rationali. Et non est nobis opus,vt diuidamus non rationale in omnes suas differentias vltimas , siue fuerint differentiæ istæ notæ nobis, aut ignotę,cumque incesserimus hac via,progrediemur absque dubio ad summã æqualem definito, & erit res definita posita absq; dubio sub vna partium oppositarum,in quas diuiditur genus suum,neque cõsueścit consuetudine petitionis: quia differentię,in quas diuiditur hoc genus per modum vniuersalitatis , non possunt admittere in ipsis medium:cumq; hoc sit permanifestũ in diuisione , sequitur ex hoc, vt sit, quod quærimus definire, cum nouerimus, ꝙ hoc genus suum ponitur sub vno ipsorum proculdubio.

Quoniam sequitur ex sermone prçcedente,oportere, qui vult cognoscere aliquid per se,vt cognoscat omne illud,quod diuersificatur ab ipso, cumque nouerit omne illud,quod diuersificatur ab ipso, quod nouimus per differentias suas, & diuersitatem a reliquis rebus ipsius,sequitur vtique , vt sciat reliqua per differentias suas;quoniam vero est hoc , sequitur vtique,cum admiserit,ꝙ illud,quod diuersificatur,oportet,ꝙ sit diuersum per differentias: cœpit docere falsum , quod est in hac propositione,hoc est quæ dicit ꝙ omne illud, quod diuersificatur ab ali- Non scd̃m oẽm d̃riam vnumqd̃que d̃r diuersũ. idem porph. ca. de differ.
B quo,est vtique aliud ab ipso. Et dixit: Primum quidem hoc vtique est falsum:et hoc,qm̃ non est secundum omnem differentiam alterum diuersum , quoniam insunt differentiæ multæ eisdem specie. sensus est,ꝙ in hoc sermone sunt plura falsa:primo quidem illud,in quo accipitur,ꝙ illud, quod diuersificatur,est aliud secundũ speciẽ:& hoc , qm̃ non diuersificantur differentię diuersę per quamuislibeat differentiarum variatarum, quoniam inueniuntur vtique differentiæ multę variatæ in specie vna & eadem,sed differentiæ istæ nõ sunt differentiæ substantiales,neque scd̃m substantiam. Et hoc est, quod voluit , cum dixit sed non sunt per se,neque secundum substantiam.Et postea voluit, ꝙ hæc propositio verificatur vtique,cum accipitur particularis, hoc est, ꝙ illa , quæ variantur per differentias substantiales,sunt vtique variata secundum speciem,& non variãtur simpliciter:& differentiæ non substantiales sunt illæ,quę accipiuntur in specie vna & eadem,quemadmodum album & nigrum,& aliæ differentiæ, quæ sunt in vna & eadem specie.Et posteaquam enuntiauit falsum,quod est in istis propositionibus, & est possibile,cum remouerit ab ipsis partem falsam,vt conferat litigatori,cum tollit verum ad instantiam veram,quoniam instantia ista est vtique secundum modum Dialecticæ,dixit:Postea vero cum hoc vtique,ꝙ acceperit opposita per differentias ꝙ omne incidit aut hic,aut hic.sensus est , veritas autem erit vtique cum hoc,ꝙ acceperit differentias oppositas,per quas diuiditur genus , &
C acceperit ꝙ absque dubio definitiones cadunt in vna ipsarum. hoc est , quando ponimus, ꝙ diuidatur totum hoc genus in oppositas d̃rias , quodque nihil prohibet,vt illud,qd̃ est sub ipso, ponatur sub vna illarum d̃riarũ. Et posteaq̃ cõmemorauit,ꝙ posteaq̃ diuidens posuerit duas istas cognitiones,quarũ vna est,ꝙ genus diuiditur vtiq; in d̃rias oppositas vniuersales ipsi,secunda vero,ꝙ quæsitum definitionis suæ ponitur sub vna istarum, absque dubio commemorauit intentionem tertiam ex eo,quo diuidens indiget ad monstrandum ipsum cõsimiliter etiã. Et dixit: & acceperit,ꝙ quæsitum est ad alterum ex vtrisq;. sensus est,cumq; posuerimus cum hoc cognitionem tertiam,quæ est,ꝙ varietur apud nos differentia,sub qua ponitur quæsitum definitionis suę, iam vtique perfecta erit nobis cognitio definitionis per viam diuisionis absq; eo,ꝙ oporteat,vt sciat omnes differentias rerum,quæ ponuntur sub oppositis,quæ sunt extra illud,cuius intenditur definitio,aut quæ communicant in differentiis vniuersalibus . Et hoc est,quod significauit,cum dixit : erit vtiq; sciens per hoc , & non est differentia siue sciat, aut non sciat ea, de quibus prædicantur differentiæ rerum aliarum . sensus est , cumq; sciuerimus ex dispositione diuisionis istas cognitiones, de quibus mentionem fecimus,non est vtiq; differentia siue sciat differentias omnium rerum,quę variantur a definito, aut non sciat ipsas , aut non est opus nobis ad cognitionem

Nõ oportet vt deffiniẽs sciat omnes differentias rerum , quæ ponũtur sub oppositis.

ipsarum per intentionem diuisionis. Et, cum dixit: non est differentia siue sciat, D aut non sciat ea, de quibus prædicantur differentiæ rerum aliarum. sensus est, ꝙ non est opus diuidenti, vt sciat res, de quibus prædicantur differentiæ, quæ sunt differentię rerum aliarum absque eo, cuius intenditur definitio. Atqui voluit, ꝙ non est opus diuidenti, vt sciat omnia ea, quę cadunt in differentia opposita, sub qua cadit res, cuius intenditur definitio. Et hunc sermonem inuenimus in traductione altera sic: æquum est siue sciantur res, de quibus dicitur differentia opposita, & distinctio ipsarum, aut non sciantur. Deinde dixit: & hoc quoniam plane manifestum, si cum hoc, ꝙ acceperit hanc acceptionem, redierit ad ea, in quibus non inuenitur consimiliter etiam differentia, manifestum vtique erit ad rationem substantię. sensus est, atqui hoc vtique est ex dispositione diuisionis manifestum, quoniam, cum progressi fuerimus hac via ex diuisione, deducemus rem ad differentiam, quæ non monstratur a differentia rei, cuius intendimus definitionem differentia altera, hoc est differentia ęquali rei definitę, † & hoc est, quod deuenit ad definitionem rei. Et dixit: sermo autem in eo, ꝙ omne cadit in diuisionem, si fuerint differentię oppositę ex eo, ꝙ non est inter ipsas medium, non est vtique petitio. sensus est, cum vero posuerimus ad diuisionem generis definiti in differentias oppositas, ꝙ definitum, cum ponitur in altera ipsarum, non est vtique ex cognitionibus, quibus indiget ad monstrationem ipsarum, quoniam notum est, ꝙ differentiæ illæ sunt oppositę oppositione, quę est in summa veritatis in altera ipsarum. E atqui dixit hoc, quoniam reliquas cognitiones, quæ sunt per diuisionem, posuit vtique ipsas diuidens per modum petitionis, cum non fuerint cognitiones ꝑ se, quemadmodum genus rei definitę inest definito, & quemadmodum speculatio de tentatione definiti per vnum duorum oppositorum, cum non fuerit ita notum.

† Ab. leg. et hoc est impedimentum.

Ad construendam vero definitionem per diuisiones, tria oportet coniectare, vt accipiantur, quæ prædicantur in eo ꝙ quid est, & hæc ordinare quid primum, aut quid secundum est, & ꝙ hæc omnia sint. Est autem horum vnum primum per id, quod possumus, quemadmodum ad accidens, syllogyzare, ꝙ inest, & per genus construere: ordinare autem, vt oportet, erit, si primum acceperit, hoc autem erit, cũ acceptum fuerit, quod omnibus sequitur, illi autem non omnia, necesse est enim esse aliquid tale: hoc autem accepto, iam in inferioribus idem modus est, secundum namque aliorum primum erit, & tertium consequentium, ablato enim superiori, quod consequitur aliorum primum erit: consimiliter vero & in aliis.

F Dixit Arist. Ad construendum autem definitionem per diuisionem, tria vtique oportet coniectare. quod est, vt sint ea, quę prædicantur ex via quid est: & ꝙ ordinetur in his, quod ipsorum est primum, & secundum: quodque aggregatio istorum sint hæc. primum igitur ex his est, quoniam fieri vtique potest, quemadmodum qui ratiocinatur ad accidens, quoniam inest, & ꝙ construit genus: ordo autem sc̄d̄m id, quod decet, erit vtiq; si acceperit primum, hoc autẽ erit, si posuerit, quod sequitur omnia, ad hoc autem non omnia, & hoc, quoniã est vtiq; ex necessitate aliquid tale: cumq; acceperit hoc, erit vtique in iis, quæ sunt infra, iste idem modus, & hoc, quoniam erit secundum, quod est ad res alias derelictas, primum, & tertium ad ea, quæ sunt contigua, & hoc, cum ablatum fuerit hoc, quod est supra, res vtique, sequitur ipsum, erit prima ad reliqua, & consimiliter in ipsis postremis, quæ sequuntur.

A Quod cum ita sit, qui sollicitus est in extrahenda definitione per diuisionem, indiget tribus conditionibus, quarum vna est, vt accipiat ea, quę prædicantur de re per viam quid est, secunda, vt sit ordo ipsorum quemadmodum meminimus, & ponatur differentia prima primo, & secunda secundo, & tertia tertio, & ita de cõsequentibus, & conditio tertia, vt consistat per diuisionem ad summam, quæ sit æqualis definito. 78

Dixit: Quod ea, quę oportet ponere artificem diuisionis in diuisione, cum voluerit, ꝙ operatio ipsius sit procedens secundum rectum, primum erunt vtiq; differentiæ prædicatę de eo, quod est sub genere ex via quid est, quæ sunt prędicata substantialia: secundo vero erit ordo differentiarum in definitione, cum ponitur ꝓ magis vniuersale, & magis vniuersale ex ipsis est primum, deinde secundum, qđ sequitur ipsum per ordinem, deinde tertium, quousque deuenerit per diuisionem ad differentiam appropriatam definito. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & ꝙ ordinetur in his, quod ipsorum est primum, & secundum. sensus est, vt doceatur ꝙ primum ex iis, & secundum, erit ordo ipsorum talis, cum præmisetimus primum, quod est magis vniuersale, postea adducemus secundum, quod est magis appropriatum ex ambobus illis: & ordo iste erit vtique, cum fuerint differentiæ, per quas diuiduntur genera, aliquæ magis appropriatæ aliquibus. cũ vero fuerit vtraque ipsarum magis vniuersalis suo compari, & magis appropriata ꝗ altera, & vtręq; æquales speciei, cuius intenditur definitio, hoc est, cũ aggregatæ fuerint, dicitur vtiq;, ꝙ magis significans super substantia rei est, quod debet pręmitti primum. Et posteaquã cõmemorauit duas istas intentiones, quæ debẽt obseruari in ipsis, mentionem fecit de tertia, & est, per quod scitur, ꝙ compositum ex genere & differentiis est definitio speciei, cuius intenditur definitio. Et dixit: quodq; aggregatio ipsorum sunt hæc. sensus est, & tertiũ, qđ verificatur de definito in prædicatione istius vniuersalis, hoc est, ꝙ sint æqualia ipsi, & cõuertibilia cum ipso in prædicatione. & quasi dixit, ꝙ oẽs illæ differẽtiæ sunt oẽs dr̃iæ, ex quibus constituitur hoc definitum: & hoc, qm̃, cum non dimiserit diuidens differentiam aliquam, oportet vtique, ꝙ inueniatur differentia conuertibilis, & non dimittatur aliqd de substantia definiti. Atqui dixit hoc, quoniam inuenitur vtiq; differentia æqualis, etsi dimittitur aliquid de substantia definiti, & existimatur, ꝙ rei est definitio perfecta, & nõ est definitio, vt sit in ipsa cõuertibilitas & cognitio essentiæ. Et posteaꝗ cõmemorauit hęc tria, cõmemorauit causam, ꝙ sit necessarium ad construendum super ipsis per diuisionem, & dixit: primum igitur ex his est, qm̃ fieri vtique põt, quemadmodum, qui ratiocinatur ad accidens, qm̃ inest, & ꝙ construit genus. sensus est, atqui sequitur, ꝙ construat diuidens per diuisionẽ super differentiis substantialibus: quoniam ea, quę prædicantur de iis, quæ sunt manifesta per sylm̃, aut nota per se, erunt qñq; acciden-
C tia, & qñq; erũt genera, & in summa prædicata substantialia, accidẽtia vero nõ docent substantiam rei. Ad hanc igitur intentionem oportet diuidentem, qui vult extrahere definitionẽ per viam diuisionis, vt diuidat genus per dr̃ias substantiales, & nõ ꝑ dr̃ias accñtales. Et posteaꝗ cõmemorauit cãm in hoc cõmemorauit qño ꝓuenit intentio scda, & est ordo, & dixit: ordo aũt scdm id, quod decet, erit vtiq;, si acciperit primũ. sensus est, ordo aũt proueniet vtiq; diuidenti ex substãtia diuisionis, cũ obseruauerit & diuiserit genus superius, & genera, quæ sunt inter superius & definitũ primũ, & primum ex differentijs per vniuersalius ipsis: & postea transtulit ad illud, quod est sub ipso per vniuersalitatem, & non dereliquit in descensu suo differentiã aliquã vsq; ad illud, quod est sub ipso. Postea docuit, qñ proueniat iste operans ad partem, & dixit: hoc aũt erit, si posuerit, qđ sequitur omnia, ad hoc aũt non omnia. sensus est, & hic operãs erit ad diuidentem, cũ fecerit differentias oppositas, quę insunt omnibus speciebus, quę sunt sub hoc genere, & non insunt rei definitæ, sed insunt ipsi loco alio duo opposita tantum, et consimiliter se habet res in speciebus, quę diuiduntur in definitum. Deinde dixit: Et hoc, qm̃ est vtiq; ex necessitate aliquid tale. sensus est. atqui hoc est possibile, qm̃ sequitur, vt inueniatur ex necessitate simile istis differentijs in omni genere. Deinde dixit: cumq; acceperit hoc, erit vtiq; ĩ ijs, q̃ sunt infra, iste idẽ modus. sen

Quæ diuisionis artificẽ in diuisione ponere debeat.

Tres intentiones obseruãdę in methodo definitionis habendæ.

sus est, cumque acceperit diuidere huiuscemodi differentias, & diuiserit p ipsas D genus quod nouit, ꝙ definitum ponitur sub vna ipsarum, & inuenitur aggregatū ex hoc genere vniuersalius definito, conuenit vtique, vt procedat per diuisionem differentię, quę est sub hac specie, cuius intendit definitionem hic idem diuidens, hoc est, ꝙ diuisio ipsius per opposita comprehendit genus, quod est sub genere primo. Cum vero dixit: & hoc, quoniam erit secundum ad res alias derelictū primum. sensus est, & hoc, quoniam differentia est secunda, † quae opponitur ipsi cum posita fuerit conditio in ipsa, quae posita fuit in differentia prima, & oppositum ipsius inuenitur vniuersale omnibus speciebus, quae ponuntur sub potestate differentiae, quemadmodum inest differentia & oppositum ipsius omnibus speciebus, quae sunt sub genere primo, Deinde dixit: & tertium ad ea, quae sunt contigua. sensus est, & differentia tertia, cum accepta fuerit per hunc modum inest speciebus, quas consequuntur species, quibus est differentia secunda. Atqui voluit per hoc, † ꝙ inter huiuscemodi differentias non est medium, sed consequuntur se inuicem contiguae ex dispositione, quae est in speciebus quarum istae sunt differentiae. Et posteaquam enuntiauit hoc, adduxit probationem in hoc, & dixit: & hoc, quoniam, cum ablatum fuerit hoc, quod est supra, res vtique, quę sequitur ipsum, erit prima ad reliqua, & consimiliter in ipsis postremis, quę sequuntur. sensus est, atqui hoc vtique est consequens, quoniam, cum ablata fuerit differentia prima, auferuntur per ablationem ipsius species, quibus hęc differentia est differentia vniuersalis, & derelinquitur differentia, quae cōsequitur species, quae constituuntur per differentiam primam, & consimiliter, cum ablata fuerit hęc differentia secunda, auferuntur per ablationem ipsius species, quae constituūtur per ipsum, & derelinquuntur species, quę constituuntur per differentiam tertiam, & propterea dicitur de differentia, ꝙ est illa, per quam innouatur species. E

† Ab. I. quā recipit.

† Ab. I. ꝙ sicut nō ē mediū inter tales differentias, sed quædā quibusdā inuicem succedunt, sic res se habet in spēbus, Ablata drīa auferē spēs p ipsa cōstituta. Idem porph. cap. de cōmmu. et ꝓprietat. prædic.

Quòd autem omnia hæc sint, manifestum est ex eo quòd accepit, & primum secundum diuisionem, quoniam omne aut hoc, aut hoc animal est: inest autem hoc, & rursus hujus totius differentiam, vltimi vero non amplius esse differentiam, aut & statim cum vltima differentia a toto non differre specie hoc: manifestum enim quòd neque plus adiacet, omnia enim in eo quòd quid est accepta sunt horum, neque deficit vllum: aut enim genus, aut differentia, vtique esset, genus quidem igitur & primum, & hoc, quod cum differentiis assumitur: drię vero omnes habentur, non enim amplius sunt posteriora specie: nanq; differret vtiq; ipsum vltimū, hoc aūt dictūest non differre. F

Dixit Aristot. Quòd autem aggregatio ipsorum sunt hęc, declaratum vtique fuit ex acceptione vniuscuiusque primi per diuisionem a toto siue quoniam erit animal hoc, aut animal hoc, & animal hoc inest, quodque differentia consimiliter etiam inest huic toti, quodque non inest huic alia differentia, quodque ipsum est cum differentia vltima, inter quam & prædicationem suam totius non est differentia in specie: & hoc, quoniam manifestum, quòd ipse nō vult, sed ponit aliquam differentiam, quoniam omnes eę sunt acceptæ ex via quid est, neque superest, neque deficit aliquid ex his neque vnum. & hoc, quoniam aut erit genus, aut differentia ipsius definiti, & genus ipsum est primum quod accipitur cum differentiis simul, † & differentiæ sunt omnes consequentes, neque erit tunc aliquid posterius, quòd si esset vtique aliquid alliud differens specie, hoc autem dictum vtique fuit ꝙ non differt.

† Ab. I. differētiæ autem

Et prima

A Et prima quidem conditio proueniet vtiq; in his,quę ignoramus prędicari de 79
aliquo per viam quid est,cum declarauerimus per syllogismum,ꝙ ea insunt ipsi cum hac dispositione,qm̃ per syllogismum monstratur vtiq;,ꝙ hoc est essentiale huic,quemadmodum ꝙ hoc est genus huic,aut ꝙ hoc est differentia huic, qm̃ per syllm̃ oẽm monstratur vnum istorum duorum , quemadmodũ declaratũ fuit in libro Topicorum,hoc est,ꝙ quęsitũ aut est substantiale,aut accidentale.Conditio aũt secunda,quę est,ꝙ partes definitionis ordinentur ordine condecẽti,erit vtiq;,cum ordinauerimus differentiam vniuersaliorem,quousq; deuenerimus ad differentiam posteriorem absq; eo,ꝙ misceamus inter ipsas differentiã, aut persequamur differentiam ipsorum per differentiam æqualem ipsi:cumq; consuetudinem istam habuerit diuidens,necessarium erit,vt omne diuidẽs vlẽ illi, quod est sub ipso,insit rei,per quam diuiditur inexistentia prima,quamuis sit inter primã ex ipsis & vltimam differentia longinqua a distinguentibus medijs,quę fuut inter ipsas: & eæ sunt, in quibus coniungitur primum per vltimum coniunctione substantiali.Conditio aũt tertia,quę est,vt summa sit ęqualis definito, proueniet vtiq; nobis & manifestabitur,cum diuiserimus genus superius primũ in differentias suas oppositas,deinde speculabimur hoc,quod intendimus definire, sub qua duarum differentiarum oppositarum ponatur: cumq; inuenerimus sub vna ipsarum poni,speculabimur, si compositum ex hac differentia & genere est æquale
B huic definito,aut vniuersalius ipso:& si fuerit vniuersalius diuidemus consimiliter etiã distinguens hoc in distinguentia opposita,deinde speculabimur sub vtro ipsorum ponatur definitum:cumq; inuenerimus id poni sub vno ipsorum,speculabimur de summa aggregata ex genere primo,& differentijs, quę sunt post ipsum:& si fuerit ęqualis speciei,aut generi,quod intendimus definire, iam vtique inuenimus definitionem ipsius:si vero fuerit vniuersalior,faciemus in hoc,quemadmodum feceramus antea,hoc est,diuidemus differentiam vltimam ipsorum in differentias duas oppositas,deinde eligemus sub vtra ipsarum sit ipsum definitũ, si summa fuerit ęqualis ipsi,aut non ęqualis: cumq; inuenerimus ipsam ęqualẽ, manifestum,ꝙ hęc erit definitio,cui non deficit aliqua differentiarum,per quam construitur substantia rei definitę,hoc est stabilitur,& non inuenitur in ipsa differentia deficiens:qm̃ quod deficit,aut erit genus,aut differentia:& genus primũ iam positum fuit in ipsa,& cum ipso coniunctę fuerunt oẽs differentię, quæ sunt in hac natura:ꝙ si positum fuerit,ꝙ deficiat differentia , hæc differentia erit diuersa in natura ab istis differentijs:differentię autem, quę componuntur cũ genere ad hoc,ꝙ ex ipsis sit definitio,sunt ex natura,vna.

Posteaquam declarauit,qũo consistit diuidens super duabus intentionibus,quibus indiget,cœpit declarare,qũo consistat super intentione tertia, aut qũo monC stretur,ꝙ iam deuenerunt ad ipsam. Et dixit:Quod aũt aggregatio ipsarum sunt hęc,declaratum vtiq; fuit ex acceptione vniuscuiusq; primi per diuisionem a toto.sensus est,ꝙ aũt aggregatum ex genere & differẽtijs sit idem cum re definita,cui non deficit,neq; superest, hoc vtiq; declaratum fuit ex diuisione generis per differentias primas oppositas,quę appropriantur generi definiti , secundum quod non erit pars ipsius aliquid ex eo,quod est sub ipso.vt in exemplo,si intẽtio nostra fuerit definire speciem aliquam ex speciebus animalis,† comprehendemus vtiq; animal ad differentias suas oppositas, quæ appropriantur animali, deinde cognoscemus sub qua differentiarum oppositarum ex differẽtijs generis ponitur hęc species,cuius intenditur definitio,cumq; cognouerimus hoc, cognoscemus,ꝙ hęc differentia simul cum genere est vl'is huic speciei , cuius intẽditur definitio.Et hoc est,quod significauit,cũ dixit:siue qm̃ erit animal hoc, aut animal hoc.sensus est,atqui cum nouimus intendentes definitionem hominis,ꝙ animal est genus ipsius,quodq; animal erit exempli gratia aut rationalis,aut nõ rationalis,cognoscemus,ꝙ animal rationale inest homini , quodq; hęc differentia inest omni homini.Et hoc est quod significauit,cum dixit: & animal hoc inest, quodq; differentia consimiliter etiam inest huic toti.Deinde commemorauit speciem tertiam scientię,& dixit:quodq; non inest huic alia differentia. sensus est, cum nouerimus simul cum duabus intentionibus pręcedentibus,ꝙ non inest ho

Extrahẽs definitionẽ per diuisionem , tria animaduertat.

† Ab.l.diuidemus animal in.

mini differentia alia superaddita differentię, quę componitur cũ genere suo, quę D est rationale, iam vtiq; consistimus super eo, ꝙ genus est simul cum differentia ultima, quam adduximus in ipso, aut in differentijs, quę sunt inter ipsum & inter genus, quodq; non est differentia inter ipsum & inter speciem, cuius intenditur definitio. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: quodq; ipsum est cum differẽtia vltima, inter quam & prędicationem suam totius non est differentia in specie. sensus est, ꝙ summa cognitionum est ęqualis, & vna ipsarum sequitur alteram. hoc est, cognitio nostra, quam intelligimus in genere, non superaddit ei, cuius intenditur definitio per differentiam: aut cognitio nostra, ꝙ genus est simul cum differẽtia, quam intelleximus, non habet differentiam inter se et prędicationem suã de ea, cuius intenditur definitio. Postea adduxit probationem, ex qua cadunt nobis signa i huiuscemodi sermonibus, quos diuisimus, ęquales definito, & dixit: & hoc, qm̃ manifestum, ꝙ ipse non vult, sed ponit aliquam differentiam, qm̃ omnes ex sunt acceptę ex via quid est. sensus est, et hoc, qm̃ manifestum est ex hoc facto, de quo mentionem fecimus, ꝙ non accepta fuit differentia, quę sit differentia in definitione rei, qm̃ nos non accipimus in his definitionibus differentiam superadditam: qm̃ differentię, quas volumus de genere, semper prędicantur de specie, cuius intenditur definitio ex via quid est, & superaddita non prędicantur de re ex via quid est. Et cũ dixit: neq; superest, neq; deficit aliquid ex his. sensus est, E & consimiliter et iam apparet ex eo, ꝙ ordinauimus differentias primas, his primis non deficit vtiq; aliquid, quod sit aliqua paratũ, ex quibus constituuntur definitiones. Deinde declarauit hoc, & dixit: siue fuerit genus, siue differentia ipsius definiti. Deinde dixit: & genus ipsum est primum, & quod accipitur simul cum differentijs, & differentię sunt omnes consequentes. sensus est, ꝙ cadat genus ex eo, ꝙ facit hoc genus, quod diximus: qm̃ iam posuimus ipsum in hoc sermone genus primum simul cum differentijs inesse definito, & non prętermissa fuit ex differentijs consequentibus definitum differentia, quam intelligimus cum genere. Et hoc est, quod voluit cum dixit: & differentię sunt omnes consequentes. Deinde dixit: neq; erit tunc aliquid posterius. sensus est, & sequitur, ꝙ non inueniatur differentia posterior istis differentijs, hoc est superaddita ipsis: & si fuerit hic differentia addita, oportet vtiq;, ꝙ sit natura ipsius simul cum eo, quod præcedit ex differentijs & genere, diuersa a natura rei, cuius intẽditur definitio, iamq; positum fuit, ꝙ natura definitionis aggregatę ex genere & differentijs precedentibus consentit naturę definiti, quod est diuersum & non cohęret. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: ꝙ si esset vtiq; aliquid aliud differens specie, hoc autem dictum vtiq; fuit, ꝙ non differt.

Cognitio nostra ꝙ genus est simul cũ dr̃ia non differt a definitione.

Quærere vero oportet inspicientem ad similia & indifferentia: primum quid omne idem habent, postea rursus in alteris, quæ in eodẽ quidem genere sunt cum illis: sunt autẽ ipsis quidem eadem specie, ab illis autem altera: quando autem in his acceptum fuerit aliquid omnino idem, & in aliis consimiliter in acceptis omnino considerare, si idem, quousque ad vnam deuenerit rationem, hæc enim erit rei definitio: si vero non processerit in vnam, sed in duas, aut plures, planum quòd non esset vtique vnum aliquid quod quæritur, sed plura. F

Dixit Arist. Oportet autem, vt sit quæstio tua cum eo, quòd speculatus similia, & diuersa: primo quidem, quid est illud, quod inest omnibus iis vnum & idem: deinde quæres a principio de aliis, quæ sunt in eodem genere, & hæc inter se sunt vnum, & idem in specie, & ipsa sunt ab his diuersa, cumq; acceptum fuerit in his, quod inest omnibus vnum & idem, & in aliis consimiliter hoc exemplo, oportet, vt

A inueſtigemus a principio de his, quæ inſunt ſi ſunt vnum & idem, et erit inueſtigatio, quouſq; deuenerit ad rationem vnam, et hoc, quoniam hæc eſt definitio rei: erit enim, cum proceſſeris hac via, ꝙ non deuenies ad vnum, ſed ad duo, aut ad tria. Planum igitur, quòd fieri non poteſt, vt ſit quæſitum vnum, ſed plura.

Dixit: Oportet cum intendimus definire aliquid & eligimus prędicata, quæ inſunt illi per viam quid eſt, vt inducamus per indiuidua diuerſa iſtius intentionis, quam intendimus definire, & ſi inuenerimus ipſam vnam in omnibus, manifeſtum nobis erit ex hoc, ꝙ hęc natura, quam ſtudemus definire, eſt natura vna, quodq; habeat definitionem vnam: ſin autem inuenerimus intentionem iſtam in vniuerſitate vnius iſtorum indiuiduorum aliam ab eo, quod eſt in vniuerſitate alterius, ſciemus ꝙ id, cuius intendimus definitionem, non eſt intentio vna, ſed duę intentiones aut plures. So

Hoc pręcepto docetur modus, quo cum feceris definitionem, cõſtructa erit natura rei, cuius intenditur definitio, hoc eſt, ſuper quo ſignificat nomen rei, cuius intenditur definitio, hoc eſt natura vna, de qua dicitur nomen illud † per conſenſum, ſi ſint naturę diuerſę: & hoc nomen dicitur de ipſis † per communitatem.

† Ab. l. vnizoce.

† Ab. l. ęquiuoce.

B Et cum dixit: Oportet autem, vt ſit quęſtio tua cum eo, ꝙ ſpecularis ſimilia, & diuerſa: primo quidem, quid eſt illud, quod ineſt omnibus ijs vnum & idem. ſenſus eſt, cum intendis definire aliquid, ſuper quo ſignificat nomen aliquod, cum accipis per indiuidua intentionem, in qua aſsimilantur, & non diuerſificantur, oportet vtique, vt ſpeculeris in hoc aliqua: primo quidem, cum quęris de ſimilitudine, quid eſt quod ineſt, & illa comprehenditur in omnibus indiuiduis ex indiuiduis, de quibus abſoluitur nomen rei iſtius, cuius intenditur definitio. Poſtea dixit: deinde quęres a principio de alijs, quę ſunt in genere eodem. ſenſus eſt, deinde intendemus conſimiliter etiam ad comprehendendum indiuidua alia, & ad comprehendendum primo ea, quę ponuntur in re, cuius intenditur definitio, hoc eſt quęſitum. Et hoc eſt, quod ſignificauit, cum dixit: quę ſunt in genere eodem. Deinde dixit: & hęc ipſa inter ſe ſunt vnum & idẽ in ſpecie, & ipſa ſunt ab his diuerſa. ſenſus eſt, & hęc indiuidua, cum conſtruxeris ſpeculationem de ipſis, oportet conſimiliter etiam, vt ſint vnum in ſpecie, & ſi fuerit vniuerſale vnum aliud ab ipſo vniuerſali primo. Deinde dixit: cumq; acceptum fuerit in his quod omnibus ineſt, vnum, & idem. ſenſus eſt, cũq; elegerimus hoc vniuerſale ſecundum, quęremus conſimiliter etiam in ipſo intentionẽ vniuerſalem, quę ineſt omni ipſi, & eſt vna ex ipſo & eadem, cumq; inuenerimus ipſum vnum ineſſe in

C ſumma ipſis, fecimus vniuerſale tertium ex indiuiduis rei, cuius intendimus definitionem, & hic eſt operans idem, hoc eſt, vt quęramus conſimiliter etiam intentionem, † quę aſsimilatur ipſi: cumq; inuenerimus ipſum, conſiderabimus res illas, per quas aſsimilatur ipſum vniuerſale, & ſi erunt res vna, illud vtiq;, cuius quęrimus definitionem, erit res vna. Et hoc eſt, quod ſignificauit, cum dixit: & oportet vt inueſtigemus a principio de ijs, quę inſunt, ſi ſunt vnum & idem. ſenſus eſt, & ea, quę inſunt ijs, quibus aſsimilatur ipſum vniuerſale, ſunt ſpecies. Et cum dixit: & erit inueſtigatio, quouſq; deueneris ad rationem vnam. hoc eſt ad intentionem vnam vniuerſalem ad comprehendendum ipſum vniuerſale. Deinde dixit: & hoc, quoniam hæc eſt definitio rei. ſenſus eſt, cum deueniemus ad vnum, quod ſit tale, erit definitio rei, quoniam hæc eſt differentia, quam cum coniunxerimus generi iſtius ſpeciei, erit ex ipſa definitio eius. Deinde dixit: erit enim, cum proceſſeris hac via, ꝙ non deuenies ad vnum, ſed ad duo, aut ad tria. Planum igitur ꝙ fieri non poteſt, vt ſit quæſitum vnum, ſed plura. ſenſus eſt, cumque proceſſeris & ſpeculatus fueris ea, quibus aſsimilatur ipſum vniuerſale, quoniam ſpecies, per quas diuiditur hæc ſpecies, non inueniuntur res illæ, per quas aſsimilantur intentioni vni, ſed duabus aut tribus. Planum igitur fieri non poſſe, vt illud, quod ſignificat nomen rei, cuius quęrimus definitionem, ſit intentio vna, ſed erit hoc plus intentione vna, & erit hoc nomen dictũ † per

† Ab. l. quã ſciemus.

Cũ coniũxerimus drĩam generi alicuius ſpẽi, erit ex ipſa definitio eius.

† Ab. l. analogice.

determinationem, & declarationẽ eius, quod dictum fuit, qm̃, cum quęsiuerimus definitionem alicuius specierum, de quibus existimatur, ꝙ nomen ipsorum dicitur per consensum, ipsum est, vt diuidatur species ista in duo uniuersalia, aut tria, aut plura, ex eo ꝙ existimatur, ꝙ ipsa sunt diuersa in hac specie: deinde considerabimus in summa vſe rei, per quam assimilantur indiuidua ipsius vniuersalis: deinde accipiemus res illas, per quas assimilantur indiuidua vniuersalis ex illo vniuersali, & si coniunxerimus omnibus iis intentionibus, per quas assimilatur vniuersale, intentionem aliam, iudicabimus, ꝙ hoc quęsitum est vna intentio, & si coniunxerimus ei plus q̃ꝫ vna intentio, iudicabimus, ꝙ hoc quæsitum est plus q̃ꝫ intentio vna, & hoc præceptum vtile est in via compositionis, nõ autem per viam diuisionis. & propterea via compositionis apud nos est * longinquior via diuisionis. D

* Ab.l. potior.

Vt dico, si quid est magnanimitas quæreremus, considerandum in quibusdam magnanimis, quos scimus, quid habent vnum omnes inquantum tales, vt si * Alcibiades magnanimus, aut Achilles, & Aiax, quid vnum omnes habent? non tolerare iniuria affecti, ille enim bellauit, iste autem iratus est, hic vero interemit seipsum. Rursus in alteris, vt Lysandro, aut Socrate, si vtiq; indifferẽtes sunt & bona & mala fortuna affecti: hæc duo capiens considero, quid idem habent, & non impassibilitas circa fortunas, & nõ tolerantia cum iniuriantur, si vero nihil, duæ vtiq; species essent magnanimitatis. E

* De Alcibiade vide Iustin. lib. 5. de Achille Homer. li. 1. de Aiace Oui. 13. Metamor. de Lysandro Iusti. lib. 5. de Socrate Laertium, & Plato. in phędone, & Menexeno.

Dixit Arist. Dico autem per hoc illud, quod nos disposuimus: & hoc, quoniam, si quæreremus, quid est magnanimitas, oporteret, vt videremus & consideraremus in speciebus, quæ sunt magnanimæ, quibus scimus, quæ est dispositio vna inexistens omnibus ipsis per viam quid est in hac dispositione. Vt in exemplo, quoniam Alcibiades magnanimus, & Achilles, & Aiax: si oportet, vt quæramus, quæ est intẽtio inexistens, quæ est vna omnibus iis: & hoc, quoniam ipsi † non tolerauerunt colligantiam: & hoc, quoniam vnus ipsorum bellauit, & alter iratus fuit, & alter interemit seipsum: deinde monstratur hoc a principio in hominibus aliis ab exemplo hoc, vt Lysandro, aut Socrate, & definitio dispositionis suæ est, quoniam ipsi non variati fuerunt cum hoc, ꝙ profecerunt in bono accidentium suorum, neq; dolent: cumq; accipiuntur hæ duæ dispositiones, quæremus vtiq;, quid est, quod inest vnum & idem, non admissio descriptionum ab accidẽtibus, & defectus tollerantiæ iniuriæ, & si non erunt vnum, erũt vtiq; magnanimo duæ species constitutæ. E

† Ab.l. nõ ferant rempublicam.

81 Vt in exemplo, si vellemus desinire, quid est magnanimitas, speculabimur intentionem istam in indiuiduis, quę fuerunt disposita per magnanimitatem, & inueniemus nonnulla, quę interfecerunt seipsa, & inueniemus aliqua translata de lege ad legem, & quędam pugnauere per ea, per quę non oportet pugnare: cũq; cõsiderauerimus intentionem magnanimitatis in istis, inueniemus ipsam, parum tolerare iniuriam: cumq; speculati fuerimus magnanimitatem existentem in Socrate & Diogene & aliis, qui paruifecere bona fortunæ & euentus propter id, quod sequitur ex veritate, dicemus, ꝙ magnanimitas in ipsis est paruifacere bona fortunæ & euentus: cumq; considerauerimus vilipendium bonorum fortunę & euentus, & paucitatem tolerantię iniurię, non inueniemus aliquid comprehendens ipsa, & non erit natura vna comprehendens magnanimitatem, & dicemus, ꝙ non est definitio vna magnanimitatis, quodq; est nomen ęquiuocum.

A Postequam enunciauit modum, quo conuenit vt consistat querens definitionem eius, quod significat nomen, si hęc res, quam significat nomen, est res vna, aut plures, cœpit declarare in talibus rationem vniuersalem, quam disposuit. Et dixit: Dico aūt per hoc illud, quod nos disposuimus, vsq; ad id, quod dixit, quid est cum hac dispositione, vt in exēplo, de quo dicitur, si quęramus exempli gratia definitionem magnanimi, oportet vtiq; vt speculemur pręedicationem indiuiduorum, de quibus dicitur, ꝙ sunt magnanimi, et vnumquodq; indiuiduum ex toto, & vnamquāq; speciem, & intentionem, propter quam disponitur hęc species per magnanimitatem. Deinde dixit: vt in exemplo vsq; ad id, quod dixit, & alter interemit seipsum. sensus est, exemplum huius est, cum speculati fuerimus dispositionem, per quam disponitur ille & ille & ille ad indiuidua celebrata apud ipsos per singulas operationes, quarum dispositio propter hoc est in magnanimitate, & definiuerimus quod comprehendit hęc, qm̄ non tollerant † colligantiam: & hoc, qm̄ vnus ipsorum bellum gessit cum viris Atheniensibus propter colligantiā, & alter iratus fuit socio suo, & non bellauit, & tertius interemit seipsum. Et dixit: deinde monstratur hoc in hominibus alijs vsq; ad id, quod dixit, cum hoc, ꝙ profecerunt in bono. sensus est, cumq; inuenerimus dispositionē, propter quam vocauit hanc speciem animę, magnanimitatem, considerabimus ad speciē

Ratio vlis ad inueniendam definitionem.

† Ab.l. vniuersitatē reipublicę.

B aliam consimiliter etiam ex alia, & vocabimus ipsum per hoc nomen, quemadmodum Socrates, & vir ille celebratus apud ipsos cōsimiliter etiam cum hac dispositione, & inuenitur, ꝙ dispositio, propter quam vocātur isti magnanimi, fuit, ꝙ non extolluntur in lętitia cum hoc, ꝙ accidunt ipsis accidentia bona, & non deprimuntur, cum accidunt ipsis accidentia mala. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: non variati fuerunt cum hoc, ꝙ profecerunt in bono accidentiū suorum, neq; dolent. Atqui designauit tollerantiam Socratis, eo ꝙ inuenimus ipsum interemptum fuisse, & consimiliter alij, de quo fecit mentionem, accidit nouum exiens a natura, quo non afflixit spiritum suum. Deinde dixit: cumq; accipiuntur hæ duæ dispositiones, inuestigabimus vtiq;, quid est, quod inest vnum & idē, non admissio descriptionum ab accidentibus, & defectus tollerantię iniurię. sensus est, cumq; inuentę fuerint duę dispositiones, per quas vocatur vtraq; istarum duarum specierum, magnanima, quarum vna est priuatio descriptionum ab accidentibus, & secunda, priuatio tollerantię ab angustijs, & considerabimus, si ambæ sunt dispositio vna, aut non sunt vna, cumq; inuentę fuerint ambæ non esse vnum, iudicabimus de magnanimitate duo diuersa, quodq; nomen magnanimitatis dicitur de ipso per communitatem. Et hoc est, quod significauit cum dixit: & si non erunt vnum, erunt vtiq; magnanimo duę species constitutæ.

De Socrate vide in prolog. phy.

C Semper autem est omnis definitio vniuersalis: nō enim alicui oculo dicit salubre Medicus, sed aut omni, aut specie determinans: facilius autem est singulare definire, quàm vniuersale. quapropter oportet a singularibus ad vniuersalia transire: æquiuocationes etenim latent magis in vniuersalibus, quàm in indifferentibus.

Dixit Arist. Omnis autem definitio semper est vniuersalis: & hoc, quoniam Medici non definiunt in medicina hunc oculum, sed oēm, aut illum, qui distinguitur specie, & definire singula, facilius est, quā definire vniuersale: & propter hanc causam oportet vt transferamur a rebus particularibus & singulis ad res vniuersales: & hoc, quoniam æquiuocatio decipit magis in vniuersalibus, quàm decipiat in indifferentibus.

Quoniam definitio vna est vtiq; naturę vnius vlis, non naturę particularis: & propter hoc non tradet Medicus medicinam istius oculi designati, sed tradet medicinam oculi absolute: & hoc erit, cum diuidentur intentiones, de quibus dicitur nomen oculi, & determinabitur species, cuius intendimus definitionē, quæ 81

de hac specie istius oculi erit leuior, q̃ definitio generis: qm̃ equiuocatio magis D
apparet in speciebus, q̃ appareat in generibus: & propterea operæpretium est, vt deueniatur ad definitionem vniuersalis a definitione appropriati, quoniam appropriatum est notius apud sensum.

Est conditio necessaria definitionis, ꝙ cõueniat oĩ contento sub definito.

Ista est dispositio vnius conditionis ex conditionibus definitionis, & est, ꝙ oportet, vt sit definitio v'lis omni naturę definitę, & quasi vult tradere causam, quare res cum non habet definitionem vnam v'lem, non est res vna, secundũ ꝙ apparet res in dispositione magnanimi, qm̃ si non inuenitur definitio v'lis, nõ est possibile, vt inueniantur vni & eidem duę definitiones. Et cum dixit: et hoc, qm̃ Medici non definiunt in medicina hũc oculum, sed oẽm, aut illum, qui distinguitur specie. sensus est, et hoc apparet ex quęsitis in definitionibus, q̃ sunt res v'les, & hoc manifestum ex artibus syllogisticis operatiuis. vt in exemplo, qm̃ Medici non definiunt rem, per quam erit medicina istius oculi designati, sed medicina oculi in eo, ꝙ est oculus, est medicina oculi, qui est cum dispositione tali cum eo, ꝙ diuiditur oculus in * dispositiones suas, hoc est in id, quod disponitur, & disponitur sic. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: aut illum, qui distinguitur specie. Et cum dixit: & definire singula, facilius est, q̃ definire v'le. sensus est, ꝙ definire species vltimas, est facilius, q̃ definire genera, & causa in hoc est, qm̃ definitio specierum inuenitur ab indiuiduis, quę assequimur per sensum. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: & propter hanc causam, oportet vt transferamur a rebus particularibus & singulis ad res v'les. hoc est in extractione definitionis cum eo, ꝙ dispositio ipsius est per viam compositionis. Postea adduxit causam facilitatis in hoc, & dixit, & hoc, qm̃ ęquiuocatio magis decipit in vniuersalibus, q̃ in indifferentibus. sensus est, & causa, ꝙ acceptio definitionis a particularibus sit facilior, est, qm̃ ęquiuocum non decipit in particularibus, in vniuersalibus autẽ sic; & propterea fuit apud ipsum via compositionis leuior, q̃ via diuisionis. E

* Ab.l.

Est facilius definire speciẽ q̃ genus & quare. Idẽ 7.ph.te. c.31.in genere latẽt ęquiuocationes.

Quemadmodum autem in demonstrationibus oportet esse ipsum syllogizatum fuisse, ita & in definitionibus manifestum est: hoc autẽ erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit in vnoquoq; genere definire seorsum, vt simile non omne, sed quod in coloribus & figuris, & acutum, quod in voce, & ita in commune progredi obseruantem, ne æquiuocatio incidat.

Dixit Arist. Et quemadmodũ in demonstrationibus oportet vtiq;, vt sit intentio syllogismi existens, consimiliter oportet, vt sit in definitionibus manifestis: & hoc erit, cum definitio vniuscuiusq; generũ seorsum fuerit per ea, quæ sunt in particularibus, quę definiuit: vt in exemplo, ꝙ adducat non de omni simili, sed de eo, quod est in coloribus, aut figuris, & definitio, quæ est in voce: & scd̃m hanc acceptionem procedemus ad vniuersale ex parte, qua obseruabimus, ne sequatur nos æquiuocatio nominis, & incidamus in ipsum. F

83 Et quemadmodum in demonstrationibus oportet intentionem syllogismi esse intentionem claram, hoc est, ꝙ ipsę sunt syllogismi uerę fidei, consimiliter oportet, ꝙ sint intentiones, quas intendimus definire, clarę, manifeste, apertę in definitionibus: & hoc vtiq; erit, cum deuenerimus ad definitionem rerum vniuersaliũ a rebus appropriatis, per quę claritas intentionis, quam volumus definire, est simplex & aperta. vt in exemplo, si vellemus definire naturam coloris, poneremus primo speculationem in hoc ex intentione, quę est in vnoquoq; colore, non ex colore vniuersali, qui est genus omnibus coloribus: & consimiliter, cum voluerimus definire intentionem vocis, ponemus considerationem in vocibus specialibus, non in voce vniuersali.

*Ab.l. analogis.

Intentio sua in hoc capitulo est monstrare, ꝙ nõ oportet definitiones cõponi ex nominibus æquiuocis, neq; * dubijs, & hoc, qm̃ definitiones, quę sunt cũ hac

A dispositione, non detegunt naturam definiti, neque adducunt nobis substantiam ipsius, sed si notificant substantiam ipsius rei, est vtiq; per cogitationẽ, & phantasiam. Et posteaquam fuit hęc res in demonstrationibus notior, hoc est, ꝙ oportet, vt non sint propositiones suę & conclusiones suę ęquiuocę, posuit radicem et propositionem ad monstrandam existentiã istius definitionis, & dixit: Et quemadmodum in demonstrationibus oportet vtiq;, vt sit intentio syllogismi existẽs, consimiliter oportet, vt sit in definitionibus manifestis. intelligit per intentionem syllogismi conclusionem, & intelligit per existentiam, significationem ipsarum, & monstrationem ipsarum, & quasi dixit, & quemadmodũ conclusiones in demonstrationibus oportet esse existentes secundum ꝙ sunt res apparens & manifesta, qm̃ non significant super ipsis per nomen cõicans, sed per nomen manifestum ex substantia rei, consimiliter se habet res in definitionibus, & oportet vt sint nomina ipsorum ex consensu, quousq; fuerint nota ex natura definitionum in fine manifestationis, & apertionis. Deinde dixit: & hoc erit, cum definitio vniuscuiusque generum seorsum fuerit per ea, quę sunt in particularibus, quę definiuit. sensus est, et definitiones vtiq; erunt cum hac dispositione, hoc est impossibiles, ex eo, ꝙ pertractabitur in ipsis nomen communicans, cum intenderit ad extractionem definitionum generum ex definitionibus specierum extremarum, secundum ꝙ enunciauit in ipso per exemplum, cum commemorauit viam
B compositionis. Et cum dixit: per ea, quę sunt in particularibus. intelligit vniuersalia, quę prędicantur de indiuiduis ex parte, qua quid sint: & hoc quoniam, cum inquisiuerimus hęc prędicata in indiuiduis specierum, non decipiet nos nomen communicans ad naturam generis, cuius intẽdimus definitionem, si fuerit ipsi nomen communicans. Et cum dixit: vniuscuiusq; generum seorsum. intelligit per genera, species, quę ponuntur sub genere, cuius intendimus definitionem, & quasi dixit, & definitio generum ponetur vtiq; super ipsis secundum perfectionem, cum fuerit definitio vniuscuiusq; specierum, quę sunt sub genere seorsum, quemadmodum prędicata de indiuiduis istius speciei ex parte quid est, secundum id quod definimus ante hoc. Deinde dixit: vt in exemplo, ꝙ adducat non de omni simili, sed de eo, quod est in coloribus aut figuris, & definitio, quę est in uoce. sensus est, & exemplum compositionis nostrę de definitione specierum ad definitiones generum est, quemadmodum, cum volumus definire, quid est simile, nõ oportet, vt quęramus definitionem similis vl'is, hoc est, quod diuiditur in omnia similia, sed oportet, vt incipiamus, & quęramus definitionem similis per singulas species rerum similium, & inquiramus definitionem similis in figuris seorsum, & si inuenerimus ipsum intentionem vnam in omnibus speciebus, sciemus, ꝙ simile vl'e est natura vna, & si non inuenerimus ipsum ita, sciemus, ꝙ est nomen* cõi-
C cans, secundum ꝙ de ipso est intentio per se, & hoc, qm̃ similia figurarum apud Geometras non sunt similia in coloribus apud naturam, & consimiliter se habet res, cum intenderimus definire, quod significat nomen acuitatis, intẽdemus vtiq; ad definitionem acuitatis, quę est in voce † tantum, & ad eam, quę est in ferro † tantum, & ad eam, quę est in ędificiis † tantum, qm̃ per hoc constituemur ad hoc, ꝙ nomen acuitatis est cõicans, aut non est nomen cõicans. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & secundum hanc acceptionem procedemus ad vniuersale ex parte, qua obseruabimus, ne sequatur nos ęquiuocatio nominis & incidamus in ipsam. sensus est, & per hunc modum dispositionis deueniemus ad constitutionem super intentione uniuersali, cuius intendimus definitionem, quoniã ipsa est intentio vna, si non est vna absq; eo, ꝙ assequamur ipsam per causas nostras ad hanc intentionem nominis ęquiuoci, & decipiet nos.

Definitiões non debent componi ex ęquiuocis, et quare.

Exẽplũ cõpositionis specierũ definitionis.

* Ab.l. ęquiuocum.

† Ab.l.p se. i oibus locis

Si vero neq; disputare oportet translationibus, planum quòd neq; definire, neq; translationibus, neq; quæcunq; dicuntur translationibus: disputare enim necesse erit in translationibus.

Nõ debemus definire per metaforas & translatitia noĩa. Vide pro hoc 2. Topic. ca. 2. & 1. Cœli.

Dixit Aristo. Et si non oportet, vt pertractes translationem apud speculationem, & sermonem, planum vtiq;, quòd nõ oportet, vt per-

tractes in definitione interrogationem nominum & similitudinem, D
neque consimiliter etiam oportet, vt pertractentur in ipsis omnia ea, quæ dicuntur secundum viam translationis, & similitudinis: & hoc, quoniam sequitur vtiq; ex necessitate, vt pertractes translationem & exemplum in reliquis speculationibus.

com. 106. lege Them. 1. de an. co. 20. hinc p'hs 2. meteo. ca. 1. deridet Democritum de origine maris. & 2. ph. te. c. 22. Homerum mortē esse finē.

84 Per hanc enim per tractationem cadet obseruatio a nomine æquiuoco, quod oportet obseruare in definitionibus: pertractatio autē nominis æquiuoci accidet ex necessitate in dialectica.

Hoc præceptum vtile est in definitionibus: & est, q non facias definitionē nominum exemplarium translatorum ad rem ex similitudine sua, qm̄ huiuscemodi definitiones tradunt vtiq; similitudinem rei, non veritatem ipsius. Et non est longinquum, q accidat propter nomina exemplaria illud, quod accidit ex nominibus cōicantibus, hoc est, q existimetur de rebus multis, q ipsę sunt res vna. ecce exemplum eorum, quę accipiuntur à nominibus exemplaribus, est oratio eius, qui definiuit mare, q est humor terrę aggregatus secundum profundum: & oratio eius, qui dixit de lege, q est mensura actorum & factorum, qm̄ humor nō ponit conditionem aquarum maris, nisi in terra, & consimiliter se habet res in mensura simul cū lege: & qm̄ celebratum est vl'r, q Dialecticus elongat in speculatione sua factionem nominum exemplarium, posuit hoc præceptū super artifice demonstrationis, & definitoris primi in hoc, Et dixit: & si non oportet, vt pertractes translationem apud speculationem & sermonem, planum vtiq;, q nō oportet, vt pertractes in definitione interrogationem nominum & similitudinē. & causa in hoc est propinquitas orationum dialecticarum ab orationibus demōstratiuis. Cumq; artifex dialecticę elonget hoc, magis vtiq; conuenit hoc artifici demonstrationis. Deinde dixit: neq; consimiliter etiam oportet, vt pertractentur in ipsis omnia ea, quę dicūtur secundum viam translationis & similitudinis: & hoc, qm̄ sequitur vtiq; ex necessitate vt pertractes translationem & exēplū in reliquis speculationibus. sensus est, & si cogerit res artificem demōstrationis & definitorem, vt pertractet in definitione sua nomina translatitia, non oportet, vt pertractet in hoc omnia nomina translatitia, sed translationes, quę sunt ex rebus propinquis substantię rei, non longinquis: & hoc, qm̄ existimatur vtique, q aliqn̄ artifex demonstrationis & definitor cogantur pertractare nomina translatitia: quemadmodum cogitur Dialecticus consimiliter ēt ad hoc in aliquibus locis: & hoc vtiq; accidet in rebus non sensibilibus, quę non possunt formari, nisi per sensata sua & exempla sua, quemadmodum fecit Arist. in formatione sensus cōis simul cum reliquis sensibus, qui assimilauit ipsum lineis, quę exeunt a centro ad circunferentiā. & hoc inuenitur in sermonibus suis, & aliqn̄ cogitur artifex demonstrationis super hoc, quemadmodū ipse loquitur, iamq; faciūt huiuscemodi definitiones ad transferendū intellectū ab ipsis ad definitionem verā: & hoc, qm̄ formatio translationis intellectus assimilantis rem rei eidē, est facilior, q̄ translatio eius ad ipsum apertorē, & ī summa doctrina poetica est vtiq; obscurat † & propterea inuenitur Arist. oblitus fuisse duarū doctrinarū in locis multis.

Lex est mēsura actorū & factorū.

Vide 2. de ani. t. c. 149.

† Ab. l. & iō inuenimus Arist. q laudet vtrasq; disciplinas.

Quo pacto problemata venentur tum diuisione, tum etiam proportione. Cap. IX.

AD hoc autem quòd habeamus problemata, eligere oportet & decisiones & diuisiones, ita vero eligere supponētem genus cōe omnium, vt si animalia essent, quæ speculata sunt, qualia omni animali insunt: his autem acceptis rursus reliquorum primo, qualia omne sequantur: vt si hoc est auis, qualia oēm sequantur auem, & ita semper proximā;

A planum enim, ꝙ habebimus iam dicere, propter quid inſunt conſe-
quentia iis, quæ ſunt ſub communi, vt propter quid homini aut equo
inſunt ſit autem animal, in quo a: b vero cõſequentia omne animal:
in quibus autem c d e aliqua animalia: planum igitur propter quid b
ineſt ipſi d. nanque per a: conſimiliter autem & aliis.

Dixit Ariſto. Iam vero oportet ad habendas intertogationes &
quæſita, vt ſit apud nos intentio deciſionis & diuiſionis, & proceda-
tur in ipſis hac via: & eſt, vt ponamus genus vniuerſale omnibus. vt
in exemplo, ſi eſſent ſpeculationes, per quas ſunt animalia, oportet
vtique, vt conſideremus quæ ſunt illa, quæ inſunt omni animali, cũ-
que accepta fuerint hæc, conſiderabimus a principio, quæ ſunt illa,
quæ ſequuntur primum totum a reliquis. vt in exẽplo, ſi fuerit hoc
auis, oportet vtique, vt quærantur, quæ ſequuntur omnem auem, &
ita ſemper accipitur proximum: planum enim, ꝙ perueniet ad nos,
B vt enuntiemus, propter quam cauſam inſunt conſequentia rebus,
quæ ſunt ſub hoc vniuerſali. vt in exemplo, propter quam cauſam in-
ſunt homini, aut equo. ſit autem animal in quo eſt a: b vero ea quæ
conſequuntur omne animal: ſint autem in quo eſt c animalia particu
laria: planum igitur, propter quid b ineſt c, quoniã ipſum ineſt pro-
pter a: & conſimiliter ipſis rebus aliis.

Dixit: Oportet autem eum, qui voluerit facile reſpondere per propter quid in 85
accidentibus, quæ inſunt vnicuiq; ſpeciei entiũ ſenſibilium, vti iam conſiſtat in
via diuiſionis ſuper generibus & ſpeciebus ipſorũ, & in via anatomię ſuper om
nibus mẽbris eorũ: qm̃, cũ fuerit cõſultus in hoc, fieri poterit, cum interrogabitur
de aliquo accidẽte alicui ſpecierũ, aut generũ, vt reſpondeat per naturã cõem,
quæ eſt cauſa, ꝙ inſit accñs iſtud huic ſpeciei aut generi. vt in exẽplo, cũ aliquis
pręmiſerit, & nouerit per viam diuiſionis, ꝙ nutribilis aliquod eſt ſenſibile, &
aliquod nõ ſenſibile, deinde interrogatus fuerit, pp quid aĩal creſcit? & dicet, qm̃
nutritur, & non dicet, qm̃ eſt aĩal: & conſimiliter accidet, cum interrogabitur de
aliquo cõſequente alicuius ſpeciei, & nouerit per naturã cõem, ꝙ ipſa eſt cauſa,
ꝙ hoc conſequẽs inſit huic ſpeciei propter diuiſionẽ. quẽadmodũ, ſi interrogare-
tur, pp quid gallus habet pennas diſtinctas: & diceretur, qm̃ eſt volatile, aut pp
C quid homo eſt reſpirãs? & diceretur, qm̃ eſt animal ambulãs habẽs ſanguinẽ: et
fieri põt, ꝙ non pateſiat nobis natura vniuerſalis, quę eſt † cauſa per viam acci- † al. le. cã il-
dentis, de quo quæritur per viam diuiſionis. lius per viã.

Hoc præceptum vtile eſt ad extrahendas cauſas definitionum, quarum quæ-
rimus cauſas, hoc eſt per demonſtrationes cauſarum. quod eſt, quemadmodum ſi
eſſemus prius interrogationem & quæſtionẽ de cauſis cognoſcẽtes per diuiſionẽ Methodus i-
generũ in ſpecies ſuas, & ſcientes per deciſionem. & hoc, qm̃ cognitio per diui- ueniẽdi cau-
ſionem conſiſtit ſuper cognitione differentiarũ apparentiũ, & deciſio conſiſtit ſas definitio-
ſuper cognitione differentiarũ apparentium, & deciſio conſiſtit ſuper cognitio- num.
ne differentiarũ intrinſecarum. Et poſteaꝙ̃ commemorauit, ꝙ qui vult habere
potentiam tradendi cauſas eius, quod interrogatur de ipſo per ſpeciẽ accidentiũ
ſubſtantialiũ, oportet ipſum ſcire per diuiſionem & deciſionẽ, cœpit enuntiare,
quõ ponit aliquis, cũ fuerit ſciẽs per duas iſtas cauſas cũ eo, ꝙ interrogauerit de
cauſa, qua ineſt aliquod accidens ex accidentibus entiũ per plus vna ſpecie ex
ſpeciebus, & dixit: & procedatur in ipſis hac via: & eſt, vt ponamus genus vni-
uerſale omnibus. ſenſus eſt, cumque cognouerimus per diuiſionem & deciſionẽ,
& interrogauerimus de cauſa alicuius ex accidentibus entiũ per plures ſpecies,
ſequitur vtique, vt procedat in ipſo via, de qua diximus, & eſt, vt procedat per

diuisionem generis vniuersalis omnibus illis speciebus. Et postq̄ enunciauit, D quõ, cum voluerimus scire causam, quæ est per aliquod ex accidentibus entiū in aliqua specierum, q inquam oportet, vt numerentur tunc illę species, adduxit exemplū huius, & dixit: vt in exēplo, si essent speculationes, per quas sunt animalia, oportet vtiq;, vt consideremus, quæ sunt illa, quę insunt omni animali. sensus est, exēplū huius, si esset accidens quæsiti simile in aliqua specierū animalis, sequeretur vtiq;, vt inesset natura vniuersalis omni animali, ac si diceres, q est sensibile. Deinde dixit: cumq; accepta fuerint hæc, considerabimus a principio, quę sunt illa, quę sequuntur primum totum a reliquis. sensus est, vt oĩa aĩalia, de quibus interrogatur de causa consequente, vt sint disposita per aliquod accidentium eorundē per accidentia consequentia naturam illam appropriatā ipsis, intelligere fecerunt reliqua entia per illas species, & si inuenerimus hoc accidēs vniuersale illi naturę, est accidēs, de quo interrogatur per signū propter quid: illa igitur natura est causa in ipso, & si fuerit accidens appropriatū per illā naturam, de quo non interrogabitur per literā ꝓpter quid, diuidemus ipsum genus in genus, ex quo sequitur vniuersale illarū specierū, deinde considerabimus consimiliter & de accidente, quod sequitur consimiliter etiam naturam illius generis, quod sequitur ipsas, & si fuerit, de quo interrogamus, genus istud, ad quod deuenimus, causa in hoc accidente, & ita faciemus semper: deinde deueniemus ad naturam, E quæ est causa in hoc accidente, de quo interrogauimus: manifestum autem, q, cū non obseruauerimus circa cognitionem istam aliquā naturarum, neque aliquod generum cōprehensorū in illis speciebus, absq; dubio cadet supra naturā, quæ est causa accidentis, de quo interrogatur. Et hoc est, quod voluit, cū dixit: & consimiliter accipietur propinquū, planum. n. q perueniet ad nos, vt enuntiemus ꝓpter quā causam insunt cōsequentia rebus, quæ sunt sub hoc vniuersali. sensus est, qm̄ cū diuiserimus magis propinquū generi altiori, & considerauerimus accidentia consequētia vnumquodque ipsorum, planū vtique, q perueniet ad nos illud, quod est causa in accidente consequente, de quo interrogauimus, hoc est, qd inest speciebus, quę sunt sub illa natura. Et posteaq̄ cōmemorauit, q per hoc ipse operans cadet super naturā, quæ est causa, vt sequatur ex ipso, adduxit exemplū, & dixit. vt in exemplo, propter quā causam insunt homini & equo. sensus est, si quęrat aliquis, propter quam causam homo & equus est sensibilis, & inuenitur natura, quæ est causa istius cōsequentię, ipsa animalitas, respondebimus per ipsum in respōsione quid est sensibile, & consimiliter si interrogauerimus, ꝓpter quid homo & equus spirat, & acceperimus genus vl'e homini & equo, qd est sensibile exempli gratia, & inuenitur spirans nō esse vl'e ipsi, diuidemus hoc genus in naturam magis propinquam sub ipso, q̄ illud, quod comprehēdit equū & hominem, & erit hæc via exēplum aĩalis, quod habet sanguinē, & inuenietur F spiratio† consequens totum ipsum, & diuidemus sanguineum in ambulans & nō ambulans, & inueniemus hanc naturam cōsequi spirationem, & dicemus q causa cur spiratio inest homini & equo, est, quia est an imal sanguineum ambulans. Et posteaq̄ adduxit exēplum ex materijs diminutum, adduxit ipsum ex literis perfectum, & dixit: sit aūt animal, in quo a: b vero ea, quæ consequuntur omne animal: sint aūt, in quo est c, animalia particularia. sensus est, exemplum huius, cū quæsiuerimus homini & equo causam consequētiæ ex cōsequentibus, quę insunt ipsi ex parte, qua est animal, ac si diceres motū & sensibile, qm̄ animalitas erit causa in hoc accidente, & accipiatur loco aĩalis a, & loco animalis, de quo interrogatur per signū propter quid, c, & loco accidētis cōsequentis ens quod ipsi c insit, de quo interrogatur per signū propter quid, ipsum b. Deinde dixit: planū igitur propter quid inest b ipsi c, qm̄ ipsum inest ꝓpter a, & consimiliter ipsis rebus alijs. sensus est, cūq; icesserimus hac via, declaratū nobis erit ex hoc, pp qd inest sensibile hoĩ & equo, hoc est, pp qd inest b ipsi c: & hoc est ex parte aĩalitatis, cuius loco accepimus a, & consimiliter declarabitur p hāc viā res in reliqs.

Documētū.

† Ab. I. q nō insit toti illi.

Exēplū ex materijs est diminutum, ex literis vero est perfectum.

Et semper in aliis eadem est ratio, nunc quidem igitur secundum tradita communia nomina dicimus. Oportet autem non solum in

D his considerare, sed & si aliud quid visum fuerit inexistens commune, excipientem, postea quæ hoc sequitur, & qualia hoc sequuntur, vt cornua habentia habere erinaceum, & non vtrinque dentata esse: rursus cornua habere, quæ sequitur, planum enim propter quid illis inerit, quod dictum est, propter enim cornua habere inerit.

Dixit Arist. Et hæc ratio eadem in rebus ordinatis sequitur semper: nunc quidem igitur loquuti fuimus in sermone nostro secundum nomina vniuersalia, quæ sunt celebrata apud nos. Oportet autem vt inuestigemus non in his tantum, sed si est aliquid, quod videatur inexistens commune, vt accipiatur hoc, & ea, quæ sequitur hoc, & ea, quæ sequuntur hoc. vt in exemplo quoniam ea, quæ sunt appropriata animalibus cornutis, sunt ea, quæ habent ventriculum, quæq; non habent dentes in maxilla superiori oportet vtique vt accipiatur a principio, quæ sunt illa, ex quibus sequitur cornua habere, & hoc,
B quoniam planum, propter quam causam inest illi rei dispositę: quoniam hoc vtique inest ipsis, quoniam habent cornua.

Cũ vero patefit nobis per anatomiã accidens vł̃e, quod excitat nos super hac natura, et faciemus cõsistere ipsum loco istius naturę. vt in exẽplo, qm̃ nos vtiq; cõsistimus per anatomiã super eo, ꝙ aĩal, cui sunt cornua, habe: erinaceũ, & nõ habet dentes in maxilla superiore: cũque interrogati fuerimus, exempli gratia, propter quid aries habet cornua: dicemus, quoniam habet erinaceum, & non habet dentes in maxilla superiore: & consimiliter, quando consistimus per anatomiã super hoc, quod est omne animal longęuum esse paucę cholerę in relatione ad corpus suum. 56

Cum dixit: Et hæc ratio eadem in rebus ordinatis sequitur semper. sensus est, & iste est sermo, quo procedemus ad tradendam causam consequentem ex consequentibus illud, quod est sub hoc genere vt in exemplo, quoniam per viam, qua procedemus in tradenda causa consequentium causam, consistemus in traditione causę consequentis ex consequentibus, quę insunt illi, quod est sub animali. quemadmodum, si interrogaretur de existentia consequentis ex consequentibus volatile, hoc est, interrogaretur de existentia in aliquo volatili, quoniam tra-
C ditio causæ in hoc erit, quoniam est auis. quemadmodum si interrogaretur, propter quid gallus est pennatus, diceremus in responsione huius, quoniam est auis. Et quoniam natura, quæ est causa in accidente, de quo interrogatur per signum propter quid, videtur vtique nobis, cum habuerit nomen celebratum, & latet, cum non habuerit, dixit: nunc quidem igitur loquuti sumus in sermone nostro secundum nomina vniuersalia, quæ sunt celebrata apud nos. sensus est, vt opinor, ꝙ hæc vtique via erit vtilis, in eo, ꝙ naturæ generum, quæ sunt causæ accidentium, de quibus interrogatur per signum propter quid, habẽt nomina celebrata, qm̃ secundum hoc, ꝙ ipsę sint, erit apud nos notius, q̃ ꝙ ipsæ sint causæ, & procedemus ex hac cognitione prima, quæ est cognitio existentiæ ipsarum ad cognitionem ꝙ sint causæ: cum vero non habebimus nomen, erit vtique apud nos veritas existentiæ ipsarum, & veritas, ꝙ sint causæ in gradu vno, & non erit vtilitas in hac ordinatione. hoc est per facturam viæ diuisionis ad * apparentiam causarum. Matheus autem expositor dicit, ꝙ hoc dixit, ne dicat aliquis, fortasse hęc nomina non insunt rebus ex consensu, hoc est, quæ sunt apud multitudinem. Hoc autem debile est, notum enim est per se, ꝙ omne nomẽ, quod multitudo ĩponit rei, est ex cõsensu huic rei. Et qm̃ sunt hic accidẽtia, q̃ sunt cãę accidentiũ aliorum, cœpit enuntiare, qũo est via ad cõstituenda hæc accidentia, quæ sunt causę in accidentibus, de quibus quęritur per signũ ꝓpter quid in vnaquaque specie, & dixit: oportet autem, vt inuestigemus non in his tantum, sed

Ratio vl̃is ĩ comparãdis causis definitionum.

* Ab. l. editionem.

Omne nomẽ, qđ multitudo rei ĩponit, est ex cõsensu huic rei.

& si est aliquid aliud, quod videatur inexistens commune. sensus est, iam vero D
oportet, vt inuestigemus non de hoc tantum, in quo genera sunt causæ accidētiū, quæ ipsis insunt tantum, sed inquiramus consimiliter etiam de ijs, in quibus causæ sunt accidentia vniuersalia, & hoc ex accidentibus alicuius, quorū causę sunt accidentia in rebus, in quibus inueniuntur accidentia, & ex ipsis, quorum causæ sunt in substantia rei, in qua est ipsum * indicans. Et cum dixit: & si est aliquid, quod videatur inexistens commune. intelligit per accidens vniuersale, quod est causa in accidente, de quo interrogatur per dictionē propter qd in specie, in quā est hoc accidens. Et posteaq̃ enuntiauit, ꝙ oportet, vt inquiramus consimiliter etiā de accidentibus vniuersalibus in rebus, in quibus accidētia vniuersalia sunt causæ, & non interrogabitur de ipsis per signum propter quid de accidentibus, cœpit enuntiare, quomodo erit inuestigatio de hoc, & dixit: vt accipiatur hoc, & ea, quæ sequitur hoc, & ea, quæ sequuntur hoc. sensus est, & hoc erit. cum acceptum fuerit accidens vniuersale, & ea, quibus inest illud accidens, & ea sunt, quorum existentiam sequitur hoc accidens, hoc est species, quibus hoc accidēs est appropriatum: deinde accepit accidens cōsequens istud accidēs, hoc est ęquale ipsi, & erit accidens primum causa in hoc secundo. Et posteaq̃ dixit hoc, adduxit exemplum in hoc, & dixit: vt in exemplo, quoniam ea, quæ sunt appropriata animalibus cornutis, ea sunt quæ habent ventriculum, queque non habent dentes in maxilla superiore, oportet vtique, vt accipiatur a principio, quæ sunt illa, ex quibus sequitur cornua habere. & intelligit exemplum hoc, quoniā cum interrogauerimus, propter quid ouis & vacca non habent superiores dētes, aut propter quid habent ventriculum, intentio vtique accidentis est æqualis huic accidenti in animali, cui inest hęc intentio, habere cornua, & scienus, ꝙ hoc accidens, quod est priuatio dentium in maxilla superiore, inest vtique animali cornuto, quodque causa in hoc, idest, ꝙ non habent dentes in maxilla superiore, est, quoniam habent cornua, & hoc, quoniam propterea ꝙ indigentia cornuum in ipsis erat maior, q̃ indigentia dentium in maxilla superiore, declinauit natura materiam dentium in ipsis ad cornua: & consimiliter, cum interrogauerimus in huiuscemodi animalibus, propter quid habent ventriculum, speculabimur, cūq; inuenerimus, ꝙ accidens æquale omnibus his est, quia non habent dentes in maxilla superiore, scienus, ꝙ defectus dentium est causa, vt addatur sanitati suę hoc membrum, per quod assequatur digestionem cibi, quæ defecit per defectum dentium. Et cum dixit: oportet, vt accipiatur a principio, quæ sunt illa, ex quibus sequitur cornua habere. sensus est, qm̄ cum sciuerimus, ꝙ omne habens cornua, non habet dentes in maxilla superiore, & habet ventriculum, considerabimus de animalibus, quibus appropriatur, ꝙ non habent dentes in maxilla superiore, quodq; habent ventriculum. Deinde dixit: & hoc, qm̄ planum, propter quā causam inest illi rei dispositæ, quoniam hoc vtique inest ipsis, quia habent cornua. sensus est, quoniam cum fecerimus hanc operationem, hoc est, ꝙ assecuti fuerimus, ꝙ omne habens ventriculum non habet dentes in maxilla superiore, & habet cornua, manifestum erit nobis, ob quam causam insunt huiuscemodi animalibus accidentia disposita, de quibus fecimus mentionem, hoc est, ꝙ sint sine dentibus in maxilla superiore, & habeant ventriculum, quod est, vt habeāt cornua, & hoc, quoniam cornua sunt causa propinqua horum duorum accidētium, priuationis quidem dentium per se, & ꝙ sit ventriculus per medium priuationis dentium.

* Ab. l. accidens.

Aialia cornuta non habent dētes in maxilla superiore.

E

F

Amplius autem alius modus est secundum proportionale eligere: vnum enim accipere non est idem, quod oportet vocare sepiū, & spinam, & os, erunt autem consequentia & his, tanquam vna quadam natura tali existente.

Dixit Arist. Amplius inuenitur vtique modus alius decisionis & collectionis, & est illud, quod dicitur secundum viam proportionalitatis: & hoc, siquidem non est via, qua accipiatur aliquid vnum

A & idem ex eo, quòd ſequitur, vt vocetur teſta piſcis, & ſpina piſcis & os, præterquam ꝙ erunt vtique apud nos cōſequentia hæc, quaſi natura vna, quā acciperemus in reſpōſione ad quid per ipſa: quemadmodum accipiuntur hæc in reſponſione ad propter quid.

Cũq; interrogati fuerimus, exẽpli gratia, pp quid homo eſt lõgęuũ? dicemus, q̃m eſt paucę cholerę: & fieri põt, vt ſint natura, & genus, ſuper quibus cõſiſtimus per diuiſionẽ, non vnũ niſi per proportionẽ: quemadmodũ proportio ſubſtantiæ ad producendum piſces habentes teſtam ad natandum in animalibus. 87

Poſteaꝗ̃ enuntiauit primo, quomodo colliguntur ex differentijs, quæ ſunt cauſæ accidentium exiſtentium in ſpeciebus eorum, & enuntiauit nobis ſecundo, quomodo conſimiliter etiam colliguntur accidentia, quæ ſunt cauſę de accidentibus entium, & differentiæ generum ita ſe habent, ꝙ ex ipſis aliquæ ſunt differentiæ vnæ in veritate, & ex ipſis aliquæ ſunt differentiæ ſecundũ proportionalitatem, vult enuntiare nobis, ꝙ tales differentiæ debent colligi, vt per ipſas reſpondeatur in reſponſione interrogationis de accidentibus, quæ ſunt in definitionibus ſpecierum, quarum differentiæ ſunt cũ hac diſpoſitione, & dixit. Amplius inuenitur vtique modus alius deciſionis & collectionis, & eſt illud, quod dicitur

Recapitulat dicta vt cõtinuet ea cum ſequentibus.

B ſecundum viam proportionalitatis. ſenſus eſt, amplius inuenitur modus alius ex differentijs, quæ debent decidi & colligi, & erunt apud nos vſitatæ, & eſt illud, quod erit ex differentijs vnum ſecũdum viam proportionalitatis. Deinde dixit: & hoc, ſiquidem non eſt via, qua accipiatur aliquid vnum, & idem ex eo, ꝙ ſequitur, vt vocetur teſta piſcis, & ſpina piſcis & os. ſenſus eſt, & hoc erit, cum nõ inuenitur in differentijs natura vna communicans, & ponemus proportionalitatem, quæ eſt inter ipſas naturam vnam. exemplum huius, quoniã propterea ꝙ non inuenitur in habentibus teſtas & oſſa, & ſpinas natura vna, quæ accipiatur cauſa in accidentibus appropriatis in his naturis tribus proportionatis, poſuimus proportionalitatem cauſam in his, & hoc, quoniam proportio teſtæ in teſtaceis, eſt proportio oſsium in habentibus oſſa: & conſimiliter proportio ſpinarum ad habentes ſpinas eſt proportio oſsium ad habentes oſſa, & accidentia, quorum cauſę ſunt oſſa in habentibus oſſa, ſunt eadem cum accidentibus, quorum cauſæ ſunt teſtę in habentibus teſtas, & quorum cauſæ ſunt ſpinæ in habentibus ſpinas. Et poſteaꝗ̃ enuntiauit, ꝙ hæc natura accepta vtique fuit cauſa, cum ea nõ habuerint aliquid communicans, & fuerit cauſa in veritate cauſa, quę eſt vna in definitione, non vna in proportione, enuntiauit, ꝙ cauſa, quæ eſt ſecundũ proportionẽ, conſtituitur vtique in hoc loco cauſa, quæ eſt vna in definitione, quoniam non inuenitur talis natura abſque hac cauſa, & dixit: præterquam ꝙ erunt

Proportionalitate vtimur in nõ habẽtibus vnã naturam.

C vtique apud nos aliqua conſequentia hæc, quaſi natura vna. ſenſus eſt, præterquã ꝙ inueniuntur vtique aliqua appropriata ex his, hoc eſt, accidentibus alijs ab ipſis, quaſi ſint appropriata cõſequẽtia, hoc eſt, ꝙ iudiciũ, ꝙ ſequantur ex natura vna, quæ eſt ſecũdũ proportionem, eſt iudicium, ꝙ ſequãtur ex natura vna, quę eſt vna in definitione. Et hoc eſt, quod voluit cum dixit: quam acciperemus in reſponſione ad quid per ipſa, quemadmodum accipiuntur hæc in reſponſione ad propter quid.

Eadem vero problemata ſunt, hæc quidem eo, ꝙ idem mediũ habent, vt quoniã omnia* contra reſiſtentia. horum autẽ quædam genere eadem ſunt, quæcunque habent differentias eo ꝙ aliorum, aut aliter ſunt. vt propter quid reſonat? aut propter quid apparet? & propter quid iris? omnia enim hæc idem problema ſunt genere, omnia enim ſunt refractio, ſed ſpecie altera.

* ἀντιπερίστασ. græce dr̃, hoc eſt contrarij ſtatus.

Dixit Ariſt. Interrogationes vero vnæ & eędem ſunt, nonnullæ quidem, cum accipitur ipſis medium vnum & idem. vt in exemplo omnia quæ ſunt in reditu ſecundum viam admiſsionis, aliqua vero

istorum sunt vna & eadem in genere, & hæc sunt omnia ea, quæ habent differentiam ex parte, qua sunt res aliæ, aut secundũ modos diuersos. exẽplũ huius, propter quid fit strepitus? et propter quam causam apparet? & propter quam causam erit in nubibus arcus? & hoc, quoniam omnia hæc sunt interrogatio vna & eadem genere, quoniã omnia ea sunt refractio, & in specie sunt diuersa. D

56 Dixit: [illegible] quęstiones vnę per se, cũ causa, quę accipitur in ipsis terminus medius [illegible] autẽ potest, vt sit vna in specie, & fieri põt, vt sit vna in genere [illegible] si interrogaret aliquis, propter quid innouatur echo, aut propter quid innouatur arcus in nube, & ꝓpter quid videt homo imaginẽ suam in corpore [illegible] in interrogationibus istis est vna in genere, & est conuersio [illegible] causa echus est conuersio aeris, & causa arcus in nube, est conuersio luminis, & causa visionis in speculo [illegible] est conuersio visus.

[illegible] enĩ [illegible], ꝙ ex causis aliqua est, quę est cũ vna in definitione ad cõsequẽs vnũ, & ex ipsis aliqua est, quę est vna secũdum ꝓportionalitatẽ, vult enũtiare ꝙ hic sunt aliqua, quorũ [illegible] sunt vnũ, aut in specie, aut in gñe, & dixit: Interrogationes vero vnę & eędẽ sunt. sensus est, iãq; inueniũtur interrogationes multę, q̃ ex parte [illegible], qua cãę suę sunt vnũ, sunt vnę. D. d. nõnullę quidẽ, cũ accipitur ipsis [illegible] vnũ & [illegible] vt in exẽplo eius q̃ sunt in redit [illegible] secũdum vnã admissionis. sensus [illegible] & ex his duabus diuisionibus, nõnulla quidẽ sunt ex natura vna, hoc est ex specie vna, [illegible] cãę ipsorũ sunt vnę in specie, quẽadmodũ reflexio, q̃ est causa colorũ, qui apparẽt in reflexione [illegible] commemorauit diuisionẽ secũdã, & dixit: aliqua vero istorũ sunt vna & eadẽ in gñe, & hęc sunt oĩa ea, quæ habẽt differentias ex parte, qua sunt res aliæ, aut secundũ modos diuersos. sensus est, & diuisio secũda de istis causis, q̃ sunt vnę in gñe, quęq; inueniũtur in rebus diuersis in genere, & diuersis per dñias ꝓpter subiectũ, hoc est ꝓpter diuersitatẽ subiecti, & ꝓpter diuersitatẽ modorũ existẽtię suę. exẽplũ huius, qm̃ causa visionis imaginis nostrę, arcus, echo, & auditus fulgurũ, quę sunt res diuersę sunt vnũ in genere, quod est refractio, diuersum per dñias, quę sunt propter subiectum, & hoc, qm̃ causa apparentię in pupilla est reflexio, & causa arcus est reflexio radiorum, & causa fulguris est reflexio aeris. E

Causarũ aliquę sũt vnũ genere, aliq̃ vnũ specie.

Causa imaginis, arcus, & fulguris est reflexio.

Aliqua vero eo, quòd medium sub altero medio est, differunt problemata, vt propter quid Nilus decrescẽte mẽse magis fluit? quoniã hibernior decrescens est, & propter quid hibernior decrescens est? quoniam Luna deficit, hęc enim ita se habent inter se. F

Dixit Arist. Nonnullæ vero interrogationum diuersificantur vtique, quoniã inuenitur in ipsis medium sub medio. vt in exemplo, propter quid Nilus est velox magis apud defectum Lunæ? eo, quòd mẽsis apud defectum intrat in capitulum hyemis: & propter quid intrat in capitulum hyemis? quoniam Lunæ lumen deficit. atqui hæc vtique sunt ad se inuicem hæc res.

89 Iamq; erit qõ vna, q̃ monstratur per media multa, cũ aliqua ipsarũ fuerint cã quorundã, & fuerit primũ ipsorũ dans semper principia in respõsione qõnis propter quid posteriori, quousq; ascẽdat ad cãm primã in ipsis, quæ est causa oĩum ipsorũ. vt in exẽplo si dicatur, ꝓp quid Nilus multiplicat cursum suũ in fine mensis? & dicatur, qm̃ tp̃s istud assimilatur tẽpori hyemis, & si dicatur, ꝓpter qd assimilatur tẽpori hyemis? & dicatur, ꝓpterea ꝙ cessat lumẽ Lunę in ipso, & si diceretur, ꝓpter quid cessat lumẽ ipsius? diceretur, qa deficit in cõmistione sua cum Sole: coniunctio enim cum Sole est causa prima istarum causarum, & cursus Nili est causatum vltimũ: intermedia vero sunt causata & causæ.

A Posteaq̃ exposuit, ꝙ ex interrogationibus aliquę sunt, quarũ causę sunt vnæ secundũ speciẽ, & ex ipsis aliquę, quę sunt vnę sc̃dm genus, cępit declarare cõsimiliter ẽt, ꝙ ex interrogationibus, aliquę sunt causę sibi inuicẽ, & hoc, qm̃ rei vnius sunt multę causę sibi inuicẽ causę. Et cũ dixit: Nõnullæ vero interrogationũ diuersificãtur vtiq;, qm̃ inuenitur in ipsis mediũ sub medio. sensus est, nõnullę vero interrogationũ inueniũtur diuersę non simpliciter, sed qm̃ termini medij in ipsis, qui sunt causę ipsorũ, ponuntur sub se inuicẽ. hoc est, sunt sibi inuicẽ causę. Deinde adduxit exẽpliũ de hoc, & dixit: vt in exẽplo, ꝓpter quid Nilus est velox magis apud defectũ Lunæ vsq; ad extremũ eius, qđ scripsimus. sensus est, exẽplũ huius, si interrogaret aliquis, ꝓpter quid est Nilus velox? hoc est in processu suo ad defectum Lunę, dicitur in responsione huius, qm̃ defectus Lunæ assimilatur tẽpori hyemis, & dr̃, propter quid aũt defectus assimilatur hyemi? dr̃ propterea ꝙ deficit calor Lunę in hoc tẽpore, sicut deficit calor Solis in hyemis tẽpore, qm̃ facies sua illuminatur ad illud, ad qđ conuertitur Sol, & deductio huius, qm̃ nihil ꝓhibet, ꝙ interrogationes cõsentiant in genere, & diuersificentur in specie, & hę sunt, quę sunt in arte vna, aut diuersificẽtur secundũ genus, & hæ sunt, quę erunt in artibus diuersis. In artibus vero, quæ sunt vnę in genere, diuersæ in specie, iam vtiq; erunt causę suę vnę in genere, diuersę consimiliter ẽt in specie. vt in exemplo, qm̃ causę nonnullorũ colorum sunt ex conuersione aeris, B aliquorum vero ex declinatione, & quorundam causę ex directione, iamq; erũt causę ipsorũ consentientes in specie, quemadmodũ colorũ, quorũ causæ sunt declinatio tm̃, aut conuersio tantum, directio tantum, interrogationũ autẽ diuersarũ in genere, quę erunt vtplurimum in artibus separatis, erunt vtique causę diuersę in genere, & sunt multæ, iamque aliquę erunt consentientes in genere, quẽadmodũ conuersio, de qua meminit. Amplius interrogationũ inuenitur diuisio alia, & est, quoniam interrogationum diuersarum in specie, nonnullæ sunt causæ sibi inuicem, nonnullæ vero non habent hanc dispositionem.

Causa & tẽpus inũdationis Nili.

In artibus, q̃ sunt vnæ in genere, et in spẽ diuersę cõformiter erunt & causæ.

Nõnulla sũt sibi inuicem causæ.

Quo modo causæ & effectus se habeant inter se: & quo pacto causæ ueneantur: & an unius effectus plures sint causæ. Cap. X.

De causa vero & cuius causa dubitaret vtiq; aliquis, an quãdo est causatũ & causa est, quemadmodum si fluunt folia, aut deficit, & causa fluendi folia, aut deficiendi erit, veluti, si huius est lata folia habere, ipsius vero deficere, est ter C ram in medio esse, si enim non est, alia quædã erit causa ipsorum, siue causa est simul & causatum, vt si in medio terra est, deficit, aut si latifolium est, fluunt folia.

Dixit Aristo. De causa vero & re, quæ habet causam, & re, in qua est causa, dubitaret vtique aliquis, & diceret, an ne, cum inuenitur causatum, inuenitur causa consimiliter etiam. quẽadmodum si fluũt folia, aut deficit, iam vtique inuenitur causa defectus, aut causa fluẽdi folia. vt in exemplo, si esset hæc causa, vt sint folia sua sicca, & esset causa defectus, quia terra est in medio: quoniã si non esset in medio, esset vtiq; causa ipsius aliquid aliud: & si esset causa & causatum simul, quẽadmodũ si esset terra in medio, esset vtique Luna deficiẽs, & si esset causa ipsius siccitas, fluerent vtique folia ipsius, quoniam si essent ita, sequeretur vtique, vt inuenirentur simul.

Dixit: Iã vero dubitaret aliqs de cã, quę accipitur terminus medius, et de causato, qđ est maior extremitas, & dicamus, si quemadmodũ monstrare possu- 97

mus aliquid propter causam suã, cõsimiliter fieri potest vt monstremus causam D propter causatum.

An terminus medius cum maiori extremo cõuertatur.

Vult inuestigare hic de dispõne causarũ de re reputata valde, itaq; pmisit de ipso aliquid in tractatu Primo, & est, si causa, quę est terminus medius, & causatum, quod est extremitas maior vtraq; conuertantur cũ suo cõpari, hoc est, cum inuenitur vnũ ipsorũ, inuenitur alterũ, & cũ deficit vnũ ipsorũ, deficit alterũ. Et cũ dixit: De causa vero & re, quæ habet causam, intelligit per ipsum causatum, qđ est extremitas maior in syllogismo. Et dixit: & re, in qua est causa, intelligit per ipsum extremitatẽ minorẽ in syllogismo. Et posteaq̃ mentionẽ fecit de his tribus mẽtionẽ fecit de dubio, qđ accidit in duobus ex ipsis, & dixit: dubitaret vtique aliquis, & diceret, an ne cũ inuenitur causatũ, inuenitur causa cõsimiliter etiã. dixit aũt hoc de causato tm̃, quod nõ reputatur causa, cũ inuenitur, quod est terminus medius, qđ non inuenitur causatũ: qm̃ si hoc ita eẽt, non esset syll's, nedum ꝙ esset demõstratio. Et posteaq̃ mẽtionem fecit, ꝙ in hoc dubio deueniũt ea, in quibus sequitur, cũ inuenitur causatũ, ꝙ inueniatur causa, dixit: quẽadmodũ, si fluunt folia, vtq; ad id quod dixit, qa terra est in medio. sensus est, qm̃ posset aliquis dicere, qm̃, cũ inuenitur causatũ, inuenitur causa: & argumẽtaretur in hoc in multis causatorũ & causis entiũ, exẽplũ huius, defectus foliorũ arboris, cuius fluũt folia, & defectus, qui inest Lunę: qm̃ cũ huiuscemodi causata inueniũtur, inueniũtur & causę ipsorũ. vt in exẽplo, qm̃, si esset causa fluxus foliorũ in E arbore, cuius fluunt folia, siccitas ipsius, & causa defectus Lunę, cõsistẽtia terræ inter ipsam & inter Solẽ, iam vtiq; appareret, ꝙ sequitur ex necessitate, cũ inuenitur defluxus, ꝙ inueniatur siccitas foliorũ, cũq; inuenitur defectus, ꝙ inueniatur cõsistẽtia terrę inter Solẽ & Lunã: cũ vero declarauit exẽplũ, qm̃ cũ inuenitur causatũ, ꝙ inuenitur & causa, declarauit hoc per rationẽ consimiliter ẽt, & dixit: qm̃ si nõ esset immedio, esset vtique causa ipsius aliqd aliud. sensus est, iamque apparet cõsimiliter ẽt ex ratione, qm̃ cũ inuenitur causatũ, inuenitur & causa, qm̃ si inueniretur & nõ inueniretur causa, esset aliquid nõ existens absq; causa, & sequeretur vtique, vt esset causa ipsius absq; causa posita, & essent rei plures causę ex specie vna: hoc aũt est absurdum. D.d. & si essent causatum & causa simul, vsque ad id, quod dixit, sequeretur vtique, vt inuenirentur simul. sensus est, & si posuerimus, qm̃ cum inuenitur causatum, inuenitur causa, iamque inuenitur causa, cum inuenitur causatum, sequitur vtique, ꝙ vnumquodq; ipsorum inueniatur per existentiam sui comparis.

Dubitatio.

Si vero sic, simul vtique essent, & monstrarentur per seinuicem. sit enim folio fluere, in quo a: latifolium vero in quo b: vitis autem in quo c. si itaque ipsi b inest a, omne enim latifolium fluit folio, ipsi vero c inest b, omnis enim vitis est latifolia, ipsi c inest a, & omnis vitis fluit folio, causa vero b medium. sed & quoniam latifolia est vitis, est per folio fluere demonstrare. sit enim d quidem latifolium, e vero folio fluere, vitis autem in quo f: ipsi itaque f inest e, folio fluit enim omnis vitis, ipsi autem e d, omne enim folio fluens est latifoliũ, omnis igitur vitis est latifolium: causa autem est folio fluere. F

* Quarũ arborũ alię citius, aliæ serius folio fluant, lege Theoph. li. 3. de stirp. & plantis.

Dixit Arist. Iamque inuenitur via, qua monstrantur per seinuicẽ. sit fluxus foliorũ, in quo a, & sit siccitas foliorũ in quo b, & sit vitis, in quo c, quoniam a inest ipsi b, quoniam omne siccum foliis folio fluit. & b inest ipsi c, quoniam omnis vitis est siccum foliis. igitur a inest ipsi c, quoniam omnis vitis folio fluit: & causa, quæ est medium, est, quoniam vitis est siccum foliis, iamque monstratur, q' vitis est siccum foliis, quoniam folio fluit. sit igitur d siccum foliis, & sit e folio fluere, vitis autem in quo f, e itaque inest f, & hoc, quoniam

omnis

A omnis vitis folio fluit,& d inest e,quoniam omne illud , quod folio
fluit,est siccum foliis,causa vero est a,quod est folio fluere.

Et hoc in eo,ꝙ vtrunque ipsorum sequitur suum compar, & inuenitur per in-
uentionem ipsius. vt in exemplo,si quemadmodum, cum inuenimus congelationē 91
lactis in arbore, inuenimus mortificationem foliorum ipsius : consimiliter etiam
cum inuenimus mortificationem foliorum , inuenimus congelationem lactis : &
quemadmodum inuenimus constitutionem terræ inter Solem & Lunam, inueni
mus defectum,ita cum inuenimus defectum , inuenimus constitutionem terræ in-
ter Solem & Lunam .

Posteaquam exposuit,ꝙ si cum inuenitur causatum, inuenitur causa , sequitur
ꝙ inueniatur vnumquodque ipsorum per existentiam sui comparis,cœpit decla-
rare,ꝙ sequitur hæc positio , si vnumquodque ipsorum monstratur inesse alicui
per existentiam alterius. vt in exemplo,ꝙ insint viti binæ dispositiones,quarum
vna est,ꝙ sit siccum foliis,& ꝙ fluat foliis, inuenitur vtrumque istorum duorum
consequens ex suo compari,hoc est siccum,& fluxus foliorum , & possibile est,
ꝙ monstretur vtrunque istorum inesse viti per existentiam sui comparis: & si vo
luerimus monstrare fluxum foliorum per nomen sicci,diceremus sic , omnis vitis
est sicca foliis,& omne siccum foliis folio fluit,concluditur nobis ꝙ omnis vitis
B folio fluit,cumque voluerimus conuersum huius,& est , vt monstremus ,ꝙ om-
nis vitis est siccum foliis per fluxum ipsius,dicemus ita,omnis vitis folio fluit, &
omne illud,cuius folia fluunt,est siccum foliis, concluditur nobis ex hoc , ꝙ om-
nis vitis est siccum foliis: & sermo noster in hoc capitulo est per se intellectus.

Si vero non contingit causas esse sibiinuicem, causa enim prior est
eo , cuius est causa , & deficiendi quidem causa est in medio terram
esse:quod autem in medio terra sit,non est causa ipsum deficere:si igi
tur per causam quidem demonstratio est propter quid , quæ vero nō
per causam ipsius quòd,quòd quidem terra quidem in medio est, no
uit,propter quid autem non,quoniam ipsum deficere non est causa ,
quòd sit in medio,sed hoc ipsius deficere,manifestum est : in ratione
nanque ipsius deficere inest esse in medio:quare planum quòd ꝑ hoc,
illud cognoscitur,sed non hoc per illud .

Dixit Aristo.Et si non est possibile,vt sint ambæ causæ sibiinuicē,
quoniam causa prior est eo,cuius est causa , & terrā esse in medio est
C causa,vt deficiat Luna , non autem defectus est causa , vt terra sit in
medio:igitur demonstratio,quæ est per causam , est demonstratio se-
cundum propter quid,quæ autem non est per causam , est demonstra
tio si est,quoniam cum nouit,si est in medio,nouit vtique si est ,& nō
nouit propter quid est , quòd autem defectus non est causa , vt terra
sit in medio, sed terram esse in medio est causa ipsius defectus , hoc
vtique plane manifestum, quoniam terram esse in medio,accipitur in
ratione defectus:manifestum igitur,quoniam per hoc,nouit hoc,non
hoc per hoc .

Dicamus igitur, si vnum non habuerit causas plures, & fieri possit, vt illud sit
propter causam suam,tam monstrabitur vtrunque ipsorum per suum compar sed 92
cum monstrabitur causatum per causam ipsius,erit hæc demonstratio, quæ exhi
bet causam, & existentiam: cumque causa monstrabitur per causatum, hęc demō
stratio tradet existentiā tm̄:quēadmodū ille , q mōstrat mortificationē foliorum
pp congelationē lactis, & congelationem lactis propter mortificationē foliorum.

Explicatur responsio.

Posteaq̃ declarauit, q cum posuerimus, q causatum conuertitur cum causa: D hoc est, cum fuerit causatum, esse cām, fieri pōt, vt vtrūq; ipsorū, ostendatur per demonstrationem per suum compar, cœpit enūciare, q cum manifesta fuerit existentia causæ per causatum, sequitur, vt sit demonstratio, demonstratio existentię, non demonstratio propter quid, quoniam causatum non potest esse causa causæ. Et dixit: & si non est possibile, vt sint ambæ causę sibi inuicē, q̃m causa est prior eo, cuius est causa. sensus est, & si non est possibile in huiuscemodi rebus, vt sit vnumquodq; ipsorum cā suo compari, q̃m, quod ex vtrisq; est causa, est prius in existentia, q̃ illud, cui est causa, quoniam si posterius esset causa, esset posterius absq; posteriori, qđ † est diuersum. Et posteaq̃ declarauit hoc per rationē, declarat, hoc per exemplum, quod præcessit, & dixit: & terram esse in medio est cā, vt deficiat Luna, non aūt defectus est causa, vt terra sit in medio. sensus est, exēplum huius, si terram esse in medio, fuerit causa, vt deficiat Luna, & defectus non erit cā, vt terra sit in medio, fieri vtiq; non potest, vt causatum sit cā. Et posteaq̃ posuit hanc rationem & exēplum in gradu præcedente, posuit conditionē dispositionis additę, & dixit: demōstratio igitur, quę est per causam, est demonstratio secundum propter quid, quæ aūt non est per causam, est demonstratio si est. sensus est, cumq; cōuersi fuerimus super eo, quod declaratum fuit de eo, q cātum non erit causa, & oīs demonstratio non per causam, est demonstratio existentiæ, quoniam omnis demonstratio est demonstratio causæ, aut demonstratio E existentiæ: ex necessitate igitur est, q demonstrationes, in quibus causata sunt termini medii, sunt demonstrationes existētię, non demōstrationes causarū. vt in exemplo, qui nouit, q terra est in medio propter defectum, nouit vtiq; si est, & non nouit propter quid est. Et hoc est, quod intēdit in hoc toto sermone. et quasi protulit ipsum prolatione syllogismi conditionalis, in quo antecedens sunt binæ propositiones, quarum vna est, q causa non est cātum: 2da vero, q oīs demonstratio, aut est demonstratio propter quid, aut demonstratio existentiæ, & posuit consequens ex duabus istis propositionibus, q demonstratio, in qua terminus medius est causatum in huiuscemodi rebus, est demonstratio existentię, præterq̃ q quoniam permiscuit exemplum cum ratione, durum est intelligere, quod voluit concludere, hoc est, q̃m adduxit antecedens, rationem, & exemplum, & adduxit consequens, exemplum tm̄ absq; ratione. Et quoniam accepit in hac ratione, q terram esse in medio est causa defectus, cœpit docere, q hoc est notum per se, & dixit: q autem defectus non est causa, vt terra sit in medio, sed terram esse in medio est causa ipsius defectus, hec vtiq; plane manifestū. Postea adduxit cām in hoc, & dixit: quoniam terrā esse in medio accipitur in ratione defectus. sensus est, quoniam terram esse in medio inuenitur in definitione defectus. intelligit p rationem dicentē, q est transitus luminis Lunę ob constitutionem terrę inter ipsum & inter Solē, & q defectus non est in definitione eius, quod est terrā esse in medio, & quod est in definitione rei, secđm q ipsum, est causa ipsius. Et cum dixit: F manifestum igitur, quoniam per hoc cognouit hoc, non hoc per hoc. sensus est, q illa dicitur esse cognitio perfecta, quæ est cognitio p causam, hoc est, cū defectus cognoscitur, quoniā terra est in medio, cognitione pfecta, & non cognoscitur terram esse in medio propter defectum, cognitione perfecta, sed si cognoscitur, cognoscitur per cognitionem deficientem a cognitione perfecta.

† Ab. l. repugnat.

Oīs demrātio, quę non est p cām, ē demrātio qa

An contingit vnius plures esse causas? si. n. est idē de pluribus primū prędicari: sit a ipsi b primo inexistens, & ipsi c alii primo, & hæc ipsis d e, inerit igitur a ipsis d e, causa vero est ipsi quidem d b, ipsi vero e c: quare causa quidem existente, necesse est rem esse, re autem existente, non necesse est omne esse, quodcunque sit causa, sed causa quidem non tamen omnis.

Dixit Ari. Possibile autem, vt sint vni & eidem causæ multæ, & hoc, q̃m si fuerit aliquid, quod prædicetur aliquid vnum & idem de rebus

A multis primo:& sit a primo inexistens b & c, & hæc ambo insint d e: igitur a inest d & e.& causa inessendi a ipsi quidem d est, b ipsi vero e, c:& propterea, cum causa quidem fuerit sequitur vt res sit, cum vero res sit, nõ est ex necessitate, vt sit omne illud, quod est causa, quodcunque fuerit, sed vt sit causa, absq; eo ꝙ non omnis.

Si vero res habuerit plures causas, non oportet, vt ostendatur existentia causæ propter existentiam causati. vt in exemplo, si monstraret aliquis, ꝙ a inest c 98
per plura media, hoc est d & e, manifestum, quoniam cum est a, non sequitur ꝙ sit d & e, quoniam a est uniuersalius vtroque ipsorum: cumque est vniuersale, nõ sequitur, ꝙ sit appropriatum, hoc enim declaratum fuit in præcedentibus.

Quoniam dubitauit in principio rei, si cũ causatũ ponitur esse, sequitur vt cã sit, & cõmemorauit illud, quod vult hęc positio, & quod sequitur ex ipsa, ex eo, ꝙ vnumquodque ipsorum monstretur per suum compar sed monstratio vnius ipsorum per secundum erit monstratio causæ, & alterius monstratio existentiæ, & hoc vtique verificatur in omni causa, cum admiserimus, ꝙ non inest rei nisi causa vna, & hoc, cum non fuerit terminus maior. qui est causatum existens, nisi in subiecto vno, & hoc est in extremitate minore, rediit ad dubitandum in hoc, & (Recapitulat dicta pp cõtinuationem cõsequentis)
B dixit: Possibile autem est, vt sint vni & eidem causæ multæ. sensus est. iamq; dubitatur de causa, & dicitur, si est possibile, vt sint vni & eidem causæ multæ, si non fuerit alicui vni & eidem nisi causa vna. Et, quoniam adduxit exempla, per quæ conuenit imaginari, ꝙ non inest alicui vni nisi causa vna, quæ sunt. quemadmodum defectum esse, & fluxum foliorum, adduxit consimiliter etiam hic orationem, per quam dubitatur, ꝙ insint alicui plures causæ, & hoc cum fuerit aliquid vnum in pluribus naturis, & dixit: & hoc, qm̃ si fuerit aliquid, quod prædicetur aliquid vnum & idem de rebus multis primo. sensus est, & hoc, qm̃ si prædicatur aliquid vnum de multis prędicatione prima absque medio, sequitur vt sint ad existentiam istius rei vnius per illas res multas, causę mediæ: & hæc est dispositio prædicationis generum de speciebus particularibus, & consilr prædicatio accidentiũ, in quorum definitionibus est genus subiecti. Deinde posuit exemplum de hoc per literas, & dixit: & sit a primo inexistens b & c. sensus est, quẽadmodũ, si accipiatur loco a animal, & loco b, quod habet sanguinem, & loco c, quod nõ habet sanguinem. Deinde dixit: & hæc ambo insint d & e. sensus est, & erit b inexistens d, & c inexistens e. quemadmodum si inest habens sanguinem spiranti. & non habens sanguinem vermibus. Deinde dixit: a igitur inest d & e. sensus est, sequitur itaque, vt animal, exempli gratia, per hoc insit spiranti & vermibus
C per media habens sanguinem & non habens sanguinem. Deinde dixit: & causa inessendi a ipsi quidem d, est b, ipsi vero e, c. sensus est, & causa, vt a quidem insit d, quod est in exemplo habens sanguinem, & ꝙ sit consimiliter etiam in e, quod est in exemplo, vermes, est ex existentia ipsis in c, quod est in exemplo non hñs sanguinẽ. Deinde dixit: & ppea, cum cã quidẽ fuerit, sequitur, vt res sit, vsq; ad extremũ eius, quod scripsimus. sensus est, & cum posse fuerit, ꝙ insit vni & eidem plures causæ per plures res, & quod sequitur, semper est, qm̃ cum existit causa, existit cãtum ipsius, & cũ existit cãtum, non est vtiq; ex necessitate, vt existat cã. vt in exẽplo, qm̃ cum extiterit sanguis in equo, sequitur, vt existat aĩalitas in ipso, & nõ oportet vt in oĩ illo, in quo inueniť animalitas, inueniať sanguis. Et cũ dixit: cũ vero res sit, nõ est ex necessitate, vt sit oẽ illud, qď est causa, quodcũq; fuerit, sed vt sit cã, absq; eo, ꝙ non oĩs. Et hoc est, qď voluit, cũ dixit: absq; eo, ꝙ nõ oĩs. vt in exemplo, ꝙ si aĩal inest equo, non sequitur, vt sint oẽs causę aĩalitatis in ipso qm̃ si hoc esset, non esset aĩalitas, nisi in equo tm̃. Et pp hoc, quod dixerũt, inuenitur Abumazar dixisse in libro suo: quoniam consequentia, quę est inter causas & causata, & in summa, antecedentia & consequentia, inueniť scdm tres spẽs: aut vt sequatur ĩ ipsis posterius ex priori, & prius ex posteriori; aut aliquid, per quod sequatur posterius ex priori, & non sequatur in ipso ex posteriori prius: aut aliquid per quod sequatur prius ex posteriori, & nõ sequatur posterius (Opinio Abumazaris est, ꝙ inter cãs & cãta inueniť consequẽtia secundũ tres species.)

ex priori, dicimus, ꝙ in specie prima veniunt duę species demonstrationum, hoc D
est demonstratio causę & demonstratio existentiæ, in specie vero secunda venit demonstratio causę tantum, in tertia aūt demſtratio existentię tantum. Videtur autem ꝙ Arist. non connumerauerit in demonstratione nisi speciem primam tantum secundum illud, quod dicemus post hoc in sermone nostro.

Aut si semper vniuersale problema est, & causa totum quiddam, & cuius causa vniuersale, vt folio fluere toto aliquo determinato, licet species ipsius sint, & his vniuersaliter, aut plantis, aut his plantis: quare & medium æquale oportet esse in his, & cuius cuasa, & conuerti. Vt propter quid arbores folio fluunt, si itaque propter congelationem humidi, & si folio fluit arbor, oportet esse congelationem, & si congelatio inest non cuicunq; , sed arbori, est folio fluere.

Dixit Aristot. Et dicamus, quòd interrogatio est semper vniuersalis, & causa est vniuersale quoddam, & res, quæ est causa causæ ipsius, est vniuersalis. vt in exemplo, fluxus foliorum inest tantum toti alicui & si ipsum habuerit species, & ipsum inest istis secundum viam vniuersalis, aut plantis, aut huic plantæ: medium itaque & res, quæ est causa ipsius in his, oportet vtiq; , vt sint ambo hæc æqualia & conuertibilia æqualiter. vt in exemplo, propter quid arbor folio fluit? propter congelationem humidi: sequitur itaque, si est fluxus foliorū, vt sit congelatio humiditatis, & si inest congelatio non cuicunque acciderit, sed arbori, cuius folia fluunt. E

94 Et hoc, quoniam iam diximus, ꝙ ex conditionibus demonstrationum est, vt sint ex propositionibus acceptis vniuersalibus, & prędicatis per viam quid est: cumque hoc ita sit, oportet ꝙ terminus medius sit appropriatum subiecto prædicatum de ipso, & similiter terminus maior cum medio; igitur conuertuntur causatum & causa ex necessitate in huiusmodi demonstrationibus: causa vero, quæ est cum hac dispositione, non potest esse, nisi super vno: quoniam ipsa est definitio rei: & definitio non potest esse definitio plurium, quoniam ipsa excitat super substantia vnius, & quod excitat super re vna, sequitur, ꝙ sit vnum; quemadmodum constitutio terrę in medio inter Solem & Lunam, quę est definitio defectus: & quemadmodū congelatio lactis in ligno, quæ est causa mortificationis foliorū.

Posteaquam dubitauit de cōuertibilitate causati super causa, & adduxit in hoc F
sermones sufficientes in duabus extremitatibus, cœpit docere intentionē veram per demonstrationem, quæ aggregatur simul cum processu suo ad veritatem soluendi dubiū, & dixit: Et dicamus, ꝙ interrogatio est semper vniuersalis, & causa est vniuersale quoddam, & res, quæ est causa causæ ipsius, est vniuersalis. sensus est, ꝙ prædicatum in interrogationibus substantialibus, in quibus sunt prædicata, oportet esse prædicatum de re in eo ꝙ quid, & hoc, quoniam prædicatum de omni, quemadmodum declarauit in tractatu Primo istius libri, ipsum est, qd' aggregat tres species, vt sit prædicatum de omni subiecto, vt sit prædicatio ipsius necessaria, & vt sit prædicatio ipsius prima, hoc est non ex natura secunda: sed primum in quæsitis non est primum in propositionibus, quemadmodum declarauimus in tractatu Primo istius libri: & hoc, quoniam iam diximus, ꝙ primum in quęsitis est, quod non quæritur propter quæsitum alterum, hoc est, ꝙ sit prædicatum in subiecto non propter prædicationem suam de subiecto altero & cōprehensum in subiecto primo. & hoc, quoniam ex quæsitis aliquod est, quod est quęsitū per accidens, & ex ipsis aliquod, quod est quæsitum per se. vt in exēplo, si aliqs quęreret de triangulo æquicrure, an habeat angulos ęquales duobus rectis, hoc vtiq; quęsitū est per accn̄s, & non primū. & hoc, qm̄ hoc quęsitum primo inest

Vide in 1. post. t.c.29. & t.c.9.

A triangulo absolute: atqui hoc vtiq; quæsitū inest primū triangulo, q̄m monstratur p propositiones primas. Est aūt dispositio primi in propositionibus, vt ptūm prę dicetur de omni subiecto non pp naturā aliam comprehensam in subiecto, quod est causa, vt ptūm insit subiecto, & non est primum in quęsito ipsum hoc primū, q̄m ptūm quęsiti est vtique in subiecto pp naturam alterā, quod est causa: sed si inest propter naturam, quę est causa per naturam, non quæretur vtique propter naturam, quæ est natura altera, sed quæretur propter naturam, quæ est subiectū ipsi propter naturam primā. & hoc, quoniam subiecta per naturā sunt species & gn̄a, hoc est composita, & causę scd̄m naturam sunt causæ, & gn̄a simplicia ipsarū: & quęsita per naturā sunt intentiones appropriatæ ipsis existentes in speciebus & generibus, & hęc sunt accidentia appropriata in generibus & speciebus. Et q̄m non declaratū fuit hoc ab expositoribus, dubitauit super ipsis, q̄to inuenitur quęsitū primū scd̄m quod diximus in expositione tractatus primi istius libri: & quęsita prima, quęadmodū diximus, quę inueniuntur in demōstrationibus simplicibus, erunt vtiq; in accidentibus appropriatis tm̄, quęsita vero, quę sunt differentiæ appropriatę, & definitiones, ipsa vtique consitr ēt sunt quęsita prima sed non proueniet in talibus demr̄atio causę, q̄m non inuenitur in talibus aliquid, quod pręcedat extremitatē maiorem: sed ex dispōne demr̄onis absolutę est, ꝙ sit
B mediū ipsa pręcedēs maiorē p̄p cām extrinsecā: quęsita vero gn̄is sunt inter quęsita accidentalia. iam vero durū fuit expositoribus vt introire facerent ipsum in quęsita accidentalia, & dixerunt, ꝙ genus est ptūm primū, q̄m non prædicatur de aliqua sp̄erum suarū pp naturam mediā comprehensam in specie. Et Abumazar est vnus eorū, cui visum fuit hoc de genere, & est dubiū magnū, q̄m non prædicatur de aliqua sp̄erum, quæ sunt sub ipso in eo ꝙ quid est hæc species, & quod prædicatur de aliquo in eo ꝙ quid, ipsum est ptūm de eo per accidens: q̄m nō est differentia inter hoc, ꝙ prędicetur triangulus de ęquicrure, aut prædicetur de ipso ęqualitas angulorū duobus rectis: & hoc, q̄m quęadmodū ęqualitas angulorū duobus rectis est ptūm de ęquicrure p accn̄s, q̄m adhuc inest æqualitas angulorum duobus rectis gradato & æquilateri, q̄m prędicatio trianguli de ęquicrure est prędicatio per accidens, q̄m inest vtiq; gradato & ęquilateri: sed differentia inter ipsa est, q̄m prędicatio ęqualitatis angulorū per accidens de æquicrure est vtiq; p̄dicatio p accidens pp prædicationem p se: & hoc, q̄m ęqualitas angulorum duobus rectis inest vtiq; triangulo ęquicruri propterea ꝙ inest triangulo absolute. De prędicatione vero generis de suis sp̄ebus existimatur vtiq; ꝙ sit prædicatio per accidens non propter prædicationē per se: & hoc, q̄m natura ipsius non inest alicui specierum, quę sunt sub ipso propter naturam mediā, & qui intellexit de prędicato primo, quod non prędicatur pp naturā mediam, posuit genus in
C prędicatis primis scd̄m quod fecit Abumazar: & est, qui intellexit de prædicato primo, quod non est prædicatum per accidens, hoc est, quod miscuit ipsi aliquid quod est per accidens, quomodo illud, quod fuit indiuiduis genus in prędicatis primis. Et hęc videtur esse opinio Aristot. & apparet, ꝙ est vera per se: cumque fuerit hoc ita, oportet, ut ponatur genus in quęsitis accidentalibus, sed hoc est absurdum: & nos inuenimus multa ex iis, quę quęruntur in artibus speculatiuis ignotorū generum, quęadmodum illud, quod ignorant multi de signis superioribus, si sunt imagines, aut corpora, & tale est, quod ignoratur vtplurimum de dispositione specierum mediarum inter genus animalis & plantę, si est planta aut animal, consimiliter est res, quę est inter plantā & non plantam: & dicemus si fuerint inexistentiū aliis aliqua per accidens, & aliqua per se, & illud, quod est per accidens, inuenitur vtiq; ex eo, quod est per se, & scientia vera sequitur, ꝙ sit consentiens enti: oportet itaque, ꝙ sit scientia substantialis de ente substantiali, & scientia accidentalis de ente accidentali, quodque sit, quemadmodum ꝙ ens accidentale erit propter illud, quod est per se, consimiliter sequitur, vt sit scientia accidentalis inexistens vtique nobis ex scientia, quæ est per se. vt in exemplo, ꝙ triangulus habeat tres angulos æquales duobus rectis, est cognitio per se de ente per se, cognitio autem, ꝙ æquicrus est cum hac dispositione est cognitio per accidens, sed via, qua prouenit nobis secundum est, quoniam cognoscimus ipsum de

Conditio illius, quod ē primū in ꝓpositionibus qualis.

Digressio ꝺ primo. vide 1. post. t. c. 9.

Opinio Abumazaris.

Documētū.

triangulo: qui vero nouit ipsum de æquicrure propterea ꝙ nouit ipsum de triangulo, nouit vtique rem secundum coaptationem suam, hoc est, ꝙ non nouit illud qd est per accidens ex parte qua est per accidẽs: qui vero nouit hanc intentionẽ de æquicrure, non ꝓp naturam trianguli, nouit vtique illud, quod est per accidens non ex via eius, quod est per se. quoniam iam vtiq; nouit ipsum non secundũ modum, quo est de ipso existens, & quod magis videtur per cognitionem nostram, eo ꝙ prædicata vniuersalia insunt indiuiduis, qm̃ cognitio nostra de Zaade, ꝙ est rationalis est propter cognitionẽ nostram ꝙ est homo: & non est dubium, ꝙ prædicatio rationalis de Zaade est per accidens. Iam itaque declaratum est tibi ex hoc, ꝙ oportet cognitionem entis per accidens esse per accidens, qm̃ oportet, vt scia sit consentiens scito, quodque ex scia aliqua est perfecta, & est, quę prouenit nobis propter sciam per se, & ex ipsa aliqua est diminuta, & est quę prouenit nobis ꝓp sciam per accidens: cumq; hoc ita sit, demõnes vtiq;, quæ sunt demonstrationes in veritate, sunt per se de entibus per se, & non est via, qua sciamus aliquid, quod inest alicui per accidens cognitione perfecta, nisi propter cognitionẽ, ꝙ insit alicui per se, quemadmodum non est via ad hoc, ꝙ sit aliquid per accidẽs nisi propter illud, quod est per se: cumq; stabilitũ fuerit hoc, manifestum vtique erit, ꝙ accidens, quod est vniuersalius subiecto suo, insit subiecto, ipsum est, propterea ꝙ inest naturę ęquali ipsi: monstratio igitur ipsius per se est vtique de illa natura, & est de illo, quod est sub illa natura per accidens: & cognitio, ꝙ ipsum insit ei, quod est sub illa natura, est ꝑ accidẽs: cũq; nouerit ipsum inesse ei, quod est sub illa natura propter illam naturã, nouit vtiq; illud quod est per accñs, non propter illud, quod est per se: cũq; fuerit existentia ipsius propter illud, quod est per se, ille vtiq;, qui nouit ipsum ex hoc modo, nouit vtique ipsum de alio quid est de ipso: & qm̃ est ex conditionibus cognitionis perfectę demr̃atiuę, vt cognoscat rem scd̃m ꝙ ipsum per se, admittemus, ꝙ ex perfectione in scia est, vt sciat illud, quod est per accidens: oportet igitur, vt non sciat illud, quod est per accidens nisi ꝓp illud, quod est per se. Et propter hoc posuit conditionẽ Arist. in demõstrationibus, vt sint prædicata prima & appropriata scd̃m ꝙ opinatus est, qm̃ cũ cognoscuntur res substantiales, sciuntur dispositiones accidentales ꝓp dispositiones substantiales, igitur nouit ens scd̃m veritatẽ ipsius. Amplius, qm̃ quod intenditur in primo est cognitio intentionum substantialium, quemadmodum cuius intenditur existentia primo, sunt intentiones substantiales, & quemadmodum intentiones accidentales, hoc est modus iste accidẽtis, non quod est per accidens absolute, inuenitur vtiq; scd̃m intentionem scd̃am, & propterea ꝙ ipsas assequimur per assecutiones intentionum substantialium, consimiliter cognitio Philosophi de ipsis est scd̃m intentionem secundam, & cognitio ipsius per intentiones substantiales est secundum intentionem primam. Et hoc totum, quemadmodum ego existimo, est illud, sup quo nõ constitit ex intentione Arist. alius ex expositoribus quorum verba deuenerunt ad nos. Cũ vero genus fuerit quęsitum dicemus vtiq; de ipso, ꝙ est ex quęsitis accidentalibus, quoniam propterea ꝙ ipsum primo quæritur, est notius specie, qm̃ est vl'ius, & vniuersalius est notius: & quemadmodum non est via, vt monstremus existentiam ipsius de aliquo, cũ ignorauerimus existẽtiam ipsius, quoniã non habemus viam, vt monstremus existentiã generis de generibus, cũ acciderit, vt ignoremus existentiam ipsius in ipsis; qui igitur voluerit monstrare existentiã alicuius generis in aliqua spẽrum, ipse vtique mõstrabit rem mõstratione accidentali, scd̃m ꝙ accidit, huic generi vt sit in hac specie, & ꝓpterea non erit hæc species causa ꝙ sit hoc genus simpliciter, sed genus est cã, vt ipsa sit: & si concesserimus, ꝙ genus est ex quæsitis accidentalibus, monstrabitur vtique nobis ipsum inesse alicui speciei secũdum viam naturalem, cũ ignorauerimus ipsum inesse rei alicui per se, & hoc, qm̃ res inest huic speciei, quemadmodum nouimus existentiam ipsius propter formam ipsius: hoc est, qm̃ nouimus genus inesse speciei propter formam generis aut definitionem ipsius. quemadmodum, si monstraremus, ꝙ spongia marina est animal, qm̃ est sensibilis, hoc vtique est, posteaq̃ conueniens fuerit, vt dicatur, cum nouerimus existentiã rei, & ignorauerimus genus ipsius, iamq; conuenit, vt dicatur de ipso, ꝙ est ex quæstione

Scia ẽ scito conformis, ideo scia ꝑfecta est ex cã per se, & scia diminuta ex scia ꝑ accidens.

Qui voluerit mõstrare existentiam generis ĩ aliqua spẽ, mõstrabit rem mõstratione accidentali.

A substantialiũ primorũ modo aliquo, & hoc, cũ quæratur, exẽpli gr̃a, an spongia marina est aĩal, aut non? & qui quærit consilr ẽt, an color sit imago, aut corpus? & an locus sit vacuũ, aut superficies corporis? Quęremus igitur exempli gr̃a de spõgia marina, si hoc ens, qd̃ vocatur spõgia, sit aliqua species aĩalis, aut aliqua species plantę, & non est dubium, ꝙ sequitur in eo, ꝙ est spongia marina, vt sit aut aliqua spẽs plantarũ, aut aliqua species aĩalis: & consilr se habet res de colore, si est imago aut corpus, & scd̃m hanc mensurã erit quæsitũ generis ex quęsitis primis, & cõponetur syll's ita, Spongiæ marinæ inest aliqua species generis; et illud, cui inest aliqua spẽs generis, ipsum est aliqua species aĩalis, & hoc, est verũ qm̃ spongia marina non est aĩal absolute, sed est aĩal quoddam. & consimiliter se habet res in vnaquaq; spẽrum, hoc est, ꝙ non disponitur in genere, in eo, ꝙ est hęc spẽs, sed disponitur in ipso ex parte generis alicuius: & hoc, qm̃ homo exempli gr̃a, non est aĩal absolute, sed est aĩal aptum ad suscipiendũ rationem: & per hunc conceptũ separatur aĩalitas, quę est in hoĩe, ab aĩalitate reliquarũ spẽrum & separatur aĩalitas, quę est in equo, ab aĩalitate, quę est in asino: & ita se habet res in vnaquaq; specie, qm̃ genus diuersificatur in ipsis per conceptus. Et hoc manifestum est ex eo, quod declaratum fuit in scĩa Naturali, ꝙ formarum diuersarum oportet materias proprias esse diuersas, quodq; fieri non põt, vt suscipiat materia vna, in eo ꝙ est vna, formas diuersas, sed suscipiet vtiq; ipsas aut qm̃ est familiaris formarũ diuersarum, quẽadmodum se habet res in materiis corporum, aut qm̃ ipsa est familiaris aptitudinum diuersarũ, quemadmodum se habet res in materia prima & generibus cũ spẽbus suis particularibus, similis.n.est res in materia prima simul cũ forma corporũ simpliciũ, q̃ sunt in ipsis primo per se. Qm̃ vero hoc vtiq; iam declaratũ fuit, redeamus ad id, in quo eramus de expositione, & dicamus, ꝙ oportet terminũ mediũ in demr̃atione esse appropriatum in subiecto, & maiorẽ appropriatũ in medio, quodq; onus in terminis oportet esse primo, exẽplũ vtiq; est scd̃m consuetudinem suã. Et dixit: vt in exẽplo, fluxus foliorũ inest tm̃ toti alicui, & si ipsum haberet species & inesset huic scd̃m viam vniuersalis. sensus est, exemplum, cum quęrimus causam fluxus foliorum, opus vtique est, vt quæramus de natura, quę ipsi inest tantum, quoniam absque dubio inest tantum naturę vniuersali, & si non fuerit natura illa non diuisa in species multas: atqui voluit, ꝙ diuisio non est huius per hoc. Et posteaq̃ cõmemorauit, ꝙ oportet fluxũ foliorũ inesse naturę vli, dixit: aut plantis, aut huic plantę. sensus est, & hęc natura simpliciter est, exempli gr̃a, aut plantę, aut plantę huic appropriata. Postea enuntiauit, ꝙ oportet terminũ medium in hac demonstratione conuerti cum extremitate maiore, & dixit: medium itaq;, & res quę est cã ipsius in his, oportet vtiq; vt sint ambo hęc ęqualia, & conuertibilia vsq; ad extremũ eius, qd̃ scripsimus. sensus est, & terminũ mediũ, q est cã, & extremitatẽ maiorẽ cuius medius est causa, oportet esse ęquales, quousq; sit terminus medius conuertibilis cum maiore, & maior consilr etiam cum ipso secundum exemplum hoc, cum quęramus, propter quid fluunt folia arboris. cuius fluunt folia, quoniam fuit cã huius, congelatio humiditatis, per q̃ nutritur foliũ, iamq; sequitur cũ fluunt folia, vt congeletur humiditas, & si congelatur humiditas, vt fluant folia, & hoc est appropriatum arbori, cuius fluunt folia, quoniam non oĩs arboris fluunt folia. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & si inest congelatio, non cuicunque acciderit, sed arbori, cuius fluunt folia: hoc est, oportet, ꝙ fluant folia ipsius.

Vide ꝑ hoc 2.ph.t.c.91. & 92.

B

C

Cã, quę ex arborib' folia arescunt & cadunt, ẽ congelatio humoris, quo nutritur folium.

Vtrum autem contingit non eandem causam esse eiusdem omnibus, sed alteram, aut non? an si quidem per se demonstretur, & non per signum, aut accidens? non potest fieri: namque ratio extremi medium est, si vero non ita, contingit.

Dixit Aristot. Vtrum autem contingit, vt sit vni & eidem omni non causa vna & eadem, sed causę multæ, aut nõ est possibile? & dicamus in respõsione huius, siquidẽ iam declaratum fuit ex dispositio-

ne causę, quòd est per se, non secundum viam signi, & per viam acci- D
dentis, hoc vtique est ex eo, qđ non cohæret: & hoc, quoniam mediū est ratio extremi, si vero non erit ita, iam vtique conuenit.

95 Si vero non est medium causæ essentiale, fieri poterit, vt res, habeat plures causas, & ꝙ sit causatum, & non sit causa. vt in exemplo, quoniam causa essentialis in eo, qui est longęuus, est vtiq; paucitas cholerę, & si calor & humiditas sunt causa alia inexistens animalibus. & aliis ab animalibus.

Vnū nō habet multas causas essentiales primas, nisi per accidens.

Quoniam posuit, ꝙ oportet causatum simul cum causa sua substantiali esse conuertibile: & hoc vtiq; verificatur, cum fuerit mediū ipsi cā vna, cœpit q̄rere, si posita fuerit conditio, vt vnum & idem habeat causas plures ex specie vna, & dixit: Vtrum autē contingit, vt sit vni & eidem omni non causa vna & eadem, sed causę multę, aut non est possibile? atqui addidit omni, quoniam conuenit, vt vnum & idem habeat causas multas, sed non substantiales primas, nisi per accidens. Deinde dixit in responsione huius quæsiti: & dicamus in responsione huius si quidem iam declaratum fuit ex dispositione causę, ꝙ est per se, non scđm viā signi & per viā accidentis. intelligit per signum intentionem posterioris de extremitate maiore. Atqui posuit hanc conditionē, qm̄, cum terminus medius fuerit signum, hoc est consequens ex consequentibus termini maioris, fieri pōt, vt vnum & idem habeat plures terminos medios, quoniam de re vna & eadem monstratur. ꝙ inest subiecto alicui per signa multa. quemadmodum, si monstretur, ꝙ hęc mulier concępit, quoniam habet lac, aut quia habet intra se sensibilem motum simul cum anxietate: & consimiliter causę, quę non sunt primę, & sunt substantiales insunt vni & eidem plures, nedum de causis, quæ non sunt substantiales. Exemplum huius, quoniam causę animalitatis in homine non sunt causæ ipsius in equo, & consimiliter causæ conceptus in homine non sunt causæ ipsius in equo, & propter hoc ponitur conditio, quoniam, cum nō erit terminus medius signum, neque causa non prima, oportet vt sit vna. Deinde adduxit causam consequentem, vt sit in hoc, hoc est, vt sit vna, Et dixit: & hoc, quoniam medium est ratio extremi. sensus est, atqui sequitur, ꝙ sit terminus medius, qui est cā totius, vnus, quoniam est definitio extremitatis maioris, & definitio est vna. Et si dicemus, atqui erit terminus medius definitio extremitatis maioris, cum fuerit oratio composita, cum vero significauerit super ipso per dictionem separatam, non est vtique definitio, sed est pars. Dicitur, ꝙ pars definitionis nihil prohibet, quin sit genus, aut differentia, & genus quidem non conuenit, vt sit terminus medius: quoniam non sequitur, cum inuenitur, ꝙ inueniatur res, cuius est genus, & relinquitur, ꝙ sit differentia, & quoniam differentia est forma rei appropriata, cum vtiq; accipitur forma per se, sequitur, vt sit vna, quoniam ex primo cognito est, ꝙ non insit vni & eidem duę formæ. Et cum dixit: si vero non erit ita, iam vtique conuenit. hoc est, vt sint vnius & eiusdem causæ plures.

Terminus medius ē definitio extremi maioris, qđ cōsidera pp scotum.

Documētū.

E

F

Est autem & cuius causa, & cui considerare secundū accidens, non tamen videntur problemata esse. si vero non, similiter habebunt medium, siquidem sunt æquiuoca, æquiuocum medium est: si vero vt in genere, similiter habebunt, vt propter quid & permutatim proportionale? alia enim causa est in lineis, & eadem vtique, inquantum quidem lineæ, alia, inquantum vero habens augmentum tale, eadem, ita & in omnibus: huius autem similiter esse colorem colori, & figuram figuræ, aliam alii, ęquiuocum enim est simile in his: hic quidem fortasse proportionaliter habere latera, & æquales angulos, in coloribus vero sensum vnum esse, aut aliud aliquid tale: quę vero secundum analogiam. eadem & medium habebunt secundum analogiam.

A Dixit Arist. Iam vero possibile est, vt inuestigemus de re, quæ est causa causæ ipsius, & de re, quæ habet causam secundum viam accidentis: & est, ꝙ existimatur de ipsis, ꝙ sunt interrogationes, & si nõ propter quid, erit medium scđm similitudinem vnam, & si fuerint cõsentientia nomina sua, medium vtique ipsorum erit nomen æquiuocum, & si fuerit secundum viam generis, ipsum vtique ad ipsa erit secundum similitudinem vnam. vt in exemplo, propter quid, cum permutantur sunt proportionalia? & hoc, quoniam causæ in hoc in lineis & numeris sunt diuersæ: si quidem ex parte, qua addit hanc speciem additamenti, sunt vtique secundum hunc modum vnum eadem in omnibus iis: causa vero, ꝙ color assimiletur colori, non est causa, ꝙ figura assimiletur figuræ, & hoc, quoniam similitudo in his est æquiuoca: quoniam similitudo quidem in figuris, fortasse est habere latera sua proportionabilia, & angulos suos proportionabiles, in coloribus vero, cum fuerit sensus vnus, aut aliquid vnum tale, iis
B quæ sunt secundum proportionem vna & eadem, medium vtique inest ipsis consimiliter etiam secundum viam proportionabilitatis.

Cum vero sit terminus medius in huiuscemodi demõstrationibus veris ex parte, qua est essentiale, ex natura generis, in qua sunt istæ demonstrationes, sequetur, si fuerit hoc genus secundum proportionem, vt terminus medius in ipsis dicatur secundum proportionem, & consimiliter si fuerit genus per consensum, erit definitio per consensum: & exemplum eorum, quæ dicuntur secundum proportionem, est, vt dicatur, propter quid proportionabilia, cum permutantur, sunt proportionabilia? dicetur, quoniam duplicia ipsorum, sunt cũ conditione posita in rebus proportionabilibus, neque simile est, vt dicatur de coloribus & figuris, ꝙ sunt vnum secũdum proportionem, sed sunt vnum verbo tantum: qm̃ similitudo in coloribus est, vt moueant visum in mensura vna, & in figuris, vt sint latera proportionalia, & anguli æquales. 96

Intentio sua est monstrare, ꝙ species causarum erunt secundum species interrogationum. atqui fecit hoc, qm̃ ipse posuit primo, cum fuerit quæsitum scđm viã totius, hoc est primum, & substantiale, hoc est. ꝙ oportet terminum medium esse ita. Et dixit: iam vero possibile est, vt inuestigemus de re, quæ est causa causę ipsius, & de re, quæ habet causam secundũ viam accidentis, intelligit per rem,
C quæ est causa causæ ipsius, terminum maiorem, & per rem, quæ habet causam, extremitatem minorem. ac si dixisset, iamque conuenit, vt interrogetur de prædicatione prædicati alicuius in subiecto secundum viam accidentis, & erit causa tradita ibi consimiliter etiam scđm uiam accidentis: & hoc, qm̃ si fuerit quæsitum accidens, sequitur, ut sit causa accidens, cum tamen acciderit, ut sit causa ipsorum proueniens illis propter illud, quod est per se. vt in exemplo, si interrogaretur, propter quid fluxus foliorum inest arbori? dicemus, qm̃ arefacta sunt folia ipsius, præterquam ꝙ hoc vtique, quemadmodum dixit, non connumeratur inter interrogantes, hoc est inter scientias. Et posteaquã commemorauit, ꝙ terminus medius erit consequens quæsitum in accidẽtalibus & substantialibus, cœpit declarare hoc in eo, ꝙ apparet de consequentia ipsius per contingens in nomine æquiuoco & genere. hoc est, cum fuerit nomen æquiuocum, sequitur, vt sit terminus medius vnus in genere, & dixit: & si non propter quid erit medium secundum similitudinem vnam, & si fuerint consentientia nomina sua, medium vtique ipsorum erit nomen æquiuocum, & si fuerit secundum viam generis, ipsum vtique ad ipsa erit secundum similitudinem vnam. sensus est, & si consequens esset, cum est quæsitum accidentale, vt non sit terminus medius accidentalis, propter quid terminus medius inuenietur, consequens quæsitum per

Si quæsitum fuerit accidẽs & causa erit accidẽs.

consensum nominis, & in eo ꝙ est vnum in genere, hoc est, quoniam si fuerit quę situm nomine æquiuocum, sequetur, vt sit terminus medius nomine æquiuocum, & si fuerit quæsitum vnum in genere, sequetur, vt sit terminus medius vnus in genere. Deinde adduxit exemplum, quo quoniam quæsitum fuerit vnum secundum genus, sequitur, vt sit terminus medius in ipso, & dixit: vt in exemplo propter quid, cum permutantur, sunt proportionalia? & hoc, quoniam causæ in hoc in lineis & numeris sunt diuersæ: siquidem ex parte, qua addit hanc speciem additamenti, sunt vtrq; secundum hunc modum vnum, eadem in omibus iis, sensus est, exemplum istius quæsiti, per quod interrogatur, propter quid proportionalia, cum permutantur, sunt proportionalia, ipsum vtique redit in hoc, quoniam* duplicia sunt ex ipsis æqualia: hoc est, cum accipiuntur ad primum, & ad secundum ex ipsis duplicia æqualia, & ad tertium & ad quartum duplicia æqualia inueniuntur, cum fuerit additamentum primi ad tertium, cum duplicatum fuerit secundũ, addetur super duplicatione quarti, & si defecerint, inueniuntur deficientia, & si varientur, inueniuntur variata, & quæ fuerint ita, erunt vtique proportionabilia: hęc igitur causa, quæ est duplicitas, cum accepta fuerit ex parte, qua est in numeris proportionabilibus, erit diuersitas duplicationis, quæ inuenitur in lineis ex parte, qua sunt lineę diuersæ ad numeros, hę igitur causæ erunt diuersæ in specie, consentientes in genere, quod est duplex: quemadmodum se habet res in hoc quæsito. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: & hoc, quoniam causæ in hoc in lineis & numeris sunt diuersæ: Et cum dixit: si quidem ex parte, qua addit hanc speciem additamenti, sunt vtique secundum modum istum vnum eadem in omnibus iis, intelligit per additamentum consequentiam ad se inuicem per duplex, secundum similitudinem, hoc est, cum addiderit duplex primi super tertio, addetur duplex secundi super quarto: & hoc, quoniam hæc res comprehendit lineas & numeros proportionales, & non procedet hoc secundum ꝙ hæc spẽs quęstionis est prima & substantialis, quoniam hęc questio nõ fit in arte vna: iam que declarauit in tractatu primo, ꝙ huiuscemodi propositiones sunt per modum dubitatorum, & propterea fieri potest vt pertractentur in artibus multis. Et postea quam commemorauit exemplum istius speciei quæsitorum, commemorauit exemplum quæsiti, quod cum fuerit ęquiuocum, sequitur, vt sit terminus medius æquiuocus, & dixit: causa vero, ꝙ color assimilatur colori non est causa, ꝙ figura assimilatur figuræ. sensus est, exemplum vero quæsiti ꝙ cum fuerit æquiuocum, sequitur ꝙ sit terminus medius diuersus, & si habuerit nomen vnum, est æquiuocum, vt si quærat aliquis, propter quod similia sunt similia? quoniam hæc non habent causam vnam, quoniã causa in proportionibus colorum est alia a causa in talibus figuris. Deinde declarauit causam diuersitatis similitudinis in vtrisque, & dixit: & similitudo in his est ęquiuoca. sensus est, atqui sequitur, vt sit causa in his diuersa secũdum ꝙ dicimus figuras similes, & colores similes, quod est dictum æquiuocum. Et posteaquã dixit hoc, docuit vnde apparet, ꝙ hęc sunt æquiuoca, & dixit: quoniam similitudo quidem in figuris fortasse est habere latera sua proportionabilia, & angulos suos proportionabiles. & hoc quod dixit, est manifestum apud Geometram, quoniam est ex positionibus suis, non hic. Et propterea dixit: fortasse est. Deinde dixit: in coloribus vero est, vt sit sensus vnus, aut aliquid vnum tale. sensus est, de coloribus vero diuersis in specie, dicitur vtique, ꝙ sunt similes, quoniam communicant in sensu vno, aut propter aliquid vnum in hac specie. Atqui dixit hoc, quoniam hęc species cognoscitur hic secundum similitudinem, quod apparet hic, quoniam dispositio, quæ dicitur in lineis, ꝙ sunt similes, est alia a dispositione, per quam dicitur in coloribus, ꝙ sunt similes. Et cum dixit: eis vero, quæ sunt secundum proportionem vna & eadem, medium vtique inest consimiliter etiam secundum viam proportionabilitatis. sensus est, ea vero, quæ sunt secundum proportionem vnam per se habent vtique medium secundum proportionem, in qua apparet, ꝙ deuenerũt ad dispositionem, per quam dicitur, ꝙ quæsitum cum fuerit vnum in genere, erit medium vnum in genere, & hoc, quoniã per quod posuit exemplum in hoc, sunt ea, quæ, sunt vna secundum proportionem, ad confirmationem eorum, quæ

Si quęsitum fuerit ęquiuocũ, & mediũ erit ęquiuocum.

Ab. l. multiplicia Sic & infra

Similitudo in figuris & coloribus, est ęquiuoca

D B F

A sunt vno in genere, quæ dicuntur per consensum: & hoc, quoniam genus est duarum specierum, aut genus, quod dicitur secundum præcessionem, quemadmodū animal: aut genus, quod dicitur secundum proportionalitatem: & videtur, ꝙ adduxerit hanc doctrinam secundum ꝙ genus est duarum specierum.

Se habet autem sic, consequi, cau'a sibiinuicem, & cuius causa, & cui causa: singulum quidem accipienti, cuius causa in plus est, vt extrinsecos æquales esse quatuor in plus est, quam triangulum, aut quadrangulum, omnibus vero æqualiter: quæcunque enim quatuor rectis æquales esse extrinsecos, & medium similiter: est autem medium ratio primi extremi: quo circa omnes scientiæ per definitionem fiūt. Vt folio fluere simul sequitur vitem & excedit, & ficum & excedit, sed non omnes, sed æquale est: si igitur acceperis primum medium, ratio folio fluendi est: erit enim primum quidem in altera medium, quoniam talia omnia sunt postea huius medium, quoniam succus congelatur, aut aliud aliquid tale. quid autem est folio fluere, congelari succum in contactu seminis.

B Dixit Aristo. Causa vero & res, quæ est causa causæ ipsius, & res, quę habet causam, consequuntur se inuicem, & dispositio in ipsis est hæc dispositio: & est, quoniā si acceperis aliquid, quod est causa causæ ipsius in particularibus, erit vtique multa. vt in exemplo, si sunt anguli extrinseci æquales quatuor rectis superaddunt ei, quod est triangulum & quadrangulum, cum vero accipiuntur simul, sunt vtique æqualiter, & hoc, quoniam quæcunq; habent angulos quatuor extrinsecos æquales quatuor angulis rectis, medium vtique est secdm similitudinem vnam, & medium primum est ratio extremi primi, quoniam omnes sciētiæ sunt vtique per definitiones. vt in exemplo, quoniam fluxus foliorum sequitur vitem, & excedit ipsam, & sequitur consimiliter etiam ficum & excedit ipsam, sed nō excedit omnes, sed est æqualis ipsis, si acceperit aliquis, ꝙ medium primum est ratio fluxus foliorum, & hoc, vt sit medium primum, quod est super altero

C ipsorum, & consimiliter etiam medium ad hoc, congelatio humiditatis, aut aliquid aliud ex causis istius, illud, quod est fluxus foliorum, congelatio lactis coniuncti in semine.

Et hęc est differentia inter illud, quod dicitur per communitatem, & illud, qd' dicitur per proportionem: quoniam in eo, quod dicitur per communitatem, inueniuntur definitiones vnæ secundum proportionem, & in summa oportet, ꝙ accipiantur in demonstratione termini tres æquales inter se, hoc est causa & causatum, & illud cui est causa, quod est subiectum. 97

Posteaquā declarauit, ꝙ causa, q̄ est in veritate cā, & est substantialis prima, est vna tantum in syllogismis quorum propositiones sunt cum hac dispositione, quodq; fieri nō pōt, vt p̄dicetur de p̄dicato vno existēte in subiecto vno plus q̄ cā vna, nisi fuerint causæ per accidens, aut sit terminus medius signum, vult declarare quomodo accidit, vt sit causa vna & eadem causa existentiæ rei vnius ī aliquibus, & hoc erit per relationem istorum indiuiduorum, quæ sunt sub aliquo vno, cui inest causa vna; hoc est, quod fuerit sub extremitate minore, & dixit: Causa vero & res, quæ est causa causæ ipsius, & res, quæ habet cām, consequūtur se inuicem, & dispositio in ipsis est hæc dispositio, intelligit per cām terminum medium, & per rem, quæ est causa causæ ipsius extremitatem maiorem, &

Cā causę, & res, q̄ habet cām, se cōsequūtur inuicē, quod quomodo intelligendum sit, vide.

D per rem, quæ habet causam extremitatem minorem, & per dispositionem, qua dicitur ipsum, quoniam cum speculati fuerimus de causa intra syllogismum, & de termino maiore & minore, & hoc in relatione ad illud, quod est sub minore, inuenitur consequentia alia a consequentia, quę est in ipsis apud speculationē de vtrisque in relatione ad terminum minorem tantum. Dixit autem hoc, qm̄ ipse iam docuit, ꝙ consequentia in vtrisque ijs in relatione ad terminum minorem est conuertibilis. Vult autem docere hic, ꝙ non est res in ipsis ita, cum eligitur extremitas maior & terminus medius in relatione ad illud, quod est sub minore. Et posteaꝗ̄ commemorauit, ꝙ res in ipsis est secundum id, quod refertur, cœpit enuntiare, in hoc, & dixit: quoniam, si acceperis aliquid, quod est causa causæ ipsius in particularibus, erit vtique multa: sensus est. & hoc, cum acceperis experientiam extremitatis maioris in relatione ad particularia, quæ sunt sub extremitate minore, inuenies maiorem magis vniuersalem vnoquoque ipsorum. Et hoc est manifestum, cum fuerit terminus maior cum hac dispositione, quoniam inquam mediū est ita & minor: & propterea tacuit ex ipso vnum. Posteaꝗ̄ commemorauit hoc, adduxit exemplum de hoc, & dixit: vt in exemplo, si sunt anguli extrinseci ęquales quatuor rectis, superaddunt ei, quod est esse triangulum & quadrangulum. sensus est, exemplum huius, quoniam, cum prædicatur de triangulo, ꝙ habet angulos suos extrinsecos equales quatuor rectis, hoc vtique est vniuersalius triangulo, & E consimiliter si prędicatur consimiliter etiam hoc de angulis extrinsecis quadranguli, hoc est quatuor tantum, ipsum est vniuersalius quadrangulo. Accepit autem in hoc exemplo terminos quatuor, quorū vnus est, æqualitas angulorum extrinsecorum quatuor rectis, & est extremitas maior, & terminus medius est, quo mōstratur, ꝙ triangulus & quadrangulus aggregant angulos exeuntes cum hac dispositione, & extremitas minor, quæ est aggregatio trianguli et quadranguli. hoc est natura communicans vtrisque: postea iudicauit, ꝙ aggregatio ipsorum est cū hac dispositione, hoc est, ꝙ sint anguli vtrisque extrinseci ęquales duobus rectis, & quartus est triangulus, aut quadrangulus: & propterea quod sequitur, est, vt sint hic bini syllogismi, quoniā, cum additur terminus super tres terminos, addit syllogismus. Deinde dixit: cum vero accipiuntur simul, sunt vtique æqualiter. sensus est, cum vero eligitur extremitas maior in extremitate tertia, quæ est extremitas minor in syllogismo primo, hoc est, æqualitas angulorum extrinsecorū quatuor rectis simul cum aggregatione trianguli & quadranguli, & terminus extremitatis maioris prędicatur de vtrisque prædicatione conuersa, quæ est prædicatio secundum ꝙ est æqualiter. Deinde dixit: & hoc, quoniam quęcunque habent angulos quatuor extrinsecos æquales quatuor angulis rectis, medium vtiq; est secundum similitudinem vnam. sensus est, atqui sequitur, vt sit prædicatum, quod est extremitas maior, ęquale in omnibus figuris, in quibus inueniuntur istæ F proprietates. quoniam terminus medius in ipsis est vnus & idem, & est conuertibilis cum extremitate maiore, & minor consimiliter etiam conuertibilis cum ipso: cumque fuerit hoc, quemadmodum commemorauit, manifestum vtique est, ꝙ hoc quæsitum est primum & per se omnibus figuris, quibus insunt istæ proprietates, hoc est, ꝙ sint anguli extrinseci ex ipsis ęquales quatuor rectis, & ipsi monstrantur de triangulo aut quadrangulo non propter naturam communicantē vtrisque: & est, quemadmodum qui monstrat æqualitatem angulorum duobus rectis de triangulo æquicrure, non propter monstrationem huius de triangulo absolute, hoc est, vt proueniat nobis monstratio accidentalis non propter monstrationem substantialem secundum illud quod præcessit ex sermone nostro, ꝙ quæsita sunt duarum specierum, substantiale & accidentale, quodque dispositio naturalis est; vt proueniat accidentale propter substantiale, hoc est, propter substantiale primum. Et propter hoc, qui non posuit conditionem in demonstrationibus substantialibus primis ex dispositione substantialium, peccauit vtique, quemadmodum inuenitur Abumazar fecisse in hoc libro suo. Sed fieri potest, vt interrogaret aliquis in hoc exemplo, & diceret, nos inuenimus terminum medium, per quem mōstratur hæc dispositio de triangulo absque ipso triangulo: & hoc, qm̄ sequitur vtique, ꝙ sint anguli trianguli extrinseci æquales quatuor rectis, qm̄ ipsi sunt du-

Cū additur terminus sup tres terminos, additur syllogism⁹.

Digressio, essentiale primum est necessaria conditio in demōstratione.

A plices intrinsecorum: iamque monstratum fuit, ꝙ intrinseci sunt ęquales duobus
rectis, & quadrangulus in talibus terminis medius est, quemadmodum si monstra
ret æqualitatem angulorum duobus rectis de triangulo æquicrure seorsum, et triã
gulo æquilatero seorsum, per terminos medios diuersos. Atqui hoc quæsitum mõ
stratur vtique per naturam primam de figura, in eo ꝙ est figura: & hoc quoniam
figura in eo ꝙ est figura, habet angulos extrinsecos æquales quatuor rectis, &
causa in hoc est, primo quidem, quoniam omnis linea scindens lineam, facit qua
tuor angulos ex scissione æquales quatuor angulis rectis, & omnes duo ex ip-
sis sunt æquales binis rectis. Causa vero secunda est, quoniam aggregatio exeũ-
tium ab omni figura sunt æqualia semper omnibus angulis, qui fiunt apud pũctũ,
super quo scinduntur lineę triangulorum, in quos diuiditur figura, hoc est † figura
super qua diuidantur lineę triangulorum intrinsecorum figurę: & hoc, quoniam
angulorum extrinsecorum ex omni figura, inuenitur vnus ipsorum cum intrinse-
co æqualis duobus rectis, & erunt recti secundum numerum angulorum, si erit fi
gura triangularis, erunt anguli recti sex, hoc est, qui comprehendunt latera ex-
trinseca simul cum vno latere figuræ. & hęc est dispositio numeri triangulorum
cadentium in figura. si vero fuit figura quatuor laterum, erunt anguli recti extrin
seci & intrinseci æquales octo angulis rectis, qui erunt iidem numero angulis tri-
angulorum, in quos diuiditur figura quatuor laterum, cumque perfecti fuerint
B anguli communicantes, qui sunt anguli figuræ supersunt extrinseci æquales an-
gulis, q fiunt apud punctum, apud quem aggregantur trianguli, in quos diuiditur
figura. Et qui non nouit hanc naturam, non nouit per causam suam substantialẽ,
& si fuerit demonstratio, vt sciat .em, secundum ꝙ est in ipsa, oportet vtique, ꝙ
non sit demonstratio syllogismi, qui docet hanc dispositionem de triangulo, aut
quadrangulo absque hoc medio. Cum vero declaratum fuerit hoc, redeamus vti-
que ad id in quo eramus, & dicamus, quoniam sermo iste est compositus ex duo-
bus syllogismis, hoc est eo, qui monstrat æqualitatem angulorum extrinsecorum
quatuor rectis de triangulo seorsum, & de quadrangulo seorsum, & sunt vtique
ibi duo termini medii, cœpit docere, ꝙ medium primum est vnum de re vna, &
medium secundum est vnum de rebus multis, & dixit: & medium primum est ra
tio extremi primi, quoniam omnes scientię sunt vtique per definitiones. sensus
est, & medium in hoc sermone est vnum, quoniam est definitio extremitatis ma-
ioris, & definitiones sunt vnæ de definitis. Atqui sequitur, ꝙ terminus medius sit
definitio extremitatis maioris: qm̃ cognitio, quę intenditur de omnibus in scien-
tijs, est, vt scias per definitionem suam. Et posteaq̃ commemorauit hoc, adduxit
exemplum, & dixit: vt in exemplo, quoniam fluxus foliorum sequitur vitem et
excedit ipsam, & consimiliter etiam sequitur ficum & excedit ipsam. sed non ex-
cedit omnes, sed est æqualis ipsis, si acceperit aliquis, ꝙ medium primum est ra-
C tio fluxus foliorum. sensus est, exemplum huius, quoniam fluxus foliorum est ac-
cidens consequens vitem, & est vniuersalius, & sequitur consimiliter etiam ficũ,
& excedit ipsam. & cum aliquis accœperit quæsitum in ijs, erit vniuersalius ip-
sis, cum vero accœperit de natura, de qua prędicatur fluxus foliorum primo &
per se, erit æquale ipsi. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: sed non excedit
omnes, sed est æqualis ipsis. sensus est, sed hoc accidens, quod est fluxus foliorũ,
non est vniuersalius omnibus arboribus, quarum fluunt folia, sed est æquale ip-
sis: Et posteaq̃ fuerit tale quæsitum, quod monstratur de tali subiecto, monstratẽ
vtique per se per terminum medium vnum, qui est definitio maioris extremita-
tis, & dixit: si acceperit aliquis, ꝙ medium primum est ratio fluxus foliorum. sen
sus est, atqui erunt termini tres in hoc syllogismo æquales inter se, & erit demon
stratio causę, cum monstrauerit aliquis, ꝙ fluxus foliorum inest arbori, cuius flu
unt folia per terminum medium, qui est definitio fluxus foliorum, quemadmodũ
si monstraret aliquis, ꝙ omnes sunt arbores, quarum fluunt folia, ac si diceres, q̃
sunt duorum foliorum fluunt folia, qm̃ humiditas, per quam nutriuntur folia, con
gelatur in hac arbore. Et cum dixit: & hoc, vt sit medium primum, quod est su-
per altero ipsorum, intelligit per ipsum, ꝙ terminus medius in syllogismo, hoc est
per quem monstratur hæc dispositio de ficu, aut de vite, est extremitas minor in

† Ab. I. ad pũctum, quo se incidunt.

Medium est vnum in demõstratione qm̃ est definitio extremitatis maioris.

syllogismo primo: & est, arbores, quarum fluunt folia. vocauit autem ipsum primum, eo ꝙ probauimus de extremitate minore in syllō primo; syllus aūt primus est ita, vitis est arbor durorum foliorum; & quicquid durorum foliorū est, illius fluunt folia: cōcluditur ex hoc, ꝙ uitis fluunt folia. syllus vero sc̄dus, qui est substantialis primo, cōponitur sic, arboris durorū foliorū congelatur humiditas, per quā inueniūtur folia sua in vehemētia hyemis: & omnis illius, cuius cōgelatur humiditas, per quam nutriuntur folia sua in vehementia hyemis, folia sua fluunt: concluditur ex hoc, ꝙ arboris durorum foliorum fluunt folia. Et cum dixit: & consimiliter etiam medium ad hoc, congelatio humiditatis. sensus est, ꝙ terminus per quem monstratur, ꝙ fluxus foliorum inest omnibus arboribus, quarum fluūt folia, hoc est durorum foliorum, est exempli gratia, ꝙ huius arboris congelatur humiditas, per quam nutriuntur folia ipsius. Atqui dixit: aut aliquid aliud ex causis istius, quod est fluxus foliorum, qm̄ hoc non est manifestum, hoc est, ꝙ causa fluxus foliorum est congelatio humiditatis peruenientis ad folia. Cum vero dixit: congelatio lactis coniuncti in semine. sensus est, ꝙ erit vtique definitio fluxus foliorum, quoniam si quis interrogaret quid sit fluxus foliorum, dicetur ipsi, ꝙ est congelatio lactis coniuncti in semine fructus, hoc est, cum concesserimus, ꝙ hæc est causa. D

Syllogism' potior ē ex causa prima.

In figuris vero ita assignabit, quærentibus assecutionem causæ & cuius causa. sit a in existens b omni: b vero vnicuique eorum, quæ d, in plus autem: b vtique vniuersale esset iis, quæ sunt d, hoc enim dico vniuersale, quod non conuertitur: primum vero vniuersale, cum quo vnumquodque quidem non conuertitur, omnia autem conuertuntur & nō excedunt: ipsis itaque d causa est ipsius a ipsum b. oportet igitur a in plus quam b extendi: si vero non, quid magis causa erit hoc illius? si itaque omnibus e inest ipsum a, erunt aliquid illa vnum omnia aliud a b: si enim non, quomodo erit dicere, ꝙ cui inest e, ipsum a omni inest: cui vero a, non omni ipsum e? propter quid enim non erit aliqua causa, vt insit omnibus d? * sed nunquid & quæ sunt e, erunt aliquid vnum?

* Alia. l. sed nunqd & ipsis e, siquidē erunt aliquid vnum?

Dixit Aristo. In figuris vero ita erit perfectio iis, qui quęrunt cōiunctionem causę & rei, quæ est causa causæ ipsius. sit a inexistens omni b, b vero vnicuique eorum quæ d, & excedens ipsa: & a erit vniuersale ipsi d: & hoc, quoniam vocatur vtiq; vniuersale, quod non reuertitur æqualiter, vniuersale autem primum vocatur vtique illud, cum quo non conuertitur vnumquodque æqualiter, et omnia conuertuntur cum ipso æquali ipsi, & b est causa, vt sit a inexistens d: sequitur itaque, ꝙ non excedat a ipsum b, quodque insit ipsi d per additamentum. si a non excedet per id, quod inest ipsi d, & declinatur super b, & hæc, ꝑpter quid erunt simul super b: & hæc, propter quid erit causa appropriata? hoc est causa subiecti, & si a inest omnibus e, qm̄ erunt ipsa omnia aliquid vnum, quod sit aliquid vnū absq; b, & hæc quomodo inuenietur via, vt dicatur, ꝙ cuicunq; inest b, illi inest a, & non cuicunq; inest a, illi inest e: & propter quid non inuenietur ipsi causa aliqua, quemadmodum a ipsi d? & hoc, quoniam inest omnibus e, igitur ipsi e erunt simul aliquid vnum. Y

Defrondescit. Arescit succus. Latifolium. Vitis. Nux. Ficus.

A. B. E. D.

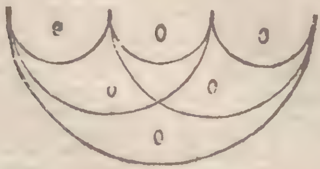

Figura hæc cām & causatū mutuo sese cōsequi declarat.

Et si accipiatur subiectum appropriatius q̄ terminus medius, & terminus me
dius appropriatior q̄ maior, non erit prędicatio per modum totius, quæ tradita
fuit in principio istius libri: & notum est, q hæc demonstratio est demonstratio, 98
B quæ est definitio perfecta in potentia. & notum est, q hęc demonstratio erit vtiq;
per causam propinquam: & si aliquid habuerit causas plures, quarum aliqua sit
propinquior alia, quæ propinquior ex ipsis, erit propinquior prædicato in quę
sito, non autem subiecto: quoniā terminus medius est vtique definitio maioris ex
tremitatis, quæ est prædicatum in quæsito, aut pars definitionis. Manifestum
autem ex hoc visum fuisse Aristoteli, q ex conditionibus demonstrationis sim
pliciter est, q medius terminus sit causa maioris extremitatis, & q sit necessa
rius in eo q sequitur hoc: & illud est, quoniam non verificatur ipsa absq; eo.
Intentio sua in hoc est docere, q qui monstrat aliquid inesse pluribus per plu
res causas, quæ usque sint alicuius vnius & eiusdem causæ plures de rebus multis
eius via est in hoc per media monstrare hoc de aliquo vno per causam vnam, &
hoc, quoniam cum ipse non processerit hac via, non erit via ipsius naturalis. Et
cum dixit: In figuris vero ita erit perfectio ijs, qui quærunt coniunctionem cau
sæ & rei, quæ est causa causæ ipsius. sensus est, cum vero quæritur syllogismus
absolutus, per quem coniungitur causa causata de aliquo, quod est causa ipsius p
plura vno, ipsa est via, vt quæratur aliquid per aliquid per medium causæ ipsius
appropriatæ ipsi, deinde accepit causam illam in monstratione istius ad id, quod
est sub hoc, quod inest ipsi per causam ipsius apropriatam. vt in exemplo, q acci
piatur a inesse illi, quod est sub b: propterea q a inest ipsi d, quoniam tunc a ine
C rit rebus multis, quæ sunt sub d per medium vnum, quod est b. Et hoc est, q vo
luit, cum dixit: & erit a inexistens omni b, b vero vnicuique eorū, quæ d, & ex
cedens ipsa. sensus est, & accipietur a loco extremitatis maioris causatę, & b lo
co medii, quod est causa, & illud, quod est sub d loco minoris, quod habet cau
sam, cumque a inerit omni b, & b inerit unicuique eorum, quę sunt sub d: igitur a
excedet vnumquodque eorum, quæ sunt sub d, hoc est erit vniuersalius ipso, quo
niam ipsum est æquale d, quę vero sunt sub d, sunt particularia ipsi, & appropria
ta ipsi & erit in hac operatione, q iam declarauimus aliquid vnū p causam vnā
de rebus multis. exemplum huius ex materijs, vt sit loco a, fluxus foliorum, & lo
co b, congelatio humiditatis, & loco c, arbor dura, & illud, quod est sub arbore
durorum foliorum, est quemadmodum ficus & vitis & alia, & complicabitur syl
logismus, in quo causa erit causa pluriū ita fluxus foliorū inest omni arbori, cu
ius congelatur humiditas: & congelatio humiditatis inest ficui: igitur concluditur
ex hoc, q fluxus foliorum inest ficui. & ita concluditur per hunc eundem termi
nū mediū, q fluxus foliorū inest viti. Et cū dixit: & a erit vl'e ipsi d. sensus est,
q a, quæ est extremitas maior, erit vniuersalius eo, quod est sub d. Et postea
quā significauit per dictionem vniuersalem super hac dispositione, & erit dictio,
q̄ pertractatur de intētionibus in hac arte, declarauit rem, q̄ confirmat mōstratio

Intentio philosophi in hac parte.

nem ipſius, & dixit: & hoc, quoniam vocatur vtique vniuerſale, qđ non reuerti- D
tur æqualiter. intelligit, illud in quo p̄dicatū non eſt æquale ſubiecto, quouſq;
conuertatur cum ſubiecto, hoc eſt, vt prædicetur prædicatum de omni ſubiecto.
Et, qm̄ b & d vtrunq; eſt vniuerſalius eo, quod eſt ſub d, intelligit per vniuer
ſale hic, magis vniuerſale, & ſunt hic duo vniuerſalia ei, quod eſt ſub d, quorum
vnum eſt b, & alterum d, & qm̄ ſunt b & d, cum approbauerimus de maiore ex
tremitate, eſt b primum, & eſt hoc vniuerſale primum ſubſtantiale, & eſt hoc vti
que, quod intenditur hic vniuerſale in eo, quod dixit, a erit vniuerſale. Deinde
cœpit declarare propter quid diuiditur hoc vniuerſale & primum a ſecundo, &
dixit: vniuerſale autem primum vocatur vtiq; illud, cum quo non conuertitur
vnumquodq; æqualiter, & omnia conuertuntur cum ipſo æqualia ipſis. ſenſus
eſt, atqui volo per vniuerſale primum hic terminum medium, qui eſt vniuerſa-
lior eo, quod eſt ſub d, & eſt ęqualis ipſi d. vt in exemplo, qm̄ congelatio humi-
ditatis eſt æqualis ligno durorum foliorum: & hoc, qm̄ cuiuſcunq; durorum fo
liorum congelatur humiditas, & hoc nō eſt equale ei, quod eſt ſub d, & eſt illud,
quod eſt ſub ligno durorum foliorum ex ſpeciebus. Et eſt quod voluit, cum di-
xit: & omnia conuertuntur cum ipſo æqualia ipſi. intelligit naturam communi-
catam ſpeciebus, ſuper quas cadunt, ac ſi diceres, ꝙ ſigna ipſorum ſunt dura fo-
lia. Deinde dixit: & b eſt cauſa, vt ſit a inexiſtens d, ſequitur itaque, ꝙ non ex
cedat a, ipſum b. ſenſus eſt, cumq; fuerit b, quod eſt congelatio humiditatis, cau
ſa vt inſit fluxus foliorum ligno durorum foliorum, ſequitur itaque, vt non ſit E
fluxus foliorum vniuerſalius congelatione humiditatis, qm̄ fieri non poteſt, vt
ſit cauſatum vniuerſalius cauſa. Et cum dixit: quodque inſit ipſi d per addita-
mentum, ſi a non excedet per id, quod ineſt ipſi d, & declinatur ſuper b. ſenſus
eſt, cumque iam ſequitur, vt ſit inexiſtentia a ei, quod eſt ſub d, inexiſtentia exce
dens ipſum, quodque ſit inexiſtentia ipſius a, quod eſt fluxus foliorum ipſi d, qđ
eſt durities foliorum, propterea ꝙ b, quod eſt congelatio humiditatis, eſt in d,
quod eſt durities foliorum, igitur non excedet conſimiliter etiam a ipſum d, hoc
eſt, ꝙ non erit fluxus foliorum vniuerſalius arbore durorum foliorum. Deinde
dixit: & hæc propter quid erunt ſimul ſuper b? ſenſus eſt, & ſi non propter
quid, hoc ſequitur, cum fuerit a in d, ꝙ ſit in ipſo b, hoc eſt, cum ineſt fluxus fo
liorum duris foliis, ſequitur ꝙ ipſi inſit congelatio humiditatis. Deinde dixit:
& hęc propter quid erit cauſa appropriata, hoc eſt cauſa ſubiecti. ſenſus eſt, ſi eſt
poſsibile, vt inſit fluxus foliorum duritiei foliorum abſque eo, ꝙ inſit congelatio
humiditatis duritiei foliorum propter quid eſt congelatio humiditatis cauſa flu-
xus foliorum, quoniam iam notum eſt, ꝙ cum inuenitur cauſatum, inuenitur
cauſa. Deinde dixit: & ſi a ineſt omnibus e, quoniam erunt ipſa omnia aliquid
vnum, quod ſit aliquid vnum abſque b. ſenſus eſt, & ſi fuerit fluxus foliorum
inexiſtens omnibus ſpeciebus arboris, cuius fluunt folia, & erunt iſtę ſpecies de
vnoquoque ipſorum, litera e: exempli gratia, ſequitur itaque vt ſit omni arbo- F
ri, cuius fluunt folia, hoc eſt, in quo eſt litera e, natura vna, & ſit natura illa abſ
que b, quod eſt congelatio humiditatis. Atqui voluit per hoc docere, ꝙ fieri nō
poteſt, vt prædicetur congelatio lactis de eo, quod eſt ſub hac natura per ſe, niſi
per medium iſtius naturæ, & ipſum eſt, in quo poſuit nomen literæ e. Deinde di
xit: & hæc, quomodo inuenietur via, vt dicatur, ꝙ cuicumque ineſt d, illi ineſt
a, & non cuicunque ineſt a, illi ineſt e. ſenſus eſt, & ſi non erit hęc natura, in
qua eſt d litera, hoc eſt durities foliorum abſque termino medio, qui eſt congela-
tio humiditatis, quomodo erit verum nobis, vt dicatur, ꝙ omni illi, cui ineſt d, hoc
eſt durities foliorum, ineſt a, & non omni illi, cui ineſt a, hoc eſt fluxus foliorū,
ineſt e, hoc eſt vitis? Atqui voluit, ꝙ ſi fuerit prædicatio a de e per medium b
tantum, ſequitur, ꝙ cuicumque ineſt b, illi ineſt a, & cuicumque ineſt a, illi ineſt
e: quoniam hęc eſt diſpoſitio prædicationis quæſiti ſimul cum ſubiecto ſuo, cum
monſtratum fuerit ipſum eſſe in ſubiecto per propoſitiones immediatas. Dein-
de dixit: & propter quid non inuenietur ipſi cauſa aliqua, quemadmodum a
ipſi d? & hoc, quoniam ipſum ineſt omnibus e. ſenſus eſt, amplius, quæ eſt cau
ſa, ꝙ non inſit prędicationi a, quod eſt fluxus foliorum vnicuique ipſorum e, hoc
eſt,

Vle primū vocat̃ illud, cum quo nō conuertitur vnumquodque æqualiter.

A est,specierum arboris,cuius fluunt folia, causa est absque b , quemadmodum , ꝙ non insit existentię a,causa altera absque b,hoc est, quemadmodum ꝙ insit fluxui foliorum in arbore duorum foliorum causa absq; congelatione lactis. Deinde dixit:igitur ipsi c erunt simul aliquid vnum.hoc est, sequitur itaq;, vt insit omnibus speciebus arboris,cuius fluunt folia natura una communicans,& est,ꝙ insit ipsi causa casus foliorum per se.

Considerare oportet hoc,& sit c:contingit itaque eiusdem plures causas esse,sed non iisdem specie.vt quòd longæua sint,quadrupeda quidem,eo quia non habent * bilem , volatilia vero eo ꝙ sicca sunt , aut alterum quid.Si vero ad indiuiduum non statim veniunt,non solum vnum est medium,sed & plura,& causæ plures: vtrum vero causa mediorum,quod ad vniuersale primum,aut quod ad singulare,singularibus ? planum itaq; ea esse quæ proxima sunt vnicuiq;,cui sunt causa,primum enim sub vniuersali esse,hæc est causa.† vt ipsi d inesse ipsum c:ipsum * a inesse,est causa:ipsi igitur d ipsum c,causa ipsius est a,ipsi vero c ipsum b,huic autem idem.

*Felis vacuitas longęuitatis cã. vide Arist. ĩ prin. lib. 4. de par. animal.

* A.l.b.

† Argy.l. veluti vt a competat ipsi d, causa est ipsum c: vt igitur a competat ipsi d. cã est ipsum c. vt aũt a competat ipsi c. causa est ipsum b.

B Dixit Arist. Oportet igitur,vt inquiramus de hoc,& sic hoc c:fieri vtiq; potest , vt causæ multæ sint , quæ sint causæ alicuius vnius & eiusdem,præterquam quòd non sunt secundum quòd sunt causa rerum vnæ & eædem in specie.vt in exemplo,quòd sint longæua,quadrupeda quidem,quoniam non habent bilem,volatilia vero eo quòd sunt sicca,aut aliquid aliud,si non fuerit statim deueniens ad indiuiduum,non erit medium vnum tantum,sed multa:igitur causæ consimiliter etiam erunt multæ.utrum uero istorum mediorum est causa rerum particularium,an aliquid propinquum uniuersali primo , aut quod est apud particularia,planum utiq;,quòd est ex rebus propinquis nimis uniuersali uni,quod habet causam.& hoc , quoniam primum,quod est sub uniuersali,est hoc.ut in exẽplo, causa,quòd a insit c,est b,& causa,quòd a insit d,est c,& ipsi c,b, & huic illa eadem:

Oportet,ꝙ transiliant huiuscemodi media in demonstrationibus in eo,ꝙ non
C sunt causę verę,neq; demonstrationes compositæ ex ipsis sunt demonstrationes
verę,sed existimatur,ꝙ ipsę sunt demonstrationes absq; eo , ꝙ sit ita , quoniam 99
inueniri vtiq; causatum potest,cum non sit causa.

Posteaquam declarauit,ꝙ prędicatio fluxus foliorum de omnibus speciebus arboris,cuius fluunt folia,erit vtiq; propter prędicationem suam de natura communicata omnibus arboribus quarum fluunt folia,& est durities foliorum exempli gratia,dixit:Oportet igitur,ut inquiramus de hoc,& sit hoc c.sensus est,cũq; declaratum fuerit,ꝙ in particularibus,in quibus videtur , quid est magis vniuersale ipsis in natura vna,est ęquale accidenti quęsiti,oportet vtiq; vt inquiramus de hac natura,& inquiratur existentia accidẽtis in ipsis,qm̃ hęc quęstio est substantialis,& hęc causa est vna tantum.Deinde dixit:fieri vtiq; potest, vt causæ multę sint,quę sint causę alicuius vnius & eiusdem , pręterquam ꝙ non sunt secundum ꝙ sunt causę rerum vnę & eædem in specie.sensus est,& si non componitur similitudo istius naturę de aliquo quęsitorum,conuenit vtiq;,vt sit quæsitũ causarum multarum,pręterquam ꝙ hoc quęsitum non est vnum,sed nominę tantum,non specie,vel genere,hoc est,ꝙ si esset vnum in veritate,haberet causam vnam,& si haberet causam vnam,haberet subiectum vnum.Et cum dixit: quæ sint causę alicuius vnius & eiusdem.intelligit per ipsum vnum in nomine.Et cũ dixit:pręterquam ꝙ non sunt secundum ꝙ sunt causę rerum vnę & eędẽ in spe-

Cā longęuitatis non est vna in quibuscūq; longęuis.

In aīali quadrupede paucitas colerę, in uolatili uero fortitudo caloris, causa est longęuitatis.

Documentū primum.

cie.hoc est, ꝙ ipsę non sunt causę rerum, hoc est ad quęsitum, quod est vnum in natura vna. Adduxit exemplum huius in ijs, quę sunt longæua, & dixit: vt in exemplo, ꝙ sint longęua, quadrupeda quidem, qm̄ non habent bilem. hoc est, exemplum huius, si quęramus causam longęuitatis in animali longęuo, & non inueniatur natura vna, de qua prędicetur longęuum, sciemus vtiq;, ꝙ causa longęuitatis est diuersa per diuersitatem specierum animalis, quodq; non est longitudo temporis in ipsis intentio una. vt in exemplo, qm̄ inueniuntur causę longitudinis temporis in animali quadrupede, quoniam est paucę cholerę, & inuenitur hoc in animali volatili fortitudo caloris & siccitatis, aut aliquid aliud ex eo, qđ apparet, vt dicatur, ꝙ est causa longęuitatis. ꝙ si esset lōgęuitas in entio vna ad istas species diuersas, hoc est in quadrupedibus, et volatilibus, sequeretur, ꝙ esset omnibus ipsis natura vna communicata, quę est causa, ꝙ lōgęuitas insit ipsis, & sit causa propinqua in longitudine temporis, cuius existentiam iudicauit esse longitudinem temporis in illa natura, et ad similitudinem huius fit quęstio causę defectus inexistentis Soli & Lunę, quoniam ipse dicitur de ijs per communitatem nominis, & propterea causa defectus Lunę est alia a causa defectus Solis. Deinde dixit: si non fuerit statim deueniens ad indiuidua, non erit medium vnum tantum, sed multa: igitur causę consimiliter etiam erunt multę. sensus est, ꝙ in hoc vtiq; accidet, cum fuerint causę multę, causa, vt res vna insit multis per se ab q; medio, hoc est, vt sequatur ꝙ sit illud, de quo existimatur, ꝙ est quęsitum unum, non vnum. & quoniam sunt causę multę in eo ꝙ sunt causa, vt sit aliquid vnum in multis propter naturam comprehensam in illis multis, quęsitum vtiq; i ipsis est vnum in veritate, & causę multę in specie accidentis. Et dixit: si non fuerit statim deueniens ad indiuiduum. sensus est, & si non inuenietur prędicatū quęsiti in speciebus particularibus absq; natura comprehensa in speciebus, sed inueniatur in ipsis vna propter naturam comprehensam in ipsis, igitur causę multę sunt per accidens, & quęsitum est vnum in veritate. Et cum sequatur, cum fuerit res ita, vt sint inter quęsitum & species vltimas duo termini, aut plures, cœpit inuestigare, qui istorum sit terminus medius in veritate. Et dixit: vtrum vero istorū mediorum est causa rerum particularium, an aliquid propinquum vniuersali primo, aut quod est apud particularia. intelligit, ꝙ hoc est, quemadmodum inexistētia fluxus foliorum viti, & ficui propter duos terminos medios, quorum vnus est congelatio lactis, alter vero arbor duorum foliorum: vtrum vero istorum duorū terminorum sit causa casus foliorum a vite & ficu, aut congelatio lactis, aut natura, quę est iudicium duritiei foliorū. & intellexit per rem propinquam toti primo congelationem lactis, quod est propinquū ex prędicatis quęsiti, cum fuerint particularia arboris durorum foliorum, & hoc, quoniam hęc natura est propinqua particularibus, hoc est subiecto quęsiti, & illa natura subiecto quęsiti. Deinde dixit: planum vtiq;, ꝙ est ex rebus propinquis nimis vniuersali vni, quod habet causam. sensus est, & manifestum, ꝙ id, quod est primum, est terminus medius, quod est propinquum nimis vniuersali vni ex rebus particularibus. Et hoc est, quod voluit, cum dixit, quod habet causam, quoniam ipse iam pręmisit, & dixit: quoniam quod habet causam est extremitas minor. hoc est, quemadmodum arbor durorum foliorum magis conuenit, vt sit causa fluxus foliorum viti & ficui, & vnicuiq; ex arboribus, quarum fluunt folia, q̃ congelatio lactis: & hoc, quoniam congelatio lactis est vtiq; causa vnicuique ex speciebus arboris, quæ sunt sub arbore duorum foliorum per medium, naturam arboris durorum foliorum. Et dixit: & hoc, quoniam primū, quod est sub vniuersali, est hoc. sensus est, quoniam causa, ꝙ sit medium propinquum rebus particularibus est magis conueniens, vt ipsum sit causa, ꝙ sit maior, q̃ terminus medius secundus, qui notus est de termino maiori, qui est hic, de quo dixit: & hoc, quoniā terminus longinquus ab extremitate minore inest vtiq; minori propter terminum propinquum. vt in exemplo, qm̄ congelatio lactis inest vtiq; speciebus arboris, cuius cadunt folia propter naturam arboris durorum foliorum. & hāc rem declarauit per exempla tantum, & dixit: vt in exemplo, causa ꝙ a insit c, est b, & causa ꝙ a insit d, est c. sensus est, exemplum huius, ꝙ causa ꝙ fluxus foliorum insit ficui, et viti, & vni-

A cuiq; ex speciebus arboris, cuius fluunt folia, est arbor durorum foliorum, quoniam congelationem lactis inesse ipsis est per medium arborem durorum foliorum, & a accipitur loco omnis speciei arboris, cuius fluunt folia, & c accipitur loco omnis speciei arboris, cuius fluunt folia, & b accipitur loco cōgelationis lactis. Et propterea dixit: & causa, quod a insit d, est c, & ipsi c, b. hoc est, causa quod a insit c est b. Et cū dixit: & huic illa eadem. sensus est, et causa quod a insit b, est b idem. hoc est, quod causa quod fluxus foliorum insit congelationi lactis, est ipsa eadem congelatio lactis. Scire aūt debes, quod de causa propinqua dr̄, quod oportet, vt sit causa non absolute, sed causa, vt prędicatum sit: causa aūt vera, quæ est in demonstrationibus, cui non commiscetur illud, quod est per accidens, est, quę aggregat quod sit causa minoris extremitatis absq; medio, & sit causa quod ipsa insit minori, & quod sit vna. Documentū secundum.

De syllogismo igitur ac demonstratione, & quid vtrunque est, & quomodo fit, manifestum est: simul vero & de scientia demonstratiua, idem enim est.

Dixit Arist. De syllogismo igitur, & demonstratione, & quid, & quomodo sit vtrunque ipsorum. hoc vtiq; est ex eo, quod iam declaratum fuit. iamq; declaratum fuit cum hoc, quæ est scientia demonstratiua, & quomodo erit hoc, & hoc, quoniam vtraq; erunt aliquid vnum & idem.
B

Dixit: Iam vero diximus de demonstratione ac syllogismo, & per quas conditiones ac proprietates perficitur vtrunq; ipsorum: & manifestum, quod cognitio de vno ipsorum, annexa est cognitioni per alterum, quodq; ipsa consuescūt consuetudine rei vnius. 100

Posteaquam manifestauit, quod demonstratio est syll's per propositiones appropriatas, narrat, quod speculatio de syllō, fuit pars cōsiderationis de demonstratione. & quoniam res est ita, aperuit Arist. librum Syllogismi, in eo, quod intentio sua in syllogismo est vtiq; speculari de demōstratione, & scientia demonstratiua, & propterea vocauit vtraq; vno nomine. Et posteaquam perfecit speculationem de syllō in libro de Syllō, & perfecit in libro appropriato, hoc est, in lib. Demonstrationis, quod supererat ex ipso de re demonstrationis, & est consideratio de materia sylli demonstratiui, docet in fine tractatus, quod iam completa est intentio ipsi intēta, quam declarauit in principio libri de Syllō, & hic est sermo ipsius in principio libri de Syllō: quoniam quod intendit, est demōstratio, & de quo est inuestigatio, est scientia demonstratiua. Et dixit: De syllogismo igitur, & demonstratione, & quid, & quō erit vtrūq; ipsorum, hoc vtiq; est ex eo, quod iam declaratum fuit. sensus est, quid aūt est syllogismus, & quid est demonstratio: & est illud, quod intendebat, cum narraret de ipso in principio istorum tractatuum, iam vtiq; perfectū est illud, cuius intendebatur declaratio ex hoc hic. Dixit autem hoc, quoniam nō derelictum fuit aliquid ex re syllogismi & demonstrationis, quin facta fuerit mētio: & hoc, quoniam scientia perfecta in vnaquaq; rerum est, quę magis comprehenditur in scientia specierum istius rei, & scientia eius, in quo cōsistunt illæ species, hoc est sciētia ipsorum per definitiones suas & causas definitionum suarum, & cognitionem accidentium, quę insunt ipsis. Et quoniam iam declarauit hęc tria in libro Syllogismi, & docuit consimiliter etiam hęc tria de dispositione demonstrationis, et hoc in lib. demonstrationis, igitur in veritate, posteaquam perfecit de hoc toto, dixit: quod iam monstrauit id, quo intentio sua erat. Et quoniam demonstratio inuenitur in demonstratiua scientia, dixit: iamq; declaratum fuit cum hoc, quę est scientia demonstratiua. intelligit quęsita in scientia speculatiua. Et cum dixit: & hoc, quoniam vtraq; erunt aliquid vnum. sensus est, quod scientia demonstrationis, et scientia demonstratiua vtraq; sunt vnum quid, quemadmodū dealbatum & album vtraq; sunt vnum quid. Et propterea, cum declaratū fuerit alicui, quid est dealbatū, declaratum est quid est album, & ad hanc quęstionem de scientia quid est dealbatum, est vtiq; scientia quid est album.

Vide 1. Prio. cap. 1.

Hic liber cōueniētiā habet cum lib. Prio. ideo vocatur vterq; eodem noīe, et incohatur & terminatur sub eodē proposito.

C

Quomodo Principia cognoscuntur: & quis principiorum sit habitus. *Cap. XI.* D

DE principiis uero & quomodo fiunt nota, & quis cognoscens habitus, hinc est planum ad dubitantibus primũ: quòd quidem igitur non contingit scire per demonstrationem non cognoscenti prima principia immediata, dictum est prius. Immediatorum uero cognitio utrum eadem sit, aut non eadem, dubitare posset aliquis: & utrum scientia utriusque, aut non, aut huius quidem scientia, illius uero alterũ quid genus, & utrum non inexistentes habitus innascantur, aut inexistentes latuere. Si itaq; habemus ipsos, absurdum est: contingit enim certiores habentes cognitiones demõstrationę latere: si uero accipimus, non habentes prius, quomodo utique cognosceremus, & disceremus ex non præexistente cognitione? impossibile nanq;, quemadmodũ & in demonstratione dicebamus. E

Dixit Arist. De principiis uero, & quomodo erunt nota, & quis habitus cognitionis in ipsis, hinc utiq; erit manifestum, ut primo præmittamus, & intelligamus in dispositione ipsorum dubia: quòd quidem fieri non potest, ut sciat per demonstrationem ille, qui non cognoscit principia prima, quæ sunt immediata, hoc utiq; est ex eo, q̃d præmisimus & determinauimus. De cognitione uero immediata, utrum sit eadem, aut non ita, posset utique aliquis dubitare de hoc: iamq; dubitaret & diceret, an ne utrunq; ipsorum est scientia, aut nõ? aut in uno ipsorum cadit scientia, in altero autem genus quid, & utrum habitus isti innouantur in nobis ex eo, quòd non inerant nobis, aut si inerant nobis, & nos obliti fuimus ipsorum, & si possidemus ipsos, erit utiq; absurdum: & hoc, quoniam sequitur, ut possideamus cognitiones ualidioris finis demonstratione, & erunt ambo latentia ipsos. Si uero sumus utiq; assecuti, posteaquam non sumus possidentes ipsa in eo, quod præcessit, quomodo igitur erit uia nobis, ut sciamus ipsa, & addiscamus ipsa, ex eo, quòd non habemus cognitionem pręcedentem? & hoc, quoniam fieri non potest, quemadmodum dictum fuit de demonstratione. F

101 Dixit: Vnde autem proueniat nobis scientia de principijs demonstrationis, quę sunt propositiones primę, & quõ proueniat, & per quam potentiam assequimur has propositiones, hoc vtique apparebit, cum pręmiserimus, ꝙ scientia per demonstrationem non potest acquiri, nisi cum noueris principia ipsius, quę sunt propositiones immediatę: & hoc cõsimiliter etiam posteaquam pręmiserimus dubitationes congruentes. Dicamus igitur, an potentia, per quam scimus rem per demonstrationem, sit eadem potentia, per quam scimus principia demonstrationis, aut sit alia ab ipsa, & an ne principia demonstrationis, & illa, quę sciuntur ꝑ demonstrationem, vtraq; sciantur per demonstrationem, an vnum ipsorum sciatur per demonstrationem, et alterum per potentiam aliam. Principium aũt istius intentionis est, vt inquiramus primo, an intellectus isti primi, qui sunt formę, & intelligentię proueniant nobis a principio existentię, sed nos obliuiscimur ipsos

A non reminiscentes, aut innouantur in nobis, posteaquam non fuerunt. Atqui ꝙ fuerimus adepti ipsos a principio rei, & obliti simus eorum, ex ipso sequitur repugnans, quod est, vt possideamus scientias digniores & perfectiores sciẽtia demonstrationis, & obliuiscamur earum: atqui si posuerimus nos possidere ipsas, erit vtiq; per posterius: quomodo igitur verificabitur hęc positio cum eo, ꝙ ponamus, omne illud, quod scimus, atq; addiscimus esse vtiq; per cognitionem præcedentem? & sequitur propter hoc, ꝙ principia demonstrationis sunt monstrata per demonstrationem: quod est absurdum.

Vnde autem scientia demonstratiua proueniat nobis primo, & per quam potentiam prouenit, & quomodo prouenit, & quę natura istarum propositionũ, planum vtiq;, ꝙ non est ex scientia Logices, & propterea adduxit in hoc inquisitionem alteram, narrans, ꝙ iam perfecit illud, quod intendebat de re syllogismi demonstratiui: sed qm̃ erat cognitio de rebus istis ex eo, ꝙ erat confidẽs in ipsis scientia per demonstrationẽ, tradit dubiũ vtrũ sciuntur principia prima demõstrationis per demonstrationem, aut absq; demonstratione, & si sciuntur absque demonstratione, an sciuntur propter aliud ab ipsis, aut propter seipsa. Et propter hęc visum sibi est, vt cõmemoret hic de natura istarum propositionum, quę sunt primæ in demonstratione, illud, quod possibile est, vt videatur ex dispositione ipsarum hoc in loco, in eo, ꝙ accipit speculans per demonstrationem perfectionem in cognitione sua per demonstrationem propter scientiam in eo, ꝙ videtur ex dispositione ipsorum hic: & hoc, qm̃ cum declaratum fuerit alicui, ꝙ propositiones primę proueniunt vtiq; per potentiam aliam a potentia sensus & † similitudinis, ipsę vero innouantur per naturam, quodq; vłe est aliud ab intẽtione particulari, erit vtiq; notum ex natura, quę est ijs propositionibus, illud, quod est verum in ipsis, posteaquam deuenerit illi hęc cognitio perfectior, & erit consimiliter etiam cognitio ipsius per demonstrationem meliorem. Et cum dixit: De principijs vero, & qm̃o erunt nota. sensus est, cognitio vero per qualitatem, qua deuenit principium demonstrationis ad nos. hoc est, vt sciamus, vnde proueniunt nobis istę propositiones, & si proueniunt per se, aut propter aliquid aliud. Et cũ dixit: & quis habitus cognitionis in ipsis. sensus est, & quę forma ex formis animę facit scire istas propositiones. Et cum dixit: hinc vtiq; erit manifestum: hoc est, quod apparet ex eo quod dico hic, secundum id, ꝙ possibile est hoc in hoc loco. Et qm̃ scientia magis perfecta prouenit vtiq;, posteaquã premiserimus rationes contrarias ad confirmationem rei † & per causam suam, dixit: vt primo pręmittamus, & intelligams in dispositione ipsorum dubia. sensus est, ꝙ manifestum perfectum in hac re, cuius monstrationem construimus, prouenit vtiq; homini, cum pręmiserit & enunciauit dubia, quę sunt in hoc. Deinde dixit: ꝙ quidẽ fieri non potest vt sciat per demonstrationem ille, qui nõ cognoscit principia prima, quę sunt immediata, hoc vtiq; est ex eo, quod iam pręmisimus & determinauimus. sensus est, ꝙ autem notum sit ex dispositione istarũ propositionum, hoc est principiorum, quę sunt absq; monstratione per alia, ꝙ qui non nouit ipsa, nõ potest scire per demõstrationem, huius vtiq; demonstrationem iam pręmisimus in principio istius libri, & hoc est notum per se. Deinde dixit: de cognitione vero immediata, vtrum sit eadem, aut non ita, posset aliquis vtiq; dubitare de hoc. sensus est, quod autem dubitare posset aliquis ex dispositione istarum propositionũ est, vtrũ cognitio de ipsis, & cognitio de conclusionibus ex ipsis, est scientia vna in specie, & potentia proueniens in ipsa ex potentijs animę est potẽtia vna, aut scientię diuersę per potentias diuersas ex potentijs animę. Deinde dixit: iamq; dubitaret, & diceret, an ne vtrunq; ipsorum est scientia, aut non, aut in vno ipsorum cadit scientia, in altero autem genus quid. sensus est, & dubium est hoc, an ne vtraq; duarum apprehensionum est scientia cadens secundum gradum vnũ, & potentiam vnam ex potentijs animę, aut vna ipsarum cadit nobis per potentiam ex potentijs animę, & altera per genus unum ex generibus potentiarũ animę, hoc est scientijs principiorum, & scientia proueniente ex principijs. innuit aũt, ꝙ sit dispositio sua dubium vnũ, an scientia de dispositione principiorũ accidit nobis, quemadmodum species cognitionis, qua accidit nobis intentio conclu-

Vide 1. Topi. cap. 1.

Vide idẽ supra 1. Poste. tex. com. 18. & 19.

B

† Ab. l. phantasię.

† Ab. l. & destructionem.

C

Vide 1. Poste. tex. com. 9. & 10.

Dubium primum.

Dubium secundum.

sionum: & erunt principia demonstrationis indigentia demonstratione, si cognitio de principio prouenit per speciem aliam a specie, qua prouenit nobis cognitio de conclusionibus: & erit dubium primum, aut quęsitum primum, an potẽtia, quę assequitur principia, sit potentia, quę assequitur conclusiones. Et est manifestum ex translatione altera illud, quod nos inuenimus in ipsa loco istius capituli. sic posset aũt aliquis dubitare & dicere, an ne potentia, qua sequitur vt sciat rem per demonstrationem, est potentia eadem, qua sequitur scientia per principium, aut absq; ipsa. sensus est, & si dubitaret & diceret, an ne principia demonstrationis, & ea, quę ostenduntur per demonstrationẽ, vtriq; sciantur per demonstrationem, aut vnum sciatur per demonstrationem, & alterius fortasse sit potentia altera, qua sequitur cognitio ipsius. & quod est in hac translatione, est vtique manifestum per se ex eo, ꝙ inquirimus de ipso duo quęsita: quorum vnum est, si potentia animę, quę apprehendit conclusiones, est ea, quę apprehendit propositiones, secundum vero, si modus scientię, per quem proueniunt propositiones, est idem cum modo scientię, per quem proueniunt conclusiones. Et cum dixit: & vtrum habitus isti innouantur in nobis ex eo, ꝙ non inerant nobis, aut si inerãt nobis & nos obliti fuimus ipsorum. sensus est, & principium inuestigationis est, an hęc intelligibilia prima, quę nobis naturaliter eueniunt postquam non erant, hoc est, quorum innouatio in nobis est existẽtia ipsorum per se, quodq; ipsa antequam innouentur in nobis, non habent existentiam, si non auferuntur, & non auferuntur, cum sint in nobis: & nos vtiq; non apprehendimus ipsa in iuuentute propter humiditatem, & assequimur ipsa in senectute secundum illud, cuius dispositio est in eo, ꝙ obliuiscitur ipsorum post sciẽtiam. Et hoc, quod designauit, est opinio Plato. & hoc, qm̃ ipsi visum fuit, ꝙ intelligibilia non innouantur per se, quodq; disciplina est vtique recordatio. Et posteaquam commemorauit duas istas opiniones oppositas de intelligibilibus, commemorauit absurdum, quod sequitur vtrunq; ipsorum, & cœpit ab eo, quod sequitur dicẽtem, ꝙ ipsa insunt nobis a tempore pueritię, sed humiditas prohibet nos assequi ipsa, †quę habemus i tempore consistentię. Et dixit: etsi possidemus ipsos, erit vtiq; absurdum: & hoc qm̃ sequitur vt possideamus cognitiones validioris finis demonstratione, et erũt ambo latentia ipsos. sensus est, & si fuerimus a tempore iuuentutis possidentes hęc intelligibilia, non obliti ipsorum, est vtiq; oratio in fine absurditatis, vt possideamus scientias validioris finis, q̃ sint scientię prouenientes nobis per demõstrationem, & ꝙ non recordamur ipsorum, & non assequimur ex ipsis aliquid, sed obliuiscimur omnium ipsorum, & nos inuenimus illud, quod scimus per demonstrationem, ꝙ fieri non potest, vt obliuiscamur ipsius terminos, nedũ ꝙ sciamus per ipsum scientiam validiorem & confidentiorem, q̃ sit scientia demõstrationis. Deinde dixit: Si vero sumus vtiq; assecuti, posteaq̃ non sumus possidentes ipsa in eo, quod pręcessit, vsq; ad id, quod dixit, quemadmodum dictum fuit de demonstratione. sensus est, & si fuerint hęc intelligibilia prouenientia vtique nobis in tempore, quo assequimur ipsa per naturam alteram, ꝙ non fuerint apud nos penitus, & non fuerint apud nos ante hac cognita: cum igitur erit nobis uia, qua sciamus ipsa absq; eo ꝙ sit nobis pręcessio per cognitionem & existẽtiam apud nos, secundum ꝙ nos pręmisimus in principio istius libri, ꝙ omnis doctrina, & omnis disciplina prouenit vtiq; nobis per cognitionem pręcedentem. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: & hoc, qm̃ fieri non potest, quemadmodum dictum fuit de demõstratione. sensus est, & hoc, quoniam scientia ipsorum absq; scientia pręcedente ipsa erit secundum modum istum non possibilis, quemadmodum nouimus de scientia proueniente per demõstrationem, ꝙ ipsa vtiq; erit per cognitionem pręcedentem.

Explicatur dubiũ vtrũque.

Opinio Platonis est ꝙ sciã nostra sit recordatio.

† Ab. l. sicut est nostra dispositio de illis tempore somni.

Inuehitur cõtra Platonẽ.

D

E

F

Manifestum igitur, quoniam neq; habere possibile est, neq; ignorantibus, & nullum habentibus habitum innasci. Necesse igitur habere quidem aliquam potentiam, non talem autem habere, quæ est his honorabilior secundum certitudinem.

Dixit Arist. Manifestum igitur, quoniam fieri non potest, vt possi-

A deamus ipsa, neq; sciamus, cum sumus, quoniam obliti fuerimus ipsorum: neq; consimiliter etiam, vt simus scientes per ipsa ex eo, quo non sunt in nobis neq; habitus vnus: sequitur igitur ex necessitate, vt possideamus potentiam aliquam, & non sit dispositio nostra in possessione ipsius dispositio, quæ sit in fine magis bono, & magis vtili, quàm hæc.

Dicamus igitur, ꝙ principia hęc proueniunt vtiq; nobis ex potentia, & habitu, qui inest nobis per modum istius potentię, & habitus isti sunt, ex quibus proueniunt principia ista: & hęc potentia in ęstimatione non est illud, cui prohibitum sit esse in actu ea, quę sunt principia. 102

Posteaq̃ cõmemorauit absurdum, qđ sequitur vtranq; potentiarũ, vult adducere mediũ, ex quo non sequitur absurdũ. Et dixit: manifestũ igitur, qm̃ fieri non põt, vt possideamus ipsa, neq; sciamus, cũ sumus, qm̃ obliti fuerimus ipsorũ. vult hic manifestum esse, ꝙ fieri non põt, vt insint nobis ex tpe iuuentutis, ꝙ si esset hoc ita, pp quid accidit, vt obliti fuerimus ipsorum? sed apprehendimus ipsa per illa secunda, & nonnulla ipsorũ. Deinde dixit: neq; consilr ẽt, vt simus scientes per ipsa ex eo, quo non sunt in nobis, neq; habitus vnus. sensus est, neq; fieri potest consilr ẽt, vt dicamus, ꝙ prouenit nobis cognitio ipsorũ in tpe, quo prouenit nobis absq; eo, ꝙ pręcedat in nobis potentia apprehendens ex potentia animę. Deinde dixit: sequitur igitur ex necessitate, vt possideamus potentiã aliquã, & non sit dispositio nostra in possessione ipsius dispositio, q̃ sit in fine magis bono, & magis vtili, q̃ hęc. sensus est, igitur, cum fieri non possit, vt ponamus habitus istos, quibus intelligibilia proueniunt nobis in tpe iuuentutis, & nõ possunt innouari in nobis, cũ innouantur absq; eo, ꝙ pręcedat ipsa cognitio penitus, quod sequitur ex hoc est, vt sit in nobis ante apprehensionẽ istorum intelligibilium potentia assequens, neq; oportet, ꝙ sit ex genere ipsorũ, & hęc res non sequitur in veritate ex sermone pręcedente, sed sequitur tanq̃ manifestum ex re. Et propter hoc dixit: & non sit dispositio nostra in possessione ipsius dispositio, quę sit in fine magis bono, & magis vtili quam hęc. sensus est, cũ sequatur ex sermone pręcedente per signum, vt sit apud nos cognitio pręcedens scđm hanc cognitionem tm̃, nõ ꝙ sequatur, vt sit cognitio pręcedens super ipsa magis vtilis, q̃ hęc, & validioris finis, quemadmodum sequitur ipsum ratio pręcedens.

Reijcit Platonis opinionẽ vt adducat ꝓpriam.

B

Apparet autem hoc vtiq; omnibus inexistens animalibus: habent enim congenitam potentiam iudicatiuam, quam vocant sensum: inexistente autem sensu, in aliis quidem animalium fit permansio sensati, in aliis vero non fit, in quotcunq; igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ non fit, non est his cognitio extra ipsum sentire, in quibus vero inest sentientibus, habere vnum quiddam in anima, cum multa talia fiant, iam differentia quædam fit, vt his quidem fiat ratio ex talium permansione, his vero non.

C

Dixit Arist. Et hoc inest omnibus animalibus: & hoc, quia illa habent potentiam opinatiuam congenitam, quæ vocatur sensus: cũq; sensus fuerit in ipsis, in nonnullis quidem illud, quod sentitur, erit stabilitum, in quibusdam vero non erit stabilitum, aut omnino, aut in eo, quod non erit ex ipsis, quoniam hoc non habet cognitionem extra genus suum, quod vero ex animali habet stabilitum, derelinquitur vtiq; apud id, quod sentit aliquid per se, & apud quod erit vt plurimum ex talibus, iam innouabuntur decisio alicuius, & differentia, quousque nonnullis eorùm sit ex stabilimento talium ratio, nonnullis vero non.

203] Et hęc potentia inuenitur in omnibus animalibus: & hoc, qm̄ in omnibus ani D
malibus est potentia sensitiua: animal vero, in quo est potentia sensitiua, diuiditur duabus diuisionibus, & ex ipso est, per cuius imaginationē firmatur res, quā sentit post ascensionem sensus, & hoc est animal imaginans, & ex ipso est, cui non firmatur, & est non imaginans, & quod firmatur habet firmamentum, quod non denudatur simul cum eo, ꝙ duplicantur formę super ipso, ꝙ occultatur ab ipsis similitudo, quę est intra ipsa: & ex hac similitudine prouenit intellectum vniuersale in anima: quoniam hec potentia ea est, qua acquiritur intentio rei sensibilis expoliatę a consequente secundum visum: & hoc cum alteratione rei super ipsis pluribus vicibus in indiuiduis pluribus.

Soluit dubiū secundum.

Posteaquam secuta fuit ratio, qua sequitur, vt sit in nobis potentia assecutionis pręcedens secundum tempus apprehensionem potentię, per quam apprehendūtur intelligibilia, vult enunciare, quid est, quod deducit rationem pręparantē ad id, super quo est dispositio per se, & docet, quę potentia est hęc potentia, & quo erit causa, vt deducantur intelligibilia prima ad nos. Et cum dixit: Et hoc inest omnibus animalibus. sensus est, & hęc potentia, cuius pręcedit apprehēsio apud nos, qua assequimur intelligibilia prima, inest omni animali, & est potentia, quæ cognoscitur esse potentia sensus. Deinde dixit: & hoc, quia illa habent potētiam opinatiuam congenitam, quæ vocatur sensus. hoc est, qm̄ scitur ex dispositione animalis, ꝙ habet potentiam, per quam distinguit vtile a nociuo, & est illa, quā vocauit potentiam sentiendi. Deinde dixit: cūq; sensus fuerit in ipsis, in nonnullis quidem ipsorum illud, quod sentitur, erit stabilitum, in quibusdam vero non erit stabilitum. sensus est, cumq; manifestum sit, ꝙ sensus est in ipsis, planum, ꝙ in nonnullis ipsorum est aut sensibile apud ipsa apprehensum post occultationē sensibilis, & non confirmatur: & primum est animal imaginans, & secundū non imaginans. Atqui existimatur, ꝙ in nonnullis animalibus non sit imaginatio, quoniam ipsa duplicantur ad nocuum suum secundum dispositionem vnam sæpius, quemadmodum accidit hoc† tabano cum lucerna. Deinde dixit: in quibusdam vero non erit stabilitum aut omnino, aut in eo, quod erit ex ipsis, non erit, quoniam hoc non habet cognitionem extra genus suum. sensus est, vt animal, cui non stabilitur sensibile post occultationem suam, quoniam hoc aufertur ab ipso in parte, aut in totum. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: aut in eo, quod non erit ex ipsis. sensus est, quoniam tale animal non mouetur a re, & ipsum occultatur ab eo, secundum ꝙ ipsum, aut non assequitur id penitus, aut quoniam nō assequitur ipsum secundum id, quod est in eo. Atqui voluit, ꝙ tale animal nō habeat apud se aliquid, quod vocetur imaginatio. Deinde dixit: quod autem ex animali est stabilitum, derelinquitur vtiq; apud id, quod sentitur per aliquid per se. sensus est, quod vero est ex animali, cui per se derelinquitur post occultationem F
sensibilis, intentio sensibilis, planum vtiq; ꝙ huic animali inest potentia quędā, alia a potentia sensus, & apprehensio quędam, alia ab apprehēsione sensus. Deinde dixit: & apud quod erit vt plurimum ex talibus, iam innouabuntur decisio alicuius & differentia. sensus est, cumq; duplicantur sensus super indiuidua speciei vnius & eiusdem, innouatur vtiq; in talibus decisio quædam per sensibile, & differentia addita super id, quod fecit differre sensum, & distinxit, hoc est, ꝙ comprehendat rès consentientes rei, in qua communicant, & faciat ipsam differre ab ijs, hoc est ex eo, quo sunt in ipso. Ex hoc autem, quod dixit, diuersificantur animalia secundum diuersitatem eorum in † damno & vtilitate: horum autē pręstantius est ipse homo. Et propterea dixit: quousque nonnullis eorum sit ex stabilimento talium ratio, nonnullis autem non. sensus est, & deueniet animal ab excellentia in hoc, quod erit nonnullis ex stabilimento rerum assecutarum per sensum apud ipsum post sensum, & consideratione ipsorum ad ipsum per se, vt perueniat ad ipsum definitio, quę comprehendit intentionē, in qua consistunt illa indiuidua, & hic est homo tantum.

† Ab.l. papilioni ad lucernam.

Documentū

† Ab.l. in pspicacitate, & nobilitate.

Homo tm̄ cōprehēdit intētionem, in qua cōsistūt indiuidua.

Idē in procemio metaph.

Ex sensu quidem igitur fit memoria, quemadmodum dicimus, ex memoria vero, quæ plerunq; eiusdem fit, experientia. multæ nanq;

A memoriæ numero experientia vna eſt,experientia aũt aut ex omni
quieſcente vniuerſali in anima,aut vno pręter multa,quod vtiq; in
omnibus vnum ſit illis idem,eſt artis principiũ & ſcientię:ſi circa ge
nerationem quidẽ,artis,ſi vero circa ens,ſcientię.

Dixit Ariſt.Ex ſenſu igitur erit obſeruatio,queadmodũ diximus,
& ex duplicatione recordationis multis vicibus,erit experientia:&
hoc,quoniã obſeruationes multę ĩ numero ſuo,ſunt experiẽtia vna,
ex experiẽtia vero apud nos confirmatur & ſtabilitur vniuerſale in
anima, quod eſt vnũ in multis,& hoc,qđ eſt vnũ & idem, eſt princi
piũ artis & ſciẽtię:& hoc,quoniã ſi fuerit ad id,quod eſt in generatio
ne,eſt vtique principiũ artis,ſi vero fuerit in eo,ꝙ eſt ens, ſcientiæ.

Quoniã vero potẽtię imaginationis & memorię acquirunt vtique diſpoſitio- 104
nes a ſenſu,erit exiſtimatio iſtarũ duarũ potentiarũ in homine a ſenſu:& ſi vle
proueniens accipitur a rebus voluntarijs,erunt intelligibilia proueniẽtia ab ip-
B ſo principium rebus artificialibus:ſi vero accipiatur a rebus exiſtentibus,erunt
principium ſcientijs ſpeculatiuis.

Dixit:Ex ſenſu igitur erit obſeruatio. ſenſus eſt,ꝙ intentio ſenſibilis,cũ fue-
rit derelicta in anima,poſt ablationẽ ſenſibilis,vocatur obſeruatio.Dixit autem
ex ſenſu igitur erit obſeruatio.quoniam ſenſus eſt conditio in obſeruatione diſpo
ſitionis ſenſibilis.& hoc,qm̃ cũ nõ ſentit rẽ,ſi poſsibile eſt,ꝙ derelinquat ipſam,
omnis obſeruatio erit hic cõſequẽs ex ſenſu & nõ cõuertitur hoc,ideſt,qm̃ nõ ſe
quitur ex omni ſenſu obſeruatio:& hoc in eo,ꝙ eſt ex aĩali, nõ apprehenditur
intẽtio ſenſibilis poſt ablationẽ ipſius,& ſeparationẽ apprehẽſionis ipſius. D.d.
& ex duplicatione recordationis multis vicibus,erit experientia.hoc eſt,ex du-
plicatione ſenſus,qui eſt ſuper re vna & eadem,& duplicatione memoriæ eius,
de quo ſentit oĩbus vicis.quibus duplicatur ſenſibile,germinatur ſcĩa, quæ voca
tur ſcĩa proueniens ab experentia:& hęc operatio eſt, q̃ vocatur experientia:
& hoc,qm̃, cũ aliquis ſentit,exempli gratia,ꝙ aliquod indiuiduũ ex indiuiduis
ſcamoneę purgat cholerã,deinde ſentit indiuiduũ alterũ faciens hanc operatio-
nem,& recordatur cũ ipſo operationes indiuidui primi, deinde tertio ſentit &
recordatur cũ ipſo operationis indiuidui primi & ſecundi.peruenit ad ipſum, ꝙ
hęc operatio omniũ indiuiduorũ eſt ſpeciei vnius,& eſt,exempli gratia, purga-
tio cholerę,& hoc vtique ꝑuenit ex ęqualitate ſenſus in quibuſdã rerũ ex dua-
bus vicibus,& in quibuſdã ex tribus vicibus,& in quibuſdã ex pluribus vici-
C bus,& aliqñ peruenit ſcĩa vniuerſalis ex vice vna.Et hoc eſt,quod voluit,cum
dixit:& hoc, qm̃ obſeruationes multę in numero ſunt experientia vna. ſenſus
eſt,qñ,cũ ſentiens indiuiduũ aliquod iſtius ſpeciei fecerit hãc operationem , &
obſeruauerit ipſam conſimiliter etiã,ſequitur ipſum ex iſtis operationibus ſciẽ-
tia vniuerſalis,quę vocatur ſcientia ꝓueniens ab experientia:facit aũt aĩa hãc
operationem,& hoc,quod operatũ eſt vocatur experientia. D.d. ex experiẽtia
vero apud nos cõfirmatur & ſtabilitur vle in aĩa.ſenſus eſt,& ex hoc operante
cõcluditur in anima nr̃a enuntiatio vniuerſalis ſuper indiuiduis ſpeciei per illam
intentionẽ,quã tradidit in ipſis.Et cũ dixit:quod eſt vnũ in multis,eſt deſcriptio
vniuerſalis. Et cũ dixit:& hoc,quod eſt in oĩbus vnũ & idem,quod eſt princi-
piũ artis & ſcię.ſenſus eſt,& hoc,quod eſt in oĩbus indiuiduis vnius & eiuſdem
ſpeciei, eſt principium ſcientię in rebus artificialibus & rebus ſpeculatiuis. Atq
dixit hoc,qm̃ ex propoſitionibus vniuerſalibus prouenientibus ab experientia
aliquę ſunt principia rerum ſpeculatiuarũ,& aliquę ſunt principia rerũ operati-
uarũ. Et hoc eſt,quod voluit,cũ dixit:& hoc, quoniam ſi fuerit ad id, quod eſt
in generatione,eſt vtique principium artis,& ſi fuerit in eo,ꝙ eſt ens,erit princi
pium ſcię.ſenſus eſt,atqui diximus,ꝙ enuntiatio vniuerſalis proueniens nobis
ab experientia eſt principium artis,& principium cognitionis exiſtẽtię, quoniã

Intẽtio ſenſibilis,in aĩa poſt eius ablationẽ derelicta , vocatur obſeruatio.

Exreiterata recordatiõe experiẽtia , ex experiẽtia ſcientia prodit.

Vle eſt principium artis. Pricipia ſpeculatiua & opatiuæ ſunt diuerſa.

Documētū. hęc enuntiatio, si fuerit in rebus operatiuis, erit principium artis, & si fuerit in rebus speculatiuis, erit principium scientię. B

Neque itaque insunt determinati habitus, neque ab aliis habitibus fiunt notiorihus, sed a sensu, vt in pugna versione facta vno stante, alter stetit, postea alter quousque ad principium venit, anima vero est talis, vt possit pati hoc. Quod autem dictum quidem fuit pridē, non manifeste vero dictum fuit, rursus dicamus.

Dixit Aristo. Neque igitur dispositiones istæ insunt nobis separatæ, neque consimiliter etiam erunt in nobis ab habitibus aliis, qui sint magis in capitulo scientiæ cogniti, sed a sensu. vt in exemplo, in bellatoribus, cum vnus stetit ad conuersionem, iam stetit alter, aut alter: quousque redeat res ad principium: anima vero est cum hac dispositione, secundum quòd potest pati hanc passionem: quod autē dixi a principio rei, & non declaratum fuit, neque manifestum fuit, iam enuntiemus ipsum a principio.

105 Cūq; res ita sit, habitus isti intelligibilium non prouenient nobis a principio rei, neque nos acquirimus ipsos ex habitibus, qui sint reputatiores, neque ex sciētijs stabilioribus, sed innouantur vtique nobis ex alteratione sensus vice post vicem in indiuiduis multis. B

Soluitur dubiū primū. Dixit: Iam itaque declaratum fuit ex hoc sermone, ꝙ habitus isti, qui sunt intelligibilium primorum nō sunt in nobis separati, hoc est absque eo, ꝙ pręcedat ipsos scientia, neq; consimiliter ēt insunt nobis propter habitus excellentiores ipsis in capitulo Scientię, quemadmodum sequitur ratio dubitans Dialectica, sed erit vtique propter habitus appropriatos animę sensitiuę. Et posteaquam declarauit, quomodo possidet anima propter habitus sensitiuos habitus intellectiuos vniuersales, visum est ei facere in hoc exemplum* catenatum, quoniam ex via istius exempli est, vt ponat doctrinam mistam, & dixit: vt in exēplo, vsque ad id, quod dixit, ad principium. sensus est, exemplum huius, vt accidat animę† ex attractione formarum super forma formę alterius quousque deuenerit ad ipsam vniuersalem, ꝙ comprehendat formas istas particulares, posteaq̄ non erit hoc vniuersale similitudo eius, quod est per accidens, vt accidit redeuntibus ad principium suum in occisione, quoniam primo redibit vnus & stabit in loco suo, postea redibit alter & stabit, postea tertius, postea quartus, quousque deuenerit petitio prima, quę erat antea, & redierit bellum ad principium suum: & consimiliter anima, cum stabilierit in ipsa aliquam formam, quę est in specie, deinde venerit altera forma secundo ex hac specie, & tertia & quarta, proueniet cum ipsa intētio vniuersalis. Et hoc est, quod significauit, cum dixit: secundum ꝙ potest pati hanc passionem. innuit, vt velit, ꝙ hoc, quod diximus de dispositione animę, est verum, cum concesserimus, ꝙ conuenit, vt anima operetur hanc operationem, & patiatur hanc passionem. Et quoniam vult facere possidere, quomodo accidat hęc dispositio, per sermonem manifestiorem, dixit: quod autem diximus a principio rei, & non declaratum fuit, neque manifestum fuit, iam enuntiemus ipsum a principio. F

* Ab. l. poeticum.

* Ab. l. de repetitione.

Exemplum qūo aīa extrahit vl'e.

Cum enim steterit indifferentium vnum, primum quidem in anima vniuersale est, sentitur etenim singulare, sensus vero ipsius vniuersalis est, vt hominis, sed non Calliæ hominis. Rursus in his statur, quousque ad impartibilia steterint & vniuersalia, vt tale hoc animal, quousque aīal, & in hoc consimiliter: planum itaque, quòd nobis prima inductione cognoscere necessarium est, sensus etenim sic vniuersale facit.

A Dixit Arist. Et dicamus, quòd cum eo, ꝙ stabilitum fuerit in animis indifferentium aliquid vnum super susceptione vniuersalis: & hoc, quoniam sentiunt per particularia sensationis, sensus vero est de vniuersali. vt in exemplo, de homine, non de homine Callia, deinde statur in hoc a principio, quousque stabiliatur in ipsa intentio non diuisibilis, & ipsum vniuersale. vt in exemplo ex hoc animali ad animal, & hoc est vnum secundum similitudinem vnam: planum igitur, ꝙ oportet, vt sciamus prima per inuestigationē, & hoc, quoniam per sensum vtique apprehenditur vniuersale per inuestigationem secundum modum istum.

Quemadmodum accidit in prælio, cum disturbatur ordo pugnantium in victoria, quia redit vnus, & stat, & post hoc secundus, & post hoc tertius, quousq; perficiatur ordo: consimiliter etiam se habet dispositio vniuersalis a sensu, q oniā, cum annectitur sensui sensus secundus, & secundo tertius, innouatur intentio vniuersalis: & propterea innouatio ipsius est per modum inductionis in particularibus, & secundum modum istum est innouatio vniuersalis ex sensibilibus. 106

B

Postea quam posuit exemplum, quomodo proueniat vniuersale ex particularibus, per prouentum petitionis in conflictu ex eo, ꝙ redeunt in declinatione, & dixit, ꝙ hoc potest accidere in eo, quod est in anima, vult declarare, quomodò accidit vniuersale ex particularibus secundum veritatē, quoniam exemplū, qđ posuit, est poeticum, & dixit: Et dicamus, ꝙ cum eo, ꝙ stabilitum fuerit in animis indifferentium aliquod vnum super susceptione vniuersalis. sensus est, & dicamus, ꝙ innouatur vtiq; vl'e in aīa, cū stabilitū fuerit in ipsa ex rebus nō diuersis in specie, aut in gñe, quę sunt diuersę in indiuiduo secundū intentionē vnam ex parte, qua est oppositū vniuersali, hoc est ex parte, qua est particulare, non ex parte, qua est vl'e: & hoc vtiq; accidet animę primo, hoc est, qm̄ ipsa assequetur intentionem vniuersalem, & opinabitur, ꝙ sit particularis, cum apprehenditur in particulari: cumque duplicatum fuerit ipsi hoc, verificabitur, ꝙ est vniuersalis. Et hoc est, quod voluit, cum dixit: & hoc, quoniam ipsa sentit per particulare sensationis, sensus autem est de vniuersali. hoc est, & hoc, quoniam ipsa anima sentit de re, & existimat ipsam particularem, & sensus in veritate duplicatur in vniuersali, non in particulari. vt in exemplo, qui senserit, ꝙ hic est homo, ipse vtique sensit de re vniuersali non de re particulari, quæ est exempli gratia Zijad & Omar: & hęc est dispositio dicti sui de homine, non de homine, qui est Callias, hoc est, ꝙ sensus de homine est de homine absolute, non de hominibus, qui sunt, vt Zijad & Omar. Atqui voluit, ꝙ sensus de particulari erit res per se particularis, non vniuersalis in ęternum, neque sentit anima de ipso, tanquam de re vniuersali, nisi sentiat secundum aliud, quam est. Et cum dixit: postea statur in hoc a principio. hoc est, cum anima senserit de re, quam credit, ꝙ est particularis causa istius res est, quam opinatur esse particularem in vnoquoque indiuiduo quousque monstratum fuerit ipsis, ꝙ est vniuersalis. Et hoc est, qđ voluit cum dixit: quousque stabiliatur in ipsa intentio, quę non diuiditur, & ipsum vniuersale. vt in exemplo, ex hoc animali ad animal. hoc est, vt transferatur ab apprehensione istius animalis designati ad apprehensionem animalitatis absolute. Et postea quam declarauit, ꝙ oportet, vt transferatur anima ab intentione particulari ad intentionem vniuersalē, secundū ꝙ est in veritate vniuersale, dixit: planum igitur, ꝙ oportet, vt sciamus prima per inuestigationem. et hoc, quoniam per sensum apprehenditur vniuersale per inuestigationem secundum modum istum. & hoc, quod dixit, est manifestum, quoniam cum fuerit res sensata particularis secundum naturam vniuersalis, sed particulare fuerit ipsi res accidentalis, planum vtique, ꝙ cū anima separauerit illud, quod est per se ab eo, quod est per accidens, assecuta erit intentionem vniuersalē, cūq; distinctio

C

Quō accidit ex particularibus vl'e.

Sensus de particulari ē res particularis, et nunꝙ fiet vl'is, sed vl'e originaliter est ex ipso.

hęc prouenerit vtique per inuestigationem, planũ, ꝙ inuestigatio est ea, quę vocatur intentio vniuersalis, & hęc inductio est alia ab inductione, de qua mentionem fecit in libro Dialecticę, qm̃ ipsa vtiq; acquirere facit vl'e imaginatum, & hęc acquirere facit vle verum. Scire aũt debes, ꝙ hoc ꝓuenit nobis per species intelligibiliũ primorũ, hoc est, quæ proueniunt per iterationem experientiæ, & hęc sunt, quæ vocantur experientię, & species, quę vocantur intelligibilia prima, & ipsa sunt, quæ non sciuntur, qñ proueniũt, neq; qũo proueniunt: sed nõ cõmemorata fuit dispositio inductionis, quã habebamus apud assecutionem intelligibilis ex ipsis: & causa est in ipsis, qm̃ ipsa cõicant oĩbus entibus, & nos assequimur ipsa, quemadmodũ omne illud, super quod cadit sensus noster a principio eius, quod apprehẽditur. vt in exemplo, ꝙ omne totũ est maius parte, apprehendit ipsum sensus noster in omni corpore, super quod cadit a principio eius, quod cadit super ipsum, quod autem erit ex ipsis, vt genus, absque alio genere, non proueniet vtique nobis, nisi post impressionem sensus istius generis: & ex hoc opinati sunt nonnulli, ꝙ ipsa non proueniunt a sensu.

Vide 1. top. cap. x.
Documẽtũ.

Quoniam vero habituũ, qui circa discursum sunt, quibus verificamus, aliqui semper veri sunt, alii vero suscipiunt falsum, vt opinio & ratiocinatio, vera autem semper sunt, scientia & intellectus, & nullum scientia genus aliud certius est, quam intellectus, principia vero demonstrationum notiora sunt, scientia autem omnis cum ratione est, principiorum quidem scientia vtique non erit: quoniam vero nihil cõtingit esse verius scientia, quã intellectus, intellectus vtiq; erit principiorũ, & ex his considerantibus, & quoniam demonstrationis principium non est demonstratio: quare neque scientiæ est scientia: si igitur nullũ aliud præter sciam genus habemus verũ, intellectus vtiq; erit scientiæ principium, & principiũ quidẽ principii vtique erit:* si autem omnis, consimiliter se habet ad omnem rem.

* Argy. le. scia autẽ ad oẽm rem sese habet sit. Alia lit. quę autẽ omnis.

Dixit Arist. Ex habitibus vero, qui sunt in intellectu, quibus verificamus, aliqui sunt veri semper, aliqui vero suscipiunt falsum, quemadmodum imaginatio & cõputatio, verus aũt semper est intellectus & scientia: & non inuenitur genus aliud validioris finis & verius, quã scientia, nisi intellectus, & principia sunt notiora demonstratione, & omnis scientia est cũ ratione, non est autem via, vt scientia cadat in principia: & quoniam fieri non potest, vt inueniatur aliquid verius scientia, præter intellectũ, intellectus vtiq; erit illud, quod nos inuestigamus ex istis modis, & quoniã principiũ demonstrationis nõ est demõstratio, quæ habet principia: igitur neq; principiũ scientię cõsimiliter ẽt erit scientia, & cõsimiliter si non habebimus genus aliud verũ præter scientiam, intellectus esset vtique principium principii, & quasi apud omnem rem secundum similitudinem vnam.

107 Dixit: Potẽtię vero intelligibiles, per quas verificamus, diuidũtur duas in partes, & ex ipsis aliqua est, quę verificatur aliqñ & falsificatur: quẽadmodũ potẽtia opinatiua & existimatiua, & ex ipsis aliqua est, quę verificatur semper, quẽadmodũ scĩa prouениens ex demr̃ione, & ab intellectu, quæ sunt propositiones primæ: & nõ est genus vnũ ex apprehensibilibus magis verũ q̃ scientia, nisi scientia ꝓueniens ex propositionibus apprehẽsibilibus ab intellectu: et ꝓpterea principia demr̃ionis sunt magis in capitulo veritatis, q̃ scĩa proueniens per demonstrationẽ: si quidem principia nõ sciuntur per demonstrationẽ, sed sciũtur per intellectũ: qm̃ non est hic aliquid assequẽs illud, qđ est verius demr̃ione, nisi intel-

A lectus: & ꝓpterea intellectus est principiũ principiorũ, & oẽs istę potẽtię, cum hoc, ꝙ perueniũt ad illud, cuius sunt potẽtię, sunt secundũ vnũ exẽplũ, hoc est, potentia proportionis scientiæ ad illud, quod scitur, potentia proportionis intellectus ad principia.

Dixit: Formarũ vero assecutionis, quę sunt in aĩa, & sunt, quę vniũtur cũ veritate, aliquę sunt verę semper, & ex ipsis aliquę falsificãtur vt minus, & verificantur vtplurimum, & apprehensio, quæ prouenit ex hoc, ipsa est, quæ vocatur imaginatio, & opinio. Apprehensionis autem, quę est vera semper, aliqua est, q̃ vocatur scĩa, & aliqua, quę vocatur intellectus, & hic est, qui erit ĩ rebus necessarijs. D.d. & nõ inuenitur genus aliud validioris finis, & verius sciẽtia, q̃ intellectus. sensus est, ꝙ nõ inuenitur in nobis apprehensio perfectior & validioris finis, q̃ apprehensio, quę vocatur scĩa, nisi quæ vocatur intellectus. D.d. & principia sunt notiora demr̃one, & omnis scientia est cũ ratione. sensus est, & principia demonstrationis sunt notiora, q̃ scientię proueniẽtes a demõstratione: qm̃ scientię demõstrationis erũt vtiq; cũ ratione, quę componitur ex principijs demonstrationis, hoc est ꝓpositionibus primis, quę sunt immediatę. Et postea q̃ docuit, ꝙ hic sunt tria, intellectus, & principiũ sciẽtię, & scientia, & docuit, ꝙ intellectus est validioris finis, q̃ scientia, & ꝙ principia cõsimiliter ẽt sunt notiora, q̃ scientia proueniens ex principijs, dixit: non est autem via, vt sciẽtia cadat in
B principia. sensus est, ꝙ principia nõ possunt sciri per principia, quousque sit ordo ipsorum per apprehensionẽ, ordo scientię prouenientis per ipsa. D.d. & qm̃ fieri non põt, vt inueniatur aliquid verius scientia, pręter intellectũ, intellectus vtiq; erit illud, qđ inuestigabamus ex istis modis, & quoniam principiũ demr̃onis nõ est demõstratio, quę habet principia. sensus est, cũq; oporteat, ꝙ sit operatio verior principiorũ, q̃ scientia proueniẽs ex principijs, qm̃ principia sunt veriora, q̃ scientia proueniens ex ipsis, neque erit aliquid præter principia verius scĩa, nisi intellectus & principia, & principiorũ operatio non potest esse demõstratiua, sequitur vtiq;, ꝙ per intellectum sint principia: & hoc, cũ concesserimus, ꝙ ipsa proueniunt ex aliqua re, & fieri non possit, vt proueniãt a principijs, igitur non derelinquitur, ꝙ proueniãt, nisi ab intellectu, & syllogismus cõponitur ita, qđ notificat principia, oportet vt sit notius scientia: cũq; nihil sit cũ hac dispõne, nisi intellectus & principia, & principia nõ possunt esse causę principiorũ: derelinquitur itaq;, ꝙ intellectus sit cã principiorũ. D.d. igitur neq; principiũ sciẽtię consimiliter ẽt erit scientia. sensus est, cũq; declaratum fuerit, ꝙ super principijs scientię nõ cõstituitur demr̃o, igitur principia non sunt scientia consimiliter ẽt, qm̃ scientia est, super qua cõstruitur demonstratio. D.d. & consimiliter si nõ habebimus genus aliud verũ pręter sciam, intellectus esset vtiq; principiũ principij. sensus est, cũq; non sit principium scientię scientia, erunt principia scientiæ
C vtiq; apprehensa: igitur sequitur ꝙ sit intellectus principiũ sciẽ. Deinde dixit: & quasi apud omnẽ rem secundũ similitudinem vnam. sensus est, & oĩs intellectus apud omnẽ rem intellectam est secundum similitudinẽ vnam, hoc est, ꝙ omne illud, qđ est in intellectu consentit omni illi, quod est extra intellectũ, aut ꝙ apprehensio ipsius ad omne illud. quod apprehendit, est secundum similitudinem vnã, eo ꝙ est illud, quod est ex ipso consentiens ad existentiam extra ipsum, & erit hæc causa verificationis nostræ in intellectu. Et hic perficitur totus iste liber, & per perfectionem ipsius perficitur illud, quod intendebamus declarare secundũ potentiam & vires. Deus autem proficiat in hoc illi, qui veniet post ipsum, & magnificetur benemeritis, & multiplicetur dominus in voluntate sua, & perficiatur, amen, & amen, in æternum fortis.

Apprehẽsionis verę aliqua vocatur scĩa, & aliq̃ intellectus.

Prĩcipia sũt veriora, quã sciẽtia. Vide idẽ supra 1. post. t. c.16.

Intellectus erit prĩcipiũ sciẽ. hinc supra.1.post.t.c.21. principia scimus, quo termino scognoscimus.

Posteriorum Analit. cum duplici expositione Auer. duplici Arist. tex. respondenti.

F I N I S.

AVER. CORDVB.

PERSPICACISSIMI PERIPATETICORVM DOGMATVM VESTIGATORIS.

EPYTHOME IN I. LIB. POST. ANAL.

Abramo de Balmes interprete.

De demonſtratione in genere. Cap. I.

Abſoluta de veritate per ſcrutatio.

DICIMVS, ꝙ demonſtratio vniuerſaliter ſit ſyllogiſmus cõpoſitus ex duabus pręmiſsis veris vniuerſalibus neceſſarijs per ſe. Veritas autē abſolute eſt, ꝙ credatur vere rei, & eſt, cuius eſſe in intellectu eſt, ſecũdum quod eſt extra intellectum, aut quod impoſsibile ſit eſſe inuentionē huius rei aliter ꝗ̄ credamus de eo, & credemus etiam hac noſtra fide ꝙ impoſsibile ſit, ꝙ ſit aliter, & credemus ēt cum hoc de hoc ſecundo, ꝙ impoſsibile ſit aliter eſſe, & ſic in infinitum, dum vero cogitauerimus eius oppoſitum, impoſsibile erit nobis ꝙ ſit aliter, ꝗ̄ credimus. Et hęc eſt proprietas huius credulitatis ex parte qua eſt in anima, ꝙ non auferatur per litigium, neque ęſtimetur in anima poſsibilitas ablationis ipſius. Et verum ſecundum hãc denominationem quoddam eſt neceſſarium, & aliquod eſt non neceſſariũ. Neceſſarium quidem eſt, ꝙ credamus verum illud, quod definiuimus ꝙ impoſsibile ſit ipſum eſſe aliter ꝗ̄ credimus, nec vllo vnquam tempore, non neceſſariũ vero eſt, quod eſt verum ſolũ aliquo tempore. Neceſſarium autem impoſsibile eſt ꝙ mutetur, & transferatur, & fiat falſum, immo continuo eſt ſicut eſt in intellectu. Quod vero non eſt neceſſarium poſsibile eſt ꝙ mutetur & transferatur, & fiat falſum præter ꝙ nouiter fiat defectus in intellectu. Et ipſa veritas neceſſario inuenitur in rebus perpetuæ inuentionis, ſicut ꝙ totum ſit maius ſua parte: hæc nanq; res non poteſt transferri & mutari. Quę aũt non eſt neceſſaria inuenitur in rebus translatitijs: ſicut verum eſt ꝙ Socrates ſit in domo, aut ꝙ ipſe ſtet.

Verum duplex.

Neceſſariũ quid eſt.

Et hę premiſſę neceſſariæ ſunt partes demonſtrationum, ex quo ſunt neceſſariæ, non mutabiles, nec corruptibiles, quoniam veritas neceſſaria certe prouenit eſſentialiter ex præmiſsis neceſſarijs. Sinautem, nefandum eſſet ꝙ corrumperētur pręmiſſę, & eueniret nobis ſcientia neceſſaria de cõcluſione: ſi vero ſit, non eſt dubium ꝙ illud ſit per accidens. Adiecimus vero conditionem ꝙ ſint vniuerſales, quia particulare nõ euadit, quin ſit ſingulare, aut particulare habens ſignũ particulare, in habente autem ſignũ particulare non pręedicatur pręedicatũ per ſe ex parte, qua habet ſignũ particulare, ſed ex parte qua illi cõtingit ꝙ ſit vl'e, ſicut eſt nr̃um dicere, ꝙ aliquod aĩal cõnectitur rationali ex parte rei vniuerſalis cui ineſt ratio, & eſt homo. Singularis vero non eſt neceſſaria, prout diximus: ſicque ergo vere oportet, ꝙ tradamus cauſas rei ex parte vniuerſalitatis inuentę in ea, non ex parte qua eſt ſingularis. Quando enim dicitur nobis de hoc triangulo demonſtrato, ꝙ tres ipſius anguli ſint æquales duobus rectis, non dicimus ad huius reſponſionem, quia ſit ex ligno vel cupro, ſed quia ſit triangulus. Hæ autem premiſſæ neceſſarię quędam ſunt per ſe, & quędam non per ſe. Illę qui

Sola vl'is ꝓpoſitio eſt ꝓprie neceſſaria, particularis vero, vel ſingularis, ſolum ratione materiæ.

A dem, quæ non sunt per se, sunt. vt nix est alba, & coruus est niger: & his nō vtũtur in demonstratione: ipsarum enim veritas est de specie accidentis. Et necessarium vniuersale per se est duarum specierum, quarum vna est, quãdo fuerint prædicata ea, quibus constant subiecta, & secunda species est, quando fuerint prædicata constantia per subiecta. Necessariũ vle est duarũ specierũ.

Sicque prædicata, quibus constant subiecta, sunt trium specierum, aut genus vt est animal, quod prædicatur de homine, aut differentia, sicut est rationalitas, quæ prædicatur de eo, vel aggregatũ ex illis simul, & est ipsa definitio, & vnũquodque eorum est propinquum aut remotum. Prædicata vero, quæ constant per subiecta, sunt accidentia essentialia. Et horum prædicatorũ sunt duę species, aut ꝙ subiectũ sit acceptũ in definitione prædicati, & hęc sunt ipsa propria, sicut est risus homini, & hinnitus equo: aut ꝙ in definitione prędicati sit acceptum genus subiecti, aut genus sui generis, quod nō sit vniuersalius genere artis: in quorũ vero definitione accipitur genus subiecti, aut genus sui generis, hoc est, genus artis, sunt accidentia, in quæ diuiditur genus artis prima diuisione, sicut sunt impar & par, in quę diuiditur numerus. Et hæ sunt præmissę proprię generi, de quibus perscrutatur, proportionatæ illi. Prædicata vero, in quorum definitione sumitur genus generis suorum subiectorum, quæ sunt magis communia ꝗ̃ genus artis, sunt accidentia, in quæ non diuiduntur genera artis prima diuisione, sicut sunt æquale & inæquale, quæ inueniuntur in numero, veruntamen diuiditur in illa genus generis eorum, sicut est quantitas. Et hæc accidentia sunt accidentia impropria generi de quo consideratur, neque sunt proportionata, & demonstrationes, quæ componuntur per ea, sunt communes. Et iam extensa est cõsuetudo vt tales demonstrationes pro maiori parte nominentur demonstrationes dialecticę, & sunt inferioris gradus, ꝗ̃ cæterę, & quasi sunt speciei necessarij, quod non est per se, & hoc secundum eius comparationem ad genus, de quo consideratur. Res autẽ, quæ hic sumuntur genera, sunt, quarum vniuersalitas est, sicut vniuersalitas animalis ad hominẽ & equum, & hæc est verissima illarum, quibus dicuntur genera, quia sunt dicta secundum vniuocationem: & quædam earum sunt, quarũ vniuersalitas est vniuersalitas entis, & rei, & si hæc dicantur genera, sunt secundum posteriorem speciem, ex quo sunt dicta de illis, secundum analogiam. Primus modus per se habet tres gradus. Secũdus modus p se habet duos gradus,

B

Rursus prædicatorum per se, quædam sunt prima, & quædam sunt nō prima. Et primorum quædam sunt propria, & quædam impropria. Prædicata itaq; prima sunt quę non prædicantur de genere sui subiecti prædicatione vniuersali, sicut est dispositio differentiæ proprię & definitionis propriæ, & generis proximi: & aliqua eorum sunt, in quorũ definitione capiuntur genera suorum subiectorum. Et horum primorum prędicatorum propria sunt, quæ conuertuntur in prædicatione cum suis subiectis, & hoc inuenitur in propria differentia, & propria definitione, & accidentibus, in quorum prędicatorum definitione accipiũtur eorum subiecta, & illa sunt propria. Et in quibusdam accidentibus, in quorum definitionibus capitur genus suorum subiectorum, dum contingit ꝙ fuerint æqualia suis subiectis, sed cõuenit hoc prędicatis, quæ cõponuntur ex accidentibus communioribus, ꝗ̃ substãtia, aggregatur ex cõitate illorũ id, quod ęquatur subiecto, sicut est nr̃um dictũ, triangulus est, cuius anguli sunt æqua les duobus rectis. Prędicata vero, quę sunt accidentia separabilia, qñ insunt subiecto, illud sumitur in eorũ definitione, non suũ genus. Harũ vero specierum cõuenientiora ad vtendũ sunt propria, vel prima solũ, sed quæ nō sunt prima neq; propria subintrant id, qđ est per accidẽs, sicut sunt gña remota, ꝙ eorũ definitiones, & eorũ differentię, et accidentia, in quorũ definitione accipitur genus generũ suorum subiectorũ, & vlteriora: notitia. n. quæ a nobis desideratur primo & naturaliter certe est rei formatio per id, quod ipsam appropriat & nos exquirere verificationem est ob hãc formationem. Quod ergo est dignissimum generum verificationum, quod facit nos acquirere perfectam formationem, conuenientius est, ꝙ appellctur demonstratio: sicque futurus sum magis ostendere hoc apud sermonem de demonstrationibus causarum. Et oĩum specierum harũ præmissarũ necessariarũ, quæ sumuntur partes syllogismi, quædã sunt notę ab initio rei, & illę sunt prima intellecta, Prædicata prima quæ sint. Illud, qđ facit nos dignius formationẽ adipisci perfectã, est demrõ.

C

& quædam sunt conclusiones syllogismorũ compositorum ex præmissis notis ab initio rei, & fiunt pręmissę ad ostensionẽ alterius cõclusionis. Et syllogismus, cuius talis est dispositio, est syllogismus compositus demonstratiuus. Et vniuersaliter impossibile est, quin omnes species horum syllogismorũ demonstratiuorũ resoluantur in præmissas per se notas ab initio rei. D

Premissę ab initio notæ, quędã natura, quędã vero experientia adueniũt.

Premissarũ autem notarum ab initio rei sunt duæ species, quarũ vna est naturaliter adueniens, & altera euenit experientia: in aduenientẽ autem naturaliter cuius aduenit nobis veritas necessaria ab initio rei præter hoc, ꝙ sciamus, vnde nobis aduenerit, nec qualiter aduenerit, sicut ꝙ totũ sit maius sua parte: & adueniens per experientiam est, cuius veritas nobis aduenit apud nostrã inquisitionẽ de quibusdam suarũ partium, vt ꝙ scamonea sit, quæ purgat cholerã solũ, aut de maiori parte illarũ, vt ꝙ omne aromaticum sit saporosum, aut de vna earum solum, sicut ꝙ omnis numerus sit dimidium duorum suorum laterum. Causa autem huius excessus, vtplurimum est materierũ diuersitas. Hæ itaque sunt dispositiones, quibus sumuntur pręmissę vniuersaliter & conditiones appositę eis. Et ex quo quæsita desiderata per syllogismum demonstratiuum sunt triũ specierũ, aut ꝙ quæramus causas rei, & suã inuentionem simul, quatenus visum fuerit nobis ꝙ hoc sit possibile in ea, aut ꝙ quæramus suam causam tantum, qñ notitia suæ inuentionis aduenerit nobis per primam notitiam, aut per syllogismum, aut ꝙ quæramus suam inuentionem solum: quod fieret, aut quia non possit sciri res vltra hanc quantitatẽ, & hoc in rebus, quarũ non sunt causæ priores eis, vel quia notitia inuentionis fuerit directio ad notitiam causę, oportet ꝙ diuidatur syllogismus demonstratiuus in has tres species, & nomẽ scientię sit his tribus modis, qui dicuntur de apprehensione analogiæ secundum prius & posterius. Prima itaque species scitur per demonstrationem simpliciter, & est demonstratio causę & inuentionis simul. Et secunda scitur per demonstrationem causæ. Et tertia per demonstrationem inuentionis & per signum. Inchoabimus itaq; primo a demõstratione causæ & inuentionis, quia ipsa est nobilissima harum specierum. E

Tria sũt demõstrationũ gña spẽ differẽtia, ꝙ cõsidera pp Io. a gãdauo.

De demonstratione absoluta. Cap. II.

De demõnesimplicit, quę est cãę, & inuentionis simul.

Vide diffusius pro hoc 2. phy. a t. c. 27. ad t. c. 38

ET dicimus, ꝙ oportet necessario ĩ hac specie syllogismi cũ hoc, ꝙ est vtilis scientijs veris, ꝙ tradat cum hoc causam, adeo ꝙ medius terminus in ea sit causa duarum rerum simul, hoc est, cognitionis rei, & causæ rei; contra id quod est dispositio demonstrationis inuẽtionis, quia medius terminus ibi est causa cognitionis nostræ de conclusione tantum. Causę autem, vt alibi dictum est, sunt quatuor, materia, & forma, & efficiens, & finis, & quædam harum quatuor sunt propinquæ, & quædam remotæ, & quædam in potentia, & quædam in actu; & illæ omnino non euadunt, quin sint genera, vel differentiæ, aut quod currit cursu illorum. Digniores autem harum, vt ex eis construatur demonstratio causæ & inuentionis sunt causæ propinquæ primæ propriæ, vel primæ non propriæ, quoniam hæc species demonstrationis est propria definitio in potentia propinqua, & exquirere verificationem, vt diximus, est ob expetitionem formationis. Dispositio enim illius, cuius notitiam perscrutabimur inter res naturales, & vt vniuersalius inquam, inter res inuentas, quarum esse non est nostri arbitrij, est, vt illud quod perscrutantur habentes artes Mechanicas de notitia suorum operatorum; & manifestũ est, ꝙ illorum exquisitum prima intentione est ipsa formatio. Verificatio autẽ apud illos quæritur ob ipsam formationẽ, ex quo illa est res, qua fit illius operatio & actio. Nõ est itaque differentia inter duas notitias, nisi quatenus res artificiales facimus & scimus ipsas. Res vero, quæ inueniuntur absque nostra electione, cognoscimus ipsas tantũmodo, sed eas perscrutabimur cum hoc secundũ quantitatẽ, qua nobis deceat ꝙ nostra cognitio de illis sit pportionalis nostrę cognitioni de rebus artificialibus. Et hinc ostẽditur ꝙ vnum illorum, quæ adijciuntur vt clausulę conditionis his demonstrationibus F

De notitia rerũ artificialiũ qño nobis adueniãt, vide cõsimiles 1. phi. c. 3.

sionibus

A tionibus est, ꝙ sua prędicatio sit secundum naturalem modũ ex quo tales demõstrationes sunt illę, quarũ consuetudinis est, ꝙ tradant intellectionẽ illius, quod appropriant, & secundũ rem quam appropriant, & ipsæ vtiq; sunt definitiones in potentia propinqua. Prędicatio aũt scđm naturalem modum est illa, in qua prędicantur causę de suis causatis & accidentia de suis subiectis.

Sunt ergo conditiones huius speciei demonstrationis absolutę nouem conditiones: quarum vna est (vt diximus) ꝙ sit vera: scđa & tertia, ꝙ sit vniuersalis & necessaria: quarta, ꝙ prędicatio sit per se: quinta, ꝙ eius pręmissę sint cã inuẽtionis conclusionis non solũ nostrę cognitionis: sexta, ꝙ prædicatio in eis sit secundum cursum naturalẽ: septima, ꝙ cum hoc ꝙ sunt priores scđm esse ipsa conclusione, sint etiam priores secundum cognitionem, aliquid enim, quod est prius cognitione, est posterius scđm esse, & talia sunt signa, quorũ medii termini sunt posteriores conclusione, sed sunt solũ causę nostrę cognitionis: octaua est, ꝙ prædicatum in eis sit prædicatum prima prędicatione: nona autem est, ꝙ sint propriæ. Et hę nouem conditiones continent omnes pręmissas harum specierum demonstrationum ęqualiter, siue suę pręmissę fuerint conclusiones alterius demõstrationis, vel fuerint notę per se ab initio rei. Proprie autem decernit demonstrationes, quę componuntur ex pręmissis per se notis. Decima conditio, videlicet, ꝙ in eis sit prędicatio quorundam de aliquibus primo, hoc est, sine medio, & huius significatum est, ꝙ nõ sint ex illis, quę oportet ostendere ꝑ aliud, neq; cõueniat postea interrogare vlterius, cur sit, videlicet ꝙ detulissemus huius causam propinquam. Significatum autẽ primi hic est aliud a significato primi in eo qđ pręmissum est, quia de ęqualitate angulorum duobus rectis dicitur, ꝙ sit prędicatum de triangulo scđm pręmissum significatum prędicationis primæ scđm significatum ꝙ illud non prędicetur de genere trianguli, & non dicatur de illo ꝙ sit prędicatũ prima ꝑdicatione scđm hoc significatũ. hoc est, ꝙ sit notum de triangulo sine medio, & nõ conuenit in illis interrogare. quare sit. Hę itaq; sunt oẽs conditiones, quas Ari. apposuit pro conditionibus ipsis demonstrationibus.

Demr̃atiõis absolutę nouẽ sunt cõditiões. 1. post. t.c. 9.

B

Et adiecit has conditiones in eis, quia sunt definitiones proprię in potentia, & vl'ter, ex quo sunt nobilissimę & perfectissimę. Q ñ vero caperentur acceptione, qua sunt demonstrationes tm̃, non apponeretur eis conditio, nisi ꝙ sint res necessaria, quatenus sunt demonstrationes, non res qua sunt demonstrationes nobilissimę, & si intenditur numerare suas species, prout fecit Abumazar Alpharabius nõ adiicietur eis cõditio ꝑter pręmissas nouem conditiones, siue inueniatur illa, in qua congregatę sint omnes conditiones, siue non inueniatur. Re autẽ ita se habente & existente conditione necessaria in partibus harum demonstrationum, ex quo sunt demonstrationes causarum, & inuentionis simpl'r, non ex quo sunt definitiones in potentia & termini medii in eis sunt causę cum hoc, ꝙ suę partes sint de seinuicem prędicatæ prędicatione per se, fiunt propria harum specierũ, ꝙ terminus medius in eis sit causa duarum extremitatum simul, maioris scilicet & minoris, aut vnius ipsarum tm̃, minoris scilicet, aut maioris; & hoc dum obseruaueris, vt diximus, reliquas conditiones, & præcipue conditionem, quę est prædicato secundum naturalem modum. Sunt ergo termini medii definitio ambarũ extremitatũ, aut alterius ipsarum, aut pars earum definitionis, aut alterius ipsarum.

Cõditiones demr̃onis absolutę sũt definitiones in potentia. Idem. 1. pos. t.c. 64.

C

Quãdo aũt intuebimur spẽs combinationũ demonstratiuarũ, in quibus est proportio mediorũ terminorũ duabus extremitatibus vna proportionũ, quibus accipitur res in definitione alterius rei, quę sunt quinque proportiones, quas numerauerunt, fiunt cõbinationes demonstratiuę simpliciter octo species relatæ in libro Abumazar, & in vnaquaque illarum specierum sunt partes demõstratiuę scđm ꝙ nos numerabimus, in cęteris. n. partibus, pręter has, quarum memini, pręcessit scđm modũ comparationis inter ipsas, & inter spẽs, quę sunt demõstrationes simpliciter, sicut meminit in suo sermone, qñ dixit: & inquiremus, quę earũ sint demonstrationes, & quę non sint demr̃ationes. Et ideo numerauit inter illas, quę nõ sunt demr̃ationes simpliciter, sed earũ vires sunt vires demonstrationum simpliciter scđm subiectum, & non numerantur in spẽbus signorũ. de quibus postea memínerimus, tñ non cõplet oẽs illas, prout traderet ipsas diuisio. Insinuauit autem

Cõbinationũ demr̃ationis absolutę sunt octo species.

gradum cuiusdam vnius partis earum confidens intelligentiæ lectoris, & breui se expediuit inde, ex quo in illis, de quibus meminit, ex eis est commonstratio, de eo, quod reliquum est. Et ideo proiecit in confuso speciem illam, qua non fit demonstratio simpliciter. D

Et scitu dignum est, ꝙ dignissima harum combinationum, in qua fit demonstratio simpliciter est, cuius medius terminus est causa duarum extremitatum. Deinde post hanc est, in qua est causa maioris solũ. & imperfectissima earũ est, in qua fit causa minoris solum. Et vniuersaliter Abumazar numerauit hanc spẽm inter demonstrationes inuentionis causarũ. In illo autem est quid imbecille, sed diuidũtur demonstrationes causarum in has tres partes ex eo ꝙ fuit de earum conditionibus, vt diximus, ꝙ medius terminus in illis sit causa cognitionis & conclusionis simul. Et fit conclusio composita ex prædicato & subiecto, quorum medii termini nõ euadũt ꝙ sint causę vtriusq;, aut alterius eorum: sin autem non fit demõstratio simpliciter: hoc autem est per se notum. Conuenit autem te scire ꝙ res accipiatur in definitione alterius rei multipliciter, aut sicut capitur animal in definitione hominis, aut sicut capitur homo in definitione ridentis, vel sicut capitur numerus in definitione paris & imparis. Et dum dicimus de aliqua re ꝙ sit genus rei, vere intendimus per illud, ꝙ sit prędicatio, sicut est prędicatio animalis de homine. Quando autem dicimus, ꝙ res sit in definitione alterius rei, est, sicut homo sumptus in definitione alterius rei. Dum autem dicimus, ꝙ rei genus sit in rei definitione est, sicut numerus sumptus in definitione paris & imparis. Nos autem numerabimus ex istis combinationibus illas, quę possibiles sunt combinari ex his quinque prædicatis, videlicet ex genere, & differentia, proprio, & accidente, & definitione, & ex suis conuertentibus, in quibus est proportio medii termini ad duas extremitates, aut ad alteram earum his proportionibus, quibus dicemus ꝙ res sit in rei definitione, prout diximus in præhabitis, postquam obseruauerimus reliquas conditiones: ex quo illa est diuisio, quę appropriat demõstratione simpliciter. Et ordinabimus eas secundum ordinem Abumazar Alpharabii. E

Documentũ

Primæ pars combinationum.

Primę partis combinationum prima species est, a est definitio b, & b est definitio c, & hęc quidẽ concludit duas conclusiones, quarum vna est, ꝙ a sit definitio c in eo ꝙ habet duas definitiones. verbi gratia, omnis homo est animal rationale omne animal rationale est progressiuum bipes. Secunda est, ꝙ a sit definitio partis definitionis c. verbi gratia, omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est corpus nutribile sentiens compræhendens cogitatione & consideratione. Et estimatur ꝙ prima species huius partis sit ex speciebus per accidens, quia prædicatio definitionum de seinuicem assimilatur prædicationi propriorum de seinuicem. Est autem hęc prædicatio per accidens, ex quo non est prædicatio vnius illorum secundum essentiam alterius: sed esset hoc, quando vnius rei essent duæ definitiones secundum vnum gradum prioritatis ad illam. Si autem vna illarum sit aliquo modo posterior, & altera prior, priori esset aditus ad inuentionẽ posterioris, & huius medius terminus est causa duarum extremitatum, aut minoris solum. Scđa species est, a est genus ipsius b, & b est genus ipsius c. verbi gratia, omnis homo est animal, omne animal est corpus nutribile: omnis itaq; homo est corpus nutribile. quoniam medius terminus in illa est causa minoris solum. Tertia species est, a est differentia ipsius b, & b est differentia ipsius c. v.g. omnis homo est rationalis, omne rationale est cogitatiuum: concluditur, omnis homo est cogitatiuus. & hæc est sicut pręcedens, quando medius terminus fuerit causa minoris tantum. Quarta autem species est, a est in definitione b, & b est in definitione c. verbi gratia, omnis homo est admiratiuus, oẽ admiratiuũ est risibile: ergo omnis homo est risibilis. huius autem medius terminus solum est causa maioris. Quinta species est, in definitione ipsius a est genus ipsius b, & in definitione ipsius b est genus ipsius c. Congruit autem dum voles hanc esse demonstrationẽ, ꝙ proportio vnius speciei ad alteram sit proportio essentialis, vt gratia exempli, denarius est par, & omnis par diuiditur in media, in paris itaque definitione capitur genus denarii, quod est ipse numerus, & in definitione diuisi in media capitur genus paris, quod est ipsa quantitas. Inter quantitatem autẽ & numerũ est propor- F

A tio essentialis, & illa est demonstrationum essendi, ex quo medius terminus in ea est causa sui generis, & ipsius vis est vis signi.

Secundæ autem partis prima species est, a & b sunt duę definitiones ipsius c. verbi gratia, omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est habens carnes & ossa, rectę staturę, bipes. Et huius potestas est potestas primę spẽi primę partis: & sermo de illa est, sicut sermo de ista, & vniuersaliter hęc pars est sicut genus primę partis. Secũda species est, a & b sunt duę drīę ipsius c. verbi gratia, omnis homo est rationalis, omne rationale est cogitatiuum. & hęc quidem est demonstratio, dum vna duarum differentiarum fuerit in gradu definitionis alterius. Tertia species est, in definitione a et b est c. gratia exempli, omnis homo est admiratiuus, omne admiratiuum est risibile. Et dum in hac fuerit demonstratio causę & essendi mediũ erit cã maioris, sicut retulimus in exemplo. Quarta spẽs est, in definitionibus a & b est genus ipsius c. gratia excẽpli, omnis hõ est astutus, omnis astutus habet appetitum de illo, quod senserat in prædicato. Et iterum congruit in ista dum volumus tradere causam & esse, vt termino medio sit aditus ad definitionem maioris. Adiecimus vero in talibus speciebus, ꝙ sit medio termino aditus ad definitionem maioris, eo ꝙ impossibile est in illis, vt sit illi aditus ad terminum maiorem, ex quo illa sunt accidentia. Secda pars combinationum.

Tertiæ partis prima species est, a est definitio ipsius b, & b est genus ipsius c. 3. pars combinationum
B gr̃a exempli, omnis homo est animal, omne animal est corpus nutribile sensitiuum. huius medius terminus est tm̃ causa minoris. Secunda species est, a est definitio ipsius b, & b est differentia ipsius c. gratia exempli, omnis homo est rationalis, omne rationale est comprehensiuũ cogitatione & consideratione, & in hac medius terminus est causa minoris. Tertia autem species est, a est definitio ipsius b, & in definitione ipsius b est genus ipsius c. Euidens aũt est de hac specie ex parte suę compositionis, ꝙ sit solum demonstratio essendi, quia medius terminus in illa non est vnius duarum extremitatum. Sed aliquando contingit in quibusdã locis, quando genus ipsius c inueniatur in definitione ipsius b, ꝙ aliquo modo sit ipsi b aditus ad definitionem ipsius c. verbi gratia, omnis piscis est natans, omne natans mouetur in aqua, cuius corporis nihil tangit terram. Contingit itaque natanti hic cum eo ꝙ in eius definitione inuenitur genus piscis, quod est animal, ꝙ aliquo modo sit ei aditus ad essendum piscẽ, & ex hac parte possibile est, ꝙ i hac specie concludatur vna species demonstrationum simpliciter, quæ est, in qua medius terminus est causa minoris solum.

Quartæ partis prima species est, a est genus ipsius b, & b est definitio ipsius c. 4. pars combinationum
v. g. omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est corpus nutribile. Et ex huius dispositione etiam notum est, ꝙ eius medium sit causa minoris solum, sed verificatur dum a non fuerit notum de definitione ipsius c. Secũda spe
C cies est, a est genus ipsius b, & b est drīa ipsius c. gratia exempli, omne animal est sensitiuum, & omne sensitiuum est compręhensiuum. & hæc etiam est sicut præcedẽs. Tertia species est, a est genus ipsius b, & pars definitionis ipsius b est genus ipsius c. Et hęc quidem fit demonstratio simpliciter, quando fuerit ipsi b aliquo modo aditus ad definitionem ipsius c, vt tertia species tertię partis: quãdo vero hoc non cõtingit, ipsa est demõstratio essendi solum. gratia exempli, omnis numerus ductus in parem est par, & omnis par est habens qualitatem.

Quintę partis prima species est, a est differentia ipsius b. & b est genus ipsius c 5. pars combinationum
verbi gratia, omnis homo est animal, & omne animal est sensitiuum: & iterum huius medius terminus est solum causa minoris. Scda species est, a est differẽtia ipsius b, & pars definitionis ipsius b est genus ipsius c. Hęc itaque vere per se tradit esse, & si contigerit, ꝙ eius medio termino sit aditus ad minorem, largietur illius causam. Tertia spẽs deest libro Abumazar, & est, a est differẽtia ipsius b, & b est definitio ipsius c, v. g. omnis homo est animal rationale, & omne animal rationale est ambulans bipes. Abubacher autem Benalezayg, idest Auempace credidit ꝙ v re inde eciderit, ex quo proportio drīę ad definitionẽ est proportio per accidẽs, dum contigerit alicui ꝙ eius sint duæ differentię. Et apud me sermo de hac est sicut sermo de proportione definitionis ad definitionem, quoniã

non ſunt vnius rei duę differentię, neq; duę definitiones eiuſdem vnius gradus, & eius medius terminus eſt cauſa duarum extremitatum, aut ſolum minoris, ſicut eſt diſpoſitio illius, cuius ſunt duę definitiones, quarũ vna oſtẽditur per alteram, niſi poneremus prędicationẽ definitionum de ſeinuicem eſſe prędicationem per accidens, ſicut eſt prędicatio proprietatum. Et propterea cõuenisset ipſi Abumazar, ꝙ defuiſſet hęc ſpẽs, niſi explicuiſſet de illa, quę cõſtituitur ex duabus definitionibus ꝙ ſit demonſtratio ſimpliciter, eſt itaque perſcrutandum de illa.

6. pars combinationum

Sextæ partis prima ſpecies eſt, definitio ipſius a eſt b, & b eſt genus ipſius c, v.g. omnis homo eſt nutribile ſenſitiuũ, & omne nutribile ſenſitiuum, eſt animal. Secunda ſpecies eſt, definitio ipſius a eſt b, & b eſt differentia ipſius c. v.g. omnis homo eſt habens cogitationẽ, & conſiderationem, & omne habens cogitationem & conſiderationẽ eſt rationale. Hę itaq; duæ ſpecies ſunt ſpecierum demõſtrationis ſimpliciter illius, ſcilicet ſpeciei, in qua medius terminus eſt cauſa duarum extremitatum. Tertia ſpecies eſt, definitio ipſius a eſt b, & pars definitionis ipſius b eſt genus ipſius c. verbi gratia, omnis denarius diuiditur in duo media, & omne diuiſum in duo media eſt par, & in hac medius terminus eſt ſolum maioris. Quarta ſpecies eſt, definitio ipſius a eſt b, & definitio ipſius b eſt c. Hæc autem contingit dum c non f erit apparens in definitione ipſius a. Et ideo dixit Abumazar quod talis raro inueniatur; medius itaque terminus in iſta eſt cauſa maioris ſolum.

7. pars combinationum

Septimę partis prima ſpecies eſt, in definitione ipſius a eſt b, & b eſt ſicut genus ipſius c, verbi gratia, omnis homo eſt animal, & omne animal eſt habẽs appetitũ. Secunda ſpecies eſt, in definitione ipſius a eſt b, & b eſt drĩa ipſius c. verbi gratia, omnis homo eſt rationalis, & omne rationale eſt riſibile. Et in his duabus ſpeciebus medius terminus eſt cauſa duarum extremitatum. Tertia ſpecies eſt, in definitione ipſius a eſt b, & deffnitio ipſius b eſt c. verbi gratia, omne animal rationale eſt homo, & omnis homo eſt riſibilis. Et licet huius medius terminus ſit cauſa maioris extremitatis, tamen illius prędicatio eſt pręter naturaliter, & huic atteſtatur ꝙ Abumazar fecerat plures ſpecies talis diſpoſitionis. verbi gratia dũ dicimus a eſt genus ipſius b, & b eſt ſicut pars definitionis ipſius c, aut a definitio ipſius b, & b eſt pars definitionis ipſius c. Sed contingit illi, ꝙ præmiſſa eius ſit prędicata pręter naturaliter, & concluſio prædicata præter naturaliter, ſicut quarta ſpecies primę partis libri Abumazar. Sicque eſt ſine dubio demonſtratio eſſendi, licet medius terminus eius ſit cauſa alterius duarum extremitatum, aut ambarum. Quarta ſpecies eſt, in definitione ipſius a eſt b, & in definitione ipſius b eſt genus ipſius c. verbi gratia, omnis homo habet pedes, omne habens pedes eſt progreſsiuum. Et medius terminus in illa eſt cauſa maioris. Ex libro autem Abumazar cecidit ſpecies huius partis, in qua conſtruuntur demonſtrationes ſimpliciter, videlicet a eſt in definitione ipſius b, & b eſt definitio ipſius c. vt verbi gratia, omnis homo eſt animal rationale, & omne aĩal rationale eſt riſibile. & medius terminus illius eſt cauſa ambarum extremitatum, & eſt eius prędicatio naturalis, & non eſt in eius compoſitione deluſio. Et vniuerſaliter illius ſunt oẽs cõditiones quas Abumazar adiecit conditiones demonſtrationibus ſimpliciter. Ipſius autem defectus non eſt aliqua cauſa præter alteram duarum cauſarum, aut ꝙ ceciderit ex ipſo libro, aut ꝙ ipſe eam ſubtraxerit confidens in intelligentia addiſcentis.

8. pars combinationum

Octauæ partis prima ſpẽs, eſt definitio ipſius a eſt pars generis ipſius b, & b eſt definitio ipſius c. verbi gratia, omnis homo eſt animal rationale, & omne animal rationale eſt concupiſcens. Secunda ſpecies eſt, pars definitionis ipſius a eſt genus ipſius b, & b eſt genus ipſius c. verbi gratia, omnis homo eſt bipes, & omne bipes eſt progreſsiuum. Tertia ſpecies eſt definitionis ipſius a eſt genus ipſius b, & b eſt differentia ipſius c. v.g. omnis homo eſt rationalis; & omne rationale eſt videns. Et harum trium ſpecierum medius terminus eſt cauſa ambarum extremitatum ſimul. Quarta ſpecies eſt, pars definitionis ipſius a eſt genus ipſius b, & definitio ipſius b eſt c. v.g. omne animal rationale eſt homo, omnis homo eſt eſtimatiuus. Huius autem medius terminus, licet ſit cauſa maioris extremitatis, ta

A men maioris præmissæ prædicatio est præter naturaliter, & tandem sermo de ea est, sicut sermo de tertia specie septimæ partis.

Hę itaq; sunt proportiones demonstrationum simpliciter ad seinuicem, & hæ sunt suę partes sicut patet ex sermone Abumazar, & secundum ipsam rem in se, nos autem iam numerauimus illas. Expedit autem te scire ꝙ partes demonstrationum negatiuarum huius partis sint tot quot sunt species affirmatiuarum, & suarum partium proportio est eadem proportioni affirmatiuarum; quoniam sicut in ista oportet, ꝙ medius terminus sit causa essendi conclusionem, sic ibi est causa negationis, nisi ꝙ affirmatiua construitur in prima specie primæ figuræ, & negatiua construitur in secunda specie primæ figuræ, & in prima & secunda secundę figuræ. Et similiter proportiones partium demonstrationum conditionaliũ coniunctarum sunt eædem proportionibus acceptis in cathegoricis, verbi gratia, de prima specie earum, si homo est animal rationale, homo est animal progressiuum bipes, sed in syllogismo contradictionis, & in conditionali disiuncto non construitur hæc species demonstrationis, quoniam illi constituunt rem per destructionem sui contradictorii. Documentũ

De demonstratione causæ tantum. Cap. III.

B

SPecies vero demonstrationis causæ sunt quædam specierum demonstrationis essendi & causę simul, & illarum conditiones sunt istę eędem conditiones, & sua proprietas est hęc proprietas. Sed differentia inter eas est, quoniam in hac esse est notum apud nos per primam notitiam, aut per syllogismũ, sed per illam quęritur notitia causæ tantum verbi gratia, quoniam iam nouimus sensu esse canitiem homini tempore senectutis. Deinde autem trademus suam causam & dicemus, in hoĩe dũ senescit gignitur calor extraneus, & extranei caloris est albificare pilũ. In demrõne vero causę & essendi simul ambę hę duę res sunt simul ignotę. s. & esse & causa Syllogismus autem est, qui eas largitur esse essentialiter. v. g. vt dicamus, quod est sub æquatore diei, est inhabitatum, quoniã tempus ęstus ibi perseuerat toto anno, aut est quasi perseuerans ob velocitatẽ reditus Solis ad zenith capitis a tempore ipsius recessus, & totum hoc est per se notum.

De demonstratione quia. Cap. IIII.

C

DEmonstrationis vero essendi cõditiones sunt ꝓpositæ conditiones, excepto ꝙ medius terminus non est causa conclusionis, sed nostrę cognitionis tantũ, & priora in illis secũdum cognitionem nõ sunt priora secundum esse. Ac iterum quę est talis dispositionis est plurium spẽrum, quarum vna & magis principalis est illa, quę dicitur euidentia, & est illa species, qua semper ostẽditur prius scdm esse per posterius. v. g. Lunę sphæricitas, quia eius lumen crescat scdm lunarem figuram. Quoniam autem non contingit ostendere per quoduis posterius, quod contigerit quodlibet prius qđ cõtigerit, conuenit exponere hoc quoddã explicatione.

Dicimus itaque, ꝙ prius & posterius sunt secundum quatuor partes, quarum vna est, ꝙ ex essendo vtrumlibet eorum sequatur alterutrum, & hæc sunt quæ sunt prędicatione conuertibilia. & per hanc partem ostenditur vtrũque per alterutrum: & quãdo ostẽditur prius per posterius, vocatur euidentia, quando autem ostenditur posterius per prius, est demonstratio simpliciter; prout ostenditur Lunæ sphęricitas ob sui luminis crementum, vel sui luminis crementũ ob eius sphęricitatem, Scda autem pars est, ꝙ prius sequatur ad esse ipsum posterius, & non cõuertatur, & per hanc semper euenit demonstratio euidentiæ solum, vt verbi gratia in hoc loco est ignis, quia est fumus. Tertia pars est ꝙ sequatur posterius ad esse prius, & non sequatur prius ad esse posterius, & in hac euenit demonstratio De priori et posteriori.

causę & essendi solum. vt verbi gratia, ad ignem sequitur illuminatio & lux, sed D
ad illuminationem & lucem non sequitur, ꝙ lucens sit ignis. & ideo errauit qui credidit ꝙ stellę sint igneæ, eo ꝙ illuminant & lucent, & sic etiam æstimatur ꝙ sit inesse calorem ipsi igni. Quarta pars est ꝙ non sequatur ad esse vnum eorum alterum: in hac itaq; non est possibilis demonstratio omnino, nec euidentiæ, neq; causæ.

Secunda uero species demonstrationis essendi est, quod sint duæ res posteriores quadam reliqua, cui vt subiecto ostendatur inesse vna istarum per alteram, excepto ꝙ est ex parte qua conuenit, vt proportio vnius earum ad alteram sit vna illarum proportionum essentialium, & tunc non est dubium, quin vna illarum sit prior altera aliquo modo. Sed quando medius terminus fuerit posterior poterit esse primę partis euidentiæ, quando vero prior fuerit medius terminus, tunc est partis demonstrationis essendi & causæ simul, excepto, ꝙ medius terminus eius est causa remota: & hæc pars est numerata inter euidentias, & eius potestas est potestas earundem rerum. verbi gratia, dicendo paries non respirat, quia non est aĩal: est itaque exemplum harum duarum rerum posteriorum pariete secundum proportionem, hoc est dictu, ꝙ ipse sit non respirans, & ꝙ sit non animal. Si autem deueniremus ad hæc per causam propinquam, diceremus, quia non habeat pulmonem. & sic est sermo dicentis, ꝙ stellæ boreales non sint velocis occasus, E
quia sunt prope orizontem borealem: causa autem propinqua est, quia sunt super minimum arcum. Quando vero fuerint duæ res posteriores aliquo subiecto, quę sunt vnius eiusdem gradus posterioritatis, hoc autem est, qñ vni non est aditus ad alterius definitionem, prout est inesse emptionis & venditionis & risus homini, & in summa duæ proprietates vni subiecto, quando vnaquæque earum ostendetur per alteram, erit euidentia hæc per accidens. Huius autem exemplum oportet ꝙ differamus ipsum ad scientias. sed aliqui expositores crediderunt, ꝙ hęc diuisio syllogismorum numeretur in partibus euidentię. Hę itaque sunt partes demonstrationum in materia necessaria.

In illis aũt, quę sunt de illis in materia pro maiori parte, adiiciemus conditiones omnes, conditiones, quas apposuimus his, videlicet ꝙ sint per se, & vniuersales, excepto ꝙ non adiicietur eis conditio ipsa necessitas. Significatum autem perseitatis in hoc loco ęstimatur in comparatione causæ rei ad rem tempore ipsam essendi, quia est comparatio necessaria, quãdo inuenitur res, inueniũtur ipsius quatuor causę, ex quibus constat. & ideo demonstrationes causę solum sunt necessarię, & non adeunt hanc materiam, sed possunt imaginari in cũctis huius rei, quę sunt pro maiori parte, sicut est esse canitiem homini tempore senectutis, & sicut sunt euenta & causę, ad quas sequitur rem esse pro maiori parte ex formis materiæ, & efficientis, sed esse finẽ & formã necessario sequitur ad esse rẽ. Et qñ intenderimus ostendere rẽ esse per vnã rei cãm fit hoc in materia demr̃onis causæ, & essendi simul, & similiter, qñ proposuerimus ostendere rem esse per vnã suarum causarum, videlicet materialem vel efficientem, si hoc fuerit in materia possibilis pro maiori parte, sua ostensio est cõtingens; multæ enim res sunt, quas nõ oportet sequi ad suã cãm materialem & efficientem, consecutione pro maiori parte. v. g. qñ inuenitur fabricans non oportet ꝙ inueniatur domus, in maiori autem parte rerum fit, quando hoc est contingens, gratia exempli, si hic ęger credet suo appetitui, & non credet medicis, & est conualescens, ipse recadet in eius ægritudinem. Demonstratio vero euidentiæ pro maiori parte eueniet in hac materia in accidentibus quę esse sequitur rem consecutione pro maiori parte. vt verbi grã, quando homini patienti torturam oris accidit apoplexia: aut in accidentibus quę mutuo se consequuntur consecutione pro maiori parte, quando inter illa fuerit cõparatio essentialis. Sicque iam locuti sumus de partibus verificationis simpliciter. Redibimus itaque nunc & loquemur de partibus formationis simpliciter.

AVER. CORDVB.

PRIMARII ARISTOTELIS COMMENTATORIS, EPYTHOME IN II. LIB. POST. ANAL.

Abramo de Balmes interprete.

De deffinitione. Cap. I.

B FOrmationum autem perfectissima est, quæ intelligitur per definitionẽ, & definitio tandẽ est, cuius cõpositio est cõpositio clausulę cõditionis, & nexus explicans significatũ definiti per res essentiales. Dicimus aũt de ea ꝙ sit oratio, cuius, cõpositio est cõpositio clausulæ conditionis & nexus, vt id sit propria dr̃ia, qua differt a demonstratione, cũ demõstrationis cõpositio sit cõpositio illius quod verificatur, aut falsificatur. Res autem essentiales distinctæ in definitiõibus sunt duarum partium, partis prioris definito, & partis posterioris eo, & vtraque eius pars est propinqua, vel remota. Remota autem parum est, quin notentur inter ea, quæ sunt per accidens in potentia, aut in actu. Digniores vero illarum, ex quibus componuntur definitiones, sunt res priores ipsa re, quæ sunt propinquæ in actu. Quæ vero componuntur ex rebus posterioribus digniores sunt dici descriptiones, nisi de eo, quo non inueniuntur res priores eo, prout dicitur de multis rebus. Priorum autem sunt duæ partes, pars quædam, quæ est in re, & pars, quæ est extra rem. Et conuenientiores istarum, ex quibus componitur definitio, sunt res, quæ sunt in ipsa re. Res autem, quæ sunt in re, sunt duarum specierum, quarum vna est materia, & altera est forma: & ideo est quod dicimus in definitione vera, ꝙ ipsa componatur ex genere & differentia, genus enim est aliquo modo materia., & forma est differentia. Genus itaque dicitur duobus modis, quorum
C vnum est primo & vere, & est illud, quod semper non notificet rem, quæ sit extra definitum, & est genus, quod dicitur vniuoce, sicut animal, quod dicitur de homine & equo, & hoc est illud, quod est pars rei, & ipsius materia aliquo modo. Secundũ aũt est genus, quod vocatur sc̃dm narrationẽ, prout sunt vnũ & ens: in his aũt non inuenitur hæc dispositio, scilicet ꝙ ipsa non notificet de re quid sit, neq; essentialiter, Si aũt dicitur de illis genus, hoc est, ex parte qua similes sint ad rem vl'em ipsius rei. Differentia vero non notificat vtplurimum rem, quæ sit extra essentiam definiti, ipsa enim est forma definiti, sed contingit in aliquibus rebus ꝙ suę differentiæ non sint notæ, & capientur in illis vice differentiæ definitio dr̃ię, aut eius proprium. Accipimus vero definitionem dr̃iæ vice ipsius differẽtię. sicut dicimus, ꝙ palma sit arbor faciens dactylos, fumere autem suũ propriũ est, sicut dicimus de equo ꝙ sit animal hĩnibile. Sicq; hinc videtur, ꝙ dr̃ia notificet rem, quæ sit extra definitum, & est quodam modo aliud a forma.

Res vero, quæ sunt extra rem, sunt trium partium, efficiens & finis. & res, cui inhæret definitum, quando definitum fuerit id cui est subiectum, & maior pars talium procedit processu secundę partis differentię, scilicet quæ non est in rei essentia. Definitio vero, quæ componitur ex rebus posterioribus definito, est, ex quo rerum definitarum sunt duæ species, quædam species, qua non sunt res prio- Causæ extrinsecæ,

res, & posteriores ea, & spẽs, quæ sunt res priores & posteriores ea. In prima quidem spẽ semper definitio componitur ex rebus posterioribus, ex quo ei non sunt res priores ea, & istę sese excedunt secundum propinquitatem & remotionem, & conuenientior illarum rerũ, quę notificãt rei differentiã, est illa, quæ est magis propinqua. verbi gratia, definitio excelsi Creatoris est, ꝙ ipse sit motor vniuersi, aut ꝙ ipse sit forma vniuersi: in sc̃da aũt parte, cui inuenitur prioritas & posterioritas simul, conuenit ꝙ sit definitio ex rebus prioribus, & non vtuntur in illa posterioribus nisi ad patefaciendum, aut in quo fuerit posterius notum apud nos, & ascendemus & procedemus ex illo ad prius. Gratia exempli de hoc prioris, si quis definiuerit hominem per animal rationale. exẽplum autem posterioris est, si quis definiuerit ipsum, ꝙ sit animal rectæ staturæ ampli pectoris. Hæc itaque est diuisio definitionum ex parte eorum ex quibus componuntur. D

Deus creator excelsus

De definitione formali:

Definitionum iterũ est alia diuisio, q̃m quędam earum sunt, quas inesse definito est notum ab initio rei, & singulas partes ipsarũ singulis illius, & hæc definitionum species numerabitur inter p̄missas primas, & vocabitur hæc demõstrationis principiũ. verbi gratia, de definitione circuli ꝙ ipse sit figura, quam circuit vna linea, in cuius medio est punctus, a quo oẽs lineæ exeũtes ad circunferentiã sunt ęquales. Et quædam earum sunt, quas inesse definito non est notum, siue partes inesse singulæ singulis sit notũ, siue non sit notum. Exempli gratia de illa, quã inesse definito non est notum, nec singulas suas partes singulis illius partibus, vt dicẽdo in definitione eclipsis Lunę, ꝙ sit priuatio sui luminis ob interpositionem terrę inter eam & solem, sequitur inde ꝙ lumẽ Lunæ deiiciat in sua substãtia, donec per demonstrationẽ ostendatur ꝙ suũ lumen emanet a Sole. Exemplũ aũt illius, cuius partes singulas singulis inesse sit per se notum, & ipsam inesse definito sit ignotũ, est dicẽdo, in definitione eclipsis Solis, ꝙ sit occultatio sui luminis ob occursum aliquarũ stellarum inter nos & ipsum, quando enim notũ fuerit ꝙ eclipsis Solis sit occultatio sui luminis, sequitur inde necessario, ꝙ sit occultatio ob occursum aliquarũ stellarũ inter nos & ipsum. Tertia aũt pars definitionum est, cuius aliquas partes notum est inesse definito, & aliquas nõ est notum, & hęc iterum est duarũ partiũ, quædã earum est, cuius ignotum potest verificari de definito per demonstrationẽ propter notum, & hæc est, quæ vocatur definitio positione differens, quædam vero sunt, de quibus est hoc, impossibile. Ad explicationẽ vero primę definitionis procedemus ad id, cuius formatio est difficilis duabus viis, vel via diuisionis, aut via compositionis. Diuisio quidem est ꝙ aduertamus genus magis propinquum, vt ipsum cognoscamus de illo, cuius definitio intenditur & diuidamus illud per differentias essentiales per quas diuiditur prima diuisione sc̃dm modũ ipsius quod qd est. Deinde cõsiderabimus ipsam rem deffinitã, sub qua oppositarũ, per quas illud genus diuiditur, ingrediatur. Dum aũt inuenerimus, ꝙ ingrediatur altera earum, considerabimus aggregatũ ex hoc genere, & differentia, quia si illud inuenerimus æquale definito, & conuertetur secum, iam attigerimus nostrum propositum. Si autem non fuerit æquale, & fuerit magis vl̃e, diuidemus illud aggregatum ex hac differentia & genere, vt fecimus de primo genere: & iterum considerabimus sub quo oppositorum ingrediatur nomẽ definiti, quo inuẽto iterum considerabimus aggregatum ex illis, an sit ęquale, aut inæquale, adeo ꝙ finiatur in spẽ, cuius definitio intenditur, verbi gratia, ꝙ intẽdamus hominis definitionem, & accipiamus genus magis propinquum, quod notificat hominem, quod est ipsum nutribile, & ipsum diuidamus per sensitiuũ, & insensitiuũ, & inueniemus hominem ingredi sub sensitiuo, excepto ꝙ illud est magis vl̃e, q̃ homo. Deinde diuidemus sensitiuum per rationale & irrationale, & inueniemus hominem subingredi rationale: & iterum considerabimus aggregatũ ex toto hoc, quod est dictum, nutribile sensitiuum rationale, sicque inueniemus illud homini ęquale, & si cognoscemus ꝙ sit eius definitio: si autem fuerit generi nomen accipiemus illud in se, aut in sua definitione vt si vice nutribilis sensitiui diceremus anima: si autem non fuerit ei nomen, accipiemus ipsum per suam definitionem. E F

A *De vtilitate diuisionis ad extrahendam deffinitionem.* Cap. II.

Diuisionis autem vtilitas est traditio ordinis partium definitionis in suis locis, & discernere rem ab eo, in quo potest aliquid secum cõuenire per illud, quod ipsum appropriat. Via vero compositionis est, dum voluerimus definire aliquam vltimam speciem, ꝙ ꝑscrutemur prædicata de singulis notificantibus de ea quid sit, & secernemus illa, quę horum prædicatorum fuerint genera, & differentiæ, & abiiciemus magis vniuersale, & plus continens ex generibus, quousque inuenerimus genus proximũ. Deinde accipiemus ex differentijs illam differentiam, quæ fuerit magis propria in hoc genere, aut differentias. Dum aũt aggregatum ex his fuerit illud, cuius summa sit æqualis definito, iam inuenerimus rei definitionem. vt verbi gratia, dum nos volumus definire hominem, perscrutabimur sua prædicata secundum modum ipsius quod quid est nutribile, & animal, & rationale, sicq; ex his aggregabitur summa æqualis homini. Si vero illud, cuius definitio intenditur, non fuerit species vltima, sed genus, sub quo sunt species, via est ad extractionem suæ definitionis hoc modo, quia considerabimus species, quæ est sub isto genere, & accipiemus eius definitionem, & definitionem sui oppositi, deinde capiemus commune illis, & erit definitio generis quod continet has species. Si aũt fuerit illud genus, cuius definitio quæritur, iam factum ẽ
B nobis id quod satis est. Sin aũt faciemus hoc etiam quousq; perueniamus ad genus quęsitæ definitionis. verbi gratia, nam si nos voluerimus definire animal, accipiemus hominis definitionem, prout nouerimus, & definitionem oppositarũ specierum. Deinde auferemus illud, quo appropriatur homo & species oppositæ ei, & remanebit eis communis definitio animalis: hoc aũt est, dum non acceperimus in hominis definitione, aut in definitione oppositarum specierum genus scd̃m id, quod per suum nomen significatur, sed scdm suam definitionẽ. Manifestum aũt ẽ, ꝙ hæ duæ viæ sint possibiles in hac parte definitionũ, hoc est, ꝙ ipsam inesse definito sit per se notum, & similiter singulas suas partes singulas illius. Quando enim illud non esset genus, quod primo diuiserimus notum in esse ipsi definito, differentię aũt, per quas diuiditur, fuerint notæ ꝙ insint ipsi generi, & aggregatum ex illis fuerit notum inesse ipsi definito, est inutilis in via diuisionis. Et similiter etiam, quando prædicata non fuerint secundum modum, quo sunt nota inesse illi, & nota inesse sibiinuicem, hoc non recipietur secundũ viam compositionis.

Ordo vero partium definitionum in compositione est, ꝙ præponamus vniuersale, & id, cuius modus est modus materiæ, & postponamus particulare, & id cuius modus est modus formæ. Constituere vero inesse definito secundam partem definitionum, quas. s. non est notum inesse definito, aut non est notum suas partes mutuo inesse, ac etiam illas suas partes mutuo sibiinuicem inesse, fit per euidentiã, aut per demonstrationem simpl'r, quatenus non sunt definitiones propriæ substantiis, quoniã definitionibus propriis substantiis impossibile est vti in demonstrationibus simpliciter, ex quo illis non sunt causæ priores, & notiores eis, excepto si fuerint illis accidentia. & hoc fit secundum similitudinem illius, quo res se habet in eclipsi Solis aut Lunę, & vniuersaliter in definitionibus, quas non est notum inesse definito: & hæ quidem definitiones appellantur demonstrationum cõclusiones. Loca vero quæ conferunt ordinationi generum, & differentiarum, quę sumuntur in definitione & generi ipsarum definitionum, non conueniunt nostro proposito. Huius enim tractatus propositum fuit compendium. Et vt vniuersaliter inquam, illa construuntur ex definitionibus harum rerum, & suis proprietatibus atque ex suis accidentibus. Tertiæ vero partis, cuius quasdam partes notum est esse, & quasdam non est notum, possibile est quasdam partes eius inesse definito ostendere per demonstrationem per alteram partem notam per se inesse ipsi definito: & hoc quidem conuenit partibus perfectis, quibus conuenit prædicatio mutua de se inuicem. nam in illis quidem fit hoc possibile, & pars, quam hic sumimus, vocatur demonstrationis principium, altera autem pars verificata vo-

De ordine partium definitionum ĩ cõpositione.

C

catur demonſtrationis concluſio, & huius definitionis aggregatum nuncupatur D
demonſtratio differens poſitione, qm̄ non eſt differentia inter illam & demon-
ſtrationem ſimpliciter, niſi per modum compoſitionis & ordinationis, illud enim
ſumitur in definitione ſecundum modum coæquationis, in demonſtratione vero
ſecundum modum prædicationis. Ac etiam, quia pars poſterior in definitione eſt
prior in demonſtratione. verbi gratia, quia loci definitio eſt, ꝙ ſit vltimum corpo
ris ambientis, & aliquas partes huius definitionis notum eſt ineſſe definito, vide-
licet, dum dicimus ꝙ ſit ambiens: Aliquæ autem ſunt, quas non eſt notum ineſſe,
vt dum dicimus ꝙ ſit vltimum corporis, multi enim viri opinati ſunt, ꝙ locus ſit
vacuum, quando vero permutauerimus hunc ordinem huius defintionis poſsibi-
le erit, ꝙ verificemus partem ignotam per notam, vt ſi dixerimus locus eſt am-
biens, & ambiens, inquantum eſt ambiens, eſt vltimum corporis, quod defo-
ris eſt: concluſio itaque fit, locus eſt vltimum corporis quod deforis eſt.

Dum itaque commonſtratum fuerit hoc, permutabimus illud in ordinem defint
tionis, & dicemus, locus eſt vltimum corporis ambientis. Sicque differentia hic
eſt, quam accipimus demonſtrationis principium; genus autem eſt, quod accipi-
mus demonſtrationis concluſionem & ſecundum hoc parte eſt res pro maiori par
te. Quando autem contigerit in talibus, ꝙ pars, quæ eſt demonſtrationis conclu-
ſio, fuerit definitio, & illa definitio, q̄ fuerit medius terminus, ſit etiam definitio,
quæ eſt cauſa definitionis oſtenſæ, hęc definitio erit perfectiſsima definitionum, E
& demonſtratio, quę fuerit talis diſpoſitionis erit quæ largietur definitionem eſſe,
eiuſque cauſam ſimul, ſicut largitur demonſtratio ſimpliciter rē eſſe eiuſque cau-
ſam ſimul. Et hæc eſt definitio, quam Ariſt. vocat demonſtrationem poſitione dif
ferentem. Et eſt vere cōis duabus defintionibus rei, quarum altera procedit ſecū
dum modum concluſionis demonſtrationis, & altera ſecundum modum demon-
ſtrationis principii. Et ſecundum hanc conſiderationem vero dicitur, ꝙ definitio-
nes ſint tres: definitio procedens ſecundum modum principii demonſtrationis, &
definitio procedens ſecundum modum demonſtrationis concluſionis, & definitio
aggregans ambas res ſimul, quæ eſt perfectiſsima illarum. vt eſt gratia exempli,
oratio dicentis, nubes eſt, in qua ventus colliditur, & in quo ventus colliditur
eſt ſonus, concluditur hinc, ꝙ in nube ſit ſonus. Dum autem mutatur, erit ordo hu
ius demonſtrationis, & dicemus, nubes eſt, in qua eſt ſonus ob ventum in ea col
liſum, hæc eſt tonitrui definitio: in talibus enim quæſitis impoſsibile eſt, quin ſit
nominis rei explicatio nota, quę res quęritur eſſe ſimpliciter, aut connexe, i. ſcdm
quid. Et vltimum quidem eſt, vt quidam viri dicunt, ꝙ inueniatur quando ſumit
ſecundum eius definitionem, ꝙ in illa ſit, quod procedit ſecundum modum demō
ſtrationis principii, ac demonſtrationis concluſionis. verbi gratia, ꝙ oſtendamus
ineſſe nutribile ipſi homini per ſenſitiuum, quæ eſt pars ſui generis, quod eſt ip-
ſum animal, & aliquando hoc inuenitur in differentia, hoc eſt, ꝙ ſit in ea, quod F
ꝓcedit ſecundum modum principii demonſtrationis, & concluſionis demonſtra-
tionis. verbi gratia, dicendo, homo eſt conſulens cogitatiuus, & conſulens cogita-
tiuus concipit, homo itaque concipit, quæ duo hęc ſunt partes definitionis ipſius
rationalis. In hoc autem non ſunt demonſtrationes definitionis eſſentialiter niſi p
accidens, niſi ſit demonſtratio continens definitionem, & definitionis cauſam, &
ſcias hoc, quia eſt locus qui iam latuit multos expoſitores.

De qualitate faciendi demonſtrationes, & definitiones in artibus ſpeculationis. Cap. III.

ARtes, vt alibi dictum eſt, diuiduntur in tres partes, ſcilicet in artes,
quarum finis eſt ſolum operatio, ſicut eſt ars medicinæ, & cęteræ,
ſiue operatio eius fuerit per ſyllogiſmum, et experimentū, aut bre
ui ſe expediens ſolo experimento: & in artes, quarum finis eſt ſo
lum ſcientia: & hæ quidem ſunt ſcientię ſpeculatiuę, ſicut eſt ſcię-
tia naturalis, & cęterę: & in artes adiuuantes iſtas, quæ ſunt ar-

A tes, quę dirigunt intellectum ad perscrutationem harum duarum artium, et est ars logicę aut ei proportionalis. Nos autem primo intendimus hic considerationem artium speculatiuarum, & dicimus ex quo cum eo, ꝙ entia sunt multa, sunt etiam nimię conuenientiæ aliquo modo, oportet ꝙ inueniatur inter artes conuenientia quædam, scilicet in subiectis & pręmissis, & quęsitis, conuenit itaque ꝙ dicamus in eis, quo appropriatur vnaquęque ars, & quo modo appropriatur, & in quo cõueniunt, & quo modo conueniunt: sicque dicimus, ꝙ artes & scientię & speculatiuæ sunt duarum partium: ars vniuersalis, & est quæ considerat ens simpliciter, & proprietates, quæ ipsum sequuntur, sicut sunt multitudo & vnitas, & potentia, & actus: & ars particularis, & est quæ considerat esse quid sit, & proprietates, q ipsum sequuntur ex parte, qua est hæc res, prout est scientia naturalis, & cæterę artes. Omnes autem hæ artes differunt per sua subiecta, aut per differentiam modi considerandi in illis: & notum est, ꝙ, quando differunt altero horum duorũ modorum, differunt etiam per proprias pręmissas, & propria quæsita. Quando vero differunt secundum hanc considerationem, quædam sunt artes vniuersales, et illę sunt trium partium: ars primæ philosophiæ, ars topica, & ars sophistica: & quęlibet harum differt scdm modum considerandi, vt diximus, & per principia, & finem, & per quantitatem scientiæ.

Modus vero considerandi in prima philosophia est intellectio entis secundum
B dispositionem, qua est secundum esse. Sua vero principia sunt principia vera, quæ definiuimus in his, quæ proposita sunt. Quantitas vero suæ scientiæ est rei intelligentia secundum vltimum, quod est naturæ hominis illam intelligere. Finis vero illius est constituere finem causarum entium: & hæc est humana perfectio, vt alibi ostensum est. Artis vero topicæ considerationis de ente, exemplum est consideratio vulgati, quo quæritur rei confirmatio, aut ipsius confutatio. Et similiter quantitas suę scientię est cognitio vulgata. Sua vero principia sunt principia diuulgata, quę scripta sunt in libro Topicorum. Et similiter eius finis est ille finis, de quo ibi meminimus. Ars vero sophistica habet sua principia, quæ sunt ea, de quibus ęstimatur ꝙ sint vera, cum non sint vera, & de quibus ęstimatur, quod sint diuulgata, cum non sint diuulgata. Finis vero suus est deceptio, & quod æstimetur de habente ipsam perfectio & affluentia scientię, adeo vt sit per illam aliquod bonorum intellectualium. Quantitas vero suæ scientiæ est illa, quę putatur esse scientia præter quod ita sit. Scientię vero particulares differunt discrimine suorum subiectorum, & per modum considerationis illorum: & iterum illarum, quæ differunt per modum considerationis illorum, quędam sunt, quarum altera earum est sub altera, sicut est consideratio Sphæræ simpliciter, & consideratio Sphęræ mobilis, & quędam sunt quarum neutra est sub altera,
C prout est maior pars illius, in quo conueniunt habens Naturalem scientiam, & habens scientiam Mathematicam. Et manifestum est, ꝙ, quando differunt per alteram harum differentiarum, differunt etiam per sua propria principia. Scientię itaque particularis sunt duę partes, quædam earum est scientia naturalis, quę cõsiderat entia transmutabilia inquantum transmutabilia sunt, & omnia eis attributa ex parte, qua sunt transmutabilia, & vniuersaliter principia propria, quibus vtuntur in hac arte, & quæsita proportionalia sunt huius generis, quoniam illa sunt res, in quarum definitione sumitur transmutabile, inquantum est transmutabile, aut illæ sumuntur in illius definitione, prout sumimus ens transmutabile. Illarum itaque sunt quatuor causæ, ex quo non est possibile, quin appareat materia in definitionibus factis in hac arte, & vbi apparet materia, ibi est efficiens, forma, & finis, hoc autem non conuertitur. Et ex illis est scientia Mathematica, & illa vtique est consideratio de quantitate inuenta in corporibus sensatis, sed non ex parte qua sunt materiæ sensatæ, sed qua sumuntur abstractæ secundum suam orationem, & ideo in sua definitione non apparet materia. Quando autem hoc ita est, & non inueniuntur in eis duæ causę, efficiens & finis, nisi per accidens, sed apparet in illis solum forma ex quatuor causis, quidam viri estimauerunt, ob ea esse separata secundum orationem, quod sint separata secundum esse.

Modus considerandi in metaphisica

Nos autem nescimus quo modo res sit hic. Et quædam partes harum scientiarum sunt vehementis abstractionis, & quędam sunt, quibus proprium est ꝙ inueniatur in materia, adeo ꝙ in his res finiatur in scientia Naturali. Vehementissimę vero abstractionis a materia est Arithmetica, & post illam est Geometria, & est illa, cuius subiectum est quantitas continua, quoniam in summis harum duarũ scientiarum non apparet penitus materia in definitionibus factis ex illis. vt dictũ est in definitione paris, ꝙ sit numerus, qui diuiditur in duas partes æquales, & ꝑut dicimus in definitione circuli, ꝙ sit superficies in cuius circunferentia girat linea vna, in cuius medio est punctus, a quo omnes lineę ductæ ad circunferentiam sunt ęquales. Et licet in definitione istorum sint sumpta genera in comparatione ad differentias, quæ sunt similia materijs, tamen non est eorum materia, nisi secundum nominis ęquiuocationem. Iam autem ostensum est, quale esse sit esse has definitiones, earumque partes in Metaphysicis, quędam vero sunt propriores materiæ, sicut scientia Perspectiua & scientia Musica, quoniam scientia Perspectiua considerat lineas, & multa illorum, quæ considerat Geometra, sed geometra considerat eas inquantum sunt lineæ tantum, sed habens scientiam Perspectiuam considerat eas inquantum sunt lineę radiosæ. Et similiter Arithmetica considerat proportionem multiplicem & super particularem, quatenus sunt proportiones numerales, habens autem scientiam Musicam considerat illas, inquantum sunt proportiones sonorum conuenientium sensui, aut illi disconuenientium, hoc est dissonorum. D E

Vide ꝑ hoc 6. met. t. c. 2. et 2. phi. t. c. 17. & 18.

De methodo demonstrationum in scientiis practicis. *Cap. IIII.*

ET scientiarum particularium est scientia practica. Hęc autem scientia considerat res, quarum operatum est consilium, & electio ex parte qua homo fit fœlix per illas, aut ei nocetur per illas. Quando autem hæ sunt partes scientiarum particularium manifestum est, quæ istarum differunt subiecto, vt Arithmetica & Geometria, & quę earum differunt secundum modum considerandi, & quæ earum cum hoc est alteri subalterna, & quæ non sunt subalternę, vt est ars Medicinæ, & scientia Naturalis. Hęc enim est practica, & hæc est speculatiua, hoc itaque est in quo appropriatur ars, & quo modo appropriatur. Sicque reliquum est nobis dicere, quo modo conueniunt, & in quo conueniunt. Dicimus itaque, ꝙ ipsæ conueniant in suis subiectis, & præmissis factis in eis, aut in ipsis quęsitis, aut ꝙ quædam earum vtitur pro principio illud, quod ostenditur per demonstrationem in altera. Verbi gratia, scientiæ vniuersales conueniunt in suis subiectis, & differunt in modo considerandi, prout diximus. Et similiter scientiæ particulares conueniunt cum vniuersalibus in suis subiectis, quoniam ipsæ sunt sub illis, & differunt, ex quo considerant illa non ex parte, qua sunt vniuersalia. Et similiter sunt scientiæ particulares, quarum quædam sunt subalternę aliquibus ipsarum. Illarum vero conuenentia in pręmissis erit hæc, quando præmisse nõ fuerint propriæ subiectis harum artium, prout est, res vni rei ęquales ęedem sunt coęquales, & omnis res est affirmatiua, aut negatiua. Vsus vero quarumdam scientiarum illo, quod verificatum est, in alia, fit duobus modis, aut secundum signũ, aut secundum causam: dico secundum causam, quando id, quod continet scientia prima, fuerit priusquam scientia secunda, prout est dispositio scientię Arithmæticæ cum scientia Musica, quoniam quando habens musicam interrogatur de aliqua melodia, quare sit auditui concinna, dicitur, quia fit secundum illam proportionẽ qua est, siue dupla, siue alia ex cõcinnis proportionibus. Signum vero est ẽcõtra, prout est habentem scientiam diuinam sumere esse numerum motorum ex numero motuum, quem s mit ab habente scientiam astrorum Mathematicam. Sua vero conuenientia est, quando ostenditur per demonstrationem quarundam ipsarũ id, quod ostensum est per demonstrationem alterius, & hoc non euadit quin sit de vno subiecto, aut de duobus subiectis, si autem fuerint de duobus subiectis est F

A hoc possibile duobus modis, quorum vnus est, ꝙ medius terminus in vna earum sit alius a medio termino in alia: sicut est conuenientia Arithmeticæ & Geometriç in ostendendo æqualitatem: quia Arithmeticus dicit, hic numerus est æqualis huic numero, quoniam in ipso est species paris & imparis, sicut in illo, Geometra autem dicit, ꝙ hęc linea sit huic lineæ ęqualis, quia exeunt a centro vnius circuli ad suam circunferentiam, aut quia exeunt cẽtris duorum circulorũ ęqualium ad suas circunferentias. Secundus autem modus est, ꝙ terminus medius in vna earum sit idem termino medio, qui est in alia, nisi ꝙ necessario oportet ꝙ in vna accipiatur secundum vnam rationem, & in altera secundum alteram intentionem.

Sinautem non essent duo subiecta in duabus artibus, sed vna esset subalterna alter, erunt in vna arte. Verbi gratia, ꝙ Arithmetica demonstratione ostendat, ꝙ superficies numeri resultantis ex ductu duorum numerorum ad semuicem sit æqualis superficiei resultanti ex ductu numerí, qui diuiditur in vnamquaãq; partium alterius, quia omnes partes rei coæquantur toti rei. Geometra autem verificabit hanc eãdem rem hoc termino medio per lineas, prout dicit, ꝙ superficies resultans ex his duabus lineis sit æqualis superficiei resultanti ex altera harum duarum linearum in singulas partes alterius lineæ, quoniam omnes partes rei coæquantur toti rei. Vterque itaque illorum vtitur in huius ostensione, ꝙ omnes partes coæquantur toti, sed vnus illud accipit vno modo, ex quo sunt partes numeri, & alter capit illud aliter ex eo, ꝙ sunt partes magnitudinis. Quando vero hoc fuerit de vno subiecto, oportet necessario ꝙ medius terminus in illa sit alius a medio termino in alia: hoc autem fit duobus modis, aut ꝙ in vna illarum sit euidentia, & in altera sit causa, prout Physicus ostendit cœli sphæricitatem, eo quod sit substantia nec grauis, neque leuis, Mathematicus autem hoc ostendit ex eo ꝙ videmus stellas non occiduas. Prima itaque demonstratio est simpliciter, & secunda est euidentię. Quod vero in vtraque illarum sit causa, ostendetur in artibus, quæ non considerãt omnes causas. Possibile namq; est his modis, quod quædam ars verificet aliquam rẽ de subiecto per causam, quam cernimus in illa, & in alia arte hæc res verificetur per alias causas, quæ non apparent in prima arte. v. g. quando ars mathematica non considerat ex causis, nisi causam formalẽ tantum, vt fertur, & scientia physica considerat quatuor causas, Potest itaque inueniri in eis huiusmodi, vt gratia exempli, mathematicus verificet ꝙ cœlum sit sphæricum, quia lineæ exeuntes a suo centro ad eius circunferentiam sunt æquales. Physicus autem verificat hoc, ex quo est corpus nec graue, neque leue. Notum autem est, quod quæsita fiunt cõmunia duabus artibus de vno subiecto, quando consideratio de hoc subiecto fuerit duobus modis, prout prædictum est: & ideo possibile est ꝙ subiectum concipiatur in altera illarum duarum in rebus, quas mathematicus non potest concipere in sua scientia, sicut quod cœli sint corpora nec grauia, neque leuia: & ideo non potest illorum sphęricitatem tradere ex hac parte: hoc autem inuenitur in omnibus artibus demonstratiuis, quæ conueniunt in subiecto, & differunt in modo.

B

C

Iam itaque ostensum est ex hoc sermone, quo modo conueniunt artes demonstratiuæ, & in quo conueniunt, & ex hoc ostenditur quod impossibile sit habenti, quãuis artem, quatenus est virorum illius artis, quod perscrutetur principiũ suę artis, neque quod ipsum constituat, si non fuerit per se notum, nisi accidentaliter. Et ideo artes speculatiuæ non solum capiunt sua principia ex artibus demonstratiuis speculatiuis, sed etiam ex artibus factiuis, prout est moris artis musicę, qđ sumat sua principia ex ipsis factiuis.

Epitomatum Auer. in lib. Post. Anal.

FINIS.

PRAECLARISSIMI COM. AVER. D

IN LIBROS POST. ANAL.

Quæſita ſubtiliſsima.

Abramo de Balmes interprete.

De conditionibus præmiſſarum demonſtrationis.
Quæſitũ Primum.

Primo Poſt text. cõ. 7. & infra.

ARiſtoteles inſtituit pręmiſſas demonſtrationũ, & inter cæteras cõditiones ponit has adiectas conditiones, ꝙ ſint neceſſarię & per ſe & primæ, & hoc, i. inſtitui his tribus, ipſe nominat prædicationẽ de omni. Expedit autem perſcrutari hic quid intelligat per prędicationem primam. Et nũquid hęc conditio communis ſit omnibus ſpeciebus demonſtrationis ſimpliciter, aut non ſit communis, & nunquid etiam ſit cõis concluſioni, & præmiſsis necne? & ſi ſit cõis omnibus his, quæ ſit cauſa, qua inſtituatur conditio cuiuſq; demonſtrationis in particulari, & quæ ſit cauſa, qua ponatur conditio quarundam demonſtrationum. E

Dicimus itaq;, ꝙ id, quod reperimus circa hęc apud Abumazar Alpharabiũ in libris de demõſtratione ſit, ꝙ iam expoſuerit prędicatum primum, ꝙ ſit illud, quod non prędicatur de genere ſui ſubiecti, & ſcđm hoc genus eius eſt prędicatũ primum, & ſimiliter accidentia, in quorum definitionibus eſt genus ipſius ſubiecti: & ſcđm hanc opinionem, expediens eſſet apud ipſum omnia hęc ſumi prædicata pręmiſſarũ demonſtrationum, hoc eſt, & genera, & accidentia communia prout expedit & definitionibus & differentiis, & propriis. Et ſic decet apud ipſum ſumi ipſa prima.

Themiſtius vero, inuenimus ꝙ iam expoſuerit primum in hoc loco, ex eo ꝙ prędicetur de re ſine medio, & eſt apud ipſum, ac ſi eſſet connexum illi, quod dicitur in conditionibus præmiſſarum primarum ꝙ ſint prædicatę ſine medio, & ſecundum hoc non poteſt eſſe verũ ineſſe hoc ſignificatum primitatis ipſi concluſioni, pręterea inuenimus ipſum recipere acceptionẽ generis in pręmiſsis demr̃onum, & ait, ꝙ qui non reciperet hoc, non eſſet apud ipſum demr̃o, niſi per definitiones ſolum, & abnegat ipſe hanc rem primitatis eſſe concluſionis, ex quo fit per medium, & retulit de Alexandro, ꝙ per ſignificatum primitatis concluſionis intellexerit, ꝙ ſit primum illud, quod oſtenſum fuerit ex pręmiſsis primis. F

Nos autem dicimus, ꝙ primum, quod Ariſt. inſtituit conditionẽ prędicationis, oporteat eſſe rem quandam pręter perſeitatem, ꝙ̃ prȩacceperat in ſuo libro, qđ eſt quid per ſe notum. Si autem primum eſſet ſcđm quod ait Abumazar, ꝙ ſit illud qđ non prędicatur de genere ſubiecti, quod prius inſtituerat conditionẽ pręmiſſarum demr̃onum, ꝙ ſit prædicatum intellectum ex aſſumpto hic acceptione prima, hoc eſt proxima, tunc non eſſet dr̃ia inter per ſe & primum, nam definitiones & genera, & differentia ſunt prædicata prima. Et ſimiliter propria & accidentia, in quorũ definitionibus accipitur genus ſubiecti proximi. Si autem intelligeretur per nomen primi & non primi proximũ & remotũ ſit duarũ ſpẽrum, aut remotum quod tranſgreditur genus. de quo ſpeculatur, aut remotũ, quod non tranſgreditur illud. Sicq; ſi intelligeretur de illo remotũ, qđ tranſgreditur illud, primũ eſſet res quę redderetur propria quibuſdã quę ſunt per ſe, ſed oporteret ꝙ ſcđm hanc conſideratione cãę remotę numerarentur in his quę ſunt ꝑ ſe, & ſiſr etiam accñtia, in quorum definitione inuenitur genus ſubiecti. Et ſic artes eſſent permiſtæ, quam rem renuit etiam Ariſt. & omnes eius expoſitores. Si autem per

A remotum intelligeretur quod non transgreditur ipsum genus, quod videtur esse de mente Arist. certe est differentia inter primum & per se. Sed nihil proficeret instituere hanc primitatem conditionem, quia omne prædicatum prædicatur de subiecto.quod est vniuersalius eo, siue prædicetur de suo genere, aut non prædicetur de illo in eo quod quid est, quæcunq; autem res quæ non prędicatur de aliquo in eo quod est, illa prædicatur de illo secundū aliquam spēm accidentis, nam accidens dicitur communiter & proprie, & sedm prius & posterids, sicut et per se dicitur communiter & proprie, & secundum prius & posterius. Id autem, quod communiter dicitur, est, quod prius definitum est. Illud autem quod dicitur proprie est quod primum cognominatur. Re autem ita se habente, primum quod intendebat Arist. non est primum, quod intendit Abumazar, sed primum quod dicit Abumazar, aut est annexum ei quod est per se, aut est de genere eius quod est per se communiter dictum, quod definierat Arist. quod est, qñ prædicatum inest subiecto, quod non transgreditur genus artis, nam quicquid prædicatur de aliqua re, ex quo prædicatur de suo genere, illa est prædicatio per accidens secundū rē propriam secundum mentem Arist. & non est prædicatum de illa per se sedm rē propriam. nā prædicatio trium angulorū duobus rectis de gradato est apud ipsum prędicatio per accñs sedm rē propriā, & est p se sedm rem cōem: & sir prædicatio ęquidistantiæ de duabus lineis, sup quas dū cadit aliqua linea, cōstituit vtrūq;
B angulū exñtem ex vna parte rectū. Arist. aūt iam oñdit de hoc ꝙ non sit primū, sed sedm sñiam Abumazar esset primū. Hoc aūt peculiare est in suo libro. Sed si diceremus, ꝙ p primū intēdat hic illud, qd prædicatur sine medio, certe hoc verū esset de ipsis præmissis. nā qō, in qua dr, ꝙ gradati anguli sint æquales duobus rectis, non est prima, & dū fuerit conclusio, est accñtalis sedm significatū proprie dictū: nā gradati anguli non sunt ęquales duobus rectis inq̄tū est gradatus. Hoc aūt cum non sit inquantū ipse est, est itaq; ei per accñs, per aliud. Ex sñia autem Arist. videtur, ꝙ sicut ipse instituit conditionē prę missarum, ꝙ sint primę, sic etiā ponit conditionem conclusionum. & hanc rē iam exposuit in sedo lib. Posterior. analyticorum: & similiter declarauit, ꝙ termini sint mutuo conuertibiles in demonstrationibus simpliciter dictis, quæ tradunt esse rei essentiale, & cām essentialem: nam dum conuertitur subiectum cum maiori extremo, inesset illi per accidens, hoc est secundū significatū proprie dictū: & similiter, dum causa nō fuerit conuertibilis cū causato, esset cā essendi per accidens. Re aūt ita se habente, dicimus nos, ꝙ in demrōnibus sint tres res naturaliter differentes, quarum vna est ipsum cātum, & secunda ipsa causa, & tertia ipsum subiectum, cui inest ipsa cā. His aūt rebus naturaliter differentibus exñtibus, manifestum est, ꝙ primum quæsitum sit primū desideratum naturaliter, & si sic inest medio termino, quę est prima causa, qua est suum cātum in suo primo subiecto, non per aliā cām. Exempli
C grā de triangulo. nam ostensum est, ꝙ esse suos angulos ęquales duobus rectis sit primum quæsitum, nam non inuenitur hoc proprium ipsi triangulo per suum mediū inesse alteri figurę: medius aūt terminus, quo ostensa est hęc dispositio p demonstrationem, quod fit dum productum fuerit alterū suorum laterum, esset ꝙ angulus exterior ęqualis duobus interioribus sit causa prima huius conclusionis, ex quo non est hic cā prior illa. Hoc āt ita exñte, primū in quęsito non est primū in pręmissis. Et sedm hoc nō euenit nobis ambiguitas, quę acciderat aliis Expositoribus, quo nā pacto est primū in cōclusione, cū ipsa sit pp terminū medium, i. ꝙ terminus maior pręceditur in ea de minori rōne eius prædicationis de medio. Contigit vero eis hæc ambiguitas, quia ipsi non distinguebant inter primū in quęsito apud eos, & primum in præmissis: & ex quo acceperāt illud sedm vnū significatū, i. ꝙ sit prędicatū sine medio, euenit eis ambiguitas, & cōplicatio, quia in conclusione est prædicatū per medium. & tanti rigoris fuit hoc, ꝙ quidā eorum omisit ponere conditionē primitatis in ipsis quęstionibus. Totum autem hoc esset contra dicta Aristot. & contra rem ipsam in se. Iam aūt potest dubitari circa hoc, & dici, ꝙ sedm hoc pręmissas demonstrationum, & quęstiones demonstrabiles non ingrediuntur accidentia, in quorum definitionibus capitur genus subiecti, & similiter genera non ingrediuntur pręmissas, neq; quęstiones,

Nos autem dicimus de accidentibus, in quorum definitionibus est genus subiecti, ꝙ subiectum illorum non est absolutum ab aliquo attributo, quod prædicetur de eo prædicatione prima. Re autem ita existente, cum expediat nobis ponere ipsum per se verum, conuenit ꝙ ipsum inferamus per viam ipsius esse, & causę, quam retulit Arist. & similiter se habet res de ipso genere, i. ꝙ subiectum non absoluatur ab aliquo attributo, de quo genus prædicetur in eo quod quid est. Et per locum huius attributi induxit Aristo. circa hoc regulam, qua inueniatur in his ipsum primum, nam esse primitatis in præmissis, quarum prędicata sunt definitiones, est quid per se notum.

Dubitatio. Si vero quispiam diceret, cum apud vos cuiq; subiecto insit prædicatum de eo in definitione, cuius prædicati sit suum subiectū, & etiam attributum conuertibile cum illo prædicato, oporteret itaq; accidentia per se esse vnius speciei, nam omnibus illis est subiectum, quod capitur in definitione prædicati. Quid ergo proficeret distinguere accidentia in duas species, i. in illa, quorum definitione capitur ipsummet subiectum, & in ea in quorum definitione capitur genus ipsius subiecti, non ipsum subiectum.

Solutio. Nos autem dicimus hanc distinctionem esse ratione notioris apud nos, non ratione ipsius rei secundū se, nam notius est apud nos, ꝙ numerus capiatur in definitione paris, & imparis, q̃ ꝙ capiatur attributum numerale, quo determinetur par & impar, sed hoc attributum est quasi ignotum: mos autem præmissarum primarum hic est, ꝙ inscribantur in scriptione notioris, & non recipiatur in eis iuuamen per causas pręmissarum. E Si autem diceremus, ꝙ omne prædicatum accidentale per se sit, cuius subiectum inuenitur in definitione prædicati, iam causa ex accidentibus essentialibus esset quid notius apud nos, ꝙ ipsa sint essentialia ex hac inscriptione. nam, gratia exempli, notius est apud nos, ꝙ par & impar sint accidentia essentialia numeri, & si nesciatur natura propria horum duorum attributorum, cum notitia nostra de his sit ex notitia nostra, ꝙ proportio horum oppositorum simul sit ad ipsum genus, & sit proportio proprij ad suum subiectum, iccirco putatur ꝙ demonstrationes, quarum præmissæ non sunt primæ, sint notiores apud nos, quam illæ, quarum sunt primæ: sed cum sciuerimus tales demonstrationes, possibile erit, ꝙ transcendamus ex his in demonstrationes primas secundum illam regulam, quam tradidit Aristo. & perinde fuit valde necessaria demonstrationi, & illa est vera regula educendi ipsum primum, & per se secundum mentem Aristo. non educendi ipsum per se secundum opinionem Abumazar: & ex quo hoc iter non est necessariū in generibus: nam possibile est ꝙ instituamus quæstiones demonstrationum simpliciter, dum eduxerimus subiectum talis attributi, quo genus prędicetur de eo in eo ꝙ quid est. i. ꝙ homo nō sit animal inquātum est homo, sed est animal quoddam, hoc nō est remotum, dum instituitur in cōditione generis hæc conditio, videlicet, ꝙ sit primum quæsitum, non existēte primo generis, ipsum quod prædicatur in eo quod quid est, sed prædicatur de specie F naturaliter ipso mediante, i. quando prędicatur simpliciter. Si vero poneremus genera in demonstrationibus simpliciter terminos medios, hoc esset impossibile, quoniam non sequitur ex esse generis esse rei, cuius est genus. Si autem quispiam diceret, ꝙ iam infertur per genus alterum genus vniuersalius eo, hoc intelligitur ex conditione demonstrationis simpliciter, videlicet, quod terminus medius sit causa maioris extremi, nam quando ostenditur demonstrationem genus inferius illi, ꝙ sit genus superius eo, tunc medius terminus illius demonstrationis est causa inessendi maius extremum minori, non causa ipsius secundum se.

Iam autem ostensum est a nobis in præcedenti quęstione huius tractatus. ꝙ in demonstrationibus simpliciter oporteat, ꝙ medius terminus sit causa de numero causarum ipsius maioris absque dubio. Toto autem hoc ita se habente, vt pręnotauimus, in demonstrationibus itaque simpliciter termini medij, aut sunt definitiones maioris extremi solum, aut differentię. Quæsita vero sunt ex his rebus, quarum moris est, ꝙ sint accidentia in subiecto existentia: & ideo maior pars demonstrationum simpliciter fiunt per accidentia essentialia, prout ait Arist. Demōstrationes vero, quibus quęritur esse causarum ipsius subiecti sunt signa, nam causarum propinquarum non sunt aliquæ causæ. Causæ vero remotæ sunt prima

quę-

A quęsita causatorum, quibus sunt proprię illę causę. hoc est, ꝙ illę sunt prima, quæ quęruntur de illis causatis, quibus sunt proprię illę causę, id est quibus sunt causę propinquę. Illę autem causę propinquę non sunt illis causę simpliciter, sed sunt causę essendi ipsas in subiecto, cui insunt causatę secundum aliquam speciem accidentis. exempli gratia si quis ostenderit, ꝙ homo sit compositus ex elementis, quia est compositus ex quatuor humoribus: hęc ostensio non esset prima homini, neq; per terminum medium, qui sit causa essendi maiorem extremitatem in subiecto, in quo sit per se, nam si res ita se haberet, medius terminus esset quędam causarum essendi ipsum maiorem extremitatem. Res autem hic est econuerso, hoc est, quia maior pręcedit minorem, sed ĩ hoc exemplo minor pręcedit ipsum per accidens: & ideo, si tales dicantur demonstrationes ipsę sunt demõstrationes per accidens, nã essę & eius causa in ipsis est per accidens. Dum vero vellemus constituere hoc quęsitum primum ostenderemus ꝙ corpus similarium partiũ sit compositum ex quatuor elementis: nam ipsum homogeneum est compositũ ex quatuor elemẽtis, inquantum est homogeneum. Diximus vero hoc per signum, qm̃ non reperitur hic in pręmissis secundum causam, cuius ostensio intenditur, cum fuerit causa propinqua: nisi contingeret, ꝙ hoc ostenderetur per aliquã aliã quatuor causarum, ex qua inferatur esse illius causę quęsitę, sicut ostenditur causa, quę est secundum semitam finis per causam, quę est secũdum semitam formę,
B dum fuerit notior ea. & sic est possibile, ꝙ causa, quę est secundum semitam materię, ostendatur per causam, quę est secundum semitam formę: sed in his res non conuertitur, sed causa, quę est secundum semitam materię, nõ infert causam, quæ est secundum semitam finis & formę. Sed tales demonstrationes non sunt defini tiones in potentia, & termini medij illarum sunt quodam modo causæ maioris, & quodam modo maior est causa medij, & proinde inter partes harum demonstrationum neutra habitudinum essentialium, quas instituimus conditiones præmissarum demonstrationum reperitur, quæ sunt vt prędicatum sit in definitione subiecti, vel subiectum in definitione prędicati: nam hęc conditio est necessaria in demonstrationibus, quatenus intentum illarum est eductio definitionis, et ideo qui deuiat instituendo conditionem huiusmodi non ad hoc intẽtum, & nititur ponere has duas conditiones vniuersali institutione in omnibus pręmissis demonstrationum, nõ operatur recte: prout inuenimus iam hoc egisse Abumazar. Sicq; ipse ostendit, ꝙ, dum illa fuerint ipsa quęsita, non contingit in eis demonstratio simpliciter, quę sit definitio, aut pars definitionis in potentia. Hę autem sunt primo intentę in hoc libro, cum ipsa verificatio, id est notitia, an est, sit propter formationem, hoc est, propter notitiã quid est, & finis sit ipsa formatio: prout ostensum est in libro Priorum, nisi eueniret, ꝙ causa quęsita esset de numero causarũ
C compositarum, & haberet definitionem, & tunc esset possibile, ꝙ eius definitio, aut pars eius definitionis reperiatur in ostensione sui esse, & simul tradat definitionem & esse. sic itaq; expedit, ꝙ intelligatur prędicatio prima, & per se in hoc libro. Et sic expedit, ꝙ res intelligatur de speciebus demonstrationum simpliciter. Et hinc oportet, ꝙ numerentur non ex ea parte, vnde finxit eas numerare ipse Abumazar, & deduxit post se homines in confusiones & labores inutiles, & ambiguitates infinitas cum illorum deuiatione a notitia specierum veræ demonstrationis, si concesserimus illas, quas numerauit esse demonstrationis. Totius autem huius causa fuit remotio huius viri a speculatione Arist. circa has res & deuiatio eius ab itinere ipsius: & idcirco visum est nobis expediens perscrutari de illis speciebus demonstrationum, quarum meminerat Abumazar in suo libro, quę sint demonstrationes simpliciter secundum opinionem Arist. & quę illarum non sit demonstratio.

Dicimus itaq;, ꝙ prima species primi generis demonstrationum apud ipsum, quę est, cuius habitudo maioris ad medium sit ipsa eadem habitudo, quę est medij ad minorem, quę est prima species illarum, quarum meminit, est, ꝙ a sit definitio ipsius b, & b sit definitio ipsius c, & dixit circa hanc speciem ꝙ inferat alteram duarum conclusionum, aut ꝙ a sit definitio ipsius c, aut sit definitio partiũ definitionis ipsius c, Quod vero hęc demonstratio inferat, ꝙ a sit definitio ipsius

Primum genus demonstrationum, quod habet sex species.

c,non poteſt eſſe verum,prout oſtendit Ariſt.ex quo de definitione non conſtat D
demonſtratio:ſicq;,ſi inferret hoc,inferret ipſum per accidens : dum vero infer-
ret,ꝙ a ſit definitio partium definitionis ipſius c,notum eſt, ꝙ concluſio nō eſſet
prima.Re autem ita exiſtente,medius terminus eius non eſſet cauſa maioris : &
ſi concederetur,ꝙ ſit cauſa ipſum eſſendi in minori,eſſet cauſa ſui eſſe accidenta
lis,non eſſentialis.Veritas autem eſt, ꝙ ipſe non ſit cauſa ipſius maioris ſecun-
dum ſe,neq; ipſum eſſendi in minori, ſed eſt cauſa minoris ſolum : cum vero ſit
cauſa eſſendi maiorem in minori,non cauſa ipſius ſecundum ſe,iam eſt cauſa ac-
cidentalis,nam quicquid eſt cauſa ipſius eſſe eſſentialis rei eſt cauſa ſui ſecundū
ſe,prout oſtenſum eſt in noſtro tractatu de conditionibus cauſarum demonſtra-
tionum ſimpliciter.Sicq; hęc demonſtratio,quę non largitur notitiam rei,niſi ra-
tione cauſę accidentalis, eſt demonſtratio falſa non vera.& hęc itaque cū poſ-
ſibile eſt in materijs compoſitis.Formę vero non habent definitiones,quia ſunt
ſimplices,& propterea non eſt poſsibile,ꝙ oīm partiū definitionis ſit definitio.

Secunda vero ſpecies huius generis eſt , ꝙ a ſit genus ipſius b , & b ſit genus
ipſius c.Notum autem eſt,ꝙ concluſio huius demonſtrationis non ſit prima,ne-
que per cauſam:& ſimiliter non eſt cauſa ſimpliciter illius,hoc eſt, maioris ex-
tremi,ſed eſt cauſa eſſendi ipſum in minori. Ac etiam ex quo vniuerſale eſt no
tius apud nos , ꝙꝫ proprium, difficile eſt , ꝙ proprium ſit notum , & vniuerſa- E
lius ſit ignotum.

Tertia vero ſpecies eſt , a eſt differentia ipſius b, & b differentia ipſius c a c.
Et de re huius notum eſt,ꝙ eius concluſio ſit non prima,cum differentia non ſit
primo habens differentiam,ſed difficile eſt ꝙ differentię ſit differentia, ex par-
te qua eſt ſimplex:nam habens differētiam eſt compoſitum , & eſt ipſa ſpecies.
Cogitatiuum autem non eſt differentia rationalis , nam eſt pars potentiæ ipſius
rationis,ac etiam illa non eſt demonſtratio ſimpliciter per ſe : nam medius eius
eſt poſterior maiori, non cauſa eius , ſed eſt cauſa ipſius eſſe maioris in minori,
Sicq; ſecundum hoc demonſtratio eſſe cauſa accidentalis.

Quarta vero ſpecies eſt contraria primę , & eſt ꝙ ipſius a ſit ipſum b defini-
tio,& ipſius b ſit c definitio:& dixit ꝙ hęc inferret eſſe ipſum c definitio nē ip-
ſius a,aut definitionem alicuius partis ſuę definitionis : ille autem non eſt ſyllo-
giſmus,tanto minus eſt demonſtratio.Hoc autem non eſt poſsibile , ꝙ definitio
rei,aut definitio partis ſuę definitionis ſit nota ſecundum eſſe , & prędicatum ſit
ignoti eſſe.nam ſi ita eſſet poſsibilis eſſet demonſtratio de eſſe ſpecierum igno-
tarum.Id autem,quod naturaliter reperitur,eſt huius contrarium , videlicet defi-
nitum ſit noti eſſe,& eius definitio,& definitio partiū ſuę definitionis ſint igno
ti eſſe,& proinde inſtituit conditionem demonſtrationum ipſam prędicationem F
ſecundum curſum naturalem.

Quinta vero ſpecies eſt,ꝙ in definitione ipſius a ſit genus ipſius b,& in defi-
nitione ipſius b ſit genus ipſius c:& ait,ꝙ hęc demōſtratio continuo inferat ac-
cidens eſſentiale,& illud,quod infert,ſit primum,& non primum, & proprium,
& non proprium.Notum autem eſt ꝙ non primum ſecundum hanc opinionē ad
mentem Ariſt.eſt non per ſe,nam in hac ſpecie, quam intendit Abumazar poſ-
ſibile eſt eſſe non primum,qn̄ accidens fuerit prędicatum de genere ſubiecti, ſi-
cut qui ponit prędicatum de triangulo gradato,aut ęquilatero,ęqualitatem angu
lorum duobus rectis,totum autem hoc eſt per accidens.Re autem ſic exiſtente,
non relinquitur,ꝙ ſint ipſę pręmiſſę ſecundum mentem Ariſt.niſi aut ipſum pri
mum,aut ipſum proprium ſecundum opinionem Abumazar.Verumtamen,cum
primum ſecundum hoc ſignificatum non ſit primum quod opinatur Ariſto. &
dum non eſt primum ſecundum illud ſignificatum , quod putat Ariſto.tunc eſt
prędicatio per accidens,& cauſa non eſt per ſe.Dum vero fuerint propria , iam
poſsibile eſt ꝙ ſint prima ſecundum ſignificatum,quod opinatur Ariſt.quod nos
iam expoſuimus,& poſsibile eſt,ꝙ non ita ſint,niſi ex parte qua oportet, ꝙ ter-
mino medio ſit nexus primi cum maiori,& inueniantur illi conditiones demon
ſtrationis ſimpliciter,hoc eſt,ex parte,qua eſt in maiori,& ex parte , qua quæ-
ſitio eſt prima,Subiectum vero accidentis per ſe, aliqn̄ ſit cauſa accidētis per ſe,

A & aliqñ fit per causam existentem in ea, dum vero fuerit per causam existentē in ea, non est causa prima maioris extremi: igitur non fit verum per hanc congeriem, nisi ꝙ subiectum aliquod sit, quod sit causa accidentis per se sine medio. In ea vero est locus perscrutationis, an dicamus, ꝙ medius terminus sit ex his, quæ currunt cursu differentię maioris extremi: tunc enim esset demonstratio simpliciter, an sit ibi causa, quę inferat suum esse in illo secundum hanc rem. Sexta vero species est, ꝙ a sit in diffinitione b, & b in definitione c: & iterum hęc non esset demonstratio, nam non est prędicatio secundum cursum naturalem, & difficile est, ꝙ passio sit nota, & habens passionem sit ignotum: sed res est econuerso, hoc est, ꝙ habens passionem sit notum, & ipsa passio sit ignota: & si hoc esset possibile, esset possibile, ꝙ ostendatur per demonstrationem esse specierum, quę non percipiuntur visu. Hoc autem est signum inutile, sed est demonstratio secundum configurationem, prout homo pictus est homo per configurationem, nam non reperiuntur in illo opera ipsius hominis. Hę itaq; sunt species, quarum meminit in hoc genere, quarum nullam esse demonstrationem simpliciter est ostensum, nisi daretur septima species, quia termini medij illarum non sunt definitio, neq; pars definitionis ipsius maioris, q̃ est conditio demõstrationis simpliciter apud Arist.

Secundum vero genus, quod comperimus in suis libris, procedit processu pro-

B logi, seu petitionis principij, nam supponit ipsammet cõclusionem: prout dicitur, a & b sunt duę definitiones ipsius c. Sicq; infert a esse definitionē ipsius c. Sicq; congeries, quam posuit hic, non est vtilis nexus ad illationem omnino: sed hæc est res, quę accidit demonstrationibus, hoc itaq; non meretur numerari inter species demonstrationum. Secundũ genus demonstrationum.

Tertij uero generis prima species est, a est definitio ipsius b, & b genus ipsius c: prout dicimus, omnis homo est animal, et omne animal est corpus nutribile sensitiuum, & est signum, & est demonstratio causę, id est propter quid per accidẽs, non duarum rerum simul, hoc est sui esse in ipso minori & maiori, & est demonstratio per se. Secunda species huius generis est, a est definitio ipsius b, & b est differentia ipsius c, quę infert definitionem differentię rei de ipsa re, verbi gratia vt omnis homo est rationalis: & omne rationale comprehendit cogitatione, & consideratione: infert, omnis homo comprehendit cogitatione & consideratione: & hęc etiam non est demonstratio causæ, neque per se, neque per accidens. Intendo autem per id, quod dico per accidens, quod medius sit causa essendi maiorem in minori solum, & non causa maioris, & per se, quę cõplectatur ambas res simul. Medius aũt terminus huius congeriei neutro horũ duorum modorum est cum ipsis differentijs, quę non habent definitiones nisi secundum similitudinem, nam vltimę differentię non sunt compositę. Comprehendēs

C autem dicitur ęquiuoce de rationali, & irrationali, cum comprehensio sit magis propria q̃ ratio, nam quędam cõprehensio rationalis est per cogitationē, & quędam quę non fit per cogitationem. Hęc itaq; definitio patitur defectum duobus modis, & qua genus sumptum in ea fit ęquiuocũ, & qua differentia est proprior, q̃ habens differentiam. Tertia aũt species huius generis est, a est definitio ipsius b, & ipsius b definitio est ipsum c, & in hac ẽt prędicatio est pręter naturalē cõsuetudinem, cum eius congeries fiat in tertia figura, & non fiat demonstratio in tertia figura nisi per accidens, & illatio in illa est per accidens. Nã, dum cõcesserimus, ꝙ vnius rei sint duę definitiones: quarum vna insit alteri per accidens, sicut inesse duarum passionũ illi, hęc congeries non inuenitur inter demonstrationes causę, i. propter quid, neq; inter demõstrationes ipsius esse, i. quia natura esse prędicationem scdm naturalem consuetudinē est conditio vtrarũq; ipsarum, nã in naturaliter ignotis augetur ignorantia scdm prędicationē naturalē, nam si hic esset subiectũ naturaliter, & prędicatũ naturaliter, & possibile esset scire esse illius prędicati, non continger ignorare esse illius subiecti, ex quo esse illius p̃dicati scitur per ipsum inesse subiecto, cũ non sit nisi in subiecto. quã ob rem necessario cõnectitur scĩa sui esse cũ esse subiecti, & hanc ob rem instituta est conditio prędicationis naturalis necessaria demõstrationibus: occuluit aũt illã ille, qui eã occuluit, quia latuit eum hęc res de eius dispõnibus, Et, ꝙ expediat, ꝙ si sit eius

Tertium genus demonstrationum, quod habet quatuor species.

bente differentiam per eius definitionē, eiusq; pręmissas primas, & conclusio est D prima, & est de speciebus, ex quibus inducuntur definitiones, & transeunt per hanc speciem, & pręcedentem, nam vocatur definitio differentię ipsius definiti, ex quo differentia ipsius c vere est a, quia definitio ipsius a est b, & b est definitio differentię ipsius c. Tertia est, definitio ipsius a est b, & in definitione ipsius b est c, & hęc etiam est demonstratio simpliciter diffinitionis. Et similiter est quarta species, cum educatur subiecto attributum, quo est ei expositio de omni. Et vt vniuersalius inquam, demonstrationes, ex quibus habentur definitiones sunt huius generis, & proinde hoc genus est nobilissima pars demonstrationū.

Septimū genus demonstrationū, qđ cōtinet quinque species.

Septimi autem generis prima species est, in ipsius a definitione est b, & b est genus ipsius c, & est demonstratio, quam ingreditur id, quod est per accidens, ratione qua genus non pręedicatur de eo, quod est sub eo pręedicatione prima. Secūda autem est, in ipsius a definitione est b, & b est differentia ipsius c. Et hęc est demonstratio simpliciter, nam non ingreditur eam id, quod est per accidens, & terminus medius eius est quędam causarum maioris, & causa ipsum in essendi minori. Tertia est in definitione a est b, & definitio ipsius b est: & hęc non est demonstratio ipsius est, id est demonstratio quia, neq; demonstratio simpliciter, nam eius terminus medius est subiectum definiti, & eius congeries naturalis fit in tertia figura. Quarta autem est, vt in definitione a est b, & b est in definitione ipsius c: & hęc etiam est demonstratio simpliciter, nam conclusio est prima, & similiter ipsę pręmissę, & eius medius terminus est causa maioris. Quinta est, vt in definitione b est genus ipsius c, & hęc etiam tradit demonstrationem simpliciter, in qua non permiscetur id, quod est per accidens, cum inferat de c attributū, quo fit eius prima expositio. E

Octauū genus demonstrationum, quod continet quatuor species.

Octaui generis prima species, cuius meminit, est, vt a est pars definitionis generis ipsius b, & b est definitio ipsius c: & hęc esset demonstratio simpliciter, nā eius medius terminus est causa amborum extremorum, sed permiscetur secū id, quod est per accidens, cum pręedicatio a de b non sit pręedicatio prima, cum a sit pręedicatum de ipso b non inquantū est, & hoc fit, dum a est inequale ipsi b, dum vero predicaretur pręedicatione prima, esset demonstratio simpliciter, in qua non permiscetur penitus id, quod est per accidens. Secunda vero est, vt pars definitionis ipsius a est genus ipsius b, & b est genus ipsius c: & huic etiam permiscetur id, quod est per accidens, nam eius conclusio nō est prima. Gratia exempli, qui ostenderet ęqualitatem angulorum duobus rectis de triangulo gradato mediante triangulo. Tertia autem est, vt pars definitionis ipsius a est genus ipsius b, & b est differentia ipsius c: & hęc etiam est demonstratio simpliciter, nam eius medius terminus est causa maioris & minoris extremi, & non permiscetur secum id, quod est per accidens, ex quo a pręedicatur de b inquantum est, hoc est, prædicatione prima secundum opinionem Arist. Quarta est, vt in definitione ipsius a est genus ipsius b, & definitio ipsius b est: & hæc non est penitus demonstratio neq; signi, neq; causę, id est, propter quid, nam eius conclusio est accidentalis, et eius minor pręmissa est pręedicata pręter consuetudinem naturalem, eiusq; congeries est in tertia figura. Sicq; non ingreditur demonstrationes simpliciter, quibus non permiscetur id, quod est per accidens aliquod horum generum, quorum meminit Abumazar, nisi hęc tria genera sextum, & septimum, & octauum vltra speciem primi generis. Sextum vero horum generum largitur esse & definitionē, & duo reliqua largiuntur esse, & partem definitionis, quę currit cursu differentię. Et iam visum est nobis, ꝙ hic sit quartum genus, in quo contexuntur demonstrationes, quę largiuntur etiam esse, & partem definitionis, & est cōuersa differentię cum reliquis habitudinibus, & hoc quidem genus non reperitur in libro illius. Et fiunt in ipso duę species demonstrationis simpliciter, quibus non permiscetur id, quod est per accidens. Quarum prima est, vt ipsius a differentia est b, & b est differentia ipsius c. Secunda autem est a est differentia ipsius b, & in definitione ipsius b est genus ipsius c. Dum vero volumus hanc esse demōstrationem expedit, ꝙ pręmissa minor sit prima. Genus vero, ꝙ hinc cecidit, quod est conuersa passionis adiunctis reliquis habitudinibus non est demonstratio es- F

A sendi, id est quia neq; demonstratio causę, i. propter quid, nam prędicatio in ea esset prȩter naturalem consuetudinē, Reliquę vero species, quę, putatur, ꝙ ceciderint ex ipsis generibus, quę numerauit Abumazar, cōprehenduntur ipsis generibus, & non est visum protrahere longius sermonem circa ea, quorum meminit hic. Ostensum itaq; est ex hoc sermone, ꝙ hęc genera, quorū meminit Abumazar contineantur in tribus speciebus syllogismorum, aut sub syllo, qui nō meretur dici sylls, nisi ob eius formam solum, & est ille, quo impossibile est ostendere aliquod quęsitum ignotum, aut sub syllo, qui est ex prȩmissis permistis ex eo quod est per se, & eo quod est per accidens, quod dicitur per posterius, aut sub syllo, qui contexitur ex prȩmissis, quibus non permiscetur omnino id, quod est per accidens. Et hi sylli, cum ipsorum medij termini fuerint causa maioris, cum hoc, ꝙ sint causa sui esse, sunt demonstrationes simpliciter, prout diximus. Ex quo aūt reperiuntur accidentia, quę insunt maiori de genere illorum generū, quę considerant ipsę artes, notum est, ꝙ hic sint quędam prȩmissę verę non per se. Et cum illarum, quę sunt per se propriarum in singulis generibus, quę considerantur, quędam sint primę, & quędam non primę, quod non est primum numeratur inter ea, quę sunt secundum accidens, quod cadit in illud genus, & notum est, ꝙ demonstrationibus, quę contexuntur ex his, quę sunt per se non primę, permiscetur id, quod est secundum accidens. Illis vero, quę contexuntur ex his, quę sunt B per se non primę, non permiscetur penitus id, quod est secundum accidens, nec egrediens a genere, quod inuenitur in syllis veris cōibus, qui non sunt per se, neque incidens generi, quod inuenitur in syllogismis, qui sunt per se, & proprij illi generi, sed nō sunt primi. Re itaq; sic se habente, syllogismi veri sunt trium specierum, syllogismus contextus ex prȩmissis accidētalibus veris, & syllogismus contextus ex prȩmissis veris per se simpliciter, & syllogismus compositus ex prȩmissis, quæ ex aliqua parte sunt per se, & aliunde sunt accidentales. Re autē ita existente, nos inuenimus, ꝙ iam inciderit consensus ex rebus huius artis, ꝙ non expediat pœnitus numerari syllogismos veros non per se sub demonstratione. Et similiter non est disceptatio quin demonstrationes, quibus nō permiscetur aliquid de speciebus eius, quod est per accidens, sint primo dictę demonstrationes, & ꝙ illę sint nobilissimę specierum syllogismorum, & illi eorum, qui fuerint primi, numerantur inter demonstrationes. Demonstrationes vero, quæ permistę sunt ambabus rebus simul, vr̄ de opinione Abumazar, ꝙ apud ipsum numerentur inter species demonstrationum. De intentione vero Arist. notū est, ꝙ ipse non numeret illas inter demonstrationes, nam ipse nominat illas secundum accidens, & quodammodo illarum habitudo est ad syllos falsigraphos, sicut est habitudo verorum, qui non sunt per se, & hoc manifestum est ex eius verbis alibi in suis libris Posteriorum Analyticorum, prout dicimus, & est series suorum C verborum. videlicet, neq; ēt si quispiam ostenderit de singulis triangulis sigillatim, hoc est, de ęquilatero & equicrure, ꝙ illius tres anguli ęquentur duobus rectis, fit, ꝙ iam ostenderit de omni: ille enim non sciuisset vllum triangulorū esse huius dispositionis, nisi nouerit ipsum sophistico modo, cuius intentio est, ꝙ iam nouisset esse trium angulorum ęqualium duobus rectis de alio, q̄; de ipso triangulo, & dum hoc scitur de re alicuius trium angulorum, expedientius est hoc alibi de locis, ex quibus apparet hęc dispositio de illis. Quod vero rē ipsam secūdum se oporteat sic se habere notum fit, dum exponitur modus, quo homines consenserunt, vt non introducant syllos veros accidentales simpliciter ad ipsas demonstrationes. Hoc aūt apparet ex quo scientię speculatiuę intendūt, ꝙ sciantur entia secundum modum scientię coniunctę operi ipsius naturæ, qui est secundū habitudinem scientię huiusmodi, qua operata est, & non est discrimen inter duas scientias, nisi, ꝙ illa, hoc est, ars scit, & facit ea simul, hęc autem, id est natura facit ea. Naturalis vero est, cuius operatio fit consensu huius scientiæ coniunctæ operi naturali, sicut agens intendit de eius scientia ipsum consensum ad actionē facti. Re aūt ita se habente, notum est, ꝙ, q̄n permiscetur scientię artificiosę aliqua res per accidens, siue propinqua fuerit, siue remota, scientia illa est accidētalis illi arti, & nō prouenit ex illa opus, nisi opus fuerit propriū, & ideo apparet

prima euidentia, ꝙ expediat, ꝙ syllogismi, qui fiunt in artibus operarijs, sint cō- D
texti ex premissis primis & per se. Sin autem opus inde proueniens esset error
sine dubio. Et proinde heresi medicorum methodicorum, qui increpant empiri-
cos, euenit error tempore operis absq; dubio necessario, quia syllogismi horum
virorum sunt ex premissis non primis, neq; proprijs, sed communibus: & ideo
est, quod conqueritur Galenus de Thessalo, cum ipse fuerit princeps huius here-
sis, circa hanc propositionem, quam omnes consitentur de artibus operarijs, vi-
delicet, ꝙ scientię illarum non expediat, ꝙ permisceatur id, quod est secundum
accidens. Re autem sic existēte, cum posuerimus, ꝙ scientia naturalis oporteat,
ꝙ sit circa scientiam operātem: ex quo videtur, ꝙ scientia vera sit, quę notificat
rem secundum ꝙ est: id autē, quod ipsam notificat per id, quod est per accidens,
notum est, ꝙ non notificet ipsam secundum ꝙ est, quia non conueniret scientię,
quę ipsam efficit: & iam ostensum est in libro de Anima, ꝙ hęc scientia sit, qua
homo substantificatur, & ꝙ scientia, cui permiscetur id, quod est secundum acci-
dens, non introducitur ad fœlicitatem humanam, cum scientia intentionum en-
tium, quę non intenduntur per se, sit, sicut scientia accidentalis factorum, non in-
tenta ab artifice, & non obest illi illius ignorantia: & per hoc differt, quod est per
accidens propinquum, & remotum egrediēs a genere incidens ei. Exempli gra-
tia, quia ille, apud quem constaret demonstratio de homine composito ex qua-
tuor elementis, quia ipse sit homo, aut quia sit animal, iam sciret hominem nō se- E
cundum definitionem, qua est eius esse ex elementis: & apud quem cōstaret hęc
demonstratio de homine, qua est compositus ex corporibus homogeneis, constat
apud illum demonstratio de necessario, quo oporteat, ꝙ animal sit compositū ex
homogeneis: & deinde constaret apud illum demonstratio de necessario, quo
oporteat, ꝙ animal sit animal, iam ille sciret, ꝙ homo sit compositus ex elemen-
tis, eo modo, quo est compositus ex illis: & hęc est scientia conueniens operi, &
hęc est necessitas, quę conducit ad diuidendum vnam eandem artem in partes
cōes, & proprias, prout accidit scientię naturali. Et, si canones traditi in hoc li-
bro sint, ex quibus intendatur prouentus verę scientię, qua substantificemur, &
perueniamus ad nostram vltimam perfectionem: & hęc scientia non est sciētia,
cui permiscetur aliqua specierum accidentis, & est scientia, qua homo fit similis
excelso, & benedicto Deo secundum quantitatem, qua eius naturę est, ꝙ illi fiat
similis, & transferatur eius scientia de entibus: sicq; expedit, ꝙ species demon-
strationum, quę sunt in hoc libro, sint demonstrationes, quę conducunt habentes
illas ad hanc scientiam. Et iam posset hęc res ostendi duabus premissis: quarum
vna est, ꝙ demonstratio sit ex his, in quibus contrariatur id, quod est secundum
accidens: secunda autem est, ꝙ esse simpliciter simplex cuiuslibet entis est, cum
non permiscetur secum aliquid illius cōtrarij. Exempli gratia, quia ex quo sani- F
tas est contraria morbo, oportet, ꝙ sanitas simpliciter simplex sit, cui nihil per-
miscetur de morbo. Et proinde credidit Galenus, ꝙ reperiatur sanitas & mor-
bus, & medium inter illos. Cum autem supposuerimus has duas premissas, opor-
tet necessario, ꝙ demonstratio simpliciter sit, cui penitus nō permiscetur id, quod
est per accidens. Premissa vero maior huius syllogismi est per se manifesta, mi-
nor vero ostenditur per duas premissas: quarum vna est, ꝙ demonstratio con-
stet ex his, quę sunt per se: & secunda est, ꝙ id, quod est per se, contrariatur illi,
quod est per accidens: sicq; oportet, ꝙ demonstratio constet ex his, quę contra-
riantur illi, quod est per accidens. Id autem, quod constat ex contrario, est con-
trarium. Hę itaque sunt res, quę promouerunt Aristotelem ad instituendum has
conditiones demonstrationū: & qui non intelligit de demonstratione hanc rem,
non intelligit ipsam omnino, sicut qui non intelligit de sanitate sanitatem, cui
non permiscetur morbus. Aristo. autem ex quo ei constitit hęc res de dispositio-
ne demonstrationis, meminit attributorum, & conditionum, in quas reboluntur
hę demonstrationes, & constat eis. Et ipsas comprobauit in suo libro, & ꝙ mira-
biliter magnificum fuit circa hoc id, quod nobis fecit adipisci de his rebus secūdum
suum locū, & suum gradū beatitudinis humanę: nam humana beatitudo non adi-
piscitur nisi talibus demonstrationibus, causa autē ignorantię opinionis Arist. est

Inter sanum & ęgrū datur medium scđm Gale.

A ignorantia rerum, quę conduxerunt Aristo. ad comprobandum has res in suo libro: & proinde nihil ostendit per illos syllogismos, quibus permiscetur id, quod est per accidens, & si reperiatur in eis perseitas. Quod vero [illegible] syllogismi secundum opinionem Aristo. vocentur syllogismi falsigraphi, apparet ex definitione syllogismi falsigraphi simpliciter, qui est syllogismus elenchus, qui putatur, ꝙ sit syllogismus, cum non sit syllogismus, hoc est, qui putatur, ꝙ sit demonstratiuus, cum non sit ita, siue putetur, ꝙ sit topicus, absque ꝙ sit topicus. Et cum syllogismorum demonstratiuorum sint multę conditiones, notum est, ꝙ, qui putat aliquam illarum conditionum, aut plures, quam vnam illarum conditionum, ꝙ illi insint, pręter ꝙ ita sit, ꝙ ille syllogismus sit falsigraphus, non demonstratiuus: & notum est, ꝙ, qui fuerit fortioris latentię, & falsitatis illius conditionis, vel illarum conditionum, ille sit maioris fallentię, & dignior, vt attribuatur syllogismo sophistico, & sicut expedit de syllogismo ꝙ sit verus cum non sit verus, ꝙ vocetur sophisticus: ex quo iam putatur de aliqua conditionum præmissarum demonstrationis, ꝙ ita sit, pręter ꝙ sit ita: sic & syllogismus, de quo putatur, ꝙ sit per se, cum non sit per se, conuenit, ꝙ vocetur sophisticus: nam perseitas est quędam conditionum pręmissarum demonstrationis, prout veritas est quędam suarum conditionum. Sed hic modus syllogismorum, id est mistorum ex eo quod est per se, & eo quod est per accidens, sunt vehementioris coniecturę, ꝙ
B essent demonstrationes, quam ꝙ sint syllogismi mentientes, & similiter syllogismi veri ex accidentibus simpliciter sunt vehementioris coniecturę, quam falsi, & sunt pręter hos secundum coniecturam, & perinde Aristo. vocauit demonstrationem syllogismum falsigraphum. Hę itaque sunt ex hac parte veriores nominis syllogismorum falsigraphorum, aliunde autem putatur de illis, ꝙ sint veriores huiusmodi, hoc est, de quibus putatur, ꝙ sint huiusmodi. Iam itaque ostensa est ex hoc sermone veritas conditionum, quas instituit Aristo. premissis demonstrationum, & confutatio illius, qui deuiauit ab itinere eius doctrinę, & peruertit rem circa hoc, & perturbauit ipsum. Et fortasse excusatio Abunazar de hoc est, quia eius liber nondum est completus, nam homines ferunt, ꝙ compertus sit post eius obitum, hoc est, ꝙ obmiserit de eo aliquid: hoc autem significat, quia ipse non compleuit ibi numerum illarum specierum, quas expedierat numerare, & considerare, & si in omnibus illis inueniantur species, quę sunt secundum accidens, non species quas diximus, quę sunt quatuor. Et fortasse posses putare, ꝙ hęc via sit magis vtilis, & eligibilior, quam via Aristo. propter hoc esset res imaginaria non vera. Vtilitas enim comprobatur per habitudinem ad ipsam habitudinem, & ad totum hoc. Expedit itaque illi, qui deuiat ab opinione Aristo. secundum aliquam harum rerum, ꝙ ferat in medium modos, qui ipsum conduxerint ad deuiandum ab eius opinione, nam has res adeptus est ab eius
C maioribus, & ipse perfecit has res, & compleuit eas, prout ait Alexander. Quod vero accidat nobis, ꝙ hęc species demonstrationum non deceat reperiri vbiq;, hanc rem, prout puto, concederet Aristo. & videtur ꝙ id, quod non conuenit, ꝙ sciamus ipsum hac specie demonstrationum, melius est, ꝙ ipsum sciamus hoc modo scientię mistę cum illo, quod est secundum accidens q̃ ꝙ simus ignari illius, sicut, quando impossibile esset nobis ipsum scire hac scientia mista, melius esset nobis, ꝙ ipsum sciamus secundum verum non per se, q̃ ꝙ simus illius ignari simpliciter. Veruntamen totum hoc fit, postquam verificatum fuerit nobis, ꝙ non sit nobis via ad inuentionem huius demonstrationis de illo, & hoc deficiente nobis principio ad has conditiones de illa, prout dictum est, & qui non decernit quo iuuamine adiuuetur: & sicut iudex putat, ꝙ conditiones puritatis aquę, & puritatis sint eędem, errat in iudicio turpi errore, sic qui putat, ꝙ cōditiones harum duarum demonstrationum sint eędem, est absurdissimus errorū, qui sunt artis demonstrationis, & hoc cum admitteremus, ꝙ hę species syllogismorum, hoc est quibus permiscetur id, quod est secundum accidens, sint demonstrationes. Nomen autem Dei, qui dirigit ad veritatem, benedicatur, & excellat perpetuo semper. Amen.

Vide idē in prol. ph.

Deus excelsus benedicitur.

De conditionibus, quæ requiruntur ad neceſsitatem præmiſſarum demonſtrationum. Quæſi. II. D

ARIST. expoſuit, ꝙ ad hoc, ꝙ pręmiſſę demonſtrationis ſint neceſſarię, oportet, ꝙ habeant tres conditiones: quarum vna eſt ꝙ prædicatum inſit toti ſubiecto ſemper: ſecunda eſt, ꝙ predicatio ſit per ſe: & tertia, ꝙ pręedicatio ſit prima, hoc eſt, ꝙ inſit ſubiecto abſque medio alterius rei, & ſit ei proprium pręedicatum. Iam autem dubitauerunt in ipſum circa hoc quidam viri noſtri maiores, dicentes, ꝙ non requiratur pręmiſſas demonſtrationum neceſſarias eſſe per ſe, niſi concedatur, omne neceſſarium eſſe per ſe, & aiunt, ꝙ, qui infert, ꝙ pręmiſſę demonſtrationis ſint per ſe, quia ſunt neceſſarię, iam concludit ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura, nam orationis congeries fit ſic, pręmiſſę demõſtrationis ſunt neceſſarię, & hę, quę ſunt per ſe, ſunt neceſſarię. Et iam putatum eſt, ꝙ Abumazar declinet ad hoc, dum dicit in ſuo libro: intendo hic per neceſſarias ipſas per ſe, nam iam putatur, ꝙ non omne neceſſarium ſit per ſe, nõ exiſtenti autem neceſſario, ꝙ neceſſarium ſit per ſe, conuenit, ꝙ ex hoc non ſequatur hinc, ꝙ ſint primę. Quo autem modo ait Ariſtot. ꝙ per ſe & primo ſint E proprietates pręmiſſarum neceſſariarum, ponit hic regulam, vt notificentur ipſę neceſſarię. Expedit itaque, ꝙ hinc perſcrutemur quid intendatur per neceſſariũ. Dicimus itaque, ꝙ ſi ſignificetur per nomen neceſſarij, ꝙ eius pręedicatum inſit toti ſubiecto ſemper, & non intelligatur ex huius rei interpretatione, niſi id, cuius moris eſt, ꝙ intelligatur hoc primo mentis occurſu. Notum itaque eſt, ꝙ non oporteat, ꝙ ſit per ſe, tanto minus, ꝙ ſit primum, ſignificatum autem neceſsitatis, quę eſt talis pręmiſſę, eſt, ꝙ dum ponitur eſſe ſubiectum, oporteat eſſe pręedicatum, & non oporteat, ꝙ, dum ponitur eſſe pręedicatum, ꝙ ſit ſubiectum: hoc autẽ ſic exiſtente: tales propoſitiones ſunt ex aliqua parte neceſſarię, & poſsibiles ex aliqua parte: ſua quidem neceſsitas eſt, qua exiſtente ſubiectum eſt & pręedicatum: poſsibiles vero ſunt, quia, dum eſt pręedicatum: poſsibile eſt ꝙ ſit ſubiectum, licet non ſit: ſicque ſunt ſecundum medium neceſſarię: non neceſſarię ſimpliciter, & hę ſunt prout dicimus, omne rationale eſt animal, & omne animal eſt corpus, nam, dum eſt rationale, oportet neceſſario: ꝙ ſit animal, & non ſequitur ex eſſe ipſius animalis eſſe ipſius rationis, niſi poſsibiliter: & vis talium propoſitonum eſt vis propoſitionis aſſerentis, ꝙ omne progreſsiuum ſit animal. Illi autem putant, ꝙ tales non ingrediantur demonſtrationem. Conſtito autem, ꝙ tales propoſitiones non ſint neceſſarię ſimpliciter, ſed, ꝙ ſint miſtę ex neceſſario & poſsibili. Id itaque, quod expedit intelligi de nomine neceſſarij ſimpliciter, eſt, cui non admiſcetur aliquid ſui contrarij, quę eſt ipſa poſsibilitas, prout F per nomen ſanitatis intelligitur ſanitas, cui non permiſcetur penitus aliquid ęgritudinis, & hoc neceſſarium eſt propoſitionis, cuius poſito ſubiecto, oportet eſſe & prædicatũ, & poſito prædicato, oportet eſſe ſubiectum. Hæ itaque ſunt propoſitiones, quibus penitus non permiſcetur poſsibilitas, et hęc eſt diſpoſitio rerũ, quę ſunt cum ſuis definitionibus, & cauſis proprijs, hoc eſt, quibus exiſtentibus, eſt & ipſum cauſatum. Dum autẽ intelligitur hoc de nomine neceſſarij, notum eſt, ꝙ oporteat, ꝙ illud ſit per ſe, & primum cum hoc, ꝙ prædicatum ineſt toti ſubiecto, & ſemper. Quod vero ex talibus neceſſarijs oporteat componi ſyllogiſmos demonſtratiuos, notum eſt, ꝙ ex talibus conſtruatur natura rei, cuius notitia quęritur de ſuo eſſe, & natura ſimul, & hoc conuenit operi ipſius naturæ, & eſt, cui non permiſcetur aliquid poſsibilitatis, neque illius, quod ſit omnino per accidẽs: & hæc eſt ſcientia, cuius proportio ad res naturales, eſt proportio notitiæ artificioſę ad res artificiales: & hæc eſt notitia, quæ eſt principium operis apud ipſam naturam, prout notitia artificioſa eſt principium operis apud ipſam artem, et hoc eſt, quo connectuntur vltima primis, & prima vltimis: & hæc eſt ſcientia, cuius principium cogitationis eſt finis operis, & principium operis eſt finis cogitationis, & ſi hæc ſit ſcientia, qua proueniunt omnia entia, & perfectio operis ipſius

A hominis est, vt ei perueniat de hac scientia quantum suæ naturæ est, ꝙ ei perueniat, prout de his rebus est alibi ostensum. Et expedit, ꝙ suæ præmissę sint ex talibus necessarijs, quare oportet, ꝙ finis artis Logicæ sit perscrutatio proprietatum præmissarum, quæ sunt huiusmodi, & suarum conditionum notificātium ipsas. Hæ itaque tres conditiones, quas Arist. vocat prædicationem de omni, sunt proprijssimæ conditionum præmissarum demonstrationis, & nobilissimarū suarum specierum, quarum notitia humana cum nobis peruenerit, notificat rem ipsam secundum quod est ens, qui vero sciret rem per præmissas, quibus deficit aliqua harum trium conditionum, sciret illam aliter ꝙ̄ est, ex quo non sciret illam per necessarias, ex quibus constituitur essentia rei. Et notū est, ꝙ qui est deuius ab hac parte doctrinæ, & latuerunt eum hæ conditiones, iam latuerit illum quid sit scientia quæsita in hac arte, & illa est res, ob quam Aristoteles resolutiue eduxit conditiones præmissarum & syllogismorum, qui finiuntur ad illa. Notabilissima autem harum trium conditionum, & excellentissima, & fortissima ipsarum circa hanc rem est, ipsas esse primas, & perinde fit, quod intendit Aristo. de hac conditione, & notificat modos verificationis, quæ accidit nobis circa illam, & tradidit regulam, qua ipsam educamus, dum nos latuerit, nam sicut syllogismus topicus est prior secundū nostram notitiā, ꝙ̄ syllogismi, qui sunt ex præmissis per se, sic putatur, ꝙ res se habeat de syllogismis, qui sunt ex præmissis per se,
B nō primis cū syllogismis, qui sunt ex pręmissis per se & primis, hoc est, ꝙ tales syllogismi sint notiores apud nos, nam cogitatio cadit in ipsos naturaliter: & sicut sermones topici sunt præuij ad syllogismos per se, sic illi, qui sunt per se, sunt præuij ad syllogismos primos, & sicut hæc ars tradit regulas, quibus transferimur a præmissis probabilibus ad per se, sic tradit regulas, quibus trāsferimus ex per se ad primas, & illæ sunt finis scientiæ rei. Iam autem significatur, ꝙ primeitas sit fortissima conditionum demonstrationis, nam qui cognouerit aliquam artiū operatiuarum, quæ sermone sciuntur, & effecerit eam absque his præmissis, eius opus sine dubio erit error, nā illius operationes permiscerentur cum eo, quod est per accidens. Sic itaque expedit, ꝙ intelligatur intentio Arist. in hoc loco, & sic oportet, ꝙ exponatur. Et iam perplexus fuit Themist. circa responsionem huius dubij, & non exposuit hunc locum, prout conuenit.

De Medio demonstrationis, an sit causa maioris extremi.

Quæsitum III.

IAM dubitaret quispiam de eo, quod ait Arist. & instituit conditionem demonstrationū simpliciter, ꝙ ipsarum medium sit causa maioris: hoc est, eius definitio, & ait ꝙ demonstrationes, quæ 1. Post. tex. cō. 11.
C largiuntur esse rei, & causam sui esse per se, sint huius conditionis. Nam Abumazar ait in suo libro, ꝙ necessario oporteat causas, quæ sumuntur medij termini in demonstrationibus, vt omnes sint definitiones, aut partes definitionū amborū extremorū, vel vnius ipsorum, aut alicuius, quod est aliquo modo commune ambobus, & hoc decernit, ꝙ demr̄iones simplices apud ipsam sint triū specierū: demr̄io, cuius medius terminus sit cā amborū extremorū, & demr̄io, cuius medius sit cā solū maioris extremi, & demr̄io, cuius medius sit cā minoris solū. Auicēna vero ait, ꝙ demōstrationes simplices sint duarū specierū, quędam spēs est, cuius terminus medius est causa essendi maius in minori, & causatus a maiori nō causa illius, prout dicimus, homo est rōnalis, & rationale est aīal. Rationale itaq; nō est causa animalis simpliciter, sed causa inessendi animal ipsi homini. Sermones aūt duorum virorū circa hāc rē sunt affines scdm significatū. Nā si demr̄io largiatur causam, & esse, & eius medius terminus est solū causa minoris, accidit, ꝙ sit posterior maiori: prout dicimus, oīs homo est rationalis, & omne rōnale est aīal: & oīs homo est aīal, & oē aīal est corpus nutribile: aīalitatis itaq; est cā inessendi nutribile ipsi hoī, & nō est cā essendi simpl'r ipsum nutribile, ĩmo nutribilitas est quędam cārum ipsius aīalitatis: nisi ipse Auicēna velit, ꝙ inueniātur quędam demr̄iones cāę et esse, quarū medius terminus sit causa inessendi maius minori, cū ille sit po-

ſterior illis ſecundum eſſe, prout putatur de ipſo. Videtur autem, ꝙ hęc ſit demõ- D
ſtratio cauſæ per accidens: hoc autem euidentius eſt ex eo, quod poſtea dicit cir-
ca conditiones demonſtrationũ ſimplicium, & conditiones eſſendi cauſas aſſum-
ptas in illis, & connexum eſt eis cum hoc, ꝙ perficiantur his rebus, ex quo ineſt
illis & reliquis humanis bonis, vt perueniant ad cauſam propter quam, & tales
res ſunt de ſuis conditionibus. Nos autem dicimus, ſi vera ſcientia ſit, vt a t Ari-
ſto. ꝙ res cognoſcatur per eius cauſam per ſe, qua ipſa eſt, non per cauſam ac-
cidentalem, oportet neceſſario, ꝙ cauſa eſſendi ipſam rem per ſe ſit cauſa ipſiuſ-
met rei, ex quo res eſt per ſe per eius cauſas per ſe, ſiue res ſit ex his, quæ ſunt in
ſubiecto, ſiue ſine ſubiecto. Re autem ſic exiſtente, oportet, ꝙ ſit cauſa eſſendi
maius extremum in minori per ſe primo. Hoc autem fit, dum maius extremum
prædicatur de minori prædicatione de omni, & ſimiliter terminus medius de
maiori, & minori: & ideo quod ait Ariſt. ꝙ expediat, ꝙ quęſita ſint vniuerſalia,
& cauſæ ſint vniuerſales, intendit, ꝙ prædicatũ ipſarum affirmetur de ſubiecto,
aut negetur ab eo, inquantum eſt: & illa eſt prædicatio æqualis conuertibilis,
prout infra oſtendetur. exempli gratia, quia quæſitum vniuerſale eſt quo quęri-
tur, nunquid omne animatum ſit animal. non vniuerſale autem eſt quo quęritur,
nunquid homo ſit animal, nam animatum, inquantum eſt animatum, eſt animal,
ſed non inquantum eſt homo, eſt animal: nam ſi ita eſſet, omne animal eſſet ho-
mo, igitur non oſtenditur in quæſitis vniuerſalibus cauſa ineſſendi prędicatum E
ipſi ſubiecto, nam eſſe prædicatum in ſubiecto eſt per ſe: hoc eſt, inquantum illud
eſt: ex quo autem ineſſe prædicati illorum ipſi ſubiecto eſt per ſe, oportet neceſ-
ſario, ꝙ cauſa ineſſendi ipſum ipſi ſubiecto ſit cauſa ſui ſecundum ſe: nam res, quę
eſt cauſa ineſſendi rem per ſe, eſt cauſa ſui ipſius ſecundum ſe, prout aliquis dice-
ret, quare animatum eſt animal, & dicitur, quia eſt ſenſitiuum. Senſus itaque eſt
cauſa animalis, & cauſa ipſum eſſendi animatum, Quorum vero ineſſe prædica
ti ipſi ſubiecto eſt per accidens: hoc eſt, non prædicatur de illo inquantum ipſum
eſt, nihil prohibet quin cauſa ineſſendi eius prædicatum non ſit cauſa prædica-
ti ſecundum ſe, prout eſt de interrogante, nunquid homo ſit animal, & oſtẽditur,
ꝙ ſit animal, quia eſt rationalis, ineſſe hic non eſt per ſe, neque ipſa cauſa. Re
autem ſic exiſtente, & harum demonſtrationum cauſis exiſtentibus accidenta-
libus, illæ non largiuntur veram ſcientiam, quæ quæritur per demonſtrationem,
quæ eſt ſcientia, quæ habetur per cauſam per ſe. Illud autem, quod non largitur
ſcientiam demonſtrationis, non eſt demonſtratio, quales ſunt hi ſyllogiſmi: hoc
eſt, qui largiuntur cauſas accidentales, & eſſe accidentale, qui putantur, ꝙ ſint
demonſtrationes, & non ſunt demonſtrationes, & non ſunt niſi ſyllogiſmi veri-
dici non per ſe. Intendo autem hic per non per ſe, qui non ſunt per ſe per rem de
omni, nam per ſe dicitur vniuerſaliter & proprie, id autem, quod vniuerſaliter di
citur, eſt ſpecies ipſius per ſe, quæ deſcribitur in libro Poſteriorum, dum dicitur, F
ꝙ ſpecies ipſius per ſe ſint duæ. Proprie autem dictum eſt, quod eſt de prædica
tis per ſe, quæ coæquantur ſubiecto: hoc eſt, quæ prædicantur de ipſo inquantũ
ipſum eſt, & illud eſt, quod Ariſtoteles appellat nomine primi prædicati, quod
inſtituit conditionem prædicationis de omni, quæ inſtituitur conditio præmiſſæ
demonſtrationum, prout infra perſcrutabimur ſecundum eius definitionem: ex
quo autem latuit illos viros res, quam inſtituit conditionum demonſtrationum,
ex quo eſt ipſarum prædicatio de omni, & de quibus inſtituit illam conditionẽ,
ideo latuit eos hoc de demonſtratione ſimpliciter. Iam itaque oſtenſum eſt ex
hoc ſermone, quod neceſſario oporteat, quod cauſæ medię demonſtrationũ ſim-
pliciter ſint de cauſis maioris termini, ex quo demonſtrationes ſimpliciter lar-
giuntur eſſe per ſe per cauſam per ſe, & tales ſunt cauſæ, quas dicit Ariſtote-
les, quod ſint vnæ, & quod impoſsibile ſit, quod vnius rei ſint duæ cauſæ huius
conditionis: nam ſi illius eſſent plures, quam vna cauſa, auferretur, quod propor-
tio rerum ad ſuas cauſas ſit neceſſaria, & partes definitionum non ineſſent neceſ-
ſario ipſi definito, & oporteret quod ſpecies eſſet ex pluribus, quam ab vna cau-
ſa ſecundum ſpeciem: hoc eſt, ꝙ impoſsibile ſit, ꝙ fiat ex pluſquã vna materia,
nec ex pluſquã vno agente, aliter eſſe ſpecierum ex ſuis cauſis non eſſet neceſſa

A rium:totum autem hoc est contra id,quod est per se notum , & contra principia supposita in hac arte,quibusdam autem viris,& ex quo deuiauerunt ex conditionibus prædicationis de omni,quam tradidit Aristoteles in quæsitis demonstratiuis,& præmissis demonstratiuis,euenit hic error & præcipue Abumazari:ipse enim deuius est ab hoc sermone,& processit in demonstrationibus quodam processu,quo putauit complere numerum specierum vltimarum demonstrationum simpliciter,absque ꝙ instituat eis hanc conditionem,& defatigauit viros nostrę ætatis in quibusdam artibus, absque profectu aliquo, adeo, ꝙ ipsi construxerũt longas editiones circa suum librum de Demonstratione, quæ sunt nimis multiplices, q̃ sit suus liber:totum autem hoc est error,& superuacuum pro hac arte, prout postea,Deo iubente,ostendemus.

Quomodo fiat translatio ab una arte in aliam. Quæsitum. IIII.

ARISTOTELES ait,ꝙ,si demonstrationes transferantur ab vna arte in aliam artem:& vult per translationem demõstrationis,ꝙ vna propositio maior fiat in duabus artibus ex vna parte vnius loci syllogismi,non ꝙ duę propositiones sint eędem in duabus artibus,vt subiectum quæsiti ipsarum sit vnum & idem. Hoc autem sic existente,non esset ibi translatio : sicque non numerarentur in demonstrationes,nisi vna earum esset sub altera : hoc eñt sic existente,ars esset vna,translatio itaque fit, dum medius terminus, & maius extremum est vnum in duabus artibus. Aristoteles autẽ arguit in hoc: nam,si expediret,ꝙ medius terminus insit minori per se, & maior medio etiam per se,& perseitas non transcendit genus,circa quod fit consideratio , iam oportuisset,ꝙ non transferrentur demonstrationes:nam impossibile est, ꝙ genera & differentiæ conueniant in prædicato per se. In totum autem hoc sunt dubia,quorum vnum est,quia hoc verificaretur,dum admitteremus,ꝙ non inueniantur pręmissę per se extra genus,circa quod fit speculatio. Aristoteles autem verificat in suo libro,ꝙ per se sunt duæ species,per se proportionatę, & sunt quę non transcendunt naturam generis,prout sunt par & impar, quę insunt numero : aut per se,quę sunt plusquam vnius generis,prout dicimus res ęquales vni rei ipsę mutuo sunt ęquales,& res similes,dum permutantur, sunt proportionatę. hę itaque sunt plusquam vnius generis,& vtitur eis plusquam vna ars.Hoc autem sic existente,iam possibilis esset translatio demonstrationum,& omnes conueniunt in ostensionibus veridicis,& non per se vnius artis . Tertium autem est, quia nos inuenimus plures artes partiales,quę sunt sub vna arte,quę perscrutantur vnum prędicatum,quarum inferior sumit pręmissas maiores,quę ostensę sunt in superiori,prout sunt ars Geometrica,& ars Perspectiua,quę est sub ea : Geometrica.n. perscrutatur ęquidistantiam,quę est linearum inquantum sunt lineę, & ars Perspectiua ęquidistantiam,quę est linearum radiosarum,dum vtitur pręmissis geometricis per modum suppositionis . Aristoteles autem respondet his duobus dubijs . Ad primum quidem dicit,ꝙ pręmissę illę,de quibus putatur, ꝙ sint vniuersales,sunt communes,hoc est,vniuersales nomine solum,& proinde dum artifex limitat eas,& appropriat suo subiecto,redduntur per se, & proportionatæ, & pręcipit artifici,ꝙ faciat hoc.Gratia exempli, ipse Geometra vice sui dicti, res ęquales vni rei ipsę mutuo sunt ęquales, dicit , lineę ęquales vni lineę ipsę mutuo sunt æquales. Ad secundum vero dubium respondet,ꝙ propositio intellecta non fit in duabus scientijs ex vno loco,sed fit in scientia superiori, quatenus sit conclusio,& in scientia inferiori,quatenus sit pręmissa:si autem fieret in duabus scientijs,ex vno loco esset translata,non est autem hęc dispositio scientię superioris cum subalterna eius. Sed dispositio omniũ sciẽtiarũ cum oĩbus scientijs, quarum principia ab eis sumunt,est,ꝙ quę sumit principia ab alia, sit posterior ea secundum esse,aut prior.Exẽpli gratia,quia,dum Perspectiuus ostendit ęquidistã-

1.Poster. te. com.54.

B

C

tiam, quam ostendit Geometra per easdem premissas, fit translatio demonstratio D
nis: & ideo, dum sumit Perspectiuus illas premissas: & vtitur eis in sua scientia,
premisse sunt accidentales, ex quo illa prædicata verificantur de lineis, inquan-
tum sunt lineæ, non inquantū sunt lineę radiosæ. Et ideo si Perspectiuus perscru
tetur æquidistantiam, non transit in sua perscrutatione ad locū, quē perscrutatur
Geometra. Sed, dū attingit illum, supponit illā acceptā a Geometra. & hinc ostē
ditur, ꝙ nō sit artificis perscrutari sua principia ei propria, nisi sint per se nota:
si autem vera esset translatio demōstrationis, hoc fieret possibile, sicq; circa hāc
responsionē huius dubij non est insistendum. Circa vero responsionem primi du
bij: putatur, ꝙ sit insistendū, & ꝙ sit ambiguitatis locus. nam quispiā posset dice-
re, ꝙ nec ęqualitas, neque proportionalitas sit nomē ęquiuocum, sed insunt quā-
titati, inquantum ipsa est quantitas, cū iam expresserit Abumazar, ꝙ æqualitas
sit per se quantitatis, licet videatur dubitare circa hoc alibi, dum ait, ꝙ nisi ęqua-
litas esset nomen æquiuocum, oporteret inueniri propositiones communes pluri-
bus ꝙ̄ vni arti. Hoc autem sic existente, possent demonstrationes transferri, aut
ars posset perscrutari principia, quæ consueuit dici, ꝙ supponat ipsa recepta ab
alia, ex quo ibi non est aliquod impediens hoc: nam possibile est, ꝙ illa princi-
pia sint talia, quæ ostendenda sint per tales premissas. Hęc autem res indigeret
quadam vlteriori conditione, ꝙ artificis nō sit perscrutari sua principia, quę ostē
duntur in alia scientia, dum illa principia ostenduntur per præmissas æquiuocas. E
Ac etiam miror, quæ differentia fiat inter demonstrationes modorum non per
se, quæ possunt transferri, & inter has: nam, cū ipsarum, quæ sunt per se, sint duę
species, quędam species, quæ non potest transferri, & sunt illæ, quę non possunt
transcendere genus, de quo speculatur, quonam pacto discernantur istæ ab illis,
quę penitus non sunt per se, prout euenit demonstrationi Brissonis de quadratu-
ra circuli. Pręterea, si poneremus ęqualitatem nomen ęquiuocum, magis essent
nomina ęquiuoca vnum, & ens, & contrarium, & alia prędicata, quæ sunt scien-
tię Metaphisicę, & propositiones scientię Metaphysicę essent topicę, non demō
stratiuę, ex quo non appropriarentur vni subiecto. Hęc itaque sunt dubia, quę cō
tingunt his duobus sermonibus, hoc est, ꝙ ęqualitas sit nomen ęquiuocum, & ꝙ
non sit nomen ęquiuocum. Et expedit, ꝙ perscrutemur de illis, & dicamus, ꝙ,
nisi ęqualitas sit nomen ęquiuocum, necessario eius esset subiectum proprium,
quod non esset nomen ęquiuocum, hoc autem nihil esset, nisi quantitas, ex quo
iam dictum est, ꝙ ęqualitas sit proprietas quantitatis. Si vero esset vnum genus
secundum vnam rerum, quibus dicitur de subiecto artium, quod sit vnum, oporte
ret ꝙ partes speculatiuę partium quātitatis essent partes vnius artis, & esset ars,
quę consideraret orationes, & quæ eduntur de numero, & ars tractans de tēpore
& loco, quę est ars naturalis, omnes essent partes vnius artis: nā omnes hę sunt
spēs ingredientes sub vno genere, sicut ars, quę considerat ens mobile, & spēs F
mobilium, est vna eadē ars, quę est ars scientię Physicę, & similiter ars, quę spe-
culatur magnitudines, est vna eadem ars: totum autem hoc est absurdum & im-
possibile: sicq; ergo quantitas est nomen ęquiuocum vere, licet sit vnum ęquiuo
cum secundum famositatem, quod est vnum genus: sicque, cū ęqualitas non sit
vnius subiecti, non dicitur vniuoce: nam, oportet, ꝙ partes definitionum eorum,
quę dicuntur vniuocę, sint necessario vniuocę. Si aūt diceretur, ꝙ hinc ēt vnū,
& multitudo, & contrarium, & cętera talia prędicata propositionum primę Phi-
losophię, sint etiā ęquiuoca, & nō daretur ars vniuersalis, quę speculetur ens in-
quantum ens, diceremus, ꝙ genus vnius artis oporteat, ꝙ sit vnum secundū ana
logiam, aut vniuoce, sicq;, dū diceretur analogice prędicata veridica de illo di-
cerentur analogice, ꝓut est p̄dicatio vnius & multitudinis de ipso ente: nā pro-
portio significati entis ad species entium est proportio significati vnitatis & mul
titudinis. Dum vero diceretur vniuoce, prędicata veridica dicerentur vni-
uoce, quantitas vero non est genus secundum vnum horum significatorum,
hoc est, neque vniuoce neque analogice: & ideo mutua proportio signi-
ficatorum ęqualitatis non esset proportio mutua partium quantitatis, prout
proportio significatorum vnitatis & multitudinis & potentię, & actus est

A mutua proportio entium, quę denominantur per hęc prędicata. Cum autem omne genus artificiosum sit vnum genus, aut analogice, aut per significatum, quantitas autem non est huiusmodi. Notum itaque est, ꝙ ipsa non sit genus vnius artis: hoc autem sic existente, ęqualitas, quę de ea prędicatur, est nomē ęquiuocum. Si autem quispiam diceret, quę nam ergo sit differentia inter has ꝓpositiones, & inter propositiones, quibus vsus est Aristoteles, cum ille non introducantur in demonstrationem eo modo, quo hę propositiones intrant: dicimus, ꝙ conditionis talium propositionum ingredientium demonstrationem sit, ꝙ prędicatum & subiectum ipsarū sint quasi analogice dicta, & ꝙ non sit vera analogia: & ideo sępe ingrediuntur in ipsas artes, & potest esse: ꝙ numerentur inter subiecta. Si autem est subiectū, & prędicatum, vtraque dicerentur secundū verā analogiam, ingrederentur in vnam artem: sicut si essent ęquiuoca simpliciter, nō fieret aliquo pacto vna propositio, neq; ingrediēs artes demōstratiuas, propositiones vero Brissonis, ex quo ipsarū prędicatū, & subiectū non dicuntur secundū analogiā verā, neq; quasi verā, non ingrediuntur in demonstrationē pluriū artiū, neq; vnius artis. Et ideo dixit Abumazar de illa, ꝙ sit topica: nam, propositio ęquiuoca perfectę ęquiuocationis veridica, nullo modo ingreditur in artem demonstrationis. Sed propositio Brissonis est quasi analogica, nam differentia significati ęqualitatis, quę est inter lineā rectā, & circularem: est vehementioris
B discriminis ꝙ̄ significatum ęqualitatis: quę est inter alias magnitudines rectas, adeo ꝙ quasi dicatur pure ęquiuoce. Aristoteles autem considerat in Septimo Physicarum auscultationū, ꝙ fiat comparatio inter rectum & circulare: sed Geometra iā cōsueuit vti hac cōparatione de hac specie propositionū verarum: quæ non sunt per se, hoc est, quę penitus non introducuntur in aliquam artium demōstratiuarū, neque in vnam, neque in plures artes. Et ex his aūt, quę non sunt per se, quę dum transferuntur ab aliqua arte in aliquam artiū sunt veridicę, prout hę sunt, quę transferuntur ex scientia Geometrica in scientiā Physicam, vel ecōuerso, si verum sit, ꝙ quędā veridicę non per se introducantur in aliquā artium demonstratiuarum, & quędā non ingrediantur tales. Quędam aūt propositionum verarū sunt: quæ ingrediuntur in vnam artē, & sunt illę, quarum prędicatū dicitur eo modo, quo dr̄ & subiectum, si dicatur vniuoce, vniuoce, si autem dicatur analogice, analogice. Si vero prędicatum & subiectum dicantur quasi analogice illę subintrant artes differentes numero, prout est ęqualitas: illę vero, quę priuātur analogia prędicati & subiecti, ac etiam quasi illorum analogia, non subintrant penitus aliquam artium demonstratiuarum. Iam itaque ostensum est, quo pacto fiant proprię propositiones ipsis artibus, & quo modo non fiant
C proprię. Intentio autem mea est inuenire vnam propositionem, qua vtantur plures artes. Dum autem ars particularis considerat aliquam rem, considerat & illam ars vniuersalis superior quam ea, prout considerat scientia Physica contraria naturalia, & connexa naturalia, sed non considerat ipsum vnum, inquantum est vnum, neque species, in quas diuiditur ipsum vnum, neque quę sunt sub illis, neque considerat accidentia, inquantum sunt ipsius vnius, sed substantię, & genera, quę sunt subiecta cuiusdam certi accidentis. Hoc autem sic existente, duę artes non conueniunt in termino medio, neque in termino maiori. Sed inuenimus Abumazar perturbantem sermonem circa hanc rem. Nam, dum loquitur de eo, in quo conueniunt artes, fit possibile apud ipsum, quod conueniant in termino maiori, nec transgreditur, quin conueniant in termino medio, vt apud illum: qui concedit, quod propositiones communes artibus, quędam sint communes duobus terminis simul, prout ipse ait in suo libro. & putat, quod illę, quę sunt per se, aliquando sunt vniuersaliores quam sit ipsum genus. Id etiam, quod ipse ait, quod duę artes, quarum sua subiecta fuerint duę res sub vno genere, & non concernunt totam considerationem, eo quod non solum reperiuntur amborum subiecta in suis definitionibus, sed etiam ostendunt per demonstrationem genera suorum subiectorum de quibusdam suis inferioribus. Si autem sua prima subiecta dependerent ex accidentibus per se, & generibus, esset possibile, quod vtraque earum

oſtenderet vnam eandem rem de vtriſque ſuis ſubiectis differentibus vniuerſali- D
ter per duos terminos medios differentes. Hic eſt ſermo non verus, nam quęlibet duę artes, quę ſunt ſub vno genere, ſunt vna ars, dum in ſua ſubiecta diuidunt ipſum genus prima diuiſione, prout eſt diuiſio corporis mathematici in corpus circulare, & rectum: nam ars, quę cōſiderat corpus rectum & circulare, ſunt duę partes conſiderantis corpus mathematicum ſimpliciter, dum autem corpus non diuiditur in ea prima diuiſione, non conſiderant genus amborũ, niſi duobus differentibus modis. Et vt vniuerſalius inquam, artes ſubalternę alteri arti ſubintrant, illam per additionem, & diminutionem, non ex parte, qua ſunt quæ iā ſpecies de numero ſpecierum illius generis. Intendo autem per additionem & diminutionem, quod artes particulares reddantur particulares per ſubiectum, de quo conſiderat vniuerſalis ſuperior, quam illa per conditionem illi ſuperadditã, prout eſt diſpoſitio ſcientię naturalis cũ Mathematica: nam, Mathematica conſiderat corpus imperfectũ, hoc eſt abſtractũ a motu & quiete, Naturalis aũt ſpeculatur de eo per additionem, hoc eſt, qua ſit mobile, & quieſcens. Conſtito autem hoc, ꝙ quęlibet duę artes exiſtentes ſub vno genere, non per additionem, & diminutionẽ, ſed per diuiſionem corporis in illas per differentias ſunt, ex quibus conſtruitur vna ars, & notum eſt, ꝙ ſi ſint duę artes, quę oſtendant per demonſtrationem genus commune vtriſque, illę duę artes largiantur demonſtrationem, quæ ſint duę artes partiales ſub vna arte, quę eſt conſiderans illud genus: nam illud E
genus diuiditur in illa prima diuiſione, prout diuiditur corpus in ſoperimetrum, & rotundum. Totum autẽ hoc ſignificat, ꝙ liber Abumazar de Demonſtratione, nondum fuerit completus: nam, potius putandum eſt hoc de Abumazar, q̃ ꝙ ſit putandum, quod latuerint eum hę res, ob illius peritiam circa hanc artem. Propoſitionibus vero logicis, inquantum ſunt pars artis Logicę, vtuntur reliquę artes, & preſuppoſitis, aut ſecundum modum, quo quędam artes vtuntur propoſitionibus, quę oſtenduntur in alijs artibus. Iam autem dictum eſt, quo modo fiat hoc, & non ſit tranſlatio demonſtrationis: ſicque oſtenſum eſt hinc, ꝙ impoſsibile ſit, ꝙ transferantur demonſtrationes ab vna arte in aliam artem ſecundũ opinionem Ariſtotelis, & ſermonem Abumazar in fine capituli, in quo locutus eſt de communitate artium. Et hinc oſtenditur vbi, & quando, & qualiter ſit poſsibile, ꝙ transferantur demonſtrationes ab vna arte in aliam artem, & vbi nõ ſit poſsibile: nam non verificatur, quod demonſtrationes penitus transferantur, niſi vocaretur tranſlatio vſus, quo quędam artes vtuntur quibuſdã propoſitionibus, quę oſtenduntur per demonſtrationem in alia, hoc autem eſt debile dictum.

De triplici genere diffinitionum in ordine ad demonſtrationem. Quæſitum. V. F

1. Poſter.tex. cō.64.& 2. Poſter. tex. com.46.

AIT Philoſophus, ꝙ definitionum quędam ſit concluſio demonſtrationis, prout ait, & quędam ſit principium demonſtrationis, & quędam ſit demonſtratio poſitione differens, & ſignificatum dicti Ariſto. eſt ꝙ definitio educatur ex ipſa demonſtratione, aut ipſam largiatur ipſa demonſtratio. Dicimus itaque, ꝙ Abumazar velit, ꝙ vni definitio accidant duę definitiones, quarũ vtraq; ſit imperfecta, & illarum aggregatum ſit definitio perfecta, & per demonſtrationem oſtenditur vna duarum definitionum de ipſo definito per in eſſe alterius eidem, prout oſtendimus de eclipſi Lunę, ꝙ ſit defectus luminis Solis ab ea ratione interſtitij terrę inter ipſam & Solem: nam vtrunque horum eſt definitio eclipſis, ſed eſt definitio imperfecta, & ſuum aggregatum eſt definitio perfecta. Tales itaque demonſtrationes opinatus eſt Abumazar de Ariſtot. quod aggregent tres ſpecies definitionum. Per hoc autem inſpice contrarium ſuę opinionis: nam definitio aggregata ex his duabus definitionibus imperfectis eſt demonſtratio differens poſitione, quarum altera eſt concluſio demõſtrationis, &

altera

A altera est principium demonstrationis: & sedm hanc expositionẽ fit respõsio pro Aristo. ꝙ dum dicit, ꝙ definitio non demonstretur, intenderit definitionem perfectam non imperfectam, sed dum consideratur hoc, videtur ꝙ sit responsio insufficiens: nam quod sequitur inde ad definitionem perfectam sequitur ad definitionẽ imperfectam. Et ideo inuenimus Abumazar, ꝙ suscipiat semitam Hippocratis quatenus inferat definitionem per demonstrationem. Sed respondit ad hoc, ex eo ꝙ non sit vniuersalis: hoc est, ꝙ impossibile sit, ꝙ ostendatur per demonstrationem de ipso definito, siue fuerit perfecta, siue imperfecta. Hoc itaque notum est, dum procedimus circa hæc prout processit Aristote. Dicimusque ꝙ notum sit, ꝙ syllogismi non largiantur maius extremum inesse minori, qua sit eius diffinitio, sed quando condonaremus ipsum prædicari de illo in eo quod quid est, & complicatur secundum definitionem. Notum autem est, ꝙ syllogismus nõ largiatur hoc per se, nisi quatenus eius sit, ꝙ medius terminus sit prædicatus de minori in eo, ꝙ quid est, & conuertatur secum: hoc est, ex parte qua est eius diffinitio. Hoc autem sic existente non euadit vtraque harum: hoc est, illius quæ est principium demõstrationis, & illius, quæ est conclusio demonstrationis, quin sit diffinitio perfecta, si concesserimus esse vnius rei plusquam vnam diffinitionem perfectam, aut vtraque ipsarum sit definitio imperfecta, & aggregatum ex ipsis sit definitio perfecta aut vna ipsarum sit imperfecta & altera perfecta, & hoc fit secundum duas species, aut ꝙ perfecta sit principium demonstrationis, & imperfecta sit conclusio
B demonstrationis, vel econuerso. Et cum processerimus omnibus his modis ordinauit Aristote. exempla harum rerum, ex quo ipse denuo ipsas fecit, videtur ꝙ ipsarum aggregatum sit impossibile: nam si vnius rei sint duę diffinitiones perfectę & sumatur vna illarum duarum ad ostensionem alterius, iam commisissemus prologum, id est petiissemus principium, prout ait Aristote. nam definitio largitur distincte id, quod nomen largitur confuse. Hoc autem sic existente, vtraque duarum diffinitionum largitur significationem nominis alterius: & dum vsi fuerimus vno ad ostensionem alterius, esset ac si vsi essemus duobus nominibus synonymis, vno ad expositionem alterius, nam oportet ꝙ definitiones, quę sunt secundũ significationem vnius nominis sint synonymæ, prout nomina quæ significant vnã rem sunt synonyma. Et si quispiã diceret, ꝙ hæ duæ definitione, quæ sunt huius conditionis, non significent rem definitam ex vna parte, sic verũ esset secũdum hunc modum, ꝙ dicatur ꝙ sint duæ definitiones vnius eiusdem rei, quæ non sint synonymæ, prout consuetum est, vt dicatur de definitione hominis, ꝙ sit animal rationale, & ꝙ sit animal gressibile bipes, sed dum vna talium definitionum ostenditur per alteram, non fit prologus, id est petitio principii: & si ambæ significant vnam essentiã, illud est ex duabus differentibus partibus; notũ itaque etiã est, ꝙ hęc demonstratio deficiat ab inferendo definitionem secundum se, vt eius
C extremum prędicetur de medio in eo quod quid est: & notum est, ꝙ tales definitiones non prædicentur de se inuicẽ in eo quod quid est, vt largiatur eius quidditatẽ: nam impossibile est, ꝙ progressibile bipes prædicetur de rationali, sed verisimilius est, ꝙ sit prædicatio per accidens, nisi altera ipsarũ sit prior altera: hoc est, aliqua suarum causarum. Re autem sic existente, notũ est, ꝙ tales defintiones non ostendantur per demonstrationẽ vnius per alterã, inquantũ sunt definitiones hoc est, ꝙ syllogismus compositus ex eis largiatur definitionẽ scdm se: per hoc idem ostenditur ꝙ non conueniat ostendi demonstratiue vnam definitionum imperfectarum per alteram, quarum neutra notificat essentiam alterius, sed notificet essentiam ipsius definiti, & sic accidit, si altera duarum definitionũ fuerit imperfecta, & altera perfecta. Ostensum itaque est ex hoc sermone, ꝙ definitio nõ possit ostendi per demonstrationem: hoc est, ꝙ sit conclusio demrõnis inquantum est demonstratio. Hoc autem sic existente, significatum dicti Aristo. est, ꝙ definitio educatur ex demonstratione, & ꝙ, si quæsitum largiatur quęsitum quod quid est, non est ꝙ definitio inferatur ex demonstratione primo & per se, sed huius significatum sit, ꝙ demonstratio largiatur esse rei, prout largitur suam causam & suum esse simul, & ꝙ inferat definitionem, dum definitio non fuerit primum quæsitum in illatione, sed quæsitũ sit inter esse rei, cuius est definitio mediante

illius definitione, & per hoc fit definitio non per se nota, prout postea dicam. De- D
monstratio vero, quæ largitur esse rei & eius definitionem, est demonstratio sim-
pliciter, quę largitur esse rei eiusque causam simul, dum contigerit, ꝙ causa sit to
ta definitio, non ipsius aliqua pars, & hoc in quęsito cõposito, & simplici. In quę-
sito quidem cõposito contingit duobus modis, quorũ vnus est, ꝙ medius terminus
qui est ipsa definitio, notificet esse rei per se de ipso subiecto. Secundus aũt est, ꝙ
rei sint duę definitiones imperfectæ, & ostendetur, vna earum per alteram: hoc
est, ꝙ per vnã ostendetur, id est inferetur esse rei, eiusq; definitio simul. In simpli-
ci vero fit hoc solum hoc modo: hoc est, ꝙ sint duæ definitiones simul, quarũ pri-
ma opinatur Aristo. ꝙ sit demonstratio positione differens; secũda aũt, & tertia
est, ꝙ simul differant positione, & sit vna duarũ definitionum eius ad modum cõ
clusionis demonstrationis, & altera ad modum principii demonstrationis. Exem-
plum aũt primę speciei harum demonstratioñ, quę largitur definitionẽ, quę ipsa
est demonstratio sola positione differens, est apud nos, gratia exempli, vt si esset
eclipsis Lunę ignota secũdum esse, & ostenderemus ipsam inesse Lunę per duas pro-
positiones nobis notas, quarũ vna esset, ꝙ id, quod significat nomẽ eclipsis, sit defe
ctus luminis in Luna. Secunda autem esset, ꝙ defectus luminis insit Lunæ: & ex
hoc inferretur nobis esse eclipsis, eiusq; definitio simul: & hoc est prout euenit
rebus ignoti esse, quarũ esse, & causa simul ostenditur per demonstrationẽ simpli
citer. Notum autem est, ꝙ hęc demonstratio largiatur definitionem per se ex par E
te, qua dicimus, ꝙ demonstrationes simpliciter largiãtur causas per se: & hoc qui
dem contingit, dum res est ignoti esse. Dum vero res est noti esse, & quęritur eius
definitio solum, non coaptatur ei demonstratio, quæ illam largiatur per se, prout
præmissum est. Hoc autem est e conuerso dispositionis ipsius demonstrationis:
hoc est, ꝙ iam possibile sit, ꝙ res sit noti esse, & demonstratio largiatur eius cau
sam, & illa est, quæ nuncupatur demonstratio propter quid: nam secundum hoc
exemplum eclipsis sunt duæ definitiones imperfectæ, quarum vna est noti esse de
ipsa Luna nota conueniens nomini ipsius eclipsis: & secunda etiam nota conue-
niens nomini ipsius eclipsis ignoti esse de ipsa Luna, sed noti esse de altera defini-
tione, & concludemus ignotam secundum esse de ipsa Luna per notam secundum
esse de ipsa, deinde inferemus per aggregatum ex illis esse eclipsis de ipsa Luna:
nam accidit huic demonstrationi, ꝙ in ea vna definitio sit principium demonstra-
tionis, & altera conclusio demonstrationis, & definitio, quæ est ipsum aggrega-
tum ex duabus definitionibus, est demonstratio positione differens. Si autem res
quæsita esset noti esse, non verificaretur nobis hoc opus. verbi gratia, ꝙ quæra-
mus nunquid eclipsis insit ipsi Lunæ, & esset apud nos nota communis conce-
ptio nominis eclipsis, ꝙ sit ob priuationem luminis in Luna: & sit etiam nota
apud nos communis conceptio, ꝙ sit ob interstitium terræ inter ipsam & inter
Solem, & ostendetur primo esse defectus luminis in ea per esse interstitij terræ in F
ter ipsam, & inter Solem, deinde aggregatum ex summa duarum rerum ostendet
esse ipsius eclipsis: & fit in prima demonstratione, ꝙ prima definitio sit conditio-
nis principii demonstrationis, & secunda est conclusio demonstrationis, & aggre
gatum ex illis demonstratio positione differens, ꝙ si eclipsis esset noti esse, nihil
ex his verificaretur, nisi possibile sit, vt inferatur definitio per definitionem sim-
plicem. Hoc itaque est, quod latuit Abumazar, & alios, & credidit, ꝙ Aristote-
lem destruxisset suum sermonem, & penitus deuiauit ab expositione sui sermo-
nis circa hanc rem: tum, quia opinatus est aliam opinionem, tum, quia exposuit
suum sermonem aliter, q̃ꝙ sit manifestum eius: & de hoc manifeste exemplificauit
dum quærimus esse rei simplex, prout quærimus, an natura sit? & supponimus, ꝙ
nomen naturæ significet, ꝙ ipsa sit principium, quo mouentur, & quiescunt cor-
pora ex se, & supponimus etiam, ꝙ nomina etiam conueniant, qua ipsa sit, quo
corpora sunt, & supponimus, ꝙ hoc dictũ sit notum secundũ esse de ipsis corpori
bus, & secundum est ignoti esse de ipsis corporibus noti esse de hac definitione:
& proinde componitur sic ipsa demõ̃ratio. corpora sunt, quibus insunt quædam
res quibus sunt, & illa, quibus corpora sunt, ipsa sunt principiũ, quo ipsa mouẽtur
& quiescunt: & concluditur nobis hinc, ꝙ corporibus sit principium, quo corpo-

A ra mouentur & quiescunt: & hęc quidem est prima expositio noīs ipsius naturę. Prima itaque definitio huius demonstrationis est conditionis principij demonstrationis: & secunda conclusionis demonstrationis. & tota int gralıter est demr̄atio positione differens, quę largitur naturæ definitionem & esse: hoc est, ꝙ natura sit principium, quo mouentur corpora permanētibus ipsius corporibus per illud. Ostensum itaque est ex hoc sermone, quomodo possimus dicere, ꝙ demonstratio inferat definitionem, & quomodo non contingat hoc dici, & quæ sit cuius hoc sit semper: hoc est, demonstratio simplex, quę largitur definitionem, & cõcludit definitionem definitionis: hoc est, in ipsis compositis: & iam euenerūt illi ambę res hoc est, ꝙ largiatur definitionem & inferat definitionem, in simplici vero quæsito largitur definitionem, & infert semper: & hoc fit dum ipsum medium inest per se quęsito in sua definitione non res accidentales. Et illud est significatum sermonis Aristotelis, ꝙ signa non largiantur definitiones, licet iam acciderit, ꝙ inferāt definitionem in rebus ignotis scdm esse, sed illa non est definitio per se, prout non largiuntur ipsam causam, cum iam inferat ipsam causam, scilicet ipsum signum. Totum autem hoc euenit in demonstrationibus simpliciter, quarum medius terminus est causa maioris, secundum hoc itaque expedit, ꝙ intelligatur sermo Aristotelis in Secundo libro Posteriorum de potestate definitionum, & demonstrationum, & de suis communitatibus in his, quæ largiuntur, de quibus omnibus
B laudetur Deus.

De demonstrationibus Quia.
Quæsitum VI.

AVicēna non meminit de demonstrationibus quia: & hæc est, dum subiectum ipsarum fuerit compositum, non simplex, nam ipse putauit, ꝙ demonstrationis quia medij termini sint accidentia, minoris extremi, & non est apud ipsum modus occursus ad veritatem, existente ipso accidente prædicato de eius subiecto secundū esse necessarium, nisi per cogitationem causæ, qua illud prædicatum sit accidens illi subiecto. Ex quo autem causa est, quam nititur inferre per hanc demonstrationem, accidit nobis hinc, quando venamur ostensionem illius esse ex accidenti causato ab eo, ꝙ ostensio sit circularis, aut vera, vel rhetorica, dum nõ cogitatur causa. Exempli gratia, quia qui nititur ostendere esse crementi luminis Lunæ secundum figuram lunarem paulatine, impossibile est, quin sit vera apud ipsum, prout dicimus, ꝙ Lunæ crescit lumen secundum figuram lunarem
C paulatine per se: id autem, cui crescit lumen paulatine secundum figurā lunarem est sphæricum, necessitas autem dicti nostri, ꝙ Lunæ lumen crescat huiusmodi paulatine, non verificatur, donec innotescat causa, quæ est, quod ipsa sit sphærica. hoc autem ostenso satisfactum est eius ostensioni. Et similiter res se habet apud nos in specie demonstrationis quia, quæ fit per causam remotam, quod non notificat esse necessarium ipsi subiecto, hoc est, extremo minori, nisi ratione causæ proximæ propriæ, & secundum hoc non numeratur apud nos hæc species demonstrationis simplicis, hoc est, cuius propositiones sint immediatæ. Ille autem argumentatur hic duabus propositionibus: quarum vna est, quod omne prædicatum, quod est necessarium suo subiecto, est necessarium ratione causæ, quæ inest ipsi subiecto, cum sit illius causa. Id autem, quod est necessarium ratione causæ, quæ est in subiecto, est, cuius necessitas scitur ob scientiam illius causæ: ideo, dum non cogitamus causam, qua accidens inest subiecto, non peruenit nobis accidens esse necesse inesse ipsi subiecto. verbi gratia, quia ex dicto nostro, omnis coruus est niger, non peruenit propositio necessaria, nisi sciuerimus, ꝙ complexio corui decernat necessitatem coloris aliter dum enuntiaremus, ꝙ omnis coruus sit niger, quia penitus nõ percipitur coruus albus, esset, prout fit illi, qui enutritus esset in regione Aethiopię, & enūtiasset, ꝙ

omnis homo sit niger: ex quo ille nullum hominem percepisset, nisi nigrum. Totum autem hoc, est debilia reddere responsa Peripateticorum, & facere titubare suã sciam, nam maior pars causarum scientiarum naturaliũ notificat res posterio res apud nos, & omnes res naturales sunt cõpositę. Compositum autem est notius apud nos, q̃ suę causę, prout ait Ari. Nos autem dicimus existentibus differẽtiis sumptis in definitionibus, & rebus, quę sunt loco differẽtiarum non possibilibus esse, nisi sit ipsum definitum, cũ differentiæ non sint separabiles ab his, quorum sunt differentię, immo ex suo esse sequitur necessario esse ipsius definiti, quod est contra dispositionem partis, quæ est loco generis, & cum per se notum sit, ꝙ accidentia per se habeãt in suis definitionibus sua subiecta, aut genera suorũ subiectorum, quę sint suę differentię, notũ est, ꝙ sequatur ex his duabus propõnibus, ꝙ accidentia per se sint necessarii esse in suis subiectis. de quibus prædicantur, & ex hac parte cogitat animus, dum sumit in sua definitione illorum subiecta, quatenus sint suæ differentię, & si non cogitet proximam causam huius. Et ideo fit, qđ enuntiamus orationem, ꝙ rectitudo & circuitus non sint nisi magnitudinis, & si non cogitemus causam huius, neque ꝙ sit simitas nisi nasi, & si nesciatur causa simi: & pronuntiamus orationem, ꝙ omnis numerus sit par, vel impar, & si non dum constiterit nobis huius causa, nunquid paritas & imparitas sint accidentia: & non sint differentię sic, necessario videtur nobis dum putamus ꝙ subiectum sit in definitione prædicati, quatenus sit differentia: & notum est, ꝙ hoc non videatur de accidentibus, quæ sunt vniuersaliora subiecto. Sed videtur hoc de accidentibus coæquis suis subiectis. & hinc fit, prout ait Ari. ꝙ non verificetur nobis de accidenti, in cuius definitione est genus sui subiecti, ꝙ insit necessario ipsi subiecto, donec apud nos p se notum fuerit, ꝙ illud genus diuidat prima diuisione illius generis, inquantũ est illud genus in illud accidẽs, & eius oppositũ. & si, gratia exempli, esset genus corui, qđ est animal diuisum prima diuisione in albũ, & nigrum, & reliqua media, quæ sunt inter illa, iam occurreret nobis veritas, ꝙ omnis coruus sit niger. Sed ex quo non diuiditur in albedinem & nigredinem, nisi genus remotum, si diuideretur, & nigredo est de rebus accidentibus coruo per se, ergo notum est, ꝙ id, quod nos inducit ad necessitatem in essendi accidens ipsi subiecto, quod inuenitur in eius definitione, est eius genus proximum, vel ipsummet subiectum, & hoc etiam relinquitur de accidentibus, in quæ diuiditur primo, & per se, nam tunc illud genus habet aditum ad definitionem illorum accidentium. Et ideo, dum Abumazar sumit, ꝙ iam possibile sit, ꝙ genus inueniatur in definitionibus rerum, quæ non sint opposite sibiinuicem, non expedit ꝙ intelligatur, prout verba eius sonant, nam genus inuenitur in definitione prædicatorum rõne qua ipsa sunt opposita. Dum autem illæ res nõ haberent oppositũ, aut haberent oppositum, sed nos non cogitaremus illud, non verificatur nobis, ꝙ prædicatio sit necessaria, nam tunc verificaretur necessitas, dum verificaretur illius definitio. Sermo autem Auicennæ dicens, ꝙ cuiusque necessitas est ob aliquam causarum, illa necessitas sit illius, dum nouerimus illam causam, est propositio, quam nos concedimus, & putamus ꝙ causa, qua cognoscimus illius necessitatem sit ipsum subiectum, dum est vice differentię illius. Si vero adiecerit propositioni conditionem, quæ est, dum ait, propter aliquam causarum primarum, nõ concedimus ei hanc propositionem, quia iam prouenit nobis scientia ob aliquam causam nõ primam, & hoc dum fuerit quasi prima, & non remota, prout si fuerit secunda, & hæc est dispositio subiecti cum accidente, nam subiectum causa accidentis ob causam, qua subiectum constat. Nos autem non negamus, ꝙ scientia proueniens ex notitia huius causæ, hoc est proximæ, sit tutior q̃ scientia proueniens ex causa secunda remotiori: & ideo constet de re proxima ex his, quę ferũt causam ipsius esse, & vt vniuersalius inquam, sicut causa notificat esse rerum, hoc est, suum esse simpliciter, absque ꝙ notificet eius causam, sic cognoscimus plures res esse absq; ꝙ cognoscamus suam causam proximam, dum autem nouerimus illam causam, confirmatur illa scientia, Auice. itaque ex quo implicita est apud ipsum in demonstratione, quia scientia per causam, putauit ꝙ ibi non occurrrat ei nomen veræ scientiæ, hoc autem est moris illius, qui putat ꝙ vera certitudo sit quid nouum:

A hic autem eſt error. Iam autem oſtendit Ariſtot. in ſuo libro, ꝙ certitudo ſit exceſſus cognitionis, & ꝙ per hoc diſtinguantur artes a ſeinuicem: hoc autem eſt, quod dicimus de ſpecie demonſtrationum, quia quæ infert prius per poſterius, eſt id, quod dicimus de ſpecie, quæ infert accidens connexum per cauſam non proximam; nam cauſa non proxima conſtat ſecundum modum neceſsitatis eius prędicationis de ipſo ſubiecto, de quo prædicatur, dum conſtiterit ꝙ habeat aditū in eius definitionem, licet ſit non proxima. illud autem, quod eduxit hunc virum ad abnegationem harum ſuppoſitionum, & deſtructionem horum principiorum, in quibus conueniunt Peripatetici, eſt eius extimatio optima de ſcientificis viris. Sed Deus eſt qui dirigit ad id quod decet. Documentū

An definitio ſit particularis, aut uniuerſalis tantum.
Quæſitum. VII.

IAm dubitatum eſt de eo, quod fertur de diffinitione particularis, et de illo quod dicitur, ꝙ definitiones ſint intentionum, non particularium. Dubium itaque eſt, quia ſi particularis ſit definitio, illa ſignificaret naturam communem omnibus ſingularibus. Hoc autē
B ſic exiſtenti, ſingulare eſſet in quo conuenirent plures q̄ vnum. Iam autem dictum eſt in eius definitione, ꝙ ſit in quo non conuenirent plures, q̄ vnus. Hæc itaque eſt aduerſatiua impoſsibilis. Rurſus quia qd' ſignificat nomen ſingularis, eſſet vnum ſpecie plura numero, & ſic ſingulare diuideretur in ſingularia: hoc autem eſt abſurdum, & quæretur etiam de illis, in quæ diuideretur, nunquid ipſorum ſit definitio, necne? & expediret de illis, quod de primo. Res itaque ꝓcederet in infinitum, aut ſingularis eſſet definitio, quia particularis nō eſt definitio. Præterea, quando nō poſuerimus ſingularis eſſe definitionem, non eſſet apud nos illa res, qua differret ab vniuerſali, neque prædicaretur in eo quod quid eſt. Sed ex quo inuenimus rem de qua prędicatur in eo quod qd eſt, prout dicimus, ꝙ ſit, cuius conditionis eſt, ꝙ in eo conueniant duo, ſignificat ꝙ illius non ſit definitio. hæc itaque eſt defficultas, quæ accidit huic quęſito. Et non abſoluitur hoc dubium dicendo, ꝙ ſingulare ſit nomē ęquiuocū, nam ſi eſſet ęquiuocum, eius nō eſſet definitio, & deſcriptio, & vt vniuerſalius inquā, nō eſſet res faciens intelligere eius eſſentiam, & vniuerſalius non eſſet res, quæ verificetur de eo niſi per accidens: nam poſsibile eſt, ꝙ nominis ęquiuoci inueniatur prædicatū verificabile de eo per accidens, ſed non prædicatum verificabile de eo per ſe. Nos autem dicimus pro reſponſione huius, ꝙ aliquo modo ſingularium ſit attributum alicuius rei communis, & eſt priuatio communitatię, qu ineſt vniuerſali,
C hoc autem attributum eſt res priuatiua, & ſecundum hoc verificatur ꝙ eius ſit definitio, & non eſt vniuerſale prædicatum de pluribus. ex parte itaq;, qua eius eſt attributum commune, eſt in intellectu, quod eſt priuatio communitatis, quę ineſt vniuerſali, vt ſic eius eſt definitio, ex parte autem, qua nō eſt eius natura communis extra animam, eſt ſingulare, & non vniuerſale. Error autem huius ſermonis, eſt in propoſitione aſſerentis, ꝙ omne, cuius eſt definitio ſit vniuerſale: huius autem veritas eſt, ꝙ omne, cuius eſt definitio, ipſum eſt aliquod commune. Commune autem eſt vniuerſale, et iam poteſt eſſe priuatio vniuerſalis, nam priuatio vniuerſalis ineſt pluribus rebus, ſicut ineſt ipſum vniuerſale. Modus itaque erroris circa hoc eſt ſimilitudo, quæ eſt inter commune & priuationem vniuerſalitatis, hoc eſt, cum ambo inſunt pluribus, q̄ vni rei. Oſtenſum itaque eſt ex hoc ſermone, ꝙ ſingulare inquantum eſt ſingulare non communicetur alteri ſingulari & maxime in rebus, quæ ſunt extra animam, nam eſſet vniuerſale. Conueniunt vero ſingularia ſecum inuicem in priuatione vniuerſalitatis, Et hinc verificatur de eis ꝙ ipſorum ſint definitiones.

 D

Quomodo definitio sit notior ipso definito. *Quæsitum VIII.*

ID quod dicitur, oportet definitionem esse notiorem definito, potest intelligi secundum quatuor significata. Quorum vnum est, ꝙ conceptus definitionis confusus sit notior, q̄ conceptus definiti confusus. Secũdum autem est, ꝙ conceptus partium definitionis distinctus sit notior, q̄ conceptus definiti distinctus. Tertium est, ꝙ conceptus partium definitionis confusus sit notior, q̄ conceptus definiti distinctus. Quartum autem est, ꝙ conceptus partium definitionis distinctus sit notior, q̄ conceptus definiti confusus. Dum autem poneremus, ꝙ huius intellectus sit, ꝙ conceptus partium definitionis confusus sit notior, q̄ conceptus definiti confusus, est notum, ꝙ dum definiremus aliquam rem priorem secundum esse, & cognosci quo ad nos p rem posteriorem secundum ambas res simul, idest secundum esse, & cognosci, ꝙ iam accepissemus rem ad notificationem suiipsius, & hoc opus conceptus est aut verus prologus, idest petitio principii, aut simile verę petitioni principii: hoc autem est, qui definiret Solem, ꝙ sit astrum lucens in die: hic enim iam vteretur conceptu ipsius diei ad notificationem conceptus ipsius Solis. Semita autem conceptus Solis est, ꝙ perficiatur per conceptum diei, cum fuerit prior illo secundum cognosci & esse, ꝙ qui comprehendit intellectum conceptus Solis per conceptũ diei, fit, ac si acciperet ad intellectum rei ipsammet rem. Et similiter fit, si nos intelligeremus hinc, ꝙ conceptus partiũ definitionis distinctus sit notior, q̄ conceptus definiti distinctus, immo huic loco euenit quoddam inconueniens, quod est, ꝙ res, quarum definitiones sint per se notæ, notificent omnes definitiones suarum partium per se: hoc autem est absurdum, & sic est intellectus secundus, videlicet, ꝙ conceptus partium definitionis distinctus sit notior, q̄ conceptus definiti distinctus: sicque etiam contingeret de definitionibus, quæ componuntur ex rebus posterioribus, ꝙ non sit proprium notius eo, cuius est proprium, & hoc inquantum illud est notum per ipsum proprium. Tertius vero intellectus, qui est, ꝙ conceptus partiũ definitionis confusus sit notior, q̄ conceptus definiti distinctus, currit secundum cursum ipsius naturæ. nam pars compositi est notior, q̄ compositum, literę sunt notiores quam syllabæ. Notum autem est, ꝙ, si intellexerimus quod dicitur, ꝙ partes definitionis oporteat, ꝙ sint notiores q̄ definitum, significatum est id, quo non accidat nobis in definitionibus modus, quo fiat petitio principii, aut quasi petitio principii: nam possibile est esse aliquam rem priorem aliqua alia re secundum esse, & cognosci, & illa res sit posterior ea secundum ambas res simul. Sed, dum accepimus eius conceptum confusum in conceptu illius prioris, conceptus distinctus est notior illo, ex quo simplicia sunt notiora compositis, & cum hoc largitur de hoc priori conceptum perfectiorem: nam conceptus rei distinctus est perfectior, q̄ eius conceptus confusus, nisi posterius sit ignotum in esse ipsi priori, cum hoc nequeat sumi in conceptu prioris, neq; etiam prius in cõceptu rei, quam notum est in esse ei: sicq; secundum hoc conceptus diei confusus notior est apud nos, q̄ conceptus Solis distinctus. Dum itaque cognoscimus cõceptum Solis distinctum per conceptum diei confusum, iam nouerimus latẽs per manifestum. Et similiter ẽt, dum nouerimus conceptum confusum definiti per conceptum distinctum definitionis, noscimus latens per ipsum manifestum: quoduis autem horum duorum significatorum possibilium intelligatur de definitionibus expedit, ꝙ perscrutemur de illo. Et ante hoc etiam perscrutandum est, nũquid dum dicimus, ꝙ conceptus partium definitionis, quæ notificant, & agunt conceptum definiti per definitionem, sit notior q̄ ipsa definitio, vel q̄ ipsum definitum, aut vtrisque, eo modo quo dicimus, ꝙ in certitudine præmissæ sint notiores ipsa conclusione, aut hoc sit eo modo quo dicimus, ꝙ partes sint notiores toto, & particulares sint notiores vniuersalibus: nam non prouenit ex vi huiusmodi notioris, ꝙ ipsum sit notius naturaliter, & latens sit ignotius naturaliter, prout est dispositio præmissarum, & conclusionis. Sed ambo sunt naturaliter nota, hoc est, gratia exempli, de toto & partibus: nam notitia partium est vehementioris prioritatis

E

F

D secundum hanc speciem, quam notitia totius, & similiter res se habet de particularibus cum vniuersalibus: & idcirco vniuersale, quod ostenditur per particulares in ipsa inductione, non est ignotum naturaliter, immo est infra particulares secundum cognitionem, & particulares sunt manifestiores eo. Sed discrimen, quod est inter illa, non conducit ad hoc, quod notius sit notum naturaliter, & latentius ignotum naturaliter, sicut res se habet de præmissis & conclusione, & notum est, quod, si notitia actiua conceptus formationis, idest notitię quid est, sit notior, quam ipsa formatio eo modo, quo dicimus, quod pręmissę sint notiores ipsa conclusione, iam posset accidere formationi petitio principii similis illi, quæ accidit verificationi, idest notitiæ quia est: sicque esset hic petitio principii sophistica circa quia est, & petitio principij falsigraphi circa quid est: & sic inuenimus, quod intellexerit Abumazar hunc locum in libro Topicorum: & ideo transtulit id, quod retulit de hoc ex libro Topicorum in librum Elenchorum. Si vero conceptus agentium ipsum quid est per definitionem illam, & conceptus qui fit ex illis, sunt de genere notificantium, & excedunt seinuicem illi quo conceptus secundum magis & minus, notum est, quod ex hac specie non euenit vera petitio principii. nam ille, cui accidit, quod vtatur minus noto in ipso quid est magis noti, non dicitur quod non definiat omnino, quia petat in definitione vera petitione principii, sed dicitur de illo, quod non reddat melius, quam definitum, & non reddit ipsum melius,
B quia vtitur circa ipsum quid simile petitioni principii: & secundum hoc expedit, quod hæc species petitionis numeretur ad destructionem definitionis, & non subintrat secundum hunc modum in librum Elenchorum: & ideo inuenimus Themistium introducentem hunc locum in summam locorum malorum definitionis in libro Topicorum. Philosophus vero introduxit illum in loca destructionis definitionis. Ex hoc opere putatur, quod Abumazar ęstimauerit quod ipse sit falsigraphus, cum hoc quod Philosophus dicit in hoc libro, quod id, quod vere sequitur ex hoc sequatur, & ipsum quid est. Veruntamen præmissum est notum ex eo quod dicitur in libro Posteriorum, quod impossibile sit, quod procedamus a conceptu noto naturaliter ad conceptum ignotum naturaliter, nisi ex parte, qua conceptui noto adiicitur certificatio quædam: nā si definitū sit noti esse secūdum se ignotę definitionis naturaliter, oportet necessario saltem, quod ostēdantur per demōstrationē, quia sunt res agentes ipsum quid est, nā si res essent noti esse naturaliter, & notum quod sint partes definitionum, definitiones talium rerum essent per se notæ. Si autem definitum esset ignotum secundum esse, & quid est secundum definitionem simul. est notum quod res agentes eius quid est sint secundum definitionem, sed possunt largiri eius quid est per definitionem ex parte qua largiuntur eius esse. Sicque fit ex hac parte ex rebus agentibus ipsum quia est cum hoc quod sunt agentes ipsum quid est, & hæc est dispositio demonstrationis simpliciter, quæ
C largitur esse rei, eiusque definitionem simul, prout est ostensum in Secundo libro Posteriorum: & ideo non est possibile, quod dum esse definiti fuerit per se notum, & definitio ignota, quod illius definitio largiatur quodquid est, quod est notum nobis naturaliter, nam si esset possibile, possibile etiā esset de eo quod quid est naturaliter noto, quod largiatur per se quod quid est naturaliter ignotum. Hoc aūt sic existente, esset aliqua res pręter ipsum syllogismum, quo educeretur id, quod est naturaliter ignotum: & vt vniuersalius inquam, definitiones sciuntur, dū de significato ipsarum tria scibilia sciuntur: quorum vnum est, quod definitum sit ens: secundum, quod definitio insit definito: tertium autem, quod illa sit definitio, dum vnum, & duo, & tria hæc scibilia fuerint naturaliter ignota apud nos. Definitio itaque est naturaliter ignota, & ideo syllogismus est necessarius ad eductionem definitionis; sicque loca, quibus ostenditur, quod illa res insit illi rei, & sit ipsa definitio, sunt loca definiēdi. Hi itaque tres modi sunt vniuersaliter modi, quībus educitur ipsa definitio, & in omni materia, & sunt modi quos tradidit nobis Arist. in libro Topicorū, dum Topici pręcedentes ipsum putassent, quod non detur via ad eius ostensionem. Et Aristote. ostendit hoc in libro Posteriorum, quod syllogismus, qui largitur in esse definitionem ipsi deffinito, & hic qui componitur ex locis absolutis impossibile est, quod largiatur definitionem per se. Sed possibile est

de illo ſyllogiſmo, qui largitur eſſe ipſius deffiniti, dum medius eius terminus eſt D
ipſa definitio. Hęc autem res iam latuit in petitione principij. Hoc aũt ſic exi-
ſtente, dum conceſſerimus, ꝙ hęc ſpecies petitionis principii cadat in definitio-
nes, iam, oportet, ꝙ numeretur inter loca malitiæ definitionis, non inter loca de-
ſtructionis definitionis. Si autem quiſpiam diceret, quonam pacto Ariſtoteles in
troduxerit illam inter loca deſtructionis definitionis in libro Topicorum. Dici-
mus, ꝙ ex quo notoriũ eſt, ꝙ ſicut ipſum quia eſt, oporteat, ꝙ ſit ex rebus notis,
ſic, & ipſum quid eſt, prout dixit Ariſtoteles in ſuo libro Topicorum: ſicq; iam,
conuenit huic libro in locis deſtructionis definitionis, prout fecit Ariſtoteles.
Deum vero loquitur in libro Poſteriorum, tunc expedit, ꝙ numeretur inter loca
malitiæ definitionis, & ideo turbata eſt mens Themiſtij, & putauit, ꝙ debeat nu
merari in libro Topicorum inter loca malitię definitionis. & perplexa eſt mens
Abumazar, & putauit, ꝙ verus ſit ad deſtructionem definitionis. Hoc autem
oſtenſo, redeamus, & perſcrutemur ſignificatum, quod nobis videtur de illo,
nam, o vtinam ſcirem ſignificationem, quam expediat intelligi ex eo quod dicit,
ꝙ partes definitionis ſint notiores definito, & ꝙ cõceptus partiũ definitionis cõ
fuſi oporteat, ꝙ ſint notiores conceptu definiti cõfuſo, aut notiores cõceptu diſtin
cto, cum ex poſitione horũ duorũ ſignificatorũ non contingat abſurdũ. Dicimus
itaque, ꝙ iam oſtenſum ſit, ꝙ res definitæ cum ſuis definitionibus non euadunt
reliquam trium rerum, aut quod ſint ignoti eſſe & definitionis, aut noti eſſe, & E
ignotæ definitionis, aut noti eſſe & definitionis. Demonſtratio vero, quæ oſten
dit eſſe rerum ignotarum ſecundum eſſe et definitionẽ largitur ſuam definitionem
& ſuum eſſe, Notum itaque eſt, quod partes definitionis, & tota ipſa definitio nõ
ſint notiores, quam ipſum definitum: ex quo ambo noſcuntur per aliud, hoc
eſt, tam definitio, quam definitum. De illis vero quæ ſunt noti eſſe, & ignotæ
ſecundum definitionem, notum eſt etiam, quod partes definitionis ipſarum, &
tota ipſa definitio non ſint notiores, quam ipſum diffinitum, nam illud, quod ſci-
tur per ſe, notius eſt, quam id, quod ſcitur per aliud. De rebus autem, quæ ſunt
notæ ſecundum eſſe, & notæ ſecundum definitionem, iam videtur, quod eligibi-
lius ſit, quod partes definitionis, & tota ipſa definitio ſint notiores, quam ipſum
definitum, adeo, quod adiiciatur definitioni cum hoc, quod ſit perfectior def-
finito, quod etiam ſit notior eo. Si vero partes definitionum talium non ſint notio
res, ſed minus notę, illæ ſunt malæ definitiones. Oportet vero, ꝙ ad primã ſpẽm
definitionum inſtituamus conditionem, quod definitiones, & partes definitionum
ſint notiores definito, hoc eſt, quod ſumantur medii termini demonſtrationum,
quę largiuntur definitionem rei, & eius eſſe. In illis vero, quibus non oſtenditur
eſſe definitionis per ſignum, & definitum eſt per ſe notum, aut notũ per ſignum,
non inuenitur hęc conditio, neque ex parte neceſſitatis neque ex parte eius, quod
melius eſt. In tertia vero ſpecie definitionũ eſſe huius conditionis eſt qua eſt me F
lius, hoc eſt, de definitionibus per ſe notis: ſicq; ergo conditio neceſſaria continua
in omni definitione eſt, ꝙ conceptus partium definitionis agat conceptũ definitio-
nis, ſicut certitudo præmiſſarum agit certitudinem concluſionis. Differentia uero
inter vtranque eſt, quia conceptus actiuus, & paſſiuus definitionum differant ſe
cundum magis & minus, cum vtraque ipſarũ ſit primo nota. Certitudo aũt actiua
& paſſiua ſyllogiſmorum differunt, quia altera earum eſt naturaliter nota, & al-
tera eſt naturaliter ignota. Cum autem definitiones differant a ſyllogiſmis per
hanc rem eſſe partium definitionis eſſe notius definito, non eſt neceſſariũ in defi-
nitionibus, ſicut hoc eſt neceſſarium in ſyllogiſmis. Non eſt aũt cuiuſpiã dicere,
ex quo partes definitionũ ſunt notiores ipſis definitis, & definitio eſt notior ipſo
definito, ꝙ partes definitionis ſint notiores definito, ſed ipſa eſt perfectioris con
ceptus, rerum vero correlatiuarum partes definitionis, & definitũ ſunt vnius gra
dus notitię, ſed intelligitur ex parte ipſius definitionis, & ex ipſa definitione ſe-
cundũ ſe, hoc eſt, ꝙ conceptus partium definitionis confuſus ſit notior conceptu
definitionis in ipſo implicito, ſicut conceptus patris confuſus eſt notior conceptu
diſtincto filii in patre, licet tales definitiones non largiantur de definito maiorẽ
notitiã, quam largiatur ipſum nomen, Rurſus ex quo definitio notificat eſſentiam

A rei, scdm quod est inesse, essentiæ horum sunt in comparatione. Comparatio autem non est vna omnibus modis, nam habitudo patris, gratia exempli, ad filium scdm dici nõ est habitudo filij ad ipsum, licet sint subiecto vna, hoc est, qua sunt habentes habitudinẽ. Hoc aũt sic existente, habitudo ergo, qua concipitur pater, & qua largitus est suã essentiã, qua dicitur in cõparatione ad filiũ, est alia ab habitudine, qua filius largitus est suam essentiã, & est qua dicitur in comparatione ad patrẽ, licet pater & filius nõ sint vna eadem res. Igit̃ non sequitur ex definitionibus rerũ correlatiuarũ acceptio rei in sui met cõceptũ, prout primo occursu mẽtis putatur: nam sermo ꝑsuasiuus, qui induceret ad hoc opinãdũ, cõponitur sic, in cõceptu patris sumitur filius, & in cõceptu filij sumitur pater, sicq; pater sumitur in conceptu suijpsius, hic aũt est similis illi, quo dicitur, si Sol sumatur in cõceptu diei, & dies sumitur in cõceptu Solis, sicq; Sol sumitur in conceptu suiipsius. Modus aũt erroris est, quia dum nos sumimus Solẽ in cõceptu diei, & idẽ in cõceptu Solis, duę habitudies sũt vna habitudo, hoc ẽ, ꝙ habitudo diei ad Solẽ sumat̃ in cõceptu Solis, est eadẽ habitudini Solis ad diẽ, qñ dies sumitur in eius definitione, sicut est habitudo partiũ definitionis ad ipsam definitionem; duorum vero correlatiuorũ sunt duę habitudines differentes, nã habitudo patris ad filium est alia ab habitudine filij ad patrẽ, & similiter habitudo duorũ ad vnũ, quę est habitudo dupli, est alia ab habitudine vnius ad duo, quę est habitudo medij. Vna aũt

B dĩa est inter duas habitudines, nã habitudo partiũ definitionis ad definitũ est habitudo, quã facit ipse intellectus, sed habitudo rei ad aliud est extra intellectũ: sicq; habitudo scdm essentiam duorũ mutuo relatiuorum est ex parte, qua sunt mutuo relatiua. Si aũt acciperemus, ꝙ vtrũq; ipsorum sumatur in definitione alterius ex vna parte nõ accideret aliqd vltra malitiã definitionis: sicq; accidit hinc petitio principij, prout putauerunt Auicenna, & alij: nam, nõ accidit ipsi qd quid est petitio principij, prout ostẽdimus. Ostensum itaq; est ex hoc sermone, quo modo sit possibile, ꝙ dicatur, ꝙ partes definitionis sint notiores diffinito, & qd huiusmodi sit scdm modum necessitatis, & quid sit scdm modum præstantioris, & quo modo sit possibile, ꝙ dicatur, ꝙ circa definitionẽ occurrat petitio principij, & quo modo hoc sit impossibile, quod erat id, qd ostẽdere intendebamus. Hi aũt, qui cõtulerunt nobis hũc modũ huius tractatus, fuerunt nostri socij studiosi Morsiani; nam si hic fuerit aliquid, pro quo bene merendum sit, illi fuerunt potissima causa eius, ex quo nobiscum cõicauerunt in hoc, ille enim qui perscrutatur aliquã rem, & qui promouet ad illam, dicuntur communicare in illa; sicq; expletum est hoc quæsitum ad laudem Dei, qui adiuuit nos, exaltetur nomen eius. Amen. Nota, ꝙ hi sunt populi finitimi ex Morthula.

De definitionibus, quæ dicuntur positione differentes à demonstratione. Quæsitum IX.

C

ARistoteles putat, ꝙ demonstrationes, ex quibus educuntur definitiones, quę sunt definitiones, quas ipse vocat demonstrationes positione differentes, sunt demonstrationes, quibus contingit, ꝙ ipsarum termini medij sint causæ, quæ sunt extra ipsam rem, & in re, quæ sunt ipsum agens, & ipse finis, & materia, & forma: nam hę causæ sunt, ex quibus constituant̃ quidditates rerum, hoc est, definitiones, quę cõponuntur ex causis formalibus, hoc est, ex forma vniuersali, quę vocatur genus, & forma propria, quę vocatur dĩa. Et opinatur, ꝙ, dum termini medij fuerint ipsę quidditates rerum, ꝙ ex illis non ostendant̃ definitiones nisi ꝑ accidẽs, si cõcesserimus, ꝙ vnius rei sint plures, ꝙ̃ vna quidditas, prout videtur, ꝙ vnius rei sint plures ꝙ̃ vna definitio. Si aũt non concesserimus hoc, esset capituli ostensionis ipsius rei per seipsam. Huius aũt demonstrationis species est hęc, a est in definitione b, & b in definitione c: sicq; iam putatur, ꝙ concludat, ꝙ a sit definitio ipsius c, quę, prout ait Aristoteles, aut est logica, hoc est, non ꝑ se: nam predicatio definitionũ de seinuicem est ꝑ accidens: vel fit petitio principij, si dixerimus ꝙ vnius rei non sit nisi vna solum definitio. Species vero commu 2. Poster.

nes, quæ inferunt definitiones per causas, quę sunt extra causas, ex quibus fiunt D definitiones, quę sunt ipsę quidditates, illæ sunt demonstrationes per se, quę prout ait Aristoteles secundum se totas sunt definitiones positione differentes. Conclusiones autem ipsarum sunt definitiones, sed imperfectę, sui autem termini medij, si significatur de illis per orationem, sunt etiam definitiones imperfectæ, quę sunt principia demonstrationis, aut non significatur de illis per orationem, & sic sui termini medij sunt quędam ex causis ipsarum definitionum. Perfecta autem definitio est, quam continet hęc species demonstrationum secundum se totam, & perfectissima ipsarum est, quę significat medium terminum per orationem. Et hæc species demonstrationum, quædam est demonstratio simpliciter, & quędam demõstratio propter quid, & simplex vtriusque, & composita ex eis, & hoc siue fuerint noti esse in aliqua re & ignotę definitionis, siue fuerint ignotę secundum ambas res simul, hoc est, secundum esse & definitionem, & hoc vel simpliciter, aut secundum aliquam rem. Exemplum aũt illius, quæ est noti esse secundum aliquam rem, est eclipsis Lunæ, nam eclipsis est nota inesse Lunæ, ignota secundũ quidditatem, cum contingat esse remotionem eius luminis ob multas causas, & dũ componitur demonstratio sic, dũ fit Lunę eclipsis terra interponitur inter ipsam, & inter ipsum Solem: terra autem interposita inter ipsam, & Solem cessat lumen Solis a Luna: sicque concluditur, quod eclipsis sit cessatio luminis Solis ab ipsa Luna, quę est quiditas eclipsis. Dum aũt mutatur ordo huius demonstrationis se- E cundum se totam, fit hinc definitio perfecta eclipsis, nam eclipsis est cessatio luminis Solis ab ipsa Luna ratione interstitij terrę inter ipsam, & Solem. notum autem est, quod medius terminus hic sit causa extra quidditatem eclipsis, nam est eius efficiens, & notum est, quod sit definitio partis definitionis perfectæ eclipsis ex quo sumitur signum eius per orationem, & notum est, quod secunda pars huius definitionis sit conclusio demonstrationis, & aggregatum ex vtrisque est definitio perfecta: & hoc idem exemplum largitur esse, & quidditatem simul apud illum, qui non viderit eclipsim, & similiter si poneremus minus extremum ipsam eclipsim, & diceremus nunquid eclipsis sit cessatio luminis Solis a Luna, esset demonstratio largiens nobis quidditatem rei per suam causam, hoc est, eius definitionem. Hæ itaque demonstrationes sunt definitiones in potentia, & eas intendebat Aristoteles in hoc libro: & omnia attributa, & conditiones institutę demonstrationibus in primo libro Posteriorum sunt huius demõstrationis, & ipsa est vere, de qua simpliciter absoluitur nomen demonstrationis, de alijs vero non absoluitur nomen demonstrationis nisi secundum nominis æquiuocationem, & ideo nos putamus, quod demonstrationes, quarum medij termini sunt suę quidditates, sunt præter illas quidditates, quia non sunt veræ demonstrationes, ex quo non subintrat in eas per causas proximas maior pars specierum demonstrationum, quas continet liber Abumazar: & similiter sunt demonstrationes, in quibus ostenduntur p F demonstrationem quędam partes quidditatis de aliquibus, prout sunt demonstrationes, in quibus demonstratiue ostenduntur genera per differentias. Totum autem hoc iam ostendimus in nostris Cõmmentarijs supra librum Posteriorũ Aristotelis, & hic est sermo, qui ostensus est in vltimo Posteriorum, & certificatum est apud me, quod illa sit opinio Aristotelis circa demonstrationes, quæ largiunt ipsas definitiones. Iam autem ego scripsi alias de his; sed hoc est, quod expedit sustentare, quia ipsum est verum, & illud est, quod videtur post vehementem perscrutationem, & excessiuam considerationem, & est quædam res, quę non constitit alicui illorum Expositorum, quorũ tractatus peruenit ad nos, nec videtur ex verbis Abumazar, quod peruenerit ei illud ex verbis Aristotelis, licet ostensum sit hoc ex eius verbis in Posterioribus, & in libro Elenchorum. Deus autem est qui educit vota ad effectum, & roborat sapientiam, cuius nomen exaltetur. Amen.

Auerrois Questorum Finis.

A

CLARISSIMORVM QVORVNDAM ARABVM EPISTOLÆ POSTERIO-RISTICAE.

Abramo de Balmes interprete.

Auer. Epiſtola. De primitate prædicatorum.

ILlud quidem, de quo meminiſtis ex conditionibus demonſtrationũ poſitis ab ipſo Philoſopho, ꝙ ſua prędicata ſint prima, & alibi fecit mentionem, ꝙ prædicatum, vt plurimum, ſit vniuerſalius ſu-
B biecto, conuenit, ꝙ intelligatur de ſuis conditionibus prædicatorum, ꝙ ſint propria prędicatis ipſarum præmiſſarum, & prędicatis quæſtionum, & annectit conditionibus prędicatorum ipſarũ præmiſſarum cum hoc, ꝙ ſint propria, ꝙ ſint etiam immediata. Prædicata quidẽ quæſtionum abſque dubio ſunt prima, quando prędicata ſunt propria ſubiectis, q̃ oſtendantur per illas præmiſſas, & hæ quęſtiones vocantur primę, & illæ præmiſſæ dicuntur primæ. Huius autem cauſa eſt, quia intentio demonſtrationum eſt formatio per definitionem, definitiones autem ſunt propriæ definito. Si autẽ prædicatum quęſtionis fuiſſet vniuerſalius ſubiecto, prædicatum non eſſet pars definitionis, quoniam prędicatum vniuerſale, non euadit, quin ſit accidens, aut genus. Si autem fuerit accidens, medius terminus etiam eſſet cauſa ſui ineſſe ipſi ſubiecto, non cauſa ſui eſſe ſimpliciter. Demonſtrationis autem ſine dubio eſt, ꝙ terminus medius ſit cauſa eſſendi prędicatum ipſius quęſtionis ſimpliciter, & cauſa ſui ineſſe ipſi ſubiecto: quoniam hęc eſt cauſa eſſentialis, quæ, quando inuenitur, inuenitur & prædicatum, & quando aufertur, aufertur & illud, hoc autem accidit illi, quia hoc prædicatum eſt proprium ſuo ſubiecto, & poſterius eo, et ideo non fit in demonſtrationibus abſolutis, ſed in accidentalibus, hoc eſt in demonſtrationibus definitionalibus, & non fit penitus in eſſentia: & ideo ſubſtantia non oſtenditur p̃
C demonſtrationem. Abumazar aũt putauit, ꝙ oſtendatur per demonſtrationem, quando poſuit genera oſtendi per demõſtrationem per ipſas differentias, & hoc, quia ille putauit, ꝙ in demonſtrationibus ſufficiat, ꝙ medius terminus ſit cauſa amborum extremorum, vel alterius ipſorum, vt in ſuo libro dixit. Res autẽ non ita ſe habet, vt ipſe opinatus eſt: quoniam cauſa, quæ decernit eſſe ipſius rei, conuenit, ꝙ decernat ſuum eſſe ſimpliciter, & ipſius ablatio illius ablationem ſimpliciter. Si enim illa res eſſet ex his, quę ſunt in ſubiecto, decerneret ambas res ſimul. Si aũt eſſet ipſummet prędicatũ, hoc eſt, ꝙ eſſet ex his, quæ nõ ſunt in ſubiecto, eſſet priori ſubiecto, cum inſtituens conditionem, ꝙ cauſa ſit prior maiori extremo ſcdm eſſe, adeo ꝙ ſit cauſa ſui eſſe ſimpl'r, & eſſe ipſius ſubiecto, & eius ablatio decernat ipſius ablationem ſimpl'r, & ablationẽ eius a ſubiecto. Dñæ autem, quæ ſunt medij termini ad oſtenſionem generis de ſpecie, non ſunt huius cõditionis: nã cauſæ per ſe ſunt, quæ dum auferuntur, auferũtur cauſata ſimpliciter. Verumtamen, dum aufertur differentia, non aufertur genus ſimpliciter, ſed ſi aufertur, aufertur ab illa, a qua aufertur vna ſuarum differentiarum. Et ſimiliter dũ inuenit', nõ inuenitur genus ſimpliciter, ſed inuenitur in habenti differentiã, hæc autem eſt res, quæ non inuenitur in cauſis per ſe, hoc eſt, ꝙ dum auferuntur cauſæ per ſe, auferantur ſua cauſata ſimpl'r, & perinde Ariſt. tradidit in principio ſui libri Poſteriorũ canones, q̃bus regulant' hęc p̃dicata, & cauit a rebus fallẽtibus

circa ea. Sermo vero Philoſophi aſſerens, ꝙ pro maiori parte prędicata ſint vniuerſaliora ſubiectis, eſt hæc eadem res. Et perinde verę demonſtrationes ſunt rarioris eſſe ꝙ̄ demonſtrationes dialecticę communes, quę non ſunt diffinitiones in potentia. Iam autem expoſuimus hoc quæſitum in lib. Poſter. & in quęſitis logicis. Id vero, quod quęſiueras de ſermone Philoſophi dicentis, ꝙ dictum noſtrū, ꝙ album ſit lignum, non ſit enunciatio, cum alibi in ſui libris iam exemplificauerit de talibus. Nouiſsimi aūt noſtri non intendunt hic per prædicatum accidens prędicatum de ſubiecto: cuius cauſa eſt, quia dicere album habet duo ſub intellecta: quorum vnum eſt, ꝙ de albo intelligatur ipſummet accidens, & eſt ipſe color albus: dum vero de albo intelligitur ipſum recipiens albedinem, propoſitio eſſet vniuerſalior ſuo prædicato, & non eſſet enunciatio, & eſſet ſecundū gradum illius, qui poſuerit differentiam prędicatam de ipſo genere: & ideo fertur de talibus, ꝙ ſint prædicata pręter naturalem conſuetudinem, per id vero, quod dicit, nouiſſimi autem noſtri non intendunt hic per prędicatum accidens prędicatum de ſubiecto, ſignificauit illud nomine denominatiuo: quo autem modo ſubſtantia, quæ prædicatur de ſubiecto, ſignificatur nomine denominatiuo, ꝓut ſit in ſcda p̄miſſa vero eſſet, ſi dixiſſet ꝓpiores nobis eſſe ſtellas erraticas: totū āt hoc eſt notū, D

E

ABBVHALKASIM MAHMATH BEN KASAM.

De modo diſcernendi demonſtrationes propter quid, & demonſtrationes quia.

AIt Abuhalkaſis mahmath ben Kaſam philoſophus declamator. Quia periti ſpeculatores ſcientię logicæ iam perplexi ſunt circa cognitionem demonſtrationum propter quid, & demonſtrationū quia: & non fuit eis manifeſtatus ordo, quo diſcernuntur demonſtrationes propter quid, et quia cum eo quod tulit Abumazar circa hoc, pro quo commendandus eſt. Cauſa aūt ſuę perplexionis circa id, cuius memini, fuit id, quod accidit in editione demonſtrationum ex ſermonibus fallentibus corruptis, qui non ſunt de litera Abumazar. Ex quo autem non conſiderauerunt quod cecidit illud eſſe corruptum, & crediderunt ipſum, aſſeruerunt eius veritatem, & ordinauerunt circa illud demonſtrationes, & inuenimus eos, ꝙ detraxerint ſermonē ad ſuum libitum, & tradunt conditiones, quibus nimis recedunt a vero ordine, cuius meminit Abumazar: nec cōſtitit negocium ipſorum, adeo ꝙ diſceptauerunt circa ipſum: & apud quoſdam ipſorum inuenitur id, quod non eſt apud aliquos: & iam factus eſt ſermo de hoc inter me & quoſdam per iterum: vbi maior pars meę opinionis circa id fuit, quod in libro ſint ſermones fallentes corrupti: & non multum ſpeculatus ſum prius circa hoc, & perſuaſus ſum, quod ſatis eſt per ſermones Abumazar, dum in ſuis libris loquitur de his: & ſeparati ſumu ſinde abſque ꝙ haberemus rem, quam ille intenderet: ex quo aūt res ſe habet circa hanc rem præſtantem, prout memini, & non deſtiti mentis robur ſumere a complendo ſpeculationē circa illud, donec hoc contigerit: & poſui quęſtionem quęſitum ſecundum eius intentionem de ipſo prout facit initians id, de quo non fuit opinio alterius. Sicque creator ſua miſericordia direxit me ad ipſam veritatem: & quod hinc prouenit, conuenit illi, quod retulerat Abumazar: & ſpeculabimur id, quod ille retulerat in eius editione: ex quo autem notę ſunt circa hoc quæſitum duę opiniones, conſtituam eas in ſcriptis vt valeant dirigere illum, qui mihi ſuccedet. Dico itaque, quod omne quæſitum ſpeculatiuum ſcitur per ſyllogiſmum, prout oſtenſum eſt in libro Poſteriorū; om- F

A nis aũt ſyllogiſmus cõponitur ex ſubiecto quęſiti & eius prędicato, & re tertia, q̃
vocatur terminus medius, prout oſtenſum eſt in libro Priorum analyticorum : &
non facit acquirere ſyllogiſmus ſcientiam alicuius quęſiti; qua in eo ſunt duo ex
trema quęſiti. hoc aũt eſt abſurdum, nam ambo illa ſunt ipſummet quęſitum. Sic-
que ſi acquireretur ſcientia per ipſa ambo, acquiſitio ſcientię quęſiti eſſet abſur-
da. Sicque non relinquitur, niſi quod acquiratur ſcientia quęſiti per rem tertiam,
qui medius terminus vocatur: ſed niſi terminus medius ſit connexus vtrique duo
rum extremorum quęſiti, non faceret penitus acquirere ſcientiam; nam inter quę
libet duo, inter quę non eſt connexio, non eſt impreſsio, neque conſecutio. Hoc
autem eſt, vt eſt ipſe calor, ſicut relatum eſt in libro Peri geneſeos: ſicque oportet
ergo neceſſario quod inter terminum medium, & inter vtrunque extremum quę-
ſiti ſit quędam connexionum dictarum in libro Poſteriorum, vt proueniat ex ter
mino medio ipſorũ ſcientia ad ipſum quæſitum: & dum connexus fuerit medius
terminus duobus extremis quęſiti, eueniret ſciẽtia in actu: nam quæſitum eſt notũ
in potentia, & terminus medius reddit ipſum notũ in actu. Oportet itaque neceſ-
ſario, quod ſcientia, quam confert terminus medius ipſi quæſito, inſit termino me-
dio in actu: nam id qđ eſt in potentia, non educit ipſum in actum, niſi id quod eſt
in actu, ſicut eſt calor, qui eſt in ipſo ferro in potentia, educit ipſum in actum ca-
lor, qui eſt in actu ſuę ſpeciei. Hoc aũt iam demonſtratione oſtenſum eſt in ſcien
B tia Phyſica, & alibi; ſicque relinquimus ipſum. Prętera dum fuerit quęſitum
ignotum in actu, oportet quod terminus medius ſit notus in actu: nam verum
non cognoſcitur niſi per verum quale ipſum. Sicque iam oſtenſum eſt, ꝙ ter-
minus medius expediat, ꝙ ſit notus in actu, & ꝙ ſpecies eius ſcientiæ ſit ſpecies
ſcientię ipſius quęſiti. Species aũt ſcientię quęſiti eſt ſpecies ſciẽtię ipſius eſſe: hoc
eſt, ipſius quia, aut ſpecies ſcientię cauſę eſt eſſe ſimul, id eſt propter quid et quia
ſimul: & hę eędem ſpecies ſunt ſpecies ſcientię per terminum medium, ex parte
qua eſt terminus medius, & hoc. nam dum ineſt extremo minori. et ei ineſt extre
mum maius in actu, aut in potentia: & cum hoc non fuerit penitus cauſa, id eſſet
ſecundum ſcientiam quia ſolum: nam de eo ſcitur quod inſit minori ſolum, & qđ
ei inſit maius : & ideo quæſitum facit ipſum adipiſci notitiam, quod maius ſuorũ
extremorum inſit minori, prout relatum eſt in libro Priorum in prima figura, quę
eſt per ſe nota: dum vero fuerit cauſa ineſſendi minori, & maiori, & ineſſendi ma-
ius minori, modus eius ſcientiæ eſt modus ſcientię per cauſam, id eſt propter quid
nam id quod de illo ſcitur, eſt quod ſit cauſa ſolum. Dũ vero conſideramus ipſum
ineſſe minori, & ipſum ineſſe maiori, vt inde acquiratur ſcientia ipſius eſſe, & cũ
hoc ponitur cauſa intentionis, vt inde ſubintret ſcientia cauſę, ille eſt modus ſciæ
ſecundum eſſe, et cauſam ſimul; nam id, quod ſcitur, eſt quod dicitur de duobus ex
tremis, & quod ſit cauſa. Sicque inducemus neceſſario huius rei oſtentionem per
C ipſum. Sicque iam videtur quod modus ſcientiæ eſt per terminum medium, &
quod adipiſcitur in ſcientia quæſiti ſcibilis in potentia, fit per terminum me-
dium quod eſt ſcitum in actu. Dum autem id, quod adipiſcitur per ipſum in ſcien-
tia quęſiti, fuerit ſecundum perfectionem, illud erit agens. Regula autem eius pro
bationis eſt inſtrumentum: nam omne inſtrumentũ perfectum, vel agens, eſt agẽs
& regulãs ſuum operatum: nam circino, gratia exempli, fit circulus, & per illum
cõprobatur ipſe: & caligarius agit caligas, & comprobat eas. Perfectũ aũt agẽs
eſt, quod largitur perfectum finem quæſitum ab eo. Et medius terminus largit̃
perfectum finem intentum quæſiti ab eo : & eſt illius ſcientia in actu. Ipſe itaque
agit quamlibet rem: iccirco terminus medius eſt, quo diſcernuntur demonſtratio-
nes per eam ſcientiam, quam adipiſci faciunt de concluſionibus, quę ſunt ipſum
quęſitum: & ſi cuperes oſtendere, quod in hoc tractatu dictum eſt de ipſis prębmiſ
ſis, demonſtratiuis, quarum quędam ſunt notę per demõſtrationem ꝓpriam, aut
per demonſtrationem alterius cognitionis, & per experimentum quo adipiſcunt̃
prima principia experta, & compoſueris ex illis demonſtrationẽ, ſic fit hæc edu-
cta a termino medio ſcientia quęſiti a potentia in actum, expedit, ꝙ termino me-
dio inſit in actu ſpecies ſciẽtię, quam educit in ipſum quæſitum: id autem, cui ex
pedit ineſſe ſpeciem ſcientię, quam educit in quæſitum, eſt id, ad quod redit co-

gnitio quæsiti: est itaque terminus, in quem sit reditus in cognitionem quęsiti. D Iterum id, in quod redit ipsa res, redit in ipsum secundum ꝙ est agens & regula: in terminum autem medium fit reditus, secundum ꝙ est agens & regula: prout iam demonstratum est in præmissis. Si autem cuperes eius præmissas & compositionem, sic fit medius terminus agens perfectum, prout præmissum est: & omne agens perfectum est agens & regula, prout eius experimento directum est: terminus itaque medius est agens & regula: hoc autem confirmantur & cadunt, & reprobantur cæteræ regulæ. Sicque nunc reassumemus pro conformitate sermonis ipsius Abumazar cum hoc, qui construitur ex his sermonibus; & dicamus ꝙ notitia inessendi prædicatum ipsi subiecto, id est, quia, sit vna indiuisa. Scientia vero causæ, hoc est, propter quid, diuiditur in scientiam causæ essendi ipsum subiectum, & in scientiam causæ in essendi prædicatum ipsi subiecto, & in scientiam essendi prædicatum & subiectũ simul, prout retulit Abumazar in libro elementorum: sed ipse non meminit de scientia causæ essendi prędicatũ & subiectum simul, & nõ est aliquis arguẽs hoc. Quęlibet aũt causa est materia, aut forma, aut agẽs, aut finis: prout meminit in hoc libro. Sicut si acciperemus medium terminum inter hominem & animal per sciẽtiam causę ex materia, vt compositum ex vltimis miscibilibus, aut ex forma: & est sua cogitatione rationale, aut ex agente: & est quem genuit homo: vel ex fine: & est cui magis decet vt remaneat beatus post mortem, & vnaquęque harum est pars definitionis: nam definitio componitur ex vnaquaque quatuor causarum, prout meminit in hoc libro: sicut diximus ꝙ homo sit corpus compositũ ex vltimis miscibilibus: aut ꝙ sit animal rationale sua cogitatione: vel ꝙ sit corpus genitum, quod generat homo: vel ꝙ sit corpus decentius, vt moriatur, & remaneat beatus post mortem: omnes definitiones, & si componantur ex reliquis causis, currunt cursu formarum. Definitiones aũt sunt præstantiora prædicata, ad quæ declinãt omnes causæ. Sicq; medij termini demõstrationũ causarum, hoc est propter quid, aut sunt definitiones, vel partes definitionum duorũ extremorum ipsius syllogismi, aut alterius ipsorum: aut habent communitatem cum definitionibus amborum aliquo modo: & est sermo corruptus apud illum, qui intelligit partẽ veritatis. Patet itaq; nũc, quomodo ordinetur sermo, vt educatur in demonstrationes causarum, quarum medii termini sunt causæ, & conformatur illi quod primo ostendimus. Et totum, quod videtur ex hoc, est sermo Abumazar ad literam. Expositionem vero demonstrationis Abumazar absoluit, & dixit, ꝙ eius sint duæ species, quarum vna est, qua concluditur posterius de posteriori: dum fuerit vnus gradus posterioritatis ipsorum successus ad medium terminũ: & iam ostẽdit Abumazar de hac secunda specie, ꝙ eius terminus medius neutrius extremorum sit causa: dum dixit, dum fuerit vnus gradus posterioritatis ipsorum successus ad medium terminum. Et in prima specie ostendit, ꝙ terminus medius essendi sit etiam causa maioris extremi, F ꝙ vero cum hoc non sit causa minoris, est eius demonstratio quædam, quæ ostenditur ex eius dicto, ꝙ medij termini demonstrationum causarum, id est propter quid, sint definitiones, aut partes definitionum duorum extremorum, aut alterius ipsorum. Sicq; dum dicit, aut alterius ipsorum, aufertur ꝙ medius terminus demonstrationis quia, sit causa minoris. Demonstratio ergo quia est, cuius medius terminus penitus non est causa, prout prius ostendimus. Demonstratio vero essendi & causæ, hoc est quia & propter quid simul, est ipsamet demonstratio propter quid: sed dicitur demonstratio propter quid tantum in vna comparatione. Sicque dum sciuerimus ipsum esse, & inquisiuerimus scientiam, fit demõstratio, quæ facit nos acquirere scientiam causæ in comparationem eiusdem demonstrationis propter quid & quia simul; quia facit adipisci in esse prædicatũ ipsi subiecto per connexionem medij termini duobus eius extremis affirmatiuæ, prout diximus, & facit adipisci scientiã causæ, sicut terminus medius est cã: sed ex quo fecit ipsum inde adipisci, illa est scientia causæ, id est propter quid solũ: est ergo demonstratio causæ, id est pp quid in cõparatione ad nos: & sic est omnis demonstratio pp quid solum in cõparatione ad nos: in sui vero cõparatione omnis demõstratio causæ, idest pp quid, est demonstratio essendi, hoc est demonstratio quia:

A nam quæcunq; demonſtratio, cuius medius terminus connectitur ambobus eius extremis affirmatiue, facit adipiſci ipſum eſſe. Dum vero inquirimus ſcientiam cauſæ & eſſe ſimul, demonſtratio quę facit nos acquirere ambas res fit demonſtratio cauſæ, & eſſe ſimul in cõparatione ſui, & in comparatione ad nos: & non eſt differentia inter demonſtrationem cauſæ, id eſt pp quid & illam, niſi in comparatione ad nos tantum. Et ſatis fuit ipſi Abumazar commemoratio demõſtrationum pp quid, & demonſtrationum quia, & reliquit commemorationem demõſtrationum pp quid, & quia ſimul. Et fuit quidem ſatis illi commemoratio demõſtrationũ pp quid, ex quo nõ eſt differentia inter vtraſq;, niſi in cõparatione ad nos, & in relatione ad nos, prout oſtendimus. Ex quo aũt demonſtratio quia, & propter quid ſimilis eſt, quæ facit adipiſci ambas res ſimul, & medius terminus demonſtrationis propter quid eſt cauſa minoris, & maioris, & ineſſendi maius minori, hinc eſt demonſtratio cauſæ & eſſe ſimul quæ facit adipiſci ipſum eſſe, & vnam harum cauſarum, quælibet ipſarum fuerit: nam ex quo maius extremũ eſt præſtantius vtriſq; partibus quæſiti, cum ſit quæſitũ ſecundum veritatem, & ipſa oratio vocatur quæſitũ, propterea ſcientia huius partis eſt præſtantior, quã ſcientia alterius partis: & ideo demonſtratio, quę facit adipiſci eſſe & cauſam, quando eius medius terminus eſt cauſa maioris eſt prior & verior nomine demõſtrationis eſſe & cauſę ſimpliciter, & eſt dignior nominis demonſtrationis ſimpliciter. Sicque demonſtratio ipſius eſſe, & cauſæ ſimpliciter, eſt, cuius medius terminus eſt cauſa maioris extremi. Si aũt minus fuerit præter illud, eſt demonſtratio eius eſſe, & eſt demonſtratio ſimpliciter infra primam ſedm gradum impoſitionis nominis: & ideo dicit Abumazar, ex quo vna conditionum inſtitutarum ad demonſtrationem ſimpliciter eſt, ꝙ medius terminus ſit prior maiori eo modo, quo cauſa rei eſt prior ipſa re, hoc eſt, de demõſtratione, quæ eſt prior & verior, vt dicatur demonſtratio ſimpliciter: & aliquando fit cauſa ipſius eſſe, & cauſę ſecundum comparationem eius, & comparationem noſtram: dum hoc contigerit nobis circa illam. Dum vero nos voluerimus ſcire ſcientiam ineſſendi prædicatum ipſi ſubiecto, accipimus aliquam rem terminum medium, & contingit nobis circa hanc, ꝙ ſit cauſa; accidit itaque nobis eſſe & cauſa, quod ſi accidit nobis ſecundum primam intentionem, fit per illam ſcientia ipſius eſſe, hoc eſt, ſcientia. Scientia vero cauſę fit, dum accidit nobis ſecundum intentionem ſecũdam, & ex ſecundo ſyllogiſmo, & contigit ꝙ circa hoc compoſitus ſit primus ſyllogiſmus. Hæc itaque eſt ſumma eorum, quæ videntur nobis de regulis trium demõſtrationum, Rerum autem regula & directio glorioſi Dei eſt.

C

Cogitatio quartæ ſpeciei ſecundi generis congerierum demonſtrationum ipſius Alpharabii.

Fortaſſe notificatur tibi ꝙ error ſit circa quartam ſpeciem ſecundi generis congerierum ipſius Abumazar, quaſi eſſet demonſtratio cauſæ, ſeu propter quid: ſed eſt demonſtratio quia, nam medius eius terminus eſt poſterior vtriſque extremis. Crediderunt autem hoc, quia errauerunt, & dixerunt ꝙ proprium generis ęqualis eſt prius ſpecie, & adiacens generi cum eſſe ſpeciei. Hoc autem eſt abſurdum: nam proprium generis, ſiue æquale, ſiue inæquale, quod non conſtituit ſpeciem, eſt accidens ipſius: & reliquarum ſpecierum eius, & poſterius eo, & reliquis ſuis ſpeciebus: nam eſt primo poſterius genere, & eius ſpeciebus ſecundo. Huius autem inditium eſt: nam pars ſubſtantiæ non eſt niſi ſubſtantia, ac etiam, quia natura ſpeciei eſt magis prior natura generis, quam natura proprii ipſius generis: quia natura generis non prouenit, niſi cum natura ipſius ſpeciei: ſicut non prouenit natura ſpeciei, niſi cum natura generis; nam ambæ ſunt ad aliquid, & pro-

prium conſequitur naturam prouenientem: & ideo etiam ſecum conſequitur na D
tura, quæ conſequitur ipſum. Dum aũt natura generis prouenit cum ſpecie, ſicut prouenit natura ſpeciei cum genere, oportet ꝙ proprium conſequatur ambas naturas, & naturam generis, & naturam ſpeciei. Sicque firma tuam conſiderationem hic, & euades ab errore multorum locorum. Sicque explicitunt Quæſita logica, ad laudem glorioſi Dei, cuius ſapientiæ radius nos eripiat ab omni perplexione erroris. Amen.

ABVHABAD ADHADRAHMAN BEN IOHAR.

De termino medio, quando fuerit cauſa maioris, an imaginabile ſit ſecundum aliquem locum non eſſe cauſam minoris.

PEtiſti, Deus te adiuuet, de ipſo termino medio, quando fuerit cauſa maioris termini, an imaginetur ſecundum aliquem locorum eundem non eſſe cauſam illius eſſe in minori, adeo ꝙ ad ineſſe maioris ipſi minori indigeamus aliqua cauſa. Reſponſio eſt, ꝙ, quando interro- B
gatio ſumeretur ſimpliciter, hoc quod imaginatur & reperitur, eſſet medius cauſa maioris. & non eſt penitus cauſa ineſſendi maiorem ipſi minori, niſi ſecundum cognitionem ſolum; quia quæſitorum, & (vt vniuerſalius inquam) ipſarum propoſitionum eſt, ꝙ iam inſit maior illarum, & ꝙ verificetur ſuum prædicatum ſuo ſubiecto, ſecundum veritatem prędicati de illo ſubiecto. exempli gratia, ſit quæſitum, an riſibile & Geometra ſit homo: & dicamus, omne riſibile, vel Geometra eſt animal rationale, & omne animal rationale eſt homo, igitur omne riſibile, vel Geometra eſt homo. Sicque vtraque harum pręmiſſarum eſt vera & concluſio ſimiliter: homo autem non eſt vere prædicatum de ipſo riſibili, aut Geometra, immo res eſt econuerſo: quia riſibile & Geometra ineſt homini, qui de illo prædicatur: & hanc prædicationem dicunt prędicationem pręter naturalem conſuetudinem: & ideo medius terminus in hoc, & inconſimilibus eſt cauſa ipſius maioris, & non eſt cauſa eſſendi maiorem in minori, cum prędicatio maioris de minori in affirmatione ſit vera prędicatio: ſicque in talibus nõ imaginatur, ꝙ prædicatio ſit cauſa eſſendi maiorem in minori, non cauſa maioris ſolum. Et dixit Ariſtoteles, nec voco omnem prędicationem pręter naturalem conſuetudinem prędicationem omnino, & ſi forte illam ſic nominamus, vocamus eam prędicationem ſecundum accidens. Et Themiſtius poſuit has demonſtrationes inter demonſtrationes cauſæ ſolum. Et Alpharabius expoſuit hoc in hoc F
loco. Et ego expoſui hoc ſufficienti expoſitione in meo tractatu de combinationibus demonſtratiuis. Et ſimiliter dico, ſi quæſiti prędicatum non fuerit eſſentiale prædicatum ipſius ſubiecti, neque ſuum ſubiectum eſſentiale ſuo prędicato, ſicut ſi quæſitum eſſet, an omne ſedens ſit diſciplinabile: & dicamus omne ſedens eſt homo, & omnis homo eſt diſciplinabilis: ſicque omne ſedens eſt diſciplinabile. Hę itaque tres propoſitiones ſunt veræ, ex quo iam declaratum eſt in ſciẽtia Naturali, ꝙ ſedere ſit homini proprium, ſicut eſt ei ipſa diſciplinabilitas, ſed non omne ſedens eſt per ſe diſciplinabile, ex quo non omne ſedens eſt diſciplinabile, cũ ſedere ſit homini ꝑꝑ eius naturam, & eius diſciplinabilitas eſt propter eius rationabilitatem: medius aũt terminus huius ſyllogiſmi eſt cauſa maioris, ex quo homo eſt cauſa diſciplinabilitatis, quia eſt pars eius diffinitionis: & ſimiliter eſt conſuetudinis prędicamentorum, quæ mutuo prædicantur prædicatione accidentali; ſicut eſt noſtrum prędicare Geometrã de ipſo Medico, vel ſutore, aut tripudio vtentibus. Deus aũt nos dirigat ad id quod decens eſt. Amen.

Epiſtolarum Analiticarum.
FINIS.

CONTRADICENTIVM IN FACIEM LOCORVM IN DICTIS ARIST. ET AVER. super libris Poster. Analit.

Solutiones tum ex Marci Antonii Zimaræ, tum ex aliorum celeberrimorum philosophorum scriptis, excerptæ.

A AVer.edidit procemium super lib.Poster.Anal.qui inscribi- Contr.1.
tur de Demõstratione,& inquit, Aperiemus autem hoc secundum consuetudinem ipsorum interpretum,exponentes libri intentionem,eiusq; partes, ordinem, atq; vtilitatem. Quod autem hic sermo sit prologus,patet, quia est sententia Arist.3.Rethor.cap.14.ꝙ tria amplectitur Prologus,s. facere Auditorem docilem,beneuolum, & attentum.& in hoc Prologo hęc efficiuntur. Redditur Auditor attẽtus ex intentione,quia de demonstrationibus,atq; definitionibus. docilis ex ordine,&.pportione.beneuolus ex vtilitate.Immo ipsemet Auer.circa calcẽ huius procemij explicat hũc sermonẽ esse prologũ, dum inquit.Declaratum est igitur ex hoc sermone,quę sit intentio libri, & quę vtilitas,& quis ordo ipsius,ac partes suę.& hoc est,quod intendebamus aperire secundum consuetudinem virorum, qui solent exponere.Prologus vero sermo est rethoricus.vt 3.Rhetor.cap.14.

Sed contra,sermo Rhetoricus non vsitatur in doctrina demonstratiua, inquit Arist.1.Eth.cap.2.Simile quippe videtur a Mathematico persuasionem recipe-
B re,& ab oratore demonstrationem requirere.Idem habet Auer.in expo.Mag. 1.Post.1. Demonstrator non vtitur sermone Rhetorico: Rhetor enim aut per excẽpla,aut per enthimemata persuadet.Demonstrator uero inductione,& syllo docet.Demonstrator ergo non debet vti prologo.& sic apparet contradictio.

Tollitur faciliter contradictio. Quoniam alio modo vtitur orator prologo. alio modo philosophus.Orator ad ornatum,& ad vsum politicę, vt persuadeat. Philosophus vero,vt dirigat in veritatis cognitionem, vt verbis ipsius Auer.in calce huius Procemij vtar:vt exponat illi,qui vult intelligere verba libri,vt in procemio Phy.Dialectica dicitur scientia communis, & tamen locis dialecticis aliter vtitur dialecticus,q̃ alius artifex.vt 1.cœl.com.82.dicit Commentator ꝙ per fidem,debemus intelligere demonstratiuam rationem. Vnde Auer.2.Top. cap.26.dicit, ꝙ eadem regula potest esse demonstratiua,& topica. Igitur & demonstrator potest vti prologo ad aliud tñ propositũ.Sermones autem rhetorici, qui in doctrina demonstratiua non sunt vsitandi, sunt sinonima & exempla, vt explicat Auer.in 1.Ph.com.1.& tamen ijs sermonibus vtitur etiã philosophus: vt sint via ad intelligendum.3.de Ani.com.14. vt verificent sensatis demonstra

Demonstrator vtitur ꝓlogo.

Sermones rhetorici,qui in demõstratiua disciplina nõ vsitatur, qui sint.

& si vsitantur, quando? tiones.3.de An.com.6.vt explicent res non sensibiles,quę non intelligũtur nisi per comparationem.1.Ph.com,81,vt declarent res,in quibus est difficultas imaginandi,4.Phy.com,84. D

Contr,2, AVer.in Prol.commen.magnę Post.Anal.asserit quod in principio cuiuslibet libri quatuor sunt pręmonstrãda.Inquit enim,Aperiemus autem hoc , secundum consuetudinem ipsorum interpretum,exponentes libri intentionem , eiusque partes, & ordinem, atq; vtilitatem.

Oppositum habet ipse in Prol.Phy.vbi ait, in principio libri, secundum vsum glossatorum,dicam octo capitula, scilicet intentionem libri,vtilitatem,ordinem, diuisionem, proportionem,viam doctrinę, nomen libri,nomen authoris. Immo Ammonius hermeas in suę,quam super Prędicamentis Arist.edidit expositionis,pręfatione,enumerat decem,dum asserit,Decem autem sunt,quę pręmitti debent,capita.Primum quot modis Philosophorũ sectę nominentur : Secundum,de Aristotelicorum operum diuisione . Tertium, vnde Aristotelicorum operum sumendum initium sit.Quartum,quis finis Arist. philosophię.Quintum, quę perducit ad finem via. Sextum , quodnam genus sit Aristotelicę elocutionis.Septimum,cur obscuritati studuerit.Octauum,qualis sit oportcat auditor.Nonum,qualem interpretem esse cõueniat.Decimum,quot sint capita singulis Arist.cõmentationibus pręfanda. Hę itaq; summę sunt, quę quęri debent.ecce igitur contradictio manifesta tum inter Auer.& Auerr.tum inter Auer.& Ammon. E

Sol. Verum ijs in faciem pugnantibus locis facilis erit conciliatio, hac pręmissa distinctione.Quod aliquod modis duobus dicitur necessarium : vnus modus est vt dicatur propter esse,alius est propter melius esse.Distinctio est Auer.2.collig.ca pit.8.de iuuam.membr.

Necessitas duplex. Necessitas est duobus modis. Vnus est vt essentia primi sit necessaria essentię vltimi:alter vero,vt non sit ex necessitate,sed propter melius:vt melius est esse duo ꝙ̃ vnum.Auer.igitur in Prol.Ph.& Ammon.in pręfat.pręedic. ea adduxerunt , quę vberiorem astruebant doctrinam, quę,& si tot non essent,adhuc doctrinę viam pararẽt.Hic autem Auer.ea tetigit,sine quibus, interpretandis libris non paratur aditus. Quomodo autem hæc quatuor necessaria sint in glossandis autoribus Ammon.in sua pręfatione expos.pręedicab.Porphi.recenset.

Cur pręmittantur quędã in principijs authorũ interpretandorum. Inquit enim,Consueuerũt interpretes ea in enarrandis philosophorum scriptis semper proponere , non vt ipsi quicquam addidisse videretur , sed vt promptiores redderentur qui legerent,quiue audirent.Proponit vero Auerr. hic intentionem:siquidem,ea ignorata,legentis pigrescit animus : velut ijs accidit,qui eo,quo proficiscuntur,nesciunt.Partes,seu diuisionẽ,vt seriem, & numerum dicendorum intelligamus:Ordinem,Nam is hoc prius, illud vero posterius ponens,facilitatem nobis pręstat:vtilitatem,quia per ipsam ad opus aggrediendum promptiores,ardentioresque efficimur. F

Contr,3. AVer.in Prol.Post.inquit,existimauerunt aũt nonnulli, ꝙ quemadmodum melius est,vt primo inquiramus de aliquo intelligibili,& inuestigemus per viam dialectices, postea sequatur inquisitio demõstratiua:ita melius sit in doctrina,vt incipiamus a libro Dialectices. Idem Auer.2.Met.com.15.vbi exponendo dictum Arist.Absurdum est simul quęrere scientiam,& modum sciendi: ait,& ideo dixit Aristo.ꝙ necesse est,vt homo instruatur in cognitione vię cuiuslibet rei,quam vult declarare.& dixit hoc, quia Ars logica , quędam est vniuersalis omnibus scientijs,& quędam propria vnicuiq; scientię: & homo non potest esse instructus in qualibet arte,nisi sciendo vniuersalia , & propria de eis.& cum dixit hoc,dedit pręceptum valde vtile,& est ut homo addiscat illam cum adiunctione aliarum scientiarum:quoniam,tunc, neq; addiscet

A hanc, neq; istam, sicut dixit. quoniam malum est quęrere aliquam scientiam, & modum, secundum quem declaratur. Hoc enim simile est ei, qui docet homines viam, cum addiscit eam: aut qui intendit mediciuari hominem, & iterum addiscit medicinam. sicut de quodam dicitur, qui cum ad infirmum accessit, & propinauit medicinā ei, inspexit post librum, & mortuus est infirmus. hęc sunt Auer. verba. ex quibus clare habetur, ꝙ logica alijs scientijs est prior ordine doctrinę: quia per Aristo. modus sciendi ordine doctrinæ est prior; & per modum sciendi Auer. intelligit logicam. ergo.

Oppo. habet Auerr. 4. Met. com. 2. vbi ait, Hoc nomen ens dicitur de primis intelligibilibus, & secundis, & sunt res logicę. logica ergo. cum sit de secundis intellectis, non est prior alijs ordine doctrinæ, quæ sunt de primis intelligibilibus. Quia secundum præsupponit primum. ecce igitur clara contradictio in dictis Auerr.

Ioannes Gandauensis in q. Met. lib. 2. q. 12. dicit ꝙ aliquam scientiam esse primam ordine doctrinę potest intelligi dupliciter: uno modo ꝙ debeat ante omnes scientias doceri secundum necessitatem absolutam: & hic est vnus modus: secundo modo potest intelligi, ꝙ vna scientia sit prior ordine doctrinæ ex suppositione: vt ꝙ homo ex habitu notiori facilius deueniat ad ignotū: Modo logica non B est prior ordine doctrinę primo modo: quia multę scientię acquiruntur sine logica, vt dictum est de multis hominibus, qui didicerunt aliquid de mathematica, vt triangulum ęquilaterum super lineam datam collocari, vel aliquid de Astrologia, qui nesciuerunt vnam conclusionem in logica, neque loqui in modo & in figura. Etiam dicitur de Hippocrate, ꝙ sciuit perfecte Medicinam, & tamen nihil sciuit de logica. Sed secūdo modo logica bene est prior ordine doctrinę, quia dat bene esse, & disponit ad alias scientias: Vnde logica ex suppositione finis est prior alijs, Supposito ꝙ aliquis debeat syllogizare de rebus aliarum scientiarum prompte, & faciliter, & sine errore, & debeat se nosse scire. Vnde ex quadam congruitate, requiritur primo logica vt deueniamus ex habitu notiori ad ignotum. Vnde, si aliæ scientiæ ordinate essent traditę, non esset necessaria logica, vt pueri in ea primo docerent. Et tu dices, ꝙ tunc aliquis nescit se scire, quia scit alias sciētias sine logica. Verum est, quid ergo habes ex hoc, dum modo aliquis sciat bene de bene esse, quod requiratur ad alias scientias: forte, vt aliquis sciat vitare sophismata? Hęc est opinio Ioannis ibi.

Solutio. Positio Ioā. Andegauensis.

Hippocrates didicit sine logica disciplinas.

Sed hęc opinio uidetur a veritate nimis deuia: & potissima causa fuit, quę hūc doctorem in fallitatem induxit, quia cogitauit, ꝙ aliquis posset scire aliquam cōclusionem sine logica: sed, non considerauit ꝙ si aliquis habeat notitiam alicuius conclusionis, sic precise sine logica, ꝙ ille scientiam non habet: Et ratio talis C est: nam scientia est demonstrationis effectus, vt dicit Aristo. 1. Post. Artem demonstrandi, quæ in logica habetur, ignorans, impossibile est ꝙ scientiam aliquā habeat. Nam, ad hoc ꝙ aliquis sciat, non sufficit ipsum demonstrare, [illegible] oportet ꝙ demonstret, & sciat se demonstrare. Non possumus autem [illegible] demonstrasse, nisi cognoscamus nos demonstrationē constituisse ex primis, veris, prioribus, notioribus, immediatis, causisq; conclusionis: & hæc est sententia magni Alberti (quam etiam ipse Ioannes adduxit in 2. Metha. tamen nescio quo pacto intellexerit eam.) super Porphyrio, vbi ait, ignorans logicam, si aliquid scire videatur, nescit illud: quia se habet supra suum scibile, sicut se habet ignis ad combustibile, qui comburit, & nescit se comburere. Et tamen iste Ioannes tenet in q. 2. Metha. ꝙ aliquis possit scire, & non cognoscat se scire, sicut esset quando aliquis sciret sine logica, nescio in quo tex. posteriorum analiticorum hoc inuenerit. Hinc patet, quam perperam de se ipsis opinentur multi, qui reputant se scientes, & tamen logicam ignorant, Nullius enim rei se possidere scientiam proferre possunt, dum se scire ignorant. Dico etiam ꝙ illud, quod decepit Ioannem, fuit, vt liquido patet locus consequentis: quia ipse vidit alias scientias posse acquiri sine logica, habita per doctrinam a præceptore, credidit eas absq; logica absolute haberi posse.

Inuehitur cō tra positionē Ioan. de Gādau.

1. Post. te. 8.

Quid requiratur, vt aliquis sciat. 1. Post. te. [illegible] Albert. Magnus.

Sed facit difficultatē quod de aliquibus habetur, ꝙ in somno sciam acquisiue- [illegible] de [illegible] in sono acqsita

runt,& quod Ariſtotel.dicit in problematibus part.30.probl.1.quoſdam poetas D
euaſiſſe ex melanchonicis ægritudinibus. Ad hoc reſpondetur ꝙ iſta non ſunt
ſecundum mentem Ariſt.(dato ꝙ Ariſto.aliquando de talibus loqui videatur.)
Et ꝙ hæc reſponſio ſit vera , ſecundum principia philoſophorum , & ꝙ nulla
ſcientia vere poteſt acquiri ſine diſciplina demonſtratiua, & ex conſequenti ſi-
ne logica non poſsit acquiri,videas Auer. in fine ſui commenti de ſomno & vi-
gilia : vbi poſtquam multa dixit de ſomnis , ad iſtas dubitationes reſpondendo

Reſponſio ex Auer.

ait,In quo vero genere entium cadat iſta enunciatio,conſiderandum eſt:quoniã
genera rerum ſcitarum,aut ſunt ſcientiæ ſpeculatiuæ,aut artes operatiuæ,aut vir
tutes cogitatiuæ particulares:& eſt manifeſtum ꝙ iſta comprehenſio nõ eſt in
maiori parte,niſi in rebus futuris,cuius comprehenſio proprie eſt a virtutibus co
gitatiuis particularibus,quibus vtuntur ad comprehendendũ vtile,& nocens in
rebus futuris. Artes autem operatiuę, exiſtimatum eſt,ꝙ poſſunt acquiri in ſom-

Scientia per ſomnũ acquiſita eſt ęquiuoce ſciẽtia.

no.Scientię autem ſpeculatiuæ,remotum eſt vt accidat hoc in eis . Homo enim
naturam habet ad comprehẽdendum ſcientias ſpeculatiuas per proprias propoſi
tiones habitas.& ſi homo comprehenderet eas ſine propoſitionibus , tunc illæ
propoſitiones eſſent ocioſæ,& natura noluit hoc. Et vniuerſaliter,ſi aliquod in-
tellectum de intellectis ſcientiarum ſpeculatiuarũ acquiratur hoc modo,erit acci
dentaliter,& raro:& ſimiliter impoſsibile,vt per ipſum fiat ars ſpeculatiua, niſi
aliquis ponat hic eſſe aliquem modum hominum, qui comprehendunt ſcientias
ſpeculatiuas ſine diſciplina:& iſti homines,ſi ſunt, æquiuoce ſunt homines, im-
mo magis videntur angeli quam homines.Sed hoc videtur impoſsibile ex hoc,
quod dico:Cognitio enim ſpeculatina vna eſt in ſe,non diuerſa, ſiue fuerit ſcita
per diſciplinam,ſiue ſine diſciplina:& ſi eſſet ſcita per vtrunq; , tunc diſciplina
non eſſet accepta neceſſario in definitione eius:& ſic ſumus inter duo,aut vt di-
camus ꝙ iſta cognitio æquiuoce dicitur cum cognitione humana: aut vt cõceda
mus ꝙ eadem res inuenitur per cauſas diuerſas , & ſecundum hoc reſpectus rei
ad ſuas cauſas,quibus conſtituitur,non erit neceſſarius. & omne hoc eſt impoſsi
bile: dicere autem ꝙ poſsibile eſt vt imagines rerum ſpeculatarum acquirantur
ab aliquo modo hominum hoc modo comprehenſionis,impoſsibile eſt:quoniam
acquiſitio earum hoc modo eſt ſuperfluum,cum iam acquirantur ab homine mo
do perfectiori : niſi aliquis dicat forte ꝙ iſte modus cõprehenſionis eſt proprius
eis,in quibus eſt poſsibile vt addiſcant ſcientias ſpeculatiuas:ſed iſti,ſi ſunt,ęqui
uoce ſunt homines:hæc Auerr.neſcio quid clarius:mihi uidetur,ꝙ ſecundum pe
ripateticos,euacuatum ſit dubium de ſcientijs per ſomnum,& huiuſmodi. Ad il- F

Ad illud,qđ de Hippocrate dicitur.

lud autem,quod de Hippocrate dicitur,dico,ꝙ falſum eſt illud,quod dicitur,ſcili
cet ꝙ Hippocrates dialecticam ignorauit. Fuit enim in medicina dialectico de-
monſtrandi genere vſus,ſicuti a Galeno ipſo multis in locis , ſed pręcipue in li-
bris de elementis ſecundum Hippocratem,& in libro de natura humana manife
ſte oſtenditur,vt falſus deprehendatur Arabs expoſitor,Petrus Apponus,& lõ
ga latinorum caterua. Qui ignoraſſe dialecticam Hippocratem putauere. Nec
enim eſt verum,quod ſcripſerunt,ſ.Hippocratis tempore dialecticam inuentam
non fuiſſe,Paulo enim ante Platonem Hippocrates fuit,immo Platone naſcen-

Dialectica Zenonis añ Hippocratẽ.

te,Hippocrates celebris habebatur,vt in Cronicis ſcribit Beda. Dialectica vero
eo tempore erat,vt quam Zeno eleates, Parmenidis diſcipulus , multo ante in-
uenerat,& Cleantes,Chryſipuſq; maxime excoluerãt.Extat adhuc Hippocra-
tis Epiſtola, in qua Theſſalum filium ad Geometriæ, & Arithmeticæ ſtudium
excitans,totam geometriam in demonſtratione conſumari dicit.Et dato,ꝙ eſſet

Logica per inuentionẽ, & p acquiſitionem.

verum iſtud,quod de Hippocrate dicitur.ſ.ꝙ logicam non didicerit, & ſcientias
adeptus ſit,quod tamen falſum eſt:non tamen propter hoc habetur ꝙ ſine logi-
ca abſolute habuerit ſcientias. Sed dici poſſet , vt periti dicunt , ꝙ Hippocrates
ex bonitate intellectus,& complexionis per inuentionem venit in notitia ſcien
tiarum, & in cognitionem logicæ , & per logicam illam habitam per inuentio-
nem in cognitionem aliarum ſcientiarum deuenit . Vnde oportet , ꝙ per ea-
dem media procedat ſuper vna concluſione ſcibili aliquis per inuentionem,per
quæ deuenit aliquis ad eandem per doctrinam : veritas enim in ſe eſt vna , &

A vno modo, & via acquisibilis.

Ad formam igitur contradictionis dico, ꝙ logica est prior ordine doctrinæ cæteris scientijs, absolute loquendo, & non ex suppositione finis, modo, quo Ioannes dixit. Et ad auctoritatem Auer. in 4. Metha. 2. dico ꝙ logica est de secundis intentionibus primo, & per se, & non de rebus: & cognitio intentionum non dicit ordinem posteriorem, ita ꝙ dependet ab alijs scientijs, sed potius econuerso. ergo non obstante hoc, ꝙ sit de secundis intentionibus, adhuc potest esse prior ordine doctrinę. Vnde patet ꝙ Auer. non sibi ipsi contradicit. Ad formam contradictionis.

Sed Ioannes insurgit contra istam responsionem, & dicit eam non esse cautam: quia logica primo, & per se considerat res, & non intentiones, quia sic, non faceret cognitionem veritatis, & falsitatis, quia prędicationes non verificantur ex parte intentionum, ita ꝙ genus prędicatur de specie, uel species de indiuiduo, sed potius ex parte rerum, quam tamen veritatem habet logica pro fine: & ipse credit logicam primo, & per se considerare res subiectas intentionibus, & considerare per se, non primo intentiones. Instātia Io. a Gand. Error Ioan. a Gand.

Sed certe sua fides non est cauta, & suum credere malum est: & mirum est de tam magno viro ꝙ talia in istis, quę quasi puerilia sunt, dicat, & in tam magnū errorem veniat Falsum est enim ꝙ logica primo, & per se sit de rebus intentio-
B nibus subiectis, & ꝙ intentiones consideret per se, nō primo. Nam scientia principaliter, & per se est de subiecto, & omnia, quæ considerat, considerat propter illud, vt patet per Aristotel. doctrinam primo Poster. & stultum est dicere ꝙ subiectum scientię per se, & non primo consideretur in illa. In logica autem (non curando pro nunc si sit scientia, vel instrumentum) illud, quod est subiectum, est intentionale, & non reale, vt patet per Auer. Albertum. Sanc. Thomam, Scotum, & plures alios. &, si aliqui doctores diuersi sint de subiecto logicę, differentia non est penes hoc, si sit reale, vel intentionale: ergo falsum est ꝙ primo, & per se consideret res, & per se non primo consideret intentiones. Subiectum per se, & primo consideratur in scia.

Amplius, logica dicitur rationalis, vt patet per Boetium, & non realis: si principaliter esset de rebus, melius esset, vt diceremus eam realem, quia magis proprie loqueremur.

Amplius Aristo. in principijs librorum logicę, plerumq; ponit suam intentionem principaliter circa secundas intentiones: vt in libro Periher. vbi ait. Primū oportet constituere quid sit nomen, & quid sit uerbum, postea quid affirmatio, & negatio, & enunciatio, & oratio: Et in principio libri priorum ait. Primum oportet dicere circa quid, & de quo est intentio: quoniam circa demonstrationem, & demonstratiuam disciplinam: deinde determinare quid est propositio, & quid terminus, & quid syllogismus, &c. & ibi hoc etiam ostendit Auer. dum declarando
C intentionem libri ait, & dicemus ꝙ id, quod quęrimus hoc in libro, est demōstratio: quoniam syllogismū quærimus, quia demonstrationem quęrimus. Et in principio Topicorum, Aristo. ait propositum quidem negocij est methodum inuenire, qua poterimus syllogizare de omni problemate ex probabilibus, & nos ipsi dispositionem sustinentes, nihil dicemus repugnans: primum enim dicēdum quid est syllogismus, &c. & Auer. in Med. expo. primi Topic. cap. primo. in principio huius libri intentio est methodorum, & vniuersalium, ex quibus ars topica componitur, & illorum quibus perfectior, & pręstantior fit, scientiam tradere, & Aristotel. in libro Elenchorum tali vtitur principio: de sophisticis autem elenchis, & de his, qui videntur quidem elenchi, sed non sunt: sunt autem paralogismi, dicemus, incipientes secundum naturam a primis: & Auerr. in Med. expoli. super primo Elenchorum cap. 1 in principio. Intentio huius libri est loqui de sophisticis elenchis, qui putantur esse elenchi veri, sed sunt paralogismi, &c. Restat igitur ꝙ Aristotel. in partibus logicæ, vbi in principio ponit intentionem, ponit eam circa intentiones principaliter: sequitur ergo, ꝙ logica ipsa ex illis partibus integrata, principaliter sit de intentionali, & non de re.

Præterea Auer. dicit 4. Metha. 2. ꝙ logica est de secundis intelligibilibus: certum est ꝙ talia sunt intentiones, ergo, &c.

Etiam illud est primo consideratum, quod in ea definitur, diuiditur, & de quo

pafsiones,& proprietates demonſtrantur.In logica non diffiniuntur res, nec res diuiduntur per ſe,nec de eis paſsiones,& proprietates demonſtrantur, ſed de intentionibus ſecundis,ergo,&c maior patet:& eſt Ariſtotel.in primo Poſter.minor patet, quia in logica definitur intentio generis,ſpeciei,differentię, & accidẽtis.Similiter enunciatio,ſyllogiſmus, & reliqua:nullibi tamẽ intentio prima definitur per ſe:&,ſi aliquando fit,hoc eſt per accidens,vt attributionem habet ad intentionem ſecundam,ſicut in prædicamentis,contingit res per accidens conſiderari.ſ.in ordine ad intentiones ſecundas.

Præterea, Auicen.in primo ſuæ Metha.cap.2.ait,ſubiectum vero logicæ, ſicut ſciuiſti,ſunt intentiones intellectæ ſecundo , quæ apponuntur intentionibus primo intellectis,ſecundum hoc,ꝙ per eas peruenitur de cognito ad incognitũ, non inquantum ipſe ſunt intellecte . Itidem Boetius ſuper Porphyrio.S.Thomas in quæſtione ſuper Boetio de Trinitate, Albertus Magnus, & Scotus, & multi alij.

Cauſa erroris Ioannis. Sed cauſa erroris fuit,quia Ioannes vidit aliquas definitiones in logica traditas,non verificari in ſecundis intentionibus,ſed in primis:& ideo dixit logicam primo de rebus conſiderare. Sed hoc non obſtat , quia in ipſis intentionibus ſecundis veritas,& falſitas reperitur tanquam in ſigno , in rebus autem talis veritas reperitur,tanquam in ſignato. Vnde propoſitiones logicales de actu ſignato, verificantur in actu exercito in intentionibus primis,& etiam in ipſis intentionibus ſecundis veritas propria reperitur , vt in ſignato, ſicut, cum dicitur, ſpecies eſt vniuerſale,& ſubiectum non eſt prędicatum:& ex omnibus his patet,quantum iſte Ioannes in hoc errauerit,& ꝙ logica eſt prior, & neceſſaria, quod erat intentum.Vnde vna ex cauſis propter,quam contingit error in ſcientia naturali,eſt ignorantia logicę:nam Ariſto. plerumq; antiquos reprehendit , & eos errafſe manifeſtat,et propter logicę defectum paralogizaſſe:neceſſe enim erat eos falli, quia abiecta ſcientia diſputandi de rerum veritate perquirerent , (vt ait Boetius ſuper Porphyrio) Ideo Auerr.1.Phyſi.commen.71.Antiquiſsimi enim quum intendebant perſcrutari de entibus , accidit eis quæſtio, quam non potuerunt ſoluere propter paucitatem exercitij in Dialectica. Non autem ob hoc,qui in ſophiſmatibus continue verſantur,glorientur , ſed illi,qui bene veritatem inſequuntur.Et hęc ſufficiant pro hac materia.

Contr.4.

INquit Auerr.in expoſi.Mag.6.1.Poſt.ſoluendo dubium Memnonis.ſignificat nobis, ꝙ per hoc ſoluitur dubium:& hoc , quoniam non eſt mirum,neque formido , ꝙ aliquis addiſcat aliquid, quod ſcit ex parte,& ignoret ex parte,vſquequo deueniat a modo, quo cognoſcit ipſum,ad modum , quo non cognoſcit ipſum. immo hoc eſt conſentaneum.ecce igitur ꝙ anima quandoq; verſatur in ignorantia,& quandoque in ſcientia. Quod non intelligebat Menon.Inſurgit igitur difficultas . an anima verſetur plus in ignorantia, ꝗ̃ in ſcientia ? Ariſto.2.de Ani.tex.com.151 . contra Antiquos dicit.& tamen oportuit ſimul ipſos de deceptione dicere.magis proprium enim eſt animalibus, & plurimum tẽporis in hoc permanet anima. & Auerr.in commen. dicit Error enim magis inuenitur in animalibus:& anima in maiori tẽpore inuenitur ignorans,& errans,ꝗ̃ ſciens.ex quibus clare patet, animam verſari per maius tempus in deceptione et ignorantia,ꝗ̃ in ſcientia.

Opp.huius habetur ab Ariſt.2.Cœl.tex.com.38.vbi ait neque æquali tempore prẹter naturam, & ſecundum naturam , neque omnino potens , & impotens. Auer.in Paraph.illius tex.dicit.Debilitas autem diſpoſitio eſt præter naturam. & ꝙ prẹter naturam fit,non poteſt eius permanentia adęquari tempori permanentię rei naturę,nedum vt permaneat tempore infinito. Morbi quidem tempus longe breuius eſt tempore ſanitatis.Et in com.Quod tempus diſpoſitionis , quod eſt extra naturam,ſit æquale tempori diſpoſitionis naturalis, eſt cõtrarium ſenſui.Item Auer.3.Cœl.com.24.Nihil videmus,cuius duratio ſecundum ſuam di-

A spositionem naturalem sit minor, quam secundum non naturalem, verbi gratia, quia sanitas est naturalis, & infirmitas nō naturalis, necesse est vt tempus sanitatis sit maius tempore infirmitatis. & subdit, nihil videmus in dispositione naturali, cuius tempus sit breuius, quam in dispositione non naturali, & in Paraphr. illius tex. quamobrem, quod inest sensibilibus secūdum cursum naturæ, esse quidem habet aut in plurimo temporis, aut semper: et quod est extra naturam esse habet in pauciori temporis. Scientia dispositio est naturalis. 1. Met. in Procemio tex. 1. ignorantia dispositio est in naturalis 9. Met. tex. com. 22. igitur magis versari debet anima in scientia, quam in ignorantia & deceptione, ecce igitur contradictio.

Ad hoc respondetur, Aliquam dispositionem alicui inesse dupliciter cōtingit, aut per se, aut per accidens. Perpetuitas violento per se in esse non potest, per accidens vero potest, 2. Cœl. com. 108. sic corruptio perpetuo durat. senectus & fatigatio intellectui per se inesse nequit, per accidens vero sic. 3. de Ani. com. 7. Multæ sunt propositiones per se veræ in scientia naturali, quæ tamen sunt per accidens falsæ. sicut commentator. 6. Physi. com. 15. dicit. Dispositiones igitur naturales sunt longioris temporis, quam innaturales, tamen, propter aliquod impedimentum, & per accidens aliqua dispositio naturalis est minoris temporis, quam in naturalis: vt de scientia. & hoc modo habet veritatē, & intelligitur dictum philosophi, & Auer. 2. de Ani. 151. Nam homo per plurimum tempus propter accidentia ipsi perturbationem præbentia, in ignorantia existit. Hęc est Simplicij responsio in illo loco, quæ consona est Aristotel. 10. Eth. cap. 10. plura impedimenta narranti. — Solutio.

B

Et, si dicatur. ergo in scientia ab Arist. ponitur id, quod est per accidens. cuius oppositum dicit in 1. Poster. dum ait, Demonstrationes non sunt de his, quæ sunt per accidens. — Obiectio.

Ad quod respondetur, quod propositio Arist. posita in 1. Post. glossatur ab Auer. 4. Phy. com. 20. hoc modo. s. quod intelligitur de his, quę sunt per accidens raro. fallit autem de his, quę sunt per accidens semper. Nam de his, quæ sunt per accidens semper, possunt fieri demonstrationes veræ, non essentiales, quæ dicuntur demonstrationes dialecticæ. Tamen per demonstrationes veras, & nō essentiales, non debemus intelligere demonstrationem, quæ fuit definita in 1. Posterio. quia ibi ostenditur, quod demonstratio procedit ex his, quę sunt per se, & necessaria. & quod esse necessarium, ex quo fit demonstratio, est per se. Sed per demōstrationes veras, non essentiales, quę dicuntur dialecticæ, intelliguntur rationes, quæ procedunt ex veris, & necessarijs, non tamen ex his, quæ sunt per se. & istę appellantur rationes logicæ, & non dicuntur propriæ demonstrationes. Vnde Them. 2. Poster. cap. 30. dicit, quod potest fieri reciprocatio in rationibus a causa ad euentum, & ab euentis ad causam: sed processus ab euentis ad causas est logicus syllogismus. Processus vero a causis supra euentum est absoluta demonstratio, & sic cessat dubitatio. — Dilutio. — De his, quæ sunt per accidens, est demonstratio. — Demonstrationes veræ, non essentiales, quę sint.

C

Aristotel. 1. Poster. tex. 12. inquit, Dico autem ad nos quidem priora, & notiora, quæ sunt propinquiora sensui. simpliciter priora, & notiora, quæ longius: sunt autem longissime quidem ipsa maxime vniuersalia, proxime vero ipsa singularia: & opponuntur hæc sibi inuicem. vbi Auerro. in expositio. Med. illius tex. ait longinqua a sensu omnino sunt ea, quæ sunt vniuersalia, propinqua autem, hoc est notiora apud nos, sunt particularia. & 7. Met. tex. commen. 10. singularia sunt notiora apud nos, quam magis vniuersalia. ecce singularia sunt notiora apud nos. — Contr. 5.

Opposi. habet Aristotel. primo Physi. tex. commen. 3. sunt autem primum nobis manifesta, & certa confusa magis. S. Thom. in expo. illius tex. dicit, quod Aristotel. per confusa, intelligit vniuersalia: Quod autem vniuersalia sint confusa manifestum est, quia vniuersalia continent in se suas species in potentia, & qui scit aliquid in vniuersali, scit illud indistincte; tunc autem distinguitur eius co-

gnitio,quando vnumquodque eorum,quę continentur in potentia in vniuerſali, D
actu cognoſcitur: Qui enim ſcit animal, non ſcit irrationale, niſi in potentia.
Prius autem eſt ſcire aliquid in potentia, q̃ in actu: ſecundum igitur hunc ordi-
nem addiſcendi,quo procedimus de potentia in actum,prius quo ad nos eſt ſcire
animal,q̃ hominem: & ſic per ipſum clarum eſt,ꝙ per confuſa Ariſtotel.intel
ligat vniuerſalia:& ſic vniuerſalia erunt nobis notiora. & ſecundum hanc ex-
poſitionem Ariſtot. ſibiipſi contradicit. Hæc ēt contradictio ſequitur ſecundum
expoſitionem Auerr.& licet hoc non ſic appareat in com.3.apparet tamen cla-
re in commen.5.vbi Auerr. digrediendo mouet quæſtionem, & dubitatio talis
eſt, quia videtur ꝙ ſermo Ariſtotel. in text.3.& 5.contineat eandem ſenten-
tiam, quia Ariſtotel.in tex.3. dicebat ꝙ magis nota ſunt magis confuſa. Aut
tu intelligis per confuſa ſingulare, aut ſpecies ſpecialiſsimas: ſi dicas, quod per
confuſa intelligit ſingulare, hoc non poteſt dici, quia Ariſtotel.loquebatur de
via doctrinæ, quæ eſt demonſtratio quia, demonſtratio propter, & ſimpliciter:
ſingularia autem non ingrediuntur demonſtrationem aliquo modo. Immo dicit
Alexan.& Ioan.Grammaticus,ꝙ Ariſtotel.in lib. Prior.non definiuit propo-
ſitionem ſingularem, quia nullo modo ingreditur ſyllogiſmum, ergo nec de-
monſtrationem. quinimmo ſeptimo Metha.tex. commen.35.ſingularium non
eſt definitio.Si vero dicatur, ꝙ per confuſa intelligit ſpecies: igitur, idem dicit
in tex.3.& 5.hæc eſt dubitatio ibi ab Auer.mota. E

Sol.1.

Per accidētia cōia deuenimus in cognitionē materię, per propria vero in cognitionē formę.

Intellecta vl'ia notificant ſubſtantias, ſed non ſunt ſubſtantię.

Huic dubitationi dat duas ſolutiones. Prima eſt, ꝙ poſſumus dicere, ꝙ Ari-
ſtotel.in tex.3.per confuſa intelligit ſpecies;& ſic tam in tex. 5. quam in textu
3.loquitur de ſpeciebus, ſed non eodem modo. Quia in .3.tex.cōparat ſpeciem
ad cauſas ſecundum fidem,id eſt ad materiam & formam: & vt ſic ſpecies eſt no
tior q̃ materia & forma. Vnde per accidentia inuenta in ſpecie, quę conueniut
ratione materiæ,deuenimus in cognitionem materię.vt ex hoc,ꝙ homo eſt cor
ruptibilis,cognoſcimus materiam,& per riſibilitatem inuentam in homine, de-
uenimus in cognitionem formæ: ſed in tex.5.comparat ſpecies ad cauſas ſecun
dum imaginationem,quæ ſunt genus & differentia. Vnde duplex eſt compoſi-
tio ſpeciei ex ſuis cauſis: quædam eſt ex cauſis ſecundum imaginationem; &
quædam eſt ex cauſis ſecundum fidem. Cauſæ ſpeciei ſecundum imaginatio-
nem ſunt genus & differentia,ex quibus ſpecies definitur:& ideo dicuntur cau-
ſæ ſecundum imaginationem,quia genera,& ſpecies ſunt vniuerſalia,quæ apud
Ariſtotelem non habet eſſe extra animam, vt poſuit Plato,3.de Ani.commen.
18.& 12.Met.com.4.Vnde 1.Met.tex.com.45.opinabatur philoſophus,ꝙ in-
tellecta vniuerſalia ſubſtantias rerum notificant,& non ſunt ſubſtantiæ earum.
Cauſæ autem ſecundum fidem ſunt materia,& forma,quę habent eſſe extra ani
mam.Caro enim in communi, & anima in communi ſunt partes ſecundum fidē F
hominis in communi; vniuerſalium cauſę ſunt vniuerſales, & ſingularium ſin-
gulares.2.Phy.tex.com.38.

Sol.2.

Secunda ſolutio eſt,ꝙ poſſumus dicere, ꝙ Ariſtotel.in 3.tex.per confuſa in-
telligit ſingulare: & ad Argumentum dicit, ꝙ licet indiuiduum non ſit princi-
pium in demonſtratiua doctrina,tamen eſt principium acquiſitionis vniuerſalis,
quod eſt principium doctrinę demonſtratiuę.Hoc dicit formaliter Auerr.pro ſo
lutione Argumenti. ex quibus omnibus clare patet, ꝙ dictum Ariſtotel.hic in
tex.12.ſecundum Auerr.expoſitionem repugnat tex.3.1.Phyſi.Nam dicendo,
vt dicit prima ſolutio Auerr.ꝙ per confuſa poſſumus intelligere ſpecies,clarum
eſt,ꝙ nota nobis ſunt vniuerſalia. ſpecies enim vniuerſale quoddam eſt: cuius

Sol. ex mente,ſ. Thom.

oppoſitum dicit hic Ariſtotel.ꝙ nobis nota ſunt ſingularia.ſ.Thom. vidit hanc
contradictionem,& ſoluit hoc modo,ꝙ Ariſtotel.in 1.Poſter.loquitur de ordine
vniuerſalis ad ſingulare ſimpliciter, quorum ordinē oportet accipere ſecundum
ordinem cognitionis intellectiuę ad ſenſitiuā. In nobis enim cognitio ſenſitiua
eſt prior intellectiua. Vnde ſingulare eſt prius,& notius quoad nos,q̃ vniuerſa-
le.Sed in 1.Phy.non ponitur ordo ſingularis ad vniuerſale ſimpliciter,ſed ordo
magis vniuerſalis ad minus vniuerſale,vt puta animalis ad hominē. & ſic opor
tet ꝙ ad nos vniuerſalius ſit prius,& magis notū. In 1.enim Phy.ſolum agit de

A cognitione intellectuali. Et in 1. Poste. de cognitione in communi, comparando cognitionem sensitiuam ad intellectiuam. Hoc pacto s. Thom. remouet prædictã contradictionem, & eius sequaces. Quãtum vero habeat veritatis ista solutio, clare nunc, nunc apparebit, quum Auer. solutionem recitabo. Auer. enim 1. Poste. in com. mag. 12. pertractat hanc difficultatem, & dicit ꝙ est idem sermo in 1. Poste. Et in 1. Phy. & dicit ꝙ singulare non est penitus notum quoad naturam. Vnde 2. de Ani. tex. com. 147. potentia, quæ ponit differentiam inter duo, debet cognoscere vtrunque sub ratione propria. Arist. 1. Post. dicit, ꝙ prius notum quoad nos sunt singularia. Et 1. Phy. dicit, confusa prius nota Naturę sunt vniuersalia. Ergo oportet ꝙ sit eadem virtus, cui comparetur vniuersale, & singulare, si Arist. vult illud esse minus Naturę, quod est singulare, & magis notum vniuersale, tunc comparatio erit falsa, quia Natura non cognoscit singularia. Vnde, si per naturam intelligatur Deus, tunc singularia non sunt nota Deo. Si vero per Naturam intelligatur Agens naturale, tunc etiam singulare non est notum Naturę. Si vero per Naturam intelligat intellectum, tũc est falsum, ꝙ singulare sit per se notum, quia est per accidens notum ab intellectu humano. Relinquitur ergo, ꝙ si comparatio fiat ad Naturam, quod Natura magis cognoscat vniuersalia, q̃ singularia, vt sit falsum, quia Natura singulare non cognoscit. Si vero intelligatur ꝙ singularia sint notiora nobis quoad sensum, q̃ vniuersalia, est falsum. Quia sensus vni-
B uersale non cognoscit, sed solum singulare.

Ponens differẽtiã inter aliqua duo debet vtrũque cognoscere.

Quid intelligitur per Nã turã, cũ dicitur, Notum quoad Nãm.

Singulare p accidens ab intellectu humano intelligitur.

Ista ergo comparatio fit inter intellecta. Vnde vult ꝙ intellectus noster prius cognoscit conceptus vniuersales, quos abstrahit a sensibilibus. q̃ conceptus vniuersales, quos abstrahit a causis: vt cõceptũ hominis prius intelligit intellectus, q̃ conceptum causarum componentium hominem. vt conceptum de elementis componentibus hominem, & ita Aristo. intelligit illud idem in 1. Phy. quod in 1. Poster. & sic contradictio nulla.

Sed insurgit difficultas ardua contra Auer. Nam ipse in com. 5. 1. Phy. vult in secunda solutione ꝙ possumus respondere ꝙ Arist. in 3. tex. per confusa intellexerit ipsa singularia, & docuit formaliter satisfacere Arg. ĩ opp. adducto. Si igitur per confusa Arist. intellexerit singularia, & dixit ꝙ sunt nota nobis: vniuersalius erit notius Naturæ: & sic omnino fiet comparatio inter uniuersale, & singulare. & sic oportet vt sit vna uirtus, cui comparetur vniuersale, & singulare. & Potentia, quæ ponit differentiam inter duo, debet illa sub rationibus proprijs cognoscere, vt vult Philosophus 2. de Ani. tex. com. 147. Si vero dicitur ꝙ singulare est notius nobis, q̃ vniuersale quoad sensum, & sic comparatio fiat ad virtutẽ sensitiuam, falsum erit, quia sensus vl'e non cognoscit. Si dicatur, ꝙ singulare est nobis notius, & vl'e Naturæ, faciendo comparationem ipsi Naturæ. Dico ꝙ com-
C paratio non põt fieri, quia quomodocunq; capiatur Natura, nunq̃ inuenies, ꝙ cognoscat singularia, vt supra dicebatur, cũ Auer. sententiam recitaui. Vnde illamet incõuenientia, quæ sequebantur contra s. Thom. clare sequũtur cõtra Auer.

Instantia cõtra solutionẽ Auer.

Ad hoc dupl'r possumus respõdere. Et primo ꝙ Arist. intellexerit p cõfusa singularia. & quũ dicitur, cui fit cõparatio? Dico ꝙ fit ad Naturã. & p Naturã intelligimus intellectũ: et quũ dicitur ꝙ intellectus nõ cognoscit singularia. dico ꝙ est verũ de cognitione p se, p accidens tñ cognoscit bene singularia: & hoc sufficit ut fiat comparatio. & si dicatur, ꝙ parimodo possum respondere pro s. Thom. Dico ꝙ non, quia s. Thom. concessit fieri istam comparationẽ in 1. Post. vbi sermo erat de cognitione prima, quæ est per se. Auer. vero concedit istã comparationẽ fieri in 1. Ph. vbi sermo est de cognitione in cõi, siue per se, siue per accidens.

Alio modo possumus respondere, & dicere ꝙ per illam secundam solutionem Auer. non vult ꝙ intelligatur absolute, ꝙ ipse teneat, ꝙ Arist. per confusa intelligat singularia: Sed sua verba debent intelligi sano modo. Videlicet hoc pacto, quia fuit argumentũ adductum, ꝙ nõ possunt intelligi per confusa singularia, ꝗa non ponũtur in demõstratione aliquo pacto: ipse Auer. respõdet, ac si diceret; Dato, ꝙ p confusa intelligamus singularia, non tñ contra nos concludit argumentũ. & sic debent intelligi verba Auer. & non sic secundũ corticẽ. Et, ne iste modus respõdendi appareat volũtarius, adduco locũ ipsius Auer. 1. Ph. cõ. 43. ubi habet

Dilutio instantiæ.

Responsio prima.

Discrimen inter Auer. & s. Thom. in quo fiat comparatio de priori cognito.

Scda rñsio.

Omne, quod fit, aut fit ex cõtrario, aut medio.

ſimilem modum reſpondendi. Nam Ariſt. in textu dixit, ꝙ omne, quod fit, fit ex D contrario, dicit ꝙ Muſicus fit ex non Muſico, ſed nõ ex omni, verũ ex immuſico, aut, ſi aliquid ipſis eſt medium. Aliquis poſſet dicere, quomodo Ariſ. dicit hoc, datur ne forte medium inter priuationem, & habitum? Auer. reſpondet, & dicit. Et dixit hoc, non quia inter habitum, & priuationem inuenitur medium. Sed ad verificandam propoſitionem dicentem, ꝙ omne, ꝙ generatur, aut generatur ex contrarijs, aut ex medio. ſ. in contrarijs mediatis: Et in hoc loco non curat quocunque modo ſit. Siue aliquis ponat ꝙ inter habitum et priuationem ſit medium, aut non. Ecce ꝙ Auer. ponit ſimilem reſponſionem. Nam Ariſt. nõ curat de Veritate illius. Vtrum inter priuationem & habitum cadat medium, dummodo verificet illam propoſitionem. Omne, quod generatur, &c. Sic poſſumus dicere, ꝙ Auer. non curat, an illud ſit verum. ſ. ꝙ per cõfuſa intelligantur ſingularia, dummodo oſtendat, ꝙ illud argumentum nihil eſt. Quia poſita illa expoſitione non vadit contra illam. Hę reſponſiones pronunc ſufficiant.

Contr. 6.

ARiſt. 1. Poſt. tex. 22. ait. Circuloque ꝙ impoſsibile demonſtrare ſimpliciter, planum. Auer. & in Media, & in Magna expo. Idem aſſerit. Ex quibus patet in ſcientijs dari non poſſe regreſſum, quia circulus in eo committeretur. Nam proceſſus eſſet ab effectibus ad cau- B ſas, & a cauſis ad effectus.

Oppoſitum huius habetur ab Auer. 1. de anima. 11. vbi ait cum dubitauit a quo debet incipere dominus iſtius artis. Vtrum, a poſterioribus ad præcedentia, aut econuerſo, incœpit notificare ꝙ vtraq; via eſt communis in ſcientijs, & in vſu earum, quoniam, quamuis ſit magis famoſum ire de poſterioribus ad priora, tamẽ aliquando ibitur de præcedentibus ad poſteriora, & 8. phy. 50. ait in prima enim probauimus ex motu æterno motorem eſſe, qui non mouet, hic aũt probauimus, ꝙ motus æternus eſt, ex hoc ꝙ motor, qui non mouetur, eſt: & cum iſte duæ viæ fuerint coniunctæ, tunc firmior erit ſcientia. & in 6. phy. 12. dicit, ſed prima conſequutio, eſt conſequuto præcedentis ex poſteriori. 2. vero eſt poſterioris a priori. Et ideo in hac declaratione non eſt contrarietas. (vt exiſtimant quidam) & in eodem. 6. commento. 15. dicit, & ideo incœpit primo declarare conſequutionẽ ſigni ex cauſa. deinde conſequutionem cauſæ ex ſigno, & in 8. phy. 53. ait poſt aliqua ad hoc facientia, quæ breuiratis cauſa omitto. ſecundum ꝙ eſt conſuetudo in hac ſcientia. ſ. procedere de poſterioribus ad priora in 1. & poſt dare de prioribus cauſam poſteriorum, Vnde apparet ex omnibus his in ſcientia regreſſum dari.

Ad hoc reſpõdeo, & dico ꝙ in hac re multæ ſunt opiniones virorum illuſtriũ, F ex quo difficultas in re oſtenditur. Aliqui negant in ſcientia regreſſum dari. Et hanc opinionem Petro Pomponatio attribuebant, ſed hoc non eſt verum quia ille excellens vir hoc non dicebat.

Aliquorum opinio.

Sunt aliqui, qui dixerunt ꝙ datur regreſſus, tamen non in eodẽ genere ſyllogiſmi, ſed primus proceſſus. ſ. quo ſyllogizamus cauſam aliquã per effectũ, dixerunt ꝙ eſt demonſtratiuus. Secundus autẽ, quo procedimus a cauſa ad effectũ, eſt ſyllogiſmus tantum, & non demonſtratio. Quod primus proceſſus ſit demonſtratiuus, hoc ſupponunt. Quod autem ſecundus non ſit demonſtratiuus, probant hoc modo, & dicunt, ꝙ ſi ſecundus proceſſus eſſet demonſtratiuus, tunc cauſa eſſet notior eo effectu, per quem eſt inuenta: aut ergo ſolo intellectu eſt facta notior, aut effecta eſt notior per intellectum auxilio ſenſus, non ſolo intellectu, quia tunc intellectus poſſet aliquid intelligere, & ad aliquam notitiam peruenire, ſine ſenſu, contra peripateticos. Si ex auxilio ſenſus, cum ſenſus ſola accidentia cognoſcat, tunc mediante cognitione accidentium intellectus cauſam certiorem faceret. Et ſic iterum per proceſſum quia. Illa enim accidentia adhuc effectus ſunt illius cauſæ, & ſic probant ſuam intentionem. Sed iſti oſtendunt ſe nullo pacto hanc quęſtionem intelligere: nam clarum eſt doctrinam Ariſtot. Auerroiſque ſequenti, ꝙ vterque proceſſus tam primus, quam ſecundus demonſtratiuus eſt, licet non eodẽ

A modo, sed modo quo inferius dicetur, & non primus tantum, immo per oppositum secundum Aristot. primus processus non est simpliciter demonstratiuus, quia non generat scire simpliciter in posterioribus definitum, quod est rem per causam cognoscere, propter quam res est. Vnde demonstratio quia non est demonstratio, licet sit demonstratio quia. Vnde Themistius in 2. poste. cap. 30. inquit, nullum inconueniens sequitur, si causa cum sua conclusione retorqueri dicatur, nec enim eadem ratio reciprocandi vtrinque est, sed cum ab euentis ad causam subitur, syllogismus tantum vocatur, cum econtrario, est absoluta demonstratio. Vnde Themistius, & græci primum processum, habito respectu ad alia genera demõstrationũ, illum nomine demonstrationis non nominant, sed syllogismi tantum. Præterea contra eos est Auer. qui ambos processus vocat demonstratiuos, licet primum demonstrationem quia dicat, & non simpliciter. Non enim a Themistio, & ab alijs in hoc dissentit. Ad probationem autem patebit responsio nunc nunc, Cũ veritas dubij declarabitur. Sunt alij, qui tenent regressum imposibilem esse in scientijs nisi respectu diuersorum hominum. & ratio ipsorum est, quia impossibile est ꝙ respectu eiusdem hominis sit notior causa, & effectus. Respectu tamen diuersorũ hominum non inconuenit. Sed contra ipsos est auctoritas expressa ipsius Auer. 8. phy. 50. vbi ait ꝙ cum istæ duæ viæ fuerunt coniunctæ, tunc est firmior scien-B tia: clarum est enim ꝙ non debent esse coniunctæ apud diuersos homines, si firmior debet esse scientia. Ad rationem ipsorum patebit inferius. — *Themistius.* — *Alia opinio.*

Vnde, anteq̃ vlterius procedamus, est sciendum, ꝙ causa ꝙ aliqui negauerunt regressum, & aliqui posuerunt, tamen condictionibus supradictis, fuit. quia illis videbatur, ꝙ si daretur iste regressus, sequeretur ꝙ esset motus ab eodem in idem, & ꝙ idem esset notius & ignotius respectu eiusdem. Vnde aliqui, vt saluarent se, posuere in isto regressu quãdam negotiationem intellectus facto primo processu, anteq̃ secũdus fieret, vt potes videre in expositione Suessani sup primo de Anima. 11. tamẽ istam negociationem haud ponere debemus, quia in regressu modo, quo in scientijs de mente Aristo. & Auer. regressus datur, non oportet talem negociationem ponere, nec illa inconuenientia sequuntur, vt patebit. Vnde ad quęsitum respondeo de mente Arist. & Auer. ꝙ regressus datur, nec propter hoc demonstratio circularis erit. Nam Arist. in sensu, quem ponebant antiqui, negat circulum in demonstrationibus simpliciter. Vnde dicit circulo quoque ꝙ impossibile sit demonstrare simpliciter manifestum est. — *Causa, quæ aliqui negauere regressum.*

Vnde sciendum est, ꝙ secundum Auer. in prologo de physica auscultatione, tria sunt genera demonstrationum, quæ via doctrinæ appellãtur. Non autem intelligas, ꝙ idem est via doctrinæ. & ordo doctrinæ. nam via doctrinę sunt tria de-C monstrationum genera. s. demonstratio signi, causæ tantum, & demonstratio causæ & esse. Ordo doctrinæ est ordo determinandi, & non est processus demonstratiuus, sed est illa essentialis dependentia, quæ attenditur in scibilibus secundum prius & posterius. Vnde. 5. Metha. cap. de priori. vbi est ordo, ibi est prius & posterius. Vnde rei causas habentis haud scientiam consequi possumus, nisi cognoscamus causas & proprietates per illas causas cognoscendas. Et cum contingat vnius rei plures causas esse, quarum aliquę vniuersaliores existunt, aliquę minus vniuersales. quędam vero sunt particulares & proximę, ita etiam accidentia cõmunia esse quędam, & pluribus vniuersalia. quędam vero quibusdam appropriata contingit. merito ergo inter ista, difficultas insurgit, an in scientia inchoandum sit ab inquisitione remotarum causarum & maxime vniuersalium in tali genere spectantium, an a causarum particularium cognitione, & inquisitione, & penes hoc ordo doctrinę scientificus attenditur. At hoc est in omni facultate obseruandum. Vnde non idem est ordo doctrinæ, & via doctrinę. Dico igitur ꝙ tria sunt demonstrationum genera secũdum Auer. 2. Cœli. 35. s. demonstratio simpliciter, seu demonstratio dans causam & esse, seu demonstratio potissima, & est quando, vt dicit Themistius in 2. Poste. cap. 2. vno cõmuni examine vtrãque absoluat cognitionem & vt sit, & quã ob rem sit. Et ideo appellatur demonstratio dans causam & esse, quia simul & semel, facit cognoscere inhęrentiam passionis, & causam inhærentiæ. Aliud genus est demonstratio signi, & est ab effectu ad causam, — *Tria demonstrationum genera.*

& fit quando ex esse effectus, qui est notior quo ad nos, demonstramus esse causæ D
ignotũ quo ad nos. Aliud vero genus demonstrationis dicitur demonstratio pro-
pter quid tantum, quæ dicitur ab antiquis demonstratio causę tantum: & fit quan-
do esse effectus, seu inhęrentia passionis in subiecto, est per se nota ante demon-
strationem, sed propter quid illius ignoratur, & per talem demonstrationem non
aggeneratur de nouo ipsius quia aliqua cognitio, sed propter quid tãtum, & ideo
appellatur demonstratio propter quid, seu causę tantum. vnde regressus fit in sciẽ-
tijs isto modo. s. ab effectu ad causam, modo, quo dictum est in 2. genere demõstra-
tionum, & a causa ad effectum, modo, quo dictũ est in 3. genere. Et hoc modo nul-
lum sequitur inconueniens. Nam per talem demonstrationem, per quam regredi-
mur a causa, non reuertimur ad idem pręcise, a quo inchoauimus motum. Nam in
2. processu ab esse effectus concludimus esse causę. In 3. vero processu non demõ
stratur esse effectus, quia non erigitur demonstratio ad per se nota ad sensum, (vt
scribit Auer. 1. Phy. 1.) & vt ait Arist. 8. Phy. 26. Hoc est hominis male iudican
tis quid melius, & quid peius, & quid credibile, & non credibile, et principium, et
non principium, & consimilem sententiam habet 2. Phy. 6. vbi Auer. in commẽ-
to dicit ꝙ istud genus hominum, qui non distingunt inter ea, quę sunt per se mani-
festa, & ea, quę sunt dubia, & naturaliter ignota sunt cœci corde: & hoc genus
hominum nunꝗ̃ potuit philosophari, nec poterit. Non enim fit demonstratio nisi E
ad quęstionem. Quęstio autem est propositio naturaliter ignota. esse effectus fuit
præcognitum a nobis sine demonstratione, quia supponitur ꝙ est notũ apud nos:
& ideo, quum factus est vnus processus per demonstrationem quia modo dicto, in
alio processu regredimur demonstrantes propter quid illius effectus, quod est di-
uersum ab esse eius. Nam quęstio quia est, & quęstio propter quid est, sunt quę-
stiones diuersæ. (vt. 2. poste. dicitur) stat enim aliquem effectum quo ad quia est,
esse per se notum, qui tamen latet quo ad propter quid est, & ideo non sequitur
illud inconueniens, ꝙ si regressus datur, ꝙ fiat motus ab eodem in idem. Nec se-
quitur ꝙ idem respectu eiusdem sit notum, & ignotum eodem modo, nec eodem
processu, nec iste regressus est circularis demonstratio, nam per Aristo. (vt dictum
est) negatur circulus in demonstrationibus simpliciter, in sensu, quem ponebant
antiqui, vt patet. 1. poste. sed vult philosophus ꝙ processus, qui est ab effectu ad
causam per demonstrationem quia, non est simpliciter sciẽtificus, nec simpliciter
demonstratiuus, quia non generat scire in posterioribus definitum. Vnde demon-
stratio quia, non est demonstratio, licet sit demõstratio quia, vt vult Themistius,
& Alex. & Ioan. Grammaticus, & Simplicius. & sic patet, qualiter regressus da-
tur, & non solum iste regressus datur ex mente Auer. sed etiam Aristo. (vt patet
in eius doctrina in pluribus locis) vt bene notauit Auer. vt supra patuit. Et ꝙ sit F
de mente Aristo. patet, quia regressus nihil aliud est quam ista demonstratio cau-
sę tantum. significat enim regressus secundum processum, quo procedo a causa ad
effectum connotando primum processum pręcise. ita ꝙ prius arguerem ex conse-
quentibus, & ita regressus duo importat, primum processum, & secundum. Et vt
patuit in alia concordantia, Aristot. fuit inuentor istius demonstrationis cau-
sę tantum, ergo etiam fuit inuentor istius regressus. Et hæc sufficiant.

Contr. 7. ARistot. 1. Post. tex. 30. asserit lineam ex punctis constare. Inquit enim. Per se autem quęcunq; & insunt in eo ꝙ quid est: vt triangulo linea, & lineæ punctum: Substantia nanque ipsorum ex his est. ex quibus videtur, ꝙ linea componatur ex punctis, cum per Arist. ꝙ lineæ substantia ex punctis est, dicatur.

Oppos. habet Aristot. ipse, 6. Phy. a tex. com. 1. vsque ad tex. com. 10. vbi per multas rationes ostendit lineam non componi ex punctis. Idem demonstrat 3. cœli, tex. com. 14. lineam 5. ex punctis non componi, sicut neque ex superficiebus corpora. Arist. igitur Arist. oppositus.

Sol. Ad hoc, licet plures dentur responsiónes; mihi tamen semper placuit respõsio, quicquid dicant alij, quam dat Auer. 1. Poster. com. mag. 178. vbi ait, Et oportet

A ꝙ non intelligatur hic ex iudicio, ꝙ punctus est principium magnitudinum, quemadmodum vnitas est principium Numeri: quoniam non videtur, ꝙ linea sit composita ex punctis, quemadmodum componitur Numerus ex vnitatibus: Sed videtur, ꝙ punctus sit principium lineę per modum, quo est tanquam forma ipsius: quoniam linea vtique est linea ex parte, qua extremitates ipsius sunt duo puncta, quemadmodum superficies, vtique est in actu ex parte, qua extremitates ipsius sunt linea, aut lineę. hęc. Auer. ibi. Et pro intellectu huius responsionis, est aduertendum ꝙ, vt habetur ab Auer. 1. Phy. com. 36. & 7. Met. com. 31. Partium alię sunt secundum quantitatem: alię secundum qualitatem. Partes secundum quantitatem sunt partes integrales: vt tectum & fundamentum respectu domus. 2. Phy. tex. com. 87. vt ter duo, & bis tria ad sex. 5. Met. tex. com. 19. & quinq; & quinq; ad Decē. Auic. in trac. suę Met. cap. 5. & b, & a ad ba. 7. Met. tex. com. vlt. & ignis & terra respectu carnis: Et hę partes 2. Phy. tex. com. 31. reducuntur ad genus causę materialis. Partes vero secundum qualitatē secundum Auer. sunt quę a nostris dicuntur partes essentiales; ut Materia, & forma, ut habetur ab Auer. 4. Phy. com. 20. & 3. col. com. 12. Hoc posito, respondeo contradictioni, iuxta Auer. doctrinam superius positam, ꝙ aliquod componi ex aliquibus, tanquam ex partibus, dupliciter intelligi potest. Vno modo, tanquam ex partibus secundum quantitatem: Et sic nullo modo secundum Arist.
B linea ex punctis componitur, & sic loquitur in 6. Phy. & in 3. Cœli redarguit Plat. cum negauit lineam ex punctis componi. Alio modo potest intelligi tanquā ex partibus secundum qualitatem; & sic bene linea ex punctis componitur, quia punctus ponitur in lineę definitione: punctus ergo non est pars integralis lineę, ita ꝙ constituat lineam, vt imaginabantur Platonici: Sed est pars essentialis, quia ingreditur in lineę definitionem. Nam in Pręd. cap. de quantit. Linea est longitudo, cuius extrema sunt duo puncta: & sic intelligitur hic Arist. sententia. & hęc est mens ipsius Auer. Inquit enim hic in expo. med. Quemadmodum punctus, qui accipitur in definitione lineę rectę: quoniam definitio ipsius est, veluti si definiretur, ꝙ est linea breuissima continuans inter duo puncta. & in expo. mag. Punctus accipitur utique in definitione lineę, ut sit ipsi essentialis. & sic remouetur contradictio.

Punctus per modum formę est lineę principium.

Partes in duplici differētia.

Aliquid ex aliquo componi dicitur dupliciter.

Linea ex punctis non compositione constitutiua, sed quidditatiua componitur.

AVerr. in expo. mag. 31. explicans quę sint prędicata per se secundi modi. Inquit. Cum prędicata essentialia dicantur duobus modis. Quorum vnus est, cum prędicata accipiuntur in definitione subiectorū, incœpit mentionē facere de secunda specie, p̄dicationis p se, quę est conuersa illius. hoc est, vt subiecta ponātur in de
C finitionibus prędicatorū. & prędicata in hac specie nō sunt nisi accidētia. ex quibus luce clarius significat, ꝙ faciūt p̄dicationē essentialē nō oīa promiscue accidētia, sed ea dūtaxat, in quorū definitionibus accipiunt subiecta.

Contr. 5.

Oppositum habet Arist. 4. Met. tex. com. 14. Accidentium attributio ad substantiam est essentialis. v. g. musicum in forte. Sed attributio accidentis ad accidens est per accidens. videtur igitur ex his verbis innuere, ꝙ nedum accidentia, in quorum definitionibus accipiuntur subiecta, faciant prędicationem essentialē, sed indiscriminatim accidentia cuncta. tum quia absolute dicit, Accidētium ad substantiam attributio, tum quia exemplificat de musico, tum quia explicat prędicationem accidentalem, quando accidens accidenti attribuitur. ecce igitur Arist. contra Auer. ecce magister contra discipulum.

Sol.

Ad sedandam hanc litem apparentem est animaduertendum, ꝙ secundum Peripateticos, duplex est prędicatio Naturalis videlicet, & pręter naturam, sicut bene notat Commentator 7. primę Philos. in com. 59. vbi scire debes ꝙ, vt dicūt logici, prędicatū habet modū formę, & subiectū habet modū materię. ideo propositiones specificātur a p̄dicatis, et nō a subiectis: et qa respectus supioris ad Iferius est respectus continētis ad cōtentū, & totius ad partes, talis āt respectus est, sicut

Prędicatio duplex.

Prędicatum hēt modum formę, & subiectum modū materię.

respectus formæ ad materiam.de continente ad contentum,patet.4.Cœl.tex.cõ. 23.de toto & partibus , patet ex 7.met. cõ. 35. Similiter dispositio accidentis ad substantiam est respectus formæ secundum quid perficientis subiectum, tanquam materiam.substantia enim, vt scribit Commentator.4.met.in com.2.non est causa accidentium,neque secundum agens,neque secũdum finem, sed est subiectum eorum,& constituuntur per illam.Inde sequitur, ꝙ quotiescunque superiora prædicantur de inferioribus,aut accidentia de substantijs,siue sint propria, siue communia,ꝙ omnes istę prędicationes sunt naturales : quia in talibus prędicatur id, quod debet prędicari : & subijcitur id , quod debet subiici secundum naturam. Nam , secundum naturam illud aptum est prędicari , quod habet respectum formę : & illud aptum est subiici, quod habet respectum materię. Ex quo sequitur, ꝙ quoties prędicantur inferiora de superioribus,aut subiecta de accidentibus,aut accidentia de accidentibus, aut idem de seipso , ꝙ omnes istæ prędicationes sunt non naturales.Nam in talibus prędicatur id , quod non habet habitudinem formę ; & subijcitur id,quod nõ habet habitudinem materię. De primis duobus modis clarum est.Nam,quando prędicatur inferius de superiori, aut subiectum de accidente , habitudo prędicati ad subiectum non est habitudo formę ad materiam. de tertio etiam,vbi prędicatur accidens de accidente, habitudo subiecti ad prędicatum non est habitudo materię ad formam : Quodlibet enim accidens in se est forma : & ideo,si vnum fit alterius materia,hoc est per accidens. Videlicet respectu subiecti tertij,cui ambo accidunt. Similiter prędicatio,in qua idem prędicatur de seipso, est pręter cursum naturalem.Cum enim materia sit primo diuersa a forma,impossibile est vt idem,respectu suimet, habeat habitudinem materię ad formam.& ideo ista prędicatio est in fine prędicationis exeuntis a naturali prędicatione. Vnde commentator in 1.Prio.cap.8.in Digress.de Quarta figura contra Gal.infert,ꝙ data 4.figura,sequitur ꝙ idem sit prędicatum de seipso . quod est in fine abhominationis.& in 4.Met.com.3.dicit,ꝙ prędicatio, in qua idem prędicatur de seipso,est nugatoria.Licet enim Porph.cap.de specie , dixerit indiuiduum de vno solo prędicari . Illud tamen non est secundum cursum naturalem . Vnde Arist.aduertens ad istud dixit,in prędic.cap.de substant.A prima substantia nulla est prędicatio,scilicet naturalis,& proprie dicta,de qua est scientia. Et est aduertendum,ꝙ licet triplex dicatur esse prædicatio per accidens. Vna,quando accidens prędicatur de subiecto.Secunda, quãdo de accidente prædicatur subiectũ. Tertia,quando accidens prędicatur de accidente : Prima sola dicitur prędicatio naturalis,duæ reliquæ sunt pręternaturam.Et prima ex hoc, quod est secundum cursum naturalem,comparata ad alias duas,quę sunt pręter naturę ordinem,quodammodo essentialis dici potest. quia assimilatur prędicationibus substãtialibus, & per se,quæ sunt secundum cursum naturalem.Ex quo patet secundum Peripateticos,prędicationes per se,& essentiales non conuerti in per se: quia impossibile est ambas esse prędicationes secundum cursum naturalem . Et Prędicationes per se,quę ingrediuntur demonstrationem simpliciter, debent esse secundum cursum naturalem,sicut elicitur ex Arist.1.Poste.cap.17. vbi probat ꝙ in prædicatis per se non est processus in infinitum nec in sursum,nec in deorsum. & ibi pulchrę elicitur distinctio pręallegata de duplici prędicatione secundum naturam,et pręter naturam,sicut bene ibi notauit Ioan. Gram. Formaliter igitur oppositioni respondendo dicimus,ꝙ sola accidentia propria,in quorum definitionibus ingrediuntur subiecta,essentialiter de subiectis prędicantur : Alia vero accidentia dicuntur essentialiter prędicari , pro quanto secundum cursum naturalem prędicantur.Distinctio est Auer.4. Met.com.14. vbi habet hęc formalia verba . & dixit hoc,quia prędicatio ista conuenit cum prędicatione substantiali in hoc, quod est secundum cursum naturalem.Sic etiam Auer.1.Post.expo.mag.33. intelligit dũ inquit , indiuidua accidentalia non prędicantur de subiecto per se , hoc est per viam naturalem,Hęc distinctio remouet propositam contradictionem.

Quę prędicatio naturalis,quęue innaturalis.

Quando idẽ de seipso p̃dicatur, p̃dicatio est innaturalis.

Triplex p̃dicatio per accidens.

Prędicationes p se cur per se nõ conuertãtur.

A AIt Auer. 1. Poster. expo. mag. 35. contra Abumazarem, Causa, Contr. 9.
quę est extra rem, non ponitur in definitione ipsius, nisi per acci
dens. hoc est, cum accidit, ꝙ causa efficiens inueniatur in re, &
non separetur ab illa. quemadmodum cōsistentia terrę in Eclipsi
inter Solem, & Lunam: quoniam ipsa est causa efficiens, quæ
inuenitur simul cum Eclipsi per se. Et consimiliter finis non in-
greditur definitionem, nisi forte ignota esset differentia, & ponatur loco eius, &c.
Oppositum huius legitur 1. Phy. tex. 1. Scire contingit circa omnes scientias,
quarum sunt principia, causæ, aut elementa ex horum cognitione. Quę verba pō
derans, & exponens Auer. in com. 1. primi Phy. inquit, Et dixit principia, aut
causas, aut elementa, propter diuersitatem modorum quatuor causarum. Et inten-
debat per principia in hoc loco causas agentes, & mouentes. & per causas, fines.
& per elementa, causas, quę sunt partes rei scilicet materiam, & formam. Ex qui-
bus habetur clare quod omnes quatuor causę sunt necessarię ad scientiam gignen
dam: igitur omnes ingredi debent definitionem. cum illa principium sit demon-
strationis 1. Poster. tex. 64. immo demonstratio perfecta est definitio in potentia.
Verba sunt Auer. 1. Post. expo. mag. 64. Si causę extrinsecę non ingrediuntur de
finitionem igitur neque demonstrationem, igitur non requiruntur ad scientiam.
Ideo dico, ꝙ in hoc magna est altercatio inter expositores Aristo. & pręcipue
B de cognitione in complexa, quę habetur per definitionem; an hęc debeat dari Sol.
per omnia quatuor genera causarum, vel per intrinsecas tantum. Lincon. 1. Post.
cap. de per se, innuit ꝙ in primo modo dicēdi per se ingrediuntur omnes pręedica Linconiēsis
tiones, quę prędicant in obliquo siue causam materialem, siue formalem, siue ef-
ficientem, vel finalem. S. Thom. in 2. senten. dicit, ꝙ licet vnius habentis plures S. Thomas.
causas, possint dari plures definitiones imperfectę, tamen vna perfecta debet da-
ri per omnes causas. Vnde distinc. 27. qō. 1. arti. 2. ad vlt, sic ait, si accipiatur defi-
nitio rei, quę complectitur totum esse rei, secundum quod ex omnibus causis con
stituitur, quę est perfecta definitio vnius rei, non est nisi vna definitio. idem tenet
1. dist. 1. qō. vlt. in expo. literę. Ex aduerso autem est Scotus, & sequaces eius, vt
Burleus, qui volunt, ꝙ ad definitionē perfectam sufficit ponere causas intrinsecas. Scotus.
Vnde definitiones datę per causas extrinsecas, dicūt, ꝙ nō indicāt rei quidditatē. Burleus.
Arist. tamen 8. Met. tex. cō. 12. & 13. videtur fauere primę opinioni, ꝙ causę ex-
trinsecę scilicet, debent intrare definitionem. & Commentator in com. 13. expres
se dicit. Causa, propter quam est forma, multum intrat definitiones perfectas, quę
dicuntur transmutatę demōstrationes in situ. causa vero, propter quam est forma,
est finis, vt ibidem exponit Auerro. igitur finis ingreditur definitionem. tol-
litur autem omnis repugnantia, si Auerro. uerba in expo. mag. loco supra citato
intimius considerentur. Inquit enim, causa, quæ est extra rem, non ponitur in defi
C nitione ipsius, nisi per accidens, hoc est, quando causa efficiens non separatur a Accidentia
re. & hæc Auer. sententia quadrat etiam loco citato. 8. met. quia sermo ibi est de habent mate
accidentibus talibus, a quibus causa efficiens non est separata. Nam, postquam riam in qua.
dixerat ibi ꝙ accidentia non habent materiam ex qua, tamē habent materiam,
in qua, vt subiectum, quod patitur. & addit, quod etiam eclipsis habet causam effi
cientem, & dicit quod est terra. de causa autem finali, vtrum eclipsis talem habet
causam, in tex. 13. inquit, quod autem cuius gratia est, vbi colligitur ꝙ priuatio-
nis non est finis; ita ꝙ totus sermo ibi est de huiusmodi definitionibus acciden-
tium, & non substantiarum. & ideo Cōmentator ibi dixit, ꝙ in definitionibus ac
cidentium, supple positiuorum, quæ non sunt priuationes; vel esto ꝙ sint priua-
tiones, quia Arist. ibi dimisit hoc subdubio, debēt poni causę extrinsecæ, & præ-
cipue finis, in definitionibus, quæ solo situ a demonstratione differunt. Sicut est
in definitione iræ, dum dicimus, ꝙ ira est accensio sanguinis circa cor, propter
appetitum vindictæ. Vnde, siquis bene inspiciat, ista decisio Auer. ex illo loco
sumpta est. & dat etiam ibi exemplum de somno. Sed aduerte, & pōdera vnum,
quod sub dubio reliquit, an eclipsis, cum sit priuatio, habeat cuius gratia. i. finem. Priuatio an
At somnus est etiam priuatio, & tamen habet finem. Vnde Auic. fen. 1. Tertij in habeat finē.
cap. de Subeth, & somno, inquit, ꝙ sōnus naturalis est reditus spiritus animalis

ab instrumentis sensuum, & motuum, cum profundatione spiritus vitalis ad interiora, vt digeratur cibus, & propter quietem eius etiam vt spiritus restauretur, qui in vigilia fuit resolutus. Vnde in 7. Met. vbi posuit differentiam inter definitionem substantiarum, & accidentium, non posuit definitiones substantiarum, quæ sunt simpliciter datæ per causas extrinsecas, vt patet intuenti. Teneo igitur ꝙ finis in definitione per se poni non debet, sed si ponatur quandoque, hoc erit ad circumloquendum differentias occultas. D

Instantia. Sed contra hanc solutionem videtur esse sententia Aristo. in 2. Phy. tex. com. 91. vbi ponit conuenientiam inter artem, & naturam. & inquit, ꝙ sicut sunt definitiones completę artificialium, quę dantur a fine, & ex illis apparet necessitas causę materialis, sic in naturalibus. Vnde per causam finalem potest demonstrari causa materialis. Ideo non est verum, ꝙ solum per accidens causa extrinseca intret definitionem, aut circumlocutiue, immo per se potest poni ad demonstrandam causam materialem. Immo illa demonstratio faciet maxime scire. Nam, si scire est per causam, per maxime causam est maxime scire.

Confirmatur ex 3. Met. com. 3. vbi Commentator iuxta textum inquit, Res enim, vt dixit notificatur multis modis, & magis quod notificatur per suam substantiam. Et propter hoc ista scientia debet dici Phylosophia, & non naturalis scientia. Scientia enim naturalis considerat de duabus primis causis, videlicet prima materia, & primo motore. Ista autem de duabus vltimis scilicet forma, & fine, & quia hę duę causę sunt meliores alijs, ideo ista scientia est melior naturali. Finis autem est melior causis, quia alię causę sunt propter illam. E

Confirmatur, quia 6. Met. com. 2. iuxta tex. dicit primam phylosophiam esse nobiliorē ratione subiecti; qa sicut in definitione Naturaliū ponit' Natura, sic in definitione Diuinorū ponitur Deus. Et Ideo secundum physicam rationē, via S. Thom. est planior.

Dilutio. Potest tamen in ista controuersia sic responderi. Quod, si definitio sumatur, vt definitio est, & vt habet explicare quidditatē; quia, vt sic pertinet ad primam operationem intellectus, sic non datur nisi per causas intrinsecas. Si vero sumatur vt medium, & vt causa, sic potest dari per causas extrinsecas. Vnde per demonstrationes, quę procedunt ex medio, quod est definitio data per finem, concluditur illa, quę datur per materiam. Et hoc teneas, quia Aristot. 5. de gener. anim. cap. 1. reprehendit antiquos, qui opinabantur formam sequi generationem & materiam. Ipse autem opinatur oppositum, ꝙ generatio sequatur substantiam, & formam ipsam. Quod notauit etiam Commentator 2. Phy. com. 87. Amplius Commentator 2. de Ani. com. 129. vbi Arist. demonstrat non dari sextum sensum per tres demonstrationes. Quarum duæ sunt ex medijs, & instrumentis, & Tertia est ex sensibilibus, dicit ꝙ Tertia est magis firma duabus prioribus, quia causa accepta in ea est finalis, & causa in illis duabus est quasi materialis. Teneas igitur vel primam, vel secundam solutionem, quæ tibi securior videbitur. Ista tamen secunda videtur esse contra mentem Auer. in expo. mag. 35. 1. Post, ideo lege, vide, & pondera. F

Contr. 10. ARist. 1. Poste. tex. 38. recensens errores in asignatione vniuersalis accidentes inquit, oportet autem non latere, ꝙ plerunque contingit peccare: & non esse, quod monstratur primum vniuersale, secundum ꝙ videtur mōstrari vniuersale primum. decipimur autem hac deceptione, quando vel nihil sit accipere superius preter singulare, vel sit quidem, sed innominatum. Quod, exponens Auer. in med. expo. dicit, si constituamus demonstrationem, ꝙ cœlum est corpus neque graue, neque leue, aut ꝙ terra est in medio, iam putamus nos constituisse demonstrationem de aliquo indiuiduo, non autem de re vniuersali: quoniam non inueniuntur in ijs plura vno indiuiduo. Et tamen res non se habet ita: quoniam nos non constituimus hoc de terra, secūdum ꝙ est quid signatum, & indiuiduum, sed constituimus ipsum de natura vniuersali, quæ inuenitur in terra. Et in comment. mag. Accidit nobis deceptio, cum mostramus aliquid de aliquibus sensibilibus

libus

A libus particularibus, ex quibus non eſt niſi vnicum indiuiduum, & exiſtimamus nos non monſtraſſe hoc, ſecundū viam vniuerſalis. & hęc ſunt indiuidua, in quibus non inuenitur ſpecies, quę de ipſis prędicetur. ex quibus elicitur ꝙ ſingularium non eſt demonſtratio primo, ſed vniuerſalium.

Oppoſitum habet Ariſt. 7. Met. tex. com. 20. quidditates rerum non ſunt exiſtentes niſi per eſſe rerum habentium quidditates. ſed habentia quidditates ſunt ſingularia. igitur demonſtratio primo ſingularium erit. Aſtipulatur huic ſententiæ philoſophus in Pręd. cap. de ſubſt. deſtructis primis ſubſtantijs impoſsibile eſt aliquid aliorum remanere.

Soluitur, nam, licet rei quidditas pręcedat quoad intellectum ipſum ſingulare, quoad exiſtentiam tamen ſequitur. Quod bene notauit Commentator 12. diuinorum. com. 27. authoritate Alex. ſic enim melius dicitur, ꝙ vt Boetio viſum eſt, qui in Prędicamentis iſtam difficultatem, quomodo indiuiduę ſubſtantię primæ ſubſtantię eſſe poſſunt. (Quandoquidem illud eſt natura prius, quo ſublato auferuntur reliqua, poſterioribus vero ſublatis priora non auferuntur) ſoluit dicens, non omnem naturam in vno ſaluari indiuiduo, ſed in ſingularibus omnibus. ſed hoc non obſtat, quia tunc iſta ratione non poſſet prima, & ſecunda ſubſtantia in rebus ęternis reperiri, in quibus tota natura in vno ſaluatur ſuppoſito. vt patet

B 1. Cœl. com. 4. & 98. vbi ſcribit Commentator, ꝙ multitudo indiuiduorum contingit propter diminutionem: & ideo natura non fuit contenta eſſe unius tantum: & ita etiam ſcribit 2. de Ani. tex. com. 34. & in 2. de Gener. tex. com. 59. Conſequens autem falſum eſt, & contra Philoſophum 1. Cœl. tex. com. 92. vbi dicitur ꝙ alterum eſt hoc cœlum, & cœlum ſimpliciter. Secunda autem Boętij Solutio magis videtur apparens, inquit enim ꝙ quia in Prędicamentis agitur, de ſignificatione vocabulorum: & quia quę ſenſibus proxima ſunt, ea etiam proxime vocabulis nuncupanda iudicamus. Qui enim primus hominem dixit, non illum, qui ex ſingulis hominibus conficitur, concipit animo, ſed quendam ſingularem, atq; indiuiduum, cui hominis nomen imponeret: & ideo ſublatis ſingulis hominibus, homo non remanet. Sed, iſta ſecunda ſolutio eius ſatisfacere vr̄. Tum nec quia trahit ſecum arduam quęſtionem de primo cognito. Nullus enim imponit nomē rei, quam ignorat, vt dicitur. 7. primę Philoſophię tex. com. 54. & in 4. etiam. in tex. com. 10. ſi igitur primum cognitum ab intellectu eſſet ſingulare, tunc ſine dubio, reſponſio illa vera eſſet. Sed eſt dubium, & forte falſum in via Peripateticorum, apud quos fuit maxima altercatio, an ab intellectu cognoſci poſsit, & quis ſit modus, quo cognoſcitur, nedum vt eſſet primum cognitum, ſicut declarat Commenta. 3. de Ani. com. 36. authoritate Auempacis, vbi dicit, ꝙ quidditas intellecti non eſt quidditas ſingularis, neq; ſpiritualis, neq; corporalis, cum ſit de-

C claratum, ꝙ indiuiduum non eſt intellectum. Amplius, ſi primus impoſitor impoſuit hoc nomen homo alicui homini ſingulari, inquantum ſingulare, & non ſub ratione aliqua communi, tunc ineuitabiliter ſequitur, ꝙ illud nomen nō eſſet nomen appellatiuum, ſed nomen proprium. & confirmatur authoritate Auer. 2. de Ani. com. 65. vbi format in ſimili conſimilem conſequentiam: dicit enim ſi ſenſus pateretur ab aliquo indiuiduo, ſecundum ꝙ eſt illud indiuiduum, tunc nō pateretur ab alio indiuiduo: & bene dixit. nam, & ſcribit Ariſt. in calce. 2. Poſter. licet id, quod ſentitur, ſit ſingulare, ſenſus tamen eſt vniuerſalis. Concludamus igitur cum Alex. & Auer. in loco pręallegato, ꝙ licet ſingularia in eſſe præcedant vniuerſalia, tamen vniuerſalia in intellectu pręcedunt ſingularia, vt habetur commen. 27. 12. Meta. & idem Commen. 7. Metaphy. commen. 20. dicit, ꝙ quidditates rerum non ſunt exiſtentes, niſi per eſſe rerum habētium quidditates, id eſt non exiſtunt niſi ad exiſtentiam ſingularium, & ſic vniuerſalia ſunt poſteriora. Actus enim & generationes, et motus oēs ſingularium primo ſunt ex prooemio Met. tex. com. 5. Vide etiam pulchre Alex. in 1. Natu. q. q. 11. vbi quęrit, quomodo ſit intelligendum dictū Philoſophi 1. de Ani. tex. com. 8. Animal vniuerſale aut nihil eſt, aut poſterius eſt. licet ergo vl'ia non exiſtant niſi in ſingularibus, & ſint poſteriora in eſſe exiſtētię, ſunt t̄n priora in eſſe quidditatiuo, quod ingreditur demonſtrationem, quę abſcindit ab eſſe exiſtentię.

Sol.

Deceptio Boętij.

In ęternis in vno ſuppoſito tota ſaluatur natura.

Fuit difficultas in uia Peripateticorū, an ſingulare cognoſcat, & q̄uo.

Contr. 11.

AVer.1.Poſt.& 2.paſsim incalcat tria demõſtrationum genera.ſ. ſimpliciter,propter quid,& quia. Inquit enim in expo.Mag.54. 1.Poſter.operępretium autem eſt, vt hęc ſpecies prædicationis ponatur in propoſitionibus omnium ſpecierum demonſtrationum trium, hoc eſt demonſtrationis cauſę, & demonſtrationis exiſtentię,ac demõſtrationis ſimpliciter, quę comprehendit ambas diſpoſitiones. Idem in expoſitio.55. 56. & alijs ſexcentis fere locis. D

Oppoſitum tenet Ariſt.qui 1.Poſt.cap.13.per totum illud caput nõ ponit niſi duo demonſtrationũ genera.ſ.quia,& propter quid. Nam,ſi pręter iſta duo aliud eſſet,illud Ariſto.non dereliquiſſet,maxime in neceſſarijs. Ipſe namq; inuenit, & compleuit has tres artes,teſte Auer.in Prol.Phy.ecce igitur, vel Ariſt.diminutus,vel Auer.ſuperfluus.& ita contradictio.

Sol.

Ad hoc reſpondeo,& dico ꝙ ſunt nonnulli,qui dicunt,vt fuit Io.Hiſpanus,& ante ipſum Ioan.de Gand.in 9.Met.Quod demonſtratio cauſę tantum,& demõſtratio cauſę & eſſe differunt accidentaliter,& reſpectiue,non autem eſſentialiter:Et oſtendunt hoc modo dicendo,ꝙ vna met demonſtratio poteſt eſſe cauſæ, & eſſe,& cauſę tantum:ergo non differunt eſſentialiter. Probant aſſumptum: ſi fiat vna demonſtratio a priori, & contingat huic cognouiſſe effectum eſſe, iſta non erit demonſtratio ſimpliciter huic, ſed cauſę tantum:quia aliunde acquiſiuit effectum eſſe. Quod,ſi eadem demonſtratio fiat alteri ignoranti effectum eſſe,(cũ per eam acquirat eſſe effectus, & propter quid) erit illi demonſtratio cauſę & eſſe. Ergo iſta demonſtratio formaliter eſt eadem,ſed diuerſa eſt reſpectu diuerſorum, ergo iſtę demonſtrationes ſola differentia accidentali differunt.ergo tota differentia dependet ex parte noſtri. Vnde demonſtratio cauſę a priori,& de ſe nata eſt aggenerare propter quid ita ſit,& ita eſſe. Et ita accidit,ꝙ ratione vnius oſtendat propter quid tãtum,& ratione alterius,propter quid,& eſſe. Et hoc accidit ratione paſsi diſpoſiti. Iſti ergo ſic poſſent reſpondere, ꝙ licet de demonſtratione propter quid Ariſt.non feciſſet mentionem, non tamen propter hoc fuiſſet diminutus,nec Auerr.illi contradiceret,quia iſta differentia eſt ſolum accidentalis,facta reſpectu paſsi,& ita de hac non oportuit Ariſtotelem feciſſe pręcipuum ſermonem,quem tamen Auerr.fecit tanquam fidus interpres. B

Impugnatur.

Solutio.

Sed,quia contra iſtos expreſſe eſt doctrina Auer.1.Poſt.cap.95.in magna Cõmen.vbi inuenietis iſtas demonſtrationes ſpecie differre.ibi Cõmenta.ait,demõſtrationes cauſarum tantum ſunt,quę componuntur ex Cauſis, quę inferunt neceſſario cauſata eſſe,& cauſata non inferunt eas. Tales autem demonſtrationes ſunt per cauſas extrinſecas. Teſtis eſt philoſophus.2.Phy.37.quo fit vt demonſtrationes potiſsimę ſpecie differant a demonſtrationibus cauſę tantum. Quoniã iſtę per cauſas intrinſecas oſtendunt,illę vero per cauſas extrinſecas: & hoc in permanentibus:quoniam in ſucceſsiuis,vt in eclipſi eſt propter quid, & quia,cũ eius eſſe ſit in fieri ab extrinſeca cauſa. Quę eclipſis,cum ſit ſucceſsiua, illa cauſa extrinſeca fit ei intrinſeca. Cum hoc tamen, concedo demonſtrationem propter quid, & quia fieri propter quid tantum accidentaliter (ſicut dictum fuit ſupra.) Sed ex natura rei differunt eſſentialiter. Hanc etiam ſententiam colligere poſſumus commento 100.eiuſdem magnę commentationis in principio. Et ideo ad contradictionem aliter reſpõdeo (quicquid alij dicant) ſcio enim multos ex modernis aliter ſoluere. Et dico ꝙ Auer.non contradicit Ariſtoteli,ponendo demonſtrationem propter quid,nec Ariſt.circa hoc fuit diminutus,immo Ariſtote. fuit inuentor illius demonſtrationis,non autem Auer.quod hoc ſit verum,uideas Ariſto.in 2.Poſter.cap.2.ad medium capitis,vbi dixit,ꝙ habito quia, contingit quęrere propter quid: eſt ergo aliquod inſtrumentum, quo notificetur propter quid,habito ipſo quia.ergo illa erit demonſtratio cauſę tantum. Dixit enim Ariſto.ꝙ ſicuti poſſumus habere ꝙ ſit,& quęrimus quid ſit,ita etiam poſſumus habere ꝙ ſit effectus,& quęrimus cauſam propter quid: ergo Ariſto.fuit inuentor illius,& non Auer. Amplius, illę quatuor quęſtiones nonne ſunt ſeparatę: ergo poterit ſeparari demonſtratio propter quid a demonſtratione quia. Et ita erran F

Reſponſio propria ad contradic.

A tenentes hoc fuisse inuentum Auer.& sic tollitur dubium. Sed quoniam hęc res valde vtilis est: oportet pro dilucidatione aliquod scribere, secūdum mentē optime Auer.exponentium. Dico ꝙ Auerr.2.Cœl.35.ait, demōstrationes sunt, in quibus itur ex notiori ad latentius. si igitur notius fuerit posterius, demonstrationes erunt quia. Et si notius fuerit prius, erit demonstratio absoluta, quę dat causam & esse. Et si latentius fuerit causa rei quam suum esse, erit demōstratio propter quid tantum. Sic enim litera hęc Auerr. legitur a peritioribus. Licet cōiter aliter inueniatur, tamen idem dicit, sed obscuriori modo. Et nullibi ita clare, distincteque loquitur Auerr. in philosophia de hoc triplici demonstrationum genere, quod via doctrinæ ab ipso appellatur in Prologo physicarum auscultationum, sicut illic. Demonstratio autem signi, seu quia fit vno modo, quando esse causæ demonstratur per esse effectus, vbi esse effectus fuerit notum, & esse causæ latuerit. Vt si per eclipsim terrę interpositio demonstratur. Tunc enim effectus notior est sua causa. Alio modo fit ista demonstratio.(licet Auer.in illo loco de hoc non meminerit) quando esse effectus ignotum, & per aliquod signum demonstratur illud esse. vt si ex hoc, quod est vmbram non facere, demōstramus lunam Eclipsatam esse, vt Philosophus ait in 1.Poster. Alio modo fit demonstratio quia siue signi, quando demonstramus per causam remotam, vt dicit Aristotel.in 1.Posterio.cap.13.dum ponit differentiam inter demonstrationem quia, & propter quid. Fit etiam demonstratio signi, quando demonstramus aliquod demonstratione ducente ad impossibile, sicut dicit Auerr. primo Cœl. commen.95. vbi ait & differt hęc demonstratio a demonstratione prædicta in hoc, scilicet ꝙ ista demonstratio est propter quid, prima autem quia, aut demonstratio ducens ad inconueniens. Demonstrationes autem ducentēs ad impossibile sunt generis signorum. hęc ibi, Fit etiam demonstratio signi, si demonstramus aliquod demonstratione data per causam efficientem, secundum doctrinam Auerr.in 1.Posterior.in commento magno. commento 34.

Quot modis fiat demonstratio quia.

B Demonstratio vero propter quid, vel demonstratio causæ tantum vocatur illa, quæ a priori quidem procedit, sed non ad concludendum effectum esse: sed est vbi esse effectus, & inhærentia passionis in subiecto est per se nota, sed est ignota quo ad propter quid illius. & datur pulchrum exemplum in Octauo Physi. 65. vbi demonstratur propter quid est ꝙ, si duo mobilia æqualis velocitatis mouerentur super æqualibus spatijs, isto modo, videlicet. Quod vnum mobile pertranseat totum spatium semel, aliud vero pertranseat medietatem illius spatij bis: citius pertransit primum mobile totum spatium, quam secundum medietatem iterato per transeundo ipsam. Hoc enim, quod ita sit, est euidens ad sensum, sed ignoratur eius causa: & est, quia inter motus iteratos, cum sint contrarij, accidit quies media: & ideo est ꝙ tardius secundum pertransit bis medietatem, quam primum pertranseat totum: quia motus eius est continuus, sed motus secundi est intercisus per quietem mediam. Vbi Auerr. in commento 65. expresse ait, illam demonstrationem esse causæ tantum, quia solum facit notitiam de propter quid effectus, non de esse effectus, quia tale erat per se præcognitum ante demonstrationem, & ad nota per sensum non indigemus demonstratione, vt Auer.ait.4.Phy.1.

C Et est notandum, quod ideo hoc genus demonstrationis vocatur demonstratio propter quid, siue causæ tantum, quia per tale genus non vtraque quæstio absoluitur, vt de alio genere nunc dicetur, sed vna tantum quæstio scilicet propter quid. Demonstratio vero simpliciter, seu demonstratio dans causam, & esse vocatur illa, quæ a priori sic procedit, ꝙ quando esse effectus, & propter quid eiusdem, latuerit, ita ꝙ effectus, seu passio demonstranda, (quæ sunt natura posteriora subiecto, & sua causa) sunt ignota tam quo ad quæstionem quia est, quam quo ad quæstionem propter quid, & causa fuerit notior, tunc per illam notiorem causam, simul & semel demonstratur vtraque quæstio de effectu, videlicet, & quo ad quia est, (quæ quærit de inhærentia simplici eius in subiecto, & quo ad propter quid est, quæ est quæstio de causa illius inhærentiæ; & ista est demonstratio absoluta, seu demonstratio simpliciter,

ſeu demonſtratio dans cauſam , & eſſe, & a modernioribus dicitur demonſtra- D
tio potiſsima. Et iſta eſt, quę principaliter intenditur in libro Poſteriorum. (ſicu
ti Auer. in com. magno, & omnes gręci expoſitores dicunt) & Themiſtius in 2.
Poſt. cap. 2. eandem ſententiam ſcribens ait, hoc enim demonſtrationis illius po
tiſsimę ingenium eſt, vt communi examine vtramq; abſoluat cognitionem, &
Contra Ioã. Andegauenſem. vt ſit, & quam ob rem ſit. Hinc patet quam falſum ſit illud, quod Ioannes Ande
gauenſis in q. 3. 12. Met. vbi ait. Vnde Commentator forte intellexit per demon
ſtrationem ſimpliciter, demonſtrationem, quę eſt per cauſas remotas. Licet dicat
forte, tamen neſcio quo pacto talis vir in doctrina Auerr. exercitatus potuit hoc
dubitare : forte enim non vidit commen. 35. de cœlo, aut ſi vidit, oblitus fuit: ex
illo enim loco habetur ꝙ demonſtratio ſimpliciter non eſt demonſtratio per cau
ſam remotam, immo eſt demonſtratio potiſsima, ſi bene eius uerba inſpiciantur:
& alia dicit ibi Ioannes, quę ſunt caſtigatione digna circa hanc materiam in il-
la quæſtione.

Contr. 12.

AVer. in expoſi. mag. 59. 1. Poſterio. tenet, ꝙ circa idem verſatur
Mathematicus, & Naturalis. Inquit enim, quemadmodum ſpecu
latur Mathematicus de figura Solis, & ſcientificus Naturalis. E
quoniam vterq; ipſorum conſiderat in hoc de re vna. Itidem te-
net expo. 100. ꝙ vterq; demonſtrat lunę ſphęricitatem. & in ex-
poſi. 102. ꝙ vterq; tractat de Iride. & tantundem. 2. Ph. te. com.
16. ꝙ vterque eandem conſiderat lineam. igitur circa idem vter-
que laborat.

Oppoſitum habetur ab Ariſt. 2. Met. tex. com. 16. Mathematica acrobologia
non in omnibus eſt expetenda, ſed in non habentibus materiam. & 1. Met. tex.
com. 19. Mathematica exiſtentium ſine motu ſunt. & Them. 1. de Ani. in tex.
17. Mathematici omnes naturales affectiones a contemplatione ſua reiiciunt, ſo-
las meraſq; magnitudines, & nuda, ac inania ſpatia finiunt, finiendiſq; his neq;
materiam, neq; naturalem qualitatem adiungunt.

Solu. Reſpondeo Mathematicus, & Naturalis in multis communicant, ideo Auer.
3. Cœl. com. 6. Mathematicis quęcunq; inconuenientia accidunt neceſſe eſt &
naturalibus accidere. Nam Mathematicus, & Naturalis conueniunt, ꝙ conti-
nuum eſt diuiſibile in infinitum 3. Phyſi. com. 71. Mathematica habent tactum,
& locum 1. de Gene. tex. com. 44. & 4. Phy. 47. & 76. quę ſunt propria Naturali
4. Phy. tex. com. 1. Differunt tamen in modo conſiderandi. Nam contactus ma-
thematicus aſsimilatur continuo, quia vltima reuertuntur in vnum 5. Phy. com.
22. & 30. & 39. ſecus de contactu naturali, quia duo vltima remanent duo demõ- F
ſtrata in actu. & ſi conueniunt ꝙ continuũ ſit diuiſibile, differunt tñ ꝙ illud ſit in
infinitum augmentabile. 3. Cœl. c. 6. Mathematicus conſiderat continuũ, vt eſt ſe
paratum a materia, ſed Naturalis, vt eſt coniunctum materiæ 1. Cœl. com. 1. Na-
turalis conſiderat de ſubſtantijs ſenſibilibus, inquantum ſenſibiles ſunt. 7. Meta.
com. 39. & 12. Meta. 1. Mathematicorum vero quidditates poſſunt intelligi ſine
motu & ſenſu, & ſine materia ſenſibili 7. Met. tex. com. 37. & 6. Met. tex. com.
2. Mathematica dicuntur ex ablatione, & naturalia ex appoſitione. 3. Cœl. tex.
com. 6. Ideo 11. Met. cap. 11. Mathematicus circa ea, quæ ex ablatione theoriã
facit: circuntollens enim omnia ſenſibilia ſpeculatur, puta leuitatem, & grauita-
tem, duritiem & contrarium, adhuc autem caliditatem & frigiditatem, & alias
ſenſibiles contrarietates. Solum enim derelinquit quantum, & continuum. vt au-
tem hęc differentia clarius innoteſcat, erit operępretium dicere aliquid de mate-
ria intelligibili, quę propria Mathematicorum eſt. ea enim cognita, patebit di-
ſcrimen horum artificum in modo conſiderandi.

Opinio S. Tho. de materia intelligibili. Thom. in 2. Phy. in expoſi. tex. 18. & in quęſtio. ſuper Boęt. de trin. dicit ma-
teriam intelligibilem eſſe ſubſtantiam circunſcriptis accidentibus : quia ſic non
remanet comprehenſibilis niſi intellectum, eo ꝙ ſenſibiles potentię non pertin-
gunt vſq; ad ſubſtantię comprehenſionem, & quia ſubſtantię accidunt acciden-

A tia ordine quodam:quia prius natura accidit sibi quantitas,deinde qualitas,deinde pafsiones & motus. Vnde,cum accidentia secundum sui rationem dependeāt a substantia,non possunt per intellectum abstrahi a substantia. Sed quantitas potest intelligi sine qualitatibus sensibilibus , a quibus dicitur materia sensibilis. Quantitas enim non dependet a qualitatibus sensibilibus.& ideo potest abstrahi ab eis,sed non potest abstrahi a substantia,quæ est materia intelligibilis.Con similem sententiam imitatur Aegid.Rom.in 2.Physi.in loco allegato. Scotus etiam in Sexto Met.quęstio.1.tenet subiectum scientiarum Mathematicarum esse substantiam corpoream.& Auicen.& vniuersaliter omnes ponentes formā corporeitatis coæternam in materia vidētur tenere substantiam corpoream esse subiectum,& materiam intelligibilem,aqua non abstrahunt scientiæ Mathematicæ.Sed in veritate ista non est mens Aristotel.qui 12.Meta.tex. commen.44. expresse dicit,ꝙ ex Mathematicis sola Astrologia de substātia sempiterna sensibili mentionem facit,aliarum vero nulla.Them.3.de Anima cap.50. Mathematici solam quantitatem spectant,& in eius contemplationem sola spatia ipsa mera,inaniaque,& confinia corporum adhibentur. & Simpl.2.Physi.in expo. tex.18.dicit Geometram solum corpus,quod est trina dimensio, non autem materiam,aut motum considerare.Et Commentator in Epitom.Met.tracta.2.Ma-

B thematicorum entium genera representant materias fictas intentionales. Amplius,patet ex definitionibus positis in Geometria,et Arithmetica,vbi patet nullam dari per substantiam neque compositam , neq; simplicem , vt patet in libr. Elemen.Euclid.de definitione lineæ,superficiei,corporis, figuræ,circuli, trianguli,& ita est de definitione Numeri, & pafsionum eius in Arithmetica . Materia igitur intelligibilis est sola quantitas. Cum vero S.Thom.& Aegid.dixerint ꝙ accidentia,cum sint posteriora substantia,non possunt abstrahi ; quia posterius non potest abstrahi a suo priori.Respondetur,ꝙ quādo prius est de quidditate posterioris,posterius non potest a suo priori abstrahi, sicut non potest abstrahi species a generibus, & inferiora a superioribus. Sed , si prius non est de quidditate posterioris,intellectus benè potest abstrahere.Intellectus enim,vt dicitur.12.Meta.com.39 .potest multa separare,quę non potest natura.Quia vero subiectum non est de quidditate accidentis,intellectus potest abstrahere accidēs a subiecto . quia potest intelligere accidens intellectione simplici non considerando de substantia,quę est subiectum eius. Arist.enim in Præd. cap.de Adaliquid.docens modum inueniendi propriū correlatiuum alicuius procedit per hāc viam astractionis circunscribendo omnia, quę competunt domino , videlicet ꝙ sit homo,& ꝙ sit animal remanente sola relatione domini apud intellectum,& quia tali relatione remanente,dominus dicitur ad seruum , ideo dominus est per

C se correlatiuum serui. Aristo.igitur docuisset modum imposibilem , si non posset intellectus abstrahere accidens a subiecto , & quia ibi loquitur in capitulo relationis de accidentibus,quæ habent esse diminutum,intantum ꝙ quidam reputauerunt prædicamentum relationis esse de secundis intellectis,vt dicit Auerr.12. Met.com.19.multo igitur fortius intellectus poterit abstrahere quantitatem , & qualitatem a substantia,quę sunt entia absoluta,& maioris entitatis.

Sed instatur,quia Arist.4.Meta.tex.com.4.dicit, tot sunt partes Philosophiæ quot sunt partes substantiæ , & ita non videtur esse aliqua scientia speculatiua , quę non sit de substantia:&,cum scientia Mathematica sit in numero scientiarū speculatiuarum,videtur ergo ꝙ sit de substantia, & tunc respondetur secundum expositionem Auer.ꝙ per Philosophiā Aris.intellexit primam Philosophiam, quę per anthonomasiam philosophia dicitur.&,quia substantię quędam sunt abstractæ a materia,quędam vero immersę in materia.sic prima Philosophia secatur in duas partes.quarum altera contemplatur substantias materiales, quatenus substantię,& entia sunt.alia vero considerat de abstractis, & ista est via Auer. ibi sine dubio.vel secundum Alex. sicut in entibus Mathematicis quędam sunt prima,& quędam secunda,& quędam tertia. Prima,verbi gratia est,quę circa plana versatur,secunda quę circa solida , deinde astrologia,quæ solida , quæ in motu sunt,considerat. Tum mechanica,quę nascentia,& pereuntia tractat . Qui

Egid. San. Thom. sectator.

Obiectio.

Solutio.

Arist. regula

Instantia.

Ordo in entibus Mathematicis, et in substantijs.

ordo in ſubſtantijs quoque reperitur. Nam primę ſunt ingenitę, & immortales, D quę corpore vacant, nec mouentur, de quibus prima Philoſophia. Secunda vero Philoſophia de ſempiternis, quę motu cientur. Tertia, quę ſubſtantias conſiderat naſcentes, & intereuntes. nam hę ſubſtantię vltimę ſunt, vbi patet ꝙ duo vltima membra pertinent ad naturalem ſub rationibus ſenſibilibus, licet eadẽ pertineant ad diuinum ſub rationibus tranſcendentibus, vt notat Commentator 12. Met.com.1.6.& 29. ita ꝙ ſecundum nullam expoſitionem cogimur dicere Mathematicas puras de ſubſtantia theoriam facere. Si ergo vterq;, Mathematicus, & Naturalis conſiderat de re vna, non tamen ſecundum eundem modum conſiderandi. nam Mathematicus ſpeculatur de figura Solis, ſecundum ꝙ eſt abſtracta a materia, Naturalis vero ſecundum ꝙ eſt extremum naturę corporis cœleſtis: & propterea cauſa, quam tradit vnus ipſorum, eſt alia a cauſa, quam tradit alter. Verba ſunt Auer. in expoſi. Mag. 59. 1. Poſter. & ſi vterque demonſtrat Lunę ſphęricitatem, Mathematicus tamen, eo ꝙ lumen ſuum augetur ſecũdum figuram circularem. tradit autem Naturalis cauſam ſphęricitatis ſuę, quoniam eſt corpus neq; graue, neq; leue: verba ſunt Auer. 1. Poſter. expoſi. Mag. 100. & ſi vterq; cõſideret de Iride. Naturalis tamen tradit figuram ipſius, & numerum colorum, qui in ipſa inueniuntur, & ordinem ipſorũ: Mathematicus vero tradit cauſas huius, & pręcipue cauſas propinquas: verba ſunt Auer. 1. Poſt. expoſi. Mag. E 102. & ſi vterq; conſideret eandem lineam, Mathematicus tamen, vt habet dimenſiones tantum, Naturalis vero ſecundum ꝙ iſtę dimenſiones ſunt finis corporis naturalis: & hęc ſufficiant.

Contr. 13.

ARiſt. 1. Poſt. tex. 64. intendens probare definitionem eſſe vniuerſalium, & ęternorum ſicut eſt demonſtratio, inquit, quoniam definitio eſt aut principium demonſtrationis, aut demonſtratio poſitione differens, aut concluſio quędam demonſtrationis. Quę verba exponuntur ab ipſo Ariſt. 2. Poſte. cap. 5. per multos tex. vbi dicit, definitio, quę eſt principiũ demonſtrationis, eſt definitio formalis, ſiue quę datur per formam; definitio, quę eſt demonſtrationis concluſio, eſt definitio per materiam. Quoniam definitio materialis demõſtratur per formalem 2. Poſt. expo. Mag. 47. definitio vero, quę eſt demonſtratio poſitione differens, eſt definitio ex materia conſtans & forma. Dicit ergo, definitio per formam eſt principium demonſtrationis. igitur principium ſcientię, igitur ſcientifica. Immo, qñ dixit Ariſt. 1. Poſte. tex. 8. ſi igitur & alter eſt ſciendi modus, poſterius dicemus, Auer. exponit per alium ſciendi modum, definitionem, et inquit in expoſit. Med. Sed ſcientia certa dicitur etiam de alio modo, hoc eſt de F ſcientia, quę acquiritur per definitionem. & in expoſi. Mag. Cum uero dixit, ſed inuenitur etiam alia ſpecies ſcientię verę, de qua dicemus in fine. vult formationem perfectam, quę eſt in definitionibus perfectis, de qua dicetur in tractatu ſecundo, modo definitio, quę traditur in 2. Poſt. eſt definitio, quę eſt medium in demonſtratione, & eſt ea, quę datur per formam.

Oppoſitum habet Ariſto. 1. de Ani. tex. com. 15. dialecticus definit per formã. & Auer. in com. diſputatores enim dant definitiones ſecundum formam tantum. igitur definitio per formam eſt dialectica, & dialectica definitio non aggenerat niſi opinionem. 3. Met. tex. com. 2. probabilitatem. 4. Met. tex. com. 5. igitur non principium demonſtrationis, & ſic in his verbis apparet manifeſta contradictio, vt vides.

Sol.

Tria definitionis propria.

Reſpõdetur. definitiones, quę dant quidditatem, ex doctrina Auer. 4. Ph. c. 31. 2. de Ani. 26. 1. de Ani. 21. & 4. cœl. 2. debent habere tria propria. Quorum vnũ eſt, vt diſſoluantur per illam quęſtiones contingentes in re. Secundum, vt per illam appareant accidentia eſſentialia, quia definitiones completæ innatæ ſunt reddere cauſas omnium accidentium. Tertium eſt, vt ex definitione appareat difficultas, id eſt motiuum difficultatis: & hoc eſt proprium rerum difficilium definiri, ideo non tantum materia debet in ea poni, verumetiam forma. Vnde

A Them.1.de Ani.super tex.16.definitio &, quę materiam tantum sectatur, eius est,qui naturam explorat, sed cessans, & manca est nisi formę meminerit. At formam quidem in definitionem semper collocare debemus, quę locum principem obtineat,ita tamen vt a materia non recedamus,etiam,si forma ratione possit abiungi.etenim formę naturali semper materia est opus.ideo 8.Met.tex.com men.6.definitiones Archytæ, quę dantur per materiam,& formam sunt approbandę,vbi Auer.in commen.dicit,ꝙ tales sunt definitiones perfectę.& hoc non solum veritatem habet in rebus naturalibus,verumetiam & in artificialibus, vt bene notauit Ammonius super Porphirio,Item Auerr.in Epithom.Met.tracta. 2.definitiones rerum, quę sunt cõpositę ex materia & forma,perfectissimę sunt, quę aggregant ista duo. Vnde notandum, quod in rebus in materia formam habentibus tria sunt, Materia,forma in materia, & causa formæ in materia:ita est in Artibus. Vnde Plato dixit, Artem appello non sine recta ratione negocium, & 6. Ethic.cap.5. Ars est habitus recta ratione factiuus, & ita est etiam de formis naturalibus.habent enim quatuor causas. Vnde Naturalis considerat formam, & materiam ei subiectam, & causam formę in materia.2.Physicor.tex. commen.26.vbi demonstrat, ꝙ Philosophus naturalis debet considerare de materia, quia considerat de forma,quę sunt relatiua: & debet considerare causam

Themistius. *Archytę definitiones.* *Tria ĩ rebus materialibus*

B mouentem formam in materia. cum materia non agat.12.Meta.30.& 1.de Generatio.53.Materia est principium passiuum.& 9 Metaphy.materia est principium transmutandi ab alio,inquantum aliud: & quia agens agit propter finem, ideo Naturalis considerat omnes causas,Mathematicus uero considerat formas, quę sunt secundum esse in materia 2.Physico,tex.commen.18.sed istę formæ licet sint in materia reali, & habeant causam, tamen Mathematicus non considerat causas,ut sunt in materia,sed abstrahit: & hoc, quia de natura sua abstrahibiles sunt, quia non sunt fundatæ in materia taliter,vt secundum abstractionem,non possint absque materia definiri.6.Metap.tex.com.2.Istę formę Mathematicę extra intellectum habent causam,per quam sunt in materia sensibili, tamen ab intellectu abstrahuntur a materia. Mathematicus ergo considerat solam formam, non vt habet causam,propter quam est in corpore transmutabili, sed vt est causa passionum ei conuenientium,vt est abstracta,v.g.Geometra cõsiderat triangulum,non vt habet causam, per quã est in materia sensibili, sed ut habet cãm passionum ei conuenientium in esse abstracto.vt 31.Propo.Eucl.demonstratur ꝙ habet tres angulos æquales duobus rectis. Dialecticus vero definit per rem,quę est forma,& non considerat eam,vt est in materia, nec considerat eam, vt est causa alicuius effectus demonstrabilis de ea, sed vt est vna res.

Materia & forma relatiue dicuntur. *Naturalis cõsiderat oẽs causas.* *Mathematicus cõsiderat formã in materia,abstractam tamen.*

C ideo 1.de Ani.commen.16.Disputatores sunt artifices absolute considerantes.et ex hoc loco elicitur expositio definitionis scire,in qua dicitur,& quoniam illius est causa: & hoc ponitur ad excludendum scire dialecticum. licet enim definiat per rem,quę est causa,tamen non cognoscit eam,vt est causa illius effectus,verbi gratia. Appetitus vindictę est forma,& finis,quia obiectum contristans, mouens illum,qui est affectus iniuria. Appetitus vindictæ est causa accensionis sanguinis. Dialecticus ergo,cum definiat Iram,ꝙ est appetitus vindictę,non considerat appetitum vindictę sub ratione, qua est causa accensionis sanguinis circa cor: quia tunc non differret a Naturali. Dialecticus ergo per causam absolute definit, sed non vt est causa in ordine ad effectum. Qui autem scit, oportet, vt sciat causam,& ꝙ causa est causa in ordine ad illũ effectum.Naturalis ergo cõsiderat formam,vt est in materia, & vt habet causam essendi in materia. Mathematicus solam formam abstrahit a materia,cum sit in materia, considerat tamen eam,vt est causa, vel habens causam passionum demonstrabilium de ea, vt est abstracta.Ideo dixit in tex.17.1.de Ani.ꝙ formę,quę sunt separatę,pertinent ad Mathematicum.Dialecticus vero considerat formam abstractam a materia,& non considerat,vt est talis forma habens causam passionum demonstrabilium de ea,vt ipsa forma est.secus igitur intelligitur dictum Phylosophi in 1. de Ani.& in 1.Post.& sic cessat dubium.

Dialecticus qũo considerare dr̃ formam.

Sed remanet difficultas, quare definitiones dialecticę dicantur per formam? *Dubium.*

Dilutio. Ad hoc, quicquid dicant Alber. Gandau. Caiet. & alij, respondeo, ꝙ Dialecticus est Artifex communis. 4. Metaphy. tex. commen. 5. Tres sunt Artifices, qui de omnibus considerant, Dialecticus, Metaphisicus, & Sophista. & quia primo Cœl. 92. & in Destr. disp. 1. in sol. septimi dub. forma est causa conuenientiæ, & communitatis. & ob hoc omnes definitiones, per communia datæ, dicuntur datæ per formam, & dicuntur Dialecticæ, quia Dialecticus procedit ex communibus. Viam enim habet intromittendi se in omni materia, vt dicit Alexan. in 1. Topico. Vnde a Philosophis omnes definitiones, quæ dantur per causas remotas, & communes dicuntur dialecticæ, & omnes rationes in philosophia naturali, vel in scientia Diuina, seu ĩ alijs, factę per principia remota, & vniuersalia, non appropriata ei, quod demonstratur esse, dicuntur Logicæ rationes in secundo de Genera. animal. cap. vlt. appellat Aristotel. rationem logicam, quę est de communibus. & Auer. 8. Physi. 70. & 12. Met. 4. & 1. Cœl. 70. & alibi. hæc pro nunc dico ad dubium. D

Definitiones per cõia, & per remota dicuntur dialecticę, & quare.

Contr. 14.

AVer. 1. Post. expo. Mag. 76. de corpore calido & frigido, quę sunt vna ex partibus subiecti scientię naturalis, non est opus artifici naturali, vt admittat, ꝙ existentia ipsorum monstratur in alia scientia, quemadmodum est opus hoc Arithmetico. & expo. Mag. 70. oportet ergo, vt non exhibeat ars aliqua causas subiectorum suorum, in quibus sunt causę ex vnaquaque specierũ entis. Quoniam primus Philosophus is est, qui tradit causam. & infra subdit. Plane manifestũ est, ꝙ nõ potest Artifex vniuscuiusq; artis monstrare principia artis suę. E

Oppositum habet Philosophus in 1. Ph. per multos textus, quando per transmutationem demonstrat materiam esse. & in 2. Ph. per operationem demonstrat formam esse. Quod aduertens Auer. dixit in lib. destr. disp. 6. in sol. 6. dub. Philosophi posuerunt signum subiecti ex passionibus, sicut signum formę ex operationibus, & tñ materia, & forma sunt principia scientię Naturalis, & partes subiecti. igitur, Auerr. magistro suo aduersatur, vt vides. Immo Auerr. sibiipsi. nam 2. Phy. com. 26. Impossibile enim est aliquam scientiam vniuersalem, & particularem declarare suum subiectum esse siue per signum, siue per demonstrationem; & tamen 4. Cœl. tex. com. 32. demonstrat ignem esse, cum tñ ignis pars sit subiecti philosophię Naturalis. ecce igitur repugnantia in his dictis.

Solu. Soluitur. Principia scientię Naturalis in duplici sunt differentia. Quędã sunt cognitionis: quędam vero cognitionis, & esse. Principia cognitionis sunt, vt plura entia esse, & mobilia. Principia cognitionis, & esse sunt, vt plura entia habere in se causas motus & quietis. Distinctio est Auer. 1. Ph. com. 2. & 3. Met. cõ. 2. F Vnde ista diuisio, quia datur per membra opposita, debet intelligi cum pręcisione. vt sit sensus. Principiorum, quędam sunt cognitionis tñ. Quędam aũt sunt cognitionis & esse simul. Vnde errauit Io. de Gand. quem sequuntur moderni, in q. 7. super 1. Phy. volens ex mente Auer. in illo loco colligi tria principia, v3 cognoscendi tñ, & talia sunt qualitates sensibiles, quę sunt principia cognoscendi substantias naturales. Principiũ essendi tñ, vt est prima materia, & primus motor, quę licet sint principia essendi in suo genere, non tñ sunt principia cognoscẽdi. Tertium est principium cognitionis, & esse simul, vt est forma. Nam Auer. & Arist. vt patet ibi, non loquuntur de principijs incomplexis, sed de complexis, quales sunt dignitates, definitiones, & suppositiones, quibus vtuntur scientiæ. Vnde de talibus habet locum dictum Arist. & Comment.

Amplius autem dicere materiam primam esse principium essendi rerum naturalium falsum est apud veros Peripateticos. licet enim materia prima sit pars essentialis cõpositi, quia partes substantię sunt substantia. 2. de Ani. com. 2. & 1. Phy. com. 70. non tamen dicimus ꝙ materia est principiũ essendi compositi, immo forma: quia forma est, per quã est hoc aliquid vt dr̃ ibidem. Vnde lucidiss. Them. in 2. de Ani. iuxta principium, istum locũ diligẽter perscrutatus, dixit ꝙ tametsi materia, & forma sint substantię, & partes cõpositi, illud tamẽ discrimen

Materia nõ est principium essendi cõpositi.

A debere intelligi asseruit inter materiam & formam, quia res habuerunt a materia, vt fierent, a forma vt essent. & hoc satis rationabiliter, & peripatice dixit. Nam materia est, ex quo fit aliqd, vt inexistente. 1. Ph. t. c. 81. Forma aũt est, per quã est hoc aliquid. 2. de Ani. t. c. 2. & t. c. 7. 2. de Ani. Ens, & vnum cũ multipliciter dicatur, quod vere est, actus est. & 7. Met. com. 35. Materia est, quæ cũ fuerit, non erit res. Forma aũt, cum fuerit erit res. Vnde, sicut non valet in artificialibus. est materia lectuli: pura lignũ, igitur lectulus est. Sed bene valet econtra: est forma lectuli, igitur est lectulus: ita est de natura rerum naturaliũ, & forma. Hoc ẽt cõfirmat præcipuus latinorũ seuerinus Boetius in libro de Vnit. & vno. Quod omne esse est a forma. — *Quid est materia, quidue forma.* — *Boetius.*

Nec valet glossa Scoti, & sequacium, ꝙ hoc sit verũ de esse specifico solum, Quia immediate subnectit, Quod etiam Peripatetici describentes dixerũt, esse est existentia formæ in composito. & ideo, qui dicunt materiam habere actum existentiæ alium ab illo, per quẽ est in effectu .i. in actu ratione formæ, multiplicant entia sine necessitate. Quod est contra præcipuum ex fundamentis positis ab Arist. nam vbique reclamat, ꝙ vbi fieri potest, vnitas est præferenda multitudini, & finitas infinitudini, vt patet. 1. Phy. t. c. 41. & in lib. de Part. & de Gener. animal. frequenter. Aliud igitur est, materiam esse partem essentiæ, seu substantiæ cõpositi. Aliud, ꝙ sit essendi principium. — *Reijcitur opinio Scoti.* — *Aliud est esse partem, & aliud principiũ essentiæ.*

B Si, instetur, si materia est pars essentiæ, igitur materia est essentia. & cum essentia sit, qua aliquid est, per Beat. Aug. de trin. inquit. n. sicut sapientiæ sapere, & iustitiæ est iustum esse, sic essentiæ est ipsum esse. — *Instantia.*

Respondent Peripatetici, ꝙ illud est verum de essentia in actu, qualis est forma. Fallit vero de essentia diminuta, & in potentia, sicut est essentia materiæ. Vnde com. 2. Phy. com. 12. scribit, quod si materia esset seclusa omni forma: tũc quod non est in actu, esset in actu. vbi patet, ꝙ illa consequentia nullo modo deduci potest, si materia de se haberet proprium actum existendi. Si igitur de se non existit, non potest esse principium existendi alteri. — *Dilutio.*

Hallucinatur ibidem etiam Paulus Venetus, dicit. n. ꝙ Principia cognitionis sunt Dignitates, quæ virtualiter ingrediuntur demonstrationem, sed principia cognitionis & esse, sunt quæ formaliter ingrediuntur, vt motum esse, est principium cognitionis tantum. — *Paulus Venetus.*

Sed, nec hoc est verum. Quia principia cognitionis possunt ingredi saltem Demonstrationem signi, sicut hoc principium, Quod quædam, quæ natura constant, mouentur, est principium cognitionis. Et tamen ex hoc Philosophus demonstrat primũ Motorem esse abstractum a magnitudine, vt patet in 8. Phy. — *Reijcitur opinio Pauli Veneti.*

Dicamus igitur nos, ꝙ principia cognitionis tantum, & principia cognitionis & esse, ambo sunt complexa, & sunt propositiones immediatæ, & per se notæ C in scientia naturali: sed in hoc est differentia, quia illæ propositiones sunt principia cognitionis tantum, quæ sunt ex effectibus rerum naturalium, & sunt euidentes per se, quoad nostram primam cognitionem naturalẽ, vt motum esse, vt plura entia esse, & mobilia esse. Sed principia cognitionis & esse sunt propositiones per se notæ, ex causis formatæ, quæ sunt euidentes quoad naturam, sicut est illa, de qua Commentator ponit exemplum. Plura entia habere in se causas motus & quietis. Nam quid est habere in se causam motus, nisi naturam, quę est principium motus & quietis? Natura autem est principium essendi & cognoscẽdi rerum naturalium, vt clarum est. Nam, sicut quidditas Artificiati est ab arte, & forma artis, sic quidditas, naturati est a materia. 2. Phy. com. 13. Similiter natura est principium a priori cognoscendi res naturales, vt patet sed plura entia esse, aut motum esse, sunt propositiones immediatæ, & per se notæ de effectibus rerum naturalium. Multitudo. n. & motus sunt effectus principiorum naturaliũ, vt clarum est. & istæ sunt notæ ad sensum. & Ideo Arist. illas inductione declarauit, vt patet. 1. Phy. t. c. 11. Inquit. n. subiiciatur autẽ nobis, aut omnia, aut quædam moueri, eorum, quæ natura constant. Manifestum autem ex inductione. Quia vero effectus est principium cognoscendi & inferendi suam causam tantum, ideo propositiones per se notæ de effectibus quoad nos dicuntur principia — *Ponitur limitatio ꝓpria.* — *Principia cognitionis ꝗ sunt.* — *Principia cognitionis & esse ꝗ sunt.*

cognitionis tantum. Quia per illas demonstratione signi possumus suas causas demonstrare, si illæ latuerint. & iste est verus intellectus, quem pauci hucusque viderunt. D

Replica, Si instetur contra; quod materia sit principium essendi per philosophum 7. Met.t.c.22. & t.c.53. quia materia est, per quam res potest esse & non esse, igitur est principium essendi.

Responsio. Dicas, ꝙ illa authoritas facit pro nobis. Quia aliud est per materiam aliquid esse. Aliud est per materiam posse aliquid esse: quia posse esse pertinet ad fieri. & Ideo Them. in digressione de Potentia & priuatione materiæ, dicit quod nomen materiæ respicit futura, nomen subiecti respicit præsentia. Nam lignum, ex quo statua fieri potest, recte materia statuæ dicitur. Sed lignum iam figuratum, & habens formam statuæ dicitur subiectum. Materia igitur est subiectum potens recipere esse a forma, & eadem est potens recipere non esse a priuatione, & sic dicitur causa contingentiæ & contradictionis.

Discrimē inter materiā, & subiectū.

Respōdetur ad principale. Reuertentes igitur ad propositam difficultatem dicimus quod nulla scientia potest demonstrare suum subiectum esse siue per signum, siue per demonstrationem 2. Phys. com. 26. sed oportet de eo quid & quia præcognoscere, & quādoque subiectum est ad eo notum, quod negligit talem præcognitionem, vt dicit Aristo. in tex. 76. huius primi post. vnde Auer. in exposi. mag. illius tex. B in multis quæsitorum non est opus demonstratori propter demonstrationem de ipsis vt præmittat, & monstret quid significat nomen ipsorum. & hoc maxime inuenitur in scientia naturali. quemadmodum, si quæramus an Luna, & stellæ sint ex natura corporis cœlestis, aut ex alia natura: &, si ignis est, aut non. & hoc conuenit subiecto, quatenus subiectum est, vt non possit. Vnde quærere quare subiectum in scientia est indemonstrabile est quærere, quare subiectum est subiectum. neque partes subiecti potest demonstrari. 2. de Ani. commen. 27. Artifex necesse est vt ponat subiectum, de quo considerat, & diuidit genera eius, quasi manifesta in esse. Artifex enim non potest demonstrare subiectum suæ artis, neque species illius subiecti. & eandem sententiam scribit. 6. Meta. commen. 1. & si demonstrantur, hoc erit raro. Principia vero essendi & cognoscendi, & causæ possunt demonstrari demonstratione signi. Auer. 2. Phys. 22. contra Auic. in demonstratione autem quia non est impossibile, sicut fecit Aris. in demonstratione primæ materiæ, & primi motoris in lib. Phys. Ideo Auer. in com. mag. 70. Plane manifestum est, ꝙ non potest Artifex vniuscuiusque artis monstrare principia artis suæ appropriata. intelligit monstratione sufficiente, hoc est monstratione exhibente causam & existentiam. lege igitur, & pondera quæ hucusque diximus, quoniam per ea ablata est omnis hæc oppositio. E

Contr. 15. AVer. in expo. mag. 81. 1. Post. Quia dixerat ꝙ demonstrator nō vtitur propositione particulari, hoc est singulari: obijcit contra, & inquit. & posset aliquis opinari ex hoc loco, ꝙ sequatur formas esse hic exeuntes a rebus particularibus, super quibus construatur demonstratio, hoc est separatas & æternas. & si non, non esset demonstratio necessaria: respondit, & dixit, Et demonstratio non indiget formis, aut rebus exeuntibus a multitudine. Sed ipsa indiget ad hoc, ꝙ sit natura vniuersalis comprehensa in multis, quæ enuncietur de ipsis. sensus est, & non sequitur ex eo, ꝙ negamus demonstrationem construi super particularibus, quia demonstratio sit res permanens, particulare vero variabile, ꝙ hic sint formæ rerum particularium separatę. Demonstratio enim non indiget huiuscemodi formis. & in hoc innuit formas, quas posuit plato. ecce aperte ꝙ demonstrator non vtitur ydeis. Idem astruit Ari. 7. Meta. quando a t.c.20. vsque ad tex.com.22. probat ꝙ non prosunt ad scientiam. & a. tex. c. 22. vsque ad tex. cō. 33. ꝙ non prosunt ad generationem. Ideo dixit Aristo. 1. Post. Vale an ydeę Platonis, monstra enim sunt.

Oppositū habet Commentator 12. Meta. com. 36. forma habet duplex esse,

A Materiale,& abstractũ.& hoc est,quod volũt dicere ponẽtes ydeas. Itẽ Arist. 2.Phy.t.c.28.describens genus causę formalis,asserit ipsam esse rationẽ,& exẽplar: sed causa exẽplaris nõ est nisi causa ydealis.igitur demõstrator secundum Arist.quia vtitur forma,vtitur ydeis, vt vides manifeste. adest etiamnũ ratio 7. Met.t.c.23.forma domus in materia fit a forma domus sine materia : & sanitas in corpore infirmi fit a sanitate,quę est in anima medici. igitur dantur ydeę. & eis vtitur demonstrator.& sic manifesta contradictio.

Solutio Ammonij et aliorum.

Soluitur. Ammonius in 1.de Ani.in exposi. tex.8.& Simplicius in 1.Cœl.in expo.tex.10.cum quibus consenserunt Io.Gram. Boœt.in 2. edit. super lib. de interpret.& Bessario Card.& alij pleriq; viri illustres,dixerũt nullã in hoc differentiam esse inter Arist.& Plat.nisi vocalem tm̃. Vnde ꝙ Arist.viderit tales ydeales in diuina mẽte rationes,ita astruũt. Arist.12.Met.t.cõ.52. inquit,ꝙ duplex est ordo. Vnus.qui est in duce:alter, qui est in exercitu : & ille, qui est in exercitu,est causatus ab illo,qui est in duce.sic duplex est bonũ vniuersi:vnum inuentum in ipso,& aliud est in conditore.ordo in duce, & bonum in conditore,inquiunt,quid aliud est quã ydea?igitur & Arist.posuit ydeas.

Impugnatur solutio.

Verum hoc stare non potest.Nam Arist.de cõposito inuehitur cõtra Plat. in ydearũ positione.2.Ph.t.c.26.1.Cœl.t.c.92.1.Eth.cap.7.7.Met.a t.c.20.vsque ad t.c.33.& locis alijs infinitis. Arist.autem processus est ne de rebus, an de vo
B cibus? In altissimis pręsertim phylosophię quęstionibus non æquum est aliud dicere,& aliud sentire,inquit Them.1.de Ani.cap.20. Manifestum autem est inter altissimas phylosophię quęstiones esse illam de ydeis. Altissimumenim est negocium,inquit Porph.pręd.cap.1. & maioris egens inquisitionis.quomodo igitur adeo simulate inueheretur Arist.in Plat.discipulus in magistrum si voce tantum & non mente dissentiret? Nonne Arist.ea scripsit etate, qua superant plurimi,qui Plat.ipsum audierunt? Ideo dico ꝙ Arist.negauit ydeas, veluti generationi,& scientię inutiles. Ideo ad illud 12.Met.t.c.52.dico,ꝙ res generabiles,ratione,qua sunt generabiles,& sensibiles,secundum Arist.non indigẽt agẽte separato,quia generans apud Arist.necessario est corpus,aut virtus in corpore.vt dicit Auer.7.Met.com.31.idem est agens transmutans materiam, & inducens formam.sed si considerentur res generabiles,pro quanto sunt intelligibiles in potentia, quia ex sui natura habent, vt intelligantur, & tandem vt habent ordinem.quia ordo iste in sensibilibus non potest esse a principio,ex quo sortiũtur sensibilitatem,& est materia. quia illa est causa inordinationis , oportet vt dependeat ab agente separato, tanquam a primordiali principio. & est principium,a quo cœlum,& tota natura dependet.12.Met.t.c.38.& 52. vbi ostẽditur ꝙ ordo vniuersi est sicut ordo in exercitu,qui causatur , & dependet ab ordine
C in duce.& bonum eius est a bonitate ducis.& sub hac ratione generabilia omnia & cum semine,& sine semine,immo omnia , quę sunt, indigent isto agente separato,quod sui virtute continet,& influit esse,intelligibilitatem, & ordinem omnibus.& tunc Plato aut hoc intellexit,aut non.si intellexit,sicut Arist. peccat,quia in scientia demonstratiua non debemus vti metaphoris. nam equus in virtute actiua dei non debet appellari equus.si non intellexit sicut Arist. sed ꝙ quidditas equi in materia est eadem cum quidditate equi separata:tunc est error manifestus.ideo plato non potest hoc modo defendi.

Diluitur fundamẽtũ Ammonij, & Simplicij.

Ordo duplex in sensibilibus.

Primũ ĩfluit esse, intelligibilitatẽ,& ordinẽ singulis.

Ad contradictionẽ igitur respondentes dicimus ydeas Platonicas nullatenus dari:&,si Aristo.posuit formam abstractam,& eam exemplar nuncupauit, non tamen eo modo,quo eas posuit Plato. Vnde Them.2. Phys.28. forma appellatur exemplar apud Arist.non eo modo,quo hi,qui ydeas posuere separatas quasdam species ,atque ipsas per se nullo innexu materię subsistentes. sed propterea quia,definita,pręscriptaq; est eorũ forma,quę a natura ꝓueniunt,hominis,equi,bouis,fici,oleę:etiam illud principium, vnde hęc oriuntur , eatenus pergit mouendo,& exercendo materiam,donec forma ipsa & species coaptetur,& congruat perfecte:& sic domus ad extra fit a domo in mente, & sanitas tantundem:& non eo modo,quo dixit plato,sed vt superius diximus ; Demonstrator ergo non vtitur ydeis ,& sic remouetur dubitatio.

Themistius.

Contr. 16.

AVer.1.Post.expo.mag.92.dicit posse ex duabus affirmatiuis syllogizare in secunda figura. sic arguit Arist.2. Cœl.23. & 2.Ph.23.& 4.Phy.33.& 42.in quibus locis Arguit Arist. ex duabus affirmatiuis in secunda figura.vt Auer.ibi.& hic ait. D

Oppositum habet Arist.1.Prio.cap.6.& 8.vbi ostendit rationes ex duabus affirmatiuis in secunda figura inconstantes, & inutiles esse: ecce patens contradictio, quia Arist. arguit contra ordinem, quem descripsit.

Due exigũtur cõditiones ad hoc, vt liceat ex duabus affirmatiuis in secũda figura arguere.

Respondeo, & responsio est Auer.in prædictis locis, ꝙ ex ambabus affirmatiuis in secunda figura licet arguere gratia materiæ, non tamen gratia formæ. dicit.n.in 1.Post.expo.mag.92. Tempus, in quo erit possibile, vt fiat syllogismus ex duabus affirmatiuis in secunda figura, est, cum acciderint ipsi syllogismo in hoc tempore duæ conditiones. Quarum vna est ꝙ illa prædicata, quę accipiuntur in propositionibus, conuertantur. Secunda vero, ꝙ sciat ipsa conuerti per scientiam primam, aut per syllogismum. Tempus, in quo non potest fieri hoc, est, cum deficit vna conditionum syllogismi, aut ambæ istæ. Cumque intentio syllogismi concludentis per formam suam sit concludere in omni materia, ideo non posuit Arist.duas affirmatiuas in secunda figura: hæc Auer.& ita soluta est contradictio, vt vides.

Dubitatur cõtra solutionem.

Sed remanet dubitatio. propter quid in materia conuertibili, cum sylogismi facti ex ambabus affirmatiuis in secunda figura fieri possint de forma in prima figura, per conuersionem maioris propositionis in terminis, Arist.has rationes plerũque non adducit in figura prima, cui ex forma sillogizãdi competit ex ambabus vniuersalibus affirmatiuis sillogizare: sed adducit eas in figura secunda, cui non datum est ex forma, sed ex materia tantum? B

Diluitur dubitatio.

Huic dubio satisfacit Auer.4.Phy.33. Tamen pro intellectione suæ responsionis est sciendum, ꝙ (vt bene notat Auer.7.Meta.59.) apud peripatheticos, duplex est prædicatio, naturalis videlicet, & non naturalis. Hanc etiam distinctionem habes a lucidissimo Themi.in 1.Poster.cap.38. Naturalis prædicatio est, quando in propositione subijcitur id, quod debet subijci, & prædicatur id, quod debet prædicari. Non naturalis vero est opposito modo, videlicet, quãdo in propositione id, quod debet prædicari, subijcitur, & id, quod debet subijci, prædicatur. Pro quo est sciendum, ꝙ prædicatum habet modum formæ: & subiectũ habet modum materiæ, vt logici aiunt. Nam, sicut forma est, quæ dat speciem, & distinctionẽ rei: ita prædicatum speciem, & distinctionem dat propositioni. ideo a prædicatis, nõ a subiectis propositiones specificantur. Vnde, vt bene propositionem naturalem, a mathematica: & quãlibet propositionem propriam alicui scientiæ possis discernere, manda hoc memoriæ: ꝙ propositiones absolute consideratæ specificantur a prædicatis: & demonstrationes specificantur a medijs. Vnde ista propositio, linea est terrestris, est naturalis. sed ista, linea est longitudo sine latitudine, est mathematica. Ista autem, linea est ens, est Metaphysica. sed ista, linea est species, aut indiuiduum, aut subiectum. aut prædicatum: omnes istæ sunt logicæ. Similiter ista, materia est ens sensibile, est naturalis. sed ista, materia est ens, vel materia est substantia, vel materia est ens in potentia: omnes istæ sunt metaphysicę, vt patet per Auer.2.Phy.4.& 12.& 7. Meta.5.& 9. & 12.Meta.1.5.& 29. Vnde istæ propositiones non sunt distinguendæ, vt quidã ex modernis ausi sunt dicere videlicet, ꝙ ista propositio, materia est ens, debet distingui; nam ratione subiecti, est naturalis; & ratione prædicati est Metaphysica: Nunquã enim neque Ari. neque Auer. ausus est hoc dicere. sed de hoc alias. Et, quia respectus superioris ad inferius: continentis ad contentum, respectus est totius ad partes: talis autem respectus est sicut respectus formæ ad materiam. Similiter, quia accidentis ad substantiam dispositio est respectus formæ, secundum quid perficientis ad subiectum, tanquam ad materiam. substantia enim non est causa accidentium, neque secundum agens, neque secundum finem. Sed, quia est subiectum eorum, et constituũtur per illam, vt ait Auer.4.Meta.2. inde sequitur, ꝙ quotiescunque superiora de inferioribus prædicãtur: aut accidentia de substan F

Propositiones a p̃dicatis, & demõstrationes a medijs specificantur.

A tiis,siue propria,siue communia sint:omnes istæ prædicationes sunt naturales. quia in talibus id,quod prædicari debet,prædicatur:& subijcitur id,quod debet subijci secundum naturam. Nam illud aptum est prædicari secundum naturam, quod habet respectum formæ. Et illud est aptum subijci,quod habet respectum materiæ. Ex quo sequitur,ꝙ quotiens prædicantur inferiora de superioribus:aut subiecta de accidentibus:aut accidentia de accidentibus:aut idem de se ipso,omnes istæ sunt non naturales. Nam in talibus id prædicatur,quod non habet habitudinem formæ:& subijcitur id,quod non habet habitudinem materiæ.

Et si dicitur ꝙ est sententia Boetij,dicentis,ꝙ nulla est verior propositio,quã illa, in qua idem prædicatur de se ipso? Replica.

Dico,ꝙ penes aliud attenditur veritas propositionis,& penes aliud naturalitas prædicationis. Nam per Aristo.in libro Periher. & in prædicamen. ex eo ꝙ res est, vel non est,redditur oratio vera,vel falsa. Vnde dicimus ꝙ veritas propositionis affirmatiuæ attenditur penes identitatem prædicati ad subiectum. Et quia vera & maxima identitas est eiusdem ad se ipsum, propter hoc dixit Boetius,ꝙ verissima est propositio,in qua idem de se ipso dicitur. Tamen ista prædicatio non est naturalis,quia idem respectu sui met,non potest habere secũdum naturam respectum materiæ ad formam, & receptiui & receptibilis: quia ista sunt primo diuersa secundum naturam. Et expresse habetur a philosopho.1.
B Poster.ꝙ aliqua prædicatio est vera,licet non sit propria,& naturalis,vt inductiue declarat Ioannes Gramma.ibi. Respõsio.

Sed est instantia.nam Arist.in fine secundi de interpretatione,inquit, ꝙ ista, bonum est bonum,est vera per se. Sed ista,bonum non est malum, est vera per accidens, & per consequens propositio, in qua idem prædicatur de se ipso, est per se,& non nisi in primo modo:ergo,&c. Obiectio.

Dicitur ꝙ,si per se,ibi sumitur, vt distinguitur contra per accidens: vt si per accidens ibi stat pro illo,quod secundo loco est tale:vt bene notat ibi Boetius. Nam principaliter,per naturam propriam,primo bonum est bonum:et secundo bonum non est malum.quia omnis negatio vera est per aliquam affirmationem priorem,quæ vera est. Nam quia homo est homo,nõ est equus. Non sumitur igitur per se,& per accidens,vt sunt notæ determinantes inherentiam prædicati in subiecto,vt in libro Poster.sed vt dicunt aliquid primo,& secundo loco tale, aut tale esse. Dilutio.

His igitur positis,respondetur ad difficultatem,vt respõdet Auer. 4.Phys. 33. vbi inquit.Quoniam,cum tales propositiones componãtur in figura prima,tunc maior propositio erit prædicabilis,non secundum naturam. & ideo componuntur in secũda figura.quia impossibile est,dum tales conuertũtur,vt remaneat naturalitas in vtraque.Et hac de causa Arist.nõ adduxit illas rationes per cõuer-
C sionẽ maioris propositionis in prima figura.& de hoc satis.

AVerr.expo.mag.100. inquit, Monstrat Astrologus ꝙ luna est sphærica, eo ꝙ lumen suum augetur secundum figuram lunarẽ: tradit autem Naturalis causam sphæricitatis suæ, quoniam est corpus neque graue,neque leue. Idem.2.Phy.com.18.ait, quod Astrologus non considerat de figuris Lunę,& Solis,secundum ꝙ natura illorum exigit illam figuram, sed secundum ꝙ mens abstrahit eas a motu, & transmutatione.s.quoniam considerat de figuris eorum, secundum ꝙ sunt figuræ tantũ, non secundum ꝙ sunt cœlestia mobilia.Quia esse istarum rerum est alio modo,ab eo, quo astrologus considerat de eis.considerat.n.de eis,secundum ꝙ sunt abstractæ a materijs, sed extra animam sunt in materijs.ex quibus patet ꝙ astrologus non considerat substãtiam, sed figuram tantum. Cui & Them.2.Phys.18.astipulatur inquiens. Nam Astrologus vna cum Geometra figuram cœli considerat,non substantiam. Idem vide 1. Met.com.19.12.Met.com.44.& 2.Cœl.com.57. Contr.17.

Oppositum habet Arist.12.Met.t.com.44. Astrologia sola mathematicarum de substantia sensibili Theoricã facit, aliarum vero nulla de substantia. vbi

Auer.in com.ait,ista autē ars ꝓpria est huic intētioni,inter alias mathematicas: D
quia cōsiderat de substātijs ęternis sensibilibus. Alię autē scietię mathematicę cō
siderāt de accidētibus, vt Arithmetica, & Geometria. & 1. Met.t.cō.19. enim
enim,quæ mathematica sunt,sine motu sunt,præter illa, quæ circa Astrologiam
sunt.vbi Auer. in expo.med.inquit, Tam Naturalis philosophia,q̃ Astrologia
considerat corpora cœlestia,& eorum partes,& accidentia,& motus.

Huic dicitur,& respondetur per verba Auer.in fine Commēti.18.2.Phy. vbi
ait,ꝙ Geometria est magis abstracta de his rebus,quā Astrologia:quia Geome
tria considerat de figura simplici,i.in vniuersali,sed Astrologia considerat de fi
gura terminata,idest cœli . Vnde Geometria, & Arithmetica nihil tractant de
substātia,sed de solis quantitatibus,& oībus accidētibus earū, vt talia sunt: sed
Astrologia de figuris solū considerat,de figura,quæ reperitur in cœlo, aut terra,
aut mundo:& isto modo Astrologia vr̄ considerare de substantia,nō quia substā
tiam consideret,sed pro quanto subiectū eius non est subiectū vniuersale,sed est
subiectum determinati corporis, vt corporis cœlestis, sed figura cœli,vt fluit a
corpore cœlesti,demonstratur a naturali.Et ista dicta non contradicunt Aristo.
nec Auer.quia ipsi intelligunt ꝙ Astrologia est de substantia,pro quanto consi
derat figuram determinati corporis.Et sic soluitur dubium.

Et qa Astrologia est vna de scientijs,quę medię nūcupātur:hic quęri potest. E
Vtrū scietię medię sint magis naturales,quam mathematicæ.

Vtrū scietię mediæ sint magis naturales, q̃ mathematicæ.

Sanctus Tho.2.Phy.20.Burleus,Gaietanus Tienensis,tenēt, ꝙ tales scien
tiæ magis sunt naturales,quam mathematicę:& principaliter mouentur ex tex.
20.2.Physi.qui huic sentētiæ fauere videtur.Egidius vero eo in loco dubius vi
detur de hac quæstione,& dicit,ꝙ hoc videre alibi habebit locum.

Tamen(quicquid alij dicant)veritas est in oppositum:quia. 4. Metha.4.ha
betur, ꝙ mathematicarum quædam sunt puræ, quædam non puræ. Vnde col
ligitur scientias medias magis enumerandas esse in genere scientiarum mathe
maticarum,quam cum naturalibus:& ratio est,quia.6.Metaphy.2.distinctio in
scientijs venatur ex varia ratione definiendi:quando medium formale est ma
thematicum: & materiale est naturale:medium formale est, quod distinguit.7.
Metha.49.Sed modus ꝓcedendi in his scientijs est mathematicus. Vnde eædē
definitiones sumuntur in his scientijs,& in Geometria,vt patet:& nulla est dif
ferentia,nisi quia connotat materiam sensibilem.Et habitus scientificus specifi
catur a medio, quia autem media talium scientiarum subalternatarum mathe
matica sunt,licet materiæ sensibili applicata sint:dicimus,ꝙ cum denominatio
insequatur formam,& non materiam,actum & non potentiam,sicut est de intē
tione Phy.2.Phy.11.& 9.Metha.7.propter hoc,& si materiale in talibus natu
rale sit, cum formale sit mathematicum, potius mathematicæ, quam naturales F
debent nuncupari . Et ꝙ tales scientiæ sint magis mathematicæ, quam natura
les,habetur ex sancto Tho.qui & si in 2.Phy. dicat,ꝙ iste scientiæ medię sint
magis naturales, Oppositum tamen dicit in quæstionibus super Boetio de Tri
nitate,in illa quæstione. Videtur ꝙ mathematica consideratio non sit sine mate
ria,&c.Vbi expresse patet, ꝙ se ipsum de hoc retractauit. Vbi in responsione
ad 6.ait. Et inde est,ꝙ de rebus naturalibus,& mathematicis ordines scientiarū
tres inueniuntur. quædam enim sunt puræ naturales, quæ considerant proprie
tates rerum naturalium,inquantum huiusmodi,sicut Physica,& Agricultura,&
huiusmodi:quædam vero sunt puræ mathematicæ,quæ determinant de quanti
tatibus absolute,vt Geometria de magnitudine,Arithmetica de numero. quæ
dam vero sunt mediæ,quę principia mathematica ad res naturales applicant,vt
Musica,& Astrologia,quæ tamen magis sunt affines mathematicis, quia in ea
rum consideratione id,quod est physici,est quasi materiale, quod autem mathe
matici,quasi formale.Et post subdit, ꝙ demonstrant suas conclusiones per me
dia mathematica . Et respondendo ad.7.ait, dicendum, ꝙ scientiæ mediæ, de
quibus dictum est,communicant cum naturali secundum id,quod est materiale
in earum consideratione.Differunt autem secundum id,quod in earum conside
ratione est formale,&c.hæc ille. Ad illud autem,quod dicunt, ꝙ textus Aristo.

Sāctus Thomas se ipsum retractauit.

De rebus naturalibus, & mathematicis sunt tres ordines sciētiarum.

A videtur expresse ipsis fauere, respondetur: & dico ꝙ, ille textus non fauet ipsis (vt ipsi credunt) quia textus græcus dicit, quæ sunt magis naturales ex mathematicis: & textus nõ intelligitur illo modo (vt dicunt) sed vt exponit Auer. qui vult ꝙ Arist. nõ vult cõparare scientias istas medias ad mathematicas puras, et dicere, ꝙ sint magis naturales (vt ipsi credunt) sed Arist. vult, ꝙ scientiarũ mathematicarum scientię medię sint magis naturales, quã scientiæ purę mathematicæ sint naturales, & dicit textus, ꝙ purus mathematicus physicam lineam cõtẽplatur, quia eadẽ realiter est linea naturalis & mathematica, distincta ratione tñ. perspectiua mathematicam lineã contemplatur, non inquantum mathematica, sed inquantũ Physica. dicit Auer. ꝙ nõ cõsiderat sub ratione physica, sed mathematica: & Perspectiuus mathematicam lineã cõtemplatur, inquantũ Physica. i. quia sua cõsideratio de linea est magis Physica, quã consideratio Geometræ de linea. Et ista est intentio Auer. ista ẽt expositio videtur, ꝙ sit de mente Themistij, & aliorum illustrium doctorum, mentem Arist. penetrantium. Qui etiam sensus tactus fuit ab Egidio.

Est ẽt animaduertendũ, ꝙ de mathematicis scientijs solet cõiter dici, & inuenitur ẽt apud Arist. & Auer. ꝙ in eis non est bonũ, neq; finis, quod tñ est sano modo intelligendũ, cũ & ipsę de numero bonorũ sint. 1. de Ani. t. c. 1. sunt. n. & ipsæ de numero scientiarũ speculatiuarum secundũ Arist. 6. Met. 2. Sed pro tanto hoc dicitur, quia (vt hr̄. 2. Phy. 18.) cum lineę, & magnitudines naturales, & mathematicę sint eędem, tñ forma magnitudinis non habet rationẽ boni, nisi vt est terminus & finis generationis naturalis, aut terminus sensibilis corporis, non aũt absolute, inquantũ magnitudo est abstrahens a tali motu, & sensibili ẽt, sicut est, dũ est in sola imaginatione: sic. n. propositiones Geometrię sunt imaginationis fundamenta. 3. Phy. 60. et isto modo intelligitur, ꝙ in mathematicis nõ est ratio boni, neque finis, in respectu, quo a naturali considerantur, vt sunt in imaginatione huiusmodi, & esse tale est esse in anima, & esse in anima est esse diminutũ. 6. Met. vlt. Et nõ intelligitur in sciẽtijs mathematicis non esse bonum. Esset. n. expresse contra sententiam Aristo. cum sint de numero scientiarum speculatiuarum, & sic sunt de numero bonorum. & in eis est ordo, & ex earum cognitione intellectus perficitur; & non solum exercetur, vt voluerunt Platonici, vt dixit Ammonius super Porphyrio.

In Mathematicis non ẽ bonũ. qũo intelligitur.

B (margin letter)

Nota etiã, ꝙ Auer. 3. Meta. 3. dicit, ꝙ potest contingere, vt sit in immobilibus bonum sed non per se, sed per accidens. Quod ideo dicit pro quanto sunt eadem subiecto cum rebus mobilibus, in quibus per se est ratio finis, qui attingitur per motum, quia ibidem Auer. ait, ꝙ mathematica licet sint in re mota, tamen non mouentur nisi per accidens, & sic etiam per accidens sunt finis motus, & sic bonum in eis inuenitur per accidens illo modo. Sed non propter hoc tollitur, quod contemplatio entium mathematicorum, quorum finis est veritas, non sit de genere bonorum. Et quia etiam illarum scientiarũ cognitio multis artibus, & mechanicis, & speculatiuis possit esse proficua, & vtilis.

In mathematicis qũo sit finis.

C (margin letter)

Etiam aduertas, ꝙ mathematicæ scientiæ non semper vtuntur demonstrationibus simpliciter, absolute loquendo: quia scientia vno modo potest considerari in sua puritate, secundum propriam sui naturam, non respiciendo aliquo pacto ad aliquod extrinsecum. Alio modo potest considerari, vt occurrit addiscenda a nobis. & primo quidem modo scientiæ mathematicæ procedunt per demonstrationes simpliciter, quæ procedunt ex notioribus naturæ, & nobis. sed secundo modo considerarę, descendunt quandoque ad aliquas exẽplares manuductiones & aliquas probationes, quę non sunt simpliciter demonstrationes, immo aliquæ vt sic, fundãtur super locis extrinsecis. Et hoc notatur contra Iacobũ forliuiensem in primo artis medicinalis in. q. prima in solu. 2. argumenti principalis, qui coactus fuit aliquã ponere demonstrationem, quæ non est quia, neque propter quid, nec simpliciter: patet ẽt quę sit causa, ꝙ ibi multę sint demõstrationes ducentes ad impossibile, cum tales demonstrationes sint de numero signorum, vt ait Auer. 1. Cœli, 95. Et hęc sufficiant.

Scientia dupliciter pot considerari.

Contra Iacobum forliuiensem.

Contr.18.

ARist.1.Post.t.153.Intendens probare dari terminum in prædicatis, & subiectis procedit duplici methodo, logica.s.& demonstratiua: præponit tamen demonstratiuæ logicam, & inquit. Logice igitur ex his quidem aliquis credet de eo, quod dictum est: resolutorie vero per hæc manifestum breuius, q neque sursum, neque deorsum infinita prædicata contingit esse in demonstratiuis sciētijs, de qbus cōsideratio est. Quę verba pōderans Auer.in expo. mag. illius textus, inqt. Posteaquā monstrauit mōstratione cōprehedēte syllogismū logicū, & demonstratiuū fieri non posse, vt inueniantur prædicata infinita procedentia sursum, neque subiecta infinita procedentia deorsum, vult hoc mōstrare per monstrationem appropriatam in syllogismo demonstratiuo. dicit igitur Auer. vt nos diximus q Arist. in hoc processu præmittit rationes logicas. Idem habet Auer.3.Met.com.1.sermones disputatiui in scientia ex natura sua requirunt, vt præponantur in ordine sermonibus demonstratiuis. Idem obseruat Arist.1.Cœl.com.85. D

Oppositum habet Auer.1.Cœl.com.22.sufficientia, quando fuerit sustentata per rationem veram demonstratiuam, erit complementum illius. sermones autē sufficientes sunt sermones probabiles, vt inquit Auer. 2. Cœl.com. 34. & 3. de Ani.com.36. ideo dixit contra Auic.12.Met.com.5.omnes viæ eius, quas inuenit ad probandum primum motorem esse, præter viam motus, sunt sufficientes. declarat autem semetipsum Auer. quid intelligit per sermones sufficientes.1. Phy.com.83. Certior autem sermonum, quibus vsus est, non pertransit ordinem sermonum probabilium. sermones igitur sufficientes sunt sermones probabiles. & hi debent sustentari super rationem demonstratiuam. igitur debent sequi. hanc viam imitatur Aristo. 8. Phys. 22. & 1. Cœl. 22. ecce igitur manifesta contradictio. B

Sol.

Soluitur. Consuetudo est Arist. in omnibus arduis & difficilibus quæstionibus inducere sermones disputatiuos, qui affirmant & negant idem. Quia nullus scit quantum sint difficiles, nisi sciat eas per sermones disputatiuos. & sententia est Auer.in 3.Met.com.1. & ita fecit Arist. in hoc dicto libro, vbi examinat omnes quæstiones difficiles spectantes ad illam scientiam ad vtranque partē per rationes dialecticas. ijs autem rationibus tripliciter vtitur Aristo. aliquando ad excitandum intellectum, & tunc præponuntur demonstratiuis, glossa est Auer. 1.Cœl.com.85. quandoque ad confirmandum, & sic sequuntur. glossa est Auer. 8. Phy.com.22. quandoque ob carentiam demonstrationis, hoc est, vbi non potest inducere sermones demōstratiuos, glossa est Auer.1.de Ani.com.65. & tūc adducuntur seorsum.

Tripliciter philosophus vtitur rōnibus dialecticis.

Prima difficultas.

Sed tunc insurgit duplex difficultas. Prima, si ad excitandum intellectū sermones disputatiui præcedunt demonstrationem: igitur libri Top. in quibus docētur huiusmodi disputatiui sermones, debent præcedere libros Post. in quibus ipsa demonstratio addiscitur. Quod est contra Auer. qui in prooemio Post. disputat contra Auic. & redarguit ipsum præponentem Topica resolutorijs: immo cōtra Arist. qui in 1.Prio.cap.1.exorditur librum illum cum intētione ad lib. Post. Inquit.n. primum oportet dicere circa quid, & de quo est intentio artis, quoniam circa demonstrationem, & demonstratiuam scientiam. Postea in calce.2. Post. epilogat dicens. De syllogismo, & demonstratione quid vnumquodque, & quomodo sit manifestum est, similiter autem & de scientia demonstratiua, idem.n. est: nullam mentionem faciens de syllogismo dialectico. Non est autem consuetudo Arist. aliquid omittere in epilogis ex his, quæ sunt necessaria. F

Secunda dubitatio.

Secunda, si ad confirmandum intellectum circa certitudinem & firmitatē rei, sermones dialectici sequuntur demonstrationem. tunc contingent duo inconuenientia. primum, quia duo effectus incompossibiles erunt insimul. Quod nullus sanę mentis admitteret. & probatur sic. Opinio est cum formidine de opposito, scientia vero est cum certitudine de veritate, & cum certitudine de falsitate oppositi scientię, vt Arist. 1.Post.t.c.17. modo formido, & certitudo sunt incōpossibiles. quia vnum est cum destructione alterius. Nam habens scientiam abijcit

opinionem

A opinionem,& aduenientẽ inde opinionem non admittit .Secundum , nihil agit vltra suam speciem.syllogismus dialecticus ex sua definitione 1. Topic.1.est ex probabilibus,& probabilitatem aggenerat.quomodo igitur poterit scientiã per demonstrationem iam habitam confirmare? & hoc etiam est absurdum dicere.

Respondeo ad duplicem difficultatem,& primo ad Primam dico,quicquid in hoc dicat Auerr. & sequaces ꝙ libr. Top.debent præcedere libros Post. Adeo ꝙ post libros Prior.immediate sequantur lib. Topico.post quos ponentur libri Elench.vltimo lib.Poster.doceantur. Tum,quia intellectus assuefactus in cognitione probabilium melius assentit necessarijs. Tum, quia ordine naturæ progredimur ab imperfecto ad perfectum. Tum,quia finis est in executione vltimus. Tum,quia resolutio sequitur compositionem. Tum,quia syllogismus sua priuaretur functione : probantur omnes istæ consequentiæ . & primo probatur prima , quia probabilitas disponit ad necessitatem semper , si necessitas est possibilis. sic demonstratio quia disponit ad demonstrationem propter quid,quando potest dari,immo talis est progressus intellectus, vt 1.Physic.tex.commen.2.Probatur 2.quid aliud est syllogismus dialecticus, nisi defectus , & priuatio demonstratiui ? cum Aristotel.loquitur de elementis,incipit a terra 2.Cœ.tex.commen.72. cum loquitur de potentijs animæ,incipit a vegetatiua 2.de Anima tex.commẽ.
B 33.cum loquitur de principijs rerum naturalium, incipit a priuatione 1.Physic. tex.commen.57.igitur,postquam locutus fuerat Aristotel.in lib. Prior.de syllogismo in se,conueniens erat statim loqui de syllogismo dialectico in libr. Topi. vt de imperfecto ad perfectum ordinate progrederetur.probatur Tertia, demonstratio est finis totius logici negocij,in logica, Prædicabilia sunt vt introducant nos ad Prædicamenta.Prædicamenta vt constituamus enunciationem libr.Periher.tractant de enunciatione, vt formemus ex ea syllogismum.lib.Prior.vt introducat ad demonstrationem loquitur de syllogismo , & quia non peruenimus ad finem nisi per media,ideo necessum fuit prius exerceri intellectum in libro Topico. ad probabilitatem comparandam,& in lib. Elench.ad Sophisticas vitandas importunitates,mox ad lib.Poster.tanquam ad scopum totius Logicę facultatis accedere.sic in vltimo Physicorum de primo motore : in vltimo totius scientiæ naturalis de Anima intellectiua: in vltimo Metaphysicæ de substãtijs abstractis:ita pariformiter de demonstratione in calce totius logici negotij in libro Poster. Probatur Quarta,resolutio pręsupponit compositionem. nam dicit Auer.in Prooem.Posterio.resolutio est contraria compositioni . Idem 1.Poster. commen.Mag.93.& 3.Ethic. cap.3.lib.Poster.est de resolutione . lib. Topico. de inuentione.igitur.Glossa suess.nulla est in 1.Posterio.in expositio. text. 1.vt alias dicemus.Probatur Quinta,proprium syllogismi dialectici munus est,etiam
C ipso Auerr.astipulante , disponere , & pręparare intellectum ad demonstrationem. si docetur post demonstrationem,quomodo pręparabit ad illum ? quomodo quis poterit capere,ꝙ syllogismus dialecticus est pręponendus demonstrationi, si eius scientia traditur post ? nonne est idem syllogismus,qui traditur in lib. Topic.& vtuntur eo artifices in scientijs ? prius non pręparandum est fęnum , quã emendus sit equus,sed econuerso.plura dicemus de hoc in Tom.Indicis Gener. omnium operum Aristotel.& Auerr.quando reddemus rationem,quare lib. Topic.pręposuerimus libr.Poster. Ad authoritatem tamen Aristotel.respondemus, ꝙ in 1.Prior. proponit demonstratiuam scientiam , non ꝙ immediate sequatur lib. Prior.sed cum ibi loquitur de syllogismo in genere, complectitur demonstrationem,tanquam speciem principalem & perfectiorem sub illo genere.ita epilogat in calce 2.Posterio.non ꝙ immediate ille liber continuetur cum libr.Prior. sed vt perfectior species reducatur ad suum genus,non scriptor obliuiosus factus, sed memor, ꝙ ita proposuit in principio primi Priorum , cum ageret de genere demonstrationis.& licet liber Posteriorum in nomine cum libro Priorum conueniat : nemini tamen est dubiũ,ꝙ resolutio,seu Analisis mere ęquiuoce dicatur de vtroque . ideo consequentia est nulla . communicat vterque liber in nomine ęquiuoce,ideo vnus immediate alium sequitur. item consequentia nulla. egit in lib.Prior.de Genere syllogismi, ergo immediate debet agere de demonstratio-

Responsio ad difficultates,et primo ad primam.

Quinq; consequentię, ꝙ lib.Post.pręcedat libr. Top.

Probatur prima.

Probatur secunda.

Probatur tertia.

Ordo librorũ Logicę.

Probatur Quarta.

Probatur Quinta.

ne,perinde ac de perfectiori specie eius.sicut nec in lib.de Histor.Animal.incipit de homine,vt de perfectiori specie.nec in lib.de Ani.incipit ab Anima intellectiua. Respõdentes igitur primę difficultati dicimus, sicut sermones disputatiui in scientijs proponuntur demonstrationi.sic liber, in quo docetur huiusmodi sermones debet pręcedere librum,in quo docetur demonstratio. D

Diluitur secunda difficultas.

Respondeo ad secundam difficultatem,& dico.syllogismum dialecticum confirmare intellectum contingit bifariam.vno modo ratione sui, & propria sui facultate , & sic non potest induci ad confirmandum , quia de formali sui ratione aggenerat opinionem . Alio modo ratione passi bene dispositi , & per accidẽs, quia actus actiuorum est in patiente disposito 3.de Ani.commen.5. & sic , cum intellectus bene per demonstrationem erit dispositus(quia sunt aliqui 2.Meta. commen.15.qui non recipiunt primo intellecta, nisi fuerint famosa,ita ꝙ si acciderit,ꝙ contraria eorum fuerint famosa , negabunt ea) si adducentur sermones sensati & probabiles,confirmabitur,quia experimentum sermonum verorũ est, vt conueniant sensatis. 8. Physico. commen. 22.ignis , vt agens principale, comburit in infinitum,vt instrumentum vero animę operatur secundum mensuram.2.de Ani.tex.commen.42.Hoc fortasse insinuare intendebat Plato in Gorgia,asserens duas esse persuasionis species. quarum altera aggenerat scientiam, altera vero credulitatem & fidem sine scientia. & sic ablata est duplex difficultas,& conciliata est contradictio.& laudetur Deus. E

Contr.19.

AVerr.in 1.Posterio.exposi.Mag.167.Intendens probare demõstrationem vniuersalem potiorẽ esse particulari. Inquit , ex propositionibus particularibus non fit syllogismus , nedum non fit demonstratio.dixit Aristotel.in textu. Particularia, seu singularia in infinita incidunt.& tex.170.inquit Aristotel.& vniuersalis quidem intelligibilis est , sed particularis in sensum desinit. Item 7.Metaphysi.tex.commen.53. substantiarum singularium nec definitio est,nec demonstratio.& Auerr.in com.ait,ideo sensibilia non habent definitionem , neque demonstrationem,quia , postquam recedunt, non habent , nisi existimationem:& ideo oportet definientes scire, ꝙ si definitio esset particularium,necesse esset, vt particulare esset permanens.Et infra in fine Commenti ait,quia definitiones sunt rerum permanentium,secundum ꝙ sunt vniuersales,non particulares.Hoc etiam affirmat Aristotel.pluribus dictis in 1.Poste. & Auerr.in multis locis.

Oppositum huius videtur velle Auerr.1.Metaphysi.44.vbi ait,philosophia non considerat, nisi de rebus existentibus extra animam , res existentes extra animam,secundum ꝙ existentes,sunt singularia secundum peripateticos,nisi habeas dicere, ꝙ extra animam sunt vniuersalia,vt posuit Plato. F

Ad hoc respondetur, ꝙ si bene Auerr.dictum intelligatur in primo Metaphysi.hęc contradictio nihil est,licet illud dictum multos vexauit,& in errorem deduxit,ob malum sensum,illi attributum. Intentio Auerr.ibi est talis,ꝙ per ens extra animam non intelligit rem existentem,secundum ꝙ existens,sed rem habentem essentiam seu quidditatem,ad differentiam nõ entium, sicut sunt figmenta . Et vniuersaliter,quę sunt impossibilia,& non habent conceptum intelligibilem de eis.& hoc modo intelligendo Auerr.non dicit , ꝙ scientia sit singularium , & sic omne dubium remouetur.Illi autem , qui exposuerant hoc dictum, & dixerant , ꝙ scientia considerat res , & rerum quidditates , vt concernant actualem existentiam , & asserunt definitiones , & demonstrationes esse de actualiter existentibus , secundum ꝙ existunt , nescio quo pacto vere , & non per subterfugia possint euadere a contradictione in dictis Auerr.quia ista opinio est aperte contra sententiam Auerr.in Paraphrasi super quarto Cœli summa tertia cap.1.vbi ait , nos autem dicamus perfectius definitiones constitui ex genere & differentia, quarum neutra a definito seiungi potest , quia pars est definiti (vt in posterioribus ostenditur) ꝙ autem propriæ rei actiones constituantur in

Snia Auer. ĩ paraphrasi

A co differentię, in rebus, vbi differentię non apparent secundum se totum. vti in palmę definitione dicimus ipsam esse arborem dactilum producentem, quod & ibidem ostensum est. Quemadmodum igitur huiusmodi definitiones fieri solent, vbi primum, perfectumq; definitionum genus haberi non potest, & quando, tunc loco differentię, actio sumitur, non est intentio, ꝙ hęc ipsa inuenta sit in actu. Si quidem interdum inuenta est actio, quandoque minime: differentię autem, & ꝙ illarum fungitur officio, separari quidem nequeunt, alioquin non esset palma, nisi dum dactilorum fructum producit, Si intentio eius esset in eius definitione, dactili productio actu: quod falsum etiam constat, sed ponitur loco naturalis differentię, de cuius more est, vt talis actio proueniat, siue hęc ipsa actio procedat ab ea semper, siue non semper, &c. Ecce quomodo Auer. ostendit clare intentionem suam non esse ꝙ sciencia consideret res, & rerum quidditates, vt concernunt actualem existentiam: & definitiones, & demonstrationes esse de actualiter existentibus, secundum ꝙ existunt, nil melius credo dici potest ꝙ Auer. per Auerr. exponere.

Definitio, et demonstratio non sunt de actualiter existentibus.

Solut. contrad. super 1. Post. Anal.

FINIS.

CONTRADICENTIVM IN SPECIEM LOCORVM SOLVTIONES IN DICTIS ARIST. ET AVER.

ſuper ſecundo Poſter.

Contr.1.

INquit Ariſtotel.in 1.tex.2.Poſter. quę quęruntur ſunt ęqualia numero ijs ; quæcunque ſcimus . Quærimus autem quatuor, &c.Dicit Auerr.in expoſitio. Med. Dixit,quod quæſitorum eſt idem numerus cum ijs , quæ ſciuntur. & in expoſitio.Mag. Cœpit Philoſophus docere , ꝙ ea , quę quæruntur , & quę ſciuntur, ſunt vnum ſubiecto , differentia definitione. & hoc , quoniam ipſa , antequam ſciantur , quærunrunt , & cum ſciuntur , ſunt concluſiones . quemadmodum , E
cum pertractantur ad monſtrandum aliud ab ipſis , vocantur propoſitiones , hęc ſunt Auerr.verba , ex quibus habentur . ꝙ cuiuſque obiecti ſcibilis , diuerſimode tamen , quatuor quęruntur quęſtiones, videlicet ſi eſt , quid eſt,quia eſt,& propter quid eſt.

Oppoſitum habet Philoſophus 7.Metaphy.tex.commen.60. Compoſitorum ſunt quęſtiones per quare , aut per quid , ſed non ſimplicium.ſed in ſimplicibus eſt alter quęſtionis modus.Quid autem per compoſita aliud, q̃ꝫ materialia intelligit,per ſimplicia vero,q̃ꝫ ſubſtantias ſeparatas? non igitur quęſtiones ęquales numero ſunt ijs,quęcunq; vere ſcimus . ſi in ſeparatis ſubſtantijs eſt aliud quærendi modus,& ſic contradictio manifeſta.

Solutio ad mentem D. Thom.

D.Thomas reſpondet in lect.ſuper tex.60.7.Metaphy. ꝙ in cognitione habenda de ſubſtantijs ſeparatis procedimus ex effectibus ſenſibilibus,quorum ipſę ſunt cauſę,tamen de eis non poteſt haberi ſcientia per doctrinam ; quia doctrina eſt generatio ſcientię , ſcientia autem fit in nobis per hoc , quod ſcimus propter quid,ideo de ipſis non quęruntur illę quatuor quęſtiones.

Impugnatur ſolutio D. Thom.

Sed hęc reſponſio non eſt vera,nec Ariſtotel.conſona.nam,ſi de ęternis ſubſtantijs non haberemus ſcientiam propter quid,ſequeretur,ꝙ nullam de ipſis cognitionem habere poſſemus,niſi quoad quia eſt,quę eſt naturalis,et habetur per F
motum,& tamen de eis habemus ſcientiam etiam quidditatiuam.1.Phyſi.com. 83.2.Phyſi.tex.com.26.& 6.Metaphy.tex.commen.2.& ſi non,tunc Phyſica eſſet prima Philoſophia, quę tradit cognitionem quia eſt ſubſtantiarum ſeparatarum : quod eſt manifeſtus error.conſequentia eſt Ariſtotel.6.Metaphyſi.tex. commen.3.nam Metaphyſica non aliunde,quam propter conſiderationem ſeparatarum ſubſtantiarum dicitur prima Philoſophia ex Procem. Metaphy. tex. commen.9.& 6.Metaphy.text.commen.2.ſi non haberetur de illis alia cognitio,q̃ꝫ quia eſt: hęc traditur in Phyſicis.igitur Phyſica prima foret Philoſophia. Idcirco D.Thom.qui in multis ſuę doctrinę locis negauit intellectum humanū poſſe ad Dei benedicti quidditatiuam.cognitionem ex puris naturalibus peruenire poſſe , & qui in 3.de Ani. ſuper tex.36.ſub dubio hanc difficultatem reliquit ab ipſa tandem veritate coactus , confeſſus eſt ſuper 9.primę Philoſophiæ tex.22.ꝙ ad talium abſtractarum mentium intellectionem peruenire poſſumus.

Michael Epheſius Ariſt. interpres.

Vnde Michael Epheſius ſanius locum Ariſtotel.7.Metaphy.tex.commen.60. interpretatur,& inquit, cum Ariſtotel. ipſe late declaret quęſtionem per quare in rebus compoſitis ex materia & forma : cuius eſſe eſt,quod aliud in alio ineſt, ſine dubio in ſimplicibus , & quę ſolum formę ſunt , quęſtioni locus non reliu-

A quitur,nec interrogationi per quare.Sed est alius inquirendi modus , quę autem sit inquirendi ratio in simplicibus Aristotel.declarabit in illo loco,vbi de simplicibus disputare aggredietur,& licet ipse non declaret locum, vide tamen Arist. in 9.Metaphysi.tex.commen.22. late determinantem talem differentiam inter composita & simplicia,& quis sit inquisitionis modus in simplicibus, & qualis, quia est per medium simplicis attingentię,& visionis intuitiuę , & non per modum affirmationis.& est sicut visus , qui dum cernit colores , nihil de coloribus affirmat,sed aspicit tantum,& intuetur.eodem pacto , quando intellectus humanus intuetur simplices substantias, tunc ipsarum dictionem habet , sed non affirmationem . Affirmatio enim de composito dicitur ex subiecto & prędicato : & ideo quando intellectus attingit intuitiue abstracta , tunc dicitur verum dicere : quando vero non attingit , neque intuetur , ignorantiam de talibus habere dicitur,non tamen dicitur falli.Nam visus,dum noctu non aspicit colores, non dicitur falli,sed ipsos ignorare. Vnde , de talibus simplicibus quęritur ipsum quid est,non vt aliquid de ipsis prędicemus,sed vt intelligamus dūtaxat,& quasi cernamus.Ista autem uisio contingit ijs, qui ad doctrinę veritatem peruenerunt,ac optime vixerunt . & hoc etiam bene ponderauit Commentator : dicit enim in commen.20.super 9.Metaphysi. exponens illa verba Philosophi. Verum autem intelligere ipsa,falsum autem non est deceptio , sed ignorantia , non qualis
B cęcitas.Cęcitas enim est,vt vtique si intellectiuum omnino non habeat aliquis. Dicit enim & intendebat, cum dicit intelligere eas non esse verum , id est cum dicimus ꝙ apud nos non est verum de substantijs simplicibus , non intendimus ꝙ accidit nobis error,qui est ignorantia secundum habitum,sed accidit priuatio veritatis , quę est ignorantia tantum.& hoc est in virtute rationali,sicut cęcitas in oculo.& innuit per hoc , ꝙ non intelligere res separatas per intellectum humanum est in intellectu nostro in principio simile cęcitati in oculo , antequam perficiatur intellectus,&c. Dicimus igitur ꝙ Aristotel.in 2.Poster. loquitur in cognitione abstractiua alicuius obiecti,ad quā habēdam quęruntur illa quatuor, & sic etiam de substantijs abstractis,quę habent causam saltem in inferendo. in septimo vero Metaphy.loquitur in cognitione intuitiua,de qua est alius modus, alia ratio,& alia quęstio.& sic ablata est contradictio.

Affirmatio tm̄ de cōposito dicitur.

Cognitio intuitiua Dei contingit sapienti,& recte viuenti.

Cognitio abstractiua, & intuitiua.

ARist.in tex.1.2.Posterio. & Auerr.in expositio.Magn.1.huius 2.Posterio.inquiunt ꝙ quęstiones scibilium sunt quatuor, videlicet,si est, quid est , quia est,propter quid est & ponentes earum ordinem dicunt quęstionem si est ceteras pręcedere , immo in
C tex.39.huius 2.inquit Aristot.quęrentes autem quid,non habentes ꝙ est,nihil quęrunt. Vnde , quum inquisitio de re aliqua fiat, prius de illa re quęstio an sit , debet agitari , & illa absoluta ad alias illius rei quęstiones procedendum est . Ideo Aristotel.& Auerr.in tex. & exposi.2.2.Poster.vocauere hanc quęstionem simplicem.

Contr.2.

Oppositū obseruat Arist.1.Phy.tex.com.6.vbi inquirens de principijs rerū naturalium, dimissa quæstione an est.s.an principia rerum naturalium sint,transit ad quæstionem,quot sit principia rerum naturalium. Vnde videtur, ꝙ faciat contra illud,quod in posterioribus docuit.Vnde debuisset prius quærere, Vtrum principia rerum naturalium sint,& hac terminata,debuisset ad alia procedere.

Ad hoc respondet Simplicius, ꝙ Aristo. non quærit,an principia sint, quia hæc quæstio debet pertractari a Metha.impugnat mox Simplicius hanc respōsionem,quia potest naturalis de principijs determinare, quia res naturales sunt corpora,quæ sunt composita, quæ Naturalis via transmutationis potest eorum principia cognoscere. Vnde 1.Phys.40.& 48.alteratio coegit plures ad cognoscendum principia,ex quibus componuntur.Et ideo dicendum. ꝙ in rebus simplicibus,in quibus dubia est prima quæstio si est,incipiendum est a si est , vt de vacuo,sed in rebus,in quibus quæstio si est,est per se nota,illa quæstio quęri nō debet,erat enim oībus per se notum,principia esse,Numerus aūt non per se no-

Responsio Simplicij.

tus erat. Et sic dubiũ tollitur, & doctrina in posterioribus tradita vera est. D
Sed rationi consentaneum est, vt aliqua de istis quæsitis, annotatu digna, hic ponantur. Vnde sciendum est, ꝙ (vt Aristo. in 2. Poste. in principio dicit) quæstiones quatuor sunt. s. an est, quid est, quia est, & propter quid est. verbi gratia de homine, istę quatuor quæstiones formari possunt. Vnde quæstio an est quærit an homo sit. Quid est vero quærit, quid est homo: quia est, inquirit qualis est homo, seu an homo sit risibilis: propter quid, eãdem causam inuestigat, vt ꝓpter quid homo est risibilis. Et istæ q̃ones conueniunt, & differunt: differunt vero in hoc, ꝙ simplices quærunt esse simpliciter, & compositæ quærũt esse tale. & simplices inter se in hoc differunt, quia altera quærit de re, an sit. Altera, quid sit. Compositæ vero inter se differunt, quia altera quærit de re, an habeat talem dispositionem, altera, propter quid illam habeat? nec potest mens humana plures de re quacunque quæstiones formare, vt patet. Conueniunt autem, quia omnes quærunt medium, vt philosophus ibi ait.

Quæstiones simplices, & compositę ĩ quibus cõueniunt et differunt.

Dubitatio.

Tamen circa hoc, quod dicitur, ꝙ omnis questio querit medium, dubitatur, an inquirat mediũ sui ipsius quæstionis, siue quæsiti per ipsam, an alterius? Si dicatur, ꝙ suijpsius, siue quæsiti per ipsam, sequitur, ꝙ definitio non immediate definito inest. quod impossibile est. Sequela patet, quoniam, quum quid res est quæritur, medium quæsiti quæritur. Si vero dicatur ꝙ omnis quæstio quærit alterius quæsiti medium, sequitur, ꝙ non omnis quæstio medium quærit, nisi infinitas ponamus esse quæstiones, aut circulariter se inuicem quærentes, quorum vtrumque absonum est. Sequela patet, quoniam semper esset alterum dare quæsitum, cuius altera quæstio medium quærit. E

Responsio.

Ad hoc respondetur, ꝙ omnis quæstio medium quærit, tamen nõ omnis quęstio quærit suiipsius medium, nec omnis quæstio alterius quæstionis mediũ quęrit, sed duæ earum. s. an est, & quia est, media suorum quæsitorum inuestigant, quoniam quærendo, an homo sit, quærimus, an sit aliquod medium ad probandũ hominem esse: & similiter quærendo, an triangulus habeat tres, &c quærimus si est aliquod medium, ad concludendum triangulum habere tres, &c. non. n. simplex responsio affirmatiua aliquid horum quærentibus satisfacit, sed ostendere oportet medium, quo hoc teneatur. Reliquæ autem duæ, scilicet quid, & propter quid, non suorum quæsitorum, sed præcedentium media, alio modo inquirunt: Interrogantes namque quid est homo, non medium quiditatis humanæ quærimus, sed ipsam quiditatem, quæ medium est in quæstione, an est. & similiter in propter quid, respectu quæstionis quia. Et sic dubium remouetur.

Quæstiones q̃d, & q̃a differunt a præcognitionibus.

Notandum est autem, ꝙ quæstiones quid, & quia differunt a præcognitionibus in duobus, & primo in hoc, ꝙ sub præcognitione quid concluditur quid nominis, sub quæstione vero quid minime, eo ꝙ quid nominis pars scientię nõ est, sed variationi & placito humano subiacet. Necessario tamẽ præsupponi oportet, quia absque vocibus doctrina, & disciplina non fit. F
Secundo in hoc, ꝙ sub pręcognitione quia concluditur veritas principiorũ, & esse simpliciter subiecti, quorũm neutrum clauditur sub quęstione quia, sed veritas principiorum extra quæstiones est, vt pote ex se euidẽs, & esse simpliciter subiecti, clauditur sub quæstione an est. Hæc autem volui ponere, quia plures circa conuenientiam & differentiam istarum quęstionum dubitare vidi, & etiã circa ipsarum differentias a pręcognitionibus. Vnde differentiam inter quosdã peperit diuersio a sermone formali, dum alij conuensentiam earum inspicientes, alij abstracta quęsitis magis, quam quęsita considerantes, alij ad pauca respicientes, in diuersas proruperunt voces. De his satis pro nunc.

Contr. 3.

AVer. in expo. mag. 18. 2. Post. quia Arist. per multos textus intẽdit probare ꝙ non idem per definitionem, & per demonstrationem demonstrari possit, inquit, Hęc autem duo, hoc est si est, & quid est, non habent inter se hanc dispositionem, hoc est, ꝙ illud, quod monstrat definit o, quod est essentia rei, & illud, quod ostẽdit demonstratio, quod est existentia, non ita se habent, ꝙ vna

A ipsarũ sit pars alterius, hoc est existẽtia, & essentia. Atqui voluit, ꝙ diuidatur ex ipsis per omnes modos celebratos, quibus possunt formare, ꝙ essentia ipsarum sit vna. Ecce igitur ꝙ esse, & essentia nõ sunt, idẽ alioqui idẽ per demonstrationem, & definitionem monstraretur, quod est cõtra Arist. & Auer.

Oppositum habet Auer. 1. Phys. com. 27. esse non prędicatur per accidens de aliquo. dicere enim aliquid esse non prędicatur per accidens. igitur ex his verbis videtur Auer. dicere ꝙ essentia, & existentia sint idem.

Alexander Achill. in libro suo de distinctionibus in principio. & in de elementis dub. 23. dicit, ꝙ esse essentię, & existentię sunt idem, & sunt nomina synonima. Vnde sum, & existo sunt verba substantiua, idem significantia synonime. Hinc duas simplices quęstiones, videlicet si est, & quid est, ambas ad quidditatem pertinere asserit, sed in hoc tantum differre. Quod prima concernit quidditatem rei vniuersalem, & ideo dicitur prima, quia vniuersalia sunt nobis notiora. 1. Phy. t. com. 4. secunda spectat ad particularẽ, ideo per propriũ genus, & propriã differentiã absoluitur. 7. Met. com. 43. & dicitur secunda, quia particularis vniuersalem pręsupponit cognitionem. & in de Elemẽtis in loco citato dicit idem Alex. ꝙ ens, & esse sola grammaticali differentia distinguuntur, qualis est inter verbum & participium. Nam ens est deriuatum ab esse, vt dicit Commentator. 7. Met. com. 15.

Sol. Achillin. bonon.

Alex. Achil. opinio de eẽ & essentia.

B Sed hæc sunt deliramenta in via peripatetica: quia licet in abstractis a materia essentia & existentia idem sint, tamen secus est in generabilibus, & corruptibilibus. Scribit enim philosophus, ꝙ in conceptis cum materia aliud est quidditas ab eo, cuius est quidditas. 7. Met. t. com. 41. & 3. de Ani. t. c. 9. & illud, quod discriminat in istis inferioribus existentiam a quidditate, est materia. 3. de Ani. com. 5. in sol. 3. q. & hinc diuersitas abstractorum, & sub lunarium prouenit, vnde quam sępissime dixit Aristo. nihil esse illis commune vniuocum: propterea dicendum in istis inferioribus existentiam a quidditate differre. Illud enim, quod de intrinseca ratione est quidditatis nec re, nec intellectu potest a quidditate separari. Sed quidditas potest sine existentia intelligi. Auic. suę Metha. cap. 1. Equinitas est tantum equinitas, non in actu nec in potentia, non est singularis neque vniuersalis, nec existens in his sensibilibus nec in anima. igitur non est de quidditate essentię ipsa existentia. alioquin non posset intelligi genus absque specie, nec species sine indiuiduis. Quia genus in specie, & species in indiuiduis existit. Item, si aliqua essentia includeret quidditatiue existentiam actualem, quę tempore perficitur, maxime esset essentia motus. Nam tempus aut est idem quod motus, aut est passio quędam ipsius. 12. Met. tex. com. 29. Sed essentia motus abstrahit ab existentia temporis, sicut scribit Auer. 4. Phys. authoritate Alex. com. 101. vnde in definitione motus non apparet tempus. igitur.

Impugnatur Alex. Achil.

In materialibus existentia ab essentia differt.

C Amplius falsum est, ꝙ quęstio si est, & quęstio quid est sint ambę quęstiones spectantes ad quidditatem: & ꝙ non differunt nisi per vniuersale & particulare. Quia, tunc sequeretur ꝙ de rebus simplicibus, in quibus non sunt nisi causę vniuersales, non possent ambę istę quęstiones formari, sed solum in rebus cõpositis, in quibus causę particulares sunt alię ab vniuersalibus. quod est falsum, & contra philosophum, & contra expositores. scribit enim Auer. cõtra Them. 4. Cœl. commen. 22. & clarius ibidem in paraphr. in simplicibus non inueniuntur nisi causę vniuersales tantum: & hę sunt sibi etiam causę proprię. Item, si demonstratio non abstrahit ab actuali existentia, sequeretur, ꝙ demonstrationes mathematicę essent omnes sophisticę, & paralogizantes. quia omnes innituntur principijs, & propositionibus, quæ, quæ non habent esse extra animam, vt dicit expresse Auer. 3. Ph. c. 60. Item Arist. 1. Post. tex. 2. Arithmeticus supponit vnitatem esse, & quid est vnitas. Aliud est autem vnitatem esse, & quid est vnitas. Alietas autem dicit diuersitatem in essentia, & non alteritatem, qualis est inter quidditatem vniuersalem, & particularem. Item quæstio si est terminatur syllogismo hypotetico per naturam 1. Prio. cap. de syllog. hypotet. quæstio vero quid est per definitionem, nec alia via terminari potest. Sed definitio non dicit aliquid esse, vel non esse 1. Post. t. 14. igitur, per aliud differunt hæ duę quæ-

Quæstio si est, & quid est nõ differũt per vle, & particulare tantum.

Alietas dicit diuersitatem in essentia.

ſtiones,ꝗ per vniuerſale & particulare. D

Sol.ſecundū mentē propriam.

Diuerſimode q̄ſitis vtitur demonſtrator,& topicus.

Reuertentes igitur vnde digreſsi eramus,dicimus,vt notat Auer.2. Poſter.in
expo.mag.3.ꝙ quęſitis,quo numerantur in lib. Top.vtitur demonſtratiuus,ſi-
cut eis vtitur topicus,ſed diuerſo modo.Quia demonſtrator quęrit quęſita in or-
dine ad diſpoſitiones,quę ſunt extra animam,& per relationē ad primas inten-
tiones.Topicus vero tractat de illis in ordine ad ſecundas intētiones.ſic in pro-
poſito,quęſtio ſi eſt poteſt ad vtrunque ſpectare,& ſemper quęrit de eſſe, quod
pertinet ad problema de accidente.in deſtruc.diſp.8.in ſol.1.dub.igitur nō per-
tinet ad eſſentiam. Nam quęſtio ſi eſt non quęrit an res actualiter exiſtat,ſed
quęrit vtrum habeat cauſam vel in eſſendo,vel in inferendo, per quam poteſt
oſtendi ꝙ actualis exiſtentia ſibi poteſt competere.nam demonſtrationes,& de
finitiones abſtrahunt ab actuali exiſtentia, contra Ioan. de Gand. qui fuit au-
thor iſtius erroris.Nec obſtat authoritas Auer.1.Phyſ.com.27. quia ſumitur ibi
eſſe nominaliter.i.dicere aliquid eſſe ens,quia tunc ens ſignificat ſubſtantiā rei,
& eſt prędicatio in primo modo, quia prędicatur ſuperius de ſuo inferiori. ens
enim illo modo eſt analogum,vt declarant verba ſequentia in illo commento.
Nec obſtat authoritas Auer.2. Phyſ.com.71. ꝙ prima philoſophia conſiderat
de rebus exiſtentibus,inquantum exiſtunt,quia ibi ſenſus eſt, ꝙ prima philoſo
phia conſiderat de entibus,inquantum ſunt entia, & non ſignificat ꝙ ſit de re- B
bus accidentaliter exiſtētibus. Quod autem dicit Achill.ꝙ eſſe & eſſentia dif-
ferant grammaticale differentia,quia ens eſt deriuatum ab eſſe,falſum eſt.Nam
Albertus Magnus in Met.tract.1. cap.4. exponit illam Auer. authoritatem.7.
Met.com.15.& inquit, Tale ens,quod dicitur de prędicamentis accidentium,
eſt deriuatum ab eſſe,ſed non ens,quod dicitur de forma ſubſtantiali, quia talis
non eſt ens,& eſt deriuatum ab eſſe.immo eſt ens,cuius actus eſt eſſe,ſed actus
accidentium non eſſe.quia multa non datur eſſe niſi ſecundum quid,& eſſe ſecū-
dum quid non eſt eſſe ſimpliciter,ſed deficit ab illo,& non eſt deriuata ſimilitu
do eius.eſſe exiſtentię eſt reductiue in prędicamento ſubſtantię,licet non ſit for-
maliter neque materia,neque forma,neque ſubſtantia compoſita; eſt tamē effe-
ctus formalis formę & efficientis effectiue:& poteſt dici accidens,non ſumendo
accidens,vt ſecundum rem diſtinguitur contra ſubſtantiam, ſed prout diſtingui-
tur contra id,quod eſt de quidditate:& ſic exiſtentia accidit quidditati, ſicut di-
cit philoſophus in prędicamentis,ꝙ homo accidit animali. Tādem in omnibus
aliud eſt quidditas ab exiſtentia,niſi in ſolo primo ente,cui ſit honor & gloria,
eſt idem omnino quidditas & exiſtentia,3.de Ani.com.5.in ſol.3. quęſt.

Exponitur authoritas Ariſt.in oppoſitum adducta.

Contr, 4.

AVer.in expo.mag.33.2.Poſt.Quoniam ens eſt genus rerum, & F
qui monſtrat ꝙ aliquid eſt,ipſe vtique monſtrat genus ex gene-
ribus ſuis, & genus eſt, quod redditur in reſponſione quid eſt.
Idem diſp.7.in ſol.1.dub.& 5.Met.t.c.14.& 6. Met. t.cō.4. ens
ſecundum ſe diuitur in x. prędicamenta.

Oppoſitum habet Ariſt.1. Phyſ.tex.com.13. ens nomen eſt,
quod multipliciter dr̄ de decem prędicamētis.Idem.5.Met. tex.
com.2.& 7.Met.t.c.10.& 3.Met.c.10.ens,& vnum,quę dicuntur de generibus
altiſsimis non ſunt genera eorum,non enim notificant de eis vnam naturam,cū
naturę eorum ſint diuerſę.Idem 10.Met.com.8.12.Met.com.19.& 4.Met.t.c.2.
et in prędicam.Idem porph.cap.de ſpecie,neque enim ens eſt vnum genus om-
nium,& c.igitur contradictio.

Solutio ex mēte Scoti.

Reſpōdet Scotus, quia ens eſt multiplex multiplicitate ſuppoſitorum, quia de
cem genera generaliſsima,ſimiliter Deus,& creatura ſunt partes ſubiectiuę en-
tis.quę multiplicitas non impedit vniuocationem,alioquin genus ęquiuoce dice
retur de ſuis ſpeciebus,& ſpecies de indiuiduis.Multiplicitas vero ſignificatorū
eſt,quę impedit vniuocationem,ſicut Canis.Quę vox eſt ſuis ęquiuocatis ſecun
dum vocem tantum communis: & de iſta multiplicitate non loquitur Ariſtotel.
in propoſito.

Impugnatur opin. Scoti.

Sed contra;in loco citato diſputatur,vt patet t.c.7.1.Phy.& infra contra dicē.

A tes ens esse vnum,& principium suę disputationis fundat Aristo.super diuisione significatorum entis,sicut clare patet tex.13.intuenti,& omnes expositores Greci,& Arabes hoc asserunt. Amplius,si Arist.ibidem disputans contra illos, qui ponebant vnum esse ens, Tales enim non faciebant differentiam inter ens & principium,assumeret principium suę disputationis hoc pręsuppositum,ens dicitur multipliciter multiplicitate suppositorum, ineuitabiliter in tali disputatione peteret,quia statim aduersarius diceret,tu accipis ꝙ debes probare. Nam qui dicit ens esse vnum,negat de facto ens habere sub se multitudinem suppositorum, vt patet intuenti. Amplius Arist.1. Phy.t.c.25. vbi specialiter contra Parmenidis syllogismum arguit,in quo sic arguebat.Quicquid est pręter ens est non ens. quicquid ens non est,est nihil. igitur tantum vnum est ens.dicit ꝙ paralogizat per fallaciam ęquiuocationis,quia ratio sua falsa est, & non concludens, quia simpliciter accipit quod est multipliciter dictum. Vnde Auer.in com, exponens illum locum inquit,ꝙ propositiones eius sunt falsę,quia vtitur hoc nomine ens, ac si dicatur de intentione vna. & dictum est de pluribus. Parmenidis paralogismus.

Multiplicitas igitur importata per nomen entis est multiplicitas intentionū. Inquit enim,cum intendimus per hoc nomen ens vnum decē prędicamentorum. v.g.substantiam,aut quantum,tunc non erit verum dicere, ꝙ quicquid est non B ens,est nihil.Quoniam,non sequitur vt illud,quod est non quantū,neq; substantia,sit nihil.Ergo propositiones eius non sunt verę,nisi, cum intenderimus per hoc nomen ens omnia decem prędicamenta.& tunc non concludit illud, quod intendebat ꝙ ens est vnum.Patet ergo ꝙ ratio Arist.in hoc consistit ꝙ Parmenides paralogizat ex hoc pręcipue,ꝙ multipliciter dicto,quoad significata, vtitur tanquam simpliciter dicto.& confirmatur,quia est Arist.cōsuetudo in omni disputatione,in qua ponitur terminus tali significatorum multiplicitate multiplex,distinguere illam multiplicitatem,immo dat regulā de hoc in lib.Elench. & 1.Cœl.tex.com.110.inquit Multipliciter dicto siquis indiuiso vtatur confusum habet intellectum.Item. Them.super tex.13.1.Phys.dicit,initium omnium eorum,quę dicturi sumus,commodissimum est per cōtari,quid illis significet id, quod ens vocamus,vtrum putēt multiplicem illius significatum, an simplicem,si multiplicem,vt in prędicam.ostendimus.Ecce igitur Them.ait de mente Arist. in prędicam.ꝙ ens est multiplex quoad significata.Inquit enim Aristo. Eorum enim,quę secundum nullam complexionem dicuntur, singulum significat aut quantitatem,aut substantiam, aut qualitatem, &c. & 5.Met.tex. com.14. facta diuisione inter ens secundum accidens,& secundum se.ens secundū se definit dicens,secundum se vero dicuntur esse quęcunque significant figuras prędicationis.quoties enim dicitur ens,toties esse significat.Item Arist.1.Phy.tex.com.21. C ens dicitur de pluribus secundum rationem,quę tamen sunt vnum secundū suppositum.& Auer.in com.ens dicitur de pluribus secundum definitionem,& vno secundum subiectum. Entis multiplicitas quę sit. Ens dicitur de pluribus secundū definitionē & vno secūdū subiectum.

Sed contra 4.Met.t.c.2.Ens multis modis dicitur,sed ad vnum, & ad vnam aliquam naturam,& non ęquiuoce.igitur non dicitur multipliciter multiplicitate significatorum,quę ęquiualet ęquiuocationi, vt prędicata solutio insinuat. Itē 4.Met.com.2.ens non est ęquiuocum.si enim esset ęquiuocum, non considerare de eo vna ars. Impugnatur solutio.

Respondeo,multiplicitas significatorum est duplex,quędam ęqualiter cōcernit omnia significata:Quędam vero secundum prius & posterius. prima stat cū ęquiuocatione,secunda autem cum analogia.& hęc secunda,quę est mediū inter vniuocū,& ęquiuocū est entis multiplicitas.iccirco Auer.7.Metha.com. 15.ens non significat prędicamenta nec modo vniuoco,nec ęquiuoco.Idem 2. de Ani. com.30.& 4.Met. com.2.ens non dicitur ęquiuoce,sicut canis,qui dicitur de latrabili,et marino.neque vniuoce sicut animal dicitur de homine,et asino.sed est de nominibus,quę dicuntur de rebus attributis eidē,& sunt media inter vniuoca,& ęquiuoca.ecce igitur ꝙ ens est analogum.& quando Auer.in expo. mag. 33.2.Post.vocat ens genus,loquitur ad mentem aliorum. est enim in parte argumentatiua,vt clare patet in 7.autem.disp.licet neget ens esse ęquiuocum,non ta- Diluitur impugnatio. Ens est analogum.

Entis diuisio triplex. Prima diuisio.

men ponit eum vniuocum, sed genus analogum. Quod tribus diuisionibus diuidi- D tur, secundum quas tota scientia Diuina secatur. Prima est diuisio in substantiam & accidens. & de ista tractatur in 7. & 8. Metaphy. & ideo illi duo vocantur tractatus de substantia, quia denominatio fit a principaliori differentia. vnde Auer. 2. Phy. com. 4. dicit ꝙ substantia, & accidens sunt differentię entis, secundum ꝙ est ens. & hanc diuisionem appellant formalistę diuisionem in partes subiectiuas.

Secūda diuisio.

Secunda diuisio est per potentiam & actum, & de tali diuisione egit Philosophus 9. Meta. qui appellatur tractatus de potentia & actu. & ista sunt opposita relatiue. 9. Met. tex. com. 13. & sic intelligitur dictum Auerr. 1. de Ani. com. 6. ꝙ actus, & potentia sunt differentię entis valde oppositę, & contingunt omnibus prędicamentis. quia 12. Met. tex. com. 22. & infra. in omni prędicamento est propria potentia, & proprius actus. et inter oppositiones relatiuas ista est prima, & summa.

Tertia diuisio.

Tertia est per vnum, & multa. & talem diuisionem appellant diuisionem per passiones entis sectatores Auic. Sed dicenda est per priuatiue opposita. & de hac loquitur Arist. in 10. Met. & istę sunt diuisiones entis extra animam, & per se, quod est subiectum in scientia Diuina. Alię autem diuisiones, sicut in ens per se, & per accidens, in ens in anima, & extra animam, sunt diuisiones logicales. & sic conciliata sunt dicta hęc Auer. & Arist. vt vides. E

Contr. 5.

ARist. 2. Poster. tex. 82. si vero, neq; disputare oportet translationibus, planum, ꝙ neque definire, &c. & Auer. in exposi. Mag. Hoc pręceptum vtile est in definitionibus: & est ꝙ non facias definitionem nominum exemplarium translatorum ad rem ex similitudine sua. quoniam huiuscemodi definitiones tradunt vtiq; similitudinem rei, non veritatem ipsius. Ita etiam iubet 2. Topi. cap. 2. vbi dicit, nam mentientes, & qui quod inest alicui non inesse dicunt, peccant, & qui nominibus extraneis res appellant, vt plantam hominem transgredientes nominationem. ideo 1. Cœl. com. 106. redarguit Plat. de genitura mundi. 2. Meteo. cap. 1. deridet Democritum de origine maris. & 2. Ph. cō. 22. deridet Homerum dicentem mortem esse finem.

Oppositum habet Arist. 1. Phy. tex. com. 81. vbi dicit materiam appetere formam, sicut turpe pulchrum, & fœmina marem. & 3. de Ani. tex. com. 14. Intellectus comparatur tabulę non scriptę. ecce igitur contradictio manifesta.

Ad hoc dico, & inueni duos respondendi modos. quia hęc ambiguitas fuit mota per Auicen. contra verba Philosophi. & Primus modus est, ꝙ rei ueritas est, ꝙ in scientia metaphorę haud sunt ponendæ. & ad Arist. in 1. Phy. dicunt. ꝙ ibi facit hoc Philosophus, quia loquitur contra Platonem, qui talibus metaphoricis F locutionibus vtebatur, assimilans materiam matri, & fœminæ, & formam, masculo: ideo Aristo. vtitur metaphoris ab eo sumptis. Iste modus tangitur a sancto Thoma. Sed mihi videtur, ꝙ talis respondendi modus, non sit euacuans bene dubitationem in doctrina Aristo. quia dato, ꝙ auctoritati primi Phys. 81. satisfaciat: tamen non solum ibi Aristo. methaphoris vtitur sed etiam alibi, vt 3. de Anima. 14 vbi assimilat intellectum possibilem tabulæ non scriptæ.

Impugnatur primus modus dicendi. Secūdus modus.

Alter modus respondendi ponitur ab Auer. in fine commenti. 81. primi Phy. dum ait. sed materia appetit formam, sicut fœmina marem. & licet, non vsitatur in doctrina demonstratiua. tamen vsitatur in rebus non sensibilibus, quæ non intelliguntur, nisi per comparationem. Ex quibus habemus, ꝙ licet Aristo. abhorreat locutiones istas methaphoricas in scientijs speculatiuis, tamen, quum loquimur de entibus, quæ non possumus cognoscere, nisi per analogiam, possumus vti methaphoris.

Dictum Alexandri.

Nota etiam (vt dicit Alexan. in paraphrasi de Anima in cap. de phantasia) ꝙ vbi est indigentia nominum in propria significatione, possumus vti transumptione, & metaphoris. Hoc etiam habetur ex Themistio in lib. de memoria, & reminiscentia. Vnde relinquitur, deductis aliquibus casibus, non licet in scientijs metaphoricis sermonibus vti, Et pro hoc facit, quod Auer, contra plurimos

A dicit in 1. Cœli. 106. ꝙ aut peccant, aut deuiant a veritate, aut male docent. & Themistius in paraphrasi primi de anima cap. 20. inquit. nam non est ęquum in altissimis philosophię quęstionibus aliud sentire, & aliud dicere, cũ enim res semper digna homine est ne a mente verba dissentiant, tum id maxime in rebus obscuris, & creperis obseruandum, quo ea, quæ suapte ingenio, & natura remota, & condita videntur, verbis illustribus & quam maxime potest declarãtibus vendicantur a tenebris: hoc etiam ex sententia philosophi habetur in 2. Metheo. cap. 1. vbi opinio Democriti de mari impugnatur, vbi dicit, ꝙ a fabulis Aesopi illa opinio non deficit: & magis ipse Democritus increpatur, quia more poetarũ, Aesopo aliquid in metaphoris tradere licebat, sed philosophis veritatem inquirentibus, non licet hoc facere.

Contrad. Solut. super 2. Post. Anal.

F I N I S.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Omnes sunt quaterniones.

VENETIIS Apud Cominum
de Tridino Montisferrati.
M D L X.

IHS

Averrois
tom. Secūdū

colorchecker CLASSIC
calibrite
mm